

SPICILEGIUM

ROMANUM.

SPICILEGIUM

ROMANUM.

SPICILEGIUM
ROMANUM.

TOMUS IV.

PATRUM ECCLESIASTICORUM
SERAPIONIS, IOH. CHRYSOSTOMI, CYRILLI ALEX.,
THEODORI MOPSUESTENI, PROCLI, DIADOCHI, SOPHRONII,
IOH. MONACHI, PAULINI, CLAUDII, PETRI DAMIANI
SCRIPTA VARIA.
ITEM EX NICETAE THESAURO EXCERPTA,
BIOGRAPHI SACRI VETERES, ET ASCLEPIODOTI
MILITARE FRAGMENTUM.

ROMAE
TYPIS COLLEGII URBANI
M. DCCC. XL.

EDITORIS PRAEFATIO.

Post copiosissimum in superiore volumine editum de SS. Cyro et Iohanne eorumque miraculis commentarium Sophronii, placet nunc alia beati eiusdem scripta, in codicibus hactenus latitantia, ad ecclesiae notitiam usumque perferre. Quae ego Sophronii scripta, et deinde reliquam tomi materiam, si accurate et ex ordine recensuero, satis me perfunctum praefatione aestimabo.

1. Ex sophronianis igitur lucubrationibus primam pono in sanctum Domini Praecursorem luculentam laudationem, quam ff. 20. longius quoque se fuisse producturum dicit Sophronius, nisi corporis infirmitas, et instans sacrae liturgiae tempus finem dicendo imposuisset. Haec est de illarum homiliarum numero, quas ecclesiastici patres, ac praecipue episcopi, graeci atque latini, per anni circulum sive de sanctis, sive de tempore, sive de sacris libris, aliisve argumentis, in concione populi recitabant. Prorsus autem alucinatur Theophilus Harlesius biblioth. gr. ed. nov. T. IX. p. 163. dum ait Sophronii de Praecursore Domini sermonem extare latine editum a Combefisio in bibliotheca concionatoria. Etenim sive in volumine septimo, ubi Patrum sermones leguntur de Praecursore, sive etiam in aliis Com-

befisii tomis, hunc frustra quaeres. Quia vero Combefisius Tom. I. in praef. p. 41. ait, Allatium habuisse inter ceteros hunc quoque Sophronii sermonem (quem quidem numquam edidit, praeter haec initialia verba δίδου ἡμῖν ἡ φωνὴ τοῦ λόγου φωνὴν) idcirco Harlesius, Combefisii verbis perperam intellectis, putavit eum extare apud ipsum Combefisium, quod secus omnino est. Ceteroquin hanc Sophronii orationem in Praecursorem, nec non duas eiusdem alias in occursum Iesu infantis ac Simeonis, et in sanctos angelos, possedit mss. Holstenius, teste ipsomet in epistolis ed. Boissonadi p. 210. Sed enim quod aiunt Fabricius, Harlesius, et Combefisius, habuisse Allatium apud se sermonem Sophronii de XL. martyribus (amoriensibus), is non praedictorum tantummodo, verum etiam Allatii error fuit, a falso codicum titulo obtrusus: etenim ego in palatino vat. codice (quem ipsum Allatius ut puto vidit) sermonem illum Sophronio inscriptum vidi; sed tamen prima statim lectione comperi, compositum esse vivente Theophilo imperatore, ideoque duobus post Sophronium saeculis, quae ipsa martyrum amoriensium actas est.

2. Insperatum aliud Sophronii scriptum in ottoboniano vat. codice nactus sum, quo sacrosanctae liturgiae instrumenta, vestes, ministrorum officia, sacri operis ordo etc. recensentur atque explicantur. Utilis sane doctrina atque pretiosa!

quamquam opusculum in medio abrumpitur, atque haud scio an uspiam integrius aliquando occursurum sit. Interim moneo, diversum plane ab hoc sophroniano esse opusculum eiusdem ferme tituli, quod sub Germani byzantini patriarchae nomine prodiit graece Parisiis typis morellianis anno M·D·LX·

3. Sequuntur venustissima Sophronii carmina anacreontica; quorum laus tota merito pertinet ad ingeniosissimum siculum sacerdotem Petrum Matrangam, athanasiani Graecorum collegii in alma urbe prorectorem. Itaque ipse verbis suis in praefatione atque in scholiis a se additis spartam hanc pro dignitate exornabit.

4. Dum Sophronii scripta in vaticanis praesertim codicibus vestigarem, incidi in amplum *triodium* quoddam, pulcherrimis litteris antiqua manu descriptum, atque ab hactenus editis totum differens, optimi generis et prorsus orthodoxi. Melodi in eo loquuntur Antonius monachus, Clemens quidam (1), Iohannes monachus (scilicet damascenus), Iosephus, Leo despota, Sergius, Sophronius, atque studita Theodorus; copiosissimi quidem omnium Sophronius ac Theodorus. Ego vero, reliquis omissis, Sophronii tamen gratia non recusavi laborem omnia excerpendi, quae nomine eius inscripta erant. Pium sane opus, et religionis

(1) Ex ascetico Clementis sermone XXVII. vidi excerptum in cod. vat. cuius est initium: ἐν τῇ κάτω μὲν βίβλῳ.

dulcedine delibutum, quod auctoris animum caelestibus affectibus inflammatum demonstrat. Iam Sophronium alias quoque ecclesiastici officii partes composuisse, notum est; nominatimque de *typico* admonet nos codex bibliothecae coislinianae apud Montfauconium p. 591: *ἀρχὴ τυπικοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίας λαύρας τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Σάβα, συντεθὲν καὶ συγγραφὲν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατρὸς καὶ ἱερομονάχου κυροῦ Σωφρονίου· αὕτη ἡ ἀκολουθία γίνεται καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν Ἱεροσολύμων ἁγίαις μοναῖς.* Sophronii fragmentum dogmaticum habes a me impressum in tomo septimo Script. vet. p. 22, idque arbitror pertinere ad eius de Trinitate et Incarnatione opusculum, quod in codd. aliquot superesse creditur. Insuper in cod. vat. 483. f. 158. *Σωφρονίου παράφρασις εἰς τὸ περὶ μνήμης, καὶ ἀναμνήσεως, καὶ ὕπνου, καὶ ἐγρηγόρσεως, καὶ τῆς καθ' ὕπνον μαντικῆς.* Denique in miscello codice vat. fragmentum quoddam Sophronii legebam de laude virginitatis, quod heic adscribo. *Σωφρονίου Ἱεροσολύμων. Ὅσον δὲ παρθενίας καὶ σωφροσύνης τὸ μεταξὺ, αὐτὰ βοᾷ τὰ τῶν ἀρετῶν ἀξιώματα· καὶ ὁ κρείττων υἱῶν καὶ θυγατέρων τόπος, ὁ μόνοις ἐκεῖσε διδόμενος τῆς ψυχῆς ὁμοῦ καὶ σαρκὸς τὴν ἐν Χριστῷ παρθενίαν τιμήσασι, καὶ μιμηταῖς τῆς τοῦτον τεκούσης ἀχράντου παρθένου γενομένοις τὲ καὶ ὑπάρξασι· τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ πᾶσιν ἐπιφανεὶς ἐφανέρωσε, μὴ πάντας εἰπὼν τούτου τυγχάνειν χωρητικοὺς, τοῦ τῆς παρθενίας λέγω χαρίσματος, ἀλλὰ μόνους ἐκείνους οἷς ὁ*

Ἰησοῦς ὡς ἀξίοις κατὰ θείαν ηὐτρέπισε πρόγνωσιν. Neque illud demum reticebo quod mendose Gretserus legit graece, et latine vertit, opp. T. II. p. 226. initium sermonis S. Sophronii, οἱ τῶν ἰατρῶν πάντες πολλάκις *medici plerumque omnes*, pro vera lectione quam res ipsa clamat et confirmant codices vat. οἱ τῶν ἰατρῶν παῖδες πολλάκις, *medici saepenumero.*

5. De duabus SS. Cyri et Iohannis historiis earumque interpretationibus, accurate infra locuti sumus in monito p. 226-229; quare nunc verbis temperandum est. Illud apprime gratulor et gaudeo, quod tres graecos magni Cyrilli, etsi brevissimos sermones modo mihi divulgare datum sit, a Sophronio biographo nobis conservatos, quorum nemo tamen meminerat, nedum aliqua editio extabat; hique item in latino Anastasii textu recurrunt.

6. Inter eos qui Sophronii de SS. Cyro et Iohanne opus legebant, Petrus parthenopensis erat, non illepidus saeculi undecimi desinentis scriptor, cuius notitiam p. 267. exhibuimus. Id apprime demonstrat primi postremique miraculi interpretatio, quae est in cod. vat. 6075. Sed insuper studio proprio praedictorum Martyrum historiam scripsit Petrus cum critico prologo, qui non sine fructu legetur. Sanctorum scilicet Cyri et Iohannis iam temporibus illis celebris fuisse cultus videtur in urbe Neapoli; quem cultum, S. Cyri scilicet, felicissime ibidem suscitavit atque resti-

tuit nostra haud procul aetate S. Franciscus de Hieronymo S. I., perque eius reliquias prodigia plurima edidit, quo fit ut veterum abs Sophronio narratorum fama, his recentibus confirmetur: praesertim quia, aeque ac olim Sophronius, ipsius Cyri M. adhortatione aut visione ad eum honorandum videtur Franciscus fuisse impulsus (1). Est autem Petrus biographus non ignobilis; quare et S. Iulianae, Coronatorum quatuor, et S. Catharinae passiones ab eo scriptas in eodem codice vidi, quarum tamen nonnisi prologos dedi, qui aliqua se commendant eruditione, auctorisque aetatem declarant.

7. Quin adeo biographiae paulatim vel potius hagiologiae dulcedine illectus (post olim a me editas piorum Casinensium vitas) studiosius coepi volutare passionarios bibliothecae vaticanae codices; ex iisque prologos saltem aliquot mihi descripsi, atque huic volumini inserui, eos nempe qui auctorum vel aliorum hominum nominibus distinguebantur. Sunt autem GREGORII clerici, de S. Anastasio; LUCII archidiaconi, de S. Stephano; BENEDICTI presbyteri ecclesiae S. Marcelli in via lata, de SS. VV. Digna et Merita; ANONYMI ad Stephanum, de S. Fortunata; LEONIS presbyteri, de SS. Rufo et Respicio, cum egregia notitia de Theodorico monacho eiusque scriptis; THEODORICI mo-

(1) Vide eiusdem S. Francisci vitam auctore Longaro Oddo lib. II. 4.

nachi, de S. Martino papa cum versiculis non invenustis; NICEPHORI clerici barensis de S. Nicolao; ANONYMI, de S. Marco papa, ad Iohannem cardinalem tituli S. Marci; IOHANNIS diaconi S. Ianuarii de S. Nicolao, cuius non solum eruditum prologum, verum etiam integram vitam non me piguit subtexere; non quia haec scriptio singulariter mihi placeat, sed ut Iohannis diaconi saltem haec integra lucubratio in libro meo extet. Memini insuper me videre in codicibus vitam S. Bartholomaei apost. a Theodoro constantinopolitano presbytero, interprete Anastasio bibliothecario; et vitam S. Gregorii nazianzeni a Iohanne item presbytero scriptam. Denique vitam beatae Margaritae, Theophimo quodam auctore.

8. Quandoquidem ex romano clero scriptores aliquot veteres commemoravi in codicibus tantum cognitos; unum adhuc vel alterum non reticebo, luce fortasse non indignum; ceterorum enim notitiam in aliud tempus reservabo. Vidi itaque codicem, duplici parte constantem, ex antiquiore ac nobili altempsianae bibliothecae ut diserte dicitur sumptum, ubi latinus commentarius ad Isaiam prophetam superest, in XVIII. libros distributus, ex totidem utique hieronymianis haustus; sed tamen opus plane diversum est, et aliis verbis conceptum. Rursus hoc vaticanum opus ab illa epitome prorsus differt, cuius specimen ex veronensi mss. Vallarsius edidit. In priore igitur codicis no-

stri parte fol. 21. sic legitur: HANC DEFLORATIONEM EX TRACTATU SANCTI HIERONYMI IN ISAIAM PROPHETAM DAMIANUS CLERICUS SANCTAE ROMANAE ECCLESIAE TRANSCRIBERE STUDUIT. Quis autem iste Damianus? De Petro statim Damiano cogitabit aliquis; ego tamen quaestionem interim in medio relinquo.

9. In alio codice vaticano ingens opus spissumque legebam, cui titulus *regulae sermocinandi*. Sunt autem pleraeque omnes explicationes biblicorum vocabulorum, ob suppeditandam clericis artem materiamque dicendi. Prologum certe divulgari non esset incongruum, qui sic incipit: *Dilectis plurimumque diligendis, semperque in visceribus Iesu Christi, venerando clero romano, et huius scholasticis, prophetarum filiis, epulantibus in domo calvi Elisaei pulmentum ex vase fictili*, PETRUS *divina providentia sanctae romanae ecclesiae Cardinalis* etc. Est hic Petrus capuanus, diaconus primum amalphitanus, et deinde S. R. E. Cardinalis, legatione anglica saec. XII. clarus; cuius hoc ipsum opus vidit in casinensibus mss. Montfauconius, et titulo lexici concionatorii designavit in Bibl. Mss. T. I. p. 226. Insuper Anastasii quoque pontificii bibliothecarii, qui fuit romani cleri non modicum decus, scripta aliquot me postea prolaturum valde confido, praeter illa quae in hoc et superiore volumine edidi. De vitis denique romanorum Pontificum post Anastasium scriptis, et de plurimis illorum epistolis,

historiae sacrae et civili apprime utilibus ac necessariis, iamdiu cogito.

10. Latinorum (nec non graeci Origenis) patrum in Matthaei evangelium catenam a Claudio taurinensi episcopo, nono Christi saeculo, fuisse consarcinatam, nemo ut arbitror diserte dixerat: nam Trithemius, atque Baronius ad annum ↄcccxv. Claudii interpretationem tantummodo memorant in Matthaeum. Nunc ego eam deprehendi primum in codice acephalo duodecimi ferme saeculi; itaque auctorem non divinabam. Postea codicem alium integrum atque permirum, litteris priscis scriptum, ipsi auctori coaevum, nactus sum, cum auctoris nomine, atque erudito prolixo prologo, quem quidem prologum quominus statim ederem, nullam moram interponendam putavi; catenam fortasse deinde daturus, si Deus vires et otium suppeditaverit.

11. Inter priscas urbis bibliothecas numeratur illa sessorianae basilicae S. Crucis apud RR. Monachos cistercienses, quam ante nostram aetatem duo praecipue viri nobilitarunt Rancatus abbas, et Besutius cardinalis, quorum prior multos praesertim e nonantulano monasterio vetustissimos codices Romam sevocavit; alter autem historico et accurato catalogo coepit eosdem illustrare. Illuc igitur interdum ventitans, et benevolentia reverendissimi Benigni abbatis, opera autem strenua reverendi bibliothecarii Alberici Amatoris usus,

duas habui Paulini episcopi (1) ex codice septimi saeculi homilias, indidemque tertiam anonymi auctoris ; unum denique imperfectum sermonem ab ipsomet Amatore detectum S. Petri Damiani in duodecimi saeculi exemplari : quibus ego scriptis libenter admodum hunc tomum locupletavi ; proque hoc munere debitas benemerentibus codicum dominis gratias ago.

12. Acta confessorum Christi, et martyrum passiones copiosissime graeci auctores atque latini scripserunt ; itaque his codicibus onerantur plutei bibliothecarum. Ex his actis plura quum identidem legerem, nullis fere adeo capiebar ut S. Artemii celeberrimi martyris passione, quam Iohannes monachus (id est ille πάνυ damascenus ; videsis infra p. 340.) ex Philostorgii potissimum ecclesiastica historia sumpsit, ut in titulo dicitur. Certe in hac Artemii passione elucent historiae romanae veritas, elocutionis gravitas, copia rerum, et instar libri prolixitas. Iam ad huius fontem Philostorgium quod attinet, nemo est qui nesciat, ex duodecim eius operis libris nonnisi illa excerpta manere, quae Photius olim confecit, in quibus Artemii nulla neque passionis eius mentio fit, quia partem hanc cum innumeris aliis Photius omisit. Eorum tamen quae Philostorgius in Artemii actis dixerat, plura nunc et evidentia ve-

(1) De hoc Paulino satis dixi p. 306-308.

stigia visuntur in nostro libro cum Philostorgii excerptis collato; veluti p. 355. cum Philostorgii fragmentis libri VI. 5. de nova synodo Nicaeae celebranda; p. 356. cum lib. VI. 6. de Iuliano funus Constantii deducente; p. 381. cum lib. VII. 8. de Babyla episcopo antiocheno; p. 385. 386. 396. cum lib. VII. 3. 4. 9. 15; p. 397. cum lib. VIII. 1. 8. Sic ergo nobilis ecclesiasticae historiae auctor partem sui recuperat; quodque magis interest graeci fasti non paenitendum ab hoc invento incrementum accipiunt. Postremo inclytus Christi martyr Artemius dum p. 392. Arii haeresi nominatim maledicit, seque apprime catholicum profitetur, iniustam illam arianismi suspicionem depellit, quam de eo Tillemontius sine idoneis indiciis contraxerat, sibique et aliis fortasse persuaserat, hist. eccl. T. VII. p. 731.

13. De Niceta choniata, congestoque ab eo fidei orthodoxae thesauro, verba feci p. 398. Post editos autem latine a Morellio gallo priores operis quinque libros, tantam ego novorum excerptorum copiam exhibeo, ut prope iam nihil, quod sit operae pretium, relinqui ineditum videatur. Etenim quae sub extremum opus, graeco patrocinans schismati Nicetas disserit, ea cum ceteris lugendi belli reliquiis silentio potius premenda quam refricanda sunt. Edidi igitur nicetiani thesauri capita novem. 1. de Macedonio eiusque haeresi, et de Arianorum multis synodis atque sce-

leribus. 2. de Nestorio. 3. de Eutyche aliisque compluribus Monophysitis. 4. de quinta synodo. 5. de haeresi Incorrupticolarum. 6. de sexta synodo. 7. de haeresibus Armeniorum. 8. de secta Agarenorum. 9. de haeresi Lizicianorum.

14. Theodorum mopsuestenum commentarios in Pauli epistolam ad Romanos scripsisse, narrat Ebediesus in catalogo, confirmatque Facundus hermianensis lib. III. 6, nec non Vigilius papa in constituto; graecae id denique ad sacros libros catenae demonstrant, in quibus plurimus Theodorus inest. Attamen miror, Oecumenii editam ad acta apostolica et ad paulinas epistolas catenam, ex Theodoro nihil habere. Ego vero memor, me olim in praef. ad vol. I. Scriptorum vet. ed. prim., nec non in praef. ad vol. VI. p. ult. de edendis a me multis Theodori fragmentis fidem quodammodo obligavisse, nunc demum ex eius commentario in epistolam ad Romanos partem non modicam, quae quatuor supra septuaginta mihi paginas implet, de catena inter vaticanas ferme praestantissima sumpsi; reliquas deinde Pauli epistolas pari munere, si Deus annuerit, prosecuturus.

Denique de fragmento quodam Ferrandi diaconi, et de Asclepiodoto tactico, satis dixi pp. 574. et 577.

EM̃O AC REVM̃O PRINCIPI

ANGELO MAIO

S. R. E. PRESBYTERO CARDINALI

PETRUS MATRANGA GRAECO-SICULUS.

Sancti Sophronii venustissima anacreontica edens, Tibi Em̃e Princeps, non sine causa consecrare decrevi. Siquidem ingrati animi notam minime effugerem, si Te tuis rebus inurbane privarem. Tu namque ad istud studiorum genus, quod tibi gloriam ἀμάραντον comparavit, humaniter, ut animum intenderem, me non semel hortatus es: meque in hac re tironem ac prorsus rudem tua liberalitas tandem impulit ut deperditorum auctorum reliquias, quod feliciter egi, perquirerem. Difficilem disciplinarum viam ingressus, nihil utique profecissem, si tua consilia et monita meum animum, imparem equidem viribus, saepenumero non confirmassent. Tot itaque tantisque beneficiis obstrictum sinas, amplissime Princeps, has qualescumque primitias tuo nomini me consecrare. Munere quidem exiguo, quamvis ingenuo, donatur qui ad catholicae religionis splendorem, bonarum vero litterarum et artium incrementum, innumeras ferme scripturas, thesauris ipsis pretiosiores, viriliter erutas suscitavit. Ceterum quia neque Te laudibus extollere par sum, neque me latet quantum abs quovis praeconio sponte refugias, munusculum hocce lubenti animo excipias obtestor, meque iugiter benivolentia foveas, et in tua clientela semper retineas.

PRAEFATIO ALTERA.

Sancti Sophronii hierosolymitani antistitis venustissima anacreontica diu ab eruditis peroptata, nunc primum romanis typis eduntur. Ex quo namque Leo Allatius vir doctissimus haec carmina aliorumque sacrorum melodorum se quam primum promiserat editurum (1), nemo posthac ea inquirenda curavit; neque Fabricius (2) aliam de Sophronii anacreonticis notitiam nobis exhibuit, praeter quam quod ipsius Allatii promissiones, qui tamen unicam oden quartam εἰς τὴν ἀπαντὴν etc. inscriptam, ceu specimen sophroniani leporis, in diatriba de Simeonibus edidit. Verum enimvero aetate nostra, qua viri illustres et benemeriti deperditorum auctorum opera ingenti patientia et labore e principibus Italiae bibliothecis eruta, typorum beneficio aeterna vita donaverunt, sacri melodi citharam squalido in pulvere sepultam et mutam adhuc latere, non equidem erat ferendum. Et revera si qui in edendis profanorum auctorum reliquiis, ad bonarum artium et litterarum incrementum, operam impendunt, perpetuis laudibus sunt commendandi, gloriam equidem non parvam sibi comparant, qui sanctorum Patrum incognita aut deperdita opera nunc evulgare student, ut inde sanctissima nostra religio splendidius emicet, et immutabilis ecclesiae catholicae doctrina contra fallaces reformatorum nugas quaquaversus pateat. Me vero adhuc in limine, ut ita dicam, huiuscemodi stu-

(1) Cf. schol. ad Eusth. Antioch. p. 285.
(2) Bibl. Graec. l. V. c. 16. ed. Harles.

diorum, pretiosas S. Sophronii odas tot saeculis ante conditas, primum edidisse, gaudiis exultare nemo prohibebit.

Memorias enim de variis Graecorum controversiis inter allatianas chartas conquirenti parvus codex a me diu desideratus, ita signatus *C. A.* 379. sacros et profanos anacreonticos novem complectens occurrit. Statim apographum manu ipsius Allatii confectum cognovi, et aliud Vernatiae exemplar haud procul iacere vidi; tum, ne in pulvere haec pretiosa collectio amplius delitesceret, in meas schedas redigere decrevi; quod et brevi absolvi, quamquam aestus ferventissimus non minimam mihi exhiberet molestiam, quippe sextili mense anni MDCCCXXXVIII. haec omnia acciderunt. Interim ut dulcem inviserem patriam, iter in Siciliam aggressus, in scrinio meum laborem reposui, ea mente ut quam primum reversus melodos meos emendatos, typis tradendos curarem. At cum allatianum codicem satis mendosum esse considerassem, archetypum anxie per romanas bibliothecas praetentare incepi. Vaticanam extemplo adii, ubi in quibusdam Allatii adversariis indiculum eiusdem manu conscriptum conspexi, qui Sophronii odarum titulos tantum recensebat, e quodam codice desumptos quem Emum Sirletum, inde Emum Columnam possedisse, ipse Allatius adnotavit. Attamen inter codices columnenses venundatos nec meum Sophronium, neque eiusdem bibliothecae indices reperire potui. Tum denuo in vaticana sirletianis codicibus incassum perlustratis, eorumdem indicem inspexi; et ut Allatii assertio undique constaret, in C. V. 3970. f. 118. haec gaudens perlegi: σξβ' βιβλίον βεμβράϊνον παλαιὸν, οὗ τινος κεφαλαιώδεις χαρακτῆρες χρυσοῖ, ἐν ᾧ περιέχει τάδε· τοῦ ἁγίου Σω-

φρονίου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων ἀνακρεόντια. Sequuntur odarum tituli, quorum aliquot reticentur, aut alio auctori adpinguntur.

Hucusque ita res se habebant; sed sirletianum codicem inveniendi spem omnem non deposueram. Subsenseram enim barberinianam bibliothecam huiusmodi codicem olim habuisse; duo tamen meae investigationi obstabant, illustrissimae bibliothecae fortuna, timebam enim ne meus Sophronius inde migrasset, et nulla cum eiusdem bibliothecae praefecto amicitia. Studiorum amor fiduciam adiecit, nec me mea opinio fefellit; tantam enim domini Pierilisii comitatem, quamvis ignotus, expertus sum, ut beneficii memoriam numquam amittere possim. Namque etsi nova bibliothecae ordinatio omnia teneret perturbata, facta ab illm̃o Principe potestate, mecum meum Sophronium inquirere non semel elaboravit; codex tandem inventus est, cuius descriptionem heic recensitam, non ingratam lectoribus futuram spero.

Codex igitur est membraneus in 12. m. foliorum 121., cuius pars antiquior folia centum supra unum continens, elegantissime saeculo ferme XIII. est exarata. Praeit odarum Sophronii aliorumque poëtarum uberrimus index, qui summas litteras auratas, ceteras vero minio pictas et fere quadratas habet; haec omnia foliis quatuor continentur: dein pariter scripta ἀλφαβητάρια ἕτερα διαφόρων ποιητῶν, qui maxima ex parte desiderantur, paucissimis fragmentis exceptis, usque ad fol. 7. v. sequuntur. Primae odae inscriptio τοῦ ἁγίου Σωφρονίου ἀνακρεόντια etc. litteris quadratis, auro obductis constat, vario nec invenusto ornatu conclusa. Nonnullis odis praefigitur cum nomine Sophronii eadem inscriptio, ut XVIII, XIX. ubi τοῦ ἁγίου deest, XX.

vero Σωφρονίου nomen tantummodo praeponitur; duae tamen postremae inscribuntur τοῦ αὐτοῦ * ἀνακρεόντειον κατὰ * στοίχους. Ceterum ne reliquae odae, quae nomine Sophronii carent, ab alio quovis auctore conflatae parum cautis viderentur, primam tantummodo, uti in codice inscribitur, edidi. Odarum tituli porro quadratis litteris auro pariter tectis eleganter sunt exarati, uno excepto XI. εἰς Ἰωάννην τὸν θεολόγον, quem cum incuriosus calligraphus exscribere fortasse neglexisset, manus recentior denuo adpinxit. Quae vero non sine lectoris admiratione aspiciuntur, sunt odarum κεφαλαιώδεις litterae auro non solum, sed saepe minutis πολυχρώμασιν affabre depictae, dum stropharum omnium maiusculae auro tantum obteguntur, et ordinem alphabeticum fere sequuntur. Reliquam scripturam in politissima pergamena nitidissimam, non rarius continuatam, nulla habita apicum aut spirituum ratione, variantesque interlineares eodem charactere ita signatas ἄλ. π. praeseferentem invenies. Codicem tamen udo loco olim haud dubie repositum et inde inquinatum, iam vetustate laborantem folia aliquot amisisse, facile dignoscitur. Bibliopega enim fasciolam membraneam ad plicaturas aliquot foliorum discissas adglutinavit, et rursus quaterniones collegit, qui notis antiquis numeralibus omnino carent, recentiores autem parum adcurate sunt adpositae.

* ita heic cod.

* ita cod.

Deest codicis frons in primo fasciculo, qui ideo septem foliis constat: veteris scripturae quaterniones omnes nunc quindecim sunt, folia vero centum supra undecim, quorum septuagesimum secundum, praeter plurima amissa, discissum est. Sequitur dein quaternio XV. qui hac nota 32. signatur, et duo folia insuper, ex archetypo iam pessumdato a quovis saeculo

XV. descriptus, in rudiore membrana, diverso atramento diversisque litteris confectus, qui *Photii* et *Christophori*, *primi a secretis*, politicorum versuum reliquias continet. Itaque pars maxima codicis periit, ut indiculus in fine praefationis positus demonstrabit: neque sane minima est iactura quam profanae et sacrae musae passae sunt; nam melodorum seriem qui a saeculo VI. ad X. et ulterius floruerunt, codex complectebatur. Ceteroqui temporum iniuria haec carmina existimo deperdita, nec unquam *a reliquis partibus*, ut manus antiqua in eodem codice notavit, *huius anacreonticae anthologiae separata a possessore aliquo magis verecundo quam philologo*. Verum enim vero, ut unico utar exemplo, quid religiosius, quid castius Sophronii mei carminibus, quorum aliqua pessum iverunt?

Codicis nihilominus pulchritudo, plurima versuum perturbatione, et mendis abunde mulctatur; fatum itaque quod huiuscemodi perpulchri codices subiere, nec noster effugit. Ast ego versus, immo integras strophas, quae alienum locum occupabant, sua sede reposui, et heic, ut veritas pateat, meam recenseo restitutionem. In ode I. versus 40. 41. et 43., ut sunt in editione, post versum 54. in codd. inveniuntur, relicto unius versus spatio, qui revera non deest, et 99. 100. et 101. post stropham sequentem. In V. ode tres versiculi 57. 58. et 59. post versum octogesimum tertium in codd. sunt exarati, et cum versu octogesimo quarto confusi: post duos impares tres versiculi 78. 79. 80., una cum versu 113. pariter confusi post versum 112. erant translati; versus 99. 100. et 101. in ode VI. post versum 17. Lazaro inepte adsociabantur. Odae XIX. v. 100. quamquam initio mutilus, strophae deperditae reli-

quum, littera maiuscula incipit et cum praecedenti stropha coniungitur. Quid denique de ode XXI. dicam? Omnes terni versus, quique duos impares sequi deberent, scribae inscitia in duos coaliti susque deque per omnem oden vagabantur; facta tamen restitutione, imparibus 66. et 67. tres soliti versiculi defuere.

Cum nuper de versibus diversi generis mentionem fecissem, non erit abs re de Sophroniana versificatione pauca lectori subiicere.

S. Sophronii odae e venustiore versuum anacreonticorum genere conflantur; quippe omnes *dimetri*, *impuri*, *catalecti* sunt, et hoc modo scanduntur. Sit prioris odae primus versus exemplum ἀπὸ πνεύματος θεοῖο, ubi *anapaestum* habes et *iambum* in prima dipodia; sequitur secunda dipodia, quae iambo et syllaba constat. Huiusmodi carmina in anacreonteis odariis varia leguntur, unde et nomine generico *anacreontica* appellata sunt. Dividuntur in *Tetrasticha*, quibus melurgus noster, ex usu iam antea recepto, versus impares immiscuit duodecim syllabas continentes; qui ad genus, quod Prosodiographi *Anapaesticum*, *Hypercatalectum* nuncuparent, pertinere videntur; e duobus *dactylis* nimirum, *spondaeo*, *anapaesto*, et syllaba redundante plerumque coalescunt; saepe ab *anapaesto* et *dactylo*, semel a *spondaeo* et *anapaesto* incipiunt, ut cuique observare licebit in versibus 35. et seq. odae XVII, qui insuper ab ordinaria scansione recedunt. Hi versus *anapaestici*, quamvis ab anacreonticis omnino alieni, prolixum concentum venuste interrumpunt; et nunc sententiam aliquam argumento consonam, nunc vero epiphonema comprehendunt. Dum vero omnes odae hisce versibus admiscentur, decima octava duos in calce solummodo, veluti conclu-

sionem, habet. Insuper iidem versus impares fere per tres anacreonticos subsequentes explicantur: dixi *fere*, namque non semel accidit ut aliquamdiu tres versiculi in odae principio, minime vero in eiusdem progressu inveniantur, et saepe soli *anapaestici* maximam odarum partem comitentur (1). Versus, quibus odae constant, numerum 126. non excedunt, ita ut minima inter odas non minus quam 90. contineat; omnium vero odarum versus simul collecti, absque ulla mutilatorum exclusione, summam bis millium supra centum tredecim conficiunt.

Sed missa carminum structura, meam de iisdem sententiam, quaecumque sit, paucis exponere non ambigo. Iamque norunt omnes, haec carmina *elegantissima piissima et mellitissima* a Leone Allatio fuisse iamdiu existimata. Revera a tanti litterati iudicio prudens lector non facile recedet; quin immo si rem bene perpendere voluerit, Sophronii carmina amplissimas etiam mereri laudes fatebitur. Siquidem cum temporum vi res litterariae e classica dignitate sensim excidebant, cum sententiarum gravitati sermonisque puritati vacua verbositas succedebat, melodum nostrum tot tantisque malis iactatum, concinnos versus compegisse, et poëtica venustate exornasse, hoc omnino est admiratione dignum. Praeterea Sophronius ea utitur facilitate in rebus etiam difficilibus exprimendis, dum fidei mysteria atque catholicae religionis dogmata exponit, quorum non vulgari est imbutus cognitione (2), ut insuper exoptare nescias; et aliquot odarum initia

(1) Cf. ab ode VIII. ad XXI. una tantum XVI. excepta.

(2) Sunt Photii verba de Sophronio in Myriob. cod. 231. τῶν ἱερῶν δογμάτων οὐ τὴν τυχοῦσαν μάθησιν ἀποδείκνυται.

tantam imaginum venustatem praeseferunt, ut eximium aliquem aureae graecitatis auctorem habuisse videantur; quamvis saepe, ut l. c. Photius observaverat, ἐννεωτερίζει τοῖς ῥήμασι, quae nova vocabula nos in adnotationibus recensuimus. Quae dotes splendide enitescunt et ut ita dicam sentiuntur; at si quis de verbo ad verbum haec anacreontica ut rudibus linguae graecae obvia essent, latina facere tentat, frustra ad sophronianam elegantiam reddendam adspirat, immo certum mihi est, maximam venustatis partem perituram. Sophronius ipse meam sententiam confirmat, qui in octo prioribus odis nudas quasdam evangeliorum historias suae barbito accommodavit: verumtamen tam est admirabilis graecorum verborum dispositio, locutionum suavitas, et quaedam imaginum ingenuitas, ut graece lectae satisfacere non desinant, e contra latine ad verbum redditae frigescant, et ingenitas veneres amittant. Quod sane vir doctissimus cardinalis Sirletus ἀρχετύπου olim possessor experimento probavit. Notitias enim de Sophronio in vaticana bibliotheca e codicibus sirletianis perquirens, quemdam etiam miscelli generis codicem hac nota 6285. signatum inspexi, in quo primam Sophronii oden latinam factam, variantes in interlineis et in marginibus praeseferentem perlegi. Statim manum ipsius Sirleti cognovi, et post ferme duo saecula adeo illaesa inspicitur scriptio, ut aurea pulvis atramento adhuc inhaerescat. Mihi interim interpretationem odarum meae editioni adiicere cogitanti, sirletiana translatio adeo animos infregit, ut potius si quando tempus a meis officiis vacuum siverit, versibus eas adumbrare decreverim, quam sophronianos lepores prosa oratione insulsos efficere.

Praeter pietatem, qua omnia Sophronii scripta ni-

tescunt ut Photius observavit de epistola synodica (1), multa scitu digna vel ad s. Scripturae interpretationem, vel ad sacram aut profanam novam eruditionem spectantia, haec anacreontica eruditis exhibent. Nos vero pauca seligemus exempla, et illud primum dignum observatione censeo quod in ode V. v. 24. et seq. de Praecursoris alimentis enarrat. Plane enim asserit quod radicibus cuiusdam fruticis, cui nomen *meleagrum*, vescebatur; praeterea cum paullo antea dixisset promptum ἀπόνως semper Iohanni adesse cibum, quod mox explicat esse μελιαγρίου τε ῥίζαι, inde fit quod et τὸ ἀκρίδες ad vegetalium speciem referre, iuxta certe Sophronii mentem, opus sit. Ne tamen S. Sophronii opinio tam aperta ingenuos lectores offendat, paucos inter tot auctores, qui idem censuerunt, heic recitabo. Praemittam ante omnia doctissimi Calmeti verba, quae in commentariis ad hunc evangelii locum leguntur (2). *Eorum sententia qui censuerunt Praecursorem arborum germinibus vesci solitum, quam plurimos nacta est sectatores. Neque hoc a fide abhorret.* Et re ipsa primos homines non solum, sed olim prophetas et denuo sanctos anachoretas summitatibus virentium et oleribus victitasse, nemo sane inficias ibit. En Ovidii de primorum hominum esca descriptionem (3). *Panis erant primis virides mortalibus herbae - Quas tellus nullo sollicitante* (4) *dabat. Et modo carpebant vivax e cespite gramen - Nunc epulae e tenera fronde cacumen erant.* De simili vero prophetarum asceticorumque esca, et sacri codices, et

(1) l. c. εὐσεβείας μέν ἐστι πλήρης.

(2) C. III. Matth. ed. ven. 1732. p. 89.

(3) Fast. l. IV.

(4) Quod Sophronius per τὸ ἀπόνως declaraverat.

Pratum spirituale, et monachorum vitae exemplaribus abundant. Et primum de ἀκρίδων interpretatione S. Isidorus Pelusiota in ep. 5. ad Nilum, perfectum vitae monasticae exemplum a Iohanne Baptista desumptum proponens, hortatur e pilis asceticorum indumenta conficienda esse, et ab herbarum foliis et summitatibus parcam alimoniam monachis desumendam. Εἰ τοίνυν βρώματα καὶ ἐσθήματα τῆς κατὰ θεὸν τελείας ἀσκήσεως ἐν Ἰωάννῃ τῷ βαπτιστῇ ἐπεδείχθημεν, θριξὶ μὲν εἰ οἷόν τε πρὸς σκέπην ἀρκεσθησόμεθα, ἀκρέμοσι δὲ βοτανῶν καὶ φύλλων πρὸς ὀλίγην τροφὴν καὶ δύναμιν καὶ ἀπέριττον (1). Idem urget inferius ep. 132. Anonymus vaticanus in catena graecorum patrum, qui evangelia interpretantur, a Petro Possino edita (2), similia refert. Οἱ μὲν φασὶ τὰ τῶν ἀκροδρύων ἀκρίσματα . . . . κατὰ τὸ ἤνθησαν ἡ κάππαρις καὶ ἡ ἀκρὶς, ὃ ἐν τῷ ιβ' ἐκκλησιαστικοῦ εὕρηται. Theophylactus in Matth. τινὲς λέγουσι βοτάνας εἶναι τὰς ἀκρίδας ἃς καὶ μελιάγρια καλοῦσι· τινὲς δὲ τὰ ἀκρόδρυα ἤτοι ὀπώρας ἀγρίας (3). Haec satis περὶ ἀκρίδων. Aeque patet Sophronium pro melle silvestri μέλιτι ἀγρίῳ, intellexisse arborem *meleagrum*. Reipsa radices huius arbusti edules esse, variis testimoniis confirmamatur. Apud Suidam in vocabulo μελιάγριον hoc adfertur ἀδέσποτον exemplum, quod e vita alicuius anachoretae extractum censeo, καὶ ῥίζαις αὐτοὺς μελιαγρίων καὶ καρδίαις καλάμων ἐδεξιοῦτο. Apud Cangium μελίαγριον hoc arbustum adpellatur. E vita igitur manuscripta S. Cyriaci anachoretae haec duo exempla protulit laudatus Cangius: ἀπορούμενοι τοίνυν τροφῆς, καὶ οὐκ ἔχοντες ὅθεν τὴν τῆς φύσεως ἀνάγκην παραμυθήσονται· οὐδὲ γὰρ

(1) Edit. Paris. 1585. pag. 2.

(2) Romae typis barberin. 1637.

(3) Cf. Caiet. et Baron. qui eadem senserunt. Vid. Σύνοψ. Crit. hist. sacr. in cap. III. v. 4. Matth.

οὐδὲ μελιάγρια κατὰ τὴν ἔρημον πεφύκει, et ῥίζας μαλιαγρίων καὶ ἀκρέμονας καλάμων προσίετο. Ex hisce testimoniis duo arguuntur, scilicet radices μελιαγρίου edules, et in desertis solitas nasci, et vilissimum esse cibum ad quem extrema necessitas S. Cyriacum compellebat. Quae omnia utrum Praecursori conveniant, videat lector: qui tamen novit in opinionem contrariam, vulgatissimam et ferme communem, sanctos passim patres concurrisse, eamque doctos viros suscepisse.

In ode XVII. novum Ascalonae episcopum religiosissimum, et adprime recti dogmatis observantem invenies; cuius virtutes a sancto archiepiscopo summis laudibus efferuntur. Quid denique dicam de sacrorum locorum descriptione, quos graphice enumerat, et iucunde quasi ante oculos exponit? In ode XXI. Menas oeconomus τοῦ ἐννάτου Ἀλεξανδρείας vocatur, quod variis exemplis e Prato spirituali prolatis etiam probatur. Sane plurima in alexandrina regione monasteria numeris fuisse distincta, e multis argumentis patet; saepe vero numeris etiam milliaria distantiae ab Alexandria e. g. designabantur, quod passim apud Moschum in Prat. spirit.; ita enim in c. 110. legimus. Ἔλαβον τὸν κύριόν μου Σωφρόνιον, καὶ ἀπήλθομεν εἰς τὴν λαῦραν τοῦ ὀκτωκαιδεκάτου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (1). Insuper in c. 162. ἀπὸ εἴκοσι μιλίων Ἀλεξανδρείας λαῦρά ἐστι λεγομένη τοῦ Καλαμῶνος ἀνὰ μέσον τοῦ ὀκτωκαιδεκάτου καὶ τοῦ Μαφορᾶ. Et antea in c. 51. mentio fit Anazarbi metropoleos *secundae Cilicum provinciae, a qua fere duodecim milliaribus distat monasterium quod dicitur Aegyptiorum.* Et inferius: *uno ferme millario distat a Iordane mo-*

(1) Cf. Cotel. mon. eccl. Graec. T. II. p. 399. ed. Paris. 1681.

nasterium abbatis Gerasimi. In c. 170. narratur distare *ab Hierosolymis fere XX. passuum millibus monasterium quoddam quod Sampsonis dicitur.* In c. 145. mentio etiam fit ipsius *Menae coenobii Salama*, *nono ab Alexandria milliario*, ut vertit latinus interpres. Moschum vero cum Sophronio τὸ ἔννατον saepe invisisse, legimus etiam in ipso Prato spir. c. 177. ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης ὁ κίλιξ ὅτι καθημένων ἡμῶν εἰς τὸ ἔννατον Ἀλεξανδρείας. In c. 184. vitae narrationem audiunt abbatis Iohannis eunuchi dum *nonum* habitarent; ὄντες ἡμεῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐν τῷ ἐννάτῳ. Cuius abbatem Menam fuisse eo tempore, quo peregrinationes per coenobia praedicti viri susceperant, e Prato ipso eruitur. C. 146. Cotel. 117. p. 414. οὖσιν ἡμῖν ἐν τῷ ἐννάτῳ ἐν κοινοβίῳ Τουγορᾶ, διηγήσατο ὁ ἀββᾶς Μηνᾶς ὁ κοινοβιάρχης περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις πάπα Εὐλογίου. Et c. sequenti: διηγήσατο ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ ἀββᾶς Μηνᾶς ὁ κοινοβιάρχης τοῦ αὐτοῦ κοινοβίου. Cum ita res sese haberent, liceat coniicere Sophronium ex ore ipsius Menae συκοφαντίας historiam audiisse. Numeris erant distincta non solum Alexandriae monasteria, sed etiam aliorum locorum. E tot unum sufficiat exemplum, quod legitur in fine συναξαρίου S. Iohannis evangelistae, nostro Sophronio adtributi, cuius miraculosus mannae e sepulcro effluxus die 8. maii festo celebratur (1), τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ αὐτῷ σεπτῷ ἀποστολείῳ αὐτοῦ τῷ ὄντι ἐν τῷ ἑβδόμῳ. De Maria denique Pauli candidati matre, in cuius laudes odarum postremam legimus, Pratum spirituale notitias nobis praestat haud dubias. Siquidem in c. 185. mater Pauli Candidati vocatur, ubi Sophronius et Iohannes in Samo insula ipsam audiunt narrantem mi-

(1) Cf. menaeum graec. ed. ven. 1817. apud Glychi pag. 40.

rabilem modum, quo mulier christiana virum gentilem ad fidem convertit. Ἐν Σάμῳ τῇ νήσῳ διηγήσατο ἡμῖν ἡ θεοφιλὴς καὶ φιλόπτωχος Μαρία ἡ μήτηρ τοῦ κυροῦ Παύλου τοῦ Κανδιδάτου etc. ubi et sanctitatem nobilis mulieris commendatam observas.

Eia nunc finem praefationi impondituri, breviatas notitias demus ceterorum melodorum, quos codex continet, quosque quam primum evulgaturi notum litteratis lubenter facimus, ne aliquis eos plagiaria fraude edere audeat. Nescio vero qua ratione motus Allatius indicis ordinem, uti est in archetypo, servaverit, in apographo autem locum auctorum mutaverit; nos igitur barberinianum sequuti ordinem, post S. Sophronii odas, *Sophronii monachi iatrosophistae* oden in Ioseph Iacobi ponimus: qui quidem Sophronius idem fortasse ac hierosolymitanus ab Allatio putatus est. Reapse in c. 69. Prati spiritualis a Moscho Sophronius adpellatur *sophista*: utrum tamen medicinam exercuerit, hoc e monumentis non patet; res vero non est omnino absurda. Oda haec ad f. 68. q. v. post Sophronii odas extenditur.

Codicis folium 68. ubi Sophronius explicit, duo subsequuntur *Heliae Syncelli sacerdotis* anacreontica, quorum primum ita inscribitur: Ἡλίου Συγκέλλου ἱερέως ἀνακρεόντειον κατανυκτικὸν ᾀδόμενον εἰς ἦχον πλ. δ΄. alterum vero τοῦ αὐτοῦ θρηνητικὸν εἰς ἑαυτόν. Allatius tamen hos titulos in suo apographo breviavit. Christiana moestitia cumulatur in prima ode; et hoc praeterea ipsi inest peculiare, quod stropharum ἀκρόστιχα omnia alphabeti seriem obsequuntur, ita ut primi tetrastichi versus ab *alpha* omnes incipiant, et sic deinceps; postremo vero tetrasticho pro ω, ο parvum praefigitur. Secundae odae hoc est iucundum initium ἁγίων τίς ἄρα λεύσσων -

βίον ὃν τέλεσσα τλήμων - στονάχων ἄνευ παρέλθοι - ἐμὲ παμφόρως δακρύων; Heliam virtutis acquirendae pietatisque causa, avitas divitias, patriam, parentesque reliquisse, ac eremum petiisse, ibique Nicolai cuiusdam, prudentia inter Lyciae monachos praestantis, amicitiam obtinuisse, et alias huiusmodi paucas notitias, ex hac ode discimus. Ceteroqui utrum hic sit Helias, qui saec. VIII. archiepiscopus Hierosolymorum evasit, nunc definire non queo; nam neque Fabricius (1) plures quam nudas allatianas de horum anacreonticorum auctore promissiones in sua bibliotheca exhibet. Helias iste folia quinque in codice occupat.

Dein quatuor foliis subsequentibus, ad 77. usque, *Michaëlis presbyteri*, qui Thomae hierosolymitani archiepiscopi *Syncellus* extiterat, unica ode continetur εἰς ἀνασλήλωσιν τῶν σεπτῶν καὶ ἁγίων εἰκόνων. Merito cultum imaginum restitutum celebrat propter quem multas passus fuerat sub Theophilo iconoclasta persecutiones; pace tandem ecclesiae reddita, ad illustres compensandos labores, ab Augusta Theodora ut thronum CP. occuparet post S. Nicephorum fuerat designatus; ipse tamen patriarchio monasterium, cui tunc temporis Theophanes praeerat, praetulit, ubi sancte usque ad extremum diem vixit. Eius festum ab ecclesia graeca die XVIII. decembris agitur; ἀναστήλωσις autem τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων prima dominica *ieiuniorum* seu *quadragesimae* celebratur. Confer in triodio synaxarium praedictae dominicae, ubi et historiam cultus sacris imaginibus restituti, et mentionem nostri Syncelli hagiopolitae honoratam invenies. Nonnulla supersunt illustris S. confessoris opera, quae alibi recensentur.

(1) Bibl. Graec. T. XI. p. 615. ed. Harles.

Duo sequentia folia (ad 79. scilicet) mutilam continent *Ignatii diaconi grammatici* oden εἰς Παῦλον τὸν ἴδιον μαθητὴν; deest tamen alia eiusdem oda, quae in indice ἀνακρεόντειον κατανυκτικὸν inscribitur ; siquidem heic quaterniones aliquot desiderantur , ubi quinque *Arethae archiepiscopi* odae etiam fuerant exaratae. Apud Suidam *Ignatius* quidam *grammaticus* et *diaconus* laudatur , qui a vasorum CP. custodia ad sedem Nicaenam evectus est, quique praeter vitas Tarasii et Nicephori patriarcharum , elegos funebres, epistolas, iambos in Thomam Antartem plurimos composuit. Ex eiusdem poëmatibus itaque hanc solam oden , quamquam mutilam , barberinianus codex nobis conservavit; namque hunc ipsum Ignatium fragmenti auctorem existimo , qui miseram humani generis conditionem deflens, hanc inter alias venustam habet stropham : Μογεροὺς πόνους τίς εὗρεν ; - τίς ἔτευξεν ἄμμι τύμβον ; - τίς ἔπλεξεν ἄμμι θρῆνον ; - Ἀδὰμ ἐχθρὸς , Εὔα κάλλος (1).

Cum quaternionibus deperditis nonnulla *Leonis magistri* anacreontica periere , quae ita erant inscripta ; ἐπιτύμβιον ἀνακρεόντειον εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν παλατῖνον· τοῦ αὐτοῦ ἀνακρεόντειον εἰς Θεοκτίστην τὴν θυγατέρα αὐτοῦ· τοῦ αὐτοῦ ἀνακρεόντειον εἰς τὴν αὐτήν , cuius viginti *anepaestici* versus extant. Heic folium 80. incipit , et inde quatuor sequuntur odae , quae octo dehinc foliis continentur. *Leonis* nostri *magistri* sive *grammatici* , sive Carii , a Iohanne Scylitze et Cedreno in praefatione laudati , chronographiam ab anno 813. ad 949. a Combefisio Parisiis 1655. editam habemus. Dux Cariorum a manu recente in cod. nominatur, et dome-

(1) Ignatius iste videtur auctor quarumdam fabularum a Rittershusio cum diversis illustrationibus editarum.

sticus Constantini Porphyrogeniti. Reapse in postrema ode ipsius nuptias cum Helena Augusta, Romani scilicet Lecapeni filia, celebrat; sicut Leonis sapientis nuptias fortasse cum Zoe paullo antea laudaverat. Balneorum vero in aula regia constructorum descriptio venustissima est. *Leonis* cuiusdam *magistri* quoddam opus, in SS. scripturas in vaticana me inspexisse memini, nec tamen eumdem ac melurgum nostrum existimo.

Post *Leonem magistrum*, *Iohannis grammatici gazaei* anacreontica quinque locum in codice occupant ad fol. 95. quod sextam oden mutilam offert: heic enim rursus hiat codex, et cum quaternione deperdito septima τοῦ αὐτοῦ τίνας ἂν εἴποι λόγους ὁ Διονύσιος τοῦ ἔαρος ἐληλυθότος inscripta, periit. Eiusdem auctoris extat ἔκφρασις τοῦ κοσμικοῦ πίνακος, quam Rutgersius evulgavit. Nonno posterior videtur floruisse.

Sequitur inde *Georgius grammaticus*, cuius anacreontica promiserat Allatius in *diatriba de Georgiis* in calce historiae Georgii Acropolitae Parisiis 1651. typis regiis editae. *Huius* (sunt Allatii verba pag. 322.) *pleraque anacreontica carmina, eaque suavissima, varii nec inelegantis argumenti, quandoque litteratorum usui edenda penes me conservo, et ne talia fingere videar, en eorum argumenta.* Titulos dehinc cum odarum principiis recitat, monens primae deesse principium. Cum indice tamen re collata, non prima est sine principio, sed tertia: nam prima ἔρις Ἡλίου καὶ Ἀφροδίτης inscriptionem praeseferebat; altera autem τί εἴποι ὁ Ἀπόλλων τοῦ ἔρωτος στέφοντος αὐτοῦ τὰ τόξα ἀπὸ δάφνης καὶ ῥόδου. Tertia igitur est sine principio, quae a fol. 96. incipit, ita ut *Georgii* odae ad fol. 109. v. extendantur.

Denique antiquae scripturae bina folia *Acoluthus* occupat. De hoc scriptore cum nullibi notitiam repererim, meam qualemcumque coniecturam exponam. Varangorum dux locum inter officiales byzantinos tenebat; erant Varangi Anglo-Dani qui a Normannis ex Anglia expulsi, et obsequio Imperatorum dediti, palatium custodiebant, et principis erant stipatores, quorum dux quia Imperatorem proxime sequebatur, dictus erat Ἀκόλουθος. Neque unum fuisse *Acoluthum*, sed e Varangis qui sane Imperatorem sequendi munus vicissim obibant, hoc nomine erant insigniti, quod a Cinnamo l. 2. n. 16. eruitur, ἔσταλται τοίνυν ὁ τοῦ Ἀκολούθου εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν λειτούργημα ἐκπληρῶν. Varangos ipsos bipenni peculiariter armatos fuisse, e lib. 3. eiusdem Cinnami edocti sumus, ubi πελεκυφόροι adpellantur (1). Haec de nomine *Acoluthi*; quisnam autem is fuerit et quanam aetate vixerit, hoc equidem non satis compertum habeo. Ode porro mutila est, temporibus tamen Leonis sapientis fortasse hunc *Acoluthum* vixisse, et eiusdem *brumalia* celebrasse, ex saepius *sapientis*, et *sapientiae* nomine repetito coniici potest, ut e multis, at praesertim ex hisce versibus clarius apparet ἀπορῶ μὰ τὴν Ἀθήνην – ἀρετὰς σοφοῦ βοῆσαι. Huius Imperatoris brumalia quidem ab aliis poëtis celebrata scimus; et apud Lambecium l. 4. com. de bibl. Caes. p. 180. hi versus leguntur in Petri Patricii ad Leonem philosophum epigrammate quodam συγκλητικοῖς ἅπασι σοῖς βρουμαλίοις πανηγυρίζειν ἐνδιδοὺς ἐτησίως. Rursus tamen *Acoluthus grammaticus* quidam, et fortasse idem ac nuper nominatus in indice apparet, ubi odarum argumenta, prioris scilicet, εἰς τὰ βρουμάλια τοῦ Καίσαρος

(1) Cf. Codin. Schylitzen, Comnenam, Cangium etc.

Βάρδα; alterius vero encomiasticae in ducem quemdam leguntur.

Decem denique folia recentioris scripturae, aliquot *Photii* et *Christophori primi a secretis* politicos versus comprehendunt. Siquidem *Christophorum* anacreontica composuisse memorat Allatius de *Simeonum scriptis* p. 166., et Nicolaus Comnenus in Praenot. Mystagog. pag. 397. *virum, si photianismum demas, dignum Graecia, et maioribus haud imparem* appellat. Caret principio *Christophori* ode, quae μετὰ τὸ βαπτισθῆναι τοὺς ἐξ ἰσραηλίτας παραίνεσις erat, et quod remanet fol. 112. incipit ita, πεπλήρωται σημεῖον. Exin εἰς τοὺς αὐτοὺς ἰσραηλίτας παραίνεσις sequitur. Inde *Photii* ὕμνος ἐκ προσώπου Βασιλείου δεσπότου, ἦχ. α'. P. ἀπὸ χειλέων ὕμνον. Altera ode *Photii* ita inscribitur: Φωτίου πατριάρχου ὕμνος ἐκ προσώπου τῆς ἐκκλησίας εἰς Βασίλειον τὸν φιλόχριστον βασιλέα, ἦχος α'. P. ἀκουτισθῶμεν πάντες. Tertius autem hymnus in fine quasi folii 119. incipit, et est ἐγκωμιαστικὸς εἰς Βασίλειον τὸν φιλόχριστον δεσπότην, ἦχ. πλ. β'. P. ἀπὸ λογικῶν λειμώνων. Christophorus rursus apparet in fol. 120. cum ode εἰς Ἰσραὴλ παραίνεσις, ἦχ. α'. inscripta. P. ἀπόθου βλασφημίαν, quae mutila est, nam cum fol. 121. ita explicit codex τὸ πάλαι δεδομένον πε.

INDEX CODICIS BARBERINIANI.

Π Ι Ν Α Ξ.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΑΝΑΚΡΕΟΝΤΙΑ.

(1) Τί εἴποι ἡ Ἀφροδίτη τῆς Ἀθηνᾶς διὰ ῥόδου πεισθείσης βοηθῆσαι τοῖς Τρωσίν. Hic tit. deest in indice.

* ἐγκώμιον Ἡφαίστου στρατηλάτου Ἀλεξάνδρου.

Σεργίου γραμματικοῦ.

* εἰς τὸ γράμμα τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς ἐπανιὼν ἀπὸ Κυζίκου.

* Φιλίππου πατρὸς Λουκίου.

Λεοντίου γραμματικοῦ.

* Ἀνακλώμενος ὃς φιλήσας κόρην τῇ ἡμέρᾳ μὲν ποθῶν ἐπόνει, τῇ δὲ νυκτὶ κοιμώμενος ἀπηλλάττετο τοῦ ἐρωτικοῦ πυρός· ὀρθριζούσης οὖν χελιδόνος, καὶ ἐν τῷ πτᾶσθαι τῷ ῥοίζῳ ἐγειρούσης αὐτὸν, ἐπεδείξατο κατ' αὐτῆς τοιαῦτα φάσκων.

Κωνσταντίνου γραμματικοῦ ἀνακρεόντιον.

* Ὃς μαθημάτων χάριν πατρίδα καταλιπὼν καὶ γονεῖς, εἰς τὴν Βύζαντος ἀνῆλθε πόλιν· ψευδῆ δὲ φήμην περὶ τῶν γονέων μαθὼν ὡς ναυαγίῳ ἀπόλωντο ἐκ Σικελίας ἀπαίροντες, πένθει ἀτλήτῳ βεβολημένος ᾖσε τοιάδε.

* τοῦ αὐτοῦ ᾠδάριον ἐρωτικὸν ἀνακρεόντιον ὅπερ ᾖσεν ἐν νεότητι παίζων, οὔτι σπουδάζων· ἔλαβε δὲ τὴν ὑπόθεσιν ἐκ μελῳδίας τινὸς ᾀδομένης ἐν γάμῳ.

Θεοφάνους γραμματικοῦ ἀνακρεόντιον.

* Ὡς φίλον φιλεῖτε καὶ οὐ ποθεῖτε ἐκ τῆς ἄγαν φιλίας.

Hucusque exscripserat Allatius.

* Ἀνακρεόντιον συμποσιακὸν περὶ ὀνείρων.

εἰς ποτήριον — εἰς ἔρωτα — εἰς ἑαυτόν — εἰς νεώτερον ἄλλος ἄλλον· — εἰς φιλάργυρον — εἰς γέροντα — εἰς ἑαυτόν — εἰς καλοκέριν — εἰς τὸ ἔαρ· — εἰς ἑαυτὸν — εἰς φιλοπότην· — εἰς νεώτερον — εἰς Εὐρώπην.

Ἄλλοι ἀρχαῖοι.

Ἀλφαβητάρια ἕτερα διαφόρων ποιητῶν.

* Εἰς τὸ σεβάσμιον καὶ ζωοποιὸν πάσχα· — εἰς τὸν ἐν Κανᾷ γάμον — εἰς τὴν Σαμαρείτην — εἰς τὴν ἀνάληψιν — εἰς τὸν ἅγιον Βασίλειον ἐπίσκοπον ἀμ. — εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν πρόδρομον — εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον — εἰς τὸν Κωνσταντῖνον τὸν αὐτοκράτορα — εἰς τὸν προφήτην Ἠλίαν — εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Γαβριὴλ — εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπατοῦντος Ἰησοῦ Χριστοῦ — εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ εὐαγγελ. —

* Λέοντος φιλοχρίστου δεσπότου κατανυκτικόν — ἕτερον κατανυκτικόν — ἕτερον κατανυκτικὸν — ἕτερον κατανυκτικόν, et alii XXVII. huiuscemodi tituli subsequuntur. Exinde — πρὸς τοὺς εἰκονομάχους διὰ τοῦ βασιλέως· — ἱκετήριος εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως ἦχ. π. α'. — εἰς τὸν σώφρονα Ἰωσὴφ — εἰς τὰς ι' παρθένους — εἰς τὸν θρῆνον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου — εἰς τὰ πάθη τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ — εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν τῆς θεοτόκου — ἕτερον εἰς τὸν εὐαγγελισμόν. — ἕτερον εἰς τὸν Ἄβελ καὶ εἰς τὸν Καΐν — εἰς τὸ βάπτισμα τοῦ ἐξ Ἰσραὴλ λαοῦ — μετὰ τὸ βαπτισθῆναι τοὺς ἐξ Ἰσραηλίτας παραίνεσις — εἰς τοὺς

αὐτοὺς ἰσραηλίτας παραίνεσις – ὕμνος ἐκ προσώπου Βασιλείου δεσπότου – ὕμνος ἐκ προσώπου τῆς ἐκκλησίας εἰς Βασίλειον δεσπότην – Ἐγκωμιαστικὸν εἰς Βασίλειον τὸν φιλόχριστον δεσπότην – τίνας εἴποι λόγους Βασίλειος βασιλεὺς τελευτήσαντος Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ – εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως Συρακούσης – ἕτερον εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως Συρακούσης – εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης – παραινετικὸς Λέοντος τοῦ φιλοσόφου δεσπότου εἰς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. – Εἰς τὸν μακάριον Λέοντα τὸν δεσπότην – τίνας ἂν εἶπε λόγους τελευτῶν Λέων ὁ βασιλεὺς – ἱκετήριος εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν – εἰς δευτέραν παρουσίαν – ἕτερον εἰς δευτέραν παρουσίαν – ἕτερον ὅμοιον – ἕτερον εἰς δευτέραν παρουσίαν – εἰς τὴν παράβασιν τοῦ πρωτοπλάστου – ἕτερον εἰς παράβασιν τοῦ πρωτοπλάστου – εἰς τὴν εἴσοδον τῶν νηστειῶν – κατανυκτικοὶ εἰς τὴν εἴσοδον τῶν νηστειῶν – Λέοντος τοῦ δεσπότου εἰς Ἀνδρόνικον τὸν ἀποστάτην – ἄλλος πρὸς· νεώτερος εἰς κοῦρον – ἕτερος πρὸς· ὄρνεα καλὰ καὶ μ. . . . ἄλλον νεκρώσιμον – ἕτερον νεκρώσιμον – ἕτερον νεκρώσιμον.

A typotheta odae XX. strophae aliquot perturbatae, cum ipsis mendis, ut in barberiniano extant, restituuntur.

Post v. 62.

Ποταμῶν δίκην ἰάσεις
Ἀπὸ τῆς πέτρης ἐκείνης,
Θεόπαις ὅπου τανύσθη,
Μαρίη βρύουσι πᾶσιν.
Χαῖρε Σιὼν, φαέθων ἥλιε κόσμου
Ἣν ποθέων σενάζω νύκτωρ καὶ ἦμαρ.
Ῥαγὲν ὡς ἀφῆκεν ᾅδου *
Νεκάδας σοφῶδες ἔργῳ,
Τότε παντανάξ ὁ ῥήξας
Ἐφάνη φίλος ἐκεῖσε.
Σκοπιὴν λιπὼν Σιών δε
Περιφὺς πέτρης, ἐφ' ἣν περ
Δι' ἐμ' ὁ πλάσας ἐτύφθη,
Δόμον εἰς πέτραν κατέλθω.
Τόπον οὗ, κλάων στενάζω,
Σοφίης φίλων ὁ πρῶτος
Ἑὸν ἔκλυσεν τὸ πῆμα,
Χαμάδις πεσὼν φιλήσω.
Προβατικῆς ἁγίης ἐνδόθι βαίνων
Ἔνθα τέκεν Μαρίην πάγκλυτος Ἄννα,
Ὑποδὺς νεὼν, νεῶνδε
Θεομήτορος παναγνου,
Φιλέων περιπλακείην
Ἐρατοὺς ἔμοιγε τείχους.
Φέρε δὴ μάτην μετέλθω
Ἀγορῆς μέσης ὀδεύων,
Ὅθι πατρικοῖς ἐτέχθη
Θαλάμοις ἄνασσα κούρη.
Χαμόθεν φέρειν ἐκείνην
Πάρετος κλίνην βεβήκει

* iteratur versus.

Ὑγιὴν λόγου κελεύσει,
Βάσιν οὖν ἴδοιμι κείνην.
Ψυχοτερπέως τρυφείην
Τεμέω δ' ἐπὰν, τὸ σῶμα
Τὸ δεδεγμένον τὸ σῶμα
Μαρίην θεὸν τεκούσης,
Γεθσημανῆ τέμενος λαμπρὸν
ἀείδω
Ἔνθα τέτυκτο μητρὶ θεοῖο.
Ὦ γλυκὺ πλεῖστα πέλεις ἔξο-
χον οὖρος,
Χριστὸς ὅθεν μεδέων οὐρα-
νὸν ἴδεν.

AD PRAEFATIONEM ET ODAS S. SOPHRONII

EMENDATIONES.

Prior numerus paginas, alter versus indicat.

Praef. XX. 21. *unum* corr. undecim. XXVI. 11. et P. seq. 23. lege μελεάγρι . . . XXVII. 17. optima lectio est μελάγρας, ita enim aperte ego legi in vetusto cod. membr. vat. 1221. p. 9. at editiones mendose habent μέλγρας. XXXVI. aliquot verba, quae in ind. barb. revera non leguntur, ex tit eiusdem cod. sunt desumpta. 58. 15. ἐσῆλθον. 63. 27. ἐσῆγον. 64. 39. ἄχθος. 68. 36. τελετῆς. 73. 55. ὄθι. 74. 89. ὅτί μευ. 75. 119. φίλοι. 76. 23. τέλεσαν. 77. 61. κροτ. . . 79. 110. κατεῖπον. ibid. 1. δή. 80. 37. κατά. 83. 2. ἄγοις. 16. fortasse legendum γενναίην. ibid. 18. τετραπώρῳ. 86. 86. ζοφερὰν. 90. 92. φιλοσ. . . 94. 7. μάρτυσιν. 96. 59. ξένα τ'. ibid. 80. τό. 97. 95. χόλος ἄγριος δ' ἐ . . . 98. 24. πάλιν. 101. 93. χαλε . . . 102. 1. ῥέον. odae seq. 2. νοερήν. 103. 14. ἀθεσφάτοις. 105. 70. δύω. 113. 100. scribe ita . . . στάς. 114. 23. τριστόον. 117. in tit. ΥΙΟΝ. ibid. 9. πατέρος. 119. 76. ἐπάρχων, ita et deinceps. 123. 53. τόν. Ceterum cf. adn. criticas et philologicas.

EDITORIS MONITUM.

Ante quam sancti Sophronii et aliorum veterum graeca et latina opuscula, de quibus in praefatione dictum fuit, hoc tomo exhibeam, libet alia quaedam sanctorum patrum egregia scripta veluti in limine collocare, quae in vaticanis aeque codicibus mihi occurrerunt. Graeca vero latinis etiam auribus benignus interpres recitabo.

1. Serapionis episcopi aegyptii ineditam epistolam ante hos annos impressi in meo classicorum auctorum volumine quinto p. 364, unam ex iis videlicet quas sanctus Hieronymus de vir. ill. cap. XCIX. ab illo scriptas narrat. Nunc ecce alteram multo prolixiorem eiusdem epistolam, libri instar, ad monachos alexandrinos scriptam codex vat. 439. obtulit, plenam summae pietatis, cum insigni laude ac descriptione monasticae professionis, et cum sanctorum qui circa Antonii Athanasiique tempora floruere virorum commemoratione. Equidem si tam bonum tamque utile scriptum apud me continerem, male de graecis litteris et de pietate christiana mererer. Nec quisquam miretur, quod in titulo episcopus tantum dicatur hic Serapion, omisso urbis Thmueos vocabulo; hoc enim in nonnullis quoque codicibus operis Serapionis contra Manichaeos usuvenire, iam nos monuit in adnotatis ad Hieronymum Ioh. Fabricius. Reapse antiquissimum esse hunc epistolae auctorem Serapionem, non aliquem ex homonymis paulo recentioribus, constat ex postremo capitulo, ubi is alloquitur viventes monachos, quos dicit cum Amune, Iohanne, Macarioque versatos, qui partim ante ipsum magnum Antonium vita excesserunt. Serapion abbas loquitur apud Cassianum collatione II. cap. 11, et tota coll. V. Videtur autem idem, qui arsenoita Serapion presbyter, et monasteriorum multorum parens, apud Palladium hist. laus. cap. LXXVI.

2. Sancti Iohannis chrysostomi scripta complura ex vatt. codicibus manu sua exscripsisse, aliaque indidem ad se submissa fuisse, narrat Montfauconius in generali editionis suae praefatione. Quod vero magis interest, T. XII. p. 319-401.

undecim novas divulgat disertissimi patris homilias ex vaticano codice suppeditatas, quam sibi fortunam immortaliter gratulatur. Ipsum illum codicem, nec non aliud eius exemplar, in vaticana bibliotheca memini me videre, quorum accuratiore inspectione, gallicana editio haud semel corrigi potest. Sed hoc misso, aio interim, non ita Montfauconium veteres codices excussisse, quin spicum alienae sedulitati colligendum reliquerit. Ecce enim alias postea homilias svecus Benzelius addidit, quibus venetus quoque Gallandius tulit suppetias. Sed ne a vaticana bibliotheca discedam, unam hinc proferam homiliam, quam Chrysostomi nomine inscriptam in bonae indolis codice reperi, editoribus praedictis incognitam, neque aliquid ut spero habentem, quod a Chrysostomi dignitate magnopere abhorreat, quamquam stilus ad Procli fortasse gracilitatem magis accedit. Tum et Gothi in ea appellantur, de quorum salute plurimum laborasse Chrysostomum, cognoscimus ex Theodoreto hist. lib. v. cap. xxx, cuius verba olim recitavi in praefatione mediolanensi ad Ulphilam p. 15-16. Itaque et octava inter illas undecim novas, quas supra memoravi, dicta fuit a Chrysostomo, praelegentibus sacrum textum Gothis, gothoque mox sacerdote concionem Chrysostomi apud populum suum interpretante. Haec tantum in praesenti aio. Ceteroqui opinionem meam de hac homilia, titulo codicis fretam, siquis docte et non temere adversetur, non sum pugnaciter defensurus.

3. Proclus Chrysostomi olim amanuensis atque discipulus, sive ut Ephraemius chronographus loquitur (apud nos Script. vet. T. III. p. 229. v. 9714.) μύστης φιλητὸς τοῦ πατρὸς Χρυσοστόμου, cuius etiam reliquias reportandas ab exilio in regiam urbem curavit, ut ait idem Ephraemius, διδασκάλου τὲ σώματος συνηργήκότος — ἀνακομισθῆναί γε πρὸς πόλιν κράτους; Proclus, inquam, sextus post Chrysostomum Constantinopoleos episcopus, apte a nobis hoc in loco subtexitur: qui olim romanorum codicum ope a Vincentio Riccardo auctus, Romaeque editus, novum nunc incrementum ab aeterna Urbe eiusque innumeris codicum copiis accepturus est. Primam de ascensione Domini homiliam in codice reperi pulcherrimo sae-

culi decimi. Alteram de circumcisione Domini nactus sum in palimpsesto, sub Chrysostomi homilia quadam latentem: placuit enim nescio cui amanuensi, deleto discipulo magistrum scribere. Aegre hanc oratiunculam ex posterioris scripturae involucris extricavi, res tamen prospere demum cessit. Tres alias Procli homilias, graece apud nos deperditas, sed a syris interpretibus conservatas, iamdiu nunciaveram in syrorum vatt. codicum catalogo (Script. vet. T. V. part. II. p. 42-44) nempe in duobus extantes codicibus 368. et 369. Nunc vero ut eius catalogi a me editi fructum (quod et aliâs feci) ostendam, tres illas homilias, de dogmate incarnationis, de nativitate Domini (quarum utraque ab Ephraemio antiocheno, ut infra dicam, memoratur), et de sancto Clemente Ancyrae in Galatia celebri episcopo ac martyre, latine saltem ex syriaca lingua ad occidentalis ecclesiae notitiam perferendas curavi. Hae nimirum quinque Procli homiliae in nullis hactenus editionibus apparuerant.

4. Procli contemporalis fuit Diadochus, Photices in Epiro episcopus, tum asceticis scriptis quae extant clarus, tum etiam generoso discipulo Victore vitensi, qui ipsius hortatu vandalicae in Africa persecutionis scripsit historiam, magistrumque hoc praeconio in prohoemio ornavit: « eruditus a tanto pon» tifice, totoque laudis genere praedicando beato Diadocho, » cuius ut astra lucentia extant quam plurima catholici dog» matis monimenta dictorum. » Haec porro brevis de ascensione Domini homilia, quam ex vat. codice 455. deprompsimus, nota fuit Lucae Holstenio, ut ex eius epistola patet (ed. Boissonadi p. 209-210) quamquam eam, ut alias aliorum auctorum paratas homilias, occupationibus et mox obitu, quominus typis committeret, prohibitus Holstenius est. Nos igitur hanc homiliam utpote prorsus genuinam, et sub fine etiam dogmaticam, ante quam forte casu aliquo pereat, in publico ecclesiae thesauro deponendam censuimus.

Reliquum est, ut quot qualiaque scripta miscello hoc nostro tomo contineantur, enumeremus.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΟΣΙΩΤΑΤΟΥ

ΣΕΡΑΠΙΩΝΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΜΟΝΑΖΟΝΤΑΣ.

α. Ἀγαπητοί. Ἐπαινῶ ὑμῶν τὸν πόθον καὶ μακαρίζω τὸν βίον, ὦ μακάριοι θεῷ μονάζοντες, ὅτι κοινὴν ἔχοντες τὴν φύσιν πᾶσιν ἀνθρώποις, οὐ κοινὴν πρόθεσιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ μέγα τι φρονήσαντες, πρὸς αὐτὰς οὐρανίους μονὰς τὸν νοῦν ἑαυτῶν ἐπτερώσατε, ἵνα τῶν ἐκεῖσε θείων παιδευμάτων

BEATISSIMI ET SANCTISSIMI

SERAPIONIS EPISCOPI

EPISTOLA AD MONACHOS.

1. Laudo, carissimi, vestram devotionem, felicemque depraedico vestram vitam, o beati in Deo monachi, quia communi cum ceteris hominibus natura praediti, non idem propositum habetis, immo magnum quid spectantes, ad caelestes

πολυπραγμονήσαντες τὴν ὠφέλειαν, ὁμότροποι τῶν μακαρίων ἀγγέλων εὑρεθῆτε, ὧν ἡ δόξα ὑμᾶς ἐκδέχεται καὶ μακαριότης περιμένει· ἄνθρωποι γὰρ ὄντες καὶ ἐξ ἀνθρώπων προελθόντες, οὐ τοῖς ἀνθρωπίνοις συγκατηνέχθητε λογισμοῖς, οὐδὲ τὰ δοκοῦντα τοῦ βίου ποθινὰ πράγματα, τοῦ εἰς Θεὸν ὑμῶν πόθου ἐλαττῶσαι τὸν τόνον δεδύνηνται· πᾶσι δὲ ἅπαξ ἁπλῶς ἀποταξάμενοι, ἕνα σκοπὸν ἔχετε τὸ ἀρέσαι Θεῷ· καὶ τῆς ὑμετέρας εὐδοκιμήσεως ὁ ἀγὼν πᾶσι λελάληται· οὐ χρημάτων ὑμᾶς περιουσία, οὐδὲ προκειμένων δώρων ἐπαγγελίαι τὸν ἀγαθὸν ὑμῖν τοῦτον πόθον προεξένησαν, ἀλλὰ πίστις εὐσεβὴς καὶ διάνοια ἐρωμένη, Θεοῦ σωτῆρος μεσιτεύσαντος καὶ εὐδοκήσαντος· τῆς ἀποδεκταίας ταύτης καὶ ἀγαθῆς προαιρέσεως ὁ χορηγὸς γενόμενος καὶ ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς ἔστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὁ καὶ ὑμῖν τοῖς μονάζουσιν ὑπομονὴν καὶ χρηστὸν τέλος διδοὺς, καὶ πᾶσι τοῖς ἐθέλουσι σώζεσθαι ἑτοίμη ὁδὸς εὑρισκόμενος· ἥντινα παρὰ τὴν ἀρχὴν

ipsas stationes mentis veluti alas intenditis, ut indidem divinae disciplinae utilitatem haurientes, paribus cum beatis angelis moribus sitis, quorum vos gloria excipiet, et felicitas expectat. Etenim quum homines sitis atque ex hominibus orti, humanis nequaquam cogitationibus abducimini; neque quicquid mortali vitae videtur optabile, vestrum erga Deum studium imminuere valuit. Quippe omnibus vale dicto, unum spectatis scopum, ut Deo scilicet placeatis: itaque boni consilii vestri susceptus labor apud omnes famigeratur. Profecto nec opum copia, nec oblatorum munerum promissiones egregiam hanc vobis devotionem conciliarunt, sed pia fides, et mens amore succensa, non sine Dei servatoris gratia et placito. Optabilis huius sanctique propositi auctor vobis est, dux, et perfector Iesus Christus, qui etiam vobis monachis patientiam optimumque finem praestabit, quique se omnibus salvis esse volentibus paratam semitam praebet; quam cum vos ab

προθυμηθέντες ὁδεῦσαι, συνοδοιπόρον ἔχετε τὸν σωτῆρα κύριον λέγοντα, οὐ μή σε ἀνῶ οὐδὲ μή σε ἐγκαταλείπω.

β. Διὰ γὰρ αὐτὸν, ἐμπόδιον οὐδὲν τὴν οὐράνιον ὑμῶν ἐκκόψαι πρόθεσιν δεδύνηται, οὐ χρημάτων πόθος, οὐ μνήμη γονέων, οὐδὲ πρὸς γένους κληρονομίαι, οὐδὲ ἀδελφῶν συνουσίαι, οὐ συγγενῶν διαθέσεις, οὐ τρυφαὶ, καὶ λουτρὰ, καὶ πότοι, οὐ φίλων συντυχίαι, οὐ κοσμικαὶ δόξαι, ἀλλὰ πάντα μὲν ὑπερφρονήσαντες, αὐτοῖς ἔργοις βοᾶτε ἀποστολικῷ κεχρημένοι λόγῳ, πάντα ἡγοῦμαι σκύβαλα, ἵνα Χριστὸν κερδήσω· διὸ καὶ τὴν ἔρημον αὐλίζεσθε, νηστείαις, ἁγνείαις ἀσκήσεσιν, εὐχαῖς καθαραῖς τὸν θεὸν ἱλασκόμενοι· οὐθὲν ὑμῖν οὐδὲ πώποτε βασιλεὺς ἐπίγειος φοβερὸς, οὐκ ἄρχων καὶ δικαστὴς καὶ ἡγούμενος, οὐδέ τις ἑτέρα ἐξουσία· δικαίῳ γὰρ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις, καὶ ἀρσενοκοίταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγι-

initio terendam susceperitis, comitem habetis dominum Servatorem qui ait: non te dimittam, neque te deseram.

2. Itaque praesidio eius fretis nullum vobis impedimentum praecidere potuit caeleste propositum, non divitiarum cupiditas, non parentum memoria, non propinquorum hereditates, non fratrum germanorum convictus, non cognatorum affectus, non deliciae, non balnea, non compotationes, non amicorum occursationes, non mundani honores; verum haec omnia contemnentes, ipsis actibus clamatis quod apostolus dixit: omnia arbitror stercora ut Christum lucrifaciam. Idcirco et desertum incolitis, et ieiuniis, castis exercitationibus, purisque precibus Deum placatis. Nullus omnino iam a vobis rex terrenus timetur, vel princeps, vel iudex, aut praeses, vel quaelibet alia potestas: iusto enim non est posita lex, sed iniustis et calcitrantibus, irreligiosis et peccatoribus, parricidis, homicidis, fornicatoribus, masculorum concubitoribus, periuris,

αινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται· οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἀλλὰ τῶν κακῶν· καὶ πάλιν· θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· ὑμῖν οὖν οἱ ἔπαινοι δικαίως, ὡς καὶ τῶν ἐναντιουμένων ἢ τῶν ἀπειλουμένων τιμωρία πικρά.

γ. Θεὸς ὑμᾶς ἐξελέξατο ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων· ὑμεῖς ἐστε φῶς τοῦ κόσμου, ὁ σωτὴρ εἴρηκεν· καὶ ὧν ὁ ζῆλος ὁ αὐτὸς, καὶ τὸ ἔργον τὸ αὐτὸ, καὶ ὁ ἔπαινος ὁ αὐτὸς, καὶ ὁ μισθὸς ὁ αὐτός· μακάριοι τοίνυν ἐστὲ καὶ τρισμακάριοι, ὦ τιμιώτατοι θεῷ μονάζοντες· τίς ὑμῶν ἐπαξίως ἐπαινέσειε τὴν διαγωγήν; ἔργα γὰρ ὑμῖν ἡμέρας καὶ νυκτὸς ψαλμοὶ καὶ ὕμνοι καὶ ᾠδαὶ πνευματικαὶ καὶ πράξεις θεῷ πρέπουσαι· ἀγάπη γὰρ ὑμῖν πολιτεύεται, τὸ τῶν ἀγγέλων χρῆμα· εἰρήνη παρ' ὑμῖν ἐστήρικται, τῶν οὐρανῶν περίβολος· ἀφιλάργυρος ὑμῖν ὁ τρόπος, ἀεὶ τῇ χρείᾳ φιλούμενοι, ἐν νηστείαις εὔτονοι, ἐν εὐχαῖς εὐτονώτεροι, ἐν

et siquid aliud sanae doctrinae adversatur. Etenim principes non sunt terrori bene sed improbe agentibus. Rursusque ait scriptura: vis potestatem minime formidare? recte age, laudemque ab ea reportabis. Vos igitur merito laude digni, uti e contrario secus agentibus acerbarum poenarum minae intenduntur.

3. Deus vos sibi elegit pretiosum populum, zelatorem bonorum operum. Vos estis lux mundi, ait Servator. Certe quorum idem est zelus, idemque opus, eorum etiam laus eadem est, eademque merces. Beati igitur estis immo beatissimi, o dilecti Deo monachi. Quis vestram digne laudaverit vitam? Vestra enim diurna nocturnaque opera sunt psalmi, hymni, cantica spiritalia, et dignae Deo actiones. Caritas enim, res angelica, vobiscum versatur: pax firma apud vos, quae est caelorum custos: alieni ab avaritia mores vestri, qui rebus necessariis contenti estis, in ieiuniis constantes, in precibus

ἀγρυπνίαις ὑμῖν τὸ καθ' ἡμέραν τῇ ἐγρηγορήσει διανύεται· λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν, εἶπεν κύριος· καὶ ὃ εἴρηκε, φαίνεται· μὴ ἀγαπητὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὑμεῖς τετηρήκατε· μακάριοι τοίνυν ὑμεῖς τῷ Θεῷ, μακάριος δὲ καὶ ὁ κόσμος δι' ὑμᾶς· αἱ ἐρημίαι σεμνύνονται δι' ὑμᾶς, καὶ ἡ οἰκουμένη σώζεται ταῖς ὑμετέραις προσευχαῖς· ὑετὸς τῇ γῇ καταπέμπεται ταῖς ὑμετέραις ἱκεσίαις, ἡ γῆ χλοηφορεῖ, καὶ δένδρα καρποῖς βριθόμενα ἀβλαβῆ τὸν καρπὸν ἀποδίδωσιν· ποταμὸς (1) δὲ ἐτησίως αὐξανόμενος καὶ ὅλην τὴν Αἴγυπτον ἀρδεύων, λίμναις τε φιλιούμενος καὶ θαλάτταις πολὺ πλῆθος μεταδιδοὺς, τῶν ὑμετέρων ἱκεσιῶν γνωρίζει τὴν δύναμιν· εἰ γὰρ Ἡλίας ἄνθρωπος ὢν ὁμοιοπαθὴς ὡς γέγραπται, καὶ προσευχῇ τὸν ὑετὸν συνέστειλεν, καὶ πάλιν προσήνεγκεν, καὶ ὁ οὐρανὸς ἔβρεξεν, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς, πόσῳ μᾶλλον αἱ ὑμέτεραι πρεσβεῖαι τὰ κατ' εὐχὴν ἡμῖν ἀνοίσει χρήσιμα;

adhuc constantiores, in vigiliis experrecti quotidianam vitam peragitis. Luceat lux vestra, dixit Dominus; et quod dixit, apud vos paret: neque vobis mundus aut omnino quae sunt in mundo curae sunt. Beati igitur vos coram Deo, beatus item mundus propter vos. Deserta loca vestri causa venerationi sunt, vestrisque precibus terrarum orbis manet incolumis. Vobis orantibus pluvia in terram demittitur, tellus herbis virescit, arbores pomis onustae inviolatum fructum suppeditant, flumen quotannis auctum universam Aegyptum irrigans, stagnis se socians, maribusque aquarum copiam tribuens, vestrarum supplicationum vim declarat. Si enim Elias, vir uti scriptum est aeque ac alii homines passionibus commotus, prece nihilominus pluviam inhibuit, rursusque prece ab eo oblata, caelo pluit, et suum tellus fructum germinavit, quanto magis vestra intercessio postulata nobis utilia impetrabit?

(1) Nilus videlicet.

δ. Μακαρία τοίνυν ἡ Ἀλεξανδρέων πόλις ὑμᾶς ἔχουσα πρεσβευτάς· οὐκ ἂν αἱ Σοδόμων πόλεις τεφρωθεῖσαι κατέπεσον, εἰ δέκα δίκαιοι ἐκεῖσε διέτριβον· οὐδ᾽ αὖ πάλιν ἕτεραι πόλεις διεστράφησαν ἐμμειροῦσαι τῆς ὑμῶν ἁγιότητος· οἱ φίλοι τοῦ θεοσεβοῦς Ἰὼβ χαλεποὶ ὄντες ἐσώθησαν δι᾽ αὐτόν, ὡς γέγραπται· Ἰὼβ δὲ ὁ θεράπων μου εὔξεται περὶ ὑμῶν, ὅτι εἰ μὴ πρόσωπον αὐτοῦ λήψομαι, εἰ μὴ γὰρ δι᾽ αὐτόν, ἀπώλεσα ἂν πάντας ὑμᾶς· ἥμαρτεν πάλιν ποτὲ ὁ τῶν ἰουδαίων λαός, ὅτε ὁ τοῦ θεοῦ θεράπων τὸν νόμον ἐδέξατο· ὀλιγορήσας τοῦ πρέποντος ὁ ἀεὶ ἀσύνετος καὶ ἀπαίδευτος λαὸς παρηνόχλει τῷ Ἀαρὼν λέγων, ποίησον ἡμῖν θεοὺς οἳ προπορεύσονται ἡμῶν· παραβάντων δὲ αὐτῶν, ὠργίσθη κύριος αὐτοῖς καὶ φησίν· Μωϋσῆ Μωϋσῆ, σπεῦσον κατάβηθι, ὁ γὰρ λαὸς ἠνόμησεν· ὁ δὲ καταβὰς καὶ θεασάμενος τὴν παρανομίαν, ἀπεκρίνατο τῷ θεῷ λέγων· εἰ μὲν ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μή γε, κἀμὲ ἐξά-

4. Felix igitur urbs Alexandria quae vos habet intercessores! Certe Sodomitarum civitates nequaquam in cineres redactae fuissent, si decem ibi iusti inhabitassent: neque item aliae urbes eversae essent, si vestram apud se manentem sanctitatem habuissent. Religiosi Iob amici, quamquam distortis moribus, eius tamen gratia, ut ait scriptura, servati fuerunt: Iob, inquit, servus meus pro vobis orabit, cuius ego faciem reverebor: nisi enim per eum stetisset, utique vos omnes pessum dedissem. Olim praeterea iudaicus populus peccavit, quo tempore Dei servus legem sibi traditam accipiebat: namque officii sui oblitus ille semper insipiens maleque moratus populus, importunus Aaroni erat dicens: fac nobis Deos quos viae duces sequamur. Ergo illis peccantibus iratus Dominus ait: Moyse, Moyse, festina descendere, populus enim praevaricatus est. Ille vero descendens, visa ea perversitate, Deo respondit dicens: si quidem hoc illis peccatum vis dimittere,

λειψον ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας· ὢ πόση τοῖς ἁγίοις διάθεσις· ὢ πόσον αἱ ὑμέτεραι εὐχαὶ τὰ κατ' εὐχὴν ἡμῖν ἀνοίσει χρήσιμα, τοῦ Θεοῦ ἐπισπῶσαι τὴν εὐμένειαν· ὢ πόση ἀποκείσεται ὑμῖν ἡ ἀνάπαυσις Θεῷ συναφθῆναι σπουδάζουσιν· ὢ πόσων ἀγαθῶν ἐμπλησθήσεσθε, πατέρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφοὺς καταλείψαντες.

ε. Τῷ Ἀβραὰμ πάλαι ὁ Θεὸς ἔλεγεν· ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω· καὶ ὁ μὲν Ἀβραὰμ ὑπακούσας ἐξῆλθεν· ὁρῶ δὲ καὶ ὑμᾶς ἁρπάσαντας τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, ἵνα τῷ Ἀβραὰμ ἐξακολουθήσητε, καὶ τῆς εὐλογίας συναπολαυθήσητε· ἀγαθὸν ἀνδρὶ, ὅτ' ἂν ἄρῃ ζυγὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ, καθιεῖται δὲ καταμόνας καὶ σιωπήσεται· τοῦτο ἡ ὑμετέρα ἀναχώρησις ἑρμηνεύει· πλοῦτος ὑμᾶς οὐκ ἐδελέασεν, οὐδὲ κάλλη γυναικῶν ἐξηπατήθη, ἀλλ' ὥσπερ ἀσώματοι ὄντες τῷ θείῳ φόβῳ τὰς ἐναντίας ἡδονὰς ἐπατήσατε· οὐ προσηλώθητε ταῖς τοῦ

utique dimitte; si minus, me quoque de libro quem scripsisti deleto. O quanta est sanctorum benignitas! quantam nobis vestrae preces utilitatem impetrabunt, Dei benivolentia conciliata! Quanta vos in futurum manet requies, qui Deo coniungi satagitis! Quot bonis replebimini, qui patrem, matrem, fratresque deseruistis!

5. Abrahamo olim Deus ait: exi de terra tua ac de cognatione tua, et veni in regionem quam demonstravero tibi. Et Abraham quidem obtemperans exiit. Vos pariter video Dei voci ultro obsecutos, ut Abrahami imitantes exemplum, eius aeque benedictionibus fruamini. Bonum est homini, cum portaverit iugum ab adolescentia sua; sedebit enim et tacebit. Dictum hoc vestra in eremum secessio interpretatur. Non vos divitiarum esca illexit, non mulierum pulchritudo decepit, sed quasi incorporei adversarias voluptates divino timore conculcavistis, non inhaesistis huius mundi curis, immo harum

κόσμου φροντίσιν, ἀλλ' ὑπεφύγετε τούτων τὸ μάταιον· ἡδὺς ὑμῖν ἐν ἐρημίᾳ λιτὸς ἄρτος καὶ ἅλας καὶ πότιμον ὕδωρ, ἢ αἱ ἐν πόλει τρυφαὶ καὶ εὐφρασίαι μετὰ μόχθου· κρεῖσσον γάρ φησι ψωμὸς μεθ' ἡδονῆς ἐν εἰρήνῃ, ἢ οἶκος πολλῶν ἀγαθῶν καὶ ἀδίκων θυμάτων μετὰ μάχης, ἐκ πάλαι ὁ παροιμιαστὴς συμβουλεύει· ἐλεύθεροι ἐστὲ κατὰ πάντα, ὦ θεοφιλέστατοι θεῷ μονάζοντες· γυνὴ ὑμᾶς οὐκ ἐνοχλεῖ περὶ γυναικείου σκεύους· υἱοὶ ἢ θυγατέρες ὑμᾶς οὐ συμπνίγουσι, διαφόρους αἰτήσεις ὑμῖν προσφέροντες· οὐ θεράπων ἀποσυλήσας τὸν πλοῦτον φεύγει· οὐ χρημάτων μέριμνα κλέπτει ὑμῶν τὸν ὕπνον· τῷ γὰρ ἐμπλησθέντι τοῦ πλουτῆσαι φησὶν ὁ ἐκκλησιαστής, οὐκ ἔστιν ὁ ἀφιῶν αὐτὸν τοῦ ὑπνῶσαι.

ϛ. Ταῦτα τοῦ βίου τὰ ἡδέα, ταῦτα τοῦ βίου τὰ περισπούδαστα· ὅτ' ἂν γήμῃ τίς ἐν πόλει, ἀρχὴ περιστάσεως, ἀναλωμάτων χρεία· ἔγκυος ἡ γυνή; γεγέννηκεν; ἀπετέχθη τὸ βρέφος; φροντὶς τῷ ἀνδρὶ πῶς τῆς γυναικὸς τελέσει τὰ καταθύμια· θῆλυ τέτοκεν; ὁ ἀνὴρ ἀηδίζεται περὶ προικῶν πε-

vanitatem vitastis. Dulcior vobis in eremo simplex panis cum sale et aquae potu, quam urbanae deliciae et convivia cum aerumna. Melius esse frustum cibi cum delectatione in pace, quam domum multis bonis iniquisque victimis redundantem, si adsint contentiones, antiquus proverbiorum auctor censebat. Vos in summa libertate versamini, o carissimi Deo monachi. Uxor vobis non est molesta propter mundum muliebrem: filii filiaeque nequaquam vos vexant, variis postulationibus obtundentes: non servus ablato aere aufugit: non opum sollicitudo somnum eripit. Homini quidem divitiis redundanti, inquit ecclesiastes, quieto dormire non licet.

6. Istae porro sunt mundanae vitae dulcedines, haec eius optabilia bona: cum aliquis in urbe nubit, negotii initium est rei familiaris dispendium. Gravida est uxor? peperit? natus puer? Urget virum cura, quomodo uxoris placito occurrat.

ρισπώμενος· ἄρσεν ἐτέχθη; φαιδρὸν αὐτοῦ πρὸς ὀλίγον τὸ πρόσωπον· μετ᾽ οὐ πολὺ τὸ παιδίον νόσῳ συνεσχέθη· συμφορὰ τῷ ἀνδρὶ, οὐ διαλιμπάνει ἰατροὺς προσκαλούμενος· πολλὰ δίδωσιν, εἰ τὸ παιδίον σωθήσεται· κατηφὴς προϊὼν τοῖς φίλοις συντυγχάνει, εὔξασθε λέγων ὅτι τὸ παιδίον νοσεῖ· ἐὰν τι πάθῃ, ἀγχόνῃ ἐμαυτὸν ἀπολλύω· οἱ φίλοι συνέχονται· ὁ δὲ Θεὸς οἰκείᾳ εὐμενείᾳ ζωὴν παρέχει· ὑγίανεν τὸ παιδίον, προέβη, ἐμηκύνθη, ἐγένετο παῖς· διδάσκαλοι τοῦτον διάφοροι παραλαμβάνουσιν, καὶ ὅσον προβαίνει παιδεύεται κατὰ τὸν κόσμον· νέος λοιπὸν ἐγένετο, ἁρμόδιος πρὸς γάμου συνουσίαν· ὁ πατὴρ αὐτοῦ πάλιν περὶ γάμων ἀσχολεῖται· ἕτοιμα πάντα, ὁ θάλαμος ἕτοιμος, καὶ ὁ θάνατος ἄφνω τὸν νέον ἀφήρπασεν· συμφορὰ αἰφνίδιος τῷ πατρὶ ἀνηκέστως· ὁ νέος ἐκκομίζεται, στεναγμοὶ λοιπὸν καὶ ὀλοφυρμοὶ, περὶ τὸ μνῆμα ἀπερχόμενος οἰμωγὰς πέμπων, καὶ ταῖς χερσὶν ψοφῶν τὴν κεφαλὴν, δονούμενος καὶ τύπτων τὸ πρόσωπον, οἴμμοι οἴμμοι

Feminam peperit? angitur vir de dote cogitans. Masculus in lucem editus? Brevi tempore patris vultus hilarescit: nam paulo post infirmatur puer; calamitosus pater medicos invocare non desinit, multa dat daturusque est, si filius convalescet. Interim maestus occurrit amicis dicens, orate quia puer aegrotat, qui si forte funestum quid patietur, suspendio me perire necesse est. Amici condolent. Deus tamen benignitate sua vitam largitur. Convaluit, evolvitur ex infantia, crescit, fit adultior: magistri varii adsumuntur, et pro aetatis progressu eruditur secundum mundi consuetudinem. Iuvenilem aetatem attigit, copulandis nuptiis idoneam. Pater eius rursus nuptialibus curis occupatur: parata omnia, paratus thalamus, et ecce mors inopina iuvenem abripit. Subitus ergo parenti dolor et intolerabilis. Effertur iuvenis, hinc luctus et eiulatus: pater ad sepulcrum progrediens gemitum pectore mittens, manibus caput scabens, vultum vellicans et percutiens, heu heu conti-

συνεχῶς ἐπιλέγων· καὶ μάλα δακνόμενος ὑπὲρ τῆς συμφορᾶς, πολλάκις δυσιάτῳ περιπίπτει νόσῳ, καὶ κατὰ βραχὺ δαπανώμενος θάνατον λοιπὸν ἐπικαλεῖται.

ζ. Μάθετε, ὦ τιμιώτατοι θεῷ μονάζοντες, πόσων ὑμᾶς περιστάσεων Χριςὸς ἠλευθέρωσεν· μάθετε πόσας συμφορὰς ἐκερδάνατε· γνῶτε οἷον μετέρχεσθε βίον· ἰσάγγελοι ἐστὲ τῇ πολιτείᾳ· ὥσπερ γὰρ ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι εἰσὶν ἐν οὐρανῷ οἱ δίκαιοι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὑμεῖς οὕτω συμβιοτεύοντες, προελάβετε τῷ πόθῳ τὸ ἐσόμενον· τίς τοίνυν οὐκ ἂν ὑμᾶς μακαρίσειεν ἀπερίσπαστον ἑλομένους βίον; τίς οὐκ ἂν ἀποδέξοιτο ὑμῶν τὴν ἐν ἐρήμοις δίαιταν; τίς οὐκ ἂν ὑμῶν ποθήσειε τὴν ἡσυχίαν; βουλευτήρια ἐν πόλεσιν συγκροτεῖται, καὶ ζητήσεις περὶ πολιτείας· τίς ὀρχηστῶν καὶ μιμολόγων καὶ αὐλητῶν ἐμπλήσει γαστέρας; τίς ἀθέσμοις θεωρίαις καὶ ματαίαις κενώσει τὸν πλοῦτον; καὶ τῆς τούτων

nenter clamat. Atque hoc luctu graviter afflictus, periculosum in morbum saepe incidit, paulatimque consumptus, mortem deinceps sibi invocat.

7. Discite, o Deo dilectissimi monachi, quantis vos curis Christus expedivit! discite quantas vitastis calamitates! discite quod vitae genus ingressi estis! Nam vestra conversatio angelica est. Sicuti enim cum mortui resurrexerint, hi neque nubent neque nubentur, sed sicut angeli in caelo iusti degent, sic et hanc convictus rationem secuti, fervore vestro rem futuram praeoccupastis. Quis ergo vos non beatos depraedicet, qui vitam adeo sollicitudinibus vacuam elegistis? Quis vestram in eremis non amet vitam? Quis tranquillitatem hanc vestram non discupiat? Consilia in civitatibus agitantur, et de rebus urbanis disceptationes; quis saltator, aut mimus, aut auloedus ventres implebit? quis turpibus vanisve spectaculis opes absumet? His quoque consultationibus vos propter Dominum

ἐρεύνης ὑμεῖς ἐκτὸς ἐστὲ διὰ τὸν κύριον· δημοσίαις λειτουργίαις ἢ πολιτικαῖς οὐκ ὑπόκεισθε, οὐδὲ χεὶρ φορολόγου θύραν τινὸς ὑμῶν κρούει ἵνα τέλος καταδράσητε· οὐδεὶς ὑμᾶς ἐν πραιτωρίῳ ἕλκει οἷα συμβαίνει, ἀλλ' οὐδὲ δεσμωτήριον οἰκήσετε συκοφαντούμενοι, ἀλλ' οὐδὲ κλοιοὺς οἱ πόδες ὑμῶν δέξονται, συκοφαντούμενοι μεγάλα ἵνα δημόσια χρήματα καταβάλητε· οὐδὲ καλωδίοις αἱ χεῖρες ὑμῶν δεθήσονται δι' ἑτέραν τινὰ περίστασιν· στρατιωτῶν διασεισμοὺς οὐκ οἴδατε, ἀλλ' οὐδὲ ταξεωτῶν ἀπάνθρωπα κωμῳδία· οὐκ ἐμπορίαις μετέρχεσθε, ἵνα ταῖς ἐπιορκίαις πλοῦτον συνάξητε, ἐπιστάμενοι κρεῖσσον ὀλίγον τῷ δικαίῳ ὑπὲρ πλοῦτον ἁμαρτωλῶν πολύν· καθεύδοντας ὑμᾶς δανειστὴς οὐκ ἐξυπνίσειεν, γραμμάτιον ἐπιφέρων, οὐδὲ λιβέλλους καθ' ὑμῶν γράψας ἄρχοντι παρέστησεν· οὐδὲ πλῆθος τόκων ἀπαιτούμενοι ἐστενάξατε· ἀλλ' οὐδὲ θάλατταν δεδοίκατε μὴ ἀθρόον χειμάσασα ἀπολέσει τὸν φόρτον, καὶ πένης παραχρῆμα ὁ πλούσιος εὑρεθῇ.

alieni estis, quippe publicis aut urbanis ministeriis immunes: neque manus exactoris fores vestras pulsat, ut vectigal solvatis: nemo vos in praetorium ut fit pertrahit, neque carceres calumniis circumventi incolitis, neque ferrea compede gravamini, grandi crimine puta de repetundis pulsati; neque vobis manus quamlibet aliam ob causam vinciuntur: militum concussiones non patimini, neque apparitorum inhumanas exagitationes: mercaturam non exercetis, ut periuriis opes cumuletis; satis gnari potiorem esse rem tenuem iusti, quam divitias peccatorum multas. Dormientes vos foenerator non excitat allatis syngraphis, neque oblatis praetori libellis in iudicium vos appellat: nec usuras ingentes postulati ingemiscitis: sed neque mare formidatis, ne repente tempestate commotum mercem absorbeat, et pauper subito deprehendatur qui divitiis pollebat.

η. Ταῦτα τοῦ βίου τὰ ἐπιτηδεύματα, ταῦτα τοῦ βίου τὰ πράγματα, ταῦτα οἱ γάμῳ συναφθέντες ὑπομένουσιν· ὑμεῖς δὲ ἐν ἐρήμῳ ἀπερίσπαστοι διατελεῖτε, μόνου λαμπροῦ βίου ἐπιμελούμενοι· ὢ πόσης τιμῆς ὑπεροχὴν ἔχει τὸ ἅγιον καὶ ἱερὸν ὑμῶν σχῆμα· ὢ πόσης εὐωδίας πνευματικῆς πνέει· ὢ πηλίκου τοῦ ἐπαγγέλματος ἐψηφίσασθε· λόγος οὐδεὶς ἀνυμνῆσαι δύναται· ὢ ἐπάγγελμα πάσης φροντίδος ἐλεύθερον· ὢ ἐπάγγελμα οὐρανοῦ ἁπτόμενον· ὢ ἐπάγγελμα θεῷ συναπτόμενον· ὢ ἐπάγγελμα ἀγγέλοις ἐξεικονιζόμενον· ὢ ἐπάγγελμα τὸ κατ᾽ εἰκόνα θεοῦ σῶζον· ὢ ἐπάγγελμα θεῷ παρεστηκός· ὢ ἐπάγγελμα θεῷ τιμιώτατον· ὢ ἐπάγγελμα δι᾽ οὗ σώζεται ὁ κόσμος· ὑμᾶς τίς μακαρίζων, δικαίως ἂν λέξειεν, μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ κυρίου· τοῦτον γὰρ τὸν νόμον μελετῶντες ἡμέρας καὶ νυκτός, ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ τὸ φύλλον αὐ-

8. Hae sunt mundanae vitae sollicitudines, haec quotidiana negotia, haec illi sustinent qui coniugio vinciuntur. Vos autem in eremo nullis curis distracti versamini, de vitae tantum puritate solliciti. O quam omni pretio maior est vester hic sacrosanctus habitus! quantam redolet suavitatem spiritalem! Quale quantumque promissum exhibuistis, nulla oratio satis celebrare valet. O promissum omni cura liberum! o promissum caelum ipsum attingens, Deo promissorem copulans, et angelorum similem efficiens! O promissum, quod in homine Dei imaginem conservat, hominemque ad Deum adducit! O promissum coram Deo pretiosissimum! O promissum denique cuius gratia mundus servatur! Quisquis vestram beatitudinem praedicabit, recte dicet: beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. De hac enim lege diu noctuque meditantes, instar arboris eritis plantatae secus decursus aquarum, quae fructum proprium dabit tempore suo, et folium

τοῦ οὐκ ἀποῤῥυήσεται, καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιεῖ κατευοδωθήσεται· οὕτω τοίνυν καρποφοροῦντες λόγῳ καὶ ἔργῳ παῤῥησιαστικώτερον δύνασθε λέγειν Θεῷ, καταβήτω ἀδελφιδός μου εἰς κῆπον αὐτοῦ, καὶ φαγέτω καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ· ἕκαςος γὰρ ὑμῶν, ὦ ἀξιοπόθητοι Θεῷ μονάζοντες, κῆπος ἐςὲ Χριςοῦ παντοδαπῶν δένδρων εἴδη περιέχων, ταῖς τοῦ νόμου φυλακαῖς καὶ ἐντολαῖς γεωργούμενος· οὐκ ἐστὲ δρυμὸς ξύλων ἵνα ἄγρια θηρία ἐν ὑμῖν ἐνοικήσῃ, τῶν ἐναντίων δυνάμεων τὸ αἱμόβορον σύστημα· ἀλλὰ γὰρ κῆπος κεκλεισμένος λίθοις τιμίοις τὴν ἐκ τοῦ νόμου φυλακὴν καὶ ἀσφάλειαν· διὸ οὐκ ἐγένεσθε ζωγρήματα τοῦ διαβόλου, ἀλλ' ἐσαγηνέσθητε τῇ σαγήνῃ τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς ἁλμυρᾶς τοῦ κόσμου ἀκαταστασίας.

θ. Ὁ γάμῳ κοινωνῶν περὶ πολλὰ μερίζεται τὴν διάνοιαν, ὡς λέγει Παῦλος· ὁ δὲ γήμας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου πῶς ἀρέσει τῇ γυναικὶ, καὶ μεμέριςαι· αὐτοὶ δὲ ὦ θαυμάσιοι Θεῷ

eius non decidet, et quicquid fecerit, feliciter succedet. Sic ergo verbis et opere fructificantes, confidentius dicere Deo potestis: descendat patruelis meus in hortum suum, manducetque fructum iuglandium suarum. Vestrum enim unusquisque, o merito cari Deo monachi, hortus Christi estis omne arborum genus continens, legis praeceptorumque custodia excultus. Non estis arborum saltus in quo ferae silvestres inhabitent, adversariarum scilicet potestatum coetus sanguinolentus: sed hortus circumseptus estis pretiosis lapidibus, legis nimirum custodia et praesidio. Quamobrem praeda diaboli non fuistis, sed in Christo sagenam ex amara mundi tempestate incidistis.

9. Qui vitam coniugalem sectatur, mentem suam ad diversas curas partitur, ut ait Paulus: qui uxorem duxit, cogitat ea quae sunt mundi, quomodo feminae suae placeat, et divisus est. Vos vero, o admirabiles Deoque amabiles, ab eo num-

γλιχόμενοι, ἀχώριστοι αὐτοῦ διατελεῖτε, ἀεὶ λέγοντες τὸ παρὰ τοῦ Δαβὶδ πόθῳ εἰρημένον, ἐκολλήθη ἡ ψυχή μου ὀπίσω σου, ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιά σου· οὐ γὰρ ὀπίσω ἀγρῶν ἢ οἰκιῶν ἢ ἑτέρας τινὸς οὐσίας ἐπορεύθητε, ἵνα ταῦτα καταλαβόντες κτήσησθε· ἀλλ' οὐδὲ ὀπίσω ἀλόγου ἐπιθυμίας ἢ καταλαλιᾶς ἢ φιλαργυρίας ἢ ἑτέρας τινὸς ἀπάτης, ἀλλ' ὡς γέγραπται ὀπίσω κυρίου τοῦ θεοῦ σου πορεύσῃ καὶ πρὸς αὐτὸν προσκολληθήσῃ· τοῦτο ἀληθείᾳ ὑμεῖς πεποιήκατε· ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι· καὶ τοῦ ῥήματος ἡ δύναμις ἐν ὑμῖν φαίνεται, ὃ οὐ παραδραμόντες παγίως ἀπετάξασθε τῷ κόσμῳ καὶ ταῖς τοῦ κόσμου φροντίσιν, λίαν θαῤῥήσαντες τῷ εἰπόντι θεῷ, ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.

ι. Διὸ ἐπαίνων καὶ μακαρισμῶν ἐστὲ ἄξιοι, οὕτως Χριστῷ τὴν ἀπαίδευτον ἀκοὴν ὑποτάξαντες, ἵνα μὴ ματαίαις

quam divulsi, semper id dicitis quod David fervido mentis affectu aiebat: adhaesit anima mea post te, me vero suscepit dextera tua. Non enim agros, aut domos, aut quasvis alias facultates studio vestro prosecuti estis, ut adeptis frueremini; sed neque turpibus cupidinibus, neque maledictis, neque avaritiae, neque alii cuivis fraudi indulsistis; sed id quod scriptum est egistis: post dominum Deum tuum ambulabis, et illi adhaerebis: eaque verba in rem contulistis: vade, vende quae possides, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo, venique et sequere me. Et hujus quidem effati vis in vobis apparet, cuius tenaces mundo eiusque curis vale dixistis; Deo magnopere confisi qui dixit: quaerite primum regnum Dei et iustitiam eius, et haec omnia adiicientur vobis.

10. Quam ob rem laudibus praeconiisque digni estis, qui sic Christo rudem adhuc auditum vestrum subiecistis, ne eum

αὐτὴν καταλαλιαῖς καταδουλώσητε· ἵνα δὲ καὶ τοὺς βλέποντας ὑμῶν ὀφθαλμοὺς ὀρθὰ παιδεύσητε μὴ ἐρᾶν ἀλλοτρίων κτημάτων, πρὸς θεὸν αὐτοὺς ἀνατείνειν ἐμελετήσατε μετὰ τοῦ ὑμνογράφου Δαβὶδ λέγοντες· πρός σε ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ· ἰδοὺ ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν, ἕως οὗ οἰκτειρήσῃ ἡμᾶς· ἐπαίροντες ὁσίας χεῖρας ἀκαταπαύστως πάλιν πρὸς θεὸν εἰώθατε ἐνατενίζειν διὰ καθαρῶν προσευχῶν, ἵνα μὴ ἁρπαγῶν καὶ κλοπῶν καὶ πολέμων αἴτιοι γένωνται· τοὺς δὲ πόδας ὑμῶν ἢ εἰς οἶκον θεοῦ ἢ εἰς μονὰς ἁγίων πατέρων τροχίαις ὀρθαῖς βαδίζειν εἰώθατε, ἵνα μὴ εἰς κακίαν δραμόντες βόθροις ὑποπεσοῦνται· περὶ γὰρ τῆς ἐλευθέρας ὑμῶν ὀσφρήσεως σύνηθες ὑμῖν λέγειν θεῷ· εἰς ὀσμὴν μύρου σοῦ δραμούμεθα· μεμαθήκατε γὰρ καὶ τὴν γεῦσιν εὐτελέσι τροφαῖς καὶ ποτῶν ὕδατι ἐθίζειν· ἵνα γὰρ μὴ γαστρὸς χάριν ὑπο-

stultis vulgi obtrectationibus obnoxium haberetis. Atque ut oculos quoque vestros rectum cernere, minimeque alienae rei invidere doceretis, ad Deum ipsos curastis dirigere, cum hymnographo David dicentes: ad te levavi oculos meos qui habitas in caelo: ecce ut oculi servorum ad manus dominorum suorum, ut oculi ancillae ad manus dominae suae, sic oculi nostri ad dominum Deum nostrum, donec nostri misereatur. Levantes sanctas manus indesinenter rursus ad Deum soletis adspicere cum puris precibus, ne illae rapinarum furtorum bellorumve reae fiant: pedes autem vestros aut in Dei domum, aut ad sanctorum patrum cellas recto cursu procedere docuistis, ne forte ad malitiam currentes in foveas decidant. Nam quod attinet ad odoratus vestri libertatem, sic Deo dicere soletis: in odorem unguenti tui currimus. Didicistis etiam gustum vilibus escis et aquae potui assuefacere; scilicet ne

*

κρίνησθε πρόσωπα, καὶ ὅτι μάλιστα τῷ Ἀδὰμ ἡ παράβασις διὰ γεύσεως γέγονεν· πρὸς δὲ τούτοις ἅπασιν καὶ ἄμφια κέκτησθε ταπεινὰ καὶ τραχεῖα, τῆς ἀληθείας ἅμα καὶ ἀσκήσεως ἐπιδεικνῦντες τὸν τρόπον· ἡδὺς ὑμῖν ψίαθος καὶ σεμνὸν περιβόλαιον δίχα παραπτώματος, ἢ στρωμναὶ μαλακαὶ μετὰ ἁμαρτίας· ἡδὺ ὑμῖν τὸ ἀκροᾶσθαι περὶ ἀναστάσεως καὶ φοβερᾶς κρίσεως, ἢ ἀκοῦσαι αὐλῶν καὶ κιθάρας καὶ ᾀσμάτων ματαίων· αἱρετὸς ὑμῖν θάνατος εὐκλεὴς, ἢ ζῆν τρυφερῶς πολὺν χρόνον ἀσέμνως.

ια. Μακάριοι τοίνυν ἐστὲ τιμιώτατοι· τοῦτο γὰρ συνεχῶς ὑμῖν λέγειν ἄξιον· μακάριοι ἐστὲ τῇ ὁμοουσίῳ τριάδι στρατευσάμενοι· στρατιώτην ἰδιώτης ἄνθρωπος οὐκ ἀπατᾷ, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ὑμετέραν εὐλάβειαν οἱ δραπετεύσαντες δαίμονες· θεὸς γὰρ ὑμῖν δωρεὰς διδοὺς ἔλεγεν· ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει· οὐκ ἐστρατεύθητε ἀνθρωπίνῳ βασιλεῖ, ἵνα ἐν πολέμῳ

ventris causa induamini hypocrisi, et quia Adam gulae maxime causa peccavit. Praeter haec omnia humilem quoque asperamque vestem gestatis, sinceri videlicet devotique moris imaginem. Gratior vobis lodix et storea sine lapsu in culpam, quam molles lectuli cum peccato. Iucundior vobis commemoratio resurrectionis et formidandi iudicii, quam tibiae citharaeque et vanae cantiones. Optabilior vobis mors beata, quam vita in turpibus deliciis diu protracta.

11. Beati igitur vos summe honorandi monachi! hoc enim saepe vobis dici dignum est. Beati estis, qui consubstantiali Trinitati stipendia facitis. Militi privatus homo non illudit; ita nec vestrae pietati perfugae daemones. Deus enim gratiae suae munera vobis tribuens ait: ecce dedi vobis potestatem calcandi serpentes et scorpios, atque universam inimici potentiam, nihilque vobis noxium futurum est. Nequaquam sub

θεάσησθε τὰς τῶν ὁμογενῶν ἀνθρώπων σφαγάς, ἀλλ᾽ ἐστρατεύθητε τῷ Χριστῷ, ἵνα τῶν δαιμόνων θεάσησθε τὰ πτώματα· οὐδ᾽ ἐκέκτησθε ὅπλα ἐκ χαλκοῦ καὶ σιδήρου, ἵνα τοὺς ὁμοδούλους ἀνέλητε· ἀλλ᾽ ἐκτήσθε πίστιν ἰσχυρὰν δι᾽ ἧς ὁ διάβολος καταβάλλεται· οὐδὲ πάλιν ἐστρατεύσασθε ἵνα ἐκχέητε αἷμα ἀνθρώπινον, ἀλλ᾽ ἐστρατεύσασθε θεῷ, ἵνα διηνεκῶς ἐκχέητε τὴν δέησιν ὑμῶν ἐνώπιον αὐτοῦ· ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν· δεήθητε οὖν ὑπὲρ τοῦ κόσμου, εὖ μάλα εἰδότες ὡς ὅτι εὐχαῖς δικαίων ὑπακούει, καὶ ὅτι πολὺ ἰσχύει ἡ δέησις δικαίου ἐνεργουμένη· διηνεκῶς μέμνησθε ἡμῶν· ὑφ᾽ ὑμῶν ὁ παράδεισος τῆς τρυφῆς εἰσοικισθήσεται· καὶ ἃς ἀπέκλεισε τοῦ παραδείσου θύρας ἡ τοῦ Ἀδὰμ παράβασις, ταύτας ὁ ὑμέτερος ἔρως ὁ εἰς θεὸν ἀνοίξει· ὑφ᾽ ὑμῶν γὰρ ὁ οὐρανὸς οἰκισθήσεται, ἵνα τοῖς ἀποστόλοις συναντήσητε, ἵνα προφήτας ἴδητε, ἵνα τοὺς μάρτυρας θεάσησθε, ἵνα πάντας τοὺς δικαίους περιπτύξησθε, ἵνα τοῖς ἀγγέλοις συνδιατρίψητε· ὑμεῖς ἐνθάδε μακάριοι, καὶ μετὰ τὴν ἐνθένδε ζωὴν μακαριώτεροι·

rege homine militatis, ut in bello caedes hominum homogeneorum spectetis; sed Christo militatis, ut daemones profligatos cernatis: arma ex aere ferroque non habetis, ut conservos vestros interficiatis, ut humanum sanguinem effundatis, sed in Dei militia versamini, ut preces constanter vestras coram ipso fundatis. Orate igitur pro mundo, bene conscii, quod Deus bonorum precibus aurem inclinat, et quod iusti hominis intercessio plurimum valet. Semper nostri memineritis. Vos deliciarum paradisum patefacto aditu incoletis; et quas paradisi ianuas Adami praevaricatio clausit, eas vestra in Deum devotio recludet. Vos caeli stationes occupabitis, ubi apostolis occurretis, prophetas videbitis, martyres mirabimini, iustos omnes complectemini, cum angelis versabimini. Vos heic beati, et illic post hanc vitam beatiores. Ibi Iohan-

ἐκεῖ Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν ὄψεσθε, τὸν τῆς ὑμετέρας ἀσκήσεως εὑρετὴν, τὸν ἐν ἐρημίᾳ τραφέντα καὶ ἐν ἀσκήσει διαπρέψαντα· ἐκεῖ ὄψεσθε τὸν ἀνδρειότατον Ἰὼβ πολλῇ περιβεβλημένον δόξῃ, τὸν τῶν ὑμετέρων πόνων ἐργάτην, καὶ τῆς ὑπομονῆς φίλον· ἐκεῖ ὄψεσθε τὸν προπάτορα ὑμῶν Ἀβραὰμ τὸν τῆς ὑμετέρας φιλοξενίας ἐραστὴν γνήσιον γενόμενον· ἐκεῖ ὑμῖν ἀπαντήσει πρᾳότατος Δαβὶδ ὁ ἀσκητικώτατος, οὗ ὁ βίος καθ' ἡμέραν ὑμᾶς ἀλείφει· καὶ ἵνα μὴ ἕκαστον τῶν δικαίων ὀνομάζων μακρύνω τὸν λόγον, αὐτὸν τὸν Χριστὸν ὄψεσθε πάντων τῶν ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον, τὸν εἰπόντα ὅτι μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται.

ιβ. Τίς τοίνυν μακαριώτερος ἢ εὐδαιμονικώτερος ὑμῶν, ἵνα θεὸν αὐτοῖς ὄψεσιν ἴδητε; μακάριοι ἐστὲ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ποθεινότατοι, ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων· ὅτι τὰ πάντα γυμνὰ καὶ τετραχειλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐστίν· ὅτι πάντας ἡμᾶς παραστῆναι δεῖ ἔμπρο-

nem Baptistam videbitis, vestri ascetici instituti inventorem, illum scilicet in eremo nutritum et religiosae vitae laude pollentem. Ibi videbitis fortissimum Iobum multa vestitum gloria, laborum vestrorum participem et patientiae perstudiosum. Ibi videbitis progenitorem vestrum Abraham egregium vestrae erga hospites benignitatis aemulum. Ibi vobis occurret mitissimus et devotissimus David, cuius vitae exemplum vestram quotidie pietatem corroborat. Et ne singulos iustos nominatim appellans sermonem diutius protraham, Christum ipsum videbitis bonorum omnium caput, qui ait: beati mundi corde, quoniam hi Deum videbunt.

12. Quis itaque vobis beatior aut fortunatior, qui Deum ipsum estis visuri? Beati eritis in die iudicii, o desiderantissimi, cum Deus de arcanis hominum iudicabit, cuius oculis nuda omnia et patentia sunt. Namque omnes nos necesse est ante tribunal Christi consistere, ut unusquisque in corpore

ὅθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον· τρόμος ὑμᾶς οὐ λήψεται τὸ τηνικαῦτα, ἀλλ' εὐφροσύνη καὶ χαρὰ καὶ στέφανος ἀγαλλιάματος ἐν πνεύματι ἁγίῳ· ὑμῖν οὐ κρίσις φοβερὰ, οὐδὲ πῦρ αἰώνιον, οὐδὲ σκώληξ ἀκοίμητος, ἀλλὰ τοῖς ἐναντίοις καὶ παραβαίνουσι τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ· ὑμεῖς ἀκούσητε τὸ δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, οἱ ἀμέμπτως τὰ Χριστοῦ φρονήσαντες· τῷ δὲ κοινῷ πάντων ἐχθρῷ καὶ τοῖς τούτῳ ἀκολουθήσασι λέξει τὸ φρικῶδες ἐκεῖνο ῥῆμα· ἀρθήτω ὁ ἀσεβὴς ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν κυρίου· ἐκεῖ ὑμεῖς ἀπελεύσεσθε μετ' εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς ἔνθα ἀπέδρα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμὸς, ἔνθα τιμὴ καὶ δόξα καὶ χαρίσματα ἀναφαίρετα.

ιγ. Τὸ γὰρ ἐπιεικὲς ὑμῶν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ὅλης διανέμεται· ποία πόλις ἀκούσασα ὑμῶν τὸν ἐνάρετον καὶ ἀποστολικὸν βίον, οὐκ εὔχεται ὑμᾶς θεάσασθαι; ποῖος βα-

referat remunerationem, secundum ea quae egerit sive bona sive perversa. Tunc vos timor non corripiet, sed hilaritas et gaudium, et corona laetitiae in sancto spiritu. Haud vobis erit formidabile iudicium, neque aeternus ignis, neque vermis vigil, sed iis qui contrario more extiterunt, et Dei praecepta violaverunt. Vos illa verba audietis: venite benedicti a patre meo, possidete paratum vobis regnum a mundi constitutione, qui Christi instituta constanter servastis. Communi autem omnium hosti, et huius adseclis, tremendam illam sententiam intimabit: tollatur de medio impius, ne gloriam Domini videat. Illuc vos abibitis cum laetitia gaudioque, unde exulant dolor atque tristitia et gemitus, unde honor et gloria et reliqua Dei dona auferri nequeunt.

13. Enimvero vestra pietas in universo terrarum orbe celebratur. Quaenam civitas, audita religiosae vestrae et aposto-

σιλεὺς τῶν φθασάντων, ἢ καὶ τῶν νυνὶ χρόνων, ἀκούων ὑμῶν τὸν θεοπρεπῆ καὶ ἐνάρετον βίον, οὐκ ηὔξατο ὑμᾶς ἱστορῆσαι, καὶ μετὰ πολλοῦ πόθου περιπτύξασθαι; ἐξ ὑμῶν ἀββᾶ Ἀντώνιος δι' ἀκρότατον βίον γενόμενος, οὗ καὶ ὁ βίος ἔγγραπτος παρ' ὑμῖν διασώζεται (1)· ἔτι τε καὶ ὁ ἀββᾶ Ἀμοῦν, καὶ ἀββᾶ Ἰωάννης, καὶ ἀββᾶ Μακάριος (2), οἳ καθ' ὑπερβολὴν ἐναρέτως διέλαμψαν, οἳ καὶ σημεῖα καὶ ἑτέρας δυνάμεις τοῖς ἀνθρώποις ἐπεδείξαντο, κατὰ βούλησιν θεοῦ δαιμόνια ἀπελάσαντες, καὶ μεγάλας νοσημάτων ἀλγηδόνας ἰασάμενοι, καὶ ἕτερά τινα πάθη, τῶν ἰατρῶν ἔδειξαν τὴν ἀσθένειαν· ἃ γὰρ οὐκ ἠδύναντο πάθη οἱ ἰατροὶ θεραπεῦσαι, ταῦτα ταῖς τούτων ἁγίαις εὐχαῖς καὶ ἰσχυρᾷ πίστει παρεχώρουν, τοῦ ἰᾶσθαι τὸν οἰκεῖον τρόπον ἐπιγινώσκοντες τοὺς ὅρους· ταῦτα βασιλεῖς ἀκούοντες, λίαν ἐθαυμάζοντο θεὸν ὑμνοῦντες.

licae vitae fama, vos spectare non cupit? Quis rex sive praeterito sive etiam praesenti tempore sceptra tenens, fando audiens vestros Deo dignos et virtute plenissimos mores, non optavit vos consulere, et summo affectu complecti? Ex vobis extitit abbas Antonius, summum disciplinae apicem consecutus, cuius etiam vita scripto commendata apud vos servatur. Item ex vobis abbas Amun, et abbas Iohannes, et abbas Macarius, qui eximia virtute fulserunt, et miracula etiam, atque alia sanctimoniae suae documenta hominibus exhibuerunt; et daemones Deo volente eiicientes, magnosque morborum dolores variasque passiones sanantes, medicae artis debilem esse virtutem ostenderunt. Medici enim quos morbos nequaquam pellere poterant, eos horum sanctorum precibus validaeque fidei pervincendos concedebant, quippe qui artis suae limites modulumque noverant: quae cum reges audirent, admirati magnopere Deum laudabant.

(1) Intelligitur illa ab Athanasio scripta magni Antonii vita. Fuit autem Serapionis nostri coaetaneus Athanasius.

(2) De Amune Palladius cap. X, et de abbate Iohanne cap. XLIV. Macarium intelligo antiquiorem e tribus hoc nomine claris.

ιδ. Ταῦτα μᾶλλον ἴστε ἡμῶν ἀκριβῶς· ὑμεῖς γὰρ αὐτοῖς καὶ συνδιατρίψατε (1) καὶ οἱ πατέρες ὑμῶν· τίς τοίνυν ἐπαξίως ἐγκώμια δυνήσεται φράσαι; τίς δὲ οὐκ ἀποδέξεται ἢ ἐπαινέσειεν τὸ φιλόθεον, τὴν ὑμομονὴν, τὴν σύνεσιν, τὸ ἀκαίραιον ὁμοῦ καὶ φρόνιμον; ἀλλὰ τὸ πρᾷον καὶ ἡσύχιον, ἀλλὰ τὸ ἥμερον ἦθος, ἀλλὰ τὸ εἰρηνικὸν, ἀλλὰ τὸ ἄπλαστον καὶ ἁπλοῦν, ἀλλὰ τὸ ἀπαθὲς, ἀλλὰ τὸ ἀφυλάργυρον, ἀλλὰ τὸ εὔσπλαγχνον, ἀλλὰ τὸ ἐλεημονικὸν, ἀλλὰ τὸ εὐμετάδοτον, ἀλλὰ τὸ συμπαθὲς, ἀλλὰ τὸ φιλάδελφον καὶ φιλόξενον, ἀλλὰ τὸ φιλόπτωχον, ἀλλὰ τὸ ὁμιλητὸν, ἀλλὰ τὸ φιλάληθες, ἀλλὰ τὴν εἰς Θεὸν ὁμόνοιαν, ἀλλὰ τὸ μελισταγὲς ὑμῶν ῥῆμα, ἀλλὰ τὸν ἡσύχιον λόγον, ἀλλὰ τὸ εὔτακτον βάδισμα, ἀλλὰ τὴν ἀναχώρησιν, ἀλλὰ τὸ χρηστὸν ὄνομα, ἀλλὰ τὸ ὀρθόδοξον, ἀλλὰ τὴν εἰς Θεὸν πίστιν; ὢ πόσῃ ἀρετῇ συναναστρέφεσθε· ὢ πόσαι ἀρεταὶ ὑμᾶς περιστέφουσι, Θεῷ τιμιώτατοι· ὢ ἐκ πόσων ἀρετῶν διάδημα περίκεισθε· ὢ πόσῃ

14. Haec vos me ipso accuratius scitis: vos enim cum praedictis versati estis, nec non patres vestri. Quis ergo laudes vestras digne enarrare valeat? Quis vestrum non comprobet laudetque erga Deum amorem, pietatem, devotionem, temperantiam, fortitudinem, iustitiam, patientiam, sapientiam, et cum prudentia simplicitatem? Quid dicam de mansuetudine, silentio, mitibus moribus et pacificis? Quid de sinceritate, simplicitate, tranquillitate, pecuniae contemptu, misericordia, eleemosynis, liberalitate, mutua compassione, fraterno amore, erga hospites ac pauperes benignitate, affabilitate, veracitate, concordia secundum Deum, sermone mellifluo ac leni, composito incessu, solitudine, optima fama, orthodoxa mente, et fide in Deum? Quanta vos in virtute versamini? quot vos virtutes circumornant, o Deo carissimi!

(1) Loquitur ergo Serapion de illis sanctis Antonio etc. tamquam coaetaneis.

παρ' ὑμῖν χρηστῶν ἔργων εὐστάθεια· εἰρήνη παρ' ὑμῖν ἡγεμονεύει τῶν κακῶν ἀποχῇ· ταπεινοφροσύνη παρ' ὑμῖν ἡγεμονεύει, ὁ τοῦ κυρίου χρηστὸς τύπος, οὗ ἀστοχήσας παρὰ τὴν ἀρχὴν ὁ διάβολος δικαίως καταβέβληται.

ιε. Ταῦτα δὲ ὑμῖν γράφειν καὶ λέγειν ἀναγκαῖον καὶ πρεπωδέστατον· ἐπειδὴ γέγραπται, μνήμη δικαίων μετ' ἐγκωμίων· καὶ ὅτι ἐγκωμιαζομένων δικαίων εὐφρανθήσονται λαοί· ὅτε τοίνυν τίς ὑμῶν μνημονεύει, πάντως καὶ ἐγκωμίων ἐφάπτεται· διὸ ἀνδρειότατοι σαφῶς ἐπιγινώσκοντες ὑμῶν τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν ἑαυτῶν δόξαν, τελειῶσαι ὑμῶν τὸν μισθὸν ἐνισχύσατε, νήφοντες ἐπὶ πλεῖον τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι· καὶ τὸ τοῦ Δαβὶδ ᾄδοντες, ἀνδρίζου καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου, καὶ ὑπόμεινον τὸν κύριον· μηδὲ πώποτε κἂν ἔννοιά τις ἐμφωλεύῃ τὸ σύνολον, μηδὲ τοῦ τοσούτου χρόνου βραχεῖα τίς ῥαθυμία τῶν ἀγαθῶν ὑμῶν τῆς ψυχῆς ἐναντίος ἄνεμος πνεύσας σβέσει τὰ λάμποντα φῶτα ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ φαι-

quot virtutum corona cingimini! quanta est apud vos bonorum operum constantia! Pax eminet inter vos propter vitiorum abstinentiam. Humilitas inter vos praecellit, qui est bonus Domini typus, a quo recedens olim diabolus iuste profligatus est.

15. Haec a me vobis scribi dicique necesse fuit et apprime conveniens; scriptum est enim, memoria iustorum cum laude; et quod iustis laudatis, laetabuntur populi. Quoties ergo quis vestri meminit, toties ei laudum vestrarum in mentem venit. Itaque, o fortissimi, vestram dignitatem probe scientes vestramque famam, deinceps vestram mercedem cumulare nitimini, futurorum bonorum spe alacrius vigilantes, illudque David cantantes: fortiter age, et roboretur cor tuum, et sustine Dominum: ne forte aliquando vel unica cogitatio thesaurum universum pessumdet; neque post tantum temporis tractum brevis aliqua negligentia vestrae animae bona, ceu

νόμενοι, ἵνα σὺν τοῖς ἀποστόλοις ἀκούσησθε, ὑμεῖς ἐστὲ φῶς τοῦ κόσμου· τοῦ δὲ ἀποστόλου λέγοντος, ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες κοσμήσησθε (1) τὴν ἐπαγγελίαν· μὴ ἀποκάμητε οὖν, τιμιώτατοι, ἀλλὰ τῇ ἀρχῇ τὸ τέλος συνάψατε, καὶ τῷ τέλει τὴν ἀρχὴν συνάψατε· ὁ γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται· γένοιτο δὲ ὑμᾶς καὶ ἡμᾶς μακαρίου καὶ ὁσίου τέλους τυχεῖν ἐντρεφομένους δόγμασι θείοις, ὑπὸ θεοῦ ἀρχόμενοι, καὶ παρ' αὐτοῦ ποιμαινόμενοι· καὶ τὰ εὐκταῖα ἐκεῖνα ῥήματα τῷ ἀποστόλῳ κατορθώσαντας μετὰ παῤῥησίας λέξαι, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος κριτής· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

flans ex adverso ventus ardentem facem extinguat, qui reapse veluti luminaria in orbe lucetis; ut cum apostolis audiatis: vos estis lux mundi. Sed et apostolus ait: patientia opus est vobis, ut Dei voluntatem complentes, promissionem reportetis. Ne igitur lassemeni, o desiderantissimi, sed finem initio iungite, et fini initium: qui enim sustinuerit usque ad finem, hic salvus erit. Utinam vero vobis nobisque contingat beatum sanctumque terminum consequi, divino dogmate enutritis, Deo duce et pastore! ut illa desiderabilia apostoli verba exsequentes dicamus: bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; deinceps reposita est mihi iustitiae corona, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex; cui gloria et potentia, Patri videlicet cum Filio sanctoque Spiritu per saecula saeculorum. Amen.

(1) An κομίσησθε?

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΡΗΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΝ.

α. Ἡ τὰς γλώσσας σήμερον διανείμασα χάρις, αὕτη οὐκ ἐᾷ με δεδοικέναι τῇ τῆς γλώττης πενίᾳ, ἡ τοὺς ἀγραμμάτους τῷ κόσμῳ παιδευτὰς ἐπιστήσασα, ἡ τοὺς ἁλιέας χειροτονήσασα ῥήτορας αὐτοσχεδίῳ σοφίᾳ, τοὺς τοῦ κόσμου σοφοὺς καταισχύνασα· πόθεν γὰρ ἄλλοθεν αἱ τῶν ἀνθρώπων ἀγέλαι τῇ εἰδωλολατρείᾳ νοσοῦσαι, πρὸς τὴν εὐσέβειαν ἔδραμον; πόθεν τὴν πολυδέσποτον τῶν δαιμόνων δουλείαν μετέμαθον; πόθεν βραχὺς μαθητῶν ἀριθμὸς, ἀνθρώπων ὁμοῦ καὶ δαιμόνων ἀντηγωνίσαντο φάλαγξιν, εἰ μὴ τῷ τῆς θεότητος πυρὶ καθωπλίσθη; σήμερον ἡ διὰ τοῦ πυρὸς πηγὴ

IOANNIS CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLEOS

HOMILIA DE SANCTA PENTECOSTE.

1. Quae linguas hodie gratia distribuit, ea me linguae defectum non sinit metuere: gratia videlicet quae indoctos orbi magistros praefecit, piscatores improvisa sapientia rhetoras effecit, mundique sapientes pudore suffudit. Quo etenim alio impulsu greges hominum idololatriae morbo contaminati, ad veram pietatem accurrerunt? Quomodo multiplicem daemonum dominationem abiecerunt? Quî fieri poterat, ut pusillus discipulorum numerus, cum hominum simul ac daemonum legionibus depugnaret, nisi divinitatis igne fuissent armati?

τῆς χάριτος ἐξέβλυσε, καὶ φλὸξ διατρέχουσα, ταῖς αὔραις ὑφείη τοῦ πνεύματος· ταύτην ὁ Χριστὸς τὴν χάριν τοῖς μαθηταῖς εὐαγγελιζόμενος ἔλεγεν, οὐκ ἐάσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἄλλον ὑμῖν ἀποστέλλει παράκλητον ὁ πατήρ· ἡ γὰρ εἰς οὐρανὸν ἄνοδος τοῦ δεσπότου, τὴν ἐξ οὐρανοῦ κάθοδον ἐγγυᾶται τοῦ πνεύματος· ἔδει γὰρ τοὺς τὸν Ἰησοῦν ἀποδεξαμένους, ὑποδέξασθαι καὶ τὴν τοῦ πνεύματος ἄφιξιν, ἵνα δράμῃ πρὸς εὐτελεστέραν ἄνοδον τὰ τῆς θεογνωσίας διδάγματα· ὁ μὲν οὖν Ἰησοῦς ἀνθρωπίνην τὴν φύσιν λαβὼν καὶ συγγενῆ τοῖς ἀνθρώποις περιβαλλόμενος θέαν, πρὸς τὴν τοῦ πνεύματος ὑποδοχὴν τοὺς ἀνθρώπους ἀνέστησε· ἔτι γάρ φησι πολλὰ ἔχω λέγειν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν· ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· ἐλεύσεται μετ' ἐμὲ τὸ κατ' ἐμὲ τὴν ἀξίαν ἐφάμιλλον· οὐκοῦν ἃ τοῖς λόγοις εὐηγγελίσθησαν, τοῖς ἔργοις ἐπέγνωσαν· ὧν τὴν ἐπαγγελίαν ἐδέξαντο, τούτων τὴν πεῖραν ἐνέμενον, ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς

Hodie per ignem fons gratiae exundavit, et discurrens flamma flabris Spiritus ventilabatur. Hanc Christus gratiam discipulis nuncians aiebat: non sinam vos orphanos, alium vobis Paraclitum mittit pater. Nam Domini in caelum ascensus, Spiritus de caelo descensum spondet. Oportuit enim eos qui Iesum receperant, Spiritum quoque supervenientem excipere, ut doctrina de veri Dei cognitione facilius se attolleret. Et Iesus quidem humana natura suscepta, et communi mortalibus figura indutus, ad suscipiendum Spiritum homines excitavit; adhuc enim, inquit, multa vobis dicere habeo, sed non valetis perferre; quum vero Paraclitus, qui est Spiritus veritatis venerit, ille in omnem deducet vos veritatem: post me veniet, qui par mihi dignitate est. Cuius ergo rei nuncium verbis acceperant, eam opere ipso agnoverunt: quod sibi promissum fuerat, id reapse experti sunt, cum pentecostes dies

πεντηκοστῆς· βραχὺς ἐν μέσῳ τῆς ἀνόδου καιρὸς, καὶ ἡ τοῦ πνεύματος γίνεται κάθοδος· ἡ τοῦ σωτῆρος ὑπόσχεσις, ἔργοις τὸ πέρας ἐλάμβανεν.

β. Ὁ μὲν οὖν τῶν ἀποςόλων χορὸς τῆς ὑποσχέσεως τῆς δεσποτικῆς καθάπερ ἀγκύρας τινὸς ἐπιλαβόμενος, τὴν τοῦ πνεύματος παρουσίαν ἀνέμενεν· ἐπεὶ δὲ τῶν ἡμερῶν ὁ δρόμος πρὸς τὸν πεντηκοστὸν ἀριθμὸν ἀνελήλυθε, ὅ τε τῶν ἑπτὰ ἑβδομάδων κύκλος κατὰ τὴν τοῦ νόμου διάταξιν ἑαυτὸν ἀναστρεφόμενος ταῖς ἑορταῖς ἑκατέρωθεν περιγράφεται, τότε οὖν ἡ τοῦ πνεύματος γίνεται κάθοδος· ἀλλ' οὐ σαρκὸς ὡς υἱὸς ὑπελάβετο, οὐδὲ δι' ἀνθρωπίνης ἐφανερώθη μορφῆς, οὐδ' ὥσπερ ἐν τοῖς Ἰορδάνου ῥείθροις τὸ τῆς περιστερᾶς εἶδος τὴν τοῦ πνεύματος παρουσίαν ἐμήνυσε· οὐσία γὰρ δεσποτικὴ καθὰ βούλεται ἐπιφαίνεται· βροντὴ δὲ σάλπιγξ οὐρανόθεν ἐβόα, πᾶσαν ἀκοῆς ἐνέργειαν τῇ ἀπηχήσει νικῶσα· καὶ φλὸξ διϊπταμένη, γλώσσας πυρίνας ἀπέτικτε· ἡ τοῦ πυρὸς διαίρεσις, γλωσσῶν ἐγένετο μήτηρ· γλῶσσαι διάδοχοι ταῖς τῶν

compleretur. Brevi post ascensionem Domini intervallo, Spiritus adventus accidit: Servatoris promissio veracem exitum nacta est.

2. Apostolorum ergo coetus, promissione Domini tamquam ancora innixus, Spiritus adventum expectabat. Quum autem dierum cursus ad quinquagenarium numerum devenisset, septemque hebdomadarum revolutus, ex legis praescripto, circulus inter utriusque festi terminos conclusus fuisset, tunc scilicet Spiritus descensio contigit: qui tamen, nequaquam ut Filius carnem assumpsit, neque in humana apparuit figura, neque ut antea in Iordanis fluentis columbae species praesentiam Spiritus significavit: domina enim rerum natura, pro suo libito semet ostendit: tonitru tubae instar caelitus clanxit, omni qui auditur strepitu longe resonantius: flamma discurrens linguas igneas pariebat; ignis divisio, linguarum mater

μαθητῶν κορυφαῖς ὑπεκαθέζοντο· οὗτος μὲν οὖν τῆς τοῦ πνεύματος ἐπιφανείας ὁ τρόπος.

γ. Ἐκλέγεται ἡμέραν, ταῖς ἑτέραις παραπεμπόμενος· οὐ γὰρ δὴ λόγου χωρὶς, οὔτε τῷ τάχει λαμβάνει τὴν ἑορτὴν· οὔτε μετὰ τῆς ἡμέρας τὴν πάροδον, ἐπάγει τὴν κάθοδον· διὰ τί; τρεῖς εἰσὶν αὗται μόναι παρὰ Ἰουδαίοις δημοτελεῖς ἑορταί· πρώτη μὲν ἡ τοῦ πάσχα, καθ' ἣν τὸ πρόβατον θύοντες, τὸν ἀληθινὸν ἀμνὸν οὐκ ἐπέγνωσαν· καὶ τιμῶντες τὸν τύπον, εἰς τὸν τοῦ τύπου παρηνόμουν παραίτιον· οὗ γὰρ τὴν σκιὰν προσεκύνουν, τούτου τὴν παρουσίαν ἠτίμαζον· δευτέρα δὲ ἡ μετ' ἐκείνην πεντηκοστὴ, ὄνομα λαχοῦσα, τὸ τοῦ πνεύματος διάστημα· ἐπὶ τούτοις αἱ σκιαὶ *, τῆς ἐρήμου τὸ μίμημα· αὗται πάντας ὁμοῦ Ἰουδαίους ἀνάγκῃ πρὸς μίαν πάλην συνήθροιζον· ἐπειδὴ τοίνυν ἐν τῇ προτέρᾳ σταυρὸς ἐπάγη καὶ τὸ πάθος ὑψώθη, καὶ θεατὴς ἦν μέχρι τούτων ἅπας τῶν Ἰουδαίων ὁ δῆμος, τὸ δὲ τῆς ἀναστάσεως θαῦμα

* σκηναί.

fiebat; linguae vicissim, discipulorum verticibus insidebant. Hac igitur ratione Spiritus manifestatio peracta est.

3. Porro hanc potissimum diem, ceteris omissis, delegit: neque enim sine causa, vel sollemnitatem celeritate praevertere noluit, vel post hanc diem transactam descendere. Cur? Tres hae tantummodo apud Iudaeos publicae sollemnitates sunt; prima quidem, pascha est, qua dum ovem immolarent, verum agnum non agnoverunt; et dum typo honorem deferrent, adversus typi auctorem impii extiterunt; cuius umbram venerantes, praesentiam contempserunt. Altera post illam sollemnitas, pentecoste est, nomen a Spiritus advenientis intervallo sortita. Praeter has, festum erat umbrosorum tabernaculorum, quae fuit deserti imitatio. Hae nimirum sollemnitates Iudaeos omnes necessario ad unam veluti exercitationem piumve ludum congregabant. Quoniam igitur prima sollemnitate crux fixa fuit, et patiens Christus sublatus, cui specta-

ἠγνόουν ἑκόντες, ἠπίστουν, ἔκρυπτον, ἐσυκοφάντουν, μετὰ τὴν πρώτην εὐθὺς καθ' ἣν ἅπαντα τῶν Ἰουδαίων τὰ φῦλα πάλιν ἀνάγκη νόμου πρὸς τὸν αὐτὸν ἤγειρεν τόπον, ἐπιτηροῦσα τὸν καιρὸν ἐπὶ τοὺς μαθητὰς ἡ χάρις ἐκχεῖται, καὶ τοὺς ἁπάντων ὀφθαλμοὺς καὶ ἀκοὰς ἐπιστρέφει, ἵνα πρὸς τοὺς Χριστοῦ μαθητὰς ἡ δωρεὰ φερομένη ἀναστάντα μαρτυρῆται· καὶ ἐγηγέρθαι Χριστὸν ἀπιστήσαντες, ἐξ οὐρανόθεν ὁρῶσι δωρεὰς ἀντιπέμποντα· οἱ τὸν τάφον σφραγίζοντες, τῶν ἐξ οὐρανοῦ θεαμάτων θεαταὶ καταςῶσι· ἦχος σὺν βροντῆς καὶ πῦρ οὐρανόθεν καὶ ἐνέργεια τοῦ πνεύματος ἄφιξιν πιστουμένη.

δ. Οὕτως ἄρα ποτὲ καὶ κατὰ τὸ σιναῖον ὄρος ἡ φλὸξ ἐτινάσσετο, καὶ Μωϋσῆς ἐν μέσῳ πυρὸς νομοθετεῖν ἐδιδάσκετο· ἀλλὰ νῦν μετεώρου πυρὸς ἥπτατο φλὸξ, τὰς ἀποστολικὰς κορυφὰς σταδιεύουσα· ὁ γὰρ τότε Μωϋσέα ταῖς εἰς

culo universus Iudaeorum populus adfuit; resurrectionis autem miraculum sponte ignorarunt, fidem ei derogarunt, celarunt, et calumniis appetiverunt; statim post illam primam sollemnitatem, quo tempore rursus necesse erat cunctas Iudaeorum tribus ad eundem locum confluere, idoneo tempore arrepto Spiritus gratia in discipulos effunditur, omniumque oculos auditumque ad se convertit, ut Christi donum in discipulos collatum, resurrectionem eius testaretur. Sic enim qui surrexisse Christum non crediderant, eundem dona de caelo mittentem conspiciunt; qui sigillo sepulcrum muniverant, prodigiorum eius caelestium spectatores fiunt. Itaque tonitrui sonitus, ignisque et vis quaedam caelestis adventum Spiritus comprobavit.

4. Sic quoque antiquitus circa sinaiticum montem flamma micabat, dum Moyses medio in igne ferendae legis artem discebat. Nunc autem ex altiore loco flamma demissa in apostolicos vertices currit. Qui enim Moysen ad ferendam He-

Ἑβραίους νομοθεσίαις κινήσας αὐτά *, εἰς τὴν τῶν ἐθνῶν σωτηρίαν· διὰ τοῦτο καὶ παλαιῶν μνήμη θαυμάτων τοῖς νέοις ἀνεσμίγνυτο· καὶ πάλιν μεσιτεύειν τὸ πῦρ τῷ παραπλησίῳ τῆς θέας, τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον εἶναι θεὸν τοῖς παροῦσι πιστούμενος· πρὸς δὲ γλώσσας μεριζομένη τορνεύεται, ἵνα διδασκάλους τοὺς ὑποδεχομένους ἐργάσηται· ἵν' ἐν πυρὶ πορευόμενοι, παιδευταὶ τῆς οἰκουμένης ὑπάρξωσι· πάλαι μὲν οὖν μίαν φωνὴν τὲ καὶ γλῶσσαν ἁπάντων ὑπάρχουσαν, ἡ πάλαι τῆς πυργοποιΐας διεμέριστο τόλμα, καὶ μάχη γλωσσῶν ἀντεισείη, τὸν κατὰ τὸν οὐρανὸν πόλεμον παύουσα· καὶ γλῶσσαι μυρίαι μυρίοις φθέγμασιν ἔπληττον, ἀκοὴν δὲ μίαν οὐχ εὕρισκον πρὸς τὸν ἦχον οὐκ ἐπινεύουσαν· ἀλλ' ἡ γλῶττα τμηθεῖσα, καὶ τὰς γνώμας ἐμέρισε· καὶ γλῶττα λυθεῖσα, τὰς χεῖρας ἐπέδησε· νυνὶ δὲ ἡ χάρις διαιρεθείσας γλώσσας κατὰ στόματα εἰς τὴν ἑνὸς ἑκάστου γλῶσσαν συνήθροισε, τοὺς τῆς διδασκαλίας ὅρους πλατύνουσα, καὶ πολλὰς ὁδοὺς τεκνουμένη τῆς πίστεως.

* ita cod.

braeis legem excitavit, idem nunc ad salutem gentium incumbit. Atque ideo, veterum memoria prodigiorum novis miscetur, voluitque rursus pari specie ignem intervenire, ut unum eundemque Deum et nunc et olim operantem monstraret. Idcirco autem Spiritus in divisas linguas se fingit, ut receptores discipulos erudiret, quatenus ignis instar discurrentes, mundi magistros se praeberent. Et olim utique unam linguam et universalem, turris illa fabrica audax divisit; linguarum vero discordia subsequens, bellum contra caelum diremit. Et infinitae quidem linguae infinitis sonabant vocabulis, verumtamen unum auditum non reperiebant, quia hic sono illo non percellebatur; sed divisa lingua, mentes ipsas dividebat; et soluta lingua, manus vinciebat. Nunc vero gratia divisas per ora linguas, in unam cuiusque linguam coadunavit, sic terminos magisterii dilatans, viasque fidei multiplicans.

ε. Ὢ τῶν παραδόξων θαυμάτων· ἀπόστολος ἐλάλει, καὶ ἰνδὸς ἐδιδάσκετο· ἑβραῖος ἐφθέγγετο, καὶ βάρβαρος ἐπαιδεύετο· ἡ χάρις ἐξηχεῖτο, καὶ ἀκοὴ τὸν λόγον ἐδέχετο. Γότθοι τὴν φωνὴν ἐπεγίνωσκον, καὶ αἰθίοπες τὴν γλῶτταν ἐγνώριζον· πέρσαι τοῦ λαλοῦντος ἐθαύμαζον, καὶ ἔθνη βάρβαρα ὑπὸ μιᾶς ἠρδεύετο γλώττης· ὅσον ἡ φύσις τοῖς γένεσιν ἐπλατύνετο, τοσοῦτον ἡ χάρις ἀντεπλούτει ταῖς γλώτταις· ἡ μὲν οὖν τοῦ πυρὸς φύσις μεριζομένη πολυπλασιάζει τὴν ἐνέργειαν· πηγὴ γὰρ φωτός ἐστιν ὁ πλοῦτος τῆς χάριτος· πάλιν ἡ τοῦ πυρὸς φύσις οὐκ οἶδεν ἐφαπτομένη μειοῦσθαι· ἀλλ' ἡ μετάδοσις, αὔξησις· οὕτως ἡ χάρις ἐκχεομένη πολυπλασιάζει τὸ ῥεῖθρον· μία μὲν λαμπὰς μυρίους ἀποτεκοῦσα πυρσούς, καὶ πάντας δείκνυσι κοσμοῦντας τοῖς φέγγεσι· καὶ ἡ τοῦ φωτὸς λαμπηδών, οὐκ ἀφίησι· οὕτως ἡ χάρις τοῦ πνεύματος, ἀφ' ἑτέρων εἰς ἑτέρους μεταφοιτῶσα, καὶ τοὺς ἑτέρους πληροῖ, καὶ τοὺς ἀφ' ὧν πρόεισι· πρῶτον τοίνυν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους ἡ χάρις ἐλθοῦσα, καὶ τούτους ὥσπερ ἀκρόπολιν καταλαβοῦσα, καὶ δι' αὐτῶν τοὺς πιστεύοντας ἐπικυμαίνουσα,

5. O insperata miracula! Apostolus concionabatur, et indus erudiebatur: hebraeus loquebatur, et barbarus ad fidem informabatur: gratia sonum edebat, et auditus sermonem excipiebat. Gothi vocem agnoscebant, Aethiopes linguam intelligebant: Persae dicentem mirabantur, et gentes barbarae unica lingua edocebantur: quanto magis humana natura in nationes varias se dilatabat, tanto gratia linguis ditior fiebat. Rursus veluti vis ignis tacta non minuitur, sed dando potius augetur; sic gratia effusa, fluentum suum auget; una fax innumeras faces accendit, cunctasque splendoribus micantes efficit: lucis quoque lampas nequaquam deficit: sic prorsus Spiritus gratia ab his in alios transiens, et illos simul, et eos unde discedit, replet. Quamobrem primo quidem in apostolos gratia veniens, atque his tamquam acropoli occupatis, atque ipsorum opera credentes inundans, cunctos replet, neque id-

πάντας πληροῖ, καὶ τὰ τῆς χάριτος οὐ συστέλλεται ῥεῖθρα· ἡ μὲν οὖν τοῦ πυρὸς ἐφίπτατο γλῶσσα· γλωσσῶν δὲ ἦν μυρίων δοχεῖον μαθητὴς ἕκαστος, καὶ τοὺς παρόντας ἀπεφθέγγοντο, τῶν διδασκαλικῶν ἀγώνων ἁπτόμενοι· καὶ θέατρον ἦσαν οἱ παρόντες τοῦ θαύματος· καὶ πλῆθος ἀκροατῶν τῷ γένει μεριζόμενον, οὐκ ἠπόρει, γλώσσης ἀποστολικῆς πειθούσης συγγενέσι τοῖς ῥήμασι· ὥσπερ γάρ τινι βαφῇ, τῇ τοῦ πυρὸς ἐπαφῇ τὴν φωνὴν ἐκδεχόμενοι, ἄχρονον τὴν γνῶσιν ἐλάμβανον· καὶ πίστις ἐδιδάσκετο, καὶ χάρις ἐθαυμάζετο, καὶ θεὸς ἐγνωρίζετο.

ϛ. Ἀλλ' ὁ ἰουδαῖος ἐχλεύαζε, καὶ μέθην κατηγόρει τοῦ θαύματος, καὶ γλεύκους ἔργον ἐκάλει τὸ τῆς χάριτος μυστήριον· γλεύκους γάρ φησι μεμεστωμένοι εἰσί· ὢ τῆς συντρόφου τῶν ἰουδαίων ἀγνωμοσύνης· ἐννόει τὸν καιρὸν, ὦ ἰουδαῖε, καὶ τὴν γλῶσσαν συκοφαντοῦσαν ἀνάστελλε· ποῦ γὰρ γλεύκους εἴδη; παρελαύνοντος θέρους· ἔαρος δὲ ἀντιφανέντος ποῦ χώ-

circo gratiae fluvius sistitur. Descendit igitur ignea lingua, unusquisque autem discipulus innumerarum linguarum fit receptaculum, atque coram praesentibus eloquenter orant, et in magisterii stadium se immittunt, quos theatri instar circumsistebant miraculi admiratores. Multitudo autem audientium distincta licet nationibus, attamen non haesitabat, quia vox apostolica gentilibus cuiusque verbis suadebat. Nam veluti tinctura quadam, ignis contactu, imbuti, vocem apostolicam recipientes, aeternam doctrinam hauriebant: fides tradebatur, gratiae admiratio erat, Deus cognoscebatur.

6. Attamen iudaeus irridebat, pro miraculo crapulam dictitabat, gratiae mysterium in musti effectum trahebat; hi musto, dicens, pleni sunt. O innatam Iudaeis vecordiam! Considera, o iudaee, tempus, et linguam cohibe calumniosam. Quandonam etenim mustum apparet? nempe aestate iam praetervecta. Atqui verno nunc tempore, quî licet facere musti

ραν ἔχει γλεύκους ἡ μνήμη; λογίζου τὴν ὥραν, καὶ χαλίνου τὴν γλῶτταν· τί οὖν Πέτρος ὁ πρωτεύων τῷ πνεύματι, καὶ βρύων τῇ χάριτι; ὁ πλησθεὶς πυρὶ συνήγορον τὴν γλῶτταν ταῖς γλώτταις ἀφίησι· οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, φησίν, οὗτοι μεθύουσι· ἀλλὰ τοῦτ' ἐστι τὸ παρὰ τοῦ προφήτου Ἰωὴλ εἰρημένον, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου πέλαγος χαρισμάτων· ὁ προφήτης εὐαγγελίζεται, ἐκχεῶ φησιν ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου· ἀλλ' ἆρα μὴ συνέσταλται πάλιν τὸ ῥεῖθρον; ἢ πρὸς ἰουδαίους περιγράφεται μόνον τὸ δῶρον; οὐ μὲν οὖν· ἐκχεῶ φησιν ἐπὶ πᾶσαν σάρκα· μαθόντες τὴν πρόῤῥησιν, ὁρᾶτε τὴν ἔκβασιν· προέλαβε τὴν προφητικὴν γλῶτταν ἡ γλῶσσα τοῦ πνεύματος· ἐκείνης καὶ ἡμῖν τῆς χάριτος ἐπελθεῖν σταγόνα παρακαλέσωμεν, ἵνα τὴν μνήμην τῶν θαυμάτων φυλάττοντες, τῆς χάριτος τὸ κέρδος τρυγήσωμεν· εὔκολος γὰρ δόσις, ἂν εὕροι προαίρεσιν· ὁ γὰρ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι· αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

mentionem? Cogita anni tempus, et linguae frenum impone. Quid ergo Petrus, spiritu praecipuus, gratia pollens? Igne concepto plenus linguam suam ad linguarum patrocinium solvit: nequaquam hi, inquit, ut vos putatis ebrii sunt; sed illud accidit, quod Iohel propheta dixit: effundam de Spiritu meo donorum pelagus. Nunciat nimirum propheta dicens: effundam de Spiritu meo. Num ergo deinceps fluentum hoc cohibitum fuit? aut ad iudaeos tantummodo id donum pertinet? Nego enimvero. Effundam, inquit, super omnem carnem. Nunc vaticinio audito, exitum spectate: propheticam linguam praevertit lingua Spiritus. Nos quoque oremus, ut guttam saltem illius gratiae consequamur, ut qui prodigiorum illorum memoriam custodimus, gratiae quoque compendio fruamur. Facile gratia conceditur boni propositi viro. Idem quippe est Deus cuncta in cunctis operans; cui gloria est et potestas per infinita saeculorum saecula. Amen.

ΠΡΟΚΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΙΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ.

α. Εὐλογητὸς ὁ Θεός. Εἰς οὐρανὸν μὲν καὶ γῆν ἡ τῆς κτίσεως διανέμεται φύσις· οὐκ ἐᾷ δέ με τὴν διαίρεσιν βλέπειν ἡ συνάψασα σήμερον χάρις τὴν τούτων διαίρεσιν· τίς γὰρ ἂν εἴπει λοιπὸν οὐρανὸν τῶν ἐν γῇ διαιρεῖσθαι, καὶ κάτω τῆς ἐμῆς εἰκόνος καὶ ἄνω τῆς ἐμῆς βασιλευούσης; ἀλλὰ καὶ κάτω μὲν ἔτι ὑπὸ τῆς φθορᾶς τυραννούμεθα, καὶ διδόαμεν τῷ διαβόλῳ χαρὰν ἀναλισκόμενοι τάφοις· ὅτ' ἂν δὲ εἰς οὐρανοὺς ἀναβλέπει, τὴν χαρὰν ἀποτίθεται, βλέπων ἄνω τὴν τῶν κάτω νεκρῶν ἀναστάσιμον ῥίζαν· βλέπει τὸν κάτω παρ'

PROCLI
ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI
SERMO DE DOMINI NOSTRI ASCENSIONE.

1. Benedictus Deus! Quamquam haec mundi structura in caelum terramque dividitur, attamen hanc distinctionem mihi cernere iam non concedit praesentis diei gratia, quae res diversas copulavit. Quis enim abhinc dicat caelum a terra differre, quandoquidem imago mea tum in terra regnat, tum etiam in caelo? Et inferne quidem corruptionis tyrannidem patimur, atque in sepulcris tabescentes diabolum gaudio adficimus: sed tamen hic idem, converso ad caelum aspectu, gaudio exuitur, dum illic resurrectionis mortuorum principium

αὐτοῦ παραδοθέντα σταυρῷ, εἰς οὐρανοὺς τὸ ἡμέτερον σῶμα περικείμενον· καὶ τρόμῳ συνέχεται, μὴ συνιὼν τὴν δύναμιν· ὢ κέρδους ἐκ ζημίας ἡμῖν τεχθέντος· ἐκερδάναμεν οὐρανὸν, ζημιωθέντες παράδεισον· κατενεχθέντες (1) . . . ὡτεροι διὰ πτώματος ἔστημεν· ὠσθέντες, εἰς οὐρανὸν ἀνηνέχθημεν· ἔσω τοῦ παραδείσου πληγέντες, ἔξω τοῦ ἰατροῦ τὴν θεραπείαν εὑρήκαμεν· παρὰ τῷ ξύλῳ τῆς ζωῆς νεκρωθέντες, παρὰ τῷ τῆς χριστοκτονίας ὑγιάναμεν ξύλῳ· ἐν τῷ λιμένι βυθισθέντες, ἐν τοῖς τῆς θαλάσσης ἀνεζήσαμεν κύμασιν.

β. Ποῦ σου, καταποντιστὰ, τὸ κακοῦργημα; ὃν ἔπηξας τῷ κυβερνήτῃ σταυρὸν, γέγονεν τῇ ναυαγούσῃ φύσει βοήθεια, καὶ πρὸς λιμένας οὐρανοῦ παρέπεμψεν, λύσας τὴν θρηνῳδίαν τῇ γῇ ἣν πρὸ τῆς ἀναλήψεως ἔσχεν τοῖς πράγμασιν τὸν ὀδυρμὸν ποιουμένη· ὥσπερ γὰρ οἱ οὐρανοὶ τὴν θείαν διη-

causamque miratur. Videt enim superne, quem ipse cruci suffixerat, corpore nostro indutum caelum incolere. Ea propter terrore corripitur, vim sacrae dispensationis minime intelligens. O lucrum ex detrimento nobis enatum! Paradiso terrestri amisso, caelum lucrati sumus: usque ad inferni barathrum deiecti, sublimiores post casum evasimus: praecipites acti, in caelum revoluti sumus: intra paradisum vulnerati, extra illum medici operam salutarem invenimus: apud vitae lignum morti dediti, apud ferale Christi lignum convaluimus: in portu naufragi, in mediis pelagi undis reviximus.

2. Ubi tuum, pirata, maleficium? Quam crucem gubernatori navis fixisti, ea naufragae hominum naturae salus extitit, eamque ad caelestem portum perduxit; orbem terrarum luctu liberans, in quo ante Domini ascensionem iacebat, dum suas vices planctibus deploraret. Namque ut caeli gloriam Dei

(1) Desunt duo brevissimi versiculi, id est sex circiter verba, quia furunculus toto ex codice icunculas sive ornatus abscidit, uti heic, ubi in postica icunculae parte haec Procli amissa particula fuit.

γοῦνται δόξαν, συνθέσει τὴν τέχνην φθεγγόμενοι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ γῆ τοῖς πάθεσιν ὡς φωναῖς ἐθρηνῴδει· οὐ γὰρ ἐπαύσατο συμφοραῖς περιβαλλομένη, ὑπὸ ὄφεως δηχθέντα κατέθαψεν· ἔτι τοῦτον θρηνούσῃ, τὸ κατὰ τὸν Ἄβελ συμβέβηκεν πένθος· ὡς ἐθρηνῴδει τὸν Ἄβελ, ἄλλην τῶν αὐτῆς τέκνων ὑπὸ Λάμεχ ἀνδροφονίαν ἑώρα· ὡς ἀπεδύρετο τούτους, τὸ κοινὸν τοῖς πᾶσιν συμβέβηκεν ναυάγιον· μήπω τούτου σβεσθέντος, σοδομιτῶν ἠτεκνοῦτο· ἐφεξῆς ἐπ' ἄλλοις ἐπαλαιοῦτο κακοῖς· ἀρχὴν ἀνέσεως ἔσχεν θεὸν τὸν τεχθέντα ἐκ παρθένου, οὗ φανέντος κατ' οἰκονομίαν ἐλευθεροῦτο τῆς γυμνώσεως ἡ γῆ· ἱλαρίας ἐλάμβανεν βλέμμα· ἐπίδοξος ἐφυγίας ἑωρᾶτο· φάτνην αὐτῆς πάντες ἄγγελοι περιστάντες ἀνύμνουν· προσέταττεν ᾅδῃ περὶ νεκρῶν ἀναστάσεως, μᾶλλον δὲ ἀποδόσεως, καὶ πειθόμενον ἴδεν· εἷλκεν διὰ τοῦ πνεύματος χάριν ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐξ οὐρανοῦ κατιοῦσαν τοῦ πατρὸς τὴν μαρτυρίαν· καὶ ἦν ἰδεῖν ξένον θαῦμα, δεσπότην ὑπὸ δούλου

enarrant, structura sua artificem celebrantes, sic terra doloribus suis tamquam vocibus lamentabatur. Neque ulla calamitatum requies erat, sed perpetuum molestiarum pondus ingruebat. Primum hominem nacta Adamum, mox a serpente ictum sepelivit. Dum adhuc enim defleret, ecce Abelis incidit luctus; quem dum peragit, aliam filiorum suorum a Lamecho experta est caedem. Interim dum hos luget, commune orbi supervenit diluvium: quo nondum finito, Sodomitas amisit: deinceps in calamitatibus aliis consenuit. Initium solatii habuit Deum ex virgine natum, quo per incarnationem apparente terrarum orbis desolatione liberatus est, hilaritatem oculis hausit, expectatum sanatorem conspexit, ad cunabula eius hymnos angeli cecinerunt: imperavit orco mortuorum resurrectionem seu potius restitutionem, eumque morigerum habuit: patris testimonium per Spiritus gratiam sub columbae specie caelo advenientem attraxit: eratque novum spectacu-

ἐν Ἰορδάνῃ σαρκὶ βαπτιζόμενον· ἀλλ᾽ ἐστράφη πρὸς πένθος τὸ καύχημα· ἴδεν γὰρ τὸν εὐεργέτην σταυρούμενον, ἴδεν τὴν εὐφροσύνην νεκρωθεῖσαν, ἴδεν ἐν τάφῳ κειμένην τῆς χαρᾶς ἀφορμήν· συνέπαθεν ἥλιος τοῖς ἐπιγείοις κακοῖς· συνήλγησεν οὐρανὸς, καὶ τὸ τῆς λαμπρότητος ἐκδυσάμενος ἔνδυμα καθάπέρ τινα σάκκον μετεμφιάσατο σκότος.

γ. Τοσαύταις τοίνυν συμφοραῖς ἡ γῆ κρατουμένη, καὶ πάσης ἐλπίδος χρηστῆς ἀπομείνασα χήρα, καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς φύσεως ἀπαγομένη λοιπὸν ὀδυρμοῖς, βλέπει θέαν ἄφνω ἀναφαιρέτου καὶ ἀνεβλαβήτου χαρᾶς ἐξ ᾅδου τὸν δεύτερον Ἀδὰμ ἀποστίλβοντα τῆς δόξης τὸ ἄμετρον φῶς· βλέπει δέλτους ἀθανασίας διαπεμπόμενον, καὶ τοῖς μαθηταῖς εὐαγγελιζόμενον, καὶ προσκυνούμενον ὡς δεσπότην, ἐπ᾽ ὄρος ἐξ ὄρους ἐπὶ νέφους αἰρόμενον, ὁδεύοντα δι᾽ ἀέρος ἐνδόξως, ἀγγελικοῖς παραπεμπόμενον τάγμασιν· οἱ μὲν γὰρ ἔσπευδον ἔμπροσθεν τοῖς οὐρανίοις πυλωροῖς προμηνύοντες τοῦ παμβασιλέως Χριστοῦ τὴν εἴσοδον· οἱ δὲ παρ᾽ ἑκάτερα σὺν φόβῳ παρ-

lum, dominus in carne apud Iordanem a servo baptizatus. Sed in luctum conversum est gaudium; vidit benefactorem suum crucifixum, vidit laetitiam suam morti traditam, vidit suae hilaritatis auctorem in sepulcro depositum. Sol terrenis malis compassus est, contristatum est caelum, et sui splendoris veste deposita, sacci instar tenebris indutum est.

3. Igitur his calamitatibus obrutus terrarum orbis, atque omni bona spe viduatus, intolerando denique luctu oppressus, repente videt firmissimi sempiternique gaudii auctorem, secundum ex inferis Adam, infinita gloriae luce vestitum reverti: videt tabulas immortalitatis scribentem suisque discipulis annunciantem, adoratum ut dominum, supra montes nube elatum, per aërem splendide vectum, comitantibus angelorum agminibus. Alii enim cito volatu praecedebant, caelestibus ianitoribus summi regis Christi adventum nunciantes: alii

ἔτρεχον· οἱ δὲ κατόπιν ὑμνοῦντες ἐσκίρτων· ἄλλοι δὲ ἄλλοις αὐτὸν ἐδοξολόγουν ᾄσμασιν· ὡς δι' ἐκκλησίας τοῦ ἀέρος διείη, ὡς ἀέρα τὸν οὐρανὸν διεπέρα ὁ τῶν οὐρανίων ποιητὴς, καθ' ἕκαστον ἄνω προσκυνούμενος τάγμα, καὶ τὰς προσκυνούσας συμμορίας ὑπερβαίνων, ὥστ' αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς αὐταῖς ὄψεσιν ὁρᾶσθαι ἀνιόντα εἰς τὸν οὐρανόν· οὐχὶ ὡς εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀλλ' εἰς τὸν οὐρανόν· ὡς γὰρ τῶν μαθητῶν ἐκ τῆς γῆς ἀνηρτίσθησαν αἱ ὄψεις πρὸς τὸν οὐρανὸν τῆς σαρκὸς κατὰ μικρὸν ὑψουμένης, οὕτως καὶ αἱ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀσωμάτων δυνάμεις ἐξ οὐρανοῦ πρὸς οὐρανὸν ἐκεχήνουν, τῆς τοῦ σώματος φύσεως ἐπέκεινα κατ' αὐτῶν ἀνιούσης, ἕως ἐν κόλποις τοῦ πατρὸς ὑπεδέχθη ὁ μὴ χωρισθεὶς τοῦ πατρὸς ποτέ.

δ. Ἆσον οὖν ᾠδὴν ἀντὶ τῆς θρηνῳδίας πάλιν, ὦ γῆ· ὑπὲρ ἧς ἤλγησας φύσεως, εἰς οὐρανὸν μετεπέμφθη· ἡ τῶν σῶν συγγένεια ἐν οὐρανοῖς μετεφυτεύθη· ἀνάβλεψον εἰς ἀέρα τὸν σήμερον παρὰ Ἀδὰμ δευτερούμενον· ἐνατένισον οὐρανῷ δε-

latus cum reverenti timore stipabant, alii coram cum hymnis saltabant, alii aliis eum canticis celebrabant. Ille interim aethereum aulam tranabat, caelum tamquam aërem penetrabat, ipse caelorum opifex a singulis angelorum ordinibus adoratus, venerabundas cohortes praetergrediebatur; dum eum discipuli propriis oculis cernerent elatum in caelum, haud utique tamquam in caelum, sed reapse in caelum. Atque ut oculi discipulorum in caelum erant intenti dum Christi caro in altum paulatim sublevaretur, ita etiam caelestes spirituum virtutes, de caelo in caelum stupefactae inhiabant, corpore illo in sublime coram se ipsis elato, donec Christus in patris sinum receptus est, a quo numquam discesserat.

4. Cane igitur, o terra, canticum denuo pro planctu. Ecce illa, ob quam doluisti, natura in caelum translata fuit; cognatio tua in caelos migravit: specta aërem Adami hodie pedibus suppositum: cerne caelum generi tuo patefactum. Quod

ξιουμένῳ τὰ σά· εἰ μὴ χωρῇ σου τὸ βλέμμα θεωρῆσαι τὴν εἴσοδον, τῶν ἀγγέλων ἄκουσον μηνυόντων τὴν ἄνοδον· « Οὗτος, φησὶν, ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν· » καὶ τί τῆς ἀναλήψεως τοῦ Ἰησοῦ τοῖς ἀνθρώποις τὸ κέρδος, τῆς τούτου θεωρείας οὐκ οὔσης λοιπὸν ὀφθαλμοῖς ἀπολαῦσαι; καί φησιν· « οὕτως γὰρ ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν· » ἀσφαλεῖς αἱ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων εὐέλπιδες, ἐν οὐρανῷ βασιλέα συγγενῆ κεκτημένοις, καὶ πάλιν αὐτοῖς φανησόμενον ἐνδόξως.

ε. Εὐχώμεθα τοίνυν τῆς οὐρανίας ἐλπίδος εὐέλπιδες Χριστῷ πιστεύοντες· τῷ τῆς εἰρήνης ἐνεχύρῳ θαῤῥῶμεν· ὅσα φίλα θεῷ ἐργασώμεθα, σεσωσμένων εὐχαριστίαν ἐπιδεικνύμενοι· φιλανθρωπευθέντων ἐπανόρθωσιν ἔχομεν· ἀποστῶμεν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν ὡς ἀσωμάτων πολῖται· ἁγιωσύνην τελῶμεν ὡς ναὸς θεοῦ καὶ ἁγίας ἀνθρωπότητος μέλη· εἰρηνεύωμεν πρὸς τὸν θεὸν τὸν ἀντὶ κολάσεως βασιλείαν ἡμῖν χαρι-

si oculus tuus Christi ingressum spectare non valet, audi angelos qui regressurum praedicunt. « Hic, inquiunt, Iesus qui assumptus est a vobis in caelum. » (Sane quid prodesset hominibus Iesu ascensio, si forte eum nunquam postea fuissent visuri?) Hic utique sic reversurus est, ut eum vidistis euntem in caelum. Firma est itaque humani generis spes, quae regem sibi conformem in caelo habet, qui denuo se conspiciendum dabit.

5. Quam ob rem gloriemur hac caelestium rerum spe freti, Christo credentes: in hac pacis arrha confidamus, et quicquid Deo placitum est operemur, ut gratos nos saluti datae praestemus. Clementiae beneficio usi, vitam emendemus; carnalibus cupiditatibus, ceu angelorum sodales, abstineamus; sanctitatem sectemur, qui templum Dei, et sanctificatae humanitatis membra sumus: pacem cum Deo conservemus, qui

σάμενον, καὶ διπλασιάσαντα τὴν τοῦ προφήτου φωνήν· πρότερον μὲν γὰρ ὁ προφήτης ἐβόα· « ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ κυρίῳ, τὴν δὲ γῆν ἔδωκεν τοῖς ἀνθρώποις· » νῦν δὲ καὶ τὴν γῆν ἔδωκεν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ ἀνθρώπῳ· διὸ λέγει τὸ ἅγιον πνεῦμα διὰ τοῦ προφήτου· « πάντα τὰ ἔθνη κροτήσατε χεῖρα· » διὰ τί; ὅτι κύριος ὕψιστος φοβερὸς, βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. Καὶ πάλιν· « ἀνέβη ὁ θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος· » αἱ τῶν οὐρανῶν δυνάμεις αἵ τινες ἐβόων, ἅγιος ἅγιος ἅγιος, τρισὶν δοξολογίαις μίαν κυριότητα ὁμολογοῦσαι· αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

pro poena nobis regnum largitus est, et prophetae dictum duplicavit. Olim quippe propheta exclamaverat: « caelum caeli Domino, terram autem dedit hominibus. » Nunc vero et terram hominibus dedit, et caelum caeli homini. Quapropter sanctus Spiritus per prophetam dicit: « omnes gentes plaudite manibus. » Cur? quia Dominus altissimus terribilis, rex magnus super omnem terram. Et rursus: « ascendit Deus in iubilo, Dominus in voce tubae; » quae nimirnm erant caelorum virtutes clamantes, sanctus sanctus sanctus, trina laude dominationem unicam confitentes. Ipsi gloria et potentia, cum sanctissimo et bono vivificoque Spiritu, nunc et semper et per saecula.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΚΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΚΤΟΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΤΟΜΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

α. Κοινὸς μὲν ὁ λόγος τῆς θεοπνεύστου γραφῆς, διδάσκει δὲ μέγα καὶ βαθὺ μυστήριον εἰς ὃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἑλλήνων μὲν γὰρ οἱ δοκοῦντες εἶναι σοφοὶ λαλοῦσιν μὲν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων οὐδὲν, κατακέχρηνται δὲ τῷ κάλλει τῆς λέξεως, ἀπατῶντες διὰ τούτου τοὺς ἀκροωμένους· ἡμεῖς δὲ οὐράνιον θησαυρὸν ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν ἔχοντες, τουτέστιν τῇ τῆς λέξεως εὐτελείᾳ καὶ κοινότητι, μακαρίους ἑαυτοὺς εἶναι πιστεύομεν ὅτι τὰ ἀρεστὰ κυρίου γνωστὰ ἡμῖν ἐστιν· νόει τοί-

EIUSDEM PROCLI
ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

SERMO DE CHRISTI IESU DOMINI NOSTRI CIRCUMCISIONE OCTAVA POST NATIVITATEM DIE.

1. Vulgaris quidem est divinae scripturae elocutio, sed tamen magnum profundumque mysterium docet, in quod desiderant angeli prospicere, uti scriptum est. Etenim ethnici qui videntur sapientes, nihil reapse utile aut necessarium loquuntur, sed dictionis abutuntur elegantia, ut huius lenocinio audientes decipiant. Nos vero caelestem thesaurum in fictilibus vasis habentes, hoc est in dictionis rusticitate ac vilitate, beatos nos nihilominus existimamus. Cogita igitur Christi inef-

νον τοῦ κατὰ Χριστοῦ μυστηρίου τὴν ἄῤῥητον οἰκονομίαν· ἐφ' ᾗ καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας κατεπλήττητο λέγων· κύριε ὁ Θεός μου δοξάσω σε καὶ ὑμνήσω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐποίησας θαυμαστὰ τέρατα βουλὴν ἀρχαίαν ἀληθεινήν· προώριστο μὲν γὰρ καὶ προέγνωστο πρὸ καταβολῆς κόσμου Χριστός· πεφανέρωται δὲ καὶ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς τοῦ αἰῶνος· ἐγεννήθη ἐκ γυναικὸς καὶ ἦν ἐν κόλποις μητρὸς ὡς παιδίον ἀρτιγενὲς, ἐν σαρκὶ γεγονὼς ὁ προαιώνιος λόγος.

β. Ὢ μεγάλου καὶ θαυμαστοῦ πράγματος· βρέφος ἐπὶ γῆς κατὰ σάρκα, καὶ πάλιν ἐπλήρου τὸν οὐρανόν· κατεδέξατο τὴν περιτομὴν, ὑπὸ νόμον γέγονεν ὁ σύνθρονος τῷ πατρί· τὴν Μωσέως τετήρηκεν ἐντολὴν ὁ Μωσέως δεσπότης· τοῦτο ἦν ἄρα τὸ διὰ φωνῆς τοῦ μακαρίου Παύλου, ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον· οὐ γὰρ πρὸ τῆς σαρκώσεως ὑπὸ νόμον ἦν· ἀλλ' ὅτε γέγονεν ἐκ γυν-

fabilem mysterii dispensationem; quam admirans beatus quoque propheta Isaias aiebat: « domine Deus mi, laudabo te, » hymnum dicam nomini tuo, quia portenta mirabilia effe» cisti, consilium antiquum verax. » Praevisus est enim et praecognitus ante mundum conditum Christus, postremis autem saeculi temporibus manifestatus est: natus est de virgine, eratque in sinu matris tamquam modo genitus puer, caro factus qui erat Verbum aeternum.

2. O rem magnam et admirabilem! Puer erat in terra secundum carnem; idemque rursus caelum implebat: circumcisionem recepit, fuitque sub lege, is qui parem cum patre thronum habebat: Moysis dominus, praeceptum Moysis observavit. Hoc videlicet aiunt beati Pauli verba: cum venit plenitudo legis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Non enim sub lege erat ante incarnationem, sed postquam ex muliere factus fuit, tunc legis factus est ob-

αικὸς τότε γέγονεν τὸν νόμον φυλάξας· νενόμικεν μὲν τοίνυν αὐτῷ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας ὁ τρόπος τὸ χρῆναι ὑπὸ νόμον γενέσθαι τὸν ὑπὲρ νόμον ὡς Θεόν· ἔδει γὰρ ἄνθρωπον γεγονότα, τὸ τῆς ἀνθρωπότητος μὴ ἀτιμάσαι μέτρον· ὅτι μικρὸν καὶ ἀνάξιον παντελῶς τῆς ἐνούσης αὐτῷ μεγαλοπρεπείας τὸ ὑποκεῖσθαι νόμῳ, ἐρῶ σοι κἀγώ· σὺ γὰρ μικρὸν ἀλλ' ὡσαύτως τὸ μετασχεῖν αἵματος καὶ σαρκὸς μικρὸν ὁμολογούμενος· ἀλλ' ἦν ἀναγκαίως, μᾶλλον δὲ πρεπωδέστερον αὐτῷ διασῶσαι τὴν ὑπ' οὐρανῶν, καταργῆσαι θάνατον, ἀφανίσαι τὴν ἁμαρτίαν, καὶ στοιχῶν (1) τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς κατακτήσασθαι τὴν ὑπ' οὐρανῶν τῷ Θεῷ καὶ πατρί.

γ. Ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπελάβετο, καὶ παραπλησίως ἡμῖν μετέσχεν αἵματος καὶ σαρκός· ἔλαβεν δούλου μορφήν, εἰ μὴ καὶ ἐν τῷ ὑποτάσσεσθαι τῷ νόμῳ· δούλου γὰρ τὸ ὑπὸ νόμον εἶναι· ἔλαβεν τοίνυν δούλου μορφὴν ὁ κατὰ φύσιν ἰδίαν ἐλεύθερος· περιετμήθη κατὰ

servator: decretus est autem illi dispensationis in carne modus, nempe ut sub lege esse oporteret eum, qui utpote Deus supra legem erat. Quippe erat aequum, ut qui homo factus esset, humanitatis conditionem non aspernaretur. Reapse tamen humile prorsus et indignum maiestate eius fuisse, legi subiici, ego quoque adfirmo. Sed quamquam humile quid esse fateor participare sanguini et carni, attamen necessarium erat, vel potius convenientius, servari ab eo mundum, mortem evacuari, peccatum destrui, conversandoque inter homines, universum mundum patri Deo ab eodem reconciliari.

3. Huius rei gratia semen Abrahae apprehendit, et aeque ac nos carni et sanguini communicavit: formam servi assumpsit ut legi esset obnoxius; servi enim officium est legi subesse. Sumpsit igitur servi formam, qui sua natura liber erat;

(1) Sic legere malui obscuratum locum.

τὸν νόμον· προσεκόμισεν δὲ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ζεῦγος τρυγόνων καὶ δύο φησὶν νεοσσοὺς περιστερῶν· θαύμαζε καὶ τούτων· ἐν σκιαῖς μὲν γὰρ καὶ τύποις ἦν ταῦτα διὰ Μωσέως· ἀλήθεια δὲ ἐστὶν ὁ Χριστὸς· ἀλλ' ἰδοὺ προκεκόμικεν θυσίαν, τοὺς τύπους πεπλήρωκεν, ἡ ἀλήθεια αὐτὸς ἦν ὁ Χριστὸς ὁ διὰ τοῦ μικροῦ πράγματος ὡς ἐν τρυγόνι καὶ περιστερᾷ τοῖς ἀρχαίοις ὑποδηλούμενος· πραοτάτη μὲν γὰρ ἡ περιστερὰ· καλλιστάτη δὲ καὶ εὔφωνος ἡ τρυγών· ἔστιν δὲ τοιοῦτος ὁ Χριστὸς· πραότατος μὲν γάρ ἐστιν ὡς θεός· εὐφωνέστατος δὲ ὡς τρυγών· κατατέρπει γὰρ τὴν ὑπ' οὐρανῶν τοῖς εὐαγγελικοῖς διδάγμασιν· οὐκοῦν ὡς ἐν τύποις τοῖς κατὰ τὸν νόμον ὡς εὐλαβέστατος, τρυγών· ὡς πραότατος, περιστερὰ, ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἐσφαγίζετο, ἵνα ἡμᾶς ἀγοράσῃ τῷ ἰδίῳ αἵματι, καὶ ἁγιάσῃ ἐν πνεύματι ἁγίῳ· αὐτῷ γὰρ πρέπει δόξα καὶ κράτος, τιμὴ καὶ μεγαλοπρέπεια νῦν καὶ ἀεὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

circumcisus est ex legis praescripto; attulit etiam pro se par turturum et duos pullos columbarum. Mirare et haec; etenim in umbra et typo fiebant sub Moyse, sed rei veritas erat Christus. En sacrificium obtulit, typos implevit, sed veritas ut dixi Christus erat, qui tenui hac re, cuiusmodi est turtur et columba, antiquis praesignatus fuit. Mitissima enim columba est, pulcherrima vero et canora turtur. Talis est Christus: mitissimus quidem ut Deus, canorus autem ut turtur: etenim universum mundum delectat evangelicis praedicationibus. Igitur prout innuunt legales typi, uti religiosissimus, turtur est; uti mitissimus, columba est. Servator noster immolatus est, ut nos redimeret pretioso sanguine, et in Spiritu sancto sanctificaret. Ipsum decet gloria et potentia, honor et magnificentia, nunc et semper et per saecula saeculorum. Amen.

EIUSDEM PROCLI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

SERMO DE DOGMATE INCARNATIONIS, DICTUS IN SABBATO ANTE QUADRAGESIMAM,

graece amissus, sed ex vetere interpretatione syriaca nunc recuperatus.

1. Copiosa sunt divinae gratiae dona, innumerae concionum spiritalium utilitates, laudabile nundinarum ecclesiasticarum commercium, gratus honor festorum coram altaribus, gloriosae merces crucis, salutaris vindemiae copia ineffabilis, copiosus et sine pare supernorum munerum thesaurus. Nescit paupertatem caritas, neque aliunde Christus divitias sibi conciliat. Inspice si lubet, dilectissime, divinos libros, ut divitiarum amplitudinem et donatoris munificentiam apprime cognoscas: hinc enim passim doceberis, quomodo dominus noster Iesus Christus iam inde a rerum initio numquam destiterit ab humano genere multifariam iuvando. Nam primo quidem Adamum illum paradiso pulsum damnatumque revocavit, secumque in caelis voluit considere. Abelem sacrificii sibi oblati causa vidit interfectum, sed eum post necem fecit homicidii accusatorem. Noachum paene naufragum aspexit, in eoque humani generis conservavit scintillam. Servum deprehendit Abrahamum, patremque gentium fecit. Captivum nactus Iosephum, castitatis eum exemplar orbi constituit. Fugitivum ex Aegypto offendit Moysem, atque innumero populo ducem praefecit. Iosuae Palaestinae exploratori cohibendi solis lunaeque cursum potestatem adtribuit. Exiguo de grege sumptum Davidem, fecit eum regum satorem, radicem generationum, unde tremendum dispensationis mysterium manaturum erat. Balaami bruto iumento loquelam concessit: navarchum utilem ad Erythraei transitum dedit: Aaronis virgam

aridam floribus praeter naturam ornavit: aeneum serpentem in deserto erexit admirabilem: Eliam famulum in orbe extorrem, igneo curru sedentem ostendit: babylonicae fornacis flammam in trium puerorum nutricem convertit: leones in puteo coram Daniele tamquam reverentes ante librum discipulos statuit: marinum cetum hospitium prophetae exhibuit: Rachabae lupanar in amicum diversorium transmutavit. Sed iam lingua narrando deficit.

2. Nunc ad divitias transeat oratio. Ecclesiastica sollemnitas omnigena salutis merce redundat: hic terrestria dona, et caelestia lucra: hic vitiorum abalienatio, et virtutum adquisitio: hic substantiarum oblatio, et tempus remunerationis: hic nubes pluviam parturiens, et sanatio evangelica: hic increata Trinitas, et tubae apostolicae: hic loco brutalium libidinum, gloriosi hymni cantantur: hic Adam terrestris dimittitur, et Dominus de caelo resplendet: hic antiquus rebellis exploditur, et virgineum adoratur mysterium: hic scelerum chirographum scinditur, et concessae libertatis libellus perscribitur: hic cupidinum interitus, et animorum laetitia. O sollemnitas, quae hic quidem laborem, in caelis autem mercedem paris! Heic enim elata voce paenitentia praedicatur, utile quadragesimae remedium, abstinentiae praemium, virginitas regia, grata Deo eleemosyna, mansuetudinis beatitas, summa longanimitatis prudentia, patientia quae a naufragio liberat, fidei fecunditas, incarnationis dominicae incomprehensibile arcanum. Prorsus quo diutius de his cogitabis, eo miranda magis et supra omnem vestigationem intelliges.

3. Revera enim infirmior est intellectus ad scrutandum, quomodo Deus inconvertibiliter factus sit homo; quomodo Verbum sine confusione limo copulatum fuerit, ac Deus impassibiliter ac sine mutatione semet in carnem figuraverit. Quatenus a patre est, caret principio; quatenus vero factus est, phantasma reputari nequit: idem quippe verusque Deus est, et absque ulla falsitate homo. Qui patri consubstantialis erat, idem mihi nativitate humana aequalis, excepto tamen peccato, factus est. Increata est natura divina, humanitatis autem assumptio non est imaginaria, unusque est filius, ne-

que in duas personas (1) dividitur; etenim cum veneranda oeconomia duas sub una persona naturas adunaverit, unicus conflatur filius: quamvis id haeretici irrideant, Iudaei insaniam putent, ethnici animo aversentur. Haud semet a patre separavit, et tamen inter homines versatus est; caro factus sine mutatione; homo, nec tamen in duos divisus; totus in caelo, totusque in terra, et ubique, quia divisionem divina natura non patitur: passus est in eo quod assumpsit, impassibilis mansit in eo quod erat. Dicimus eum filium, non tamquam deificatum per gratiam, etenim Verbum natura propria Deus est. Ipse est indivisibilis in propria natura, tamquam patris filius: sapientia est, uti rerum divinarum oeconomus: potentia, ut universae creaturae conservator: veritas, ut verus patris typus: imago, utpote patri suo consubstantialis absque mutatione; lumen, uti sol animarum: vita, quia in ipso vivimus, movemur, et sumus: iustitia, tamquam singulorum pro ratione operum remunerator: sanctitas, tamquam peccati abrogator: salus, utpote mundi per sanguinem suum

(1) Insignem hoc loco deprehendimus (ut iam praemonui Script. vet T. X. praef. p. 23) in syriaco codice sycophantiam alicuius monophysitae. Etenim quum priscus Procli interpres scripsisset heic vocabulum ܩܢܘ̈ܡܐ CNUME *personas*, cuius vocabuli vestigia adhuc visuntur in codice, monophysita syrus, ut dixi, nescio quis, orthodoxo abraso vocabulo, substituit haereticam dictionem ܟܝ̈ܢܐ CHIONE *naturas*. Cumulatur huius criminis veritas, quia in alio syro vat. codice, in quo haec eadem Procli oratio legitur, deest hoc loco folium, detractum fortasse manu hominis heterodoxi, cui orthodoxa Procli locutio displicebat. Certe Proclum ab eo errore longe abfuisse, tum cognita illius scripta satis demonstrant, tum disertius eiusdem alii loci, quos Script. vet. T. VII. p. 39. 134. 205. nos protulimus. Mirum autem est quod hic Procli genuinus locus graece superest, citante Ephraemio antiocheno, apud Photium cod. 229. p. 805: Πρόκλος ὁ Κωνσταντινοπόλεως φησὶν ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ *(sermone dicto in quadragesima, sive initio ieiunii quadragesimalis)* — Ἡ θεία φύσις ἄκτιστος, ἡ ἐξ ἐμοῦ πρόσληψις ἀνόθευτος· καὶ ἔστιν εἷς υἱός, οὐ τῶν φύσεων εἰς δύο ὑποστάσεις διαιρουμένων, ἀλλὰ τῆς φρικτῆς οἰκονομίας τὰς δύο φύσεις εἰς μίαν ὑπόστασιν ἑνωσάσης. Immo idem locus est in opere Leontii apud me Spicil. T. IX. p. 35. Non unum igitur habemus de genuina hac homilia testimonium.

redemptor: resurrectio, tamquam eius, qui in sepulcro depositus fuerat, renovator.

4. Pergin vero dicere plura? Pergo enimvero, o iudaee, nec pudet, magnaque voce proclamo, quod venerandum oeconomiae mysterium, salutem nobis negotiatum sit. Aio Christum, quod ad se adtinet, esse qui erat; quod ad me autem, eum esse qui factus est. Miracula uti Deus patravit, dolores uti homo sustinuit: mansit is qui erat, et tamen amore hominum ductus, homo factus est per formae fermentum, quia reapse corpore de femina sumpto natus est. Idem porro et via est, quia ducit ad patrem: ianua est, quia intra paradisum recipit: pastor, quia eum qui deerraverat quaerit: ovis, quia propter homines iugulatus est: agnus, quia mundi immunditiam purgat. Denique multifarium est oeconomiae mysterium; essentia autem est immutabilis. Summus est pontifex, prout in tempore factus fuit: Deus est, prout erat: matre caret quatenus superior nobis est; patre autem caret, quatenus similis nobis est. Generatio eius numquam enarrabitur: superne est ineffabilis, inferne item inenarrabilis, ubique inexplicabilis. Corpus eius animam intellectumque assumpsit, ut in cunctis similis nobis evaderet.

5. Ob haec omnia, et quia insuper te servaverit, erubesce, o iudaee, nec non ob eos quos tui causa passus est cruciatus, denique etiam ob miracula. Quaenam, ais, sunt haec miracula? Immo, inquam, quaenam vos, o Dei hostes, miracula habetis nostris potiora? Maius ne sit miraculum, panem de caelo pluere, an Deum carne vestiri? Mare transeuntium gratia divisum, an virgo post partum incorrupta? Virga quae petram fecit aquarum gurgitem, an crux quae servatum orbem sanctificavit? Haec te miracula pudore afficiant, eumque demum adora qui incarnatus est. Sed quaenam sunt haec quae dico miracula? Generatio absque semine, conceptus sine virili commercio, virgo incorrupta facta mater, et adhuc deinceps virgo: stellae cursus, angelorum laudatio, pastorum timor, oblatio munerum a magis, mare obediens, fuga spirituum, incessus in aquis, tempestatum sedatio, paralyticorum exultatio, lux caecis reddita, daemonum expulsio, mortui susci-

tati, creaturae territae, caeli maestitia, sol obscuratus, petrae confractae, templi discissio, destructio inferorum, sepulcrum vacuum inventum, latronis conversio, suffixio chirographi, synagogae eversio, ecclesiae exaltatio, divinae religionis propagatio, crucis adoratio. Cum ergo infidelitatis tuae memineris, fatere cum Moyse: hic est Deus meus, hunc laudo. Cui sit gloria et honor per saecula saeculorum. Amen.

EIUSDEM PROCLI

SERMO DE NATIVITATE DOMINI

graece amissus, sed in interpretatione syriaca conservatus.

1. Iam tempus est ut Isaiae prophetae verba repetantur: *laetentur caeli desuper, et nubes depluant iustitiam, quia misertus est Dominus populi sui.* Laetentur caeli desuper, quia quum ipsi ab initio crearentur, Adam pariter a creatore de virgine terra formatus fuit, Deique amicus et familiaris apparuit. Laetentur caeli desuper, quia nunc per Domini nostri in carne dispensationem sanctificata terra est, atque humanum genus de idololatriae sacrificiis liberatum fuit. Nubes autem depluant iustitiam, quia hodie Evae error ablatus fuit et condonatus per virginis Mariae puritatem, perque Deum simul et hominem ex ipsa natum. Hodie Adam, post veterem damnationem, ex horrenda illa mortis sententia liberatus fuit; fraudis autem auctor . . . *(heic unum saltem folium ex codice excidit)* Deum enim nemo vidit umquam, quemadmodum ipse dixit: *nemo vidit faciem meam, et vivit.* Natus est igitur ex Virgine Christus, a qua carnem per oeconomiae rationem sumpsit, ut ipsi est libitum: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis;* atque idcirco Virgo Dei mater evasit. Quomodo virgo post partum manserit verbis explicari nequit, neque item nativitas eius, propter incomprehensibile divini Verbi erga suam visibilem humanitatem mysterium. Nam secundum suam carnis dispensationem divinum Verbum visi-

bile est; invisibile autem, quia manens quod erat, factum est quod non fuerat. Idem passibile est, et impassibile (1); passibile quidem in eo quod cernitur, impassibile vero, quatenus eius divinitatem de eadem patris substantia esse cognoscimus. Porro est de substantia nostra, quia eadem humanitate praeditum, praeter peccatum. Iamvero Virgo, mater est, quia Verbum incarnatum sine semine edidit; sic tamen ut virginitatem retineat, propter mirabilem illius, qui sic voluit nativitatem. Ipsa mater est secundum substantiam naturae humanae divini Verbi, quod in ipsa incarnatum est, et apparuit, atque unitum est, iuxta sapientiam ac voluntatem eius, qui prodigia operatur. *Ex ipsis Christus in carne*, ut ait Paulus beatus.

2. Cave enim putes, eum qui natus est, simplicem esse hominem, vel tantummodo esse Deum. Nam si Christus tantummodo homo esset, quî fieri poterat, ut sancta Virgo, post partum etiam virgo maneret? Igitur dicamus hinc confieri, Christum in duabus naturis subsistere divinitatis atque humanitatis, unum esse Iesum Christum, unicum filium dominum Iesum Christum. Etenim duarum naturarum unio, in unica filiatione peracta est, unio fuit non confusio, unio non immutatio, unio inquam non permixtio: nam manens quod erat, factus quod non fuerat. Etenim ipse fuit, qualis nunc est, qualisque erit et permanebit; homo tamen nostri gratia factus est: amator hominis factus est homo, id quod antea non erat; sed homo factus est, Deus simul manens absque ulla immutatione. Factus est igitur similis mihi propter me, factus est quod non erat, retinens tamen id quod fuerat. Denique factus est homo, ut proprias efficiens passiones nostras, idoneos nos adoptioni in filios reddat, concedatque illud regnum, cuius utinam nos dignos efficiat gratia et misericordia domini Iesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria est, honor, et potestas nunc et omni tempore et per saecula saeculorum. Amen.

(1) Hunc locum ex Procli nominatim sermone εἰς τα θεοφάνια, *de nativitate Domini*, citat Ephraemius apud Phot. cod. 229. p. 828 (quae res veritatem inventi nostri luculenter demonstrat) his verbis: ἕνα υἱὸν δύο φύσεων παθητῆς τε καὶ ἀπαθοῦς.

EIUSDEM PROCLI

DE SANCTO CLEMENTE MARTYRE (1)

sermo graece amissus, sed apud Syros superstes.

1. Duplex, fratres mei, festum hodierna die agitur ob sacerdotis athletae commemorationem; fuit enim sacerdos simul et martyr: ideoque duplicem fore curam necesse est illorum qui huic contexere panegyricam orationem volent: etenim inter sacerdotium atque martyrium laudes oratorem partiri opus erit. Atqui difficile mihi videtur utramque rem verbis dignis exaequare, quum singulae verborum modulum eximie superent. Sed enim sancti homines nihil a nobis praeter studiosam voluntatem postulant, non ut ipsorum meritis celebrandis pares simus: quippe qui sine ullo verborum meorum adminiculo, suis tantum certaminibus coronam obtinuerunt. Quidnam igitur satis mirabimur in beato martyre ac sacerdote Clemente? Num eius in sacerdotio puritatem, an inclytum martyrii certamen? Eius erga pauperes misericordiam, an quas fundebat pro peccatoribus lacrimas? Eius pro ecclesia sollicitudines, an contra errores strenuitatem? Singularem eius mansuetudinem, an tempore omni fiduciam? Verborum facundiam, an continuam operum exsecutionem? Mentis cum Deo coniunctionem, an corporis a puero virginitatem? Sacrorum librorum scientiam, an divinarum minarum praedicationem? Eius ultra temporarias res elationem, an in utroque rerum ordine felicitatem? Miremur ne illum magis, tamquam patriae suae decus, an illius testem qui orbem tuetur? Tamquam florem Galatarum, an ut vas ministerii angelorum? Utrum ut sal christianae pietatis, an ut adversus ethnicos gladium? Lumen ne mundi, an iudaicae sectae persecutorem? Trinitatis praedicatorem, an tubam aequalitatis quae in eius-

(1) Agitur non de Clemente papa romano, sed de Clemente episcopo Ancyrae in Galatia, qui celebre martyrium fecit sub Diocletiano an. CCLXXXV. De hoc martyre ancyrano Baronius in martyrol. die 23. ianuar. et copiose Surius, Bollandiani, ac menaea graeca.

dem Trinitatis essentia est? Dicam ne haeresum dissipatorem, an ecclesiae congregatorem?

2. His quippe dotibus cunctis, quas etiam Paulus tamquam virtutis subsidia episcopique imaginem pinxit, sanctus hic Clemens praeditus erat: quatenus enim sacerdos Deum hominibus conciliabat, quatenus martyr bellum pro iisdem contra errores gerebat. O anima, quae per duos hos honoratissimos veluti fratres, sacerdotium atque martyrium, purificata es! Quid enim est martyr? pro cruce victor per sanguinem; pugnator pro dogmate resurrectionis post triduum peractae; fervidus pro fide athleta: quia Dei timor vocem eius adigebat, violentam inquam pro mysteriorum veritate vocem. Turris fuit alte fundata, quae minime decidit, fidelis rei mandatae executor, corporis sui consummator, errorum messor, vitae nuncius his qui vitam implorant, planta laboribus irrigata, arbor quae caesa fructum germinat, patiens athleta, vulnera non exhorrens. Hic ignominiam hosti intulit, seque virum omni laude maiorem praebuit; hic morte sua paradisum sibi praeripuit. Medicus fuit virtutis remediorum conscius, negotiator qui suo sanguine caeleste regnum comparavit, gladius rutilans contra inimicum, crudelitatem plagarum non renuens a daemonibus perpeti, fanorum terror laudabilis, idolorum molendinum, sedulus sacrificiorum purgator, sacrorum coetuum lux inextincta, sapiens ecclesiae architectus, abditus altaris thesaurus; atque ut uno verbo dicam, vera stabilisque virtutis columna. Talis est martyr.

3. Quid vero sacerdos est? lux ecclesiae, fons in civitate, sedis ecclesiasticae sol, altaris corona, moerentium portus, luna discurrens, iustitiae regula, virginitatis imago, exemplar mansuetudinis, fiduciae argumentum, provisor pauperum, improborum hostis, gratuitus viduarum lugentium defensor, miserorum autem pupillorum imploratus tutor, iniquam vim retundens, rapinas impediens, alieni doloris particeps, pro aliis sponte sollicitus, fida adversus mortem salus, pauperum thesaurus, memoriale veluti ac liber sacrae scripturae, tonans fidei orthodoxae lingua, populi monitor, rationalis haeresum laqueus. Prorsus nihil aliud sacerdos est, quam Deus quidam

in orbe visibilis. Talis, inquam, fuit Dei sacerdos beatus Clemens. Sacerdos quidem maior Aarone fuit, martyr autem Stephano par.

4. Quae enim est comparatio ministerii sub lege, cum illo regnantis gratiae? Nomina utique paria sunt, verum actus longe diversi. En illic, o Iudaei, sacerdotium legis, heic autem incruentum ministerium: illic altare lapideum, hic suavitas de conscientia pura procedens. Caput illius sacerdotii fuit Aaron, nobis holocaustum est Christus. Quantum inter famulum et herum, tantum prorsus inter duo sacerdotia interest. Aaron in eremo vitulum conflavit, Christus in cruce semet veluti ignominiam patri obtulit: illic arca tabulas virgam urnamque continens, hic virgo Verbum incarnatum concipiens et formidandi mysterii ministra: illic stola sacerdotalis, hyacintho, purpura, bysso, crocoque intexta, hic gratiae tunica de aqua, spiritu, fideque baptismi composita: illic ephod cum gemmis, hic suave iugum et pondus leve: illic lamina cum signaculo, hic frontibus nostris impressa crux: illic aurea tiara, hic iustitiae unctio: illic tympana reboantia, hic laudantium linguae: illic malorum splendor punicorum, hic virtutum lumina: illic gemmae duodecim rationale ornantes, hic duodecim evangelizantes apostoli: illic cruore et aqua cum hyssopo et lana coccinea aspergitur populus, hic baptismus aqua scilicet cum spiritu unctionis populum sanctificat: illic una in familia sacerdotium consistebat, hic potestas operibus impetratur: sacerdotium illud tamquam foenum mane praeteriit, nostrum autem ceu luna in aeternum manebit.

5. Ne nimium gloriere sacrificiis, o hebraee; umbra erant, ideoque disparuerunt. Cur mihi sacrificiorum multitudinem enumeras, qui Abrahae fidem contemnis? Converte cogitationem tuam ad rei initium, ut inscitiam tuam recognoscas. Nam sacrificia quidem perficit sacerdotium; stirps vero ad sacerdotium provehit; stirpis origo Abraham, verumtamen Abrahae non stirps, sed fides, laudata fuit. Cur ergo quum fide careas, indictis a lege sacrificiis contentus es? Si tu quidem filius es Abrahae, cur eum crucifixisti, cuius Abraham figura fuit? Illic iuvenes comitantur, hic angeli laudant: illic mons

excelsus, hic lancea: illic ignea flamma, hic iudaeus exclamans: illic angelus caelitus vocat, hic sol in caelo tristatur: illic aries pro liberato primogenito immolatur, hic templum dissolvitur, Verbumque aeternam redemptionem peragit. Viden ut umbra in rem veram transiit?

6. Ceterum maligni homines contradicendi voluntate non carent. Iam impudenter iudaeus responsum concinnavit huiusmodi. Cur vos, inquit, nobis illuditis, qui maiore quam vos gloria ornamur? Res quidem nostrae commendabiles, vestrae contra detestabiles sunt. Propter nos aquae in sanguinem versae sunt; propter nos panis de caelo pluit; propter nos mare divisum fuit; propter nos denique virga floruit. Porro nihil huiusmodi apud vos est: vobis antrum, praesepe, panniculi sunt, quae sunt extremae necessitatis atque ignobilitatis indicia. O iudaicam impudentiam! Tu passionem memoras, et prodigia retices? Paupertatem irrides, nec gloriam praedicas? Iesum de Maria ortum adfirmas, eumque priorem esse Maria dissimulas? Vociferaris filium esse Mariae quod ad carnem adtinet, creatorem autem illius esse, quatenus Deus est, non profiteris? Antrum appellas, et astrum non respicis? Clamitas eum in praesepe positum, cantus angelicos silentio premis? Panniculos vituperas, magorum adorationem non commemoras?

7. Ego, o iudaee, unum filium profiteor; credo increatam Trinitatem, nec *filii* unitatem confusione aliqua aut permixtione conflatam iudico. Idem Deus homoque est: quatenus Deus, miracula operabatur; quatenus homo, passionem perpetiebatur. Undenam hoc? Audi, o iudaee, Isaiam prophetam utramque rem praedicantem: *parvulus natus est nobis* (1); heic illius dispensationem in carne narrat. *Filius datus est nobis*; nunc de eius aeterna natura loquitur. Dic iam aliquid, o propheta, de duarum naturarum unione, deque unica filii persona. *Et facta est potestas illius super humerum ipsius*; ipsius, inquam, non ipsorum. *Et vocabitur nomen eius angelus magni consilii*; unius, inquam, non duorum.

(1) Ex Procli sermone deperdito in haec Esaiae verba *παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, καὶ υἱὸς ἐδόθη ἡμῖν*, citatur fragmentum ex concil. chalced. et ex Anastasii hodego apud Galland. Bib. PP. T: IX, p. 703.

Postremo dic, o propheta, quis hic qui advenit, homo ne an Deus incarnatus? Deus est, qui hominis gratia corpus est factus: *vocabitur* enim *nomen eius angelus magni consilii, Deus, fortis, dominator, princeps pacis, pater futuri saeculi;* per quem et cum quo gloria sit patri, nunc et in omne tempus, et saecula. Amen.

ΔΙΑΔΟΧΟΥ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΩΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΙΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΟΓΟΣ.

α. Φέρε μοι νῦν τοὺς ἰουδαϊκοὺς ἱερεῖς, ὥρα γὰρ ἐπινικίων λόγων· φέρε ὧδε ἐκκλησιαστὰ καὶ Χριστοῦ κῆρυξ λέγε, καὶ ζωγράφει τῇ σῇ δυνατῶς ἀληθείᾳ· πῶς μὲν ἐκεῖνοι τὸ ἀργύριον τῆς αὐτῶν κακοβουλίας ἐπὶ τοὺς στρατιώτας κατέβαλον, ψεύδει τὴν ἀπερίβλεπτον νομίζοντες καλύπτειν ἀλήθειαν· πῶς δὲ νῦν οἱ τοῦ Χριστοῦ λειτουργοὶ τὸν ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα, καὶ ἀναβάντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἀπεκδεχόμεθα κύριον, σωτῆρα τοῦτον ἀπαύστως καυχώμενοι, ὃν οὐρανοὶ μὲν ἐδέξαντο, θεοπρεπεῖ αὐτοῖς ἐπιστάντι

DIADOCHI
EPISCOPI PHOTICES IN EPIRO
SERMO DE ASCENSIONE D. N. IESU CHRISTI.

1. Nunc vos appello, iudaici sacerdotes, nunc hora est victoriam canendi: ades dum concionator et Christi praeco, eloquere, et tua potenter veracitate mihi rem describe: quomodo scilicet illi pecuniam malo consilio militibus diribuerunt, dum manifestam se putant mendacio tegere veritatem: quomodo nunc nos Christi famuli ipsum tertia die resurgentem, et in caelos ascendentem, agnoscimus dominum, et sine

θαύματι, γῆ δὲ βαστάξαι ὡς ὑπὸ τῆς αὐτοῦ θελήσεως βασταζομένη ὑπομένειν οὐκ ἴσχυεν· ὃν νεφέλη μὲν ὑπέλαβεν φωτὸς ἐμφανῶς τὸ σχῆμα πληρώσασα τῆς προφητείας· ἄγγελοι δὲ τοῖς ὕμνοις ἄχρι τῶν πατρικῶν ἀπεκατέστησαν θρόνων, κύριος τῶν δυνάμεων αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, ἀπαύστως βοῶντες· οὗ τίνος ὁ ψαλμῳδὸς τὴν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ἐπάνοδον ἐν τῷ ἁγίῳ προθεωρῶν πνεύματι, ἀνέβη ὁ θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος ἔψαλλεν· προέβλεπεν γὰρ καὶ τὴν τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ὁ θεσπέσιος ᾠδήν.

β. Οἱ δὲ πατέρα τὸν πιστότατον Ἀβραὰμ καυχώμενοι, ἐγηγέρθαι τῶν πάντων ἡμῶν σωτῆρα οὐ θέλουσιν ἐκ νεκρῶν, ἀνυποστάτῳ φήμῃ καθ᾽ ἑκάστην οἱ δείλαιοι νομίζοντες τὸ κάλλος τῆς τοσαύτης μολύνειν ἀληθείας· διεφημίσθη γάρ φησὶν παρὰ ἰουδαίοις ὁ λόγος οὗτος ἄχρι τῆς σήμερον, ἥν τινα δαίμονες μὲν ἐπέγνωσαν, οἱ δὲ τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ ὑποδεδέχθαι ὁμολογήσαντες οὔτε ἄχρι λόγῳ τιμῆσαι προαι-

pausa laetantes gratulamur: quem caeli non sine divino prodigio ascendentem receperunt; terra autem, utpote ab eius voluntate supportata, iam portare non poterat: quem nubes lucida sustulit, prophetiae typum manifeste complens: quem angeli usque ad paternum thronum hymnis comitati sunt, ipsum virtutum dominum, et regem gloriae continue acclamantes. Huius de terra in caelos reditum psalmista in sancto spiritu praevidens, sic psallebat: ascendit Deus in iubilo, Dominus in voce tubae. Nimirum sanctorum quoque evangeliorum divinus vir canticum praesentiebat.

2. Sed enim hi qui se fidelissimum Abrahamum habere patrem gloriantur, negant nostrûm omnium Servatorem de mortuis surrexisse, falsaque fama putant hi infelices tantae veritatis decus posse corrumpere: diffamatus est enim, ait evangelista, apud Iudaeos sermo iste usque ad hodiernam diem. Verumtamen fama haec daemonibus quidem nota erat;

ροῦνται· καὶ ταῦτα τοῦ προφήτου λέγοντος, κύριε ὁ κύριος ἡμῶν ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ, ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν· καὶ πάλιν· ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ θεὸς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου· ἅπερ οὔτε πῶς οἱ τῆς κακίας σοφισταὶ διαστρέψαι εὑρήσουσιν, κἂν ὅπως τὸ ψεῦδος τοῦ πατρὸς αὐτῶν φιλοσοφήσωσιν· ὁ γὰρ ἐπαρθεὶς καὶ ὑψωθεὶς ἐπάνω τῶν οὐρανῶν, κύριος πάντως, ὅτι πρῶτον καταβὰς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀναβέβηκεν εἰς τοὺς οὐρανούς. Διόπερ ἀλλαχοῦ προανεφώνησεν ὁ προφήτης λέγων· κύριε κλίνον οὐρανοὺς καὶ κατάβηθι· ἅψαι τῶν ὀρέων καὶ καπνισθήσονται· ἄστραψον ἀστραπὴν καὶ σκορπιεῖς αὐτούς· τοῦτο δὲ ἔλεγεν τῶν τοῦ ᾅδου δυνάμεων τὴν συντριβὴν προευαγγελιζόμενος τοῖς ὑπὸ τὴν σκιὰν ἔτι τοῦ θανάτου καθημένοις· ἥντινα ἐνεργεῖσθαι ἐκ τῆς τοῦ κυρίου ταφῆς καὶ ἀναστάσεως διὰ πολλῶν πεπληροφορήμεθα· διόπερ ἐν ἑτέρῳ πάλιν κεφαλαίῳ τὸν ψαλμῳδὸν ἔχομεν λέ-

sed eam illi qui mandata Dei revereri se fatentur, nulla fide respectuve dignantur; etiamsi propheta dixerit: Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! quoniam elevata est magnificentia tua supra caelos. Et rursus: exaltare supra caelos, Deus; et super omnem terram gloria tua. Haec numquam hi malitiosi sapientes subvertere poterunt, quamvis patris sui mendacia sectentur: etenim qui elatus est supra caelos, Dominus omnino est; qui cum antea se in terram demiserit, postea in caelum se sustulit. Quamobrem alibi praedixit propheta clamans: Domine, caelos inclina et descende; tange montes, et fumigabunt; fulgura fulgurationem, et disperges eos. Haec vero aiebat, potestatum infernalium cladem annuncians iis qui adhuc in umbra mortis sedebant: quam reapse patravisse cladem, ex Domini sepultura ac resurrectione affatim persuademur. Namque alio loco rursus psalmistam dicentem audimus: ascendens in altum, ca-

γοντα· ἀναβὰς εἰς ὕψος ᾐχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, ἔδωκεν δώματα ἐν ἀνθρώποις· ἐκ γὰρ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ θανάτου διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἀναστάσεως λαβὼν τὴν ἀνθρωπότητα ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἀνελθὼν ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ὅπλα τοῖς θέλουσιν δικαιοσύνην, βασιλεὺς γάρ ἐςι δόξης, ηὐτρεπίσατο· λογικοῖς θώραξι τοῖς παρ' αὐτοῦ ἐν σφραγίδι ταπεινοφροσύνης στρατολογουμένους καθ' ἡμέραν ἀσφαλιζόμενος· ἔπρεπεν γὰρ αὐτὸν ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων καταρτίσασθαι αἶνον, τοὺς τῇ οἰήσει τελεῖσθαι νομίζοντας, ἀποδοκιμάσαι εἰς τέλος· σφραγὶς γὰρ ὄντως εὐσεβείας, ταπείνωσις· διόπερ ἐκεῖνοι μὲν ἀπειθοῦντες τὸ κατασκηνῶσαι κατὰ τὴν προφητείαν διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ φωτὶ τῶν ζώντων, τῆς ἑαυτῶν κομιοῦνται ἀνοίας τοὺς καρπούς.

γ. Ἡμεῖς δὲ τὰ τοῦ ψαλμῳδοῦ καὶ πάλιν, ἀδελφοὶ, φιλοσοφήσωμεν ῥήματα, ἵνα ἴδωμεν καὶ πάλιν τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ λόγου τὸν ἐπὶ νεφέλης εἰς οὐρανοὺς ἀναβάντα κύριον·

ptivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus. De mortis enim captivitate per suam resurrectionem eripiens humanum genus unigenitus filius Dei, ascendensque supra caelos, iustitiae studiosos (est enim rex gloriae) armis instruxit, rationalibus loricis eos quotidie communiens qui secum sub signis humilitatis militant. Quippe ipsum decebat ex ore infantium et lactentium perficere laudem, et eos in perpetuum reprobare qui semet perfectos, gloriabundi putabant. Vere enim pietatis sigillum, humilitas est. Idcirco illi propterea quod non crediderint, fore ut secundum prophetiam post resurrectionem Christi, in lumine viventium versemur, vesaniae suae fructum retulerunt.

3. Nos autem, fratres, psalmistae rursus verba consideremus, ut et denuo intellectûs oculis videamus ascendentem in nube supra caelos Dominum. Namque apostolorum quidem

τὴν γὰρ τῶν ἀποστόλων μαρτυρίαν τέως σιωπᾶν με προτρέπεται ὁ λόγος, ἵνα μὴ δόξω παρὰ τοῖς ἄφροσιν ἐμαυτῷ συνηγορεῖν, ὁπότε πᾶς ἀποστολικὸς λόγος ὑπὸ τῆς προφητικῆς μαρτυρεῖται ἀληθείας· γεννήματα γὰρ ὄντες οἱ αὐτῶν λόγοι γνωρίζονται τῶν προφητικῶν ῥήσεων· ἃ γὰρ οἱ προφῆται κατὰ πρόγνωσιν περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ κυρίου ᾐνίξαντο, οἱ ἀπόστολοι ταῦτα κατ' ἐπίγνωσιν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐμπνευσθέντες ἁγίου πνεύματος διετράνωσαν· ἐν τῷ ἐγγίζειν γάρ φησιν τὰ ἔτη ἐπιγνωσθήσῃ, ἐν τῷ παρεῖναι τὸν καιρὸν ἀναδειχθήσῃ· εἴπωμεν οὖν πάλιν· κύριος ὁ κύριος ἡμῶν ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ, ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν· ἵνα γνῶμεν σαφῶς ὅτι ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ κυρίου, καὶ ἡ ἀπὸ γῆς αὐτοῦ εἰς οὐρανοὺς ἐπάνοδος, ἧς τινος τὴν μνήμην σήμερον ἑορτάζομεν, θεοῦ γνώσεως τὸν κόσμον ἐπλήρωσεν· ἕως μὲν γὰρ που ἦν ἐπὶ τῆς γῆς μικρὰ περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς αὐτοῦ δόξης οἱ πολλοὶ ὑπελάμβανον·

testimonium sponte adhuc reticere mihi ratio suasit, ne apud insanos videar utili mihi argumento inniti, quum tamen omnis sermo apostolicus a prophetica veritate testimonium accipiat: apostolorum quippe sermones nihil aliud sunt, quam propheticorum oraculorum proles. Quae enim prophetae de Domini incarnatione per praevisionem innuerunt, ea apostoli eodem Spiritu sancto instincti, praesenti cognitione tenentes enarraverunt. Siquidem, uti dictum est, appropinquantibus annis cognoscêris, et praesente iam tempore demonstraberis. Rursus ergo dicamus: Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! quoniam exaltata est magnificentia tua supra caelos. Ut perspicue cognoscamus, quod Domini incarnatio, eiusdemque e terra in caelos reditus, cuius hodie commemorationem celebramus, Dei notitiâ mundum replevit. Nam quamdiu in terra fuit, humiliter nimis de magnitudine eius gloriae multi sentiebant. Sed post-

ἐπειδὴ δὲ ἐμφανῶς ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, πᾶσαν τὴν τοῦ πατρὸς, ὡς ἔπρεπεν ἀποπληρώσας βούλησιν, θαύματος ἡ πᾶσα καὶ γνώσεως ἐπληρώθη αἴτησις, ἀναβαίνοντα ἤτοι ἀναλαμβανόμενον τὸν τῶν ὅλων κύριον θεωροῦσα· ἐπήρθη μὲν ἤτοι ὑψώθη ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, κατὰ τὴν προφητείαν ὡς ἄνθρωπος, ἀνέβη δὲ ὡς θεὸς, ἀνέβη γάρ φησιν ὁ θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος.

δ. Οὐκ ἂν δὲ τούτοις ὁ προφήτης ἐχρήσατο τοῖς ῥήμασιν, εἰ μὴ τὴν κάθοδον αὐτοῦ ἣν προθεωρήσας τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀπλανῶς τῆς προγνώσεως· ποῦ γὰρ ἦν ἀκόλουθον εἰπεῖν αὐτὸν, ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ θεὸς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου; ἢ πάλιν, ἀνέβη ὁ θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, εἰ μὴ καὶ τὴν κατάβασιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνάβασιν ἦν θεωρήσας ὁ θεολόγος τῇ προγνώσει τοῦ πνεύματος; διὰ τοῦτο μὲν ὡς προέφην, ποῦ μὲν αὐτὸν ἐπαρθέντα λέγει, ποῦ δὲ ἀναβάντα, ἵνα θεὸν καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν εἶναι πιστεύσωμεν ἐν μιᾷ ὑποστάσει. Διὰ μὲν γὰρ θεότητα ἀνέβη, διὰ δὲ τὸ

quam manifeste in caelum rediit, omni ut decuit patris voluntate completa, admiratione simul et rei cognitione repleta est terra, quum ascendentem seu adsumptum omnium Dominum videret. Elevatus est enim, sive sublimis super omnes caelos exaltatus secundum prophetiam quatenus homo; ascendit autem quatenus Deus. Dicit enim scriptura: ascendit Deus in iubilo, Dominus in voce tubae.

4. Neque vero his verbis propheta uteretur, nisi simul reditum eius praevisionis indubiae oculo ante vidisset. Quomodo enim consentaneum erat ab eo dici: exaltare supra caelos Deus, et super universam terram gloria tua? Aut rursus: ascendit Deus in iubilo; nisi descensum simul et ascensum theologus propheta spiritu praevidisset? Ea propter, ut dixi, modo eum elevatum scriptura dicit, modo ascendentem, ut Deum nimirum et hominem in unica ipsum esse credamus persona. Nam

σῶμα ἐπῆρθαι λέγεται, τουτέστιν ἀναλῆφθαι· οὐκοῦν διὰ πάντων δεῖ νοεῖν ὅτι ὁ κατελθὼν, αὐτός ἐστιν καὶ ὁ ἀνελθὼν ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πάντα τῆς αὐτοῦ πληρώσῃ χρηςότητος, τοὺς ἀποςόλους αὐτοῦ πρῶτον ἐκ τῶν παθῶν τῆς ἁμαρτίας διὰ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος καθόδου ῥυσάμενος, εἰς τέλος ὑψώσῃ· τί γάρ φησιν ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ θεὸς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου, ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοί σου; ἀγαπητοὶ γὰρ ὄντως εἰσὶ τοῦ κυρίου κατὰ πρῶτον λόγον, οἱ τὸ αὐτοῦ πάθος διὰ πάντων κοινωνήσαντες, καὶ αὐτόπται καὶ κήρυκες γενόμενοι τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος.

ε. Ὥςε ἕνα μὲν καὶ τὸν αὐτὸν οἱ προφῆται ἐκήρυττον κύριον· τῆς δὲ σαρκώσεως αὐτοῦ τὸ σχῆμα εἰς μίαν, ὥς τινες εἰσηγοῦνται, οὐ συνέχεαν φύσιν· ἀλλὰ τὰ μὲν τῇ θεότητι αὐτοῦ διαφέροντα ῥήματα θεοπρεπῶς ἔλεγον, τὰ δὲ τῷ σώματι αὐτοῦ ἀνθρωποπρεπῶς, ἵνα διδάξωσι σαφῶς ὅτι ὁ ἀναβὰς, ἤτοι ὁ ἐπαρθεὶς ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς κύριος, ὁ μὲν ἐςιν, ἐκ τοῦ

deitate quidem ascendit, corpore autem in altum ferri dicitur id est adsumi. Ex his igitur omnibus cognoscere oportet, eundem esse et qui descendit, et qui ascendit super omnes caelos, ut omnia bonitate sua repleret, atque in primis apostolos suos, de peccati passionibus per sancti Spiritus immissionem liberatos, in perfectam sublimitatem extolleret. Secus enim, cur dixisset: exaltare supra caelos Deus, et super universam terram gloria tua, ut liberentur dilecti tui? Vere enim, ut antea dictum est, sunt dilecti a Domino hi qui et passionis eius in cunctis fuere participes, et eiusdem magnalia oculati testes praedicaverunt.

5. Igitur unum eundemque prophetae praedicaverunt Dominum, et incarnatam eius formam nequaquam, ut nonnulli obtrudunt, in unam naturam confuderunt: sed quae eius divinitati locutiones congruebant, eas magnifice protulerunt; quae vero corpori, eas humano modulo moderati sunt: quod natura

πατρὸς ὑπάρχει· ὃ δὲ γέγονεν ἐκ τῆς παρθένου μένει ἄνθρωπος, εἷς ὢν ἐν εἴδει, καὶ εἷς ἐν ὑποστάσει· ὁ γὰρ ἀσώματος ἑαυτὸν τῇ προσλήψει τῆς σαρκὸς εἰδοποιήσας, ἐμφανῶς ἀνέβη διὰ τοῦτο, ὅθεν ἀφανῶς καταβὰς ἐσαρκώθη· διόπερ ἀνελήφθη μὲν ἐν δόξῃ, ἐπιστεύθη δὲ ἐν δυνάμει, προσδοκᾶται δὲ ἐν φόβῳ, τὴν νεφέλην πάλιν προσδοκώμενος σχεῖν τὴν προφητικὴν εἰς τὴν ἑαυτοῦ κάθοδον ὑπηρέτην· καὶ γὰρ τότε νεφέλην αὐτοῦ ὑπηρετήσασθαι οἱ προφῆται προεῖπον, ἵνα σωματώδης τὶς καὶ ἐλαφρὴ οὐσία τὸν σεσωματωμένον φανείη πάλιν βαστάζουσα κύριον· βαστάζει μὲν γὰρ ἐν τῇ αὐτοῦ βουλήσει, ὡς ἔφην, τὰ σύμπαντα ὡς θεὸς, ὑπὸ δὲ τῆς νεφέλης βασταχθήσεται ὡς καὶ ἄνθρωπος, ἵνα μήτε τότε τοὺς νόμους ἧς προσέλαβεν ἀρνήσηται ὁ φιλόψυχος φύσεως.

ϛ. Διόπερ καὶ τοὺς ἁγίους ἐν νεφέλαις ἁρπαχθήσεσθαι προσεδίδαξεν ἡμᾶς ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὅταν ἔρχηται ὁ ἐπὶ νεφέλης ὁ ἐλθεῖν προσδοκώμενος κύριος· ὃ γὰρ ἁρμόττει τῷ

sua est, a patre est; quod ex virgine est factum, homo manet, in unica tamen forma unaque persona subsistens. Nam qui incorporeus, carne adsumpta, induit sibi figuram, is nimirum cum hac visibiliter ascendit unde invisibiliter antea ad induendam sibi carnem descenderat. Itaque adsumptus est gloriose, creditur ei ob miracula, expectatur cum timore; donec iterum propheticam nubem descensùs sui vehiculum habeat: nam et illo tempore nubem habiturum ministram prophetae praedixerunt, nempe ut corporea simul levisque substantia, corporatum rursus Dominum gestet. Omnia quidem voluntate sua portat uti Deus, protabitur autem ut homo, ut ne leges quidem videatur eius naturae negligere, quam animarum nostrarum causa adoptavit.

6. Quare etiam sanctos in nubibus abreptum iri iam docuit divinus Paulus: cum venerit, inquiens, in nubibus qui venturus expectatur Dominus. Nam quod Deo incarnato pro-

σαρκωθέντι Θεῷ διὰ τὸ σῶμα, τοῦτο καὶ τοῖς θεοθησομένοις διὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, θεοὺς τοὺς ἀνθρώπους ποιῆσαι φιλοτιμησαμένου Θεοῦ· μηδεὶς οὖν ὑπολαμβανέτω τὴν πυκνότητα τῆς ἀνθρώπου φύσεως, ἥνπερ οὐσιωδῶς κοινωνήσας ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ λόγος ἐγνώρισται, ἐκ τῶν μαρμαρυγῶν τῆς θείας αὐτοῦ καὶ ἐνδόξου οὐσίας, ἀδελφοὶ, ἠλλοιῶσθαι τὴν τῶν ἑκατέρων ἐν αὐτῷ ἀχωρίστως ἀλήθειαν φύσεων· οὐ γὰρ ἵνα τὸ ἑαυτοῦ πλάσμα φαντάσῃ, ἐσαρκώθη ὁ ἔνδοξος, ἀλλ' ἵνα τὴν ἐνσπαρεῖσαν ἐν αὐτῷ ἕξιν ἐκ τοῦ ὄφεως τῇ ἑαυτοῦ κοινωνίᾳ ἀναλώσῃ εἰς τέλος· ὥστε ἕξιν οὐ γὰρ φύσιν ἤλλαξεν ἡ σάρκωσις τοῦ λόγου· ἵνα τὴν μὲν μνήμην ἐκδυσώμεθα τοῦ κακοῦ, τὴν δὲ ἀγάπην ἐνδυσώμεθα τοῦ Θεοῦ· οὐκ εἰς ὅπερ μὴ ἦμεν ἀλλασσόμενοι, ἀλλ' εἰς ὅπερ ἦμεν τῇ ἀλλαγῇ μετὰ δόξης ἀνακαινιζόμενοι· αὐτῷ τοίνυν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος τῷ κατελθόντι ἐξ οὐρανῶν ἀφανῶς, ἀνελθόντι δὲ εἰς οὐρανοὺς ἐμφανῶς, τῷ πρὸ τῶν αἰώνων καὶ νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

pter corpus convenit, id deificatis quoque nobis fieri congruet propter divitias gratiae eius, quoniam homines deificare per suam benignitatem Deus vult. Nemo igitur, fratres, existimet, densam hominis naturam, quam substantialiter sanctum Dei verbum sibi univisse videmus, nemo inquam existimet, radiis divinae eius gloriosaeque substantiae immutatam esse, quominus vere subsistant inseparabiles duae naturae. Non enim, ut phantasticam figuram sibi efficeret, incarnatus est gloriosus Deus, sed ut malum habitum a serpente diabolo in homine seminatum, participatione sua in perpetuum aboleret. Habitum ergo, non naturam, incarnatio Verbi immutavit; ut pravitatis memoriam exuamus, Dei autem charitate vestiamur: non sane ut mutemur in id quod non eramus, sed ut secundum illud quod fuimus, cum gloria renovemur. Ipsi igitur gloria et potentia, qui de caelo invisibiliter descendit, illucque manifeste ascendit, qui est ante saecula, et nunc, et in perpetuum. Amen.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΙΩΑΝΝΗΝ ΤΟΝ ΠΡΟΔΡΟΜΟΝ.

1. Δίδου ὦ φωνὴ τοῦ λόγου φωνήν· δίδου ἡμῖν ὁ λύχνε τοῦ φωτὸς τὴν αὐγήν· δίδου ἡμῖν ὦ τοῦ λόγου πρόδρομε τοῦ λόγου τὸν δρόμον, ἵνα σε πρὸς ἀξίαν τοῖς σοῖς εὐφημήσαντες ἐντρυφήσωμεν σήμερον· ὑμνεῖν γάρ σε καταχρέως πατρῷόν τε καὶ ἰδικῶν πάντων πλέον ὦ Βαπτιστὰ προθυμούμεθα· ἐπειδὴ δὲ πάντων πλέον ἐκ προγόνων σου ταῖς δωρεαῖς ἐνεβρύνθημεν, καὶ οἴκοθεν τοῦτο δρᾷν οὐ δυνάμενοι, πάλιν ἐπί σε τὸν φιλόδωρον τρέχομεν, καὶ σὲ γενέσθαι χορηγὸν ἡμῖν τῶν ἐπαίνων αἰτούμεθα· ἵνα μὴ σε μόνον τοῖς ἐξ ἡμῶν λόγοις γεραίροντες, ὑβρισταί τινες εἶναι τῆς μικροπρεπείας τῶν λόγων καὶ ἀτιμίας δόξωμεν· ἢ ἐπαινέται τε καὶ εὐχάριστοι παρὰ τοῖς οὐκ εἰδόσι τὴν ἡμῶν ἐν λόγοις εὐτέλειαν, ἀλλὰ τῷ μεγέθει ἢ ἀξίᾳ τοῦ τιμωμένου ἀπαιτοῦσιν εἶναι τὸν λόγον ἐφάμιλλον· καὶ μὴ διδοῦσι συγγνώμην τῇ προθέσει τοῦ λέγοντος, τοῦ πόθου τὴν φλόγα μὴ φερούσῃ, εἰ τὸ ὑπὲρ αὐτὴν ἐκ βίας ἐφάπτοιτο· ὅτι μὲν γὰρ οἱ σε ταῖς εὐφημίαις στεφανοῦν ἐθελήσειεν πόῤῥω που τῆς ἀξίας καὶ πάνυ μακρὸν ἀπολείπονται· οὐκέτι οὐδεὶς ὡς οὐχ ὅλῳ κηρύξειε τῷ στόματι, εἰ μὴ μέμηνε καὶ τοῦ κατὰ φύ-

σιν ἐξέστη φρονήματος· τί οὖν χρὴ διαπράττεσθαι τὸν οἷον ἐμὲ μυρίαις σου καθ᾽ ὥραν ἑκάστην δωρεαῖς, ὥσπέρ τι δένδρον παρ᾽ ὕδασι τὴν φυτείαν λαχὼν ἀρδευόμενον καὶ ἀλήκτως παραῤῥέουσαν ἔχοντα τῆς σῆς ἐνεργητικῆς χύσεως τὴν ἐπίδοσιν; ἆρα σιγᾷν καὶ μηδὲν ὅλως βοᾷν χαριστήριον ὅτι κατ᾽ ἀξίαν μὴ δεδύνηται; ἢ βοᾷν ὡς οἷός τε εἴη καὶ δύνηται, καί ταύτῃ δεικνῦναι τῆς ἐνούσης αὐτῷ γνώμης τὸ ἄσχετον; κᾂν ἡ βοὴ ταύτης τὸ μέγεθος δι᾽ οἰκείαν φανεροῦν μὴ ἰσχύσῃ σμικρότητα· ὁ μὲν γὰρ καὶ ἀποδοχῆς ἄξιος κρίνεται, κᾂν τὴν τῶν εὐγνωμονούντων μοίραν λογίζηται· καθὰ κἀκεῖνος ὁ ἐν τῇ δεκάδι τῶν ὑπὸ τοῦ σωτῆρος καθαρθέντων λεπρῶν ἀλλογενὴς καὶ ἀλλόφυλος· ὁ δὲ τῷ τῶν ἀχαρίστων στίφει συνάπτεται, τὸν εὐεργέτην οὐκ εὐφημῶν κατὰ δύναμιν, καθὰ καὶ οὗτοι εἰληφότες μὲν τῆς νόσου τὴν κάθαρσιν, οὐ δεδωκότες δὲ δόξαν Χριστῷ τῷ ταύτην αὐτοῖς δεδωκότι τὴν κάθαρσιν.

2. Οὐκοῦν οὐ σιωπητέον, λεκτέον δέ σοι ποθητῶς τὸ ἐγκώμιον, εἰ καὶ κατόπιν τῆς σῆς μεγαλειότητος λέξοιμεν· ὡς ἂν μὴ τούτων τῶν ἐννέα τὸν μῶμον δρεψόμεθα, ἀλλὰ τοῦ κριθέντος εὐγνώμονος τὴν ἐπαινετὴν ἑταιρίαν ἁρπάσωμεν· βόησον τοίνυν ὦ Βαπτιστὰ καὶ νῦν ἐν ἡμῖν ὡς ἐν ἐρήμῳ τὸ πρότερον· ἔρημοι γὰρ καὶ ἡμεῖς λόγου καὶ φωνῆς καὶ ταῦτα βλαστώσης αὐγῆς καθεστήκαμεν· ἐξ ὧν σοὶ καὶ δι᾽ ὧν ὁ τῆς εὐφημίας ἀναπλέκεται στέφανος· βόησον καὶ νῦν ἐν ἡμῖν γεγονώτερον· βοησόμεθα γὰρ εἰ βοήσειας, καὶ σιγήσομεν εἰ σιγήσειας, κᾂν μεγαλοφώνως βοᾷν προειρήμεθα· εἰς οὐδὲν γὰρ ἡμῶν ἡ βοὴ λογισθήσεται, μὴ τῇ θειοτέρᾳ σοῦ βοῇ τὸ σθένος λαμβάνουσα· καὶ οὐδαμόθι γῆς ἡμῶν ἡ φωνὴ ἀκουσθήσεται, μὴ ἐκ τῆς μεγάλης σου φωνῆς δεχόμενοι τὸ

εὕηγον· διὸ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς συμμαχίαν σε προκαλούμεθα καὶ λῦσαι δεόμεθα τὴν γλῶτταν ἡμῶν ἀφωνίᾳ δουλεύουσαν, ὥσπερ καὶ Ζαχαρίας τῷ πατρὶ πάλαι γενόμενος ἔλυσας· καὶ δοῦναι φωνὴν ἱκετεύομεν πρὸς τὴν τῆς σῆς εὐφημίας ἀνάῤῥησιν, καθὰ κἀκείνῳ τικτόμενος δέδωκας πρὸς τὴν τοῦ σοῦ δημηγορίαν ὀνόματος· εἰ γὰρ ἐκεῖνος τὴν γλῶτταν πεπέδητο ἕως αὐτὴν ἡ σὴ προέλευσις ἔλυσε, καὶ τῆς σῆς προσηγορίας κεκίνηκε πρόοδος, πῶς ἂν ἡμεῖς πρὸς τὴν σὴν εὐφημίαν τὴν γλῶτταν κινήσοιμεν, μὴ σου ταύτην κινοῦντος καὶ στρέφοντος καὶ πρὸς τὸ σὸν αὐτὴν κατευθύνοντος στάδιον;

3. Ἀλλά μοι πρὸς τὴν βαλβίδα τῶν λόγων ὁ λόγος ἐλθὼν, καὶ πρὸς τὴν τῶν σῶν θαυμάτων πληθὺν ἐκθαμβούμενος, ἀπορίᾳ συνέχεται μείζονι, ὅθεν τῆς κατὰ σὲ διηγήσεως ἄρξηται· τὴν γέννησιν εἴποι πρώτην ἣν ὁ Γαβριὴλ προεμήνυσε ὡς χαρᾶς ἐσομένην τῷ κόσμῳ προοίμιον; ἀλλὰ τὴν κυοφορίαν ἣν ἡ στεῖρα γραῦς ὡς ὑπερφυᾶ περιέκρυβε; ἀλλὰ τὴν ἐγγάστριον ὄρχησιν τὴν πρώτην θεὸν ἐγγάστριον πᾶσι κηρύξασαν; ἀλλὰ τὴν ἐκ στείρας ἀπότεξιν ἱστορεῖν ἐπεθύμησε; ἀλλὰ καὶ πορείαν τριήμερον ἤνυσε καὶ χρόνον τριμηνιαῖον παρέμεινεν ἵνα τὴν θαυμαστήν σου θεωρήσασα γέννησιν τὸ τῆς τριάδος ἑνὸς μήτηρ ἀπειρόγαμος ἔσεσθαι οὐ συνελήφθη βεβαίως τε καὶ ἀραρότως πιστεύσειεν; ἀλλὰ τὴν γαλούχησιν ἣν ξηρός σοι μασθὸς θηλὴν διὰ γῆρας βαθὺ παραδόξως προέχευεν; ἀλλὰ τὴν ἐν ἐρήμῳ δίαιταν ἣν ὁ κόσμος χωρεῖν οὐκ ἠδύνατο, τὴν ἐκ τῆς ἐρήμου πρὸς τὸν Ἰσραὴλ τελευταίαν καὶ πρώτην ἀνάδειξιν δι' ἧς αὐτοῖς τὸν Χριστὸν ἐξεκάλυπτε, καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἐκήρυττε· ἀλλὰ τὸν Ἰορδάνην ἐν ᾧ τὸν λεὼν ἐκαθάριζες, καὶ

δι' οὗ σε Χριστὸς ἐκαθάρισε, λειτουργόν σε λαβὼν ποιήσας τοῦ οἰκείου βαπτίσματος; τὴν νομοθεσίαν ἣν φιλανθρώπως τοῖς πειθομένοις ἐθέσπιζεν; τὴν ἀπειλὴν ἣν ἐμβριθῶς τοῖς ἀπειθοῦσι προέφερες; τὴν παῤῥησίαν δι' ἧς ἄρχοντας καὶ βασιλέας κατέπληττες, καὶ ἣν ἀξίως ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης ἐτρώμασε, καὶ εἰ πάθει γυναίου τὸ δέος ἀπέβαλε; τὴν γενναίαν ἀποτομὴν καὶ τῆς τιμίας κεφαλῆς τὴν ἀφαίρεσιν, δι' ἧς σεαυτὸν διπλοῦν τοῦ σωτῆρος κατέστησας πρόδρομον, οὐκ ἐπὶ γῆς μόνον αὐτοῦ προϊὼν καὶ προτρέχων, ἀλλὰ καὶ εἰς ᾄδην γιγνόμενος πρόδρομος καραδοκοῦσι καὶ μένουσιν, ὥσπερ τοῖς ἐπὶ γῆς προκηρύττων αὐτοῦ τὴν σωτήριον ἄφεσιν;

4. Ἀλλὰ τί τῶν σῶν ἐπέλθωμεν πρότερον; ἢ τί καταλείψωμεν δεύτερον; ἑκάστου τὴν ὑπεροχὴν σύγκληρον ἔχοντος καὶ φιλονικοῦντος εἰκότως εἰς προοίμιον τάττεσθαι καὶ τὸ πέρας ἐφ' ἑαυτῷ πάσης τῆς παρούσης ἐγκωμιαστικῆς διαλέξεως δέχεσθαι, καὶ μὴ συγχωροῦντος ἐπ' ἄλλο τί τὴν γλῶτταν διήγημα φέρεσθαι, ὅπως ἂν ἀτελὲς αὐτῷ μὴ ἐαθῇ καὶ ἀπόπλήρωτον· δοκεῖ δὲ ἡμῖν ἔχειν καλῶς εἰ τοῦ χρόνου καὶ ἡμεῖς τὴν τάξιν φυλάξοιμεν, καὶ τῷ χρόνῳ πρωτεύουσαν, καὶ νῦν πρωτεύσοι ταῖς λέξεσιν· ἵνα καὶ τάξιν ὁ λάβοι τὴν πρέπουσαν, ἁρμόδιον ἑκάστῳ καὶ βραχεῖαν παρέχων διήγησιν, καὶ φύγοι τῆς χρονικῆς ἐναλλαγῆς τὴν ἀνάχυσιν· ἐπαινῶν ἐν τούτῳ Λάβαν τὸν δόλιον, ὅτι τῶν θυγατέρων τὴν ἥττονα πρὸ τῆς πρεσβυτέρας γάμῳ κατεγγυᾷν οὐκ ἠνέσχετο, καὶ ταῦτα ποθουμένην καὶ πρόκριτον νομισθεῖσαν τῷ γήμαντι, οὐ μόνης χάριν σωματικῆς, ἀλλὰ καὶ ψυχικῆς ὡραιότητος ἕνεκα· οὐκοῦν ἐπαναγέσθω πάλιν ἡμῖν ὁ λόγος ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου καὶ

τοῦ θαυμαζομένου τὴν σύλληψιν, εἰ τῆς αὐτῷ τῆς εἰς τὸ εἶναι παρόδου προοίμιον καὶ πάντων ἐφεξῆς ἐν τάξει τιθέτω τὸν ἔπαινον, ὡς αὐτὸς ὁ παρ' ἡμῶν εὐφημούμενος τὸν λόγον ἡμῖν χορηγεῖν ἐπινεύσειεν· τάχα δὲ καὶ ταύτης ἀνωτέρω τὸν λόγον ἀγαγεῖν οὐκ ἀσύμφορον· δείξειε γὰρ καὶ οὕτως αὐτὸν καὶ πρὸ ταύτης τῆς ἐν κοιλίᾳ, συλλήψεως μέγαν τινὰ γενησόμενον καὶ ἐπὶ μειζόνων ἀγαθῶν προσδοκίᾳ φανούμενον, τὴν ἐν Ἀδὰμ ἡμῶν οὐκ ἀγνοούμενον ἔκπτωσιν· διὰ ταύτης γὰρ πάντως ἀθλίως ἐπράττομεν καὶ εἰς γῆν καὶ φθορὰν ἀπελήγομεν, ὡς ἅπαξ οἱ πάντες τὸ γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ πειθόμενοι· τοῦτο γὰρ τῆς ἡμῶν ἐτύγχανε φύσεως ὑπὲρ τῆς ἡμῶν παρακοῆς τὸ κατάκριμα· οὐκ αὐτὴ δὲ μόνη τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἡ ἀθλιότης ἐδείκνυτο, ἀλλ' εἶχεν αὐτῇ συμμεμιγμένον τὸ ἄθεον· τὸν γὰρ κτίστην τοῦ παντὸς καὶ δεσπότην ἐάσαντες τοῖς ὁμοδούλοις ἐλατρεύομεν κτίσμασιν, καὶ θεοὺς ὠνομάζομεν τῶν ἰδίων ἡμῶν χειρῶν τὰ ποιήματα· διὸ καὶ τοῖς τῆς ἀτιμίας ἐδουλεύομεν πάθεσι, ἐπειδὴ τοῖς ἀτίμοις εἰδώλοις καὶ δαίμοσιν τοῦ μόνου τιμίου θεοῦ τὴν τιμὴν προσεφέρομεν· τοῦτο τῆς ἡμῶν φύσεως ἦν τὸ ἀῤῥώστημα, ὃ μεγέθους ὑπερβολὴν οὐ δεχόμενον μεγίστης ἰατρείας ἐδέετο· αὕτη δὲ ἦν τὸ τὸν κτίστην ἡμῖν ὁμοιωθῆναι τοῖς κτίσμασιν, καὶ τὸν θεὸν ἄνθρωπον γενέσθαι καθ' ἡμᾶς διὰ τῆς πρὸς σάρκα τὴν ἀνθρωπίνην συνθέσεως· καὶ πάντων ἡμῶν ἀναλαβεῖν ἐν ἑαυτῷ τὰ φυσικὰ καὶ διαβολὴν οὐκ ἐμποιοῦντα παθήματα· καὶ τοῦτον παντελῆ τὸν ἀφορισμὸν ἐπιδείξασθαι, καὶ οὕτω περιφανῶς διασώσασθαι τὸν τούτοις ἑκουσίως κρατηθέντα τε καὶ κρατούμενον ἄνθρωπον, καὶ πρὸς τὴν πρώτην

αὐτὸν ἐπανάγειν μακαριότητα, ἣν αὐτῷ καὶ ἀπ' ἀρχῆς δημιουργήσας συνέζευξε.

5. Ταύτην Θεὸς καὶ ποιεῖν πρώτῳ τῷ Ἀβραὰμ ἐπηγγείλατο, καὶ ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ πάσας εὐλογηθῆναι τὰς φυλὰς τῆς γῆς ἐχαρίσατο, διὰ τῆς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ καὶ λόγου σαρκώσεως· ταύτην μετὰ τὸν Ἀβραὰμ τῷ Δαβὶδ ἐπωμώσατο, καὶ ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ἐπὶ τὸν βασιλικότατον αὐτοῦ θρόνον τὸν βασιλέα τῆς δόξης τιθέναι συνέθετο, ὅτ' ἂν ὁ παρὼν αἰὼν ἐπὶ τὸ τέλος ἀφίκοιτο καὶ τοῦ γραπτοῦ νόμου ὁ διορισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ καιρὸς τὸ πλήρωμα δέξοιτο· ἣν ἰδεῖν καὶ θεάσασθαι οὐ μόνος Ἀβραὰμ καὶ Δαβὶδ οἱ τὰς τοιαύτας ἐπαγγελίας ἀξιωθέντες κληρώσασθαι, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ μετ' ἐκείνους προφῆταί τε καὶ βασιλεῖς ἐπεθύμησαν, καθάπερ ἐν εὐαγγελίοις πρὸς τὴν τῶν οἰκείων μαθητῶν μακαρίαν ὁμήγυριν, αὐτὸς ἡ πάντων ἁγίων ἐπιθυμία Χριστὸς ἀπεφήνατο· παρῆν οὖν τοῦ παρόντος αἰῶνος τὰ ἔσχατα, καὶ ἡ ἐπαγγελία τὴν οἰκείαν ἑκάστου ἐνέκβασιν, καὶ ὁ νόμος τὴν προσδοκωμένην αὐτῷ διὰ Χριστοῦ προσεδέχετο πλήρωσιν· καὶ πάντες οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ προφῆται καὶ δίκαιοι τὴν τοῦ Ἰσραὴλ προσδεχόμενοι λύτρωσιν, καὶ πνεύματι ταύτην ἐφεστῶσαν μανθάνοντες, ἐπόθουν αὐτῆς τὴν παρουσίαν θεάσασθαι, οὐ μόνον ψυχῆς ἀλλὰ καὶ σώματος ὄμμασιν πρὶν τῆς παρούσης ζωῆς ἐκδημήσωσιν· καὶ οὐ μόνον ἐπόθουν ἀλλὰ καὶ ηὔχοντο καὶ Θεῷ δεήσεις προσέφερον, καὶ τῶν αἰτουμένων, ἄξιοι γὰρ ἦσαν, ἐτύγχανον· τοιοῦτος ἦν ὁ Σιμεὼν ὁ Χριστὸν ὡς ἱερεὺς ἐν ἀγκάλαις δεξάμενος, καὶ δεσπότην αὐτὸν πάσης ὁμολογήσας τῆς κτίσεως· τοιαύτη ἡ Ἄννα ἡ τὴν πολυχρόνιον ἐκείνην χηρείαν κοσμίως ἀνύσασα,

καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ θεῷ προσεδρεύουσα, ἡ τότε προφητικῷ παραστάσασα τῷ πνεύματι, καὶ παρόντα Χριστὸν τοῖς τότε παροῦσιν ὑπέφαινε· τοιοῦτος ἦν ὁ ἀριθμαθέος Ἰωσὴφ ὁ τῆς ἁπάντων ζωῆς τολμηρὸς ἐνταφιαστὴς, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον εὐσχήμων βουλευτὴς κηρυττόμενος, ὅτι τὴν μὲν τῶν ἰουδαίων κατὰ τοῦ σωτῆρος βουλὴν ὡς αἰσχρὰν παρῃτήσατο καὶ ἀσχήμονα· οὗτος γάρ, φησιν, οὐκ ἦν συγκατατιθέμενος τῇ βουλῇ καὶ τῇ γνώμῃ αὐτῶν· ταύτην δὲ μόνος αὐτὸς ὡς λαμπρὰν καὶ εὐσχήμονα, εὐσχημόνως καὶ λαμπρῶς ἐβουλεύσατο· τοιοῦτος καὶ Ζαχαρίας ὁ πρεσβύτης τε καὶ ἱερεὺς ἐγνωρίζετο, ὃς καὶ διὰ τὸ τῆς ἡλικίας ὑπέρακμον καὶ τοῦτο γῆρα παρεπομένου θανάτου τὸν ἄδετον δεήσεις ἐκτενεῖς καὶ συχνὰς τῷ θεῷ προσεκόμιζε μὴ στερηθῆναι τοῦ πᾶσι προσδοκωμένου θεάματος, μηδὲ πρὸ τῆς τούτου θέας τὸν ἐλπιζόμενον καὶ ἐπὶ θύραις ὄντα θεάσασθαι θάνατον· ταύτην ὁ πρεσβύτης ἀεὶ προσῆγεν τὴν δέησιν· τοῦτο μὲν ἅπασι ταχέως ἐκλάμψαι τῆς σωτηρίας τὸ φῶς ἐπευχόμενος· τοῦτο δὲ καὶ ἑαυτῷ τὴν τούτου τοῦ φωτὸς ἀνατολὴν ἰδεῖν ἐξαιτούμενος· καὶ ἵνα μὴ κατὰ τὸν ταύτης αὐτὸν τὸν χρόνον ἀκμάζοντα ταύτης ἁρπαγῆναι τῆς θεωρίας ἀμέτοχον, περὶ τούτου διηνεκῆ τὴν πρεσβείαν ποιούμενος, καὶ μάλιστα ὅτε θεῷ τὰς κατὰ νόμον λατρείας προσέφερεν, ἵνα τούτων ταχέως ἡ ἄμειψις ἐπὶ τὸ πνευματικότερον καὶ τελειότερον γένηται, καὶ λυτρωθῶσι τοῦ βάρους οἱ τὸν αὐτὸν ζυγὸν ἐπικείμενον ἔχοντες κλῆροι, κατὰ τὸν τῆς ἐφημερίας καιρὸν τὴν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων μετὰ θυμιάματος εἴσοδον, ἔνθα τοῦ ἔτους ἅπαξ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ μόνον εἰσέτρεχεν, αἷμα ταῖς χερσὶν ἐπαγόμενος καὶ διαῤῥήδην δεικνεὶς τῷ αἰνίγματι τὴν ἐσομένην μίαν καὶ μόνην

Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος προσένεξιν, ἣν ἑαυτῷ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ἀμνὸς ὑπὲρ ἡμῶν εἰς σφαγὴν τῶν ἀνθρώπων προσήγαγεν.

6. Ἐνταῦθα γοῦν καὶ Ζαχαρίας γενόμενος, ἦν γὰρ τῆς τοιαύτης λειτουργείας ἐπάξιος, καὶ τῷ θυσιαστηρίῳ παρεστὼς, καὶ περὶ τῆς ἐπιδημίας τοῦ λόγου τὸν φύσαντα προσδεχθεὶς τῇ ἐπιμονῇ τῆς δεήσεως, δεξιὸν τοῦ θυσιαστηρίου καθ' οὗ τὴν τοῦ θυμιάματος εὐωδίαν προσέφερεν, οὐράνιον ἑστῶτα κατενόησεν ἄγγελον, ἀγγελίαν αὐτῷ δεξιὰν καὶ οὐράνιον φέροντα· Γαβριὴλ οὗτος ἦν ὁ τουτωνὶ τῶν μηνυμάτων διάκονος, ὁ καὶ τῇ προσηγορίᾳ πρὸ τῶν λόγων δηλῶν τὸ ἐξάγγελμα· τὰ γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου θείας ἐνανθρωπήσεως μηνύσων ἥκει προοίμια, περὶ ἧς καὶ ὁ πρεσβύτης ἐκτενῶς ἐλιτάνευεν· ὃν ἰδὼν ὁ θεσπέσιος ἄγγελος ἐπὶ τῇ ὀπτασίᾳ κλονούμενον, καὶ τῷ φόβῳ τὸν κλόνον συναύξοντα, ἐταράχθη γάρ φησι Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν· τοῦ νόμου γὰρ ἐν ἑαυτῷ τὸν σάλον εἰκόνιζε, καὶ τὴν πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν ὑπετύπου πολιτείας μετάθεσιν· ἀφαιρεῖται πρῶτον τοῦ φόβου τὸν τάραχον, καὶ εἶθ' οὕτω τῶν εὐαγγελίων ἀπάρχεται· οὐ γὰρ φόβου ἦν τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἀφοβίας καὶ τερπνότητος πρόξενα· τί λέγων; μὴ φοβοῦ Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου· μονονουχὶ βοῶν, τί δέδοικας ὦ πρεσβύτα; τί δέδοικας, περὶ ὧν αἰτεῖς λαμβάνων ἀπόκρισιν; τί φοβῇ νομικῆς ἀχθηδόνος λυτρούμενος; τί ταράττει τῆς σκιᾶς ὁρῶν τὴν ἀπόβασιν; τί καταπλήττει τῶν σαλευομένων ὁρῶν τὴν μετάστασιν; φοβερὰ μὲν γάρ εἰσι τὰ ὑπ' ἐμοῦ μηνυόμενα, ἀλλ' οὐ φόβου ποιητικὰ τοῖς ἀκούουσι· καὶ μεγάλα σοι λέγειν ἔχω μυστήρια, ἀλλ' οὐ πρέπει σε τούτων ἀκριβῶς ἀκροώμενον τα-

ραχῇ καὶ φόβῳ συνέχεσθαι· ἀλλὰ χαίρειν σὺν ἐμοὶ καὶ εὐφραίνεσθαι· εὐφροσύνης γὰρ καὶ χαρᾶς ποιητικὰ ταῦτα καθέστηκε· πάρεστι τῶν ἀνθρώπων ἡ λύτρωσις· ἐλήλυθε τῶν πεπτωκότων ἡ ἔγερσις· τοῦ νόμου τὸ πέρας ἀφίκετο· τῆς χάριτος ὁ καιρὸς ἀνατέταλκε· καὶ ὄψει τούτων οὐκ εἰς μακρὰν ἐν ὀφθαλμοῖς τὸ κεφάλαιον, τὸν θεὸν λόγον ἐκ παρθένου σαρκούμενον, καὶ καθ' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους τικτόμενον, καὶ ὅλον τοῦ ἀνθρωπείου γένους τὸ φῦλον ῥυόμενον· καὶ σὺ τούτων οὐ μόνον ἔσῃ θεατὴς ἅπερ ὁρᾷν ἐπεθύμησας, ἀλλὰ καὶ ὑπηρέτης γενήσῃ μακάριος· ἵνα δὲ τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις πιστεύσειας, καὶ ξένῳ σε θαύματι πρὸς πίστιν ἐπάγομαι, ἐκεῖνα σοι διηγούμενος ἅπερ ὁρᾷν τὸ λοιπὸν οὐκ ἐπίστευες· τίνα ταῦτα; « ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ » γεννήσει υἱόν σοι, και καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάν» νην· καὶ ἔσται χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ » ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ χαρήσονται· ἔσται γὰρ μέγας ἐνώ» πιον κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ, καὶ πνεύ» ματος ἁγίου πλησθήσεται ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ » πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν » αὐτῶν· καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει » Ἡλιοῦ, καὶ ἐπιστρέψῃ καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ » ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατ» εσκευασμένον ».

7. Ὁρᾷς οἷα τῆς Ἰωάννου καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς ἐν κοιλίᾳ συλλήψεως εἶναι μαρτυρεῖται φωναῖς ἀγγελικαῖς τὰ αὐχήματα; ἐτέχθη μὲν γὰρ ἐκ στείρας καὶ Σαμουὴλ, ἀλλ' οὐκ ἐκ γηραιᾶς οὐδὲ πατρὸς πρεσβεβηκότος καὶ γέροντος· ἐτέχθη καὶ Ἰσαὰκ ἐκ γηραιῶν μὲν καὶ τοῦ τίκτειν ἐνηλλαχότων τὸν καιρὸν καὶ τὴν δύναμιν· ἀλλ' οὐ πνεύματος

ἁγίου ἐκ νηδύος αὐτῆς ἐνεμπίμπλατο· ἀλλ' οὔτε τοῖς ἄλλοις ἅπασιν τούτων οὐδεὶς ὡραΐζετο, οἷς Ἰωάννης καὶ πρὸ τοκετῶν ὡραΐζεται· καὶ προφήτης μὲν ἦν ὁ Σαμουὴλ, καὶ ὡς βλέπων ἀληθῶς ἐχρημάτιζε· ἔβλεπεν γὰρ ὡς παρόντα τὰ μέλλοντα καὶ οἶνον οὐ πέπωκεν οὐδὲ σίκερα, ἀλλ' ἔρημον οὐ κατῴκισεν οὐδὲ ξέναις ἀνθρώποις τροφαῖς διετρέφετο· ἀλλ' οὔτε γεννώμενος χαρὰν πολλοῖς ἐνεποίησεν, ὥσπερ Ἰωάννης ὁ μέγιστος ἔδραμε τῆς παγκοσμίου χαρᾶς προγεννώμενος ἡγούμενος· ἐγεγόνει στείρας καρπὸς καὶ Ἰωσὴφ ὁ σωφρότατος· καὶ πρὸ τοῦ γε ὁ ἐκ στείρας αὐτὸν Ῥαχὴλ γεννησάμενος Ἰακὼβ ὁ μακάριος· καὶ σώφρων μὲν ἦν Ἰωσὴφ, ἔστησε γὰρ κατὰ τῆς αἰγυπτίας τὸ τῆς σωφροσύνης ἀξιάγαστον τρόπαιον, ἀλλ' οὐ παρθενίας στρατηγὸς ὡς Ἰωάννης ἐγένετο· ὅσον δὲ παρθενίας καὶ σωφροσύνης τὸ μεταξὺ, αὐτὰ βοᾷ τὰ τῶν ἀρετῶν ἀξιώματα· καὶ ὁ κρείττων υἱῶν καὶ θυγατέρων τόπος, ὁ μόνοις ἐκεῖσε διδόμενος τοῖς ψυχῆς ὁμοῦ καὶ σαρκὸς τὴν ἐν Χριστῷ παρθενίαν τιμήσασι, καὶ μιμηταῖς τῆς τοῦτον τεκούσης ἀχράντου παρθένου γενομένοις τε καὶ ὑπάρξασιν· τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ πᾶσιν ἐπιφανὲς ἐφανέρωσε μὴ πάντας εἰπὼν τούτου τυγχάνειν χωρητικοὺς, τοῦ τῆς παρθενίας λέγω χαρίσματος, ἀλλὰ μόνους ἐκείνους ὁ Ἰησοῦς ὡς ἀξίους κατὰ θείαν ηὐτρέπισται πρόγνωσιν· ἠγαπήθη θεῷ καὶ Ἰακὼβ ἔτι κατὰ τὴν μητρῴαν νηδὺν διαιτώμενος· ἐῤῥέθη γὰρ θείᾳ φωνῇ πρὸς τὴν τοῦτον ἐγκόλπιον φέρουσαν, τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα καὶ τὸν Ἡσαῦ ἐμίσησα· ἀλλ' οὐ πνεύματος ἁγίου κυοφορούμενος γέγονεν ἔμπλεως· καὶ θεῷ παλαίειν παννύχιος ἴσχυσε· νὺξ γὰρ ἀγνοίας τότε θεοῦ τοῖς πᾶσιν ἐκέχυτο· ἀλλ' οὐ θεοῦ προτρέχειν καὶ θεὸν βαπτίζειν ἐδύνατο, ὁ μόνος

ἐν ἀνθρώποις Ἰωάννης ποιεῖν ἀπετόλμησεν· ὄρθρος γὰρ ὁ τῆς θεογνωσίας ἀναβεβήκει, λοιπὸν καὶ τῆς ἀληθοῦς ἡμέρας ἡ φαιδρότης ἐπέλαμπε· κἀκ τῆς πάλης ὁ ἀπάλαιςος τῷ μηρῷ διὰ τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἐκ μηροῦ γεννησομένους, ἐπέσκαζε, καὶ ὅλως ὀξυδρομεῖν οὐκ ἠδύνατο, προμηνύων αὐτῶν ἐμφανῶς τῷ αἰνίγματι, τὸ πρὸς τὴν θείαν χάριν ἐπιδημοῦσαν τῷ βίῳ βραδὺ καὶ δυσκίνητον καὶ τὴν ἐκ τούτου φανησομένην αὐτῶν πανολέθριον χώλανσιν, ἣν Ἰωάννης παντελῶς οὐχ ὑπέμεινε, καί τοι κατ' ἐκείνους ἐξ Ἰακὼβ κατ-αγόμενος· ἀλλ' εὔδρομός τις πρὸς ταύτην καὶ πρόδρομος γίγνεται τῆς ἰουδαϊκῆς ἀπιστίας καὶ νυκτὸς πόῤῥω καταλείπων τὰ μυστήρια.

8. Ἠβουλόμην δὲ καὶ τὸν Σαμψὼν παραγαγεῖν εἰς παράθεσιν· ἐκ στείρας γὰρ καὶ αὐτὸς ἐγεγέννητο, καὶ δεήσεως τῆς πρὸς θεὸν βλαστὸς ἀναπέφηνε, καὶ τὴν κεφαλὴν ἑκὼν οὐ κεκείρατο· ξυρὸν γάρ φησιν οὐκ ἀνέβη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· καὶ ἄλλοις δὲ θείοις τισὶν ἐκόμα δωρήμασιν· ἀλλ' ἡ Δαλιδὰ καὶ νῦν τὸ πορνίδιον πάλιν αὐτὸν γενναίως κρατήσασα ἀκολουθεῖν ἡμῖν πρὸς Ἰωάννην οὐκ εἴασεν· καὶ μεγάλοι μὲν ἐνώπιον κυρίου πάντες ἐτύγχανον, ἀλλ' οὐ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν ἐπιστρέψαντες φαίνονται· οὔτε Χριστοῦ τοῦ θεοῦ προωδεύκασιν ἐν Ἡλιοῦ δυνάμει καὶ πνεύματι, οὔτε καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα τῶν ἐν νόμῳ τραφέντων ἐπὶ τοὺς γεγονότας ἐν χάριτι μεθαρμόσαντες δείκνυνται, οὐδ' ἀπειθείας ἰουδαίους ἐν φρονήσει δικαίων τῶν ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένων ὡδήγησαν, οὔτε κυρίῳ ἐπὶ γῆς ἀναλάμψαντι λαὸν κατεσκευασμένον ἡτοίμασαν, οὔτε τὰ τούτων ἐσχήκασιν μείζονα· τί γὰρ μεῖζον τοῦ ἰδεῖν ἐν σαρκὶ καὶ βαπτίσαι τὸν

κύριον ὕδασιν, καὶ ἐκ στείρων ἔσχον μητέρων τὴν γέννησιν; καὶ ἄλλοις τισὶ πλεονεκτήμασιν ἔθαλλον, μεγάλοις μὲν εἰ πρὸς ἑτέρων ἀρεταῖς παραβάλλοιντο, μικροῖς δὲ λίαν εἰ τᾶς Ἰωάννου χαρίσμασι τολμοῖεν συγκρίνεσθαι· πρὸς ἃ δι' ὑπερβολὴν ἀνυπερβλήτου καὶ Ζαχαρίας τότε ὁ μέλλων Ἰωάννου πατὴρ ἀναδείκνυσθαι τὸν νοῦν ὡς ἐπ' ἀμηχάνοις τισὶν ἐκπληττόμενος, τῆς ἀπιστίας τὸ κέντρον ἐδέχετο· καὶ δὴ τούτῳ πληγεὶς πρὸς τὸν μακάριον ἔφασκεν ἄγγελον ἐκεῖνα τῆς δεινῆς ἀπιστίας τὰ ῥήματα· « κατὰ τί γνώ-
» σομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή μου
» προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς »· ἅπερ εἰπεῖν Ἰωάννου τὸν πατέρα, παντελῶς οὐκ ἔπρεπεν· εἴρηκεν δὲ οὐχ ὁ Ἰωάννου πατὴρ τῆς μεγάλα τε καὶ ἐξαίσια βοώσης φωνῆς, ἀλλ' ὡς τοῦ στενοφώνου καὶ βραδυγλώσσου νόμου φέρων τὸ πρόσωπον· στενόφωνος γὰρ ὁ Μωϋσῆς καὶ βραδύγλωσσος ὁ τοῦτον γεγραφὼς ἀναγέγραπται· ὅθεν εὐθὺς καὶ ᾧ πᾶν ἐπετάττετο, καὶ εἰκονίζειν ἐν ἑαυτῷ νόμου τοῦ μωσαϊκοῦ τὴν σιώπησιν, ἣν ἐπιφανέντος ἡμῖν ἐν σαρκὶ τοῦ μεγάλου νομοθέτου Χριστοῦ σεσιώπηκεν, ὡς νόμου βουληθεὶς γενέσθαι προτύπωμα· ἐπείθετο γὰρ τοῦ ἀγγέλου τὴν σιωπὴν αὐτοῦ καθαρίζοντος· « ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον
» τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε καὶ εὐαγ-
» γελίσασθαί σοι ταῦτα· καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν, καὶ μὴ
» δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ'
» ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου οἵ τινες πληρωθή-
» σονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν »· καὶ μάλα εἰκότως ἐπιτιμᾷ τὸ ἄφωνον, εἰ καὶ τῆς φωνῆς γεννήτωρ ἤμελλεν γενέσθαι· οὐ μόνον ὅτι τῶν ἐν νόμῳ διαπιστούντων γενέσθαι τύπος ἠνέσχετο, ἀλλ' ὅτι μηδὲ τὴν ταῦτα κηρύττειν στελ-

λομένην φωνὴν ἀπ' αὐτοῦ προϊέναι πεπίστευκεν, καὶ τῇ τῆς φωνῆς ἀπειστήσας προόδῳ, δικαίως τῆς φωνῆς ἐστερίσκετο, ἐπειδὴ δὲ δι' ὧν τίς ἁμαρτάνει, διὰ τούτων ὡς ὁ σοφὸς φησὶν Σολομὼν κολάζεται, ἵνα μάθοι τῇ ἐξ ἐρήμου προϊούσῃ φωνῇ μὴ ἀπιστεῖν, ἐξ ἀγόνου γὰρ γῆς ἤτοι μήτρας ὁ Ἰωάννης ἐξαίθωρε, καὶ ἐν ἐρήμῳ βοώσῃ ταῖς ἰουδαίων πίστεως καρπὸν οὐ τικτούσαις ψυχαῖς, ἢ καὶ τῇ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίᾳ ὡς καρπὸν οὐκ ἐχούσῃ τὸ πρότερον ἥμερόν τε καὶ τρόφιμον καὶ τρέφειν Χριστὸν κατὰ τὴν ἐν Σαμαρείᾳ βρῶσιν δυνάμενον· ἑκατέρῳ γὰρ τούτων Ἰωάννης ἐν ἐρήμῳ ἡ μεγάλη καὶ μεγάλα βοῶσα φωνὴ τὸ σωτήριον ὄντως βεβόηκεν κήρυγμα, τὸ καὶ καρποφόρον εἰς γῆν μεταβαλεῖν ἑκατέραν ἱκανὸν ἄκαρπον ἔρημον.

9. Τί γὰρ ἄρα καὶ ὁ πρεσβύτης ἐκεῖνος καὶ ἱερεὺς καὶ τοῦ νόμου παιδευτὴς καὶ διδάσκαλος, καὶ τὴν παράκλησιν τοῦ Ἰσραὴλ προσδεχόμενος, καὶ ὑπὲρ ταύτης ἀεὶ προσάγων σύντονον δέησιν, μὴ τοῖς ταύτης εὐαγγελίοις ἐπείθετο, εἰ μὴ τὸν ὑπὸ νόμον ἐν ἑαυτῷ προεζωγράφει ἄπιστον; εἰ μὲν γὰρ ἄγγελον ἅγιον ᾤετο τὸν τῷ θυσιαστηρίῳ παρεστῶτα, καὶ ταῦτα πρὸς αὐτὸν ἐκεῖθεν φθεγγόμενον, διὰ τί μετὰ πίστεως τῶν λεγομένων οὐκ ἤκουε; τὸ κατὰ τὸν Ἁβραὰμ καὶ τὴν Σάῤῥαν πρὸς τὸ πιστεῦσαι ῥυθμίζων ἑαυτὸν ὑποδείγματι· καί τοι εἰ καὶ τοῦτο μὴ ἦν, ἔδει πάντως θεῷ πιστεῦσαι θεσπίσαντι ξένον τί καὶ ὑπὲρ φύσιν ἐργάσασθαι· τί γὰρ ἐν τοῖς οὖσιν ἐστὶν ὃ μὴ θᾶττερον πρὸς ὕπαρξιν τῷ τοῦ θεοῦ πανσθενεῖ συντρέχει προστάγματι; ὃ καὶ Ἰὼβ ὁ θαυμάσιος ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ νήφει πειθομένης διδασκόμενος, θαυμασίως πῶς ἀνεβόησε· « οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν »· εἰ

δὲ δύναμιν ἐχθράν τινα καὶ ἀντίθεον τὴν πρὸς αὐτὸν φθεγγομένην ἐτόπαζε, τί τῶν λαληθέντων ἐπεζήτει τὴν πίστωσιν, λέγων, κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; εἰδὼς ὡς ψεύστης ἐστὶν ἀπ᾽ ἀρχῆς, καὶ ἀλήθειαν λαλεῖν οὐκ ἐπίσταται· καὶ ὡς τὸ πρῶτον ψευσάμενον, καὶ ὅλως δεχθεὶς ἐν τῷ ψεύσματι, οὐκ ἀπορήσει καὶ τὸ δεύτερον ψεύσασθαι· ὅπως μείζοσιν ἀπάταις αἰχμάλωτον τὸν ἁλῶντα ταῖς πρώταις αὐτοῦ προσβολαῖς ἀπενέγκαιτο· ἀλλ᾽ οὐ τοιοῦτος τίς εὐηθὴς ὁ Ζαχαρίας ὁ Ἰωάννου τοῦ μεγάλου πατὴρ ἐτύγχανεν, ἄπαγε· οὐδ᾽ ἐκ ῥίζης τοιαύτης οὕτω μωρᾶς ὁ γλυκύτατος οὗτος καρπὸς Ἰωάννης ἐφύετο, ὁ καὶ διὰ τοῦτο τάχα τρεφόμενος μέλιτι· ὅτι πᾶσι τοῖς τὴν ἐξαίρετον ἀγαπῶσι ζωὴν ἡδύς ἐστιν καὶ γλυκύτατος, πρὸς τὴν οἰκείαν αὐτοὺς δι᾽ ἔνθεον ἡδονὴν προσκαλεῖται τὲ καὶ προτρέπεται μίμησιν· ἀλλ᾽ ἔκστασιν ὁ πρεσβύτης ὡς ἔφημεν οἶμαι κατὰ τὸν Ἰσαὰκ ἐκεῖνον ὑπέμεινεν, ἵνα τοῦ μὲν νόμου τὴν σιγὴν, καὶ τὸν ὑπὸ νόμον προδηλώσοι τὸ ἄπιστον· τοῦ δὲ εὐαγγελίου τὴν βροντὴν τὴν πάντα τῆς οἰκουμένης κατακτυποῦσαν τὰ πέρατα, καὶ τῶν ὑπὸ χάριν ἐθνῶν τὸ πιστὸν προμηνύσειεν.

10. Οὐκοῦν μέγας ὁ ἱερεὺς καὶ μυστικῶς ἀπιστεῖ, καὶ μυστικώτερον ἀφαιρεῖται τοῦ λόγου τὴν πρόοδον διὰ τὸ τῆς ἰουδαϊκῆς ἀπιστίας ἀλόγιστον· κἀκ τούτου Ἰωάννης ὁ τοῦ λόγου πρόεισι πρόδρομος φέρων ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀρετὴν τοῦ γεννήτορος· εἴπερ ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γιγνώσκεται, καὶ οὐ δύναται δένδρον σαπρὸν καρπὸν καλὸν ποιεῖν κατὰ τὴν θείαν ἐκείνην φωνὴν καὶ θεότευκτον· εἰ γὰρ μὴ οὕτως τίς τοῦ πρεσβύτου τὴν ἀπιστίαν νοεῖν ἐθελήσειεν, ἔσται πολὺ τῆς Ἐλισάβετ ἐν ἀρεταῖς ἐλαττούμενος· ἐκείνη γὰρ καί τοι τούτων μηδαμῶς ἐπακούσασα, ἄναυδος γὰρ ὡς αὐ-

τὴν ὁ πρεσβύτης ἀνέλυσε τὴν μακαρίαν παρθένον ἐλθοῦσαν πρὸς αὐτὴν θεωρήσασα, καὶ τῆς παρθενικῆς πειθομένη προῤῥήσεως, θεοτόκον αὐτὴν εὐθὺς ἀνηγόρευσε· « εὐ-
» λογημένη σὺ ἐν γυναιξὶν, μεγάλῃ βοῶσα τῇ φωνῇ, καὶ
» εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου· καὶ πόθεν μοι
» τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρός με; ἰδοὺ
» γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτα
» μου· ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει ἐν τῇ κοιλίᾳ
» μου, ἣν καὶ ἀξίως ἐμακάριζεν λέγουσα, καὶ μακαρία ἡ
» πιστεύσασα, ὅτι ἔστι τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ
» παρὰ κυρίου »· οὐ μόνον γὰρ ἔγκυον αὐτὴν οὖσαν ἐπέγνω τῷ πνεύματι, ἀλλὰ καὶ τῶν παρὰ θεοῦ λελαλημένων αὐτῇ δι᾽ ἀγγέλου φωνῆς ἐπλούτει τὴν εἴδησιν· ὅπερ ἄπιστον ἂν εἴη παντελῶς καὶ ἀπείθανον· δείκνυσι γὰρ Ζαχαρίου τὴν πρὸς θεὸν τελειότητα, οὐ μόνον τὸ πρὸς αὐτὸν ἀπεστάλθαι τὸν ἄγγελον τὸν τὰ τοιαῦτα κατακοσμήσαντα ἐπὶ γῆς ἐπαγγελίᾳ, καὶ τὸ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ γενέσθαι, τὸ τῇ Χριστοῦ συγγενείᾳ σεμνύνεσθαι· ἰδοὺ γὰρ, φησὶν, Ἐλισάβετ ἡ συγγενής σου, αὐτὸς ὁ τὴν ἁγίαν παρθένον εὐαγγελισάμενος ἄγγελος· ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν μετὰ τὸν Ἰωάννου τόκον προφητικῶς μεμελῴδηκεν, καὶ τὰ περὶ Χριστοῦ προδιήγγειλεν « εὐλογητὸς, βοῶν, κύριος ὁ θεὸς τοῦ
» Ἰσραὴλ ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ
» αὐτοῦ, καὶ ἤγειρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν οἴκῳ Δα-
» βὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν
» ἁγίων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ· » καὶ τὰ ἕτερα ὅσα περὶ αὐτοῦ τούτοις ἐπήγαγεν, ἃ καὶ πρὸ θανάτου θεάσασθαι ἑκάστης ὥρας προσηύχετο.

11. Ὁμοίως δὲ καὶ ἀφ᾽ ὧν πρὸς τῷ τοῦ ᾄσματος πέ-

ματι περὶ τοῦ οἰκείου παιδὸς προεφήτευσεν « καὶ σὺ παι-
» δίον, λέγων, προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ
» πρὸ προσώπου κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ τοῦ δοῦναι
» γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν ἡμῶν
» διὰ σπλάγχνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν »· ἅπερ οὐκ ἀπὸ καρ-
δίας ἀλλὰ πνεύματος ἁγίου γενόμενος ἔμπλεος ἔλεγε· γέ-
γραπται γὰρ ἐν εὐαγγελίοις ὧδε περὶ αὐτοῦ· « καὶ Ζαχα-
» ρίας, φησὶν, ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου,
» καὶ προεφήτευσεν λέγων· » τί λέγων; ταῦτα δηλαδὴ
ἅπερ προλαβόντες εἰρήκαμεν· πρόδηλον δὲ ὡς οὐκ ἂν οὗ-
τος ὁ Ζαχαρίας ἁγίου σαφῶς ἐνεμπίπλατο πνεύματος, εἰ
μὴ πιστός τις ὑπῆρχε τῷ πνεύματι καὶ τῆς εὐκταίας αὐ-
τοῦ πληρώσεως ἄξιος· καὶ ὡς οὐδὲ Ἰωάννου πατὴρ ἐχρη-
μάτιζε, εἰ μὴ καὶ ταύτης ἦν τῆς ἀξίας ἐφάμιλλος· ταῦ-
τα μὲν οὖν ἅπαντα τῆς Ἰωάννου καθηγείσθω συλλήψεως,
δεικνῦντα πάντων αὐτὸν τῶν ἐν γεννητοῖς γυναικῶν πρὸ συλ-
λήψεως μείζονα· καθὰ καὶ ταύτην αὐτῷ Χριστὸς ἡ ἀλή-
θεια τὴν μαρτυρίαν ἀληθῶς μεμαρτύρηκε· ἵνα μὴ κατὰ τοῦ-
το τινὲς τὸ μὴ ἐκ μεγάλων τετέχθαι τινῶν ὑπολάβοιεν αὐ-
τὸν τινὸς τῶν ἀνθρώπων ἐλάττονα· ὃ καὶ τὸ γράμμα τὸ
εὐαγγελικὸν διὰ φροντίδος ὡς οἶμαι τιθέμενον διὰ τῆσδε τῆς
περὶ αὐτὸν προεκτεθείσης γραφῆς τὴν ὑπόνοιαν τῶν τοῦτο
μελλόντων ὑπονοεῖν προαπεκήρυξε φῆσαν ἐναργῶς· « ἦσαν δὲ
» καὶ οἱ ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πορευόμενοι ἐν πάσαις
» ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι· » τί
δέ; τοῦ τοιαύτην ἑλεῖν τότε Ζαχαρίαν καὶ τὴν Ἐλισάβετ
τοὺς Ἰωάννου γεννήτορας ψῆφον εὐαγγελικὴν μαρτυροῦσαν αὐ-
τοῖς τῶν ἀρετῶν τὴν ἀκρόπολιν, τὸ ὑπερέχον ἐστὶν ἐν ἀνθρώ-
ποις θεάσασθαι· οὐ μόνον γὰρ αὐτοῖς τὸ δίκαιον ἡ ἀδέ-

καστος ψῆφος παρέσχετο, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ προσήγαγεν· Θεῷ γὰρ μόνῳ καὶ δίκαιοι φαίνεσθαι νόμοις εὐαγγελικοῖς ἐπετήδευον, ὄμματι προφητικῷ ὡς ἤδη τεθέντας προβλέποντες· καὶ τὸ χεῖρα τὴν ἀριστερὰν τὸ δεξιὸν ἀποκρύπτειν πειρᾶσθαι πολίτευμα, φθάνειν τῆς τοιαύτης νομοθεσίας ἔργῳ καὶ πράξει τὸ πρόσταγμα· πρόσκειται δὲ καὶ τοῦτο τῇ ψήφῳ σαφῶς ἡ πασῶν ὁμοῦ τῶν μωσαϊκῶν ἐντολῶν καὶ δικαιωμάτων ἄμεμπτος πλήρωσις, ἵνα δείξῃ τοὺς ταυτηνὶ τὴν ἔννομον ἔχοντας, ἑκατέρους ἑκατέροις, τῆς τε τῆς παλαιᾶς νομοθεσίας ϛεφανουμένοις αὐχήμασιν, καὶ τοῖς τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας λαμπρυνομένοις ὑψώμασιν.

12. Τοιούτους γὰρ ἔδει καὶ ἔπρεπε καὶ τοὺς Ἰωάννου προβολέας ὁρᾶσθαι· ἐπειδὴ καὶ ὁ ἐκ τούτων ἡμῖν διαθήκης ἑκατέρας μεσίτης ἤμελλε δείκνυσθαι, καὶ συνέχειν ἐν ἑαυτῷ τῶν ἀμφοτέρων ἀληθῶς τὸ ἐξαίρετον· ὡμολόγηται γὰρ ὡς τῆς μὲν πρεσβυτέρας τέλος ὡρίζετο· τοῦ γὰρ προφητικοῦ χοροῦ τὸν ἀριθμὸν αὐτὸς τετελείωκεν, ἐπειδὴ καὶ πάντες οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ προεφήτευσαν· τῆς δὲ νεοτέρας ἀρχὴ καὶ προοίμιον, πάντων γὰρ τῶν ἀποστόλων αὐτὸς προηγήσατο· ἐπειδὴ προϊέναι τε καὶ προτρέχειν Χριστοῦ ἀξίαν ἁγίων ἀγγελικὴν ἀπεστέλλετο· Θεοῦ γὰρ ὡς ἄγγελος προβαδίζειν κεκέλευστο, καὶ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιαϛαὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν· ἐξ ἐκείνου γὰρ λαβοῦσα τὴν ἀρχὴν βιάζεσθαι διὰ τῆς εὐαγγελικῆς ἀγωγῆς ἑκουσίως ὑπὸ πάντων ἁρπάζεται· ἐξ ἱερέως τοίνυν καὶ προφήτου πατρὸς καὶ τἄλλα λαμπροῦ καὶ θεόφρονος ἐν κοιλίᾳ μητρὸς ἱερᾶς καὶ προφήτιδος, Ἰωάννης οὗτος ὁ ἐν πᾶσι προφήταις ἔχων τὸ περισσὸν συλλαμβάνεται, ὃς καὶ μόνος ἐν γαϛρὶ προεφήτευ-

σεν· ἐπεὶ παρόντα γαστρὶ παρθενικῇ τὸν δεσπότην ἔνωσε, καὶ μόνος ἐν γαστρὶ πνεύματος ἁγίου γέγονεν ἔγκυος, κυοφορῶν ἐν ἑαυτῷ καὶ κυοφορούμενος· κυοφορούμενος μὲν στείρᾳ μητρὶ, κυοφορῶν δὲ τὴν χάριν τοῦ πνεύματος καὶ ὠδῖνα προφητικὴν πρὶν ὠδινηθῆναι ποιούμενος, καὶ πρὸ τοῦ τεχθῆναι τίκτων τὸ πνεύματος χάρισμα· εἴπερ ἐν γαστρὶ κατὰ τὸν θεῖον Ἡσαΐαν λαμβάνουσι καὶ ὠδίνουσι· καὶ πάλιν ἔπειτα τίκτουσιν οἱ προφητικῶς ὑπηρετοῦντες τῷ πνεύματι, καὶ τὴν κρύφιον τούτου βουλὴν εἰς τοὐμφανὲς ἐξαγγέλλοντες· ἀλλὰ ταῦτα μὲν Ἰωάννης ὕστερον ἔδρασεν μετὰ τὴν αὐτοῦ παράδοξον σύλληψιν· ἐν στείρᾳ γὰρ μήτρᾳ συνείληπτο καὶ ἐν πρεσβύτιδι μητρὶ ὑπὸ πρεσβύτου πατρὸς κατεβέβλητο· πρὸ τούτου δὲ τέως ἡσυχάζει βίᾳ μὲν, μητρικῇ δὲ ὅμως κελεύσει πειθόμενος· οὐκ ἠβούλετο γὰρ ἀνενέργητον φέρειν τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, ἧς κατὰ τὴν ἀγγελικὴν φωνὴν ἐγκόλπιος ἔτι τελῶν ἐμπίμπλατο· ἐπειδὴ δὲ ὁ πενταμηνιαῖος ἐκεῖνος χρόνος παρῴχηκεν ὁ τὸν αἰσθητὸν ἡμῖν νόμον παραδηλῶν διὰ τὴν σύστυχον αὐτῷ πεντάδα καὶ προσφιλῆ τῶν σωματικῶν καὶ ταχυτέρων αἰσθήσεων, ὧν ἡ μήτηρ ὡς ᾔει μήτηρ ἑαυτὴν περιέκρυβε, καὶ τὸν ἀσίγητον τοῦτον προφήτην ἑαυτῇ συναπέκρυπτεν.

13. Μὴν δὲ λοιπὸν ὁ ἕκτος παρῆν· καὶ παρῆν ἡ παρθένος τὸν ἄκτιστον ἐν γαστρὶ κτιζόμενον φέρουσα· ἐν ἕκτῳ γὰρ αὕτη συλλαμβάνει μηνὶ τὸν ἐν ἓξ ἡμέραις τὸν ἑξαήμερον κόσμον τευξάμενον, καὶ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ τὸν ἄνθρωπον κτίσαντα, καὶ πάλιν αὐτὸν διὰ σταυροῦ πεπραχότα κακῶς, ἀνακτίσαντα· οὐκέτι τὴν ἡσυχίαν ἄγειν ὁ Ἰωάννης ἠνίσχετο, οὔτε τοῦ λόγου παρόντος ἠρεμεῖν ἡ φωνὴ κατεδέχετο· ἀλλὰ κήρυξ ἐγίγνετο πρόωρος, μηδαμῶς τῆς κηρύξεως

διὰ τῶν τῆς γλώττης δεσμῶν κωλυομένης· ἐβόα γὰρ τοῖς σκιρτήμασιν ὡς πάρεστιν ὁ δεσμῶν ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους λυτρούμενος· καὶ τὸ σκιρτᾶν ἡμῖν ὡς ἐκ δεσμῶν ἀνειμένων δωρούμενος· ἠγαλλία κράζων τῷ πνεύματι, ὃς ἀφίκετο πᾶν δάκρυον ἀπὸ προσώπου παντὸς ἀφαιρούμενος, καὶ σταθερὰν ἀγαλλίασιν τῷ γένει παντὶ χαριζόμενος· ἥπλοι τὸν δάκτυλον καὶ τοῦ θεοῦ τὸν ἀμνὸν ἐπεδείκνυε, καὶ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν δι' ἁμαρτίαν ἐρίφων σφαττόμενον, καὶ τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν τέλεον αἴροντα· ἄμφω τὰς χεῖρας ἐξέτεινεν, καὶ τὸ τοῦ σταυροῦ προεκήρυττε τρόπαιον· ὅπερ ὁ ἐν γαστρὶ παρθένου παρὼν κατὰ δαιμόνων ἱστᾶν παραγέγονεν· ὄρθιος ἵστατο καὶ τὴν ἐξ ᾅδου πάντων ἀνάστασιν μυστικῶς ἐκελάδει τῷ σχήματι· ἣν ὁ ἐν ἀσπόρῳ μήτρᾳ τότε κρυπτόμενος ἐν τάφῳ κρυφθεὶς ἐπεδείξατο· καὶ τάχα ἂν τῇ μητρὶ διεμάχετο, ὅτι τὰ τοιαῦτα βοᾶν ἐφιέμενον φυσικοῖς δεσμοῖς ἐνεπόδιζε, καὶ κατεῖχεν ἄκοντα δέσμιον, εἰ μὴ τὴν φωνὴν αὐτῷ θᾶττον δανείσασα πρὸς τὴν μακαρίαν παρθένον διαῤῥήδην φράσαι δι' αὐτῆς συνεχώρησε· « εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου· καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρός με » ; Ἰωάννου γὰρ τάχα τοῦτο τυγχάνει τὸ κήρυγμα, καὶ εἰ τὸ τῆς Ἐλισάβετ διεκεκήρυκτο στόματι· ἐπειδὴ καὶ τὴν συγγενῆ φωνὴν καὶ ταυτόλεκτον πρὸς τὸν σωτῆρα Χριστὸν ἀνακέκραγεν ὅτε πάλιν πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ τὸν ὄχλον βαπτίζοντα, ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθῆναι καὶ αὐτὸς παραγέγονε· ἀνεβόησε γὰρ καὶ τότε ὡς ἴδεν αὐτὸν προσεγγύζοντα, ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με ; ἐγνώρισας τῆς φωνῆς τὴν συγγένειαν ; γνώρισον τοῦτον εἶναι τὸν κἀκείνην καὶ ταύτην φθεγξάμενον· καὶ τὴν μὲν

δι' ἑαυτοῦ, τὴν δὲ διὰ τοῦ τῆς μητρὸς ἀνεφθέγξατο στόματος.

14. Οἶμαι δὲ τὸν οὕτως θερμὸν πρὸς τὸ κήρυγμα Χριστοῦ κατὰ τῆς κυοφορούσης καὶ τῆς πορείας εἰργούσης ἀλαλήτως ἐντυγχάνειν τῷ στείλαντι· δέσποτα σύ με κηρύττειν ἀπέστειλας τὴν σὴν ἐπὶ γῆς ἀνεκδιήγητον ἄφιξιν, καὶ ἡ μήτηρ κατέχει πηδήσασα· σὺ κελεύεις βοᾷν, καὶ αὕτη τὴν γλῶτταν συνέδησεν· σύ με προτρέχειν πέπομφας, καὶ αὕτη μοι τὸν δρόμον συνέκλεισε· δεσπότης ὑπάρχεις τῆς φύσεως· κέλευσον, καὶ ἡ φύσις τὸ κελευσθὲν διαπράττεται· μόνον πρόσταξον, καὶ κωλύειν ἡ μήτηρ οὐ δύναται· μόνον εἰπὲ, καὶ τὸ λεχθὲν εὐθέως γενήσεται· σύνδρομον γὰρ ἔχεις τῇ βουλῇ καὶ τὴν δύναμιν, καὶ πάντα τῷ σῷ παντοδυνάμῳ δουλεύει θεσπίσματι· εἰ δὲ τοῦτο μὴ κελεύεις με διαπράξασθαι, μὴ καταδικάσῃς μοι ῥαθυμίαν τοῦ δρόμου, ὁ τοῦ δρόμου νομοθετήσας τὴν κώλυσιν· αὐτὸς γὰρ τοὺς ὅρους ἔθου τῆς φύσεως οὓς ὑπερβαίνειν οὐκ ἔνεστιν τοὺς νόμοις δουλεύοντας φύσεως· ἀλλ' οὐδὲν ὁ δεσπότης τῆς φύσεως διὰ τὴν Ἰωάννου πρὸς τὸ κηρύττειν θερμότητα, καὶ τῆς ἀρχῆθεν αὐτῷ καλῶς θεσπισθείσης προέταττε φύσεως, ἧς καὶ αὐτὸς διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς γέγονεν ἄνθρωπος, νόμοις δουλεῦσαι σὺν ἡμῖν κατηξίωσεν· ἀλλ' ἐκεῖνα τάχα κἀνθάδε πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο ἃ καὶ μετὰ ταῦτα προσιὼν τῷ βαπτίσματι « ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμᾶς πληρῶ- » σαι πᾶσαν δικαιοσύνην· ἣν ὡς εἰκὸς Ἰωάννης ἀκούσας, ἡσύχασε καὶ ἔτι λαλεῖν οὐκ ἐτόλμησεν· καί τοι λίαν τῆς συνεχούσης αὐτὸν νηδύος τοῦ διορισαμένου πᾶσιν τοῖς κυησκομέναις καιροῦ προεξελθεῖν ἐπειγόμενος, καὶ τοῦ θεόθεν αὐτῷ δοθέντος κηρύγματος ἄρξασθαι· οὕτω δὲ μῆνας ἔτι

τρεῖς καὶ συνοικοῦντα τὸν κτίσαντα βλέποντι, καὶ τῶν αὐτῶν τῆς φύσεως θεσμῶν ἀνεχόμενον, ὁ τοῦ τόκου καιρὸς ἐπιγίνεται· τοὺς τρεῖς γὰρ ἡ τοῦτον κυοφοροῦσα παρθένος τῇ Ἐλισάβετ συμπαρέμεινεν, ὅπως ἐντελῶς ὁ ἐξ αὐτῆς προερχόμενος, καὶ κήρυξ ἀληθὴς τῷ κόσμῳ στελλόμενος, τῆς ὑπερτάτης τριάδος ὡς ἐν νεφέλῃ μωσαϊκῇ τῇ μητρῴᾳ γαστρὶ μυηθῇ τὰ μυστήρια· καὶ τίκτεται τοῦ ἐν μήτρᾳ τῇ παρθενικῇ κρυπτομένου θεοῦ διατάξει.

15. Καὶ τεχθεὶς τῆς μὲν τεκούσης μητρὸς εὐθέως τὸ ὄνειδος ἔπαυσεν, ὃν ἐκ τοῦ τῆς ἀπαιδείας ἔσχεν ἐγκλήματος· τῆς δὲ τοῦ τεκόντος πατρὸς γλώττης τὸν χαλινὸν οὐκ ἀπέλυσεν, ὃν ἐκ τοῦ τῆς ἀπιστίας ἔσχε προσκόμματος· καὶ παῖς μὲν τοῖς ὁρῶσι πᾶσιν εἶ ἀναμφίβολος· ἡ τεκοῦσα μὲν γὰρ τὴν ψυχὴν ἐλλαμπομένη τῷ πνεύματι, Ἰωάννην αὐτὸν ἠβούλετο λέγεσθαι· ὃ δὲ ἑβραϊκῇ μὲν ἐκφωνεῖται φωνῇ, εἰς τὴν ἑλληνίδα δὲ μετερχόμενον, θεοῦ χάριν δηλοῖ καὶ παράστασιν· οἱ δὲ συγγενεῖς καὶ τῆς συναγωγῆς φίλοι καὶ τρόφιμοι τῆς προφητικῆς ἐπωνυμίας ἀκούσαντες, καὶ παρεῖναι τῷ κόσμῳ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τὴν χάριν οἰόμενοι, ταύτην ἠρνοῦντο, καὶ μετὰ τῆς οἰκείας ἐμφάσεως ἔφευγον, καὶ δὴ καὶ ἀμείβειν αὐτὴν ἐπειρῶντο καὶ ἤθελον, καὶ τολμηρώτερον πρὸς τὴν φύσασαν ἔλεγον ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγγενείᾳ σου ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ· ἤμελλον γὰρ οἱ τὴν ἰουδαϊκὴν ἀποπληροῦντες συγγένειαν· ὁ δὲ πυξίδα λαβὼν διὰ νεύματος, ἐπεὶ λαλεῖν μὴ ἐδύνατο, Ἰωάννης τοὔνομα τοῦ παιδὸς ἀπεχάραττεν· οὐ μόνον δὲ τοῦτο τοῖς κηρίοις ἐνέγραφεν, ἀλλὰ καὶ γράφων τοῖς γράμμασιν ἐβόα τοῖς ῥήμασιν, τῷ τῆς χειρὸς κινήματι, σύνδρομον τῆς γλώττης ἐμφαίνων τὴν κίνησιν, καὶ τῇ γρα-

φίδι τρεχούσῃ δεικνὺς τὸν λόγον συντρέχοντα· τοῦτο γὰρ σημᾶναι βουλόμενος καὶ ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς ἐμφαντικώτερον ἔφησεν « καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψεν λέγων » Ἰωάννης ἔσται τὸ ὄνομα αὐτοῦ »· ἅμα γὰρ ἔγραφέν τε καὶ ἔλεγεν, καὶ σύγχρονον παρεῖχεν ὁρᾷν τὴν ἑκατέρου μέρους γλώττης καὶ χειρὸς ἑκατέρας ἐνέργειαν· οὐ γὰρ ἔγραφε μὲν, οὐκ ἔλεγεν δὲ· ἢ ἔλεγε μὲν, οὐκ ἔγραφεν δὲ, ἀλλ' ἔλεγεν ἴσως καὶ ἔγραφεν· καὶ ἡ χεὶρ κάτωθεν ἔθεεν, καὶ ὁ λόγος ἄνωθεν ἔῤῥεεν· καὶ οὐδεὶς ἑκατέρων κατὰ θατέρου τὴν νίκην, ἀλλ' ἄμφω φίλοι τοῦ δρόμου τὴν νύσσαν ἠσπάζοντο· καθὰ καὶ βαλβίδων ἔξω δραμόντες, καὶ ἄμφω νίκης στεφάνους εἰλήφασιν· οὐδενὸς τὴν ἧτταν ὁμολογεῖν ἐθελήσαντος· ἐφ' ᾧ καὶ ἐθαύμασαν ἅπαντες· θαύματος γὰρ ἦν ἀληθῶς τὸ πραττόμενον ἄξιον· καὶ εἰ τοῖς τότε τὸ χρῆμα θαυμάζουσι, μόνον σωματικῶς ἐθαυμάζετο, ἐπεὶ καὶ μόνον σωματικῶς ὑπ' αὐτῶν κατεφαίνετο· ἀλλὰ μὴν τοῖς μύσταις τοῦ πνεύματος οὐ μέχρι τῶν ὁρωμένων τὰ τοῦ πνεύματος στήσεται, ἀλλ' ἔχειν τί κρυπτὸν ὁ λόγος ἐνδείκνυται, ὃ διερευνῶντες τῷ πνεύματι, πνευματικῶς ἀνιχνεύσωμεν· καὶ τούτου θηράσαντες τοῦ λύχνου δηλαδὴ τὴν αὐγὴν ἡμῖν καταπέμποντος τοῖς τοῦ πνεύματος τέκνοις ὑμῖν, εἰς τροφὴν παραθώμεθα πνευματικήν.

16. Θεοῦ χάριν ἐλέγομεν Ἰωάννου σημαίνειν τὸ ὄνομα, ἐπειδὴ καὶ ταύτης ἐπέμπετο πρόδρομος, μηνυτὴς ἀγαθὸς ἀπεστέλλετο· θεοῦ δὲ χάρις ὁ τοῦ θεοῦ λόγος εἶναι πιστεύεται, ὁ δι' ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτίας αἴσχεσι βρίθοντας, ἐν σαρκὶ καθ' ἡμᾶς ἐσχηκὼς τὴν φανέρωσιν· καὶ τῶν μὲν τοιούτων ἡμᾶς λυτρωσάμενος αἴσχεων, δόξης δὲ τῆς οἰκείας πληρώσας καὶ χάριτος· οὕτως γὰρ ἁπάντων θεὸς καὶ πλάστης

καὶ πρύτανις πᾶσιν ὁμοίως ἐπέλαμψεν, ἰουδαίοις, ἕλλησι, βαρβάροις, ἰδιώταις, σοφοῖς, ἀσόφοις, δούλοις, δεσπόταις, καὶ πᾶσιν ἴσην τὴν τῆς οἰκείας φιλανθρωπείας αἴγλην προτέθεικεν, κἂν ἐξ ἰουδαίων σαρκικῶς ἀπετίκετο διὰ τὴν πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατριάρχην ἐπαγγελίαν καὶ ἔντευξιν, τὸν ἐξ ἐθνῶν μὲν τὴν γέννησιν ἔχοντα, ἰουδαίων δὲ τὸ γένος γεννήσαντα· ἢ γὰρ, ὁ Παῦλος φησὶν ὁ σοφώτατος, ἢ ἰουδαίων μόνον θεὸς ὁ θεὸς, οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; ἔστι γὰρ ἀληθῶς καὶ ἐθνῶν θεὸς ὁ θεός· ἐπεὶ καὶ εἷς καὶ μόνος ὑπάρχει θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως, τὴν πρὸς τούτους οὖν ἑκατέρους τῆς θείας χάριτος ἴσην καὶ ὁμοίαν ἐμφάνειαν· πάλιν ὁ Ζαχαρίας προφητικῷ κινούμενος πνεύματι, λόγῳ καὶ γράμματι Ἰωάννου τὸ θαυμαστὸν προσεκόμιζεν ὄνομα, τῷ ἐφαμίλλῳ τῆς ἑκατέρας δεικνὺς ἐκφωνήσεως ὡς μία τοῖς πᾶσιν τῆς υἱοθεσίας χάρις δοθήσεται τοῖς ἐκ νόμου καὶ ἐθνῶν ἐπ' αὐτὴν ἐπιστρέφουσιν, καὶ προϊεμένοις αὐτὴν καὶ λαμβάνουσι μετὰ πίστεως ἀληθοῦς καὶ ψυχικῆς καθαρότητος· « ὅσοι γὰρ αὐτὸν ἔλαβον, φησὶν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξου-
» σίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ
» θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ
» θεοῦ ἐγεννήθησαν· » πρόδηλον γὰρ ὡς ἰουδαῖοι μὲν τῷ τῆς πινακίδος ἐσημαίνοντο γράμματι, ὡς τῷ τοῦ νόμου δουλεύοντες γράμματι· τὰ ἔθνη δὲ τῷ τοῦ στόματος λόγῳ καὶ πνεύματι, ὡς λόγου μᾶλλον μετέχοντες καὶ τὰ τοῦ νόμου προσχωρήσαντες πνεύματι· ἐπεὶ καὶ ὁ νόμος αὐτὸς διπλοῦς ἐγνωρίζετο, τὸ μὲν ἔχον σαρκικὸν καὶ ἐν γράμματι, τὸ δὲ λογικὸν καὶ ἐν πνεύματι· αὕτη διερμηνευομένη ἡμῖν τὸ εὐαγγελικὸν τοῦτο μυστήριον τῆς Ἰωάννου διπλῆς ἐν ταυτῷ

καὶ μυστικῆς ἐκφωνήσεως ἡ αἰτία κατήλειπται, ἣν οὐχ ἡμεῖς ἐξ αὐτῶν εὑρεῖν δεδυνήμεθα, ἀλλ' Ἰωάννης αὐτὸς ὁ λύχνος ὁ ἄσβεστος ἀστράπτων καὶ τὰ κρύφια φωτίζων ὑπέδειξεν· ὅθεν νῦν ἡμεῖς μᾶλλον θαυμάζομεν ἢ ἐκεῖνοι· ἐκεῖνοι τὸ παλαιὸν ἀλλ' ἐπὶ μόνοις τοῖς ὁρωμένοις θαυμάζοντες· οὕτω δὲ Ἰωάννης ἐν βίῳ προέρχεται τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου προτρέχων τοῖς ἅλμασιν, ὥσπερ ἑωσφόρος τις δι' αὐγῆς, καὶ λαμπρότατος καὶ πάντας ἐκπλήττων τῷ μεγέθει τῆς οἰκείας λαμπρότητος, ἣν αὐτῷ προφέρειν παρείχετο ἡ ἡλίου τοῦ μετ' αὐτὸν εὐθὺς ἀνατέλλοντος δι' ὑπερβολὴν μαρμαρυγῆς καὶ ἄκρας τοῦ φωτὸς καὶ ἐκλάμψεως, ἡ μεγάλη τε καὶ περιφανὴς καὶ ἀχώριστος πρόοδος.

17. Οὗτος τεχθεὶς, καὶ Ἰωάννης κληθεὶς, καὶ τῷ οἰκείῳ μηνύσας ὀνόματι τοῦ μετ' αὐτὸν ἐκ παρθένου τεχθησομένου τὴν δύναμιν, λύει τοῦ τεκόντος καὶ κεκληκότος νόμῳ τὴν γλῶτταν δεσμοῖς βραδυγλωττείας πρὸ τούτου δουλεύουσαν, καὶ παρέχει τῷ βαρυφώνῳ νόμῳ καὶ πατρὶ φωνὴν ἡ φωνὴ διαπρύσιον τὸν λόγον κηρύττειν τὸν μετ' αὐτὸν φανησόμενον, τῷ καὶ τὴν προσοῦσαν Μωϋσεῖ τῷ νομοθέτῃ βαρυφωνίαν ἐλαύνοντι· πῶς γὰρ ἦν δυνατὸν πρὸ τοῦ λόγου τικτομένης τὸν λόγον τῆς φωνῆς ἀφωνίᾳ τὸν ταύτῃ γεγεννηκότα κατέχεσθαι; ἢ δεσμοῖς ἀλογίας τὴν γλῶτταν πιέζεσθαι μέλλοντος ὅσον οὐδέπου τοῦ λόγου προϊέναι καὶ τίκτεσθαι; πρόδηλον γὰρ ὡς μετὰ Ἰωάννην τὴν φωνὴν Ἰησοῦς ὁ λόγος γενόμενος, τὴν γλῶτταν τοῦ νόμου βραδυγλωττείας δεσμῶν ἐλευθέρωσεν· ἐσφράγιστο γὰρ αὐτοῦ καὶ τῆς προφητικῆς ἀπαγγελίας τὰ κρύφια, καὶ φωνὴν αὐτῷ μεγάλην καὶ εὔρυθμον δέδωκεν ἀπελάσας αὐτοῦ τὸ πρώην φαινόμενον ἄφωνον, καὶ ἐξελὼν αὐτοῦ τὴν ἀφωνίαν τῇ φα-

νερώσει τῆς οἰκείας ἐκλάμψεως, τὴν πρὶν αὐτὸν ἀφανῶς καταθλίβουσαν· διὰ τοῦτο γὰρ ἐν Ζαχαρίᾳ τῷ κατ' αὐτὸν ἱερεῖ καὶ προφήτῃ τυγχάνοντι, ἐτελεῖτο μυστικῶς τὰ ἑκάτερα, ὡς ἑκατέρου σαφῶς εἰκονίζοντι, τῇ μὲν ἱερωσύνῃ τὸν νόμον, καὶ τῷ γηραλαίῳ τῷ παλαιῷ τὴν νομικὴν παλαιότητα· τὸ δὲ τῆς προφητείας χάρισμα, τοῦ προφητικοῦ καιροῦ τὴν ὁμήγυριν· « ἀνεώχθη γάρ φησιν τὸ στόμα αὐτοῦ » παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν » τὸν Θεόν· » καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς Χριστοῦ κατὰ γῆν τοῖς ἐπὶ γῆς ἐπιφανέντος, ὃς καὶ λόγος ἐστὶ καὶ σοφία τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ προφητικοῦ στόματος ἡ σφραγὶς ἀπεσφράγισται, καὶ τῆς νομικῆς γλώττης ὁ δεσμὸς ἀπολέλυται· καὶ ὁμοίως ἑκάτεροι ὅ τε νόμος καὶ οἱ προφῆται λαλοῦσι φανερῶς Χριστοῦ τὸ μυστήριον, καὶ εὐλογοῦσιν αὐτὸν ὡς Θεὸν προαιώνιον; τῷ εὐαγγελικῷ συναθλοῦντες καὶ συμβροντῶντες κηρύγματι· διὰ ταῦτα τῶν τότε παρόντων ὁ σύλλογος καὶ τῶν γειτόνων ποιουμένων τὴν οἴκησιν, φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο· καὶ περιμερίμνως περὶ αὐτὸν διελέγοντο· καὶ τί ἆρα καὶ τίς Ἰωάννης ἔσται συνεχῶς διεσκέπτοντο· ὅτι γεννώμενος τοιαῦτα θαυμαστὰ συμβέβηκε πράγματα οἷάπερ ἐπ' ἄλλου τινὸς μὴ συνήκαμεν.

18. Ἀλλ' ἐγὼ φήσω πρὸς τὴν ἐκείνων διάσκεψιν, ἐπεὶ μηδ' ἄλλος τίς κατ' αὐτὸν μέχρις αὐτοῦ γυναικὸς ἀποτέτεκται, ἵνα καὶ τοιαῦτα συμβαίνῃ θαυμαστὰ καὶ παράδοξα· ἐπειδὴ γὰρ μείζων εἶναι τῶν ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μεμαρτύρηται, ταύτῃ τοι καὶ δόξης ἠξίωται τηλικαύτης γενέσθαι, ἵνα καὶ διὰ τοῦτο δοξάσοι Χριστὸν τὸν μετ' αὐτὸν δι' ἡμᾶς τεχθησόμενον· οὐ μόνον δὲ ταύτῃ τῇ διὰ τεράτων Χριστὸς τὸν οἰκεῖον ἠμφίασε πρόδρομον, ἀλλὰ καὶ

ἀοράτως αὐτῷ συνὼν ὡς Θεὸς παρὰ πᾶσιν ἐποίει μέγα καὶ ἐπίδοξον φαίνεσθαι· ἔχει γὰρ αὐτὸ περὶ τούτων τῆς εὐαγγελικῆς φωνῆς ἡ ὑφήγησις· « καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φό» βος τοὺς περιοικοῦντας αὐτοὺς καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρινῇ τῆς » Ἰουδαίας ἐλαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα· καὶ ἔθεν» το πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν λέγοντες· » τίς ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται ; καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ' » αὐτοῦ· » εἴργετο γὰρ οὐδαμῶς ἡ τοῦ κυρίου χεὶρ, ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος τοῦ εἶναι μετ' αὐτοῦ τῇ Θεότητι καὶ μεγαλύνειν αὐτὸν ὥσπερ πρῶτον αὐτοῦ καὶ μέγιστον κήρυκα· αὐτὸς γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ δεξιὰ καὶ χεὶρ καὶ βραχίων ὠνόμασται, ὡς πάντα δρῶντος δι' αὐτοῦ τὰ γενόμενα, κἂν ἐν μήτρᾳ παρθενικῇ σεσαρκωμένος συνείληπτο, καὶ ὡς ἐν θαλάμῳ βασιλικῶς κατευνάζετο· ὅθεν ὁ Ἰωάννης γεννώμενος πάντας ὑπερέχων τοὺς ἐκ γυναικῶν γεννωμένους ἐδείκνυτο, καὶ φόβον ἐγέννα καὶ ἔτικτε μέγιστον, οὐ μόνον τοῖς συνοικοῦσιν αὐτῷ καὶ ὁμόφροσι καὶ ποθοῦσι Χριστοῦ τὴν θεϊκὴν εἰς ἡμᾶς ἐπιφάνειαν· ἀλλὰ καὶ τοῖς περιοικοῦσι καὶ ἔξω τῆς χάριτος μένουσι διὰ τὴν ἐν τῷ τοῦ νόμου γραπτῷ δυσαπόσπαστον οἴκησιν· περιοικεῖν γάρ πως ἡμᾶς οὗτοι νομίζουσι μερικῶς τὸν νόμον δεχόμενοι, καὶ μονοστυχοῦντες τῷ γράμματι· δι' οὗ καὶ ὑφ' ἡμῶν γεγόνασιν ἔξοικοι καὶ τῆς αὐτῶν νοουμένης ἀποικίσθησαν χάριτος· ἐκεῖνοι μὲν οὕτως οἱ δείλαιοι δι' οἰκείαν κακόνοιαν τῆς ἐν νόμῳ κεκρυμμένης ζωῆς ἐξεβλήθησαν· ὁ δὲ ταύτης κήρυξ καὶ πρόδρομος μετὰ τοιαύτης τεχθεὶς γαλουχεῖται δυνάμεως· καὶ μετὰ μαζὸν εἰς τὴν ἔρημον ἔξεισιν, παντὶ τὰς ἐν ἀνθρώποις διατριβὰς ἀρνούμενος, ὡς οὐκ ἀξίας τῆς ὑπὲρ ἀνθρώπους αὐτοῦ διαγωγῆς καὶ βιώσεως· πῶς γὰρ ὁ μηδὲν ἔχων

χαμερπὲς καὶ ἀνθρώπινον, μὴ οἶκον, μὴ τροφὴν, μὴ σκέπην, μὴ φιλίαν, μὴ συναλλαγὴν, μὴ πρὸς γένος συνάφειαν, μὴ πρὸς γυναῖκα ὁμόνοιαν, μὴ ἄλλο τί τῶν ἐν κώμαις δρωμένων καὶ πόλεσιν, ἀνθρώποις συνῴκησεν ἐν πόλεσιν, ἢ κώμαις συνῴκησεν; ἔξεισιν δὲ οὐ Μωϋσέα ζηλώσας τὸν ἄριστον, εἰ καὶ πλείω Μωϋσέως τὰ θεῖα παιδεύεται, καὶ νομοθετῶν ἐπανέρχεται, καὶ λαὸν λυτροῦται πλανώμενον, καὶ ποδηγεῖ καλῶς πρὸς εὐσέβειαν ὑπ' αἰγυπτίων νοητῶν κακῶς ἐκθλιβόμενον· οὐδ' Ἠλίαν τὸν παλαιὸν ἐκμιμούμενος τὸν μεγάλα κατὰ γῆν ἐργασάμενον τέρατα, κἂν νέος Ἠλιοῦ προσηγόρευται, καὶ ἐν Ἠλιοῦ δυνάμει καὶ πνεύματι πρόεισι, καὶ Ἡρώδην τὸν νέον Ἀχαὰβ σωφρονίσων ἐπάνεισιν, καὶ ὑπὸ τῆς Ἡρωδιάδος τῆς ἄλλης Ἰεζάβελ διώκεται, καὶ διωκόμενος κτείνεται, οὐδέτερον τινὰ τῶν κατὰ τούτους τοῦ ἰδίου βίου σκοπὸν προτιθέμενος, εἰ μὴν πρὸς ἥττους τὴν ἀρετὴν τοῖς ἐνθέοις καὶ σώφροσιν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς κρείσσους εἴωθεν ἡ ἅμιλλα γίγνεσθαι· εἰ δὲ ἃ παρ' ἀνθρώποις Ἰωάννου τὸν κρείττονα βλέπειν ἡ φύσις οὐκ ἤνεγκεν ἄνθρωπον, ἄῤῥενα δὲ φημὶ διὰ τὴν ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους θηλείας καὶ ἄῤῥενας παναγίαν παρθένον καὶ σεπτὴν θεομήτερα, οὔτε Χριστὸς ἐννοεῖν συνεχώρησεν, φανερῶς ὡς οὐκ ἀνθρώπων τινὰς μιμησόμενος, ἀλλ' οὐρανίους ἀγγέλους εἰς τὴν ἔρημον ἔξεισιν, ἐπειδὴ καὶ τῆς αὐτῶν προσηγορίας ἠξίωτο.

19. Ἔσχε δὲ δικαίως πρὸς αὐτοὺς τὴν τοιαύτην ἔριν ἀγαθὴν καὶ φιλόθεον ὁ μόνος φανεὶς ἐπὶ γῆς ἐνσώματος ἄγγελος, ὡς καὶ τῆς αἰθρίας αὐτὸν ἀξίας συμμέτοχον, καὶ τὴν ἴσην μέλλων Χριστῷ λειτουργείαν προσάγειν Ἰορδάνου βαπτιζομένῳ τοῖς ῥεύμασιν, καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν

ὑπηρεσίαν ἣν δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ἐπιγείου ζωῆς ἀγγελικῶς ἐκτελῶν εἰσαγήοχεν· μετὰ τοιαύτης γοῦν Ἰωάννης τῆς ἐφέσεως, τὴν πατρῴαν ἑστίαν ἀφεὶς, ὡς χῶρον ὑψηλὸν τινὰ καὶ οὐράνιον τὴν ἔρημον ᾤκησε, πᾶσι διδοὺς ἐνορᾷν τῷ αἰνίγματι ὡς τὴν κατὰ σάρκα γεννήσασαν καὶ πατρῴαν συναγωγὴν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις Χριστὸς καταλείψειε, καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν ἔρημον ἐκκλησίαν ᾠκήσειε· καὶ τοῦτο οὐκ ἐπὶ χρόνον τινὰ, ἀλλ' εἰς ἀεὶ διαπράξοιτο, καὶ ἕως ἀναφανεῖν πάλιν τὸ δεύτερον ἀπ' οὐρανοῦ μετὰ δόξης πολλῆς καὶ δυνάμεως πρὸς τὸν ἀληθινὸν Ἰσραὴλ ἀναδεικνύμενον. « Τὸ » δὲ παιδίον ηὔξανεν, καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν » ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν » Ἰσραήλ· » ἴσασι γὰρ οἱ ἀγχινοίᾳ πατρικῇ στεφόμενοι, ὡς τοῖς ἰουδαίων δήμοις εἰπὼν ὁ Χριστὸς, ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος, οἶκον ἑαυτοῦ τὴν ἔρημον τῶν ἐθνῶν ἐκκλησίαν πεποίηται, καὶ σῶμα ἴδιον τοὺς κεκλημένους ἡγούμενος, καὶ ἐν ἴσῳ κεφαλῆς αὐτοῖς ἐπικείμενος· σῶμα γὰρ ἐσμὲν Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους, καὶ κεφαλὴν αὐτὸν ἔχομεν, ὡς τὸ τῆς ἐκλογῆς ἐκδιδάσκον σκεῦος φησίν· αὔξει τὴν ἡμῶν τῶν μελῶν καὶ τοῦ σώματος οἰκειούμενος αὔξησιν, καὶ κραταιοῦται πνεύματι ὁ τὴν πνευματικὴν ἡμῶν κρατύνων κραταίωσιν, ταύτην ἰδίαν διὰ τοὺς ἰδίους ἡμᾶς λογιζόμενος· εὖ δὲ καὶ τὸ ἐν ἐρήμοις αὐτὸν εἶναι φάσκειν τὰ λόγια· δείκνυσι γὰρ τοῦτο ἐμφαντικώτερον λέγοντα, ὡς οὐκ ἐν ἔθνει μόνον ἑνὶ καθὰ καὶ πρώην ἐν μόνῳ τῷ Ἰσραὴλ Χριστὸς ἐστι καὶ γίνεται, ἀλλ' ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καὶ ταῖς ἐκ τούτων λαχούσαις ἐκκλησίαις τὴν σύστασιν· οὕτως γὰρ πολλαχοῦ τῆς γραφῆς πληθυντικῶς ὀνομάζονται· νῦν μὲν ὄρη τὰ ὑψηλὰ, νῦν δὲ βουνοὶ, ἄρτι

δὲ πηγαὶ, καὶ ἄλλοτε νῆσοι τῶν ἐθνῶν, καὶ ἀλλαχοῦ πλεῖα Καρχηδόνος τροπικῶς σημαινόμενα· σὺ μὲν οὖν ὦ μακάριε βαπτιστὰ, καλέσω γάρ σε Χριστοῦ βαπτιστὴν, καὶ εἰ μήπω σε τοῦτο ποιεῖν ὁ λόγος ὑπέδειξεν, οὕτω τε καὶ διὰ ταῦτα τὰς ἐρήμους κατέλαβες, ὡς ἐγώ σε νοῆσαι καὶ φράσαι δεδύνημαι, μυστικώτερον πῶς αὐταῖς εὐαγγελιζόμενος τὴν καταλειψομένην θᾶττον αὐτὰς τῆς θείας χάριτος σωτήριον ἄφιξιν.

20. Ἐγὼ δέ σοι πρόθεσιν ἔχων τῷ λόγῳ συνέπεσθαι εἴργομαι καὶ καρτερῶς κωλύομαι· τοῦτο μὲν δι' ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, σοὶ γὰρ λέγειν τἀληθὲς οὐκ αἰσχύνομαι, ταύτην εἰδότα καὶ πρὸ τῆς ἡμῶν ἀγορεύσεως· τοῦτο δὲ, ὅτι περ ὁ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας καιρὸς ὡς ὁρᾷς παραγέγονεν, καὶ πάντας ἡμᾶς ὡς ἑαυτὸν κατέχειν βιάζεται καὶ σὺν σοὶ πρὸς τὴν φίλην χωρεῖν οὐκ ἀφίησιν ἔρημον· ὃν κἂν πρὸς βραχὺ οὔτε σοι ποθητὸν, οὔτ' ἐμοὶ δυνατὸν, οὔτε τῇ σῇ πανηγύρει πρέπον καθέστηκε· διό σοι συγγνώμης προσάγων τὴν αἴτησιν παρακαλῶ συμπαραμεῖναι τῷ πνεύματι, κἂν εἰ τῷ σώματι χωρεῖς πρὸς τὴν ἔρημον, καὶ τὴν σὴν ἀρωγὴν ἀπαύστως παρέχεσθαι τοῖς ταύτης ἡμῖν ἀδιαλείπτως ἐγχειρίζουσιν· εἴργει γάρ σε τόπος οὐδεὶς βοηθεῖν ἐπινεύσαντα, ἐν οὐρανῷ παρόντα τῷ πνεύματι, καὶ πάντας ἡμᾶς εὐχερῶς κατοπτεύοντα· καὶ ταύτην μέν σου τὴν σεβασμίαν πανήγυριν δίδου μετὰ τῆς ἀξίας ἡμᾶς πανηγυρίσαι τερπνότητος, καὶ ὡς σοί τε φίλῳ τῷ προδρόμῳ τῆς χάριτος καὶ τῇ θεῷ σοι κεχαρισμένῃ πολιτείᾳ κατάλληλον· τῆς παρούσης δὲ ζωῆς τὸ ἐπίλοιπον μόριον οὕτως ἄγοις καὶ περιέποις, ὡς ὁ νόμος κελεύει τοῦ πνεύματος, οὗ τύπος αὐτὸς ἡμῖν ἐν Χριστῷ προκεκάθηκας, ἵνα τούτου πληρω-

ρωταὶ ταῖς σαῖς ἐπιπνοίαις γιγνόμενοι, καὶ τῆς ἐνθάδε ζωῆς καλοίη Χριστὸς ὁ ταύτης χορηγὸς χωριζομένοις ἐν μιᾷ τῶν ὑπὸ σὲ τελουσῶν πόλεων, ὧν διδόναι σοί τε καὶ τοῖς μετά σε θείοις ἀνδράσιν, οὐ γὰρ τολμήσω κατὰ σὲ φᾶναι Χριστὸς ἐπηγγείλατο, ὡς ταῖς ἱεραῖς σου κἀνθάδε νομοθεσίαις βραχέως πῶς πειθαρχήσαντι· ὅπως καὶ ἡμεῖς ἐν ταύταις γινόμενοι, καὶ σοὶ μὲν ὡς ὑπασπιστῇ καὶ προστάτῃ καὶ φύλακι νομοθετεῖ τε καὶ παιδευτῇ τοῦ λαμπροῦ πολιτεύματος, τοῖς δὲ σοῖς ἤγουν τοῖς ὑπὸ σὲ ὡς συνδούλοις ἐνθάδε τελέσασιν καὶ γνησίοις μαθηταῖς συναπτόμενοι, κοινωνοὶ καὶ τῆς ἀποκειμένης σοι ζωῆς αἰωνίου γενοίμεθα, καὶ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ σὺν ἁγίῳ πνεύματι δόξα τιμὴ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΝ ΑΠΑΣΑΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΚΑΙ ΛΕΠΤΟΜΕΡΗ ΑΦΗΓΗΣΙΝ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΤῊ ΘΕΙΑ͂ ΙΕΡΟΥΡΓΙΑ͂ ΤΕΛΟΥΝΤΩΝ.

1. Τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑποσχομένου καὶ εἰπόντος, ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος διδάξει ὑμᾶς, καὶ ὑπομνήσει πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν, καὶ τ' ἄλλα ἀναγγελεῖ ὅσα ἀκούειν καὶ βαστάζειν ἄρτι οὐ δύνασθε· μετὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ παρακλήτου, ἀρχιερεῖς οἱ ἀπόστολοι ἐχρημάτισαν, τοῦ ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν ἐνοικήσαντος ἐν αὐτοῖς θείου πνεύματος, διδάσκοντος αὐτοὺς καὶ προχειρισαμένου εἰς ἓν ἕκαστον ἔθνος, οὗ τὴν διάλεκτον λαλεῖν τούτους ἐσόφισεν· ἐποίουν οὖν εὐχὰς μυστηρίων θείας ἱερουργίας καταλλήλους τῇ καρτερίᾳ τοῦ ἔθνους, καὶ τοῖς καιροῖς τῶν περιστάσεων, καὶ ταῖς ἐνέδραις τῶν διωκόντων· καὶ ἐν μὲν ταῖς εὐχαῖς καὶ ταῖς ἐκφωνήσεσιν ἴσως διέφερον ἀλλήλων· ὁ δέ γε τύπος τῆς παραδόσεως τῶν μυστηρίων παρὰ πάντων ἀπαραλλάκτως ὁ αὐτὸς ἐτελεσιουργεῖτο, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τοῦτο παρέδωκε. Μετὰ δὲ τοὺς θεηγόρους ἀποστόλους τινὲς τῶν θείων πατέρων ἰδιάζοντες, ἕκαστος εὐχὰς ἐποιεῖτο καὶ ἐκφωνήσεις, καὶ ἀπηρτισμένην ἱερουργίας ἀκολουθίαν· ὡς ὁ ἐν ἁγίοις ἐπιφανὴς Ἐπιφάνιος, καὶ

ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· πάντες δ' ὅμως ἐκ τῶν ναμάτων τῆς ζωηῤῥύτου πηγῆς τοῦ παρακλήτου ἠρύσαντο διδάγματα· ἅπερ ἡ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησία ὡς παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ λεχθέντα τε καὶ πραχθέντα ἐδέξατο· καὶ νῦν πρὸ τῶν ἄλλων ἡ ἱερουργία τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ Ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου κρατεῖ μετὰ τῶν προηγιασμένων, ἥν τινες Ἰακώβου μὲν εἶναι φασὶν τοῦ ὀνομασθέντος ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου, ἕτεροι δὲ Πέτρου τοῦ κορυφαίου, καὶ ἄλλοι ἄλλως.

2. Ἐπεὶ δὲ περὶ τῶν ἐν τῇ θείᾳ ἱερουργίᾳ τελουμένων πρόκειται λέγειν ἡμῖν, ἀναγκαῖον πρότερον εἰπεῖν τί τε δὲ ἐκκλησία καὶ τίνων δήλωσιν καθέστηκεν ἡ κόγχη, τὸ σύνθρονον, ὁ μύαξ, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἐκκλησία λέγεται ὡς ἐν ταύτῃ συναγειρομένων καὶ καλουμένων τῶν ὀρθοδόξων· ὀνομάζεται δὲ περιοχὴ, ὥσπερ ἔχουσα τὰ τοῦ θεοῦ τεράστεια· κόγχη δὲ κατὰ τὸ ἐν Βηθλεὲμ σπήλαιον, καὶ κατὰ τὸ σπήλαιον ἔνθα ἐτάφη· τὸ σύνθρονον ἐςὶ τύπος τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου, ἐν ᾧ νικήσας τὸν κόσμον μετὰ σαρκὸς ἀνελήφθη, καὶ ἐν αὐτῷ ἐκάθισε· σύνθρονον δὲ λέγεται καὶ οὐ θρόνος, διὰ τὸ συγκαθέζεσθαι τὸν υἱὸν μετὰ τοῦ πατρὸς· τὰ λοιπὰ σύνθρονα δηλοῦσι τὴν τιμὴν, ἣν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὀφείλουσιν ἀπολαβεῖν οἱ δίκαιοι· κατὰ τὸ "ἐγὼ εἶπα θεοί ἐςε·" συγκαθέζονται δὲ οἱ ἱερεῖς, ὡς τῷ Χριστῷ συνσταυρωθέντες σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις, τῶν διακόνων ἱσταμένων εἰς τύπων τῶν ἀγγέλων· Ἁγία τράπεζα δηλοῖ τὸ ἅγιον μνημεῖον, ἐν ᾧ ἐτάφη· ἡ δὲ ἁγία πρόθεσις ὁ τοῦ κρανίου τόπος ἐν ᾧ ἐσταυρώθη· καὶ διὰ τοῦτο θύεται ἐν αὐτῷ· ὁ κυβώριος ἐστὶν εἰς τύπον τῆς κιβωτοῦ τοῦ Νῶε· τὸ μὲν γὰρ κίβ κιβωτὸς, τὸ

δὲ ὤμιον τουτέςι διάταξις αὐτοῦ· τὰ δὲ παρακιόνια κατὰ μίμησιν τῶν τεσσάρων ζώων τῶν ὀφθέντων τῷ προφήτῃ.

3. Θυσιαστήριον λέγεται κατὰ τὸ ἐπουράνιον καὶ νοερὸν θυσιαστήριον ἐν ᾧ ἀντιτυποῦσι τὰς νοερὰς καὶ ἀΰλους ἱεραρχίας οἱ ἔνυλοι ἱερεῖς· τούτους δὲ εἶναι ὡς πῦρ φλέγον· ἢ κατὰ τὸ ἅγιον μνῆμα Χριστοῦ, ἐν ᾧ θυσίαν ἑαυτὸν προσήγαγεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ὁ Χριστός. Μύαξ ὁ ἐπάνω τοῦ βήματος, τύπος τοῦ πρώτου οὐρανοῦ· τὸ δὲ λοιπὸν ςέγος τῆς ἐκκλησίας εἰς τύπον τοῦ φαινομένου οὐρανοῦ, τὰς κανδήλας ὑφαπτούσας κάτωθεν ἔχον ἀντὶ τῶν ἀςέρων· τὸ δὲ βῆμα ἐστὶ κατὰ μίμησιν τοῦ ἐπουρανίου θυσιαστηρίου· καὶ ὥσπερ λειτουργοῦσιν ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, οὕτως ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι ἵστανται καὶ οἱ ἔνυλοι ἱερεῖς παρεςῶτες καὶ λατρεύοντες τῷ κυρίῳ διαπαντός· καὶ διὰ τοῦτο ἁρμόζει τὸν ἱερέα, ὡς πῦρ φλέγον εἶναι, καθάπερ τε καὶ ἄμεμπτον ἀπὸ παντὸς ῥύπου καὶ μώμου· οἱ ἱερεῖς ὁμοιοῦνται ἀρχαγγέλοις· ἢ γὰρ ὥσπερ Σεραφὶμ ἔλαβε τὸν ἄνθρακα καὶ δέδωκε τῷ Ἡσαΐᾳ, οὕτως καὶ οἱ ἱερεῖς λαμβάνουσι τὸν ἄρτον ἤ τοι τὸ δεσποτικὸν σῶμα καὶ διδόασι τῷ λαῷ. Μηδεὶς οὖν δοκείτω ἀντίτυπα εἶναι τὰ ἅγια τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον πιστευέτω προσφερόμενον μεταβάλλεσθαι εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. Ἄλλως. Τὸ βῆμα ἐστὶ τόπος ὑπόβαθρος· ὑποδεικνύει δὲ τὴν δευτέραν παρουσίαν, διὰ τὸ καθέντα ἐν αὐτῇ μέλλειν κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς.

Animadverte praeclarum de ss. eucharistia testimonium.

4. Κοσμήτης ἐστὶ κατὰ τὸ νομικὸν καὶ ἅγιον κόσμιον, ἐμφαῖνον τοῦ σταυρωθέντος Χριστοῦ τὸ ἐκσφράγισμα διὰ σταυροῦ κοσμούμενον, ἢ εἰς τύπον ὁ κοσμήτης τοῦ καταπετάσματος·

τὰ κάγκελλα ἀντίτυπα τῶν τοῦ τάφου καγκέλλων· χαλκὰ δὲ διὰ τὸ μὴ εἰσέρχεσθαι τινὰ ἁπλῶς· δηλοῦσι δὲ καὶ τόπον προσευχῆς, ἐν ᾧ σημαίνει τὴν μὲν ἔξωθεν τοῦ λαοῦ εἴσοδον, τὴν δὲ ἔσωθεν τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὑπάρχουσαν, καὶ μόνοις τοῖς ἱερεῦσι βατήν. Ἡ σωλεία εἰς τύπον τοῦ ποταμοῦ τοῦ πυρὸς τοῦ χωρίζοντος τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐκ τῶν δικαίων, κατὰ τὸν Παῦλον λέγοντα ,, ἑκάστου τὸ ἔργον τὸ πῦρ δοκιμάσει. Ὁ ἄμβων ἐκφαίνει τὸ σχῆμα τοῦ λίθου, ὃν κυλίσας ὁ ἄγγελος ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ, πλησίον τῆς θύρας τοῦ μνήματος, ἀναβοῶν ταῖς μυροφόροις τὴν ἀνάστασιν· αἱ βαθμίδες τοῦ ἄμβωνος δηλοῦσι τὴν τοῦ Ἰακὼβ κλίμακα. Ἡ γυναικωνῖτις γέγονεν ἵνα διαίρωνται αἱ γυναῖκες ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν· καθὼς αἱ μυροφόροι οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸν τάφον μετὰ Ἰωσὴφ καὶ Νικοδήμου, ἀλλ' ἱστάμεναι ἔξω ἐθρήνουν. Νάρθηξ ἐστὶ διὰ τὸ ἑστάναι τὸν λαὸν ἔξω ἐν τῇ τοῦ θυμιάματος ὥρᾳ. Τὰ κατηχούμενα εἰς τύπον τῶν μὴ κατερχομένων ἀγγέλων ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐκ τῶν οὐρανῶν σκοπούντων τὰς ἐν γῇ ἱεροτελεσίας· ἢ διὰ τὸ λέγειν τὴν γραφὴν " ἄρατε πύλας.

5. Τὸ σημαντήριον αἰνίττεται τὰς τῶν ἀγγέλων σάλπιγγας, ἐν αἷς οἱ ἄγγελοι μέλλουσιν σαλπίσειν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἐξυπνῆσαι πάντα τὰ ἔθνη. Ἡ ἐνδοτὴ ὁ κόλπος τῆς θεοτόκου. Τὸ εἰλιτὸν ἡ συνδόνη μεθ' ἧς ἐνεταφιάσθη. Ὁ δίσκος νεφέλης τύπον ἐπέχει ἐν μικρᾷ περιγραφῇ. Τὸ ποτήριον, περὶ οὗ εἶπε " πιέτε πάντες.,, Ἡ λαβὶς κατὰ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν λέγοντα " ἀπεστάλη πρός με ἓν τῶν Σεραφίμ·,, σημαίνει δὲ καὶ τὴν παρθένον, βαστάζουσα καὶ αὐτὸν τὸν οὐράνιον ἄρτον. Ἀστερίσκος καθὼς τὰ τέσσαρα ζῶα ἐπικαλύπτει τὸν οὐράνιον ἄνθρακα· ἔστιν δὲ καὶ διὰ

τὸ μὴ κολλᾶσθαι τοὺς μαργαρίτας ἐν τῷ δισκοκαλύμματι. Ἠθμὸς διὰ τὸ μή τι κοινὸν ἐμπεσεῖν εἰς τὸν θεῖον κρατῆρα. Αἱ κανδῆλαι καὶ οἱ κηροὶ τύπος εἰσὶ τοῦ αἰωνίου φωτός· δεικνύουσι δὲ καὶ τὸ φῶς ὅπερ ἐκλάμψουσιν οἱ δίκαιοι. Κυριακὴ λέγεται διὰ τὸ τὸν Χριϛὸν ἐν αὐτῇ ἐγερθῆναι· σημαίνει δὲ ἄκος παρὰ κυρίου, ἐν αὐτῇ γὰρ ἐθεράπευσεν τὸ ἀδαμιαῖον πάθος· οὐ κλίνομεν δὲ γόνυ ἐν αὐτῇ, διότι τὰ πίϛεως ἀνωρθώθη διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ· οὐ κλίνομεν γόνυ μέχρι τῆς κυριακῆς τῆς πεντηκοστῆς, διά τε τὰς ἑπτὰ ἡμέρας μετὰ τὸ ἅγιον πάσχα ἑπταπλωμένως κρατεῖν· ἤγουν ἑπτὰ ἐπὶ ἑπτὰ μθ' καὶ ἡ κυριακὴ ν', ἥτις τύπος τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· εὐχόμεθα δὲ κατὰ ἀνατολὴν καὶ δι' ἄλλα μὲν, μάλιϛα διότι ἐλπίζομεν τὴν ἐν Ἐδὲμ ἀπολαμβάνειν τροφὴν τὴν κατὰ ἀνατολὴν πεφυτευμένην.

6. Ἀρχιερεὺς τύπος ἐστὶ τοῦ δεσπότου· ὥσπερ γὰρ ὁ δεσπότης ἀποστέλλει τοὺς ἀγγέλους, οὕτως καὶ ὁ ἐπίσκοπος τοὺς ἱερεῖς. Λευκὴν στολὴν περιβέβληται ὁ ἐπίσκοπος διὰ τὴν μορφὴν τῶν ἄνω δυνάμεων, τουτέστι τοῦ δεσπότου· καθὼς καὶ Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ λέγει " τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών.„ Τριπλοῦν τὸ ὠμοφόριον περιβέβληται, διότι τὴν τριάδα ὑφίεται. Ἡ ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ ἱερέως στρογγύλη κουρὰ, δηλοῖ τὸν ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ὅτι ὁ διπλοῦς στέφανος ἐκ τῆς τῶν τριχῶν σημειώσεως, εἰκονίζει τὴν τοῦ κορυφαίου ἀποστόλου τιμίαν κάραν, ἣν ἀποκαρεὶς ὑπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐνεπαίζετο· ταύτην ηὐλόγησεν ὁ Χριστός. Κορυφὴ δὲ τοῦ δωδεκαλίθου, ὡς ἐστὶν ὁ ἀπόστολος Πέτρος, πυροειδὴς ἰϛὸς τοῦ ἱερέως κατὰ τὸν προφήτην " ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύμα-

τα. ,, καὶ πάλιν· " τίς οὗτος ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἐδώμ ; ὃ λέγεται κόκκινον· καὶ πάλιν ὅτι χλαμύδα κοκκίνην ἐφόρεσεν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ πάθει· οἱ πρεσβύτεροι κατὰ μίμησιν Σεραφὶμ εἰσὶ, ταῖς μὲν ςολαῖς δίκην πτερῶν κατακεκαλυμμένοι, ταῖς δυσὶ πτέριξι τῶν χειλέων τὸν ὕμνον βοῶντες, καὶ κατέχοντες τὸν νοητὸν ἄνθρακα Χριστὸν, ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῇ λαβίδι τῆς χειρὸς φέροντες.

7. Οἱ δὲ διάκονοι εἰς τύπον τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων ταῖς λεπταῖς τῶν λινῶν ὠραρίων πτέρυξιν ὡς λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν περιτρέχουσι. Στιχάριον λέγεται διότι ἔςηκεν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ· τύπος δέ ἐςι τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ ὡς λευκὸν, καθὼς καὶ ἡ ἀνθρωπίνη σάρξ· ἔχει δὲ καὶ μασχάλας διὰ τὴν ἐκ λόγχης κεντηθεῖσαν πλευράν. Τὰ εἰς τὰ μανίκια λωρία δεικνύουσι τὰ δεσμὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, δι' ὧν ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν καὶ Καϊάφαν, οὐ γὰρ ὄπισθεν, ἀλλ' ἔμπροσθεν ἔδησαν αὐτόν. Ἀνακολαφὴ τοῦ στιχαρίου ἀντὶ τῆς αἰσθητος ζώνης. Τὸ ζώννυσθαι τὸν ἱερέα διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐν πνευματικῇ διαγωγῇ διεζωσμένον, καὶ τὸ λογικὸν αὐτοῦ περισφίγγεσθαι. Τὸ φελώνιον ἐςὶν ὁ χιτὼν ὁ ἄῤῥαφος ὁ ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκφανθεὶς, ἔστι δὲ ἡ κοκκίνη χλαμύς. Τὸ ἐγχείριον τὸ λέντιον ἐστί· εἴ ἐστι στιχαροφελώνιον πυροειδὲς, διὰ τὸ λέγειν τὴν γραφὴν " διὰ τί σου ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια ; ,, εἰ δὲ λευκά εἰσι, δεικνύουσι τὴν μεταμόρφωσιν, καὶ ὅτι ὁ ἄγγελος ἐφάνη ταῖς γυναιξὶ λευκὸς, δεικνύων διὰ τῆς λευκότητος τὴν ἔλλαμψιν τῆς ἀναςάσεως· ὁ δὲ κάλαμος ἐςὶ παντὸς τοῦ λαοῦ. Τὸ ὠμοφόριον ἐςὶ κατὰ τὴν στολὴν Ἀαρὼν, ὅπερ ἐφόρουν οἱ ἐν νόμῳ ἀρχιερεῖς, σουδάρια μικρὰ ἐν τῷ εὐωνύμῳ μέρει περιτιθέντες.

8. Ἡ κουρὰ δηλοῖ, ὡς καὶ τοῦ ἱερέως, διότι ςέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἔθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Τὸ ἐπιτροῦλλιον τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἑδραίωμα τοῦ χερουβικοῦ θρόνου· ἐπαναπαύσεται γὰρ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τὰ Χερουβίμ· δηλοῖ δὲ καὶ ἀγγέλων θεωρίαν. Τὸ δὲ ςιχάριον λευσχήμων ὡς ἀγγέλου. Τὸ δὲ ὡράριον εἰς τύπον τῶν πτερῶν ἀγγέλων, διότι καταχέεται ἕως τῶν ποδῶν, καὶ ἐπίκειται τῷ ἀριςερῷ ὤμῳ, μηνύον τὰς δύο διαθήκας, τὴν μὲν νέαν ἔμπροσθεν, τὴν δὲ παλαιὰν ὄπισθεν· διὰ τοῦτο ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐὰν μὴ μίξει τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νέαν, οὐ κοινωνεῖ. Τὰ ἐγχειρίδια ἅπερ βαστάζουσιν οἱ διάκονοι εἰσὶ τὰ σουδάρια τοῦ χρωτὸς τῶν ἀποςόλων. Ἐπειδὴ γοῦν ταῦτα οὕτω προδιακέκριται, εἴπομεν καὶ περὶ τοῦ σώματος τοῦ θυομένου παρὰ τῶν ἱερέων. Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριςὸς καθ' ἑκάςην καταθυόμενος περὶ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας, ὡς ἐν κρανίου τόπῳ σταυρωθεὶς, οὕτως καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ προθέσει παρὰ τοῦ ἱερέως· μετὰ λόγχης δὲ ἵνα μὴ ἐπιλανθανόμεθα τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ πάθει τοῦ σταυροῦ μετὰ λόγχης νυγείσης ἀχράντου πλευρᾶς, ὁπηνὶ κἀυθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ, εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ἀνάπλασιν τοῦ παντὸς, ἅπερ προσφέρει ὁ ἱερεὺς θυσίαν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

9. Τὸ γοῦν προσαγόμενον πολλοῖς ὀνόμασιν ὀνομάζεται· καλεῖται γὰρ εὐλογία, προσφορὰ, ἀπαρχὴ, ἄρτος· εὐλογία μὲν ὡς τῆς ἀρᾶς τῶν πρωτοπλάστων ἀναίρεσις· προσφορὰ δὲ ὡς ἐξ ὅλου τοῦ ἀνθρωπείου φυράματος, οἷα τῆς φιλοτιμίας τῷ Θεῷ καὶ κτίςῃ εἰς τὰ τῶν ἁγίων ἅγια προσηνέχθημεν· ἀπαρχὴ δὲ ὡς πάντων τῷ Θεῷ προσενηνεγμένων τυγχάνουσα ἱερωτέρα καὶ ἀνωτέρα. Ἄρτος δὲ λέγεται ὡς τὸν οὐράνιον ἄρτον παραδηλοῦν, τροφὴν ἡμῶν μεταλαμβα-

νόντων γινόμενον· τὸ δὲ σφραγίζεσθαι τὴν προσφορὰν ὁ μέγας Βασίλειος παρέδωκεν· προσκομίζεται ἡ προσφορὰ διὰ τὸ κοινωνεῖν τὸν λαὸν ἕκαστον μερίδα· εἰ δὲ πληθύνει ὁ ὄχλος, χρὴ μελίζειν τὰς μερίδας, προσκομίζοντες τὸν ἄρτον καὶ ἀποτιθέντες αὐτὸν ἐν τῷ δίσκῳ, ὡς ἐν κεφέλῃ· λέγομεν οὕτως " ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη. ,, Ἡ πρόθεσις ἰσοδύναμος πέφυκε τοῖς τῶν ἁγίων ἁγίοις, μᾶλλον δὲ καὶ πολὺ ταύτης μείζων· ἢ καὶ τοῦ σπηλαίου τῆς Βηθλεέμ· ἢ τὸ ἐστρωμμένον ἀνώγεον, ἐν ᾧ συνδειπνήσας ὁ κύριος τοῖς μαθηταῖς ἔφη ,, τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν·,, λέγει δὲ εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. Ἀλλὰ τίς ἡ τάξις Μελχισεδέκ, καὶ τί παρ' αὐτοῦ προσφερόμενα; ἄρτος καὶ οἶνος οἷς τὸν Ἀβραὰμ ἐδεξιοῦτο· εἰ οὖν ἐξ ἑτέρας φυλῆς ὁ Μελχισεδὲκ, τύπος δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ λογίζεται καὶ πιστεύεται, ἐκβέβληται ἄρα ἡ λευιτικὴ ἱεροσύνη· ταύτης δὲ ἐκβαλλομένης, ἀνάγκη πᾶσα ἐστὶν καὶ τοῦ παλαιοῦ νόμου καὶ λατρείας γενέσθαι μετάθεσιν.

10. Περὶ δὲ τῆς ἡμετέρας λατρείας φησίν· "ἰδοὺ θυμίαμά μοι προσφέρεται ἐν πάσῃ τῇ γῇ· ὥσπερ γὰρ ὁ ὑπερούσιος Θεὸς σάρκα ἐκ τῆς παρθένου προσλαβόμενος ἐν μιᾷ ὑποστάσει τέλειος ἦν Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ὅμοιος ἡμῶν κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας, οὕτω καὶ τὸ καινὸν σῶμα ὡς ἔκ τινος κοιλίας καὶ αἱμάτων, καὶ σαρκὸς τοῦ παρθενικοῦ σώματος, τοῦ ὅλου ἄρτου φημὶ, παρὰ τοῦ διακόνου ἢ καὶ τοῦ ἱερέως διατέμνεται σιδήρῳ τινὶ, ὃν λόγχην λέγουσιν, ὅπερ ἀνωτέρω εἴρηται· καὶ οὕτως ἰδιοϋποστατικῶς ἐκ μέσου ταύτης ἀφιεροῦνται· τοίνυν ἄρτος τῆς προθέσεως, εἴτ' οὖν ὁ ἀποκαθαιρόμενος ἐμφαίνει, ὅτι ἀνέλαβε τὸ φύραμα ὅλης

τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ προσηνέχθη ὡς ἀπαρχὴ, καὶ ἐξαίρετον ὁλοκάρπωμα τῷ Θεῷ καὶ πατρί· ὁ μέν τοι διάκονος ἢ ὁ ἱερεὺς ἑτοιμάσας σὺν αὐτῷ καὶ τὸ μέλλον ἀποτελεῖσθαι δεσποτικὸν αἷμα ἐν τῷ προσήκοντι πάθους καιρῷ διὰ τῆς τοῦ ζωοποιοῦ πνεύματος ἐπιφοιτήσεως, ἀφίησι ταύτην ἐν τῇ προθέσει, τὴν εὐχὴν ἐπιλέγοντος τοῦ ἱερέως· οὗτος δὲ ὁ τὸ σῶμα διατέμνων ἀπὸ τῆς εὐλογίας, τὸν ἄγγελον μιμεῖται τῇ παρθένῳ τὸ χαῖρε προσφθεγξάμενον· οὕτω τοιγαροῦν ἀφίεται τὸ θεῖον σῶμα ἐν τῇ προθέσει ὥσπερ ἐν Βηθλεὲμ, ἔνθα γεγέννηται ὁ Χριςὸς· ὁμοῦ δὲ καὶ ὡς ἐν τῇ Ναζαρὲτ, ἢ ὡς ἐν τῇ Καπερναοὺμ, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τὸν τριακονταετῆ χρόνον τὸν πρὸ τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς διατριβῆς ὁ πρόθεσις ἀποπληροῖ.

11. Δίδοται ὁ καιρὸς παρὰ τοῦ ἀρχιερέως τῷ πρώτῳ τῶν ἱερέων μέλλοντι ἄρχεσθαι τῆς θείας μυςαγωγίας· οὗτος δὲ ὁ καιρὸς σχηματίζει τὸν περὶ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου ἀναφωνηθέντα καιρὸν τῆς προδρόμου Ἰωάννου γεννήσεως, καὶ τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐπιδημίας· ἀμφοτέρων γὰρ τούτων τῆς γεννήσεως τὸν καιρὸν μετὰ τῶν ἄλλων θεηγόρων Ἡσαΐας ἀριδηλότατα προεφήτευσεν. Περὶ μὲν τὸν Ἰωάννην οὕτως εἶπεν· " ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου·,, καὶ τ' ἄλλα ὅσα περὶ αὐτοῦ προηγόρευσε. Περὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ· " ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει·,, καὶ ὅσα περὶ τοῦ πάθους καὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναςάσεως προηγόρευσεν· ἐν τούτῳ γὰρ τῷ καιρῷ καὶ ἡ τοῦ ἀποκεκρυμμένου μυςηρίου πρὸ καταβολῆς κόσμου φανέρωσις, τὸ πέρας ἐνεδέξατο· ὁ δὲ ἱερεὺς ὁ τὴν ἔναρξιν τῆς θείας λειτουργίας ποιούμενος, εἰκόνα φέρει τοῦ προδρόμου Ἰωάννου τοῦ βαπτι-

στοῦ, προκαταρξαμένου τοῦ κηρύγματος καὶ λέγοντος "μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν„. Λέγει οὖν ὁ διάκονος, ὡς ἄγγελος, εὐλόγησον δέσποτα, αἰτούμενος ὑπὲρ τῆς θείας μυσταγωγίας πρὸς τὸν ἱερέα τουτέστι πρὸς τὴν θεότητα· καὶ προσκαλούμενος ὁ ἱερεὺς τοῦ ἐπιφοιτῆσαι τὴν ἁγίαν τριάδα τοῖς μυστηρίοις, λέγει· εὐλογημένη ἡ βασιλεία· ὁ δὲ λαὸς ἀλλοιωθεὶς τὴν θείαν ἀλλοίωσιν, ὡς ἐπὶ τῆς μεταμορφώσεως οἱ ἀπόστολοι, μετὰ χαρᾶς καὶ φόβου ἀποκρίνεται, ἀμήν. τουτέστι, ἀλήθεια. Ἀρχομένης δὲ τῆς θείας ἱερουργίας παραλέγεται μετὰ τὴν πρώτην αἴτησιν τὰ προφητικά, ἅμα μὲν ὡς προανακηρυττὰ τὰ ἀναφανέντα, ἅμα δὲ καὶ ὡς προηγησαμένης τῆς παλαιᾶς διαθήκης· εἷς νομοθέτης, οὗτος ὁ γεννηθεὶς ἐπ᾽ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐχρημάτισεν.

12. Χρὴ δὲ γινώσκειν ὅτι ἐν ἀρχῇ πάσης ἑωθινῆς τε καὶ λυχνικῆς τελετῆς, πρῶτον τῆς παλαιᾶς ψάλλονται οἱ ψαλμοί, εἶτα τῆς νέας χάριτος ᾄσματα, ἵν᾽ ἔχοιεν εἰδέναι πάντες, ὡς εἷς καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς καὶ δεσπότης ἐστὶν ὁ ταῦτα κἀκεῖνα νομοθετήσας Χριστός. Ἄδονται τοιγαροῦν ὡς εἴρηται μετὰ τὴν πρώτην αἴτησιν τὰ ἀντίφωνα, πρῶτον μὲν προτρεπόμενα τὸ ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ κυρίῳ τῷ τεχθέντι ἐπὶ σωτηρίαν παντὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· δεύτερον κηρύττοντα μεγαλοφώνως τό, ὁ κύριος ἐβασίλευσεν, τουτέστι, νῦν μειζόνως βασιλεύει ὁ πρὸ αἰώνων βασιλεὺς κύριος, ἐνδυσάμενος τὴν ταπεινὴν ταύτην σάρκα ἡμῶν, ἣν καὶ δύναμιν προσηγόρευσε, καθάπερ τὴν δοκοῦσαν τοῖς πολλοῖς αἰσχύνην τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, δοῦλον αὐτὸν ἐπωνόμασεν· ὥσπερ γὰρ βασιλεύς τις ἀεὶ μὲν τὸ κράτος καὶ τὴν δύναμιν ἔχων ἐν ἑαυτῷ, καὶ μὴ κεχρημένος τούτοις

πρὸς ἄμυναν τῶν ἐχθρῶν, ὕστερον δὲ θέλων ἐκδικῆσαι τοὺς ὑπηκόους, διαναστὰς ἐν σμικρῷ τινι ὅπλῳ θραύσει τοὺς πολεμίους· καὶ βυθῷ ἀπωλείας τούτους παραδοὺς, ἀκούει παρὰ πάντων τῶν ἐλευθερωθέντων τῆς τυραννίδος, νῦν ἐβασίλευσεν ὁ δεσπότης ἡμῶν, νῦν ἐνεδύσατο δύναμιν· τὴν βουλὴν αὐτοῦ καὶ τὴν θέλησιν τῆς ἐκδικήσεως, βασιλείαν καὶ δύναμιν ὀνομαζόντων· οὕτως καὶ ὁ προφήτης προορῶν τὴν ἐν σαρκὶ παροῦσαν τοῦ θεοῦ λόγου τὸν χρόνον καὶ τὴν ἐκδίκησιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τήν τε τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ δαιμόνων κατάλυσιν, ἔτι γε μὴν καὶ τοῦ θανάτου νέκρωσιν, καὶ τὴν τῶν παρ᾽ αὐτοῦ κατεχομένων ἐλευθερίαν, καὶ οἱονεὶ τῇ γεννήσει τοῦ κυρίου παρὼν τῷ σπηλαίῳ, τὰ νῦν ἐβασίλευσεν ἐξεφώνησεν, καὶ νῦν ἐνεδύσατο δύναμιν· οὐχ᾽ ὡς οὐχ᾽ ὑπάρχουσαν παρ᾽ αὐτῷ, ἀλλ᾽ ὡς ἀεὶ μὲν συνοῦσαν, εἰς προορωμένον δὲ καιρὸν ταμιευομένην ἐκλάμψαι. Εἴωθεν δὲ ἡ τοῦ πνεύματος χάρις ἡ πάντως βεβαιοῦσα τὰ μέλλοντα ὡς ἐνεστῶτα καὶ γεγενημένα ἀνακηρύττειν.

13. Συντέτακται δὲ τῷ τέλει τοῦ πρώτου ἀντιφώνου τὸ ταῖς πρεσβείαις τῆς θεοτόκου, σῶσον ἡμᾶς· τίνος χάριν; ἡ πάντως βεβαιοῦσα τὰ πρότερον εἰρημένα παρὰ αὐτοῦ τύπου περὶ τῆς ἀειπαρθένου. Τοῦ δευτέρου δὲ τὸ ἐφύμνιον ταῖς πρεσβείαις τῶν ἁγίων σου· ἐπεὶ γὰρ ὑπὲρ τῶν ψυχῶν καὶ συγχωρήσεως πταισμάτων τὴν θείαν τελοῦμεν μυσταγωγίαν, εἰκότως ὡς ὑπερτέραν οὖσαν τὴν θεοῦ μητέρα πάντων τῶν ἁγίων, ἢ καὶ αὐτῶν τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων, εἰς ἱκεσίαν προσκαλούμεθα· εἶτα τοὺς εὐαρετήσαντας τῷ ταύτης υἱῷ. Τὸ δὲ " ὁ μονογενὴς υἱὸς " παρὰ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἐμπεφώνηται· ὅπερ δείκνυσιν, ὡς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἀτρέπτως καὶ ἄνθρωπος ἐχρημάτισεν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἀν-

θρωπίνου γένους. Ὁ ἱερεὺς ἐξέρχεται βαστάζων τὸ εὐαγγέλιον, ὡς ὁ Χριστὸς τὸν σταυρόν· εἰ δὲ ὁ διάκονος βαστάζει, μιμεῖται τὸν ἀγγαρευθέντα Σίμωνα. Τὰ κηρία ὀψικεύοντα ἐν τῇ εἰσόδῳ, δεικνύουσι τὸ θεῖον φῶς· Ὁ μέντοι εἴσοδος τοῦ ἀρχιερέως τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου ἀνάδειξιν τοῦ Χριςοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν· μέχρι γὰρ ταύτης, εἰ καὶ ἦν ἀρχιερεὺς, ἀλλ' οὐχὶ πᾶσι δῆλος καὶ γνώριμος, οὐδὲ εἰς μέσον ἐςὼς καὶ κατὰ τὴν ὑπερφυῆ καὶ ἐξαίσια τελῶν· ἀλλ' ὁ τὸν καιρὸν λαχὼν ἱερεὺς ὡς πρόδρομος ἐνείργει τὸ διὰ μετανοίας βάπτισμα· ὃς εἰσελθόντα ἰδὼν τὸν ἀρχιερέα, μεθίςαται· μονονουχὶ ταῦτα τῷ Ἰωάννῃ φθεγγόμενος πρὸς ἑαυτὸν, τοῦτον δεῖ αὐξάνεσθαι, ἐκεῖνον δὲ ἐλαττοῦσθαι, καὶ εὐθὺς παραχωρεῖ τῷ ἀρχιερεῖ τὰ μείζονα τελεσιουργεῖν.

14. Βαςάζει δὲ ὁ διάκονος τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ὡς θείαν κέλευσιν τοῦ βασιλέως τοῖς ςρατηγοῖς τοῦ πιςοῦ λαοῦ προσάγων αὐτὸ, τοῦ ἱερέως ὄπισθεν ἐρχομένου καὶ διὰ τῆς ςολῆς αὐτοῦ, ὡς καύχημα ἐν ταπεινώσει καρδίας, φέροντος τὰ πάντα τῆς σταυρώσεως. Εἶτα οἱ ψάλται ἀνέρχονται ἐν τῷ ἄμβωνι, ψάλλουσι δὲ τό· δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ κυρίῳ· τούτῳ συμφωνοῦσι καὶ οἱ κάτω, δεικνύντες τὴν συμφωνίαν τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων· συμφωνοῦσι δὲ τούτῳ καὶ οἱ ἀπόςολοι· οἱ μὲν γὰρ ἔλεγον· δεῦτε, εὑρήκαμεν τὸν ποθούμενον· οἱ δέ· ἔρχου καὶ ἴδε· ἦλθον φησὶ καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· καὶ τ' ἄλλα ἁπλῶς ὅσα ἐχόμενα τοῦ βαπτίσματος. Τὸ, προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει, τοῦτο δηλοῖ· ἐπειδὴ, φησὶν, ὁ οὗτος ὁ νῦν φανεὶς, προαιώνιος μὲν ἐςι θεὸς, καὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης δημιουργός· γέγονε δὲ νῦν ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς πάντα τὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἴδια

ἔχων, πλὴν μόνης τῆς ἁμαρτίας· μέλλει δὲ αὖθις ἐν ὑςέραις καιροῖς μετὰ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, καὶ τῆς αὐτῆς ὑποςάσεως ἔρχεσθαι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· οὐκέτι μὲν τοιούτῳ σώματι, οὐκ ἀσωμάτως δέ. Δεῦτε προσκυνήσωμεν αὐτῷ πιστεύοντες ὡς θεῷ, προσπίπτοντες ὑπὲρ ὧν ἡμάρτομεν· προφθάσωμεν δὲ καὶ καταλάβωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐνταῦθα ἐν ἐξομολογήσει καὶ συντριβῇ καρδίας, ἵν' αὐτὸν ἐκεῖθεν ἵλεων εὕροιμεν κρίνοντα.

15. Μετὰ δὲ τὴν πλήρωσιν τούτων, εὐθὺς ὁ τρισάγιος ὕμνος ᾄδεται, τῆς θεότητος τοῦ υἱοῦ δηλῶν τὴν ὑπόστασιν, ναὶ μὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ζωοποιοῦ πνεύματος· τὸ ἅγιος ὁ θεὸς, οἱ τῆς ὑποςάσεως ἰδιότητα διαιροῦντες τῷ πατρὶ προσνέμουσι. Τὸ ἅγιος ἰσχυρὸς, τῇ ἰδιότητι τῆς ὑποστάσεως τοῦ υἱοῦ καὶ λόγου ἀφορίζουσι· τὸ δὲ ἅγιος ἀθάνατος, τῇ τοῦ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ πνεύματος ἀφιεροῦσιν· ἁρμόττει δὲ ταῦτα καὶ μιᾷ ἑκάςῃ ὑποςάσει· ἑκάςη γὰρ τούτων καὶ ἁγία ἐςὶν καὶ ἰσχυρὰ καὶ ἀθάνατος· φύσις μὲν γὰρ καὶ οὐσία τοῖς τρισὶ μία· ὄνομα δὲ κοινὸν ἡ θεότης· τούτου μέν τοι τοῦ τρισαγίου ὕμνου διὰ βραχέων τὰς ῥήσεις ὁ Δαβὶδ προανεκέκραγεν· ἐδίψησε, λέγων, ἡ ψυχή μου πρὸς τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα· καὶ ἀλλαχοῦ· τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν· καὶ τῷ πνεύματι τοῦ ςόματος αὐτοῦ· πνεῦμα ἡ δύναμις αὐτῶν· καὶ ἑτέρωθεν· ἐν τῷ φωτί σου ὀψώμεθα φῶς. Ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ Ἡσαΐου ἐκφωνηθεὶς σεραφικὸς ὕμνος, καὶ τὰ τρία ἅγια εἰς μίαν κυριότητα συνάγων, τίνα διαφορὰν φέρει τοῦ παρ' ἡμῶν ᾀδομένου τρισαγίου;

16. Μετὰ δὲ τὸ τρισάγιον ἀνέρχεται ὁ ἀρχιερεὺς ἐν τῷ συνθρόνῳ βαςαζόμενος ὑπὸ τῶν διακόνων ὡς ἀγγέλων, συν-

ερχομένων καὶ τῶν ἱερέων, καθὼς οἱ ἀπόςολοι συνῆλθον τῷ Ἰησοῦ ἐν τῷ ὄρει τῆς μεταμωρφόσεως· δηλοῖ δὲ τὴν ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν ἄνοδον, καὶ τὴν ἐκ τῆς γῆς χαμερποῦς πολιτείας τῶν Ἰουδαίων μετάθεσιν· ὡς ἐντεῦθεν δηλαδὴ μετὰ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ βαπτίσματος ἀρχὴν λαβούσης τῆς χάριτος. Τὸ δὲ καθίζειν ἐν τῷ συνθρόνῳ, δηλοῖ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τὴν σάρκα ἣν ἐφόρεσεν, καὶ τὸ πρόβατον ὃ ἔλαβεν ἐπὶ τῶν ὤμων, ὅπερ σημαίνει τὸ ὠμοφόριον, ὅ ἐςι τὸ ἀδαμιαῖον φύραμα, ἀνεβίβασεν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος, καὶ προσήγαγεν αὐτὸ τῷ Θεῷ καὶ πατρί· ἐπειδὴ γὰρ τὸ μὲν ἐθέωσε, τὸ δὲ ἐθεώθη, τουτέςι τὸ πρόσλημμα διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ προσενεγκόντος καὶ τὴν καθαρότητα τοῦ προσενεχθέντος, ἐδέξατο αὐτὸν ὁ πατὴρ καὶ Θεὸς ὡς θυσίαν καὶ προσφορὰν εὐάρεστον ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· ἢ καθέζονται ἐν τῷ συνθρόνῳ κατὰ τὸν προφήτην Δαβὶδ, ὅτι ἐκεῖ ἐκάθητο θρόνον εἰς κρίσιν. Ἐν τῷ δὲ ἑςάναι αὐτοὺς ἐν τῷ συνθρόνῳ, δεικνύων ὁ ἀρχιερεὺς τῷ λαῷ τὴν θείαν μεταμώρφοσιν, ἐκτείνας τὴν χεῖρα σφραγίζει τρίτον τοὺς ἱερεῖς, καθὼς ὁ Χριστὸς τοὺς αὐτοῦ μαθητάς.

17. Τοῦ δὲ τρισαγίου πληρωθέντος, σφραγίζει τὸν λαὸν ὁ ἱερεὺς λέγων, εἰρήνη πᾶσι, τουτέστι εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις παριστάμενοι ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ. Ἡ δὲ σφραγὶς ἣν εἴωθε ποιεῖν ὁ ἀρχιερεὺς ἐν τῷ τέλει τοῦ τρισαγίου, εἰς πλήρωσιν μὲν καὶ οἱονεὶ ἐκσφράγισμα τῶν περὶ Χριστοῦ προσηγορευμένων προφητικῶν φωνῶν χαρακτηρίζεται· ἡ γὰρ αὐτοῦ διὰ σαρκὸς παρουσία σφραγὶς ἐγένετο ἐπικυροῦσα τὰ ὑπ᾽ ἐκείνων προσηγορευμένα ὡς ἀληθῆ· αὕτη δὲ καὶ εἰς ἀρχὴν τῶν θεοπρεπῶν ἔργων καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀνάπλασιν τέτακται· ἀρκέσει δὲ ἡ σφραγὶς καὶ εἰς εἰρήνην, ἥ τις

τὰς τότε μερικὰς ἀρχὰς κατέλυσε, καὶ τοῖς ἐγγὺς καὶ τοῖς μακρὰν ἔθνεσιν ἐβράβευσε· πρὸς δὲ τὰ ἐπίγεια καὶ οὐράνια ὁ Χριστὸς ὁ τῆς εἰρήνης πατὴρ εἰς ἑνότητα ἤγαγε· καὶ μετὰ τὸ καθίσαι μετὰ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης, ἀναγινώσκεται τὸ λεγόμενον προκείμενον φερωνύμως ὀνομασθέν· πρόκειται γὰρ πάντων τῶν συμβολαίων τῆς χάριτος τῆς νέας· μηνύει οὖν τὴν τῶν προφητῶν ἐκφαντορίαν, τὴν προμήνυσιν τῆς παρουσίας Χριστοῦ τοῦ θεοῦ. Μετὰ ταῦτα ἀνέρχεται ὁ Παῦλος ὥσπερ τις ϛρατιώτης, καὶ τὴν οἰκείαν διδασκαλίαν τῷ πλήθει διατρανοῖ, ἤγουν τῶν ἀποστολικῶν πραγμάτων ἀνάγνωσιν, καὶ τῶν ἐπιϛολῶν αὐτῶν παρίϛησι τὴν ἐκλογήν, καὶ τὸ τέλος τῶν ὑποσχέσεων Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν· ἐξ ὧν ἡ δύναμις τούτου καὶ τὸ ἀδιάπτωτον τῆς ἀληθείας συνίσταται· ἔφη δὲ πρὸς αὐτοὺς " δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων·,, ὅρα τοίνυν πῶς τὸν κόσμον ὅλον ἐζώγρησαν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς πλάνης καὶ οἱ ἁλιεῖς καὶ ἀγράμματοι.

18. Εἶτα μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἀποστόλου, ὁ Δαβὶδ ᾄδει τὸ ἀλληλούϊα· δηλοῖ τὸ μὲν ἀλ, ἐφάνη· τὸ δὲ ἠλ, ὁ θεός· τὸ οὔϊα, αἰνεῖτε τὸν ζῶντα θεόν. Τὸ ὠμοφόριον ἀφαιρεῖται τοῦ ἀρχιερέως εἰς τὸ ἔσχατον ἀλληλούϊα, εἰς ἀπόδειξιν τοῦ πληρωθῆναι τὸν νόμον, καὶ τοῦ τὸν ἀρχιερέα ἱερουργεῖν τὴν νέαν χάριν. Ὁ δὲ θυμιατὸς, ὁ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἀλληλούϊα μετὰ θυμιάματος κινούμενος, τὴν χάριν δηλοῖ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν δεδομένην τοῖς μαθηταῖς ὅτε τούτους ἀπέϛειλε τοῦ ἰᾶσαι πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν Ἰσραήλ. Μετὰ τὸ ἀλληλούϊα λαβὼν ὁ ἱερεὺς ἢ ὁ διάκονος τὸ ἄχραντον εὐαγγέλιον, ὡς ἄγγελος ἀποϛαλεὶς, μετὰ τῆς θείας κελεύσεως ἀνέρχεται εἰς τὸν ἄμ-

βωνα καὶ πληροῖ τὴν προφητείαν Ἡσαΐου τὴν λέγουσαν "ἐπ' ὄρους πεδινοῦ ἄρατε σημεῖον.„ Ἡ ἔκτασις τῶν χειρῶν τοῦ πλήθους δείκνυσι τὴν εὐχαριστίαν ὡς ἀξιωθέντος τοιούτων θαυμάτων. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἀναπτύσσει τὴν κέλευσιν μετὰ φρίκης, καὶ ἀναγγέλλει ταύτην τῷ λαῷ· μετὰ σιγῆς ἱσταμένων καθὼς Μωϋσῆς καὶ Ἡλίας καὶ πάντες οἱ προφῆται, ὁμιλοῦντος αὐτοῖς τοῦ θεοῦ, καὶ τοῖς ἀποστόλοις λέγοντος, ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν πτύξας αὐτὴν ὁ ἀναγνοὺς, μετέρχεται διδοὺς πᾶσιν ὡς υἱοῖς ἀσπάζεσθαι αὐτήν. Τὸ εὐαγγέλιον ἐστὶ μηνυτικὸν τῆς παρουσίας Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καθ' ἣν ὠράθη ἡμῖν οὐ δι' αἰνιγμάτων, ἀλλ' ἐμφανῶς· δηλοῖ οὖν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ τοὺς λόγους, τὰς ἐντολὰς, τοὺς νόμους οὓς ἡμῖν ἔθετο, τὰ πάθη, τὴν ταφὴν, τὴν ἀνάστασιν, καὶ αὐτὴν τὴν ἀνάγνωσιν· τῶν γὰρ θαυμάτων οἱ εὐαγγελισταὶ ὀλίγους ἐποιήσαντο λόγους, ἑνὶ ῥήματι πλήθη ἄπειρα θαυμάτων παραδηλώσαντες.

19. Τέσσαρα δὲ τὰ εὐαγγέλια κατὰ τὰ τετράμορφα ζῶα, ἐν οἷς κάθηται ὁ τῶν ὅλων θεὸς, πρὸς ὃν ἀναφέρεται ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ· ὧν τέσσαρα φαινόμενα πρόσωπα, τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, τὸ δεύτερον ὅμοιον μόσχῳ, τὸ τρίτον ὅμοιον ἀνθρώπῳ, τὸ τέταρτον ὅμοιον ἀετῷ· τὸ μὲν οὖν πρῶτον τοῦ λέοντος τὸ ἔμπρακτον αὐτοῦ καὶ ἡγεμονικὸν χαρακτηρίζει· τὸ δὲ δεύτερον τὴν ἱερουργικὴν τάξιν ἐμφαίνει· τὸ τρίτον τὴν κατὰ ἄνθρωπον αὐτοῦ παρουσίαν καὶ φανέρωσιν διαγράφει· τὸ τέταρτον ὅμοιον ἀετῷ πετωμένῳ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφιπταμένην δύναμιν σαφηνίζει. Τὸ μὲν οὖν κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον τὴν ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἡγεμονικὴν αὐτοῦ καὶ πρακτικὴν καὶ ἔνδοχον γέννησιν διη-

γεῖται· γράφει γὰρ "ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος.„ Τὸ δὲ κατὰ Λουκᾶν τὸν τοῦ ἱεραρχικοῦ χαρακτῆρος τύπον παρίστησιν, ἀπὸ γὰρ τοῦ Ζαχαρίου ἱερέως θυμιῶντος ἄρχεται. Ματθαῖος δὲ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν αὐτοῦ διηγεῖται "βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ·„ ἀνθρωπόμορφον δὲ τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον. Μάρκος δὲ ἀπὸ τοῦ προφητικοῦ πνεύματος τοῦ ἐξ ὕψους ἐπιόντος τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἀρχὴν ἐποιήσατο λέγων· "ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου, ὡς γέγραπται ἐν προφήταις·„ τὴν πτερωτὴν εἰκόνα τοῦ εὐαγγελίου διὰ τούτου δεικνύς.

20. Τὸ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ εὐαγγελίου σφραγίσαι τὸν λαὸν τὸν ἀρχιερέα, ὑποδεικνύει τὴν μέλλουσαν παρουσίαν ἔσεσθαι ἐν τῷ ςφε´ ἔτει, τῆς ψηφίδος τῶν δακτύλων ἐμφαινούσης ἑξάκις χίλια πέντε. Ἡ δὲ μετὰ τῶν θείων εὐαγγελίων ἀνάγνωσις, εὐχαὶ καὶ αἰτήσεις ἄχρι τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου, τὴν ἐπὶ τρισὶ χρόνοις διδασκαλίαν ὑπεμφαίνουσι τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν, καὶ τὴν πρὸς τὸ ἅγιον βάπτισμα εὐτρεπιζομένην κατήχησιν, ὅτε δὴ καὶ οἱ κατηχούμενοι ὡς ἀμύητοι καὶ μήποτε καταξιωθέντες τοῦ θείου βαπτίσματος καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ἐξέρχονται. Αἱ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ τούτων γινόμεναι εὐχαὶ, ὑπὲρ αὐτῶν τε γίνονται τῶν κατηχουμένων, πιςῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀρχιερέως· ἐννοοῦντες γὰρ οἱ θεσπέσιοι πατέρες ὁποίαν εἶναι χρὴ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν χεῖρα τοῦ μέλλοντος ἅπτεσθαι τοῦ παναχράντου σώματος Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ ὡς καθαρωτέραν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων δεῖ ταύτην τυγχάνειν, τὰς ὑπὲρ τῆς συγχωρήσεως τούτων εὐχὰς διὰ φιλανθρωπίαν θεοῦ ἐσομένην ἐξέθεντο. Οἱ διάκονοι ἁπλοῦσι τὸ εἰλιτὸν, ὡς Ἰωσὴφ καὶ Νικόδημος μέλλοντες καὶ αὐτὸν ἐνταφιάζειν τὸν κύριον. Λέγεται δὲ τὸ, οἱ κατηχούμενοι προ-

ἔλθετε, τρὶς ἵνα ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων ςαθῇ πᾶν ῥῆμα. Κλίνων ἑαυτὸν ὁ ἱερεὺς ἐν τῇ εὐχῇ δείκνυσι τὴν δουλείαν. Εἶτα φωνεῖ ὁ διάκονος, σοφία, τουτέςι θεέ· βοᾷ ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν θεὸν, ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου· εἶτα οἱ ψάλται ὡς μελισσῶν ἀγγέλων προτρέπουσι τὸν λαὸν εἰς τὸν χερουβικὸν ὕμνον. Ὁ δὲ χερουβικὸς ὕμνος παρακελεύεται πάντας ἐντεῦθεν καὶ μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἱερουργίας προσεκτικώτερον ἔχειν τὸν νοῦν, πᾶσαν βιωτικὴν μέριμναν κάτω ἀφέντες, ὡς βασιλέα μέλλοντες μέγαν ὑποδέχεσθαι διὰ μεταλήψεως τοῦ ἁγίου σώματος αὐτοῦ. Ἐν δὲ τῷ λέγειν τοὺς ψάλτας τὸν αὐτὸν ὕμνον ἅμα τῷ λαῷ, σημαίνεται ὅτι καὶ οἱ ἄγγελοι συνψάλλουσιν ἐν τοῖς ὑψίςοις.

21. Τὸ σκευοφυλάκιον ἐν ᾧ γίνεται ἡ προσκομιδὴ, ἐμφαίνει τὸν τοῦ κρανίου τόπον, καθὼς προετυπώθη τῷ Ἀβραὰμ ὅτε ἐςύβαζε τὰ ξύλα, καὶ ἔθηκε τὸν υἱὸν, καὶ ἀνήνεγκε τὸν κριόν. Ἱερεὺς μόνος ἱςάμενος ἐν τῷ ναῷ τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου ᾀδομένου, τύπον δεικνύει τοῦ πατρὸς ἐκδεχομένου τὴν τοῦ υἱοῦ προέλευσιν. Τὰ ῥιπίδια εἰς τόπον τῶν Χερουβὶμ καὶ τῶν Σεραφὶμ προηγοῦνται, καὶ τὰ σκῆπτρα, καὶ αἱ ῥομφαῖαι ὡς σύμβολα βασιλέως. Ἀρχιδιάκονος βαστάζων τὸ ὠμοφόριον διέρχεται, ὡς ἄγγελοι, βαςάζων τὴν παλαιὰν χάριν ὀψικεύουσαν τὴν νέαν χάριν. Διάκονοι ὡς νεφέλαι μετὰ σώματος προέρχονται ὡς τῆς θεότητος ἐπαναπαυομένης ὡς ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ τῶν Χερουβίμ. Τὰ ἅγια ἀπὸ τῆς προθέσεως ἕως τοῦ θυσιαστηρίου προέρχονται, εἰς τύπον τῆς τοῦ κόσμου διαγωγῆς τοῦ Χριςοῦ ἕως τῆς ταφῆς αὐτοῦ· καὶ ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸς καὶ ὡδήγησε τοὺς μάγους ἰδεῖν τὴν ἐν σαρκὶ αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς σωτήριον ἐπιδημίαν· δηλοῖ δὲ καὶ τὴν ἀπὸ Βηθανίας πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ τοῦ κυρίου εἰσέλευσιν . .

ΛΕΙΠΕΙ.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΑΝΑΚΡΕΟΝΤΕΙΑ

I

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ.

Ἀπὸ πνεύματος θεοῖο
Ἐπ' ἀποστόλους μολοῦντος,
Πυρίνην ἐμοὶ παράσχοις,
Μαρίη, λιτῆσι γλῶσσαν.
Βροτέῃ λέγειν γὰρ ὄντως
Σφαλερὸν πέφυκε γλώττῃ,
Θεόπαις, τεὴν λοχείην
Θεόθεν βροτοῖς φανεῖσαν.
Γενέτης Θεὸς τὰ ὄντα
Σοφίῃ τέτευχε πάντα,
Ἀγαθῶν ὅπως τε θείων
Ἐσαεὶ κτίσις μετάσχοι.
Διὸ δὴ χερῶν κρατίστων
Ἀπὸ γῆς κόνιν κομίσσας,
Μερόπων ἔτευξε φύτλην
Μεγάλα βροτοῖς ὀπάζων.
Παρθενικῆς Μαρίης ἔθνεα κόσμου
Σεμνὰ κυηφορίην μέλψατε πάντα.
Μερόπων ὅλη γενέθλη

Μαρίης κλυτῇ κυήσει
Ἱερὸν μέλος λιγαίνοις.
Ἐπὶ γῆς δ' ἄνακτα θῆκεν
Τὸν Ἀδὰμ βροτῶν τοκῆα,
Ἵνα τῶν ὅλων ἀνάσσῃ
Χθονίων κτίσαντος ἔργων.
Ζαθέως δ' Ἀδὰμ βιοῦντι
Στυγερὸς φθόνησε δαίμων,
Διό μιν δράκων κατέκτα
Ἀπάτης ξίφος δονήσας.
Ζόφον ἐς φρένας δὲ πᾶσα
Μερόπων τρέφουσα φύτλη,
Πάλιν ἐς χθόνα προκύπτει
Θανάτου φθορᾷ πεσοῦσα.
Θεὸς εἰσορῶν δὲ ταῦτα,
Ἔλεον βρύων σὺν οἴκτῳ,
Γόνον ὡς βροτὸν προπέμπει
Ἵνα τοὺς βροτοὺς σαώσῃ.
Μερόπων ὀλλυμένων δαίμονος ἔργοις,
Ὁ πατὴρ υἷα λόγον δῶκεν ἀρήγειν.
Σατανᾶ βροτοὺς κακοῦντος,
Ὁ θεὸς γόνον παρέσχεν
Ἀδικουμένοις ἀρήγειν.
Ἱερὸν δ' ἔπεμψε λάτρην
Γαβριὴλ ἐς ἄστυ θεῖον,
Ὅ γε Ναζαρὲθ καλοῦσιν,
Μαρίην πρὸς ἁγνὸν ἄνθος.
Κλυτὸς ἄγγελος θεοῖο
Τότε παρθένον προσεῖπε·

Μαρίη πάναγνε χαῖρε,
Μετὰ σοῦ θεὸς γενέσθω.
Λόγον ἀγγέλου δὲ κούρη
Καθαραῖς φρεσὶν λαβοῦσα,
Ἐλογίζετο κρατίστη
Ποταπὸς λόγος θεόπτου.
Μαρίην πάλιν δὲ λάτρης
Γλυκεροῖς λόγοις προσεῖπεν·
Μαρίη, φόβον διώξοις
Χάριν ἐν θεῷ γὰρ εὗρες.
Ὁ θεὸς ἣν προτυπῶν, παρθένε, σάρκα,
Βάτον οὐ καιομένην δεῖξε προφήτῃ.
Προτυπῶν θεός γε σάρκα,
Μαρίη, τεὴν, ἐδείκνυ
Βάτον ἄφλογον προφήτῃ.
Νόον ἔνθεον λαχοῦσα
Γόνον ἐνθέως λοχεύσεις,
Γόνον ὃν καλεῖς Ἰησοῦν,
Ὅτι τὸν λεὼν σαώσει.
Ξένον ἐν βροτοῖσι κοῦρον,
Τότε παρθένος προσεῖπε,
Πόθεν ἔσται μοι γε τοῦτο
Γαμικῶν ἄνευθε λέκτρων;
Ὁ δὲ παρθένῳ προσεῖπε,
Ἅγιον πνεῦμα θεοῖο
Ἅμα τε σθένει μεγίστῳ
Ἐπί σε, κλυτὴ, κατέλθοι.
Πόρον ἐκ θεοῦ λαβοῦσα
Γόνον ἀσπόρως γε τέξῃ,

Διό μιν θεοῖο παῖδα
Καλέσει βροτῶν γενέθλη.
Τὸ Χερουβὶμ, Μαρίη πάγκλυτε, μούνη
Μερόπων ἐκ χθονίων δέξαο κῦδος.
Ἀφ' ὅλης βροτῶν γενέθλης,
Μαρίη κλέος Χερουβὶμ
Ὁσίως ἔδεκτο μούνη.
Ῥοθέως δὲ σὸν φανέντα
Ὁ θεὸς θρόνον παράσχοι
Τὸν Ἰεσσίδου τοκῆος
Ἰακὼβ δόμον ἀνάσσειν.
Σαόφρων δ' ἔπειτα κούρη
Πάλιν ἀγγέλῳ προσεῖπεν·
Ἐπ' ἐμοὶ θεοῖο δούλῃ
Κατὰ σὸν λόγον γενέσθω.
Τότε παρθένον γε, λάτρης
Πόλον ἐς, λιπὼν, ἀνέπτη,
Τότε γαστέρος φαάνθη
Μαρίης ἄριστος ὄγκος.
Ὃν πόλος εὐρυπέλωρ οὐ χάδεν ἔνδον,
Σὴ χάδεν εὐρυνόη νηδὺς ἀρίστη.
Πόλος οὐ χάδεν θεοῖο,
Μαρίη, λόγον· τεή δε
Σαόφρων ἔδεκτο μήτρη.
Ὑφάλοις κόρην δὲ λέκτροις
Νέον ἔγκυον ποιῆσαι
Ὁ σοφὸς δοκῶν Ἰωσὴφ
Κρυφίως θέλεν διώκειν.
Φίλος ἔσκε γὰρ δικαίου,

Ὅθεν οὐ κόρην ἐλέγχει,
Θανάτου θέλων βιαίου
Μαρίῃ φυγὴν ὀπάσσαι.
Χθαμαλὰ φρεσὶν νοοῦντι
Γλυκερὸς προσῆλθεν ὕπνος,
Τότε καὶ λάτρης θεοῖο
Κατ' ὄναρ λέγεν δικαίῳ.
Ψόγον ἐκ φρενῶν διώξας,
Μαρίην ἄγεις γυναῖκα,
Ἀπὸ πνεύματος γὰρ αὕτη
Ἁγίου βρέφος λοχεύσει.
Ψόγον εὐθέως δὲ ῥίψας
Μαρίην δόμοις κομίζει,
Ἵνα παρθένον φυλάξῃ
Ἄγαμον καλῶν ἄκοιτιν.
Γαστέρι θειοδόχῳ κόσμον ἀείρεις
Κοσμοτόκου σοφίης φορτὶς ἐοῦσα.
Λαγόσιν τοκῆα κόσμου
Μαρίη φέρουσα, κόσμον
Λαγόσι κλυταῖς κομίζεις.

II.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΓΕΝΝΗΣΙΝ.

Ἄγε μοι θεοῖο πνεῦμα,
Μαρίη, πάλιν λιτῆσιν
Ἵνα καὶ τόκον πρεπόντως
Τεὸν ἔνθεον λιγαίνω.
Βασιλεὺς κέλευσε Καῖσαρ
Ἐπὶ γῆς βροτούς γε πάντας

Πόλιν εἰς τάχος δραμόντας
Πατρικὴν ἀπογραφῆναι.
Γαμετὴν ἄθικτον ἔνθεν
Μαρίην τεκοῦσαν οὔπω
Ὁ κλυτὸς λαβὼν Ἰωσὴφ
Ἐπὶ Βηθλεὲμ πορεύθη.
Δαπέδου γὰρ ἦσαν ἄμφω
Ἀφ' ἑνὸς, σπορᾶς, πολίχνης,
Ἱεροῦ τὰ πάντα Δαβὶδ,
Ὅς ἄναξ πέλεν προφήτης.
Μαρίης εὐτοκίη πάντα σαώσει,
Μερόπων σωζομένων λύτρον ἀείδω.
Μαρίης καλὴ λοχείη
Προφανῶς τὰ πάντα σώζει,
Μερόπων τὰ λύτρα μέλπω.
Ἐρέω τόκον θεοῖο
Ἐνὶ Βεθλεὲμ φανέντα,
Ἐρέω νόμους τεκούσης
Φύσεως νόμους λαθούσης.
Ζαθέως χρόνων πρὸ πάντων
Λόγος ἐκ θεοῦ λοχεύθη,
Ἀχρόνῳ γάρ ἐστι κοῦρος
Πατρὶ συμφυεὶς ὁμῆλιξ.
Ζαθέως δὲ νῦν ἐτέχθη
Πάλιν ἐκ κόρης πανάγνου,
Ὁ χρόνους ὅλους λοχεύων
Πάλιν ἐν χρόνοις λοχεύθη.
Θεϊκῶς πάλιν προῆλθεν
Ἀπαθῶς θεοῦ τεκόντος,

Βροτέως δὲ νῦν φαάνθη
Βροτέης κόρης τεκούσης.
Μαρίης θειοτόκου ἄρτι τεκούσης,
Μερόπων εὐφροσύνην ἄρτι λιγαίνω.
Μαρίης θεὸν τεκούσης,
Τοκετοῦ ξένου φανέντος,
Μερόπων χαρὰν λιγαίνω.
Ἱερῇ φύσει θεοῖο
Μερόπων φύσιν βροτείαν
Ἀδιαςάτως ἑνώσας
Τὰ δύω πέλων προῆλθεν.
Κρατερὸς πέφευγε φύρσιν,
Ἀδιαιρέτως δ' ἔμιμνε,
Ὅθεν ἓν δύω φαάνθη
Φύσεσι διπλοῦς ὑπάρχων.
Λόγος ὢν θεός τε πάντων
Βροτὸς εὐδοκεῖ γενέσθαι,
Ἵνα τοὺς βροτοὺς πεσόντας
Γενέτῃ θεῷ συνάψῃ.
Μέσος αὐτὸς ἦλθε Χριστὸς
Γενέτου βροτῶν τε φύτλης,
Ὅτι καὶ φύσιν βροτείαν
Μεθέπων θεὸς νοεῖται.
Ἐπὶ γῆς κοσμογόνου πᾶσι φανέντος,
Στυγερῆς ἀμπλακίης κόσμος ἐρύσθη.
Επὶ γῆς θεοῦ φανέντος
Ἀφ' ἁμαρτάδος κακίςης
Τὸ βροτῶν πέφευγεν ἔθνος.
Νομίμως ὅθεν τεκοῦσαν

Θεομήτορα προσείπω,
Ὅτι νῦν θεὸν λοχεύει
Μερόπων φύσει μιγέντα.
Ξένον, ὦ φίλοι, τὸ θαῦμα
Ὅτι παρθένος λοχεύει,
Ὅτι παρθένος τε μίμνει
Τοκετοῦ λαβοῦσα πεῖραν.
Ὅθεν ὁ κλυτὸς προφήτης
Νεφέλην κάλεσσε κούφην,
Ὅτ' ἄνευ σπορᾶς βροτείας
Νοερὸν λόχευσεν ὄμβρον.
Προορῶν πάλιν προφήτης
Μαρίην ἄνυμφον εἶπεν,
Τόμον ἄγραφόν τε καινὸν
Γραφὲν οὐ χερὶ βροτείᾳ.
Δογμάτων εὐσεβίης ἄρτι φανέντων
Ἀπάτης ἀνδροφόνου κάτθανε δαίμων.
Δογμάτων θεοῦ φανέντων
Ἀπάτης ἄναξ ὁ δαίμων
Θάνεν ὁ βροτοὺς φονεύσας.
Ῥυπαρῆς ἄνευθε κούρη
Γόνον ἡδονῆς τεκοῦσα,
Ἀλόγων τέθεικε φάτνῃ
Λογικῶν τρέφοντα φύτλην.
Σοφίης γὰρ ἐκπεσοῦσαν
Γενεὴν βροτῶν, θεοῖο
Σοφίη πάλιν σαώζει,
Λογικοὺς βροτοὺς τιθεῖσα.
Τότε τὸν πόλον λιπόντες

Στρατὸς ἀγγέλων κατῆλθεν
Ἐπί τε χθονὸς χορείην
Ἱεροῖς ἔτευχον ὕμνοις.
Ὕπαρ ηὐλόγουν· φάνθη,
Κλέος ἐν πόλῳ κρατοῦντι,
Ἐπὶ γῆς ὅλον γαλήνη
Γενεῆς βροτῶν θελήσει.
Ἀγγελικῆς στρατιῆς ὕμνον ἀείδω,
Δεσποτικῶν τοκετῶν θαῦμα γεραίρω.
Τοκετῶν θεοῦ τὸ θαῦμα
Μεγάλως ἀεὶ γεραίρων,
Μέλος ἀγγέλων λιγαίνω.
Φυλακὴν δ' ἐκεῖ νομεῦσιν
Ἐπὶ ποιμνίοις ποιοῦσιν
Νυχίῳ χρόνῳ παραστὰς
Λέγεν ἄγγελος θεοῖο.
Χάριν ἐξερῶ βροτοῖσιν,
Ἀφόβως κλύειν κελεύω,
Ὅτι Χριστὸς ὕμμιν ἄρτι
Ἐνὶ Βηθλεὲμ λοχεύθη.
Ψεκάσιν ῥέοντες ὄμβρου
Ἀπὸ συντόνου πορείης,
Ὀθόναις φάτνῃ σκεπασθὲν
Βλέπετε βρέφος τὸ θεῖον.
Ψεδνὰ δ' ὡς ὄρη νομῆες
Λίπον, εὐθέως δραμόντες
Τὸ βρέφος κατ' ἄντρον εὗρον
Μαρίῃ συνὸν τεκούσῃ.
Ὁσίοις μηλονόμοις σύνδρομα βαίνειν

Ἐπὶ τὴν θειοδόχον σπεύσατε φάτνην.
Ἱεροῖς ὁμοῦ νομεῦσιν
Σπέος ἐς θεοῦ δοχεῖον
Ἅγιον τρέχοιτε πάντες.

III.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΩΝ ΜΑΓΩΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΝ.

Ἀγαθῶν Μάγων δικαίων
Δρόμον εὐσεβῆ λιγαίνω,
Ὅτι μου λύπην δονοῦσιν
Ἀπὸ Περσίδος μολοῦντες.
Βρέφος εἰ μόνον λοχεύθη
Μαρίης ἄναξ ἁπάντων
Ἐνὶ Βηθλεὲμ μεγίστῃ
Πόλεϊ σπορᾶς Ἰούδα.
Γόνος ἔσκεν Ἀντιπάτρου
Ὁ τότε κρατῶν Ἑβραίων,
Ὃς ἀϖ' Ἀσκάλου προελθὼν
Παρὰ τοὺς νόμους ἀνάσσει.
Δρομέες τότε προῆλθον
Ὅθεν ἥλιος προλάμπει,
Ἱερουσαλὴμ δ' ἐξῆλθον
Λογάδες μάγων κρατίστων.
Χριστὸν ἐς ἀρτιγενῆ δῶρα λαβόντες,
Ἀστέρι σύν τε μάγοις κόσμος ἑπέσθω.
Ἐπὶ Χριστὸν ἄρτι πάντες
Ἅμα τοῖς Μάγοις δραμοῦμεν
Νέον ἀστέρα σκοποῦντες.
Ἔλεγον δὲ πρὸς πολίτας·

Ἄρα ποῦ πέλει, πολῖται,
Βασιλεὺς ὁ νῦν λοχευθεὶς
Ἱερῆς Ἰούδα φύτλης;
Ζαθέῃ γὰρ ἐν τιθήνῃ
Ἑὸν ἀστέρα σκοποῦντες,
Ἅτε δμῶες ἁγνὸν αὐτῷ
Σέβας ἤλθομεν προσοίσειν.
Ζάκοτον δ' ἄνακτα χώρης
Τὰ Μάγων μαθόντα πάντα
Ναέταις ὁμοῦ κακίςοις
Κλόνος ἄγριος κατέσχεν.
Θεϊκῶν γραφῶν δὲ μύςας
Ἱερεῦσι συγκαλέσσας
Ἐρέεινεν ἔνθα Χριστὸς
Ἀποτίκτεται βροτείως.
Φῦλα Μάγων κρατερῶν ὄλβια φήσω,
Πίστιν ἐθνῶν προόλων οὕνεκα μάρψαν.
Ἱεροὺς Μάγους καλέσσω
Ὅτι πίστιν εὗρον οὗτοι
Ἱερὴν ἐθνῶν πρὸ πάντων.
Ἱερεῖς δὲ θᾶττον εἶπον·
Ἐνὶ Βηθλεὲμ πολίχνῃ
Μερίδος κλυτῆς Ἰούδα,
Τόδε γὰρ γράφει προφήτης.
Κρυφίως δ' ἄναξ ἀλήτης
Τότε τοὺς Μάγους καλέσσας,
Μάθεν ἀτρεκῶς πρὸς αὐτῶν
Χρόνον ἀστέρος φανέντος.
Λέγε δὲ σφίσι δολόφρων

Ἐπὶ Βηθλεὲμ προπέμπων,
Ταχέως, φίλοι, σκοπεῖτε
Περὶ τοῦ βρέφους ἰόντες.
Μετὰ τὴν θέαν δὲ πάντως
Φανερώσατε προθύμως
Ἵνα κἀυτὸς εὐθὺς ἐλθὼν
Κεφαλὴν ἄνακτι κλίνω.
Βασιλεῦ, ἀφραδίῃ πάντα παρῆλθες,
Τίς ἐὼν χριστοφόνος δεινὸς ἀκοῦσαι;
Βασιλεῦ, ἄφρων φαάνθης
Ὅτι Χριστὸν αὐτὸς οἴει
Ἀνελεῖν ἄκοντα τέχνῃ.
Νόμον ἐς φρένα λαβόντες
Ἀνόμων ἄνακτος ὕθλων,
Ἱερουσαλὴμ λιπόντες
Ἐνὶ Βηθλεὲμ προσῆλθον.
Ξένον ἀστέρος δὲ φέγγος,
Ὅπερ ἐν πάτρῃ κατεῖδον,
Προφανῶς σφέας προῆγεν
Ἄχρι τῶν βρέφους μελάθρων.
Ὅθεν ἐν χαρᾷ μεγίστῃ
Ἐτέλουν ἰδόντες αἴγλην,
Μεγάρων δ' ἔσω μολοῦντες
Ἅμα Μητρὶ Χριστὸν εἶδον.
Πρὸ ποδῶν θεοῦ πεσόντες
Τάδε οἱ τὰ δῶρα δῶκαν,
Λίβανον, καλόν τε χρυσὸν
Τρίτον ἦν ἄρωμα πάτρης.
Σαμαρείης προνομὴν, ἔργα Δαμασκοῦ,

Γενέτας πρὶν καλέσῃ, Χριστὸς ἀφεῖλεν.
Ἔτι μικρὸς ὢν ὁ Χριστὸς
Δύναμιν λάβε Δαμασκοῦ
Σαμαρειτικῷ σὺν ὄλβῳ.
Ῥόον ὡς δ' ἄνακτα φεύγειν
Κατ' ὄναρ Μάγοι μαθέντες,
Τάχος ἐς πάτρην ἐχώρουν
Ἑτέρην τρίβον πατοῦντες.
Στρατιῆς πρόμος θεοῖο
Καθ' ὕπνους ἔφη Ἰωσήφ·
Συνελὼν παῖν τεκούσῃ
Ἐπὶ γῆν πρόφευγε Νείλου.
Τὸ τάχος γὰρ Ἀντιπάτρου
Γόνος αὐτὸν ἐκδιώξει,
Ὄφρα μὶν τάλας ὀλέσσῃ
Φθονερῷ ξίφει κρατήσας.
Ὑποτίτθιον δὲ θᾶττον
Βρέφος ἐξ ὕπνων ὀρούσας,
Φορέων ὁμοῦ τεκούσῃ
Ἐπὶ Νεῖλον ἦλθε φεύγων.
Θάμβος ἐμὴν κραδίην ἀμφιπολεύει,
Ὅττι θεὸς χθονίων μῆνιν ἀλύσκει.
Κραδίην ἐμὴν ἑλίσσει
Μέγα θάμβος, ὅττι Χριστὸς
Χόλον ἔκφυγεν τυράννου.
Φαραὼ κάκιστος ἄλλος
Βασιλεὺς ἐκεῖνος ὤφθη
Κοτέων Μάγοισι θείοις
Ἐπὶ πατρίδα τραπεῖσιν.

Χαλεπῷ δὲ πάντα πέμψας
Βρέφεα ξίφει κατέκτα
Ὅσα Βηθλεὲμ λοχεύθη
Ἀφ' ὅτου πέφηνεν ἄστρον.
Ψόφος ἀτρεκῶν προφήτου
Λογίων τότε κραάνθη,
Ὃν ὁ Χελκίου θεόπτης
Παῖς ἐν βίβλοισι γράψεν.
Ψόφος ἐν Ῥαμᾷ προῆλθεν
Γοερῶς Ῥαχὴλ γοώσης
Τέκνα, δακρύων δὲ τέρμα
Ὅτι μὴ πέλον στυγούσης.
Βρεφέων μαρτυρίην τίετε πάντες,
Ἵνα Χριστόν γε, φίλοι, ἵλαον εἴδω
Βρεφέων ποθοῦμεν ἄθλους
Ἁγίους, ὅπως κεν ἄμμιν
Θεὸν ἵλεων ποιῶσιν.

IV.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ.

Ἀπὸ Βηθλεὲμ παρέλθω
Μετὰ παρθένου τεκούσης,
Βρέφος ἀγκάλαις φερούσης
Κλυτὸν ἐς δόμον θεοῖο.
Βιβλίον κόμιζε Λουκᾶ,
Κιθάρην φέρε προφῆτα,
Ἵνα σὺν τεχθέντι Χριστῷ
Διφυὲς μέλος προσάξω.
Γενέτῃ γάρ ἐστιν ἶσος

Θεὸς ἐκ Θεοῦ παλάμας,
Ἴσος αὖ πάλιν τεκούσῃ,
Βροτὸς ἐκ βροτοῦ γὰρ ὤφθη.
Διὸ σύνθετον καλέσσω
Τὸν ἀσυγχύτως φανέντα,
Δύο γὰρ φύσεις τελείας
Μετὰ σύνθεσιν δοκεύω.
Ἐς Θεὸν, ἐς γενέτην Χριστὸς ἱκάνει,
Δεσποτικοὺς προθέειν σπεύσομεν ἴχνους.
Ὅτι Χριστὸς ἐς τοκῆα
Θεὸν ὡς βρέφος προῆλθεν,
Προθέειν προθεῖτε πάντες.
Ἔθιμος δ' ἐπεὶ τελέσθη
Ἁγίας χρόνος λοχείης,
Καθὰ Μωσέως κελεύει
Νόμος εὐσεβοῦς προφήτου,
Ζάθεον πάϊν τοκῆες
Ἱερουσαλὴν εἰσῆγον
Βροτὸν ὡς Θεῷ προσοίσειν
Τὸν ἀεὶ Θεῷ συνόντα.
Ζάθεος νόμος γὰρ ἔσκεν
Ὅτι πᾶν διοῖγον ἄρσεν
Τοκετοῦ πύλας πανάγνους,
Ἅγιον Θεῷ καλείσθω.
Θυσίην δ' ὁμοῦ κομίζειν
Δύο τρυγόνας κελεύει,
Ἀπορουμένοις δὲ τέκνα
Τὰ πελειάδων γενέθλης.
Χριστὸς ἐλευθερίην πᾶσιν ὀπάζων

Μωσαϊκῶν νομίμων ἄνθος ἀείρει.
Ὃς ἐλευθέραν ποιεῖται
Μερόπων νόμου γενέθλην,
Θεράπων νόμου φαάνθη.
Ἱερεὺς δέ τις κατῴκει
Ἱερουσαλὴμ ἐν ἄστει,
Συμεὼν μέγας προφήτης
Φορέων θεοῖο πνεῦμα.
Κράτος ἀξίως ἐτίμα
Ἁγίαις φρεσὶν θεοῖο,
Παράκλησιν οὗτος ἔθνους
Μένεν Ἰσραὴλ ἰδέσθαι.
Λόγον ἐνθέως βοῶντα
Ἅγιον παρέσχε πνεῦμα,
Ἵνα μὴ μόρῳ προσέλθῃ
Πρὶν ἴδῃ γόνον θεοῖο.
Μεγάρων ἄφνω προῆλθεν,
Ἱερὸν δ' εἰσῆλθε θεῖον,
Ἅγιον γὰρ ἦγε πνεῦμα,
Ἵνα Χριστὸν αὐτὸν εὕρῃ.
Ὁ νόμος Μωϋσέως ἄρτι τελέσθη,
Ὅτι Χριστὸς προφανεὶς ὤπασε τέρμα.
Νόμον οἱ γονεῖς τελοῦντες
Ἱερεῖ βρέφος παρέσχον,
Ὁ δὲ δέξατο προθύμως
Παλάμαις θεὸν δικαίαις.
Ξένα θαύματα σκοπήσας,
Ἅπερ οὐ πάρος τις εἶδεν,
Τετακὼς ἐς ὕψος ὄμμα

Λέγε πρὸς βρέφος τοκῆα·
Ὁ θεὸς, τεόν με δοῦλον
Κατὰ τὸν σὸν ἄρτι μῦθον,
Ἀπόλυσον ἐν γαλήνῃ,
Ὅτι σου τὸ λύτρον εἶδον.
Προφανῶς γὰρ αὐτὸ πᾶσιν
Ὁράαν βροτοῖς παρέσχες,
Φάος ἔθνεσιν φαείνειν
Κλέος Ἰσραὴλ λεῷ σου.
Συμεὼν ἐκ προγόνων ὄλβιος ὤφθης
Ὅτι Χριστὸν παλάμαις δέξαο μοῦνος.
Ῥόος ἐκ λόγων θεόπτου
Γενέταις ἔτικτε θάμβος,
Βάθος ἠγνόουν γὰρ οὗτοι
Κρύφιον σοφῆς προνοίας.
Συμεὼν τότε προφήτης
Μετὰ τοὺς λόγους ἐκείνους,
Ὀρέγων βρέφος κομίζειν
Μαριὰμ λέγεν τεκούσῃ.
Τὸ βρέφος, πάναγνε, τοῦτο
Ἐς ἔγερσιν ἐστὶ πολλῶν,
Μόρον αὐτέων σὺν ἐθνῶν
Ἐς ἐναντίον τε πῆμα.
Ὑπὸ σὸν δὲ πνεῦμα, κούρη,
Δόρυ κάρχαρον διέλθοι,
Κραδιῶν ὅπως ἀπείρων
Φανεροὺς λόγους ποιήσῃ.
Ἔννομος εὐσεβίῃ πᾶσι φαείνει,
Πρῶτος ἔγνως Συμεὼν Χριστὸν ἐόντα.

Φάτις εὐθέως ἱκέσθαι
Ἱερὰν προφῆτιν Ἄννην,
Θυγατὴρ πέλεν Φανουὴλ
Ἀπ' Ἀσὴρ ἐοῦσα φύτλης.
Χρόνον οὐ βραχὺν γὰρ αὔτη
Σαόφρων πέλεσκε χήρα,
Ἱερῷ ἀεὶ παροῦσα
Θεὸν ηὐμένιζεν ὕμνοις.
Ψόγον οὐδ' ὅλως ποιοῦσα
Πολιοῖς ποσὶν παρέστη,
Φανερὸν δ' ἔτευξε Χριστὸν
Ἱερουσαλὴμ πολίταις.
Ψόγον ἐξελοῦσα λήθης
Κραδίῃ φύλασσε πάντα
Μαρίη, βρέφος δ' ἑλοῦσα
Ἐπὶ Ναζαρὲθ πορεύου.
Μαρίη, καὶ Συμεὼν, κᾀυτὸς Ἰωσὴφ
Μετὰ Ἄννης, ἱκέτας σώζετε πάντας.
Μαρίη κλυτὴ σὺν Ἄννῃ,
Συμεὼν, ἄναξ Ἰωσὴφ,
Ἱκέταις γένοισθε τεῖχος.

V.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΗΜΩΝ ΒΑΠΤΙΣΙΝ.

Ἀπὸ τῆς φίλης ἐρήμου,
Ἀπ' Ἰορδάνου τε θείου,
Ἅμα Προδρόμῳ θεοῖο
Ἅγιον μέλος βοήσω.
Βίον ἀγλαὸν διώκων

Ὁ μέγας θεοῦ προφήτης,
Βρέφος ἔνθεον φαάνθη
Τρέχον ἐς κλυτὰς ἐρήμους.
Γονέων γὰρ ἦν δικαίων
Ἱεροῖς νόμοις βιούντων,
Διὸ πνεύματος θεοῖο
Ἀπὸ νηδύος γεμίσθη.
Διὰ τοῦτο φεύγεν οἶνον,
Σικέρων τε πόσιν πάντων,
Ἅμα φιλτάταις ἐδωδαῖς
Ἑτέροις βροτοῖς ἐούσαις.
Ζαχαρίου μεγάλου πάγκλυτε κοῦρε,
Χείλεσιν ὑμνοπόλοις ἄρχεο μύθων.
Γονε πανσόφου προφήτου,
Ἱερεῦ Θεοῦ προφῆτα,
Ἐπέων σοφῶν ὑπάρχου.
Ἔχε δὲ τροφὴν ἀρίστην
Ἀπόνως ἀεὶ παροῦσαν;
Ἀκρίδες πέλεν τὸ βρῶμα,
Μελεαγρίου τε ῥίζαι.
Ζάθεον φέρεν χιτῶνα
Ζακότων τρίχας καμήλων,
Ἐπὶ ὀσφύος δὲ μίτρην
Ἀπὸ δερμάτων κοπεῖσαν.
Θεόθεν προῆλθε κήρυξ
Προθέων γένους θεοῖο,
Ὁ πατὴρ γὰρ τοῦτον ὦρσεν
Πάϊν ὄφρα πᾶσι δείξῃ.
Φωτογόνου τελετῆς ἄρτι φανείσης,

Φωτοφόροις κιθάραις μέλψομεν ὕμνους.
Τελητῆς κλυτῆς φανείσης,
Κιθάρας κλυτὰς λαβόντες,
Ἱεροὺς λέγοιμεν ὕμνους.
Ἱερὸν βροτοῖσι λύτρον
Ἐπὶ γῆς ἄγων ἐπέστη,
Λύχνος ἐμφανῶς φαάνθη
Θεὸν εὐσεβῶς πιφαύσκων.
Κατὰ γὰρ χθόνα κρατίστην
Κρατερῶς δίδασκε πάντα,
Τότε καὶ γόνους Ἰούδα
Ῥοθίοις καθαίρεν ἦρτο,
Λαλέων λεῷ παρόντι
Λέγεν εὐθέτους πορείας
Μάλα δὴ τάχιστα τεῦξαι
Νοερῶς θεῷ μολοῦντι.
Μέγα κῦδος ἔνθεν ἦρεν
Παρὰ τοῖς βλέπουσι πᾶσι,
Διὸ Χριστὸν αὐτὸν εἶναι
Ἐδόκει λεὼς Ἑβραίων.
Νάμασι θειοδόχοις λούσατο σῶμα
Πιστοτάτων μερόπων πᾶσα γενέθλη.
Ῥοθίοις θεῶν λαβοῦσι
Μερόπων φιλευσεβούντων
Τὸ γένος κάθαιρε σῶμα.
Νοέων δὲ ταῦτα κήρυξ
Φάτο τῷ λεῷ· τίς ὔμμιν
Τέκνα δυστόκων ἐχιδνῶν
Προφυγεῖν ἔδειξε μῆνιν;

Ξένον αὐτὸς οὐδὲν ἔρδω
Ὅπερ οὐ γράφεν προφήτης
Ἐμὲ γὰρ προσεῖπεν αὐδὴν
Ἐν ἐρημίῃ βοῶσαν.
Ὅθεν ὑμέας προβαίνων
Ῥοθίοις ἔγωγε νίζω,
Ταχέως δέ τοι προλάμψει
Ὁ κρατῶν ἐμοῖο ῥώμῃ.
Παρὰ τοὺς πόδας δὲ τούτου
Θεϊκοὺς ἔγωγε νεύσας
Ἀπορῶ κλυτῶν πεδίλων
Παλάμῃ λύειν ἱμάντα.
Ἀνδρομέης γενεῆς λύματα ῥύπων
Ὕδασι Χριστὸς ἄναξ λούσατο σῶμα.
Γενεῆς ῥύπον καθαίρων
Χθονίων φανεὶς ὁ Χριστὸς,
Ῥοθίοις ἔβαψε σῶμα.
Ῥοθίοις ξένοισιν οὗτος
Μόνος ὑμέας κάθαιρε,
Νοερόν τι πῦρ προχεύων
Ἀπὸ πνεύματος ῥεέθρων.
Στεγανὸν πτύον κομίζων
Ἰδίην ἅλω καθαίρει,
Συνάγων δὲ σῖτον οἴκοι
Ἀχύρων γένος φλογίζει.
Τότε Χριστὸς αὐτὸς ἦλθε
Πρὸς ἑὸν μέγαν προφήτην,
Ἵνα μιν τάχιστα βάψῃ
Ἐν Ἰορδάνου ῥεέθροις.

—

Ὑπέφευγε δ' ὁ προφήτης
Τόδε δρᾷν· ἔγωγε, φάσκων,
Ῥοθίων τεῶν χατίζω,
Σὺ δ' ἄναξ τί πρός με βαίνεις;
Μερόπων ἀμπλακίας οἶδμα καθαίρει,
Ῥοθίων ἁγνοτόκων κάρτος ἀείδω.
Μερόπων τὸ νᾶμα κλύζει
Κακίας, ῥόου πανάγνου
Σθένος εὐκλεὲς βοήσω.
Φαέθων δὲ Χριστὸς εἶπεν,
Ἄφες ἄρτι, τοῦτο ῥέξαι,
Ὅτι μοι προσῆκεν οὕτω
Τελέσαι τρόπον δικαίου.
Χέρα δεξιὴν προτείνει
Ἐν Ἰορδάνῃ προφήτης,
Τρομέων δ' ἄνακτα βάψεν
Τὸν ὅλων κάθαρσιν ὄντα.
Ψόφος ἦν πατρὸς βοῶντος·
Ἐμός ἐστι κοῦρος οὗτος·
Τὸ δὲ πνεῦμα προσκατέπτη
Ἐπὶ Χριστὸν ὡς πελείη.
Εἷς θεὸς ἐν τριάδι προὔπτον ἐδείχθη,
Τοῦτον ἐν εὐσεβίῃ τίετε πάντες.
Θεὸς εἷς τριὰς φαάνθη,
Ὁ πατὴρ, παῖς, τὸ πνεῦμα,
Μόνον αὐτὸν εὐσεβοῦμεν.

VI.

ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ ΘΑΥΜΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

Ἀγρίη νόσος κατέσχε
Ποτὲ Λάζαρον θεόπτην,
Ὃς ἀδελφὸς ἦν περίφρων
Μαρίης σοφῆς τε Μάρθης.
Βριαρὴ δυὰς ἀδελφῶν
Ἐπὶ Χριστὸν εὐθὺ πέμψεν,
Ὃν, ἄναξ, φιλεῖς, βοῶσα,
Χαλεπὴ νόσος δαμάζει.
Γλυκερὸς δὲ Χριστὸς εἶπεν,
Νόσος ἐκτὸς ἥδε πότμου,
Ἐμέθεν χάριν γὰρ αὕτη,
Ἵν' ἐμὸν κλέος φαείνοι
Δνοφερῶς δ' ἔφη μαθηταῖς·
Τέκνα Λάζαρος καθεύδει,
Ὃν ἐγὼ φίλον γε ὄντα
Ἀφ' ὕπνου μολὼν ἐγείρω.
Πηκτίδος ἡμετέρης ἄρχεο Μάρθα
Καὶ Μαρίη κάσιος σῶσμα λεγούσης.
Κιθάρην ἐμήν γε Μάρθα,
Μαρίη τε καὶ σὺ πλῆττε,
Κάσιος γὰρ ᾆσμα μέλπει.
Ἔπεσιν δ' ἔλεξαν οὗτοι
Ὕπνον οὐ μόρον νοοῦντες,
Ὅτι Λάζαρος καθεύδων
Πάλιν ἐξ ὕπνου προέλθοι.

Ζαθέοις δὲ Χριστὸς εἶπε
Πάλιν ἐμφανῶς ἑταίροις·
Θάνε Λάζαρος περίφρων,
Πρὸς ὃν ὡς τάχιςα βαίνω.
Θαλερὴ μαθοῦσα Μάρθα
Ὅτι Χριστὸς ἐγγὺς ἦλθε,
Προπάροιθεν ἦλθε κώμης
Τάδε οἱ λόγοις βοῶσα.
Ἕδος ἐς Βηθανίης Χριςὸς ἱκάνει
Δυνάμει ζωοδότῳ πίστιν ἀέξων.
Ἴχνος οὐκ ἂν εἶδε πότμου
Κάσις εἴπερ ἔνθα μίμνες,
Διὸ καὶ τὸ νῦν γιγνώσκω
Ὅτι μὶν θέλων σαώσεις.
Κάσις ἐκ τάφου προέλθοι
Ὁ σὸς, εὐθὺ Χριςὸς εἶπε·
Φρονέω, δ' ἔφησε Μάρθα
Παροῦσα, μαθοῦσα ταῦτα,
Λιγυρὸν γὰρ εὖτ' ἂν ἔλθῃ
Κυκλικοῦ χρόνου τὸ τέρμα,
Τότε Λάζαρος προέλθοι
Ἅμα τοῖς θανοῦσι πᾶσιν.
Μάλα, Χριστὸς εἶπε θᾶττον,
Ὅτ' ἐγὼν ἔγερσίς εἰμι,
Ὃς ἐμὴν ἕλοιτο πίστιν
Θανάτου βρόχους ἀλύξει.
Βηθανίην ἐσιδεῖν ἔλθετε πάντες
Χριστὸν ἑλόντα νέκυν Λάζαρον οἴτου.
Ἐσορᾶν δράμωμεν ἄνδρες

"Οτι Χριστὸς ἐκ βερέθρου
Μόλε Λάζαρον καλέσσαι.
Νοέω, δ' ἔλεξε Μάρθα,
"Οτι Χριστὸς εἶ σὺ μοῦνος,
Ὁ μόνος γόνος θεοῖο
Ὁ βίου μολῶν ἐς ἄλκαρ.
Ξενικὸν δ' ἔχουσα χάρμα
Δράμεν ὀξέως πρὸς οἴκους,
Μαρίης δ' ἐς ὦτα λέξεν·
Ὁ διδάσκαλος καλεῖ σε.
Ὀβρίμη δὲ θᾶττον ἔνθεν
Μαρίη προσῆλθε Χριστῷ
Μετὰ δακρύων βοῶσα
Λόγον ὃν προεῖπε Μάρθα
Πολὺ πλῆθος ἐξ Ἑβραίων
Προσέδρων συνῆλθε κλαῖον,
Στοναχεῖν κάσιν δοκοῦντες
"Οτι πρὸς τάφον πορεύθη.
Λάζαρον ἐκ νεκύων Χριστὸς ἐγείρας
Ἐς μέγα Βηθανίην ὕψος ἐπῆρεν.
Μέγα Χριστὸς ἄρτι κώμης
Πόρεν εὖχος, ἐξεγείρας
Χρόω Λάζαρον θανόντος.
Ῥόον ὀμμάτων δὲ λεύσων
Μαρίης ὁ Χριστὸς εἶπε,
Πρὸ λόγου δάκρυ σταλάξας·
Τάφος ἔστι ποῦ θανόντος;
Συνιὸν δὲ πλῆθος εἶπε,
Βλέπε πῶς φιλεῖ θανόντα·

Τυφλὸν ὃς βλέποντα τεῦξε
Φίλον οὐ σθένε σαῶσαι;
Τότε Χριστὸς ἦλθεν ἔνθα
Τάφος ἦν βρέμων σὺν ὄχλῳ,
Χάριν, εἶπε, πατρὶ μέλπω
Ὅτε μου κλύες συνήθως.
Ὕπαρ ἔννεπον δὲ ταῦτα
Διὰ τοὺς παρόντας ὄχλους,
Ἵνα γνῶσι πάντες ὅττι
Σύ με πέμψας ἔνθα βαίνειν.
Μερόπων ὄφρα γένους δάκρυα παύσῃ
Φανερῶς δακρυχέει Χριστὸς ἀπ' οἴκτου.
Ἵνα, Χριστὲ, χεῦμα παύσῃς
Δακρύων βροτῶν γενέθλης,
Δακρύων ῥέεθρα λείβεις.
Φθιμένου τάφῳ πελάσσας
Θύρετρον κέλευεν αἴρειν.
Δυσοδμεῖν ἔλεξε Μάρθα
Τέτρατον γὰρ ἔσκεν ἦμαρ.
Χαρίεν δὲ, Χριστὸς εἶπεν,
Ἔπος οὐκ ἔλεξα, κούρη,
Ὅτ' ἐμὴν κρατοῦσα πίστιν
Κλέος εἰσίδοις θεοῖο;
Ψόφον ὄβριμον δὲ τεύχει,
Στόματι κλυτῷ βοήσας·
Φίλε Λάζαρε προθύμως
Μόλε, δεῦρο θᾶττον ἔξω.
Ψυχὸς εὐθὺ νεκρὸς ἔξω
Δράμε δέσμιος καιρίαις,

Ὁ δὲ Χριστὸς εἶπε λύειν
Τὸν ἅπαξ μόρου λυθέντα.
Λάζαρε σὺν Μαρίῃ καὶ σύ τε Μάρθα
Μείλιχον ἄμμι δότε Χριστὸν ἰδέσθαι.
Μαρίη, σοφή τε Μάρθα
Ἅμα Λαζάρῳ με Χριστοῦ
Φίλον ὡς φίλεσι ποιεῖτε.

VII.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΑΪΠΑΝΤΗΣΙΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ.

Ἁγίης πρὸ ἓξ ἑορτῆς
Μόλεν ἡμερῶν Ἰησοῦς
Ὅθι Λάζαρον θανόντα
Διέσωσεν ἐκ βερέθρου.
Βαδιὼν δὲ πρὸς κολώνην
Ἱερὴν ὄρους ἐλαιῶν
Δύο πέμψε τῶν μαθητῶν
Ἐνὶ Βηθφαγῇ κελεύσας.
Γονάτων δρόμοις μολοῦντες
Ἐπὶ τὴν ἔναντι κώμην
Ὄνον αὐτόθεν τε πῶλον
Ἀγάγοιτε σὺν τεκούσῃ.
Διὸ Δεσπότῃ βοῶντι,
Τί λύειν ὄνους ποθεῖτε;
Ἐρέειτε, Χριστὸς εἶπεν,
Ὁ δὲ συντόμως προπέμψει.
Θειοφόβοισι χαρᾶς ἦμαρ ἐπέστη,
Δεῖμα φέρον στυγερὸν πᾶσιν Ἑβραίοις.
Χαρίεν σέβουσι Χριστὸν

Μόλεν ἦμαρ, ἔμφοβον δὲ
Ἀσεβεστάταις Ἑβραίοις.
Ἕταροι δὲ τὰς κελεύσεις
Τέλεσσαν γόνου θεοῖο,
Ἅμα γὰρ φέρον τεκούσῃ
Ἀδαηπόνον τε πῶλον.
Ζυγὸν οὐ μαθέντι πώλῳ
Βαρὺν, οὗ βροτοὺς ἀείρει,
Ἀπέθηκαν εὐθὺ Χριστὸν
Ἐπιθέντες ἁγνὰ πέπλα.
Ζάθεος δέ τις προφήτης
Προέλεξε ταῦτα βίβλῳ,
Θύγατερ, γὰρ εἶπε, Σιὼν
Ἄφοβος φίλη προλάμποις.
Θεόθεν γὰρ εἰς σὲ σώζων
Βασιλεύς τε πραῢς ἔλθοι
Ἐπ᾽ ὄνου τε πῶλον ἵζων
Ὁ μέγαν πόλον πολεύων.
Χριστὸς ἐς ἄστυ θέει Ἱεροσολύμων,
Ὄφρα θάνοι μερόπων εἵνεκα λύτρου.
Ἱερουσαλὴμ ἐς ἄστυ
Θανέειν ὁ Χριστὸς ἦλθε
Μερόπων ὑπὲρ γενέθλης.
Ἱερουσαλὴμ πολῖται,
Τὰ βρέφη, γέροντες ἄνδρες
Ἅμα τοῖς ξένοισιν ὄχλοις
Ἐπὶ πάσχα συνδραμοῦσιν.
Κατὰ τὴν πόλιν μαθόντες
Ὅτι Χριστὸς εἰσελαύνει,

Βαΐα κρατοῦντες ἄκρα
Ταχινοῖς δρόμοις ὑπήντων.
Λασίοις κλάδοις ἐλαίης
Τινὲς ἔτρεχον λαβόντες,
Θαλερὴν κόμην δὲ δένδρων
Τριόδοις ἔβαλλον ἄλλοι.
Μεγάλως σέβοντες αὖθις,
Ἕτεροι τὰ λαμπρὰ πέπλα
Τραχιναῖς τρίβοις ἐφήπλουν
Ὅθι Χριστὸς εἶχε βαίνειν.
Ἐν χλοεραῖς ἀνέρες φυλλάσι δένδρων
Θᾶττον ὑπαντιάαν σπεύσατε Χριστόν.
Παλάμαις κλάδους κρατοῦντες
Χλοεροὺς ἐς ἄντα Χριστοῦ
Μερόπων τρέχει γενέθλη.
Ναέται, ξένοι τε πάντες
Σὺν ἀποστόλοισι Χριστὸν
Καθ' ὁδῶν νάπης ἐλαιῶν
Πελάοντα προσνοοῦντες.
Ξένον οἱ προσῆγον ὕμνον
Λιγυθρόως βοῶντες,
Βασιλῆϊ παιδὶ Δαβὶδ
Ἐν ὑπερτάτοισιν αἶνος.
Ὁ κλυτῇ θεοῖο κλήσει
Προσιὼν μάκαρ τὶς ἔσκε·
Μακαριστὸν αὖτε Δαβὶδ
Τὸ μολὸν κράτος τοκῆος.
Περίφημον εὐθὺς ὕμνον
Ἱερεῖς κλύοντες ὄχλου

Σὺν ἀποστόλοις βοῶντες·
Ἔφασαν γόνῳ θεοῖο.
Ἀντὶ πέπλων κραδίας δείκνυμεν ἁγνὰς
Χριστὸς ὅπως ὁμαλὴν οἶκον ὁδεύσῃ.
Ῥόον ὃν φέρουσιν ὄχλοι
Ἅμα σοῖς, ἄναξ, μαθηταῖς
Στόμασιν κέλευε παῦσαι
Ὑπέρογκα γὰρ βοῶσιν.
Σχεδόθεν, δὲ Χριστὸς εἶπεν,
Ἀτρεκῶς λέγω, κακοῦργοι,
Ἐὰν οὓς ἔφητε παύσω,
Ἄλαλοι λίθοι λαλοῦσιν.
Τότε καὶ πόλις σαλεύθη
Πυλέων μολοῦντες εἴσω·
Τότε, τίς, πρὸς ἄλλον εἶπε,
Φάθι δὴ τίς οὗτος ἐστίν;
Ὑγιῶς ὁ δὲ προσεῖπεν·
Ὁ μολὼν ἄναξ Ἰησοῦς
Γαλιλαῖος ὁ Προφήτης
Ἀπὸ Ναζαρὲθ γενέθλης.
Συναγωγῆς στυγερῆς κλαύσατε παῖδες,
Ὅτι Χριστὸν τὰ βροτῶν φῦλα γεραίρει.
Γένος Ἰσραὴλ στενάζει
Ὁ νόμου σκιὴν γεραίρων,
Ὅτι τιμᾷ Χριςὸν ἔθνη.
Φλογερῷ μολόντι Χριστῷ
Ἱερῷ τυφλοὶ προσῆλθον
Πόδας ἀσθενεῖς τε χεῖρας,
Ὁ δὲ πᾶσι δῶκε ῥῶσιν.

Χαλεποὶ δὲ γνόντες ἔργα
Ἱερεῖς μέγιστα Χριστοῦ
Βρεφέων τε τερπνὸν ὕμνον
Ἱεροῦ μέσον καθεῖπον.
Ψύθος ἐκμανῶς δονοῦντες
Ἐβόων ἄνακτι πάντων,
Ἀΐεις τί φασι παῖδες;
Ὁ δὲ, ναίχι, Χριστὸς εἶπεν.
Ψόφον ἐν γραφῇσιν οὔπω
Ἀνέγνωτε ταῖς λεγούσαις,
Στόμα νηπίων πρὸς αἶνον
Ὑπομαζίων ἀνοίξεις;
Στομάτων ἐξ ἀκάκων ᾄσματα Χριστῷ
Βρεφέων ὑμνοπόλων πᾶς βροτὸς εἴποι.
Στομάτων ἀπ' εὐρυμύθων
Βρεφέων φίλων τε Χριστῷ
Προσφέροιμεν αἰὲν ὕμνον.

VIII.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΥΣΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΘΕΙΟΝ ΔΕΙΠΝΟΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ.

Ἄγε δὲ, λύρη με θείη
Ἐπὶ δεῖπνον ἄρτι θεῖον,
Ἵνα μυστικῆς τραπέζης
Ἅμα Δεσπότῃ μετάσχω.
Βοάαν γὰρ ἄρτι Χριστοῦ
Θεϊκὸν πάρεστι κάρτος
Τυπικοῦ νόμου τε τέρμα
Ὑπὸ Μωσέως γραφέντος.

Γονίμῳ γόνος θεοῖο
Ἐν ὄρει πέλων ἐλαιῶν,
Ἱεροῖς ἔφη μαθηταῖς
Προλέγων ἄναξ τὸ μέλλον.
Δίδαγμα κρατεῖτε τοῦτο
Ὅπερ ἐμφανῶς διδάσκω,
Ὅτι δεύτερον μεθ' ἦμαρ
Γίνεται νόμου τὸ πάσχα.
Δεῖπνον ἐς ἀμνοφόρον σπεύσατε πάντες
Μυστιφόροις κραδίαις κάρτα θεοῖο.
Ἐμὲ δὲ φθόνῳ κακίστῳ
Παῖν ἀνέρος λαβόντες
Ἱερεῖς, λεὼς, πολῖται
Στερεαῖς νίφουσι βύρσαις.
Ζακότοις βαλοῦσι μύθοις,
Πτυέλῳ βρέχουσιν ὄψιν,
Πιλάτῳ δὲ συμμανέντες
Ἰκρίῳ κτενοῦσιν οἴτῳ.
Θανάτου δ' ἐγὼν ὀχῆας
Ἅμα καὶ πύλας ἀέξας,
Τὸν Ἀδὰμ λαβὼν τριταῖος
Ἀπὸ νερτέρων ἀνέλθω.
Εἰλαπίνην ἁγίαν Χριστὸς ὀπάζει
Μωσαϊκῶν προβάτων δαῖτα πεδήσας.
Ἵνα δὴ νόμον τελέσσω,
Ὃν ἐγὼ πάλιν παρέσχον,
Πέτρε, νῦν ἴθι πρὸς ἄστυ
Ἅμα τῷ γόνῳ Σαλώμης.
Κατὰ τὴν πόλιν γεγῶσι

Νέος εὐθὺς ἀντιάζει·
Κέραμον φέρων ἐπ' ὤμων
Γλυκεροῦ γέμοντα ῥείθρου.
Λιπαρῶν ποδῶν δὲ τούτου
Καλὸν ἴχνιον πατοῦντες,
Ἐπὶ τὸν δρόμον δραμεῖσθε
Ὅθι κεῖνος αὐτὸς ἔλθοι.
Μεγάρων τ' ἐρεῖτε πρώτῳ
Ὅτ' ἔφην· τίς ἔσκεν οἶκος
Ὅθι μοι μολοῦντι πάσχα
Σὺν ἐμοῖς φάγω μαθηταῖς;
Ἀπὸ δαιτὸς θεϊκῆς πέμψατε Χριστοῦ
Βδελυρὸν καὶ προδότην θᾶττον Ἰούδαν.
Νόμον ἐκμαθὼν δ' ἐκεῖνος
Τὸν ἐμὸν, τάχιστα δείξει
Ἀνώγαιον, ἔνθα θᾶττον
Ἱερὸν ποιεῖτε δεῖπνον.
Ξυνιόντες οἱ μαθηταὶ
Δράμον ὀξέως ἐς ἄστυ,
Ὅσα Χριστὸς εἶπεν εὗρον,
Ὅσα Χριστὸς εἶπεν ερξαν.
Ὁ θεὸς δὲ σὺν μαθηταῖς
Κατὰ τὴν πρέπουσαν ὥραν
Ἐπὶ φαιδρὸν ἦλθεν οἶκον,
Ἐπάγων νόμῳ τὸ τέρμα.
Πρόβατον φαγὼν δὲ Μωσοῦ
Ὁ θεοῦ τοκῆος ἀμνός,
Πρόβατον νόμου παλαιοῦ
Τέρας αὐτὸ θῆκε πάντων.

Μερόπων ὃς ποθέει Χριστὸν ἐς ἄκρον,
'Αδόλως συμφαγέτω δεῖπνον ἐκείνου.
'Ρύσιον δὲ αὐτὸς ἄρνα
Μερόπων πόρεν γενέθλῃ,
'Ενὶ μυστικῇ τραπέζῃ
'Ιδίην σφαγὴν τυπώσας.
Στεφανηφόρου δὲ δείπνου
Τότε Δεσπότης ἀνέστη,
Προχέει τ' ἐς ἄγγος ὕδωρ
'Αποθεὶς τὰ θεῖα πέπλα.
Τρυφεροὺς πόδας μαθητῶν
Παλάμαις ἔνιπτε θείαις,
Μετὰ λεντίου δὲ τούτους
Κατέμασσεν οὕπερ ἔσχεν.
'Υπόδειγμα δοὺς βροτοῖσιν
Χθαμαλῶν φρενῶν πρὸς ὕψος,
Πάλιν ἐς τράπεζαν ἦλθεν
'Υποδὺς ἑοὺς χιτῶνας.
Κἀμὲ τὸν ἐν κακίῃ, Χριστὲ, καθαίροις
Χείρεσι ταῖς θεϊκαῖς πάντα λοέσσας.
Φάος, ὡς κόμισσεν ἄρτον,
'Ερέων δέδωκε μύσταις·
Τὸ δ' ἐμὸν φάγοιτε σῶμα
'Ες ἁμαρτάδων καλύπτρην.
Χαρίεν δέπας κεράσσας
Τάδε τοῖσι δῶκε λέξας·
Τὸ δ' ἐμὸν πίοισθε αἷμα.
Τὸ ἁμαρτίας σκυλεῦον.
Ψόφον ἐς τοκῆα δόντες

Θεὸν ἐν λόγοισιν ὕμνου,
Ἐπὶ τὴν νάπην ἐλαιῶν
Ἅμα τῷ φάναι προῆλθον.
Ὦ πάθος, ὢ φιλίη, ἣν διὰ Χριστὸς
Σάρκα βροτοῖς ἰδίην ὤπασε δαῖτα.

IX.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΠΑΥΛΟΝ ΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ.

Ἀρετῶν μέλιττα Παῦλε
Ἐπὶ σοὺς ἄγεις με σίμβλους,
Ἵνα σὸν μέλι τρυγήσας
Ἱερῆς τροφῆς μετάσχω.
Βασιλεῦ μελῶν προφῆτα,
Κιθάρην δίδου τινάσσειν,
Ἀρετῶν ὅπως γενάρχην
Μέλεσιν σοφοῖσι μέλψω.
Γένος Ἀβραὰμ φυτεύει
Ὁ μέγας θεοῖο λάτρης,
Κιλίκων τρέφουσι Ταρσοὶ
Ἐπὶ γῆς φανέντα Παῦλον.
Δρόμον ἐκ βρέφους ὁδεύων
Ἁγίων σοφῆς γενέθλης,
Ἰδίην ἀφῆκε πάτρην,
Πατέρων πόλιν γενεήν.
Ῥίζα φιλευσεβέων ἔπλεο, Παῦλε,
Ἐν χθονὶ τετραπόρῳ γείναο μόσχους.
Ἐδιδάσκετο προθύμως
Ἱερὰς γραφὰς τοκήων
Ἱερουσαλὴμ κατ' ἄστυ

*

Ὑπὸ τῶν σοφὰ φρονούντων.
Ζαθέους νόμους τελέσσας
Φαρισαῖος ἦν ἐς ἄκρον,
Ὅθεν εὐσεβῶν ὑπῆρχεν
Ἑτέρων πλέον διώκτης.
Θαλάμους δὲ τοὺς δικαίων
Ἀγρίως ὅλους ἐπόρθει,
Ἁγίους δὲ τοὺς ἐν ἄστει
Ἐδίδου φέρων φονεύειν.
Ὦ φρενὸς, ὢ μανίης ἧς πέλε Παῦλος
Ὅττι σοφῶν ἀγέλην πᾶσαν ἀνῄρει.
Ἱερὴν ἔβαλλε πίστιν
Μανικὸς πέλων διώκτης,
Κατὰ τὰς πόλεις δὲ βαίνων
Ἁγίους κόλαζε πάντας.
Κακὰ γράμματα γραφέντα
Λάβεν ἐκ κακῶν προέδρων,
Ἁγίους ὅσους Δαμασκὸς
Τρέφε δεσμίους κομίσσαι.
Λόγος ἐκ πόλου προκύψας,
Ὁ λόγῳ πόλον κυλίνδων,
Ἅμα φωτὶ παμμεγίστῳ
Τρέπεν ὡς τάχιστα Παῦλον.
Μέσον ἡμέρας δὲ λάμψας,
Φάος ὀμμάτων ἀπούρας
Κατὰ γῆν τάνυσσε Σαῦλον
Κατὰ γῆν κακῶς μανέντα.
Χριστὸς ὅλων μεδέων σὺν γενετῆρι
Παῦλον ἀπ' ἀντιβίων τεύξατο λάτρην.

Νοέειν δὲ τὸν βαλόντα
'Ο βαλὼν θέλων τυπέντα,
Λέγεν ἡμέρας Ἰησοῦς
Ἐπὶ γῆς πεσόντι Σαύλῳ.
Ξένον εὐσεβοῦσι ῥέξεις
Ἐμὲ, Σαῦλε, νῦν διώκων·
Ἀπαμείβεται δὲ Σαῦλος·
Λέγε μοι, τίς αὐτὸς ἔσκες;
'Ο θεὸς πάλιν βοήσας
Φάτο πρὸς λαλοῦντα Σαῦλον,
Τελέθω, λέγων, Ἰησοῦς
Ἀπὸ Ναζαρὲθ πολίχνης·
Πάλιν ὁ φέρων τὰ πάντα,
Τελέθω ὃν ἐκδιώκεις,
Βαρύ σοι πόδας τιταίνειν
Ἀταλοὺς πρὸς ὀρθὰ κέντρα.
Ἀχλύος ἠερίης ἔμπλεε Παῦλε
Εἰπὲ, πόθεν στεροπαῖς πᾶσι φαείνεις;
'Ρυπαρὸν ζόφον κομίζων
Βλεφάροις, ἐς ἄστυ βαίνεις,
Ὅθι σοι πάλιν λαλήσω
Ἃ σε, Παῦλε, δεῖ τελέσσαι.
Σὺ γὰρ ἔθνεσιν φαείνοις
Θεϊκὸν φάος διδάσκων,
Σὺ τὸν Ἰσραὴλ ἐλέγξεις
Γενεὴν ἄπιστον οὖσαν.
Τότε δὴ μαθὼν ὁ Σαῦλος
Ὅτι Χριστὸς αὐτὸς ἕλκει,
'Ετάρων χέρας κρατούντων,

Ἄτε τυφλὸς, ἠκολούθει.
Ὑπονυκτίῳ δὲ λήξει
Ὄναρ ἐμφανεὶς ὁ Χριστὸς
Ἀνανίαν ἄνδρα θεῖον
Ἐπὶ Σαῦλον εὐθὺ πέμψεν.
Φεγγοτόκον σκοτίην ἔδρακε Παῦλος
Ὄφρα βροτῶν ζοφερὰν ἀχλὺν ἀπάξοι·
Φοβεροῖς λόγοισιν εἴξας
Ἀνανίας ἐς διώκτην,
Δράμεν ὄμμασιν κομίζων
Τὸ διπλοῦν διπλοῖσι φέγγος.
Χαλεπὸν ζόφον δὲ ῥίψας
Κραδίης κόρον τε Σαῦλος,
Λοετρὸν δὲ θεῖον ἐνδὺς
Χάριτος θεοῦ γεμίσθη.
Ψόγον ἀθλίων Ἑβραίων
Ὅλον ἀνδρικῶς πατήσας,
Συνέχευε λυγρὸν ἔθνος
Τριάδα βροτοὺς διδάσκων.
Φωτὸς ἀειγενέος, Παῦλε, γεμίσθης
Φωτογόνους δαΐδας πᾶσιν ἐρίζεις.

X.

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ.

Ἄγε πρὸς τρέχοντα Παῦλον
Πάλιν, ὦ λύρη με θείη,
Ἵνα συντόνους ἀγῶνας
Πάλιν ἐνθέως ἀείσω.

Βασιλεὺς φύλαττεν ἄστυ
  Ἀρέτας Δαμασκὸν, ὄφρα
  Ἁγίων τὸ θαῦμα Παῦλον
  Ἀνέλοι χερὶ κρατήσας.
Γραφίδων θεοῖο μύσται
  Ἀρέτα προγνῶντες ἔργον,
  Ὅτι περ θέλοι θεόπτην
  Ἀνελεῖν φίλον Ἑβραίοις,
Διὰ σαργάνης χαλῶσιν
  Ἀπὸ τειχέων μεγίστων
  Μεσονυκτίῳ, λαθόντες
  Νεόπιστον ὄντα Παῦλον.
Φωσφόρον εὐσεβίης ἔθνεσι τίκτων,
  Φωσφόρος ἀστεροπὴ, Παῦλε, φαάνθης.
Ἐπὶ τὰς πόλεις δ' ἀπῆλθεν
  Ἀράβων, Σύρων τε Παῦλος
  Ἀρέταν φυγὼν φονῆα,
  Μανίην κακὴν τ' ἀλύσκων.
Ζοφερὰς πλάνας διῶξαι
  Ἀπὸ γῆς θέλων ἁπάσης,
  Κατὰ γῆν πόλευε πᾶσαν
  Μερόπων γένη καθαίρων.
Θεὸν εἴσιδεν θεοῖο
  Γόνον ὄμμασιν πανάγνοις,
  Τρίτον ἐς πόλον δ' ἀνέπτη
  Σοφίην μαθεῖν θεοῖο.
Ὦ σπυρὶς οὐρανίη, πῶς ἐχαλάσθης,
  Ἢ πόθεν ὄψον ἄγειν ηὗραο τοῖον;
Ἱερὸν δ' ἐκεῖθεν ἦλθεν

Παράδεισον, ἔνθα μύθους
Μάθεν οὐ φατοὺς βροτοῖσιν
Βροτέους λαλοῦσιν ὕθλους.
Κατὰ δ' ἐνθέους κελεύσεις
Δράμεν ἐς πόλιν θεοῖο,
Πέτρον εἰσιδεῖν ποθήσας
Τὸν ἀπόστολόν γε πρῶτον.
Λαβυρινθίους δὲ μύθους,
Πάλιν ἔγγονον Ἰούδα
Ἱερουσαλὴμ ἐν ἄστει
Θεϊκοῖς λόγοις ἐλέγχει.
Μανίην κακὴν μανέντες
Λογάδες γένους Ἑβραίων
Κτανέειν θέλουσι Παῦλον
Σφετέρων χάριν ἐλέγχων.
Δῶρον ἀπ' ἀθανάτου, Παῦλε, θεοῖο
Ἀνδράσιν ὀλλυμένοις πᾶσι χαρίσθης.
Γόον εὐσεβῶν ἁπάντων
Λαλέων ἔτερπε Παῦλος,
Ὅτι περ δίδασκε πίστιν
Κατὰ κόσμον, ἣν ἐπόρθη.
Ξένον ἐν ξένῃ τελοῦντα
Ἐπὶ Ταρσὸν εὐθὺ πέμψαν,
Ἵνα μή μιν ἐκφανέντα
Βδελυρὸν γένος φονεύσῃ.
Ὁ δὲ Βαρνάβας πορεύθη
Ἐπὶ Ταρσὸν ὄφρα Παῦλον
Ἀγάγοι, Σύρους διδάξαι
Ἵνα Χριστὸν εὐσεβῶσιν.

Προφανῶς δίδασκε πάντας
Θεὸν ἐνθέως γεραίρειν
Γενέτην, παῖν, τὸ πνεῦμα
Τὸν ὅλων κρατοῦντα μοῦνον.
Ἐσσρῶν ἀγλαΐην ἣν λάχε Παῦλος
Θεόθεν θεσπεσίως ἄρτι χορεύσω.
Ῥόος οἷά τις προβαίνων
Ἐπὶ γῆς ὅλην καταρδει,
Ἐναλιγκίως ὁ Παῦλος
Δράσεν εἰς ἔθνη βαδίζων.
Σοφίῃ θεοῦ σοφίσθη
Λαλέειν θεοῖο πίστιν,
Ὅθεν ἔθνεα προσῆγεν
Θεὸν εἰς ἅπαντα πείθων.
Τὸ γὰρ ἐκτελεῖν προήχθη
Ὑπὸ πανσόφου προνοίης,
Ὅτε σὺν Σίμωνι Πέτρῳ
Βάλεν εὖ νέμοντα κλῆρον.
Ὑπὸ παρθένου διδόντος
Λάβε πάντα Παῦλος ἔθνη,
Ὁ σοφώτατος δὲ Πέτρος
Τέκνα συγγενῶν Ἑβραίων.
Τίς σοφὸς ἐκ μερόπων, ὡς πέλε Παῦλος;
Τίς θεὸν ἐκ χθονίων ἔδρακεν οὕτως;
Φιλέων δὲ πάντας ἴσως,
Ἐθνικοὺς, γόνους τ' Ἰούδα,
Ἀκλινῶς δίδασκε πάντας
Θεὸν εὐσεβεῖν ἀμέμπτως.
Χαριέστατος δ' ὑπάρχων

Ὁλοσυμπαθής τε πᾶσιν,
Ὅλα τοῖς ὅλοις φαάνθη
Ἵνα τοὺς ὅλους γε σώσῃ.
Ψεκάδας θεοῦ ψεκάζων
Δογμάτων σοφῶν, ὁ Παῦλος
Ἐπὶ Χριστὸν εἷλκε πάντας
Τὸν ὅλον κτίσαντα κόσμον.
Ἁγίων μυστιπόλων, ὄρχαμε Παῦλε,
Μόνος ἐθνῶν ἀγέλας μύστιδας ἔρδεις.

XI.

ΕΙΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΤΟΝ ΘΕΟΛΟΓΟΝ.

Ἁγίων γένος προέλθοι
Ἁγίῳ γέρας κομίζον,
Ἀγάμων φάλαγξ βοήσοι
Ἀγάμῳ φέριστον ὕμνον.
Βδελυρὴν ἔγωγε γλῶτταν
Φορέων, ῥυπῶν τὰ χείλη
Ἀπορῶ γόνῳ γε βροντῆς
Καθαρὸν τὸν αἶνον ᾄδειν.
Γονέων πάϊς φαάνθη
Ἱερῶν κλυτῆς τε ῥίζης,
Ζεβεδαῖος αὐτὸν ἥρως,
Σαλώμη τε παῖδα τίκτεν.
Δόμον ἔσχε πλωτὸν ἄνδρα
Ὁ πατὴρ φίλην δι' ἄγρην,
Σαλώμη τεκοῦσα Χριστοῦ
Κλύε σύγγονας θεοῖο.
Ἰαχῆς οὐρανίης, ὄβριμε κοῦρε,

Στομάτων ἡμετέρων δέχνυσο δῶρα.
Ἐκάλει δὲ κἀυτὸς ἔνθεν
Τὸν ὅλων ἄνακτα θεῖον
Ὁ παῖς, διότι τέκνον
Σαλώμης ὑπῆρχε θεῖον.
Ζαθέου γὰρ ἦν Ἰωσὴφ
Σαλώμη τόκος σαόφρων,
Ὅς ἐμοῦ θεοῖο Χριστοῦ
Γενέτης μόνον καλεῖτο.
Θεὸς οὖν πέλων ὁ Χριστὸς,
Ἐπέχων φύσιν τε πᾶσαν,
Ἐπὶ χεῖλος ἦλθε λίμνης
Βροτὸς οἷά τις προλάμπων.
Φωσφόρε παρθενίης, φωσφόρε μύθων,
Ἡμετέρῃ κραδίῃ φέγγος ἰάλλοις.
Ἰαχὴν μίαν προπέμψας
Δυάδα κλυτὴν ἀγρεύει,
Ἰάκωβον ἐσθλὸν ἄνδρα
Ἀγαθὸν κάσιν τε τούτου.
Κράτος ὡς ἴδον θεοῖο
Προσέβαινον οἷ καλοῦντι,
Πατρὸς σέβας λιπόντες,
Κάλαμον, σκάφος, σαγήνην.
Λόγος ἐκλογὴν τελέσσας
Δέκα καὶ δυῶν μαθητῶν,
Φιλέεσκε τόνδε μᾶλλον
Ἁγίων ὅλων ἑταίρων.
Μεγάλην χάριν δὲ βάλλεν
Φιλία φίλοις προσώποις,

Ἐνὶ δὲ φρεσὶν φιλάγνοις
Θεϊκὴν ἔχευεν αἴγλην.
Σοφίης οὐρανίης μεστὸς ὑπάρχων,
Ἐπέων οὐρανίων αὐλὸς ἐτύχθης.
Νόον ἔνθεον φοροῦντα
Καθαρήν τε σάρκα, τοῦτον
Ἀφανῶν ποιεῖτε μύστην,
Ὁ θεὸς λόγος διδάσκων.
Ξένα δεῖξε πλεῖστα τοῦτον
Φιλέων ἄναξ δικαίως,
Ἐπὶ καρδίην ταθῆναι
Ἰδίην παρέσχε μούνῳ.
Ὅτε δ' ἰκρίῳ προσῆλθε
Κασίγνητον αὐτὸν ηὔδει,
Μαρίην ποιῶν τεκοῦσαν,
Μαρίῃ γόνον προσάπτων.
Πάλιν ἀγλαοῖο Πέτρου
Μόρον ἐκμαθεῖν ποθοῦντος
Παρὰ δεσπότου γε κείνου,
Μόρον ἐκφανῶς καλύπτει.
Θειολόγου σοφίῃ κόσμος ἐρύσθη,
Δαιμονικῆς μανίης φάσματα ῥίψας.
Ῥέθεσι ξύλῳ κρεμασθεὶς
Ὁ λόγος παθών τε πάσχων,
Λέγε παρθένῳ τεκούσῃ,
Λέγε παρθένῳ μαθητῇ.
Σέθεν, ὦ γύναι, καλείσθω
Γόνος ἁγνὸς οὗτος ἔνθεν,
Σὺ δὲ μητέρα κρατίστην

Καλέοις ἐμὴν τεκοῦσαν.
Τότε δὴ τότε κλυτόφρων
Ἐς ἑὸν κόμιζεν οἶκον
Ἀγανὴν θεὸν τεκοῦσαν·
Ἰδίην ποιῶν τεκοῦσαν.
Ὑπὸ Πάτμον ᾧ δ' ἐτύχθη
Θεόπαις νόμοισι φύτλοις,
Ἁγίους τόπους ἐάσας
Ἀσίης ἐπῆλθε χῶρον.
Βροντογενῆ θεὸν οὖν ὄλβιον εἴπω
Τοὔνεκα θειοτόκου κοῦρος ἐτύχθη.
Φορέων σθένος θεοῖο
Ἔφεσον κίχησεν ἄστυ,
Ὅπερ Ἄρτεμις κακίστη
Δνοφερῇ πλάνῃ κατεῖχεν.
Χέρα καρτερὴν δὲ τείνας
Ἀπάτης νεὼν καθεῖλεν,
Βδελυρὸν δὲ τρέψε φάσμα
Ἀσίηθεν ὡς πυρίπνους.
Ψεκάσιν θεοῖο μύθων
Ἀπὸ χειλέων ψεκάζων
Φλόγα δαιμόνων ἀμέρδει,
Χθονίων γένος δὲ σώζει.
Ἀσίδος εὐγυάλου λύτρον ἀείσω,
Θειολόγου δυνάμει κῦδος ἀγείρων.

XII.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ ΣΤΕΦΑΝΟΝ.

Ἀρετὴν, ἀγῶνα, νίκην
Στεφάνου κλυτοῦ λιγαίνω,
Σὺν ἀποστόλοις καλέσσω
Στίχα μαρτύρων χορεύειν.
Βασιλεῖ θεῷ γὰρ οὗτος
Μετ' ἀποστόλους στρατεύθη,
Ἐνὶ μάρτυσι δὲ πρῶτος
Στεφάνοις ἔδησε κόρσην.
Γραφικῶς ὅθεν βοήσω,
Στεφάνου τὸ διττὸν εὖχος
Ὅτ' ἀποστόλοις συνῆπται,
Ὅτι μαρτύρων προλάμπει.
Διό μιν θεοῖο λάτρην
Ταχέως τέθηκε πρῶτον
Ἁγίων χορὸς μαθητῶν
Μέγαν ἐνθέως σκοποῦντα.
Στεφάνου τοὺς ἀέθλους ὅςις ἀείδει
Κραδίην εὐφροσύνης οἶδε κορέσσαι.
Ἐρατῆς γέμων θεοῖο
Χάριτος βίης τε πλήρης,
Στέφανος λεῷ τε πρόσθεν
Τεράτων ἔτευχε πλῆθος.
Ζοφερῷ φθόνῳ τυπέντες
Τινὲς ἀγρίων Ἑβραίων,
Περὶ δογμάτων συνείρειν
Στεφάνῳ λόγους ἐπῆλθον.

Ζάκοτον γὰρ ἔσκεν ἔθνος
Βελίου στόλος κακίστου
Φαρίης τε καὶ Λιβύσσης,
Ἀσίης τε καὶ Κιλίσσης.
Θαμινοὺς λόγους ὁ μάρτυς
Κραδίης σοφίης ἰάλλων,
Φθονεροὺς δίωκε κείνου
Νέφος ὡς πνοαῖς ἄηται
Στεφάνῳ θεσπεσίῳ στέμματα πλέξω
Γραφικῶν ἐκ καλύκων ἄνθεα δρέψας.
Ἱεροῖσι λόγοις νίκην
Στεφάνου τάχιστα δόντες,
Φέρον ἀνέρας κατ' αὐτὸν
Πατέρα πλάνης βοῶντας.
Κατὰ γὰρ θεοῦ τοκήων
Κατὰ Μωσέως τε θείου
Λέγον ὕβρεων ἀκοῦσαι
Στεφάνου σοφοῦ λαλοῦντος.
Λόγον εὐτόνως βοῶντες,
Ἀπάτης λεὼν λαβόντες
Ἱερεῖς τε τοὺς κακίστους,
Στέφανον τάχος κατέσχον.
Μανίης μέθῃ φλεγέντες
Φέρον ἐς κρίσιν θεόπτην
Ἀδικοτάτων θοώκων
Ἅμα μάρτυσιν κακίστοις.
Οὔνομά σοι Στέφανος σεπτὸν ἐτύχθη,
Τοὔνεκεν εὐσεβίης στέμμα κομίζεις.
Νομίμου νόου τραπέντες

Ἁγίου λέγον πυθέσθαι,
Ὅτι Χριστὸν εἶπε νηὸν
Σολομῶνος ἐκκαθέλκειν.
Ξένα Ἰσραὴλ παρέξειν,
Νόμον, ἐντολὰς, κελεύσεις,
Τὰ δὲ Μωσέως ἀμείψειν
Ἅτε μὴ σοφῶς τεθέντα.
Ὁ λεὼς δ' ἅπας ἐκεῖνος
Ἅμα ποιμέσι πλανήθη
Κακομαρτύρων ἀκούσας
Στεφάνῳ προέσχε θείῳ.
Προσέχον δὲ πρὸς πρόσωπον
Θεϊκὴν ῥέουσαν αἴγλην,
Χάριν ἀγγέλου γὰρ ἔσχεν
Στεφάνου πάναγνος ὄψις.
Ἁγίων σε Στέφανε πρῶτον ἀείδω,
Ὅτι Χριστοῦ τὸ πάθος πρῶτος ὑπέστης.
Ῥαθάγῳ φρένας δονήσας
Ἱερεὺς ὅλων ὁ προὔχων
Τὰ κατηγόρων ἀλιτρῶν
Στεφάνῳ κέλευσε λύσιν.
Στόμα δ' εὔλαλον διοίξας
Λέγεν εὐκόλως ὁ μάρτυς,
Ὅτι Χριστὸν εἶπε Μωσῆς
Ἰδίου νόμου τὲ τέρμα.
Τό περ ὔμμες ἀγνοοῦντες
Θεὸν ἀντίον ποιεῖσθε,
Διὸ Χριστὸν ὡς τοκῆες
Ἀσεβῶς θεοκτονεῖτε.

Ὑπὸ πνεύματος δὲ θείου
  Πόλον ἐς τὸ ὄμμα πέμπει,
  Διὸ Χριστὸν αὐτὸν ἥρως
  Ἴδε δεξιῶν τοκῆος.
Μαρτυρικῆς στρατιῆς ἀρχὸς ἐτύχθη
  Εἵνεκεν εὐσεβίης, εἵνεκα θάρσους.
Φανερὸν δὲ πᾶσι τεύχων
  Λέγεν οὐρανὸν διοῖχθαι,
  Ὁράαν δ' ἄνακτα Χριστὸν
  Πατρὶ δεξιῶν συνόντα.
Χόλος δ' ἄγριος ἐτύχθη
  Κατὰ μάρτυρος παροῦσιν,
  Ὅθεν αὐτὸν ἐκδραμόντες
  Λιθάκων ἔβαλλον ὄμβρῳ.
Ψόγον ἤτεεν ὁ μάρτυρ
  Σὺν ἁμαρτίῃ τε λύττης
  Ἀκάκως ἑοῖς φονεῦσι
  Θεὸν εὐμενῶς ἐᾶσαι.
Ψιθύρων δὲ, Χριστὲ, λέξε,
  Ἐμὸν ἄρτι πνεῦμα δέξαι·
  Γόνατα χθονὶ προσάψας
  Πόλον ἐς τὸ πνεῦμα πέμπει.
Στέφανε Χριστοφόρε, Χριστὸν ἐμῇσιν
  Λιτανεύων κακίαις ἵλαον ἔρδοις.

XIII.

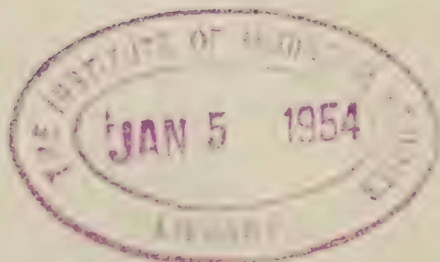
ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ ΘΕΚΛΑΝ.

Ἀπ' ἀειλάλων μελισσῶν,
  Ἀπ' ἀκηράτων τε σίμβλων

Δότε μοι μέλι τρυγῆσαι,
Ἱερεῖς θεοῦ προφῆται.
Βροτέην λύρην γὰρ ὄντως
Νοερῶν ἐφ' ὕψους ἄθλων
Ἀκλεὲς πέλει δονῆσαι,
Ἀγανῆς μάλιστα Θέκλης.
Γόνος ἀφθίτου θεοῖο
Μέλος ἄφθιτον προπέμψοι
Ἵνα παρθένον τε νύμφην
Ἰδίῃ, πάναγνε, μέλψω.
Δρομέως χοροὺς τελεῖτε
Ἀγαθοὶ νέοι τε, κοῦραι,
Ὅτε πνεῦμα θεῖον ἦλθεν
Μέλος εὔθροον κομίζον.
Ἱεραὶ παρθενικαὶ, παστάδα Θέκλης
Στεφάνοις ἀθανάτοις στέψατε νύμφης.
Ἐλεῶν θεὸς τὰ πάντα
Ἐς ἀκοσμίην πεσόντα
Τέκος ὤπασεν σαώζειν,
Βρότεον δέμας κομίζειν.
Ζαθέως δὲ πάντα σώσας
Πόλιν ἐς πόλον μετῆλθεν,
Ἐπί τε θρόνου καθέσθη
Ἐνὶ δεξιοῖς τοκῆος.
Θεὸν ὡς θεοῦ τε παῖδα
Ὁ σοφὸς δίδασκε Παῦλος
Μέροπας σέβειν Ἰησοῦν
Βίον ἀγλαόν τε τίειν.
Λαγόνων ἐξ ἀγάμων Χριστὸς ἐτέχθη,

Διό τὴν παρθενίην ἤραο, Θέκλη.
Ἱεροὺς λόγους δὲ Παύλου
Θυρίδων ἀπ' εὐτορεύτων
Σταθερὴ κλύουσα Θέκλη
Ἀγαθὴν ἔδεκτο πίστιν.
Κραδίῃ πόθον λαβοῦσα
Μονάγνου γόνου θεοῖο,
Κτεάτων ἔλειπεν ὄλβον
Μετὰ μητέρος τεκούσης.
Λογάδα, κράτιστον ὄλβον,
Θάμυριν στύγησε Θέκλη,
Ὃς ἀθέσφατόν γε φερνὴν
Χερὸς ἐπώρα τεκούσης.
Μεγάλην νέος δὲ μῆνιν
Κατὰ παρθένον κορύσσων,
Δολίοις λόγοις τὰ πάντα
Ἐρέει νόμον κρατοῦντι.
Ῥαθίων μαχλοσύνης χεῖρα φυγοῦσα,
Σταθερὸς παρθενίης ὅμὸς ἐτύχθης.
Νοσερῶν νόμων ὁ ἄρχων
Ἱερὴν κρίσιν παρῆλθεν
Θάμυριν θέλων ἰαίνειν
Κτεάτων δόσιν γεραίρων.
Ξένον ἀθρόως παρέσχεν
Ὁράαν νόμον πολίταις,
Διὰ σώφρονα φλεγῆναι
Βίοτον Θέκλην κελεύσας.
Ὁ δὲ δὴ θεὸς τὸν ὄμβρον,
Μέγαν ὠκέως σταλάξας

Ἀπαθῆ φύλαξε νύμφην
Φλογερὴν πυρὴν ἀμέρσας.
Παρὰ δὲ φλογὸς φυγοῦσα
Συρίης κίχησεν ἄστυ,
Τὸ κλυτὸν γόνου Σελεύκου
Κλυτὸν οὔνομα προφαῖνον.
Γενεῆς ἡμεριῶν μέτρα λιποῦσα,
Ἀέθλους ἦλθε Θέκλη, ἀγγελιωτῶν.
Ῥοδοειδέος δὲ Θέκλης
Χάριν ἥρπασε προσώπου
Νέος οὔνομα κρατίστου
Φορέων γόνου Φιλίππου.
Σχέτλιος πόθησε κούρην
Στυγερὸν πόθον προχεύσας,
Ταχέως δ᾽ ἔκυσε νύμφην
Μέσον ἄστεως κιοῦσαν.
Τρομερὸν φόβον δὲ Θέκλη
Κραδίης ἄνευ βαλοῦσα,
Στεφάνους χαμάζ᾽ ἔριψεν,
Χλαμύδα σχίσσεν τε κούρου.
Ὑπὸ δ᾽ αἴσχεος κακίστου
Φλογεροῦ πόθου τε κοῦρος,
Ἀχέων ἔπεισεν ἀρχὸν
Σταθερὴν κόρην δαμάσσαι.
Ἀγαθὸν παρθενίης ἆθλον ἀρέσθαι,
Ἅμα κούραις τε νέοις νεῦε ποθοῦσιν.
Φιλοδακρύου θεήτρου
Μέσον ἐς κόρην ἀφεῖλκον
Ἀγρίοις λέουσι βρῶσιν,

Φιλοποντίοις τε φώκαις.
Χαλεπὸν μόρον δὲ Θέκλην
Θεόθεν πάλιν φυγοῦσαν,
Καλεπωτέρων τε ταύρων
Θανέειν ἱμᾶσιν ἧψαν.
Ψαφαρὸν δ' ἱμάντα ῥήξας
Ὁ θεὸς σάωσε νύμφην,
Πέρας ἔνθεόν τε Θέκλης
Κρατεροῖς μόνοις παρέσχεν.
Ἀέθλων ἐκ προτέρων εὐθὺς ἐπ' ἄλλους
Ἀέθλους ἀνδροτέρους ἔδραμε Θέκλη.
Ἐς ἀεὶ εὐμενέα Χριστὸν ἀκοίτην
Τελέοις σοῖς ἱκέταις, πάγκλυτε Θέκλη.

XIV.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΗΝ ΥΠΟ ΠΕΡΣΩΝ ΓΕΝΟΜΕΝΗΝ.

Ἁγία πόλις θεοῖο
. . . . .
. . . . .

Λείπει.

XV.

ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ ΗΤΟΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΣΩΤΟΝ

. . . . .
. . . . .

Λείπει ὅλον.

XVI.

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΜΑΡΤΥΡΑΣ ΤΟΥΣ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥΣ.

. . . . .

. . . . .

Λείπει ἡ ἀρχή.

Ῥόον αἵματος δικαίου
Πρόμος Ἡλίας, γὰρ ἄμφω
Κεφαλῶν ξίφει στεροῦνται.
Ψόγον ἄθλιον κακίστης
Ἁγίοις πλάνης φυγοῦσιν
Στεφάνους παρέσχε θείους
Θεὸς ἀξίους ἀέθλων.
Πάντες ἀπ' ἐσθλοδότου θέσκελα θήκης,
Ἀνέρες, ἀθλοφόρων δρέψατε δῶρα.
Ἀγαθὰ κλυτῶν βρυούσης
Ἁγίων μέγιστα θήκης,
Μέροπες, δρέπεσθε πάντες.

XVII.

ΕΙΣ ΝΑΡΣΗΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΑΣΚΑΛΩΝΟΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΔΟΓΜΑΤΩΝ.

Ἄγε μοι λύρην, πολῖτα,
Νεερὴν τάχος δόνησαι,
Μέλος ὄφρα τερπνὸν εἴπω,
Γενέτην σοφὸν λιγαίνων.
Βίοτον δὲ πάντα λέξω,
Πατρίδα, κλυτὸν τοκῆα,
Πόλιν ἔνθα νῦν νομεύει
Ἀγαθῇ θεοῦ προνοίᾳ.

Γενέτης μὲν ἔσκε Θωμᾶς,
Βροτὸς ὄλβιος τὰ πάντα,
Πόλις Ἀσίδος δὲ Ναρσῆν
Ἀγαθὸν τρέφε νόημα.
Δανιὴλ νέος προλάμπων
Σοφίην δίωκε σώφρων,
Διὸ καὶ δόμοις ἀνάκτων
Ἄγεται κρατεῖν δικαίως.
Ναετῶν ἀφθονίη πᾶσα μολοῦσα
Ἱεράρχην ἱερῇ πηκτίδι μέλποις·
Ἐν ἀθεσφάτοιο βιοῦντα
Ἀρεταῖς ἄναξ ἀσκεύων,
Πόλιν Ἀσκάλου παρέσχεν
Ἱερὴν σοφῶς νομεύειν.
Ζάθεον νομῆα μέλπων
Πόθεν ἄρξομαι λιγαίνειν;
Ὅτι μου νόον πιέζει
Ἀρετῶν πλάτος τοκῆος.
Ζεφύρου πνέουσι κρεῖσσον
Ἀρεταὶ σοφοῦ νομῆος,
Ὅθεν ὡς κύκνος πετάζω
Πτέρυγας σοφῆς μελίσσης.
Θεϊκοῦ γάρ ἐστι πλήρης
Κραδίην φλέγοντος οἴστρου,
Ὅθεν ἐνθέῳ μερίμνῃ
Ἀγέλην σοφῶν νομεύει.
Σμύρνης ἀγαθὸς βλαστὸς ἁγνίῃ βρύει
Ναρσῆς, διὸ καὶ παῖδας ἁγνοὺς ἐκτρέφει.
Ἱερὸς πέλων τὰ πάντα

Δογμάτων πέφηνε κήρυξ
Ἀτρεκῶν καλῶν τε θείων,
Θεὸν εὐσεβῶς γεραίρων.
Καθαρὸν σέβας κρατίστης
Τριάδος σοφῶς διδάσκει,
Τρία μὲν πρόσωπα μέλπει,
Μίαν οὐσίαν δὲ πάντων.
Λόγον οὐ λέγει τοκῆα,
Ἕτερον τὸ πνεῦμα μέλπει,
Ἵνα τῶν τριῶν προσώπων
Χύσιν ἐκφύγῃ κακίστην.
Μετὰ δὲ κλυτῶν προσώπων
Φύσιν οὐ θέλει διαιρεῖν,
Ὅθεν οὐδὲ τρεῖς κελεύει
Τριάδος φύσεις γεραίρειν.
Τριὰς ἣν εὐσεβέεις, πάνσοφε Ναρσῆ,
Ναέτας γῆν νομίην αἰὲν ὀπάζοι.
Νόος ὡς λόγον λοχεύει
Μερόπων φέρει τε πνεῦμα,
Θεὸν ὡς γόνον τεκόντα
Προφέρειν λέγει τὸ πνεῦμα.
Ξένον ἢ νέον τοκῆος,
Γόνον ἢ γόνου τὸ πνεῦμα
Ἀποπέμπεται διδάσκειν
Φύσιν ἐς μίαν συνάπτων.
Ὅτε δὲ βροτὸς γενέσθαι
Γόνος ἤθελεν θεοῖο,
Μόνος ἐν χθονὶ προῆλθε
Βροτὸς, οὐ λιπὼν τοκῆα.

Παρὰ παρθένου δὲ σῶμα
 Μαρίης λέγει λαβόντα,
 Δι' ὃ καὶ φύσεις ἀτρέπτους
 Ἀλύτους δύο διδάσκει.
Φωσφόρον εὐσεβίης σώφρονα Ναρσῆν
 Αἰὲν ἐς Ἀσκαλίην, Χριςὲ, φυλάσσοις.
Ῥύπον ἐκ βροτῶν καθαίρων
 Τὰ βροτῶν ὑπῆλθε πάντα,
 Τὸν ἁμαρτάδος δὲ μούνης
 Ζυγὸν οὐ φέρεν κακίςης.
Σοφὸς εὐσεβῶς διδάσκων
 Θάνεν, ὡς ἔφησε, Χριστὸς,
 Τάχος ἐκ τάφων δ' ἀνέστη,
 Θανάτῳ φθορὰν καθείρξας.
Τὸ βροτῶν ἔρεισμα Ναρσῆν
 Δογμάτων τὸ τερπνὸν ἄνθος,
 Τροφέα βλέπεις πενήτων,
 Πάλιν ὀρφανῶν τοκῆα.
Ὑπὸ δ' ἐνθέου μερίμνης
 Βλέπε καὶ ξένον νόημα,
 Ἀδικουμένων ἀρωγὸν,
 Σθένος ἀσθενῶν τε πάντων.
Τεκέων ἐκ κραδίης πάσας ὁ Ναρσῆς
 Ἀπάτης ἀνδροφόνου ῥίζας ἀνέλκει.
Φιλέειν τὸν Χριστὸν οἶδεν,
 Ἐρέει καλῶς διώκτην,
 Κακίην κακῶς ποιοῦσιν
 Ἀγνοεῖ φρεσὶν φυλάττων.
Χάριτος γέμων δὲ θείας

Γίνεται τὰ πάντα πᾶσιν
Ὁ σοφώτατός γε Ναρσῆς,
Ἵνα τοὺς ὅλους σαώσῃ·
Ψόγον ἐκφυγεῖν προσεύχου
Κακίης ξένους, πολίτας,
Ἵνα τῶν ὅλων ἀμοιβὰς
Θεόθεν καλὰς κομίζοις.
Ψόγος ἐκπέσοι νομῆος
Ἅμα τε φθόνῳ κακίστῳ,
Ἵνα σὺν ξένῳ πολίτης
Ἐσαεὶ γελῶν χορεύοι.
Πτολίην Ἀσκαλίης μᾶλλον ἀείδω,
Ὅτι Ναρσῆν τεκέων εὗρε νομῆα.

XVIII.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΙΜΙΟΝ ΣΤΑΥΡΟΝ.

Ἀσεβῶν χρόνος παρῆλθεν
Ἀγαθὴ χόρευε πίστις,
Ἀθέων νέφος ἐδάσθη,
Κιθάρη μέλισδε χάρμην.
Βαβυλὼν βάραθρον οἷτος
Ἐφάνη βροτοῖσι πᾶσιν,
Ἀθέων φύουσα φύτλας,
Ἀνόμων τρέφουσα δήμους.
Γελόων βοῶ τὸν ὕμνον,
Θεὸν ἀξίως γεραίρων,
Ὅτι τὴν φίλην γαλήνην
Χρονίην δέδωκε κόσμῳ.
Δόμα γὰρ θεοῦ γαλήνη

Τελέθη μέγιστον, ἣ δε
Θεϊκῷ σθένει μολοῦσα,
Θεϊκῷ κράτει κρατοῦσα.
Ἐφάνη θεὸς κολάζων
Δι' ἁμαρτάδας κακίστας,
Ἐφάνη θεὸς σαώζων
Ἐλέῳ βρύων σὺν οἴκτῳ.
Ζόφος ἦν πάροιθε Μῆδος
Μερόπων γένη θερίζων
Δόρατι, ξίφει, βελέμνῳ,
Χαλεπωτάτῃ τε λύττῃ.
Θεϊκῷ χόλῳ στρατεύσας
Φλογερὴ πέφηνεν ἅρπη,
Διὸ καὶ πόλεις φλογίζει
Γλυκεροῖς ὁμοῦ πολίταις.
Ἱερὸν τρέπεσκεν ἄστυ
Ὅθι Χριστὸς ἔσχε πότμον,
Ὅτι Χριστὸς αὐτὸν ἦγεν
Ἰδίην πτόλιν σκυλεύσας.
Κρατερὴν πτόλιν κρατήσας
Νεκύων ὅλην γεμίζει,
Ποταμῷ πυρὸς δὲ πᾶσαν
Ὁ θεήλατος ἐκβλύζει.
Λάβε καὶ ξύλον θεοῖο
Τὸ θεοῦ μέγιστον ὅπλον,
Τὸ βροτῶν κράτιστον ἔρκος,
Τὸ παθῶν φέριστον ἄλκαρ.
Μόνον ἐν πέτρῃ γὰρ ἔστη
Κρανίου θεὸν προφαῖνον,

Μόρον εὐθέως κατέκτα
Ἅμα δαίμοσι κακίςοις.
Νενεκρωμένοις βροτοῖσι
Θανάτῳ, φθορᾷ κακίςοις,
Βροτέην κράτιςα βλύζει,
Θανάτου κράτος πατοῦσαν.
Ξύλον ἦν, πατὴρ ὀλέθρου
Ὅτ' Ἀδὰμ τρύγησε βρῶσιν,
Ξύλον ἦν, φονεὺς ὀλέθρου
Ὅτε Χριστὸν ἔσχεν ἥλοις.
Ὅθεν ὡς πέδον γε Πάρθου
Ξύλον εἴσιδεν θεοῖο,
Τότε Χοσρόην φονεύει
Ὅλοῶν κρατοῦντα Μήδων.
Πολέμῳ γὰρ ἦν γενάρχης
Ὁ κακὸς κακῶν ἀνάσσων,
Γλυκερῆς δὲ τῆς γαλήνης
Κρυερὸς πέλεν διώκτης.
Ῥᾷον ἐκ βίου κυλίσθη
Ὁ βίον κλόνοις ταράττων,
Ὁ φόνων τὰ πάντα πλήσας
Φονικοῖς ξίφεσσι πίπτει.
Σοφὸν ἰκρίον θεοῖο
Τόδε τὸ τρόπαιον ἔςη
Κατὰ βαρβάρων βιαίων,
Κατὰ Χοσρόου κακίςου.
Τότε καὶ θάλος γαλήνης
Ἐπὶ γῆς προῆλθε πάσης
Πολέμων πατρὸς πεσόντος,

Γενέτου κλόνων δαμέντος.
Ὑπὸ δὲ κλυτῆς γαλήνης
Θεόθεν βροτοῖς μολούσης,
Μεγάλης παῖς τε Ῥώμης
Ἐπιτέρπεται κρατίστως.
Φόβον ἐκβαλὼν διώκτου
Ἀφόβως ἐσεῖδε πάτρην,
Ὁ φυγὼν πτόλιν τοκήων
Ὁρᾶται πάλιν πολίτης.
Χαρὰν ἱκρίου λαβόντες
Ἁγίου θεοῖο παῖδες
Ἐς ἑοὺς τόπους μολοῦντες,
Ἐς ἑοὺς τρέχουσιν οἴκους.
Ψόγος ἐκνόμων ἑβραίων
Ἑὰς ἐς κάρας τρεπέσθω,
Ὅτι τὸ ξύλον θεοῖο
Μόλεν εἰς πτόλιν θεοῖο.
Σταυρὸς ἐς εὐσεβέων γαῖαν ἀπήχθη,
Εὐσεβέων μερόπων χαίρετε φύτλαι.

XIX.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΙΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ.

Ἀπὸ δὲ κλυτοῦ διαύλου
Ἀναβὰς ἐκεῖνα βάθρα
Ἐλαῶν ὄρος φιλήσω,
Ὅθεν ἐς πόλους ἀνῆλθεν.
Βάθος ἄπλετον δὲ θείας
Σοφίης, δι' ἧς με σῶσεν,
Λίαν αἰνέσας, ἐκεῖσε

Ταχέως πάλιν δρομήσω.
Γεραροὺς ὅπου τὰ θεῖα
Ἑτάρους ἐμυσταγώγει,
Κρυφίους βυθοὺς φαείνων
Ὑπὸ τὸ στέγος γενοίμην.
Διὰ τῆς θύρης μεγίστης
Ἐπὶ βαθμίδας προήκων,
Πόλιος δύσει προσούσης
Ἁγίης ἴδοιμι κάλλος.
Εὐπρεπίην ὁράαν ὡς γλυκὺ σεῖο
Οὔρεος ἐξ ἐλαῶν, ἄστυ θεοῖο.
Ἐπὶ Λαζάρου δὲ τύμβον
Τετραημέρου νεκροῖο
Διαβὰς, ἄνακτι δόξαν,
Ὃς ἔγειρε τόνδε, δοίην.
Ζέσιν ἱμέρου δὲ θείου
Φρεσὶν ἰσχάνων, ἱκοίμην
Τάχα Βηθλεὲμ πολίχνην
Ὅθι παντάναξ ἐτέχθη.
Ζαθέου τετραστόου δὲ
Ἄγαν ἐκπρεποῦς τρικόγχου
Μέσον ἐσμολῶν ἐκείνου
Ἱεροῦ δόμου χορεύσω.
Βηθλεὲμ εὐαγέος κάλλεα δέρκειν
Χριστὸς ὁ κεῖθι φανεὶς πάντα με νεῦσαι.
Θαμὰ χρυσοφεγγέας τε
Ὀρόων στύλους τε μούσης
Μάλα καλλίτευκτον ἔργον,
Ἀχέων νέφους λαθοίμην.

Ἰδέην ἄνω δὲ βλέψω
Καλάθωσιν ἀστροφεγγῆ,
Ἀπὸ καλλιεργίας γὰρ
Χάρις οὐρανοῖο λάμπει.
Κατὰ τὸ σπέος γενοίμην,
Ὅθι παντάνασσα κούρη
Τέτοκε βροτοῖσι ῥύστην
Θεὸν ἀτρεκῶς βροτόν τε.
Λιπαρῇ πλακὶ προθήσω,
Θεὸν ἣ βρέφος δέδεκτο,
Βλέφαρα, στόμα, κράνος τε
Κομίσαι χάρισμ᾽ ἐκεῖθεν.
Μεγακυδέος δὲ φάτνης
Ἐπὶ προσκύνησιν ἔλθω,
Ἄλογος δι᾽ ἧς ὑπάρχων
Ἐτράφην λόγῳ θεοῖο.
Νεκύων ἐς ἄντρον εἴξω
Βρεφέων ἅμα σφαγέντων
Γενέσει λόγου βροτείῃ,
Ἡρώδου φθόνῳ μανέντος.
Ὦ Βασίλειε πάτερ, λῷστε νοήμων,
Αἴθε τεὴν κορυφὴν ἄρτι φιλοίην.
Ξυνετῷ λεῷ τε κλήρῳ,
Ὁσίοις ἐπισκόποις τε,
Μοναχῶν προηγέταις τε
Ἐμὸν εἴσιδω πατράρχην.
Ὃς ἐμοῦ γένους ὑπάρχει
Ἅγιον φέριστον ἔρνος,
Βασίλειος ὁ πραΰφρων,

Ὁ λίαν σεβάσμιός μοι.
Οἶσθα, μάκαρ, τίνος οὕν εἵνεκα, σεῖο
Μνήσατο θυμὸς ἐμὸς τῷ δε γε χρόνῳ.
Πραπίδων ἐμῶν τὸ χάρμα,
Τεκέων ἐμῶν τὸ κάλλος,
Σοφίης ἄγαλμα, ποῦ σε
Σωφρόνιε σῶφρον εὕρω;
Σωφρονίου γεραρὴν ὄψιν ἰδοίμην,
Ὃν ποθέω γοόων ἤματα πάντα.
Ῥόος ὀμμάτων ἐμοῖο
Δακρύων ἀποδακρύει νῦν,
Ὅταν ἐς λογισμὸν ἔλθω
Ταχέως ἑκὰς στενάζων.
Σὲ γὰρ ὁ φίλος τέκος τε
Πατέρα, σχέσει τε θείᾳ,
Ἐθέμην παρηγορεῖν με,
Διέπειν βίῳ τε γῆρας.
Τίπτε λάθου, γλυκερὸν τέκνον, ἐμεῖο
Ἐν μοναχοῖς, ὃν ἔθου παῖδα κομίζειν;
Τὸ πολύπλοκον δὲ πλῆθος
Ὅτε συμφορῶν συνέσχεν,
Τότε σοι φίλ' ἑτερίσθην
Πολιὴν ἔχων ἀνιγρήν.
Ὑλικὸν βίον λιπὼν γὰρ
Ἅμα σοι βιοῦν τε θνήσκειν
Ἐφάμην· τρόπῳ δὲ ποίῳ,
Θεὸς οἶδεν, ᾧ διέστην.
Φρονέων πάλαι γὰρ ὄντως
Ἐνὶ φιλτάτῃ γε Λαύρῃ

Μέχρι τέρματος διάξειν
Ἔκαθεν κλόνοιο κόσμου,
. . . . .
. . . . . .
. . . . . .
Στὰς δ' ὅσας ὑπέστην.
Ψαμάθου πλέον γὰρ εὕροις
Κραδίης ἐμῆς ἀνίας,
Ἔδαφος διάβροχόν τε
Ἔτι δακρύοις ἐμοῖσι.
Τόγε μὴν ἄεισμα τοῦτο
Ἀνέθηκά σοι ποθοῦντι,
Καθ' ὅλην φυλὴν Συρίης
Ἐμέθεν πόνους ἀείδειν.

XX.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΘΟΝ ΟΝ ΕΙΧΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΠΟΛΙΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΕΒΑΣΜΙΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ.

Ἅγιον πόλισμα θεῖον
Ἱερουσαλὴμ τ' ἐς νῦν δὴ
Ἐθέλων πύλας παρεῖναι
Ἵν' ἀγαλλιῶν ἐσέλθω·
Εὐαγέων Σολύμων ἔνθεος οἶστρος
Αἰὲν ἐμὴν κραδίην σφόδρα δαμάζει.
Βαδιῶν ἐπὶ πλακῶν σου
Ἐς Ἀνάστασιν κατέλθω,
Ὅθι παντάναξ ἀνέστη
Θανάτου κράτος πατήσας.
Γλυκερὸν πέδον φιλήσω,

Ἱερὸν κύβον κατείδω,
Μέγαν οὐρανόστερόν τε
Τετρα . . . .
Διὰ βήματος θεοῖο
Μέσον ἐς τάφος θεοῖο
Γεγονὼς, πέτρην ἐκείνην
Μάλα προσκυνῶν φιλήσω.
Ἐπαναξίου δὲ τύμβου
Κίονας κύκλῳ τε κόγχας
Ἀκροκρινοχρυσομόρφους
Φιλέων, ἄγαν χορεύσω.
Ἐπὶ τριστῷον παρέλθω
Ὁλομαργαρογυρόχρουν,
Περικαλλέως γ' ἔπαυλον
Κρανίου τόπον προσέρπειν.
Ὠκεανὸς βιοτῆς αἰὲν βιούσης,
Ἀτρεκέως τε λήθης, φώσφορε τύμβε.
Ζάθεον μεσόμφαλόν τε
Πέτραν ἐκταθεὶς φιλήσω,
Ὅθι τὸ ξύλον πεπήγει
Τὸ λύσαν ξύλου κατάραν.
Ὡς μέγα σεῖο κλέος, φαίδιμε πέτρα,
Σταυρὸς ὅπη μερόπων λύτρον ἐπήχθη.
Θαλέων χαρᾷ δ' ἐπέλθω
Ὅθι προσκυνοῦμεν ὅσσοι
Πέλομεν λεὼς θεοῖο
Ἀγλαὸν ξύλον τὸ θεῖον.
Ἵνα παμμέδων ταχύνας
Κεχαραγμένη γραφῆος

Σέβας εἰκόνι προσοίσω,
Γόνατα δράμοιμι κάμψαι.
Κατὰ παμφαὲς δὲ βῆμα
Γεγανυμένος πορευθῶ,
Ξύλον οὗ τὸ θεῖον εὗρεν
Ἑλένη μέδουσα κεδνή.
Μετὰ κραδίης δὲ πλήρους
Κατανύξεως ἀνέλθω
Ὑπερῷϊον θεοῦμαι
Κάλαμον, σπόγγον τε, λόγχην.
Νεαρὸν δ' ἔπειτα κάλλος
Βασιλικὴν εὖ κατείδω,
Μοναχῶν ὅπου χορεῖα
Νυχίους τελοῦσιν ὕμνους:
Ξὺν ἐμοῖς δρόμοις ποσίν τε
Ἐπὶ τὴν Σιὼν ἀπέλθω,
Ὅθι γλωσσοπυρσόμορφος
Κατέβη χαρὰ θεοῖο.
Ὅθι μυστικὸν δὲ δεῖπνον
Τελέσας ἄναξ ἁπάντων,
Ὀπαδῶν ἔνιψεν ἴχνη
Μετριοφρόνως διδάσκων.
Χαῖρε Σιὼν, φαέθων ἥλιε κόσμου,
Ἣν ποθέων στενάζω νύκτωρ καὶ ἦμαρ.
Ῥαγὲν ὡς ἀφῆκεν ᾅδου
Νεκάδας σοφῶδες ἔργῳ,
Τότε πάνταναξ ὁ ῥήξας
Ἐφάνη φίλος ἐκεῖσε.
Σκοπιὴν λιπὼν Σιῶνδε,

Περιφὺς πέτρην ἐφ' ἥνπερ
Δι' ἐμ' ὁ πλάσας ἐτύφθη,
Δόμον ἐς πέτραν κατέλθω.
Τόπον, οὗ κλάων στενάζω
Σοφίης φίλων ὁ πρῶτος
Ἑὸν ἔκλυσε τὸ πῆμα,
Χαμάδις πεσὼν φιλήσω.
Χαμόθεν φέρειν ἐκείνην
Πάρετος κλίνην βεβήκει
Ὑγιὴς λόγου κελεύσει,
Βάσιν οὗν ἴδοιμι κείνην.
Προβατικῆς ἁγίης ἔνδοθι βαίνω,
Ἔνθα τέκεν Μαρίην πάγκλυτος Ἄννα.
Φέρε δὴ, μάτην μετέλθω
Ἀγορῆς μέσης ὁδεύων,
Ὅθι πατρικοῖς ἐτέχθη
Θαλάμοις ἄνασσα κούρη;
Ψυχοτερπέως τρυφείην
Τεμένους δ' ἐπὰν τὸ σῶμα
Τὸ δεδεγμένον τὸ σῶμα
Μαρίης θεὸν τεκούσης.
Ποταμῶν δίκην ἰάσεις
Ἀπὸ τῆς πέτρης ἐκείνης,
Θεόπαις, ὅπου τανύσθη,
Μαρίη βρύουσα πᾶσιν
Ὑποδὺς νεὼν νεώνδε
Θεομήτορος πανάγνου,
Φιλέων περιπλακείην
Ἐρατοὺς ἔμοιγε τοίχους.

Γεθσημανῆ τέμενος λαμπρὸν ἀείδω
Ἔνθα τέτυκτο τάφος μητρὶ θεεῖο.
Ὦ γλυκὺ πλεῖστα πέλεις ἔξοχον οὖρος,
Χριστὸς ὅθεν μεδέων οὐρανὸν ἦκεν.

XXI.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΠΠΟΝ ΜΗΝΑΝ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΟΝ ΤΟΥ ΕΝΝΑΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΣΥΚΟΦΑΝΤΗΘΕΝΤΑ ΕΠΙ ΦΩΚΑ ΟΤΙ ΘΕΟΔΟΣΙΟΝ ΤΟΝ ΥΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΥ ΕΔΕΞΑΤΟ.

Ἄγε μοι λύρην προφῆτα,
Ἄγε τύμπανον δόνησαι,
Μαρίη, ὅπως ἀείσω
Τριάδος κράτος γεραίρων.
Τριάδι ζωοτόκῳ κῦδος ἀγείρω
Πατέρος θεσπεσίου λύτρα λιγαίνω.
Μετὰ κυμβάλων χορεύων
Τριάδος κλέος λιγαίνω,
Πατρὸς τὰ λύτρα μέλπων.
Βλαβερὸν στόνον γὰρ ἦρεν
Κραδίης ἐμῆς μολόντα,
Γλυκερὴν χαρὰν δὲ δῶκεν
Στοναχῶν ἐμῶν διώκτην.
Γενέτης ἐμὸς θεόπτης
Γενέτης πέλεν πενήτων,
Ὁσίων ἔρεισμα Μηνᾶς
Γενέτης ξένων τε πάντων.
Διὸ δὴ δράκων ἀλάστωρ

Ἀρετῶν ἐμοῦ τοκῆος
Κλέος οὐ φέρων, ἐπ' αὐτὸν
Φθονερὸν τίνασσε τόξον.
Ἕνα δὲ φθόνος κακίςου
Νεαρῶν ἐμῶν ἀδελφῶν
Ἐσέδυ τάχιστα, Μηνᾶς
Ὄφεως πεσὼν φαρέτρῃ.
Ζακότῳ τάλας προῆλθεν
Κραδίῃ φθόνον κορύσσων,
Νέος εὑρέθη τ' Ἰούδας
Γενέτην θέλων ὀλέσσαι.
Ἀγαθῶν ἐκ πατέρων βλαςὸς ὑπάρχων
Βελίου πῶς στυγερὸς πάϊς φαάνθης;
Ἀγαθοῦ φανεὶς τοκῆος,
Φθονερὸν τέκος κακίστου
Βελίου πόθεν φαάνθης;
Θεϊκὸν λόγον προφήτου
Τελέει, φαγὼν γὰρ ἄρτον
Γενέτου τάλας, κατ' αὐτοῦ
Πόδας ἀθλίους ἐπῆρεν.
Ἱκανὸς φθόνον δὲ θρέψας
Κατὰ θεσφάτου τοκῆος,
Μεθ' ἑταιρίδος κακίςης
Δολίους συνῆρε σείστρους.
Ψευδοκατηγορίην πατρὶ τεκόντι
Ἀντὶ τεκνοτροφίης σεῖο λοχεύεις;
Δολίην τέχνην τοκῆϊ,
Τέκος ἄθλιον, λοχεύεις,
Γλυκερῶς ἐπεὶ σ' ἔθρεψεν;

Κρατεροῦ δ' ἄνακτος ἐχθρὸν
Νεκύων δόμον λιπόντα,
Ἐνὶ δώμασιν τοκῆος
Ἱεροῖς λέγων φανῆναι.
Λόγον ἄστατόν γε τοῦτον
Ἀτρεκὲς τάλας διώξας,
Διὰ φληνάφου γυναικὸς
Φαρίης ἔφη κρατοῦντι.
Ἔῤῥε πατροκτασίην, ἄθλιε κοῦρε,
Ἀντὶ τεκνοτροφίης πατρὶ λοχεύων.
Μετὰ δὲ βδέλυγμα μύθων
Δολομηχάνων γε τούτων,
Ὁ ἐμὸς πατὴρ ὁ πρᾷος
Ἐνὶ χειμάσιν κατέστη.
Νομίσας τε γὰρ πυθέσθαι
Ἀτρεκεῖς λόγους ὁ ἄρχων
Μετὰ λοιδόρων ἀλιτρῶν
Γενέτην ἐμὸν συνέσχεν.
Ὁ θεὸς τῶν πατέρων ὃν σὺ γεραίρεις,
Σὲ, πάτερ, σεῖο τέκνοις θᾶττον ὀπάζοι.
Ἀγαθὸς θεὸς τοκήων
Γενέτην, τάχος σαώσας,
Γλυκεροῖς τέκνοις ὀπάζοι.
Ξεναγὸν τ' ἐμὸν τοκῆα
Φθονεροῖς ὁμοῦ σιδήρῳ
Φαρίης ἔπεμψε δήσας,
Βασιλεῖ δίκην ὑφέξειν.
Ὁ δ' ἄναξ ἐμὸν τοκῆα
Μετὰ δυσμενῶν ἐπαρχῶν

Ἱερῷ πέπομφε Κοσμᾷ
Ἀτρεκὲς θέλων πυθέσθαι.
Πρόμαχος δίκης κολάζων,
Στυγεροῦ φθόνου τοκεῦσιν
Ὁ σοφώτατός γε Κοσμᾶς
Ἀτρεκὲς λέγεν διδάσκειν.
Ῥοός εὔλαλός τε σώζειν
Ἀτρεκεῖς λόγους φιλοῦντας,
Θανέειν δ' ἔφη κακίςως
Δολίους λέγοντας ὕθλους.
Ψευδοκατηγορίην θᾶττον ἐλέγξας,
Χριστὲ, πατρὶ γλυκερῷ λύτρον ὀπάζοις.
Ὁ θεὸς, τάχιστα τέχνην
Δολίην καλῶς ἐλέγξας,
Γενέτην φίλον σαώζοις.
Στυγερὸν φόβον, δ' ἑλόντες
Κραδίῃ φθόνον, τοκῆα
Δίχα τυμμάτων ἐπαρχῶν
Δολίων ἔλεγξαν οἴστρῳ.
Τότε δὴ φθόνον φανέντα
Δολίην τέχνην τε πᾶσαν,
Ὁ κλυτὸς τὰ πάντα Κοσμᾶς
Βασιλεῖ δίηλθε θείῳ.
Ὑπὸ δ' ἀφθίτου θεοῖο
Κραδίην ἄναξ ἀέξων,
Φθόνον εὐθέως ἐπιγνοὺς
Κρίσιν ἔνθεον παρέσχεν.
Φθονεροὺς δίκην παρέξειν
Δολίης τέχνης κελεύσας,

Γενέτην τ' ἐμὸν κελεύει
'Απὸ χειμάτων ἀλύξαι.
Ὦ πάτερ, εὐσεβίης εἵνεκα σεῖο
Ψυχοκλόνου σε θεὸς σῶσεν ἀνάγκης.
'Αρετῶν τεῶν τὸ πλῆθος
Θεὸς, ὦ πάτερ, νοήσας
Στυγεροῦ μόρου ἔσωσεν.
Χαλεποῦ φθόνου πεσόντος
Γοερὸν νέφος καλύφθη,
Δακρύων χρόνος παρῆλθεν
Πατέρος φίλου θανέντος.
Ψύθος ὤλετο προνοίῃ
Θεϊκῆς δίκης μολούσης,
'Απὸ γὰρ θεοῦ προνοίης
Γενέτου χάρις φαάνθη.
Στοναχῶν σῶν τεκέων Χριστὸς ἀκούσας,
Γενέτην ἐξ ἀδίκου ῥύσατο πότμου.
Στοναχῶν τεῶν ἀκούσας
Τεκέων Θεὸς τοκῆα
'Αδίκου φύλαξε πότμου.

XXII.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΥΡΙΝ ΠΑΥΛΟΝ ΤΟΝ ΚΑΝΔΙΔΑΤΟΝ ΚΑΙ ΜΑΡΙΑΝ ΤΗΝ ΜΗΤΕΡΑ ΑΥΤΟΥ ΚΟΙΜΗΘΕΙΣΑΝ ΕΝ ΚΥΡΙῼ.

Παῦλος.

'Αγαθοῦ πεσόντος ἕρκους,
Μαρίης ἐμῆς τεκούσης,
Τίνα τὸν γόον τελέσσω;

Τίσι δακρύων ῥεέθροις;
Τίπτε τεὸν, Μαρίη, κάλλιπες υἷα
Ποντοπορεῖν βιότου κύματα μοῦνον;
Βλαβεραὶ πνέουσιν αὖραι
Ἀφ' ἁμαρτάδος φαράγγων,
Βιότου σκάφος βροτοῖσιν
Ὑποπόντιον ποιοῦσαι.
Γνόφος ἔσχατος κακοῖσι
Ἀφ' ἁμαρτάδων ὀμίχλης
Ἀποτίκτεται προβαίνων
Βίον ἐσχάτως ταράττειν.
Διὸ νῦν ἐμοί γε Παύλῳ
Βιότου πλέοντι πόντον
Ἐδέχθη γνόφος, θυέλλη
Ταραχοὺς τροφὰς κόμιζων.

Μαρία.

Ἐδάης ἅπαντα, τέκνον,
Ὅσα γῆς ὕπερθεν ἕρπει
Ὅτι περ νόμοισι φύτλης
Θανάτου φθοραῖς συνῆπται.
Χριστὸν ἄγων βιότου σύμπλοον ἅλμης,
Χείματος οὐ τρομέεις ἔντρομον αὔρην.
Ζυγὸν ἐνδέδωκε πᾶσιν
Ὁ πάλαι θεὸς ποιήσας
Ἀπὸ γῆς φύσιν λαβοῦσιν
Ἐπὶ γῆν πάλιν βαδίζειν.
Θεὸς οὖν ὁ ταῦτα τεύξας
Ἐμὲ τὴν πάλαι γεγῶσαν
Θανέειν κέλευσεν, ἄρτι

Φύσεως νόμους τελοῦσαν.

Παῦλος.

Ἰαχὴν ἴαλλε, Μῆτερ,
Μέγα μοι τρυγῶντι πένθος,
Ἀχέων ὅπως τὸν ὄγκον
Ἀπ' ἐμῶν φρενῶν σκεδάσσω.
Ἀσπίδος ἡμετέρης σεῖο πεσούσης,
Ἀντιβίων με δέος δάμνα βελέμνων.

Μαρία.

Κραδίης στέρησιν οἴμοι
Φίλε παῖ τεὴν ἀρείην
Σθένος οὐκ ἔχει κομίζειν
Ἐσαεὶ κακῶς στροβοῦσαν.
Λόγον ἐκτεκεῖν συνῆθε
Καθαρὸν νέφος ἀνίης,
Διὰ σὸν μέγιστον ἄλγος
Μέρος ἡ τάλαινα λεῖψεν.

Παῦλος.

Μερόπων κάκιστα τόσσα
Πάθεν οὐδὲ εἷς ἁπάντων,
Διό με στόνος δαμάζει
Βιότου κλόνον σκοποῦντα.

Μαρία.

Νόον ἐς θεὸν τιταίνων,
Γόνε, τὸν γόνον θεοῖο
Τῶν ὅλων καλῶν νομῆα
Νοεροὺς λύκους ἀλύξοις.
Τεῖχος ἔχεις κρατερὸν, γοῦνε, τεκούσης
Χριστὸν, ὃς ἀντιβίων ἔθλασε κόρσας.

Ξένα δόγματα βδελύττου
Ἅμα τοῖς κακοῖς τοκεῦσιν,
Ὅσα περ δόμου θεοῖο
Ἀπελαύνεται νομεῦσιν.
Ὅλος εὐσεβὴς φαείνου
Κραδίην σοφῶν καθαίρων,
Θεὸν ἀξίως γεραίροις
Πραπίσιν, λόγοισιν, ἔργοις.
Πολιοῖς γένοιο ῥάβδος,
Ἀπορουμένοισιν ὄλβος,
Νοσεροῖς ἄκος προλάμποις,
Ἀδικουμένοισιν ἕρκος.

Παῦλος.

Ῥυπαρῶς ἀεὶ βοῶσας
Ῥυπαρὸν φέρω τὸ βλέμμα
Ὅθεν ἐς θεὸν νοῆσαι
Ἀπορῶ τοῦ σοῦ γε θάρσους.
Ἐκ μακάρων στονόεις Παῦλος ἐτύχθην,
Μῆτερ ἐμὴ σταθερὴ, σεῖο θανούσης
Σὺ δὲ δὴ πάρος τεκοῦσα
Ἐπὶ γῆς ἐμοὶ παροῦσα,
Πέλες ἄγκυρα κρατίστη
Θεὸν ἵλεω ποιοῦσα.
Τὰ σὰ γὰρ φέριστα πάντα
Βίος εὐσεβὴς θεόφρων,
Καθαραὶ λιτῶν πορεῖαι
Ἐμὲ πρὸς θεὸν συνῆπτον.
Ὑπὸ δὲ σκέπην μεγίστην
Τελέων τεῶν λιτάων,

Θεὸν εἶχον εὐνοοῦντα,
Βίον εἶχον εὐδρομοῦντα.
Παῦλος ἐγὼ στονόεις πῶς ἐφαάνθην,
Μῆτερ ἐμὴ γλυκερὴ, σεῖο θανούσης;

Μαρία.

Φάος εἰσορᾷν θεοῖο
Ποθέειν ἔχειν τε θάρσος,
Φίλε παῖ, φίλον θεοῖο
Ἱερὸν βίον διώκοις.
Οὐρανίης Τριάδος πάγκλυτον εὖχος,
Κοῦρε, σὲ πὰρ χθονίοις ὄντα σαώσοι.
Χαρίης θεῷ φανήσῃ
Ἀπὸ πράξεων ἀλιτρῶν
Ἐπὶ θέσκελον διαίτην
Πάλιν ἐςιὼν προθύμως.
Ψόγον εἰ φύγοις δὲ φλαῦρον
Τὸ ἁμαρτάδων ὀπηδὸν,
Θεὸν εἰσίδοις ἀπαύστως
Ἐπὶ σὸν βίον σκοποῦντα.
Ἀθανάτου Τριάδος παγκρατὲς ἕρμα
Ἐκ θανάτου σε λυγροῦ, κοῦρε, σαώσει.

ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΑΝΑΚΡΕΟΝΤΕΙΩΝ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ

ΤΡΙΩΔΙΟΝ.

Ὠδὴ. Τὸν ἐν καμίνῳ τοῦ πυρός.

Πυρποληθέντα ἡδοναῖς, καὶ τὸ ὀπτικὸν ἀμαυρωθέντα, τῷ πυρὶ τοῦ σοῦ φόβου ἀνακαινίσας, Χριστὲ, φωτί με σωτηρίας αὔγασον, ἵνα σε δοξάζω εἰς πάντας.

Κόρον μισήσασα παθῶν, ἑστιάθητι καλῶν τῇ παροικίᾳ· καὶ ἡδύνθητι μᾶλλον, τῇ ἐκ νηστείας τρυφῇ, πικρίας ἡδονῶν ἐκκλίνασα, ταπεινὴ ψυχή μου, καὶ ζήσεις εἰς αἰῶνας.

Πεπωρωμένος τὴν ψυχὴν, καὶ τῇ μέθῃ τῶν κακῶν ἐσκοτισμένος, οὐδαμῶς ἀτενίζω, πρός σε τὸν μόνον Θεόν· διό με οἴκτειρον καὶ φώτισον, καὶ τῆς μετανοίας ὑπάνοιξόν μοι πύλας.

Ἡ οὐρανώσασα ἡμῶν τὴν γεώδη καὶ φθαρτὴν, ἁγνὴ, οὐσίαν τῇ θερμῇ σου πρεσβείᾳ· κατευθυνθῆναι ἡμῶν ἐντεύξεις, καὶ δεήσεις ποίησον πρὸς τὸν σὸν καὶ πάντων Θεὸν καὶ βασιλέα.

Ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐν θαλάσσῃ.

Νῆψον, γρηγόρησον, στέναξον, δάκρυσον· διὰ νηστείας ὅλον, τῆς ἁμαρτίας τὸν φόρτον, ψυχὴ, ἀπόῤῥιψον· τῇ θερμῇ μετανοίᾳ, ἀπόφυγε τὸ πῦρ· καὶ διὰ πένθους, τῶν παθῶν τὸν πενθήρη χιτῶνα διαῤῥῆξον, τὴν στολὴν τὴν θείαν λαμβάνουσα.

Ὄρει προσέλθωμεν ἀρίστων πράξεων· διὰ νηστείας πάντες, τὰς χαμαιζήλους λιπόντες τῶν ἡδονῶν προσβολὰς, καὶ εἰς γνόφον εἰσδύντες σεπτῶν θεωριῶν, μόνον ὀψώμεθα Χριστοῦ τὸ ἐράσμιον κάλλος, θεούμενοι μυστικῶς θείαις ἀναβάσεσιν.

Οἴμοι τίς γένωμαι; τί διαπράξομαι; τὴν ἁμαρτίαν πράττων, καὶ τὸν δεσπότην οὐ φρίττων ὁ ἀσυνείδητος· διὰ τοῦτο πρὸ δίκης κατάδικος εἰμὶ, δικαιοκρίτα ἀγαθὲ· ἐπιστρέψας με σῶσον, τὸν ὑπὲρ πάντας βροτοὺς σὲ παραπικράναντα.

Ἡ ἀγεώργητος γῆ, ἡ βλαστήσασα τὸν τοῦ παντὸς τροφέα,

τὸν ὑπανοίγοντα χεῖρα, καὶ εὐδοκίᾳ αὐτοῦ ἐμπιπλῶντα πᾶν ζῶον ἰσχύϊ θεϊκῇ, στήριξον ἄρτῳ ζωτικῷ παρειμένας καρδίας τῷ κόρῳ τῶν δυσχερῶν ἡμῶν παραπτώσεων.

Τὸν ἐν τῇ βάτῳ Μωϋσεῖ.

Ὕπνον ἀπόθου ψυχὴ τῆς δεινῆς ῥαθυμίας, καὶ προθύμως γρηγόρει πρὸς τὰς θείας ἐντολάς· ἐγγίζει ὁ νυμφίος· λαμπαδηφόρος σπεῦσον αὐτῷ προσυπαντῆσαι.

Τραυματισθέντα δεινῶς ἡδονῆς τῇ ῥομφαίᾳ, τῇ μωτώσει οἰκτίρμον τῆς εὐσπλάγχνου ῥοπῆς σου· ἰάτρευσόν με λόγε, ὅπως σε εὐχαρίστως δοξάζω εἰς αἰῶνας.

Ἀπὸ παθῶν βλαβερῶν, ἀπὸ φθόνου καὶ ζήλου, ἀπὸ πάσης κακίας ἐγκρατεύθητι ψυχὴ σιτίοις τρεφομένη τοῖς τὴν τρυφὴν τὴν ἄνω ἀΰλως προξενοῦσι.

Θεογεννήτορ ἁγνὴ, τῆς ψυχῆς μου τὰ ἕλκη, καὶ καρδίας τὰ πάθη, καὶ νοὸς τὰς ἐκτροπὰς θεράπευσον, ὡς μόνη ἁμαρτωλῶν βοηθὸς, καὶ πορθουμένων τεῖχος.

Τῶν γηγενῶν τίς ἤκουσε τοιοῦτο.

Τῶν γεγηνῶν τίς οὕτως ὀλισθήσας, θεὸν παρώργισε ποτέ; τίς ταῖς ὁρμαῖς τῆς κακίας ἐπηκολούθησε, καὶ καταγώγιον ὤφθη τῆς ἁμαρτίας, ὥσπερ ἐγὼ ὁ τάλας; ἀλλ' ὡς θεὸς, ὁ θελητὴς τοῦ ἐλέους σύ με οἴκτειρον.

Θεοειδῶν ἀγγέλων αἱ δυνάμεις τὸν εὐδιάλλακτον θεὸν ἐκδυσωπήσατε, σῶσαι ψυχὴν εἰς πέλαγος βιωτικῶν νηχομένην, καὶ τρικυμίαις παθῶν χειμαζομένην, καὶ προσβολαῖς, τῶν ἐναντίων πνεύματων κινδυνεύουσαν.

Δεῦρο ψυχὴ, πτεροῖς κουφιζομένη, διὰ νηστείας ἀρετῶν, τῆς χαμαιζήλου κακίας ὑπερανάστηθι, καὶ θεωρίαις ἐντρύφα ταῖς ἀνωτάταις· τρυφὴν ταῖς προξενούσαις τῶν ἀγαθῶν, θεοειδὴς γενομένη διὰ πίστεως.

Τίς ἀκουστὰς ποιήσει τὰς αἰνέσεις σοῦ τῆς τεκούσης ὑπὲρ νοῦν τὸν αἰνετὸν καὶ δεσπότην, ἁγνὴ, καὶ κύριον, ὅν περ αἰνοῦσιν ἀγγέλων ταξιαρχίαι; αὐτὸν οὖν ἐκδυσώπει ὑπὲρ λαοῦ ἡμαρτηκότος, παρθένε ἀπειρόγαμε.

Ἐξήνθησεν ἡ ἔρημος·

Σταυρώσωμεν τὰ μέλη δι' ἐγκρατείας· νήψωμεν εἰς προσευχὰς ὡς γέγραπται, καὶ κατ' ἴχνος πολιτευσώμεθα τοῦ παθόντος καὶ πάθη θανατώσαντος.

Ἐμέσαντες τὴν ἔμπικρον ἁμαρτίαν, σπεύσωμεν τῷ τὴν χολὴν θελήματι γευσαμένῳ εὐαρεστῆσαι Χριστῷ, τῷ σταυρῷ καθελόντι τὸν ἀρχέκακον.

Συνήθειαν λαβοῦσα ἡ ἁμαρτία ἕλκει με εἰς παντελῆ ἀπώλειαν· ἀλλὰ σύ με ταύτης ἐκλύτρωσαι τῷ σταυρῷ σου οἰκτίρμον πολυέλεε.

Δεσπόζουσα ἁπάντων τῶν ποιημάτων δέσποινα, ὡς τὸν δεσπότην τέξασα, τῆς δουλείας με ἐλευθέρωσον τοῦ δολίου καὶ μόνου πολεμήτορος.

Κάμινος ποτέ.

Κάμινος παθῶν φλογίζει τὴν ψυχήν μου· ἀλλὰ τῇ δρόσῳ τοῦ ἐλέους σου ταύτην καταμάρανον· ὁ πηγάσας ἀπαθείας κρουνοὺς πλευρᾶς ἐξ ἀκηράτου σου σταυρούμενος, εὐεργέτα, διὰ πολλὴν συγκατάβασιν.

Ὕψωσας ἡμᾶς πεσόντας εἰς κακίαν, τῇ ἐν σταυρῷ σου ἀνυψώσει Χριστέ· ὅθεν ὀλισθήσαντα ἁμαρτίας με εἰς βάραθρα, ἀνάγαγε καὶ στήριξον, πέτρα τῆς σωτηρίας, ὅπως δοξάζω τὸ κράτος σου.

Λόγχῃ σου Χριστὲ, παθῶν τὴν σηπεδόνα ἀποκαθάρας τῆς καρδίας μου, ὅλον καθαγίασον, ὃν ὁ ὄφις ἐτραυμάτισεν ὀδοῦσιν ἰοβόλοις· καὶ δίδου μοι ἀκωλύτως θείας πρὸς τρίβους πορεύεσθαι.

Σὲ τὴν φαεινὴν λαμπάδα καὶ λυχνίαν, ἐν ᾗ τὸ πῦρ τὸ τῆς θεότητος, οἰκήσαν ἐφώτισε τοὺς νυκτοειδεῖ συσχεθέντας φθορᾷ, ἀμίαντε γεραίρωμεν ἅπαντες εὐλογοῦντες, εὐλογημένη τὸν τόκον σου.

Ἀνάρχου γεννήτορος.

Ἡλίου φαιδρότερον, νηστείας ἀναλάμψασα, ἡ πολύφωτος χάρις, εὐαγγελίζεται πᾶσι τοῦ σταυροῦ τὰς ἀκτίνας, καὶ τὰς αὐ-

γὰς τοῦ τιμίου πάθους, καὶ τῆς ἀναστάσεως τὴν ἡμέραν τὴν σωτήριον.

Ἁγνείαν ποθήσωμεν, πορνείαν ἀποφύγωμεν, τὴν ὀσφὺν σωφροσύνῃ περιζωσώμεθα, ὅπως καθαροὶ ἐποφθῶμεν τῷ καθαρῷ καὶ μόνον ἐκ πάντων ζητοῦντι τὴν κάθαρσιν, τῷ σωτῆρι τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Χριστὲ ἐκ τοῦ φόβου σου καθήλωσον τὰς σάρκας μου· ὁ σταυρῷ προσηλώσας τὴν ἁμαρτίαν Ἀδὰμ, λύσον τῶν κακῶν μου τὴν δέσιν, τοῦ πονηροῦ σύντριψον τὰ βέλη τῇ λόγχῃ σου, δέσποτα, καὶ τῆς τούτου βλάβης ῥῦσαί με.

Κριτὴν δικαιότατον καὶ μόνον εὐδιάλλακτον, ἡ τεκοῦσα παρθένε Χριστὸν κύριον, ῥῦσαί με τῆς κρίσεως κόρη, καὶ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς τιμωρίας, ἧς μοι προεξένησεν ἁμαρτίας ἡ ἀπόλαυσις.

Ὁ σοφίσας ὑπὲρ ῥητόν.

Ὁ φωστῆρας ἐν τοῖς πέρασι τοὺς μαθητὰς ἀναδείξας τῷ κηρύγματι λόγε θεοῦ, τὰς καρδίας ἡμῶν φώτισον φωτὶ ἀρετῶν, καὶ νηστείᾳ κάθαρον, διδοὺς μετάνοιαν ἐπιστροφῆς τοῖς δούλοις σου, εἰς τὸ δοξάζειν σε, ὁ μόνος ὑπάρχων ὑπεράγαθε.

Ἐλήλυθας ἐκ παρθένου.

Ἐγκρατείας τὰς αὐγὰς δεχομένη ἀστράφθητι ψυχὴ, καὶ ἀπόφυγε τῆς ἁμαρτίας τὴν ζόφωσιν, ὅπως ἀνατείλῃ σοι ἡ τῆς ἀφέσεως αἴγλη θείῳ πνεύματι.

Ἀγκίστρῳ με ἡδονῆς δελεάσας ὁ δόλιος αἰχμάλωτον ἔλαβεν· ἀλλ᾽ οἱ τὸν κόσμον ἀπόστολοι λόγῳ σαγηνεύσαντες, ἐκ τῆς αὐτοῦ με κακίας ἐκλυτρώσασθε.

Ἐδείχθητε τοῦ ἡλίου τῆς δόξης αὐγάσματα, ἀπόστολοι ἔνδοξοι, πλάνης ἀχλὺν ἀπελαύνοντες· νῦν δέ με φωτίσατε τὸν ὑπὸ πάσης κακίας σκοτιζόμενον.

Κεκράξομαι ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ θλιβόμενος πρὸς σὲ, καὶ ῥυσθήσομαι, καὶ ἡδονῶν ὑπερβήσομαι τείχους, καὶ σωθήσομαι, τῇ σῇ παρθένε δυνάμει τειχιζόμενος.

Τῷ δόγματι τῷ τυραννικῷ.

Νηστεύσωμεν πάσης ἡδονῆς, πικραίνοντες τὴν αἴσθησιν νη-

στείᾳ, καὶ κατανύξεως πόμα θερμῶς πιώμεθα ψάλλοντες εὐλογεῖτε τὰ ἔργα.

Τῆς στάσεως τῆς ἐκ δεξιῶν γενέσθαι κοινωνόν με δυσωπεῖτε, ὅτ' ἂν καθίσητε κρῖναι βροτοὺς σὺν Χριστῷ, ἀπόστολοι, τὸν πολλαῖς ἁμαρτίαις κρίσεως ὑπεύθυνον.

Ἐν ἅρματι θείων ἀρετῶν, νηστείᾳ καθαρθέντες ἐπιβῶμεν, καὶ πρὸς αἰθέριον ὕψος τὸν νοῦν πελάσωμεν, ψάλλοντες τὸ εὐλογεῖτε ἔργα.

Διέμεινας ἄφλεκτος, τὸ πῦρ τεκοῦσα τῆς θεότητος παρθένε· ἀλλὰ καταφλεξον πάθη ψυχῶν, τῶν βοώντων πάντοτε εὐλογεῖτε τὰ ἔργα.

Ἡ τὸν ἀχώρητον θεὸν ἐν γαστρὶ χωρήσασα.

Ἀπερριμμένος ἡδονῶν ἀχανὲς εἰς πέλαγος, τὴν τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας ἄβυσσον προσκαλοῦμαι· σῶσόν με κυβερνῆτα.

Τῆς εὐσπλαγχνίας ἡ πηγὴ, δός μοι κατανύξεως σταλαγμὸν, ὅπως ἀποκλαύσωμαι τῶν κακῶν μου τὰς ἀπείρους θαλάσσας.

Τῶν μαθητῶν σου Ἰησοῦ ταῖς σεπταῖς δεήσεσι τὴν σεπτὴν δίδου μοι ἀνάστασιν, προσκυνῆσαι καὶ τὰ θεῖα σου πάθη.

Ἡ οὐρανώσασα ἡμῶν τὸ γεῶδες φύραμα, τῇ ἐν σοὶ τοῦ θεοῦ πανάμωμε ἐνοικήσει, ῥῦσαι πάντας κινδύνων.

Ὁ φωτισμὸς τῶν ἐν σκότει.

Τὴν ἐν ἐμοὶ καθορῶν ῥᾳθυμίαν ὁ δολιόφρων σπεύδει καὶ συμπράττει τῇ ἁμαρτίᾳ· χαίρει γὰρ οὗτος τῇ ἐμῇ τιμωρίᾳ· ἀλλὰ σύ μοι δίδου διόρθωσιν σῶτερ εἰς ἐκείνου ἀναίρεσιν δέομαι.

Ὁ τὰς ἀρχὰς θριαμβεύσας τοῦ σκότους ἐν τῷ σταυρῷ σου, τούτων ἐξελοῦ με τῆς κακουργίας, τὸν ἐμπεσόντα εἰς βυθὸν ἁμαρτίας, καὶ εἰς βόθρον ἀτόπων πράξεων, σοῦ δὲ τῷ ἐλέει σωθῆναι ἐλπίζοντα.

Ὁ νεκρωθεὶς ἐν σταυρῷ ἡπλωμένος, τὴν νεκρωθεῖσαν ζώωσον ψυχήν μου τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ τὴν σεπτήν σου ἐξανάστασιν φθάσαι ἐν εἰρήνῃ Χριστὲ ἀξίωσον πράττοντα τὰ σὰ ἐμμελῶς δικαιώματα.

Ὁ φωτισμὸς τῆς ἐμῆς ἀσθενείας, ἡ σωτηρία τῆς ἀμαυρωθεί-

σης ἁγνὴ ψυχῆς μου, σῶσόν με σῶσον ἀπολλύμενον, κόρη, καὶ χιτῶνα τῆς ἀφθαρσίας με ἔνδυσον φθαρέντα δεινοῖς παραπτώμασι.

Τὸν ἐν καμίνῳ τοῦ πυρός.

Ὁ ταπεινώσας ἑαυτὸν, ἀνυψώθης ἐν ςαυρῷ, δι' εὐσπλαγχνίαν ἀνυψῶν τὸν πεσόντα βρώσει τοῦ ξύλου ποτέ· διό σε μόνε ὑπερύμνητε τὸν δεδοξασμένον ὑμνοῦμεν εἰς αἰῶνας.

Ἀπροσεξίας νυσταγμῷ ἁμαρτίας τὸν βαρὺν ὑπέστην ὕπνον· ἀλλὰ σὺ ὁ ὑπνώσας ἐπὶ σταυροῦ δι' ἐμὲ, Χριστέ μου, ἔγειρον πτωθέντα με, μή με καταλάβῃ ἡ νὺξ ἡ τῶν παθῶν μου.

Ἐκτυφλωθεὶς ταῖς ἡδοναῖς περιφέρω τὴν ψυχὴν ἐσκοτισμένην· καὶ γελᾷ καθορῶν με ὁ δολιόφρων ἐχθρός· διό με φώτισον καὶ λύτρωσαι τούτου τῆς κακίας Χριστὲ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἐν ἀμελείᾳ τὴν ζωὴν δαπανήσας νυσταγμῷ τῆς ἁμαρτίας, τὴν ψυχὴν ἐβαρήθην· τῇ ἀκοιμήτῳ σου δὲ πρεσβείᾳ προστρέχω· μὴ δῴης με εἰς θάνατον ὑπνῶσαι, πανάχραντε παρθένε.

Ἡ τὸν πρὸ ἡλίου.

Τὴν λελεπρωμένην ψυχήν μου τοῖς ἀτόποις ἐνθυμήμασι, τῷ ῥαντισμῷ τοῦ αἵματός σου κάθαρον, θεοῦ λόγε, καὶ κοινωνὸν τῆς δόξης σου με ποίησον, ὁ δι' ἐμὲ τὴν ἄδοξον καθυπομείνας θέλων σταύρωσιν.

Ὅλος κατεκάμφθην τῷ βάρει τῶν ἀτόπων σῶτερ πράξεων· καὶ συνθρωπάζων κράζω σοι φιλάνθρωπε, τῆς ψυχῆς μου τοὺς ἀνιάτους μώλωπας θεράπευσον τῷ σῷ τιμίῳ μώλωπι, ἵνα ὑμνῶ σου τὴν θεότητα.

Βρῶμα τὴν κακίαν ποιούμενος καὶ πόμα τὴν ἀμέλειαν, ὁ κατὰ πάντα μένων ἀδιόρθωτος, τῶν βρωμάτων τῇ ἀποχῇ ἀκαίρως ἐπαγάλλομαι· οὐ γὰρ τοιαύτην ἔφησε νηστείαν ἔσεσθαι ὁ κύριος.

Τὴν τῆς ἀποτόμου ἀρχαίας ἀναιρέτιν ἀποφάσεως, καὶ τῆς προμήτορος τὴν ἐπανόρθωσιν, τὴν τοῦ γένους τῆς πρὸς θεὸν αἰτίαν οἰκειώσεως, τὴν πρὸς τὸν κτίστην γέφυραν, σὲ θεοτόκε μεγαλύνομεν.

Τριστάτας κραταιούς.

Ὁ μόνος ἀγαθὸς, ἡ πηγὴ τοῦ ἐλέους, ὁ ἀμνὸς ὁ τοῦ θεοῦ

ὁ αἴρων ὡς Θεὸς τὰ τοῦ κόσμου ἐγκλήματα, σῶσόν με ἁμαρτημάτων τρικυμίαις ποντούμενον, μετανοίας πρὸς ὅρμον ἰθύνων με.

Νηστεία καθαρὰ μακρυσμὸς ἁμαρτίας, ἀλλοτρίωσις παθῶν, ἀγάπη πρὸς Θεὸν, προσευχῆς ἐπιμέλεια, δάκρυα σὺν κατανύξει προμηθία πενήτων τε, ὡς Χριστὸς ἐν γραφαῖς ἐνετείλατο.

Πληγέντα τὴν ψυχὴν ἁμαρτίας ῥομφαίᾳ, καὶ κατάστικτον πολλοῖς ὑπάρχοντα κακοῖς, ἰατρὲ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἴασαι ὡς εὐεργέτης, ἐπιθείς μοι τὰ φάρμακα τῶν σεπτῶν ἐντολῶν σου φιλάνθρωπε.

Ἀμόλυντε σκηνὴ παναγία παρθένε, μολυνθέντα με δεινῶς παθῶν ἐπαγωγαῖς, τῇ πηγῇ τοῦ ἐλέους σου κάθαρον, καὶ δός μοι ὄμβρους κατανύξεως, δέσποινα, ἁμαρτίας βυθὸν κατακλύζοντας.

Λυτρωτὰ τοῦ παντός.

Παροδεύων τοῦ βίου τὸ ἄσταλον, ληστρικοῖς λογισμοῖς περιέπεσον, καὶ πληγωθεὶς προσώζεσα· ἰατρὲ τῶν νοσούντων, δίδου μοι χεῖρα, τῶν ἁγίων σου πάντων δεήσεσι.

Χαλεπῆς ἁμαρτίας κλυδώνιον τὴν ἐμὴν συνταράσσει διάνοιαν· ὥσπερ τὸν Πέτρον σῶσόν με, Ἰησοῦ, μελῳδοῦντα· πάντα τὰ ἔργα εὐλογεῖτε κυρίου τὸν κύριον.

Ἐγκρατείᾳ τὰ πάθη νεκρώσωμεν, τῇ νηστείᾳ τὸ πνεῦμα πτερώσωμεν πρὸς οὐρανὸν, καὶ κράζωμεν κατανύξει καρδίας, ἡμάρτομέν σοι, ὁ Θεὸς ὡς οἰκτίρμων συγχώρησον.

Ἐν γαστρί σου σκηνώσας ὁ ὕψιστος, οὐρανῶν πλατυτέραν σε ἔδειξε, καὶ προστασίαν ἄμαχον τῶν βοώντων παρθένε πάντα τὰ ἔργα.

Εὔα μὲν τῷ τῆς παρακοῆς νοσήματι.

Νηστεύσωμεν μήνιδος πιστοὶ, τρυφήσωμεν τὴν ἀγάπην τὴν ἀνόθευτον, θρύψωμεν πένησι τὸν ἄρτον, τὸν θεῖον σιτιζόμενοι χάριτι, καὶ δάκρυσι τὰ δάκρυα σβέσωμεν τὰ τῆς μελλούσης ἀποφάσεως.

Ταλαίπωρε στέναξον ψυχὴ, σκυθρώπασον, μετανοίας τρόπους ἔνδειξαι· νῦν ἐπὶ θύραις ἡ ἡμέρα, ὁ κρίνων ἀποτόμως καθέζεται, ἑκάστῳ ἀπονέμων τὰ ἄξια τῶν πεπραγμένων, καθὼς γέγραπται.

Οὐ κέκτημαι πράξεις ἀγαθὰς, ἐσπίλωσα τὸν χιτῶνα ὅνπερ εἴληφα θείου ἐνδύματος ἐνδύσει, ἐν σκότει ἀγνωσίας πορεύομαι· φωτί με τοῦ προσώπου σου, κύριε ἀπεγνωσμένον νῦν καταύγασον.

Μαρία κυρία τοῦ παντὸς, παντοίοις με δουλωθέντα ἁμαρτήμασι σὺ ἐλευθέρωσον παρθένε· τὸν ἐλευθερωτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν αὐτὴ γὰρ ὑπὲρ λόγον ἐκύησας, οὐσιωθέντα τὸ ἀνθρώπινον.

Ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ὑμῶν.

Στέναξον, δάκρυσον, ψυχὴ ἐπίςρεψον, μετανόησον· ἤγγικεν ἡ ὥρα, ἐπὶ θύραις ὁ κριτής· πρὸς ἀπολογίαν ἑτοιμάζου, καὶ βόησον, ἡμάρτηκά σοι οἰκτίρμων· ἐλεήμων ἀγαθὲ σύ με οἴκτειρον.

Κόρον ἁμαρτίας ψυχή μου μίσησον τὸν ὀλέθριον, τρύφησον τῷ κόρῳ τῆς νηστείας ἐμμελῶς· τὰς σωτηριώδεις ἐντολὰς βρῶμα ποίησον, ἀπόλαυσιν προξενούσας αἰωνίων ἀγαθῶν διὰ πίστεως.

Ἄγγελοι, δυνάμεις, ἀρχαὶ, ἀρχάγγελοι, κυριότητες, θρόνοι, ἐξουσίαι, χερουβὶμ, καὶ σεραφὶμ, τὸν ἀγαθοδότην καὶ θεὸν ἱκετεύσατε, συγχώρησιν ὀφλημάτων καὶ παθῶν ἀπαλλαγὴν δωρηθῆναι ἡμῖν.

Ἡ μόνη κυήσασα τὸν ἄναρχον λόγον πάναγνε ἐκ σοῦ σαρκωθέντα, καὶ μὴ τραπέντα ὅπερ ἦν· μείνασα παρθένος μετὰ τόκον ἀνύμφευτε, ἱκέτευε ὑπὲρ πάντων ἡμῶν, τοῦ λυτρωθῆναι ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν ἡμῶν.

Οἱ θεορήμονες παῖδες ἐν καμίνῳ.

Ὁ δικαιώσας στενάξαντα τελώνην, ὁ οἰκτειρήσας τὴν πόρνην ἀπὸ καρδίας δακρύσασαν, σῶσον οἴκτειρον σῶτερ ψυχὰς τῶν ὑμνούντων σε.

Καρποφορήσωμεν πράξεις ἐναρέτους διὰ νηστείας κυρίῳ· καὶ βλαβερῶν ἀποσχώμεθα λογισμῶν, ἵνα θείας τρυφῆς ἐπιτύχωμεν.

Οἱ τῶν ἀγγέλων χοροί σε δυσωποῦσι, τῶν ἀποστόλων ὁ δῆμος, καὶ τῶν μαρτύρων τὰ τάγματα· Ἰησοῦ τῷ λαῷ σου συγχώρησιν δώρησαι.

Τὸ ἀλατόμητον ὄρος τὴν παρθένον, τὴν φωτοφόρον λυχνίαν, τὴν ἐυδιάβατον κλίμακα, τοῦ Θεοῦ τὸ χωρίον, πιςοὶ μακαρίσωμεν.

Τὸν προδηλωθέντα ἐν ὄρει τῷ νομοθέτῃ.

Ἡ καλὴ νηστεία πιαίνουσα τὴν καρδίαν, στάχυν ἀρετῶν ὥριμον ἐνθέως ἐκβλαστάνει, ἣν ποθήσωμεν ἐν ἁγίαις ἡμέραις, τὸν ἁγιασμὸν ὑποδεχόμενοι.

Τὸν ἐν ἁμαρτίαις πολλαῖς κατεσπιλωμένον τετραυματισμένον ὁρῶν, καὶ κατακεκριμένον, ἐλεήμων τῷ σῷ ἐλέει οἰκτείρας, σῶσον ἱκεσίαις τῶν ἁγίων σου.

Οἴμοι παναθλία ψυχὴ, πῶς ἀπολογήσῃ; ποία φρίκη σε λήψεται, κριτοῦ καθεζομένου, μυριάδων παρισταμένων ἀγγέλων; σπεῦσον, οὖν πρὸ τέλους μετανόησον.

Τὸ βασιλικὸν ὄχημα, τὴν φαιδρὰν νεφέλην, ὄρος τὸ πιώτατον, ὄρος τετυρωμένον, ἀπειρόγαμε δυσωπῶ σε παρθένε, ἴασαι τὰ πάθη τῆς καρδίας μου.

Στερεωθήτω ἡ καρδία μου.

Σταυρῷ παλάμας ἐξεπέτασας, τῆς ταθείσης πάλαι χειρὸς τοῦ Ἀδὰμ πρὸς τὸ τῆς γνώσεως φυτὸν ἀναιρῶν τὸ ἁμάρτημα, διὰ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν λόγε θεοῦ ὑπεράγαθε.

Στερέωσόν μου τὴν διάνοιαν κλονουμένην φθόνῳ τοῦ ὄφεως· ταῖς τῶν παθῶν ἐπαγωγαῖς, τῷ σῷ πάθει φιλάνθρωπε, ὁ παθῶν καὶ τὴν ἀπάθειαν πιστοῖς χαρισάμενος.

Ἡ τῆς νηστείας χάρις ἔλαμψεν, ἀκρασίας σκότος διώκουσα· ἰδοὺ εὐπρόσδεκτος καὶ ἡμέρα σωτήριος· μετανοίας ἐνδειξώμεθα καρποὺς καὶ ζησώμεθα.

Καταπιπτόντων ἐπανόρθωσις, ἡδονῶν κρημνοῖς συμπτωθέντα με, καὶ ἁμαρτίας χαλεπὰ ἐμπεσόντα εἰς βάραθρα, ἐξανάστησον ἁγνὴ καὶ πρὸς ζωὴν ἐποδήγησον.

Τὸν τοὺς ὑμνολόγους ἐν καμίνῳ.

Ὁ μετὰ ἀνόμων λογισθῆναι διὰ πλῆθος ἐλέους καταδεξάμενος, τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας ἐξάλειψον ἐν πίστει, ὅπως σε δοξάζω Χριστὲ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τῶν ἁμαρτιῶν μου τὸ χειρόγραφον, τῇ σῇ διάῤῥηξον λόγχῃ· καὶ τῆς καρδίας μου τὰς ὀδύνας θεράπευσον κύριε, πληγείσης βέλει τῆς κακίας τῶν πονηρῶν δαιμόνων.

Μεμελανωμένην τὴν καρδίαν τῆς ἁμαρτίας τῷ λύθρῳ, τῷ σῷ ἀπόπλυνον ἐκ πλευρᾶς ἀποστάξαντι αἵματι, Χριστέ μου, ἵνα σε δοξάζω εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἡ ἀγεωργήτως ἐκβλαστήσασα τὸν ἐπουράνιον στάχυν, παρθένε, ἔμπλησον πεινῶσαν τὴν ταπεινὴν ψυχήν μου.

Τὴν ζωοδόχον πηγὴν τὴν ἀέναον.

Νενηστευκὼς Ἐλισσαῖος ἀνέστησε νενεκρωμένον τὸν παῖδα, ὡς γέγραπται· καὶ ἡμεῖς νηστεύοντες, σαρκικὰ φρονήματα ἀπονεκρῶσαι πιστοὶ κατεπειχθῶμεν, ἵνα ζωῆς τῆς ἐκεῖ ἐπιτύχωμεν.

Οἴμοι ψυχὴ φοβερὸν τὸ κριτήριον, καὶ τοῦ κριτοῦ ἡ φρικώδης ἀπόφασις· σπεῦσον, μετανόησον, Χριστῷ διαλλάγηθι τῷ διὰ σὲ ἐν σταυρῷ ἀναρτηθέντι, καὶ ῥυσαμένῳ πιστοὺς κατακρίσεως.

Τῆς μετανοίας μοι πύλας διάνοιξον, τὰς τῶν παθῶν μȣ εἰσόδους ἀπόκλεισον, ὁ λῃστῇ τὴν εἴσοδον δείξας εὐεπίβατον τοῦ παραδείσου Χριστὲ τῇ σῇ σταυρώσει, ἵνα δοξάζω τὴν σὴν ἀγαθότητα.

Ὅτι εἰς βάθη κακίας ἀπέῤῥιμμαι, καὶ λογισμοῖς ἐναντίοις χειμάζομαι δαίμοσι πειθόμενος, ἡδοναῖς δȣλούμενος· βοήθησόν μοι ἁγνὴ παρθενομήτορ, πρὸς σωτηρίας ὁδὸν ὁδηγοῦσά με.

Μὴ ἐν ποταμοῖς ὀργισθῇς κύριε, ἢ ἐν ποταμοῖς
ὁ θυμός σου, ἢ ἐν θαλάσσῃ τὸ ὅρμημα.

Μέθην ἡδονῶν ψυχοφθόρων σβέσαντες, τὸ τῆς κατανύξεως πόμα διὰ νηστείας ἐμφορηθῶμεν.

Νήστευσον ψυχὴ ἀκρασίας βρώσεως, τρύφησον καλῶν θεωρίαις, ἵνα τῆς ἄνω τραπέζης τύχῃς.

Ἄνθρακες πυρὸς τοῦ ἀΰλȣ πέλοντες, φλέξατε παθῶν μου τὴν ὕλην, θεῖοι ἀπόστολοι τοῦ σωτῆρος.

Σάρκα τῷ Χριστῷ ἐκ τῆς σῆς δανείσασα, νέκρωσον σαρκός μου τὰ πάθη, ζωοκυήτορ ἁγνὴ παρθένε.

Τὸν ἐν φλογὶ τοῖς παισὶ τῶν ἑβραίων.

Θανατωθεὶς ταῖς πολλαῖς ἁμαρτίαις, νεκρὰν προσφέρω τὴν ψυχὴν ἐν τῷ βίῳ· διό με οἰκτείρατε, ζωηφόροις πρεσβείαις ταῖς ὑμῶν, θεόπται μαθηταὶ τοῦ κυρίου.

Περισχεθεὶς ἁμαρτίας ὁμίχλῃ, ἤδη προσήγγισα ἀπογνώσεως ὄντως· διό με φωτίσατε τοῦ ἡλίου τῆς δόξης μύσαι, καὶ ἀκτῖνες ὑπάρχοντες θεόπται.

Ἀπὸ παθῶν ἐγκρατεύου καὶ σώζῃ ψυχὴ ταλαίπωρε· ἀποχὴ γὰρ βρωμάτων νηστεία, ἀπρόσδεκτος τοῖς ὀρθῶς ἐκζητοῦσι, εἰ μὴ καὶ σφαλμάτων διόρθωσις ὑπάρχῃ.

Βάτον πυρὶ καιομένην Μωσῆς σε πρὶν ἐθεώρει, θεομήτορ παρθένε· διό μου κατάσβεσον τῶν παθῶν τὰς καμίνους, καὶ πυρὸς γέεννης ἐξάρπασον καὶ σῶσον.

Ἐν σιναίῳ τῷ ὄρει κατεῖδέ σε.

Ποταμοὶ γεγονότες ἀπόστολοι τῆς πηγῆς τῆς νοητῆς, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν εὐπορήσαντες ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ, τῆς ἐμῆς ἁμαρτίας τὰ ῥεῖθρα ξηράνατε ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν, καὶ πρὸς σωτηρίας ὁδὸν ὁδηγήσατε.

Ἁμαρτίας χειμάζει κλυδώνιον τὴν ἀθλίαν μου ψυχήν· δεξιὰν ὡς τῷ Πέτρῳ μοι ἔκτεινον, κυβερνῆτα ἀγαθέ· μὴ βυθός με καλύψῃ ὁ τῆς ἀπογνώσεως· βρῶμα μὴ γένωμαι κήτους ψυχοφθόρου, Χριστὲ πολυέλεε.

Ἀποστόλων χορὸς ἱκετεύει σε, Ἰησοῦ παμβασιλεῦ· δυσωπεῖ σε ἀγγέλων τὰ τάγματα· διὰ πλῆθος οἰκτιρμῶν τῷ λαῷ σου παράσχου κακῶν ἀπολύτρωσιν, βίου διόρθωσιν, καὶ τῆς βασιλείας τῆς σῆς τὴν οἰκείωσιν.

Παρθενία καὶ τόκος συνέδραμεν ὑπὲρ φύσιν ἐπὶ σοί, κιβωτὲ τοῦ σεπτοῦ ἁγιάσματος, μητροπαρθένε ἁγνή· διὸ πίστει βοῶ σοι ὅλον με ἁγίασον, ὅλον ἐκλύτρωσαι πάσης ἀσελγείας παθῶν τῶν θλιβόντων με.

Ἀσεβεῖς οὐκ ὄψονται.

Ἑκουσίως δέσποτα ὑψώθης ἐν σταυρῷ, καὶ κατέῤῥαξας τὸν ἐχθρὸν ἑκουσίως· ὅθεν κατεῤῥαγμένον με ἡδονῶν εἰς βάραθρα, εὐσπλαγχνίᾳ σου διόρθωσον.

Σκοτισθέντα πάθεσιν ἀτόποις τὴν ψυχήν, φωταγώγησον Ἰησοῦ, ὁ σκοτίσας ἥλιον, σταυρῷ τεινόμενος καὶ φωτίσας ἥλιε οἰκουμένης τὰ πληρώματα.

Τὸ νηφείας πέλαγος ἐκπλεῦσαι γαληνῶς καταξίωσόν με Χριστὲ, κατευνάζων κύματα τῆς διανοίας μου· καὶ τῆς ἀναστάσεως εἰς λιμένα με καθόρμισον.

Τὴν ἁγνὴν ἁγνεύοντι τιμήσωμεν νοΐ· καλλονὴν τὴν τοῦ Ἰακὼβ ταῖς ἐνθέοις πράξεσι καλλυνόμενοι, εὐσεβῶς ὑμνήσωμεν, ὡς μητέρα τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

Παῖδας εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ.

Σταυρῷ προσπαγεὶς δι' εὐσπλαχνίαν, λῃστῇ τὸν παράδεισον ἀνέῳξας· νῦν δὲ λῃστευθέντα με, δαίμονος δεινότητι καὶ τῇ ψυχῇ ὁλόσωμον πληγὴν δεξάμενον, ἰάτρευσον ἀνοίξας μοι πύλας τὰς τῆς μετανοίας τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ.

Νηστείᾳ λεπτύνωμεν τὴν σάρκα, ψυχὴν προσευχαῖς καταπιάνωμεν, πένητας ἐκθρέψωμεν, πλοῦτον μὴ κενούμενον ἐν οὐρανοῖς ὠνούμενοι, καὶ ἀνακράζοντες τὸν κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα καὶ ὑπερυψοῦτε.

Τῷ πάθει σου κτίσις ἐκλονήθη, σταυρῷ σε θεασαμένη καθηλώμενον, σῶτερ ὑπεράγαθε· ὅθεν ἱκετεύω σε, ταῖς προσβολαῖς κλονούμενον ἀεὶ τοῦ ὄφεως, στερέωσον τὸν νοῦν μου οἰκτίρμων σοῦ τῶν θελημάτων ἐν ἀρραγεῖ τῇ πέτρᾳ.

Ἡ πύλη θεοῦ ἡ κεκλεισμένη, ἣν μόνος διώδευσεν ὁ κύριος, ἴθυνον πρὸς τρίβους με θείας, καὶ διάνοιξον τῆς σωτηρίας πύλας μοι, θεοχαρίτωτε· πρὸς σὲ γὰρ καταφεύγω παρθένε, μόνη προστασία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Λίθος ἀχειρότμητος ὄρους ἐξαλαξεύτου.

Λίθον σε τμηθέντα προεῖδεν ὄρους προφήτης ἐκ παρθένου, σῶτερ, διαρρήξαντα πέτρας τῇ σῇ σταυρώσει· διὸ βαρούμενον ἀναισθησίας λίθῳ με, ὡς πανοικτίρμων, ἐλευθέρωσον.

Νήστευσον κακίας ψυχή μου, θείᾳ ἀγάπῃ ἐντρυφῶσα· θύρας ἀναπέτασον πάσαις καλῶν ἰδέαις, ἐναποφράττουσα τῆς πονηρίας εἴσοδον, δι' ἐγκρατείας καὶ δεήσεως.

Ἐμὲ τὸν κατάκριτον σῶσον, ὁ κατακρίνας τῷ σταυρῷ σου, δέσποτα σῶτέρ μου τὴν ἔχθραν· καὶ μὴ γεέννῃ δείξῃς ὑπεύθυνον τὸν πληγωθέντα πάθεσι, καὶ ἁμαρτίαις ἀμαυρούμενον.

Φεῖσαί μου Χριστὲ ὅτ᾽ ἂν ἔλθῃς κρῖναι τὸν κόσμον μετὰ δόξης· λῦσον τὴν ἀχλὺν τῶν παθῶν μου, ταῖς ἱκησίαις τῆς κυησάσης σε, καὶ κληρονόμον ποίησον τῆς οὐρανίου βασιλείας σϑ.

Παῖδες ἑβραίων ἐν καμίνῳ.

Ὄμβροις ἐσβέσατε αἱμάτων, πανaοίδιμοι τὴν φλόγα τῆς ἀπάτης· τοῦ πυρὸς οὖν ἡμᾶς τοῦ μέλλοντος πρεσβείαις ταῖς πρὸς θεὸν λυτρώσασθε τοῦ ἀσβέστου εἰς αἰῶνας.

Στόματα φράξαντες λεόντων, τῶν βασάνων τε πυρὰν ὑπενεγκόντες, ἀθλοφόροι, τρυφὴν τὴν κρείττονα κληροῦσθε· ἧς περ τυχεῖν δεήθητε καὶ ἡμᾶς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὅλῳ φωτὶ περιλαμφθέντες τῷ τοῦ πνεύματος γενναῖοι ἀθλοφόροι, μεταστάσει πιστοῖς τὴν ἄνεσιν αἰτεῖσθε, καὶ παραδείσου εἴσοδον, καὶ ζωῆς τὴν μετουσίαν.

Ὕμνον προσάγω σοι παρθένε· μὴ παρίδῃς με κακοῖς κεκρατημένον, ἀλλὰ δίδου ἁγνὴ διόρθωσιν ταχεῖαν, διὰ νηςείας πάσης τε ἀγωγῆς ἀγαθοτρόπως.

Νικηταὶ τυράννου καὶ φλογὸς τῇ χάριτι.

Τῶν βασάνων εἴδη ἀσθενείᾳ σώματος ὑπενεγκόντες, ἰατροὶ νοσούντων, ἀθλοφόροι ὤφθητε· ὅθεν κραυγάζω, τὴν ἐμὴν νοσοῦσαν ψυχὴν ἰατρεύσατε, χρόνῳ τῆς νηστείας διὰ τῆς μετανοίας.

Οἴμοι πῶς παρῆλθον πᾶσαι αἱ ἡμέραι μου ἐν ἀμελείᾳ; καὶ ἰδοὺ τὸ τέλος φθάνει ἀτελείωτον καλῶν λαβεῖν με· οἱ καλῶς τὸν δρόμον τελέσαντες μάρτυρες, τέλος ἀγαθόν μοι γενέσθαι δυσωπεῖτε.

Σταλαγμοῖς αἱμάτων, τὴν πυρὰν ἐσβέσατε τῆς ἀθείας, θεῖοι ἀθλοφόροι, καὶ τοῖς ἐκδημήσασι τοῦδε τοῦ βίου ἐξαιτεῖσθε ὄντως τὴν θείαν ἀνάπαυσιν, καὶ τῶν πεπραγμένων λύσιν παρὰ κυρίου.

Ἰεζεκιὴλ σε πύλην ἀδιόδευτον ἁγνὴ προεῖδε· μετανοίας πύλας πᾶσιν ὑπανοίγουσαν ἀπεγνωσμένοις· ὅθεν δυσωπῶ σε, τρίβους μοι ὑπόδειξον τὰς πρὸς τὰς ἐκεῖσε φερούσας καταπαύσεις.

Ὅρους παρῆλθες τῆς φύσεως, τὸν δημιουργόν.

Ὤφθητε θεῖοι ὡς ἄνθρακες, ὕλην πονηρᾶς ἀθείας συμφλέγοντες· καὶ ξίφει καρτερίας, στίφη συγκόπτοντες δαιμόνων ἀθλοφόροι, φωταγωγοὶ τῶν καρδιῶν ἡμῶν.

Σκότος νοητὸν μετοικίσθητε, γενναῖοι ἀθλοφόροι· διὸ φωτίσατε τὴν ταπεινὴν ψυχήν μου ἐσκοτισμένην πλημμελήμασιν.

Ἤλγησαν πόνους προφέροντες οἱ πανευκλεεῖς ἀθλοφόροι τοῦ σώματος, καὶ νῦν τοῖς μεταστάσει πιστοῖς τὴν ἄπονον ἄχραντε ἀνάπαυσιν αἰτοῦνται, καὶ παραδείσου τὴν ἀπόλαυσιν.

Φάνηθι ἄχραντε δέσποινα, θεῖος συνεργὸς τοῖς ἀχρείοις οἰκέταις σου, καιρῷ τῆς ἐγκρατείας τὰς προσευχὰς ἡμῶν προσάγουσα κυρίῳ τῷ τῶν αἰώνων βασιλεύοντι.

Ἆισμα ἀναπέμψωμεν λαοί.

Ἔχων ὡς θεὸς τὸ συμπαθὲς, μετανοοῦντα δέξαι με τὸν δαπανήσαντα τὸν βίον μου ἀσώτως· βοῶ σοι τὸ ἥμαρτον, κατηγόρων οὐ χρήζω, τὴν αἰσχύνην τῶν ἔργων προφέρων.

Βρῶσιν λελοιπὼς ἀγγελικὴν, παρωμοιώθην κτήνεσιν, ἐν τῷ σιτίζεσθαι τὴν μοχθηρὰν κακίαν· ἀλλ᾽ οὖν ἐπιστρέφοντα δέξαι με ὥσπερ ἕνα τῶν μισθίων, οὐράνιε πάτερ.

Νύκτα ἡδονῶν τὴν ἐκ τρυφῆς προσγινομένην ἅπαντες πιστοὶ ἀφέμενοι, φωτὶ τῆς ἐγκρατείας σπουδαίως προσέλθωμεν, ἵνα τῆς φωτοφόρου εὐωχίας καταξιωθῶμεν.

Χαίροις ὁ πανάγιος ναὸς, ὁ πόκος ὁ θεόδροσος, ἐσφραγισμένη πηγὴ τοῦ ἀθανάτου ῥείθρου, τὴν ποίμνην σου δέσποινα φύλαττε ἐκ παντοίων πολεμίων ἀπολιορκήτως.

Οἱ θεορήμονες παῖδες ἐν καμίνῳ.

Ἐκδαπανήσας οὐσίαν τὴν πατρῴαν μετὰ πορνῶν, ἐξεβλήθην τῶν προαυλίων τῆς χάριτος· ἀλλὰ δέξαι με πάτερ, δι᾽ ἄμετρον ἔλεος.

Ἐν φαιδροτάτῃ νηστείᾳ φωταυγείαις τῶν προσευχῶν λαμπρυνθέντες, φωτοειδεῖς χρηματίσωμεν, ὅπως τῆς ἁμαρτίας τὸ σκότος ἐκφύγωμεν.

Ἐκδυσωπεῖ σε χορὸς τῶν ἀσωμάτων· τὰ χερουβὶμ ἱκετεύει, καὶ τῶν ἁγίων τὰ τάγματα· τὰς ψυχὰς ἡμῶν σῶσον, Χριστὲ πολυέλεε.

Τὸν ἀγεώργητον βότρυν συλλαβοῦσα, ἐσκοτισμένον με μέθῃ τῆς ἁμαρτίας σωφρόνισον, θεοτόκε παρθένε, ἐλπὶς τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Τὸν προδηλωθέντα ἐν ὄρει τῷ νομοθέτῃ.

Τὸν ἀπὸ τῆς σῆς μακρυνθέντα πάτερ ἀγάπης, καὶ ἐθελουσίως ὁρμαῖς ἡδονῶν δουλωθέντα, ἐπιστρέφοντα ὡς τὸν ἄσωτον δέξαι· μόνος γὰρ ὑπάρχεις πολυέλεος.

Ἄκαρπος ἐδείχθην συκῇ, μόνην τὴν κακίαν γεωργῶν ὁ ἄθλιος, τὸ πῦρ μοι προξενοῦσαν· σὺ οὖν κύριε καρποφόρον με δεῖξον, πράξεις ἀγαθὰς καρποφοροῦντά σοι.

Νήστευσον ψυχή μου κακίας καὶ ῥαθυμίας, κράτησον ὀργῆς καὶ θυμοῦ, καὶ πάσης ἁμαρτίας· Ἰησοῦς γὰρ τοιαύτην θέλει νηστείαν ὁ φιλανθρωπότατος σωτὴρ ἡμῶν.

Ἡ ἀνερμηνεύτως τεκοῦσα τὸν θεὸν λόγον, τὸν καθαίροντα πνεύματι κόσμου τὰς ἁμαρτίας, ὑπὲρ δούλων σου δυσωποῦσα μὴ παύσῃ τοῦτον θεοτόκε τοῦ σωθῆναι ἡμᾶς.

Ὅτι θεὸς ἐγώ εἰμι.

Υἱοθετήσας με διὰ λουτροῦ βαπτίσματος ὁ ὑπεράγαθος πατὴρ, πλούτῳ παντοίων κατεκόσμησε καλῶν· ἀλλ' ἐδούλευσα θέλων τοῖς ἀκάρποις λογισμοῖς, ὅθεν ἐπτώχευσα.

Ἵλεως ἵλεως, ἵλεως ἔσο κύριε· κρῖνον τὴν κρίσιν μου ἐμοὶ, δικαιοκρίτα, τὸν μικρόν μου στεναγμὸν διὰ ἔλεος μέγα προσδεχόμενος Χριστὲ, καὶ μὴ παρίδῃς με.

Ἀποδυσάμενοι τὸ δυσαχθὲς χιτώνιον τῆς ἀκρασίας, τὴν φαιδρὰν τῆς ἐγκρατείας ἐνδυσώμεθα στολὴν, καὶ λαμπροὶ γεγονότες τὴν λαμπρὰν τοῦ λυτρωτοῦ φθάσωμεν ἔγερσιν.

Σῶσόν με σῶσόν με, ἡ τὸν σωτῆρα τέξασα· ἴδε τὴν θλίψιν μου ἁγνὴ, ἣν ἡ πληθὺς τῶν ἀμετρήτων μου κακῶν ἐμποιεῖ καθ' ἡμέραν, τῇ ἀθλίᾳ μου ψυχῇ ἐξ ἀπογνώσεως.

Ὃν φρίττουσιν ἄγγελοι.

Θρηνῶ καὶ ὀδύρομαι, τὴν ὥραν ἐννοῶν καθ' ἣν παραστήσομαι τῷ θρόνῳ τῷ φρικτῷ, εὐθύνας ὑφέξων τῶν πολλῶν μου κακῶν, ὧν περ ἐν ἀγνοίᾳ ἐτέλεσα καὶ γνώσει.

Μωϋσῆς καθαρτήριον νηστείαν εὑρηκὼς, θεὸν κατενόησε τὸν μόνον καθαρόν· ψυχή μου νηστείᾳ καθαρίσθητι, ἵνα πλησιάσῃς Χριστῷ τῷ φιλανθρώπῳ.

Νηστείαν ποθήσωμεν μητέρα ἀρετῶν· τρυφὴν βδελυξώμεθα γεννήτριαν παθῶν· καὶ κράξωμεν, πάτερ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, σῶσον ἡμᾶς, σῶσον εὐχαῖς τῶν σῶν ἁγίων.

Κριτὴν ὃν ἐγέννησας, παρθένε Μαριὰμ, δυσώπει· ἐν ὥρᾳ μετῆς κρίσεως ἁγνὴ οἰκτεῖραι καὶ σῶσαι τὸν κατάκριτον, μόνη προστασία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Τὴν φωτοφόρον νεφέλην.

Εἰς ἁμαρτίας πελάγη, εἰς ἀπογνώσεως βάθη, εἰς τρικυμίας λογισμῶν, καὶ παθῶν καταιγίδας περιπεσὼν ἀναβοῶ, ἐλέους ἡ ἄβυσσος βοήθει μοι, καὶ τῇ σῇ εὐσπλαγχνίᾳ ὄμβρισόν μοι, ἱλασμὸν ἁμαρτιῶν.

Διὰ νηστείας τὸ σῶμα, δι' ἐγκρατείας τὸ πνεῦμα, διὰ δακρύων τὴν ψυχὴν, ἐκκαθάρωμεν πιστοὶ· καὶ καθαροὶ τῷ καθαρῷ λαμπρῶς ὑπαντήσωμεν, ὀψόμενοι τὰ σωτήρια πάθη, ἃ ὑπέστη δι' ἡμᾶς ὁ ἀπαθής.

Ὡς ὁ τελώνης στενάζω, ὥσπερ ἡ πόρνη δακρύω, ὡς ὁ ληστὴς ἀναβοῶ, μνήσθητί μου οἰκτίρμων· ὡς ὁ τυφλὸς, υἱὲ Δαβὶδ, κραυγάζω σοι, ἄνοιξον τῆς ψυχῆς μου ὀφθαλμοὺς πηρωθέντας τῇ κακίᾳ τοῦ δολίου πτερνιστοῦ.

Τὸ ἀλατόμητον ὄρος, τὴν ἀδιόδευτον πύλην, τὴν ἀνωτέραν οὐρανῶν καὶ τῆς κτίσεως πάσης, τὴν καλλονὴν τοῦ Ἰακὼβ, τὴν στάμνον τὴν πάγχρυσον, καὶ γέφυραν καὶ μητέρα τοῦ κτίστου, τὴν παρθένον μακαρίσωμεν λαοί.

Τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοι πεπειθότων.

Συσταυρούμενοι τῷ δι' ἡμᾶς σταυρωθέντι, νεκρώσωμεν ἅπαντα σαρκὸς τὰ μέλη ἐν νηστείαις καὶ εὐχαῖς καὶ δεήσεσιν.

Ὁ τὴν ἄκανθαν τῆς ἁμαρτίας ἐκτίλας, σταυρώσει σου κύριε τοὺς ἀκανθώδεις λογισμοὺς τῆς διανοίας μου ἔκτιλον.

Καθοπλίσαντες τὰς διανοίας νηστείᾳ, τρεψώμεθα ἔκφυλα δαιμόνων στίφη, τῇ δυνάμει τοῦ σταυροῦ τειχιζόμενοι.

Σωματούμενος ἐκ σοῦ προῆλθεν ὁ λόγος, τὴν ἔκπτωσιν ἄχραντε τῶν προπατόρων διὰ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν ἀνορθούμενος.

Ἀστέκτῳ πυρὶ ἑνωθέντες.

Σταυρῷ τὰς ἀρχὰς θριαμβεύσας, καὶ τὰς ἐξουσίας τὰς τοῦ σκότους φωτοδότα, ὅτ' ἂν ἔλθῃς μετ' ἐξουσίας κρῖναι κόσμον ἅπαντα, μὴ τὰ ἐμὰ λόγε θριαμβεύσῃς κρύφια, ἵνα τὴν πολλήν σου δοξάζω εὐσπλαχνίαν.

Κριτὸς ὁ κριτὴς πρὸ βημάτων ἔστης κατακρίνων τὴν ἔχθραν τῷ σταυρῷ σου, μακρόθυμε δικαιοκρίτα· διὸ κατακρίσεως αἰωνίου ῥῦσαι, τοὺς φόβῳ κραυγάζοντας· σὲ ὑπερυψοῦμεν Χριστὲ εἰς τέλος.

Νηστείας πυρὶ στομωθέντες, παῖδες εὐσεβεῖς τὴν ἐπηρμένην πάλαι φλόγα, θείᾳ δρόσῳ ἔσβεσαν· ὄντως καὶ ἡμεῖς νηστεύοντες τὰς καμίνους πάντων παθῶν κατασβέσωμεν, ὅπως τῆς γεέννης ἐκφύγωμεν τὴν φλόγα.

Ἐκ σοῦ τοῦ θεοῦ ἡ σοφία, οἶκον ἑαυτῇ δομησαμένη ἐσαρκώθη, ἀποῤῥήτῳ συγκαταβάσει, κόρη ἀπειρόγαμε· σὺ γὰρ μόνη πάντων γενεῶν ἐκλέλεξαι, ἄφθαρτος ἀφθάρτου εἰς κατοικίαν λόγου.

Ἐν νόμῳ σκιᾷ καὶ γράμματι τύπον κατίδωμεν.

Τὸν ὄφιν Μωϋσῆς ἐν ξύλῳ ἀνυψῶν σὲ προετύπου Χριστὲ, σταυρῷ ἐθελουσίως ὑψωθέντα, καὶ τοῦ πονηροῦ τὴν ἰοβόλον κακίαν ἀποῤῥαπίσαντα, πρὸς ἑαυτὸν δὲ τοὺς βροτοὺς ἀνελκύσαντα φιλάνθρωπε.

Πυρί με τοῦ σοῦ καθάρισον φόβου, ἀνάπτων μου τῇ ψυχῇ τὴν θείαν σου ἀγάπην, καὶ σταυρῷ τειχίζων με τῷ σῷ, ὃν ἐξηπάτησε δόλῳ ὁ παλαιὸς πτερνιστὴς, ταῖς ἡδοναῖς ἀμαυρώσας τὴν ἐμὴν Χριστὲ διάνοιαν.

Αἰσχρῶν λογισμῶν καὶ πράξεων φαύλων νηστεύσωμεν ἀδελφοὶ, ἁγνίσωμεν καρδίαν, πτερωθῶμεν θείαις ἀρεταῖς, καὶ χαμαιζήλου κακίας ὁρμὰς ἐκκλίνωμεν, ἵνα τὸ πάσχα τὸ μέγα λαμπροφόροι θεασώμεθα.

Ἐκ σοῦ τὴν ἡμῶν πτωχείαν, παρθένε, θέλων ἐφόρεσεν ὁ πλούσιος τῇ φύσει· ὁρατὸς δὲ γέγονεν ἡμῖν ὁ ἀοράτως τοῖς ἄνω χοροῖς ὑμνούμενος, τὴν συντριβεῖσαν εἰκόνα ἀναπλάττων ἀγαθότητι.

Χριστός μου δύναμις, Θεὸς καὶ κύριος.

Νηςείαν, δάκρυα, εὐχὰς, συμπάθειαν, εὐκατάνυκτον ἦθος, γνώμην ὀρθὴν, βίου καθαρότητα ἐπιδειξώμεθα πιςοὶ, ὅπως δόξης ἀπολαύσωμεν.

Φωστῆρες φαίνοντες τῷ στερεώματι τῆς σεπτῆς ἐκκλησίας περιφανῶς ὤφθητε, ἀπόςολοι· διὸ φωτίσατε ἡμῶν τὰς καρδίας θείῳ πνεύματι.

Ὡς θεῖοι ἄνθρακες προσαναπτόμενοι τῷ πυρὶ τῷ ἀΰλῳ τὰς ἐμπαθεῖς ὕλας καταφλέξατε τῶν καρδιῶν ἡμῶν σοφοὶ τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἀπόστολοι.

Λυχνία ἄσβεςε νυμφῶν ὁλόφωτε, σεραφὶμ ὑπερτέρα, χερουβικὸν ὄχημα, πανάμωμε, ἁμαρτιῶν με χαλεπῶν καὶ κινδύνων ἐλευθέρωσον.

Ἐκ φλογὸς τοῖς ὁσίοις.

Μωϋσῆν ἡ νηστεία θεόπτην ἔδειξε, καὶ Ἠλίαν πυρίνῳ ἔλαβεν ἅρματι· σπεῦσον λογισμῶν βλαβερῶν ἐγκρατεύσασθαι, ὅπως χαμαιζήλου ψυχὴ ῥυσθῇς ἀπάτης.

Ὀλισθαίνων τοῖς χείρω προσεπεκτείνομαι, καὶ τῷ μώλωπι τραῦμα ἀεὶ προστίθημι· ἴασαι Χριςὲ τὴν λιθώδη μου πώρωσιν, ταῖς τῶν ἀποστόλων οἰκτίρμων μεσιτείαις.

Οἱ τοῦ κόσμου φωςῆρες οἱ θεαυγέστατοι, τῶν παθῶν ἡμῶν νέφη διασκεδάσατε, καὶ προσκυνητὰς τῆς λαμπρᾶς ἀναστάσεως δείξατε, ὑμνοῦντας τὸν ἥλιον τῆς δόξης.

Γενεαὶ γενεῶν σε, θεομακάριςε, μακαρίζουσι πάλαι ὡς προεφήτευσαν· μόνη γὰρ βροτοῖς τὸν μακάριον τέτοκας λόγον ἀπορρήτως ἐκ σοῦ σωματωθέντα.

Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον.

Ὦ θεὲ καὶ κύριε πολυέλεε, τὰ τῆς ἐμῆς καρδίας ἀποκάθαρον τραύματα, μετανοίας προσπλάττων μοι φάρμακα· ἥμαρτόν σοι, οἴκτειρον, σῶσόν με, ταῖς τῶν ἀποςόλων σου εὐχαῖς, ὡς πολυέλεος.

Ὁρμαῖς ἀτόποις ἐξηκολούθησα φρενοβλαβῶς, καὶ ὅλος ἐμαυτοῦ ἔξω γέγονα, ἡδονῶν τὸ τραχὺ σιτιζόμενος· καὶ τῆς σωτη-

ριώδους καθυστερούμενος βρώσεως ὁ ἄσωτος· Χριστὲ οἴκτειρον, σῶσόν με.

Ψυχὴ κακίας μὴ καθαρεύουσα, καὶ ἡδονῶν σαυτὴν φθοροποιῶν μὴ μακρύνασα, τί ἀκαίρως ἀγάλλῃ νηστεύουσα; ταύτην γὰρ τὴν νηστείαν οὐκ ἐξελέξατο κύριος, ὁ μόνος τὴν ἡμῶν θέλων διόρθωσιν.

Φωτὶ τῷ θείῳ με φωταγώγησον, ἡ τοῦ φωτὸς παρθένε θεοτόκε λοχεύτρια· καὶ ψυχῆς μου τὸν ζόφον ἀπέλασον, ὅπως σε μακαρίζω, ἣν μακαρίζουσι πᾶσαι τῶν ἀνθρώπων γενεαὶ, ὡς προεφήτευσας.

Ὁ ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.

Ἴασαί με κύριε καὶ ἰαθήσομαι, τῷ μώλωπί σου τοὺς τῆς ψυχῆς μου ἐκκαθάρας μώλωπας, σῶτερ, ὁ τὰ πάθη σαρκὶ καταδεξάμενος.

Ἀκανθοφορήσασαν καὶ χερσωθεῖσάν μου ψυχὴν παντοίαις παθῶν εἰδέαις, Χριστέ μου, καθάρισον, ὁ στεφθεὶς ἀκάνθαις δι' ἄκραν ἀγαθότητα.

Ῥῦσαι τῆς κακίας με τοῦ πολεμήτορος, ἐπίστρεψόν με τὸν πλανηθέντα, καὶ ἐκδαπανήσαντα πάντα μου τὸν βίον ἀσώτως, πολυέλεε.

Νέον ἀπεκύησας ὡς βρέφος, ἄχραντε, τὸν πλαστουργόν μου, ὃν ἐκδυσώπει· πεπαλαιωμένον με ἐν πολλῇ κακίᾳ ἀνακαινίσαι δέσποινα.

Σοὶ τῷ παντουργῷ.

Ἥλωσας σταυρῷ τὰς Χριστὲ παλάμας, χειρὸς τοῦ προπάτορος τὸ ἀκρατὲς ἀναιρῶν, ξύλῳ δὲ ξύλου ἰάσω τὴν κατάραν· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν εἰς πάντα.

Σοὶ τῷ θεληθετῇ τῆς σωτηρίας λόγε προσπίπτω· θελήματα τὰ πονηρότατα παῦσον ἐν τάχει ἐκ τῆς ἐμῆς καρδίας, ὁ σταυρὸν καὶ πάθη θελήσει ὑπομείνας.

Ἄσωτον ζωὴν διεστραμμένον βίον ποθήσας ἠμαύρωμαι ἐγὼ ὁ ἄσωτος· λάμψον ἀκτῖνα ἐπιστροφῆς μοι λόγε, ὁ ἡλίου φέγγος τῷ πάσχειν ἀμαυρώσας.

Παῦσον τῆς ἐμῆς πολυοδύνου πᾶσαν καρδίας τὴν κάκωσιν, Μαρία μήτερ Θεοῦ, θραῦσον δαιμόνων τὰ βέλη καὶ τὰ τόξα, τῶν ἐκπολεμούντων τὴν ταπεινὴν ψυχήν μου.

Ἡσαΐα χόρευε, ἡ παρθένος ἔσχεν ἐν γαστρί.

Τὴν λιθώδη πώρωσιν τῆς ψυχῆς μȣ, εὔσπλαγχνε Χριςὲ, ἀπάλυνον, καὶ πηγὴν δός μοι ἀγαθὲ θείας κατανύξεως· ὁ ἐκ πλευρᾶς βλύσας μοι ζωὴν, τῆς ἁμαρτίας μου τοὺς χειμάῤῥους ἀναςέλλȣσαν.

Ἐμαυτὸν ἀπέῤῥιψα εἰς τὰ βάθη τῶν ἁμαρτιῶν, τὰ ὕψη καταλιπὼν τὰ τῶν ἀρετῶν· ἀλλ' ἕλκυσον, σῶσόν με ὁ ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ τὸ ἀνθρώπινον ἀνελκύσας πρὸς σὲ κύριε.

Γλυκασμὸς ὢν κύριε, καὶ ἡδύτης ὡς δημιουργὸς, χολῆς ἐγεύσω Χριςὲ· ὄξος γὰρ πιὼν, ὑπάρξασαν ἔκπτωσιν τοῖς ἐξ Ἀδὰμ σὺ ἐπανορθοῖς· ὅθεν ὑμνοῦμέν σε οἱ σωθέντες σοῖς παθήμασι.

Παναγία δέσποινα, ἡ ἐλπίς μου καὶ καταφυγὴ, τὰ τραύματα τῆς ἐμῆς ἴασαι ψυχῆς· τὸν νοῦν μου εἰρήνευσον, ἵνα κἀγὼ χαίρων ἀνυμνῶ τὰ μεγαλεῖα σου θεοτόκε ἀεὶ παρθένε.

Ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης.

Αἱμάτων ἠρδεύσατε σταγόσι τῶν εὐσεβῶν καρδίας· δυσσεβούντων δὲ τὰς παρατάξεις, περιφανῶς ἐν αὐτοῖς ἐπνίξατε, ἀθλοφόροι ἀξιάγαστοι.

Δοξάσαντες μέλεσιν οἰκείοις τὸν τοῦ παντὸς δεσπότην, νῦν δοξάζεσθε ἀδιαλείπτως, δόξα πιστῶν ἀθληταὶ ὑπάρχοντες, καὶ μεγάλοι ἀντιλήπτορες.

Ἐν λάκκῳ ἐτέθης κατωτάτῳ· τοῖς οὖν πιστῶς θανοῦσιν, ὦ θεοῦ λόγε πᾶσι παράσχου, τῶν ἱερῶν ἀθλητῶν δεήσεσι, τῶν πταισμάτων τὴν συγχώρησιν.

Ἵνα σε φωναῖς διαπρυσίοις ἀνευφημῶμεν, κόρη· τὰς φωνὰς ἡμῶν ταύτας δεχθέναι, καὶ ἱλασμὸν ὀφλημάτων αἴτησαι, ὡς υἱόν σου ἱκετεύουσα.

Νέοι τρεῖς ἐν Βαβυλῶνι.

Τίνι ςέργουσα τὰ πάθη τῶν ἀλόγων ἀληθῶς ψυχὴ ἐξωμοίωσαι; τίνα ὑπερβάλλοντα ἔσχες; ἐν ἁμαρτίαις βόησον τῷ Χριστῷ, σῶσόν με ἀγαθέ.

Ἅγιοι τὸν ἐν ἁγίοις αἰτήσασθε ἐκτενῶς ἐπαναπαυόμενον ταύταις ταῖς ἁγίαις ἡμέραις καθαγιάσαι πάντων τῶν εὐσεβῶν τὰ φρονήματα.

Ὕψιστε ὁ ἐν ἐλέει πλούσιος καὶ ἀγαθὸς, τοῖς δούλοις σου ἄφεσιν τοῖς προκοιμηθεῖσι παράσχου, χοροῖς ἁγίων τούτους συναριθμῶν ὡς φιλάνθρωπος.

Τέτοκας νομίμων δίχα, φύσεως τὸν πλαστουργὸν, γενόμενον ἄνθρωπον, ἄχραντε· αὐτὸν οὖν δυσώπει, τὰς ἀνομίας παραβλέψαι ἡμῶν ὡς φιλάνθρωπον.

Λυτρωτὰ τοῦ παντός.

Ἀπτοήτῳ χωροῦντες φρονήματι πρὸς ἐπίπονα σκάμματα μάρτυρες, πόνους σαρκὸς ὑπέστητε, καὶ πρὸς ἄπονον λῆξιν μετοικισθέντες, πάντα πόνον καρδίας κουφίζετε.

Οἱ τα ἄνω φθαρτοῖς ἀλλαξάμενοι, σαρκικοῖς με φθειρόμενον πάθεσι, διὰ νηστείας σώσατε καὶ εὐχῶν ἐμμελείας, μάρτυρες θεῖοι, τὸν τῶν ὅλων θεὸν ἱκετεύοντες.

Ἱκεσίας Χριστὲ τῶν μαρτύρων σου, τὰ ἐλέη σου πᾶσι κατάπεμψον, καὶ τοῖς πρὸς σὲ τὴν εὔσπλαγχνον, μεταστάσει τοῦ βίου, λύσιν παράσχου ὀφλημάτων καὶ θείαν ἀνάπαυσιν.

Ὡς τεκοῦσα θεὸν ἀναμάρτητον, τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας ἐξάλειψον ταῖς μητρικαῖς πρεσβείαις σου, θεοτόκε, καὶ σῶζε ἀναβοῶντας, εὐλογεῖτε τὰ ἔργα τὸν κύριον.

Εὔα μὲν τῷ τῆς παρακοῆς νοσήματι.

Στηρίξαντες πέτρᾳ νοητῇ τὸ φρόνημα ἀθλοφόροι, ἀπαράτρεπτοι πάσαις ἐχθροῦ ταῖς πανουργίαις ἐμείνατε· διό με τρεπόμενον πρὸς πάθη ψυχοφθόρα στηρίξατε ταῖς πρὸς τὸ θεῖον παρακλήσεσιν.

Ἡ θεία καὶ ὄντως φωταυγὴς ὁμήγυρις τῶν μαρτύρων, καθικέτευε τὸν ὑπεράγαθον δεσπότην, καιρῷ τῆς ἐγκρατείας συγχώρησιν πταισμάτων ἡμῖν πᾶσι δωρήσασθαι, καὶ αἰωνίαν ἀγαλλίασιν.

Φιλάνθρωπε μόνε ἀγαθὲ, τοὺς δούλους σου ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως κεκοιμημένους αἰωνίου φωτὸς καὶ ἀνεσπέρου ἀξίωσον μετέχειν, καὶ τρυφῆς ἀπολαύσεως, ἵνα σε πόθῳ μεγαλύνωμεν.

Φωτὸς οἰκητήριον ἡ σὴ γεγένηται παναγία μήτηρ δέσποινα· ὅθεν πιστῶς ἀναβοῶ σοι· τὰς κόρας τῆς ψυχῆς μου καταύγασον, καὶ τρίβον τὴν εὐθεῖαν ὑπόδειξον τῷ σὲ γνησίως μακαρίζοντι.

Ἁρματηλάτην Φαραὼ ἐβύθισας.

Ἡ φωτοφόρος τοῦ σταυροῦ προσκύνησις πᾶσιν ἐπέφανεν, ἡλιακὴν αἴγλην σωτηρίας πέμπουσα, καὶ πάντας καταυγάζουσα τοὺς παθῶν ἀμαυρώσει κεκρατημένους· συνδράμωμεν, τοῦτον καθαρῶς ἀσπασώμεθα.

Τῇ τῆς νηστείας καθαρθέντες χάριτι, καθαρωτάτῳ νοῒ, τῷ καθαρῷ μόνῳ δεῦτε ἐκβοήσωμεν φωνὴν εὐχαριστήριον· σὺ τὸ αἷμά σου λόγε ἡμῶν εἰς λύτρον ἐξέχεας, καὶ τῷ σῷ σταυρῷ ἁγιάζεις ἡμᾶς.

Συμποδισθεὶς ταῖς προσβολαῖς τοῦ ὄφεως, πτῶμα ἐξαίσιον διὰ παντὸς κεῖμαι· σῶτερ ὁ τὴν ἔκπτωσιν τῶν πρωτοπλάστων πάθει σου καὶ σταυρῷ ἀνορθώσας, ἀνόρθωσον καὶ ὁδήγησον σοῦ πρὸς θελημάτων ἐκπλήρωσιν.

Παρισταμένη τῷ σταυρῷ σου κύριε ἡ ἀπειρόγαμος, καὶ τὰς ἐν σοὶ τρώσεις καθορῶσα, δέσποτα, τιτρωσκομένη ἔλεγεν, οἴμοι τέκνον, ὠδῖνας ἀποφυγοῦσα τῷ τόκῳ σου, νῦν ὀδυνηρῶς κατατρύχομαι.

Ἑπταπλασίως κάμινον.

Τὸν ἰοβόλον πάθεσι καὶ ψυχὴν καὶ διάνοιαν τετραυματισμένην κεκτημένον, κύριε, ἐλέησον, οἴκτειρον, τῷ σταυρῷ θεράπευσον, καὶ ταῖς ἐκ πλευρᾶς σου κενωθεῖσι ῥανίσι· προθύμως ἵνα ψάλλω, ἱερεῖς εὐλογεῖτε.

Ἐπὶ τοῦ ὄρους πάλαι σε Μωϋσῆς προετύπωσε, χεῖρας ἀνυψῶν καὶ Ἀμαλὴκ τροπούμενος, σταυρὲ πανσεβάσμιε, ὃν προσκυνοῦντες σήμερον, τρέπομεν δαιμόνων τὰ ἀλλόφυλα στίφη· καὶ φόβῳ μελῳδοῦμεν, ἱερεῖς εὐλογεῖτε.

Ὑπὸ παθῶν κλονούμενον, ὑπ' ἐχθρῶν σκελιζόμενον, ὑπὸ συνηθείας πονηρᾶς ἑλκόμενον, οἰκτείρησον εὔσπλαγχνε, τῷ σῷ σταυρῷ θωράκισον· ὅπως μελῳδῶ ἐν ἀκλονήτῳ καρδίᾳ, οἱ παῖδες εὐλογεῖτε.

*

Ὀδυνηρὰ στενάζουσα, μητρικῶς ἀλαλάζουσα, καὶ τὴν ἐκ τῶν σπλάγχνων συνοχὴν μὴ φέρουσα, σταυρῷ ἐνητένιζες τῷ ἐκ τῆς σῆς τεθέντι γαστρός· τέκνον ἐκβοῶσα, τί τὸ ὅραμα τοῦτο, πῶς πάσχεις ὁ τῇ φύσει ἀπαθής; πάντως θέλων τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων παθῶν ἐλευθερῶσαι.

Ἔφριξε πᾶσα ἀκοή.

Ἐγγόνους πάλαι Ἰακὼβ εὐλογῶν προδιετύπου τρανώτατα σταυρὸν τὸν τίμιον· δι' οὗ οἰκτίρμων ἡμᾶς εὐλόγησον, ἁγιασμοῦ παρεκτικὴν χάριν παρεχόμενος τοῖς προσκυνοῦσιν αὐτὸν, καὶ τὸν πάντων λυτρωτὴν σὲ δοξάζουσι.

Νηστείας ὕδατι πιστοὶ, καθαρθέντες καὶ ψυχὴν καὶ διάνοιαν, τὸ ζωοδώρητον καὶ θεῖον ξύλον περιπτυξώμεθα· πρόκειται πᾶσιν ἐμφανῶς, βρύον θείαν ἄφεσιν, καὶ φῶς οὐράνιον, καὶ ζωὴν, καὶ ἀληθῆ ἀγαλλίασιν.

Κριτήν σε οἶδα φοβερὸν ἐλευσόμενον ἐν δόξῃ θεότητος, πάντων τὰ κρύφια ἐλέγχειν τότε μέλλοντα κύριε· διό σοι κράζω ἀγαθέ· ἥμαρτον, συγχώρησον, μὴ θριαμβεύσῃς μου τὰ πολλὰ καὶ χαλεπὰ πλημμελήματα.

Τὸν ἄρνα πάλαι ἡ ἀμνὰς, θεωρήσασα σταυρῷ καθηλούμενον· καὶ σκοτιζόμενον ἡλίου φέγγος, κλαίουσα ἔλεγεν, ἥλιε δόξης Ἰησοῦ, ἔδυς θανατούμενος· ἀλλὰ ἀνάτειλον τῆς ἐγέρσεως τὸ φῶς τοῖς ποθοῦσί σε.

Ὅτι ἐγώ εἰμι θεὸς, ὁ πάλαι τὸν Ἰσραήλ.

Μέσον τῆς κτίσεως, ὃν καθυπέμεινας σταυρὸν, Μεσία λόγε θεοῦ, τῷ τῆς νηστείας σήμερον μεσασμῷ, πιστῶς προσκυνοῦμεν, αἰτούμενοι κατιδεῖν καὶ τὴν ἀνάστασιν τὴν σήν.

Ῥάβδῳ δυνάμεως προτυπωθείσῃ τῷ Μωϋσῇ τὴν θάλασσαν τῶν παθῶν διατεμόντες, φθάσωμεν πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· καὶ μάννα τοῦ νοητοῦ ἐμφορηθῶμεν διαψιλῶς.

Τίς μὴ θρηνήσῃ σε, τίς μὴ πενθήσῃ σε ψυχὴ, ποθοῦσαν τὰ πονηρὰ, οὐκ ἐκζητοῦσαν πόθῳ τὰ ἀγαθὰ, δικαίου κριτοῦ δὲ καταφρονοῦσαν ἀεὶ, μακροθυμοῦντος ἐπὶ σοί;

Σάρκα γενόμενον ἀναλλοιώτως τὸν Χριστὸν παρθένε κυοφο-

ρεῖς· ὃν ἐκτενῶς ἱκέτευε, σαρκικῶν παθῶν ἀπαλλάξαι τοὺς προσκυνοῦντας σαρκὶ, ὃν καθυπέμεινε σταυρόν.

Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῷα αὐτοῦ.

Ὁ συσσείσας θεμέλια πάσης τῆς γῆς ὡς θεὸς, ὑψωθεὶς ἐν ξύλῳ, ἄσειστον πᾶσιν ἐδωρήσω πιςοῖς ἔρεισμα κύριε, τὸ σωτήριον ὅπλον τοῦ ςαυροῦ σου· ὅν περ προσκυνοῦντες, σὲ ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἀπαστράπτον θεώμενοι ὑπὲρ ἡλίου βολὰς, τοῦ σταύρου τὸ ξύλον, δεῦτε νηστείᾳ ἀστραπτόμενοι νῦν ἀσπασώμεθα, ἀρυόμενοι χάριν φωτοφόρον, σκότος ἐκμειοῦσαν τῶν ὑπερυψούντων Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὕδωρ ζῶν τὸ ἀλλόμενον εἰς αἰωνίαν ζωὴν σὺ ὑπάρχων λόγε, αἷμα καὶ ὕδωρ ἐκ πλευρᾶς ἐν σταυρῷ ἔβλυσας δέσποτα, ἁμαρτίας χειμάῤῥους ἀναςέλλων· ὅθεν δυσωπῶ σε, ξήρανον παθῶν μου τὰς πονηρὰς ἐκβλύσεις.

Νοητὸν ὡς ἁγίασμα, τὸν ἐν ἁγίοις θεὸν ἀναπαυόμενον τίκτεις ἁγία θεομήτορ ἁγνὴ, πάντα τὰ πέρατα ἁγιάζοντα θείᾳ κυβερνήσει σήμερον παρθένε ξύλου παναγίου ἐν ᾧ σαρκὶ ἐπάγη.

Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ.

Εὐλογητὸς εἶ κύριε, ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ σταυρῷ σου λύσας τὴν ἀρχαίαν ἀρὰν· καὶ τοῦτον ἡμῖν δωρησάμενος κραταίωμα καὶ καταφυγὴν, καὶ ἀσφαλῆ κρηπῖδα· δι' οὗ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν νῦν κερατιοῦμεν.

Ὅτι σειραῖς συσφίγγομαι· τῶν ἀμέτρων μου κακῶν, καὶ τὰς τρίβους σοῦ τὰς σωτηρίους Χριστὲ, ἑκὼν ἐπιγνῶναι οὐ βούλομαι· τῷ σῷ με ἐπίστρεψον σταυρῷ, τὴν πώρωσίν μου λύων, δι' ἄφατον ἔλεος τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας.

Τὴν φαρισαίου ἔπαρσιν μιμησάμενος κακῶς, κατηνέχθην πτῶμα χαλεπὸν καὶ δεινὸν, καὶ κεῖμαι ἐχθρῶν καταπάτημα· ἀλλ' οἴκτειρον σῶσόν με Χριστὲ, ὁ ἑαυτὸν δι' οἶκτον ταπεινώσας ὕψιστε βασιλεῦ τῆς δόξης.

Αἱ γενεαί σε ἅπασαι μακαρίζουσιν ἁγνή· Ἰησοῦς γὰρ μόνος ὁ τεχθεὶς ἐκ τῆς σῆς νηδύος, αὐτὸς ὡς ἐπίστασαι ἐποίη-

σε κόρη μετὰ σοῦ παρθένε μεγαλεῖα· ὃν δυσώπει σώζεσθαι πόλιν καὶ λαόν σου.

Κύριος ὢν πάντων καὶ κτίστης.

Κύριος ὢν πάντων καὶ κτίστης θεὸς, μέσον γῆς ἐπὶ σταυροῦ ὑψώθης· πρὸς ἑαυτὸν ἀνυψῶν τῶν ἀνθρώπων πεσοῦσαν οὐσίαν κακίστῃ τοῦ ἐχθροῦ συμβουλίᾳ· ὅθεν σε πιστῶς δοξάζομεν, τῷ σῷ πάθει στερεούμενοι.

Καθάραντες αἰσθήσεις νηστείας φωτὶ, τοῦ σταυροῦ ταῖς νοηταῖς ἀκτῖσι, πλουσιωτάτως πιστοὶ αὐγασθῶμεν· καὶ τοῦτον ἐμφανῶς προκείμενον σήμερον ὁρῶντες, χείλεσιν ἁγνοῖς καὶ στόματι καὶ καρδίᾳ προσκυνήσωμεν.

Τόπον οὗ ἔστησαν οἱ πόδες Χριστοῦ, προσκυνήσωμεν σταυρὸν τὸν θεῖον, πέτρᾳ Χριστοῦ ἐντολῶν στηριχθῆναι τοὺς πόδας αἰτοῦντες ψυχῆς ἡμῶν, καὶ κατευθυνθῆναι ταύτης διαβήματα ὁδὸν εἰς εἰρήνην θείᾳ χάριτι.

Κόρης ἐξ ἀνάνδρου προῆλθες Χριστὲ, προσλαβόμενος ἐκ ταύτης σάρκα ἔννουν καὶ ἔμψυχον, καὶ σταυρῷ σου ἐχθρὸν ἀφανίσας, φθαρεῖσαν τῶν βροτῶν τὴν οὐσίαν πάλιν ὡς θεὸς ἐκαίνισας· διὸ δόξαν σοι προσφέρομεν.

Νόμων πατρῴων οἱ μακαριστοί.

Μέσης ἡμέρας σταυρουμένου σου, μέσον τῆς γῆς βουλήσει κόσμου τὰ πέρατα, μέσου φάρυγγος τοῦ δράκοντος ἐξήρπασας οἰκτίρμων· διὸ ἐν μέσῃ θείων ἑβδομάδι νηστειῶν προσκυνοῦντες κραυγάζομεν τὸν τίμιον ςαυρόν σου· τὸν κύριον ὑμῶν, τὰ ἔργα εὐλογεῖτε.

Χαρᾶς σημεῖον ὅπλον, ἄῤῥηκτον τῆς ἐκκλησίας τεῖχος, μαρτύρων καύχημα, ἀποςόλων ἐγκαλλώπισμα, ἀρχιερέων σθένος ἐνδυναμώσας τὴν ἐξασθενοῦσάν μου ψυχὴν, προσκυνεῖν σε ἀξίωσον ἐνθέως μελῳδοῦντα τὸν κύριον.

Θρηνῶ καὶ κλαίω καὶ ὀδύρομαι, ὅτ' ἂν εἰς νοῦν μου λάβω τὸ δικαστήριον τὸ ἀδέκαςον μακρόθυμε, κατάκριτος ὑπάρχων· διό μου φεῖσαι, καὶ τὸν ἐπικείμενον κλοιὸν τῆς ψυχῆς μȣ ἐλάφρυνον, ἵνα χαίρων κραυγάζω, τὸν κύριον ὑμῶν τὰ ἔργα εὐλογεῖτε.

Ἐτύπου βάτος τὸ μυστήριον τοῦ ὑπὲρ νοῦν σου τόκου, κόρη πανάμωμε· ὡς ἐκείνη γὰρ διέμεινας, ἄφλεκτος πῦρ τεκοῦσα, Χριστὸν σωτῆρα τὸν ἀνυψωθέντα ἐν σταυρῷ, ὃν δυσώπει ῥυσθῆναί με πυρὸς ἀναβοῶντα τὸν κύριον.

Ἀπορεῖ πᾶσα γλῶσσα.

Ὁ Ἐλισσαῖος πάλαι ποταμοῦ τὴν ἀξίνην ἀνέλκων ξύλῳ, σὲ τὸ ζωοδώρητον ἐτύπου σταυρὲ ξύλον, δι' οὗ ἐκ βυθοῦ ἀνείλκυσε Χριστὸς τὰ ἔθνη εἰδωλικῆς μανίας, ἐν σοὶ προσηλωθείς· ὅθεν σὲ προσκυνοῦντες τὸ κράτος αὐτοῦ δοξάζομεν.

Ἡλίου σέλας, σῶτερ, μετεβλήθη εἰς σκότος τῇ σῇ σταυρώσει· φέγγος τε σελήνης ἐμειώθη, καὶ στοιχεῖα τρόμῳ ἠλλοιώθη ἅπαντα· διὸ βοῶ σοι ἀλλοιωθέντα σκότει παθῶν τὸν λογισμὸν λόγε σῇ δεξιᾷ ἀλλοιώσας, φώτισον σῶσόν με.

Τῷ μώλωπί σου ἴασαι ψυχῆς μου τὰ πάθη, πλευρᾶς σου τρώσει παῦσον ἐποδύνους μου τὰς τρώσεις τῶν δαιμόνων· ἥλοις σου Χριστὲ ἐξήλωσον τὰς ἐνηδόνους καὶ ἐμπαθεῖς ὀρέξεις, διδούς μοι ἀπαθῶς πάθη σοῦ τὰ σεπτὰ προσκυνῆσαι καὶ τὴν ἀνάστασιν.

Ὡραῖον κάλλει τέτοκεν ὡραία σε κόρη, ὃν καθορῶσα, κάλλος ἐν τῷ πάσχειν οὐδὲ εἶδος κεκτημένον, σῶτερ θρηνοδοῦσα ἔλεγεν, ἐκπλήττομαί σου τὴν ὑπὲρ νοῦν υἱέ μου ταπείνωσιν δι' ἧς σώζεις ταπεινωθεῖσαν τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐπὶ τῆς θείας φυλακῆς.

Ἁγιασμοῦ παρεκτικὴν χάριν δωρούμενος ἡμῖν, ἅγιε σταυρὲ, ἀποστόλων καύχημα καὶ στήριγμα, πρόκεισαι εἰς προσκύνησιν· σήμερον πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ, τὸν τῆς νηστείας καιρὸν κατευμακαρίζων ἡμῖν.

Σκιογραφούσας τὸν σταυρὸν χεῖρας ἐκτείνας, Ἀμαλὴκ ἔτρεψε Μωϋσῆς· ὃν τυποῦντες, χεῖρας ἐκπετάσωμεν, νηστείαις καὶ δεήσεσι, στῖφος ὅπως τρέψωμεν δαιμόνων ἐκπολεμούντων ἡμᾶς διὰ παντὸς φθονερῶς.

Θείῳ ἀρότρῳ τοῦ σταυροῦ κατενεώσατε τὴν γῆν θεῖοι μαθηταὶ, καρποφόρον ταύτην ἀναδείξαντες, βλαστάνουσαν εὐσέβειαν· ὅθεν ὑμᾶς φωναῖς αἰτησίοις ἀνευφημοῦμεν, ἀεὶ Χριστὸν δοξάζοντες.

Μῆτερ Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ, ἀγάθυνόν μου τὴν ψυχὴν· ἣν ὁ πονηρὸς συνηθείᾳ πονηρᾷ ἐκάκωσεν, ἀθλίως δελεάσας με, ὅπως ὡς σωτηρίας αἰτίαν ὑμνολογῶ σε ἀεὶ τὴν πολυύμνητον.

Αὕτη ἡ κλητὴ καὶ ἁγία.

Χαίροις ὁ σταυρὸς ὁ τριμερὴς καὶ θεῖος, ἐν ᾧ ὁ εἷς τῆς τριάδος σάρκα φορέσας ἐπάγη, ἐμπαγέντας ἡμᾶς ἀσεβείας εἰς βυθὸν λυτρωσάμενος, ὃν ὑπερψοῦμεν.

Σθένος τὸν σταυρὸν κραταιὸν κεκτημένοι, τοὺς δεινῇ δυναστείᾳ τοῦ πονηροῦ δουλωθέντας ἠλευθέρωσαν οἱ τοῦ λόγου μαθηταὶ ἀνακράζοντες, σὲ ὑπερυψοῦμεν Χριστέ.

Οἴμοι τί φρικῶδες τὸ βῆμα ἐκεῖνο, ἐν ᾧ λόγε καθίσας, τὰ πεπραγμένα κρυφῇ μοι φανερώσεις Χριστὲ, στηλιτεύων τὴν ἀναισθησίαν μου· ἀλλὰ φεῖσαι ὢν συμπαθὴς, φεῖσαί μου τότε.

Κόλπων οὐκ ἔκστας τῶν πατρῴων, ἐν κόλποις ἀνεκλίθης παρθένου, ἐπ' ἀνακλήσει τοῦ γένους οὗ ἐφόρεσας διὰ σπλάγχνα Χριστὲ τὸ ὁμοίωμα· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν.

Φωτίζου φωτίζου.

Φαιδρύνου φωτίζου, ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ τοῦ σταυροῦ ταῖς ἀκτῖσιν, ὃν φέρεις προκείμενον πάντων εἰς προσκύνησιν· σὺ δὲ πληθὺς πᾶσα τῶν δαιμόνων, σκότους πλησθεῖσα ἀπόδραθι.

Κράτος ἐγκρατείας ὁ θεῖος πέφυκε σταυρὸς, συνεργὸς ἀγρυπνούντων, νηστευτῶν ἐνίσχυσις, πολεμουμένων ὑπέρμαχος· τοῦτον πιστοὶ πόθῳ συνελθόντες, περιχαρῶς προσκυνήσωμεν.

Θεμέλιοι θεῖοι τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἑδρασμῷ εὐσεβείας, πάντας συντηρήσατε, καὶ ἐπὶ πέτραν στηρίξατε τὴν ἀῤῥαγῆ τοῦ ἐκλεξαμένου ὑμᾶς, ἀπόστολοι ἔνδοξοι.

Χαρὰν συλλαβοῦσα τοῦ ἀρχαγγέλου τῇ φωνῇ, τῆς ἐμῆς νῦν καρδίας τὴν λύπην ἀφάνισον τὴν ψυχοφθόρον, καὶ δίδου ἁγνὴ χαροποιὸν πένθος, ὅπως εὕρω ἐκεῖ τὴν θείαν παράκλησιν.

Παῖδες εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ.

Πάθος σου τοῦ ἀπαθοῦς ὁρῶσα ἡ κτίσις συνέπασχε μακρόθυμε· ἥλιος ἐσβέννυτο, πέτραι διεῤῥήγνυντο, πᾶσα γῆ ἐσείετο φόβῳ κραυγάζουσα, τὸν κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα.

Θηρίοις δεινοῖς τοῖς τοῦ καλάμου, θεοτόκε μου οἰκτίρμων ἐπιτίμησον, ἔνδον με συνθλίβουσι σῶτερ ὁ τὴν ἄτιμον ὑπενεγκὼν τυπτόμεν ὕβριν καλάμῳ Χριστὲ, τιμῆσαι προελόμενος πάντας, τοὺς ἀτιμασθέντας τῇ πάλαι παραβάσει.

Εἰς νοῦν τὸ φρικτόν σου ὅτ' ἂν λάβω κριτὰ δικαιότατε κριτήριον, τρέμω καὶ ἐξίςαμαι, φρίττω καὶ ὀδύρομαι, κατανοῶν τὰ ἔργα μου δίκης ἐπάξια· διό σου τὴν πολλὴν εὐσπλαγχνίαν, σῶτερ μὴ νικήσῃ τὸ πλῆθος τῶν κακῶν μου.

Τεκοῦσά σε ἄνευθεν ὠδίνων, ὀδύνας τῇ σῇ σταυρώσει καθυφίσταμαι, φλέγοντας τὰ σπλάγχνα μου· ἥλοις γὰρ προσήλωσαι τὴν σὴν πλευρὰν μακρόθυμε, ἐξορυττόμενος, ἡ πάναγνος ἐβόα παρθένος· ἣν ὡς θεοτόκον, συμφώνως ἀνυμνοῦμεν.

Ἅπας γηγενὴς σκιρτάτω τῷ πνεύματι.

Ξύλῳ τοῦ σταυροῦ τὴν φλόγα ἐμάρανας τῆς ἁμαρτίας Χριστὲ· χεῖρας πεπαρμένος δὲ χειρὸς ἐῤῥύσω τοῦ πολεμήτορος τὸν ἀκρατῶς ἐκτείναντα χεῖρας πρὸς βρῶσιν καρποῦ· οὗπερ μόνου φεύγειν τὴν μετάληψιν ἀπεφήνω Χριστὲ πολυέλεε.

Πάθος σου Χριστὲ τὸ πᾶσιν ἀπάθειαν βροτοῖς πηγάσαν φαιδρῶς· βλέψαι καταξίωσον ἐν ἀπαθείᾳ τοὺς προσκυνοῦντας πιστῶς τὸν σὸν σταυρὸν τὸν τίμιον, τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν παραβλέπων, καὶ τῆς ἀναστάσεως ἀληθεῖς σου υἱοὺς ἐργαζόμενος.

Ὕψωσας ἡμᾶς πεσόντας εἰς βάραθρα τῇ ἀνυψώσει σου· ἔλυσας τὸν πόλεμον, καὶ τῷ πατρί σου ἡμᾶς κατήλλαξας· ὑπὲρ ἡμῶν τὸ αἷμά σου καταβαλόμενος, εὐεργέτα· ὅθεν σε δοξάζομεν, ὡς θεὸν λυτρωτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Μόνη τοῦ θεοῦ σοφίαν κυήσασα τὴν ἐνυπόστατον, σόφισόν με δέομαι τοῦ τῆς κακίας διαφυγεῖν σοφιστοῦ ἐπιβολὰς καὶ ἔνεδρα καὶ πανουργεύματα, θεοτόκε κόρη ἀπειρόγαμε, κραταιὸν τῶν πιστῶν καταφύγιον.

Ἐν πελάγει τοῦ βίου.

Ὑπερέβητε ὅρους σαρκὸς ἀθληταὶ, πολλῇ ὑπομονῇ ὑπενεγκόντες τιμωρίας πόνους· διὸ ἅπαντα πόνον καὶ θλίψιν κουφίζετε τῶν ὑμᾶς ἀνυμνολογούντων.

Μυριάσιν ἀγγέλων στρατὸς ἡνώθη ἁγίων ἀθλητῶν, καὶ ἱκετεύει τὸν πανάγαθον θεὸν, ἐγκλημάτων μυρίων ἡμᾶς ἐκλυτρώσασθαι, ἡμερῶν τεσσαρακοντάδι.

Νεκρωθεὶς καὶ ἐν τάφῳ Χριστὲ ὑπνώσας, ἀνέστησας νεκρούς· καὶ τοῖς ἐν πίςει τεθνεῶσι νέμεις ἀγαθότητος πλούτῳ, σῶτερ, τὴν ἀνάπαυσιν, μετὰ πάντων τῶν σῶν ἁγίων.

Ὁ θεοῦ θεὸς λόγος ζητῶν θεῶσαι τὸν ἄνθρωπον, ἁγνὴ ἐκ σοῦ σαρκοῦται καὶ βροτὸς ὁρᾶται· ὃν ἀπαύστως δυσώπει εὑρεῖν ἡμᾶς ἔλεος ἐν καιρῷ τῆς ἀπολογίας.

Τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ.

Στολισθέντες ἀθληταὶ τὴν ἀφθαρσίαν ἐνθέως τῇ ἀπεκδύσει τῆς φθειρομένης σαρκὸς, τῷ δι' ἡμᾶς σάρκα ἐξ ἀφθόρου προσλαβόντι γυναικὸς, νῦν παρίςασθε φαιδρόν· διό με ἐνδύσατε περιβολὴν ἱερὰν, γεγυμνωμένον κακῶς.

Ἐγκρατῶς πολιτευθεὶς τῶν ἀθλοφόρων ὁ δῆμος, τῆς ἐγκρατείας ἡμᾶς τὸ στάδιον ἐνδυναμοῦ τρέχειν ἀκωλύτως, ὡς κηρύξας τὸν Χριςὸν ἐν σταδίῳ ἀνδρικῶς, καὶ παρεςὼς βήματι στεφηφορῶν ἐν φωτὶ, μετὰ ἀγγέλων Χριστοῦ.

Ἱκεσίαις ὁ θεὸς τῶν σῶν ἁγίων μαρτύρων, τοὺς κοιμηθέντας πιστοὺς οἰκέτας σου, τοῦ παραδείσου πολίτας δεῖξον, καὶ φωτὸς τοῦ νοητοῦ, καταξίωσον αὐτοὺς ἀπαύςως τοῦ βοᾶν σοι, εὖ ὁ θεός.

Σὲ τὴν μόνην ἀγαθὴν ἐκδυσωποῦμεν παρθένε· κεκακωμένους ἡμᾶς ἀγάθυνον, καὶ ἐκτενῶς τὸν Χριςὸν δυσώπει, φύσει ὄντα ἀγαθὸν, ἐγκρατείας τὸν καιρὸν, τὰ ἀγαθὰ πράττοντας, ἀποπληρῶσαι ἡμᾶς, ὑμνολογοῦντας αὐτόν.

Ἐν πυρὶ φλογός.

Μεγαλώνυμοι Χριστοῦ τοῦ θεοῦ καὶ σεπτοὶ ἀθληταὶ, ἅπαντας τοὺς καταχρέως μεγαλύνοντας ὑμᾶς, μεγάλων ἐγκλημάτων καὶ τῶν ἐκεῖ βασάνων λυτρώσασθε ὑμῶν πρὸς αὐτὸν μεγίσταις ἱκεσίαις.

Ἁγιόλεκτον Χριστοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ στεῤῥὸν ἀληθῶς στράτευμα, μαρτύρων δῆμοι, ἁγιάσατε ἡμῶν τὸν νοῦν καὶ τὰς καρ-

δίας, ἐν ταύταις ταῖς ἁγίαις ἡμέραις τῆς νηστείας, ὑμῶν ἁγίαις ἱκεσίαις.

Ῥεῖθρα βλύζουσιν ἀφέσεως τὰ ὑμῶν ἀθληταὶ αἵματα καὶ τῶν λειψάνων οἱ σοροὶ θαυμαστικῶς· διὸ τοὺς μεταστάντας τῷ ῥείθρῳ τοῦ ἐλέους δροσίσατε πρεσβείαις ὑμῶν, Χριστοῦ συγκληρονόμοι.

Τὸν σταυρὸν Χριστοῦ τὸν τίμιον θεοτόκε ἁγνὴ βλέψαντας καὶ ἐκ καρδίας προσκυνήσαντας ἡμᾶς, ταῖς σαῖς πρὸς τὸν δεσπότην ἀξίωσον πρεσβείαις ἰδεῖν καὶ τὰ πάθη τὰ σεπτὰ, παθῶν κεκαθαρμένους.

Ὅτι ἐποίησέ μοι μεγάλα.

Ὑπάρχοντες φωστῆρες, ἀπλανεῖς Χριστοῦ ἀθληταί· φωτίσατε ἡμῶν τοὺς λογισμοὺς, καὶ νευρώσατε ποιεῖν τὰ φωταυγῆ καὶ καθαρὰ θεοῦ θελήματα.

Ῥομφαῖαι καθοράσθε, κατασφάττουσαι δυσμενεῖς, γενναῖοι τοῦ κυρίου ἀθληταί· ἀλλὰ ῥύσασθε ἡμᾶς ἐκ τῶν βελῶν τοῦ πονηροῦ, ταῖς προστασίαις ὑμῶν.

Ἀνάπαυσον ἐν κόλποις τοῦ πιστοῦ Χριστὲ Ἀβραὰμ, τοὺς δούλους σου τοὺς πίστει ἐξ ἡμῶν ἐκδημήσαντας πρὸς σὲ τὸν τοῦ παντὸς δημιουργὸν καὶ ὑπεράγαθον.

Σαρκός μου τὰς κινήσεις ἀπονέκρωσον ἡ θεὸν σαρκὶ ἀποτεκοῦσα ὑπὲρ νοῦν, καὶ παράσχου φωτισμὸν τῇ διανοίᾳ μου ἁγνὴ ὡς ὑπεράγαθος.

Ὁ τὰ ὕδατα πάλαι νεύματι.

Τὰς ἡμῶν διανοίας θείῳ ἀρότρῳ νεώσαντες τῆς ἐνθέου νηστείας, ἀρετῶν ἄσταχυν καρποφορήσωμεν· ὅπως μὴ πεινάσωμεν εἰς τὸν αἰῶνα τρυφῶντες· τρυφὴν τὴν ἀδάπανον ἐπαγαλλόμενοι.

Πολυχρόνια πάθη ἔνδοθεν φέρων, σκοτίζοντα τὴν ἀθλίαν ψυχήν μου, πρὸς τὴν σὴν, ἄχρονε λόγε ἀχρόνου πατρὸς, δύναμιν ἀήττητον συντετριμμένῃ καρδίᾳ προστρέχω καὶ δέομαι, οἴκτειρον σῶσόν με.

Ἡ καλλίστη νηστεία στρέφει καρδίαν, πιαίνουσα λογισμοῖς θεαρέστοις, καὶ παθῶν ἄβυσσον ἀποξηραίνουσα, ὄμβροις κατα-

νύξεως ἀποκαθαίρει τοὺς πίστει αἴνεσιν προσάγοντας τῷ παντοκράτορι.

Πολυώνυμε κόρη χαίροις ἁγία, παρθένε θεοκυήτορ Μαρία, τῶν πιστῶν καύχημα, κατάρας λύτρωσις, κλίμαξ ἐπουράνιε, ἀκατανόητον θαῦμα, βάτε ἀκατάφλεκτε, γῆ ἀγεώργητε.

Βαβυλωνία κάμινος.

Ταῖς βλαβεραῖς τοῦ ὄφεως πλάναις ἐξελκόμενος, σῶτερ, δελεάζομαι δεινῶς, καθ' ἡμέραν τῷ ἄλγειμον προστιθέμενος ἄλγος· διὸ κραυγάζω σοι ἰατρὲ τῶν νοσούντων, ἐπίστρεψον σῶσόν με.

Νενηστευκὼς ἀνέστησε παῖδα Σουμανίτιδος πάλαι δυναμούμενος σαφῶς Ἐλισσαῖος τῷ πνεύματι· ἡμεῖς δὲ νεκρωθέντες ταῖς ἡδοναῖς τῶν παθῶν, ζωηφόρῳ νηστείᾳ, πιστοὶ ἀναζήσωμεν.

Τοὺς Νινευίτας ἔσωσας, κύριε φιλάνθρωπε, πάλαι μεταγνῶντας ἐν κλαυθμῷ καὶ νηστείᾳ ὡς εὔσπλαγχνος· καὶ ἡμᾶς τῷ ἐλέει τῷ σῷ οἰκτείρησον, ἀποροῦντας δι' ἔργων ἐξομολογεῖσθαί σου.

Ἡ μετὰ τόκον ἄφθονος μείνασα, πανάμωμε, λύτρωσαι, δεόμεθα ἁγνὴ, καταφθορᾶς τοὺς δούλους σου, πιστῶς τοὺς μελῳδοῦντας ἐν ὁμονοίᾳ ψυχῆς εὐλογεῖτε τὰ ἔργα κυρίου τὸν κύριον.

Καινὸν τὸ θαῦμα καὶ θεοπρεπές.

Κρατῆρα θεῖον πλήσασα νυνὶ κατανύξεως ἡ τῆς νηστείας χάρις σαφῶς συγκαλεῖται, ἅπαντας πιςοὺς ἐκβοῶσα μετ' εὐφροσύνης, δεῦτε ἀπολαύσατε, τὴν μέθην παθῶν ἀποβαλόντες, ἵνα μελλούσης ἀξιωθείητε ἀπολαύσεως.

Ἐγγὺς ἡ κρίσις, πρόσεχε ψυχὴ, συνειδήσεως ἐπιμελοῦ, καὶ πρᾶττε καλῶς τὰ σὲ ἀκατάκριτον ἀεὶ συντηροῦντα· εἰ ἑαυτοὺς γὰρ ὧδε ἀνακρίνομεν, οὐδ' ὅλως ἐκεῖ κατακριθῶμεν, ἄνευ μαρτύρων, ἔνθα ὑπεύθυνοι κατακρίνονται.

Ἀρχαὶ, δυνάμεις, θρόνοι, χερουβὶμ, κυριότητες, καὶ ἐξουσίαι, καὶ σεραφὶμ, ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θεὸν δυσωπεῖτε τῶν νηστειῶν τὸν χρόνον διανύσαι ἡμᾶς τὸ τούτου εὐάρεςον ποιοῦντας, ἵνα ὡς δοῦλοι εὐαρεστήσαντες δόξης τύχωμεν.

Μετὰ μαρτύρων μετὰ προφητῶν τὴν τεκοῦσάν σε μετὰ ὁσίων

πάντων Χριστὲ, δυσωποῦσαν πρόσδεξαι ἀεὶ ὑπὲρ δούλων παροργισάντων σὲ τὸν εὐδιάλλακτον, καὶ μόνον δεσπότην καὶ σωτῆρα, ᾧ ἀσωμάτων τάξεις παρίστανται τρέμουσαι.

Πρόσεχε γῆ καὶ οὐρανέ.

Ἀδιαλείπτοις προσευχαῖς καὶ ἐγκρατείᾳ καὶ θεωρίᾳ πτερώσωμεν τὰς ψυχὰς πρὸς θεῖον ἔρωτα.

Τῆς ἀκρασίας τὸν κρυμὸν διεκφυγόντες θαλφθῶμεν πάντες τῆς ἐγκρατείας φωτὶ ἐν θείῳ πνεύματι.

Ἵνα τι θείων ἀρετῶν τὴν σηπεδόνα τῆς ἁμαρτίας, ἀποβαλοῦσα ψυχὴ θεῷ κολλήθητι.

Ἐπανεπαύσατο Χριστὸς ἐν σοὶ τῇ μόνῃ εὐλογημένῃ, καὶ σάρκα τὴν ἑαυτοῦ ἐκ σοῦ ἐφόρεσεν.

Τὸν ὑπ' ἀγγέλων ἀσιγήτως.

Ἐν ἀποκρύφῳ ἐνεδρεύων καθ' ἡμέραν ὁ παμπόνηρος, ἐπιζητεῖ με συλλαβεῖν καὶ κατάβρωμα ποιήσασθαι· αὐτοῦ με τῆς κακίας ῥῦσαι σῶτερ ὁ σώσας τὸν Ἰωνᾶν ἐκ τοῦ κήτους.

Διὰ νηστείας καθαιρόμενοι ἀρετῶν ὄρει προσέλθωμεν, καὶ ἀκούσώμεθα τρανῶς τί λαλήσει ἐν ἡμῖν ὁ θεὸς, λαλήσει γὰρ εἰρήνην, καὶ φωτισμὸν, καὶ ἴασιν ψυχικῶν συντριμμάτων.

Ἁμαρτημάτων ἀμαυρότησι καθεκάστην ἐκτυφλούμενος, ἀδυνατῶ κατανοεῖν τὰ θαυμάσια σοῦ κύριε· διό μου τῆς καρδίας τοὺς ὀφθαλμοὺς διάνοιξον Ἰησοῦ φωτοδότα.

Τῶν οἰκτιρμῶν σου ταῖς ῥανίσιν ἀεὶ πάρθενε ἀμόλυντε, τοὺς μολυσμοὺς τοὺς ἐμπαθεῖς τῆς καρδίας μου ἀπόπλυνον, δακρύων ὀχετούς μοι παρεκτικοὺς καθάρσεως ψυχικῆς δωρουμένη.

Σὲ τὴν ἀκατάφλεκτον βάτον.

Φλόγα τοῦ πυρὸς τοῦ ἀστέκτου κατὰ νοῦν κεκτημένοι, θερμοτάτῳ λογισμῷ τῆς μετανοίας, τῷ πυρὶ νῦν προσέλθωμεν πάθη φλογίζοντι.

Στόματος νηστεύοντος πάλαι πυρακτούμενος λόγος ἐξελθὼν ζηλωτικῶς κλονεῖ στοιχεῖα· τοῦτον ζῆλου ψυχὴ καὶ καλῶς πολιτεύθητι.

Βῆμα τὸ φρικτὸν ἐννοοῦσα παναθλία ψυχή μου, τὰς πορίας σου ἀεὶ πρὸς θελημάτων ἀποπλήρωσιν τοῦ λυτρωτοῦ διευτρέπιζε.

Τὴν ἐσκολισμένην ψυχήν μου ἡδονῶν ἐπικλύσει, φωταγώγησον ἁγνὴ ἡ φῶς τεκοῦσα, ἵνα πόθῳ καὶ πίστει ἀεὶ μεγαλύνω σε.

Οὐρανίης ἁψῖδος.

Καταχρίνας τὴν ἔχθραν ἐν τῷ σταυρῷ ἔτεινας, δικαιοκρίτα, παλάμας· νῦν δὲ κατάκριτον ὄντα με πταίσμασι σῶσον τὸν ἄσωτον σῶτερ, τὸν παραπικράναντα σὲ τὸν φιλάνθρωπον.

Τὴν κτηνώδη ποθήσας παθοποιὸν βίωσιν, σοῦ τῶν ἐντολῶν ἐμακρύνθην, σῶτερ πανάγαθε, ξένοις δουλούμενος καὶ ἀκαθάρτοις πολίταις· νῦν δὲ ἐπιστρέφοντα δέξαι με εὔσπλαγχνε.

Μογιλάλου ὡς πάλαι τὰς ἀκοὰς ἤνοιξας, ἄνοιξον ψυχῆς μου τὰ ὦτα γνώμῃ κωφεύοντα, καὶ ἐνωτίζεσθαι σοῦ τὸν σωτήριον λόγον Ἰησοῦ ἀξίωσον μόνε φιλάνθρωπε.

Ἡ σωτήριος πύλη, ἡ πρὸς θεὸν γέφυρα, τῶν ἁμαρτωλῶν ἡ προστάτις πάναγνε δέσποινα, περιστατούμενον ταῖς συμφοραῖς με τοῦ βίου, καὶ κλυδωνιζόμενον κόρη κυβέρνησον.

Ἑπταπλασίως κάμινον.

Τῷ ἀκοιμήτῳ ὄμματι ἐπιβλέψας με οἴκτειρον, τῷ τῆς ῥαθυμίας νυσταγμῷ κρατούμενον καὶ ὕπνῳ δουλεύοντα τῶν ἡδονῶν ἐν κλίνῃ παθῶν, ὁ ἐπὶ σταυροῦ τὴν κεφαλήν σου προσκλίνας, καὶ θέλων ἀφυπνώσας καὶ τὴν νύκτα μειώσας, Χριστὲ τῆς ἁμαρτίας φῶς ὢν δικαιοσύνης.

Πλουτοποιοῖς χαρίσμασι κοσμισθεὶς ἐκ βαπτίσματος, μᾶλλον τὴν πενίαν τῶν καλῶν ἠγάπησα· καὶ ξένος γεγένημαι τῶν ἀρετῶν ὁ τάλας ἐγώ· χῶραν εἰς μακρὰν ἀποδημήσας κακίας· διό με ἐπιστρέψας ἐναγκάλισαι, σῶτερ, τῷ σῷ σταυρῷ τειχίσας εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Μέθην παθῶν ἀπόῤῥιψον, καὶ δακρύων ἐκζήτησον τὸν καθαρτικὸν, διὰ νηστείας οἶνον, ψυχὴ, καρδίαν εὐφραίνοντα, καὶ ἡδονὰς μαραίνοντα, καὶ τὰς τῆς σαρκὸς ἀποτεφροῦντα καμίνους· καὶ σπεῦσον τῷ παγέντι διὰ σὲ ἐπὶ ξύλου Χριστῷ συσταυρωθῆναι καὶ ζῆσαι εἰς αἰῶνας.

Θεογεννήτορ πάναγνε τῆς ψυχῆς μου τὰ τραύματα, καὶ τῆς ἁμαρτίας τὰς οὐλὰς ἐξάλειψον πηγαῖς ἀποσμήχουσα ταῖς ἐκ πλευ-

ρᾶς τοῦ τόκου σου, καὶ τοῖς ἐξ αὐτῆς ἀποκαθαίρουσα ῥείθροις· πρὸς σὲ γὰρ ἀνακράζω, καὶ πρὸς σὲ καταφεύγω, καὶ σὲ ἐπικαλοῦμαι τὴν κεχαριτωμένην.

Ἐξέστη ἐπὶ τοῦτο ὁ οὐρανός.

Ὁρῶν σε ἡπλωμένον ἐπὶ σταυροῦ τὰς ἀκτῖνας συνέστειλεν ἥλιος, πᾶσα δὲ γῆ τρόμῳ ἐκλονήθη παμβασιλεῦ, ἐθελουσίως βλέπουσα πάσχοντα τὸν φύσει σε ἀπαθῆ· διό σε ἱκετεύω τὰ πάθη τῆς ψυχῆς μου ὡς ἰατρὸς Χριστὲ θεράπευσον.

Ὁδοὺς σωτηριώδεις καταλιπὼν τὰς εἰς ᾅδην φερούσας διώδευσα σκότος δεινὸν, ἔχων περικύκλω τὰς ἡδονὰς, καὶ τῶν παθῶν τὸν ὄλισθον, καὶ τὴν καταιγίδα τῶν λογισμῶν· διό σε ἱκετεύω, τῷ σῷ σταυρῷ με σῶσον Χριστὲ ὡς μόνος πολυέλεος.

Χειμῶνι συνεχόμενος λογισμῶν καὶ παθῶν τρικυμίαις ποντούμενος, καὶ ἡδονῶν σάλῳ χειμαζόμενος χαλεπῶς, τὸ τῆς νηστείας πέλαγος ἔφθασα τὸ πρᾷον καὶ γαληνόν· ἐν ᾧ με κυβερνήσας τῷ σῷ σταυρῷ οἰκτίρμων πρὸς σωτηρίαν ἐγκαθόρμησον.

Συνέλαβες παρθένε δίχα σπορᾶς τὸν τὰ σύμπαντα δημιουργήσαντα, λόγον θεοῦ, ἄνευ θελημάτων τῶν τῆς σαρκός· ἄνευ φθορᾶς δὲ τέτοκας, ἄνευθεν ὠδίνων τῶν μητρικῶν· διό σε θεοτόκον καὶ γλώσσῃ καὶ καρδίᾳ ὁμολογοῦντες μεγαλύνομεν.

Εἰσακήκοα κύριε τῆς οἰκονομίας σου.

Ἐγκρατείᾳ ζήσαντες οἱ πεφωτισμένοι Χριστοῦ ἀπόστολοι, ἐγκρατείας τὸν καιρὸν ἡμῖν μεσιτείᾳ θείᾳ εὐμαρίζουσιν.

Δωδεκάχορδον ὄργανον μέλος ἐκελάδησε τὸ σωτήριον, μαθητῶν χορὸς ὁ ἔνθεος, πονηρὰ συγχέων μελῳδήματα.

Ἐπομβρίαις τοῦ πνεύματος πᾶσαν τὴν ὑφήλιον κατηρδεύσατε, τὸν αὐχμὸν ἀποδιώξαντες τῆς πολυθείας παμμακάριστοι.

Ταπεινώσασα σῶσόν με τὸν ὑψηλοφρόνως πολιτευόμενον, ἡ τεκοῦσα τὸν ὑψώσαντα τοὺς κατεῤῥαγμένους κόρη πάναγνε.

Τὸν ἄναρχον.

Ὡς ἄνθρακες τοῦ πυρὸς τοῦ ἀΰλου συμφλέξατε τὰ ὑλώδη μου πάθη, ἀνάπτοντές μοι νῦν τὸν ἔρωτα τῆς θείας ἀπόστολοι ἀγάπης.

Τὰς σάλπιγγας τὰς εὐήχους τοῦ λόγου τιμήσωμεν, δι' ὧν πέπτωκε τείχη ἀνίδρυτα ἐχθροῦ, καὶ τῆς θεογνωσίας ἡδράσθησαν ἐπάλξεις.

Ἰνδάλματα ἐμπαθῆ τῆς ψυχῆς μου συντρίψατε, οἱ ναούς τε καὶ στήλας συντρίψαντες ἐχθροῦ, ἀπόστολοι κυρίου, ναοὶ ἡγιασμένοι.

Ἐχώρησας τὸν ἀχώρητον, φύσει ἐβάστασας τὸν βαστάζοντα πάντα, ἐθήλασας ἁγνὴ τὸν τρέφοντα τὴν κτίσιν, Χριστὸν τὸν ζωοδότην.

Κυρίως θεοτόκον σὲ ὁμολογοῦντες.

Πηγαὶ τοῦ σωτηρίου νάματος δειχθέντες, τὴν ἐκτακεῖσαν ψυχήν μου ἀπόστολοι τῆς ἁμαρτίας, τῷ δίψει καταδροσίσατε.

Ὡς ἅλες τῶν νοςίμων ὄντες διδαγμάτων, τὴν σηπεδόνα ψυχῆς μου ξηράνατε, καὶ τῆς ἀγνοίας τὸ σκότος ἀποδιώξατε.

Νηχόμενον πελάγει τῷ τῆς ἀμελείας, καὶ ὑποβρύχιον ἤδη γενόμενον, σῇ δεξιᾷ ὡς τὸν Πέτρον σῶσον φιλάνθρωπε.

Χαρὰν ὡς τετοκυῖα, πένθος μοι παράσχου, δι' οὗ τὴν θείαν παράκλησιν δέσποινα ἐν τῇ μελλούσῃ ἡμέρᾳ εὑρεῖν δυνήσομαι.

Ὁ φωτίσας τῇ ἐλλάμψει.

Ὁ ἐκτείνας οὐρανὸν ὡσεὶ δέῤῥιν, ἐξέτεινας τὰς παλάμας ἐν σταυρῷ, Ἰησοῦ ὑπεράγαθε· διὸ ἱκετεύω σε κατατεινόμενον ἐχθροῦ με ταῖς ἐπηρείαις οἰκτείρησον.

Ἀφύπνωσας ἐν ςαυρῷ ἑκουσίως φιλάνθρωπε, ἐγρήγορσιν σωτηρίας ἡμῖν παρεχόμενος τοῖς κειμένοις, κύριε, ἐν κατωτάτω ἀπολείας· ὅθεν σε πίστει δοξάζομεν.

Τοῦ πάθους σου τὴν ἡμέραν ἰδεῖν καταξίωσον, τοὺς δούλους σου φωτισθέντας νηστείας φαιδρότησι, καὶ τὴν ζωηφόρον σου σῶτερ ἀνάστασιν, ὑμνοῦντας τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου.

Ὁρῶσά σε ἠρτημένον σταυρῷ ἡ παναμώμος ἠλάλαζε τετρωμένη τὰ σπλάγχνα, καὶ ἔλεγε διὰ σπλάγχνα κύριε σῶν οἰκτιρμῶν παθεῖν ἠνέσχου, πᾶσι παρέχων ἀπάθειαν.

Θαύματος ὑπερφυοῦς ἡ δροσοβόλος.

Ἤμβλυνας τοῦ πονηροῦ σῶτερ τὰ κέντρα, καθηλούμενος ἥλοις

ἐν ξύλῳ ἀκανθῶν διάδημα ἀνεδήσω χλευαστικῶς, ἐκριζῶν τῆς παραβάσεως τὴν ἄκανθαν· διὸ ἀνυμνοῦντες ἀναμέλπομεν· εὐλογείτω ἡ κτίσις πᾶσα τὸν κύριον.

Ἥπλωσας ἐπὶ σταυροῦ Χριστὲ παλάμας, τὸ ἀνθρώπινον ἐπισυνάγων πρὸς τὴν σὴν ἐπίγνωσιν· καὶ λόγχῃ τὴν σὴν πλευρὰν κεντηθῆναι κατεδέξω, ἀναβλύσας ἡμῖν πηγὴν φωτισμοῦ τοῖς ἀναμέλπουσιν· εὐλογείτω ἡ κτίσις πᾶσα.

Ῥείθροις εὐσπλαγχνίας σου οἰκτίρμον, ἀποκάθαρόν μου τὴν καρδίαν ἁμαρτίας δήγματι σπιλωθεῖσαν· καὶ ποταμοὺς κατανύξεως πηγάζειν με ἀξίωσον Χριστὲ Ἰησοῦ, ἵνα κραυγάζω σοι· εὐλογείτω ἡ κτίσις πᾶσα.

Στάμνον σε τὸ μάννα κεκτημένην τῆς θεότητος ἔγνωμεν κόρη, κιβωτὸν καὶ τράπεζαν καὶ λυχνίαν θρόνον θεοῦ καὶ παλάτιον καὶ γέφυραν μετάγουσαν πρὸς θείαν ζωὴν ἀναμέλποντας, εὐλογείτω ἡ κτίσις πᾶσα.

Τύπος τῆς ἁγνῆς λοχείας σου.

Εἶδεν Ἡλιοῦ τὸν κύριον ἐν λεπτοτάτῃ αὔρᾳ λεπτύνας πρότερον σάρκα νηστειῶν καὶ προσευχῶν ἐπιδόσεσιν· ὃν ζηλοῦσα ψυχή μου ἀπόρριψον τῶν ἡδονῶν τὸ πάχος, ὅπως θεάσῃ τὸν ποθούμενον.

Ξύλῳ ἀνυψώσας πρότερον ὁ Μωϋσῆς τὸν ὄφιν, σῶτερ ἐτύπου σου τὴν ἀνύψωσιν τὴν ἐν σταυρῷ ὑπεράγαθε, ἰοβόλου κακίας τοῦ ὄφεως δι' οὗ ἀπελυτρώσω πάντα τὰ ἔθνη προσκυνοῦντά σε.

Τάφῳ ῥαθυμίας κείμενος ἐπιβαροῦντα ἔχω λίθον πωρώσεως, τὸν ἀείζωον μὴ συνιὼν σῶτερ λόγον σου, καὶ τοῦ φόβου σου μὴ αἰσθανόμενος· οἰκτείρησόν με, σῶσον τῷ σῷ ἐλέει πολυέλεε.

Πάντων ὑπερτέρα δέσποινα τῆς τῶν παθῶν κακίας δεῖξον ὑπέρτερον, τὸν δοξάζοντα παναληθῆ θεοτόκον σε καὶ ὑμνοῦντα τὸν τόκον σου ἄχραντε, τὸν ἀκαταληψίᾳ θεοχαρίτωτε νοούμενον.

Δροσοβόλον μὲν τὴν κάμινον εἰργάσατο.

Ἡ ὑπέρφωτος ὁμήγυρις τῶν θείων σου μαρτύρων πολυέλεε, ἐν τῷ φωτί σου τῷ ἀδύτῳ νῦν περιπολεῖ· αὐτῶν ἱκεσίαις φωτισμὸν καὶ ἱλασμὸν ἁμαρτιῶν πᾶσι παράσχου ἡμῖν.

Ὡς ὡραῖος ὁ καιρὸς ὃν ἡμῖν δέδωκας τῆς ἐγκρατείας κύριε, ἐν ᾧ οἴκτειρον τὰς ψυχὰς ἡμῶν ὡς ἀγαθὸς, εὐχαῖς τῶν ἁγίων ἀθλητῶν τῶν τὰ ὡραῖα καὶ σεπτὰ στερξάντων πάθη σου.

Διελθόντας πολυώδυνον κλυδώνιον τοῦ βίου τοὺς οἰκέτας σου ἐγκαθόρμησον εἰς λιμένα δέσποτα ζωῆς, βοᾷν μετὰ πάντων ἐκλεκτῶν εὐλογητὸς εἶ ὁ θεός.

Ἡ τοῦ νόμου τὸν δοτῆρα ἀειπάρθενε, κυήσασα ἱκέτευε τὰς ἀνομίας ὑπεξάραι πάντων ἐν καιρῷ τῆς νῦν ἐνεστώσης τοῖς καλῶς προαιρουμένοις ἐξασκεῖν θείας νηστείας σπουδῇ.

Ἐκ φλογὸς τοῖς ὁσίοις δρόσον.

Τῶν ἁγίων μαρτύρων τὰ κατορθώματα, ἐπουράνιοι νόες ὑπερεθαύμασαν· τούτων προσευχαῖς τὰ ἐλέη σου δέσποτα ἐν ἡμῖν πλουσίως θαυμάστωσον οἰκτίρμον.

Οἱ τὸ πῦρ θείᾳ δρόσῳ καταπατήσαντες ἀθληταὶ τοῦ κυρίου ἀξιοθαύμαστοι, ῥύσασθε ἡμᾶς τοῦ πυρὸς τοῦ κολάζοντος ταῖς πρὸς τὸν δεσπότην θερμαῖς ὑμῶν πρεσβείαις.

Ὑπεράγαθε σῶτερ τοὺς ἐκδημήσαντας ἐξ ἡμῶν ὀρθοδόξους, ζωῆς ἀξίωσον τῆς ἐν οὐρανῷ καὶ ἁγίας λαμπρότητος, ταῖς τῶν παναγίων μαρτύρων ἱκεσίαις.

Ἱκεσίαις οἰκτίρμον τῆς κυησάσης σε καὶ ἁγίων μαρτύρων καὶ ἀποστόλων σου φώτισον ἡμῶν τὰς ψυχὰς, τοῦ δοξάζειν σε ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον.

Ὡς φῶς νηστείας ἡ χάρις λάμπουσα, ἔργα φωτὸς προτρέπεται τελεῖν τοὺς ἐχέφρονας· ἐν αὐτῇ φωτισθῆναι σπουδάσωμεν, ὅπως τὰ φωτοφόρα πάθη ὀψώμεθα τοῦ τὰ σκοτεινὰ πάθη Ἀδὰμ πάθεσι λύσαντος.

Σαφῶς ὡς ἥλιος ἀνατείλαντες πᾶσαν τὴν γῆν ἀκτῖσιν εὐσεβείας οἱ μάρτυρες, καὶ λαμπάσι θαυμάτων ἐφώτισαν, καὶ τῆς πολυθείας σκότος ἠφάνισαν· ὧν ταῖς ἱκεσίαις ὁ θεὸς ἡμᾶς ἐλέησον.

Ἡ σὴ φθασάτω χρηστότης κύριε τοὺς ἐξ ἡμῶν φρικώδει μεταστάντας κελεύσει σου, κυκλωσάτω αὐτούς σου τὸ ἔλεος καὶ καθ-

οδηγησάτω πρὸς τὰ σκηνώματα τα καταυγαζόμενα φωτὶ, τῷ τοῦ προσώπου σου.

Φωνῇ ἀγγέλου βουλῆς τὸν ἄγγελον τῆς τοῦ πατρὸς ἀῤῥήτως θεοτόκε ἐκύησας· τὰς φωνὰς οὖν τῶν δούλων σου πρόσδεξαι, ὥσπερ τῷ τῆς νηςείας χρόνῳ προσάγομεν· καὶ ταύτας προσάγαγε θεῷ ὥσπερ θυμίαμα.

Ὠδὴν επινίκιον.

Τὰ πάθη νεκρώσωμεν δι' ἐγκρατείας, τὸ πνεῦμα ζωώσωμεν δι' ἐνθέων πράξεων, ὅπως ὀψώμεθα Χριςοῦ τὸ πάθος τὸ σεπτὸν καθαρωτάτῳ νοΐ.

Ἀσπλάγχνου ζηλώσαντα πλουσίου τρόπους, Χριστὲ πολυεύσπλαγχνε, ἱκετεύω σύνταξον Λαζάρῳ πένητι, λυτρούμενός με τῆς φλογὸς καὶ τοῦ ἀσβέστου πυρός.

Ἐκ πάντων ἐνήςευσα κατορθωμάτων, εἰς κόρον ἀπήλαυσα τῶν σφαλμάτων κύριε· νῦν οὖν πεινῶντά με σωτηριώδους καὶ σεπτῆς ἔμπλησον βρώσεως.

Ἐμὲ τὸν κατάκριτον ἐν καταδίκῃ, πανάχραντε δέσποινα, ἐῤῥιμμένον ἔργων μου σῶσον οἰκτείρησον, τὸν πανοικτίρμονα θεὸν ἀποκυήσασα.

Ὃν φρίττουσιν ἄγγελοι.

Ἀκάρπους ἐπλούτησα ὁ τάλας λογισμοὺς, ψυχὴν κατεμόλυνα ἀθέσμοις ἡδοναῖς, καὶ σκότος κυκλοῖ με ἀπογνώσεως· αὔγασόν μοι φέγγος θεοτόκε τῆς μετανοίας.

Ὡς πάλαι ἐφώτισας τυφλὸν ἐκ γενετῆς, ψυχήν μου καταύγασον μὴ βλέπουσαν τὸ φῶς τὸ σὸν, ἐλεῆμον, ἀλλ' ἐν σκότει δεινῆς λήθης συγχωσθεῖσαν καὶ μερίμναις τοῦ βίου.

Νηστεύσας ἀνέωξεν Ἠλίας οὐρανὸν, καὶ ὄμβροις κατήρδευσε διψήσασαν τὴν γῆν· νηστεύσωμεν ῥείθροις καταντλούμενοι ψυχικῶν δακρύων ὅπως ἐλεηθῶμεν.

Ὡς ἔμψυχος ἄμπελος ἐξήνθησας ἡμῖν τὸν βότρυν τὸν πέπηρον, πηγάσαντα βροτοῖς πάρθενε τὸν οἶνον τῆς ἀφέσεως, καὶ τῆς ἁμαρτίας ξηράναντα τὴν μέθην.

Τὴν ζωοδόχον πηγὴν τὴν ἀέναον.

Θανατωθεὶς τοῖς πολλοῖς πλημμελήμασι τῆς ἀμελείας ἐν τάφῳ συνέχομαι, λίθον ἀπογνώσεως ἔχων ἐπικείμενον· ὅνπερ διάρας Χριστὲ τῷ σῷ ἐλέει, ὥσπερ τὸν Λάζαρον πρὶν ἐξανάστησον.

Τὴν τοῦ πλουσίου ἐκφύγωμεν μίμησιν καταχριθέντος εἰς φλόγα τὴν ἄσβεστον, καὶ Λαζάρου στέρξωμεν τὸ ἐν πόνοις ἔμμονον· ὅπως ἐντεῦθεν ἡμᾶς ἀποδημοῦντας ὁ Ἀβραὰμ ἐν τοῖς κόλποις εἰσδέξηται.

Τὴν παθοκτόνον νηστείαν ποθήσωμεν· ταῖς προσευχαῖς ἐπιμόνως σχολάσωμεν, κλαύσωμεν, πενθήσωμεν, καὶ θερμῶς στενάξωμεν· ὅπως ἡμᾶς Ἰησοῦς παρακαλέσῃ, καὶ βασιλείας μετόχους ἐργάσηται.

Τῆς παρθένιας τὸ θεῖον κειμήλιον, τῶν προπατόρων τὴν μόνην ἀνόρθωσιν, τὴν πηγὴν τὴν βρύουσαν εὐσπλαγχνίας ἄβυσσον, τὴν καλλονὴν Ἰακὼβ, τὴν θεοτόκον, οἱ δι' αὐτῆς σεσωσμένοι ὑμνήσωμεν.

Ὅτι ἐγὼ εἰμι θεὸς ὁ μάννα ἐπομβρίσας.

Θέλων ἐπτώχευσας ὁ φύσει πλούσιος Χριστὲ, ἐπείνασας νηστεύσας ὁ ἐμπιπλῶν πᾶν ζῶον· διό με κόρεσον πεινῶντά σου τὴν χάριν, καὶ δεῖξον τῆς ἐκεῖ τραπέζης λόγε κοινωνόν.

Παῖδας στομώσασα δυνατωτέρους τοῦ πυρὸς ποτὲ ἐν Βαβυλῶνι ἐργάσατο νηστεία· αὐτοὺς ζηλώσασα ψυχή μου μὴ ῥαθύμει· καὶ πῦρ τῶν ἡδονῶν πνεύματος σβέσεις δροσισμῷ.

Λάζαρον πτωχόν με ἁμαρτιῶν δεῖξον Χριστὲ, καὶ σκόρπισον τὸν πλοῦτον ὅνπερ κακῶς συνῆξα· τῶν ἀμυθήτων μου πταισμάτων ἐλεῆμον, καὶ δός μοι λογισμὸν ἐπιστροφῆς ὡς ἀγαθός.

Χαῖρέ σοι βοῶμεν τῇ δεξαμένῃ τὴν χαρὰν ἡ κεχαριτωμένη, πάρθενε θεοτόκε· θεὸν ὃν ἔτεκες δυσώπει λυτρωθῆναι κινδύνων καὶ φθορᾶς τοὺς ἀνυμνοῦντάς σε ἀεί.

Ἐκ φλογὸς ὁσίοις δρόσον.

Ἐννοῶν μου τὰ πλήθη τῶν παραπτώσεων, καὶ πληττόμενος κέντρῳ τῆς συνειδήσεως, ὥσπερ ἐν φλογὶ ὀδυνῶμαι ὁ ἄθλιος· οἴκτειρόν με λόγε θεοῦ τῷ σῷ ἐλέει.

Παραβλέψας Λαζάρου τὰ κατορθώματα τοῦ ἀσπλάγχνου πλουσίου τρόπους ἐζήλωσα εὔσπλαγχνε Χριστὲ· ἐπιστρέψας με οἴκτειρον, ὅπως σε δοξάζω εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ψυχικαῖς ἀσθενείαις περικρατούμενος, καὶ τεθνήξεσθαι μέλλων δι' ἀπογνώσεως τῆς σῆς Ἰησοῦ ἐπισκέψεως δέομαι τῆς ζωοποιούσης τοὺς σὲ προσκαλουμένους.

Παναγία πάρθενε σύ με διάσωσον τῆς ἐμῆς ἀσθενείας· γενοῦ βοήθεια ἡ τὸν θελητὴν τοῦ ἐλέους κυήσασα, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον.

Τὸ πρὶν τὸν ἄνθρωπον τὸν πρωτόπλαστον, γεῦσις πικρὰ δεινῶς τοῦ παραδείσου ἐξέωσε καὶ θανάτου τοῖς βρόχοις ὑπέζευξε· νήστευσον ὦ ψυχή μου, φεῦγε τὴν μίμησιν, φεῦγε τῆς τρυφῆς τὴν ἡδονὴν τὴν πολυόδυνον.

Εἰς νοῦν λαμβάνων σου τὸ κριτήριον καὶ τῆς φλογὸς τὸ ἄσεκτον κριτὰ δικαιότατε ἐμαυτὸν κατακρίνω πρὸ κρίσεως· δέδοικα γὰρ καὶ τρέμω ἄμετρα πταίσας σοι ὡς ἄλλος οὐδεὶς ἐπὶ τῆς γῆς· διό με οἴκτειρον.

Παθῶν ἐκπλύνωμεν ἀμαυρότητα φωτιστικαῖς εὐχαῖς, καὶ ἀρετῶν κλάδους φέροντες ὑπαντῆσαι Χριστῷ ἐπισπεύσωμεν, πώλῳ προσδοκωμένῳ νῦν ἐπιβήσεσθαι ἑτοιμαζομένῳ τε παθεῖν, διὰ τὸ σῶσαι ἡμᾶς.

Ἐκ σοῦ παρθένε θεοχαρίτωτε τοῖς ἐν νυκτὶ δεινῶν κεκρατημένοις ἀνέτειλεν ὁ φωτὸς καὶ εἰρήνης Χριστὸς χορηγὸς, τὴν ἐξ ἀπροσεξίας λύων παράβασιν, καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν ἡμῖν σαφῶς δωρούμενος.

Στειρωθέντα μου τὸν νοῦν.

Τῇ δυνάμει τοῦ σταυροῦ δυναμώσας μου τὸν νοῦν, ἐξασθενοῦντα προσβολαῖς πονηραῖς πρὸς τὸ θέλημα τὸ σὸν ἴθυνον κύριε.

Ῥαθυμίας νυσταγμῷ ἐπὶ κλίνης ἡδονῶν καθεύδοντά με διανάστησον Χριστὲ, καὶ τῶν σῶν προσκυνητὴν παθῶν ἀνάδειξον.

Λαμπρυνθέντες τὰς ψυχὰς τῇ νηστείᾳ, καθαροὶ προσυπαντῆσαι ἐπειχθῶμεν Χριστῷ πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐπιδημοῦντι σαρκί.

Τῇ κακίᾳ ἐχθροῦ τὴν ψυχὴν θανατωθεὶς ἐν τάφῳ κεῖμαι ἀμελείας πολλῆς· ἀλλὰ τάχυνον Χριστὲ ἐξαναστῆσαί με.

Μὴ φλεχθεῖσα τῷ πυρὶ τῆς θεότητος ἁγνὴ κατάφλεξόν μου τὰς ὑλώδεις ὁρμὰς τῶν παθῶν, ὅπως ἀεὶ κόρη δοξάζω σε.

Τὸν ἐν τῇ βάτῳ Μωϋσῇ.

Τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς τὸν βαρύτατον λίθον, τῆς δεινῆς ῥαθυμίας ἀποκύλισον Χριςὲ, καὶ ἔγειρόν με τάφου τοῦ τῆς ἀναισθησίας, ἡ ζωὴ τῶν ἁπάντων.

Πρὸς Ἰουδαίαν Χριστὲ πάλιν ἔρχῃ ζητοῦσαν τῆς ζωῆς σε τὸ ξύλον διὰ ξύλου ἀνελεῖν, ποθῶν ἀθαναΤίσαι τοὺς τεθανατωμένους Τῇ διὰ ξύλου βρώσει.

Θάνατον φίλου τοῖς σοῖς προεδήλωσας φίλοις· διὰ σπλάγχνα ἐλέους ὁ προγώςης καὶ θεὸς ὃν ἔμελλες ἐγείρειν ἐκ τάφου Τεταρταῖον εἰς σὴν δοξολογίαν.

Ἐν σοὶ παρθένε ἁγνὴ τεθεώρηνΤαι ὄντως τοῦ θεοῦ αἱ πορεῖαι τοῦ φυλάξανΤος Τὴν σὴν ἁγνείαν μετὰ τόκον ἐσφραγισμένην σαφῶς εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Τῶν γηγενῶν τίς ἤκουσε Τοιοῦτο.

Ὁ Δανιὴλ νηςείᾳ πεφραγμένος ἔφραξε ςόματα θηρῶν· τȣτον ζηλȣσα ψυχή μȣ Τὸν ὠρυόμενον καθάπερ λέοντα ὄφιν, καὶ ἐκζητȣντα καταβρωμα ποιῆσαι πᾶσαν ψυχὴν, τῇ Τȣ ςαυρȣ συμμαχίᾳ ἀποδίωξον.

Λόγε θεοῦ τὴν τεθανατωμένην ταῖς ἁμαρτίαις μου ψυχὴν, καὶ καθειργμένην ἐν τάφῳ τῆς παραβάσεως, ζωοπαρόχῳ σου λόγῳ ἐξαναςήσας προσφέρειν σοι βαΐα τῶν ἀρεΤῶν, ὡς νικητῇ τοῦ θανάτου καταξίωσον.

Ὁ οὐρανὸν ὡς θρόνον κεκτημένος καὶ ὑποπόδιον τὴν γῆν, ὁ τοῦ θεοῦ πατρὸς λόγος, πώλῳ ὀχούμενος, ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσέρχεται τὴν ἁγίαν, ἐκ στόματος νηπίων αἶνον τερπνὸν ὡς βασιλεὺς Τῶν ἁπάντων καΤαρτίσασθαι.

Ἐν γυναιξὶ σὺ μόνη ὡραιώθης ὦ ὑπερθαύμαστε ἁγνὴ, τὸν ὡραιότατον λόγον ἀποκυήσασα τὸν ὑπὲρ πάντας φανέντα βροΤοὺς ὡραῖον· αὐτὸν οὖν ἐκδυσώπει τὸ εἰδεχθὲς καθωραΐσαι πάρθενε Τῆς καρδίας μου.

Τὴν θείαν ἐννοήσας σου κένωσιν.

Ἀκτῖσι τῆς ὑμῶν παρακλήσεως κατῳκισμένους ἐν σκιᾷ ἁμαρτημάτων φωτίσατε τοὺς εὐσεβῶς φωτοφόροι ὑμᾶς ἀνευφημοῦντας ἀπόστολοι.

Ἀγάπην συμπαθείᾳ συζεύξαντες πρὸς ἱκεσίαν τῷ Χριστῷ, πιστοὶ ἐκπέμψαι σπουδάσωμεν, ὅπως ἡμᾶς ἀναστήσῃ ἐκ τάφου τῶν κρυφίων παθῶν ἡμῶν.

Φιλίας σαρκικῆς ἀφειδήσωμεν οἱ νεκρωθέντες τῇ ψυχῇ, καὶ προσφιλεῖς χρηματίσωμεν τοῦ λυτρωτοῦ, ὅπως ᾅδου φρικτῆς ἡμᾶς λυτρώσηται κρίσεως.

Προέφης τοῦ Λαζάρου τὴν κοίμησιν, ὃν μετ' ὀλίγον ἀνιστῶν, ἐκ θηλαζόντων προσδέξῃ Χριστὲ κλαδοφορούντων τὸν αἶνον, τοῦ πάθους σου τοῦ θείου τὰ σύμβολα.

Ἐκ σοῦ τὸ θεῖον ὕδωρ ἀνέβλυσεν ἀθανασίας καὶ ζωῆς θεοκυῆτορ πανάμωμε, οὗ οἱ γευόμενοι δίψης ἁγνὴ θανατηφόρου ῥυσθήσονται.

Σοὶ τῷ παντουργῷ.

Λίθον τὸν βαρὺν ἐκ τῆς ἐμῆς καρδίας διάραι πρεσβεύσατε τὸν πανοικτίρμονα, λίθοι φανέντες τοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου θεηγόροι ἀπόστολοι κυρίου.

Ἄγωμεν, τοῖς σοῖς προανεφώνεις φίλοις· ὁ φίλος μου Λάζαρος ἤδη κεκοίμηται· τοῦτον ἐγείρων ἐκτρίψω τοῦ θανάτου τὴν ὀλεθροτόκον κακίαν εἰς αἰῶνας.

Πρᾷοι τὴν ψυχὴν καὶ ταπεινοὶ τὴν γνώμην γενόμενοι χάριτι, ὑποδεξώμεθα πρᾷον τὸν πάντων ἐρχόμενον δεσπότην, τὴν ἀλαζονείαν τοῦ πονηροῦ συντρίψαι.

Πύλην σε φωτὸς πεφωτισμένος βλέπει προφήτης πανάμωμε· τὸν φωτοδότην γὰρ τίκτεις ἀφράστως ἡμῖν ὁμοιωθέντα, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἡσαΐα χόρευε.

Τῆς φιλίας ῥῦσαί με τοῦ δολίου, δέσποτα Χριστὲ, ὁ φίλους σου τοὺς σοφοὺς λέξας μαθητάς· μεθ' ὧν ἀφικόμενος ἐξεγείρεις φίλον σου πιστὸν σῶτερ τὸν Λάζαρον, εὐχαρίστως ἀνυμνοῦντά σε.

Συμπληρώσει κύριε τῆς νηστείας πλήρωσον ἡμῶν καρδίαν τε καὶ τὸν νοῦν εὔσπλαγχνε χαρᾶς ταῖς τῶν ἀποστόλων σου ἱκεσίαις τῶν εἰλικρινῶς ἠγαπηκότων σε τὸν σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ὀδωδὼς τοῖς ἕλκεσι τῆς κακίας τάφον κατοικῶ τῆς ῥαθυμίας Χριστέ· ὅθεν σοι βοῶ, ἀνάστησον, σῶσόν με, ὅπως κἀγὼ κλάδοις ἀρετῶν καθυπαντήσω σοι, ἀνακράζων ὡσαννᾶ τῷ θεῷ.

Ἐν δυσὶ θελήμασι καὶ οὐσίαις (1) τέτοκας ἡμῖν υἱὸν τὸν μονογενῆ κόρη τοῦ πατρὸς γενόμενον ἄνθρωπον, ἵνα ἡμᾶς δείξῃ κοινωνοὺς φύσεως, ἄχραντε, θειοτέρας ὁ ὑπέρθεος.

Ἀνάτειλόν μοι κύριε.

Ἐπὶ σταυροῦ κύριε ὑπνώσας μεταβέβληκας εἰς ὕπνον δέσποτα τὸν θάνατον· Λάζαρος γὰρ, ἐβόας, ὁ φίλος κεκοίμηται· ἀλλὰ ἀπελεύσομαι ἐξυπνίσαι νῦν αὐτόν.

Σῶν προφητῶν κηρύγματα πληρῶν προφητευόμενα, προφητοκτόνῳ πόλει κύριε οἰκτίρμον παρεγένου, κτανθῆναι θελήματι τὸν ἀποκτανθέντα με, διασώζων τῆς φθορᾶς.

Οἱ σῶμα τὸ δυσήνιον τῷ λόγῳ ὑποτάξαντες δι' ἐγκρατείας καὶ δεήσεως μονασταὶ καὶ μιγάδες, Χριστῷ ὑπαντήσατε πώλῳ ἐπιβαίνοντι, ἐρχομένῳ τε παθεῖν.

Ῥανίσι τοῦ ἐλέους σου κατάρδευσον πανάμωμε, τὴν ἐκτακεῖσάν μου διάνοιαν φλογμῷ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὸν ἐσβεσμένον μου τῆς καρδίας ἄναψον λύχνον πύλη τοῦ φωτός.

Γῆ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ.

Τὴν ἀνάστασιν καὶ ζωὴν ἔχουσαι γυναῖκες προσφιλῆ, τί ἀποδύρεσθε πικρῶς; παραγίνεται καὶ ζωώσει τὸν γνήσιον φίλον, τῇ αὐτοῦ ἀναστάσει τὴν ἔγερσιν πάντων προμηνύων ὁ μόνος εὐεργέτης.

Καταγώγια μοναστῶν ἀνοίχθητε ὡς ἄρνες λογικοὶ, τῷ ἀρχι-

(1) Animadvertamus orthodoxam S. Sophronii in liturgico libro confessionem duarum in Christo naturarum et voluntatum, contra tunc grassantes monophysitas haereticos et monothelitas; quam ego sane perspicuam confessionem aemulari velim orientales catholicos liturgicorum librorum scriptores vel editores, omni verborum ambiguitate remota.

ποίμενι Χριστῷ ἀπαντῆσαι ὡς κλαδιφόροι, προέρχεται θέλων ὡς ἀρνίον σφαγῆναι ὁ κύριος, ὅπως τὴν τοῦ λύκου ὀλέσῃ τυραννίδα.

Ἐρχομένου πρὸς Βηθσφαγῆ κρότου σου ποδῶν ὁ δυσμενὴς ἤσθετο ᾅδης, καὶ ποδῶν τοῦ Λαζάρου ἥπτετο λέγων· εἰ μέλλει φωνεῖν σε ἡ ζωὴ, μὴ μελλήσῃς, ἀλλ' ἔξελθε, ἔγνων τὴν ἐμὴν γὰρ κατάλυσιν ἐν τάχει.

Ἱεραί σε τῶν προφητῶν κηρύττουσι φωναὶ συμβολικῶς, πύλην ἐξ ἧς τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ καθημένοις ἀνέτειλεν ἥλιος παρθένε ὁ μόνος φωτοδότης.

Ὅτι ἐποίησέ μοι μεγάλα.

Ἰδοὺ προανεφώνεις, ἀναβαίνομεν, Ἰησοῦ, πρὸς πόλιν τὴν ἁγίαν καὶ χερσὶ μιαιφόνων ἀληθῶς παραδοθήσομαι σταυρῷ ἀποκτανθῆναι σαρκί.

Θανάτου θέλων λόγε ἐξαρπάσαι φίλον τὸν σὸν, σαρκὶ θανατωθῆναι δι' ἡμᾶς κατεπείγῃ ἑκοντὶ, ἀθανατίζων τοὺς βροτοὺς μόνε ἀθάνατε.

Βαΐα σωφροσύνης ἐπισείσωμεν τῷ Χριστῷ, ἐν πώλῳ μετριάζοντι σαρκὶ, καὶ προσείπωμεν αὐτῷ ἐπὶ τὸ πάθος ὁ ἐλθὼν εὐλογητὸς εἶ σωτήρ.

Φρικτή σου ἡ λοχεία θεοτόκε μῆτερ Χριστοῦ· διό σε μακαρίζομεν πιστῶς γενεαὶ τῶν γενεῶν, δοξολογοῦντές σε ἁγνὴ εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

Ἑπταπλασίως κάμινον.

Τότε ἐμοὶ γνωσθήσεσθε μαθηταὶ, σῶτερ ἔλεξας, ὅτε ἐντολῶν ἐκπληρωταὶ γενήσεσθε ἐμῶν ὥσπερ ἔφησα· ἐθελοντὶ ἐρχόμενος πάθος πρὸς σεπτὸν, δι' οὗ ἀπάθειαν πᾶς τις κομίσεται κραυγάζων ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε.

Ἐν ἑαυτοῖς ταπείνωσιν ἀληθῆ περιφέροντες, τὸν ταπεινωθέντα με θεὸν μιμήσασθε, τοῖς φίλοις ἐβόησας, πάθος Χριστὲ πρὸς θεῖον μολῶν· ὁ οὖν ὑψηλὸς θέλων γενέσθαι καὶ πρῶτος, τῶν πάντων δοῦλος ἔσω τῇ προθέσει, κραυγάζων· λαὸς ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ῥύπον παθῶν τοῦ σώματος καὶ ψυχῆς ἐκκαθάρωμεν, καὶ τῷ

καθαρῷ ἀκολουθῆσαι σπεύσωμεν, πρὸς πάθος ἀπάθειαν παρασχόμενον πᾶσι βροτοῖς σπεύδοντι Χριςῷ, ᾧ μελῳδεῖ πᾶσα κτίσις, οἱ παῖδες εὐλογεῖτε.

Ἄνευ ὠδίνων τέτοκας τὸν τὴν Εὔαν ῥυσάμενον ἐκ τῶν ὀδυνῶν, ὧν ἡδονῇ τῆς βρώσεως κλαπεῖσα ἐκέκτητο, θεοκυήτορ δέσποινα· ὃν ἐθελοντὶ πρὸς τὸ μακάριον πάθος ἐρχόμενον ὁρῶσα, ὀδυνᾶσαι καὶ μέλπεις, λαὸν ὑπὸ Χριστὸν κ. τ. λ.

Ἐξέστη ἐπὶ τοῦτο οὐρανός.

Ἰδόντες τὸν ὁμαίμονα Ἰωσὴφ πρὸς πατρὸς ἀδελφοὶ ἀφικόμενον φθόνῳ δεινῷ λάκκῳ καταφέρουσι, καὶ μακρὰν ἀπεμπολοῦσι φέροντα πάθους τὴν εἰκόνα τοῦ ἀπαθοῦς Χριστοῦ τοῦ βασιλέως, ὃν μαθητὴς δολίως ἀπεμπωλῆσαι ἑτοιμάζεται.

Ὡρῶν καὶ ἡμερῶν τε δημιουργὲ, ἀγνοεῖν τὴν ἡμέραν προέφησας τῆς τοῦ παντὸς κόσμου συντελείας τοῖς μαθηταῖς· ὅρους ἡμῖν τιθέμενος μετριοφροσύνης λόγε θεοῦ, δι' ἧς ἀνυψωθέντες, τοῦ πλάνου τὰς ἐπάρσεις σῇ δυναστείᾳ ταπεινοῦμεν ἀεί.

Σταυρώσωμεν τὰ μέλη δι' ἀληθοῦς ἐγκρατείας, Χριστῷ συςαυρούμενοι, καὶ ἡδονῶν φύγωμεν τὸ βάρος τὸ δυσαχθὲς, καὶ ἐντολῶν γινώμεθα θείων τοῦ σωτῆρος ἐκπληρωταὶ, ἵνα ἐν τῇ μελλούσῃ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ, τῆς κατακρίσεως ῥυσθείημεν.

Ἣν πάλαι κατηράσω λόγε συκῆν ἁμαρτίας δηλοῦσαν τὸ ἄκαρπον.

Ἐν βυθῷ κατέστρωσε ποτέ.

Συνελθόντες δεῦτε τῷ Χριστῷ πάντες συνανέλθωμεν, τῶν ἐλαιῶν ἐπὶ τὸ ὄρος σήμερον, κἀκεῖ ἀκουσόμεθα οἷα φθέγγεται τοῖς αὐτὸν ἀγαπήσασι, περὶ τῆς δευτέρας τούτους ἐκδιδάσκων ἐπελεύσεως.

Ἐν ἐλαίῳ ἔργων ἀγαθῶν πάντες ἑτοιμάσωμεν τὰς ψυχικὰς λαμπάδας· ὁ νυμφίος γὰρ ἐξαίφνης ἐφίςαται· μὴ ἀνέτοιμοι εὑρεθῶμεν, ἀνώνητα κρούοντες τὴν θύραν, καὶ μὴ συμπαθείας ἀξιούμενοι.

Προπορεύονταί σου μαθηταὶ, πάθος πρὸς ἑκούσιον λόγε θεοῦ σὲ καθορῶντες σπεύδοντα· Ἰούδας ὁ δόλιος εὐτρεπίζεται τοῖς ἀνόμοις προδοῦναί σε· οὗ τῆς ἀπονοίας πάντας καὶ πωρώσεως ἐξάρπασον.

Τὸν υἱὸν καὶ λόγον τοῦ πατρὸς, ὅνπερ ἐσωμάτωσας σῶν ἐξ ἁγνῶν αἱμάτων κόρη δέσποινα, πρὸς τὸ πάθος σπεύδοντα ὃ εὐδόκησεν ὑπομεῖναι, ὡς εὔσπλαγχνος βλέπουσα τιτρώσκῃ, τούτου μακρόθυμον δοξάζουσα.

Δεῦτε λαοὶ ᾄσωμεν.

Τὸ πονηρὸν ἄρτι συνήχθη συνέδριον, καὶ πονηρὰ βουλεύεται τοῦ θανατῶσαί σε τὴν ζωὴν τῶν ἁπάντων, Ἰούδαν συνεργάτην Χριστὲ λαβόμενον.

Ἡ τοῦ λεπροῦ πάλαι σκηνὴ ἱλαςήριον τὸν ἱλασμὸν χωρήσασα πάντων γεγένηται· ὃν εὑροῦσα ἡ πόρνη μυρίων ὀφλημάτων λύσιν κομίζεται.

Νόμους τοὺς σοὺς μὴ συντηρήσας ὁ δείλαιος, φιλαργυρήσας ὤλετο, καὶ παραδοῦναί σε φονευταῖς ἐνθυμεῖται Ἰούδας τὴν ἀγχόνην ἀντικληρούμενος.

Πῶς δι' ἡμᾶς ἔρχῃ παθεῖν ὑπεράγαθε; πῶς παραστῆναι βήματι ὡς κριθησόμενος τοῦ Πιλάτου ἀνέχῃ; ἀμέτρητος ὁ πλοῦτος τῆς εὐσπλαγχνίας σου.

Αἱ περὶ σοῦ πάλαι παρθένε ᾀδόμεναι τῶν θεηγόρων ἄχραντε ῥήσεις πεπλήρωνται· καὶ γὰρ ἔτεκες λόγον σαρκὶ θελουσίως πάθη δεξάμενον.

Ἐν βυθῷ κατέστρωσε ποτέ.

Ἐν κυμβάλοις νῦν δαυιτικοῖς ὕμνον ἐπινίκιον τῷ λυτρωτῇ εὐχαριστοῦντες ᾄσωμεν· εἷλε γὰρ τὸν θάνατον, ἀπολύτρωσιν καὶ ζωὴν χαρισάμενος τοῖς πεπεδημένοις ἀπὸ τοῦ αἰῶνος ὡς φιλάνθρωπος.

Ἐν νεκροῖς ὀφθεὶς μετὰ ψυχῆς, νέκρωσιν ἑκούσιον ὁ τῇ σαρκὶ Χριςὲ καταδεξάμενος, ψυχὰς ἠλευθέρωσας, καὶ συνήγειρας, καὶ φωτὶ κατελάμπρυνας μόνε ζωοδότα, πάσχα τὸ σεπτὸν καὶ καθαρτήριον.

Ὁ τυθεὶς ἀμνὸς ὑπὲρ ἡμῶν πάσχα τὸ σωτήριον, ἐκ τῶν νεκρῶν ἀναβιώσας σήμερον, ᾅδην ᾐχμαλώτευσεν, ἀφελόμενος οὓς δεσμώτας κατέπιε κράζοντας, μεγάλη μόνε λυτρωτὰ ἡ δυναστεία σου.

Ὁ παρθένον δείξας σε ἁγνὴν καὶ μετὰ τὴν κύησιν, ἐκ τῶν νεκρῶν ἐξαναστὰς τριήμερος τὴν κτίσιν ἐφαίδρυνεν, ἀπειρόγαμε πανναγία θεόνυμφε, ὁ δεδοξασμένος κύριος, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Ἐξήνθησεν ἡ ἔρημος ὡσεὶ κρίνον κύριε.

Ἐξάξας ἐν ἀνδρείᾳ πεπεδημένους κύριε, τῇ ὑπὸ γῆν καθόδῳ σου ἀλαζῶνα παραπικραίνοντα, ἐθανάτωσας ὄφιν τῷ θανάτῳ σου.

Ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ οἰκτίρμων κύριος, αὕτη ὑπάρχει· πνεύματι καὶ καρδίᾳ ἀγαλλιώμενοι ἐν αὐτῇ εὐφρανθῶμεν καὶ χορεύσωμεν.

Διώκτου τυραννίδος λελυτρωμένοι αἵματι τοῦ καθαροῦ ἀμώμου τε ἱερείου, νῦν συστησώμεθα ἑορτὴν ἐν αἰνέσει ἀλαλάζοντες.

Τὸ χαῖρε σοι προσνέμει ἐκ τάφου λάμψας κύριος· σοὶ γὰρ καὶ μόνῃ ἄχραντε πρέπει χαρίτωτε, ἡ τῆς Εὔας τὴν λύπην ἀφανίσασα.

Ἐλήλυθας ἐκ παρθένου.

Ἐκ τάφου σε ἀνατείλαντα ἥλιον ἄδυτον, ἀστέρες πολύφωτοι οἱ μαθηταὶ θεασάμενοι, πᾶσαν τὴν ὑφήλιον τῇ τοῦ κηρύγματος αἴγλῃ κατεφώτισαν.

Χορεύσωμεν ἑορτὴν συστησάμενοι πνεύματι· ἀνέστη ὁ κύριος, πάσχα τὸ θεῖον εὐφρόσυνον χάριν παρεχόμενος τοῖς τὴν αὐτοῦ προσκυνοῦσι συγκατάβασιν.

Μηνύουσαι τὴν σεπτήν σου γυναῖκες ἀνάστασιν, τοῖς φίλοις σου δέσποτα περιχαρῶς τοῦτο ἔλεγον, ἴδομεν τὸν κύριον, καὶ πρωτοδότως τὸ χαῖρε ἀπειλήφαμεν.

Συγχαίρει σοι γυναικῶν μυροφόρων πανάμωμε χορὸς ἁγιώτατος, ἐξαναστάντα θεώμενος λόγον ὃν ἐκύησας ὑπὲρ αἰτίαν καὶ λόγον.

Ὁ τοῦ φωτὸς χορηγός.

Ὁ φωτὸς χορηγὸς ὑπὸ τὴν γῆν μετὰ ψυχῆς γέγονε, καὶ τοὺς ἐκεῖ δεσμώτας ἐξάξας ἀνέστη κραταιῶς, τὴν ἀθανασίαν πιστοῖς χαρισάμενος.

Συνενεκρούμην σοι χθὲς νενεκρωμένῳ δι' ἐμὲ κύριε· σήμερον δὲ

συζωοποιοῦμαι, ζωὴν ἀληθινὴν ἔχων σε καὶ πάσχα ψυχῆς καθαρτήριον.

Βακτηρευόμενοι καὶ στηριζόμενοι σταυρῷ φάγωμεν τὸ καθαρὸν πάσχα, τὰς πικρίδας σαρκὸς τῶν ἡδονῶν ἐκ τῆς διανοίας ἡμῶν ἀπελαύνοντες.

Ἡ βασιλὶς τοῦ παντὸς τὸν βασιλέα τοῦ παντὸς τέξασα, ὡς ἐκ παστοῦ τοῦτον τῆς γαστρός σου ὡραῖον ὁρῶσα τάφου προελθόντα, ἀγάλλου καὶ χόρευε.

Ἐν ἀβύσσῳ πταισμάτων κυκλούμενος.

Λαμπροφόρος ἡμέρα ἐγέρσεως, πάντες λαμπροφόροι ψυχαῖς χρηματίσωμεν· ὁ λυτρωτὴς ἐγέγερται, τὰ τοῦ ᾅδου κενώσας βασίλεια.

Ἱερῶν γυναικῶν ὁ κατάλογος, βλέψας τὴν ζωὴν ἐκ νεκρῶν ἀνατείλασαν, τοῖς μαθηταῖς συνέχαιρε, καὶ τὸ πάσχα τὸ θεῖον ἑόρταζεν.

Ἀπεπαύθη τῆς λύπης τὰ δάκρυα, ὁ χαροποιὸς Ἰησοῦς γὰρ ἐγέγερται, συνεξεγείρας ἅπασαν τῶν βροτῶν τὴν οὐσίαν ὡς εὔσπλαγχνος.

Παρθενίας τὰς πύλας οὐκ ἤνοιξας, μνήματος σφραγίδας οὐκ ἔλυσας δέσποτα, ἐξαναστὰς τριήμερος, ὁ βουλήσει τὸ πᾶν ἐργαζόμενος.

Ἀντίθεον πρόσταγμα.

Διώκτης ὀλέθριος ἐξηφανίσθη· τοῦ ᾅδου κεκένωται τὸ ἀφεγγὲς βασίλειον· Χριστὸς γὰρ τὸ ἄχρονον φῶς καὶ ἀνόλεθρον ἤστραψεν· ἀνέτειλε, χαρᾶς τὴν οἰκουμένην πληρώσας σήμερον.

Κρουνοὺς ἐπαφῆκάς μοι ἀθανασίας, πλευρὰν ὀρυττόμενος καὶ χεῖρας ὑπεράγαθε· θανάτῳ δὲ θάνατον σῶτερ ἐνέκρωσας, καὶ συνεξανέστησας νεκροὺς τῇ σῇ ἐγέρσει ὁ ὑπερένδοξος.

Κλαιούσαις ἐβόησας ταῖς μυροφόροις Χριστὲ, ἐξεγήγερμαι· τὸν θρῆνον ἀπορρίψατε, τοῖς φίλοις μου εἴπατε, καθυπαντῆσαί μοι καὶ τὴν ἐπινίκιον ᾠδὴν ἀναφωνῆσαι τῇ δυναστείᾳ μου.

Παρθένον τηρήσας σε μετὰ τὸν τόκον, ὁ πάντα βουλήματι τῷ θείῳ ἐργαζόμενος, ὡράθης ὡς ἄνθρωπος θεοχαρίτωτε πᾶσι τὴν ἀνάστασιν διδοὺς, ὡς εὐεργέτης καὶ ὑπερένδοξος.

Τὸν ἐν καμίνῳ τοῦ πυρός.

Ὡς ἐκ παστάδος φωταυγὴς καὶ ὡραῖος, Ἰησοῦ, νυμφίος ὤφθης, ὁ καινίσας τῷ τάφῳ τὴν ἀφθαρσίαν ἡμῖν· νεκρώσας φύλακας, ζωώσας δὲ τοὺς πεπιστευκότας εἰς σὲ τὸν ζωοδότην.

Ἀθανατίσθητε ὑμεῖς τῷ θανάτῳ μου, τοῖς σοῖς ἐβόας φίλοις· καὶ τὸ πάσχα τὸ μέγα ταῖς πατριαῖς τῶν ἐθνῶν μεγάλως λαμπρῶς τε κηρύξατε, ἵνα γνῶσι πάντες Χριστὸν νικοποιόν με.

Ζήσεσθε φίλοι μαθηταὶ ἐν ἐμοί· καὶ γὰρ ἐγὼ ζωὴ ὑπάρχων ἐξανέστην ἐν δόξῃ, καθὼς ὁρᾶτε ὑμεῖς· ἐβόας, σαλπίσατε σάλπιγγι ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν ἡ παρθένος τὸν υἱὸν θεασαμένη, ὡραιώθης ἐβόα ζωοποιέ μου υἱὲ, θανάτῳ νεκρώσας τὸν θάνατον· ὅθεν σε δοξάζει συμφώνως πᾶσα κτίσις.

Τὸν ἐκ θεοῦ θεὸν λόγον.

Ὁμοιωθεὶς κατὰ πάντα ἁμαρτήματος δίχα ἀνθρώποις Ἰησοῦ παμβασιλεῦ θνήσκεις καὶ τάφῳ κατάκεισαι· μὴ φθορᾶς μετασχὼν δὲ ἀνίστασαι, καινίζων τοῖς πιστοῖς ἀφθαρσίας εἰσόδους τῇ θείᾳ ἀναστάσει σου.

Αὕτη ἡμῶν ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὄντως ὁ κύριος ποιήσας ἐν αὐτῇ ἔνδοξά τε καὶ ἀπόῤῥητα· ἐν αὐτῇ εὐφρανθῶμεν, καὶ κράξωμεν μεγάλῃ τῇ φωνῇ, τὸ σεβάσμιον πάσχα ἡμῶν ἐτύθης κύριε.

Τί μετὰ μύρων ζητεῖτε τὸ πολύτιμον μύρον; τοῦ ᾅδου τὸ δυσῶδες ἀφελὼν, λύσιν δεσμώταις διέπνευσε, καὶ ἀνέστη ἐν δόξῃ· ἐμπλήσθητε χαρᾶς, ταῖς γυναιξὶν ὁ ἀστράπτων τῷ τάφῳ ἄγγελος ἀνεβόησεν.

Σὺν γυναιξὶ μυροφόροις, σὺν σοφοῖς ἀποστόλοις, ὁρῶσα τὸν υἱόν σου καὶ θεὸν ἐγηγερμένον πανάμωμε ἐκ νεκρῶν, καθὼς εἶπεν, ἑόρτιον ἀνάλαβε χαρὰν, δυσωποῦσα ἀπαύστως σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὁ τὰ ὕδατα πάλαι.

Ὁ τὴν γῆν ἐφ' ὑδάτων πάλαι κρεμάσας, κρεμνᾶται ἐθελουσίως τῷ ξύλῳ· ἐκ πλευρᾶς βρύει δὲ ὕδωρ ἀφέσεως, καὶ τὴν ἀναβλύζουσαν τῇ παραβάσει κακίαν ξηραίνει ὡς εὔσπλαγχνος, ὅτι δεδόξασαι.

Ἐκ τῆς γῆς πρὸς τὰ ἄνω ἀνενεχθέντες, τοῦ πάσχα τῇ λαμπροτάτῃ ἡμέρᾳ, ἐν αὐτῇ σήμερον χοροὺς στησάμενοι, αἶνον ἀναπέμψωμεν τῷ νεκρωτῇ τοῦ θανάτου, μόνῳ βασιλεῖ ἡμῶν, ὅτι δεδόξασται.

Τὸ ἀτίμητον μύρον τί μετὰ μύρων, γυναῖκες, ἐπιζητεῖτε, ἐν τάφῳ ὁ φανεὶς ἄγγελος λαμπρῶς ἐβόησεν; ἄπειτε κηρύξατε τοῖς μαθηταῖς, ἐξανέστη, καὶ κατευωδίασε τῆς γῆς τὰ πέρατα.

Τὸν υἱόν σου παρθένε ἐγηγερμένον ἐκ τάφου ὡραῖον κάλλει ὁρῶσα, μαθηταῖς ἄχραντε λαμπρῶς συνέχαιρες· ὅθεν σοι κραυγάζομεν χαρᾶς ἡ αἰτία, χαῖρε ἡ ἀνεύρεσις, ζωῆς φανέρωσις.

Λαός μου, ὅτι πάντων κυριεύω νεκρῶν καὶ ζώντων.

Ὡς θεὸς καὶ κατάγω καὶ ἀνάγω ἐκ γῆς, καὶ σώζω τοὺς βοῶντας, σῶσον σῶτερ ὁ σώσας τὸν Ἰσραὴλ ἐκ δουλείας.

Τὸ καταπέτασμα ἰδόντες οἱ παράνομοι σχιζόμενον, τῇ σῇ σταυρώσει λυτρωτὰ διεσχίσθησαν ὡς γέγραπται· καὶ μὴ κατανυγέντες, ὄξος πιεῖν προσέφερόν σοι χολῇ μεμιγμένον.

Τὴν ἁμαρτίαν μου ἐζήλωσας ἡλωθεὶς ἐν ξύλῳ κύριε· καὶ ἐν τῷ τάφῳ ὡς νεκρὸς ἀφυπνώσας, τοὺς ὑπνώττοντας ἐξήγειρας ἐκ τάφων βλέψαι τὸ φῶς τῆς ἀναστασεώς σου σῶτερ ζωοδότα.

Ὦ πάσχα μέγα καὶ σεβάσμιον τῆς φθορᾶς δι' οὗ ἐῤῥύσθημεν, καὶ σκοτασμοῦ τῶν ἡδονῶν καὶ δουλείας τοῦ πικροῦ Φαραώ· θεοῦ υἱὲ καὶ λόγε δίδου ἡμῖν κατατρυφῆσαι τῆς σῆς βασιλείας.

Τὸν γεννηθέντα ἐξ ἁγνῶν σου ἀεὶ παρθένε αἱμάτων Χριστὸν, καὶ σταυρωθέντα ἐν σαρκὶ καὶ ταφέντα καὶ ζωώσαντα· τοὺς πάλαι τεθαμμένους δίδου ἡμῖν, εὐΐλατον μητρικῇ παῤῥησίᾳ.

Ὁ ἐκ μὴ ὄντων τὰ πάντα.

Ἥλιε δόξης ἀόρατε βασιλεῦ ὁρῶν σε κρεμάμενον, φῶς συνέστειλεν ἥλιος, καὶ ἡ γῆ ἐσείετο, καὶ ἐδονεῖτο τῷ φόβῳ σου ἡ κτίσις.

Σήμερον ὤφθη ὡραῖος ὡς ἐκ παστοῦ Χριστὸς πορευόμενος ἐκ τοῦ τάφου ὁ κύριος, καὶ τὴν ὡραιότητα ἡμῖν τῆς θείας ἐγέρσεως δωρεῖται.

Πάσχα κυρίου τὸ μέγα καὶ ἱερὸν Χριςός· ἐκ τοῦ τάφου γὰρ δεσμῶν ἐλευθερώθητε ἁμαρτίας σήμερον, τὸν καταλύτην τοῦ ᾅδου ἀνυμνοῦντες.

Τὸν σταυρωθέντα ταφέντα καὶ ἐκ νεκρῶν καθὼς προεμήνυσεν ἐγερθέντα τριήμερον, θεομήτορ αἴτησαι, τοῦ διασῶσαι τοὺς δούλους σου παρθένε.

Ἔθου πρὸς ἡμᾶς.

Βήματι κριτὸς ὁ κριτὴς Πιλάτου παρέστηκας, φέρων ἐμπτυσμοὺς καὶ ῥαπισμοὺς καὶ καταβὰς εἰς ᾅδην ἐῤῥάπισας, τούτου τὸ βασίλειον ἐξαναστήσας πάλαι οὓς κατέπιεν.

Πάσχα ἑορτῶν ἑορτὴ λαμπρὰ καὶ πανήγυρις πασῶν πανηγέρεων, πιςοὶ τῷ νικητῇ τοῦ ᾅδου βοήσωμεν, εἰργάσω παράδοξα ἡμᾶς ζωώσας· δόξα τῇ δυνάμει σου.

Χαίρει μαθητῶν ὁ χορὸς ἰδὼν τὸν διδάσκαλον, θάνατον θανάτῳ ἀληθῶς καταβαλόντα, καὶ τὰ βασίλεια τοῦ ᾅδου κενώσαντα καὶ ἀναστάντα τάφου, καθὼς ἔφησεν.

Μόνη γυναικῶν τοκετὸν παράδοξον ἔσχηκας, μόνη καθορᾷς ἐκ τῶν νεκρῶν ἐγηγερμένον κόρη πανάμωμε τὸν μόνον θεὸν ἡμῶν, ὃν ἐκδυσώπει σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐπὶ τῆς γῆς ὁ ἀόρατος ὤφθης.

Ἐπὶ σταυροῦ ἑκουσίως ὑπνώσας τοὺς ἐν νεκροῖς ἀκουσίως ὑπνοῦντας μετὰ ψυχῆς ἐν αὐτοῖς καταβὰς φιλάνθρωπε κραταιῶς συνεξανέστησας.

Μετὰ νεκρῶν μὴ ζητεῖτε τὸν ζῶντα· μετὰ κλαυθμῶν τὴν παράκλησιν πάντων βλέψαι μὴ θέλετε, ὁ ἀστράπτων ἄγγελος μυροφόροις ἀπεφθέγγετο.

Τῶν μαθητῶν ἐκ νεκρῶν σε ὁ δῆμος ἑωρακὼς ἀναλάμψαντα, λόγε, χαρᾶς πεπλήρωται καὶ κροτεῖ ἐν πνεύματι πάσχα θεῖον καὶ σωτήριον.

Ὃν ἐκ τῶν σῶν παναγίων αἱμάτων ὑπερφυῶς ἐσωμάτωσας λόγον, ἀναβιώσαντα ἐκ νεκρῶν τριήμερον ἐθεάσω μητροπάρθενε.

Ἄβυσσος ἐσχάτη ἁμαρτιῶν.

Ἄσατε καὶ ψάλατε τῷ θεῷ ἑλόντι πάθει τὸν ἁπάντων πο-

λέμιον, καὶ πανηγυρίσατε λαοὶ φυλαὶ καὶ γλῶσσαι τῆς γῆς, καὶ κροτήσατε ἐξανέστη ὁ κύριος.

Τέτρωται τῇ λόγχῃ σου ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἡ φλογίνη ῥομφαῖα νῶτα δίδωσι τοῖς τὴν σὴν ἀνάστασιν εὐσεβῶς καταγγέλλουσι, καὶ ὑμνοῦσί σε Ἰησοῦ ὑπεράγαθε.

Σήμερον τὴν ἔγερσιν ἀληθῶς αὐτὴν ἑορτάζομεν τοῦ δεσπότου τῆς κτίσεως ἐν αὐτῇ· τὸν κόσμον γὰρ ἑαυτῷ συνανέστησε, καὶ ἐνέκρωσε νεκρωθεὶς τὸν πολέμιον.

Πάναγνε ἡ μόνη τῷ πλαστουργῷ καὶ τοῖς ἀνθρώποις, ὑπὲρ νοῦν μεσιτεύσασα τὸν υἱόν σου ἵλεων, τοῖς ἑπταικόσι δούλοις σου καὶ ὑπέρμαχον χρηματίσαι δυσώπησον.

Τρεῖς παῖδες ἐν καμίνῳ.

Κροτήσατε τὰ ἔθνη ψαλμικῶς χεῖρας σήμερον, ἐξανέστη ὁ Χριστὸς συνεξεγείρας νεκρούς· μεγαλοφώνως βοῶντας εὐλογητὸς εἶ ὁ θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Στησώμεθα χορείαν μυστικῶς ἀλαλάζοντες, τῇ τοῦ πάσχα ἑορτῇ καὶ ἀνακράξωμεν· ὁ τὰ μεγάλα ποιήσας εἰς ἀπολύτρωσιν ἡμῶν εὐλογητὸς εἶ Χριστέ.

Γυναῖκες ἀπὸ θέας γραφικῶς δεῦτε σήμερον, τῇ Σιὼν εὐαγγελίσασθε τὴν ἔγερσιν τοῦ ἐκ παρθένου τεχθέντος, καὶ τῶν ὠδίνων τῶν πικρῶν τὴν Εὔαν λύσαντος.

Νεφέλη φωτοφόρε ὁ οἰκήσας τὴν μήτραν σου· ὑπὲρ λόγον μέγας ἥλιος παρθένε Χριστὲ ἐξανατείλας τοῦ τάφου, πᾶσαν ἐφώτισε τὴν γῆν θείαις λαμπρότησιν.

Ἀστέκτῳ πυρὶ ἑνωθέντες.

Ἀκάνθαις στεφθεὶς ἑκουσίως πρόῤῥιζον τὴν ἄκανθαν τῆς πλάνης ἀποτέμνεις, ἐν μνημείῳ κατακλεισθεὶς δὲ πάντας τοὺς ἐν μνήμασι ἐξεγείρεις, πάσχα κροτοῦντας αἰώνιον ἄναρχε ἀνάρχου πατρὸς υἱὲ καὶ λόγε.

Ἄπειτε ὑμεῖς εἰς τὰ ἔθνη πάντα ἀποστόλοις ἀνεβόα ὁ δεσπότης· διαγγέλλοντες τὴν ἐκ τάφου φρικώδη μου ἔγερσιν, καὶ τοῦ ᾅδου ὄντως παντελῆ καθαίρεσιν, ὅπως τε θανόντων καὶ ζώντων βασιλεύω.

Χαίρετε βοᾶς μυροφόροις σοῦ τοὺς ἱεροὺς κρατούσαις πόδας, ὧν τὸν κρότον ἡ προμήτωρ πρὶν ἐφοβήθη, καὶ εὐαγγελίστριας ἀποςόλοις ταύτας δεικνύεις, ὁ κύριος ἀνέστη λεγούσας, καὶ ζῇ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Χαίρεις χαρμονῇ ἀνεικάστῳ βλέπουσα παρθένε, θεοτόκε τὸν υἱόν σου ὡς πρωτότοκον ἐκ γαςρός σου· οὕτω καὶ πρωτότοκον ἐκ νεκρῶν νῦν δόξῃ θείᾳ ἀνερχόμενον, πρῶτον τὰ τοῦ ᾅδου κενώσαντα ταμιεῖα.

Ἐν νόμῳ σκιὰν καὶ γράμματι·

Τὴν ξύλῳ ποτὲ βλαστήσασαν φθορὰν ξύλῳ ἰάτρευσας, ἐν τάφῳ συγκλεισθεὶς δὲ τοὺς ἐν τάφοις ἤγειρας νεκρούς· πάσχα τὸ μέγα καὶ θεῖον λόγε ἀνάρχου πατρὸς ὁ τοὺς βροτοὺς συμπολίτας τῶν ἀγγέλων ἐργασάμενος.

Κλαιούσαις ποτὲ ἐβόα γυναιξὶν ὁ θεῖος ἄγγελος, χαρὰν ἀναλαβοῦσαι ἀποστόλοις σπεύσατε εἰπεῖν, ὡς ὁ δεσπότης ἀνέστη, καὶ νῦν προάγει ὑμᾶς εἰς Γαλιλαίαν, ὡς εἶπεν πρὸ τοῦ πάθους ὁ φιλάνθρωπος.

Ἀγάλλου ἡ γῆ ἀγάλλου οὐρανὲ βροτοὶ σκιρτήσατε, ὁ κύριος ἀνέστη, κατεπόθη θάνατος· λοιπὸν οἱ ἐν δεσμοῖς ἀπ' αἰῶνας ἠλευθερώθησαν, πάσχα κροτοῦντες τὸ μέγα τὸ φαιδρόν τε καὶ χαρμόσυνον.

Τὸ θρῆνος ἁγνὴ μετῆλθέ σοι λοιπὸν εἰς ἀγαλλίαμα· ἰδοὺ γὰρ ὁ υἱός σου καὶ δεσπότης πάντων καὶ θεὸς, ὃν ἐν ςαυρῷ κατενόεις κάλλος μὴ ἔχοντα, ἐγηγερμένος ὡραῖος πᾶσαν κτίσιν ἐκαλλώπισεν.

Εὐφραίνεται ἐπὶ σοί.

Εὐφραίνεσθε οὐρανοὶ, ἀγαλλιάσθω δὲ ἡ γῆ ἅπασα, ἐκ τῶν νεκρῶν σήμερον πάντων ἡ ζωὴ γὰρ ἐγείρεται.

Ἠμαύρωται ὁ ἐχθρὸς τῇ ἐπιλάμψει σου Χριστὲ ἥλιε, εἶδον δὲ φῶς ἄδυτον οἱ πρὶν ἐν τῷ σκότει καθήμενοι.

Δουλείας τοῦ νοητοῦ ἀπαλλαγέντες Φαραὼ σήμερον, πάσχα θεοῦ ἅγιον ἁγιαστικῶς ἑορτάσωμεν.

Εὐφραίνου μῆτερ ἁγνὴ τὴν εὐφροσύνην τοῦ παντὸς βλέπουσα, τὸ κατηφὲς λύσασαν ᾅδου, καὶ βροτοὺς ἀναπλάσασαν.

Ἐπαρθέντας εἰδοῦσα ἡ ἐκκλησία.

Ἐπὶ ξύλου ὥσπερ ἄμπελος ζωοδότα ἀναρτηθεὶς ἐπήγασας, οἶνον σωτηρίας πάντας τὸν εὐφραίνοντα, διό σοι κραυγάζομεν δόξα τῇ δυνάμει σου κύριε.

Πύλαι ᾅδου σοι ἠνοίγησαν σῶτερ φόβῳ· καὶ πυλωροί σε βλέψαντες περιβεβλημένον ϛολὴν ἐκδικήσεως ἐξέϛησαν, ἔφριξαν, καὶ ἀπὸ προσώπου σου ἔφυγον.

Μετὰ μύρων σε γυναῖκες τὸ θεῖον μύρον ἐπιζητοῦσαι ὄρθριαι, ἦλθον πρὸς τὸ μνῆμα· ἄγγελον εὑροῦσαι δὲ τὴν σὴν καταγγέλλοντα ἔγερσιν σῶτερ κατεπλάγησαν.

Ἐπαρθέντα σε ἐν ξύλῳ ἰδοῦσα λόγε ἡ σὲ τεκοῦσα ἔστενε, τάφῳ δὲ τεθέντα καὶ νεκροὺς ἐγείραντα, εὐφραίνεται βλέπουσα· ἣν ὡς θεοτόκον δοξάζομεν.

Σὺ κύριε μου φῶς εἰς τὸν κόσμον.

Σὺ κύριε χερσὶν ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον, ἐξέτεινας ἐπὶ ξύλου τὰς ἀχράντους σου χεῖρας, πλευρὰν ἐξορυττόμενος.

Σὺ κύριε ταφεὶς ὡς νεκρὸς ἐν τῷ μνήματι, ἐνέθαψας τὴν κακίαν τοῦ νεκρώσαντος κόσμον, καὶ πάντας ἐξανέστησαν.

Ὦ πάσχα ἱερὸν καὶ σεπτὸν καὶ σωτήριον· ὦ ἔνθεος εὐφροσύνη, διὰ σοῦ τοῖς ἀγγέλοις οἱ γήϊνοι συνήφθημεν.

Συνέλαβες Χριϛὸν καὶ ἀφθόρως ἐκύησας, πανάμωμε, τὸν τοῦ ᾅδου τὴν ἰσχὺν καθελόντα, καὶ σώσαντα τὸν ἄνθρωπον.

Θύσω σοι μετὰ φωνῆς.

Βρώσει με τῇ τοῦ ξύλου κλαπέντα καὶ θνήξαντα, τῇ τοῦ ἐχθροῦ συμβουλίᾳ ὑψωθεὶς ἐν ξύλῳ ἀνεκαλέσω, καὶ πεσόντα εἰς φθορὰν ἀφθαρσίᾳ ἐτίμησας.

Σινδόνι ἐνειλιθεὶς ταφῇ παραδέδωσαι καὶ διαῤῥήξας τοῦ ᾅδου θείᾳ δυναστείᾳ τὰ σπάργανα, ἐξανέϛης ὡς θεὸς ζωοδότα τοῦ μνήματος.

Κύριον τοῦ παντὸς κυριώνυμε τέτοκας, τὸν καθελόντα τὸ κῦρος τοῦ θανάτου, πᾶσί τε τοῖς ἀνθρώποις παρασχόντα ἀθανασίαν καὶ ἀπολύτρωσιν.

Ἐν τῇ καμίνῳ ἀβραμιαῖοι παῖδες.

Ζωῆς τὴν πέτραν προσηλωθεῖσαν ξύλῳ τῷ τοῦ ςαυροῦ, πέτραι καθορῶσαι πάλαι φόβῳ πολλῷ διεῤῥάγησαν, καὶ ἥλιος τὸ φῶς ἀπέκρυψε, καὶ τὰ τῆς γῆς ἐσείσθη θεμέλια.

Ἐπανακλήσει τῶν πεπτωκότων ἀνακέκλησαι οἷα βασιλεὺς, ἐν τάφῳ στρατιωτῶν φυλαττόντων σε φιλάνθρωπε, εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης σου κύριε.

Ἅδου ταμιείων πεπεδημένους ἐξήρπασας λόγε, τοῦ πατρὸς δυνάμει παντουργικῇ, καὶ βοῶντας ἐξανέστησας εὐλογημένος εἶ.

Ἐγηγερμένον ἐκ τῶν νεκρῶν τὸν ζωῆς κύριον κόρη, κατιδοῦσα χαίρεις συμμαθηταῖς σὺν αὐτοῖς τε μέλπεις πάντοτε· εὐλογημένος εἶ.

Χεῖρας ἐκπετάσας Δανιήλ.

Ὕψωσας παλάμας ἐν σταυρῷ, καὶ τὰ θεμέλια τῆς γῆς ἐδόνησας· τοὺς δὲ τὴν ἔκπτωσιν δέσποτα διὰ ξύλου ὑπομείναντας πρὸς ἑαυτὸν χαρμονικῶς βοῶντας εἵλκυσαι, εὐλογεῖτε πάντας.

Λάκκῳ σε κατέθεντο νεκρὸν νεκροῦντα θάνατον, ζωοποιοῦντα δὲ οὓς ἀπενέκρωσε δήγματι ἰοβόλῳ ὁ ἀρχέκακος, λόγε θεοῦ μονογενής· διὸ βοῶμέν σοι εὐλογεῖτε.

Πάσχα ἡ χαρμόσυνος ἡμῖν ἡμέρα ἔλαμψεν, ἐν ᾗ ἐσχήκαμεν τὴν ἀπολύτρωσιν ἅπαντες οἱ δουλείᾳ συνεχόμενοι τοῦ πολεμήτορος ἐχθροῦ, ὅθεν κραυγάζομεν εὐλογεῖτε πάντα.

Ὁ πᾶσι τὸ εἶναι παρασχὼν αἰτίαν ἔσχηκε σὲ τῆς σαρκώσεως, καὶ προελήλυθεν ἄφθορος ἐξ ἀφθόρου τῆς νηδύος σου ὁ ἀφθαρσίαν τοῖς νεκροῖς ἐμπνέων μέλπουσιν εὐλογεῖτε πάντα.

Λίθος ἀχειρότμητος ὄρους.

Ξύλου με καρπῷ, συμβουλίᾳ τραυματισθέντα τοῦ βελίαρ, σὺ τραυματισθεὶς ἐπὶ ξύλου Χριςὲ ἰάσω· καὶ τῆς κατάρας με ὑπὲρ ἡμῶν γενόμενος, λόγε, κατάρα ἠλευθέρωσας.

Τὸν ζωοποιοῦντα τὰ πάντα ἐν τοῖς νεκροῖς πῶς ἐκζητεῖτε; λύσας τοῦ θανάτου τὸ κράτος καθὼς προεῖπεν, νῦν ἐξεγήγερται, ταῖς μυροφόροις ἔλεγεν ὁ ἐξαστράπτων θεῖος ἄγγελος.

Ὦ μακαριώτατον πάσχα δι' οὗ ἐκ γῆς μετεβιβάσθη πᾶσα

τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μακαριότητα πάσχα σεπτὸν καὶ ἄμωμον, σὺ τῶν πιστῶν ἡ ἀπολύτρωσις.

Χαῖρε τῆς χαρᾶς ἡ αἰτία, χαῖρε κατάρας ἀνηρέτις, χαίροις ὀρθοδόξων τὸ κλέος τῶν σὲ ὑμνούντων τὸ καταφύγιον, θεογεννῆτορ πάναγνε δι' ἧς φθορᾶς ἠλευθερώθημεν.

Ἵππον καὶ ἀναβάτην.

Ὅλος ἐπιθυμία καὶ ὅλος ὢν γλυκασμὸς, Ἰησοῦ, ἀπεγεύσω χολῆς σταυρῷ κρεμάμενος τὴν προσγινομένην μοι ἁμαρτίαν δέσποτα πικρωτάτην σαφῶς ἰώμενος.

Ἤκουσε καὶ εὐφράνθη Σιὼν ὡς γέγραπται, ἀναστάντος σου λόγε· αἱ ταύτης θυγατέρες γὰρ πρῶται σε τεθέανται καὶ τὸ χαῖρε δέχονται, τῆς κατάρας ἀπολυτρούμεναι.

Δεῦρο καὶ τὴν κινύραν Δαυὶδ ἀνάκρουσον· συστησώμεθα λέγων ἑορτὴν ἀλαλάζοντες, αὕτη ἣν ἐποίησεν ὁ δεσπότης, κύριος ἡ ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως.

Χαίροις εὐλογημένη θεοχαρίτωτε, μετὰ σοῦ ὁ δεσπότης, ὁ καθελὼν τὸν θάνατον, καὶ λύσας τὸν ἄνθρωπον τῆς κατάρας, δέσποινα μεσιτείᾳ σου μητροπάρθενε.

Ὅτι ἐγώ εἰμι θεὸς ὁ σάρκα.

Ξύλῳ κατέκρινας τὴν ἁμαρτίαν Ἰησοῦ, καὶ ᾅδην ἠχμαλώτευσας τεθεὶς ἐν τῷ μνημείῳ, καὶ ἀνέστης ὡς θεὸς, συνεγείρας τὸν κόσμον δοξολογοῦντα τὴν δυναστείαν σου.

Πάντα κροτήσατε χεῖρας τὰ ἔθνη ψαλμικῶς, ἀνέστη τὰ βασίλεια κενώσας τοῦ θανάτου ὁ ἀθάνατος θεὸς, βασιλεύει ἀεὶ δε γῆν ἐπὶ πᾶσαν ὡς βασιλεὺς τοῦ παντός.

Πάσχα σωτήριον πάσχα ἀνάκλησις ψυχῶν, ἡμέρα εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς αὕτη ὑπάρχει· εὐφρανθῶμεν μυστικῶς καὶ Χριστὸν τὸν τῶν ὅλων θεὸν σωτῆρα δοξολογήσωμεν.

Ὃν ἐσωμάτωσας λόγον πανάμωμε ἁγνὴ εὐφραίνου, ἐκ νεκρῶν ἐγηγερμένον καθορῶσα, καὶ ἱκέτευε αὐτὸν, τοὺς ἀεί σε τιμῶντας σῶσαι κινδύνων καὶ περιστάσεων.

Ὁ πήξας ἐπ' οὐδενὸς τὴν γῆν.

Φωστῆρες ἐπὶ ϛαυροῦ σε βλέποντες ἥλιε ἁπλωθέντα γνώμῃ τὸ

φῶς συνέστειλαν, γῆ πᾶσα ἐσείσθη, ναοῦ φαιδρότης διεῤῥάγη καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν, καὶ νεκροὶ τῶν τάφων ἀνέστησαν.

Σινδόνι καθαρωτάτῃ φόβῳ εἰλίσας σε Ἰωσὴφ καλύπτει λόγε ἐν μνήματι τὸν προσεπενδύοντα ἀεὶ τὸν οὐρανὸν νεφέλαις, καὶ τοῦ ...ροπύτορος ἐνθάψαντος πᾶσαν ἁμαρτίαν φιλάνθρωπε.

Τὸν λίθον ἀποκυλίσας ἀπὸ τοῦ μνήματος, γυναιξὶν ἐβόα ὁ θεῖος ἄγγελος τίνα μετὰ μύρων ὡς θνητὸν ἀφίκεσθε ζητοῦσαι; ὁ ζωοδότης ἐξεγήγερται, θείας θυμηδίας ἐμπλήσθητε.

Ἐκ τάφου ὡς ἐκ παστοῦ νυμφίον, πανάμωμε, τὸν Χριστὸν ὁρῶσα ἐκπορευόμενον ὅλον ὡραιότατον σαφῶς, χαρὰν ἀναλαβοῦσα τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ συνέχαιρες, λέγουσα ἀνέστη ὁ κύριος.

Τὴν θείαν ἐννοήσας σου κένωσιν.

Τὸν ὄφιν ἐπὶ ξύλου ἐνέκρωσας, καὶ λογισθεὶς ἐν τοῖς νεκροῖς, ὁ ἐν νεκροῖς ὢν ἐλεύθερος, ἐλευθερίαν παρέσχες δεσμώταις τοῖς ἐκεῖσε ὑπάρχουσιν.

Ὁ κύριος σαφῶς ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιάσθω πᾶσα γῆ, οὐ κυριεύει ὁ θάνατος, οὐ βασιλεύει ὁ ᾅδης· οὓς εἶχε γὰρ δεσμίους ἐξέμεσεν.

Γυναῖκες μετὰ μύρων θεόφρονες τί ἐν τῷ τάφῳ ὡς θνητὸν, Χριστὸν ζητεῖτε; ἐγήγερται τὸ τοῦ θανάτου δυσῶδες ἐνθάψας, καὶ πιστοὺς εὐωδίασε.

Χριστὸν τὸν προελθόντα ἐκ μήτρας σου, καὶ παρθενίας μηδαμῶς σφραγῖδας λύσαντα ἄχραντε, καὶ ἀναστάντα ἐν δόξῃ δυσώπει εἰρηνεῦσαι τὰ σύμπαντα.

Ὁ ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.

Ὤρυξαν τας χεῖράς σου σῶτερ καὶ πόδας σου οἱ θεοκτόνοι ἐπὶ σταυροῦ σε φθόνῳ ἀναρτήσαντες, καὶ χολὴν καὶ ὄξος ποτίσαντες μακρόθυμε.

Ἡ ζωὴ ἐν μνήματι πῶς κατατίθεται; πνοὴν ὁ πᾶσι βροτοῖς παρέχων ἄπνους πῶς γνωρίζεται; τοῖς νεκροῖς ἐμπνέων ζωὴν καὶ ἀπολύτρωσιν;

Πάσχα τὸ μακάριον δι᾽ οὗ ἀνήλθομεν ἐκ γῆς κευθμόνων, πάσχα δουλείας δι᾽ οὗ ἐλυτρώθημεν, καὶ ἐπαγγελίας πρὸς γῆν διεβιβάσθημεν.

Χαίροις ἀπειρόγαμε καὶ παντευλόγητε κατάρας λύσις, δι' ἧς ὁ κόσμος ἀνέστη τοῦ πτώματος, καὶ τοῦ ζωοδότου δοξάζει τὴν ἀνάστασιν.

Μαινομένην κλύδωνι.

Σταυρωθεὶς ἀνέωξας κεκλεισμένον τῇ παρακοῇ Ἰησοῦ Χριστέ μου τὸν παράδεισον, καὶ ἀναστὰς πάντας πιστοὺς συνανέστησας.

Ἔθεντο ἐν λάκκῳ σε κατωτάτῳ ἄφωνον νεκρὸν, τὸν νεκροῖς ἐμπνέοντα ἀνάστασιν ζωοδότα, καὶ τοὺς ἐν ᾅδῃ ζωώσαντα.

Γυναιξὶν ἐβόησε θρηνωδούσαις ἄγγελος ποτέ· ὁ Χριστὸς ἐγήγερται, πορεύθητε, ἀποστόλοις τούτου τὴν ἔγερσιν εἴπατε.

Χαῖρέ σοι προσφθέγγεται ὡς αἰτίᾳ οὔσῃ τῆς χαρᾶς, ἀναστὰς παρθένε ἐκ τοῦ μνήματος ὁ δεσπότης, ὃν ὑπὲρ πάντων ἱκέτευε.

Ὁ ὑπερυψούμενος τῶν πατέρων κύριος.

Ὁ ἀπερινόητος σάρκα ἐνδυσάμενος σταυρὸν κατεδέξατο, καὶ θάνατον ὤλεσε θανάτῳ τοὺς θανόντας βουληθεὶς ἀθανατίσαι.

Πάσχα ἡ πανήγυρις πάντες ἑορτάσωμεν, Χριστὸς ἐκ τοῦ μνήματος ἠγέρθη τριήμερος, φωτίζων τοὺς βοῶντας ὁ θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Γύναι τί τοῖς δάκρυσι πικρῶς νῦν συγκέχυσαι, Χριστὸς ἀπεφθέγγετο πλησίον τοῦ μνήματος τῇ κόρῃ μελῳδούσῃ ὁ θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Μόνη πρὸ τῶν ἄλλων σε γυναικῶν τεθέαται, Χριστὲ ἐκ τοῦ μνήματος ὡραίως ἀστράψαντα, ἡ μόνη παναγία ἐπακούσασα τὸ χαῖρε.

Σοὶ τῷ παντουργῷ.

Σὲ τὸν παντουργὸν ἀναρτηθέντα ξύλῳ χολὴν οἱ παράνομοι ἐχθροὶ ἐπότιζον μέλι ἐκ πέτρας θηλάσαντες διψῶντες πάλαι ἐν ἐρήμῳ τῇ σῇ Χριστὲ προστάξει.

Νέκρωσιν Χριστὲ ἐπὶ σταυροῦ ὑπέστης, τεθεὶς δὲ ἐν μνήματι νεκρὸς τριήμερος πάντας ἐγείρεις νεκροὺς τοὺς ἀπ' αἰῶνος, ἀνυμνολογοῦντας τὴν σὴν φιλανθρωπίαν.

Δεῦτε μυστικῶς ἀλαλαγμῷ ἐνθέῳ τὰς χεῖρας κροτήσωμεν, καὶ μελῳδήσωμεν, πάντα τὰ ἔργα τὸν κύριον ὑμνεῖτε.

Χαίρεις ἐκ νεκρῶν τὸν κτίστην κατιδοῦσα ἁγνὴ ἐγειρόμενον, καὶ πᾶσι νέμοντα χάριν ζωήν τε, καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῖς ὁμολογοῦσιν αὐτὸν θεὸν τῶν ὅλων.

Ἡσαΐα χόρευε.

Ὁ Χριϛὸς ἐγήγερται καταλύσας κράτος τοῦ ἐχθροῦ, εὐφραίνεσθε οὐρανοὶ χόρευε ἡ γῆ, οὐκέτι ὁ θάνατος βασιλεύει, οὓς γὰρ πονηρῷ κράτει ἐδέσμευσεν, ἀφῃρέθη θείῳ νεύματι.

Γυναικῶν κατάλογος μυροφόρων τάφον τῆς ζωῆς προέφθασεν ἐν σπουδῇ μύρα ἐμφανῶς κομίζον μυρίσαι σε, τὸν τῶν μύρων θεῖον μυρισμόν· ἐξαναστάντα δὲ κατιδὼν σε ἐμεγάλυνε.

Δεκτὴ ἣν ἐποίησεν ὁ δεσπότης κύριος ἐϛὶν, ἡμέρα περιφανὴς καὶ περικαλλὴς, ἐν ταύτῃ χορεύσωμεν· ἐκβοῶντες δέσποτα Χριϛὲ σῶσον τοὺς δούλους σου, τοὺς ἐν πίϛει προσκυνοῦντας σε.

Παρθενίας κάλλεσιν ὡραιώθης ἄχραντε ἁγνὴ, τεκοῦσα τὸν ποιητὴν πάντων καὶ θεὸν, τὸν ᾅδην σκυλεύσαντα καὶ τοῖς νεκροῖς νέμοντα ζωὴν, οὗ τὴν ἀνάστασιν θεοφρόνως ἑορτάζομεν.

Τμηθείση τμᾶται.

Μωϋσῆς ἐτύπου πάλαι σου Χριστὲ τὴν θείαν σταύρωσιν τὸν ὄφιν ἀνυψῶν· καὶ γὰρ ϛαυρωθεὶς ἀνέῳξας ἡμῖν σῶτερ τοῦ παραδείσου πύλας· τεθεὶς δὲ ὥσπερ νεκρὸς ἐν τῷ μνήματι νεκροὺς συνανέστησας, καὶ ᾅδην ἐγύμνωσας.

Χριστὸς ἀνέστη ᾄσωμεν λαοὶ καὶ μεγαλύνωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ χορεύσωμεν, καὶ ψάλωμεν αὐτῷ πιϛῶς ὡς νικητῇ τοῦ ᾅδου· καὶ βοήσωμεν λαμπρῶς, ἐξεγήγερται ὁ κύριος, ἅπαντες φαιδρῶς ἑορτάσωμεν.

Ἀγαλλιάσθω ἅπασα ἡ γῆ, Χριϛὸς ἐγήγερται ζωώσας τοὺς νεκρούς· μυροφόροις τε τὸ χαίρετε βοᾷ αὐταῖς ἐμφανισθεὶς τὸ πρῶτον, ἄπειτε παρεγγυῶν νῦν τοῖς φίλοις μου τὴν θείαν μου ἔγερσιν σπουδαίως κηρύξατε.

Χαῖρε χωρίον τοῦ δημιουργοῦ, χαῖρε παράδεισε κυρίου λογικὲ, χαῖρε οὐρανὲ καὶ θρόνε καὶ σκηνὴ ἐν ᾗ ποιητὴς σκηνώσας, τὸ τοῦ ᾅδου ἀμειδὲς ἁγνὴ σκήνωμα, σκυλεύσας ἀνέστησεν ἐκεῖ τοὺς καθεύδοντας.

Κύριος ὢν πάντων καὶ κτίστης θεός.

Σταύρωσιν ὑπέστης θελήσει Χριστὲ καὶ ὀνείδη, ὅπως ἡμῶν πάντων ἄρῃς τὸ ὄνειδος καὶ κατῆλθες ἐν τάφῳ ὡς θνητοὺς ἀνιςῶν καταφθαρέντας· δόξα τῇ παντοδυνάμῳ σου ἐξουσίᾳ πολυέλεε.

Νῦν ἐβασίλευσεν ὁ κύριος, τὸ πικρὸν τοῦ τυραννοῦντος κράτος καταβαλὼν κραταιῶς, καὶ τοῦ ᾅδου βασίλεια σαφῶς σκυλεύσας, καὶ δεσμίους ἐξάξας ἀπὸ τοῦ αἰῶνος κράζοντας δόξα δέσποτα τῷ κράτει σου.

Αὕτη καθὼς βοᾷ Δαβὶδ ἐν ψαλμοῖς ἀληθῶς ἡ φωταυγὴς ἡμέρα τοῦ πάσχα πέφυκεν, ἣν ὁ πάντων ἐποίησε θεός· χορεύσωμεν ἐν ἀγαλλιάσει σὺν ταῖς οὐρανίαις τάξεσι, καὶ Χριςὸν δοξολογήσωμεν.

Δέσποινα τῶν πάντων ὑπάρχουσα ὡς τεκοῦσα τοῦ παντὸς τὸν κτίστην θεοχαρίτωτε, ὁπηνίκα ἑώρακας αὐτὸν ἐκ τάφου ἐγερθέντα ἐπλήσθης θείας χαρμονῆς δοξάζουσα τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα.

Προκατιδὼν ὁ προφήτης.

Λαμπροφορείσθω ἡ κτίσις, κύριος ἐκ νεκρῶν ἐξεγήγερται, καὶ πᾶσαν συνεξήγειρε κτίσιν ἑαυτῷ, κενώσας γαστέρα καὶ ταμιεῖα ᾅδου καὶ θανάτου σθένει θεϊκῷ, ὃν ἐν πίστει καὶ πόθῳ δοξάσωμεν.

Ὦ ἱερώτατον πάσχα παντὸς τοῦ κόσμου καθάρσιον, λόγε θεοῦ καὶ δύναμις, δίδου καθαρῶς μετέχειν σου ἡμᾶς τοὺς εἰλικρινεῖ σε γνώμῃ εὐσεβῶς δοξάζοντας ἀεὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα τριήμερον.

Μύρα σὺν δάκρυσι πάλαι γυναῖκες θεῖαι κομίζουσαι, καθήμενον τῷ μνήματι εἶδον προφανῶς ἀσώματον βοῶντα ἄγγελον ταύταις, παύσασθε πικρῶς δακρύουσαι· καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς καὶ θεὸς ἐξεργήγερται.

Πεῖραν παρθένε μὴ γνοῦσα ἀνδρὸς τὸν κύριον τέτοκας, παρθένος μετὰ κύησιν μείνασα φρικτῶς· διό σε ἀληθῶς καὶ κυρίως πάντες θεοτόκον ἄφθορον ἀεὶ οἱ πιστοὶ ὁμοφρόνος δοξάζωμεν.

Τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης.

Τῷ ςαυρῷ σου τὴν εἰρήνην παρασχόμενος πᾶσι κύριε· καταβέβηκας εἰς ᾅδου, καὶ τὸ φῶς τοῖς ἐκεῖσε ἐλαπέμψας πεπεδημένοις, καὶ συνεξήγειρας τούτους τῇ ἐγέρσει σου τῇ τριημέρῳ.

Ἐχθρὸς ὁ διαπλάσας τὸν ἄνθρωπον πάλαι δέσποτα, εἰς θανάτου χοῦν κατῆλθες, καὶ δεσμῶν ἀλύτων ἐξήρπασας τοὺς ἀπ᾽ αἰῶνος νεκροὺς δοξάζοντας σοῦ τὸ κράτος ὕψιςε καὶ δυναςείαν.

Ἐξ Αἰγύπτου οἱ τῆς πλάνης λυτρωθέντες τὸ πάσχα σήμερον τὸ φαιδρότατον ἐν πίςει ἐπιτελέσωμεν, καὶ δοξάσωμεν τὸν ἀνάστάντα Χριςὸν τριήμερον, καὶ φωταγωγήσαντα τὴν οἰκουμένην.

Τὸ ἀλατόμητον ὄρος, τὴν λυχνίαν καὶ θείαν τράπεζαν, τὴν κιβωτὸν τὴν ἁγίαν, τὴν τοῦ μάννα ςάμνον τὴν πάγχρυσον, τοῦ βασιλέως τὸν ὑψηλότατον θρόνον ἀνυμνοῦμέν σε θεοκυήτορ.

Ἄβυσσος ἐσχάτη ἁμαρτημάτων.

Πάλαι σου τὸ πάθος προδιετύπου σαφῶς Ἰσαάκ· ὡς ἀρνίον γὰρ ἐθελουσίως θεὲ τῶν ὅλων ἐτύθης, εἰς κόσμου παντελῆ ἀπολύτρωσιν.

Τέτρωται ὁ ᾅδης πλευρὰν τρωθέντος σου δέσποτα, καὶ ἀπέλυσε τοὺς πρὶν δεσμώτας, μετὰ ψυχῆς κατιδών σε ἐν τοῖς καταχθονίοις γινόμενον.

Μύρα σοι γυναίων ὡς τεθνηκότι κομίζει χορός· ἀλλὰ βλέψας σε ἐγηγερμένον τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις συνέχαιρε δοξάζων σε κύριε.

Ἅγιον ἁγίων ὑπεραγία τεκοῦσα θεὸν, τοῦτον θνήξαντα ἐθελουσίως καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναςάντα ἰδοῦσα, εὐφροσύνης πεπλήρωσαι.

Οἱ παῖδες ἐν Βαβυλῶνι.

Ὅτε σε ἥλιος εἶδε ςαυρῷ κρεμάμενον ἥλιε, ἐσκοτίσθη, καὶ γῆ ἐσαλεύθη, καὶ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ οἱ νεκροὶ ἀνέστησαν ἐκ τῶν τάφων ὑμνοῦντές σε.

Προσομιλῶν τοῖς ἐν ᾅδη μετὰ ψυχῆς ὁ θεὸς ἡμῶν, συνεγείρεις νεκροὺς τῇ ἐγέρσει τῇ φρικτῇ σου κραγάζοντας, εὐλογητὸς εἶ κύριε ὁ θεός.

Τὰς ἀρετὰς ὡς χιτῶνας ἀμφιασθῶμεν ἀστράπτοντες τῇ ἡμέ-

ρᾳ πιστοὶ τῇ τοῦ πάσχα, καὶ λαμπρῶς ἐκβοήσωμεν, εὐλογητὸς εἶ κύριε ὁ θεός.

Τὸν νικητὴν τοῦ θανάτου καὶ σὸν υἱὸν καὶ θεὸν ἡμῶν κατιδοῦσα ἁγνὴ ἐγερθέντα ἐκ τοῦ τάφου ἐκραύγαζε, εὐλογητὸς εἶ κύριε ὁ θεός.

Νόμων πατρῴων οἱ μακαριστοί.

Σταυροῦσαι θέλων ὑπεράγαθε, καὶ ἐν καινῷ μνημείῳ ἄπνους κατάκεισαι, καὶ νεκροῖς ἐμπνέεις δέσποτα ζωὴν, ζωὴ ὑπάρχων, καὶ συνεγείρεις κόσμον ἑαυτῷ ἐξεγερθεὶς, ἀνυμνοῦντα τὸ κράτος σου καὶ φόβῳ μελῳδοῦντα, τὸν κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα.

Ἐν κατωτάτῳ λάκκῳ κύριε σοῦ καταβάντος πᾶσα φύσις ἀνήνεκται τῶν ἀνθρώπων, καὶ λελύτρωται καθείρξεως ζοφώδους ὑμνολογοῦσα σοῦ τὴν εὐσπλαγχνίαν τὴν πολλὴν, καὶ τὴν ἄπειρον δύναμιν, καὶ φόβῳ μελῳδοῦσα τὸν κύριον ὑμνεῖτε.

Πάσχα τὸ θεῖον καὶ σεβάσμιον, πάσχα σωτηριῶδες, πάσχα μακάριον ἑορτάσωμεν γηθόμενοι· καὶ ὕμνον εὐχαρίστως τῷ ζωοδότῃ καὶ καινοποιῷ ἡμῶν θεῷ, ἐπινίκιον ᾄσωμεν συμφώνως μελῳδοῦντες τὸν κύριον ὑμνεῖτε.

Χαῖρε πεσόντων ἐπανόρθωσις, χαῖρε κατάρας λύσις θεοχαρίτωτε, χαῖρε πύλη ἀδιώδευτε, χαῖρε φωτὸς νεφέλη, χαῖρε τεκοῦσα κόσμῳ τὴν σωτήριον χαρὰν, χαῖρε γῆ ἀγεώργητε, χαῖρε βοώντων σκέπη, τὸν κύριον ὑμνεῖτε.

Ξενίας δεσποτικῆς καὶ ἀθανάτου.

Κατέῤῥαξας τὸν ἐχθρὸν ὑψούμενος ἐπὶ ξύλου, κατῆλθες ἐν τῷ ᾅδῃ καὶ πάντας τοὺς ἐκεῖ δεσμώτας ὄντας ἐξήγειρας, ἰσχὺν ἀπονεκρώσας λόγε τοῦ θανάτου, καὶ κράτος τῇ ἐξουσίᾳ σου.

Σὺ ἀναστὰς τὴν Σιὼν ᾠκτείρησας ζωοδότα, σὺν μαθηταῖς ἡμέραις ἐν πλείοσιν ὀφθεὶς· καὶ τούτοις συναυλιζόμενος κηρύττειν σε θεὸν εἰς τὰ ἔθνη ἐνετείλω, καὶ πάντων σωτῆρα κύριον.

Ὦ πάσχα πᾶσι πιστοῖς παρεκτικὸν θυμηδίας· ὦ θεοῦ πατρὸς λόγε δι᾽ οὗ ἐκ τῆς φθορᾶς ἡμεῖς πάντες ἐλυτρώθημεν οἱ σὲ δοξολογοῦντες πόθῳ, κοινωνοὺς ἡμᾶς δεῖξον τῆς βασιλείας σου.

Παρθένος ἐν γυναιξὶ θεὸν τεκοῦσα ἐφάνης, ὃν ἔπτηξεν ὁ ᾅδης

καὶ θάνατος ἀγνὴ τοῦ τὸν ἀεὶ καθικέτευε· παντοίων κακῶν καὶ κινδύνων, λυτρωθῆναι τοὺς πίστει σὲ μεγαλύνοντας.

Νεύσει σου πρὸς γεώδη.

Ξύλῳ τὴν διὰ ξύλου ἐξαφανίσας κακίαν, τοὺς ξύλῳ τεθνήξαντας θανάτῳ σου ἐζώωσας, πάσχα ἄμωμον καὶ θεῖον λόγε τοῦ θεοῦ Ἰησοῦ παντοδύναμε.

Δεῦτε ἐν εὐφροσύνῃ περιχορεύσωμεν πάντες, Χριστὸς ἐξεγήγερται, τὸ ζωφερὸν βασίλειον ὄντως τοῦ ᾅδου κενώσας καὶ τοῖς τεθνεῶσι πηγάσας ἀνάστασιν.

Ὄρθριαι πρὸς τὸ μνῆμα αἱ μυροφόροι ἐλθοῦσαι, ἀγγέλους τεθέανται λαμπρότητι ἀστράπτοντας· ὅθεν φόβῳ συσχεθεῖσαι τὴν τοῦ λυτρωτοῦ ἐδιδάσκοντο ἔγερσιν.

Χαῖρε εὐλογημένη θεοχαρίτωτε, μόνη ἀγγέλων εὐπρέπεια, ἀνθρώπων ἡ βοήθεια, χαίροις ἡ τὰς τοῦ θανάτου πύλας τῇ κυήσει τῇ σῇ ἀποκλείσασα.

Ὁ κατ' ἀρχὰς τοὺς οὐρανούς.

Ὁ διατείνας οὐρανοὺς, ἐθελουσίως παλάμας ἐπὶ ξύλου ἔτεινας σῶτερ· τεθεὶς δὲ νεκρὸς ἐν τάφῳ δέσποτα, ἐζωοποίησας νεκροὺς, καὶ τῇ σεπτῇ σου ἐγέρσει πάντας τοὺς βροτοὺς συνεξανέστησας.

Ὡς καθαρώτατος ἀμνὸς ἐθελουσίως ἐσφάγης, ἑκουσίως τὸν παρακοῇ ἐχθροῦ συμβουλῇ ἀθλίως θνήξαντα ἀνακαλούμενος Χριστὲ, καὶ παραδείσου πολίτην θείοις οἰκτιρμοῖς ἀπεργαζόμενος.

Αὕτη ἡμέρα ἑορτῆς καὶ πανηγύρεως ἔστιν ἐν ᾗ πᾶσα κτίσις εὐσεβῶς χορεύει χαρᾷ, καὶ χαίρει πνεύματι καὶ ἑορτάζει καὶ βοᾷ· ὁ ἐκ νεκρῶν ἀνατείλας, πάσχα τὸ σεπτὸν, κύριε δόξα σοι.

Σὲ παναγία οἱ πιστοὶ χαρμονικῶς ἀνυμνοῦμεν τὸν τῶν ὅλων τέξασαν θεὸν, τὸν πᾶσι χαρὰν ἐκ τάφου λάμψαντα, καὶ ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν, καὶ καθελόντα τὸ κράτος καὶ τὴν δυναστείαν τοῦ ἀλάστορος.

Ὁ πατρικοὺς κόλπους μὴ λιπών.

Ἀναρτηθεὶς ξύλῳ τοῦ σταυροῦ ἐθελουσίως Ἰησοῦ φιλάνθρωπε, τὰς ἀρχὰς παρεδειγμάτισας πάσας τοῦ ἀλάστορος, καὶ ζωὴν τῷ κόσμῳ ἐπήγασας.

Πύλας χαλκᾶς ᾅδου καθελὼν, καὶ τοῦ θανάτου τὰ δεσμὰ συντρίψας Χριστὲ, τοὺς δεσμίους ἠλευθέρωσας πάντας τῇ δυνάμει σου, καὶ ἀνέστης λόγε τριήμερος.

Λευχημονοῦντες ταῖς ἀρεταῖς τῇ λαμπροφόρῳ ἑορτῇ χορεύσωμεν, πάσχα μέγα καὶ σωτήριον, πάσχα ἡ ἀνάκλησις καὶ ζωὴ τοῦ κόσμου καὶ λύτρωσις.

Ἡ τοῦ θεοῦ ἄσπιλος ἀμνὰς ὃν ἐσωμάτωσας ἀμνὸν καὶ κύριον, ἐκ νεκρῶν ὁρῶσα σήμερον κόσμῳ ἀνατείλαντα, χαρμονῆς πληροῦσαι πανάμωμε.

Κύριε ὁ θεός μου ἐκ νυκτὸς ὄρθρος.

Κύριε ὁ θεός μου ὁ ςαυρῷ ᾅδην αἰχμαλωτεύσας, ὑμνῶ σου τὴν ςαύρωσιν, τιμῶ τὴν ἀνάςασιν, δι' ἧς τῆς φθορᾶς ἐλυτρώθην, καὶ τὴν ἀφθαρσίαν ἐπλούτησα.

Κύριε ὁ θεός μου ὁ νεκρὸς τριήμερος χρηματίσας, παθῶν με νεκρώσεως Χριστὲ ἐλευθέρωσον, καὶ τὴν νεκρωθεῖσαν ψυχήν μου τῇ σῇ ἀγαθότητι ζώωσον.

Κύριε ὁ θεός μου ὁ τὰς μυροφόρους χαρᾶς ἐμπλήσας φανεὶς, καὶ τὸ χαίρετε ταύταις προσφθεγξάμενος, θυμηδίας ἔμπλησον θείας τὴν κεκακωμένην καρδίαν μου.

Κύριε ὁ θεός μου ὁ τὰς κλεῖς μὴ λύσας τῆς παρθενίας τῆς ἀπειρογάμως σε τεκούσης θεόπαιδος, ταῖς αὐτῆς ἁγίαις πρεσβείαις λῦσον τὰ δεσμὰ τῶν πταισμάτων μου.

Ναυτιῶντα σάλῳ τῶν βιωτικῶν.

Προετύπου πάλαι, σῶτερ, Ἰωνᾶς τὴν ταφήν σου, τοῦ κήτους τριήμερος τὴν γαστέρα ἀδιαφθόρως οἰκήσας, δοξάζων σε λάκκῳ κατωτάτῳ· προσκλεισθεὶς γὰρ λόγε ἐξανέςης ἐκ νεκρῶν τριήμερος.

Χορευέτω πᾶσα κτίσις τῇ τοῦ πάσχα ἡμέρᾳ, ἐν ταύτῃ ἀνέστης γὰρ ἐκ τοῦ τάφου ὁ παντοδύναμος λύσας τὸν θάνατον, καὶ τοῖς ἀπ' αἰῶνος κοιμηθεῖσιν θείαν ἀπολύτρωσιν Χριστὲ δεδώρησαι.

Μυροφόροι κόραι ὄρθρου πρὸς τὸ μνῆμα σπουδαίως ἀφίκοντο, βλέψαι ἐπιζητοῦσαι τὸν ζωοδότην· κατεῖδον δὲ ἄγγελον ταύταις ἐκβοῶντα, ἐξανέστη ὁ δημιουργὸς, λοιπὸν μὴ κλαίετε.

Ὁ τεχθεὶς ἀσπόρως, κόρη, ἐξ ἀφθόρου σου μήτρας, τεθεὶς ἐν τῷ μνήματι ἑκουσίως· διαφθορὰν οὐ τεθέαται ἄχραντε· τοὺς καταφθέντας δὲ ζωώσας, θείᾳ δυναστείᾳ ἑαυτῷ συνήγειρεν.

Κάμινον παῖδες πυρίφλεκτον.

Σὲ παρανόμων ἑβραίων ὁ δῆμος τὸν νομοδότην ἐσταύρωσεν, ἀμνημονήσας τῶν σῶν θαυμασίων, Χριςὲ, ὁ ὑπερυψούμενος τῶν πατέρων θεός.

Ἀγαλλομένῃ ψυχῇ τῇ τοῦ πάσχα περιχορεύσωμεν σήμερον ἑορτασίμῳ ἡμέρᾳ, καὶ κράξωμεν ὁ ὑπερυψούμενος.

Ὄλβιος τάφος ὁ σὲ πλουτοδότα σωματικῶς εἰσδεξάμενος, τὸν τριημέρῳ ἐγέρσει πλȣτήσαντα ἡμᾶς τοὺς πτωχεύσαντας, καὶ ἀθλίως λόγε τεθνήξαντας.

Σὲ μακαρίζει ὁ κόσμος παρθένε λόγον μακάριον τέξασαν, τὸν μακαρίους βροτοὺς ἐργασάμενον αὐτῷ πειθαρχήσαντας, θεομήτορ κόρη πανάμωμε.

Ἄφλεκτος πυρὶ ἐν Σινᾶ προσμιλῶν.

Πέτραι τὴν πέτραν τῆς ζωῆς ὅτε κατεῖδον πέτρας ἀρθεῖσαν ὕπερθεν ἐν τῷ κρανίῳ διεῤῥάγησαν, καὶ ἥλιος τὰς αὐγὰς ἐναποκρύψας σκοτασμὸν βοῶν ἐνδέδυται· πάντα τὰ ἔργα κυρίου τὸν κύριον ὑμνεῖτε.

Ὥσπερ νυμφίον ἐκ παστοῦ σε προελθόντα, ἐκ τάφου ὡραιότατον τῶν ἀποστόλων δῆμος ἔβλεψε, καὶ πάσχα ταῖς πατριαῖς συνεορτάζων τῶν ἐθνῶν βοῶν διήγγελλε· πάντα τὰ ἔργα κυρίου τὸν κύριον ὑμνεῖτε.

Τί μετὰ μύρων ὡς θνητὸν τὸν ζωοδότην ζητεῖτε; ἐξεγήγερται ᾅδου κενώσας τὰ βασίλεια, ἐβόα ταῖς γυναιξὶν ἀπὸ τοῦ τάφου μελῳδῶν ἅγιος ἄγγελος.

Τῶν μυροφόρων ὁ χορὸς, θεοκυήτορ, τῇ τοῦ υἱοῦ σου σήμερον ἐξαναςάσει συγχορεύει σοι, καὶ πᾶσα ἡ νοητὴ καὶ ὁρωμένη ἀληθῶς κτίσις κραυγάζουσα.

Μὴ τῆς φθορᾶς διαπείρας κυοφορίαν.

Εὐαγγελίζου ἡ κτίσις Χριστοῦ τὴν ἔγερσιν, ὅσος ὁρώμενος κόσμος τε καὶ ἀόρατος· χεῖρας κροτήσατε καὶ κράξατε συμφω-

νως, ὁ κύριος ἀνέστη κενώσας τοῦ θανάτου τὰ ταμεῖα καὶ τὰ βασίλεια.

Αὕτη ἐστὶν ἡ ἡμέρα τῆς ἀναςάσεως· ἥν περ ἐποίησε μόνος ὁ παντοδύναμος· ταύτῃ χορεύσωμεν, ὁρῶντες τῶν ἀνθρώπων τὴν ἔκπτωτον οὐσίαν ἀπαθανατισθεῖσαν, καὶ τὸ πρῶτον κάλλος φορέσασαν.

Ὁ ἀναςὰς ἐκ τοῦ τάφου, λόγε, τριήμερος τὴν νεκρωθεῖσάν ψυχήν μου τοῖς πλημμελήμασιν ἔγειρον ζώωσον κατεύθυνον πρὸς τρίβους τῶν θείων ἐντολῶν σου, ὅπως σου καταχρέως μεγαλύνω τὴν ἀγαθότητα.

Ἐν τῇ τοῦ πάσχα ἡμέρᾳ φαιδρῶς χορεύσωμεν, καὶ τῇ παρθένῳ τὸ χαῖρε λαμπρῶς βοήσωμεν· αὕτη γὰρ πρόξενος ἡμῖν τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἀθανασίας ἐγένετο τῆς θείας τὸν τῶν ὅλων θεὸν κυήσασα.

Ἐν καμίνῳ παῖδες Ἰσραήλ.

Τῷ ςαυρῷ σου λύσας τὴν ἀρὰν ἐτέθης ἐν μνημείῳ, καὶ ᾅδου τὸ ζοφερώτατον Χριςὲ ὡς δυνατὸς καθεῖλες βασίλειον, καὶ ἀνέστης πᾶσαν τὴν κτίσιν σαυτῷ συναναστήσας· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἀναβάντος σου ἐν τῷ ςαυρῷ ὁ ἥλιος ἐσβέσθη· εἰς ᾅδου δὲ καταβάντος σου φῶς ἔλαμψε ψυχαῖς, ἐν σκότει φιλάνθρωπε ὑπαρχούσαις ποιμαινομέναις ὑπὸ πικροῦ θανάτου· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Δεδεμένον λῦσόν με Χριστὲ σειραῖς ἁμαρτημάτων, καὶ λαμψόν μοι μετανοίας θείαν ἔλλαμψιν, σῶτερ ὁ σκότους ῥυσάμενος τοὺς ἀνθρώπους τοῦ αἰωνίου τῇ σῇ Χριστὲ ἐγέρσει, ἣν ὑμνολογοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἐν ἀγκάλαις φέρουσα Χριστὸν ἐκ σοῦ σωματωθέντα, παρθένε, αὐτὸν δυσώπει ἐγκαλίσασθαι κἀμὲ, νῦν περιπλανώμενον ἀνοδίαις πάσαις τοῦ βίου, καὶ πταίσμασι μυρίοις συναντῶντα γνώμῃ, ῥαθύμῳ καθ' ἑκάστην.

Τύπος τῆς ἁγνῆς λοχείας σου.

Ἴδεν ἥλιος ςαυρούμενον μέσον λῃςῶν σε, λόγε, ἥλιε ἄδυτε,

καὶ ἐσκότασεν· ὄρη βουνοί τε καὶ θάλασσα· ἐκλονήθησαν· ᾅδης ἐτρόμαζεν, δεσμίους ἀπολύσας οὕς περ κατεῖχεν ἀνυμνοῦντάς σε.

Ὤφθης ὥσπερ μέγας ἥλιος ὑπὸ τὴν γῆν μὲν δύνας, ἐξανατείλας δὲ ἄδυτος, σῶτερ, ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ κατηύγασας· ἀκαταπαύστως μεγαλύνομεν.

Σῶτερ Ἰησοῦ ὁ θάνατον τῷ σῷ θανάτῳ λύσας, ἐξαναστήσας δὲ πάντας τοὺς ἐκεῖ κατεχομένους, ἀνάστησον κατωτάτου με λάκκου, κραυγάζω σοι, παθῶν θανατηφόρων καὶ ἁμαρτίας ἐκλυτρούμενος.

Ἦλθον μυροφόροι κλαίουσαι ἐπὶ τὸ μνῆμα ὄρθρου, καὶ μὴ εὑροῦσαί σε, ἴδον ἐν λευκοῖς προσκαθεζόμενον ἄγγελον, καὶ βοῶντα ἠγέρθη ὁ κύριος, σπεύσατε ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τὴν ἔγερσιν.

Φρίττει πᾶσα κτίσις, δέσποινα, τὸ ὑπὲρ νοῦν μυστήριον τῆς λοχείας σου· τίκτεις γὰρ θεὸν Ἐμμανουὴλ, χρηματίσαντα δι' ἡμᾶς παναμώμητε ἄνθρωπον, τὸν λύσαντα θανάτου τὴν δυναστείαν τῷ σταυρῷ αὐτοῦ.

Ὃν φρίττουσιν ἄγγελοι.

Θρηνεῖ πᾶσα κτίσις σου τὸ πάθος ἀγαθὲ, ὁ ἥλιος σβέννυται σοῦ δύναντος σταυρῷ, καὶ οἱ ἐν τῷ σκότει καθειργμένοι ποτὲ μέγα φῶς ὁρῶσιν ὑμνοῦντες σε οἰκτίρμον.

Ἐτρόμαζεν ᾅδης σε ἰδὼν μετὰ ψυχῆς πρὸς τοῦτον γενόμενον Χριστὲ παμβασιλεῦ, καὶ τοὺς ἀπ' αἰῶνος ἀπεδίδου νεκροὺς ἀνυμνολογοῦντας τὴν σὴν φιλανθρωπίαν.

Ὡράθης τοῦ μνήματος Χριστὲ ἐξαναστὰς φερούσαις ἀρώματα ταῖς θείαις γυναιξί· καὶ τούτων τὸν θρῆνον μετεποίησας, παράκλησις πάντων ὑπάρχων εἰς αἰῶνας.

Ἰδοῦσα ὃν ἔτεκες θεὸν ἐκ τῶν νεκρῶν, χαρᾶς ὤφθης ἔμπλεος παρθένε Μαριάμ· αὐτὸν οὖν δυσώπει, πᾶσαν λύπην, ἁγνὴ, τῆς ἡμῶν καρδίας τελείως ἀπαλεῖψαι.

Τὴν φωτοφόρον.

Ὡς κατεῖδεν ἐν ξύλῳ ἐθελουσίως τεθέντα, ὁ εὐγνωμότατος λῃστὴς μνήσθητί μου ἐβόα, ἡνίκα ἔλθῃς Ἰησοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ

σου, καὶ γέγονε παραδείσου οἰκήτωρ πίστει μόνῃ ἀληθεῖ δικαιωθείς.

Σὲ κατιδὼν ἐνεκρώθη ἐν τοῖς νεκροῖς, σῶτερ, ᾅδης· καὶ ἀπεδίδου τοὺς νεκροὺς οὓς κατέπιε πάλαι, δοξολογοῦντάς σου Χριστὲ τὴν ἄῤῥητον δύναμιν, τὸ ἔλεος, τὴν πολλὴν εὐσπλαγχνίαν· δι' ἧς σῶσον καὶ ἡμᾶς παμβασιλεῦ.

Ἦλθον κομίζουσαι μύρα ἐπὶ τὸ μνῆμα γυναῖκες, καὶ κατιδοῦσαι σε Χριστὲ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντα, χαρᾶς ἐπλήσθησαν πολλῆς, καὶ ἀποστόλοις σου ἀπήγγειλαν ὡς ἠγέρθης ἐκ τάφου, συνεγείρας κόσμον ὅλον ἑαυτῷ.

Θαύματος ὑπερφυῶς ἡ δροσοβόλος.

Θάνατον ἐθελουσίως κατεδέξω ἀνυψούμενος σαρκὶ ἐν ξύλῳ, καὶ ὁρῶν σε ἥλιος ἀπεσβέσθη, καὶ τοῦ ναοῦ ἡ φαιδρότης διεῤῥάγη, παντοδύναμε· διό σε ὑμνοῦμεν, ἀναμέλποντες εὐλογείτω ἡ κτίσις.

Ἔβλεψαν οἱ ἐν σκιᾷ πάλαι θανάτου καθεζόμενοι ἄδυτον φέγγος, ἐν αὐτοῖς σου κύριε καταβάντος μετὰ ψυχῆς· καὶ δεσμῶν τῶν αἰωνίων ἀπελύθησαν, μεγάλως ὑμνοῦντές σε, καὶ λέγοντες εὐλογείτω ἡ κτίσις.

Ὄρθριαι πρὸς τὸ μνημεῖον ἀπελθοῦσαι ἐξαστράπτοντα ἄγγελον εἶδον αἱ γυναῖκες, λέγοντα ἐξανέστη ὁ λυτρωτής· τί τὸν ζῶντα ἐν νεκροῖς ἔτι λογίζεσθε ἐ πληθεῖσαι χαρᾶς ἀναβοήσατε εὐλογείτω ἡ κτίσις.

Νέκρωσιν, ἁγνὴ, ὁ σὸς τοῦ ᾅδου ἐργασάμενος υἱὸς, παρθένε, ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται· ὃν δυσώπει φθοροποιοῦ ἁμαρτίας λυτρωθῆναι καὶ κολάσεως πάντας τοὺς ἐν πίστει ἀναμέλποντας εὐλογείτω ἡ κτίσις.

Μυστήριον ξένον ὁρῶ καὶ παράδοξον.

Ἰώμενος τοῦ πρωτοπλάστου τὸ ἄλγημα ἤλγησας κρεμάμενος, σῶτερ, ἐθελουσίως ἐν ξύλῳ, τεθεὶς δὲ ἐν τάφῳ ἑκὼν, τοὺς ὑπνοῦντας συνανέστησας σαυτῷ, ἀνυμνοῦντας τὴν φρικτὴν οἰκονομίαν σου.

Ὡς ἔβλεψε πάλαι χορὸς ἀποστόλων σε ἀναστάντα κύριε, φόβῳ τε καὶ χαρᾷ προσεκύνει· πρὸς οὓς ἀνεβόας, ἰδοὺ αἱ ἐκβάσεις τῶν ῥημάτων μου· μὴ οὖν σκυθρωπάζετε ὑμεῖς, ἀλλ' ἀπαγάλλεσθε.

Σινδόνι σε σῶτερ εἱλίσας κατέθετο Ἰωσὴφ ὁ δίκαιος πόθῳ ἐν καινοτάτῳ μνημείῳ· πύλας δὲ τοῦ ᾅδου σαφῶς καὶ μοχλοὺς συντρίψας ἤγειρας νεκροὺς, οὓς ὁ θάνατος ἰσχύσας πρὶν κατέπιεν.

Ἠγάλλοντο αἱ μυροφόροι ἀκούσασαι τοῦ Χριστοῦ τὴν ἔγερσιν, ὅθεν τοῖς ἀποστόλοις ἐβόων, δράμετε σπουδαίως, ἰδοὺ μὴ λυπεῖσθε, ἀλλὰ χαίρετε ὑμεῖς· ἐξηγέρθη ἐκ νεκρῶν ὁ πάντων κύριος.

Φαιδρότατον ὅλον ἐν κάλλει ἀσύγκριτον, ὡς νυμφίον βλέψασα κόρη ἐκ τῆς τοῦ τάφου παστάδος Χριστὸν ἀναστάντα, χαρᾶς ἐπληρώθης· ὃν ἱκέτευε φθορᾶς καὶ κολάσεως ῥυσθῆναι τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Αὕτη ἡ κλητὴ καὶ ἁγία ἡμέρα.

Δόξα τῷ Χριστῷ τὸν ἐχθρὸν καθελόντι, καὶ σκυλεύσαντι ᾅδην τῇ πρὸς αὐτὸν καταβάσει, καὶ ζωώσαντι τοὺς βροτοὺς οὕς περ ἰσχύσας κατέπιεν ἀνυμνολογοῦντας αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἴδε γυναιξὶ μυροφόροις ἐβόα ὁ φανεὶς ἐξαστράπτων τόπος, ἐν ᾧ κατετέθη ὁ τὸν θάνατον, καὶ τὸν ᾅδην καθελὼν τῇ δυνάμει αὐτοῦ· μὴ οὖν ἐν νεκροῖς τὴν ζωὴν ἐπιζητεῖτε.

Ἅδης συναντήσας σοι κάτωθεν λόγε ἐπικράνθη μὴ σθένων σοὶ προσεγγίσαι, καὶ τάχος οὓς κατέπιεν ἀπεδίδου νεκροὺς τῇ κελεύσει σου, ἀνυμνολογοῦντας τὸ σὸν συμφώνως κράτος.

Ἴδες ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα παρθένε ὃν σαρκὶ ἀποῤῥήτως ἐκυοφόρησας λόγον, καὶ χαρᾶς τὴν ψυχὴν ἐπληρώθης, τὴν αὐτοῦ συγκατάβασιν ἀνυμνολογοῦσα εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωτίζου φωτίζου.

Ὡρῶν ἡμερῶν τε δημιουργὸς ὢν λυτρωτὰ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ ἕκτῃ ἐπονείδιστον θέλων ὑπέστης οἰκτίρμον σταυρὸν, ἵνα ἡμᾶς πάντας ἐκλυτρώσῃς, καὶ καταλλάξῃς Χριστὲ τῷ πατρί.

Στενάζων ὁ ᾅδης καθυπαντᾷ σοι λυτρωτὰ, καὶ σὺν τάχει δεσμώτας οὓς εἶχεν ἀπέστειλεν, θείαις φωναῖς ἀνυμνοῦντάς σου τὴν ὑπὲρ νοῦν λόγε δυναστείαν καὶ φοβερὰν συγκατάβασιν.

Ἦλθον μετὰ μύρων ὄρθρου βαθέος ἐν σπουδῇ τοῦ μυρίσαι σου σῶμα γυναῖκες τὸ ἄχραντον, καὶ πρὸς αὐτὰς ἔφη ἄγγελος, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς ἠγέρθη, χαρᾶς ἐνθέου πληρώθητε.

Φῶς τὸ ἐπιλάμψαν τοῖς καθημένοις ἐν σκιᾷ τοῦ θανάτου παρθένε ἐκ νεκρῶν ὡς ἔβλεψας ἐξανατείλαν ὡς ἥλιον σὺν γυναιξὶ πάσαις μυροφόροις ἐδοξολόγεις χορεύουσα.

Τὸ φαεινὸν ἡμῖν ἐξανάτειλεν.

Δῆμος ἑβραίων σε τὸν μακρόθυμον λόγε ἐσταύρωσε, δῆμον ἄπειρον καὶ ἔθνη ἅπαντα τῇ σῇ σταυρώσει σώζοντα φιλάνθρωπε Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν.

Οὐ παρεσάλευσας λίθου σήμαντρα τῇ ἀναςάσει σου, ὡς οὐκ ἤνοιξας ἐν τῇ γεννήσει σου τῆς παρθενίας κλεῖθρα τῆς τεκούσης σε Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν.

Ξένῳ τῷ σχήματι θεασάμεναι θείως ἀςράπτοντα τὸν ἀσώματον γυναῖκες ἔκθαμβοι γεγενημέναι ἤκουον μὴ κλαίετε, ἀνέστη ὁ κύριος.

Ἅγιον κύριον τῶν δυνάμεων ἄχραντε τέτοκας, τὸν κενώσαντα ᾅδου βασίλεια θεογεννήτορ, καὶ συναναστήσαντα ἀνθρώπου τὸ φύραμα.

Τὸν τοὺς ὑμνολόγους ἐν καμίνῳ.

Τὸν ἐθελουσίως ςαυρωθέντα καὶ τεθέντα ἐν τάφῳ, καὶ καταργήσαντα τοῦ θανάτου τὸ κράτος Χριστὸν τὸν θεόν.

Ὤφθης γυναιξὶν ἐγηγερμένος ἐκ τοῦ μνήματος, σῶτερ, εὐαγγελίστριας ἀποςείλας αὐτὰς ἀποστόλοις σου· διό σε ἀνυμνολογοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θάνατον Χριςὲ τῷ σῷ θανάτῳ θανατώσας ἀνέςης, καὶ ἀθανάτου σου τοὺς θανόντας ζωῆς κατηξίωσας· διό σε ἀνυμνολογοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἔφης μαθηταῖς ἐγηγερμένος, εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον κηρῦξαι σπεύσατε τὴν ἐμὴν δυναστείαν, ἐξαίροντες τὸ σκότος τῆς πολυθεΐας φωτὶ τῆς ἀληθείας.

Ὡς τῶν οὐρανῶν ὑψηλοτέρα, καὶ χερουβὶμ ὑπερτέρα τιμιωτέρα τε παναγία παρθένε τῆς κτίσεως, δυσώπει ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀεί σε δοξαζόντων.

Τὴν ζωοδόχον πηγὴν τὴν ἀέναον.

Ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ πᾶσα σήμερον, καὶ εὐφροσύνην νεφέλαι ῥα-

νάτωσαν· ὁ τῆς δόξης κύριος σταυρωθεὶς ἐγήγερται, φθορᾶς θανάτȣ ἡμᾶς ἐλευθερώσας, καὶ ἀφθαρσίᾳ λαμπρύνας ὡς εὔσπλαγχνος.

Μύρα ποτὲ κομιζούσαις σὺν δάκρυσι ταῖς ἱεραῖς γυναιξὶν ἀπεφθέγγετο ὁ ἀστράπτων ἄγγελος φαιδρῶς, ἐν τῷ μνήματι μετὰ νεκρῶν τὴν ζωὴν τί ἐκ ζητεῖτε; ἰδοὺ ἀνέστη φωτίσας τὰ σύμπαντα.

Ἡ φωταυγὴς τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἔγερσις ὑπὲρ ἡλίου αὐγὰς καταλάμπουσα, τοὺς πιστοὺς ἐν πνεύματι εἰς αἰῶνας ἅπαντας φωταγωγεῖ, ὁδηγεῖ πρὸς σωτηρίαν, ἣν καθαρῷ λογισμῷ ἑορτάσωμεν.

Νενεκρωμένους ἡμᾶς παραπτώμασιν ἡ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον τέξασα, θεοτόκε ζώωσον, καὶ ποιεῖν εὐόδωσον τα πρὸς ζωὴν ἀληθῶς καθοδηγοῦντα, ὅπως πιστῶς σε ἀεὶ μεγαλύνωμεν.

Τὸν ἐν καμίνῳ τοῦ πυρός.

Τὸν ὑψωθέντα ἐν σταυρῷ καὶ ταφέντα ἐν σαρκὶ ἐθελουσίως, καὶ συντρίψαντα πύλας τὰς σιδηρὰς καὶ μοχλοὺς τοῦ ᾅδου, δοξάσωμεν κύριον τὸν ἐξαναστάντα τριήμερον ἐκ τάφου.

Ἀγαλλιάσθω οὐρανὸς εὐφραινέσθω καὶ ἡ γῆ σὺν τοῖς ἀνθρώποις· ὁ Χριστὸς ἐξανέστη, καὶ τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς ἐφάνη οἷς συναλιζόμενος, τούτων εὐφροσύνης ἐπλήρου τὰς καρδίας.

Δακρυρροούσαις γυναιξὶ τὴν χαρὰν ὁ ζωοδότης ἐπεφώνει ἁψαμέναις τῶν τούτου ἱερωτάτων ποδῶν, ὧν πάλαι τὸν κρότον πεφόβηται ἡ προμήτωρ Εὔα ἔνδον τοῦ παραδείσου.

Ἱερωτάταις σε φωναῖς τὴν μητέρα τοῦ θεοῦ δοξολογοῦμεν, ὡς τῶν ἄνω ταγμάτων ἁγιωτέραν σαφῶς, καὶ θείαν γέφυραν μετάγουσαν πρὸς ὑπερκοσμίους βροτοὺς χοροστασίας.

Τὸν ἐκ θεοῦ θεὸν λόγον.

Ὢ τῆς ἑβραίων ἀνοίας, πῶς ἐν ξύλῳ ἀδίκως θανεῖν καταδικάζουσι Χριστὸν δίκαιον μόνον ὑπάρχοντα, καὶ νεκροῖς τοῖς ἐν ᾅδῃ ἐμπνέοντα ζωὴν θεαρχικῶς; οὗ τὴν θείαν τιμῶντες ὑμνοῦμεν ἐξανάστασιν.

Σφραγίδων ἐπικειμένων ἐξανέστης τοῦ τάφου, ἡ πάντων ἐξανάστασις Χριστὲ, καὶ μαθηταῖς πεφανέρωσαι, τὰ ἀπόρρητα τούτους διδάσκων, καὶ πορεύεσθε βοῶν εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον κηρύττοντες τὴν δόξαν μου·

Ἡ τῆς ἐγέρσεως αὕτη παναγία ἡμέρα παράκλησις ὑπάρχουσα ψυχῶν, καὶ εὐφροσύνη χαρμόσυνος, τοὺς πιστοὺς συγκαλεῖται ἐνθέως ἑορτάζειν καὶ βοᾷν, ὁ πατὴρ ὁ υἱός τε καὶ θεῖον πνεῦμα δόξα σοι.

Φωτοκυῆτορ παρθένε τῷ φωτί σου τῷ θείῳ καταύγασον ἡμῶν τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰς καρδίας πρεσβείαις σου· τῶν παθῶν τὴν ὁμίχλην σκεδάζουσα, καὶ πάντας κοινωνοὺς ἀνεσπέρου ἡμέρας ἐργαζόμενη χάριτι.

Προσέχετε λαός μου τὸν νόμον.

Χειρί σου ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον, τὰς χεῖρας προσήλωσαι παντοδύναμε ἐπὶ τοῦ ξύλου, τῆς τοῦ ἐχθροῦ χειρὸς ἡμᾶς ἐκλυτρούμενος.

Ῥαπίσας τὸ τοῦ ᾅδου ἀφώτιστον Χριστὲ δεσμωτήριον, οὓς ἐκέκτητο εἷλες δεσμῶτας, καὶ σεαυτῷ ὡς δυνατὸς ἐξανέστησας.

Ἰδόντες σε Χριστὲ προσεκύνησαν ἐκ τάφου τριήμερον οἱ ἀπόστολοι ἐγηγερμένον, καὶ πανταχοῦ τὴν σὴν ἐκήρυξαν ἔγερσιν.

Στενάζουσαι καὶ δάκρυα ῥαίνουσαι τὸν τάφον τὸν ἅγιον κατελάμβανον θεῖαι γυναῖκες, καὶ ἐδιδάσκοντο Χριστοῦ τὴν ἀνάστασιν.

Τὸν πάντων συνοχέα συνέλαβες πανάμωμε δέσποινα, τὸν συντρίψαντα ᾅδου τὰς πύλας, καὶ ἀναστάντα καθὼς εἶπεν τριήμερον.

Τὸν ἐν τῇ βάτῳ Μωϋσῇ.

Ἐν τῷ σταυρῷ ὑψωθεὶς συνανύψωσας κόσμον, καὶ τεθεὶς ἐν μνημείῳ τοὺς ἐν μνήμασι, σῶτερ, ὑπνοῦντας ἐξεγείρεις, τὴν σὴν δοξολογοῦντας μεγάλην εὐσπλαγχνίαν.

Σὺ κατελθὼν ἐν νεκροῖς ἀπενέκρωσας ᾅδην, καὶ συνέτριψας πύλας τοῦ θανάτου καὶ μοχλούς, καὶ τοὺς πεπεδημένους ἐξάγεις ἐν ἀνδρείᾳ ἡ πάντων σωτηρία.

Ὤφθης τοῖς σοῖς μαθηταῖς ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, ἐφ' ἡμέρας οἰκτίρμον τεσσαράκοντα, αὐτοῖς πιστούμενος, κηρύξαι εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον θεὸν ἐγηγερμένον.

Σὺ εἶ ἡ πάντων ζωή, σὺ νεκρῶν καὶ τῶν ζώντων ἡ παράκλησις λόγε καὶ χαρὰ καὶ φωτισμὸς ὁ λάμψας ἐκ παρθένου, καὶ ἀναστὰς ἐκ τάφου εἰς πάντων σωτηρίαν.

Τῶν γεγενῶν τίς ἤκουσε τοιοῦτον.

Ὁ σταυρωθεὶς τριήμερος ἀνέςης καθὼς προεῖπες ἐκ νεκρῶν, συναναστήσας τὸν κόσμον τῇ ἀναστάσει σου· καὶ γυναιξὶ μυροφόροις πρώταις ἐφάνης φθεγξάμενος τὸ χαῖρε, πάντων χαρὰ τῶν ἐκ ψυχῆς σε ποθούντων πολυέλεε.

Νῦν ἡ φθορὰ ἠφάνισται· Χριστὸς γὰρ ἡ ἀφθαρσία καὶ ζωὴ ἐκ τῶν νεκρῶν ἐξηγέρθη, καὶ συναλίζεται τοῖς ἑαυτοῦ ἀποστόλοις, διδάσκων τούτους τὰ κρείττονα καὶ θεῖα, καὶ προσφωνῶν ἀπὸ Ἱεροσωλύμων μὴ χωρίζεσθε.

Μύρα ποτὲ σὺν δάκρυσι φερούσαις ἄγγελος ἔφη γυναιξὶ, μετὰ νεκρῶν τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα; σήμερον καθὼς προεῖπεν ἠγέρθη, οὐκ ἔςιν ὧδε, κενώσας τὰ μνημεῖα, καὶ τοῖς νεκροῖς ἀθανασίαν ἐμπνεύσας ὡς φιλάνθρωπος.

Ἐκ τῶν νεκρῶν ἰδοῦσα θεοτόκε τὸν σὸν υἱόν τε καὶ θεὸν, ἐγηγερμένον, ἐπλήσθης χαρᾶς, ὑπάρχουσα πάντων αἰτία χαρᾶς τε καὶ εὐφροσύνης· διό σε χαρμοσύνως πᾶσα ψυχὴ ὑμνολογεῖ καὶ δοξάζει ἀειπαρθένε.

Ἐξήνθησεν ἡ ἔρημος ὡσεὶ κρῖνον κύριε.

Ἡ κτίσις θεωροῦσά σε ἐπὶ ξύλου πάσχοντα ἐθελουσίως δέσποτα, ἠλλοιώθη καὶ ἐκυμαίνετο, καὶ νεκροὶ ἐκ τῶν τάφων ἐξανίσταντο.

Γενόμενον ἐν ᾅδῃ σε ζωοδότα κύριε μετὰ ψυχῆς ὡς ἔβλεψεν ὁ παμφάγος θάνατος ἔπτηξεν, ἀπολύων δεσμώτας οὓς κατέπιεν.

Ἐπλήσθη πᾶσα κτίσις χαρᾶς οἰκτίρμον κύριε ἐν νεκρῶν ἐγέρσει σου· ἐν γὰρ ταύτῃ κόσμον συνήγειρας, καθελὼν τοῦ θανάτου τὰ βασίλεια.

Ῥομφαία τὴν ψυχήν σου ἁγνὴ διῆλθεν ἄχραντε, ὅτε Χριςὸν ςlαυρούμενον ἐθεάσω· χαρᾶς ἐπλήσθης δὲ ἐγερθέντα ἐκ τάφου τοῦτον βλέψασα.

Κάμινος ποτὲ πυρὸς ἐν Βαβυλῶνι.

Θνήσκεις ἐν ςαυρῷ ζωὴ ὑπάρχων πάντων, καὶ ὡς νεκρὸς ἄπνυς ἐν μνήματι ἐτέθης μακρόθυμε· καὶ τριήμερος ἐγήγερσαι εἰς κόσμου ἐξανάστασιν· ὅθεν ἐν εὐφροσύνῃ δοξολογοῦμεν τὸ κράτος σου.

Ἤκουσε Σιὼν τὴν ἔγερσιν κυρίου, καὶ εὐφροσύνης νῦν πεπλήρωται· θυγατέρες ταύτης δὲ προφανῶς ἠγαλλιάσαντο, καὶ μαθηταῖς ἐκήρυττον λέγουσαι, μὴ λυπεῖσθε, ὁ ζωοδότης ἐγήγερται.

Ὄρθριαι σπουδῇ γενόμεναι γυναῖκες ἐπὶ τὸν τάφον παρεγένοντο, καὶ ἔνδον προκύψασαι, ἐν λευκοῖς ἔβλεψαν ἄγγελον· καὶ φόβῳ συνεχόμεναι ἤκουον μὴ φοβεῖσθε, ὄντως ἀνέστη ὁ κύριος.

Σὲ τὴν φωτεινὴν νεφέλην τοῦ ἡλίου τοῦ νοητοῦ, θεοχαρίτωτε, ὑμνοῦντες δοξάζομεν· τὰς καρδίας ἡμῶν φώτισον, τὸν σκοτασμὸν διώκουσα πάντα τῆς ῥαθυμίας καὶ τῶν παθῶν θεονύμφευτε.

Ἀνάρχου γεννήτορος.

Ὡς εἶδέ σε ἥλιος δικαιοσύνης ἥλιε ἐν ςαυρῷ ἡπλωμένον, τὸ φῶς συνέςειλε, πέτραι δὲ ἐῤῥήγνυντο φόβῳ, ᾅδης νεκροὺς τάχος ἀπεδίδου ὑμνοῦντας τὸ κράτος σου, ζωοδότα παντοδύναμε.

Τοῦ ᾅδου τὴν ἄπληςον γαςέρα ὁ ὑπέρθεος παραδόξως κενώσας ὡς παντοδύναμος, ἤδη ἐξανέςη ἐν δόξῃ, καὶ μαθηταῖς θείοις καθωράθη· αὐτὸν προσκυνήσωμεν σὺν πατρὶ καὶ θείῳ πνεύματι.

Ἠγέρθη ὁ κύριος, ταῖς μυροφόροις ἔφησεν ὁ φανεὶς ἐν τῷ τάφῳ ἅγιος ἄγγελος, ἄπειτε, καὶ εἴπετε τοῦτο τοῖς μαθηταῖς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ πενθοῦσι καὶ κλαίουσι, τοῦ αὐτὸν ἐκεῖ θεάσασθαι.

Ῥυσθῆναι πανάμωμε ἐκ πειρασμῶν, καὶ θλίψεων, καὶ παθῶν καταιγίδος, καὶ ἀμαυρώσεως, καὶ τῶν πολυπλόκων παγίδων τοῦ πονηροῦ, δυσώπει ἀπαύστως Χριστὸν τὸν θεὸν ἡμῶν, τῶν ἀεί σε μακαριζόντων.

Ὑμνῶ σε, ἀκοὴν γὰρ κύριε.

Ἀνῆλθες ἐν σταυρῷ κύριε δυναςείαν διεζωσμένος, καὶ κατελθὼν εὔσπλαγχνε μετὰ ψυχῆς μέχρι τοῦ ᾅδου, ψυχὰς αἰωνίων δεσμῶν ἔλυσας, καὶ σεαυτῷ οἰκτίρμον συνανέστησας.

Συντρίψας τοὺς μοχλοὺς κύριε, καὶ τὰς πύλας φρικτῶς τοῦ ᾅδου ἰσχύϊ σου δέσποτα, ἐκένωσας αὐτοῦ τὸν πλοῦτον· διὸ τὴν πολλήν σου συγκατάβασιν, καὶ τὴν σεπτὴν ἀνάςασιν δοξάζομεν.

Μυρίσαι τὸ σεπτὸν σῶμά σου ἐν τῷ τάφῳ ἦλθον γυναῖκες· εὑροῦσαι δὲ ἄγγελον καθήμενον ἐπὶ τοῦ τάφου Χριστὲ, δειλιῶσαι καταπλάγησαν· μεθ' ὧν ὑμνολογοῦμέν σου τὴν ἔγερσιν.

Ἁγίων ὑπὲρ νοῦν τὸν ἅγιον ἀπεκύησας θεοτόκε, ἁγιασμὸν λύτρωσιν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτημάτων πιστοῖς μεσιτείᾳ σου παρέχοντα τοῖς τὴν αὐτοῦ δοξάζουσιν ἀνάστασιν.

Τῷ δόγματι τῷ τυραννικῷ.

Ἀνύψωσας φύσιν τῶν βροτῶν Χριστὲ τῇ ἐν ςαυρῷ σου ἀνυψώσει, καὶ τὸν ἐξ ὕψους πεσόντα ἐχθρὸν εἰς χάος ἀπέῤῥιψας, καὶ ταφεὶς ἐξηγέρθης σκυλεύσας τὸν θάνατον.

Συνέτριψας ᾅδου τοὺς μοχλοὺς, καὶ τοὺς πεπεδημένους ἐν ἀνδρείᾳ, Χριςὲ, δεσμώτας ἐγείρεις, τὴν σὴν δοξάζοντας δύναμιν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ μνημείου τριήμερον ἔγερσιν.

Ὡς ἔβλεψε πάλαι σε χορὸς ἁγίων ἀποστόλων ἐκ τοῦ τάφου ἐγηγερμένον ἐν δόξῃ Χριστὲ θυμηδίας ἔμπλεος γεγονὼς, εὐλογεῖτε ἐβόα τὸν κύριον·

Τὸ πένθος σοι ἄχραντε ἁγνὴ ἐτράπη εἰς χαρὰν, ἡνίκα εἶδες τὸν σὸν υἱὸν καὶ δεσπότην Χριστὸν ἐν νεκρῶν τριήμερον ἀναστάντα ἐν δόξῃ, καὶ κόσμον φωτίσαντα.

Ἡ τὸν πρὸ ἡλίου.

Ὤφθης μέσου δύο λῃστῶν ἐσταυρωμένος πολυέλεε· κατατεθεὶς ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ δὲ τοὺς ἐν σκότει καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου ἐξανέστησας, ὑμνολογοῦντας εὔσπλαγχνε τὴν σὴν τριήμερον ἀνάστασιν.

Θάνατος ἀνθρώπων οὐκ ἔτι κυριεύει, καθὼς γέγραπται, ἀφ' οὗ Χριςὸς ἀνέςη ὁ ἀθάνατος, τὰ τοῦ ᾅδου ἀποκενώσας ἄπληστα βασίλεια· ἀγαλλιάσθω ἅπασα ἡ οἰκουμένη ἑορτάζουσα.

Ἔφη μυροφόροις ὁ ἄγγελος ἀστράπτων πρὸ τοῦ μνήματος, τὸν ἐν νεκροῖς ἐλεύθερον τί κλαίετε ἐκζητοῦσαι; καθὼς προεῖπεν ἤδη ἐξεγήγερται, ἄπειτε ἔνθεν χαίρουσαι, καὶ ἀποστόλοις ἀπαγγείλατε.

Ὤφθης πλατυτέρα παρθένε οὐρανῶν θεὸν χωρήσασα, τὸν ὑπὸ σοῦ τεχθέντα ἀγαθότητι, καὶ θανάτῳ ἀθανασίαν πᾶσι δωρησάμενον· ὃν εὐσεβῶς δοξάζοντες, σὲ καταχρέως μακαρίζομεν.

Ἰνδάλματος χρυσοῦ.

Θεὸς ὢν ἀγαθὸς κατηξίωσας καὶ ἄνθρωπος χρηματίσαι, καὶ

ςαυρωθῆναι ἐπὶ ξύλου ἐθελουσίως, εἰς σωτηρίαν τῶν ἀναβοώντων πάντοτε, ἡ οὐσιωθεῖσα ὑμνείτω τὸν κύριον πᾶσα κτίσις.

Ἐν λάκκῳ Ἰωσὴφ κατωτάτῳ σε κατέθετο ἐνειλίσας ἐν ὀθονίοις τε καὶ σμύρνῃ καὶ ἐν ἀλόῃ· ἀλλ' ἐξανέςης σώζων τοὺς πιστῶς κραυγάζοντας, ἡ οὐσιωθεῖσα κ. τ. λ.

Ὠράθης μαθηταῖς παντοδύναμε ἐκ τάφου ἐγηγερμένος, καὶ τούτοις ἔφης, πορεύεσθε εἰς τὸν κόσμον, κηρύξατέ μου τὴν οἰκονομίαν κράζοντες ἡ οὐσιωθεῖσα.

Ἁγίασον ἡμῶν παναγία θεονύμφευτε τὰς καρδίας, ἡ κατιδοῦσα τὸν πανάγιον θεὸν λόγον ἐγηγερμένον, καὶ ἐν εὐφροσύνῃ κράζουσα ἡ οὐσιωθεῖσα.

Ἀπορεῖ πᾶσα γλῶσσα.

Μόνον ἐπάγη σῶτερ ἐπὶ γῆς ὁ σταυρός σου, τὸ τοῦ θανάτου ὅλον οἰκητήριον ἐκ βάθρων ἐσαλεύθη· οἱ δὲ ἐν σκιᾷ καθήμενοι τῇ τοῦ θανάτου, δεσμοῖς ὄντως ἐλύθησαν πάντες, δόξα ἀναβοῶντες τῷ κράτει τῆς δυναστείας σου.

Ἡ γῆ ἐσείσθη, πέτραι διεῤῥάγησαν φόβῳ, βουνοὶ καὶ ὄρη πάντα ἐσαλεύθησαν, καὶ ἥλιος ἐσβέσθη βλέψας ἐν ςαυρῷ κρεμάμενον, μοχλοὶ καὶ πύλαι αἱ σιδηραὶ τοῦ ᾅδου ἐθλάσθησαν Χριστὲ, ὅτε τῇ ἐκ νεκρῶν σου ἐγέρσει κόσμον συνήγειρας.

Νεκρόν σε βλέψας πάλαι ἐν ςαυρῷ ὁ εὐσχήμων, Ἀριμαθίας δέσποτα καθεῖλεν ἐκ τοῦ ξύλου, καὶ σινδόνι τότε καθαρᾷ ἐνείλισε καὶ ἐν μνημείῳ καινῷ πολλῷ σὺν φόβῳ ἀπέθετο σπουδῇ· σὺ δὲ καθὼς προεῖπας ἀνέστης λόγε τριήμερος.

Νομίμων δίχα τέτοκας ἀῤῥήτως τὸν λόγον, ὃν ὑπ' ἀνόμων δέσποινα πανάμωμε βουλήσει ςαυρωθέντα, καὶ κατατεθέντα μνήματι καὶ ἐγερθέντα ἐκ τῶν νεκρῶν ὡς εἶδες, ἐπλήσθης χαρμονῆς· τοῦτον ὑπὲρ ἡμῶν δυσωποῦσα τῶν ἀνυμνούντων σε.

Τεμνομένην θάλασσαν ῥάβδῳ πάλιν.

Ἀναβὰς εἰς ὕψος αἰχμαλωσίαν τὴν ἐν τῷ ᾅδῃ πάλαι συνεχομένην, ὡς κραταιὸς ἔλαβες σῶτερ καὶ συνανέςησας ἑαυτῷ, τριήμερος ἐκ τοῦ τάφου ἐξαναστὰς φιλάνθρωπε ὡς παντοδύναμος.

Νεκρωθέντα πάλαι σε καὶ τεθέντα ἐν τῷ καινῷ μνημείῳ ἰδὼν

ὁ ᾅδης, ὅλος νεκρὸς ἔμεινε σῶτερ καὶ ἀνενέργητος· οἱ νεκροὶ δὲ πάντες τῇ σῇ ἐγέρσει τῇ ζωηφόρῳ χαίροντες δεσμῶν ἐλύθησαν.

Ἐν νεκροῖς τὸν ζῶντα τί ἐκζητεῖτε, ταῖς μυροφόροις ἔφησε πρὸς τὸ μνῆμα φωτοειδὴς ἄγγελος ποτὲ ἐπιφαινόμενος· ἀπελθοῦσαι τάχος τοῖς ἀποστόλοις καταμηνύσαι σπεύσατε τὴν τούτου ἔγερσιν.

Βαβυλωνία κάμινος.

Τὸν σταυρωθέντα κύριον πάλαι θεασάμενος, ἥλιος ἀπέκρυψε τὸ φῶς καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, τὰ ὄρη ἐκλονήθη, καὶ γῆ ἐτρόμαζε, καὶ οἱ πάλαι θανόντες δεσμῶν ἀπελύθησαν.

Ἡνίκα σε ἑώρακεν ᾅδης ὁ παγγέλαστος λόγε παντοδύναμε σαφῶς, πρὸς τοῦτον ἀφικόμενον ἐτρόμαζε, καὶ πάντας νεκροὺς ἀπέλυσεν, ἀνυμνοῦντας τὸ κράτος καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν σου.

Ὁ κύριος ἐγήγερται, πάντες ἀλαλάζωμεν, χεῖράς τε κροτήσωμεν πιστῶς, καὶ χοροὺς συστησώμεθα, τὴν τούτου δυναστείαν ἀνακηρύττοντες καὶ βοῶντες, τὰ ἔργα ὑμνεῖτε τὸν κύριον.

Συνέλαβες πανάμωμε τὸν πάντα συνέχοντα, τοῦτον τε ἐκύησας σαρκὶ σκυλεύσαντα τὸν θάνατον θανάτῳ τριημέρῳ· ὃν ἐκδυσώπησον, τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη νεκρῶσαι, καὶ σῶσαί με.

Τὴν ἐν βάτῳ καὶ πυρί.

Ὡραιώτατε Χριστὲ πῶς σου ἔδυ ἐν σταυρῷ τὸ κάλλος τὸ φαεινόν; πῶς ὑφίσταται ἡ γῆ ὁρῶσά σε κρεμάμενον; πῶς τὴν ἄδικον ὑπέμεινες σφαγήν σου; ὑμνοῦμεν τὴν πολλήν σου καὶ ἄφατον κύριε συγκατάβασιν.

Τριημέρῳ σου ταφῇ ἐσκυλεύθη ὁ ἐχθρὸς, ἐκ τῶν τοῦ ᾅδου δεσμῶν ἀπελύθησαν νεκροὶ, νενέκρωται ὁ θάνατος, ἐκενώθη τὰ βασίλεια τοῦ ᾅδου· διό σε ζωοδότα ἐν ὕμνοις δοξάζοντες μεγαλύνομεν.

Ἡ αἰώνιος ζωὴ πῶς ἐγεύσω δι' ἡμᾶς θανάτου θέλων Χριστέ; πῶς κατῆλθες ἐν νεκροῖς ἡ πάντων ἐξανάστασις, καὶ ἐκένωσας τοῦ ᾅδου τὰ ταμεῖα; διό σε εὐχαρίστως ὑμνοῦμεν ἀπαύστως καὶ μεγαλύνομεν.

Ῥῦσαι πόλιν καὶ λαὸν καταφεύγοντα εἰς σὲ, θεογεννήτορ ἁγνὴ ἡ

κυήσασα Χριστὸν ἐκ πάσης ἐναντίας ὀργῆς καὶ ἁλώσεως ἐθνῶν ἐπιδρομῆς τε, ὅπως σε καταχρέως ἐν ὕμνοις τιμῶμεν καὶ μεγαλύνωμεν.

Ὡς ὄμβρος ἐπ' ἄγρωστιν.

Ψαλμοῖς ἀλαλάξωμεν, κροτήσωμεν τὰς χεῖρας εὐφροσύνως, ἐκ νεκρῶν ὁ ζωοδότης ἐξηγέρθη.

Ἀνῆλθες ζωσάμενος Χριστὲ ἐν τῷ σταυρῷ σου δυναστείαν, καὶ ἀνέστης ἐκ νεκρῶν καθὼς προεῖπας.

Λευχήμων ὁ ἄγγελος ὠράθη γυναιξὶ βοῶν, ἀνέστη ἡ ἀνάστασις πιστῶν καὶ σωτηρία.

Μυρίσαι σε σπεύδουσαι ἀφίκοντο γυναῖκες πρὸς τὸ μνῆμα, ἀναστάντα δὲ ἰδοῦσαι προσεκύνουν.

Ὡς ὄρθρος τὸν ἥλιον προφέρουσα παρθένε ἐν ἀγκάλαις ἐξανέτειλας ἡμῖν τοῖς ἐν τῷ σκότει.

Τὸν ὑπ' ἀγγέλων ἀσιγήτως.

Δῆμος παράνομος ἑβραίων ἐπὶ ξύλου σε ἐσταύρωσε, τὴν διὰ ξύλου τοῖς βροτοῖς γενομένην βλάβην δέσποτα ἰώμενον ἐνθέως· ὅθεν φωναῖς χαριστηρίοις ἀεί σε ὑμνοῦμεν.

Ἶσος πατρὶ Χριστὲ καὶ πνεύματι πεφυκὼς σταυρὸν ὑπέμεινας, καὶ λογισθεὶς ἐν τοῖς νεκροῖς τὰ βασίλεια ἐκένωσας τοῦ ᾅδου παραδόξως, καὶ ἀναστὰς συνήγειρας ἑαυτῷ πᾶσαν κτίσιν.

Ἅδη παμφάγε ποῦ τὸ κέντρον σου; ποῦ σου θάνατε τὸ νῖκος; τῷ ἀναστάντι ἐκ νεκρῶν τεθανάτωσαι, νενέκρωσαι τῷ μόνῳ ζωοδότῃ· ὃν σὺν πατρὶ καὶ πνεύματι οἱ πιστοὶ προσκυνοῦμεν.

Ἵνα θεώσῃ τὸ ἀνθρώπινον, ὁ θεὸς ἄνθρωπος γέγονεν ἐκ σοῦ πανάμωμε ἁγνή· ὃν ἐκ τάφου ὡραιότατον κατεῖδες προελθόντα ὡς νικητὴν τοῦ ᾅδου, καὶ χαρμονῆς ἐπληρώθης.

Ἐν σιναίῳ τῷ ὄρει κατεῖδέ σε.

Ὡς ἀμνὸς πρὸς σφαγὴν ἤχθης δέσποτα ἑκουσίως Ἰησοῦ, οὐκ ἐρίζων οὐ κράζων ὡς γέγραπται· τῷ θανάτῳ σου ἡμᾶς λόγε ἀθανατίζων τοὺς ὑμνολογοῦντάς σου πάθος ἄχραντον, καὶ τὴν ἐκ τοῦ ᾅδου φρικτὴν ἀναβίωσιν.

Συντριβέντας ἡμᾶς ἐκαινούργησας Ἰησοῦ παμβασιλεῦ τῇ σεπτῇ καὶ φρικτῇ ἀναστάσει σου· μαθηταῖς δὲ ὁραθεὶς τὴν εἰρή-

νην σου τούτοις παρέσχου φιλάνθρωπε· ἣν ἡμῖν δώρησαι τοῖς ὑμνολογοῦσι τὴν σὴν θείαν ἔγερσιν.

Ἡ σεπτὴ μυροφόρων συνάθροισις παρεγένετο σπουδῇ πρὸς τὸ ἅγιον δέσποτα μνῆμά σου, τοῦ μυρίσαι σε Χριστέ· ἐν λευκοῖς δὲ κατεῖδον καθήμενον ἄγγελον, ταύταις φθεγγόμενον, τί μετὰ νεκρῶν τὴν ζωὴν βλέπειν θέλετε;

Φωτοδότην ἐκύησας κύριον πύλη οὖσα τοῦ φωτὸς, ἐκ τάφου ἀστράψαντα βλέψασα ἐπληρώθης χαρμονῆς· ἀλλ' αὐτὸν ἐκδυσώπει πένθος μοι δωρήσασθαι κόρη χαρμόσυνον πρόξενον, σεμνὴ, τῆς ἐκεῖ παρακλήσεως.

Τὸ κατάσκιον ὄρος ὁ Ἀμβακούμ.

Ἀποῤῥήτῳ ἑνώσει ὁμοιωθεὶς τοῖς ἀνθρώποις, ὁ μόνος ὑπερούσιος σταυρὸν σαρκὶ ὑπέμεινας, καὶ ἐλογίσθης ἐν τοῖς νεκροῖς, καὶ τριήμερος ἀνέστης ἡ ζωὴ τῶν ἁπάντων.

Ἰησοῦ ὁ θεός μου ὕδωρ ζωῆς χρηματίζων, βαδίζεις κοπιῶν ἐν σαρκὶ, πρὸς τῇ πηγῇ καθέζῃ δὲ, καὶ σαμαρίτιδι γυναικὶ τῆς σοφίας σου τὸ νάμα μυστικῶς ἐπιχέεις.

Νοσημάτων ποικίλων τοὺς προσιόντας σοι, λόγε, καθαίρων τῇ προστάξει σου, σταυρὸν ἑκὼν ὑπέμεινας· καὶ ἐν μνημείῳ κατατεθεὶς, ἐξανέστησας τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων φθαρεῖσαν.

Ἐπὶ σὲ ἡ σοφία πατρὸς ἀνάρχου κατῆλθεν, ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον ἁγνὴ καὶ σαρκωθεῖσα δίχα τροπῆς, ὁδοὺς ζωῆς ἔδειξεν ἡμῖν τοῖς εἰδόσι σε μητέρα μετὰ τόκον παρθένον.

Τὸν ἐν φλογὶ τοῖς παισὶ τῶν ἑβραίων.

Σὺ ἐν σταυρῷ ὑψωθεὶς τῶν ἀνθρώπων πᾶσαν τὴν φύσιν, συνανύψωσας λόγε, καὶ τεθεὶς ἐν μνήματι τοὺς ἐν τάφοις ὑπνοῦντας ἤγειρας τῇ θείᾳ ἐγέρσει σου οἰκτίρμον.

Ἱεριχῶ καὶ Σαλὴμ τὰ πλησίον μετὰ ὑδάτων ἐπελθὼν πρὸς τὸ φρέαρ Ἰακὼβ ἀφίκετο ἡ πηγὴ τῆς σοφίας, ὕδωρ σωτηρίας σαμαρίτιδι νέμων.

Σὺ ὁ τυφλοὺς ὀμματώσας τῷ λόγῳ, καὶ παραλύτους τῇ προστάξει σου σφίγξας, καὶ νεκρὸς τριήμερος ἀνατείλας ἐκ τάφου, τὴν νενεκρωμένην ἀνάστησον ψυχήν μου.

Κόσμȣ παντὸς σωτηρία παρθένε γεγεννημένη, κοσμικῶν με σκανδάλων καὶ παθῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς αἰωνιζούσης λύτρωσαι γεέννης, ὅπως ὑμνολογῶ σε.

Σὲ τὴν ἀκατάφλεκτον βάτον.

Ὕψωσας παλάμας ἐν ξύλῳ τῆς κακῶς ἐκταθείσης τοῦ προπάτορος χειρὸς πρὸς ξύλου βρῶσιν ἀναστέλλων τὴν βλάβην Χριστὲ πολυέλεε.

Ῥήματι παράλυτον σφίγξας καὶ χωλοὺς ἀνορθώσας, ἐσταυρώθης Ἰησοῦ καὶ ἐξανέστης, μαθηταῖς ἐν ἡμέραις πολλαῖς ὀπτανόμενος.

Ἴδε σαμαρίτις γυνή σε προελθοῦσα ἀντλῆσαι, καὶ τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς ἐκ σοῦ λαβοῦσα, ἐκορέσθη Χριστὲ ὁ θεός ἀνυμνοῦσά σε.

Ὦ τῶν ὑπὲρ νοῦν σου θαυμάτων παναγία παρθένε, σὺ γὰρ τέτοκας θεὸν σεσαρκωμένον, τὸν τῇ θείᾳ ἐγέρσει αὐτοῦ πάντας σώσαντα.

Ὡς εἶδεν Ἡσαΐας.

Δεσμούμενος οἰκτίρμον καὶ ἑκουσίως ξύλῳ προσηλούμενος, τὸν δεθέντα πάλαι ταῖς παραβάσεσι λυτροῦσαι· τεθεὶς δὲ τάφῳ τοὺς ἐν τάφοις ἀφυπνώσαντας νεκροὺς ἤγειρας ὑμνοῦντας τὴν σὴν φρικτὴν ἀνάστασιν.

Ὁ κύριος ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν ὡς ἔφησε τριήμερος, καὶ τοῖς ἀποστόλοις συναλιζόμενος ἐβόα, εἰς πάντα κόσμον ἀπελθόντες διαγγείλατε τρανῶς ἅπερ καθορᾶτε μεγάλα μου θαυμάσια.

Ξενίζεται καρδία καὶ ἀκοὴ, σῶτερ, τὴν εὐσπλαγχνίαν σου καὶ οἰκονομίαν καὶ συγκατάβασιν· σαρκὶ γὰρ ἐν γῇ βαδίζων σαμαρίτιδι αἰτούσῃ γυναικὶ ὕδωρ ζῶν παρέσχες ἐνθέου ἐπιγνώσεως.

Ἁγία θεοτόκε τὸν ἐν ἁγίοις ἅγιον κυήσασα λόγον προανάρχου πατρὸς ἐκλάμψαντα, δυσώπει αὐτὸν ἀπαύστως ἁγιάσαι καὶ φωτίσαι τὰς ἡμῶν ψυχὰς καὶ καρδίας τῶν πίστει ἀνυμνούντων σε.

Ἀστέκτῳ πυρὶ ἑνωθέντες.

Σταυρῷ ὑψωθεὶς ἑκουσίως πᾶσαν συνανύψωσας ἀνθρώπων τὴν οὐσίαν· ἐν νεκροῖς δὲ ζωὴ ὑπάρχων λογισθεὶς ἐζώωσας ὑμνοῦν-

τας, σῶτερ, τὴν οἰκονομίαν σου, καὶ τὴν μετὰ δόξης ἀνάστασιν, οἰκτίρμον.

Ὁ κόσμος χαρᾷ ἑορτάζει ἐν τῇ παναγίᾳ σου ἐγέρσει ζωοδότα, ἐν ᾗ πᾶσαν τὴν δυναστείαν ᾅδου κατεπάτησας, καὶ θανάτου κέντρον λόγε ἐναπήμβλυνας, καὶ τὴν ἀφθαρσίαν ἐπήγασας ἀνθρώποις.

Ἰδοῦσα γυνὴ σαμαρίτις κεκοπιακότα σε οἰκτίρμον καὶ ζητοῦντα ὕδωρ πιεῖν ἀθανασίας, κομίζεται νάματα ἐκβοῶσα, δός μοι τὸ ζῶν ὕδωρ κύριε, ὅπως μὴ διψήσω εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον.

Οἶκος τοῦ θεοῦ ἐγνωρίσθης πάναγνε παρθένε θεοτόκε, τούτῳ σάρκα ὑπὲρ λόγον ἐμψυχομένην ἐκ τῶν σῶν δανείσασα παναχράντων κόρη αἱμάτων πανάμωμε· ὅθεν σε τιμῶμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἐν νόμῳ σκιὰν καὶ γράμματι.

Θαμβεῖται ὁρῶν ἐν ξύλῳ ταθέντα Χριστέ σε ἥλιος, κλονεῖται τὰ στοιχεῖα, καὶ σαλεύεται πᾶσα ἡ γῆ, καὶ διαῤῥήγνυνται πέτραι, καὶ ᾅδης κάτωθεν τοὺς ἀπ᾽ αἰῶνος δεσμίους ἀπολύει ἀνυμνοῦντάς σε.

Ἐτέθης Χριστὲ ἐν τάφῳ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάστασις, ἀνέστης δὲ ἐν δόξῃ ἐν ἡμέραις πλείοσι τοῖς σοῖς συναλιζόμενος φίλοις καὶ τούτους κήρυκας, εἰς πάντα κόσμον ἐκπέμπων τῆς φρικτῆς οἰκονομίας σου.

Ὁδοὺς μοι ζωῆς δεικνύων Ἰησοῦ ἐν συμπαθείᾳ πολλῇ, βαδίζεις καὶ καθέζῃ πρὸς τὸ φρέαρ δέσποτα Χριστὲ, καὶ γυναικὶ αἰτουμένῃ ἀθανασίας κρουνοὺς προσεπιπέμπεις ὑμνούσῃ τὴν πολλήν σου συγκατάβασιν.

Σαρκοῦται ἐκ σοῦ Χριστὸς ὑπὲρ λόγον, λόγος ὑπάρχων πατρὸς ἁγία θεοτόκε, καὶ σταυροῦται θέλων δι᾽ ἡμᾶς, καὶ τριημέρῳ ἐγέρσει κόσμου τὰ πέρατα καταφωτίζει· μεθ᾽ οὗ σε καταχρέως μεγαλύνομεν.

Τριστάτας κραταιούς.

Δεσμεύσας τοῦ ἐχθροῦ τὸ ὀλέθριον κράτος, οἷς ὑπέστης δι᾽ ἡμᾶς φιλάνθρωπε δεσμοῖς τῷ σταυρῷ σου εἰρήνευσας κύριε τὰ

διεστῶτα, καὶ τῆς ἔχθρας διέλυσας τὸ μεσότοιχον· ὅθεν ὑμνοῦμέν σε.

Ὁ κύριος καθὼς πρὸ τοῦ πάθους προεῖπεν ἐξανέστη, κραταιῶς σκυλεύσας ὡς θεὸς τὰ τοῦ ᾅδου βασίλεια, ἅπαντάς τε συνεγείρας τοὺς ἐκεῖσε καθεύδοντας, ἀπ' αἰῶνος αὐτὸν μεγαλύνοντας.

Ξενίζοντα μορφῇ καὶ τῷ σχήματι βλέψας μυροφόρων ὁ χορὸς τὸν θεῖον λειτουργὸν παρ' αὐτοῦ ἐδιδάσκετο· ἤδη ὁ Χριστὸς ἀνέστη, ἀπελθοῦσαι κηρύξατε μαθηταῖς ἀθυμοῦσι καὶ κλαίουσιν.

Ἀνέστειλεν ἁγνὴ ὡς νυμφίος ὡραῖος ἐκ νεκρῶν ὁ ἐκ τῶν σῶν λαγόνων σαρκωθεὶς ὑπὲρ νοῦν ἀγαθότητι· ὅθεν σὺν τοῖς ἀποστόλοις κατιδοῦσα ἐδόξαζες τὴν τριήμερον τούτου ἀνάστασιν.

Λυτρωτὰ τοῦ παντὸς παντοδύναμε.

Τὰς ἀχράντους ἐκτείνας παλάμας σου ἐν σταυρῷ ἑκουσίως μακρόθυμε, ἐνηγκαλίσω ἅπαντας, καὶ χειρὸς ἐλυτρώσω τοῦ ἀλλοτρίου· διὰ τοῦτο σε φόβῳ δοξάζομεν.

Ὡς ἐτέθης βουλήσει ἐν μνήματι, οἱ καθεύδοντες ἐν μνήμασι τῇ ἐκ νεκρῶν ἐγέρσει σου συνηγέρθησαν· φόβῳ ἀναβοῶντες εὐλογεῖτε τὰ ἔργα τὸν κύριον.

Θαυμαστὰ καὶ παράδοξα πράγματα, καὶ τυφλοὺς ὀμματοῦντα τῷ ῥήματι, δῆμος ἑβραίων βλέψας σε κατακρίνει θανάτῳ ζωὴν τῶν ὅλων χρηματίζοντα, εὔσπλαγχνε κύριε.

Ἐν ἡμέραις Χριστὲ τεσσαράκοντα τοῖς σεπτοῖς καὶ σοφοῖς ἀποστόλοις σου σαφῶς συναλιζόμενος, ἐπιστώσω τὴν θείαν οἰκονομίαν, δι' ἧς ἔσωσας κόσμον ὑμνοῦντά σε.

Ὡς φρικτός σου ὁ τόκος πανάμωμε, δι' οὗ πάντες φρικτοῦ κατακρίματος λελυτρωμένοι κράζομεν, χαῖρε πάντων ἡ σωτηρία, χαῖρε κόσμου παντὸς ἡ ἀνάκλησις.

Εὔα μὲν τῷ τῆς παρακοῆς νοσήματι.

Ἡπλώθης θελήσει ἐν σταυρῷ, καὶ ἥλιος θεωρῶν σε ὑπεράγαθε, φόβῳ συνέτειλεν ἀκτῖνας· ἐσείσθησαν τῆς γῆς τὰ θεμέλια, καὶ πέτραι διεσχίσθησαν, δέσποτα, καὶ τοῦ ναοῦ τὸ καταπέτασμα.

Μυρίσας σε πάλαι Ἰωσὴφ, σινδόνι τε ἐνειλίσας, ἐναπέθετο

τάφῳ καινῷ· ζωὴ δὲ πάντων ὑπάρχων ἐξανέστης τριήμερος, κενώσας τοῦ ᾅδου βασίλεια θείᾳ δυνάμει παντοδύναμε.

Ὠράθης ἐκ τάφου ἀναστὰς τριήμερος ἀποστόλοις, καὶ ἐβόησας ἄπειτε φίλοι μαθηταί μου, κηρύξατε ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ἃ ἴδετε καὶ ἔγνωτε θαύματα τῆς ὑπὲρ λόγον δυναστείας μου.

Νεκροῖς τὸν ἐμπνέοντα ζωὴν ὡς ἔβλεψας ἐκ τοῦ τάφου παναμώμητε ἐγηγερμένον μετὰ δόξης, ἐπλήσθης θυμηδίας κραυγάζουσα· υἱέ μου καὶ θεὲ μεγαλύνω σου τὴν ὑπὲρ λόγον συγκατάβασιν.

Ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ὁ λόγος.

Ὕψωσε ςαύρωσιν τὴν σὴν εἰκονίζων Μωϋσῆς τὸν ὄφιν, μόνε θεὲ παμβασιλεῦ, ὁ ςαυρωθεὶς δι᾽ ἡμᾶς, καὶ ὄφεως δυσμενοῦς ἰοβόλον ἀφελὼν ἐξ ἀνθρώπων κακίαν, καὶ συντρίψας κάραν τὴν ὀλέθριον.

Μύρα σὺν δάκρυσι φέρουσαι ἔδραμον πρὸς τὸ θεῖον μνῆμα, αἱ μυροφόροι ἐν σπουδῇ ὄρθρου βαθέος, καθὼς ὁ θεηγόρος φησί, καὶ ἀστράπτοντα μορφῇ καὶ στολῇ κατιδοῦσαι νεανίαν φόβῳ κατεπλήττοντο.

Νόσους ἰώμενον λόγῳ παραλύτους ἀνορθοῦντα λόγε, καὶ ἀνιστῶντα τοὺς νεκροὺς ὁ τῶν ἑβραίων λαὸς σὲ κατακρίνει θανεῖν· ἀλλ᾽ ἀνέστης ὡς θεὸς κραταιὸς ἐν δυνάμει, τὸ τοῦ ᾅδου καθελὼν βασίλειον.

Ὤφθη σαρκούμενος πάναγνε ἀῤῥήτως ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων ὁ ὑπερούσιος θεὸς, καὶ λογισθεὶς ἐν νεκροῖς πάντων ὑπάρχων ζωὴ ἐξανέστη κραταιῶς· ὃν ἰδοῦσα ἐπλήσθης θυμηδίας τοῦτον μεγαλύνουσα.

Ἐν πυρὶ φλογὸς παρίστανταί σοι.

Διαῤῥήξας τὸ χειρόγραφον τοῦ Ἀδὰμ τῷ σταυρῷ κύριε τὴν εὐλογίαν νῦν ἐπήγασας ἡμῖν κατάρα ἑκουσίως Χριστὲ γεγενημένος· διό σε εὐλογοῦμεν ἀεὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἴδεν δῆμος ἀναςάντα σε ἱερῶν μαθητῶν κύριε, καὶ θυμηδίας ἐπληρώθη μυςικῆς· πρὸς οὓς ἐβόας, γνῶντες θεόν με ζωοδότην πορεύεσθε κηρύξατέ με ἁπάντων βασιλέα.

Ἀνυμνοῦμέν σου τὴν ςαύρωσιν τὴν σεπτὴν Ἰησοῦ εὔσπλαγχνε· δοξολογοῦμεν τὴν ταφὴν καὶ τὴν φρικτὴν ἀνάστασιν ἐν πίστει,

δι' ἧς ἐκ 7ῶν τοῦ ᾅδου ἐλύθημεν ἀλύτων δεσμῶν, Χριστὲ Θεὲ 7ῶν ὅλων.

Ἰησοῦν ὃν ἐσωμάτωσας ὑπὲρ λόγον ἁγνὴ δέσποινα ἐγηγερμένον κατιδοῦσα ἐκ νεκρῶν ἐβόας, τί ὡραῖον τὸ κάλλος σου υἱέ μου, δι' οὗ πρὸς τὸ ἀρχαῖον Ἀδὰμ νῦν ἐπανῆλθε κάλλος.

Ὅ7ι ἐποίησέ μοι μεγάλα.

Ὡς ἤρθης ἐπὶ ξύλου προσηλούμενος τοῦ σταυροῦ, φωστῆρες ἐναπέκρυψαν τὸ φῶς, καὶ ἐσείετο ἡ γῆ, καὶ οἱ ἐν ᾅδου τῶν δεσμῶν ἐλευθεροῦντο σῶτερ.

Συντρίψας τοῦ θανάτου πύλας λόγε καὶ τοὺς μοχλοὺς, ἀνέσ7ης μετὰ δόξης, κραταιῶς ἀφαρπάσας οὓς περ πρὶν εἶχεν δεσμῶτας, ὡς Θεὸν δοξολογοῦντάς σε.

Ἡ γῆ πανηγυρίζει, ἑορτάζει ὁ οὐρανὸς τὴν ἔγερσιν τοῦ πάντων ποιητοῦ, δι' ἧς ἔσωσεν ἡμᾶς ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ τῆς φθορᾶς δοξολογοῦντας αὐτόν.

Φωτός σου ταῖς ἀκτῖσι διασκέδασον τῆς ἐμῆς ἀγνοίας Θεοτόκε τὴν ἀχλὺν, ὅπως πίστεως φωναῖς ὑμνολογῶ διηνεκῶς τὰ θαυμάσια.

Οὐκ ἐν σοφίᾳ καὶ δυνάμει.

Ἀνῆλθες λόγε ἐν σταυρῷ πρὸς ζωὴν ἐπανάγων με· ἐλογχεύθης τὴν πλευρὰν, ἀθανασίας παρέχων μοι κρουνοὺς ἀνυμνοῦντι σου τὴν ἀγαθότητα.

Ἵνα ἐγείρῃς τοὺς ἐν τάφοις ὑπνοῦντας ἀθάνα7ε, ἐλογίσθης ἐν νεκροῖς· φθορᾶς δὲ μείνας ἀμέτοχος, ἀνέστης τριήμερος ὡς παντοδύναμος.

Νεκρὸν ἰδοῦσαι τὸν ζωὴν τοῖς νεκροῖς παρεχόμενον μυροφόροι, ἐν σπουδῇ μυρίσαι ἤρχοντο κλαίουσαι· ἐξεγηγερμένον δὲ μαθοῦσαι, ἔχαιρον.

Ὁ κατὰ φύσιν τὴν οἰκείαν ὑπάρχων ἀόρα7ος, καθωράθη σαρκωθεὶς ἐκ σοῦ πανάμωμε δέσποινα, καὶ σταυρὸν καὶ θάνατον θέλων ὑπέμεινεν.

Τὸν ἐν τῷ σταυρῷ σαρκὶ προσηλωθέντα.

Σταύρωσιν ἑκὼν ὑπέστης λόγε, καὶ λογισθεὶς ἐν τοῖς νεκροῖς

τριήμερος ἀνέστης, ἀπαθανατίζων τοὺς βροτοὺς, ἐπιγνόντάς σου τὴν δυναστείαν.

Τί μετὰ νεκρῶν ἐπιζητεῖτε τὸν ζωοδότην καὶ Θεόν; ἀνέστη, καθὼς εἶπεν, ἔφη μυροφόροις γυναιξὶν ὁ ἀσώματος φανεὶς ἀστράπτων.

Ὤφθης μαθηταῖς ἐγηγερμένος καὶ ἐπὶ πλείοσιν αὐτοῖς ἡμέραις συνηλίζου, τούτους εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς λόγε κήρυκας ἐξαποστέλλων.

Κύριον Θεὸν ἀποτεκοῦσα τὸν κυριεύοντα, ἁγνὴ, ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, δεῖξον ἀκυριεύτους ἡμᾶς ἐνεδρεύοντος ἐχθροῦ δολίου.

Ὁ τόκος σου ἄφθορος ἐδείχθη Θεὸς ἐκ λαγόνων σου προελθών.

Ὑψώθης σαρκὶ ἐπὶ τοῦ ξύλου, ἐν λάκκῳ ἐτέθης κατωτάτῳ, καὶ ἀνέστης δόξῃ, συνεγείρας ἑαυτῷ πάντα τὸν κόσμον· ὅθεν συμφώνως εὐεργέτα ἀνυμνοῦμέν σε.

Ῥαινούσαις τὰ δάκρυα ὡς μύρα ὁ ἄγγελος ἔφη μυροφόροις, τί τὸν ζῶντα ἐν τάφῳ μετὰ νεκρῶν ἐπιζητεῖτε; ἐξηγέρθη λύσας τοῦ ᾅδου τὰς ὠδῖνας ὡς φιλάνθρωπος.

Ἰδόντες Χριστὸν ἐγηγερμένον οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, ἐνθέου χαρμονῆς ἐπληροῦντο ἐπὶ πλείσταις συνεσθίοντες αὐτῷ ἡμέραις, καὶ διδασκόμενοι τὰ σωτήρια καὶ κρείττονα.

Ὡς πύλη φωτὸς ἐκ τῶν ᾅδου κευθμώνων τὸν ἥλιον ἰδοῦσα, ἀνατείλαντα κόρη καὶ φωταγωγήσαντα τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, θείας ἐπλήσθης θυμηδίας παναμώμητε.

Δι' ἀγάπησιν οἰκτίρμον τῆς σῆς εἰκόνος.

Ὡς ὑψώθης ἐπὶ ξύλου ἐθελουσίως, γῆ καὶ βουνοὶ ὄρη ἐσαλεύθησαν τρόμῳ πάσχοντά σε βλέποντα, οἰκτίρμον μακρόθυμε.

Δεδοικὼς σου τὴν κατάβασιν, σῶτερ, ᾅδης οὕς περ νεκροὺς κατεῖχεν ἀπεδίδου σὺν τάχει ἀνυμνολογοῦντάς σου τὴν ἄφραστον δύναμιν.

Ἡ ἀσύνετος ὁρῶσά σε τῶν ἑβραίων συναγωγὴ, οἰκτίρμον, τοὺς τυφλοὺς ὀμματοῦντα ἔκτεινεν, ὑπάρχοντα ζωὴν καὶ ἀνάστασιν.

Θεωρήσασα ἐκ τάφου ἐγηγερμένον τὸν σὸν υἱὸν παρθένε, τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις ἄχραντε συνέχαιρες, μεθ' ὧν σε δοξάζομεν.

Πάντα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ.

Ἐπὶ σταυροῦ σε κατιδὼν λῃστὴς εὐγνώμων, μνήσθητί μου ἐκραύγαζε δέσποτα καταπλαγεὶς τὴν πολλὴν δυναστείαν σου, καὶ τὴν ὑπὲρ νοῦν σου φρικτὴν οἰκονομίαν.

Ὤφθης Χριστὲ ταῖς γυναιξὶ, χαίρετε λέγων συμπαθῶς ὡς φιλάνθρωπος, τῆς Εὔας προφανῶς διαλύων τὴν λύπην, καὶ χαροποιῶν τοὺς βροτοὺς τῇ σῇ ἐγέρσει.

Πάλαι τυφλῷ ἐκ γενετῆς ὡς ἐδωρήσω, φωτοδότα τὸ φῶς Ἰησοῦ, οὕτως μου τὰ τῆς καρδίας ἄνοιξον ὄμματα, τοῦ κατανοεῖν σου τὸ φῶς τῶν προσταγμάτων.

Ῥῦσαι γεέννης με πυρὸς, καὶ αἰωνίου κατακρίσεως, ἄχραντε· κόπασον τῶν λογισμῶν τὸν ἄγριον κλύδωνα, ἴθυνον πρὸς τοὺς γαληνοὺς ζωῆς λιμένας.

Λίθος ἀχειρότμητος ὄρους.

Ἔτεινας παλάμας ἐν ξύλῳ, τῆς πρὸς τῆς βρώσεως τὸ ξύλον δέσποτα χειρὸς ἐκταθείσης τὴν ψυχοφθόρον βλάβην ἰώμενος· ὅθεν τὴν ἀκατάληπτον οἰκονομίαν σου δοξάζομεν.

Πύλας καὶ μοχλοὺς τοῦ θανάτου τῇ καταβάσει σου συντρίψας, ᾅδου τὰ βασίλεια πάντα τῇ σῇ δυνάμει σῶτερ ἐκένωσας, καὶ ἀναστὰς τριήμερος τὴν οἰκουμένην κατελάμπρυνας.

Ἔφης ὀπτανόμενος σῶτερ τοῖς σοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις μετὰ τὴν ἀνάστασιν, κόσμον διαδραμόντες πίστει κηρύξατε ἃ ἐν ἐμοὶ κατίδετε φρικτὰ καὶ ἄῤῥητα θαυμάσια.

Ἴδες τὸν Χριστὸν ἐγερθέντα μετὰ γυναίων μυροφόρων, καὶ μεταβαλοῦσα τὸν θρῆνον εἰς εὐφροσύνην τοῦτον ἐδόξαζες, ὅθεν μεγαλοφώνως σε θεοκυήτορ μεγαλύνομεν.

Ἐξέστη τὰ σύμπαντα.

Δεσμούμενος δέσποτα καὶ ξύλῳ προσηλούμενος, ἔλυσας δεσμῶν με ἁμαρτίας, καὶ τῇ ἀγάπῃ τῇ σῇ προσήλωσας· ὅθεν εὐχαρίστως σου ὑμνῶ τὴν μεγαλειότητα καὶ τὴν ἄφραστον δύναμιν.

Ὁ πάλαι κατάκριτος Ἀδὰμ ἐπιφανέντος σου, σῶτερ, ἐν τῷ ᾅδῃ, ἀπελύθη τῆς καταδίκης τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν· δόξα τῇ πολλῇ σου ἐκβοῶν, λόγε, ἀγαθότητι Ἰησοῦ πολυελέε.

Ξενίζων ὀπτάνεται ταῖς γυναιξὶν ὁ ἄγγελος ἔνδον καθεζόμενος τοῦ τάφου, καὶ προσφωνεῖ, τίνα ἀφίκεσθε ὄρθριαι ζητοῦσαι; ὁ Χριστὸς ἤδη ἐξεγήγερται θανατώσας τὸν θάνατον.

Ἁγία πανάμωμε τὸν ἐν ἁγίοις ἅγιον ἐπαναπαυόμενον τεκοῦσα, τοῦτον ὡς εἶδες ἐκ τάφου λάμψαντα καθάπερ νυμφίον ἐκ παστοῦ, ὕμνοις ἐμεγάλυνες τὴν αὐτοῦ συγκατάβασιν.

Παῖδας εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ.

Τὴν ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀμαυρωθεῖσαν φιλάνθρωπε φύσιν ἀνακτώμενος, ἔτεινας παλάμας σου ξύλῳ προσηλούμενος, καὶ τὴν πλευρὰν τὴν ἄχραντον ἐξορυττόμενος· διά σου τὴν πολλὴν εὐσπλαγχνίαν ἀνυμνολογοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὡς ἔβλεψε κάτω σε ὁ ᾅδης σκυλεύοντα τούτου τὰ βασίλεια, οὓς πάλαι κατέπιε φόβῳ σου νεκρούμενος νεκροὺς ἐδίδου ἅπαντας, λόγε, κραυγάζοντας τὸν κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα.

Θρηνούσαις ἐβόα μυροφόροις τῷ λίθῳ καθήμενος ὁ ἄγγελος, δρόμῳ ἀπαγγείλατε μαθηταῖς τὴν ἔγερσιν τοῦ ζωοδότου· ἤδη γὰρ ὄντως ἐγήγερται, τοῦ ᾅδου καθελὼν τυραννίδα, καὶ τοῦ διαβόλου συντρίψας τὴν κακίαν.

Ἕνα μὲν δοξάζω τῇ οὐσίᾳ τριάδα, κηρύττω τρισὶ προσώποις δὲ τὴν μίαν θεότητα, πατέρα τὸν ἄναρχον, υἱὸν, καὶ πνεῦμα ἅγιον· βοῶν ἑκάστοτε, τὸν κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα.

Ὡς ὤφθη θεὸς ἐκ σοῦ παρθένε μὴ λύσας τῆς παρθενίας ὅλως σήμαντρα, οὕτως ἐξεγήγερται λίθου τὰ σφραγίσματα καταλιπὼν ἀσάλευτα, ὃν κατιδοῦσα χαρᾶς ἐπλήσθης εὐλογοῦσα τὴν τούτου θείαν δυναστείαν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἅπας γηγενής.

Ἄνω ἀνελθὼν εἰς ὕψος μακρόθυμε ἐθελουσίως σταυροῦ, εἵλκυσας τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῶν βαράθρων τῆς ἀπωλείας πρὸς φῶς· κατατεθεὶς δὲ μνήματι ζωὴ ὑπάρχων Χριστὲ, τοὺς ἐν τάφοις ἤγειρας καθεύδοντας, τῇ σεπτῇ καὶ ἐνδόξῳ ἐγέρσει σου.

Μύρα σοι χορὸς γυναίων ἐκόμιζε τῷ τῆς ζωῆς χορηγῷ· καὶ κατανοήσασα σε ἐγηγερμένον, εὐηγγελίσατο τοῖς μαθηταῖς τὴν

ἔγερσιν σε συνηγμένοις ὁμοῦ καὶ πενθοῦσιν, οἵ τινες ἰδόντες σε, φωτισμοῦ καὶ χαρᾶς ἐπληρώθησαν.

Ἥλιε Χριστὲ ἐν ᾅδῃ γενόμενος μετὰ ψυχῆς ὡς θεὸς, τοῖς ἐκεῖ καθεύδουσι πεπεδημένοις ἐκ τοῦ αἰῶνος τὸ φῶς τὸ σὸν φαιδρῶς ἐπέλαμψας· καὶ ἐξανέστησας τῇ ἁγίᾳ τούτους ἀναστάσει σου, ἀνυμνοῦντας τὴν σὴν συγκατάβασιν.

Νεύματι τὸ πᾶν παρθένε τὸν φέροντα θεὸν ἐκύησας, ἄνθρωπον γενόμενον δι᾽ εὐσπλαγχνίαν θεοχαρίτωτε· ὃν ἐκτενῶς ἱκέτευε φωταγωγῆσαι ἡμῶν τὰς καρδίας, τῶν μακαριζόντων σε ὡς ἁγνὴν ἀληθῶς θεομήτορα.

Ἄσωμεν τῷ κυρίῳ τῷ ποιήσαντι θαυμαστὰ τέρατα
ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ· ᾠδὴν ἐπινίκιον ὅτι δεδόξασαι.

Διὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ κύριε, τῆς τοῦ ξύλου ἅπαντες ἐῤῥύσθημεν κατάρας· διό σου δοξάζομεν τὴν ἀγαθότητα.

Ὁ σταυρωθεὶς βουλήσει ἐξεγήγερται, τὰ ταμεῖα ἅπαντα σκυλεύσας τοῦ θανάτου, Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν· αὐτὸν δοξάσωμεν.

Ξένῃ μορφῇ ἰδοῦσαι ἐξαστράπτοντα μυροφόροι ἄγγελον, τὴν θείαν ἐμυοῦντο τοῦ κτίστου ἀνάστασιν χαρᾶς πληρούμεναι.

Ἀνατολὴ παρθένε ἐχρημάτισας τοῦ ἡλίου ἄχραντε τοῦ τῆς δικαιοσύνης, δι᾽ οὗ ἐξ ἀγνωσίας σκότους ἐῤῥύσθημεν.

Τὸν ποιητὴν τῆς κτίσεως ὃν φρίττουσιν ἄγγελοι,
ὑμνεῖτε λαοὶ καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας
τοὺς αἰῶνας.

Θεὸν σαρκὶ σταυρούμενον ὁ ἥλιος βλέψας ἐσκοτίζετο, καὶ γῆ ἐσαλεύθη, καὶ ἐῤῥήγνυντο πέτραι.

Ἐκ τῶν νεκρῶν τριήμερος Χριστὸς ἐξηγέρθη, καὶ συνήγειρε πάντας τοὺς ἐν σκότει θανάτου καθημένους.

Ὤφθης μετὰ τὴν ἔγερσιν τοῖς σοῖς ἀποστόλοις, καὶ ἐπλήρωσας τούτους εὐφροσύνης, οἰκτίρμον, ἀνεικάστου.

Πατέρα τὸν παναίτιον, λόγον συναΐδιον, καὶ πνεῦμα θεοῦ ἄκτιστον, τριάδα ὑμνήσωμεν ἀπαύστως.

Ῥῦσαι ἡμᾶς κολάσεως καὶ τῆς αἰωνίου κατακρίσεως, τοὺς σὲ ἀνυμνοῦντας ἁγνὴ θεογεννήτορ.

Σὲ τὴν μακαρίαν ἐν γυναιξὶν καὶ εὐλογημένην τοῦ Θεοῦ.

Ἔτεινας παλάμας ἐπὶ ςαυροῦ τὸν κατατεινόμενόν με πολλαῖς μεθοδίαις τοῦ πλάνου, οἰκτίρμον, ἀνακτώμενος.

Πύλας τοῦ θανάτου καὶ τοὺς μοχλοὺς λύσας, ἐκ νεκρῶν τριήμερος ἐξανέστης ἡ πάντων, οἰκτίρμον, ἐξανάστασις.

Ἔβλυσας νεκροῖς τὴν ὄντως ζωὴν, καὶ ἐξαναστὰς τριήμερος ἀνελήφθης ἐν δόξῃ, ὁρώντων τῶν σεπτῶν μαθητῶν.

Ἵλεων ἡμῖν ἀπέργασαι ἄχραντε παρθένε τὸν σὸν υἱὸν καὶ θεὸν τὸν ἁπάντων τοῖς πίστει ἀνυμνοῦσί σε.

Ὅτι ἐγὼ εἰμι θεὸς ὁ σάρκα.

Ὥσπερ ἀνύψωσε πάλαι τὸν ὄφιν Μωϋσῆς, οἰκτίρμον, οὕτω σὺ ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀνυψώθης, τοῦ ἀλάςορος ἐχθροῦ τὴν ἰοβόλον κακίαν ἀποῤῥαπίζων, καὶ διασώζων ἡμᾶς.

Δόξα τῇ δόξῃ σου δεδοξασμένε Ἰησοῦ· τεθεὶς γὰρ ἐν μνημείῳ ὡς νεκρὸς ἐθελουσίως, ἐξανέςης ὡς θεὸς, συνεγείρας τὸν κόσμον τῇ σῇ ἐγέρσει ὡς παντοδύναμος.

Ἤδη ἐγήγερται ὁ ζωοδότης ἐκ νεκρῶν ἐβόα, γυναιξὶ πάλαι ὁ ἄγγελος ἀςράπτων· μὴ θρηνεῖτε οὖν λοιπὸν, ἀλλὰ τοῖς ἀποςόλοις τὴν τούτου ἔγερσιν ἀπαγγείλατε.

Ἅγιε κύριε ὁ γεννηθεὶς ἐκ τῆς ἁγνῆς παρθένου, σταυρωθεὶς τε καὶ ταφεὶς ἐθελουσίως, καὶ ἀναςὰς ἐκ τῶν νεκρῶν, ταῖς αὐτῆς ἱκεσίαις τὰ σὰ ἐλέη πᾶσι κατάπεμψον.

Τὸν τοῦ παντὸς δημιουργὸν καὶ σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἱερεῖς ὑμνεῖτε, λαὸς ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὑπνολογοῦμέν σου Χριστὲ τὴν τριήμερον ἀνάςασιν, καὶ τὴν φαεινοτάτην ἀνάληψιν ἐν πίστει ἀεὶ δοξολογοῦμεν.

Τὸν σταυρωθέντα δι' ἡμᾶς καὶ νεκρὸν τεθέντα μνήματι, καὶ τῇ τούτου ἐγέρσει φωτίσαντα τὸν κόσμον Χριστὸν ὑπερυψοῦμεν.

Ἥλιε ἄδυτε Χριστὲ ὁ ταφεὶς καὶ ἀναςὰς ἐκ νεκρῶν, φωταγώγησον πάντων ἡμῶν τὰς διανοίας δοξάζειν σε ἀπαύστως.

Ἱκετηρίαν τῷ ἐκ σοῦ σαρκωθέντι λόγῳ ποίησον, θεοτόκε παρθένε, ἡμᾶς ὅπως οἰκτείρῃ τοὺς τεταπεινωμένους.

Μεγαλύνομεν Χριστὲ τὴν σὴν πανάχραντον.

Ὡς ἀμνὸς ἐπὶ σφαγὴν προσήχθης δέσποτα Χριςὲ ὁ Θεὸς, καὶ τοῖς τραύμασί σου οἷς ἑκουσίως ὑπέςης, τῶν δαιμόνων πᾶσαν πονηρὰν πληθὺν ἐτραυμάτισας.

Συνετρίβησαν μοχλοὶ τῇ παρουσίᾳ σου τοῦ ᾅδου Χριςὲ, καὶ ἀνέςησαν οἱ ἀπ' αἰῶνος θανόντες, ἀνυμνοῦντες σὲ τὸν νικητὴν καὶ πάντων δεσπόζοντα.

Ἡ ἁγία σου Χριςὲ ἐκ τάφου ἔγερσις ὑπάρχει ζωή· ἡ ἀνάλκης δὲ διηνεκὴς εὐφροσύνη, ἣν ἐν πίςει ἅπαντες ἡμεῖς νῦν προεορτάζομεν.

Φῶς ἡμῖν τὸ ἐκ φωτὸς παρθένε ἄχραντε ἐκύησας, καὶ ἐμειώσας τῆς ἀθεΐας τὸ σκότος· ὅθεν πάντες πίστεως φωναῖς ἀνυμνολογοῦμέν σε.

Τὴν θείαν ἐννοήσας σου κένωσιν.

Ἡ πρὶν τῇ ἁμαρτίᾳ κατάκριτος φύσις ἡμῶν, παμβασιλεῦ, τῇ σῇ προσλήψει ἠλέκται, ὑμνολογοῦσά σου φόβῳ τὴν ἔγερσιν καὶ θείαν ἀνάληψιν.

Θαμβεῖται ἀσωμάτων τὰ τάγματα κατανοοῦντά σε Χριςὲ φορέσαντα σῶμα γήϊνον, καὶ ἐπιβάντα νεφέλῃ, καὶ πρὸς τοὺς οὐρανοὺς ἀνερχόμενον.

Ἰδοῦσαι ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια τὰ σὰ Χριστὲ παμβασιλεῦ, τῇ σῇ ἀνόδῳ ἐξέστησαν αἱ τῶν ἀγγέλων δυνάμεις, καὶ φόβῳ καὶ χαρᾷ προσεκύνησαν.

Κροτήσωμεν τὰς χεῖρας· ὁ κύριος ἐξεγερθεὶς ἐκ τῶν νεκρῶν πρὸς οὐρανοὺς ἀνελήλυθεν, ὑποταγέντων ἀγγέλων αὐτῷ ὡς ποιητῇ καὶ θεῷ ἡμῶν.

Ἡσαΐα χόρευε.

Ἱερὰν πανήγυριν πᾶσα κτίσις ἄγει ἐμφανῶς, τῇ ἀναλήψει τῇ σῇ λόγε καὶ θεὲ, ἐν ᾗ προσενήνοχας τῷ πατρί σου ἥν περ ἐξ ἡμῶν φύσιν ἀνέλαβες ὑπὲρ λόγον, ἀναλλοίωτε.

Ὡς θεὸς συνέτριψας πύλας ᾅδου σῶτερ καὶ μοχλοὺς, καὶ ἀναςὰς ἐκ νεκρῶν πρὸς τοὺς οὐράνους αὔριον ἀνέρχεσαι, τῶν ταγμάτων τῶν ἀγγελικῶν πύλας διάρατε ἐκβοώντων μετ' ἐκπλήξεως.

Σοῦ τὴν θείαν ἄνοδον θαυμαζόντων θείων μαθητῶν, ἐπέςη-

σαν ἐμφανῶς ἄγγελοι αὐτοῖς, βοῶντες ὃν βλέπετε ἀνιόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, οὕτως ἐλεύσεται μετὰ δόξης κρῖναι ἅπαντας.

Ἣν Χριστὲ δεδώρησαι πρὸς τὰ ἄνω πάλαι ἀνιὼν εἰρήνην τοῖς μαθηταῖς, ταύτην καὶ ἡμῖν πλουσίως κατάπεμψον ἐν ἀγάπῃ πάντας συντηρῶν, ὅπως συμφώνως σε τὸν σωτῆρα μεγαλύνωμεν.

Φωτοφόρον ὄχημα τοῦ ἡλίου σὺ τοῦ νοητοῦ γεγένησαι ἀληθῶς ἄχραντε ἁγνὴ, δι' οὗ οἱ καθήμενοι ἐν τῷ σκότει ἔβλεψαν τὸ φῶς τῆς ἐπιγνώσεως, καταχρέως σε δοξάζοντες.

Ἀσεβεῖς οὐκ ὄψονται τὴν δόξαν.

Ἀναλαμβανόμενος ἐκ γῆς πρὸς οὐρανοὺς, οὓς οὐκ ἔλιπες τῷ πατρὶ συνεδρεύων δέσποτα καὶ τῷ πνεύματι, μαθητὰς εὐλογήσας ἀνυμνοῦντάς σε φιλάνθρωπε.

Ἀσωμάτων τάξεις σε ὡς εἶδον Ἰησοῦ, μετὰ σώματος οὐρανοῖς ἐπιβάντα, χαίρουσαι κατεπλήττοντο τὴν πολλήν σου κύριε πρὸς ἀνθρώπους συγκατάβασιν.

Τὴν ληφθεῖσαν δέσποτα οὐσίαν ἐξ ἡμῶν ἐν τῷ θρόνῳ τῷ πατρικῷ ἐνιδρύσας κύριε κατεκάλλυνας, μεθ' ἧς μέλλεις ἔρχεσθαι κρῖναι κόσμον παντοδύναμε.

Τὴν ἁγνὴν ἁγνεύοντι τιμήσωμεν νοῒ, καλλονὴν τὴν Ἰακὼβ ταῖς ἐνθέοις πράξεσι καλλυνόμενοι, εὐσεβῶς ὑμνήσωμεν ὡς μητέρα τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

Λυτρωτὰ τοῦ παντός.

Χερουβὶμ ἐπὶ ὤμων ὀχούμενος ἀνελήφθης ἐν δόξῃ, ὁρώντων σε τῶν μαθητῶν σου κύριε, καὶ βοώντων ἀπαύστως, πάντα τὰ ἔργα εὐλογεῖτε κυρίου τὸν κύριον.

Εὐλογῶν μαθητὰς ἀνεφέρετο εἰς τὸ ὕψος Χριστὸς, τὸν παράκλητον τούτοις ἐκπέμψαι ψάλλουσι καὶ συμφώνως βοῶσι, πάντα τὰ ἔργα εὐλογεῖτε κυρίου τὸν κύριον.

Καθελὼν τὸ τῆς ἔχθρας μεσότοιχον τοὺς θνητοὺς τῷ πατρί σου κατήλλαξας, καὶ ἀνελθὼν ἀνήγαγες ἣν προσείληφας σάρκα, ἄναρχε λόγε ὑπεράνω ἀρχῶν καὶ δυνάμεων.

Τὸ κοινὸν τῶν πιστῶν ἱλαστήριον, τὴν ἑτοίμην ἀνθρώπων βοή-

θειαν, τὴν πρὸς τὸν κτίστην γέφυραν τὴν μετάγουσαν πάντας πρὸς σωτηρίαν, τοῦ Θεοῦ τὴν μητέρα δοξάσωμεν.

Εὔα μὲν τῷ τῆς παρακοῆς νοσήματι.

Ἐξ ὄρους Χριστὲ τῶν ἐλαιῶν νεφέλη σε ὥσπερ θρόνος καθυπέλαβε, πάντων τῶν θείων μαθητῶν σου ὁρώντων, καὶ ἐν τρόμῳ βοώντων σοι, μὴ λίπῃς ὀρφανοὺς οὓς ἠγάπησας δι' εὐσπλαγχνίαν ἀδιήγητον.

Κατῆλθες τὸ πρὶν ἄνευ σαρκὸς (1), ἀνέρχῃ δὲ σῶμα φέρων, ὃ προσείληφας· φόβῳ δὲ πύλαι οὐρανῶν σοι ἀνοίγονται· καὶ νόες οὐράνιοι ὁρῶντες καταπλήττονται, δέσποτα, τὴν δι' ἡμᾶς σου συγκατάβασιν.

Τί ἵστασθε βλέποντες ὑμεῖς τὴν ἄνοδον τὴν φρικώδη; πάλαι ἔφησαν ἄγγελοι θείοις ἀποστόλοις· ὃν τρόπον θεωρεῖτε, ἐλεύσεται καὶ πάλιν ἐπὶ γῆς κρῖναι ἅπαντας, ὁ μετὰ δόξης ἀνερχόμενος.

Συνοῦσα τοῖς θείοις μαθηταῖς ἡ πάναγνος, καὶ ὁρῶσα ὃν ἐγέννησε γῆθεν ὑψούμενον ἐβόα· ἀνέρχῃ πρὸς πατέρα συνάναρχον, τῆς δόξης σου πληρῶσας τὰ σύμπαντα, δεδοξασμένε μόνε κύριε.

Τὴν δέησιν ἐκχεῶ πρὸς κύριον.

Πληρώσας τὰ ἐπὶ γῆς τῆς δόξης σου, ἀνελήφθης μετὰ δόξης ἀφράστου, καὶ τῷ πατρὶ προσηγάγω τὴν σάρκα ἣν ἐξ ἡμῶν διὰ σπλάγχνα ἐφόρεσας, καὶ ὕμνησαν οὐρανῶν αἱ δυνάμεις σε μόνε φιλάνθρωπε.

Ἐπάρθητε ἐπουράνιοι πύλαι καὶ εἰσδέξασθε θεὸν σαρκοφόρον, αἱ νοεραὶ ἀνεβόων δυνάμεις ταῖς πυνθανομέναις, τίς οὗτος ὃν λέγετε· καὶ αἴνεσιν ὡς ποιητῇ τῶν ἁπάντων ἀπαύστως προσάξατε.

Τὴν ἄνοδον τὴν φρικτὴν θεώμενοι οἱ τοῦ λόγου μαθηταὶ ἀνεβόων· πέμψον ἡμῖν τὸ πανάγιον πνεῦμα, καὶ ὀρφανοὺς μὴ ἐάσῃς τοὺς δούλους σου γινώσκοντάς σε ἀληθῆ καὶ θεὸν καὶ βροτὸν, ἀναμάρτητε.

Ἐθέωσας τῶν βροτῶν τὴν οὐσίαν, ἀπορρήτως γεννηθεὶς ἐκ παρθένου, ὁ τοῦ πατρὸς ὁμοούσιος λόγος, καὶ ἀνελήφθης ἐν δόξῃ δωρούμενος εἰρήνην σου τοῖς μαθηταῖς, καὶ τῷ κόσμῳ τὸ πλούσιον ἔλεος.

(1) Hoc dicitur contra illos haereticos, qui Christi corpus caelo delatum, et per Mariam ceu per fistulam traductum, in mundum venisse affirmabant.

Παῖδες ἑβραίων ἐν καμίνῳ.

Πάθος καὶ θάνατον ὑπέστης, καὶ τριήμερος ὡς εἶπας ἐξηγέρθης, καὶ πρὸς τοὺς οὐρανοὺς ἀνῆλθες, μελῳδούντων τῶν μαθητῶν σου κύριε ὁ θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Πνεῦμα ἡμῖν ὡς ἐπηγγείλω τὸ πανάγιον ἀπόστειλον οἰκτίρμον, οἱ σοφοὶ μαθηταὶ ἐβόων, τὸ σοφίζον καὶ συνετίζον ἅπαντας, τοὺς πίστει σε ὑμνοῦντας.

Χεῖρας κροτήσατε τὰ ἔθνη, ἀλαλάξατε θεῷ ἐν εὐφρόσυνῃ· ἀνελήφθη ἰδοὺ καὶ κάθηται ἐν δόξῃ ἐν δεξιᾷ ὡς σύνθρονος τοῦ πατρὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Κόλπους πατρῴους μὴ κενώσας ἐν τοῖς κόλποις σου ὁ λόγος ἀνεκλίθη, ἀλογίας ἡμᾶς ῥυσάμενος παρθένε τοὺς μελῳδοῦντας κύριε ὁ θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Ἑπταπλασίως κάμινον.

Ὁ μορφωθεὶς ὡς γέγραπται ὑπὲρ νοῦν τὸ ἀλλότριον, καὶ διὰ παθῶν πᾶσι πιστοῖς ἀπάθειαν σαφῶς δωρησάμενος, ἀπὸ τῆς γῆς ἀνέρχεται νῦν ἐμφανισθῆναι τοῦ πατρὸς τῷ προσώπῳ, ἀγγέλων θρόνων κυριοτήτων αὐτὸν δοξολογούντων εἰς πάντας.

Λευχημονοῦντες ἄγγελοι ἀποστόλοις ἐπέστησαν, ἐπαπορουμένοις τῷ καινῷ θεάματι τῆς σῆς ἀναλήψεως, λέγοντες, ὑμεῖς τί ἀτενίζοντες οὕτως θαμβεῖσθε εἰς τὸ ὕψος; Ἰησοῦς οὗτος πάλιν, ἐλεύσεται ὃν τρόπον ὁρᾶτε κρῖναι κόσμον.

Πάντα πληρώσας κύριε ὡς θεὸς ἀδιάστατος, πρὸς τοὺς οὐρανοὺς μετὰ σαρκὸς ἀνέδραμες, καθυποταγέντων σοι ἀγγελικῶν δυνάμεων, καὶ χαρμονικῶς τῶν μαθητῶν ἀνυμνούντων, καὶ φόβῳ μελῳδούντων ἱερεῖς εὐλογεῖτε.

Θεοκυήτορ πάναγνε τῆς ψυχῆς μου τὰ τραύματα, καὶ τῆς ἁμαρτίας τὰς οὐλὰς ἐξάλειψον, πηγαῖς ἀποσμήχουσα ταῖς ἐκ πλευρᾶς τοῦ τόκου σου, καὶ τοῖς ἐξ αὐτῆς ἀποκαθαίρουσα ῥείθροις· πρὸς σὲ γὰρ ἀνακράζω καὶ πρὸς σὲ καταφεύγω, καὶ σὲ ἐπικαλοῦμαι τὴν μόνην προστασίαν.

Ἔφριξε πᾶσα ἀκοή.

Ἄρατε πύλας νοητῶς ἐπουράνιοι δυνάμεις· ἀφίκεται ὁ βασι-

λεὺς ἡμῶν θνητὴν οὐσίαν ἀναλαβόμενος, καὶ εἰσελεύσεται θεὸς ὑπάρχων καὶ ἄνθρωπος πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἐργασάμενος φρικτὰ καὶ παράδοξα.

Ψάλατε πάντες συνετῶς, ἀλαλάξατε θεῷ τῷ ποιήσαντι ἔργα παράδοξα, καὶ ἀνελθόντι πρὸς τὰ οὐράνια, καὶ ἀποστόλοις τὸ σεπτὸν πνεῦμα καταπέμψαντι, τὸ ἁγιάζον ἡμᾶς τοὺς δοξάζοντας αὐτοῦ τὴν θεότητα.

Λέλυται ᾅδης σῇ ταφῇ, καὶ ἀνάστασις ἀνθρώποις δεδώρηται τῇ ἀναστάσει σου, καὶ κατηυγάσθη γῆ καὶ οὐράνια τῇ ἀναλήψει σου Χριστὲ, μόνε ἀναλλοίωτε καὶ παντοδύναμε, ὁ δωτὴρ τῶν ἀγαθῶν καὶ σωτὴρ ἡμῶν.

Φωνήν σοι τὴν τοῦ Γαβριὴλ μετὰ πάντων τῶν ἀγγέλων προσφέρομεν, χαῖρε παλάτιον τοῦ βασιλέως τὸ φωτεινότατον, χαῖρε ἡ γῆν τοῖς οὐρανοῖς παρθένε συνάψασα, δι' ἧς σωζόμεθα, οἱ εἰδότες σε ἁγνὴν θεομήτορα.

Σοῦ ἡ τροπαιοῦχος δεξιά.

Σοῦ τὴν ἐπὶ γῆς καινοπρεπῆ ἀγνοησάντων ἀγγέλων κατάβασιν, ταύτην ἀναβαίνοντος ἐν οὐρανοῖς μαθητιῶσι λέγοντες, τίς οὗτος ὑπάρχει ὁ βασιλεὺς τῶν δυνάμεων;

Σταύρωσιν ἑκούσιον Χριστὲ καθυπομείνας ἀνέστης τριήμερος, αὖθις ἀνελήφθης τε εἰς οὐρανοὺς, τῶν μαθητῶν ὁρώντων σε καὶ ἐκπληττομένων τὴν ὑπὲρ νοῦν δυναστείαν σου.

Νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ παντοδυνάμῳ βουλήσει τιθέμενος, ὁ ἀπερινόητος τῶν ἐλαιῶν ἐξ ὄρους νῦν ἀνέδραμεν ἄνω πρὸς τὸ ὕψος νεφέλῃ προσεποχούμενος.

Τάγματα ἀγγέλων ἀληθῶς ἐπουρανίων ἁγνὴ ὑπερβέβηκας, λόγον σωματώσασα τὸν τοῦ πατρὸς· ὃν ἐκτενῶς ἱκέτευε, πράξεων ἀλόγων ἡμᾶς ῥυσθῆναι πανάμωμε.

Τὸν τοὺς ὑμνολόγους ἐν καμίνῳ.

Τὸν πρὸς τὸν ἀρχίφωτον πατέρα ἀνελθόντα ἐν δόξῃ, καὶ καταπέμψαντα ἀποστόλοις τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε.

Ἄσατε καὶ ψάλατε κυρίῳ, ἀλαλάξατε αἱ πατριαὶ τῆς γῆς·

ἀνελήφθη ἐν δόξῃ γὰρ σήμερον συνάψας τοῖς ἐπουρανίοις ἡμᾶς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἄνδρες γαλιλαῖοι τί ὁρῶντες εἰς τὸ ὕψος ἐν φόβῳ, οὕτως ἑστήκατε; μαθηταῖς οἱ ἀσώματοι ἔλεγον· ὃν τρόπον βλέπετε, καὶ πάλιν Χριστὸς ἐν δόξῃ ἥξει.

Ἡ ἀγεωργήτως ἐκβλαστήσασα τὸν οὐράνιον στάχυν, τὸν διατρέφοντα θεϊκῇ δυναστείᾳ τὰ σύμπαντα, παρθένε, ἔμπλησον πεινῶσαν τὴν ταπεινὴν ψυχήν μου.

Τύπος τῆς ἁγνῆς λοχείας σου.

Πάθος καὶ σταυρὸν καὶ θάνατον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέστης ὁ ὑπεράγαθος, καὶ ἐξαναστὰς θεοπρεπῶς ἀνελήλυθας πρὸς τὸν ἄναρχον λόγε πατέρα σου· διό σου προσκυνοῦμεν τὴν ἀκατάληπτον θεότητα.

Κράζει Μωϋσῆς ἐν πνεύματι, ἀγγελικαὶ δυνάμεις ἐνισχυσάτωσαν τῷ παμβασιλεῖ σωματικῶς ἀναβαίνοντι ἀπὸ γῆς πρὸς τὰ ἄνω βασίλεια, καὶ θρόνῳ καθιστῶντι τῷ πατρικῷ φύσιν τὴν ἔκπτωτον.

Πύλαι νοητῶς ἐπάρθητε, προφητικῶς ἐβόα Δαυὶδ ἐν πνεύματι· ὁ μονογενὴς υἱὸς θεοῦ ἐβασίλευσεν ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἄνεισι σαρκὶ πρὸς τὸν πατέρα, ὃν κατερχόμενος οὐκ ἔλιπεν.

Ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐν θαλάσσῃ.

Συναλιζόμενος ἐν τεσσαράκοντα τοῖς μαθηταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θείαν ἐκ τάφου σῶτερ ἀνάστασιν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ θεῖον συνθέμενος αὐτοῖς ἐξαποστέλλειν, ἐν φωναῖς ἀνελήφθης, ἐν δόξῃ ἐπ' ὤμοις χερουβικοῖς, φρικτῶς ἐποχούμενος.

Πύλας ἐπάρατε, γνῶτε παράδοξα, νοεραὶ δυνάμεις ταῖς ἀνωτέραις ἐβόων, ὁ βασιλεὺς τοῦ παντὸς σῶμα γήϊνον φέρων ἀνῆλθε πρὸς ἡμᾶς εἰς προανάπαυσιν αὐτοῦ, τοὺς ἀνθρώπους θεώσας δι' εὐσπλαγχνίαν πολλὴν καὶ ἄμετρον ἔλεος.

Ἀποκρυβὴν αὐτοῦ σκότος ὁ θέμενος τῇ ἀσωμάτῳ φύσει, ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων ὁ ἐπιβαίνων θεὸς, σαρκωθεὶς ἐκ παρθένου νεφέλης φωτεινῆς, διὰ νεφέλης ἀπὸ γῆς πρὸς τὸ ὕψος ἀνῆλθεν, ὁρώντων μαθητῶν τὴν ἔνδοξον ἄνοδον.

Ἡ ἀγεώργητος γῆ ἡ βλαστήσασα τὸν τοῦ παντὸς τροφέα τὸν ὑπανοίγοντα χεῖρα, καὶ εὐδοκίᾳ αὐτοῦ ἐμπιπλῶντα πᾶν ζῶον

ἰσχύϊ θεϊκῇ, στήριξον ἄρτῳ ζωτικῷ παρειμένας καρδίας τῷ κόρῳ τῶν δυσχερῶν ἡμῶν παραπτώσεων.

Ἰνδάλματος χρυσοῦ.

Τὴν φύσιν τοῦ Ἀδὰμ προσλαβόμενος, καὶ ταύτην θεώσας, λόγε, πρὸς τὸν ἀρχίφωτον ἀνήγαγές σου πατέρα, καταπλαγείσης πάσης ἀσωμάτων τάξεως, καὶ ἀναβοώσης, ὑμνείτω τὸν κύριον πᾶσα ἡ κτίσις.

Ἠλίας προτυπῶν τὴν φρικώδη σου ἀνάβασιν, ζωοδότα, θείῳ ἐν πνεύματι ἐδείχθη ἁρματηλάτης, καὶ πρὸς τὸ ὕψος ὅλος ἀπὸ γῆς ἐφέρετο, μέλπων σοὶ τῷ κτίστῃ, ὑμνείτω τὸν κύριον πᾶσα κτίσις καὶ ὑπερυψούτω.

Αἰνέσατε θεὸν, ἀλαλάξατε τὰ ἔθνη, κροτεῖτε χεῖρας, συμφώνως ψάλατε, ἐν δόξῃ Χριστὸς ἀνῆλθεν, ὁ βασιλεύων· ὅθεν πρὸς ἡμᾶς ἐλήλυθε σῶσαι τοὺς βοῶντας ὑμνείτω τὸν κύριον πᾶσα κτίσις.

Κυρίως σε, ἁγνὴ, καταγγέλλοντες δοξάζομεν θεοτόκον· σὺ γὰρ τὸν ἕνα ἀπεκύσας τῆς τριάδος σεσαρκωμένον· ὃν σὺν τῷ πατρὶ καὶ πνεύματι μελῳδοῦμεν ὑμνείτω ὡς κύριον πᾶσα κτίσις.

Ἀπορεῖ πᾶσα γλῶσσα.

Ὁ μετὰ δόξης ἄρτι ἐπιβαίνων νεφέλῃ τίς ἄρα πέλει, ἔφησαν ἀνώτεραι αἱ τάξεις ταῖς βοώσαις πύλας νοητὰς διάρατε· θεὸς ὁ μόνος τὰ ἐπὶ γῆς συνάψας σεπτῶς τοῖς οὐρανοῖς, τούτῳ μεγαλωσύνην καὶ δόξαν φόβῳ προσάξωμεν.

Ἡ ἀπωσθεῖσα φύσις ἐν Ἐδὲμ καθορᾶται ἐν τοῖς ὑψίστοις θρόνῳ πατρικῷ ἐνιδρυμένη παραδόξως, καὶ προσκυνουμένη πάντοτε ὑπὸ ἀγγέλων, ὑπ᾽ ἀρχαγγέλων, θρόνων, δυνάμεων, ἀρχῶν· δόξα τῷ εὐδοκήσαντι οὕτως μόνῳ θεῷ ἡμῶν.

Ὁρᾶτε ἔφης λόγε μαθηταῖς λυπουμένοις τῇ σῇ ἀνόδῳ· καθίσατε προσμένοντες ἐν πίστει ἕως ἔλθῃ θεῖος πρὸς ὑμᾶς παράκλητος ἐκ τῶν ὑψίστων, τῶν χαρισμάτων πάντων ἡ ἄφθονος πηγή· οὗτος ὑμᾶς διδάξει τὰ πάντα ὡς ὑπεράγαθος.

Τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων.

Τὴν κατάκριτον καὶ παραβάσει φθαρεῖσαν ἀνήγαγες δέσποτα φύσιν ἀνθρώπων ὑπεράνω τῶν ἀγγέλων, ὡς εὔσπλαγχνος.

Ἀνελήλυθας πρὸς οὐρανὸν μετὰ δόξης, ὑμνούντων σε κύριε τῶν ἀσωμάτων ὡς τῶν ὅλων ποιητὴν καὶ θεὸν αὐτῶν.

Τὸν παράκλητον, τῆς ἀληθείας τὸ πνεῦμα, ἀπέςειλας δέσποτα τοῖς μαθηταῖς σου, ἀνελθὼν εἰς οὐρανοὺς ὑπεράγαθε.

Σωματούμενος ἐκ σοῦ προῆλθεν ὁ λόγος, τὴν ἔκπτωσιν ἄχραντε τῶν προπατόρων διὰ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν ἀνορθούμενος.

Ἀστέκτῳ πυρὶ ἑνωθέντες.

Πᾶσαν ὁ θεὸς ἐκπληρώσας τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν ἀνελήφθης, καθορώντων τῶν μαθητῶν σου, καὶ φόβῳ βοώντων σοι, εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα τὸν κύριον.

Ἄνδρες ἀληθῶς γαλιλαῖοι τί ἐνατενίζετε οὕτω τῷ δεσπότῃ πρὸς οὐρανοὺς ἀνερχομένῳ, ἔλεγον οἱ ἄγγελοι· ὃν ὁρᾶτε, πάλιν οὗτος μέλλει ἔρχεσθαι κρῖναι πᾶσαν κτίσιν, κριτὴς πάντων ὑπάρχων.

Πνεῦμα τὸ εὐθὲς, πνεῦμα θεῖον, πνεῦμα τὸ συνών σοι ἀμερίςως, ὡς ὑπέσχου, πέμψον ἡμῖν, ὁ ταῖς νεφέλαις δόξῃ ἐποχούμενος, θεοῦ λόγε, θεῖοι, ἀπόςολοι, ἔκραζον ὅπως σε ὑμνῶμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἐκ σοῦ τοῦ θεοῦ ἡ σοφία οἶκον ἑαυτῇ δομησαμένη ἐσαρκώθη, ἀποῤῥήτῳ συγκαταβάσει, κόρη ἀπειρόγαμε· σὺ γὰρ μόνη πάντων γενεῶν ἐκλέλεξαι ἄφθορος ἀφθόρου εἰς κατοικίαν λόγου.

Καινὸν θαῦμα καὶ θεοπρεπές.

Ὁ μετὰ δόξης ἐν ἀλαλαγμῷ ἀνερχόμενος, ὡς ὁ προφήτης πάλαι φησὶν, οὗτος πάντων κύριός ἐστι καὶ δεσπότης· ψάλατε ἔθνη, τούτῳ πίστει ψάλατε, καὶ τρόμῳ αὐτὸν δοξολογεῖτε τὸν ἐργάσάμενον ἀνεξιχνίαστα καὶ ἀπόῤῥητα.

Κατηφιῶσιν ἔφη μαθηταῖς, οὐ χωρίζομαι εἰς τὸν αἰῶνα ὅλως ὑμῶν, εἰ καὶ πρὸς τὸν πέμψαντα πατέρα ὑπάγω· ἄπειτε, κόσμον ὅλον μαθητεύσατε γινώσκειν θεὸν ἀληθινόν με, τὸν ἐργασάμενον ἃ ἐθεάσασθε καὶ ἠκούσατε.

Εἰρήνην πᾶσιν ἔφησας Χριςὲ, καὶ νεφέλη σε ὑπολαβοῦσα αὖθις φωτὸς, πάντων καθορώντων, ἀπὸ γῆς ἀνυψώθης· καὶ ἀνελθὼν ἐπέκεινα ἐκάθισας ἁπάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας· διὸ ὑμνοῦμεν τὴν πολυύμνητον δυναστείαν σου.

Φωτὸς δοχεῖον φαίνει σε ἁγνὴ ὁ ἐκ σοῦ ἀτρέπτως σαρκωθεὶς ἀῤῥήτως θεὸς, ἐν σταυρῷ ὑψώσας τοῦ Ἀδὰμ τὴν οὐσίαν, καὶ ἐν νεκροῖς πρωτότοκος γενόμενος, καὶ μένων θεὸς ἐν τοῖς ὑψίστοις, ἅμα πατρί τε καὶ θείῳ πνεύματι δοξαζόμενος.

Ὁ καθήμενος ἐν δόξῃ.

Ὁ ἀπρόσιτος τὴν φύσιν, πρόσιτός μοι γενόμενος, ὡς ἐμὲ φορέσας, ὅλην μου τὴν φύσιν ἐλάμπρυνε, καὶ τῇ αὐτοῦ ἀναλήψει ἀνεβίβασεν ὑπεράνω ἁπάσης ἀρχῆς καὶ δυνάμεως.

Διφρελάτης ὁ Ἠλίας τὸν αἰθέρα διήρχετο, προτυπῶν σου πάλαι λόγε τοῦ θεοῦ τὴν ἀνάληψιν· ὡς γὰρ ἐν ἅρματι σῶτερ ἐποχούμενος, τῇ νεφέλῃ πρὸς τοὺς πατρικοὺς κόλπους ἔφθασας.

Μαθητῶν ἀτενιζόντων τὸ φρικτὸν τῆς ἐπάρσεως καὶ ἐκπληττομένων, θεῖοι προσεφθέγγοντο ἄγγελοι· ἄνδρες ὑμεῖς γαλιλαῖοι καθὼς βλέπετε, οὕτως ἥξει πάλιν ὁ αὐτὸς κρῖναι ἅπαντας.

Ἀναπλάττεις συντριβεῖσαν καὶ φθορᾷ ὑποκύψασαν τὴν βροτείαν φύσιν ἄχραντε θεὸν σωματώσασα, καὶ ὑπὲρ φύσιν τεκοῦσα ἀπειρόγαμε· ᾧ κραυγάζομεν δόξα Χριστέ.

Παῖδας εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ.

Ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων νεφέλῃ ἐποχούμενος, νῦν ἀναλαμβάνεται εἰς τὰ ἐπουράνια, ἔνθα ὑπῆρχε πρότερον, καὶ τὸν παράκλητον ἐκπέμπει μαθηταῖς ἀνυμνοῦσι καὶ ὑπερυψοῦσιν αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Σταυρὸν καὶ ταφὴν καθυπομείνας βουλήσει ἀνέστης παντοδύναμε, καὶ τοῖς ἀγαπῶσί σε ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ὀπτανόμενος ἐχαροποίεις αὐτούς· εἶθ᾽ οὕτω τε αὐτοὺς εὐλογήσας, πρὸς τὸν σὸν πατέρα ἀνῆλθες μετὰ δόξης.

Μυήσας σαφῶς τὰ ὑπὲρ λόγον ὁ λόγος τοὺς θεολόγους ἀναβέβηκε, πέμψας ὡς ὑπέσχετο ἐπὶ μαθητὰς αὐτοῦ τὸ παντουργὸν καὶ σύνθρονον πνεῦμα· βοώντων αὐτῷ, τὸν κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα καὶ ὑπερυψοῦτε.

Ἡ πύλη θεοῦ ἡ κεκλεισμένη, ἣν μόνος διώδευσεν ὁ ὕψιστος, ἴθυνον πρὸς τρίβους με θείας, καὶ διάνοιξον τῆς σωτηρίας πύ-

λας μοι θεοχαρίτωτε· πρὸς σὲ γὰρ καταφεύγω παρθένε μόνη προστασία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Λίθος ἀχειρότμητος ὄρους.

Ἕως ἂν ἐνδύσησθε, ἔφης τοῖς μαθηταῖς, σθένος ἐξ ὕψους, κάθησθε ὁμοῦ συνηγμένοι· ἐγὼ γὰρ ἤδη ἀναλαμβάνομαι, καὶ τοῦ πατρὸς τὸν σύνθρονον ἀποστελῶ ὑμῖν παράκλητον.

Δεῦτε μυστικῶς συνελθόντες πάντες εἰς ὕψος θεωρίας, ὄμμασι κατίδωμεν νοὸς ἀναληφθέντα καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν ὡς σύνθρονον πατρὸς τὸν λόγον τὸν ἀΐδιον.

Ἥλιος ἐκ τάφου ὡραῖος ἐξανατείλας ὁ δεσπότης, ὥσπερ σελασφόρους ἀκτῖνας τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ ἐξέλαμψεν τοὺς ἀποστόλους φαίνοντας, καὶ τὴν ἀχλὺν ἀποδιώκοντας.

Φεῖσαί μου Χριστὲ ὅτ' ἂν ἔλθῃς κρῖναι τὸν κόσμον μετὰ δόξης, λῦσον τὴν ἀχλὺν τῆς ψυχῆς μου ταῖς ἱκεσίαις τῆς κυησάσης σε· καὶ κληρονόμον ποίησον τῆς οὐρανίου βασιλείας σου.

Πρὸς σὲ ὀρθρίζω τὸν δι' εὐσπλαγχνίαν.

Θανάτου κράτος θείᾳ δυναστείᾳ καθελὼν ἐξανέστης τριήμερος Χριστέ μου, καὶ πρὸς οὐρανοὺς μετὰ δόξης ἀνῆλθες, τῶν σῶν μαθητῶν ἀνυμνούντων θεόν σε καὶ φιλάνθρωπον.

Ἡμᾶς μὴ λίπῃς ὀρφανοὺς οἰκτίρμον· ὡς ὑπέσχου δὲ πέμψον τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα, οἱ σοὶ μαθηταὶ, λυτρωτὰ, προσεφώνουν, ἡνίκα ἐκ γῆς ἀνερχόμενον ἴδον σε φιλάνθρωπε.

Ἰδοὺ τὸ πνεῦμα μέλλει κατιέναι ἐπὶ γῆς νῦν ἐν γλώσσαις πυρίναις, ὅπως δείξῃ πυρίνους σαφῶς τοὺς πηλίνους τοῦ λόγου σεπτοὺς μαθητὰς, καταγγέλλοντας τοῦτον ὡς φιλάνθρωπον.

Βροτείαν φύσιν ἐκ τῆς ἀπειράνδρου ἐνδυσάμενος λόγε δι' ἄκραν εὐσπλαγχνίαν, βεβαίαν ἡμῖν ταύτην δέδωκας σκέπην καὶ τεῖχος ἀεὶ, τοῖς εἰδόσι θεόν σε καὶ φιλάνθρωπον.

Νόμων πατρῴων οἱ μακαριστοί.

Τὰ διεστῶτα ἀγαθότητι ἐπισυνάψας λόγε πανυπεράγαθε, καὶ πατάξας τὸν πολέμιον τῷ πάθει τῆς σαρκός σου, πρὸς τὸν πατέρα, ὅν περ οὐ κατέλιπες ποτὲ, μετὰ δόξης ἀνέδραμες, τῶν μαθητῶν βοώντων, τὸν κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα.

Κατελεήσας οὓς ἠγάπησας κεκακωμένους σῶτερ ἐχθροῦ δεινότητι, ἐλαιῶν ἐξ ὄρους δέσποτα βλεπόντων ἀνελήφθης τῶν μαθητῶν σου πῶς μετὰ σαρκὸς θαυμαζόντων σὲ νεφέλη ὑπέλαβε, χερουβικὸς ὡς θρόνος· διό σε σὺν αὐτοῖς εὐλογοῦμεν.

Οὐ καταλείψω ὀρφανοὺς ὑμᾶς υἱοὶ καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας μου· ἀνελθὼν δὲ τὸν παράκλητον ἀποςελῶ ἐξ ὕψους, ὑμᾶς μυοῦντα τὰ ὑπὲρ κατάληψιν καὶ νοῦν, καὶ πυρίνους δεικνύοντα μεθέξει τοὺς πηλίνους, ἐβόας μαθηταῖς σου οἰκτίρμον· ὅθεν σὺν αὐτοῖς σε ὑμνοῦμεν εἰς αἰῶνας.

Νομίμων δίχα κόρη φύσεων τὸν νομοδότην τίκτεις, νόμου ἐξαίροντα τὸ σκιῶδες, καὶ τῆς χάριτος δωρούμενον τὸ φέγγος· διὸ τῷ νόμῳ τῷ τῆς ἁμαρτίας με ἁγνὴ χαλεπῶς νῦν τροπούμενον ἐλευθέρωσον, ψάλλειν τὸν κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα.

Ἀπορεῖ πᾶσα γλῶσσα.

Ἠπορημένην καὶ κεκακωμένην τὴν κτίσιν κατελέησας, μόνος ὡς ὑπάρχων ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων, σάρκα ἀνθρωπίνην εἴληφας, καὶ διὰ πάθους τὸν ἰσχυρὸν δεσμεύσας ἀνέδραμες Χριστὲ ἄνω πρὸς τὸν πατέρα, πληρώσας δόξης τὰ σύμπαντα.

Τί ἀθυμεῖτε; τί δὲ ἐκθαμβεῖσθε; ἐβόων τοῖς ἀποστόλοις, ἄγγελοι ἱςάμενοι σὺν τούτοις ἐν τῷ ὄρει· οὗτος Ἰησοῦς ὃν βλέπετε ἀναληφθέντα, οὗτος ἐν δόξῃ πάλιν ἐλεύσεται πολλῇ, κρῖναι τὴν οἰκουμένην, καὶ πᾶσι νεῖμαι τὰ ἄξια.

Ὁ τὴν εἰρήνην δοὺς τοῖς ἱεροῖς μαθηταῖς σου, τῷ πνεύματί σου πάντας εὐλογήσας, οἰκτίρμον θεοῦ λόγε, ἐκ τοῦ πονηροῦ συντήρησον ἀπαρατρώτους· ὅπως τὸ σὸν ποιήσαντες θέλημα Χριστὲ, πάντες τῆς βασιλείας σου ἅμα ἀξιωθείημεν.

Φωτὸς δοχεῖον πᾶσαν τοῦ φωτίσαντος κτίσιν ἐδείχθης μόνη ἄχραντε πανάμωμε Μαρία θεοτόκε· ὅθεν δυσωπῶ σε, φώτισον τὴν σκοτισθεῖσαν ταῖς ἡδοναῖς τοῦ βίου ἀθλίαν μου ψυχὴν, ὅπως ὡς ἐν ἡμέρᾳ ταῖς θείοις τρίβοις πορεύσωμαι.

ΤΕΛΟΣ.

EDITORIS MONITUM

Post editam in superiore volumine copiosam S. Sophronii de SS. MM. Cyro ac Iohanne eorumque miraculis historiam, piaculum mihi videbatur, si duas alias in eodem codice, et quidem priore loco, scriptas historias omitterem; quarum ambarum, vel certe alterutrius, auctor fuit idem Sophronius, ut in sequentibus patefiet. Prima incipit: ὁ θεαρχικὸς ἡμῖν λόγος; *secunda in codice est acephala; in utraque autem commemorantur S. Cyrilli de iisdem Martyribus oratiunculae, antehac incognitae et ineditae, quae reapse in codice inter utramque historiam sunt interpositae. Atque haec quidem omnia in codice graeco pervetere, qui fuit olim in monasterio Cryptae ferratae, nunc vero in Vaticana bibliotheca sub numero* 1607. *custoditur. In latino autem aeque vaticano* 5410, *prior quidem historia non legitur, quia codex est acephalus, neque a praedicto graeco sumptus (id quod diversus materiae ordo quantitasque demonstrant); secunda autem ibidem legitur, sed initio carens, Cyrilli tamen oratiunculis terminata. Graece utraque historia inedita est; latine vero primam edidit abs se elaboratam, sed cum ingenti varietate, Otho Zylius apud Bollandum, ut deinde dicemus. Secundam ne latine quidem quisquam ediderat; nam et illa, quam recitat Surius ad diem XXXI. ianuarii, plane diversa est.*

Commode autem accidit ut Ioh. Mabillonius in suo Musaeo italico T. I. part. 2. p. 83-84. *praefationis quamdam particulam evulgaverit in universum opus sophronianum, quam esse Anastasii bibliothecarii non sine causa iudicavit; cui praefationis fragmento subtexuit initium historiae illius incipientis* ὁ θεαρχικὸς ἡμῖν λόγος, *latino interprete Anastasio; quae quidem Anastasii lucubratio a Mabillonio vix indicata,*

in vaticanis codicibus non occurrit. Ceteroquin alteram historiolam cum adiunctis Cyrilli dictionibus ex vati cano codice sumpsimus, quam item ab interprete Anastasio profectam demonstrat distichum coronidis loco additum, in quo se ipse Anastasius nominat. Sic ergo Mabillonius op. cit. p. 84. *scribit: « Superioribus Anastasii praefationibus (quas in » eodem opere Mabillonius exhibet) visum est etiam hanc, » tametsi mutilam, subiicere ex veterrimo codice bibliothe- » cae nostrae sancti Petri apud Carnutas. Huiusce passio- » nis historiam, ab Othone Zylio Soc. I. ex graeco latine » redditam, cum Anastasii versionem non vidisset, Bollan- » dus edidit ad ianuarii diem XXXI. Sed quem ille incer- » tum auctorem existimavit, is est sanctus Sophronius Hie- » rosolymorum antistes, ut ex hac praefatione constat. Ana- » stasii nomen, quod in vitioso atque ex situ corrupto exem- » plari oblitteratum erat, ex coniectura restituimus, quod » tempus atque stilus Anastasio conveniant.*

ANASTASII BIBLIOTHECARII

PROLOGUS MUTILUS

in versionem passionis ss. Cyri et Iohannis.

Non me . . . pusillitatem meam cogere volueris, passionem sanctorum Cyri atque Iohannis ex graeco in romanum vertendi sermonem: et qua pro causa, tanta nos ad hoc instantia in aliis multis inplicitos urseris, mecum tractavi. Sed aliud nihil prorsus occurrit, nisi quia caritatis fraternae teneris affectu, gestientis profecto, non solum graece sed et latine accedentes proximos salutaris pabulo verbi reficere, et ad pia exempla, et horum fortes pro Christo agones accendere: praesertim

cum ecclesia, in qua divinis penes Urbem (1) cultibus et obsequiis incumbis, horum victoriosissimorum Martyrum memoria, immo miraculis fulgeat, et horum annuae celebritatis en dies festus immineat. Ergo prout potui, caritati tuae satisfeci, et omisso parumper opere prae manibus habito, votis parere tuis etiam languidus malui. Sane passionis horum duas editiones . . . . Huius autem scriptor sanctus Sophronius, qui post hierosolymitanus claruit episcopus, extitit, cuius celebris memoria in multis maiorum conscriptionibus, sed et in sancta sexta et universali synodo (2) repperitur: praesertim cum nonnulla ad instructionem multorum opuscula ediderit, et sana orthodoxae fidei dogmata praedicaverit. Sed et horum insignium Martyrum non tantum passionem, verum etiam septuaginta, qui numerus apud nos sacratus est (3), capitula miraculorum ipsorum conscripserit; quin potius principibus mundi non solum christianae sed et externae religionis pro domo Domini murum inexpugnabilis veritatis opposuerit, et constantia fortis invectionis arguerit. Quorum videlicet miraculorum Bonifatius consiliarius ad petitum Theodori primicerii, defensoris ecclesiae romanae duodecim cum praefatione (4) capitula olim interpretatus est. Cetera si, Deo auctore, vita fuerit comes, nostri . . . . Deum orare . . . dissime Christi . . . sacerdotis sacerdos. Data

(1) De SS. MM. Cyri et Iohannis sacra aede prope urbem romanam adhuc superstite, diximus in praefatione superioris voluminis.

(2) Nimirum in eo concilio recitata est synodica Sophronii epistola, quae adhuc superest.

(3) De hoc numero multa disserit ipse Sophronius in sanctorum laudatione.

(4) Nimirum est illa προθεωρία a nobis in superiore volumine edita.

IIII. kalendas februarii, indictione VIII., anno vero domini nostri (Iohannis) octavi papae.

Sume sacer tandem sanctorum laetus agones,
Qui fuerunt facti graii, nunc arte latinos.

Incipit textus passionis.

Divinus nobis sermo, qui vere veritas est, Christus videlicet Deus noster in evangeliis altisone praedicat, dicens, omnia possibilia credenti. Beatus quoque Paulus . . . .

Pergit vero Mabillonius dicere.« Anastasii versio magis litterae inhaeret, quam illa Bollandiana, in qua omissum » est nomen loci in Arabia, ubi Cyrus et Iohannes mona» sticam vitam professi sunt, de quo sic Anastasius » : Ad » Arabiam quae est Aegypti maritima venit, et in castel» lo, quod vocatur Cetzo habitavit, et cum habitatione » etiam habitum commutavit. *Idem artis medicae officinam » vocat* ergasterium, *quod nos laboratorium appellamus.* »

Vides igitur duas fuisse operis de SS. Cyro et Iohanne editiones, cuiusmodi reapse sunt in nostro codice, quarum utramque interpretatus est Anastasius, ut de prima Mabillonius, de secunda distichum vaticani codicis fidem facit. Nos autem prioris interpretationem in vaticano codice non habemus; quare eius initium tantummodo adscripsimus ex Mabillonio; alterius tamen partem maximam in vaticano codice invenimus. Ceteroqui neque prioris interpretationem zylianam damus, quia gravissime variat; neque secundae defectum latine supplemus, quae tum graece tum latine acephala est. Et quidem vaticanus latinus codex non fuit desumptus ex graeco Cryptae ferratae, qui paulo altius incipit, sed ex latino vetere Canonicorum S. Mariae in via lata, qui nusquam iam apparet, ut dixi alibi.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ
ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΗ ΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ ΔΙΗΓΗΣΙΣ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΕΝΔΟΞΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ

ΚΥΡΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ.

1. Ὁ θεαρχικὸς ἡμῖν λόγος, ἡ ὄντως ἀλήθεια Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐν εὐαγγελίοις διαῤῥήδην κηρύττει οὕτως, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Παῦλος δὲ ἡμῖν, τῆς ἀποστολικῆς ὁ κήρυξ ἀκρότητος, αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ λαλοῦντος ἐν ἑαυτῷ θεσπεσίως βοᾷ, τὴν ἐλπίδα μὴ καταισχύνειν· πρὸς τούτοις ἡμᾶς ἡ ἀγάπη τοῦ ἀγαπήσαντος, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν δόντος, πάλιν αὐτοῦ φημὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, διὰ τῆς τῶν μαρτύρων πολιτείας καὶ ἐπιστασίας ἐπεθάῤῥυνεν, τοῖς ὑπὲρ ἡμᾶς ἐπαφῆναι, καὶ βίον οἷόν τε εἰπεῖν τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου μερικῶς, ἐκ πολλοῦ τοῦτο ἐφιεμένους· ταυτὸν δέ ἐστιν εἰπεῖν πολιτείαν, ἀλλά γε καὶ τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν λαμπράν τε αὐτῶν καὶ ὑπερκόσμιον ἄθλησιν· καὶ δὴ θαυμάτων ἤγουν ἰάσεων ὀλίγων ἐκ πολλῶν, ὧν ἡμεῖς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γεγόναμεν (1), ἀλλὰ καὶ ἐσμὲν θείᾳ χάριτι, τούτων λαχόντες πρὸς σωτηρίαν, οἱ τελωνῶν τελωνότεροι, μνημονεύσωμεν πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχανόντων ὠφέλειαν.

2. Κῦρος οὖν ὁ ἀοίδιμος πόλεως μὲν ὑπῆρχεν τῆς μεγίστης Ἀλεξάνδρου πολίτης· ἐκ τινων δὲ ἔφυτο κατὰ σάρκα, οὐκ ἴσμεν· τῇ δὲ πνευματικῇ γεννήσει πατέρα μὲν τὸν

(1) Confer in praecedente volumine protheoriam atque laudes sanctorum MM. Idem quippe auctor Sophronius est.

θεὸν ἔχων, τὸν δι' ὕδατος αὐτὸν καὶ πνεύματος ἀναγεννήσαντα· μητέρα δὲ τὴν ὀρθόδοξον τοῦ πατρὸς ἐκκλησίαν· ἰατρὸς τὴν τέχνην, οὗ τὸ ἐργαστήριον μέχρι τοῦ νῦν πᾶσιν δῆλον πέφυκεν, εἰς ναὸν ὑπάρχον τῶν ἁγίων τριῶν παίδων, διὰ τῆς αὐτῶν τῶν μαρτύρων χάριτος βρῦον ἰάματα· πῶς δὲ συνέβη ἐν τῷ ναῷ τὸ ἐργαστήριον γενέσθαι τῶν ἁγίων παίδων, εὔλογον οἶμαι ὡς ἐν ἐπιδρομῇ ἐξειπεῖν· πολλὴν γὰρ εὖ οἶδα παράσχοι τοῖς ἐντυγχάνουσιν τὴν ὠφέλειαν.

3. Ἀπολινάριος ὁ μέγας τῆς ἀλη[θείας] (1) . . . . αὐτῶν λιπαρῶν, εἰς τὸν ναὸν ὀφείλων κατατεθῆναι, ὁ αὐτὸς δι' ἐπιθυμίας αὐτοῖς πολλῆς ἀνεστήσατο· ὁ δὲ σεπτὸς οὗτος καὶ παγκόσμιος τῆσδε εὐαγοῦς προστάξεως ἀμελήσας οὐδὲν, τὴν Βαβυλῶνα κατέλαβεν, καὶ τοῖς ἁγίοις (2) τὰ θεσπέσια γράμματα δεδωκὼς, τάδε πρὸς αὐτοὺς διεξίει· ἅγιοι· ὁ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς καὶ δοῦλος ὑμῶν ταύτην ὑμῖν πέπομφεν τὴν δεητικὴν ἐπιστολὴν, ἣν δεξάμενοι, δότε τὴν ἀνταπόκρισιν· τούτων οὕτως λεχθέντων, ὁ μέσος ἀνακαθίσας, τὴν χεῖρα τε προτείνας, τὴν ἐπιστολὴν πρὸς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο· καὶ πάλιν ἀνακλιθεὶς ἀναπόκριτον τὸν ἄνδρα κατέλιπεν· ὡς δὲ πᾶσαν τὴν ἑβδομάδα δυσωπῶν ἀββᾶς οὐκ ἔτυχεν ἀποκρίσεως, πρὸς τὸν ἀποστείλαντα ἄπρακτος ἐπανῆλθεν, τὸ συμβὰν διηγούμενος.

(1) Deest unum folium. Lacunam autem ex interpretatione latina Zylii apud Bollandum metiri licet.

(2) Loquitur de tribus ss. pueris babylonicis, quibus templum Alexandriae excitaverat Apollinaris urbis antistes, et quorum reliquias adpetebat atque impetravit, demumque in trium puerorum alexandrino templo collocavit, quo in loco olim S. Cyri ergasterium medicum fuerat, et adhuc demonstrabatur.

4. Ὁ δὲ τὴν πίστιν ἀπρόσκοπος, καὶ ἀγαθὸς τὴν συνείδησιν τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς προσφιλέστατος, πάλιν ὡσαύτως ἐκπέμπει τοῦτον τὸν θεάρεστον ἄνδρα εἰπών, ἄπιθι φησὶν ἔτι, καὶ αἴτησαι παρ' ἐμοῦ τοὺς ἁγίους· καὶ εἰ μὲν δέξωνταί σου, κἂν ἀπὸ τοῦ παρόντος τὴν δέησιν, ἐπεί τοι γε τὴν ἐπιστολὴν ἀναλαβὼν ἀποκόμιζε, ἵνα ἀντὶ λειψάνων ταύτην εἰσδέξωμαι, ὡς παρ' αὐτῶν δεχθεῖσαν καὶ ἤδη ἡγιασθεῖσαν· εἴξας δὲ τῷ πατρὶ ὁ τοῦ Χριστοῦ κατὰ πάντα καὶ πράξει καὶ θεωρίᾳ ὑπήκοος, τὴν Βαβυλῶνα πάλιν κατείληφεν· καὶ αὖθις τοὺς ἁγίους ἱκετεύων ἔλεγεν· τρισμακάριοι μάρτυρες, ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ Θεοῦ με πρὸς ὑμᾶς πάλιν αἰτῶν ἐξαπέστειλεν· μὴ οὖν αὐτὸν ἀτιμάσητε τοιοῦτον ὑμῖν ναὸν δημάμενον μέγαν τε καὶ ὑπέρλαμπρον, πόθῳ τῷ πρὸς ὑμᾶς ἐναγόμενον· ὡς δὲ ἔτι αὐτὸν ἀναπόκριτον εἴουν οἱ ἅγιοι, τὴν ἐπιστολὴν εἰς πέρας ἀγαγεῖν τοῦ ἀρχιερέως, ἔκ τινος θείας παρωρμήθη κινήσεως· καὶ τῷ στήθει τὴν χεῖρα βαλών, ἐκεῖ γὰρ εἶχεν τὴν ἐπιστολήν, χειρὶ κατέχων ὁ ἅγιος, ταύτης λαβόμενος εἷλκε πρὸς αὐτὸν εὐσεβῶς ὁ μακάριος· συνείπετο δὲ ἡ παναγία χεὶρ κατέχουσα τὴν ἐπιστολήν, ἣν σεβασμίως ἀγκαλισάμενος, σὺν τῷδε τῷ ἀθίκτῳ καὶ προσκυνητῷ θησαυρῷ τὴν πόλιν κατέλαβεν, ἔργῳ τοῦ πανιέρου προστάγματος τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα δεικνὺς ἀκαταίσχυντον.

5. Ἣν δεξάμενος ὁ μέγας ἀρχιερεὺς τοῦ Θεοῦ, χαίρων ὁμοῦ καὶ ἀγαλλόμενος τὸν ἀδελφιδοῦν πρὸς ἑτοιμασίαν τοῦ γάμου παρώτρυνεν· κηρύξας δὲ τῷ λαῷ τοῦ ναοῦ τὰ ἐγκαίνια, χαρᾷ θείᾳ ἐναβρυνόμενος, καὶ τῇ ἑξῆς σὺν ὅλῳ κλήρῳ παραγενόμενος, ἐναποθεὶς τὴν τιμίαν καὶ σεπτὴν ἐκείνην χεῖρα τοῦ ἁγίου ἅμα τῇ κατεχομένῃ παρ' αὐτῆς δεκτικῇ ἐπιστολῇ, ὡς δέον ἦν, εὐσεβῶς ἐντεθῆναι, καὶ τὴν

ἐκκλησίαν ἁγιάσας, τὸν ἀδελφιδοῦν ἐχειροτόνησεν, εἰπὼν πρὸς αὐτόν· ἰδοὺ ἡ γυνή σου, τὴν ἐκκλησίαν λέγων, καὶ φρόντιζε αὐτῆς, ὡς πρέπον ἐστίν· τούτου γενομένου πολλὴν παρέσχε τῷ νέῳ τὴν εἰς θεὸν προκοπὴν καὶ ἐλπίδα· ἀμέλει τοιγαροῦν καὶ ἁγνείας ἐραστὴν αὐτὸν ἀπειργάσατο, καὶ θείων ἀρετῶν ἐργάτην ἀπέδειξεν· καὶ θέλημα τοῦ φοβουμένου αὐτὸν ἀρχιερέως εἰσακούσας ἐποίησεν.

6. Ἰατρὸς οὖν ὡς εἴρηται τυγχάνων, ὡς φθάσαντες μικρῷ πρόσθεν ἔφημεν, ὁ ἅγιος κοσμικῶς μὲν τὸ σχῆμα, ἀλλ' οὐ τὴν γνώμην, τὰς ἰατρείας ποιούμενος, οὐ σώματα μόνα τῶν καμνόντων ἰάτρευεν, ἀλλὰ καὶ ψυχὰς ἀξίας ἐξ ὧν νοσημάτων κατείχοντο, καὶ ἐξήγαγεν τῶν ἀλλοτρίων τῆς πίστεως, οὐκ ἐκ τῶν Γαληνοῦ καὶ Ἱπποκράτους καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς συγγραφῶν τοὺς ἀῤῥώστους ἐν ταῖς ἐπισκέψεσι παραμυθούμενος, ἀλλὰ προφητικῶν αὐτοὺς καὶ ἀποστολικῶν τε ἅμα καὶ εὐαγγελικῶν παραινέσεων πρὸς τὴν ὄντως ῥῶσιν καὶ ζωὴν ἐφελκόμενος, καὶ τῆς Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ποίμνης συναρίθμους ποιούμενος, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας κληρονόμους ἀναδεικνύμενος.

7. Τοῦτον ἰδὼν ὁ μισόκαλος δαίμων πολλοὺς τῷ Χριστῷ προσάγοντα, τῷ τῆς πόλεως ἄρχοντι δι' ἀνθρώπων πονηρῶν κατεμήνυσεν, ὡς γαλιλαῖός τις ἰατρὸς τὴν ἐπιστήμην, ἅπαντα μικροῦ δεῖν τῆς πόλεως τὸν λαὸν ἀπεπλάνησεν, καὶ τῆς τῶν θεῶν ἀπέστησεν προσκυνήσεως· καὶ ὃν ἰουδαῖοι ἐσταύρωσαν Ἰησοῦν, ὡς θεὸν παρεσκεύασεν σέβειν, καὶ τὴν πατρῴαν ἡμῶν ἐξαφανίζει θρησκείαν· τούτοις ὑπτιασθεὶς ὁ δείλαιος καὶ ὑπερζέσας ἀνιάρῳ θυμῷ, συσχεθῆναι τὸν ἅγιον τὸ τάχος προσέταξεν· τοῦτο μαθὼν ὁ μακάριος, καὶ πρὸς Ἀραβίαν τὴν Αἰγύπτου πάραλον ἔρχεται,

καὶ Τζώτην οὕτω καλουμένην ᾤκησε κώμην· τῇ δὲ οἰκήσει καὶ τὸ σχῆμα μετήλλαξεν· τὴν γὰρ κεφαλὴν ξυρισάμενος, τὸ σχῆμα τὸ μοναχικὸν ἀμφιέννυται, καὶ τὴν χαμαίζηλον καὶ φθαρτὴν ὑπερκύψας βιοτὴν, καὶ πρὸς τὰ μετέωρα διαβεβηκὼς, ὑπέρτερος ἐντεῦθεν πράξει τε καὶ θεωρίᾳ γέγονεν, μηκέτι τὰς νόσους ἐκ ποικίλων φαρμάκων ἰώμενος, οὔτε βοτανῶν χρώμενος βοηθήμασιν, ἀλλὰ εὐχῇ μόνῃ καὶ διδασκαλίᾳ εὐσεβεῖ τῶν ἀνιάρων ἐκ τῶν ἀνιάτων ἀλγηδόνων τὰς ψυχὰς ἀπήλλαττεν καὶ τὰ σώματα.

8. Τότε Διοκλητιανοῦ τὰ ῥωμαίων σκῆπτρα διέποντος δυσσεβῶς, καὶ πάντη διωγμὸν ταῖς ἐκκλησίαις ἐγείραντος, μαθὼν Ἰωαννης, αἰδέσιμος δὲ οὗτος ὃς καὶ κατὰ σάρκα ἐκ γένους ὑπεροχώτατος ἐτύγχανεν, οὔπω μὲν πολίτης ἢ τῆς πίστεως ἐγνωρίζετο, τῇ δὲ στρατιωτικῇ ἀξίᾳ διαπρέψας, τὰ Ἱεροσόλυμα κατελάμβανεν, καὶ τὴν εὐχὴν τῷ θεῷ ἀποδοὺς τὴν εὐάρεστον, εἰς Αἴγυπτον ἔρχεται, τῆς φήμης αὐτὸν πρὸς Κῦρον ἑλκούσης τὸν ἅγιον, καὶ ὡς ὁμοπίστῳ τῷ μακαρίῳ συνῴκησεν· καὶ πρὸς ἀρετὴν, ὁρῶν τὰς ἰάσεις ἐπιτελουμένας, ἐξετείνετο πλεῖονα· τοῦ διωγμοῦ δὲ σφοδρότερον ἐποφλύζοντος, καὶ Κασιανοῦ τῆς ἐν Κανώπῳ ἑλληνικῆς ἱερατεύοντος ματαιότητος, παρθένους τρεῖς τὸν τόπον οἰκούσας, Χριστὸν δὲ μνηστευσαμένας, οἱ πρὸς τὴν ἄγραν ταύτην ἀφωρισμένοι συνέλαβον, καὶ ταύτας σὺν μητρὶ Συριανῷ προσφέρουσιν τῷ τῆς πόλεως ἄρχοντι· τότε τὰ περὶ αὐτῶν ἀκηκοὼς Κῦρος ὁ ἅγιος, καὶ φόβῳ συσχεθεὶς ὡς φιλόχριστος, μὴ τὰς βασάνους ὡς μικρὰ τὰ μειράκια δειλιάσαντα, τὸν Χριστὸν ἐξομόσωνται καὶ τὴν πίστιν ἀρνήσονται διὰ τὸ τῆς ἡλικίας λίαν βραχύτατον· καὶ γὰρ Θεοκτίστη πέντε καὶ δέκα ὡς πρεσβύτις αὐτῶν προσετυγ-

χανεν· ἡ δὲ ταύτης δευτέρα Θεοδότη ἔτος διήνυεν τρισκαιδέκατον· Εὐδοξία δὲ ἡ τούτων ὑστάτη ἔτος ἦγεν ἑνδέκατον· Ἀθανασία δὲ τούτων ἡ μήτηρ φερωνύμως ἐλέγετο· τῆς γὰρ ὄντως ἀθανασίας κληρονόμος ἐγένετο σὺν τοῖς αὐτῆς ποθεινοτάτοις γεννήμασιν· δι' ἃς, εἰπόντες ὡς ἔφθημεν, δειλιάσας Κῦρος ἅγιος σὺν Ἰωάννῃ τὴν πόλιν εἰσδύεται, καὶ τὰς λεχθείσας ἁγίας πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀλείφων ὑπὲρ φύσιν διήγειρεν, καὶ τῶν βασάνων κατατολμᾷν, καὶ μὴ δειλιᾷν διὰ τὴν Χριστοῦ τοῦ μνηστῆρος βασιλείαν ἔπειθεν, τοὺς τῆς ἁγνείας αὐταῖς στεφάνους ὑπέγραφεν, καὶ χαρᾶς λῆξιν καὶ εὐφροσύνην τέλος μὴ ἔχουσαν.

9. Ἀλλ' ὁ ἀλιτήριος ἐχθρὸς πάλιν διὰ τῶν ἀνιάρων ὑπηρετῶν αὐτοῦ φανεροὺς τοὺς ἁγίους πεποίηκε, καὶ τῷ ἄρχοντι διαῤῥήδην γνωρισθέντες, τούτου τὴν διάνοιαν ἀπημαύρωσαν· πρὶν ἢ γὰρ τῇ αὐτοῦ ἀτάκτῳ τάξει οἱ ὑπηρέται ἀγάγωσι, (καταμηνύουσιν) ὡς δύο τινὲς μονάζων τὲ καὶ καὶ στρατιώτης τὰς προσενεχθείσας παρθένους πλανῶντες, τοῖς θεοῖς φέρειν τὴν δέουσαν οὐ συγχωροῦσιν λατρείαν, καὶ τυραννοῦσιν τὸν Καίσαρα, μὴ πειθομένας αὐτοῦ τοῖς προστάγμασιν, ἀλλὰ Ἰησοῦν λέγουσι βασιλέα εἶναι αἰώνιον· Συριανὸς δὲ οὗτος ὁ θεήλατος ἡγεμὼν πρὸς τὰ λεχθέντα βρύξας, ἄγεσθαι καὶ αὐτοὺς τοῖς στρατιώταις προσέταττεν πρὸ τοῦ βήματος, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔφησεν· ὦ δύστηνοι καὶ θεῶν ἐχθροὶ τῶν μακαρίων, θανάτου τε ἄξιοι, τίνος ἕνεκα τὰς παρθένους εἴκειν τοῦ Καίσαρος οὐκ ἐᾶται τοῖς θεσπίσμασιν; ἢ μᾶλλον πεφήνατε ὡς ὑμεῖς αὐτοὶ τύραννοι τοῦ αὐτοκράτορος ῥωμαίων τυγχάνετε, τῆς βδελυρᾶς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας ὑπάρχοντες; μετανοήσαντες τοίνυν, τοὺς μεγίστους ὑμῖν θεοὺς ἱλεώσασθε, καὶ τιμὰς πα-

ρὰ βασιλέως οὐ τὰς τυχούσας κομίσοισθε· οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίθησαν· ἡμεῖς ὦ Συριανὲ τιμὰς ἀτίμους οὐ προσιέμεθα, πρόσκαιρα γάρ εἰσι τὰ βλεπόμενα· οὔτε δαιμόνων ξοάνοις τὴν μόνην πρέπουσαν Θεῷ λατρείαν προσφέρομεν· ἀλλ' οὔτε Χριστὸν ἀρνησόμεθα τὸν πάντα ποιήσαντα, ὃν βασιλέα αἰώνιον ἔχοντες, δωρεὰς παρ' αὐτοῦ ἐπηγγειλάμεθα, θανάτου κρείττους, καὶ πρὸς λῆξιν οὐχ ὁρώσας, στεφάνων δὲ πλήρεις καὶ τρυφῆς ἀθανάτου.

10. Πρὸς οὓς οἰμώξας ὁ Συριανὸς καὶ τοὺς ὀδόντας βρύξας εἶπεν· ἔδει μὲν ὑμᾶς τῇ φιλανθρωπίᾳ πειθομένους τοῦ νόμου, κερδῆσαι τὴν σωτηρίαν· ἐπειδὴ δὲ τύφῳ κεκράτησθε, πληγαῖς ὑμᾶς εἴξειν τοῖς προστάγμασιν πείσω τοῦ αὐτοκράτορος· ταῦτα εἰπὼν, τὰς παρθένους ἔμπροσθεν αὐτοῦ γενομένας παρέστησεν, καὶ πᾶν εἶδος βασάνων τοῖς ἁγίοις ἐπέφερεν· ὡς δὲ μάστιξιν πλήξας καὶ ῥοπάλοις, πυρί τε φλέξας καὶ ὀξάλμῃ βρέξας, τὰ φλεχθέντα μέλη τριχίνοις ῥάκεσιν προστρίβειν ἐκέλευσεν· παντί τε εἴδει, ὡς λέλεκται, βασάνου χρησάμενος ῥωμαλαιωτέρους ἑώρα τοὺς μάρτυρας, καὶ ὡς ἐν ἀλλοτρίοις πάσχοντας σώμασιν, καὶ σφοδρότερον ἀντιλέγοντας, πίσσῃ τε βραττούσῃ τοὺς πόδας ἐπλήρωσεν· καὶ πολλοὺς (ὁρῶν) ἐφελκομένους πρὸς μίμησιν, καὶ τῇ πίστει προσαγομένους ταῖς καρτεραῖς ἀντιστάσεσιν· ἐν γὰρ τῇ ὑπομονῇ τῶν τοσούτων, καὶ τῆς τῶν μαρτύρων ἀλύπου φαιδρότητος, οἱ πολλοὶ τῆς μελλούσης ζωῆς τὰ τῆς ἀφθαρσίας εἰκονίζοντο ἔπαθλα· μεταστῆναι κελεύσας τοὺς μάρτυρας, πάλιν τὰς παρθένους ἐκέλευσεν αἰκίζεσθαι ἅμα τῇ φιλοθέῳ μητρί· ὡς δὲ πρὸς κέντρα λακτίζων, καὶ ταύταις ἡττᾶτο ἐκ τῶν μαρτύρων τὴν τοῦ μαρτυρίου ἀπαλειφομέναις γενναιότητα, τέλος τὴν ψῆφον ἀπέφηνεν, καὶ

τὰς κεφαλὰς αὐτῶν τμηθῆναι ἐκέλευσεν τῶνδε τῶν τοῦ Χριστοῦ νυμφῶν, σὺν τῇ γεννησαμένῃ προσέταττεν.

11 Κῦρον τε πάλιν καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας ἐβασάνιζεν, καὶ κυμάτων δίκην προσρησσόντων πέτραις πάλιν ἐλύετο· ὡς δὲ πείθειν τοὺς ἁγίους οὐκ ἴσχυσεν, οὐ θωπείαις, οὐ παρακλήσεσιν, οὐ νουθεσίαις, οὐ τιμῶν προτάσει μεγίστων ὡς ᾤετο, οὐ μάστιξιν, οὐ πίσσῃ βραττούσῃ, οὐ θερμῷ ὕδατι, οὐ πυρὶ, οὐ τοῖς στρεβλωτικοῖς τῶν μελῶν ὀργάνοις, ἀποκαμὼν καὶ τούτοις τὴν ψῆφον ἐπήγαγεν φήσας οὕτως· Κῦρον τὸν τῶν γαλιλαίων προστάτην, καὶ Ἰωάννην τὸν τούτου ὁμόφρονα, τοῖς θεσπίσμασι τῶν αὐτοκρατόρων μὴ εἴξαντας, καὶ τοῖς μεγίστοις θεοῖς λατρεύειν οὐχ ἑλομένους, κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑπάγομεν· καὶ ταύτῃ τῇ ψήφῳ τὸν τῆς ἀφθαρσίας ἀνεδήσαντο στέφανον· ἡμέραν εἶχεν τριακάδα πρώτην μὴν ἰαννουάριος, ὅτε τὴν πίστιν τηρήσαντες, τὸν δρόμον οἱ ἅγιοι τὸν ἀθλητικὸν ἐκτετέλεκαν· παρθένοι μὲν καὶ Χριστοῦ νύμφαι τρεῖς Θεοκτίστη, Θεοδότη, καὶ Εὐδοξία, καὶ ἡ ταύτας βλαστήσασα καὶ εὐσεβῶς ἀναθρεψαμένη Ἀθανασία, Κῦρος τε ὁ ἀββᾶς ὁ φιλόθεος, καὶ Ἰωάννης στρατιώτης ὁ τούτου ὁμόπιστος καὶ ὁμότιμος· καὶ τὰς μὲν τρεῖς ἁγίας παρθένους σὺν τῇ τεκούσῃ κατὰ ἀνατολὰς ναοῦ τοῦ ἁγίου Μάρκου κατέθεντο, ἐν αὐτῷ δημάμενοι σορὸν πρέποντα· Κῦρον δὲ τὸν ἀοίδιμον καὶ Ἰωάννην τὸν Κύρου συμμάρτυρα ἐν αὐτῷ τῷ οἴκῳ τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου κατέθεντο ἐν θήκῃ μιᾷ.

12. Κρόνου δὲ προελθόντος οὐκ ὀλίγου, ὡς καθαίρεσιν μὲν τῆς ἑλληνικῆς τυραννίδος γενέσθαι, καὶ χριστιανοὺς τὰ σκῆπτρα κρατῦναι τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς, Θεοδοσίου τε τοῦ

μεγάλου τὴν βασιλείαν κατέχοντος, καὶ ταύτην πίστεως ἔργοις κοσμήσαντος, ὡς βίβλοι ἐκκλησιαστικοὶ μαρτυροῦσιν τῶν ἱστοριογράφων, καὶ αὐτὰ δὲ βοᾷ πᾶσιν τὰ πράγματα· μιᾶς δ᾽ οὖν αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς ἀρετῆς μνημονεύσωμεν πρὸς τὴν τῶν εἰρημένων ἀπόδειξιν· πόλεμον αὐτῷ φασὶν ἐκ τῶν δυτικῶν κεκινῆσθαι μερῶν, πλείστων ὅσων ἐθνῶν ἔκ τινος συμφωνίας ἐπαναστάντων, καὶ ἐθνῶν ἔθνεσι μιγνυμένων, καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν συῤῥεόντων χειμάῤῥων ὥσπερ ἀλλήλοις ἐπιῤῥεόντων, καὶ θάλατταν ἀπεργαζομένων τῷ πλήθει τοῦ ὕδατος, ἢ δίκην ἀκρίδος καὶ ψάμμου ἀριθμὸν οὐκ ἐχόντων· τὸν εὐσεβῆ δὲ τοῦτον Θεοδόσιον μὴ πρὸς ἑτέρων ἐθνῶν προτρέπειν ἐλθεῖν εἰς πρεσβείαν σπονδὰς ἐμπράξαι, οἷα φιλεῖ ἐκ τῶν ἀνισχύρων ἐν κινήσεσι πολέμων γίνεσθαι, ὡς σύνηθες αὐτῷ πρὸς θεὸν ἐπανέδραμεν, καὶ πίστιν βοηθὸν ἐπεσπάσατο.

13. Μαθὼν γὰρ κατὰ τὴν Σκήτην, ἔρημος δὲ αὕτη ἐστὶν πρὸς Αἴγυπτον οὕτως ὀνομαζομένη, ἄνδρα τῷ γένει αἰγύπτιον, ἀρετῇ δὲ πάσῃ θείᾳ κομῶντα, καὶ θείας ἠξιωμένον τῆς χάριτος, καὶ μεγίστων θαυματουργημάτων ἐργάτην ὑπάρχοντα, πρὸς Θεόφιλον εὐθὺς γράφει οὕτως· αὐτὸς γὰρ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Χριστοῦ ποιμνίων τῷ κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ κηδεμὼν ἐγνωρίζετο, ὥστε τὸν προλεχθέντα θαυμάσιον ἄνδρα πρὸς αὐτὸν ἐκπέμψαι, παρακαλέσαντα βοηθεῖν αὐτῷ ταῖς πρὸς θεὸν ἱκεσίαις εἰς τὸν πόλεμον, πιστεύων ὀρθῶς καὶ εὔελπις ὢν, ὅτι πάντως γενήσεται· πρὸς ὃν ἐκδραμὼν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ τὴν αἰτίαν ἐξειπὼν, ἀναβαίνειν πρὸς τὸν κρατοῦντα νουθετῶν ἐλιπάρει· ὁ δὲ Σενούφιος, τοῦτο γὰρ ὄνομα τῷ μακαρίῳ ἀνδρὶ (1), συγχω-

(1) Ex hoc nostro, ut reor, opusculo mutuatus est eamdem narrationem Glycas annal. part. IV. ed. Paris. p. 257.

ρεῖν αὐτῷ τὸν ἀρχιερέα ἱκέτευεν, ἁμαρτωλὸν ἑαυτὸν εἶναι λέγων καὶ ἀχρεῖον δοῦλον ἀποκαλῶν τοῦ κυρίου· ἐπεὶ δὲ συγχωρήσεως τυχεῖν οὐχ οἷός τε γέγονεν, κατὰ ἀνατολὰς ἔστη, καὶ τὸ μαφόριον ὃ φέρων ἐπ' ὤμων εἶχε σὺν τῇ βακτηρίᾳ ταῖς χερσὶ διακατέχων, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀνατείνας, τάδε πρὸς αὐτὸν ἀνεβόησεν· κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν οἵαν περ μοι ἰσχὺν δέδωκας τῷ σῷ ἁμαρτωλῷ οἰκέτῃ, πάρασχε καὶ ταύτῃ μου βακτηρίᾳ σὺν τῷ μαφορίῳ· καὶ δοὺς αὐτὰ τῷ ἀρχιερεῖ, τάδε πρὸς αὐτὸν ἔφησε· ταῦτα πέμψας τῷ βασιλεῖ γράφε, τὸ μὲν μαφόριον περιβαλέσθαι τῇ κεφαλῇ, καὶ τῇ χειρὶ τὴν βακτηρίαν κατέχοντα, πρὸ παντὸς ἐξιέναι καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ εἰς τὸν πόλεμον καὶ τῶν ἐναντίων παράταξιν· εἴπερ γάρ με Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς δοῦλον λελόγισται, καὶ τῆς ἐμῆς δεήσεως ἐπακήκοεν, καὶ τὴν νίκην διὰ τούτων τῇ πρὸς Θεὸν πίστει δωρήσεται.

14. Πεμφθέντων τοιγαροῦν τῶν λεχθέντων, κοσμεῖται μὲν ὁ θεοστεφὴς Θεοδόσιος περικεφαλαίαν σωτηρίας ἐλπίδα τὸ μαφόριον, καὶ τῇ δεξιᾷ χειρὶ τὴν βακτηρίαν δεξάμενος, πρὸς τὸν πόλεμον ἐξῆλθεν πρῶτος τοῦ πιστοτάτου αὐτοῦ στρατεύματος· ὃν ὡς εἶδον οἱ βάρβαροι, πρὸς φυγὴν εὐθέως ἐτράπησαν, καὶ ἑαυτοὺς κατηνάλωσαν, βέλος παντελῶς ἢ πληγὴν παρὰ τοῦ στρατοῦ μὴ δεξάμενοι· καὶ μέχρι τέλους τῇ σωτηρίῳ ταύτῃ περικεφαλαίᾳ τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόθεον αὐτοκράτορα ἀντὶ παντὸς ἐν αὐτοῖς σεμνύνεσθαι διαδήματος· ἐν οἷς καὶ πάνδημον ἑορτὴν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἄγουσιν, καθ' ἕκαστον ἔτος τὸ εἰκόνιον αὐτὴν ὀνομάζοντες· εἰκόνα γὰρ ἔχουσιν αὐτοῦ, λέγω δὴ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Θεοδοσίου, τὴν μὲν κεφαλὴν τῷ μαφορίῳ κεκαλυμ-

μένην ἔχοντος, τῇ δὲ δεξιᾷ χειρὶ τὴν βακτηρίαν κατέχοντος, ἀεὶ τὸ θαῦμα κηρύττουσαν διὰ τῆς ἐτησίας αὐτῆς πανηγύρεως.

15. Θείᾳ δὲ χάριτι καὶ τοῦ πιστοῦ καὶ εὐσεβοῦς βασιλέως Θεοδοσίου συνεργείᾳ ὁ τῆς ἐκκλησίας πρόεδρος, καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ποιμνίων νομεὺς ἀσφαλὴς, θείῳ ζήλῳ πεπληρωμένος Θεόφιλος πάντας ὡς εἰπεῖν ἑλλήνων καθεῖλεν τὰ σεβάσματα, καὶ εὐκτηρίοις οἴκοις τὴν πόλιν πᾶσαν ἐκόσμησεν· καὶ ἐν τῷ λεγομένῳ Κανώπῳ ναὸν τοῖς ἀποστόλοις ὑπερφυῆ τὲ καὶ μέγαν ἀνέστησεν· ἔξω δὲ οὗτος ὑπάρχει τῆς πόλεως, διεστὼς σημείοις δύο καὶ δέκα, λίαν ἐπίσημος, ὡς ὄντως εἶναι καὶ παισὶν ἑλλήνων σεβάσμιος· ἐκεῖ γὰρ αὐτοῖς τῶν θεῶν ἡ σύνοδος ὡς φασὶν ἐνομίζετο· ὡς πᾶσαν ὁμοῦ τὴν ἐκ πόλεως ἐκεῖσε φέρουσαν ἀτραπὸν καταστρῶσθαι πλαξὶ, προαστείοις τὲ καὶ λουτροῖς πυκνοτάτοις αὐτὴν κατεστέφθαι· εἴκοσι δὲ εἶναι καὶ τέσσαρα τὰ λουτρὰ διαγράφονται· καὶ ἕως ὀλίγου μὲν κατεστράφθαι, πολλοὶ λέγουσιν τῶν ἐπισταμένων· ἀλλὰ καὶ μέχρις αὐτοῦ φημὶ δὴ τοῦ Κανώπου τὴν τῆς πόλεως Φᾶν ἀναλογίζεσθαι, ἀγοράν τε πᾶσαν προτίθεσθαι, οὗ ἀφεστῶσαν κώμην σημείοις δύο Μενουθῆ εἶχεν οὕτω καλούμενον εἴδωλον, ἐν ᾧ φανερῶς ἐνήργει τὰ πνεύματα· ἐν ᾗ πάλιν ναὸν ᾠκοδόμει τοῖς εὐαγγελισταῖς ὁ θεῖος Θεόφιλος.

16. Μετὰ δὲ Θεοφίλου τὴν κοίμησιν, Κυρίλλου τοῦ μεγάλου τῆς ἐκκλησίας διαδεξαμένου τοὺς οἴακας, τῆς εὐσεβείας ἐραστοῦ, καὶ καθαιρέτου τῶν φθορέων τῆς πίστεως, φροντὶς ἦν αὐτῷ οὐκ ἡ τυχοῦσα καταργηθῆναι τὰ φάσματα τῆς Μενουθέως, χριστιανούς τέ τινας ἁπλουστέρων ἐκεῖσε προφάσει ῥώσεως αὐτομολοῦντας ἐκκόψαι· πολλὰ περὶ τούτου τὸν

θεὸν ἱκετεύσας, ἄγγελον ὁρᾷ ἐκ θεοῦ δεχθεῖσαν αὐτῷ τὴν δέησιν εὐαγγελιζόμενον καὶ προστάσσοντα, ὥστε Κύρου λαβόντα τοῦ μεγάλου ἐν μάρτυσιν ἐκ τοῦ ναοῦ Μάρκου τοῦ ἁγίου ἐν τῇ Μενουθῇ, ἃ δὴ ἐν τῇ τῶν εὐαγγελιστῶν ἐκκλησίᾳ κατατεθῆναι τούτων τὸ λείψανον· οὕτω γὰρ καὶ τὴν κώμην ὠνόμαζον, αἰδοῖ καὶ φίλτρῳ τῆς δαίμονος, διὰ τοῦ ἑνὸς ἀμφοτέρους ὀνόματος τοὺς δύο μάρτυρας σημάνας ὁ ἄγγελος, ὡς ἐκ τῶν Κυρίλλου τοῦ μακαρίου δειχθήσεται· μὴ μελλήσας γὰρ ὁ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς προσφιλέστατος τὸ προσταχθὲν αὐτῷ διεπράξατο· εἰκάδι ὀγδόῃ ἰουνίου μηνὸς τὴν τῶν μαρτυρικῶν λειψάνων μετάθεσιν ποιησάμενος· καὶ λόγους μικροὺς (1) τῷ φιλοχρίστῳ λαῷ οὗτος προσφθεγξάμενος, οὓς καὶ παραθήσομεν, πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχανόντων πίστωσίν τε ὁμοῦ καὶ ὠφέλειαν· ἐν θεῷ πατρὶ σὺν υἱῷ τῷ μονογενεῖ ἅμα τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, δόξα μεγαλοσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(1) Videsis infra p. 248-252, ubi has parvas et ineditas s. Cyrilli oratiunculas exhibemus.

ΑΛΛΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΑΚΕΦΑΛΟΣ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΚΥΡΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ.

. . . ἄσκησιν γενναίως κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας παρατασσόμενος· ὁ δὲ Ἰωάννης ἐπιγείῳ μὲν βασιλεῖ ἐν ἑνὶ τῶν ἀριθμῶν ἐστρατεύετο· πλὴν τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ ἀρέσκειν μᾶλλον ἐσπούδασεν· συνελήφθησαν σὺν οὗτοι οἱ ἅγιοι ἐν τῇ λεγομένῃ Κανώπῳ· ἐκεῖ γὰρ εἶχον τὴν οἴκησιν, συνελήφθησαν δὲ οὐ μόνοι, ἀλλὰ μετὰ τριῶν ἀειπαρθένων σὺν τῇ τούτων μητρί· ὧν ἡ μὲν πρώτη Θεοδότη ὠνομάζετο, πέντε καὶ δέκατον ἔτος ἦγεν τὴν γέννησιν· ἡ δευτέρα δὲ Θεοκτίστη ὠνομάζετο, τρὶς δὲ καὶ δεκάτη· Εὐδοξία δὲ ἡ τρίτη, καὶ αὕτη ἄγουσα ἔτος ἑνδέκατον· ἡ δὲ τούτων μήτηρ Ἀθανασία προσηγορεύετο, ἥτις δόγμασιν μᾶλλον εὐσεβείας ἢ γάλακτι ἀναθρεψαμένη τὰς νεάνιδας, ἔπεισεν αὐτὰς τὴν ἁγνείαν ἑλέσθαι, καὶ τῶν ἀθανάτων νυμφίων νυμφεύσασθαι, ὅθεν ἀσβέστους τὰς λαμπάδας τῆς παρθενείας κατέχουσαι τὴν αὐτοῦ ἀπεκδέχωνται ἔλευσιν· ἀλλὰ τὸν τῆς παρθενείας πλοῦν καλῶς ταύτας ἀνυσούσας, ὁ τῆς ὁμολογίας ἀγὼν κατελάμβανεν· οὐ μέν τοι κατεπλάγησαν τὴν τῶν λύκων ἔφοδον αἱ τοῦ Χριστοῦ καλλιμάρτυρες· εἶχον γὰρ ἀναψυχὴν οὐ μικρὰν Κῦρον καὶ Ἰωάννην τοὺς ἁγίους μάρτυρας, οἵ τινες διὰ τῆς ἐνθέου διδασκαλίας αὐτῶν τὰς ἁγίας παρθένους ἀπήλειφον εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγῶνα· καὶ γὰρ σφόδρα ἠγωνίουν μὲν οἱ ἅγιοι, καὶ παρεσκευάζοντο περισσοτέρως εἰς τὴν κατὰ τῆς εἰδωλομανίας ἀντιπαράταξιν, δεδοικότες τῶν ἁγίων παρθέ-

νων τὸ νέον τῆς ἡλικίας, μή ποτε μὴ ἐνέγκωσιν· ἔλεγον δὲ πρὸς αὐτὰς οἱ ἅγιοι.

Μνημονεύσατε τῶν τοῦ κυρίου ῥημάτων, καὶ μὴ καταπλαγῆτε τὰ ἐπερχόμενα· αὐτὸς γὰρ εἶπεν, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὰ σώματα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δειναμένων ἀποκτεῖναι· καὶ πάλιν· ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται· μιμήσασθε τὴν ὑμετέραν διδάσκαλον τὴν ἐν γυναιξὶν, ἧς τὴν παρθενείαν ποθήσασαι, καὶ τὴν ὁμολογίαν ζηλώσατε· τούτοις καὶ ἄλλοις ὁμοίοις λόγοις καὶ παραδείγμασιν οἱ ἅγιοι τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες Κῦρος καὶ Ἰωάννης τὰς μακαρίας ἐκείνας παρθένους ὁπλίσαντες, οὕτως σὺν αὐταῖς εἰς τὸ κατὰ τῆς δυσιδαιμονίας ἀπεδύοντο στάδιον· ἐπεὶ γὰρ ὑπὸ τῶν αὐτοὺς συλλαμβανόντων στρατιωτῶν, τῷ τοῦ Συριανοῦ ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας παρέστησαν βήματι, πᾶσαν ἑτέραν ἀπέῤῥιψαν μέριμναν, κατὰ τὴν τοῦ κυρίου ἐντολήν· οὐ γὰρ οἰκείοις συλλογισμοῖς πρὸς τὰς ἀπολογίας τὰς πρὸς τὸν δικαστὴν ἡτοιμάζοντο, ἀλλὰ τῷ ἁγίῳ πνεύματι σοφιζόμενοι πρὸς τὰς αὐτοῦ ἐρωτήσεις ὑπήντησαν· ὁ μὲν γὰρ ἐκάλει τοὺς ἁγίους σὺν ταῖς ἀοιδίμοις παρθένοις, πρὸς ἄρνησιν προτρεπόμενος, τὸν Χριστὸν καταλιμπάνειν καὶ θυσιάζειν τοὺς δαίμονας· οἱ δὲ διὰ τῆς ὁρωμένης κτίσεως τὸν ταύτης δημιουργὸν ἐπιγινώσκειν ἐδίδασκον, καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν σεβομένους θεοὺς, ὡς οὐ θεοὺς ὄντας, ἀλλὰ λοιμαιῶνας τῶν ἀνθρώπων, καταλιμπάνειν ἀνέπειθον· εἶτα ὁ Συριανὸς κολακεύων δόματα δοῦναι ἐπηγγέλλετο, καὶ φίλους καὶ γνωρίμους καθιστᾶν τῷ ἰδίῳ βασιλεῖ ἐβεβαίωσεν· οἱ δὲ ἅγιοι μάρτυρες τῶν ἀποκειμένων τοῖς δικαίοις ἀγαθῶν ἐμνημόνευον, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, καὶ τῆς πρὸς

τὸν Χριστὸν παῤῥησίας· καὶ τοῖς παρὰ τοῦ δικαστοῦ ἐπαγγελλομένοις ἀντεπαρετάττοντο, δεικνῦντες ὅσον ταῦτα ἐκείνων ἐνδοξότερά τε καὶ τιμιώτερα.

Ὡς δὲ πᾶσαν τὴν τῶν νεοβόλων αὐτοῦ λόγων βελοθήκην κενώσας ὁ δικαστὴς, οὐδαμῶς τοὺς μάρτυρας ἔτρωσεν, ἦσαν γὰρ καθωπλισμένοι τῇ πίστει, καὶ τὸν τῆς πρὸς Χριστὸν ἀγάπης ἐνδεδυμένοι θώρακα, τέλος δὲ δι' ἔργων ἐχώρει, καὶ δεινῶς τοὺς ἁγίους σὺν ταῖς μακαρίαις ἐκείναις κατά τε τῶν πλευρῶν καὶ ὅλου τοῦ σώματος τούτοις προσέφερεν τὰς τιμωρίας· ὡς δὲ ἀπέκαμνον οἱ ὑπηρέται τοῦ δυσμενοῦς μηδὲν πλεῖον ἀνύσαντες· οὔτε γὰρ ἀπόκρισιν ἠξίουν οἱ ἅγιοι τοῖς δικασταῖς δοῦναι, ἀλλ' ἐνεκαρτέρουν τοῖς αἰκισμοῖς, ὡς οὐκ ἐν βασάνοις, ἀλλ' ἐν εὐωχίαις ὑπάρχοντες· εἶτα ἰδὼν ὁ Συριανὸς τῶν γενναίων τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῶν τὸ ἀήττητον, δίδωσιν καὶ ἄκων αὐτοῦ καὶ τῶν θεῶν αὐτοῦ ἐπενέγκασθαι τρόπαια, κελεύσας τοὺς ἁγίους σὺν ταῖς τιμίαις παρθένοις διὰ ξίφους τελειωθῆναι· καὶ δὴ πέρας τὸ πρόσταγμα τοῦ ἡγεμόνος ἐλάμβανεν, καὶ τῇ ἐκχύσει τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν οἰκεῖον δεσπότην Χριστὸν οἱ ἀθλοφόροι μάρτυρες μιμησάμενοι, τὰς ἐν οὐρανοῖς διατριβὰς ἀντὶ τῶν ἐπιγείων ἠλλάξαντο, καὶ τοὺς τῆς ἀθλήσεως στεφάνους παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου θεοῦ ἐκομίσαντο· ταῦτα δὲ ἀπράττετο κατὰ μὲν Αἰγυπτίους μηνὶ μηχὶρ ἕκτῃ, κατὰ δὲ ῥωμαίους μηνὶ ἰαννουαρίῳ τριακοστῇ πρώτῃ, μετὰ τὸ μαρτυρῆσαι τὸν ἁγιώτατον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας Πέτρον, τὸν ἀληθῶς Πέτρου ἐκείνου μιμητὴν, τοῦ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν πιστευθέντος, ἐφ' ὃν ἡ ἐκκλησία τεθεμελίωτο (1), τὸν καθελόντα τὸν δυσμενῆ

(1) En Petrus Ecclesiae fundamentum a graeco biographo dicitur.

Ἄρειον τὸν τῆς ἁγίας τριάδος ἐχθρὸν καὶ ἀλλότριον, καθὰ καὶ Πέτρος ὁ ἀπόστολος μάγον τὸν Σίμωνα.

Ἐπειδὴ δὲ Κῦρος καὶ Ἰωάννης οἱ μάρτυρες, σὺν ταῖς ἀοιδίμοις παρθένοις τῷ ξίφει ἐτελειώθησαν, καὶ ἦν αὐτῶν τὰ πανάγια σώματα ἄταφα, θηρίοις καὶ ὀρνέοις εἰς βορὰν κείμενα, οἰκονομίᾳ θεοῦ τὸ εὐσεβὲς μέρος τοῦ τῶν ἀλεξανδρέων λαοῦ ζήλῳ καὶ πόθῳ θείῳ καθοπλισθὲν, ἁρπάζει τὰ τῶν ἁγίων λείψανα σῶα καὶ ἀβλαβῆ, καὶ ταῦτα εἰς τὸν τίμιον ναὸν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου μετὰ πολλῆς δορυφορίας καὶ τιμῆς ἀποτίθησιν, τοὺς ἁγίους Κῦρον καὶ Ἰωάννην ἐν μιᾷ σορῷ· τὰς δὲ ἁγίας παρθένους Θεοδότην, Θεοκτίστην, καὶ Εὐδοξίαν, ἅμα τῇ τούτων μητρὶ Ἀθανασίᾳ, ἐν μιᾷ ὁμοίως ἰδιαζούσῃ σορῷ· ᾔδει γὰρ ἀληθῶς τοὺς τῶν εὐαγγελικῶν παρεγγελμάτων φύλακας, καὶ τῆς Μάρκου ἀθλήσεως μιμητὰς, συσκήνους τούτου γενέσθαι, καθάπερ ἐπὶ τῆς γῆς ἀμέλει καὶ ἐν οὐρανοῖς τῆς ἐκ δεξιῶν σὺν αὐτῷ ἀξιωθήσονται στάσεως· καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς τῶν ἁγίων ἀθλήσεως.

Ἀναγκαῖον δὲ ἡγοῦμαι δι' ὀλίγου εἰπεῖν καὶ τὴν αἰτίαν τῆς μεταθέσεως τῶν ἁγίων λειψάνων Κύρου καὶ Ἰωάννου ἀπὸ τοῦ εὐκτηρίου οἴκου τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου ἐπέκεινα Κανωβοῦ ναὸν, τὸν πρώην ἐπ' ὀνόματι τῶν εὐαγγελιστῶν κτισθέντα, νῦν δὲ τῶν ἁγίων μαρτύρων ὀνομαζόμενον, καθὼς ἀπὸ συγγραμμάτων πατέρων μαθεῖν ἠδυνήθημεν· ἐν ᾧ γὰρ τόπῳ ὑπῆρχεν τὸ τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου εὐκτήριον, πρὸς ταῖς ψάμμοις δαίμων ἀκάθαρτος ἐπεφαίνετο ἐν εἴδει θηλείας ποιῶν φαντασίας πολλὰς, καὶ μαντείας δοκῶν λέγειν μηδὲν ἔχοντας ἀληθὲς, καὶ ἐπιταγὰς τινῶν φαρμάκων τερατευόμενος, μηδὲν

παντάπασιν ὀφελῶν, ἀλλὰ τούτους εἰς ἀπώλειαν ἐφελκόμενος· πολλοὶ οὖν ἑάλωσαν τῇ τοῦ πονηροῦ πνεύματος κεκρυμμένῃ παγίδι, οἵτινες θυσίαις καὶ κνίσσαις αἷς ἐδόκουν τιμᾷν τὸ δαιμόνιον, ἐν τῷ βωμῷ ἐν ᾧ ἦσαν νῦν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἀνεγείραντες· ἐπωνόμαζον δὲ αὐτὸ οἱ αἰγύπτιοι Μενουθῆ.

Ἐπὶ τῶν χρόνων τοίνυν τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως τοῦ μικροῦ Θεοδοσίου, Κύριλλος ὁ ἐν ἁγίοις τὴν Μάρκου καθεδραν ἀληθῶς διέπων, καὶ τὸν τῆς ὀρθοδοξίας θερμότατον ζῆλον διαδεξάμενος, ἀκούων τὰ γινόμενα τοῦ πονηροῦ δαίμονος φαντάσματα ἐν Μενουθῇ, οὕτω γὰρ τὸν τόπον λοιπὸν ἐκ τοῦ ἐπιφαινομένου δαίμονος ἐπωνόμαζον, λυπούμενος δὲ καὶ ἀδαιμονῶν περὶ τῶν ἀπολλυμένων ὁ ὅσιος διὰ τῆς ἀπάτης ψυχῶν, εἰς λιτὰς καὶ ἱκεσίας ἐτράπη, παρακαλῶν τὸν θεὸν φανερῶσαι τρόπον, δι' οὗ τὸ ἴδιον πλάσμα ἐκ τοῦ ὀλεθρίου δαίμονος ἐλευθερωθήσεται καὶ τῶν αὐτοῦ φαντασιῶν· ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτοῦ δεομένου καὶ μετὰ δακρύων προσπίπτοντος, ἐπιφαίνεται αὐτῷ νύκτωρ, ἄγγελος κυρίου λέγων· ἐπειδὴ φησὶν ὡς ποιμὴν τῶν λογικῶν προβάτων ἱκεσίαν προσάγεις, τάδε σοι κελεύει δι' ἐμοῦ ὁ ὑμῶν τε καὶ ἡμῶν δημιουργὸς καὶ θεός· πορευθεὶς εἰς τὸ Μάρκου τοῦ εὐαγγελιστοῦ κοιμητήριον, εὑρήσεις σορὸν ἐν ᾗ τὰ λείψανα τῶν ἐμῶν μαρτύρων Κύρου καὶ Ἰωάννου τεθαύρισται· ταῦτα τοίνυν ἀνελόμενος, εἰς τὸν ἐπ' ὀνόματι τῶν εὐαγγελιστῶν κτισθέντα οἶκον, ἐπέκεινα τοῦ Κανωβοῦ μετακόμισον· τούτου γὰρ γινομένου, ἡ ἐν τῷ τόπῳ γινομένη φαντασία καταργηθήσεται.

Περιχαρὴς δὲ γενάμενος ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος, ηὐχαρίστησε τῷ θεῷ τῷ πάντοτε προνοοῦντι τοῦ ἰδίου πλάσμα-

τος τὴν σωτηρίαν· καὶ μηδὲν ἀμελήσας, τὸ κελευσθὲν διὰ τοῦ θείου χρησμοῦ πέρατι παρεδίδου· συναγαγὼν γὰρ τὸν θεοφιλῆ κλῆρον σὺν τῷ πιστοτάτῳ λαῷ, ἐξηγησάμενος τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ φανερωθέντα αὐτῷ, μετὰ λιτῆς σὺν ὅλῃ σχεδὸν τῇ πόλει, εἰς τὸν εὐκτήριον οἶκον τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου παραγενάμενος ἐπὶ ἱκανὰς τὰς ὥρας σὺν ὅλῳ τῷ λαῷ τῷ θεῷ δεηθεὶς, προσελθὼν ἀνέωξεν τὴν τιμίαν λάρνακα τῶν τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῶν, καὶ εὗρε τὰ τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου λείψανα σῶα, τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος χάριτι λάμποντα· ταῦτα τοίνυν μετὰ φόβου ἅμα τὲ καὶ πόθου πνευματικοῦ ἀνελόμενος, καὶ ἐν καθαραῖς συνδόσιν εἰλήσας μετὰ μύρων καὶ ἀρωμάτων, ἐπιβιβάσας εἰς ὄχημα, καὶ οὕτως σὺν τῷ κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ μετὰ λιτῆς ἀπὸ τοῦ εὐκτηρίου τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου ἐξῆλθον, ἐπέκεινα τοῦ Κανωβοῦ τὸν ναὸν τῶν εὐαγγελιστῶν κατέλαβον· καὶ ἐπιτελέσας ἐκεῖ τὴν θείαν μυσταγωγίαν, οὕτω τὰ τιμιώτερα χρυσίου καὶ λίθων πολυτελῶν τῶν μαρτύρων Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν λείψανα ἐν τῇ ἡτοιμασμένῃ σορῷ κατέθετο.

Οὔπω δὲ σχεδὸν τῷ τόπῳ ἐπέστησαν οἱ γενναῖοι τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται Κῦρος καὶ Ἰωάννης, καὶ κατὰ τοῦ ἐκεῖσε ἐμφωλεύοντος πονηροτάτου δαίμονος ἀνεγείρειν ἤρξαντο τρόπαια· πολλοὺς γὰρ δαιμονιῶντας καὶ ἀσθενείαις ἄλλαις κεκρατημένους ἐν τῷ τὴν κατάθεσιν τῶν ἁγίων λειψάνων γίνεσθαι ἐθεράπευσαν· καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς ἱερεῖς τοῦ ὀλεθρίου δαίμονος, τῆς ψυχικῆς πλάνης ἰάσαντο· ὥστε παραυτὰ προσελθεῖν αὐτοὺς τῷ ἁγίῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κυρίλλῳ, καὶ τῷ λουτρῷ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καθαγνισθῆναι· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἱερὸν μᾶλλον δὲ μιαρὸν τοῦ ὀλε-

θρίου δαίμονος σὺν τῷ ἐν αὐτῷ ἀγάλματι καὶ τῷ βωμῷ ἀφανὲς κατασταθῆναι· ἡ γὰρ παρακειμένη ψάμμος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ θάλασσα τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ἁγίων μαρτύρων τοῦτο ἐπόρθησαν καὶ ἀφανὲς ἐποίησαν, ἡ μὲν ἐπικλύζουσα, ἡ δὲ καταχώσασα· ὡς ἄδηλον τὸν τόπον παντάπασιν γίνεσθαι· τοσαύτη δὲ χάρις ἀντὶ τῆς πρὶν ἀπάτης διὰ τῆς ἐπιστασίας τῶν ἁγίων μαρτύρων ἐπήνθησεν, ὡς ἐκ περάτων τῆς οἰκουμένης πρὸς τὸ τοῦ Κύρου καὶ Ἰωάννου εὐκτήριον τοὺς ἀσθενεῖς κατεπείγεσθαι, καὶ πάντας τοὺς πίστει προστρέχοντας ἀντιλαμβάνειν τῶν παθημάτων τὴν ἴασιν· ὅσα γὰρ ἐὰν αἰτήσητε ἐν ταῖς προσευχαῖς, πιστεύοντες λήψεσθαι, πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ δι' αὐτῶν πρὸς πάντας τοὺς ἐν εἰλικρινίᾳ πιστεύοντας, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις ἔφησεν· μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα τιμὴ καὶ κράτος σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΠΙΦΗ Β.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ (1) ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΙΣ ΤΑΒΕΝΝΗΣΙΩΤΑΙΣ (2) ΜΟΝΑΧΟΙΣ ΤΟΙΣ ΕΝ ΤΩ ΚΑΝΩΒΩ ΕΝ ΤΗ ΜΕΤΑΝΟΙΑ ΚΑΛΟΥΜΕΝΗ, ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΥΡΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ.

Ἀνδρεία καὶ ὑπομονὴ καλὴ καὶ εὐειδεστάτη, οἷς ὁ μακάριος προσεφώνει Δαβὶδ, δυὰς ἀρετῶν, καὶ τοῖς ἁγίοις

(1) Gratulentur nobis sacrae philologiae religionisque amatores, quod has oratiunculas magni Cyrilli in lucem protrahimus, nemini hactenus cognitas.

(2) De Tabenna, et de tabennensibus monachis, legesis Palladium hist. lausiac. cap. XXXIX, cum Meursii adn. In eo asceterio S. Pachomius regulam ab angelo traditam accepit.

μάλιστα πρεπωδεστάτη, ἀνδρίζου καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου, καὶ ὑπόμεινον τὸν κύριον· ὁ δὲ τοῦ σωτῆρος μαθητής· ὑπομονῆς ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες, κομιεῖσθε τὴν ἐπαγγελίαν· χρὴ γὰρ ἡμᾶς ὡς ἐν ἀρχῇ γενέσθαι τῶν ἀγαθῶν, καὶ τὸ τέλος ἐπιζητεῖν, ἵνα καὶ βασιλείαν οὐρανῶν κληρονομήσωμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΕΠΙΦΙΙ Ζ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΠΡΩΤΗ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΜΑΡΤΥΡΑΣ ΚΥΡΟΝ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΗΝ ΤΟΥΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥΣ ΕΝΤΑΥΘΑ, ΔΙ' ΩΝ ΣΗΜΑΙΝΕΙ Ο ΠΑΤΗΡ ΚΑΙ ΤΟ ΤΙΜΙΟΝ ΑΥΤΩΝ ΠΑΘΟΣ, ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝΤΑΥΘΑ ΚΑΤΑΘΕΣΙΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΥΤΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ· ΕΡΡΗΘΗ ΔΕ Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΠΡΩΤΗ ΕΝ Τῌ ΜΕΤΑΝΟΙᾼ ΗΤΟΙ ΕΝ Τῌ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

Οὐκ ὀκνηροὶ γεγόναμεν περὶ τὸν συνήθη λόγον, ἀλλ' ὡς εἴρηκεν ὁ σωτὴρ, τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής· πιστεύομεν δὲ, ὅτι διὰ τὰς ὑμῶν εὐχὰς ἐλέῳ θεοῦ ῥαΐσει τὸ πάθος· ὃ δὲ καὶ ἐβουλευσάμεθα καὶ πεπράχαμεν ὑπὲρ τοῦ χρησίμου, πάλιν εἰπεῖν ὑμῖν ἀναγκαῖον συνείδομεν· ὅτι τὰ μέρη ταῦτα ἔχρηζεν ἰατρῶν θεραπευόντων διὰ θεοῦ· ἵνα τοίνυν πάντας ὀφλήσωμεν τοὺς τόπους, καὶ μάλιστα τοὺς παρακειμένους τῇ τῶν ἁγίων εὐαγγελιστῶν ἐκκλησίᾳ, ἀπίησαν γὰρ οὐκ ἔχοντες μαρτύριον εἰς ἑτέρους τινὰς τόπους, καὶ χριστιανοὶ ὄντες ἐσφάλλοντο, διὰ τοῦτο ἀναγκαίως ἐζητήσαμεν ἁγίων μαρτύρων

λείψανα· εὕρομεν τοίνυν, καὶ μεμαθήκαμεν ἀκριβῶς, ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν καθ' ὃν μεμαρτυρήκασιν αἱ ἅγιαι παρθένοι, ὧν τὴν θείαν πηγὴν ἔχομεν ἐν τοῖς τοῦ ἁγίου εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, δύο τινὲς, ὧν ὁ μὲν εἷς μονάζων ἦν ἀσκητὴς, καὶ ἕτερος στρατιώτης, πάρεισαν αὐτὰς παροτρύνοντες καὶ ἐπαλείφοντες αὐτὰς πρὸς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀθλήσεως· ὥστε μετὰ γενναίου φρονήματος ὑπὲρ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ὑποστῆναι κίνδυνον· κέκληνται δὲ καὶ αὐτοὶ σὺν ἐκείναις εἰς τὸ μαρτύριον· καὶ εἰσῆλθον γενναίως καὶ μεμαρτυρήκασιν ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ τεθήκασιν δι' αὐτὸν τὰς ἰδίας ψυχάς· ἦν οὖν ὁμοῦ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων ἐν ἑνὶ τόπῳ κείμενα· ἐπεὶ δὲ ἀδίακριτα ἦν τὰ λείψανα, οὐ γὰρ ἦν διεγνωσμένα σαφῶς, τίς μὲν οὗτος, τίς δὲ ἐκεῖνος, ἀναγκαίως ἀμφότερα συλλαβόντες μετηγάγομεν καὶ τεθήκαμεν ἐν τῇ τῶν εὐαγγελιστῶν ἐκκλησίᾳ, ποιήσαντες τὸ σύνηθες, ὡς μαρτυροῦσιν, μνημεῖον· συναγώμεθα τοίνυν, ἐθέλοντος τοῦ Χριστοῦ αὔριον ὁμοῦ, καὶ τοὺς ἁγίους τιμῶντες εὐαγγελιστὰς καὶ τοὺς μακαρίους μάρτυρας· καλοῦνται δὲ Κῦρος καὶ Ἰωάννης.

ΕΠΙΦΗ Η.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΞΕΓΗΣΙΣ ΕΤΕΡΑ ΕΝ ΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΩΝ, ΕΝΘΑ ΚΑΙ ΚΑΤΕΘΗΚΕΝ ΕΝ ΜΝΗΜΕΙΩ ΤΑ ΛΕΙΨΑΝΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΥΡΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ, ΠΡΟ ΔΥΟ ΣΗΜΕΙΩΝ ΚΑΤΑ ΑΝΑΤΟΛΑΣ ΤΟΥ ΚΑΝΩΒΟΥ, ΠΛΗΣΙΟΝ ΤΗΣ ΜΕΝΟΥΘΕΟΣ.

Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, καὶ στραφεὶς εἶπεν αὐτοῖς· εἴ τις ἔρχεται πρός με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πα-

τέρα αὐτοῦ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής· ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής· θερμοὺς ἡμᾶς εἰς εὐλάβειαν οἱ τοῦ σωτῆρος ἀπαιτοῦσιν λόγοι· καὶ τοὺς ἀγαπᾷν θέλοντας αὐτὸν, οὐδὲν ἡγεῖσθαι ἄμεινον αὐτοῦ ἀναπείθουσιν, οὐ φιλοστοργίαν σωμάτων, οὐκ ἀγάπησιν εἰς πατέρας, οὐκ αἰδῶ τὴν εἰς μητέρας καὶ ἀδελφούς· οἴδεν γὰρ ὅτι ταῦτα καταπεφρονηκότες μεγάλην εὑρίσκουσιν καὶ λαμπρὰν τὴν ἀντιμισθίαν· ἵνα δὲ καὶ τί προς τούτοις ἕτερον εἴπω, γνωρίζων ὅσην ἔσχεν εἰς ἡμᾶς ἀγάπησιν, οὐδὲ αὐτῆς τὰ καθ᾽ ἑαυτὸν κρείττονα τῶν ἡμετέρων ἐποιήσατο πραγμάτων· οὐ προτετίμηκεν τὰ καθ᾽ ἑαυτὸν τῆς ἁπάντων σωτηρίας καὶ ζωῆς· θεὸς ὢν, δι᾽ ἡμᾶς γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ ὑπέμεινεν σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας· ἀλλ᾽ οἱ συμπάσχοντες καὶ συμβασιλεύσουσιν· οἱ συνατιμασθέντες, πάντως καὶ συνδοξασθήσονται.

Οὕτως εὐδοκιμῆσαι πιστεύομεν καὶ τοὺς ἁγίους μάρτυρας Κῦρον καὶ Ἰωάννην· πρόθυμοι γὰρ εἰσῆλθον εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας ἀγῶνας· καὶ τὸ πάντων αὐτοῖς δυνώτατον ἐπιπηδᾷ θηρίον, φημὶ δὲ ὁ θάνατος· ἀλλ᾽ ἐμέμνηντο τοῦ ἰδίου δεσπότου λέγοντος· ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής· πεπληρώκασιν τὴν ἐντολὴν, ἔλαβον καὶ αὐτοὶ τὸν σταυρὸν, ἠκολούθησαν τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ· ἦγοντο δὲ οὐ μόνοι πρὸς τοὺς ἀγῶνας, ἀλλ᾽ ἦν καὶ χορὸς ἁγίων παρθένων· καὶ γυναῖκες μὲν ἦσαν, ἄθραυστοι δὲ τὴν διάνοιαν· τετελείωται τοίνυν σὺν αὐταῖς καὶ ἡ καλὴ τούτων τῶν τῶν ἀθλητῶν δυάς· καὶ μισθὸν ἔχουσι τῆς εἰς Χρι-

στὸν ἀγάπης, τοῦ πατῆσαι τὸν σατανᾶν καὶ ἐλαύνειν τὰ πονηρὰ δαιμόνια· ἡκέτωσαν τοίνυν οἱ πάλαι πλανώμενοι· ἐρχέσθωσαν εἰς ἀληθινὸν καὶ ἀκαπήλευτον ἰατρεῖον· οὐδεὶς γὰρ ἡμῖν ὀνείρατα (1) πλάττεται· οὐδεὶς λέγει τοῖς ἐρχομένοις, εἴρηκεν ἡ κυρὰ, ποίησον τὸ καὶ τό· ὅλως κυρὰ καὶ θεὸς εἶναι δυνατὸς, καὶ προσκυνεῖσθαι θέλει· ἐν τοῖς δαίμοσιν οὐκ ἔστιν οὐδὲ ἄῤῥεν οὐδὲ θῆλυ· καὶ βλέπετε ποίαν ἔχουσιν προαίρεσιν· ὀνόμασιν γυναικῶν καλεῖσθαι βούλονται· πατήσαντος τοίνυν τὰ γραώδη μυθάρια καὶ τὰ πάλαι τῶν γοήτων ἐμπαίγματα, ἐρχέσθωσαν ἐπὶ τοὺς ἀληθινοὺς καὶ ἄνωθεν ἰατρούς· οἷς ὁ πάντα ἰσχύων θεὸς, τοῦ θεραπεύειν δύνασθαι τὴν ἐξουσίαν ἐχαρίσατο λέγων· ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε· πάσης τοίνυν θεραπείας τῆς παρὰ τοῦ σωτῆρος ἀπολαύσαντες, ὑμνολογοῦσιν τὸν ἑαυτῶν δεσπότην, ἵνα καὶ βασιλείας οὐρανῶν καταξιωθῶσιν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, δι' οὗ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ σὺν τῷ παναγίῳ πνεύματι δόξα τιμὴ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(1) Superstitiosa ac fallacia somnia intelligit reprehenditque Cyrillus, cuiusmodi non in Menuthei tantum cultu, verum etiam in Aesculapii alexandrino fano nosocomioque saepe dictitabantur. Ceteroqui bona somnia, et a bonis angelis, ut credere pium est, atque a sanctis martyribus Cyro et Iohanne immissa, in praecedente volumine Sophronius permulta narravit.

HISTORIA ACEPHALA (1)

SS. MM. CYRI ET IOHANNIS.

INTERPRETE ANASTASIO BIBLIOTHECARIO.

3. . . . . re minime valuisset, paciscitur dicens se desiderium habere tribus pueris ecclesiam dedicandi, et iuvenem hunc velle pii operis fore praepositum; quo completo, rursus pollicebatur, eum adepturum fore petitionem. Ergo cum haberet apud Doryzin, qui locus est ita vocitatus, gerocomium, deindeque adiacentem gerocomio aulam emisset, in cuius aulae medio sancti ergasterium, id est locus medicinalis, habebatur; destructa aula, et ad ecclesiae speciem designata, ergasterium absidam mirabilem dedicavit. Porro ne segnitia hinc factae transeamus utilitatis narrationem, iuvene insistente cooperatione divina opus consummatum, et amplissimum templum aedificatum est. Diligentibus enim Dominum omnia cooperantur in bonum, dicentem sapientissimum Paulum audimus. Igitur gerocomio pariter et nosocomio summus sacerdos constitutis, accersit abbatem virum praeclarum, sicut certus sum, et ad beneplacitum Dei, oppido praedicabilem; cui litteris datis ad sanctos tres pueros, hunc dirigit Babylonem. Litterae vero deprecatoriae ad eosdem sanctos erant, mitti sibi reliquias per ipsum efflagitans, quae in templo poni debuissent, quod eis ipsis desiderio multo

(1) Hic acephalus latinus textus, non proxime praecedentis acephalae historiae graecae, sed prioris interpretatio est.

erexerat. At vero hic venerabilis et ornatus vir, nihil religiosae neglegens praeceptionis, Babylonem pervenit, et sanctis egregias litteras dedit, haec illis affatus: sancti, Dei almus et summus sacerdos ac servus vester, hanc vobis transmisit deprecatoriam epistolam, qua suscepta, date responsum. Haec autem cum hic ita dixisset, medius ex illis resedit, et extensa manu ad semet epistolam traxit, et iterum recumbens, sine responso virum dimisit. Cum autem tota hebdomada supplicans abbas, responsum minime percepisset, ad eum qui se miserat inefficax rediit, et quod sibi contigerat, enarravit.

4. At ille amantissimus summusque Dei sacerdos, fide sine offensa, et conscientia bona, iterum eis destinat hunc ipsum Deo placentem virum, haec dicens: vade inquit adhuc, et pete pro me sanctos. Saltem in praesentiarum exaudient deprecationem meam. Nam epistolam receptam fer, quam pro reliquiis suscipiam, tamquam iam ab eis acceptam et sanctificatam. Cedens autem patri, Christo per omnia et actu et theoria obediens, Babylonem iterum abiit, et supplicans rursus sanctis dicebat: o ter beati martyres', summus sacerdos Dei me ad vos iterum misit: ne ergo eum inhononeretis, quia tale vobis templum dedicavit, magnum scilicet, et praeclarum, amore ductus quo circa vos flagrat. Cum autem adhuc absque responso eum sancti dimitterent, mandatum ad finem perducere summi sacerdotis, ex quodam divino adorsus est motu, et pectori manum superimponens, ibi enim habebat epistolam, hanc manu retinens sanctus, hanc acceptam traxit ad se pie beatus: sequebatur autem sanctissima manus quae tenebat; quam cultu vehementi amplexatus, cum hoc quoque intemerato et adorando thesauro, Alexandri pervenit

ad urbem , opere sacratissimi ad se lati praecepti spem in Deum habitam ostendens inconfusibilem.

5. Qua suscepta magnus , summusque Dei sacerdos , gaudens pariter et exultans, filium fratris sui ad praeparationem nuptiarum incitavit. Cum autem populo templi encaenia praedicasset , divinoque gaudio refertus fuisset , sequenti die una cum toto clero, recondita pretiosa illa et venerabili manu sancti , una cum deprecatoria epistola quae tenebatur ab ipsa , quemadmodum dicebat recondi , et sanctificata ecclesia , fratris sui filium consecravit diaconum , dicens ad eum : ecce mulier tua , ecclesiam dicens : et ait', curam illius habe , ut decens est. Quod nimirum factum , multum iuveni praestitit in Deum profectum secundum spem : denique et castitatis eum amatorem fecit , et divinarum virtutum operationem ostendit; atque voluntatem timentis se summi sacerdotis, Deus exaudiens fecit.

6. Sanctus ergo cum esset medicus , quem paulo ante praediximus, saeculari quidem habitu , sed non animo , medicinas peragebat ; non enim corporibus tantum laborantium medebatur , sed et animabus , dignas has ex indignis educens ; et fideles ex alienis a fide instituens , non ex his quae Galeni, et Hippocratis, et his similibus conscriptorum , infirmos in visitationibus consolans , sed et propheticis et apostolicis ac evangelicis admonitionibus , ad eam quae vere incolumitas et vita est , pertrahens et Christi ovili connumerans , atque regni caelorum heredes ostendens.

7. Hunc cum odiens bona diabolus, multos offerre Christo vidisset , principi urbis per nequam homines nunciavit dicens : galilaeus quidam medicus disciplina , universam civitatis plebem seduxit, et a deorum adoratione re-

movit, et Iesum quem Iudaei crucifixerunt, ut Deum colere fecit; servitutemque nostram Diis exhibendam, universam exterminat. His verbis infelix supra modum effervescens scelesto furore, comprehendi celeriter sanctum praecepit. Cum autem beatus hoc didicisset, fugit; et ad Arabiam, quae est Aegypti maritima, venit; et in castello quod vocatur Cetzo habitavit, et cum habitatione etiam habitum commutavit; caput enim radens, induit monachicum habitum. Et terrena aemulantem ac temporalia vitam transiens, et ad sublimiora transcendens, supremus hinc tam actione quam contemplatione prorsus effectus est, non iam languores variis medicaminibus sanans, nec herbarum usus auxiliis, sed sola oratione piaque doctrina, a maeroribus animas liberabat et corpora.

8. Tunc ergo Diocletiano Romanorum sceptra impie moderante, et ubique persecutionem Dei ecclesiis excitante, haec beatissimus Iohannes cognoscens, qui edessenus quidem genere secundum carnem, sed caeli civis ut fidelis agnoscebatur, cum militari polleret dignitate, Hierosolymam proficiscitur, et Deo beneplacente reddito voto, venit Aegyptum, fama ad sanctum Cyrum trahente, et cum beato Cyro veluti unius fidei habitavit, et ad virtutem videns sanitates proficere, ad has per amplius incitabatur. Cum autem persecutio vehementius grassaretur, Cassiano gentili apud Canopum fungente sacerdotio vanitatis, virgines tres locum habitantes, Christoque desponsatas, hii qui ad capturam hanc fuerant segregati, comprehendunt, et has una cum matre Syriano urbis principi offerunt. De quibus audiens sanctus Cyrus, timore ut amicus Christi depressus est, ne tormenta ut pusillae formidantes, Chri-

stum abiurarent, fidemque negarent : pusillae quippe admodum erant istae ; etenim Theocliste harum senior, quindecim erat annorum ; secunda vero ab ea Theodote, tertiidecimi erat anni ; ast Eudoxia harum novissima, annum agebat undecimum. Porro mater harum Athanasia merito dicebatur : vere namque immortalitatis, cum desiderabilibus suis filiabus, heres effecta est. De quibus dicendo ad ista pervenimus (1), metuens sanctus Cyrus cum Iohanne, urbem ingressus est, et praedictas ad agones deliniens, super naturam erexit ; et tormenta intrepide subire, propter multam Christi sponsoris dilectionem, admodum persuasit, castitatis eis coronas gaudii ascribens, et laetitiae terminum non habentes.

9. Sed infelix inimicus, iterum per truces ministros suos, manifestos facit sanctos hos principi, obtenebrantes mentem ipsius, et suggerentes, quod duo quidam, monachus scilicet et miles, virgines sibi oblatas seducentes, diis offerre debitam non permitterent servitutem, et tyrannidem agere contra Cesarem suaderent, minime parentes praeceptis eius, et Iesum dicentes regem aeternum. Syrianus autem hic divinitus fulminandus praeses, dentibus frendens ad ea quae dicta sunt, adduci etiam ipsos praecepit ante tribunal, et dixit ad eos : o miseri, et beatorum inimici Deorum, morteque dignissimi, quare virgines parere Caesaris non dimittitis sanctionibus ? An potius decrevistis eas resultare ? velut etiam vos ipsos qui manifesti tyranni Romanorum imperatoris existitis, pro abhominabili profecto Christianorum religione pugnantes.

(1) Immo vero *de quibus ut supra diximus.*

Igitur paenitentiam agentes, maximos dominos nostros vobis exhibete propitios, et honores ab imperatore non qualescumque percipietis. Illi ad eum respondentes: nos inquiunt, o Syriane, honores inhonorabiles non admittimus, temporalia enim sunt quae videntur, neque daemonum simulacris cultum qui Deum solum decet offerimus; sed nec abnegabimus eum, qui omnia fecit, quem regem aeternum habentes, donationes ab ipso repromissas tenemus meliores, et ad finem non aspicientes, coronis ac delitiis immortalibus plenas.

10. Ad quos ingemiscens Syrianus, et dentibus frendens, dixit, hos ignitis obtutibus intuens: oportebat quidem vos misericordiae adquiescentes legis lucrari salutem; quia vero typho detinemini, plagis vos cedere imperatoris praeceptionibus persuadebo. Et his dictis, virgines ad spectaculum eorum quae gerebantur assistere fecit, et omnem tormentorum sanctis speciem intulit. Cum autem flagris hos caecidisset, et clavis igneque inflammasset, atque ex salsugine membra quae inflammata fuerant infudisset, ciliciinis pannis confricare praecepit; pice vero bulliente pedes implevit, omnique specie ut dictum est tormentorum abusus, robustiores martyres aspiciebat, et quasi in alienis pati corporibus, validius contradicentes, ac multos attrahere ad imitationem et ad fidem adducere, dum constantia perseveranti resisterent. Ex tot enim tolerantia plagarum, ac martyrum sine maestitia hilaritate, multi futurae vitae praemia incorruptionis imaginabantur. Itaque cum removeri iussisset martyres, virgines verberibus affecit, una cum Deo amabili matre. Ut autem contra stimulos calcitrans, et ab his quoque superabatur; fuerant enim per martyres confortatae; postremo infelix sententiam promulgavit, et

capita Christi sponsarum, una cum genitrice abscidi mandavit.

11. Cyrum autem et Iohannem martyres suppliciis iterum summittebat, et iterum solvebatur, more fluctuum ad lapides illisorum. Cum autem sanctos non blanditiis, non precibus, non monitis, non honorum protensionibus maximorum, ut aestimabat, non flagellis, non pice ferventi, non aqua bulliente, non igne, non tortis membrorum organis inflectere valuisset, fatigatus, et his quoque sententiam intulit dicens: Cyrum galilaeorum patronum, et consentaneum eius Iohannem, sanctionibus imperatorum non acquiescentes, et maximos Deos colere nullatenus proponentes, capitali animadversioni summittimus. Et hoc decreto, incorruptionis induerunt coronam pridie kalendas februarias; quando fidem servantes, cursum sancti bonum consummaverunt, virgines videlicet Christi sponsae tres Theoctiste, Theodote, Eudoxia, et quae has germinavit ac pie nutrivit Athanasia; Deo etiam amabilis Cyrus abbas atque Iohannes miles, qui unius cum eo fidei et aequi erat honoris. Et sanctas quidem tres virgines ad orientalem partem templi sancti Marci posuerunt, templum eis dedicantes decorum; Cyrum autem dulciloquum, et Iohannem Cyri conmartyrem in templo apostoli et evangelistae Marci condiderunt in una theca.

12. Procedente vero tempore non pauco, cum depositio paganae fuisset effecta tyrannidis, et christiani sceptra Romanorum principatus tenerent, Theodosius maior imperium obtinuit, qui fidem operibus adornavit, et opera fide condecoravit, sicut etiam libri ecclesiasticorum testantur historiographorum, et ipsae quoque res omnibus clamitant. Huius et nos quoque unius virtutis

memoriam ad ostensionem eorum quae dicta sunt faciemus. Bellum quippe adversus eum ex occidentalibus motum fuisse partibus aiunt ex quadam concordia insurgentium nationum gentibus mixtarum, et praecedentibus commixtarum, torrentium more invicem influentium, et mare multitudine aquarum efficientium, vel instar locustarum, atque arenae numerum non habentium. Verum pius inter haec Theodosius hic non ad aliarum gentium patrocinium venit, aut legationem misit, aut pacta spopondit, qualia fieri ab invalidis in commotionibus bellorum amantur; sed sicut ei moris erat ad Deum cucurrit, et fidem auxiliatricem arripuit.

13. Cum enim didicisset in Scete, quae est eremus penes Aegyptum ita vocitata, virum genere quidem aegyptium, virtute autem omni Deo placita comptum degere, qui divinam gratiam meruisset, et maximorum operator miraculorum existeret, ad Theophilum continuo scribit; hic enim Christi ovilia moderari per idem tempus agnoscebatur; ut praedictus mirabilis vir ad se mitteretur, rogantem (1) auxiliari sibi, supplicationibus ad Deum effusis, in proelio recte credenti *. Ad quem currens episcopus, et causam edicturus, ascendit ad eum, et admonens implorabat. At vero Senuphius, hoc enim erat beato viro nomen, indulgere sibi summum sacerdotem oppido supplicabat, se peccatorem pronuncians, et inutilem Domini servum appellans. Quia ergo ut dimitteretur ab eo impetrare non valuit, ad orientem stetit, et pallium quod portans super humeros habebat, cum baculo, manibus ad caelum extensis, haec ad Deum exclamans dixit: domine Iesu Christe Deus noster, fortitudinem quam mihi peccatori servo tuo dedi-

* ita cod.

(1) Ita codex; referturque ad Theophilum.

sti, praesta et huic baculo meo et pallio isti. Et datis his summo sacerdoti, haec ad eum dixit: his imperatori transmissis, scribe ut pallium quidem capiti circumponens, dextera vero manu baculum retinens, ante omnem exeat exercitum, praeminens adversus hostium aciem. Nam si me Christus Deus noster in servum suum deputavit, et deprecationem quoque meam exaudiet, atque victoriam per eam fidem, qua circa Deum flagrat, percipiet.

14. Cum autem fuissent transmissa quae dicta sunt, ornatur a Deo coronatus Theodosius pallio in galeam spei salutis. Porro dextera manu baculo accepto, ad bellum progressus est, et primus fidelem praecedebat exercitum; quem cum barbari vidissent, ad fugam statim conversi sunt, et semetipsos caede mutua trucidarunt, sagitta seu ictu ab exercitu nullo prorsus accepto. Et usque in finem hac salutari galea pius ac Dei amicus imperator, pro omni adornatus est diademate: cuius rei etiam publicam festivitatem Alexandriae per singulos annos concelebrant, hanc iconium nominantes: iconam quippe habent ipsius pii scilicet imperatoris, caput quidem pallio coopertum habentis, dextera vero manu baculum retinentis, et iugiter miraculum omnibus praedicantis, per annuam sollempnitatem suam.

15. Divina vero gratia, et cooperatione fidelis ac pii principis Theodosii; ecclesiae praesul, et ovilium quae Alexandriae sunt pastor cautissimus, ac divino zelo plenus Theophilus, omnes ut ita dicamus gentilium culturas deposuit, et oratoriis totam urbem domibus adornavit, et in loco qui dicitur Canopus, templum apostolis amplissimum et ingens erexit. Extra urbem autem est hoc, signis ab ea duodecim distans, insigne ut perhibetur, et pueris gentilium venerabile. Illic enim

ab eis Deorum coetus, ut ferunt, esse putabatur; ita ut omnis simul via quae illuc ab urbe ducebat, strata tabulis esset lapideis, praediisque ac balneis consisteret: viginti autem et quatuor in ea esse hinc inde balnea conscribuntur, quae adhuc autem nondum erant suffossa, ut multi dicunt qui noverunt, sed et usque ad ipsum locum qui dicitur Canopus, urbis fanum, forumque omne praepositum putaretur, a quo duobus signis distans castellum, idolum habebat Menuthin vocitatum, in quo manifeste cooperabantur nequissimi spiritus. In quo videlicet castello, rursus templum aedificavit evangelistis sacer Theophilus.

16. Post dormitionem vero Theophili, cum Cyrillus suscepisset ecclesiae gubernacula, Cyrillus inquam ille magnus, pietatis amator, et fidei violatorum depositor, cura erat ei non qualiscumque destruendi phantasmata Menutheos, christianosque quosdam ex simplicioribus illuc causa recipiendae sanitatis suapte concurrentes removit. Super quo multum Deo misericordissimo postulato, angelum videt a Deo cunctorum, susceptam eius deprecationem evangelizantem, et praecipientem sibi, ut Cyri corpus in martyribus magni, de templo sancti Marci sumeret, et in ecclesia evangelistarum quae est in Menuthin decollaret *. Sic enim et castellum nominabant, reverentia, et amore daemonis. Sane per unum nomen ambos martyres significaverat angelus, sicut etiam ex beati Cyrilli sermonibus ostendetur. Nihil neglegens amabilis summus Dei sacerdos, egit quod sibi fuerat imperatum, quarto kalendas iulias martyricarum translationem reliquiarum faciens, et sermones populo breves huius rei causa pronuncians, quos interponemus ad legentium credulitatem

*collocaret.

simul et utilitatem, gratia domini nostri Iesu Christi, cum quo est patri una cum spiritu gloria, honor et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Salve sacer amate Deo sine margine * salve,
Et memor esto tui fratris Anastasii.

* ita cod. id est *fine*.

BEATI CYRILLI
ACCLAMATIO AD TABENISIOTAS MONACHOS,
QUI SUNT IN CANOPO, QUAE DICITUR PAENITENTIA,
DE SANCTIS MARTYRIBUS CYRO ET IOHANNE.
EPIPHI SECUNDA, QUOD EST OCTAVO KALENDAS AUGUSTAS.

Fortitudo et patientia bona, atque visionabilis dualitas virtutum, sanctos condecet maxime; quibus beatus quidem David acclamat: viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum. Salvatoris autem discipulus: patientia vobis est necessaria, ut voluntatem Dei facientes, percipiatis promissum. Oportet quippe nos in exordio bonorum fieri, sed finem exquirere; ut regnum caelorum hereditemus, in Christo Iesu domino nostro, cui gloria et potestas. Amen.

EIUSDEM.
EPIPHI SEPTIMA ID EST PRIDIE KALENDARUM AUGUSTARUM
RELATIONES DUAE IN SANCTOS MARTYRES
ABBA CYRUM ET IOHANNEM, QUI HIC REQUIESCUNT;
PER QUAS HIC PATER INSINUAT ET HONORABILEM EORUM PASSIONEM,
ET DEPOSITIONEM SANCTARUM RELIQUIARUM.
DICTA EST AUTEM PRAESENS PRIMA NARRATIO IN METANOEA,
QUOD INTERPRETATUR PAENITENTIA,
SIVE IN ECCLESIA SANCTORUM APOSTOLORUM.

Pigri non fuimus circa consuetum sermonem, sed ut dixit Salvator, spiritus quidem promptus est, caro au-

tem infirma; credimus enim per sanctas orationes vestras miserante Deo minuetur afflictio. Quod autem et cogitavimus, et egimus propter utilitatem, iterum vobis necessarium dicere prospeximus. Etenim regiones istae medicis indigebant ex Deo curantibus. Ut ergo omnia loca adiuvaremus, et maxime quae adiacent ecclesiae sanctorum evangelistarum; ibant enim non habentes oraculum ad altera quodam loca, et dum christiani essent, errabant; necessario inquisivimus sanctorum martyrum reliquias. Comperimus ergo et accurate didicimus, quod tempore quo martyrium pertulerant sanctae virgines, quarum et fontem habemus apud sanctum evangelistam Marcum, duo quidam, quorum unus monachus abstinens, et alter miles, aderant excitantes easdem virgines, et ad certamen aptantes, quatenus cum virili sensu pro Salvatore nostro sustinuissent periculum. Requiescunt autem etiam ipsi cum eis in oratorio. Ingressi sunt fortiter, et Christi martyrium pertulerunt, posuerunt que pro eo animas suas. Fuerunt autem simul corpora sanctorum martyrum in uno loco iacentia: et quia indiscretae erant eorum reliquiae; nec enim manifeste dinoscebatur, quis hic, quisve ille; necessario utrosque assumentes, transtulimus et reposuimus in ecclesia evangelistarum, facientes ut martyribus solet memoriam. Conveniamus igitur, Deo volente, crastino pariter, tam sanctos evangelistas honorantes, quam beatos martyres, qui vocantur Cyrus et Iohannes.

EIUSDEM.

EPIPHI OCTAVA, ID EST KALENDAS AUGUSTAS APUD ECCLESIAM EVANGELISTARUM, UBI IN MONUMENTO RECONDIDIT RELIQUIAS SANCTORUM CYRI ET IOHANNIS, A DUOBUS MILIBUS DE PARTE ORIENTIS CANOPI IUXTA MENUTHEOS.

Proficiscebatur autem cum eo turbae multae; et conversus dixit ad eos, quicumque venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et filios, et uxorem, et fratres, et sorores, insuper et animam suam, non potest meus esse discipulus; quicumque non portaverit crucem suam et venerit post me, non potest meus esse discipulus. Ferventes nos esse ad reverentiam Salvatoris expetunt verba; et qui diligere eum voluerint, nihil pretiosius aestimare persuadent, non affectum corporis, non amorem patrum, non reverentiam matrum, et sororum; scit enim quia haec contempnentes, magnam et praeclaram mercedem invenient. Et ut quid aliud ad haec dicam, innotescens quantam in nos dilectionem habeat; dum nec ipse quae circa se sunt, meliora nostris rebus efficit (1), non praeposuit quae circa se sunt vitae omnium et saluti. Cum sit Deus, pro nobis factus est homo, et pertulit crucem confusione contempta. Sed qui compatiuntur, et conregnabunt; qui simul dehonorati sunt, per omnia et conglorriabuntur.

Sic profecisse credimus etiam sanctos martyres Cyrum et Iohannem: devoti quippe subierunt, pro pietate certamen. Et pessima bestia in eos insiluit, hoc est mors; sed memores fuerunt Domini sui dicentis: qui non tu-

(1) Immo dic: *haud sua pluris quam nostra aestimavit.*

lerit crucem suam, et sequitur me, non potest meus esse discipulus. Expleverunt mandatum, tulerunt etiam ipsi crucem, secuti Dominum suum. Ducebantur autem tunc non soli ad certamina, sed et chorus sanctarum virginum, quae mulieres quidem erant, sed mentis fuerant incorruptae. Consummata est igitur cum eis et haec optima duorum athletarum parilitas, et mercedem charitatis quae in Christo est obtinent, conculcandi satanam, et expellendi maligna daemonia. Adsint igitur qui olim errabant, veniant ad veram et incauponabilem medicinam. Nullus apud nos fingit insompnia; nec advenientibus dicit: dixit Domina, fac hoc aut illud; omnino Domina, et Deus esse potest, et adorari vult. Apud daemones non est masculus neque femina. Et vide quale habent propositum, ut et mulierum nominibus vocari velint. Proculcantes igitur has aniles fabulas, et divinantium effoetata colludia, veniant ad veros desuper medicos, quibus omnipotens Deus ut curare possint tribuit potestatem dicens: infirmos curate, gratis accepistis, gratis date. Omni itaque medela, quae a Salvatore condonata est perpotiti, conlaudemus Dominum nostrum, ut et regnum caeleste mereamur in Christo Iesu domino nostro, per quem et cum quo Deo patri cum sancto spiritu gloria, honor, et potestas, nunc et semper in saecula saeculorum. Amen.

EDITORIS MONITUM.

Ad cumulandam SS. MM. Cyri et Iohannis historiam, visum est Petri quoque parthenopensis ineditam lucubrationem adiungere, quam in duobus reperi priscis codicibus; de cuius hominis patria et aetate dubitare nos haud sinunt prologi eiusdem tres, nempe ad hanc ss. Martyrum historiam, et ad passiones S. Iulianae, et sanctorum quatuor Coronatorum item ab eo scriptas. Etenim in prologo ad S. Iul. et ss. Coron. loquitur cum Petro Parthenopes seu Neapoleos archiepiscopo, quem apud Ughellium T. VI. iam inde ab anno 1094. *archiepiscopum neapolitanum videmus. In prologo autem ad ss. Cyrum et Ioh. adloquitur Gregorium archiepiscopum neap., Petri scilicet successorem ab anno saltem* 1116., *qui Gregorius filius erat Iohannis Neapolitanae reip. adhuc liberae ducis, cuius item principis mentio est apud laudatum Ughellium tom. cit. ed. nov. p.* 77. *Reapse respublica neap. nonnisi anno* 1139. *in potestatem Rogerii regis devenit. Atque his demum cognitis prologis, inutiles iam videntur quaestiones de Petri parthenopensis aetate* (*qui aliis quoque scriptis innotuit*) *apud Baronium ad an.* 782.; *apud Muratorium S. R. I tom. I. part.* 2. *pag.* 289., *et tom. II. part.* 2. *p.* 1045.; *nec non apud Bollandum tom. IV. iulii pag.* 74; *et denique apud Ughellium tom. VI. in episc. neap.*

SS. CYRI ET IOHANNIS

PASSIO

AUCTORE

PETRO PARTHENOPENSI.

1. Inclytas victorias et gloriosas palmas sanctorum martyrum, quis digne ut expedit praevaleat enarrare? Unde accidit, ut quidam disciplina non plena eruditi, et fideli animo non tamen pleno, sermones quosdam componere conati sint. Ex quorum igitur incuria et praesumptuosa temeritate ita incomposito sermone peracti sunt, ut legi in concione fidelium minime permitterentur. Sed hoc sancti patres luculento dogmate functi in ornamento sanctae et gloriosae matris ecclesiae dedecus esse conspicientes, nonnullas ex eis rutilante dogmate elimare curaverunt. Horum itaque sanctorum provocatus exemplo, et precationis voto Gregorii, parthenopensis loci servatoris, Iohannis ducis atque consulis filii, ego Petrus hanc passionem sanctorum abba Cyri et Iohannis de inculto apice elevans, ad veritatis regulam convertere studui, inepta videlicet resecando, et apta ut decuit atque ordo efflagitavit annectere curando; et hoc non nostro libitu vel audacia, sed aequitatis atque veritatis probatissima ratione. Neque etenim credi oportet, ut tractatores sanctorum martyrum passionum eo ordine tantummodo vel sola ea verba deprompserint, quemadmodum a sanctis martyribus prolata sunt vel a tyrannica potestate; sed mentis illorum

conamina adnotantes, quanta et qualia sancti proferre, et impii nequiter dicere potuerunt, secundum ordinem verae fidei, et tramitem iustae rationis promere studuerunt. Si enim hoc ita non esset, evangelistarum sacra auctoritas per omnia fluctuaret; qui quamvis ex uno fonte sancti spiritus repleti essent, non solum quod ore prolatum est, scribere studuerunt; verbi gratia, ut est illud de filio patris familias, quem agricolae extra vineam occiderunt; qui cum interrogati fuissent, cum venerit dominus, quid faciet agricolis illis? illud, quod sequitur, malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis, docente beato Iohanne chrysostomo (1), non agricolae hoc secundum Matthaeum ore protulerunt, sed in corde et in conscientia sua susceperunt. His ita pro altercatione praelibatis, qualiter praefati martyres ab impiis detenti fuerint, Christo duce, fida relatione pandere curamus.

EXPLICIT PROLOGUS.

INCIPIT PASSIO SANCTORUM.

2. Anno igitur ab incarnatione domini nostri Iesu Christi fere ducentesimo nonagesimo, Diocletianus Caesar nefario dominatu romani imperii monarchiam tenebat; qui superbiae fascibus animo elatus, in tantam vesaniam prorupit, ut adorari se sicut Deum iuberet, et gemmas vestibus calciamentisque inseri. Hic ut regni sui gloriam augeret, et omnium gentium potestates suae ditioni subdere posset, Maximianum cognomento Herculeum in auxilium regni sui sibi associans, con-

(1) Homil. LXVIII. ad Matth. cap. XXI. 41.

tra Parthos superandos , bellica arma inire coepit. Quibus superatis, cum insigni pompa et gloria Romae triumphum mirabiliter peregit , antecedentibus currum eius Narseio rege , regis coniuge , sororibus ac liberis , et omni praeda et dignitate, qua Parthos spoliaverat (1). Ob quam victoriae gloriam nimium elati , ut Diis suis reverentiam exhiberent , quasi eorum auxilio victores extitissent , Diocletianus in oriente , Maximianus in occidente contra christianos persecutionis rabiem commovere coeperunt , praesidente Romae sancto Marcellino pontifice , qui ab eis martyrio coronatus est ; Hierosolymis autem Hermone ; Antiochiae vero beato Tyrone (2); Alexandriae namque post Theonam pontificem sanctissimo Petro , qui a beato Marco sextus decimus residens (3) , Arium haereticum, Christo sibi revelante, perpetuo anathemate obligavit, ac de sede sanctae ecclesiae expulit , cuius mortifera circumventione , nono anno persecutionis , martyrio coronatus est.

3. Ea namque tempestate vir Domini abba Cyrus de civitate Alexandria, quae est metropolis Aegypti, in qua praefatus sanctus Marcus evangelista pontificalem cathedram tenuit , nobiliter exortus secundum nominis sui praesagium ; nam Cyrus graece , latine fortis dicitur ; domini Iesu Christi praecepta fortiter custodiens, in sancta et religiosa vita orthodoxam sanctae Trinitatis fidem observavit , medicinali arte a primaevo eruditus , non solum infirmorum corpora salubri antidoto curabat , verum etiam animas diabolica fraude deceptas , salutaribus monitis ad fidei gratiam convertebat. Ad cuius

(1) Euseb. in chron. lib. II. ad ann. Abrah. 2321.

(2) Euseb. et Hieronym. *Tyranno*.

(3) Euseb. op. cit. ad ann. 2320.

praedicationem dum multi confluerent, et salutis viam agnoscerent, quia lux in tenebris latere non potuit, per eius notitiam ad aures iniquorum perrexit, qui euntes ad Syrianum iudicem, qui tunc a praedictis principibus illis in partibus ad Christianorum necem ordinatus erat, dixerunt: noverit industria gloriae tuae, inclyte praeses, quoniam quidem in hac provincia tibi commissa nova doctrina exorta est: ecce enim adest abba Cyrus medicus, et sub obtentu artis suae suadere non cessat hominibus relinquere paternarum legum traditiones, culturamque sacrorum Deorum, et tenere fidem illius quondam crucifixi Galilaei. Hoc itaque piaculum nefandumque errorem nisi cito eradicare curaveris, et provincia tota contaminabitur, et decus gloriae tuae ad nihilum redigetur, cum ad sublimitatem sacri imperii quoquo pacto pervenerit. Audiens hoc praeses, metu et terrore commotus, ilico praecepit satellitibus suis, quo celerius pergerent, et eum suis aspectibus praesentarent. Hoc dum comperisset famulus Dei abba Cyrus, animadvertens humanam fragilitatem, et impiorum saevissimam crudelitatem, maxime Domino dicente, si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam, abiit in Arabiam, et degebat in quodam castello quod vocatur Kezo, totonditque caput suum, et sectae conversationis habitu indutus, infirmos curabat, et incredulos ad fidem sanctae Trinitatis perducere non cessabat.

4. Interea quidam vir nomine Iohannes, civitate edessena oriundus, orationis gratia illis in partibus eo tempore advenerat, christicola vetus, et fidem quam corde gerebat, sanctis operibus adimplebat. Hic namque cum beati abba Cyri famam vitamque laudabilem comperisset,

perrexit ad eum : quem beatus abba Cyrus animo et corpore complectens , gratias referebat Domino dicens : gratias tibi ago , domine Iesu Christe , quia misisti ad me socium spiritualem , mandata tua custodire cupientem , qui me in via tua ambulantem consolari valeat contra insidias malignantium. Ecce iam laetus pro amore sancti nominis tui propugnator , et in agone certaminis tui triumphaturus introibo.

Gloria , Christe tibi , cunctorum vita salusque ,
Solamen fessis , placidus qui rite ministrans.

Fac nos , quaesumus, Deus, sine offensione consummare quod te annuente inchoare volumus. Cui congaudens beatus Iohannes dicebat : confirmet Deus omnipotens sermones tuos , beatissime pater ; confirmet hoc quod operatus est in nobis , donetque nobis et velle et posse ; eruatque nos ab omnibus insidiis adversariorum , ut in viam mandatornm eius inoffenso pede currere valeamus.

5. Dum autem in sancta societate degerent , et dilectione verae charitatis essent muniti , ecce impii , qui saevire coeperant contra christianam puritatem , pervenerunt in sanctam civitatem Kanopum , in qua erat sacerdos idolorum nomine Cassianus , et diligenti examinatione perquirere coeperunt cultores Christi , quô per varias partes eos excruciatos necarent. Interea invenerunt ibi tres puellas virgines cum genitrice earum , Christum dominum confitentes , et in eius mandatis devotissime perseverantes, quarum una vocabatur Theoctistis annorum quindecim ; secunda vero Theodotis annorum tredecim ; tertia namque Eudoxia annorum undecim ; mater vero illarum Athanasia dicebatur. Has igitur comprehendentes praedicto Syriano iudici defe-

rebant, quas ille in custodiam mancipari fecit, ad examinationem videlicet tribunalem. Dum ducerentur autem orabant Dominum et dicebant: tu mandasti, Domine, mandata tua custodiri nimis: utinam dirigantur viae nostrae ad custodiendas iustificationes tuas, ut non confundamur dum respicimus in sancta mandata tua. Reclusae vero in carcere, Athanasia genitrix illarum, secundum nominis sui praesagium, immortalium eis monita praebebat dicens: audite, o filiae, audite et intelligite monita matris vestrae: si enim de vobis saeculi gloriam consequi optarem, gaudia saeculi subire monerem: sed quia aeterni regis sponsas vos esse cupio, qui fecit caelum et terram, eius vitam vobis insinuo. Confortamini ergo in potentiá virtutis eius, et nolite timere terrores poenasque impiorum, ut mortalem vitam contemnentes, ad immortalem gloriam pervenire credamus, ubi cum Deo sine fine gaudeamus.

6. Hoc igitur audientes cultores Domini abba Cyrus et Iohannes, contristati sunt vehementer, ne forte dum poenas crudeliores expavescerent, a Christi gloria declinarent. Cohortantes igitur se ad invicem, sagaci consilio ingressi sunt praedictam urbem, et invenientes eas captas, coeperunt eis monita salutifera praebere dicentes: ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis; videlicet ut quod amore fidei hactenus auditu didicistis, efficacia optimae perfectionis demonstretis. Ne timeatis minas impiorum, neque seducamini blandimentis iniquis; viriliter agite, et confortetur cor vestrum, quoniam quidem nec poenae detrimentum, nec praemia emolumentum conferre praevalent. Umbra enim velut tenuis veloci fine recedunt; sed potius illum timete et adorate qui post mortem dat vitam aeternam, et

cum sanctis angelis gaudere in perpetuum praestat. Iam enim inter prudentes virgines accepistis oleum in vasis vestris cum lampadibus. Restat ergo ut superantes tyrannos, cum corona virginitatis et palma martyrii ad caelestes nuptias intretis cum Christo domino et sponso vestro, ut cum eo in perpetuo exultetis. Famulae autem Christi dicebant: orate pro nobis, beati patres, ut desiderium nostrum exaudiat Dominus, et ad triumphum victoriae perducere dignetur.

7. Igitur dum sanctis monitis sanctas virgines cohortarentur, ministri iniquitatis qui eas custodiebant, nuntiare hoc praefato iudici curaverunt dicentes: seductor ille nequissimus nomine abba Cyrus, de quo nuper gloriae tuae mentio facta est, ad solamen sui pessimi dogmatis, similem sibi socium addidit, nomine Iohannem, qui quotidie multos seducunt. Insuper etiam puellas, quas cum genitrice earum coarctari iussisti, commovere non cessant. Quos ille comprehendi et sibi praesentari una cum puellis ac matre praecepit; talique affatu sanctum abba Cyrum aggressus est: olim nostrae praefecturae pertinacia tua nunciata est; sed quia nos secundum morem legis modestiam in omnibus observamus, proinde tibi socium addere praesumpsisti: nec mirum; indulti secura audacia crescit. Revera enim nostra censura more ignis flammantis, quos plus invenerit, plus exustuando consumit. Nihil nobis hoc curae: attamen quia vos cernimus contemptores mundi, et quamvis erroneam religionis viam tenere, non vos sicut Christi et saeculi amatores, sed sicut religiosos et caelibes convincere volumus. Vera ne, inquam, sunt quae de vera probitate nostrae modestiae nuntiata sunt, scilicet ut Diis blasphemias inferatis, et virginibus sua-

dealis non sacrificare? An falsitatis rumor vos punire volens, hoc ad nostras pertulit aures? Si vera sunt, profitemini; sin vero, convincite condemnantes. Nostrum itaque est, utpote regiae potestatis censores, diligenter vera secernere a falsis, et iniqua agentes ad aequitatis tramitem perducere.

8. Ad quem sancti responderunt dicentes: inchoatio vestrae interrogationis ab aequitate sumpsit initium, si tamen in ea perseveraveritis, scilicet ut vera a falsis secernere curetis, et iniquos ad aequitatem perducere. Si ita est, ut astruitis, absistant igitur omnes suspectus violentae oppressionis, sicuti legalis institutio decernit; et liceat nobis ad interrogata rationabiliter dare responsum; et quod vultis post haec inquirite, quia nos imparatos minime invenietis. Arridens ad haec iudex, atque improbans dictionem sanctorum, ait: sic quaeritis de Deo rationem audire, tamquam sit alius Deus nisi ille Iuppiter, qui caelum terramque regit moderamine summo. Ad haec sancti dixerunt: opportunum fuerit talibus ineptis compositionibus nullum dare responsum. His auditis, iudex ait: cum talia fari non erubescitis, quae mentibus humanis non dantur ad capiendum, quis sapiens dubitet, magicis artibus vos esse infertos, aut dementiae superfluitate inebriatos? Attamen in omnibus vobis indulgere possumus, si coeptum errorem relinquitis, et veram culturam nobiscum colere incipitis, quam gloriosi imperatores et totus excolit orbis. Ad haec Christi cultores dixerunt: non te, o iudex, per multa trahimus, non verborum circumventionibus fallere nitimur; brevi utique et vera definitione tibi finem ponimus, quia nec tuam gloriam nec honorem cupimus, nec Diis tuis aliquo modo honorificen-

tiam exhibemus, quoniam daemonia sunt, sicut propheta canit: omnes Dii gentium daemonia; sed Christum dominum amplectentes, mori pro eius amore pudice volumus, quam impudice cum gloria vivere.

9. Tunc indignatus ad haec iudex ait: hactenus, ut praefati sumus, sperando vos lucri habere, temperavimus censuram vestrae censurae: nunc autem quia non solum ad nostram infamiam, sed insuper ad Deorum blasphemiam prorumpere non timuistis, consequimini dignam mercedis retributionem, utpote imperatorum rebelles, et Deorum numinum blasphematores. Tunc praecepit ante conspectum eorum, tormentorum genera deferri, astantibus sacris virginibus cum matre, eosque flagellis fortiter caedi dicens: ferreis animis ferreisque pectoribus talem adhiberi medicinam, quo tandem aliquando resipiscant, et ceteri videntes tumida festinent flectere colla. Famuli autem Domini coarctati orabant dicentes: omnipotens Christe, protectio nostra, salus et vita, pro cuius nomine haec patimur, gratia tua sancta sit quae nos protegat atque gubernet, ut victrici pugna mereamur vincere eos, qui tua nituntur confringere dogmata sancta.

10. Post haec autem iudex praefatus virgines cum matre sibi praesentari iussit, et sanctos retrudi in carcerem praecepit, easque alloqui talibus affatibus coepit: hactenus errore falsorum hominum deceptae, per quam viam ambulare debuistis, ignoratis. Ad haec sanctae virgines cum matre dixerunt: quod semel egressum est de labiis nostris, non facimus irritum; semel iuravimus domino Iesu Christo; quod pollicitae sumus, nulla ratione violamus, nullo terrore nullo praemio abnegamus. Hoc audito, tyrannus iussit eas diversis

poenis atque tormentis excruciari dicens : opitulentur vobis seductores iniqui , qui vos ad talia pervenire curaverunt. Sed cum illarum cerneret invictam constantiam , iussit eas capitis subire sententiam , dicens : si istae concite consumptae non fuerint , constantiam maximam viris attribuent. Ergo quidquid in fragili sexu inicere debemus , in virorum perfidiam reservemus , et vitam istarum concite de terra perdamus. Hoc itaque definito , cum ducerentur a carnificibus ut necarentur , orandi licentiam petierunt ; qua impetrata , his verbis Domino supplicare coeperunt : domine Iesu Christe , sanctorum virtus et vita , callaudamus et benedicimus nomen tuum , quoniam eruens liberasti nos de laqueo venantium perdere animas nostras : nunc autem ad tua sancta promissa venientes , suscipe in pace spiritum nostrum. His dictis , spiculatores sicut in mandatis habebant , capita earum gladio amputaverunt ; et sic cum praemio virginitatis coronam martyrii consequentes , ad siderea regna gloriosae migraverunt : quarum corpora collecta , reposita sunt iuxta ecclesiam sancti Marci evangelistae.

11. Post haec autem iussit tyrannus praedictos Christi famulos Cyrum et Iohannem de carceris squalore protrahi , et iterum ante praesentiam suam adduci. Quod cum peractum fuisset , ita eos subsannare coepit : resipuistis quantulumcumque , an adhuc in priori insania permanetis ? Et sancti responderunt dicentes : resipiscere debent qui erroris vias sequentes , a recto itinere deviarunt ; nos autem qui Christo duce , in eius sancto fundamento perseveramus , unde resipiscere debemus ? Ergo , inquit tyrannus , adhuc fomentis acerrimis indigetis , quae dum ad penetralia cordis vestri

iniqui venerint, scire valeatis quem provocatis ad iram. Et iratus valde iussit eos acrius virgis caedi dicendo : sic pereant omnes qui Augustorum iussa contemnunt, et sacris Diis libamina non offerunt. Sancti autem cum caederentur gratias referebant Domino et dicebant : tu mandasti mandata tua custodiri nimis. Utinam dirigantur viae nostrae ad custodiendas iustificationes tuas! Non utique confundemur, dum respiciemus in mandatis tuis. « Ergo Deus clemens, nostri miseratus adesto : tu pugnare iubes, tu nos fac vincere semper.» Infremuit ad haec tyrannus, et proloquens aiebat : quia vestram vecordiam hactenus dimisimus ire, idcirco nostram clementiam ad iracundiam et perturbationem ducere non timuistis. Nam qui se patitur vinci, pro tempore vincitur : vinci enim volumus lucrando nos potius quam perdendo ; sed quia nequivimus vos vincere, invenientur nova fomenta, quae emollire valebunt pectora vestra. His dictis cum furore et ira, vinctis manibus et pedibus sanctorum, ferventem picem super eos diutius infundi praecepit. Sancti autem martyres constanti animo cuncta pro nihilo ducebant. Cernens autem tyrannus tale prodigium, scilicet ut tantum incendium vincerent, nec aliquo modo eorum constantia flecteretur, nimium aestuabat. Sancti autem dixerunt ad praesidem : miser, modo cognosce potentiam fidei nostrae, et magnitudinem Dei omnipotentis, in cuius sancto nomine tormenta tua exsuperamus, et gloriam laudis eius clara voce praedicamus.

12. Confusus interea ad talia dicta tyrannus, quid ultra eis ingerere posset, penitus ignorabat. Unde nimirum excruciatus, quia scriptum est « aspera perpessu, fiunt iucunda relatu » ut magnitudinem macroris rela-

tionis solamine temperaret, cum furore et ira ita suos alloqui coepit: ecce etenim, ut omnibus notum est, a Caesaris potestate constituti omni conamine vesaniam perfidorum christicolarum comprimere volumus, et ad Deorum nostrorum gloriam flectere. Nunc autem incidentes in manus potentiae nostrae isti profani Cyrus et Iohannes, voluimus per eos terribilem metum omnibus eorum sequacibus inicere; sed, ut exposuimus, magis ad infamiam, quam decorem regiae potestatis. Quid enim superest, ut ultra facere possemus? Nam et praemia spopondimus, et blandimenta ingessimus, minas exhibuimus, excruenta supplicia intulimus. Sed illi contumaces ferro duriores, adamante robustiores permanent intrepidi, nec praemia cupiunt, nec poenarum genera pertimescunt. Quanta est illorum pervicacia, tanta machinatio maleficiorum, ut prius mortem eligant: ante occidi possunt, quam ratione aliqua et cruciatibus vinci. Sed ut brevi definitione hoc deliberemus, morti eos tradere festinemus: alioquin non emolumentum, sed maximum inveniemus detrimentum, pro eo videlicet quod eorum exemplo et christianorum constatia amplius roboratur, et nostrorum crudelitas amplius infirmatur.

13. Hoc definito, praeses iussit capita sanctorum gladio amputari. Cumque hoc comperissent Christi martyres, orationem facientes, his verbis suas Domino animas commendaverunt: gratias tibi agimus, domine Iesu Christe, laudamus et benedicimus nomen tuum; quoniam quidem nisi tu, Deus, adfuisses nobis, dum insurgebant homines in nos, vivos degluttissent nos. Nunc autem, tua gratia favente, tua misericordia protegente, anima nostra erepta est de laqueo venantium; la-

queus contritus est, et nos liberati sumus. Et nunc, Domine, suscipe in pace spiritus nostros, ut tibi sacrificantes hostiam laudis, tuam optabilem quam semper desideravimus mereamur cernere gloriam; quoniam tu es Deus benedictus in saecula. Finita vero oratione, sicut dixerat tyrannus decollati sunt, suscipientes martyrii coronam pridie kal. februarias. Quorum corpora a christianis collecta, in uno manteolo recondita sunt in praefata ecclesia sancti Marci iuste et religiose; scilicet ut quorum mens in amore Domini semper iuncta fuerat, pretiosa eorum corpora nec sepultura divideret.

14. Post multum vero temporis, dum beatae memoriae Cyrillus electus esset a Domino in alexandrina cathedra, angelica visione commotus, ad honorem Domini, et horum sanctorum martyrum, gloriosam ecclesiam edidit, in loco qui appellatur Menuthis, quod latine simulacrum daemonis dicitur, ut per merita sanctorum daemones, qui illic habitabant, effugarentur. Post haec autem perrexit cum magna caterva catholicorum, levansque eadem praedicta corpora, in eadem basilica collocavit, vicesima die mensis iunii; in qua beneficia se petentibus praestare non cessant usque in hodiernum diem; ad laudem et gloriam Domini nostri Iesu Christi, qui cum patre et spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

Integris his sanctorum Cyri et Ioh. historiis, placet nunc subtexere nonnullos prologos historiarum aliarum, eos praesertim qui auctorum nomina gerunt; quae res non hagiologiam tantummodo, verum etiam litterariam auget eruditionem. Hos autem prologos ex diversis bibliothecae vaticanae codicibus sumpsimus.

AD PASSIONEM

SANCTAE IULIANAE VIRGINIS ET MARTYRIS.

PROLOGUS

Egregio patri domino Petro, sanctae Parthenopensis ecclesiae optimo pastori, PETRUS caelestis patriae vota.

Sacrae scripturae studiis eruditus, utpote sanctae matris ecclesiae dilectus filius, exhortari dignatus es, ut quia beatae et gloriosae martyris Iulianae sacratissimum corpus in vicinia vestrae urbis, hoc est in Cumanae sedis ecclesia, requiescit, sacrisque miraculis optime fulget, sed eius passio propter incompositas dictiones in coetu fidelium legi minime praevalet, nostro eam eloquio clarificare studeremus. Reniti equidem in tali opere conati sumus, ne forte obtentu obedientiae, inertis ingenii titulo denotaremur. Interim considerantes religiosi pectoris vestri desiderium et dispensationem Dei omnipotentis, qui praefatam martyrem de orientis partibus ad nostrae patriae tutelam destinare dignatus est, magis cum periculo imperitiae nos tradere voluimus, quam vestris sacris exhortationibus non obedire. Ergo quia in hoc opere et dominicis obtemperamus praeceptis, et beati apostoli dicentis, omnia vestra in caritate fiant, ipse vobis orantibus opem suae gratiae conferre dignetur, quatenus ad honorem et gloriam sui nominis, martyris sui triumphalis gloria nobiliter declaretur, et spirituale pabulum suae plebi efficaciter exinde ministretur.

Explicit prologus, incipit passio.

Inter ceteros namque sanctae ecclesiae persecutores

post gloriosam Domini ad patrem ascensionem, Diocletianus Caesar adeo crudelis extitit *etc.*

AD PASSIONEM

SANCTORUM QUATUOR CORONATORUM

PROLOGUS

Praeclaro patri domino Petro, et sanctae parthenopensis ecclesiae optimo pastori, PETRUS.

Hortaris, beatissime, quo passionem sanctorum martyrum quatuor coronatorum, de caenoso rivulo ad claritatis tramitem perducere studeamus. Quam iussionem devota mente amplectentes, magis orationum vestrarum suffragiis, quam nostro inerti ingenio roborati, inepta correximus, utiliora addidimus, et ad veram lucem perducere curavimus. Attamen quia spiritus sancti gratia non omnibus aequaliter attribuitur, vos qui sancto et admirabili polletis ingenio, quicquid ineptum ibi esse decernitis, elimare atque nectare fontis vestri mellificare dignamini; quatenus sicut suo sancto certamine
* ita cod. praefati martyres cum triumpho victoriae caelibes * effecti sunt, ita vestro studio in sancta glorificentur ecclesia.

Omnipotens Dominus res semper sancte gubernet,
Et cum martyribus societ in sede polorum.

Incipit passio.

Diocletianus Caesar, qui super omnes Caesares contra christianam religionem exarsit, culturam daemonum templorum glorificare studens *etc.*

ITEM IN CALCE PASSIONIS

SANCTAE CATHARINAE V. ET M.

HAEC LEGEBAM CUM NOMINE PETRI PARTHENOPENSIS.

Finito autem illius sanctissimo certamine in fide sactae Trinitatis, ego Anastasius scriptor cum essem famulus ipsius martyris et virginis dominae meae Catharinae, hanc passionem eius seriatim cum omni diligentia scribere curavi ad honorem illius sanctissimae, et posterorum fidelium profectum. Hanc namque passionem graeco famine scriptam a praefato Anastasio a variis translatoribus postmodum constat esse vitiatam, adeo ut legi in coetu fidelium minime possit. Quam passionem ego PETRUS fidelium fratrum devotione compulsus, atque amore ipsius sanctissimae virginis et martyris de inepto famine elevans, magis sensum quam verba sequens, incomposita resecans et necessaria addens, plenissime latinis auribus tradere curavi, ad laudem et gloriam domini nostri Iesu Christi qui cum patre *etc.*

GREGORII CLERICI PROLOGUS AD PASSIONEM

S. ANASTASII MONACHI.

Anastasio gratia Dei venerabilissimo abbati GREGORIUS clerorum infimus perpetuam in Christo salutem.

Vestrae benignitatis excellentia nos admodum rogitat, ut beati Anastasii martyrium, quodqui dam grammaticae artis expertissimus de graeco in latinum confuso transtulerat, urbanius regulari digestu componerem. Quod

onusculum bina excusatione obtrectare volueram, ne scilicet aut a maioribus intentata nostri ingenioli scintilla succumberet, neve oblatrantium suffrementes denticulos in me exacueret. Sed illud quidem divini suffragii et huius celebratissimi martyris atque vestri interventus gratia compescui; hoc vero praemonendo, ut quicumque irruerint, aut meum emendent, aut suum componant, similiter suppressi. Denique perpauci sunt parati ad scribendum, sed parvo pauciores imparati ad iudicandum. Castrensi enim vulgus circumseptum munimine, proeliantium eventus visit securo pectore. Nicolaum igitur praelustrem archipresbyterorum, achivos quidem luculente, latinos vero ex parte apices eruditum, enixe postulavimus, quatenus praedictum martyrium de graeco in latinum observata serie transferret, ut et nos deinceps retentu promptiore illud prosequeremur: quo magis quippe rivus suo fonti fit propior, eo magis gustantibus solet esse saporior. Sed quia idem apud Graecos etiam ipsos in plerisque locis insulse compositum adesse prospeximus, multa quidem superflua, salvo manente sensu, penitus subtraximus; et e contra decorandae constructionis causa, nonnulla adiecimus. Graecam vero seriem, licet minus quam decuit, quantumcumque mutavimus. Communis namque doctorum sententia affirmat, verbum de verbo exprimere, pessimum genus interpretandi esse: ridiculose etenim currens, et lectorem praepedit, et auditores fastidit. Quanto magis igitur etiam sine eo eloquium honestare non potui, tanto magis cum eodem omnino deturpare abhorrui. Ceterum tam vos quam quoslibet hoc opusculum inspecturos suppliciter exposco, ut gloriosissimum Dei martyrem Anastasium devote intervo-

cent, quatenus id sibi dicatum devote accipiat, et ad eum per quem hoc promeruit, et quo coronatus est, pro nobis intercedat dominum nostrum Iesum Christum, cui cum patre et spiritu sancto semper inest gloria in saecula saeculorum. Amen.

Explicit prologus, incipit passio eiusdem.

Beatus igitur Anastasius de quadam regione Persidis *etc.*

INCIPIT TRANSLATIO CORPORIS SANCTI STEPHANI PROTOMARTYRIS PRIDIE NONAS MAII, EDITA A SANCTO LUCIO ARCHIDIACONO.

Quamvis sanctorum mors in conspectu hominum vilissima videatur, dignum et congruum est, fratres, ut cum eis gaudia nostra conferamus, et illis qui eorum passionis consortes optant fieri, dominicae resurrectionis gloriam annuntiemus. Quicumque enim, ut ait apostolus, socii fuerunt passionum, erunt participes et consolationum. Pretiosa est, inquit psalmista, in conspectu Domini mors sanctorum eius. Et quoniam catholica fides mater est martyrii, sanctorum patrocinia summopere exigenda sunt, ac fideliter veneranda; ipsi enim bene venerantur, qui fide eos et opere imitantur; sicut beatissimus protomartyr Stephanus, cuius hodie translationem colimus imitatus est, qui etiam pro lapidatoribus suis flexis genibus orare non renuit dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt quid faciunt. O laudabile et nimis venerandum praeconium, esse pium inter impios! Ipsi eum lapidabant, et

ipse pro eis orabat. Non enim bonum esse cum bonis, sed bonum esse cum malis, ut beatus refert Gregorius in primo beati Iob, valde est laudabile. Hinc namque sancta ecclesia sponsi voce laudatur, cum ei in amoris cantico dicitur: sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Cum igitur omnium sanctorum martyrum natalis dies venerandus est, illorum praecipue sollemnitas a nobis veneranda est, quorum corpora in nostris possidemus ecclesiis. Illorum denique preces nobis frequentius subveniunt, cum eis familiaritate quadam specialiter potimur: semper enim nobiscum sunt, et viventes nos in corpore custodiunt, et recedentes de corpore suscipiunt. Hic nos custodiunt a labe peccatorum, illic ne nos inferni horror invadat tuebuntur, ne eius ignibus traditi, in suppliciis dolorem sentiamus, et in doloris angustia per pavorem feriamur. Ait enim beatus Gregorius in libro nono beati Iob: in huius vitae tormentis timor dolorem habet, dolor timorem non habet. Veneremur itaque beatissimum protomartyrem Stephanum, cuius cadaver sicut reperitur in chronicis hodie felix Roma meruit suscipere; et ita ei purae imitatione fidei iungamur, ut ab ipso nullo modo separari possimus, sed sociemur sibi tam religione quam corpore; quia iustum est hanc diem dignis laudibus recolamus in qua romana urbs beati protomartyris Stephani corpus accepit. Exultet itaque Roma tanto ditata munere, universus coetus eius tali gaudio tripudiet, pueri et puellae plaudant manibus, gliscant iuvenes romani tam insperato thesauro gratis accepto, qui duos hodie praecipuos levitas et martyres, videlicet Laurentium et Stephanum uno meruerunt simul claudere sarcophago. Quid hoc denique thesauro pretiosius? quid

hac gloria gloriosius ? quid praestantius ? quid iucundius ? Gaude , felix Roma , et tam praeclara hilaritate et immensa laetitia laetare , quam apostolorum purpura decorat et sublimat , pretiosorum martyrum flores obumbrant , vernantes atque coruscantes sanctarum virginum gemmae adornant , multorum etiam sanctorum praesidia tuentur. Ut autem omnis ambiguitas a fidelium mentibus discedat , qualiter beati protomartyris Stephani corpus translatum sit Romam , et in uno sepulchro cum beato Laurentio sepultum , fideliter praestolantibus sine mora retexam *etc*.

Pergit deinde Lucius noster copiose dicere quomodo S. Stephani reliquiae Constantinopoli Romam translatae fuerint sub Pelagio pontifice et Theodosio Caesare. Sane Pelagius primus sub Iustiniano fuit , Pelagius autem secundus sub Tiberio ; quare nisi funditus errat Lucius , mendum amanuensis est Theodosius *pro* Tiberius. *Absoluta autem narratione depositionis in s. Laurentii , sic pergit Lucius.*

Tunc Romani accedentes ita istorum sanctorum sepelierunt corpora , quemadmodum Petri et Pauli , auctore Pelagio ; aedificaveruntque ecclesiam , quam Constantinus inchoaverat , et eam sanctus Pelagius papa in honorem amborum consecravit. Hoc Romanis cum Papa peragentibus , vox per aethera sonuit dicens : o felix Roma quae corpus Laurentii hispani , et Stephani hierosolymitani gloriosa pignora uno nunc claudis mausoleo ! Unde Romani maxime sunt creduli , et magis eorum venerantur merita , quia ibi eorum florent orationes , et florebunt in saecula saeculorum. Et hos quatuor versus sculpserent super sepulchrum ad memoriam eorum.

Hic duo sanctorum sunt corpora clausa virorum,
Stephanus est alter, sibi par Laurentius atque.
Illorum meritis scandamus gaudia caeli,
Et caeli cives semper vivamus in ipso. Amen.

Translatum est corpus beati Stephani Romam pridie nonas maias, principe Theodosio (Tiberio ?), papa Pelagio, ad tutelam romanorum civium tam adversus hostes visibiles quam invisibiles. Quod annuntiet (annuat ?) promereri ad suam laudem et eorum; qui cum patre et spiritu sancto unus Deus permanet in saecula saeculorum. Amen.

BENEDICTI PRESBYTERI PROLOGUS AD ACTA SANCTARUM VIRGINUM DIGNAE ET MERITAE.

Carissimis omnibus consacerdotibus de titulo sancti Marcelli martyris atque pontificis, qui ponitur in via lata, et cunctis servitoribus eiusdem ecclesiae, seu religiosis laicis, et devotis Deo feminis, BENEDICTUS exiguus presbyter in Domino salutem. Vultis a mea parvitate scire, quid de sanctarum virginum Dignae et Meritae, qualiter ortae vel vitam finierint, quid in sanctorum patrum litteris, quaeque in chronicis latinis et graecis invenire potui, vobis omnibus patere studui.

Deinde multis interiectis prosequitur.

Sed de persecutoribus ecclesiarum libet aliqua ex parte retexere, ut legentibus et audientibus congruum videatur. Decius in Pannonia inferiori natus, occisis Philippis utrisque, regnavit anno uno et mensibus tribus, armisque in Christianos erectis, ob Philipporum nominis odium, ipse bellantibus gentibus cum filio suo crudeli morte occubuit in Abritto. Valerianus et Gallie-

nus, dum unus in Rhaetia a militibus, alter Romae a senatu in imperio levaretur, regnaverunt annis XV. Valerianus siquidem in Christianos persecutione commota, statim a Sapore rege Persarum capitur, ibique servitute miserabili consenescit. Gallienus illius exitum cernens, Christianis pacem dedit; sed dum nimis in regno lasciviret, nec virile aliquid ageret, Parthi Syriam Ciliciamque vastaverunt; Germani et Alani Gallias depraedantes Ravennam usque venerunt; Graeciam Gothi vastaverunt; Quadi et Sarmatae Pannonias occupaverunt; idcirco Gallienus Mediolani occisus est *etc.*

PROLOGUS AD PASSIONEM

SANCTAE FORTUNATAE V. ET M.

Sanctorum Martyrum passiones idcirco minoris habentur auctoritatis, quia scilicet in quibusdam illarum falsa inveniuntur mixta cum veris. Et quamquam in aliis parum sit falsitatis, in aliis tamen parum est veritatis; paucissimae vero restant, quae totum quod verum est sonant. Et aliae quidem honesto, aliae autem rusticano sunt stilo prolatae. Unde factum est ut quidam tractatorum doctissimi, quasdam ex ipsis venustae pulchritudinis veracisque dignitatis stilo resumerent atque corrigerent; sicuti reverendae memoriae Ambrosius mediolanensis civitatis episcopus beatissimae Agnetis virginis passionem post alios iterato propriaeque locutionis dictatu ad sanctimoniales feminas scribens protulisse se innotuit. Sicuti beatus quoque Gregorius papa romanus de gestis sanctae Felicitatis et filiorum eius in homiliis factum recolit. Ego igitur tantorum virorum exemplo provocatus, tuisque simul ve-

nerabilis pater Stephane (1) crebris cohortationibus animatus passionem sanctissimae virginis Fortunatae hac ratione stilo propriae locutionis expressi, superflua scilicet resecans, necessaria quaeque subrogans, vitiata emendans, inordinata corrigens, atque incomposita componens, quae in tantum erant absurda, ut cum fidem eiusdem passionis vellem exprimere, nihil possem de illis verbis assumere. Et tamen nisi hanc prius vitiatam legissem, emendatam edere nullatenus potuissem. His itaque necessario breviter strictimque praeiactis, ad textum promissae narrationis veniamus.

Explicit prologus, incipit passio.

Igitur sacratissimae virginis Fortunatae Caesarea Palaestinae cespes et patria fuit *etc.*

In fine. Passa est igitur sanctissima virgo et martyr Fortunata die quarto decimo mensis octavi, qui inscribitur pridie idus octobris.

LEONIS PRESBYTERI PROLOGUS AD PASSIONEM

SS. MM. RUFI ET RESPICII.

Non enim (2) insignes antiquorum patrum titulos infirmare conamur, neque generosa illorum monumenta

(1) Libenter cogitarem de Stephano III. archiepiscopo neapolitano, nisi aetas eius paulo antiquior esset quam ut Petri parthenopensis aequalis esse potuerit, cuius foetum esse suspicor hanc sanctae Fortunatae passionem.

(2) *Enim* apud sequiores praesertim auctores significat *sane*, *profecto*, *utique*. Quin adeo apud Iulium Valerium primam quoque sedem in periodo occupat.

suggillare nitimur ; quin potius laudamus , atque laudando roboramus ; sed ea quae per incuriam et temeritatem , ut simplicium scriptorum , depravata videntur , in quantum divinae providentiae sors dederit , emendare satagimus , ne apud sobrios et grammatico sale conditos lectores veritas gestorum ipsa corruptione vilescat , ac pius labor piorum omnium sputo obnoxius iudicetur. Est autem et alia causa huiusce renovationis non minima , quae nos tam annosum ac neglectum opus comminare * cogit in melius , quia sine titulo auctoris amphibolium est thema subsequentis operis , et ideo verendum ne inter apocrypha iure censeatur. Quod igitur ad publicas aures ob multorum aedificationem proficisci oportet , necesse est ut grammaticae diligentiae cribro ab omni prius vitiorum lolio purgetur. Dixit namque Isidorus , abrade titulum ut muta sit pagina. Ergo ne tantae calumpniae ansa nostram parvitatem aliquo modo innodare videatur , sanandi ac medicandi operis prodendus est medicus , ut cum probata persona omnibus in notitiam venerit , eius opuscula, divina veritate subnixa , nemo fidelium refutare permittatur , sed potius contra omnes aemulos divinae protectionis vis bene defensare comprobetur. Est nempe Theodericus ille monachus ac sacerdos peregrinus , atque diutius viscerum cruciatibus confectus qui ante varios * annos vitam composuit beati Martini PP. iucundius , nec non et alia opuscula in hac urbe romana positus conscripsit diligentius ; qui cum fratrum rogatu aliquid dignum scriptitasset commendandum, haud fuco aliquo usus dicendi, nec phalera pretiosorum verborum , sed humillimo narrationis genere , quod Graeci ταπείνωσιν vocant, ob commune auditorum atque lectorum commodum subulco

* ita cod.

* *cod.* raros.

prosecutus est stilo. Scripsit quoque, ut multorum fatetur auctoritas, elegantissimum et omni veneratione dignum de sanctis quadraginta martyribus sermonem. Compinxit praeterea passionem beatorum martyrum Anthimi sociorumque eius hexametris intersertam versiculis. Memoriam quoque nuperrime haudquaquam vilipendendam edidit, qualiter caput eximium martyris Damiani romanis illatum est septulis. His addendum non superfluum videtur, quod et rusticano sermone translationem patefecit sanctorum Christi athletarum Basilidis, Tripodis, et Magdalis. Ego quoque LEO, quamquam minus idoneus, superna tamen favente clementia presbyter et sacerdos, memoratum monachum coepi pro Christo amare ardentius, non ob hoc tantum quod videbatur sciolus, quin immo quia testimonium habuit bonum ab omnibus, quod esset huius saeculi inimicus, et mundus illi esset crucifixus. Nam eius infirmitati assidue compassus, hospitio illum recepi omnium nostrorum primus, eiusque me interesse disputationibus gravisus sum sedulo. Cumque illi compertum foret, quod essem etiam cotidianus beati triumphatoris Christi Respicii titularius, eiusque servitor indefessus, coepit a me disquirere utrumnam beatus martyr suae passionis esset insignitus memorialibus *, an faeculentia ruitura prae manibus mundi historia, omnino chronographis deficientibus, careret. Cum beatum Christi pugillatorem proprios responderem habere titulos; velim, ait ille, videre, stili probandi gratia. Qui cum citius primae pagellae campos percurreret, habemus nactam, inquit, occasionem, qua de agresti atque insulso pulmento fas nobis sit laceratum facere cibum Nam amarissimas proiciamus colocynthidas, et mellifluas

* *cod.* memorilibus.

pro illis inseramus herbas, ut sicut indocti scriptores de bono fecerunt malum, sic et nos de malo nitamur facere bonum, ipsius fulti levamine, sine quo nihil possumus facere.

Explicit prologus, incipit passio.

Saepe divina consuevit clementia in tenera adhuc parvaque aetate *etc.*

THEODORICI MONACHI

PRAEFATIO IN VITAM SANCTI AC BEATISSIMI

MARTINI PAPAE.

Gloria et magnificentia soli Deo benignissimo, et humanae reparationis auctori clementissimo, qui romanae celsitudinis apicem ad instar supernae civitatis, cuius incolae sunt angelici spiritus, moderari destinavit, ut unius rectoris imperio mortalium universitas ad defensandam rempublicam unanimiter subderetur. Sed ad maiorem humanae salutis profectum in ipso fine saeculorum in spirituale est immutatum imperium, quando beatissimus Petrus princeps apostolorum totius ecclesiae monarchiam in vice Christi summi videlicet imperatoris ac * ipsam mundi dominam possedit Romam; cuius imperii potestas a solis ortu usque ad occasum constat esse formidabilis, quia manu clavifera omnes ad unius fidei firmitatem potestative constringit. Haec pie perpendens atque contemplans permodicum ego monachici propositi gerulus, nec non et sacerdotalis ordinis baiulus Theodoricus, pro nimio fidelium meorum intui-

* *cod.* ad.

tu, uno servitore comite contentus, de Galliarum partibus Romam veni peregrinus; cumque apostolorum limina perlustrassem, et aliquandiu ibi moras fecissem, coeperunt me Canonici sancti Petri omnimodis, quia sciolum me esse crediderunt, implorare, quatenus propter caritatem fraternitatis, perque obedientiam meae professionis perlegere atque inspicere non pigeret vitam sancti ac magnifici viri Martini, non illius toto orbi mirabilis turonici, quin illius potius qui secundum electionem Domini, romanae et apostolicae sedi pontifex est universalis inthronizatus. Dicebant namque, quod et veritas probat, habere se quaedam gesta illius, sed in tantum rusticano stilo praevaricata atque falsata, quae doctas aures terrerent potius quam mulcerent. Huius tamen praevaricationis notam, non auctori sed scriptori adsignabant. Quis nam umquam illitteratus grammaticae artis expers ad declaranda tanti viri merita manum mittere praesumpsisset? Ad impetranda autem quae praefatus sum, nonnisi ab illo sciebam fieri posse, qui nihil non potest, et sine quo esse nihil potest. Quapropter ac si in meditullio quodam anxietatis positus opellam dedi promptulo precamine ciere illum in omnibus. Cumque multotiens inertiae pudorem humiliter illis obiecissem, me peccatorem, me imperitum acclamans, tandem eorum piis devictus precatibus, parere pro posse promisi, dicens: grave quoque onus et meis praeponderans viribus, invalidis quoquo modo nitor imponere humeris; magisque censeo ruborem confusionis incurrere, quam vobis non obedire. Eo dumtaxat tenore tantum opus aggredior, ut siqua mihi emendatione digna rusticeque prolata occurrerint, litteratoria abigam disciplina: quae autem aequa et convenientia,

laudabiliter accipiam. Huius sane initium operis iuxta sensus dumtaxat veritatem ita se habet.

Unice nate Dei , verbum patris omnitenentis ,
Qui sola pietate volens , homo factus haberis ,
Et genus humanum patiens in carne piasti ;
Auxiliare tegens , salvos fac , erue semper
Tu famulos ubicumque tuos a crimine per te.
Virginis egregiae precibus genitricis amandae ,
Et duodenorum procerum simul atque piorum
Conserva , meritisque bonis , fac visere caelos ,
Cunctorum sine fine decus , via , vita tuorum.

Hoc tantum propter dulcedinem heroici carminis in nostrum conneximus opus. Interim quae sequuntur , non praeposterum iudico praemittere , quia favente divinitatis clementia , impar initium sumpturi sumus.

Incipit vita.

Summa devotione recolendus, meritisque praecipuis , Deo per omnia dignissimus , Martinus vir apostolicus *etc. ut fere apud Surium , qui tamen omisit praedictum prologum cum heroicis , nec non adonium , quo carmine in codice vaticano vita concluditur.*

METROADONIUM.

Promere celsum
Voce canora
Hunc iuvat herum
Organizando
Melle camoenae.
Doctor in orbe ,
Praesul in urbe ,
Tu quoque martyr

Compote voto ,
Terque beatus.
Te pater almus ,
Natus agios
Pneumaque sanctum ,
Trinus et unus
Rite beavit.
Nempe hierarcha

Clarus in aula
Regis olympi
Munere fixus
Semper haberis.
Inde coronam
Perque decoram
Perpete teste ,
Morte sacrata
Quam meruisti.
Nunc rogitatus
Sancte misellis
Valdeque maestis
Peste piacli ,
Iam miserere.
Teque patrono
Omnitenentis ,
Quo mereamur
Visere laeti
Regna beata.
Amen.

In eodem codice paucis interiectis sequitur vita S. Caeciliae virginis et martyris, cui praeponitur hoc adonium.

Pandere gesta
Virginis huius
Usque triumphum
Gloria celsi
Noscitur esse.
Dogma fidele
Suscipe lector ,
Ut pater almus
Hanc stabilivit.
Sint tibi tanta
Dogmata cordi ,
Ut tibi perpes
Gloria fiat ,
Utque triumpho
Victor olympi
Scandere possis
Culmen amandum.
Quis nisi poena
Perpete dignus
Cum patefiunt
Regna recuset
Alma polorum ?
Quis diuturna
Non pius optet
Non peritura ?
Quis nisi poena
Perpete dignus ?
Ergo salutis
Dogma sequaris
Viribus , atque
Corde benigno ,
Ut merearis
Huic sociari
Omne per aevum.
Praestet , olympi
Qui tenet arcem ,
Munera tanta ,
Nunc et in omne
Tempus amandus
Trinus et unus.
Amen.

INCIPIT PROLOGUS QUEM NICEPHORUS CLERICORUM OMNIUM MINIMUS COMPOSUIT IN TRANSLATIONEM

SANCTI NICOLAI CONFESSORIS

Sicut manus scriptoris perita est ad dilucidandam suae imaginis * thoraclam , ita strenua ad propalandam quali in sexu conditionis enucleet. Cuius figmentum sicut durum est in veritatis comparatione animari , sensuumque discretione conecti, sic durum fore diiudicatur infimis physicae, ethicae , logicaeque rimare differentias , quas illos insudare ad enucleandas decet , qui secundum categorias activae contemplativaeque censuras vitae nectarea ancii * camoena boare norunt ; quique sensum sensui , verbum verbo , sophistico peripateticorum dogmate vicatim indere curant. Aeque quidem ego NICEPHORUS Barensium omnium ultimus , ineptus arte , incultusque lucifluo sermone , ad formandos huius confessoris Dei clandestinos mores tam feramque vitam , quamquam immeritus , eius suffragatus amminiculo adgrediar suae translationis textum stili sub brevitate augere. Quam domnus Curcorius lucidissimus arbiter , ceterique Barensium praetores , immo sanctarum ecclesiarum rectores , summo cum nisu cogentes me dilucidare rogarunt. Quorum precatibus parens , propter eiusdem sancti amorem , eorumdem fidei fultus interventibus , quamquam inscius cernor, ad tam lucifluum opus annisus sum exarare , certam prosequens veritatem . Ideoque sophos flagito lectores , catosque liberalium artium calculatores , ut aplestia sopita invidia , apologeticum in hoc conferant sermonem.

* ita cod.

* ita cod.

Explicit prologus , incipit translatio.

Igitur dum omnipotens Deus suo propensiori atque arcano censuisset consilio, qualiter Barensem urbem cunctamque Apuliam regionem serenissimo ac perpetuo visitaret immo decoraret splendore, actum est eius divina providentia, ut quidam Barensium sagaces atque illustres viri, causa mercationis cum tribus ratibus oneratis frumento ceterisque mercibus pergerent Antiochiam *etc. In hac narratione nominantur Ursus episcopus tunc barensis, Leo episcopus cupersanus, et Guidonius archiepiscopus orientanus; pluraque recensentur patrata miracula in lipsanorum s. Nicolai apud Barenses depositione.*

INCIPIT PROLOGUS

DE VITA SANCTI MARCI PAPAE.

Crebris me, Iohannes sanctae romanae ecclesiae cardinalis videlicet tituli sancti papae Marci, faminibus cogis eiusdem acta detegere; quod magis meae ambiguitate inertiae quam desidia saepius recusavi, ob id namque quia cognovi priores ea praeterisse, et modernos similiter. Mirum est enim, quod non huius catechizatis imponis difficultatem operis, sed mihi inerti, qui artium liberalium peritia ex toto sum penitus expers. Saepissime namque evenire solet, ut cuius non apparent opera sanctitatis, eius infra sacra volumina non recipiantur scripta sermonis. Unde adversum me forte videtur, me aliqua condere, qui mei reatus sum conscius, ac diversorum criminum reus, et magis in mundanis, heu proh dolor! quam in divinis implicatus curis permaneo. Ego autem non solum inter sophistas, verum etiam cirratos misceri non valeo, et eo

ipsis nequeo, quam cantabries pollini comparari. Tamen quod hortaris, quae mihi ingeris, repellere nequeo tanti honeris, ne tumenti ipsa videar praeterire corculo. Quae in sacris inde invenire bibliothecis quivero, tuis imperiis parens in unum colligens, atque non macriloga sed brachyloga ratione describam.

Explicit prologus, incipit vita.

Marcus igitur stemmate romanus, cuius pater Priscus nuncupabatur, pontificali viguit orchestra binis messibus, mense noveno, sole autem vicesimo. Floruit quoque temporibus Constantini Augusti, Nepotiani ac Secundi consulis. Hic constituit ut episcopus ostiensis consecret episcopos urbis Romae, et idem utatur pallio. Quin etiam constitutum de omni ecclesiastico ordine fecit. Ipse duas egit basilicas, unam via ardeatina in qua sepultus est, alteram in urbe Roma iuxta Pallicinas. Huius suggestione optulit Constantinus Augustus basilicae, in qua coemeterium constituit, via ardeatina fundum Rosarium * cum omni agro campestri, praestantem solidos quadraginta. Basilicae vero, quam constituit in urbe Roma, largitus est quae in episcopali polyptico seriatim narrantur.

* *lib. pont.* Rosarum.

His ita praemissis, illorsum pistico properemus calamo, qua patescat, qui utpote pontificali sublimatus est apice, quove pacto vixerit, neu postquam a proprio artus fuere relicti pneumate, atria quoque modo caelica laureatus arripuerit. Itaque Constantini piissimi temporibus Caesaris, sanctissimus Silvester romanus opilio, post multos actus mirabundos satius, postque constitutiones diversas sanctissimus occidit. Quo decen-

ter humato , ab omni clero romano ac populari cuneo sanctus Marcus electus est ; scilicet ideo quod idem praefatus praesul solebat confiteri densis assertionibus , nullum se scire ita dignum pontificali cathedra , ut puta Marcum diaconem. Erat enim ipse Marcus in sermone veridicus , in iudicio iustus in consilio praescius , largus in opibus , blandus hominibus , sobrius moribus ; atterebatur assidue ieiunio , omni tempore indutus cilicio. Mulierum etiam perhorrebat consortium ; aliena nolebat adquirere , propria quodam modo studebat largiri , imbutus non solum divinis verum etiam liberalibus studiis , pulcher aspectu sed pulchrior opere ac sensu. Quid morari debeam in eius favorem expressurus verborum ambagibus ? Restat ut parva ex multis colligens , ad ea quae in apostolatu egerit , succincte transcurram. Quamquam ipse multum obstiterit multumque renuerit , pontificali tamen decore ex more est sublimatus. Denique postquam extitit inthronizatus vel stolatus , inclinis mente magis apparuit , quam cum esset in ordine diaconatus *etc.* Interea quidem Aegyptiorum in finibus intumuerunt nonnulli malignorum scilicet haereticorum in Athanasium eorundem patriae reverendum archiepiscopum , Arriani maxime *etc. Paulo post scribuntur mutuae illae Athanasii et Marci epistolae , quae in collectione Concil. ed. florent. T. II. col.* 1164. *seq. extant.*

EDITORIS MONITUM.

Claudii taurinensis episcopi (qui de sua aetate mox ipse loquetur) Commentariorum in Pauli epistolas praefationem edidi in septimo collectionis vaticanae script. vet. volumine p. 274. Nunc autem praefationem eiusdem divulgare placet in Catenam ab eo contextam ex latinis praesertim patribus super Matthaei evangelium ; quam ineditam in duobus conspexi codicibus , altero quidem vetustatis tam venerandae ut ipsi Claudio videatur coaevus , altero autem saeculi ferme XI. Sane quia latinis Catenis non aeque ut graecis abundamus , utile foret claudianam hanc ad publicum usum deferre ; quod me aliquando facturum non despondeo. Interim tamen eruditum eius prologum libenter typis committo , cuius nonnisi duas paucorum versuum particulas vulgavit olim Baronius ad annum D·CCC·XV· , ex eoque in epistolas hibernicas (quasi Claudius esset gente hibernensis , quod immerito creditum est) Usserius transtulit. Ceteroquin haec praefatio nonnisi in antiquiore codice superfuit , quia alter codex acephalus est.

DOMINO SANCTO AC BEATISSIMO
ET MIHI PECULIARI CULTU AFFECTUQUE SPECIALITER
EXCOLENDO PATRI IUSTO ABBATI

CLAUDIUS PECCATOR.

« Anno D·CCC·XV· incarnationis Salvatoris Iesu Christi Domini nostri , postquam pius ac mitissimus princeps , sanctae Dei ecclesiae catholicae filius Hludowicus anno secundo imperii sui , caelesti fultus auxilio adversus barbaras nationes movisset exercitum ; teque

» abeunte et discedente tua paternitate ex palatio iam » dicti principis ad tutum dilectumque tibi semper tui » monasterii portum; iniunxisti mihi ut aliquod dignum » memoriae opusculum in expositione evangelii ad le- » gendum dirigerem fratribus monasterii vestri (1).» Atque utinam tanta esset fandi facultas, quanta est oboediendi voluntas cumque aliut scribendum ex praecedenti iam tempore mea teneret voluntas, ad id quod iusseras meam continuo studui dirigere voluntatem; et evangelium secundum Matthaeum ex opusculis sanctorum patrum, licet non ad purum, quod etiam difficile est fieri, tamen ut valui inquirere atque explanare conatus sum ex tractatibus doctorum et maiorum nostrorum, qui nos in studio huius operis, sicut scientia ita et tempore praecesserunt, id est Origenis, Hilarii, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, Rufini, Iohannis, Fulgentii, Leonis, Maximi, Gregorii, et Bedae. Sed sicut in arce capitis inter omnia membra lingua plus membris omnibus sonat, ita in exponendo evangelio, inter omnes est beatissimus Augustinus. Multis etiam in locis, ubi horum defuit sensus vel verba, hoc utcumque valuit, explere studuit mea paupertas.

Te enim iubente, scio quod meum aput multos praedicabitur iudicium, qui secundum carnem tantum, et non etiam iustum noverunt iudicium iudicare, quasi aliqua temeritate in pugillatione vel reprehensione maiorum hoc ego adgredi nisus fuerim opus. Legat quisquis ille est apologeticum beati Hieronymi presbyteri, quem in praefatione expositionis huius Matthaei scripsit ad quendam Eusebii nomine, in quo ait: « satis miror, Eusebi dilectis- » sime, cur Romam subito navigaturus, hanc tibi a me

(1) Hactenus Baronius loco cit.

» quasi sitarciam dari volueris , ut Matthaeum brevi-
» ter exponens , verbis stringerem , sensibus dilatarem.
» Si meminisses reponsionis meae , numquam in paucis
» diebus rem annorum peteres. » Spoponditque se illi hoc in posterum plenissime expositurum. Quod quidem nequaquam faceret , si non multa praetermissa illic sacramenta esse , id est vir sanctus sciret. Legat et alios ipsius evangelii latinos expositores Hilarium et Fortunatum , et iuxta historiae ordinem omnes sensus physicos , allegoricos , atque etiam ethicos requirat diligenter ad purum ; et tunc nosse poterit , utrum ego otiose an devote , superflue an necessarie, in hoc opere laboraverim. Et si ei non placuerit fructus laboris mei , audiat salva caritate responsum : cui non placet , neglegat.

Obsecro etiam paternitatem tuam , et cunctorum fratrum benivolam caritatem , ut non vos terreat prolixa expositio , nec voluminis magnitudo ; quia revera sanctum evangelium , quod regno caelorum simile a Salvatore nostro multis in locis esse perhibetur , non potest paucis enunciari verbis vel sensibus explicari ; quia et congruum fuit, ut sacra nostri Salvatoris dicta ceteris scripturis , sicut merito ita et specie , discernerentur ; ne illa caelestium arcanorum dignitas passim atque indiscrete cunctis pateret , sanctumque canibus , et margaritae porcis exponerentur. Et ideo ab ipso Salvatore nostro procuratum est , ut illa suorum castitas eloquiorum promiscuis cunctorum oculis abdita sub quasi quodam velamine pudicitiae contegeretur. Ac divina optimaque dispensatione provisum est, ut scriptura ipsa evangelica Domini nostri ita tegeretur caelestibus obumbrata mysteriis , sicut secreto suo ipsa di-

vinitas operiebatur ; quod ex subiectis plenius manifestatur exemplis.

Quod vero quaedam minus ordinata quam decet in hoc codice multa reperiuntur , non omnia tribuas imperitiae , sed quaedam propter paupertatem , quaedam ignosce propter corporis infirmitatem et meorum oculorum inbecillitatem , quia non fuerunt in tabellis excepta , vel schedulis digesta , sed ut a me inveniri vel discerni potuerunt , ita in hoc adfixa codice sunt. Date itaque veniam imprudentiae meae , quam extorsistis ; quia ut auribus vestris verbosus existerem , dignatio vestra me coëgit , confidens quod voluminis prolixitas si displiceat affatu , placet affectu ; cum intellexeritis , cum * non pro eloquentiae sermone, sed pro vestro amore digestum. Simulque quia sciebam almitatem vestram in amicitiis meis plus reprehendere taciturnitatis verecundiam , quam loquacem familiaritatis audaciam. Legite si vivetis * , atque transcribite.

* *scilicet codicem.*

* ita cod.

Obsecro etiam , ut postquam vobis bene cognitus fuerit , fratribus nostris , quibus adhuc incognitus est , remittatur. Denique ego praesentiam vestram intra mentis meae arcana possideo , et effigiem vestram in speculo mei cordis intueor , quam illic caritas nostra perfecte depinxit , ut nullius aetatis possit oblivione deleri , quae iugi recordatione momentis singulis innovatur. Illic enim vobiscum et consuetudinem pietatis vestrae secretius conloquor ; illic etiam de vitae melioris conversatione pertracto ; illic vos labiis mentis exosculor , et manibus mentis amplector. Quo fit ut vera dilectio , quae in visceribus meis viva vestri figuratione nutritur , et igniculo caritatis accenditur , amoris vestri mihi necessitudinem repromittat , et animus meus mihi animi

vestri fideiussor existat ; dum quantum mihi de vobis praesumere debeam , conscium mutuae dilectionis pectus interrogo.

Et ideo specialiter deposco tam vos quam omnes etiam caelestium praeceptorum factores , et divinorum eloquiorum sectatores « ad quoscumque sive per hoc » sive per aliut quodcumque opusculum notitia nominis » mei pervenerit , intercessionem peccatorum meorum » supplex ab omnibus exquiro , subnixa prece deposcens, ut ita misericordissimo Domino nostro assiduis » petitionibus flagitetis , ut in omnibus delictis meis at» que peccatis omnibus, opitulantibus vobis, consuetudi» naria clementia et copiosa bonitate deletis , etsi non » ad idem praemium , saltim ad eundem nos portum » quietis iubeat pervenire (1). » Ut quatenus hic propter spatia interiecta terrarum , oculis corporis saepius nos videre non possumus , vel ibidem de mutua praesentia gaudeamus. Et quando vobis a iusto iudice retribuetur corona meritorum , mihi a piissimo redemptore et advocato perfectissimo commissorum venia non negetur. Et ideo per ineffabilem gratiae ac virtutis operationem nobis praestare dignetur , ut quos hic veritate fidei coniungit , illic habitatione non separet ; concedatque divina miseratio , ut paternitatem tuam per annos multos exteriore vigore et alacritate integrae sanitatis indulgeat ; quia vere tunc reparatum esse me sentio , si de sospitate vestra semper optata cognovero. Filios vestros et fratres meos salutans veneror , et venerans saluto. Mementote mei , viri Dei.

(1) Hanc item particulam ediderat Baronius.

EDITORIS MONITUM.

Inter valde priscos quos vidi codices, sine dubio numerandus est quidam sessorianus in monasterio romano S. Crucis, saeculo septimo vel octavo litteris valde bonis scriptus, continensque aliquot novi Testamenti libros, et complures SS. Patrum sermones, quos inter Paulini cuiusdam tres ineditos; quem codicem, itemque eius descriptionem a viro cl. Card. Besutio olim curatam, quum mihi benigne ostenderit egregius bibliothecae sessorianae praefectus dominus Albericus Amator, cisterciensis ordinis monachus, operae pretium me facturum putavi, si praedictos Paulini sermones, cum praevia Besutii notitia, typorum luce impertirer.

« Ex notis mss. chronologicis historicis et criticis ad co- » dices sessorianos eminentissimi Cardinalis domini Ioachi- » mi Besutii, monachi benedictini cisterciensis ordinis, » Congr. S. Bernardi in Italia.

*» Primus sermo Paulino tribuitur hoc titulo " Sermo » domini * Paulini ad populum in XL. ,, Incipit " Audite ,, » Plures, ut notum est, sunt Paulini qui sacra nobis scripta » reliquerunt. Praecipuus et antiquior est Nolanus, cuius » tot insignia tum sanctitatis, tum eruditionis, tum de- » nique eloquentiae elogia apud Patres legimus, qui la- » bente saeculo quarto claruit. Duo alii quinto saeculo » incipiente floruerunt; unus S. Ambrosii diaconus et no- » tarius, qui eiusdem sancti vitam eleganter conscripsit; » alter Biterrensis in Gallia episcopus, cuius habemus epi- » stolam de signis terrificis. Quartus Paulinus Petricorius » dictus, qui post medium quintum saeculum S. Martini » vitam heroico carmine conscripsit. Postremus, ut codicis » aetatem minime praetergrediar, est Paulinus aquileien-*

* cod. *dom.*

» *sis , Carolo magno coaevus , et ab ipso ad aquileiensem* » *patriarchatum promotus, cuius nota sunt opera adversus* » *Elipandum toletanum et Felicem orgelitanum.*

» *Sermo , de quo loquimur , cuius Paulini sit , non est* » *mihi facile determinare. Gennadius de script. eccl. post-* » *quam de Paulino Nolano cap.* 48. *egit , deinde inter Sal-* » *vianum et Hilarium arelatensem cap.* 68. *scribit* : Pauli- » nus composuit tractatus de initio quadragesimae , de » quibus ego duos legi. *Idemque facit Honorius augustodu-* » *nensis in libello secundo ex Gennadio sublecto. Hunc Pauli-* » *num , cuius de initio quadragesimae sunt tractatus , eun-* » *dem cum Nolano fuisse Miraeus in biblioth. eccl. quam* » *Antuerpiae anno* 1629. *edidit , sensisse videtur , quoniam* » *in capitulo* 68. *Gennadii , de quo diximus , lectorem* » *ad capitulum* 48. *remittit, in quo de Paulino Nolano agi-* » *tur. An autem iure hoc fuerit a Miraeo factum , dubito ,* » *quoniam non erat cur per saltum Gennadius Paulini Nolani* » *opera recenseret. Alterum igitur et diversum opinor , qui* » *post Salvianum, et ante Hilarium episcopum arelatensem,* » *floruerit ; et fortassis est Paulinus Biterrensis episcopus, cu-* » *ius idem Miraeus in auctario de script. eccl. cap.* 63. » *meminit , qui circa eadem Salviani et Hilarii arelatensis* » *tempora, ante medium saeculum quintum floruisse narratur.* » *Et quidem titulus* domini (*vel potius* domni) *huic sermoni* » *praepositus auctorem episcopum fuisse , insinuare mihi vi-* » *detur. Ex hoc autem sermone disciplinam discimus , qua* » *per tempus quadragesimale ecclesia tunc utebatur , sive* » *quod adtinet ad ieiunium sive quod ad reliqua.*

» *Secundus sermo habet hunc titulum* "*Item omelia legen-* » *da de initio quadragesimae*,,. *Incipit* "*Sicut dominus noster* » *Iesus Christus*,,. *Et fortassis eiusdem Paulini est , alterius* » *videlicet ex duobus quos Gennadius se legisse scribit. In hoc*

» *sermone auctor ab Adam ad descensum Christi ad inferos ,*
» *computum septuaginta interpretum, ut veteribus erat in mo-*
» *re, non autem vulgatae latinae sequitur. Legitur enim de eo-*
» *dem Christi domini descensu "et introivit in infernum ; in-*
» *de eripuit primum hominem Adam , qui per quinque mi-*
» *lia ·CCXX· et ·VIII· annos propter suas culpas illic iace-*
» *bat ,,. Eiusdem auctoris tempore incipiebat ieiunium a*
» *dominica quadragesimae , quam cinerum dicimus. Nam*
» *sic ibi habetur " sunt enim ab initio quadragesimae usque*
» *ad paschae sollemnitatem hebdomadae ·VI· ; et sunt dies*
» *quadraginta duo , et sunt sex dies dominici. Ablatis istis*
» *dominicis diebus , non remanent in abstinentia plusquam*
» *·XXX· et ·VI· ,, Variam fuisse circa numerum dierum ie-*
» *iunii quadragesimalis in variis ecclesiis disciplinam , om-*
» *nes norunt.*

Hactenus Card. Besutius , qui haec deinde verba addit : tertius sermo est sub titulo sancti Augustini ad populum. *Re tamen vera sermo Augustini in codice non tertius sed quartus est ; nam tertius est anonymus aeque ac secundus : atque hunc tertium Augustino certe nemo lector tribuet. Utrum tamen Paulinum , an quemvis ignotum alium auctorem habeat, valde dubito: quamquam ut Paulini Biterrensis esse suspicer, movet me titulus in calce eius (ut in codicibus priscis fit) exaratus :* homilia legenda de ieiunio quadragesimae ; *qui est fere titulus sermonum Paulini prout a Gennadio lectum diximus. Immo quia Gennadius pergit alios titulos sermonum huius Paulini recitare , quos inter* de paenitentia ; *hic enimvero videbatur mihi iustus sermonis tertii titulus , quoniam de paenitentia diserte in eo verba fiunt. Ceteroquin ea quae de comitibus regni abbatibusque dicuntur , auctoris aetatem sequiorem denotare videntur.*

IN NOMINE DOMINI INCIPIT SERMO

DOMNI PAULINI

AD POPULUM IN QUADRAGESIMA.

Audite, fratres karissimi, et sollicite pertractantes intellegite, quia de salute animarum vestrarum, et de aeterna vita ad vos sermo dicendus est. Considerare debemus, dilectissimi, quia omnes morituri sumus, et istam vitam parvo tempore possessuri sumus. Ad illam vitam quasi hospites et peregrini per brevem viam ambulantes festinare debemus, ubi sine ullo fine qui bene fecerit, et peccata sua paenitendo emendaverit, in aeterna requie et in perpetuam felicitate gaudebit. Qui vero male egerit, et peccata sua paenitere (1) neglexerit, in sempiternis et nullum habentibus terminum suppliciis permanebit; ubi ignis, qui eum excruciet, numquam extinguitur; et vermis qui eum comedit, numquam morietur. Omnis dolor ibi erit, omnis tribulatio, omnis afflictio, et omnia mala, quae quanta sint, dicere nec cogitare nullus hominum potest; a quibus sine fine torquentur peccatores, semper duram et crudelem mortem, cum multo gemitu et stridore dentium, ante oculos habentes, et ipsam mortem numquam finientes; semper mori volentes, et inter tormenta horrifica semper amarissima vita viventes. Unde, fratres mei, pensare debemus cum quanta cautela istam vitam caducam et periculosam Deo auxiliante transeuntes, ad illam quae beata et sempiterna est pervenire

(1) Non caret soloecismis codex, veluti heic: *paenitendo nexlexerit, in sempiterna et nullum habentia terminum supplicia.*

mereamur, ubi iusti aequales effecti sicut in regno patris fulgebunt; ubi eos expectant angelorum, archangelorumque multitudines, ubi Abraham, Isaac, et Iacob, et omnes patriarchae, prophetae, et apostoli, martyres, et virgines, omnesque sancti, cum nimio desiderio in suo illo consortio suscipere congratulantur.

Licet semper et omni tempore in Dei timore et in bonis operibus permanere, dilectissimi, debeamus; maxime in his quadragesimae diebus, quando per universum mundum communis omnium christianorum ieiunii regula ab ipso Domino instituta celebratur; quando expectamus universale gaudium, id est pascha Domini, in qua per crucem et sanguinem suum dominus noster Iesus Christus dignatus est nos de manu mortis eripere. Non est licentia ulli christiano hoc ieiunium ne uno quidem die per totam quadragesimam solvere, excepto die dominico, et qui aegritudinis languore fatigatus fuerit, aut parvolis pueris. Nam nulla alia occasione neque propter operis laborem, nec pro ulla humanitatis causa, sicut in aliis diebus quasi ex caritate; sed omni die usque ad nonam ieiunantes, benedicamus Dominum. Frangat qui habet cum hilaritate panem suum esurienti, quia eleemosyna a morte liberat: recipiat hospitem, quia Christus in paupere suscipitur: cesset ira, amaritudo, et omnis blasphemia: discordes redeant ad concordiam: invicem caritatis dilectionem in alterutrum exhibete: fugite fornicationem et omnem immundiciam: ebrietatem modis omnibus quasi serpentis venenum recusate: rapinam, furtum, periurium, et falsum testimonium, ab omni corde pellite. Honora patrem tuum et matrem, quod est primum mandatum. A propria se uxore unusquisque in

his venerandis diebus abstineat, ut possit vacare orationi in omni castitate et sanctificatione; ut in die resurrectionis domini nostri Iesu Christi securus possit corpus Christi et preciosum eius sanguinem sumere, quod in altare crucis immolatum fuerit pro mundi salute; ipso auxiliante, qui cum patre et spiritu sancto vivit et regnat Deus in trinitate perfecta per omnia saecula saeculorum. Amen.

ITEM HOMILIA LEGENDA DE INICIO QUADRAGESIMAE.

Sicut dominus noster Iesus Christus non permisit hunc mundum perire, sic dignatus est per uterum sanctae Mariae venire in mundum, ut nos redimeret. Non voluit Dominus animas nostras perdere; propter hoc venit in mundum, ut humanum genus redimeret: quia si ipsas animas perdere voluisset, numquam propter nos tanta flagella sustinuisset. Videte, fratres, quam caro precio nos redemit, non auro, non argento, non vestimento; sed suum sanguinem pro nobis fudit. Reliquit in caelo milia angelorum, et venit in mundum ut nos redimeret, et nos ad suam beatitudinem revocaret. De caelis venit in uterum, de utero venit in praesepium, de praesepio fugatus est in Aegyptum. Inde reversus est inter Iudaeos, ille quadraginta diebus et quadraginta noctibus ieiunavit. Deinde venit ad passionem. Ille pro nobis tantas inrisiones sustinuit. Iudaei spreverunt eum, illi flagellaverunt eum, illi alapas in faciem dederunt, illi coronam de spinis in capite ei posuerunt. Ille pro nobis in cruce suspensus est inter latrones; et dum esset in cruce, acetum cum felle mix-

tum ei bibere dederunt. Illi clavos in manibus ac pedibus eius confixerunt. Et tanta propter nos Dominus sustinuit. Cum corpus in sepulcro iacebat, ipse suam inferno proferebat claritatem; et introiens in eum, inde eripuit primum hominem Adam, qui per quinque milia ·CCXX· et ·VIII· annos propter suas culpas illic iacebat. Dominus noster Iesus Christus cum in infernum descendisset, momordit illud, quia partem abstulit, et partem reliquit; iustos abstulit, peccatores ibidem reliquit. Inde eduxit Adam et prophetas et patriarchas et cunctos qui ibidem sine debito tenebantur.

Et vos, fratres, considerate quanta Dominus propter nos sustinuit. Et nos propter Deum istos ·XL· dies observare debemus in ieiuniis, in vigiliis, in orationibus, in eleemosynis, in patientia, in caritate, in humilitate, in puritate, in sobrietate, in dilectione Dei et proximi: quia isti quadraginta dies decimae anni sunt: et nos in istis diebus cessare debemus ab omni nequitia; et de ipsis culpis, quas antea commisimus, paenitentiam debemus agere: quia quamvis peccatores simus, si ex toto corde ad Dominum convertere * voluerimus, et ab ipsis culpis cessaverimus, et paenitentiam egerimus, istis diebus possumus ad emendationem venire. Sicut Dominus ·XL· diebus et ·XL· noctibus ieiunavit; et Elias similiter ·XL· diebus et noctibus ieiunavit; et Moyses in monte Sinai ieiunavit. Sunt enim ab initio quadragesimae usque ad paschae sollemnitatem hebdomadae ·VI·, et sunt dies quadraginta duo, et sunt sex dies dominici. Ablatis istis dominicis diebus, non remanent in abstinentia plusquam ·XXX· et ·VI· In istis ·XXX· et ·VI· diebus poterimus paenitentiam agere, si ad Dominum voluerimus revertere *. Sicut Dominus dixit: nolo mor-

* ita cod.

* ita cod.

tem peccatoris, sed ut convertatur et vivat. Et sicut filius Dei, qui pro nobis passus est, tertia die resurrexit de sepulcro, ita et nos in ea similitudine in ·XXX· annorum aetate, omnis populus, iusti et peccatores, resurgere habemus ad iudicium Dei. Omnis homo in quacumque aetate mortuus fuerit, aut senex aut puer aut in utero matris suae vivificatus, et in ipso utero mortuus fuerit, in ·XXX· annorum aetate resurgere habemus; peccatores, ut cum ipsa carne descendant in infernum; iusti, ut ipsa carne percipiant regnum Dei, cum qua bona opera egerunt.

INCIPIT BREVIARIUM DE SANCTO EVANGELIO HOMILIA LEGENDA AD POPULUM.

Dominus dicit in evangelio: convertimini ad me, et ego revertar ad vos. Hoc est, quando homo committit peccatum, et vadit ad sacerdotem, et agit paenitentiam, et donat suas confessiones, et facit ieiunium et eleemosynam, et cessat se de ipsis culpis; tunc revertit * ille ad Deum omnipotentem, et sociat se apud angelos sanctos. Tres vices nascitur homo; prima, quando de utero matris suae egreditur; sicut dicit in psalmo: et in peccatis concepit me mater mea. Et propheta dicit: patres comederunt uvas acerbas, et dentes filiorum obstupescunt. Illa peccata, quae pater aut mater committit, super illos infantes revertuntur; et propter hoc nascitur infans in peccato. Secunda vice nascitur homo, quando venit ad baptisterium, et ille sacerdos eum interrogat si abrenunciat omnibus operibus diaboli; et suus patrinus respondit pro illo quod ipse in Deum debeat credere, et suis praeceptis obtempe-

* ita cod.

rare, vel sua mandata diligere. Et cum ipse sacerdos in ipsos fontes eum mergit, et ille patrinus eum suscipit, tunc abrenunciat omnibus operibus diaboli, et tunc est absque ulla macula, et est socius angelorum. Tertia vice nascitur homo quando committit peccatum, et vadit ad sacerdotem, et donat suas confessiones, et accipit paenitentiam, et promittit Deo omnipotenti quod in ipsas culpas numquam debeat recadere. Tunc renascitur homo tertia vice. Et postea cum ipse homo in ipsas culpas recadat, hoc est periurium, adulterium, furtum, falsum testimonium, vel alia peccata *tam* maiora quam et minora; tunc est ille talis quasi canis qui revertit ad suum vomitum; usque dum redit iterum ad confessionem, et agit paenitentiam, et emendat se de ipsis culpis.

Primâ paenitentiâ a vitiis cessatur, hoc est a culpis. Quando committimus peccatum, et venimus ad confessionem, et de ipsis culpis cessamus, tunc poterimus agere paenitentiam, quia non potest esse ullus homo sine peccato, nisi solus Deus. Non requirit Deus ad diem iudicii peccatores pro eo quod peccaverunt, sed quia ipsa peccata, quae in ista vita commiserunt, non emendaverunt: quia impossibile est ut sine bonis operibus per eleemosynas et orationes ac ieiunia se unusquisque redimat a peccato. Non enim peccatoribus dicendum erit, quia homicidium fecistis, quia alienam substantiam rapuistis; sed quia peccata sua per eleemosynas, ieiunia et orationes redimere noluerunt. Non potest esse ieiunium sine eleemosyna; nam eleemosyna sine ieiunio esse potest. Quia sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum. Qui potest eleemosynam cum ieiunio facere, duplex bonum est; et qui ambo facere

non potest, eleemosyna melius est: quia tale est ieiunium sine eleemosyna, quomodo lucerna sine oleo; quia lucerna quae sine oleo accenditur, fumare potest, lumen habere non potest. Sic et ieiunium sine eleemosyna corpus et carnem cruciat, sed animam non inluminat.

Non te vult percutere, qui te clamat. Observa sicut et Dominus noster non vult animas nostras perdere, quia, si ipsas animas nostras perdere voluisset, numquam nos admoneret cottidie ut ad paenitentiam reverteremur. Propter hoc misit Deus in hunc mundum patriarchas et prophetas et apostolos vel successores eorum, hoc sunt sacerdotes, ut ipsam plebem gubernare debeant. Quomodo navis non potest sine gubernatore ad portum quietis venire, sic et plebs non potest sine impedimento diaboli ad regnum Dei pervenire nisi per sacerdotes, et ministros ecclesiae, et per ecclesiam, et per baptismum, et per eleemosynam, et ieiunium, et per paenitentiam et sanctam illam sententiam proferendam, sicut dicit propheta: clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, et adnuncia populo scelera eorum Si non adnunciaveris iniquo iniquitatem suam, sanguinem eius de manu tua requiram.

Iste timor nobis grandis est: et nos debemus vobis adnunciare, et vos debetis cum grandi humilitate suscipere: et sicut vos Deum amatis, et vestras animas salvare vultis, sic ista verba debetis in vestris cordibus multiplicare, quia sacerdos missus Dei est. Quomodo rex terrenus mittit suos missos per cunctas provincias super episcopos aut abbates vel comites, qui contra suam voluntatem faciunt, vel iustitiam non volunt consequere *; sic et Dominus noster pro hoc mittit in hunc mundum suos missos, hoc sunt sacerdotes, ut quando ipsa

* ita cod.

plebs contra Dei praecepta, vel contra sua mandata aliquid peccaverint, et ipsi sacerdotes ipsam plebem debeant gubernare, ut per eorum praedicationem, vel per eorum orationes debeant ad Deum convertere *.

* ita cod.

Et hoc scimus, quia diabolus semper invidiosus est contra genus humanum, et semper iurgia quaerit, sive in die sive in nocte, per quae animas nostras ad se trahere possit. Nos manducamus, ille numquam; nos bibimus, ille numquam; nos dormimus, ille numquam; quia semper diabolus iurgia quaerit, sive vigilando sive dormiendo, per risum aut iocum, per quae animas nostras ad se trahere possit. Et vos, fratres, facite sicut boni christiani; sociate vos Domino et sanctis angelis eius; amate Christum et fugite diabolum; quia ipse Dominus dixit: cuius opera facitis, eius filii vocati estis. Qui secuntur Christum, semper in luce sunt; et qui imitantur diabolum, in tenebris ambulant. Et hoc scitote, quia si vos derelinquitis opera diaboli, et convertitis ad Dominum, et cessatis ab ipsis culpis, et agitis paenitentiam, et facitis eleemosynam et ieiunium, vobis facitis gaudium, et fideliter ambulatis in claritate, et diabolus numquam habet potestatem; praestante domino nostro Iesu Christo, qui vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen.

VENERABILIS PETRI DAMIANI

SERMO (1).

Gratia et pax a Deo patre nostro et domino Iesu Christo omnibus qui credunt quod apostoli docuerunt.

(1) Ex codice sessoriano saeculi XII. obtulit mihi hunc quoque praeclarum sermonem supra laudatus bibliothecarius R. D. Al-

Ubicumque pro dolor ! lupi gregem dilaniant et spargunt , et non est qui resistat , non est qui contradicat. Canes defecerunt ad latrandum , pastores dormiunt , qui carne et lacte et lana utuntur , grassum comedunt cum dentibus ferreis , debilem contemnunt praecipitatum in mortem. Et si forte aliquis pauper secundum suam virtutem resistere vult , ne lupi gregem dominicum lanient , irrident , irascuntur , et detrahunt , et nolunt ut pauper clamet ut lupi fugiant , sed semper adesse cupiunt , et dicunt : non est tuum officium , quia non est discipulus super magistrum. Magister noster Christus est , a quo sunt veri magistri , sicut Ambrosius , Hieronymus , Augustinus , Gregorius , et similes eorum in sanctitate dixerunt. Sed illi qui hoc dicunt , magistri errorum sunt , et non sunt adtendendi , propter quod nolunt adiutorium in opere Domini praestare. Videmus* Petrum principem apostolorum , magistrum primum secundum Christum , a Paulo fuisse reprehensum. Non superbiendo contradixit , propter magisterium suum , sed humiliter emendavit. Et Paulus ante ordinationem , apostolorum praedicationem adsumpsit. Ivit in Arabiam , mox ut baptismum accepit , praedicando verbum Domini ; et iterum reversus est Damascum , et non est reprehensus ab apostolis , sed contulit cum eis evangelium , quod praedicaret in gentibus. In apocalypsi Dominus praecepit ut omnes praedicent qui possunt. Et per septies haec ecclesiis monuit , dicendo : qui habet aures audiendi audiat quid spiritus dicat ec-

* *cod.* videamus.

bericus Amator; cuius sermonis auctorem S. Petrum Damianum non solum titulus aperte clamat , sed materia ipsa demonstrat , ei prorsus similis , quam in opusculo XVII. et seqq. vir sanctissimus versat.

clesiis. Et beatus Petrus in epistola sua specialiter ad omnes : gens sancta , populus electus , ut virtutes annuntietis eius , qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum. Et Iacobus : qui converti fecerit peccatorem ab errore suae viae , salvabit animam eius a morte. Et in evangelio : qui fecerit et docuerit sic homines , magnus vocabitur in regno caelorum.

Sed quid pauper , ut supra diximus , facere debet contra latrantium multitudinem? Clamitet magna voce secundum suum posse , ne lupi gregem dominicum lanient. Non curet de irrisione malorum pastorum , quia suus et illorum dominus in caelo est , qui neglegentiam pastorum iudicabit , qui gregem suum prout potuerit adiuvabit. Sunt quidam stulti et depravati , qui scripturam sacram depravant , et proponunt quaestiones quas non bene intellegunt, et iaculant sagittas diabolicas. Sed nos per Christi gratiam praeparemus scutum fidei , scilicet patrum sententias , in quo possimus omnia tela nequissimi ignea extinguere ; et per illorum verba curramus , non per nostra. Ait stultus : cur Zacharias sacerdos Iohannem Baptistam generavit , si ego generare non debeo? O stulte ! si Zachariam vis imitari , necesse est tibi iudaizare , idest sub lege Moysi militare , et circumcidere foetidam carnem tuam , et Christum respuere , sicuti Hebraei faciunt , ut ait apostolus : si circumcidamini , Christus vobis nihil proderit , nisi sequamur vestigia eius. Zacharias sub lege Moysi militabat ; Christus dominus nondum natus erat , qui est virginitatis et castitatis amator. Sanctus Isidorus de hac re tibi et similibus tuis respondit : qui haec exquirunt , animadvertant , quid sit inter illud propheticum velamentum , et hanc evangelii revelationem , de qua dicit apostolus : cum transierit ad Christum , auferetur velamen.

In veteri testamento Moyses et Aaron sub typo cum suis ; in novo autem testamento , post Christum , qui est amator castitatis , sacerdotalis ordo a Petro accepit originem. Unde nos convenit Petrum imitari , et libidinosam vitam non agere , si excellentiam sacerdotalem cum Petro cupimus habere. Petrus vero regem castitatis imitatus est cum ceteris apostolis , et potestatem ligandi et solvendi ab ipso acceperunt. Qua fronte potes dicere , te habere potestatem ligandi et solvendi , qui Petrum imitari non vis ? cui successerunt sancti episcopi , qui sunt constituti per totum mundum in sedibus apostolorum , in operibus bonis ; qui non iam ex genere carnis et sanguinis eliguntur , sicut primum secundum ordinem Aaron , sed pro uniuscuiusque merito , quod in eum gratia divina contulerit. Sed quod deterius est, quidam successores filios filiasque faciunt, et conantur in posteris sacerdotii relinquere dignitatem. Hoc nec Moyses amicus Dei facere potuit , sed Iesum de alia tribu elegit. Et lex sacra prohibet tales ad omne officium ecclesiasticum.

Quod autem is , qui post baptismum aliquo peccato mortali corruptus est , ad sacerdotium non promoveatur, lex ipsa testatur. Et per Malachiam improperat Dominus dicens : vos sacerdotes qui polluistis nomen meum. Et dixistis , in quo polluimus illud ? Offerentes super altare meum panem pollutum ; et offerebatis caecum et languidum Sed quid plura ? Si enim is qui iam in episcopatu vel presbyteratu est positus , mortale aliquod peccatum admiserit , retrahitur secundum decreta sanctorum patrum ; quanto magis ante ordinationem peccator inventus , retrahatur ? Quapropter si lex peccatores a sacerdotio removet , consideret unusquis-

que conscientiam suam, et retrahat se ab hoc iam honore, qui in se sentit mortale. Qui enim in erudiendis atque instruendis populis praeest, necesse est ut in omnibus sanctus sit, et in nullo reprehensibilis habeatur. Qui enim alium de peccatis arguit, ipse a peccato debet esse alienus. Nam cum qua fronte subiectos arguere poterit de sordiditate, qui in stercore totus iacet? Quapropter qui neglegit recta facere, desinat recta docere; quia cuius vita despicitur, restat ut et praedicatio contemnatur.

Duo sunt genera clericorum ecclesiasticorum, ut ait sanctus Isidorus; primum sub regimine episcopali degentium, et in commune viventium, et voluntati propriae abnegantium, et in castitate perseverantium. Secundum acephalorum, id est sine regimine capitis, quem sequantur ignorantium. Hos neque inter laicos saecularium officiorum studia, neque clericos religione
* ita cod. temptat * divina; sed solutos atque aberrantes sola
* ita cod. turpis vita complectit * et vacua; quique dum nullum metuentes, explendae voluntatis suae libidinosam licentiam consequantur, quasi animalia bruta, libertate ac desiderio suo feruntur, habentes signum religionis, non religionis officium; hippocentauri similes, hoc est equi et hominis forma, mixtumque ut ait poeta, genus prolesque biformis. Quorum quidem sordida atque infami numerositate satis superque nostra pars occidua pollet. Nam cleros sors, eo quod in sorte hereditatis Domini dentur; vel pro eo quod ipse Dominus, sors eorum sit. Unde oportet ut qui Deum hereditatem possident, absque ullo saeculi impedimento Deo servire studeant, et a libidine segregati sint, et pauperes spiritu esse contendant.

His igitur lege patrum caveatur, ut a vulgari vita seclusi, a mundi voluptatibus sese abstineant. Non spectaculis non pompis intersint; convivia publica fugiant, privata non tantum pudica sed et sobria colant. Usuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes lucrorum, fraudisque cuiusquam studium occupent. Amorem pecuniae, quasi materiam cunctorum criminum, fugiant; saecularia officia negotiaque abiciant; honorum gradus per ambicionem non subeant; pro beneficiis medicinae Dei, munera non accipiant; dolos et coniurationes caveant; odium, aemulationem, obtrectationem, atque invidiam fugiant. Non vagi oculis, non infreni lingua, aut petulanti tumidoque gestu incedant. Obscenitatem verborum sicut et operum penitus execrentur. Viduarum ac virginum visitationes frequentissimas fugiant. Castimoniam quoque inviolati corporis perpetuo conservare studeant. Tales enim esse debent clerici, qui in sorte Domini eliguntur.

Maritum duarum post baptismum matronarum, clericum non ordinandum. Neque etiam qui unam quidem, sed concubinam non matronam, habuit. Nec illum, qui viduam, aut repudiatam, vel meretricem in matrimonium sumpsit. Neque eum, qui usuras accepisse convincitur, aut in scenis lusisse noscitur. Neque eum, qui publica paenitentia mortalia crimina deflet. Neque eum, qui aliquando in furiam versus insanivit, vel afflatione vexatus est. Neque eum, qui per ambitionem ad imitationem Simonis magi pecuniam offert. Et in canonibus apostolorum ita legitur: si quis post baptismum secundis fuerit nuptiis copulatus, aut concubinam habuerit, non potest esse episcopus, non presbyter, non diaconus, aut prorsus ex numero eorum

qui ministerio sacro deserviunt. Et iterum : si quis viduam , vel deiectam acceperit , aut meretricem , aut ancillam , vel aliquam de his quae publicis spectaculis mancipantur, non potest esse episcopus , aut presbyter, aut diaconus , aut ex numero eorum qui ministerio sacro deserviunt. Et iterum: episcopus, aut diaconus, qui in fornicatione , aut periurio , aut furto , captus est , deponatur ; non tamen communione privetur. Similiter et reliqui clerici huic conditioni subiaceant. Et iterum : si quis episcopus , aut presbyter , aut diaconus , depositus iuste super certis criminibus , ausus fuerit adtrectare ministerium dudum sibi commissum , hic ab ecclesia penitus abscidatur. Et iterum : si quis episcopus , aut presbyter , aut diaconus , per pecuniam hanc obtinuerit dignitatem , deiciatur ipse et ordinator eius , et a communione modis omnibus abscidatur , sicut Simon magus a Petro , et ab aliis apostolis. Et iterum : si quis episcopus saecularium potestatibus usus , ecclesiam Dei per ipsos obtinuerit , deponatur , et segregentur omnes qui illi communicant. Et iterum : sacerdotes Dei , et diacones , vel qui sacramenta contractant , pudicitiae custodes sint , ab uxoribus sese abstineant.

In margine antiqua manu adnotatur : hic sermo non est finitus , quia non totus habetur.

EDITORIS MONITUM.

Iohannis diaconi neapolitani, qui circa annum Christi DCCCCIII. cognoscebatur, non indiligentem notitiam, si minus actuum et morum, certe scriptorum ab eo librorum, tradit apud Fabricii bibliothecam D. Mansius. Sunt enim eius scripta dicto in loco enumerata I. Vitae episcoporum neapolitanorum apud Murator. R. I. S. Tom. VI. II. Vita Iohannis episcopi neap. apud Bollandum 1. *april. Nec non III. apud eundem* 7. *ianuar. de translatione reliquiarum S. Severini. Insuper IV. apud praedictum Bolland.* 10. *mart. martyrium SS. XL. Sebastenorum. Denique V. apud Muratorium tom. cit. martyrium S. Procopii episcopi tauromenitani. Magnus vero Baronius in adnotat. ad Martyrologium* 6. *decembr. de S. Nicolao myrensi agens, ita scribit : « Habemus in nostra bibliotheca (vallicelliana) S. Nicolai acta » a Iohanne diacono conscripta, quem putamus eumdem » cum eo qui etiam S. Gregorii papae vitam scriptis mandavit; in his enim copiosus fuit. Est eius praefationis exordium : sicut omnis maceries* * *si ab imperfecto artifice etc. » Testatur auctor eadem acta fuisse conscripta a S. Methodio episcopo constantinopolitano. » Equidem non adsentior Baronio de Iohanne gregorianae vitae scriptore, quem romanum potius fuisse non dubito; attamen quia Iohannis neapolitani praedictam lucubrationem comperi de S. Nicolao myrensi in antiquo codice vaticano, hanc non indignam luce indicavi, tum propter auctoris antiquitatem, cuius et alia scripta a doctis viris sunt edita, tum propter prologum eruditum, ex quo etiam cognoscimus, quinto aetatis suae lustro hanc S. Nicolai vitam scripsisse Iohannem.*

* cod. *materies.*

*

INCIPIT PROLOGUS IN VITAM

S. NICOLAI EPISCOPI ET CONFESSORIS.

Sicut omnis materies si ab imperito artifice constructa fuerit, non solum deformitatis verum etiam aerumpnae dampna patitur; ita scripturarum series si a viro indocto promtula verbositate ordinata fuerit, non a venusti tantum facundia sermonis, sed etiam ab intellectus corruet altitudine. Quod ego Iohannes indignus diaconus servus sancti Ianuarii multum devitans, tibi me saepius roganti, frater Athanasi, rusticitatis obstaculum opponebam. Sed dum mihi crebris precibus illud apostolicum ingereres, caritas omnia vincit; tandem aliquando assensum praebui, ut propter devotionem quam te erga sanctissimum Dei famulum Nicolaum a progenitoribus habere gaudebas, nativitatem et vitam atque miracula quae per eum Dominus gessit, latinis explicarem sermonibus. Verum quia scio me penes liberalissimos magistros inefficacis esse sermonis, ideo deprecor omnes qui huius operis studiosi lectores accesserint, ut non facillimam prorumpant in clamationem; et me indoctum meque inertem iudicare incipiant. Dent ergo veniam aetati, dent et naturae; enimvero quintum percurrens lustrum, natura fragilior, plus discere quam scribere aliquid appetebam

Sane ortum sancti huius et vitam et laudem, quam Methodius patriarcha argolico stilo cuidam primicerio Theodoro nomine, se roganti de eo est prosecutus, summatim breviterque studuimus carpere Cetera quoque miracula eius ex aliis doctoribus sumentes, magis sensum quam verba protulimus. Si cui forte displicet haec

nostra brevis narratio, mittimus eum ad Graecorum phalerata commenta, quae tanto largius de eo edisserunt, quanto illi et in genere et in sermone congruunt. Excessum vero eius qualiter a saeculo abierit, ideo non scripsimus, quia nusquam illum invenire potuimus. Sed cur eius finis obstinatius inquiritur, cum tantae virtutis operationes indicent eum post vincula carnis, postque luteam domum liberum volasse ad aethera, et in aede caelesti cum Christo triumphare perenniter? His ita praemissis, rogamus te, monache Dei, cunctam postulare congregationem, ut fusis precibus pariter obtineatis a Domino, quatinus imperito scribendi tribuat facultatem, qui cum voluerit non tantum linguas infantium facit disertas, sed et brutorum animalium ora resolvit in verba loquentium. Tu deinde, frater mi, specialiter huius sancti patrocinium pro nobis petere non desistas, ut ea quae de illo scribere praesumimus, non humano sed divino sint approbata iudicio. Et sicut multos ex eius protectione gavisos legimus, ita nos meritis illius ex antiquo hoste ereptos, et ab inimicis tutos fore laetemur.

Explicit prologus, incipit vita.

Nicolaus itaque ex illustri prosapia ortus, civis fuit Patarae urbis, quae una ex nobilissimis Lyciae provinciae civitatibus tanto quondam famosissima rutilabat, quanto et populoso frequentabatur accessu; modo peccatis exigentibus parvissimi ad instar redacta oppidi, raro incolitur habitatore. Praefata vero urbe adhuc multarum plebium generositate referta, parentes eius inter catervas potentum quanto honorificentia celebra-

bantur, tanto supernae patriae accensi desiderio, magis quam terrenae dignitatis gloriam appetebant. Et mirum in modum cum in primaevo iuventutis flore hunc solum genuissent filium, cunctis se voluptatibus abdicarunt, et inter suas preces quas frequenter in templo Domini fundebant, hunc solum superstitem, hunc non tantum divitiarum quantum et morum flagitabant heredem. Quorum vota Deus ex alto prospectans, non petitioni eorum defuit; nimirum qualis futurus esset puer in ipso ut ita dicam primordio nativitatis eius monstrare dignatus est. Enimvero cum matris adhuc lacte aleretur, coepit binis in hebdomada diebus, quarta scilicet et sexta feria, semel bibere mammas; et hac vice contentus, tota die sic permanebat. Quis, inmense Deus, quis umquam mortalium audivit talia? qui vocat ea quae non sunt, tamquam ea quae sunt. Ecce novi Zachariae vatis et Elisabeth filius. Ille teneris in membris immo in utero matris spiritu sancto est repletus; hic fascia involutus, quibus valebat impensis inchoabat ieiuniis eiusdem spiritus sancti templum aedificare. Puerilibus igitur annis non solum ecclesiarum terebat limina, verum etiam scripturas sacras condebat armariolo pectoris. Ubi autem utroque parente orbatus est, coepit spargere in populis, quicquid clauserat litteris mentis. Saepius vero illud evangelicum ante suae mentis oculos ducebat: nisi quis renuntiaverit omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus.

Talia eo cogitante, accidit ut quidam convicaneus eius nimium locuples ad tantam veniret inopiam, quod nec etiam necessaria vitae haberet. Quid plura? Ingruente inedia, tres virgines quas habebat filias, quarum nuptias etiam ignobiles spernebant viri, fornicari

constituit, ut earum saltem infami commercio infelicem ageret vitam. Quod ubi vir sanctus comperit, condoluit miserrimo homini; earumque virginum execrans stuprum, decrevit omnino ex suis habundantiis, earum supplere inopiam, ne puellae nobilibus ortae natalibus, lupanaris macularentur infamiis. Notata igitur cuiusdam noctis hora, sumens non modicum aurum ligansque in panno, perrexit ad domum viri; quam undique circumspiciens, per fenestram quae competens videbatur clam intro proiecit, clamque discessit. Mane itaque facto, cum surrexisset homo, aurumque reperisset illud, diriguit primum, ac tunc quanto gestivit gaudio quantasque gratias egit Deo, si quis velit, ex obortis eius lacrimis advertere potest. Tradidit itaque per providentiam sanctissimi viri marito priorem filiam, quam antea conatus tradere voluit infelici stupro. Celebratis igitur ex more primogenitae filiae suae nuptiis, coepit homo diligenter inquirere, quis esset qui inopiae illius tantam praestitisset humanitatem.

Cumque diu talia moliretur, Nicolaus Iesu Christi famulus, haud multo post simile opus priori peregit. Ubi vero terris est reddita dies, et homo prosilivit de stratu suo, invenitque fulvi pondus metalli, prioris aequale; tanto exultavit gaudio, ut si Homeri seu Maronis adesset facunda loquacitas, in tantarum magnitudine laudum exprimenda puto succubuisset. Oravit autem sic: benigne domine Deus omnipotens, deprecor ineffabilem clementiam tuam, ut tu qui omnia nosti, ostendere digneris mihi peccatori quis sit ille qui tanta bona erga me exhibere non desinit. Talibus orabat dictis, talibusque se hortabatur sermonibus: auferam certe somnum ab oculis meis, excubabo sollicitus, vigilansque pernoc-

tabo ; forsitan ostendet mihi Dominus servum suum. Interea paucis admodum evolutis diebus, ecce cultor Trinitatis advenit Nicolaus, trinum supplere cupiens numerum, aequale duorum iactavit talentum. Cuius sonitu excitatus homo, statim egressus iam evadentem iamque fugientem tali subsequebatur voce: siste gradum, expecta carissime, olim te videre concupivi, olim te desideravi cernere. Sic fatus, velocius advolat, spatioque correpto, Nicolaum agnovit per umbras. Mox humi prostratus osculari satagebat pedes eius; quod vir sanctus pio ut erat pectore, prohibuit fieri; sed breviter allocutus, exegit ab eo ne cuiquam Nicolaum huius rei indicaret auctorem.

His ita transactis, Myraea metropolis civitas orbata est suo antistite. Cuius obitum non mediocriter adiacentium parochiarum condolentes episcopi, fuerat enim bene religiosus, convenerunt in unum cum clericis cunctis, ut annuente Domino providerent illi ecclesiae secundum scita canonum idoneum praesulem. Contione itaque facta, intererat quidam pontifex magnae auctoritatis, ad cuius intuitum omnium pendebat sententia, ut quem ille eligeret, hunc procul dubio laudarent universi. Hic ergo per omnia sequens apostolorum vestigia, cunctos ieiuniis et devotissimis precibus hortatus est insistere, quatinus ille qui Matthiam indidit, numerum supplere apostolorum, ipse solita clementia pandere dignaretur, quem vellet fungi tanto sacerdotio. Tunc omnes quasi caelesti commonerentur oraculo, conversi ad Deum flagitabant ex intimis praecordiis, ut pastor aeternus utillimum suarum ovium pastorem ostendere dignaretur. Illis quippe summa cum devotione orantibus, vocem de caelo audivit dicentem sibi praedictus pontifex, ut

egrediens ante portas ecclesiae staret, et quem primum hora matutinali venire conspiceret, ipsum consecrarent antistitem, adiungens etiam quod Nicolaus vocaretur. Tunc praesul ille ceteris coëpiscopis hanc insinuans revelationem, adiecit: vobis in oratione positis, ego forinsecus excubabo. Credo enim quod non privemur promissione Dei. Sic ait: et valvas ecclesiae sancta calliditate observabat.

Mirum in modum matutinali hora, quasi a Deo missus ante omnes se agebat Nicolaus. Cumque ad ecclesiae ianuas propinquasset, iniecta manu eum apprehendit episcopus, blanditerque sciscitatus est dicens: quale nomen habes? Ille maxima ut erat simplicitate, inclinato capite, Nicolaus inquit servus vestrae sanctitatis. Cui protinus praesul palmis innexis ait: fili veni mecum; est aliquid secreti, quod tibi pandere debeo. Mox introgressus, en, fratres, proclamat; vere ait Dominus: quodcumque petieritis in nomine meo, credite quia accipietis, et fiet vobis. En, inquam, quod petivimus, accepimus. En adest de quo vestra flagitavit caritas. Quo viso, ingentem omnes tulere clamorem ad caelum, Salvatoris laudantes magnalia. At illi omnes pari consilio cum clero et populo eligunt in sacerdotii gradum. Quid multis moror? Licet plurimum renitens obstiterit, plurimumque repugnaverit, inthronizatus, ilico sicut mos exigebat regionis illius pontificalem accepit infulam.

Hinc iam quae in episcopatu gessit, claro stilo loqui incipiamus. Pontificali igitur cathedra sublimatus; eamdem morum gravitatem, quam prius, eamdemque sectabatur humilitatem. Alacer erat in exhortando, severus in corripiendo. Viduarum et orphanorum atque oppressorum negotia sic curabat, ac si propria essent. Rapinam execraba-

tur potentum, arguebat violentos. Crescebat cotidie fama bonitatis eius, quae ubique laudem ferebat Nicolai. Gaudebat populus cunctus de tanto pontifice, qui ita se auctoritate et gratia plenum exhibebat, ut omnium gereret curam, et episcopi dignitatem non amitteret. Cum igitur omnium charismatum virtute corroboraretur Nicolaus, et nihil sibi sed totum Dei gratiae tribueret, coepit ita coruscare miraculis, ut non tantum sui, sed etiam alieni quibuslibet angustiis oppressi, invocato nomine eius, statim sentirent levamen.

Quadam vero die cum quidam nautae subita maris tempestate periclitarentur, dissolutis frigore membris clamitabant: Nicolae famule Dei, si vera sunt quae de te audivimus, libera nos a tempestate huius maris, ut tibi gratias reddamus. Haec illis clamantibus, apparuit quidam vir dicens eis: vocastis me etenim, ecce adsum. Et subito cessavit fragor tempestatis; et coepit adiuvare illos antennis, aliisque novis armamentis. Cum autem ipsi vellent eum aspicere, ab oculis eorum elapsus est. Tunc laeti nautae sulcantes aequora, optatum subeunt portum. Qui egressi sciscitabantur quo Nicolaus esset. Cum autem introgrederentur ecclesiam, mira res! sine indice cognoverunt quem numquam viderant. Mox prostrati pedibus eius, coeperunt gratias ei agere, dicentes qualiter de confinio mortis ipso adiuvante liberati essent. Quibus sanctus, non mea inquit virtus sed Domini fuit voluntas, ut vos liberaret a poenis. Solita Dei est misericordia, qui non propter me indignum famulum suum, sed propter fidem vestram vos liberare dignatus est. Discite ergo quantum valeat apud Dominum fides pura, et petitio non ficta. Propter peccata enim nostra cotidie flagellamur.

Tamen si ex toto corde ad Deum conversi fuerimus, viscera misericordiae suae ilico super nos commovebit, et eripiet de imminentibus periculis. Iccirco, fratres, non pigeat vos bene facere, libenter pauperibus succurrite. Credite meae parvitati, quod ex quo homo in huius mundi voraginem propter delicta sua deiectus est, nullum eius bonum sic Deus approbare legitur, sicut eleemosynam, si tamen non ob mundi gratiam fiat. His aliisque talibus instructi, admirantes humilitatem eius, habitus vilitatem, sermonis facundiam, atque magnitudinem virtutis eius, discesserunt.

Quodam itaque tempore cum eandem Lyciam regionem accolarum meritis perniciosa fames oppressisset, subito in portu adriatico naves adesse nuntiantur. Quo velox adveniens Nicolaus, nautas hortatus est, ut populum diuturna fame laborantem consolarentur super inopiam panis. At illi dixerunt: non audemus facere, sancte Dei, quia publica taxatione angariati Alexandriam perreximus, et inde hoc triticum deferimus per ministrorum manus in augústalium stipendia mensuratum. Quibus sanctus: audite me, inquit, et ne amplius hic attenuetur populus frumenti penuria, per unamquamque ratem saltem centum mihi praebete modios, et ego in Dei mei cui servio virtute spondeo, polliceor, promitto, quod nullam minorationem habebitis apud regium exactorem. Tandem, rogante praesule, ex singulis puppibus centum numeraverunt modios, et illi praebuerunt. Et confestim levantes vela, portum relinquunt; atque spirantibus auris veloci cursu Byzantium applicuerunt ad urbem. Cum integram mensuram quam Alexandriae susceperant ministri imperatoris invenissent, prae admiratione seriatim cuncta omnibus narraverunt. Tunc

sancti Nicolai virtutem cognoscentes, omnes pariter laudaverunt Deum. Vir autem Domini accepto frumento sic per industriam illud partiri studuit, sicut unumquemque noverat indigere. Mirandis plus miranda succedunt. Tanta enim omnipotentis Dei largitate hoc ipsum parum tritici quod sanctus distribuit auctum est, ut non tantum eodem, sed etiam altero paene exacto anno, ad victum singulis sufficeret.

Igitur idololatricis multis Dianae addicti populi sacrificiis, nuntiant Nicolao; et ille vir Dei tanta persecutus est instantia, ut divino adminiculo penitus ex illis finibus obscenas culturas pelleret. Verum diabolus malitiosus videns se superatum, magna contra Nicolaum Dei famulum in ira succensus, quid illi faceret cogitavit. Viris autem religiosis in mari navigantibus, quasi alio limbo illis properans apparuit. Eis autem properantibus, daemon ad nocendum transformavit se in formam feminae religiosae, et ait illis: viri fratres, quo tenditis, aut cuius terrae spacio navigatis? At illi: proficisci ad domnum Nicolaum cupimus, benedictionem sacram audituri. Rogo vos ait: ut meae parvitatis oleum ob memoriam recordationis meae ad ecclesiam Myraeorum feratis, et inde parietes ipsius aulae liniatis. Illi autem accipiunt in navim, et cum magna veneratione ibi ponunt, et maris navigant sinum. Tum illa in forma umbrae velut tenuis veloci evanuit remigio.

Sed Dei providentia, qui auctor est pietatis, navis quaedam honestissima illis apparuit, in qua sanctus Nicolaus est visus, et quasi sagenula cum illis referta hominibus, et obloquitur eis. Heus, inquit, quae mulier illa locuta est, aut quid vobis obtulit? At vero illi conspicientes eius vultum, oleum ostendunt, et illi percunctanti omnia nar-

rant. Quibus ille : vultis evidentius sapere quae fuit femina illa? Haec enim est illa impudica Diana ; et ut me certum dicere comprobetis , hoc vasculum execrandi olei istis proicite in fluctibus. Qui protinus dum fecissent iussa , mox ubi oleum illud aequoreas tetigit aquas, mirabile dictu ! ilico accensus est ignis, et contra naturam elementi visa est aqua ardere. Haec nautae dum viderunt , clara voce laudaverunt Deum. Et statim illis navigantibus , subito ante oculos eorum elapsus est. Venientes autem ad servum Dei aiebant : vere tu es ille , qui nobis in pelago ostendisti tam magnum prodigium. Et per ordinem narrantibus , ilico admonuit , ut ab opere diaboli recederent.

Praeterea cum in Phrygiae partibus Constantinus imperator tres milites stratilates misisset ad quamdam gentem acephalam vindicandi causa , quod praedati essent illorum affines , Nepotianum videlicet Ursum et Aspilionem , misit ad debellandum rebelles. Armata itaque navi egressi sunt urbe Constantinopoli , ac per aequora navigare coeperunt. Tunc, cum mira tempestate in finibus Myraeorum Lyciae fractis anchoris applicuissent , et ad portum adriaticum per vim venti fluctuassent , vir Domini commotus advenit festinus ; ibique repertis principibus illis , post salutationis officium, eos osculatus est ; ac deinde percunctatus est eos dicens : qui estis, aut unde ? pacem ne huc fertis , an arma? At illi : pater inquiunt sancte , pacifici sumus , et tempestas nos vestris appulit oris. Iussu regis imperantis venimus , ut illos qui rebelles fuerunt praedantesque provincias , tres nostros iuvenes captivantes decapitari cupiunt. Tunc praesul alacriter eis conlocutus , invitavit ut pariter ad urbem proficiscentes , iuvenum ei ostende-

rent necem. Quo peracto spatio, iam praedicti adolescentes flexis poplitibus iussu regis plectendi erant in platea. Mox advenit Dei servus Nicolaus, iam gladium carnifex dextra levaverat, laeva quoque comam capitis tenebat. Tunc Dei famulus retro gladium sumpsit, et in eius oculis minans, liberavit eos. Carnifex autem admirans, nil contra eum ausus agitare, principi suo cuncta narravit. His ille auditis, mirabatur quomodo vir Dei adveniret Nicolaus. Nicolaus autem pacifice secum iuvenes morari praecepit, et principes iam supradictos alacri mente coepit admonere, ut diligenter sui principis iussa complerent, ut omnibus bene peractis cum gaudio ad eum redire valerent. Stratilates vero illi post celebratum convivium, pontificis benedictione aucti, laetanter socios classemque revisunt. Inde coeptum iter aggressi, flatibus adiuti secundis, velociter Phrygiam pervenerunt. Quam cum sagaciter, ablatis seditionis fautoribus, sub imperii iura redegissent, constantinopoleam repedarunt ad urbem. Quibus non solum gratulabundus occurrit populus, sed procerum multi, imperator etiam ob subactos sine sanguine hostes gestiens gaudio, triumphaliter eos in suo recepit palatio.

Sed haec non aequis oculis ille antiquus humanae salutis inimicus aspiciens, non in longum quievit. Tamdiu enim se formas vertit in omnes, quousque invidos quosdam stimulis agitaret amaris; qui eorum principum dignitatem zelantes, aut dedecus, aut necem contra illos molirentur. Quid plura? Accedentes quidam dolosi ad quemdam praefectum nomine Eparchum, in multis eos accusabant, praesertim contra Augustum eos nitebantur ostendere conspiratores. Extemplo corruptus Eparchus immensitate maxime fulvi metalli sibi promissi,

intravit ad Augustum, et sic fari exorsus est: excellentissime Domine, cuius moderamine totus mundus pacatus quiescit, ecce invidia diaboli, a quo omnis nequitiae seminarium oritur, intestinos contra nos suscitavit inimicos. Revera enim stratilates, quos dudum Phrygiam vestra misit sublimitas, insidias machinantur domino meo; nam conventicula crebra agentes, promittunt confoederatos suos ditare opibus, et magnis extollere dignitatibus. Hoc ego pro certo sciens, ideo coram tua veni narrare praesentia, ne divinum iudicium et imperialem incurram iram; quandoquidem non solum rei sunt qui male faciunt, sed et qui consentiunt facientibus; maxime cum haec procul dubio a sociis eorum didicissem. Unde caelitus vobis collata provideat sagacitas, quid facto opus sit.

Credidit itaque Augustus fallaciis eius, utpote praefecti sui; et iratus, e vestigio comprehendi eos iussit, et in carcerem trudi. Illis vero carceralibus custodiis mancipatis, accidit ut reor non sine nutu divino, ut imperator in summis rei publicae praeoccupatus negotiis horum protelaret capitalem sententiam. Cum autem diu multumque ibi gemerent, Nepotianus unus ex eis recordatus est qualiter sanctus Nicolaus trium iuvenum mirabilis liberator fuisset, suspirans iterum atque iterum tandem hanc precem fudit: rex Deus excelse succurre miseris, succurre perituris meamque humillimam deprecationem non nostris sed servi tui Nicolai meritis dignanter attendas, quatinus sicut eius instantia tres illos erutos a morte conspeximus, ita nos per eius intercessionem ab instanti eripiamur sententia; quandoquidem, si non adest corporaliter, credimus tamen illum specialiter omnium compati necessitatibus, proque eis

tibi saepius supplicare. Tu ergo, Domine, tu qui voluntatem timentium te facis, propter orationem eius libera nos. Sic Nepotianus, sic supplicabant et comites, atque simul uno ore clamabant: sancte Nicolae adiuva nos, serve Dei licet absens interveni pro nobis, ut eruti a praesenti iugulo tuam devoti faciem videre, tuosque sacratissimos osculari mereamur pedes. O clemens pietas creatoris! o clemens benignitas salvatoris! Quis umquam quaesivit puro corde, et non invenit? Quis petivit ab eo misericordiam, et non accepit? Ipse enim se obligavit dicens, quodcumque petieritis patrem in nomine meo, fiet vobis. Huius enim sponsionem veritatis, inter angustias hii tres mirabiliter sunt experti. Nam vir Domini vitam adhuc carpebat praesentem, et bonus Dominus sic praedictorum supplicum preces audire dignatus est, ac si sanctus Nicolaus interventor in superiori regno penes eum fuisset.

Nocte igitur insecuta qua plectendi erant stratilates illi, cum se imperator et Eparchus sopori dedissent, simillima viderunt somnia. Apparuit quaedam effigies sancti Nicolai Caesari dicens: Constantine, cur stratilates illos iniuste comprehendi fecisti? Cur sine crimine morti addicasti? Surge celeriter, eosque dimitti quantocius iubeto. Quod si fortassis me spreto alia facere volueris, caelestem deprecor regem, ut contemptus mei ultor existens, tibi indurato bellum sinat insurgere, et te ibi perempto, caro tua bestiis avibusque sit cibus. Cui Augustus: quis aut cuius auctoritatis es tu, ut hac hora palatium meum ingressus, talia audeas loqui? Et ille: ego sum peccator Nicolaus, Myraeae metropolis episcopus. Haec dicens abiit, et Eparchum sic territat ipsum. Eparche vecors mente et sensu perdite, quae ne-

cessitas incubuit, ut obstinatus innocentium fieres delator? Perge velociter, illosque continuo ex carcere produci facito. Sin aliter facies, imperatoris aeterni maiestatem obtineo, ut totum corpus tuum scaturiat vermibus, et domus tua quantocius diripiatur. Ad quem praefectus turbatus dixit: tu vero quis es qui nobis tanta minaris? Cui ille: scito me esse Nicolaum, myrensem antistitem. Dixit, et procul in tenuem evanuit auram. Talibus igitur Caesar et Eparchus perterriti visionibus, excutiuntur somno, et maturato officio quae quisque viderat, celeriter remiserunt dicendo sibi.

Deinde ubi prima stella auroram fugavit, e vestigio imperator, arcersitis magnatibus suis, et eodem Eparcho, fecit sibi stratilates illos praesentari. Quibus astantibus, torvo aspectu ita exorsus est loqui ad eos: quas magicas nostis artes, ut tantis nos illudatis phantasiis, tantisque exagitetis somniis? Illi attoniti, et nimia trepidatione pavoris turbati, nullum potuerunt dare responsum. Et denuo Augustus: dicite nobis, quae sunt maleficia vestra? Ad quem Nepotianus pro cunctis sic pavitanti voce respondit: excellentissime imperator, cui Deus regni commisit habenas, absit ut nos documentis nefariae artis simus instructi. Numquam enim tali magisterio, numquam talibus vacavimus illusionibus. Tunc Augustus: nostis inquit hominem, cui nomen sit Nicolaus? Mox illi audito tanto nomine, tendentes ad caelum manus utrasque, voce magna dicebant: benedictus es domine Deus sancti Nicolai, qui non derelinquis sperantes in te, et de tua misericordia praesumentes: benedictus es et laudabilis in saecula, qui clementer infelicium servorum tuorum dignatus es intueri aerumpnas. Et nunc domine Deus, propter famulum tuum Nicolaum

eripe nos ab hac falsa proditione, sicut erepti sunt tres viri illi a pernicioso iugulo.

Augustus vos ardens desiderio illius, narravit ordinem rei, qualia illi diceret in noctis crepusculo. Mox Nepotianus hoc firmatus oraculo ait: iste est vere per omnia sanctus, cuius nos meritis credimus erui ab instanti exitio. Iste est quem in nostra invocavimus proditione, et ecce ut cernimus alacrem sentimus adiutorem. Vere enim dignum Dei credimus illum servum; ob quem tantis licet terrarum sepositum spatiis, sub uno noctis momento Christus nos exaudire dignatus est. Haec dixit, et continuo prosequens narravit qualis quantae humilitatis quantaeque esset bonitatis. Nam et ereptionem iuvenum totiens memoratam, sicut perscripta est, per ordinem pandit.

His Caesar auditis, plurimum miratus est, et pro tanta viri bonitate Deum venerans, ite inquit, et famulo Dei gratias agite, immo Deo qui vos per eum liberavit. Ex constantinis autem donariis munuscula, nec non et apices nostros ferte vobiscum; hunc scilicet evangelii codicellum mirifice auro contextum; simul et duo ex auro ceraptata; vasque hoc aliud aureum gemmis preciosissimis decoratum: eique dicite, ut dignanter ista suscipiat, et mihi libentissime praeceptis eius obedienti non irasci, sed orare pro me studeat, atque pro pace regni nostri, magis totius orbis, Dominum poscat.

Post paucos igitur dies stratilates praedicti, acceptis apicibus augustalibusque muneribus, ad servum Dei uti devoverant, ire coeperunt. Qui venientes, Nicolaumque videntes, ilico consternati solo, pedes eius osculabantur, et prae magnitudine laeticiae claris repetebant

vocibus : vere dilectissimus Dei es famulus, vere cultor et amator Christi, vere tu omnium ore laudandus, propter quem mirabiliter a morte liberati sumus. Haec et alia diutissime conclamantes, tandem cunctam deditionis seriem retulerunt, atque offerentes ei munera nec non et imperiales litteras, indicia ostendere suae liberationis. Mox doctor egregius, elevatis ad caelum brachiis, dominum collaudabat salvatorem, dicens: magnus es domine Deus noster, magnus et mirabilis, cuius magnitudinis non est finis. Tu es enim dominus dives in omnibus, qui facis mirabilia magna solus. His dictis, conversus ad illos, tantis eos irrigavit scripturarum fluminibus, ut plurima de rebus propriis largirentur egenis. Dehinc sicuti saecularium moris est, tanto gestierunt gaudio, ut sibi tonderent quos in carcere miserant crines. Exacto itaque apud servum Dei aliquanto tempore, cum ingenti laeticia instructi doctrinis eius, et aucti benedictione, remearunt ad propria, magnificantes dominum nostrum Iesum Christum, qui regnat cum patre et spiritu sancto unus Deus aequali maiestate, aequali potestate, per omnia saecula saeculorum. Amen.

Sequebatur in codice breve additamentum de s. Nicolai obitu etc. quod non esse Iohannis historici, cognoscimus ex pag. 325.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΗΓΟΥΝ ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΥ

ΑΡΤΕΜΙΟΥ

ΣΥΛΛΕΓΕΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΦΙΛΟΣΤΟΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΤΙΝΩΝ

ΠΑΡΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ.

COMMENTARIUS HISTORICUS DE SANCTO ET INCLYTO
MAGNO MARTYRE ET PRODIGIOSO

ARTEMIO

COLLECTUS EX ECCLESIASTICA HISTORIA
PHILOSTORGII (1) ET NONNULLORUM ALIORUM

A IOHANNE MONACHO (2).

1. Τὰ τοῦ μεγάλου καὶ ἐνδόξου μάρτυρος Ἀρτεμίου διηγεῖσθαι μέλλων ἀνδραγαθήματα, καὶ τὴν ἄθλησιν, τήν τε ἄνωθεν αὐτοῦ καὶ ἐκ προγόνων οὖσαν εὐγένειαν, ὦ ἱερὰ πανήγυρις καὶ θεοσύλλεκτον σύστημα, αὐτὸν ἐκεῖνον ἐπικαλοῦμαι τὸν μάρτυρα, καὶ τὴν ἐπισκιάζουσαν αὐτῷ χάριν

(1) In photianis Philostorgii, quae sola supersunt, excerptis nihil de Artemio dicitur. Nos igitur hanc nobilem philostorgianae historiae partem deperditam, ope codicis vaticani recuperamus.

(2) Sic appellari solet in codicibus S. Iohannes damascenus, cuius hoc esse revera opusculum Allatius iamdiu putavit, idque cum aliis sancti patris scriptis editurus ali-

τοῦ πνεύματος, συλλήπτορά μοι γενέσθαι τοῦ λόγου καὶ συνεπίκουρον· καὶ αὐτοὺς ὑμᾶς ἐν παρακλήσει ποιοῦμαι τῶν ὑμετέρων εὐχῶν προσδεόμενος, ἵν' εὔοδόν μοι καὶ ἀπρόσκοπον γένηται τουτὶ τὸ ἐγχείρημα, καὶ κατευθύνον πρὸς ἥν περ ἐξώρμησα τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ καὶ τῆς ὁμολογίας διήγησιν· καὶ μήτις μοι ταῦτα ἐγχειροῦντι ἐπιμεμφέσθω, ἀφορῶν εἰς τὸ πρῶτον καὶ ἀρχαῖον τοῦ θαυμασίου τούτου καὶ ἀοιδίμου ἀνδρὸς ὑπόμνημα· ὁ γὰρ ἐκεῖνο συντάξας, ὡς ὁ τότε καιρὸς ἀπῄτει, καὶ ὡς εἶχε δυνάμεως ἔγραψε, πολλῷ θορύβῳ καὶ ταραχῇ τῶν τότε πραγμάτων συνεχομένων· οὐ μὲν οὖν οὐδὲ αὐτὸς τὶς ἦν τῶν περιεσκεμμένων τὲ καὶ περὶ λόγους ἐσπουδακότων, ἀλλ' ἁπλοῦς τις καὶ ἀπέριττος μόνης τῆς ἀληθείας πεφροντικὼς, καὶ τὸ λέγειν ὅπως οὖν στοχαζόμενος· καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν ἄκρῳ δακτύλῳ, τῆς ἱερᾶς τῶν λόγων παιδείας ἁψάμενος.

2. Ὥσπερ οὖν οὐδὲ αὐτὸς ἐγὼ ἀρκούντως ἔχω καὶ ἱκανῶς πρὸς τὴν τοῦ λόγου διήγησιν, κἂν ὁ πόθος τοῦ μάρτυρος καθέλκῃ καὶ τυραννεῖ μου τὸν λογισμὸν καὶ πρὸς τὸ λέγειν βιάζεται, ἐπαινετὸς μέν τοι τῆς προθυμίας καὶ τῆς περὶ τὸν μάρτυρα πίστεως, ὅτι κἂν ὁποσοῦν ἐτόλμησεν ἅψασθαι τῆς περὶ τὸ μαρτύριον αὐτοῦ διηγήσεως, μάλιστα τοῦ ἀποστάτου καὶ ἀσεβοῦς Ἰουλιανοῦ παραγγείλαντος τοῖς ἁλισκομένοις ἐπὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ μαρτύριον μήτε ὑπόμνημα,

quando erat; id quod ego ex vallicellianis ipsius Allatii schedis cognovi. S. Artemii passionem aeque attribuunt S. Iohanni Damasceno auctori Labbaeus in prospectu operum Damasceni, et rursus idem Allatius in Symmictis, ubi tradit notitiam eorumdem operum p. 452. n. XLVII. Sed nemo tamen eximium hoc et curiosissimum scriptum typis graecis ante me vulgaverat.

μήτε ἄλλην τὴν οἱανοῦν ποιεῖσθαι ἀναγραφὴν, καθὼς οἱ πρότερον βασιλεῖς ἐνομοθέτησαν, ἀλλὰ τοὺς πλείονας αὐτῶν ἀναπολογήτους ἀπόλλυσθαι· τούτου τοῦ παραγγέλματος πανταχόσε καταφοιτήσαντος, ἐκολάζοντο μὲν οἱ τὸν Χριστὸν ὁμολογοῦντες· κατὰ δὲ τὸ κρατοῦν ἔθος, οὐδεὶς τῶν ἐκ τοῦ δήμου κομενταρισίων, ἢ τῶν λεγομένων ταχυγράφων, πρόνοιαν ἐποιεῖτο τοῦδε τοῦ παραγγέλματος· ἐσπούδαζε γὰρ ὁ παράνομος, καὶ αὐτὴν τῶν μαρτύρων ἐξαφανίσαι τὴν εὔκλειαν· μόλις οὖν τινὲς ἐν ζοφεροῖς τισὶ καὶ ἀλαμπέσι τόποις κατακρυπτόμενοι, τοιούτων ἐφάπτεσθαι ἐτόλμων ὑπομνημάτων, τὴν τοῦ κρατοῦντος δεδιττόμενοι ἀγριότητα· πολλαὶ μὲν οὖν μυριάδες ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τῶν χριστιανῶν κατεφθείροντο, μηδὲ μιᾶς τινὸς κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθος ἀξιούμενοι ἐρωτήσεως· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐδὲν παρέβλαψε τοὺς ἀθλητὰς τοῦ Χριστοῦ, τὸ μὴ τυχεῖν ὑπομνήματος· ὧν γὰρ τὰ ὀνόματα ἐν οὐρανοῖς Θεὸς ἀπεγράφετο, οὐδεμία τὶς ἦν χρεία τῶν παρ' ἀνθρώποις ὑπομνημάτων· ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἅλις.

3. Ἐγὼ δὲ, ὦ ἱερὰ πανήγυρις, καὶ Χριστοῦ λαὸς θεοσύλλεκτος, ἔθνος ἅγιον καὶ βασίλειον ἱεράτευμα, πολλοῖς ἐντυχὼν συγγράμμασι, καὶ μάλιστα τῶν τὰς ἱστορίας καὶ πράξεις τῶν βασιλέων συνταξαμένων, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν σπουδασάντων, καὶ τὸ τοῦ μάρτυρος εὑρὼν ὄνομα ὧδε κἀκεῖσε διαθαρυλλούμενόν τε καὶ περιφερόμενον, καὶ ἄνδρα περιφανῆ τε καὶ διαβόητον πάντων αὐτὸν ὁμολογούντων, οὐκ ᾠήθην ταῦτα τῆς λήθης ἐνθάψαι βυθοῖς, ἀλλ' εἰς τὸ φανερὸν ἀγαγεῖν, καὶ ὑμῶν προυθῆναι ταῖς ἀκοαῖς ὡς φιλοχρίστοις τὲ οὖσι καὶ φιλομάρτυσιν· ἵνα μὴ ἐν ὀλίγαις τισὶ συλλαβαῖς τὰ τηλικαῦτα ἐπηλυγάζωνται τοῦ θείου μάρτυρος πλεονεκτήματα·

ἅμα τὲ καὶ ὑμῶν κατευφράναι σπεύδων τὰς ἀκοὰς, ἔκ τε τῶν τῆς ἱστορίας διηγημάτων, καὶ τῶν ἀρτίως ἀναφανέντων τοῦ μάρτυρος ἀνδραγαθημάτων.

4. Πολλοὶ μὲν οὖν τῶν τὰς ἱστορίας γραψάντων τοῦ ἀοιδίμου τούτου ἀνδρὸς ἐμνημόνευσαν, Εὐσέβιός τε ὁ Παμφίλου ὀνομαζόμενος, καὶ Σωκράτης ὁ τῆς Ναυάτου αἱρέσεως, καὶ Φιλοστόργιος ὁ τῆς Εὐνομίου καὶ αὐτὸς ὑπάρχων αἱρέσεως, Θεοδώρητος τε καὶ ἄλλοι πλείονες· ὧν ὁ μὲν Εὐσέβιος ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ὤν τε καὶ γνωριζόμενος, καὶ τῶν τότε ἐπισκόπων ὑπάρχων ὁ λογιώτατος, παρεισάγει τὸν μάρτυρα τῆς συγκλήτου βουλῆς ἕνα τυγχάνοντα· καὶ γνώριμον ἐς τὰ βασιλέως ὑπάρχοντα, καὶ τῆς περὶ τὸν Κωνστάντιον τὸν αὐτοῦ υἱὸν ἑταιρίας, εἴτ' οὖν φιλίας, σπουδαστὴν ἀκριβέστατον· φαίνεται γὰρ ὁ μακάριος μηδὲ πώποτε τῆς πρὸς τὸν Κωνστάντιον φιλίας ἀποσπασάμενος, τὸ ἔνδοξον αὐτοῦ καὶ μεγαλουργὸν ὑποφαίνων τῆς φύσεως· ὁ δέ γε Φιλοστόργιος, εἰ καὶ διάπυρος ἐραστὴς τῆς Εὐνομίου ὑπάρχει αἱρέσεως, ἀλλ' ὅμως ὑπὲρ πάντας ἐκθειάζει τὸν μάρτυρα, πολλήν τινα τὴν ἔνστασιν καὶ ἀκρίβειαν τῶν αὐτοῦ πράξεων ποιησάμενος, ἐκ τῶν ἄνωθεν χρόνων τὴν τῷ μάρτυρι προσοῦσαν εὐγένειαν ὑποσημηνάμενος, καὶ πρὶν ἢ τῶν τοῦ μαρτυρίου ἀγώνων ἐφάψασθαι· ἄρξομαι τοίνυν κἀγὼ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας, ὡς αἱ τῶν παλαιῶν διαγορεύουσιν δέλτοι.

5. Τῆς εἰδωλολατρείας ἄρτι καταπαυθείσης, καὶ τῆς τῶν δαιμόνων ἀπάτης κατασβεσθείσης, ἐκ τῆς γενομένης φιλανθρωπίας παρὰ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ περὶ τὸν μακάριον καὶ ἀοίδιμον Κωνσταντῖνον τὸν ὑπέρλαμπρον καὶ εὐσεβῆ βασιλέα, τὸν τοῦ Κών-

σταντος υἱὸν καὶ τῆς μακαρίας Ἑλένης, ὅπως τὲ αὐτὸν ἐκ τῆς ματαίας τῶν εἰδώλων πλάνης ἀνεκαλέσατο, καὶ τῆς τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ ἐν οὐρανῷ ἐπιδείξεως, πῶς τε τῶν ἐχθρῶν καὶ παρανόμων βασιλέων περιεγένετο διὰ τῆς τοῦ τιμίου σταυροῦ ἐνεργείας τὲ καὶ δυνάμεως, καὶ πῶς τὸ χριστιανῶν θεοφιλὲς ὑψώθη κέρας, ὑπὸ τῆς αὐτοῦ προθυμίας καὶ πίστεως, συγκροτούμενόν τε καὶ συναυξανόμενον, ὥστε τὸ τοῦ Χριστοῦ κήρυγμα πᾶσαν πληρῶσαι τὴν οἰκουμένην, καθαιρεθῆναι δὲ πάντας τοὺς βωμοὺς τῶν εἰδώλων καὶ ξόανα καὶ ναοὺς ἅπαντας ὅποι ποτὲ γῆς ἐτύγχανον, ἀνοικοδομεῖσθαι δὲ τὰς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, ἃς οἱ μισόχριστοι καὶ δυσσεβεῖς βασιλεῖς κατηνάλωσαν.

6. Τούτων οὖν γινομένων, οὐκ ἤνεγκεν τὴν τοσαύτην μεταβολὴν ὁ τοῖς καλοῖς βασκαίνων διάβολος, ἀλλ' ἤγειρε ζάλην καὶ τάραχον, διὰ τῶν αὐτοῦ οἰκείων ὑπασπιστῶν· Ἄρειος γὰρ ὁ τῆς μανίας ἐπώνυμος, τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίας ὑπάρχων πρεσβύτερος, δεινῶς τὲ ταύτην ἐτάραξε, δόγμα κινήσας παράνομον καὶ πάσης βλασφημίας ἀνάμεστον· ἔφασκε γὰρ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ τὸν προαιώνιον, κτίσμα εἶναι, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς οὐσίας ἀλλότριον· διά τοι ταῦτα ἡ ἐν Νικαίᾳ τῶν ἁγίων τριακοσίων δεκαοκτὼ πατέρων ἀθροίζεται σύνοδος, καὶ τὸν Ἄρειον καθελοῦσα, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν κηρύττει τοῦ πατρὸς ὁμοούσιον· ἀλλὰ ταῦτα μὲν, αἵ τε τῶν ἔξωθεν ἱστορίαι διαγορεύουσιν, οὐκ ὀλίγοι δὲ τῶν ἡμετέρων διηκρίβωσάν τε καὶ κατετράνωσαν· ἐμοὶ δὲ περὶ ταῦτα διατρίβειν ὁ νῦν οὐχ ἁρμόσει καιρὸς, ἄλλης περὶ τούτων δεομένης ἀκριβεστέρας σχολῆς τε καὶ διασκέψεως· τὰ δὲ νῦν, τὸ φθάσαν αὐτὸν τοῦ βίου τέλος διηγήσομαι.

7. Ὁ γοῦν φιλόχριστος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἰς τὸ πρῶτον καὶ τριακοστὸν ἔτος προελθὼν τῆς αὐτοῦ βασιλείας, καὶ τοῦ δευτέρου ἐπιβὰς, ἐπειδὴ ἐπύθετο τοὺς Πέρσας εἰς πόλεμον ἐπ' αὐτὸν παρασκευαζομένους, ἄρας ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πόλεως, ἄχρι τῆς Νικομηδείας ὤφθη τῶν Βιθυνῶν· ἔνθα καὶ τελευτᾷ τὸν βίον ἐξ ἐπιβουλῆς τῶν ἑαυτοῦ ἀδελφῶν, φάρμακον αὐτῷ δηλητήριον ἐγχεαμένων, Ἀστέρος ὥς φασὶ κομήτου τὸν θάνατον αὐτοῦ προμηνύσαντος· ἦσαν δὲ τῷ Κωνσταντίνῳ ἀδελφοὶ πρὸς πατρὸς οἵδε, Δαλμάτιος, Ἀναβαλλιανὸς, καὶ Κωνστάντιος· αὐτὸς γὰρ ἐξ Ἑλένης μόνος ἦν τῷ πατρὶ Κώνσταντι ἔτι ἰδιοτεύοντι· ἐκ δὲ τῆς θυγατρὸς Μαξιμιανοῦ τοῦ Ἑρκουλλίου ἐπονομαζομένου Θεοδώρας ἕτεροι γεγόνασιν αὐτῷ παῖδες· ὅ τε προῤῥηθεὶς Δαλμάτιος, καὶ Ἀναβαλλιανὸς, καὶ Κωνστάντιος· οὓς καὶ καίσαρας ὁ Κωνσταντῖνος καὶ νοβελλησίμους ἐτίμησε· τούτων ὁ Κωνστάντιος ἐκ τῆς συναφθείσης αὐτῷ γαμετῆς, γεννᾷ Γάλλον τε καὶ Ἰουλιανὸν τὸν παραβάτην ἐπικληθέντα, διὰ τὸ τὸν Χριστὸν ἐξομόσασθαι, καὶ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἀποκλῖναι θρησκείαν· ὃς καὶ τὸν μέγαν τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα καὶ πολύαθλον Ἀρτέμιον ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτὸν ἐκόλασε, διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καὶ τὸν ζῆλον τὸν ἔνθεον· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον καὶ μετὰ χρόνου γεγόνασιν.

8. Ἐγὼ δὲ τὰ πεπραγμένα τοῖς ἄνω χρόνοις διηγησάμενος, ἐπὶ τὰ συμβάντα τῷ μάρτυρι πάλιν τρέψω τὸν λόγον· πῶς τε ὁ παράνομος καὶ παραβάτης Ἰουλιανὸς καὶ τινι τρόπῳ ἐπὶ τὸ τῆς βασιλείας ἦλθεν ἀξίωμα· καὶ πῶς ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Ἀρτέμιος εἰς τὸ τῆς Χριστοῦ ὁμολογίας πανίερον ἔδραμε στάδιον. Ἄρτι τοῦ μεγάλου Κωνσταν-

τίνου τελευτήσαντος, ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴ εἰς τρεῖς διῃρέθη ἀρχὰς, τῶν υἱῶν αὐτοῦ, Κωνσταντίνου, Κωνσταντίου τὲ, καὶ Κώνσταντος, ταύτας μερισαμένων· καὶ τῷ μὲν πρώτῳ Κωνσταντίνῳ αἱ ἄνω Γαλλίαι καὶ τὰ ἐπέκεινα Ἄλπεων, αἵ τε Βρετανικαὶ νῆσοι, καὶ ἕως τοῦ ἑσπερίου ὠκεανοῦ κλῆρος ἐδόθησαν· τῷ δέ γε Κώνσταντι, ὡς ὑστάτῳ, αἱ κάτω Γαλλίαι, ἤγουν ἡ Ἰταλία καὶ αὐτὴ Ῥώμη· ὁ δὲ Κωνστάντιος ὁ δεύτερος τῶν Κωνσταντίνου υἱῶν, ὃς ἦν ἐπὶ τῶν τῆς ἑώας τότε πραγμάτων πρὸς τοὺς Πέρσας ἀγωνιζόμενος, τὸ τῆς ἑώας ἀσπάζεται μέρος· καὶ τότε Βυζάντιον μετονομασθὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ νέαν Ῥώμην, ποιεῖται βασίλειον, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰλλυρικοῦ μέχρι τῆς Προποντίδος ὁπόσα ὑπήκοα ῥωμαίοις, τήν τε Συρίαν καὶ Παλαιστίνην καὶ Μεσοποταμίαν καὶ Αἴγυπτον, καὶ τὰς νήσους ἁπάσας, τῇ αὐτοῦ βασιλείᾳ καὶ πολιτείᾳ ὑποτελῆ καθίστησιν.

9. Ὁ δὲ μέγας Ἀρτέμιος συνῆν τῷ Κωνσταντίῳ ἐν παντὶ καιρῷ τὲ καὶ πράγματι, ὡς ἅ τε φίλος ἄριστος, καὶ τῶν ἐπ᾽ ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ λαμπρυνομένων, καὶ τῆς χριστιανῶν πίστεως διάπυρος ἐραστής· πατρίδος καὶ γένους αὐτοῦ ἀνάγραπτον μνήμην οὐδεὶς ἡμῖν παραδέδωκεν, πλὴν ὅτι τῶν εὐπατριδῶν καὶ μεγάλων ὑπῆρχεν ὁ τρισμακάριστος· ἐξ ὧν καὶ τάδε τὰ περὶ αὐτοῦ ἀναγέγραπται, ὅτι τὰ πανάγια λείψανα τῶν τοῦ Χριστοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου καὶ Λουκᾶ καὶ Τιμοθέου, αὐτός ἐστιν ὁ τὴν ἀνακομιδὴν αὐτῶν ὑπὸ Κωνσταντίου ποιήσασθαι κελευσθεὶς, ὡς προϊὼν ὁ λόγος διδάξει· ἐγὼ δὲ ἅπαντα ταῦτα καθεξῆς διηγήσομαι ἐπὶ τοὺς χρόνους διαβαίνων καὶ ἐκτιθέμενος κατὰ τὴν δέουσαν τῶν πραγμάτων ἀκρίβειαν· ὡς οὖν

εἴρηται τῶν βασιλέων τριῶν τυγχανόντων· καὶ τῆς αὐτοῦ μοίρας ἑκάστου αὐτῶν βασιλεύοντος, ὁ πρῶτος αὐτῶν Κωνσταντῖνος τῆς οἰκείας μερίδος ἀπαναστὰς, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἐσχάτου ἀδελφοῦ κληροδοσίαν ἐπανελθὼν, ἐκείνου πρὸς τὴν Ῥώμην ἀποδημήσαντος, ἐπεχείρει τὶ τῶν ἀδίκων κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ διαπράξασθαι· καὶ αὐτὸν μὴ παρόντα διέβαλλεν, ὡς οὐ καλῶς τῶν πραγμάτων διανεμηθέντων, καὶ ὅτι πλεῖστον μέρος τῆς αὐτῷ προσηκούσης ἀρχῆς ἐσφετερίσατο· οἱ δὲ τῆς χώρας στρατηγοί τε καὶ φύλακες, οὓς ὁ Κώνστας ἐχειροτόνησεν, οὐκ ἔφασαν χωρὶς τῆς ἐκείνου γνώμης τὲ καὶ βουλῆς δύνασθαί τι μικρὸν ἢ μέγα μετακινεῖν· ἀνόσιον γάρ· ὁ δὲ πρὸς πόλεμον ἀποδύεται, καὶ ὅπλα κινεῖ κατὰ τοῦ μηδὲν ἀδικήσαντος· πίπτει τοίνυν ὁ Κωνσταντῖνος ἐν τῷ πολέμῳ μαχόμενος· καὶ τῆς μερίδος τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμῶν, καὶ ἅπερ ἐδόκει βεβαίως κρατεῖν προσαπώλεσεν.

10. Ὁ τοίνυν τούτου λαὸς ἀποκλίνει πρὸς Κώνσταντα, καὶ γίνεται πᾶσα ἡ τῆς ἑσπέρας ἀρχὴ ὑπ' ἐκείνῳ μηδὲν περὶ ταύτης σπουδάσαντι· τοῦ θεοῦ ταῦτα δικάσαντος, μὴ κίνει ὅρια πατέρων σου, μὴ δὲ τοῦ πλησίον καθάπτου τῆς αὔλακος· ὁ γὰρ κατὰ τοῦ πλησίον πονηρευόμενος, αὐτὸς ἑαυτῷ συνάγει τὸν ὄλεθρον, τὴν τοῦ θεοῦ δίκην ἐφ' ἑαυτὸν ἐπισπώμενος· βασιλεύει τοίνυν ὁ Κώνςας ἐφ' ὅλης τῆς ἑσπερίου ἀρχῆς, τὰς δύο κληροδοσίας εἰς ἓν συνάψας, καὶ μίαν ἀρχὴν ἀμφότερα τὰ μέρη στησάμενος· οὐ πολὺς ἐν μέσῳ καιρὸς, καὶ ὁ Κώνστας εἰς κώμους καὶ μέθας ἐναποκλίνας, καὶ ἀλλοκότους ἐρώτων διαγωγὰς, ῥαθύμως τὴν ὅλην ἀρχὴν διεπέττευε, τὸ τῆς βασιλείας μέγεθος ἐξερχόμενος· ἐπιβουλεύεται τοιγαροῦν καὶ αὐτὸς παρά τινος τῶν στρατη-

γῶν Μαγνεντίου, καὶ μετὰ τῆς βασιλείας προσαπόλλυσι καὶ τὸ ζῆν· τούτου πεσόντος, κρατεῖ τῆς ἀρχῆς ὁ Μαγνέντιος· μεθ᾽ οὗ τῆς τυραννίδος συναπελάβοντο Νεποτιανὸς καὶ Βρεττανίων.

11. Ταῦτα μαθὼν ὁ Κωνστάντιος ἐκ τῶν τῆς ἀδελφῆς γραμμάτων, ἀπάρας ἐκ τῆς ἀνατολῆς, καὶ πρὸς τὴν ἑσπέραν γενόμενος, συνάπτει πρὸς ἀμφοτέρους πόλεμον, καὶ κατὰ κράτος νικᾷ, τοῦ Βρεττανίωνος πρὸς αὐτὸν ἀποκλίναντος· ὅτε καὶ τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον μέγιστόν τε καὶ δεινῶς ἐκφανὲν ἅπαν, ὡς ὑπεραστράπτειν τῷ πληκτικῷ τῆς αἴγλης τῆς ἡμέρας τὸ φῶς, ἐπὶ τῶν Ἱεροσολύμων ὤφθη περὶ τρίτην ὥραν μάλιστα τῆς ἡμέρας, τῆς ἑορτῆς τῆς λεγομένης πεντηκοστῆς ἐνεστηκυίας, διῆκον ἀπὸ τοῦ κρανίου λεγομένου τόπου, ἄχρι καὶ τοῦ ἐλαιῶνος ὄρους, ὅθεν ὑπῆρχεν ὁ σωτὴρ τὴν ἀνάληψιν ποιησάμενος· κρατεῖ τοίνυν τῆς βασιλείας ἁπάσης Κωνστάντιος, τῶν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου υἱῶν μόνος ὑπολειφθείς.

12. Ἀτενίσας οὖν πρὸς τὸ τῆς ἀρχῆς μέγεθος, καὶ εἰλιγγιάσας, ὡς ἅτε δὴ ἄνθρωπος ὢν, καὶ μὴ ἔχων τὸν ἐκ τοῦ γένους αὐτῷ συνασπίζοντα, οὔτε γὰρ αὐτῷ παῖς ἐγεγόνει, οὔτε τις τῶν ἀδελφῶν κατελέλειπτο, καὶ δείσας μή τις αὐτῷ πάλιν ἐπαναστάιη τύραννος κατὰ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐξανιστάμενος, σκέπτεται τῶν συγγενῶν τινὰ λαβεῖν σύγκληρον, καὶ τῆς βασιλείας ὑπασπιστήν· ὃ δὴ καὶ πεποίηκε, Γάλλον τὸν Ἰουλιανοῦ ἀδελφὸν καίσαρα προστησάμενος· ἀνεψιὸς δὲ πρὸς πατρὸς ὁ Γάλλος ἦν αὐτῷ· Κωνσταντῖνος γὰρ ὁ Γάλλου καὶ Ἰουλιανοῦ πατὴρ, ἀδελφὸς ἦν Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου. Τοῦτον οὖν ἐν τῷ

Σιρμίῳ προχειρισάμενος, γυναῖκα τὲ αὐτῷ ζεύγνυσι τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφὴν Κωνστάντιος, πίστεως καὶ βεβαιότητος χάριν· καὶ ἄρχοντας αὐτῷ δίδωσιν αὐτὸς καταστήσας· οὐ γὰρ ἐκείνῳ γε ἐφεῖτο καισαρί γε ὄντι· Θαλάσσιον μὲν ἀποστείλας ἔπαρχον πραιτωρίων· Μόντιον δὲ, ἐπὶ τῶν βασιλικῶν πραγμάτων, οὓς κοιαίστωρας αὐτοῖς ὀνομάζειν φίλον, ἅμα καὶ πατρίκιον αὐτὸν ποιησάμενος. Ὁ δὲ Γάλλος ὡς τότε παρὰ τοῦ Κωνσταντίου πεμφθεὶς ἐπὶ τῆς ἑώας, εἴχετο τῶν πραγμάτων· ὃν αὐτίκα μαθόντες οἱ πέρσαι κατωῤῥώδησαν, νέον τὲ αὐτὸν καὶ θερμουργὸν εἰς τὰ ἔργα πυθόμενοι, οὐκέτι ἐποιήσαντο τὴν ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐξέλασιν· καὶ ὁ μὲν ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἦν· Κωνστάντιος δὲ ἐν τῇ ἑσπέρᾳ καθίστη τὰ πράγματα· καὶ τότε δὴ μάλιστα καθαρῶς ἡσύχασεν ἡ ῥωμαίων ἀρχὴ, πρὸς ἀμφοτέρων φυλαττομένη· καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

13. Ὁ δὲ Γάλλος τοῦ καίσαρος ἀμφιασάμενος ἀλουργίδα, καὶ ἤδη τῶν πρώτων τῆς βασιλείας ἀρξάμενος ἐπιβαίνειν ἀναβαθμῶν, οὐκ ἔμενεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης καὶ πίστεως ἧς πρὸς τὸν Κωνστάντιον ἐποιήσατο, ἀλλὰ βαρύς τις ἦν καὶ ἀκάθεκτος καὶ τὴν ὀργὴν ἀπαραίτητος· φρονήματος γὰρ ἀκαίρου καὶ βουλῆς ἀνωμάλου δραξάμενος, ὑπερέβη τοὺς ὅρους καὶ τὰς συνθήκας ἐφαύλισεν ἃς πρὸς τὸν Κωνστάντιον ἐποιήσατο, βασιλικότερον τῶν πραγμάτων ἁπτόμενος, καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ θράσους καὶ τῆς ἀλαζονείας διαταττόμενος· τοὺς γὰρ ἄρχοντας οὓς σὺν αὐτῷ ἐπεπόμφει Κωνστάντιος, τῶν βασιλικῶν τε καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ὄντας διαιτητὰς, τόν τε παραιτωρίων ἔπαρχον Δομετιανὸν, ὁ γὰρ Θαλάσσιος ἐτεθνήκει, καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ κοιαίστωρος Μόντιον, διὰ τὸ τὸ μὴ πειθαρχεῖν αὐτοὺς καὶ ὑπουργεῖν ταῖς παραλόγοις

αὐτοῦ καὶ ἀκαθέκτοις ὁρμαῖς, σχοίνους τοῖς στρατιώταις τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐξάψασθαι παρακελευσάμενος, ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς συρῆναι προσέταξεν, καὶ ἀμφοτέρους ἀπέκτεινεν, ἄνδρας ἐν ἀξιώμασι διαπρέψαντας, καὶ παντὸς κέρδους καὶ λήμματος εὑρεθέντας ὑψηλοτέρους· οὓς ὁ τῆς πόλεως περιστείλας ἐπίσκοπος ἔθαψεν, αἰδεσθεὶς τὸ τῆς ἀρετῆς αὐτῶν ἀνυπέρβλητον.

14. Ὁ δὲ Κωνστάντιος ἐπειδὴ τάχιστα ἐπύθετο τὸ συμβὰν, μετάπεμπτον ὡς ἑαυτὸν ἐποιεῖτο τὸν Γάλλον· ὁ δὲ εἰδὼς μὲν ὡς οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ τυγχάνει καλούμενος, ἐννοῶν δὲ πάλιν ὡς εἰ μὴ βούλοιτο ὑπακούειν, πόλεμον ἀνάγκη ποιεῖν, ὅπλα πρὸς Κωνστάντιον ἐκ τοῦ εὐθέως ἀράμενον, αἱρεῖται μᾶλλον τὰ τῆς εἰρήνης, καὶ τὴν γυναῖκα προαποστείλας ὡς τὸν Κωνστάντιον ἐκμειλίξασθαι, καὶ αὐτὸς ἀπῄει αὐτόμολος ἐπὶ τὸν κίνδυνον· ἡ μὲν οὖν Κωνσταντίνα προτέρα ἐξώρμησε προεντυχεῖν τῷ ἀδελφῷ, καὶ αἰδέσασθαι αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς προθυμουμένη, τοῦ μή τι εἰς αὐτὸν βουλεύσασθαι ἀνήκεστον· πολλῇ δὲ προθυμίᾳ περὶ τὴν ὁδοιπορίαν χρωμένη εἰς νόσον τε ἔπεσε μεταξὺ πορευομένη· καὶ Βιθυνίας ἐπιβᾶσα ἐν σταθμῷ τινὶ ταύτης Γαλλικάνῳ λεγομένῳ ἀπέθανεν· ὁ δὲ Γάλλος καὶ τοῦτο παράδοξον αὐτῷ συμβᾶν μεγάλην συμφορὰν ποιησάμενος, ὅμως τοῖς πρόσω τῶν δεδογμένων οὐκ ἐξιστάμενος· ἐπεὶ δὲ εἰς Νωρίκους ἀφίκετο πόλιν αὐτῶν Πυταβιῶνα καλουμένην, ἐνταῦθα δὴ ἀπὸ Μεδιολάνου καταπέμπεται στρατηγὸς Βαρβατίων, ἐκεῖ τοῦ Κωνσταντίου τὸ τηνικαῦτα τυγχάνοντος· ὃς τὸν Γάλλον ἀφαιρεῖται τῆς ἀλουργίδος, καὶ εἰς ἰδιώτην μετασκευάσας, ἐξόριστον αὐτὸν εἴς τινα νῆσον τῆς Δαλματίας κατέστησε.

15. Τοῦ δὲ Γάλλου εἰς τὴν νῆσον ἀπηγμένου, οἱ τὸ πᾶν ἐπ' αὐτῷ συστήσαντες, Εὐσέβιος δὲ μάλιστα ἦν ὁ εὐνοῦχος ὁ τὴν τοῦ πραιποσίτου τιμὴν ἔχων, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, πείθουσι Κωνστάντιον ὡς τάχιστα τὸν Γάλλον ποιήσασθαι ἐκ ποδῶν· ὁ δὲ πεισθεὶς, πέμπει τοὺς ἀποκτενόντας αὐτόν· καὶ ἤδη τούτων ἀφικνουμένων, πάλιν ὁ Κωνστάντιος εἰς ἔλεον μετεκλίθη, καὶ πέμπει διὰ ταχέων ἑτέρων γραμμάτων τὸν Γάλλον τοῦ πάθους ἀνακαλούμενος. Ὁ δὲ Εὐσέβιος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πείθουσι τὸν πεμφθέντα Μαγιστριανὸν μὴ πρότερον ἐπιστῆναι δεικνύντα τὸ γράμμα, πρὶν ἂν πύθοιτο τὸν Γάλλον ἀνῃρημένον· ἐγένετο ταῦτα, καὶ ὁ Γάλλος ἐτεθνήκει· ὁ δὲ Κωνστάντιος περὶ τοῖς πράγμασι δείσας, μὴ οὐχ' οἷός τε ᾖ μόνος ἁπάσης εἶναι τῆς ἀρχῆς ἐγκρατὴς, ἄλλως τε καὶ τῶν Γαλατῶν ὀξύτατα δὴ καὶ ὁπότε προθυμηθεῖεν εἰς τὰς τυραννίδας ἐγειρομένων, διά τε σώματος ἰσχὺν καὶ κουφότητα φρονημάτων, μετέμελε τότε τὸν Γάλλον ὑπεξελών· καὶ λογισάμενος ὡς τὸ συγγενὲς τοῦ ὀθνείου καὶ ἀλλογενοῦς ἀσφαλέστερον εἶναι μακρῷ πρὸς κοινωνίαν τῆς βασιλείας, Ἰουλιανὸν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Γάλλου ἐκ τῆς Ἰωνίας μεταπεμψάμενος ἐν τῇ Μεδιολάνῳ, καίσαρα ἀνέδειξεν, καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῷ τὴν ἑαυτοῦ Ἑλένην εἰς γάμον ἐκδοὺς, καὶ τὰ πιστὰ πρὸς αὐτὸν ποιησάμενος, τοῦτον μὲν ἐξέπεμψεν εἰς τὰς Γαλλίας φύλακα τῆς ἐκεῖσε βασιλείας ἐσόμενον· αὐτὸς δὲ εἰς Ἰλλυριοὺς ἀφικόμενος, ἐν τῷ Σιρμίῳ διῆγεν.

16. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὅτι οἱ πέραντοι Ἴστρου βάρβαροι μέλλουσιν ἐπιστρατεύειν τῇ τῶν ῥωμαίων ἀρχῇ, ἀπάρας ἀπὸ τοῦ Σιρμίου πρὸς τὸν Ἴστρον διέβη, καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ ὄχθῃ χρόνον οὐκ ὀλίγον ποιήσας, ἐπεὶ τὰ τῶν βαρβάρων ἠρέμει

συστήματα, πάλιν ἐπὶ τὴν Θράκην ἤλαυνεν· ἐπεὶ δὲ ἐν Ὀδρυσοῖς ἐτύγχανε γεγονὼς, ἔνθα πόλιν κτίσας Ἀδριανὸς ὁ βασιλεὺς τὴν ἑαυτοῦ καταλέλοιπε τῷ τόπῳ προσηγορίαν, ἐπύθετο πρός τινος τῶν ἐπισκόπων, ὡς τὰ σώματα τῶν τοῦ Χριστοῦ ἀποστόλων Ἀνδρέου καὶ Λουκᾶ, ἐν Ἀχαΐᾳ τεθαμμένα τυγχάνουσιν, Ἀνδρέου μὲν ἐν Πάτραις, Λουκᾶ δὲ ἐν Θήβαις τῆς Βοιωτίας· ὡς οὖν ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς ταῦτα Κωνστάντιος, ἥσθη τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπὶ μέγα ἐβόησε, καὶ πρὸς τοὺς παρόντας φησί· καλέσατέ μοι Ἀρτέμιον· τοῦ δὲ τάχος παραγεναμένου, συγχαίρω σοι ἔφη ἀνδρῶν ἁπάντων θεοφιλέστατε· ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν, καὶ εἴης μοι κεχαρμένος ὦ βασιλεῦ διὰ παντὸς, καὶ μήποτέ σε τῶν ὀχληρῶν τι καταλήψεται· καὶ ὁ βασιλεύς· ζητεῖς δέ τι χαριωδέστερον ὦ φίλων ἄριστε τῆς τῶν σωμάτων τῶν τοῦ Χριστοῦ ἀποστόλων εὑρέσεως; καὶ ὁ μέγας Ἀρτέμιος· τίς καὶ πόθεν ὦ δέσποτα ὁ τοῦτον ἡμῖν τὸν θησαυρὸν φανερώσας τὸ τήμερον; καὶ ὁ Κωνστάντιος, ὁ τῆς Ἀχαΐας ἐπίσκοπος ὁ νῦν ἐφορεύων ἐν Πάτραις· ἀλλ' ἄπιθι, ἀνδρῶν ἄριστε, καὶ τὸ τάχος ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν τούτων ἄνοδον ποίησον.

17. Ταῦτα παρὰ τοῦ βασιλέως ἀκούσας ὁ μέγας Ἀρτέμιος, ἐπορεύετο τὴν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους ὁδὸν, ἀνακομίσων τὰ τούτων πανάγια λείψανα ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν· ὁ δὲ τὴν ἱστορίαν γράφων, τοιαῦτα περὶ Κωνσταντίου καὶ τοῦ μάρτυρος φάσκει· λέγεται δὴ περὶ Κωνσταντίου ὅτι οὐ μόνον τὰ πρὸς θεὸν σπουδαῖος τε καὶ ἐράσμιος ὑπῆρχεν, εἰ καὶ πρὸς τὴν ἀρειανικὴν ἀπέκλινεν αἵρεσιν ὑπὸ τοῦ δυσσεβοῦς τε καὶ ἀθεωτάτου Εὐσεβίου τοῦ τῆς Νικομηδείας ἐπισκόπου συνελασθεὶς, ἐπεὶ τά γε ἄλλα μέτριος, καὶ εὐσχημοσύνης ἐς τὰ μάλιστα ἐπιμελούμενος, καὶ σωφροσύνης

ἄκρος ἐπειλημμένος περί τε τὴν δίαιταν καὶ τὸν ἄλλον τρόπον· καὶ πλείστην γε τὴν εἰς τὰς ἐκκλησίας ἐποιεῖτο σπουδὴν, μακρῷ τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ταῖς περὶ ταῦτα προθυμίαις ὑπερβαλέσθαι φιλοτιμούμενος· καὶ τήν τε ἐκκλησίαν ἐδείματο τὴν μεγίστην ἐν τῇ πόλει τοῦ πατρὸς, πλησίον τῆς γερουσίας, κάτωθεν τοῦ ἔργου καὶ ἐκ κρηπίδων ἀρξάμενος· καὶ τὸν τοῦ πατρὸς τάφον τιμῶν, νεὼν ἐξῳκοδομήσατο μέγιστον ἐκεῖ θρησκευτήριον· καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀπόστολον ἐκ τῆς Ἀχαΐας μετενεγκὼν, ὡς προέφην, ἐκεῖ μετέθηκεν· καὶ μὴν καὶ Λουκᾶν τὸν εὐαγγελιστὴν ἐκ τῆς αὐτῆς μετέθηκεν Ἀχαΐας, καὶ Τιμόθεον ἐξ Ἐφέσου τῆς Ἰωνίας.

18. Ὁ δὲ ἦν τῶν γε δὴ βελτίστων ἀνθρώπων ὁ τὴν διακομιδὴν τούτων ποιήσασθαι προσταχθείς· καὶ γέρας γε αὐτῷ τῆς λειτουργίας ὁ βασιλεὺς, δεηθέντων τῶν ἐπισκόπων, τὴν τῆς Αἰγύπτου παρέσχεν ἀρχήν· καὶ ταῦτα μὲν ὁ τὴν ἱστορίαν συνάγων περὶ τοῦ μάρτυρος, συμμαρτυρῶν αὐτῷ, ὅτι καὶ πρὸ τῶν τῆς μαρτυρίας ἀγώνων, πᾶσιν ὑπῆρχεν αἰδέσιμος διὰ τὴν ἀπαστράπτουσαν τοῦ βίου αὐτοῦ ἀρετήν· περὶ δὲ τοῦ Λουκᾶ, καὶ τοιόνδε τι διηγήσατο Ἀνατόλιος ὁ εὐνοῦχος τῶν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος, αὐτὸς ἐφ᾽ ἑαυτοῦ τὴν τῆς ἁγιστείας πεῖραν δεξάμενος· ἔφασκεν οὖν οὗτος ὁ Ἀνατόλιος φαύλως διακεῖσθαι, καὶ μεῖζον ἤδη τὸ πάθος, ἢ κατὰ τὴν τῶν ἰατρῶν εἶναι τέχνην· τῆς οὖν λάρνακος ἐν ᾗ κατακείμενος ἦν ὁ Λουκᾶς ἐπειδὴ προσεπεπλεύκεσαν οἱ ἄγοντες αὐτὴν, ἄρτι ἐκ τῆς θαλάσσης ἐπὶ τὸν νεὼν κομιζομένης, αὐτὸς ὑπὸ προθυμίας ὑπελθεῖν καὶ συνδιαβαστάσαι τοῖς φέρουσιν αὐτὴν ἐφ᾽ ὅσον αὐτῷ τὰ τῆς δυνάμεως εἶχε, καὶ τότε παραυτί-

κα ἀπαλλαγῆναι τῆς νόσου, καὶ εἰς τὸν ἔπειτα τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον παρελκυσθέντα ἐπ' οὐκ ὀλίγων ἐτῶν ἀριθμόν· τὸν γοῦν τῶν ἀποστόλων νεὼν Κωνστάντιος ᾠκοδόμησε πρότερον, κἂν ὕστερον Ἰουστινιανὸς ἐπὶ τὸ μεγαλειότερον κατεσκεύασε, καὶ κρείττοσιν ὕλαις ἐπὶ τὸ κοσμιώτερον κατεφαίδρυνε· καὶ ἔστιν νῦν ὁ νεὼς ἔνθα κεῖται τῶν ἀποστόλων τὰ σώματα, κοινῷ ὀνόματι τῶν ἀποστόλων ἐπικαλούμενος.

19. Ὁ μὲν οὖν μέγας Ἀρτέμιος ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἐπορεύετο, τὴν τοῦ δουκὸς ἀξίαν ἀμφιασάμενος· ὁ δὲ Κωνστάντιος ἄρας ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ἐπὶ τῆς Συρίας ἐποιεῖτο ὁδόν· καὶ φθάσας τὴν μεγαλόπολιν Ἀντιόχειαν, αὐτοῦ κατασκηνοῖ, τὸν πρὸς τοὺς Πέρσας ἑτοιμαζόμενος πόλεμον· αὐτοῦ δὲ χρονοτριβήσαντος ἐν τῇ πόλει καὶ τὸν στρατὸν ἐξαρτύοντος, ἀφίκετο γράμματα πρὸς αὐτὸν δηλοῦντα τὴν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐπανάστασιν· ὁ γὰρ Ἰουλιανὸς, ὡς δεδήλωταί μοι καὶ πρόσθεν, ἡνίκα τῶν περὶ τούτων ἐποιούμην λόγον, ἐπὶ φυλακῇ τῶν ἑσπερίων εἰς τὰς Γαλλίας ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίου καῖσαρ ἀποδειχθεὶς, αὐτὸς ἐπὶ πλεῖον ἐν τῷ τοῦ καίσαρος σχήματι εἶναι μὴ ἀνασχόμενος, τό τε διάδημα περιτίθεται, καὶ τῆς μείζονος ἀντιλάπτεται βασιλείας· ἐπεὶ δὲ ἀντελάβετο τῶν πραγμάτων, οὐκέτι μικρὸν οὐδὲν ἐνενόει, οὐδὲ διαμέλλειν ἐγίγνωσκε δεῖν· ἀλλὰ τὴν Εὐρώπην τέως ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσασθαι πᾶσαν ἐθέλων ὁπόση ῥωμαίοις ὑπακούει, τῷ στρατῷ συνταξάμενος διὰ γερμανῶν ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἐχώρει, καὶ τῆς πέραν ὄχθης λαβόμενος, διὰ τῶν ἐκείνης χωρίων ἤλαυνεν· ἀμφοτέρους τοὺς ὑπάρχους διαλαθὼν, τόν τε τῶν Ἰταλιῶν Ταῦρον οὕτω καλούμενον καὶ τὸν Ἰλλυριῶν Φλορέν-

τιον· ἐπεὶ δὲ κατὰ Παίονας ἐγένετο, διαβὰς ἐπὶ θάτερα τὸν ποταμὸν, αὐτίκα τήν τε Ἰλλυρίδα πᾶσαν ὑφ' ἑαυτῷ γῆν εἶχε, καὶ τὰς Ἰταλίας, καὶ τὰ μέχρι τοῦ ἑσπερίου ὠκεανοῦ σύμπαντα ἔθνη ὁπόσα τῆς ῥωμαίων ἐπικρατήσεως ἦν.

20. Ὁ δὲ Κωνστάντιος ταῦτα διὰ τῶν γραμμάτων μαθὼν, ἐταράχθη τε ὥσπερ καὶ εἰκὸς ἦν, καὶ περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μάλιστα δείσας μὴ ὅπερ κἀκεῖνος διενοεῖτο φθάσειεν αὐτὴν ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, ἠπείγετο οὖν κατὰ τὸ δυνατὸν προκαταλαβεῖν· ἐν ὅσῳ δὲ ὁ στρατὸς αὐτῷ συνελέγετο κατὰ τὰς πόλεις τῆς ἑώας ἐσκεδασμένος, καὶ ἔμελλεν ἐξαρτύεσθαι ὡς πρὸς τοσαύτην ὁδὸν, σημαίνει τοῖς ἐπισκόποις εἰς τὴν Νίκαιαν αὐτὸν ὡς ὅτι τάχιστα φθῆναι προαφικομένους· ἐμελέτα γὰρ δευτέραν ἐν αὐτῇ συγκροτῆσαι σύνοδον, παρὰ τῶν δυσσεβῶν ἀρειανῶν κατὰ τοῦ ὁμοουσίου παροτρυνόμενος· ἐπεὶ δὲ τὴν Κιλικίαν διεξελθὼν εἰς τὰς Μόψου καλουμένας κρήνας ἀφίκετο, ἀσθένειά τις αὐτῷ ἐξαπιναίως προσέπεσε, καὶ οὐκ οἷός τε ἦν ἔτι τὸ πρόσω χωρεῖν· ὡς δὲ ᾔσθετο φαύλως ἔχων ἤδη καὶ οὐκ ἂν βιωσόμενος, τὴν ταχίστην τὸν Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον μεταπέμπεται Εὐζώϊον, καὶ αὐτῷ βαπτίσαι αὐτὸν ἐπιτρέπει· βαπτισάμενος δὲ καὶ μικρὸν ἐπιβιοὺς, αὐτόθι προλείπει τὸ ζῆν, βασιλεύσας τὰ σύμπαντα ἔτη τεσσαράκοντα, τὰ μὲν ἡμίσεα μετὰ τοῦ πατρὸς, τὰ δὲ ἐπίλοιπα μόνος· αὐτὸν δὲ ἡ στρατεία ὀλοφυραμένη, καὶ τὰ νομιζόμενα ἐπ' αὐτῷ τελεσάσα, λάρνακι τοῦτον ἐνέθεσαν, τοῖς εἰωθόσιν εἰς τὸ διαρκέσαι σκευάσαντες τὸν νεκρὸν, καὶ εἰς ἁρμάμαξαν ἐνθέμενοι, ἐκόμιζον ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, σὺν τοῖς οἰκείοις ἕκαστοι ὅπλοις αὐτῷ ἐφεπόμενοι, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν κόσμον ὅν περ καὶ ζῶντος ὑπὸ τοῖς ἡγεμόσι τεταγμένοι ἐτύγχανον.

21. Οὗτοι μὲν διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἶχον, ἄγοντες τὸν νεκρὸν, καὶ Ἰουλιανὸς συνομάρτησεν ἐκ τῶν Ἰλλυριῶν ἀφικόμενος, καὶ ἤδη βεβαίως ἔχων τὴν πᾶσαν βασιλείαν, οὐδενὸς αὐτὸν μετὰ τὸν Κωνςαντίου θάνατον ἐναντιωθῆναι τολμήσαντος· κομιζομένου δὲ τοῦ νεκροῦ ἐπὶ τῷ νεῷ τῶν ἀποστόλων ἵνα περ αὐτὸν καταθήσειν πλησίον τοῦ πατρὸς ἔμελλον, αὐτὸς ἡγεῖτο τῆς κλίνης τὸ διάδημα τῆς κεφαλῆς περιελών· ἐπεὶ δὲ ἔθαψαν αὐτὸν, ἐπὶ τὰ βασίλεια ἤδη ἀπαλλαττόμενος, τό τε διάδημα ἐπέθετο αὖθις, καὶ τῶν πραγμάτων ἐγκρατὴς ἦν, μόνος ἤδη τὴν ὅλην τῶν ῥωμαίων βασιλείαν ὑποζωσάμενος· ἐπεὶ οὖν ὁ Κωνστάντιος ἐκ ποδῶν ἦν, εἰς τοὺς ὑπολειπομένους καὶ μάλιστα τῷ φθόνῳ τὴν αἰτίαν παρασχομένους τῆς ἀναιρέσεως Γάλλου, ἀνέψυχε τὸ ζέον τῆς ὀργῆς· καὶ αὐτίκα Εὐσέβιον μὲν τὸν πραιπόσιτον, τῆς κεφαλῆς ἀφαιρεῖται· διό τι τὴν ἀρχήν τε ἐφαίνετο ἐκ τῶν ἑαυτοῦ διαβολῶν τὸν ἅπαντα τῷ Γάλλῳ φόνον συγκερασάμενος· Παῦλον δὲ τὸν σπανὸν εἰς τοὺς ὑπογραφέας τοῦ βασιλέως τελοῦντα πυρὶ παραδίδωσιν, ὡς πολλὰ δὴ μάλα τῷ Γάλλῳ ἐμπικρανάμενον· τούτους μὲν ἀμφοτέρους εἰς τὴν Χαλκηδόνα διαπέμψας, ἐκεῖ τῇ οἰκείᾳ δίκῃ ὑπάγει ἑκάτερον· ἀνεῖλεν δὲ καὶ Γαυδέντιον στρατηγὸν τῆς Ἀφρικῆς, καὶ ἄλλους τινὰς, ὁπόσοι τί εἰς αὐτὸν πεπαρωνήκεσαν.

22. Ἀλλὰ τούτους μὲν διὰ γραμμάτων ἐκόλασεν· τὸν δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα καὶ γενναῖον ἀθλητὴν Ἀρτέμιον αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ παρὼν καὶ παρόντα, διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν ἀπανθρώπως ἐκόλασεν, καὶ τῆς παρούσης αὐτὸν ἀπεγύμνωσεν ἐξουσίας, μὴ φέρων τὴν αὐτοῦ παῤῥησίαν καὶ ἔνστασιν· ὁ γὰρ Ἰουλιανὸς, ὡς δεδη-

λωται τὴν τῶν ῥωμαίων βασιλείαν ὑποζωσάμενος, ἐσπούδαζε μάλιστα τὸν ἑλληνισμὸν ἐπανορθοῦν· πανταχοῦ τοίνυν γράμματα διαπεμπόμενος, ἐκέλευε τὰ τούτων τεμένη καὶ τοὺς βωμοὺς ἀνιστᾷν μετὰ πολλῆς σπουδῆς τε καὶ προθυμίας· καὶ ὅσας ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ταῖς ἐκκλησίαις προσόδους ἀπένειμε καὶ ὁ τούτου υἱὸς Κωνστάντιος, ταύτας ἀφελὼν, τοῖς τῶν δαιμόνων ναοῖς ἀφιέρωσεν· ἀντ' ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, καταστήσας τζακόρους, καὶ νεωκόρους, καὶ ῥάντας, καὶ θύτας, καὶ κανηφόρους, καὶ ὅσας ὁ ἑλληνικὸς ὕθλος ἐπιφημίζει προσωνυμίας· ταῦτα μὲν οὖν καὶ ἕτερα διεπράττετο κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

23. Μετὰ δὲ ταῦτα μητρὸς αὐτοῦ ἀδελφὸν ἔχων Ἰουλιανὸν τοὔνομα, τὴν τοῦ χριστιανισμοῦ θρησκείαν ἀπαρνησάμενον διὰ τὴν ἐκείνου χάριν, καὶ πολλὴν ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ προθυμίαν ἐπιδεικνύμενον, ἄρχοντα τῆς ἑώας ὃν καλοῦσι κόμητα ἐξέπεμψεν, ἐντειλάμενος τὰ μὲν τῶν ἐκκλησιῶν πράγματα κακοῦν τε καὶ διαφθείρειν, πανταχοῦ δὲ καὶ διὰ πάσης ἰδέας τὸν ἑλληνισμὸν αὔξειν τὲ καὶ ἐπαίρειν· ὁ δὲ ἀφικόμενος ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐπειρᾶτο μείζω τῶν ἐντεταλμένων τοῖς ἔργοις φαίνεσθαι, καὶ δὴ προσαφαιρεῖται μὲν πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ἅπαντα τὰ κειμήλια ὅσα ἐν ἀργύρῳ τὲ καὶ χρυσῷ καὶ σηρικοῖς ὑφάσμασι διετέλει, ἀποκλείει δὲ καὶ τὰς ἐκκλησίας τοῦ μή τινα εἰσφοιτᾷν ἐν αὐταῖς εὐχῆς ἕνεκα, κλεῖθρα καὶ μοχλοὺς τοῖς πυλῶσιν ἐπιβαλών· καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν Ἀντιόχου πόλιν ὁ τῆς ἀνατολῆς ἄρχων εἰργάζετο.

24. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰουλιανὸς ἔτι κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν διεῖλκε τινὰ χρόνον, τὰ ἐν ταύτῃ κρατύνας εἰς

ὅπερ ἐνομίζετο μάλιστα τῇ βασιλείᾳ συμφέρειν, καὶ ὅπως ὁ ἑλληνισμὸς αὐτῷ πρὸς τὸ μεγαλειότερον ἐξαρθῇ σκοπῶν τε καὶ πραγματευόμενος· ἄρας οὖν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σὺν παντὶ τῷ στρατῷ τὴν ἐπὶ τῆς Συρίας ἐποιεῖτο ὁδόν· διελθὼν τοίνυν ἅπασαν τὴν Φρυγίαν, καὶ πρὸς τὴν ἐσχάτην αὐτῆς πόλιν τὸ καλούμενον Ἰκόνιον καταντήσας, ἐξέκλινε τὴν Ἰσαυρίαν καταλιπὼν, καὶ τὸν γενόμενον Ταῦρον ὑπεραναβὰς, ἦλθεν ἐπὶ τὰς πόλεις τῆς Κιλικίας, καὶ τῷ σταθμῷ προσπελάσας τῷ ἐν Ἰσσῷ, αὐτοῦ κατασκηνοῖ, τὸν ἐκ Μακεδονίας Ἀλέξανδρον μιμησάμενος· αὐτόθι γὰρ κἀκεῖνος ἐν Ἰσσῷ τὸν πρὸς Δαρεῖον τῶν περσῶν βασιλέα συνεκρότησε πόλεμον, καὶ τοῦτον νικήσας, ἐπίσημον τὸν τόπον εἰργάσατο· ἐκεῖθεν τὸν Ἰσσικὸν κόλπον διαπεράσας, ἦλθεν ἐν Ταρσοῖ τῇ πόλει· κἀκεῖθεν εἰς Ἀντιόχειαν, θυμομαχῶν κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ ἐπαπειλούμενος τὸ τούτων εἰς ἅπαν ἐξαλείφειν ὄνομα.

25. Ἐλθόντι τοιγαροῦν τῷ τυράννῳ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ πόλει καὶ πρὸς τοῖς βασιλείοις οἴκοις κατασκηνώσαντι, καὶ οὐδὲ πρὸς ἡμέραν μίαν ἡσυχάσαντι, προσήχθησαν αὐτῷ ὥσπερ ἀπό τινος παραγγέλματος διαβληθέντες, Εὐγένιος καὶ Μακάριος πρεσβύτεροι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας ὑπάρχοντες· οὓς προκαθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσε παραστῆναι ὁ ἀλιτήριος, καὶ φησὶ πρὸς αὐτούς· τίνες ἐστὲ ἄνθρωποι, καὶ ποίου βίου καὶ τύχης τυγχάνοντες, ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου προσήχθητε βήματος; Εὐγένιος ἔφη· χριστιανοί ἐσμεν, καὶ τῆς Χριστοῦ ποίμνης ἀγελάρχαι τυγχάνομεν· τοῦτο βίος ἡμῖν καὶ τύχη καὶ ἐπιτήδευμα· καὶ ὁ βασιλεύς· οὗ τοίνυν ἐστὶν ἡ τοῦ Χριστοῦ ποίμνη ἧς ὑμεῖς ἀγελάρχαι τυγχάνετε; καὶ ὁ Εὐγένιος· πᾶσα ἡ οἰκουμένη ὅσην

ὁ ἥλιος ἐφορᾷ, καὶ ὅσοι ἐπὶ ταύτης εἰσὶν ἄνθρωποι· καὶ ὁ Ἰουλιανός· ἡμεῖς δὲ τίνων ἄρχομεν καὶ τίνων σήμερον βασιλεύομεν, ὦ ταλαίπωρον καὶ δυστυχέστατον ἀνθρωπάριον, εἰ ὅσην ὁ ἥλιος ἐφορᾷ γῆν ὁ Χριστὸς ποίμνην κέκτηται; καὶ ὁ μάρτυς· τῆς αὐτῆς ὦ βασιλεῦ καὶ ποίμνης καὶ ἀγέλης ἐπιστατεῖς, ἧς περ καὶ ἡμεῖς ἀγελάρχαι τυγχάνομεν· δι' αὐτοῦ γὰρ βασιλεῖς βασιλεύουσιν, καὶ τύραννοι κρατοῦσι γῆς, καὶ αὐτός σοι τὸ βασίλειον σήμερον δέδωκε· κἂν αὐτὸς ἀχάριστος περὶ τὸν εὐεργέτην ἐφάνης, αὔριον δὲ πάλιν ἄλλῳ τινὶ δώσει· ἐφήμερος γὰρ εἶ, καὶ ἐφημέρων νῦν βασιλεύεις· αὐτὸς δὲ τὴν βασιλείαν αἰώνιον κέκτηκται, καὶ πέρας οὐδέπω λαμβάνουσαν.

26. Καὶ ὁ παραβάτης· ἀνόσιε καὶ τῆς τῶν θεῶν εὐμενείας ἀλλότριε, χθιζὸς ὢν ὁ Χριστὸς καὶ ἐφήμερος, κἀκ τῶν τοῦ καίσαρος Αὐγούστου χρόνων ἀρξάμενος, αἰώνιος βασιλεὺς ὑπὸ σοῦ κεχειροτόνηται σήμερον; καὶ ὁ μάρτυς· ναὶ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον καὶ τὸ τῆς ἀφράστου καὶ ἀῤῥήτου οἰκονομίας αὐτοῦ μυστήριον, εἴτ' οὖν σαρκώσεως, οὕτως ἔχει βασιλεῦ, ἐπεὶ κατὰ τὴν θείαν αὐτοῦ καὶ προαιώνιον γέννησιν οὐδεὶς εὑρεθήσεται χρόνος ὁ ταύτης ὑπέρτερος· καὶ ὁ παραβάτης νομίσας ἀπαίδευτον εἶναί τινα τὸν τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα, καὶ τῆς ἑλληνικῆς σοφίας ἀμέτοχον, διαχλευάζων ἔφη πρὸς αὐτόν· οὐκοῦν, ὦ ταλαίπωρε, ὁ Χριστός σου δὶς ἄρα γεγέννηται; καὶ εἰ ἐπὶ τούτῳ κομπάζεις, εἰσὶ καὶ παρ' ἕλλησιν ἄνδρες σοφώτατοι οὐ μόνον δὶς γεννηθέντες, ἀλλὰ καὶ τρίς· ὅ τε γὰρ Ἑρμῆς ὁ τρισμέγιστος ἐπικαλούμενος, τρίτον ἦλθεν ἐν κόσμῳ, ἑαυτὸν ἐπιγνοὺς, καθὼς αἱ ἱεραὶ αὐτοῦ καὶ θαυμάσιοι βίβλοι διαγορεύουσι, καὶ διὰ τοῦτο τρισμέγιστος ὀνομάζεται· ὁμοίως δὲ καὶ Πυθαγόρας

ὁ τούτου μεταγενέστερος, καὶ αὐτὸς τρίτον ἦλθεν ἐν βίῳ· πρότερον μὲν αἰγύπτιος γεγονὼς ναύκληρος, ἔπειτα δ' Εὔφορβος ὁ ὑφ' Ὁμήρου μνημονευόμενος, ἔσχατον δὲ Πυθαγόρας Μνησάρχου υἱὸς σάμιος.

27. Καὶ ὁ μάρτυς καταγελάσας τῶν ληρημάτων, μᾶλλον δὲ κομψευμάτων τοῦ σοφοῦ βασιλέως, καὶ τῆς τῶν ἀσεβῶν ἑλλήνων μωρολογίας· ὑπονοήσας δὲ τὸν τύραννον τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν διὰ τουτωνὶ τῶν ῥημάτων χλευάζειν πειρώμενον, ἔφη πρὸς αὐτὸν μετὰ πολλῆς αὐστηρίας καὶ γενναιότητος· ἔδει τὴν ἀρχὴν μὴ δὲ ἀποκρίνασθαί σοι παρανομώτατε· μὴ δὲ τῆς οἰασοῦν ἀπολογίας καταξιῶσαι σε· ἀλλὰ διὰ τὸν παρεστῶτα ὄχλον, ὅτι τῆς τοῦ Χριστοῦ ποίμνης οἱ πλείονες αὐτῶν τυγχάνουσιν, εἶπον ὅσα περ εἶπον, καὶ νῦν ἐπ' ὀλίγον ἐρῶ τῆς αὐτῶν κηδόμενος σωτηρίας· ὅτι τὸν Χριστὸν ἄνωθεν καὶ πρὸ πολλῶν γενεῶν οἱ προφῆται προκατήγγειλαν, καὶ πολλὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τὰ μαρτύρια κἀκ τῶν παρ' ὑμῖν χρησμῶν καὶ τῶν σιβυλλείων γραμμάτων· καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ ἡ αἰτία ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ ἀνακλήσει τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐκπτώσεως γέγονεν· ἐλθὼν γὰρ ἐπὶ τῆς γῆς, πᾶσαν νόσον ἀπήλασε, καὶ τὸ παραδοξότερον καὶ ῥήματι νεκροὺς ἤγειρεν ὀδωδότας, καὶ τὸ δὴ πάντων θαυμασιώτερον, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας παθὼν τὸ διὰ σταυροῦ πάθος, ἀνέστη τριήμερος ἐκ τῶν νεκρῶν ὑπὸ μάρτυσι πεντακοσίοις, καὶ στρατιωτῶν φρουρούντων αὐτοῦ τὸν τάφον, ἵνα μὴ σχῇ χώραν ὁ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ συκοφαντῆσαι βουλόμενος· καὶ ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν, ὤφθη τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐφ' ὅλαις τεσσαράκοντα ἡμέραις μετ' αὐτῶν συναναστρεφόμενος, καὶ ὁρώντων αὐτὸν καὶ βλεπόντων ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐξαπο-

στείλας αὐτοῖς τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος δωρεὰν τε καὶ δύναμιν· ὥστε καὶ γλώσσαις ἀλλογενῶν ἀποφθέγγεσθαι, καὶ μὴ ἔχειν χρείαν τοῦ ἑρμηνεύοντος, ἐλάλει γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥστε καὶ τὰ πόῤῥω προβλέπειν καὶ προφητεύειν τὰ μέλλοντα· οἵ τινες ἐξελθόντες, ἐκήρυξαν αὐτὸν πανταχοῦ, μηδὲν ἐπιφερόμενοι ἢ μόνην τὴν αὐτοῦ ἀόρατον δύναμιν, οὐκ ἀσπίδα καὶ δόρυ καὶ ξίφος κατέχοντες, ἀλλὰ γυμνοὶ καὶ ἄοπλοι καὶ πένητες, πάντα τὸν κόσμον ἐζώγρησαν, νεκροὺς ἐγείροντες, λεπροὺς καθαρίζοντες, δαιμόνια ἐκβάλλοντες· καὶ ταῦτα τίνες; ἁλιεῖς καὶ ἀγράμματοι καὶ τῆς τοῦ κόσμου σοφίας ἀμέτοχοι.

28. Οὓς δὲ αὐτὸς παρεισήγαγες ἐπικερτομῶν τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν ἄνδρας σοφούς τε καὶ θεολόγους, ὡς νῦν εἴρηκας, εἰ καὶ δοίημεν ἀληθὲς γενέσθαι τοῦτο τὸ παραλήρημα, τί γεννηθέντες δίς τε καὶ τρὶς καὶ τετράκις τὸν κόσμον ὠφέλησαν, ἢ μέρος τί τῶν τοῦ κόσμου μικρὸν ἢ ἐλάχιστον; τίς ἐκ τῶν βίβλων Ἑρμοῦ τε καὶ Πυθαγόρου, νεκροὺς ἐξανέστησεν, ἢ λεπροὺς ἐκαθάρισεν, ἢ δαίμονας ἀπήλασεν, οὓς ὑμεῖς θεραπεύετε; ἀλλ' Ἑρμῆς μὲν ὁ τρισμέγιστος ὑφ' ὑμῶν προσαγορευόμενος, αἰγύπτιος γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ τοῖς αἰγυπτίων νόμοις τραφεὶς γυναῖκά τε γήμας, παῖδας ἐτέκνωσεν, ὧν τὸν πρεσβύτερον, Τὰτ ὀνομάζουσι, πρὸς ὃν αὐτὸς διαλέγεται καὶ τοὺς ἑαυτοῦ λόγους ἀφοσιοῖ, πρός τε τὸν ἐξ Ἐπιδαύρου Ἀσκλήπιον τὸν προκατάρξαντα καθ' ὑμᾶς τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ὃς καὶ τὴν ἑαυτοῦ θεολογίαν διασαφεῖ ἔχουσαν οὕτως· θεὸν νοῆσαι μὲν χαλεπὸν, φράσαι δὲ ἀδύνατον· ἔστι γὰρ τρισυπόστατος, ἀνερμήνευτος οὐσία καὶ φύσις, οὐκ ἔχουσα παρὰ βροτοῖς ἐξομοίωσιν· οὓς δὲ θεοὺς ὀνομάζουσιν ἄνθρωποι,

πολὺ τὸ μυθῶδες καὶ σφαλερὸν ἐφ' ἑαυτοὺς ἐπεσπάσαντο· καὶ περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐλεύσεως, καὶ αὐτὸς ἀμυδράν τινα προφητείαν διαγορεύει, οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἀλλ' ἐκ τῆς ἑβραίων θεολογίας ταύτην ἀπαρρυσάμενος· ἀλλὰ τί μοι τῶν σαπρῶν τε καὶ ὀδωδότων Ἑρμοῦ ῥημάτων τῶν παρ' ὑμῖν τιμωμένων, ἤδη πρὸ πολλοῦ σεσηπότων καὶ ἀπερρυηκότων; οὐδὲ γὰρ ὅσιον περὶ τῶν ζώντων ἐρωτᾷν τοὺς νεκροὺς, ἔχων ἐκ τῶν θεοσόφων λογίων τοὺς ἀληθεῖς μάρτυρας, οἳ τὴν Χριστοῦ παρουσίαν τὲ καὶ θεότητα προκατήγγειλαν.

29. Πυθαγόρας δὲ ὁ τῆς ἰταλικῆς κατάρξας αἱρέσεως, τί μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐν τῷ βίῳ τρὶς παραχθεὶς ἀπειργάσατο; ἢ ὅτι ἐν Ὀλυμπίᾳ γενόμενος, ὡς ὑμεῖς φάσκετε, χρυσοῦν τὸν ἑαυτοῦ μηρὸν ἑλλανοδίκαις ὑπέδειξε· καὶ βοῦν θύεσθαι μέλλοντα μυκησάμενον, ἀνδρὸς ἔφη ψυχὴν ἐμοὶ φιλτάτου κέκτηται, καὶ διὰ τοῦ μυκήματος προσαγορεύει με ὁ ταλαίπωρος· καὶ ἀετὸν ἐν ὕψει πετόμενον, δι' σποδῆς καταπεσεῖν ἐπὶ γῆς πεποίηκε· ταῦτα ὁ τρὶς γεννηθεὶς ἐθαυματούργει ἐν Ὀλυμπίᾳ γενόμενος, δοξομανῶν καὶ φαντασιούμενος ὁ τρισάθλιος· ὁ τὴν τετρακτὺν ὅρκον τιθέμενος, καὶ ταύτην φάσκων πηγὴν ἀεννάου φύσεως· ὁ τοὺς κυάμους σεβόμενος, δι' οὓς καὶ ἀπώλετο μετὰ τῶν αὐτοῦ ἑταίρων ὑπὸ τῶν Ταραντίνων συνελαυνόμενος· μὴ βουλόμενος γὰρ τὸν τόπον πατῆσαι ἐν ᾧ οἱ κύαμοι ἐσπαρμένοι ἐτύγχανον, αὐτὸς μετὰ τῶν ἑταίρων καὶ μαθητῶν κατασφάττεται, καὶ τῶν ἐχθρῶν γίνεται παρανάλωμα· Θεανῶ δὲ ἡ τούτου γαμετὴ καὶ μαθήτρια, μὴ θέλουσα τὴν αἰτίαν κατειπεῖν, δι' ἣν τὸν κύαμον οὐκ ἐσθίουσι, τὴν γλῶσσαν ἐκτμηθεῖσα πρότερον, καὶ αὐτὴ προσαπόλλυται.

30. Ταῦτα τῶν σῶν φιλοσόφων τὰ προτερήματα τῶν δὶς

καὶ τρὶς γεννηθέντων, ὡς αὐτὸς ἐρητόρευσας· κἀκεῖνα τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ ἀνακλήσει τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους τὰ τερατουργήματα· καὶ Πυθαγόρας μὲν καὶ Ἑρμῆς τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς εἰς τὸν ᾅδου πυθμένα κατάγουσι, μετεμψυχώσεις δή τινας καὶ μεταγγισμοὺς παρεισάγοντες· ποτὲ μὲν εἰς ἄλογα ζῶα καὶ θηρία, ταύτας μετεμβιβάζοντες, ποτὲ δὲ εἰς ἰχθύας καὶ φυτὰ καὶ ἄλλας τινὰς ἐπανακυκλήσεις καὶ περιόδους κατασπῶντες αὐτὰς καὶ ἀποῤῥαπίζοντες· ὁ δὲ Χριστὸς καθὸ θεοῦ ὑπάρχων ἀληθὴς καὶ αἰώνιος, ἀθάνατον ψυχὴν καὶ ἀγήρω κατασκευάσας τῷ ἀπ' ἀρχῆς πνεύματι θείῳ καὶ ἐμφυσήματι, ὅτε τὸν πρῶτον ἐδημιούργησεν ἄνθρωπον, ὡς αἱ θεῖαι καὶ ἀδιάβλητοι τοῦ Μωϋσεως διαγορεύουσι βίβλοι· καὶ πεσοῦσαν μετὰ τοῦ σώματος διὰ τῆς παρακοῆς καὶ τῆς ἀπάτης τοῦ ψυχοφθόρου δράκοντος, ἐλθὼν ἐπὶ γῆς καὶ πολιτευσάμενος, καὶ ὑποδείξας ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως, ἐκ τῶν τοῦ ᾅδου πυθμένων εἰς οὐρανοὺς ταύτην ἐπανήγαγεν· καὶ πάλιν ἐρχόμενος κρίναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, ἐξαναστήσει τὰ σώματα, καὶ συνάψει ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς, καὶ ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

31. Ταῦτα τοῦ μάρτυρος φιλοσοφήσαντος, ὁ παράνομος καὶ ἀποστάτης ἔφη Ἰουλιανὸς· ὁρᾶτε ἄνδρες ῥωμαῖοι καὶ ἕλληνες τουτονὶ τὸν παλαμναῖον καὶ ἀλιτήριον, πόσον ἐκ τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων κατὰ τῆς ἡμετέρας ἐσχεδίασεν ὕθλον; μὰ τὸν ἐμοὶ προσφιλέστατον ἥλιον τὸν χρυσαυγῆ καὶ παγκόσμιον, οὐκέτι ἀνέξομαι τοῖς ἑλλήνων μαθήμασι τὸ χριστιανῶν ἀθεώτατον ἐκπαιδευέσθαι γένος· ἰδοὺ γὰρ τῆς ἱερᾶς τῶν λόγων παιδείας καὶ οὗτος ὁ κύων μεταλαβὼν, κἂν

οὐκ ἐπ' εὐθείας καὶ ὁμαλοῦ, ἀλλ' ὅμως πολλήν τινα καὶ ἀτερπῆ περὶ τὴν ἱστορίαν μωρολογίαν κατέχεεν τῶν ἱερῶν ἐκείνων καὶ φιλοσόφων ἀνδρῶν· ταῦτα εἰπὼν, κελεύει τὸν μάρτυρα τοῖς δημίοις παραδοθῆναι, καὶ μαστιγοῦν ἄχρι πεντακοσίων πληγῶν· οἱ δὲ λαβόντες ᾔκιζον ἀπανθρώπως ταῖς μάστιξι· καὶ ὁ κήρυξ ἐβόα, ποίησον τὸ τοῦ βασιλέως θέλημα, παῦσαι τῶν μωρολογιῶν καὶ ἀπαλλαγήσῃ τῶν κολαζόντων σε· ὁ δὲ μάρτυς ἐκαρτέρει τυπτόμενος, σιωπῶν καὶ μηδὲν ὅλως φθεγγόμενος.

32. Ἀτενίσας δὲ πρὸς τὸν τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα Μακάριον, ἔφη πρὸς αὐτόν· σὺ τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ ταλαίπωρον ἀνθρωπάριον; Μακάριος ἔφη· σὺ εἶ ταλαίπωρος καὶ πάντων ἀνθρώπων ἀθλιώτερος κύων ῥυπαρὲ καὶ ἀκάθαρτε, ἐγὼ δὲ τῷ ὄντι μακάριός εἰμι καὶ τρισμακάριστος, κατὰ τὴν προσωνυμίαν μου, ὅτι τὸν Χριστὸν ὁμολογῶν προσκυνῶ τὸν θεοῦ υἱὸν τὸν ζῶντα καὶ προαιώνιον· αὐτὸς δὲ τοῦτον ἀπηρνήσω προσκολληθεὶς τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ τοῖς ὀλεθρίοις τε καὶ ἀκαθάρτοις δαίμοσιν, οἵ σε καὶ οὐκ ἐθέλοντα τῷ αἰωνίῳ πυρὶ παραπέμψουσιν· καὶ ὁ παραβάτης· οἶδα ὅτι θανατᾷς, καὶ πρὸς ὀργὴν κινῆσαί με σπεύδεις, ἵνα τάχειον ἐξαναλώσω σε· ἀλλ' οὐχ ὡς αὐτὸς ἤλπισας, οὕτως ἔσται σοι ἀσεβέστατε· τοῦτο δὲ πρῶτον ἀποκρίνου καὶ δίδασκε, τί τὸ δόξαν ὑμῖν ὦ παμμίαροι, ὅτι μὴ δὲ μιᾶς τινὸς ἐξουσίας ἢ παρὰ βασιλέως ἢ παρά τινος τῶν ἀρχόντων μετειληφότες, παντὶ τε καὶ πανταχοῦ διατρέχοντες, τὰς τῶν μεγάλων θεῶν σπονδάς τε καὶ θυσίας ἀνατρέπειν σπουδάζετε; διδάσκοντες ἂν τοὺς ἀνθρώπους, τούτους μὴ εἶναι θεοὺς, μὴ δὲ σωτῆρας τῆς οἰκουμένης, καὶ τοῦ ἀνθρωπείου γένους προνοητάς τε καὶ κη-

δεμόνας τυγχάνοντας, οὓς ἡ ἀπ' αἰῶνος καὶ ἄνωθεν πατροπαράδοτος τῶν ἀνθρώπων συνήθεια, σέβειν τὲ καὶ προσκυνεῖν παραδέδωκεν; τὸν δὲ Χριστὸν χθὲς τὸ εἶναι ἀρξάμενον, καὶ οὐ πρὸ πολλοῦ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς, θεὸν προαιώνιον καὶ βασιλέα τῶν ὅλων ἀνακηρύττετε.

33. Καὶ ὁ Μακάριος· οὐκ ἠρκέσθης ταῖς Εὐγενίου σοφαῖς ἀποδείξεσιν, ὦ παρανομώτατε, ὅτι τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ἀεὶ ἐρωτᾷς; πλὴν ἐγώ σοι τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ὁμοτρόπως ἀποκριθήσομαι, ὅτι Χριστὸς ὃν σὺ χλευάζεις καὶ διασύρεις ἐπιγελῶν, οὕτως παρακελεύεται· εἶπεν γὰρ πρὸς τοὺς ἱεροὺς αὐτοῦ μαθητὰς, πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν, φεύγειν τὲ ἀπὸ τῶν ματαίων εἰδώλων, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ θεὸν ζῶντα, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· οἱ γὰρ θεοί σου, οὓς αὐτὸς προσκυνεῖς, δαιμόνων εἰσὶ πλάσματα, καὶ μύθων εὑρέματα, καὶ διαβολικῆς ἐνεργείας κυοφορήματα· λέγει γὰρ περὶ αὐτῶν ἡ ἡμετέρα γραφή· θεοὶ οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν ἀπολέσθωσαν, ἀλλὰ καὶ νόμος αὐτοὺς ἕτερος βασιλικὸς ὁ παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ σοῦ συγγενοῦς ἐκτεθεὶς, ἐκβάλλει τῆς προσκυνήσεως, καὶ καταλύει αὐτῶν τὰ σεβάσματα· ὃς εἰς Χριστὸν πισεύσας, τὰ τῶν εἰδώλων τεμένη κατέςρεψε, καὶ τὰς προσαγομένας αὐτοῖς θυσίας διαῤῥήδην ἀπέπαυσε· τί τοίνυν ἀδικοῦμεν, ὦ βασιλεῦ, ἃ θεὸς προσέταξε, καὶ βασιλεὺς μέγας νενομοθέτηκε, κρατύνοντες καὶ διαυθεντίζοντες; ἃ δὲ ἡ τῶν παλαιῶν, ὡς ἔφης, ἀνδρῶν ἄνοια ἐκ τῆς τῶν δαιμόνων ἐφεῦρε μηχανουργίας, ἐξαφανίζοντες καὶ διακωλύοντες;

34. Καὶ ὁ παραβάτης· ἀλλὰ Κωνσταντῖνος, οἰκτρότατοι, νεωτερίσας διὰ τὰς προσπεσούσας αὐτῷ ἀνοσιουργίας, ἀπέστη τῶν θεῶν, ὑφ' ὑμῶν τῶν γαλιλαίων ἐξαπαθεὶς, ἅτε δὴ παιδείας ἀμέτοχος, καὶ μήτε τοῖς ῥωμαϊκοῖς νόμοις, μήτε τοῖς ἑλληνικοῖς ἔθεσιν ἐμπεδωθείς· ἐγὼ δὲ, ὦ ἀνόσιοι, τῆς ἑλληνικῆς τε καὶ ῥωμαϊκῆς παιδείας ἄκρον ἐπειλημμένος, καὶ ταῖς τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν θεολογίαις Ἑρμοῦ τέ φημι καὶ Ὀρφέως καὶ Πλάτωνος ἐξησκημμένος, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ταῖς ἰουδαϊκαῖς γραφαῖς ἐξωμιληκὼς, καὶ τὴν τούτων τερθρείαν πεπατηκὼς, πάλιν ἐπὶ τὸ πατροπαράδοτον καὶ ἀρχαιότατον καὶ θεοφιλὲς τοὺς ἀνθρώπους ἔθος τὲ καὶ σέβας μένειν διακελεύομαι, ἢ ταῖς τῶν ἀπαιδεύτων καὶ νεωτεριζόντων ἀνοίαις ἀκολουθεῖν· ἀλλὰ ἀπογυμνούσθω καὶ οὗτος τῆς ἀμπεχόνης, καὶ τῆς τῶν μαστίγων πείρας ἐν μεθέξει γενέσθω· ὡς ἂν ἐκ τούτου σωφρονέστερος γεγονὼς, τοῖς ἡμετέροις νόμοις καὶ μὴ βουλόμενος ὑποκύψειεν.

35. Τούτων τοίνυν ἀπανθρώπως τιμωρουμένων, αἰκισμοῖς τὲ βαρυτάτοις ἀλγυνομένων, ὁ μακάριος καὶ εὐσεβὴς Ἀρτέμιος, ὡς προδεδήλωται, δοὺξ καὶ αὐγουστάλιος ὑπὸ Κωνσταντίου τῆς Αἰγύπτου πάσης κατασταθεὶς, καὶ διὰ τὴν ὀρθὴν αὐτοῦ καὶ ἀμίμητον πρᾶξιν ἐπιτροπὴν ἔσχε καὶ τῶν τῆς Συρίας ἐπιμελεῖσθαι πραγμάτων· ὡς ὑπάρχων οὖν καθοσιωμένος τῇ τῶν ῥωμαίων βασιλείᾳ, καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰουλιανὸς βεβασίλευκε, καὶ πρὸς τὸν περσικὸν κατεπείγεται πόλεμον, γράμματά τε δεξάμενος τὰ παρακελευόμενα μετὰ παντὸς τοῦ στρατεύματος εἰς Ἀντιόχειαν ἥκειν, κατὰ τὸ κελευσθὲν αὐτῷ παρεγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης αὐτῷ τιμῆς τὲ καὶ δορυφορίας, παριστήκει τῷ βασιλεῖ ἐπὶ τοῦ βήματος, ὅτε τὴν τῶν ἁγίων

μαρτύρων ὁ παράνομος ἐποιεῖτο ἐξέτασιν· καὶ φησὶν πρὸς αὐτόν· ὦ βασιλεῦ, διὰ τί οὕτως ἀπανθρώπως ἄνδρας ἁγίους καὶ τῷ θεῷ ἀφιερωμένους αἰκίζῃ, καὶ ἀναγκάζεις ἐξάρνους γενέσθαι τῆς ἑαυτῶν πίστεως; γίνωσκε τοίνυν ὅτι καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος εἶ ὁμοιοπαθὴς, καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως τῶν παθημάτων μετεσχηκώς· καὶ εἰ θεός σε βασιλέα κατέστησεν, εἰ ἄρά γε ἐκ θεοῦ τὸ βασίλειον ἔχεις, καὶ μὴ ἀρχέκακος καὶ πονηρὸς διάβολος ὥσπερ τὸν Ἰὼβ ἐξητήσατο καὶ ἔλαβεν, οὕτως καὶ σὲ καθ' ἡμῶν ἐξαιτησάμενος εἴληφεν ὁ παμπόνηρος, ἵνα σινιάσῃ τὸν τοῦ Χριστοῦ σῖτον, καὶ ἐπισπείρῃ ζιζάνια· ἀλλ' εἰς μάτην αὐτοῦ τὸ ἐγχείρημα· οὐκέτι γὰρ αὐτῷ ἰσχὺς ὡς καὶ πρότερον· ἀφ' οὗ γὰρ ἦλθε Χριστὸς καὶ κατεπάγη σταυρὸς καὶ ὑψώθη Χριστὸς ἐν αὐτῷ, πέπτωκεν ἡ τῶν δαιμόνων ὀφρὺς, καὶ καταπεπάτηται ἡ τούτων ἰσχὺς, καὶ καταπεφρόνηται τὰ τούτων τεχνάσματα· μὴ οὖν ἀπατῶ βασιλεῦ, μὴ δὲ τοῖς δαίμοσι χαριζόμενος, τὸ τῶν χριστιανῶν θεοφρούρητον δίωκε γένος· γίνωσκε τοίνυν, ὡς ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀνίκητος καὶ ἀήττητος ὑπάρχει ἰσχύς τε καὶ δύναμις· πάντως δὲ καὶ αὐτὸς τοῦτο πεπληροφόρησαι, ἐξ ὧν σοι χρησμῶν Ὀριβάσιος ὁ ἰατρὸς καὶ κοιαίστωρ παρὰ τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος κεκόμικεν· ἐγὼ δέ σοι καὶ τὸν χρησμὸν, κἂν μὴ βούλῃ, ἐπαναγνώσομαι· ἔχει γὰρ οὕτως·

εἴπατε τῷ βασιλεῖ, χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐλά·
οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβαν, οὐ μάντιδα δάφνην,
οὐ παγὰν λαλέουσαν, ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ.

36. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἰουλιανὸς παρὰ τοῦ μάρτυρος, ἔκθαμβος ὅλως ἐγένετο, καὶ τὸν θυμὸν μᾶλλον ἐγείρας ὡσεὶ φλόγα πυρὸς ἀναῤῥιπιζομένης καὶ κάτωθεν ὕλης τι-

νὸς ὑποστρεφούσης αὐτὴν, μέγα τε καὶ διαπρύσιον ἀνεβόησεν· τίς πόθεν οὗτος ὁ ἀλιτήριος, ὁ τοσαύτην ἡμῖν ἐπὶ τοῦ βήματος καταβομβήσας δημηγορίαν; ἡ τάξις ἔφη· ὁ δοὺξ ἐστὶν Ἀλεξανδρείας, ὦ δέσποτα· καὶ ὁ βασιλεύς· Ἀρτέμιος εἶπεν ὁ ἀλιτήριος ὁ τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ θάνατον πικρὸν κερασάμενος; ναί φησι, κράτιστε βασιλέων, αὐτός ἐστι· καὶ Ἰουλιανός· χάριν ἐποφείλω τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς καὶ τῷ δαφναίῳ Ἀπόλλωνι, ὅτι μοι τὸν ἀλάστορα αὐτόμολον καὶ αὐτεπάγγελτον ἐφανέρωσαν· καί φησιν ἀποζωσθήτω τοῦ ἀξιώματος ὁ παμμίαρος, καὶ τὴν ζώνην ἀφαιρεθήτω, δίκην τῶν ἀρτίως αὐτῷ τολμηθέντων· ὑπὲρ δὲ τῆς σφαγῆς τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ αἵματος, αὔριον αὐτῷ θεῶν βουλομένων προσοίσω τὴν δίκην· οὐ γὰρ ἑνί γε αὐτὸν ἐξαναλώσω θανάτῳ, ἀλλὰ μυρίοις καὶ ὅσοις οἱ ἀνδροφόνοι ὑπόχρεοι καθεστήκασιν· οὐ γὰρ κοινοῦ γε ἀνδρὸς ἀλλὰ βασιλέως αἷμα ἐξέχεεν, καὶ ταῦτα μηδὲν πρὸς αὐτοῦ πεπονθὼς ἄδικον.

37. Ταῦτα τοῦ βασιλέως Ἰουλιανοῦ δημηγορήσαντος, ἀνάρπαστος ὑπὸ τῶν δορυφόρων ὁ ἅγιος γίνεται, καὶ τῆς ζώνης μετὰ τοῦ ἀξιώματος ἀφαιρεθεὶς, γυμνὸς ἐπὶ τοῦ βήματος ἵστατο καὶ τῶν δημίων ταῖς χερσὶ παρεδίδοτο· οἱ δὲ σχοίνους τῶν χειρῶν αὐτοῦ καὶ ποδῶν ἐξαψάμενοι, διατείνουσιν ἐκ τεσσάρων, καὶ τήν τε γαστέρα καὶ τὸν νῶτον τοῦ μάρτυρος τοῖς βουνεύροις ἔτυπτον ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀλλάξαι αὐτὸν ζυγὰς τέσσαρας· καὶ ἦν ἰδεῖν ξένην τινὰ καὶ οὐκ ἀνθρωπίνην ὑπομονήν· οὐ γὰρ στεναγμὸς, οὐ φωνὴ, οὐ σκυλμὸς, οὐκ ἄλλο τί τῶν ὅσα πάσχουσιν ἄνθρωποι βασάνοις ἐξεταζόμενοι, παρ' αὐτοῦ ἀνεπέμπετο· ἀλλ' ἄτρεπτός τις καὶ ἀναλλοίωτος τῷ προσώπῳ κατεφαίνετο· ἡ γῆ δὲ τοῦ αἵματος ἐπεπλήρωτο, καὶ ὁ μάρτυς ὡς ἄλλου πά-

σχόντος ἐγνωρίζετο· ὥστε θαυμάσαι πάντας τοὺς παρεστῶτας, καὶ αὐτὸν τὸν ἀλάστορα Ἰουλιανὸν ἐκπλαγῆναι ἐπὶ τῷ ξένῳ θεάματι· καὶ κελεύει αὐτὸν ἀνεθέντα ἐπὶ τὴν φυλακὴν ἀπαχθῆναι μετὰ τῶν λοιπῶν ἁγίων, σκεψόμενος πῶς καὶ τίνι τρόπῳ καὶ ποίῳ θανάτῳ τῆς παρούσης ζωῆς ἐξαφανίσει τοὺς μάρτυρας.

38. Οἱ μὲν οὖν τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες ἐπὶ τὴν φυλακὴν ἀπαγόμενοι ἔψαλλον· ἐδοκίμασας ὁ θεὸς, ἐπύρωσας ἡμᾶς ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον· εἰσήγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα, ἔθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν, ἐπεβίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν· λείπει οὖν τὸ διελθεῖν ἡμᾶς διὰ πυρός τε καὶ ὕδατος, ὅπως εἰς ἀναψυχὴν ἀγάγῃς ἡμᾶς· καὶ τῆς εὐχῆς πληρωθείσης, ἔλεγε πρὸς ἑαυτὸν ὁ μέγας Ἀρτέμιος· ἰδοὺ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ σώματί σου κεχάρακται· λείπει οὖν ἵνα καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν προσαποδῷς μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου σου αἵματος· καὶ τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο λόγιον ἐνθυμούμενος ἔλεγεν· ἰδοὺ δέδωκα τὸν νῶτον μου εἰς μάστιγας, καὶ τὰς σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα· ἀλλὰ τί περισσότερον τοῦ ἐμοῦ δεσπότου ὑπήνεγκας ὁ ἀνάξιος; κἀκεῖνος κατεξάνθη ταῖς μάστιξι· κἀκείνου τὸ πρόσωπον ῥαπίσματα κατεδέξατο καὶ κολαφίσματα, καὶ πυγμὰς ὑπέστη δι' ὅλου τοῦ σώματος, ἀκάνθινον ἐφόρεσε στέφανον, καὶ τὰς χεῖρας ὀπίσω δεθεὶς, γυμνὸς ἐπὶ τὸν σταυρὸν προσεπάγη διὰ τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν τὲ καὶ παράβασιν, ὁ μὴ γνοὺς ἁμαρτίαν μὴ δὲ δόλον ἐν στόματι ἐργασάμενος· πολλὰ τοιγαροῦν τὰ τοῦ ἐμοῦ δεσπότου παθήματα, μακρὰν εἰμὶ τῆς ἐκείνου μακροθυμίας καὶ ἀνοχῆς ὁ ταλαίπωρος· χαίρω τοίνυν καὶ ἀγαλλιῶ τοῖς τοῦ δεσπότου μου παθήμασι λαμπρυνόμενος· κουφίζει μου τὸν πόνον

ἡ μίμησις τοῦ πάθους· ἐλαφρύνει μου τὴν ἀλγηδόνα ἡ ὁμοτιμία τῶν κρειττόνων· κἀγὼ γὰρ δι' αὐτὸν υἱὸς θεοῦ ἐγενόμην διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ἔτι μᾶλλον γενήσομαι διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως· εὐχαριστῶ σοι, δέσποτα, ὅτι τοῖς σοῖς με πάθεσιν ἐστεφάνωσας· ἀλλὰ φιλάνθρωπε καὶ φιλοικτίρμων καὶ τῶν σῶν δούλων προνοητὰ, τελείωσόν μου τὸν δρόμον ἐν τῇ ὁμολογίᾳ σου, καὶ μή με ἀνάξιον κρίνῃς τοῦδε τοῦ ἐγχειρήματος, διὰ τὰς ἐν τῷδε τῷ βίῳ προσγενομένας μοι ἁμαρτίας· ἐγὼ γὰρ, δέσποτα, εἰς τοὺς σοὺς ἐμαυτὸν ἀπέρριψα οἰκτιρμούς.

39. Καὶ ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν εὐξάμενος, ἔφθασεν ἐν τῇ φυλακῇ μετὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων Εὐγενίου καὶ Μακαρίου, καὶ παρεδόθησαν τῷ δεσμοφύλακι· καὶ ἦν ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς μετὰ τῶν ἁγίων ἀθλοφόρων Εὐγενίου καὶ Μακαρίου, δοξολογῶν καὶ εὐχαριστῶν τῷ θεῷ· πρωΐας δὲ γενομένης, κελεύει πάλιν ὁ παραβάτης τοὺς μάρτυρας στῆναι ἐπὶ τὸ δικαστήριον, καὶ μὴ δὲ μιᾶς καταξιώσας αὐτοὺς ἐρωτήσεως, ἢ μόνον τὸν μέγαν Ἀρτέμιον διαχωρισθῆναι τῆς αὐτῶν συζυγίας παρακελευσάμενος, ἐξορίαν κατ' αὐτῶν ψηφίζεται, καὶ πέμπει αὐτοὺς ἐν Ὀάσει τῆς Ἀραβίας· δύο δὲ εἰσὶ χωρία οὕτω καλούμενα, Ὄασις μικρὰ καὶ μεγάλη· φθοροποιὰ δὲ τὰ χωρία, καὶ ὑπὸ φθοροποιῶν ἀέρων καταπνεόμενα, καὶ οὐδεὶς τῶν ἐκεῖσε ἀπερχομένων, ἐνιαυτὸν ἕνα καὶ μόνον διήρκησεν, ἀλλ' αὐτόθι ὑπὸ χαλεπῶν ἁλισκόμενοι νοσημάτων ἐναποθνήσκουσιν· ἐκεῖ τοίνυν τοὺς ἁγίους περιορίσας Εὐγένιον καὶ Μακάριον, ἐν αὐτῇ τὰς κεφαλὰς τῶν ἁγίων ἀποτμηθῆναι ἐκέλευσεν· οἱ καὶ ἐτελειώθησαν μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας, τῇ εἰκάδι τοῦ δεκεμβρίου μηνός·

ἐν δὲ τῷ τόπῳ τῆς αὐτῶν τελειώσεως, θαῦμα γέγονε μέγα· μὴ ἔχοντος γὰρ τοῦ τόπου ὕδωρ τὸ σύνολον, πηγὴ ἀνέβλυσεν ὕδατος, πᾶσαν ἀποδιώκουσα νόσον, ἣ καὶ μέχρι τῆς σήμερον μένει, τῶν ἁγίων σώζουσα τὴν ἐπωνυμίαν.

40. Τὸν δὲ ἅγιον Ἀρτέμιον προσκαλεσάμενος ἔφη πρὸς αὐτόν· διὰ τὴν προπέτειαν σου κατηνάγκασάς με ἀτιμάσαι τὸ γένος σου, καὶ τὴν προσοῦσαν σοι περιφάνειαν ἐνυβρίσαι, καὶ αὐτῶν ἐφάψασθαι τῶν σαρκῶν σου· πείσθητι οὖν μοι, Ἀρτέμιε, καὶ προσελθὼν θῦσον τοῖς θεοῖς, μάλιστα τῷ δαφναίῳ Ἀπόλλωνι τῷ ἐμοὶ τριποθήτῳ καὶ παναγάστῳ θεῷ, καὶ τῆς αἰτίας τοῦ αἵματος τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ ἀπολύω σε, τήν τε ἀξίαν μείζονα καὶ ἐνδοξοτέραν ἐπαναθήσω σοι· ἔπαρχον γὰρ πραιτωρίων σε καταστήσας καὶ ἀρχιερέα τῶν μεγάλων θεῶν, πατέρα ἐμὸν ὀνομάσω, καὶ τῆς ἐμῆς βασιλείας τὰ δεύτερα φέροντα, καὶ ἔσῃ μεθ᾿ ἡμῶν πάντα τὸν χρόνον τῆς ἡμετέρας ζωῆς τε καὶ διαγωγῆς· οἶδας γὰρ καὶ αὐτὸς, ὦ Ἀρτέμιε, ὡς ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς μάτην παρὰ Κωνσταντίου πεφόνευται, καὶ ὡς φθόνος αὐτὸν κατειργάσατο, καὶ ὁ πάντων ἀνθρώπων ἀνοσιώτατος ὁ εὐνοῦχος Εὐσέβιος, ὁ τὴν τοῦ πραιποσίτου ἀξίαν κακῶς ἐνδυσάμενος, κἂν οὐκ ἀρκοῦσαν δέδωκε τὴν δίκην τοῦ ἀνοσιουργήματος ὁ παμπόνηρος.

41. Καὶ ὅτι τῆς ἡμετέρας γενεᾶς ἐστὶ μᾶλλον ἡ βασιλεία ἁρμόδιος· ὁ γὰρ ἐμὸς πατὴρ Κωνστάντιος ἐκ τῆς Μαξιμιανοῦ θυγατρὸς Θεοδώρας γεγένηται τῷ ἐμῷ πάππῳ Κώνσταντι· ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ἐξ Ἑλένης αὐτῷ γέγονε φαύλης τινὸς γυναικὸς καὶ τῶν χαμαιτύπων οὐδὲν διαφερούσης· καὶ ταῦτα μήπω γεγονότι καίσαρι, ἀλλ᾿ ἐν ἰδιώτου τυγχάνοντι σχήματι· ὁ τοίνυν Κωνσταντῖνος θρασύτητι γνώ-

μης τὴν βασιλείαν ἀφήρπασε, καὶ τὸν ἐμὸν πατέρα καὶ τοὺς τούτου ἀδελφοὺς ἀμφοτέρους ἀδίκως ἀπέκτεινε· καὶ ὁ τούτου υἱὸς Κωνστάντιος τὸν αὐτοῦ πατέρα μιμησάμενος, τὸν ἐμὸν ἀδελφὸν πεφόνευκε, καὶ ταῦτα ὅρκοις πρὸς αὐτὸν φρικωδεστάτοις χρησάμενον· ἡμᾶς τε αὐτοὺς εἰ μὴ θεῶν προνοίᾳ περιεσώθημεν, τὸ αὐτὸ ἠβούλετο δρᾶσαι· ἀλλ' οἱ θεοὶ διεκώλυσαν, αὐτοψεί μοι τὴν σωτηρίαν μηνύσαντες, εἰς οὓς ἐγὼ τεθαῤῥηκὼς τὸν χριστιανισμὸν ἐξωμοσάμην καὶ πρὸς τὸν ἕλληνα βίον ἀπέκλινα· εὖ εἰδὼς, ὡς ὁ τῶν ἑλλήνων καὶ ῥωμαίων ἀρχαιότατος βίος καλοῖς ἔθεσι καὶ νόμοις χρησάμενος, θεοὺς προσαγορεύει τοὺς τὸ πιστὸν ἐκ τῶν πραγμάτων ἔχοντας.

42. Τίς γὰρ τὴν γνώμην ἀμφίβολος, ἥλιον βλέπων ἐν οὐρανῷ διϊππεύοντα καὶ σελήνην ἐφ' ἅρματος χρυσαντύγου ταυροπολοῦσαν; ὁ μὲν γὰρ τὴν ἡμέραν φαεινὴν ἀπεργάζεται, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐπ' ἔργον ἐγείρει· ἡ δὲ τὴν νύκτα λαμπαδουχεῖ, καὶ τοὺς ἀστέρας καταφαιδρύνει, καὶ ταῖς ἀγρύπνοις φωτοβολίαις, ὑπνοῦν τοὺς ἀνθρώπους παρακελεύεται· ταῦτα θεολογοῦσιν ἕλληνες καὶ ῥωμαῖοι, Ἀρτέμιε, καὶ οὐκ ἀδίκως ἀλλὰ πρεπόντως καὶ μετὰ δικαίου τοῦ κρίματος· τί γὰρ ἡλίου τηλαυγέστερον; ἢ τί σελήνης αὐγοειδέστερον; ἢ τί τοῦ χοροῦ τῶν ἀστέρων ἡδύτερόν τε καὶ εὐπρεπέστερον; ταῦτα τοίνυν ἕλληνες καὶ ῥωμαῖοι θειάζουσίν τε καὶ σέβουσιν, καὶ πρὸς αὐτὰ τὰς ἑαυτῶν ἐλπίδας ἐναπεκρέμασαν· καὶ τὸν μὲν ἥλιον Ἀπόλλωνα προσαγορεύουσιν, τὴν δὲ σελήνην Ἄρτεμιν, καὶ τοὺς μεγίστους τῶν ἀστέρων οὓς προσαγορεύουσιν πλανήτας τοὺς τὰς ἑπτὰ ζώνας τὰς οὐρανίους ἐπεχόντας, ὃν μὲν Κρόνον, ὃν δὲ Δία, ὃν δὲ Ἑρμῆν, ὃν δὲ Ἄρεα, ὃν δὲ Ἀφροδίτην κατονομά-

ζουσιν· οὗτοι γὰρ τόν τε κόσμον ἅπαντα διοικοῦσι, καὶ ταῖς αὐτῶν δυνάμεσι πᾶσα ἡ ὑπ᾽ οὐρανὸν διεξάγεται· τούτων τοίνυν εἰκόνας στήσαντες, σέβουσιν ἄνθρωποι καὶ τιμῶσιν· ἅμα δὲ καὶ μύθους τινὰς πρὸς ἡδονὴν ἀναπλάσαντες· οὐχ ὡς θεοὺς δὲ τιμῶσι τὰς εἰκόνας αὐτῶν, ἄπαγε· τοῦτο γὰρ τὸ ἁπλούστερον καὶ ἀγροικικὸν τῶν ἀνθρώπων διαλαμβάνεται γένος· ἐπεὶ οἱ τὴν φιλοσοφίαν ἀσπαζόμενοι, καὶ τὰ τῶν θεῶν ἀκριβῶς ἐξετάζοντες, οἴδασι τίνι τὴν τιμὴν ἀπονέμουσι, καὶ πρός τινα διαβαίνει ἡ τῶν θείων ἀγαλμάτων προσκύνησις.

43. Παραινῶ τοίνυν τὴν σὴν γενναιότητα μεθ᾽ ἡμῶν τε εἶναι καὶ τὰ ἡμῖν ἀρέσκοντα διαπράττεσθαι, τήν τε θρησκείαν ἑλληνίζειν ὀρθῶς, καὶ τῶν ἀρχαίων ἐθῶν τε καὶ πραγμάτων ἀντέχεσθαι· ὁ γὰρ Κωνσταντῖνος, ὡς καὶ αὐτὸς ἐπίστασαι, εὐεξαπάτητος ἀνδρῶν ἀμαθής τε καὶ ἀνόητος εὑρεθεὶς, περὶ τὴν θρησκείαν ἐνεωτέρισεν, καὶ τοὺς ῥωμαίων νόμους ἐξαθετήσας, ἐπὶ τὸν χριστιανισμὸν ἐξέκλινε, τὰς ἀνοσίους αὐτοῦ πράξεις δεδιττόμενος, καὶ ὅτι οἱ θεοὶ αὐτὸν ἀπεβουκόλησαν ὡς ἐξάγιστον, καὶ τῆς αὐτῶν θρησκείας ἀνάξιον, αἵματος ὁμογνίου γενόμενον ἔμπλεον· τούς τε γὰρ ἀδελφοὺς ἀπέκτεινε μηδὲν πράξαντας ἄτοπον, καὶ τὴν γυναῖκα Φαύσταν, καὶ τὸν αὐτοῦ υἱὸν Πρίσκον τὸν χρηστόν τε καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα τυγχάνοντα· ταῦτα τοίνυν τὰ ἀνοσιουργήματα μυσαχθέντες οἱ θεοὶ, τοῦτον ἀπεβουκόλησαν, καὶ τῆς ἱερᾶς αὐτῶν καὶ παναγεστάτης θρησκείας πόῤῥω που καὶ μακρὰν ἀπεπλάνησαν, καὶ σπέρμα τὸ ἐναγὲς αὐτοῦ καὶ παμμίαρον καὶ γένος ὅλον ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνισαν· διὰ τοῦτο, θαυμάσιε, ὁρῶν σου τὸ κατὰ πάντα εὐσταθές τε καὶ βέβαιον, βούλομαί σε τῆς ἡμε-

τέρας μερίδος καὶ ἑταιρίας γενέσθαι φίλον, καὶ σύγκληρον, καὶ κοινωνὸν κατὰ πάντα τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων· δεῦρο τοίνυν, Ἀρτέμιε, στῆθι μεθ' ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοῦ Χριστοῦ ἔξαρνος γενόμενος, ἐπὶ τὴν πάτριον καὶ ἀρχαιοτάτην καὶ πολυχρόνιον ῥωμαίων τὲ καὶ ἑλλήνων θρησκείαν μετάβηθι, καὶ τῶν παρὰ θεοῖς δεδωρημένων ἡμῖν ἀγαθῶν συναπόλαυε, τιμῶν μεγίστων τὲ καὶ ἀξιωμάτων ἐν μετοχῇ γεγονώς.

44. Πρὸς ταῦτα ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς μικρὸν ἐπισχὼν καὶ ἐπιλογισάμενος, καὶ ὅλον ἐπισυνάξας τὸν ἑαυτοῦ νοῦν τὲ καὶ λογισμὸν, ἀπεκρίνατο· ἐγὼ μὲν, ὦ βασιλεῦ, περὶ τῆς ἐμῆς θρησκείας καὶ πίστεως οὐδεμίαν τινά σοι ἀπολογίαν ποιήσομαι τὸ παρὸν, ἔχων ἐν ἑτοίμῳ * τὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἀποδείξεις· πρὸς δὲ τὸν τοῦ σοῦ ἀδελφοῦ θάνατον, ἐκεῖνό σοι ἀπολογήσομαι, ὡς οὐ μὴ φανήσομαι τὴν ἐκείνου ψυχὴν ἠδικηκὼς πώποτε, οὐκ ἔργῳ, οὐ λόγῳ, οὔτέ τινι διανοίας ἐπινοήματι· οὐδ' εἰ μυρία κάμοις περὶ τούτου ἀνερευνῶν· ἡ ἀλήθεια γὰρ ἀμετάβλητος· ἠπιστάμην γὰρ αὐτὸν χριστιανόν τε ὄντα, θεοφιλῆ τὲ καὶ δίκαιον, καὶ περὶ τοὺς τοῦ Χριστοῦ νόμους πρόθυμόν τε καὶ σπουδαῖον ὑπάρχοντα· ἴστω τοίνυν οὐρανός τε γῆ καὶ πᾶς ὁ τῶν ἁγίων ἀγγέλων χορὸς, καὶ Χριστὸς ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς, ᾧ ἐγὼ λατρεύω ἐν τῷ ἐμῷ πνεύματι, ὡς καθαρὸς ἐγὼ τῆς ἐκείνου σφαγῆς τὲ καὶ τελευτῆς, καὶ μηδὲν συνεισενεγκὼν εἰς τὸν ἐκείνου φόνον τὸν ἄδικον τοῖς τοῦτον κατεργασαμένοις ἀνοσίοις ἀνδράσιν· οὐδὲ γὰρ παρὼν ἤμην τότε σὺν Κωνσταντίῳ, ἀλλὰ τὴν Αἴγυπτον εἶχον οἴκησίν τε καὶ δίαιταν μέχρι τοῦ παρόντος ἐνιαυτοῦ· καὶ ταύτην μὲν ἀπολογίαν ποιοῦμαι περὶ τοῦ σοῦ ἀδελφοῦ.

* cod. τιμῇ.

45. Περὶ δὲ τοῦ τὸν Χριστὸν ἐξομώσασθαι καὶ τὸν ἑλληνικὸν ἀσπάσασθαι βίον, τοῦτο σοι ἀποκριθήσομαι, τῶν τριῶν παίδων τῶν ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ τὴν φωνὴν δανεισάμενος, ὡς γνωστὸν ἔστω σοι, βασιλεῦ, ὅτι τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύω, καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ τοῦ σοῦ φιλτάτου Ἀπόλλωνος οὔ ποτε προσκυνήσω· ὅτι δὲ τὸν μακάριον Κωνσταντῖνον τὸν πάντων βασιλέων ὑπέρτερον, καὶ τὸ τούτου γένος ἐξεμυκτήρισας, ἐχθρὸν τοῖς σοῖς ἀποκαλέσας θεοῖς, καὶ μανιώδη, καὶ φόνου μεστὸν, τοῦ τε ὁμογνίου ἀνάπλεων αἵματος, ταῦτά σοι ὑπὲρ ἐκείνου ἀπολογήσομαι· ὅτι μᾶλλον ὁ σὸς πατὴρ Κωνστάντιος καὶ οἱ τούτου ἀδελφοὶ προκατῆρξαν τοῦ ἀδικήματος, φάρμακον αὐτῷ δηλητήριον κερασάμενοι, καὶ θάνατον ὀλέθριον προξενήσαντες, μηδὲν πρὸς αὐτοῦ πεπονθότες ἄδικον· ἐκεῖνος δὲ τὴν γυναῖκα Φαύσταν, καὶ πάνυ δικαίως ἀπέκτεινεν ὡς μιμησαμένην τὴν πάλαι Φαίδραν, καὶ διαβαλοῦσαν τὸν τούτου υἱὸν Πρίσκον ὡς ἐρωτικῶς αὐτῇ διακείμενον καί τι πρὸς βίαν ἐπιχειροῦντα· καθάπερ κἀκείνη τὸν τοῦ Θησέως Ἱππόλυτον· καὶ δὴ κατὰ τοὺς τῆς φύσεως νόμους ὡς πατὴρ τὸν υἱὸν ἠμύνατο· ὕστερον μέν τοι μαθὼν τὴν ἀλήθειαν, καὶ αὐτὴν προσαπέκτεινε, δίκην ἐπ' αὐτῇ δικάσας πασῶν δικαιοτάτην· ἀπέκλινε δὲ πρὸς τὸν Χριστὸν, οὐρανόθεν ἐκείνου καλεσάντος, ὅτε τὴν πρὸς Μαξέντιον δριμεῖαν τὲ καὶ βαρυτάτην διηγωνίσατο μάχην, δείξας αὐτῷ τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον μεσούσης ἡμέρας, ὑπὲρ τὸν ἥλιον ταῖς αὐγαῖς ἐξαστράπτον, καὶ γράμμασιν ἀστροτύπως ῥωμαϊκοῖς διασημήνας αὐτοῦ τὴν τοῦ πολέμου νίκην· ἡμεῖς τὲ γὰρ αὐτοὶ τὸ σημεῖον ἐθεασάμεθα τῷ πολέμῳ παρόντες, καὶ τὰ γράμματα ὑπανέγνωμεν· ἀλλὰ καὶ τὸ στράτοπεδον ἅπαν τεθέατο, καὶ πολ-

λοὶ τούτου μάρτυρες ἐν τῷ σῷ στρατοπέδῳ τυγχάνουσιν, εἴ γε ἄρα ἐρωτῆσαι θελήσειας.

46. Καὶ τί δὴ ταῦτα λέγω; τὸν Χριστὸν ἄνωθεν οἱ προφῆται, προκατήγγειλαν ὡς καὶ αὐτὸς κρεῖττον ἐπίστασαι· καὶ πολλαὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας αἱ μαρτυρίαι κἀκ τῶν παρ' ὑμῖν σεβομένων θεῶν, καὶ τῶν χρησμῶν αἱ προαγορεύσεις· τά τε σιβύλλεια γράμματα, καὶ ἡ τοῦ Βιργιλίου τοῦ ῥωμαίου ποίησις, ἣν ὑμεῖς βουκολικὴν ὀνομάζετε, καὶ αὐτὸς ὁ παρ' ὑμῖν θαυμαζόμενος Ἀπόλλων ὁ μαντικὸς τοιόνδέ τινα περὶ Χριστοῦ ἐξεφώνησε λόγον· ἐρωτηθεὶς γὰρ παρὰ τῶν ἑαυτοῦ προπόλων, ἀποκρίνεται ὧδε·

μὴ ὄφελες πύματόν με καὶ ὕστατον ἐξερέεσθαι,
δύσμορ' ἐμῶν προπόλων, περὶ θεσπεσίοιο θεοῖο,
καὶ πνοιῆς τῆς πάντα πέριξ βοτρυηδὸν ἐχούσης,
τείρεα φῶς ποταμοὺς καὶ τάρταρον ἠέρα καὶ πῦρ,
ἥ με καὶ οὐκ ἐθέλοντα δόμον ἀπὸ τῶνδε διώκει·
ἡ δὲ ἐμοὶ τριπόδων ἔτι λείπετο ἠριγένεια,
αἲ αἴ με τρίποδες στοναχήσατε, οἴχετ' Ἀπολλὼν,
οἴχετ', ἐπεὶ βροτός με βιάζεται οὐράνιος φῶς·
καὶ ὁ παθὼν θεός ἐστι, καὶ οὐ θεότης πάθεν αὐτη.

47. Ὑπολαβὼν δὲ ὁ παραβάτης ἔφη· δοκῶ σε, ὦ Ἀρτέμιε, οὐ στρατηγὸν ἐν Αἰγύπτῳ παραγενέσθαι, ἀλλὰ χρησμολόγον τινὰ, μᾶλλον δὲ βωμολόχον ἢ μὴν ἀγύρτην, καὶ γραῶν κωθωνιζομένων λογύδρια καὶ μύθους παλαιοὺς καὶ γεγηρακότας ἐπισυνάγοντα. Καὶ ὁ μάρτυς· οὐ καλῶς ὑπείληφας, ὦ βασιλεῦ, οὐδὲ τῆς σῆς σοφίας καὶ ἀρετῆς ἰσοστάσια· ἐκ τῶν σῶν δὲ θεῶν καὶ τῶν σοὶ προσφιλῶν μαθημάτων ποιοῦμαι τὰς ἀποδείξεις, ἵν' ἐκ τῶν σοὶ γνωρίμων τὸ τῆς ἀληθείας μάθοις μυστήριον, καὶ μή με δόξῃς τοῖς

τῶν ἑλλήνων ἐγκαλλωπίζεσθαι ῥήμασι· μὴ δὲ γὰρ ἔλαιον ἁμαρτωλοῦ τὴν ἐμὴν λιπανάτω κεφαλὴν, ἀλλὰ τῆς σῆς κηδόμενος ψυχικῆς σωτηρίας, κινῶ πάντα λίθον ὥστε πεισθῆναι σε· ὑπολαμβάνω δὲ ὅτι ὥσπερ ὁ σατανᾶς τὸν παλαιὸν Ἀδὰμ καὶ πρωτόπλαστον ἀπετύφλωσε διὰ τῆς παρακοῆς καὶ τῆς τοῦ φυτοῦ βρώσεως, οὕτω καὶ σὲ, βασιλεῦ, φθονῶν τῆς σῆς σωτηρίας, τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀπεγύμνωσε πίστεως· ὅτι δὲ τὸν ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἀςέρας θεοὺς ἀποκαλεῖς, αἰσχύνομαι τὸ τῆς ἀμαθίας, μᾶλλον δὲ κακοβουλίας ἐπάγγελμα· οὐχὶ Ἀναξαγόρας ὁ κλαζομένιος ὁ σὸς δηλαδὴ διδάσκαλος, μύδρον ἔφη τὸν ἥλιον, καὶ τοὺς ἀστέρας κισσηροειδῆ σώματα, καὶ παντελῶς ἄψυχα καὶ ἀναίσθητα; πῶς οὖν αὐτὸς, βασιλέων ἄριστε καὶ φιλοσοφώτατε, τὰ ὑπὸ τῶν σῶν διδασκάλων ἀθετούμενα καὶ διαβαλλόμενα, θεοὺς προσαγορεύεις; οἶδα γὰρ ὅτι τῆς πλατωνικῆς ὑπάρχεις αἱρέσεως, καὶ Πλάτων μὲν Σωκράτους διήκουσε, Σωκράτης δὲ Ἀρχέλαου, Ἀρχέλαος δὲ καὶ Περικλῆς Ἀναξαγόρου διήκουσαν· πῶς οὖν, ὦ θαυμάσιε, ταῦτα προσαγορεύεις θεοὺς, ὑπὲρ δὲ πάντας ἀσπάζεις τὸν ἥλιον, καὶ ὅρκον αὐτὸν βασίλειον τίθεσαι; ἄνω τε καὶ κάτω κἀν ταῖς ἐπιστολαῖς κἀν τοῖς λόγοις κἀν ταῖς προσαγορεύσεσι, πολὺ τὸ μὰ τὸν ἥλιον; ἀλλὰ τί δεῖ ταῦτα μακρηγορεῖν; οὐκ ἐξαρνοῦμαι τὸν Χριστόν μου, μὴ γένοιτο, οὐκ ἀσπάζομαι τὴν μυσαρὰν ἑλλήνων ἀσέβειαν· ἀλλὰ μενῶ ἐν οἷς ἐδιδάχθην, καὶ καρτερῶ ἐπὶ ταῖς πατριαῖς παραδόσεσιν, ἃς οὐδεὶς καταβαλεῖ χρόνος, κἂν εἰ δι' ἄκρων τὸ σοφὸν ἐφεύρηται φρενῶν, ἵν' εἴπω τί κατ' Εὐριπίδην τὸν ὑμέτερον ποιητήν.

48. Πρὸς ταῦτα ὁ Ἰουλιανὸς εἰλιγγιάσας καὶ ἐξαπο-

ρηθεὶς, οὐκ εἶχεν ὅ τι καὶ γένηται, τοῦ μάρτυρος θαυμάσας τὸ πολυμαθές τε καὶ εὔστομον καὶ πρὸς πᾶν οὖν ἕτοιμον καὶ εὐαπολόγητον· καὶ φησὶν πρὸς αὐτὸν ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς· ἄφες, ὦ βασιλεῦ, τὴν νεκρὰν καὶ ἐξωθηκυῖαν τῶν ἑλλήνων θρησκείαν· ἤδη γὰρ καὶ πρὸ πολλοῦ σέσηπεν, καὶ πρόσελθε τῷ Χριστῷ· μακρόθυμος γάρ ἐστιν καὶ φιλάνθρωπος καὶ δέχεταί σου τὸ μεταμελές *. Ἀλλ' οὐκ ἦν ἄρα γνώμης ἐθελοκακούσης ἀντισχεῖν ὁρμαῖς, οὐδὲ ἀνακαλέσασθαι ψυχὴν αὐτομόλῳ διανοίᾳ πρὸς ἀπώλειαν ἐρχομένην καὶ ἐπισπεύδουσαν· ὁ γὰρ Ἰουλιανὸς πάλαι τὸν ἑλληνισμὸν κατὰ ψυχὴν ὠδίνων, ἐκ τῶν ἐν Ἰωνίᾳ γενομένων αὐτῷ πρὸς τὸν ἀμφὶ τὸν Μάξιμον φιλόσοφον συνουσιῶν, ἐφ' ὅσον μὲν ὅ τε ἀδελφὸς αὐτῷ περιῆν, καὶ μετ' αὐτὸν Κωνστάντιος, ὁ δὲ οὐδὲν παραγυμνοῦν ἐθάρρει, διὰ τὸ ἐξ ἐκείνων δέος· ἐπεὶ δὲ οὗτοι ἐξ ἀνθρώπων ἦσαν, αὐτὸς δὲ τῶν πραγμάτων ἤδη κύριος ἦν, τότε δὴ εἰς τὸ φανερὸν ἀπαμφιασάμενος, πάσαις ἀθρόον εἰς τὸν ἑλληνισμὸν ἐξεῤῥάγη ταῖς προθυμίαις.

* cod. πλημμελές.

49. Ἀπεκρίνατο τοιγαροῦν πρὸς τὸν μάρτυρα· ἐπεὶ τοὺς ἐμοὺς ἐξεφαύλισας λόγους, ὦ κακὴ κεφαλή, ἐτόλμησας δὲ καὶ πρὸς τὴν τῶν χριστιανῶν με πίστιν μεταγαγεῖν, ταῦτά σοι ἀντὶ τῶν δωρεῶν ὧν ὑπεσχόμην χαρίζομαι· κελεύει οὖν ἀπογυμνοῦσθαι τὸν μάρτυρα, καὶ σούβλαις σιδηραῖς πεπυρακτωμέναις τὰς πλευρὰς αὐτοῦ διαπερονᾶσθαι, καὶ τὸν νῶτον αὐτοῦ τριβόλοις ὀξέσι κατακεντᾶσθαι καὶ διαῤῥήγνυσθαι συρόμενον ὕπτιον· τούτων δὲ μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους προσενεχθέντων τῷ μάρτυρι, ἡ αὐτὴ καρτερία ἦν αὐτῷ καθώς περ καὶ πρότερον, καὶ ὥσπερ ἀλλοτρίου πάσχοντος σώματος, αὐτὸς θεατὴς ἀλλ' οὐ πάσχειν τί τῶν δεινῶν

κατεφαίνετο· καὶ δὴ ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ὥραις τοῦ ἁγίου βασανιζομένου, καὶ μὴ δὲ μίαν φωνὴν ἢ στεναγμὸν ἀφιέντος, αὐτὸς τῷ χεῖρε κροτήσας ὥσπερ ἡττημένος ἀνέστη τοῦ βήματος, καὶ κελεύει τὸν μάρτυρα πάλιν ἐπὶ τὴν εἱρκτὴν ἀπαχθῆναι, καὶ μήτε ἄρτον, μήτε ὕδωρ αὐτῷ παρασχεθῆναι, μὴ δ' ὅσα πρὸς τὸ ζῆν μεταλαμβάνουσιν ἄνθρωποι· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὴν Δάφνην ὥρμησε, τὸ τῆς Ἀντιοχείας κάλλιστον ἐνδιαίτημα.

50. Περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον εὐχομένῳ τῷ μάρτυρι ἐπὶ τῆς φυλακῆς, φαίνεται αὐτῷ ὁ Χριστὸς, καὶ φησὶ πρὸς αὐτόν· Ἀρτέμιε, ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε καὶ μὴ φοβοῦ, μὴ δὲ δειλία τὸν τύραννον· ἐγὼ γάρ εἰμι μετὰ σοῦ, ἐξαιρούμενός σε ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ καὶ πάσης τῶν κολαστηρίων ὀδύνης, καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν στεφανώσω σε, καὶ ὥσπερ αὐτὸς ὡμολόγησάς με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, ὁμολογήσω κἀγώ σε ἐνώπιον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· θάρσει οὖν καὶ ἀγαλλία· μετ' ἐμοῦ γὰρ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ· ταῦτα ὁ μάρτυς ἀκούσας παρὰ τοῦ κυρίου, εὐθαρσὴς ἐγένετο, καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἦν δοξολογῶν καὶ εὐχαριστῶν τῷ θεῷ· ἀνέθη γὰρ ἐκ τῶν πληγῶν καὶ τῶν τραυμάτων αὐτοῦ, ὥστε μήτε μώλωπα φαίνεσθαι ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ σώματι· ἐποίησε δὲ πέντε καὶ δέκα ἡμέρας, μηδενὸς τὸ σύνολον γευσάμενος· ἐτρέφετο γὰρ τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος χάριτι.

51. Ὁ δὲ Ἰουλιανὸς ἐπὶ τὴν Δάφνην ὥρμησε τὸ προάστειον ὡς προέφημεν, θυσίας ἑτοιμαζόμενος τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ χρησμοὺς παρ' αὐτοῦ δέξασθαι προσδοκῶν· ἡ δὲ Δάφνη προάστειόν ἐστι τῆς Ἀντιοχείας, ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων αὐτῆς χωρίων κείμενον, ἄλσεσι παντοίοις συνηρεφὲς· πολυπρεμ-

νότατον γὰρ καὶ πολυκαρπότατον ἔστι τὸ χωρίον, ἔνθα τῶν τε ἄλλων παντοίων δένδρων καὶ δὴ καὶ κυπαρίττων ἐξαίσιον πεφύτευται χρῆμα, πρός τε κάλλος καὶ ὕψωμα καὶ μέγεθος οὐ συμβλητόν· νάματά τε πανταχῆ διαθέει ποτίμων ὑδάτων, μεγίστων αὐτόθι πηγῶν ἀναδιδομένων, ἀφ᾽ ὧν καὶ ἡ πόλις ἐν ὀλίγαις δὲ πόλεων ἐνυδροτάτη τυγχάνειν δοκεῖ, καὶ μὴν καὶ οἰκοδομαῖς λαμπραῖς καταλύσεων καὶ λουτρῶν καὶ τῶν ἄλλων κατασκευῶν, εἴς τε χρείαν καὶ κόσμον εὖ μάλα πολυτελῶς ἐξήσκηται τὸ χωρίον· ἐνταῦθα καὶ ἄλλων μὲν δαιμόνων ναοί τε καὶ ἀγάλματα ἦν, διαφερόντως γε μὴν τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐξ ἀρχαίων τῶν χρόνων ἐνυπῆρχε θεραπευόμενον· αὐτόθι γὰρ καὶ τὸ περὶ τὴν Δάφνην τὴν παρθένον συμβῆναι πάθος ὁ ἑλληνικὸς ἔπλασε μῦθος· ἧς δὴ μάλιστα φέρειν ἔτι δοκεῖ τὴν ἐπωνυμίαν ὁ τόπος.

52. Τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, τοιόνδε τὴν κατασκευὴν ἦν· ἐξ ἀμπέλου μὲν αὐτῷ συνεπεπήγει τὸ σῶμα· πανθαυμάστῃ δὴ τέχνῃ πρὸς μιᾶς συμφυΐας ἰδέαν συναρμοσθὲν, χρυσῷ δὲ πᾶς ὁ περικείμενος πέπλος ἀμφιεννύμενος, τοῖς παραγεγυμνωμένοις καὶ ἀχρύσοις τοῦ σώματος, εἰς ἄφραστόν τι συνεφθέγγετο κάλλος· ἐστῶτι τε μετὰ χεῖρας ἦν ἡ κιθάρα, μουσηγετοῦντα τινὰ ἐκμιμουμένῳ· αἵ τε κόμαι, καὶ τῆς Δάφνης ὁ στέφανος τὸν χρυσὸν ἀναμὶξ ἐπήνθουν· ὡς ἤμελλε χάρις ἐξαστράψειν πολλὴ τοῖς θεασομένοις· ὑάκινθοί τε αὐτῷ δύο λίθοι μεγάλοι, τὸν τῶν ὀφθαλμῶν ἐξεπλήρουν τύπον, κατὰ μνήμην τοῦ ἀμυκλαίου παιδὸς Ὑακίνθου, καὶ ἀεὶ τὸ τῶν λίθων κάλλος καὶ μέγεθος τὸν μέγιστον προσετέλει τῷ ἀγάλματι κόσμον, ἐνταθέντων περιττῶς πρὸς ἀξιοῤῥέπειαν αὐτοῦ τῶν ἐργασαμένων· ἵνα πλείστους ἀπατᾶσθαι περὶ αὐτοῦ συμβαίνῃ, τῷ περικαλλεῖ τῆς

προφαινομένης μορφῆς, εἰς τὸ προσκυνεῖν αὐτοῖς δελεαζομένους· ὅπερ οὖν καὶ αὐτὸς ὁ Ἰουλιανὸς πεπονθὼς ἦν· πλείονα γ' οὖν ἢ σύμπασι τοῖς ἀγάλμασι προσῆγε τὴν θεραπείαν, χιλιόμβας ὅλας ἐξ ἑκάστου γένους αὐτῷ θυόμενος.

53. Ἐπεὶ δὲ αὐτῷ πάντα ποιοῦντι καὶ πραγματευομένῳ ὅπως χρώη τὸ ἄγαλμα, πλέον ἦν οὐδὲν, ἀλλὰ τοῦτό τε καὶ τὰ λοιπὰ αὐτόθι σύμπαντα ἀγάλματα βαθεῖα σιωπὴ κατεῖχεν, ἐνταῦθα νομίσας τὰ ἀπὸ τῆς γοητείας ἐνδεῖν, ἣν ἱερουργίαν καλοῦσιν ἕλληνες, Εὐσέβιόν τινα μέγιστον ἐπὶ τὸ ταῦτα δύνασθαι, κεκτημένον ἐν ἕλλησι κλέος, μεταπεμψάμενος, τούτῳ προσέταττεν ἐπίπνουν ὅτι μάλιστα καὶ ἐνεργὸν ἀποφαίνειν, μηδενὸς ὧν εἰς τοῦτο προσδεῖν αὐτῷ νομίζοι φεισάμενον· τῷ δ' ἐπειδὴ πάσας ἑαυτοῦ κεκινηκότι τὰς μηχανὰς, καὶ μηδὲν ὅ τι πλέον ἂν ἐπινοήσειεν ὑπολειπομένῳ, τὸν ὅμοιον ἐσεσιωπήκει καὶ κατὰ φύσιν τρόπον, οὐδέν τι μᾶλλον ἢ καὶ πρόσθε φθεγγόμενον, ἐνταῦθα ἤδη πρὸς τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐρωτώμενος καὶ καθ' ὅτι μάλιστα σιωπώη, καὶ ταῦτα πάντων τελεσθέντων ἐπ' αὐτῷ τῶν νομιζομένων παρ' αὐτοῖς, Βαβύλαν ἔφη τῆς σιωπῆς τούτου τε καὶ τῶν λοιπῶν ἀγαλμάτων αἰτιώτατον εἶναι, αὐτοῦ ἐν τῇ Δάφνῃ κειμένου, ὡς τῶν θεῶν τὸν νεκρὸν αὐτοῦ βδελλυττομένων, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἕδεσι σφῶν ἐπιφοιτᾷν οὐκ ἀνεχομένων· οὐ γὰρ ἠβούλετο τὴν ἀληθεστάτην αἰτίαν εἰπεῖν, οὐ παντάπασί γε αὐτῆς ἀνεπαίσθητος γεγονὼς, ὅτι δὴ κρείττων δύναμις ἦν, ἡ τὰς τῶν δαιμόνων ἐνεργείας πεδησαμένη· ἄλλως τε καὶ τοῦ δαίμονος αὐτῷ τοῦ τὸν Ἀπόλλωνα ὑποκρινομένου σαφῶς καὶ διαῤῥήδην ὡς λέγεται εἰρηκότος, μὴ δύνασθαι ἀποκρίνασθαι διὰ Βαβύλαν.

54. Ὁ γὰρ δὴ Βαβύλας οὗτος λέγεται ἐπίσκοπος μὲν

γενέσθαι τῆς Ἀντιοχείας, Νουμεριανῷ δὲ τῷ βασιλεῖ εἰσελθεῖν βουλομένῳ ἐν τῇ τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίᾳ κατὰ δή τινα ἑορτὴν, στὰς πρὸ τῶν θυρῶν διεκώλυσεν εἰσελθεῖν, φάσκων εἰς δύναμιν μὴ περιόψεσθαι λύκον τῷ ποιμνίῳ ἐπεισερχόμενον· τὸν δὲ παραυτίκα μὲν ἀποκρουσθῆναι τῆς εἰσόδου, εἴτε δὴ στάσιν τινὰ πρὸς τοῦ ὄχλου ἔσεσθαι ὑπειδόμενον, εἴτε καὶ ἄλλως αὐτῶν μεταβουλευθέν· ἐν χαλεπῷ μέν τοι τὴν ἀντίστασιν τοῦ ἐπισκόπου ποιησάμενον, ἐπειδὴ ὡς ἑαυτὸν ἐπὶ τὰ βασίλεια ἀπηλλάγη, παραστήσασθαί τε αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βήματος ἀπολογησόμενον ἐκέλευσε· καὶ δὴ παραστάντος αὐτοῦ, πρῶτα μὲν τὴν τόλμαν τῆς κωλύσεως ἐνεκάλει, ἔπειτα μέν τοι κελεύει αὐτὸν τοῖς δαίμοσι θύειν, εἰ βούλοιτό γε τὴν ἐπὶ τῷ ἐγκλήματι δίκην διαφυγεῖν· τὸν δὲ πρὸς τὴν ἔγκλησιν ἀπολογήσασθαι καὶ τὴν πρόκλησιν διακρούσασθαι, τὴν μὲν φήσαντα ποιμένι ἑαυτῷ πάντα προσήκειν ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου προθυμεῖσθαι, τὴν δὲ μὴ ἀνελέσθαι τοῦ ὄντως ὄντος ἀποστάντα θεοῦ, ψευδωνύμοις ὀλεστῆρσι δαίμοσι θύειν· εἶθ' ὁ μὲν ὡς ἑώρα μὴ πειθόμενον, προσέταξεν αὐτὸν ἁλύσεσι καὶ πέδαις ἐνδησαμένους, τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἄγειν τῆς κεφαλῆς ἀφαιρήσοντας· ὁ δὲ ἐπειδὴ ἤγετο τεθνηξάμενος, ταύτας ἀναλαβὼν ᾖδε τοῦ ψαλμοῦ τὰς ῥήσεις, ἐπίστρεψον ψυχή μου εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι κύριος εὐηργέτησέ σε.

55. Φασὶ δὲ καὶ τρεῖς παῖδας ἀδελφοὺς τὸ γένος κομιδὴ νέους ὑπ' αὐτῷ ἀνατρεφομένους, ἁρπαγῆναί τε καὶ αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ βασιλέως· καὶ ὡς οὐδ' αὐτοὶ θύειν ἤθελον, καί τοι παντοίας ἀνάγκης αὐτοῖς προσαγομένης, καὶ αὐτοὺς κελεῦσαι τὸν βασιλέα τῶν κεφαλῶν ἀφαιρεῖν· οὓς ἐπειδὴ ἧκον εἰς τὸ προκείμενον χωρίον, ὁ Βαβύλας ἑαυτῷ προστησάμε-

νος, προτέρους προσῆγε τῷ ξίφει· τοῦ μή τινα τερέσαντα αὐτὸν ἀναδῦναι τὸν θάνατον, καὶ ἀποτεμνομένων ταύτην ἂν εἰπὼν τὴν φωνὴν, ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἅ μοι ἔδωκεν ὁ θεός· ἔπειτα καὶ αὐτὸς προύτεινε τὸν οἰκεῖον αὐτοῦ αὐχένα τῷ ξίφει· ἐντειλάμενος τοῖς τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀναλεξαμένοις, τὰς ἁλύσεις καὶ τὰς πέδας αὐτῷ συνθάψαι, ἵν' ᾖ μοι ταῦτα φησὶ κειμένῳ κόσμος· καὶ οὖν καὶ μετ' αὐτῶν ἔτι τυγχάνει κείμενος, ὥς φασι· τοῦτον τὸν Βαβύλαν ὁ Ἰουλιανὸς, ἐπειδὴ πρὸς τοῦ Εὐσεβίου ἤκουσε κώλυμα τοῖς ἀγάλμασιν εἶναι τοῦ μὴ χρᾶν, αὐτίκα προσέταξεν αὐτῇ θήκῃ, λίθου δ' ἐστὶ μεγάλου πεποιημένη, μετάγειν ἐκ τῆς Δάφνης οἷς τί τοῦτο διαφέρει πόῤῥω ποῦ αὐτὸν ἀλλαχόσε, ἵνα ᾖ καὶ βούλωνται μεταστησαμένους· εὐθὺς οὖν ὁ τῆς πόλεως ὄχλος προχυθέντες ὡς ἐπὶ μεγάλῃ αἰτίᾳ, καὶ περιβαλλόμενοι εἷλκον τὴν θήκην· ἡ δὲ ὡς οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων ἑλκομένη μᾶλλον ἢ κρείττονος αὐτὴν κινούσης δυνάμεως, ἔφθανε προθυμίαν ἐφεπομένη· αὐθήμερον γέ τοι αὐτὴν σταδίους πλέον ἢ πεντήκοντα κομισάμενοι, ἐν τῷ καλουμένῳ κοιμητηρίῳ κατέθεσαν· ἔστι δὲ ἐν τῇ πόλει οἶκος σωμάτων παλαιῶν ἀνδρῶν καὶ ἐνίων γε ἐπ' εὐσεβείᾳ μαρτυρουμένων, πολλὰ δεδεγμένος· τότε μὲν οὖν τὴν θήκην ἐνταῦθα εἰσεκόμισαν.

56. Ὁ δὲ Ἰουλιανὸς παρεσκευάζετο πλῆθος ἱερείων τε καὶ ἀναθημάτων, ὡς τῇ ὑστεραίᾳ σὺν αὐτοῖς εἰς τὴν Δάφνην ἀναβησόμενος, νῦν γε δὴ πάντως ἐλπίζων εἰ μὴ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ τοῦ γε Ἀπόλλωνος τεύξεσθαι ἀποκριθησομένου· ἐπὶ τοῦτον γὰρ αὐτῷ πᾶσα τῆς προθυμίας ἡ ἐλπὶς ἦν καὶ ὁ τόνος, ὡς αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἑτέρῳ τὸ τοιοῦτον διαφέρον κατά τε τὴν μαντικὴν τέχνην, καὶ αὐτῷ τὸ χωρίον

ἀνεῖτο ἡ Δάφνη, νομίζοντι αὐτῷ ἔν τε τῷ οἰκείῳ τόπῳ εἰκότως, ἢ τῶν ἄλλων δαιμόνων ἐσχύειν· ὁ δὲ Εὐσέβιος καὶ οἱ λεγόμενοι ἱερεῖς καὶ τῶν νεωκόρων τὸ πλῆθος προσδεχόμενοι τὸν βασιλέα, ἐν ἀγῶνι μεγάλῳ ἔστασαν, καὶ διηγρύπνουν περὶ τὸ ἄγαλμα, πάντα πραγματευόμενοι, ὅπως ἐπειδὰν ἀφίκηται, τύχοι αὐτοῦ φθεγξαμένου· ὡς ἄλλης γε αὐτῷ ἔτι προφάσεως εἰς ἀναβολὴν μὴ ὑπολειπομένης· ἐπειδὴ δὲ πόῤῥω τῶν νυκτῶν ἦν, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πῦρ ἀθρόως κατενεχθὲν, ἐνέσκηψε τῷ νεῷ καὶ ἅμα πανταχόθεν αὐτὸν δραξάμενον, ἐμπιπρᾷ αὐτῷ ἀγάλματι καὶ αὐτοῖς ἀναθήμασιν· πάντων δὲ ὁμοῦ καταφλεγομένων, καὶ τοῦ πυρὸς ἐπὶ μέγα ἐξαιρουμένου, βοὴ μὲν αὐτίκα μεγάλη περὶ τὸν νεὼν ἦν, καὶ θόρυβος οὐδενὶ ἐοικὼς, καὶ δὴ πολλῶν ἐπαμύναι προθυμουμένων, οὐδεὶς ἦν ὁ πρὸς τὸ πῦρ ἀντισχεῖν δυνησόμενος· ἀλλ' οἱ μὲν ἔθεον τῷ ἄρχοντι τῆς ἑώας Ἰουλιανῷ μηνύσοντες, ὁ δὲ λοιπὸς ὄχλος ἔστασαν ὑπ' ἐκπλήξεως θεαταὶ τοῦ παραδόξου τῆς καταλαβούσης αὐτοὺς συμφορᾶς γενόμενοι· τὸ δὲ πῦρ οὐδενὸς ἦν τῶν ἄλλων ἁπτόμενον, τοσαύτης γε καὶ οὕτος ἀμφιλαφοῦς ὕλης ἐκεῖ πεφυκυίας, ὅτι μὴ μονώτατον ἐμπεσὸν κατέφλεγε σὺν τοῖς ἐνοῦσι τῷ νεῷ, ὡς τὸ μὲν ἄγαλμα καὶ πᾶν ὅ τι ἐν ἀναθήμασιν ἦν, καθάπαξ ἀφανισθῆναι· βραχέα δὲ λειφθῆναι τῶν οἰκοδομημάτων ἐδάφη, μνημεῖα τοῦ πάθους, ἃ καὶ νῦν ἔτι δείκνυται, σαφέστερον τὸ δεῖγμα τοῦ θεηλάτου πυρός.

57. Ὁ δὲ Ἰουλιανὸς τὰ συμβάντα ἀκούσας, ὀργῆς τε πιμπλᾶται, καὶ δεινὸν ποιησάμενος εἰ χριστιανοὶ τοῖς συμβεβηκόσιν ἐπιτωθάσειν μέλλοιεν, αὐτίκα προστάττει τῆς μεγάλης αὐτοὺς ἐξωθεῖν ἐκκλησίας, καὶ ταύτην μὲν ἄβατον αὐτοῖς παντελῶς ἀποφαίνειν, ὡς ὅτι ἀσφαλέστατα αὐ-

τὴν ἀποκλεισαμένους, τὰ δὲ κειμήλια πάντα δημοσιοῦν· δέδωκε δὲ καὶ τοῖς ἕλλησιν ἄδειαν, ὥστε εἰσέρχεσθαι αὐτοὺς εἰς τὰς τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίας, καὶ ποιεῖν ὅσα βούλονται· τούτων οὖν παρὰ τοῦ τυράννου καὶ ἀσεβοῦς Ἰουλιανοῦ κελευσθέντων, τί τῶν μεγίστων κακῶν οὐκ ἐτελέσθη; τί δὲ τῶν ἀπηχεστάτων οὐκ ἐλέχθη, τῶν ἀφέτῳ γλώσσῃ λαλούντων τὰ ἄῤῥητα κατὰ τῆς τῶν χριστιανῶν πίστεως, καὶ βλασφημούντων εἰς τὸν κύριον καὶ θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν; ἐν μὲν γὰρ σεβαστῇ τῇ πάλαι μὲν Σαμαρείᾳ, νῦν δὲ παρὰ Ἡρώδου κτισθείσῃ καὶ Σεβαστῇ ἐπικληθείσῃ, τὰ ὀστὰ τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου καὶ τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἐκ τῶν θηκῶν ἐξαγαγόντες, καὶ ἀλόγων ἀκαθάρτων ὀστέοις προσμίξαντες κατέκαυσαν, καὶ τὴν κόνιν εἰς τὸν ἀέρα ἐλίκμησαν· τὸν δὲ τοῦ σωτῆρος ἀνδριάντα ἐν Πανέαδι τῇ πόλει πρὸς τῆς αἱμοῤῥοησάσης γυναικὸς κατασκευασθέντα μεγαλοπρεπῶς, ἣν ὁ Χριστὸς ἰάσατο, καὶ ἱδρυνθέντα ἐν ἐπισήμῳ τῆς πόλεως τόπῳ, ὃν μετὰ χρόνον γνωσθέντα, ἐκ τῆς αὐτόθι φυομένης βοτάνης τοῦ θαύματος, οἱ χριστιανοὶ ἀράμενοι, ἐν τῷ τῆς ἐκκλησίας διακονικῷ ἔστησαν, τοῦτον οἱ ἕλληνες κατασπάσαντες, κἀκ τῶν ποδῶν σχοίνους ἐξάψαντες, ἔσυραν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς· ἕως οὗ κατὰ μικρὸν ἀποθραυόμενος, ἠφανίσθη, μόνης τῆς κεφαλῆς καταλειφθείσης καὶ ἁρπαγείσης ὑπό τινος ἐν τῷ θορυβεῖσθαι τοὺς ἕλληνας, λαλούντων αὐτῶν βλάσφημα καὶ ἀπηχέστατα ῥήματα εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἃ μή τις ἀνθρώπων ἤκουσε πώποτε. *Philostor. lib. 7.*

58. Αὐτὸς δὲ ὁ ἀσεβέστατος καὶ πάντων παρανομώτατος Ἰουλιανὸς ἠγαλλιᾶτο καὶ ἔχαιρεν, καὶ γαυριῶν ἐπὶ τούτοις, ἐκέλευσε καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν τῶν ἰουδαίων

Philostorg. loc. cit. ἀνιστᾷν· καὶ τοὺς χριστιανοὺς τῆς πόλεως ἐκβαλὼν, τοῖς ἰουδαίοις ἔδωκε κατοικεῖν· ἀποστείλας Ἀλύπιόν τινα τοῦ μετὰ σπουδῆς τὸν ναὸν ἀνοικοδομήσασθαι· αὐτὸς δὲ προκαθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἐν τῇ καλουμένῃ βασιλικῇ, ἐκέλευσε προσαχθῆναι τὸν μάρτυρα· προσαχθέντος δὲ τοῦ ἁγίου, ἔφη πρὸς αὐτὸν, πάντως ἤκουσας καὶ αὐτὸς, ἀσεβέστατε Ἀρτέμιε, τὸ τόλμημα τῶν ἀσεβῶν κατὰ σὲ χριστιανῶν, ὅπερ ἐποίησαν ἐν Δάφνῃ ἐν τῷ ναῷ τοῦ σωτῆρος Ἀπόλλωνος, καὶ ὡς ἐνέπρησαν αὐτοῦ τὸν ναὸν σὺν τοῖς ἀναθήμασιν, καὶ τὸ πάντιμον καὶ θαυμαστὸν ἄγαλμα ἐξηφάνισαν· ἀλλ' οὐ χαρήσονται ἐπιτωθάζοντες καὶ χλευάζοντες τὰ ἡμέτερα, ἐγὼ γὰρ ἀποτίσω τὴν ὑπὲρ τούτου ποινὴν ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ, καθὼς φασὶ τὰ ὑμέτερα λόγια.

59. Καὶ ὁ μάρτυς· ἤκουσα ὡς θεήλατος ὀργὴ καὶ πῦρ οὐρανόθεν κατελθὼν κατέφαγε τὸν θεόν σου, καὶ αὐτοῦ τὸν ναὸν ἐνέπρησεν πάντα καὶ κατηδάφισεν. εἰ οὖν θεὸς ἦν, τί μὴ ἑαυτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς ἐῤῥύσατο; Καὶ ὁ παραβάτης· τάχα καὶ αὐτὸς ἔοικάς μοι, ἀνοσιώτατε, κερτομεῖν ἐπὶ τοῖσδε καὶ καταχαχάζειν, ὡς ἅτε παρὰ τοῦ θεοῦ σου ἐκδίκησιν τινὰ προσδεξάμενος. Καὶ ὁ μάρτυς· ἐγὼ πάντοτε, δυσσεβέστατε, ἐπὶ τῇ τῶν δαιμόνων πτώσει τῶν παρὰ σοῦ τιμωμένων κομπάζω καὶ χαίρω καὶ ἀγαλλιῶ· καὶ ἐπὶ πᾶσιν οἷς ὁ Χριστός μου τερατουργεῖ, τερπόμενος γέγηθα· ἐκδίκησιν δὲ τῶν εἰς ἐμὲ πραττομένων παρὰ σοῦ, ἐκεῖ δέξομαι ὅποτ' ἂν τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ ἀκοίμητόν σε καταλήψεται καὶ ἡ διαιωνίζουσα κόλασις· κἀνταῦθα δὲ οὐ πολὺς παρελεύσεται χρόνος, καὶ τὸ μνημόσυνόν σου μετ' ἤχου ἀφανισθήσεται. Καὶ ὁ παραβάτης· εἰ οὖν ἀγαλλιᾷς ἐπὶ τούτοις καὶ ἐπευφραίνεις, ἀνοσιώτατε, προσθήκην ἐγώ σοι

ποιήσομαι τοῦ ποθουμένου ἀγαλλιάματος· ἀλλὰ, δυσμενέστατε, φείδομαί σου δι' οἰκείαν χρηστότητα, καὶ βούλομαί σε τῆς ἀνοίας παυσάμενον, σώφρονι λογισμῷ χρήσασθαι, καὶ προσελθεῖν θύσοντα τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς· καὶ ἀξιώματι γὰρ μεγίστῳ κεκόσμησαι, καὶ πλοῦτος ἱκανὸς ἄνωθέν σοι καὶ ἐκ προγόνων σεσώρευται, καὶ πολλά σοι τὰ τῆς ἀρετῆς πλεονεκτήματα οἱ θεοὶ παρεσκεύασαν, κἂν αὐτὸς ἀχάριστος ὤφθης περὶ αὐτούς.

60. Καὶ ὁ μάρτυς· τί μαίνῃ, παρανομώτατε, καὶ ἀσχολῇ ἐπὶ τοῖς ὀλεθρίοις ῥήμασιν; ἐάσας τὰς βαρβαρικὰς ἐπαναστάσεις καὶ τὸν περσικὸν ἀνεβάλου πόλεμον, δι' ὃν τὴν οἰκουμένην πᾶσαν ἐσάλευσας, καὶ εἰς ἐμὲ τὸν τοῦ θεοῦ δοῦλον ἀσχολῇ; δίδου ἀπόφασιν κατ' ἐμοῦ οἵαν ἐθέλεις· ἐγὼ γὰρ τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύω, οὔτε τοῖς σοῖς προστάγμασιν ὑποκύπτω, ἀλλὰ τῷ θεῷ μου καθ' ἑκάστην προσφέρω θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἐξομολογήσεως· ποίει οὖν ὃ θέλεις, παρανομώτατε. Ταῦτα ὁ παραβάτης ἀκούσας καὶ πλήρης θυμοῦ γενόμενος, λατόμους καὶ λιθοξόους ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν, καὶ φησὶ πρὸς αὐτούς· ὁρᾶτε τὴν ἀπότομον πέτραν τὴν ἀπέναντι τοῦ θεάτρου πρὸς τὸ κάταντες τῆς πόλεως ῥέπουσαν; ταύτην οὖν διχάσαντες, καὶ τὸ ἕτερον μέρος αὐτῆς ἀνωφερέστερον στήσαντες, τουτονὶ τὸν ἀλιτήριον ἐμβιβάσατε μέσον· καὶ τοὺς δεσμοὺς τῆς πέτρας ἐναποῤῥήξαντες, ἄφετε μετὰ ῥύμης καὶ βάρους ἐναπελθεῖν πρὸς τὸ μέρος ὅθεν διέσχισται· καὶ τούτου μέσον εὑρισκομένου ἅπας κατὰ μικρὸν συνθλασθήσεται, καὶ τὰ ἐντὸς αὐτοῦ πάντα διαῤῥαγήσονται· ἵν' εἰδῇ τίνι ἀνθίσταται, καὶ τίνι πρὸς μάχην ἐξώπλισται, καὶ τί παρὰ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ ὠφεληθήσεται, εἰ ἄρα δυνήσεται αὐτὸν ἐξελέσθαι ἐκ τῶν χειρῶν μου·

τοῦ ἔργου δὲ θᾶττον λόγου περαιωθέντος, ἀφῆκαν οἱ λαξευταὶ τὴν πέτραν ὡς ὁ τύραννος ἔφησεν· ἡ δὲ σὺν βάρει πολλῷ ἐπὶ τοῦ πρανοῦς ἑλεχθεῖσα, ὅλον ἐκάλυψε τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος, καὶ τοσοῦτον αὐτὸν ἐξεπίεσεν, ὥστε τῶν ὀστέων αὐτῶν καταθραυσμένων ἦχόν τινα κροτηθῆναι φοβερόν τε καὶ βίαιον καὶ ξένον ἀνθρωπίνῃ ἀκοῇ.

61. Καὶ ἦν ὁ ἅγιος μέσον τῶν πετρῶν στενοχωρούμενος καὶ ἐκπιεζόμενος, ἐπικαλούμενος τὸν Χριστὸν καὶ λέγων· ἐν πέτρᾳ ὕψωσάς με, ὡδήγησάς με, ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου· πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ· ἔστησας ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, καὶ κατεύθυνας τὰ διαβήματά μου· δέξαι τοίνυν μονογενὲς τὸ πνεῦμά μου, ὁ εἰδὼς τὴν στενοχωρίαν μου, καὶ μὴ συγκλείσῃς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν· ἦσαν γὰρ πάντα τὰ ἐντὸς αὐτοῦ διεῤῥωγότα, καὶ τῶν ὀστῶν ἡ ἁρμονία πᾶσα συντεθλασμένη, καὶ οἱ βολβοὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκπεπηδηκότες ἐκ τῶν θυρίδων αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἦν ἐγκαρτερῶν ὁ τοῦ Χριστοῦ γενναῖος ἀθλητὴς ὥσπερ ἄκμων ἀνήλατος, ἢ λίθος ἀτέραμνος, καὶ παντὸς ἀδάμαντος ἰσχυρότερος· ποιήσαντος σὺν τοῦ ἁγίου ἐν μέσῳ τῶν πετρῶν ἡμερονύχθιον, ἐκέλευσεν ὁ παράνομος Ἰουλιανὸς διαζευχθῆναι τὰς πέτρας, προσδοκῶν αὐτὸν διεῤῥωγότα καὶ συντεθραυσμένον καὶ νεκρὸν εὑρεθήσεσθαι· ἀνεωχθεισῶν δὲ τῶν πετρῶν, ἐξῆλθεν ὁ ἅγιος περιπατῶν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων ἐκπεπηδηκότας, καὶ τὰς ἰδίας ἕδρας καταλιπόντας, θέαμα φρικτὸν καὶ διήγημα ξένον τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρχων φύσεως, ἄνθρωπος γυμνὸς κατεθλασμένων αὐτοῦ τῶν ὀστῶν καὶ τῶν ἁρμονιῶν συντεθραυσμένων, τὴν οἰκονομίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐκ τοῦ περιέχοντος σώματος ἐξελθοῦσαν παραδεικνύς, περιε-

πάτει καὶ διελέγετο, καὶ πρὸς τὸν τύραννον ἀντεφθέγγετο.

62. Ὃν ἰδὼν ὁ παμμίαρος Ἰουλιανὸς, ἔκθαμβος ὅλος ἐγένετο, καὶ πρὸς τοὺς παρόντας ἐφθέγξατο· ὁρᾶτε, ἔφη, θέαμα ξένον καὶ διήγημα τῆς ἀνθρωπίνης ἀλλότριον φύσεως; ἆρ᾽ οὐκ ἐπῳδὸς καὶ γόης πέφυκ᾽ ὅδε; ἆρα μή τι φάντασμα καὶ δαιμόνων ἀπατηλῶν τοῦτο τεκμήριον; νῦν πείθομαι τὸν Εὐριπίδην σοφὸν εἶναι καὶ πολλῶν πραγμάτων ἐν ἐπιστήμῃ τυγχάνοντα, ἐν Ὀρέστῃ τάδε φιλοσοφήσαντα.

οὐκ ἔστι δεινὸν ὧδ᾽ εἰπεῖν ἔπος,
οὐδὲ πάθος οὐδὲ ξυμφορὰν θεήλατον,
ἧς οὐκ ἂν ἄρετ᾽ ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.

Μὰ τοὺς ἀθανάτους καὶ ἀηττήτους θεοὺς, οὐκ ἤλπιζον, ἄνδρες, ἔτι τοῦτον τὸν παλαμναῖον καὶ ἀλιτήριον ἐν τοῖς ζῶσι τετάχθαι· νῦν δὲ καὶ τῶν ἐνδοσθίων αὐτοῦ ἐκραγέντων, καὶ τῆς ἁρμονίας ἁπάσης διαλυθείσης, κινεῖται καὶ φθέγγεται· ἀλλ᾽ οἱ θεοὶ τοῦτον ἐταμιεύσαντο εἰς πολλῶν ἀνθρώπων σωφρονισμὸν, ἵν᾽ ἦ μορμολύκιον τοῖς τὸ κράτος αὐτῶν μὴ προσκυνοῦσι τὸ ὑπερκόσμιον· καὶ φησὶ πρὸς τὸν μάρτυρα· ἰδοὺ, ταλαίπωρε, καὶ ὀφθαλμῶν ἐστερήθης, καὶ τῶν μελῶν ἁπάντων ἠχρείωσαι· ποία οὖν ἔτι λείπεταί σοι ἐλπὶς πρὸς ὃν μάτην ἤλπισας; ἀλλὰ τὴν εὐμένειαν τῶν θεῶν ἐπικάλεσαι· ἴσως ἵλεοί σοι γενήσονται, καὶ μή σε ταῖς ἐν ᾅδου κολάσεσι παραδώσουσιν.

63. Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς κόλασιν ἀκούσας, ἐμειδίασε· καὶ φησὶ πρὸς τὸν ἀσυμπαθῆ καὶ ἀμείλικτον τύραννον· οἱ σοὶ θεοί με ταῖς κολάσεσιν παραδώσουσιν; καὶ πῶς ἐκεῖνοι, παμμίαρε, τὴν ἰδίαν κόλασιν μὴ ἐκφυγόντες, ἄλλοις βοηθῆσαι δυνήσονται; ἐκείνοις ἡτοίμασαι τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον,

ἐκείνοις ὁ τάρταρος καὶ οἱ σκώληκες, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων ὁ μηδέπω παυόμενος· μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς παραδοθήσῃ τῷ αἰωνίῳ καὶ ἀτελευτήτῳ πυρὶ, εἰς αἰῶνα κολασθησόμενος· ὅτι τὸν σταυρὸν τοῦ θεοῦ κατεπάτησας, καὶ τὸ αἷμα τὸ τίμιον ὃ ὑπὲρ ἡμῶν ἐξέχεεν κοινὸν ἡγήσω, ἐνυβρίσας τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐν ᾧ ἡγιάσθης, δαίμοσιν ὀλεθρίοις πειθόμενος· ἐμοὶ δὲ ὑπὲρ τούτου τοῦ μικροῦ καμάτου καὶ τῆς εὐτελοῦς τιμωρίας ἧς μοι προσήνεγκας, πολλὰ ἀνταποδοθήσεται ἔπαθλα καὶ στέφανοι νικητήριοι, οὓς ἀναθήσομαι εἰς τὸν ἀκήρατον νυμφῶνα μετὰ Χριστοῦ ἀνακλιθησόμενος, καὶ ταινιώσει μου τὴν κεφαλὴν ὁ δεσπότης Χριστὸς ὑπὲρ τὸ ἐφήμερον στέφος, ὅπερ σὺ περιδέδεσαι· ἀλλὰ τί μοι ταῦτα πρός σε τὸν ἀσεβῆ καὶ ἀλάστορα τύραννον; ἀπόστηθι ἀπ' ἐμοῦ, παρανομώτατε καὶ πάντων ἀνθρώπων ἀνοσιώτατε· δίδου ἀπόφασιν κατ' ἐμοῦ ὁποίαν ἐθέλεις, καὶ οἷαν ὁ σατανᾶς ὁ κατοικῶν ἐν τῇ ψυχῇ σου ἐμβάλῃ σοι· ἐγὼ γὰρ τῷ σῷ θελήματι ἀντιτάσσομαι, καὶ τοῖς προστάγμασί σου οὐχ ὑποκύπτω· ποίει οὖν ὃ θέλεις, παρανομώτατε.

64. Ταῦτα ὁ παραβάτης καὶ τοῦ θεοῦ ἀλλότριος Ἰουλιανὸς ἀκούσας παρὰ τοῦ μάρτυρος, ἀπεφήνατο κατ' αὐτοῦ ταυτηνὶ τὴν ἀπόφασιν· Ἀρτέμιον τὸν τοὺς θεοὺς ἐνυβρίσαντα, καὶ τοὺς ῥωμαϊκοὺς τε καὶ ἡμετέρους καταπατήσαντα νόμους, χριστιανόν τε αὐτὸν ἀντὶ ῥωμαίου καὶ ἕλληνος καθομολογήσαντα, καὶ ἀντὶ δουκὸς καὶ αὐγουσταλίου γαλιλαῖον ἑαυτὸν ὀνομάσαντα, τῇ τελευταίᾳ τοῦ θανάτου παραδεδώκαμεν ψήφῳ, τὴν μιαρὰν αὐτοῦ κεφαλὴν ξίφει ἐκκοπῆναι κελεύσαντες· ταύτην οὖν τὴν ἀπόφασιν ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς δεξάμενος, ἐξελήλυθε τοῦ βήματος

μετὰ τῶν ἀπαγόντων αὐτὸν στρατιωτῶν, χαίρων καὶ ἀγαλλιώμενος, ὑμνολογῶν καὶ δοξάζων τὸν βασιλέα Χριστόν· φθάσαντες δὲ τὸν τόπον εἰς ὃν ἔμελλεν ὁ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης καὶ μάρτυς τὴν τελείωσιν δέξασθαι, ἔφη πρὸς τοὺς ἀπάγοντας αὐτὸν στρατιώτας· ἀδελφοὶ, παρακαλῶ ὑμᾶς, ἔνδοτέ μοι μικρὸν τοῦ προσεύξασθαι· οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον· ὡς ἐςί σοι καταθύμιον, ποίησον· καὶ στραφεὶς ὁ ἅγιος κατὰ ἀνατολὰς, καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανοὺς ἐφαπλώσας, ηὔξατο οὕτως.

65. Εὐχαριστῶ σοι δέσποτα σῶτερ τῶν ἐν ἀληθείᾳ ἐπικαλουμένων τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐνίσχυσάς με τὸν ἀνάξιον δοῦλόν σου καταπατῆσαι τὰ κέντρα τοῦ διαβόλου, καὶ συντρίψαι τὰς αὐτοῦ παγίδας ἃς ἔθετο ὑποκάτωθεν τῶν ποδῶν μου, καὶ καταισχῦναι τὸν ἀποστάτην Ἰουλιανὸν τὸν ἀποσκιρτήσαντα τῆς σῆς δεσποτείας, καὶ προσκολληθέντα τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς μισοῦσί σε· τὸν καταπατήσαντα τοὺς νόμους τοὺς ἁγίυς σου, καὶ βεβηλώσαντα τὰ ἔνθεά σου προστάγματα· εὐχαριςῶ σοι, φιλάνθρωπε, ὅτι ἐπεῖδες ἐπὶ τὴν ταπείνωσίν μου, καὶ οὐ συνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν, ἀλλ' ἔστησας ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας μου, καὶ κατεύθυνας τὰ διαβήματά μου· εὐχαριστῶ σοι, μονογενὲς λόγε τοῦ πατρὸς, ὅτι ἠξίωσάς με τοῦ βραβείου τῆς ἄνω κλήσεως, καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων σου, καὶ ἐτελείωσάς με ἐν τῇ ὁμολογίᾳ σου, καὶ κατῄσχυνας τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ' ἐμέ· καὶ νῦν ἐπικαλοῦμαί σε, δέσποτα, ἔπιδε ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ῥήμασί μου τοῖς ταπεινοῖς, καὶ δὸς ἀναψυχὴν τῇ κληρονομίᾳ σου, ὅτι ἠσθένησεν καὶ σὺ κατηρτήσω αὐτήν· ἰδοὺ γὰρ οἱ ἐχθροί σου ἤχησαν, καὶ οἱ μισοῦντες σε ἦραν κεφαλήν· ἐπὶ τὸν λαόν σου κατεπανουργήσαντο γνώμην, καὶ ἐβου-

λεύσαντο κατὰ τῶν ἁγίων σου· εἶπον γάρ· δεῦτε καὶ ἐξολοθρεύσωμεν αὐτοὺς, καὶ οὐ μὴ μνησθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἔτι· ταῦτα κομπάζει Ἰουλιανός· ταῦτα θρασύνεται· ταῦτα ἀπειλᾷ τοῦ λαοῦ σου καὶ τῇ κληρονομίᾳ σου ὑπὲρ ἧς τὸ σὸν αἷμα ἐξέχεας· ἰδοὺ γὰρ τὰ θυσιαστήριά σου κατεσκάφησαν, καὶ τὸ ἁγίασμά σου ἐμπέπρησται, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ οἴκου σου ἐξηφάνισται, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης σου ἐξουδένωται, διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ τὰς βλασφημίας ἃς ἐξέχεεν Ἄρειος κατὰ σοῦ τοῦ μονογενοῦς καὶ τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ἀλλοτριῶν σε τῆς τοῦ πατρὸς ὁμοουσιότητος καὶ ἀποξενῶν σε τῆς αὐτοῦ φύσεως, κτίσμα σε ἀποκαλῶν τὸν δημιουργὸν πάσης τῆς κτίσεως, καὶ ὑπὸ χρόνον τιθεὶς τὸν τοὺς αἰῶνας δημιουργήσαντα· φάσκων οὑτωσί· ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν ὁ υἱός· βουλήσεως καὶ θελήσεως υἱόν σε ἀποκαλῶν ὁ παρανομώτατος· ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ὁ δυσσεβὴς, εὗρεν τοῦ ἰδίου στόματος καὶ τῆς ἀδίκου γλώττης τὰς ἀμοιβὰς, εἰ καὶ αἱ βλασφημίαι αὐτοῦ μένουσι, καρποφοροῦσαι αὐτῷ τὴν αἰώνιον καὶ ἀτελεύτητον κόλασιν· σὺ δὲ, μακρόθυμε, στῆσον τὴν καθ' ἡμῶν τυραννίδα, καὶ σβέσον τὸν θυμόν σου τὸν δίκαιον καὶ τὴν ὀργὴν ἣν ἡμεῖς ἐξεκαύσαμεν, ἐν τῷ παπαροργίζειν σε κύριε· θραῦσον τῆς εἰδωλολατρείας τὰ ὀχυρώματα· σβέσον τοὺς βωμοὺς τῶν εἰδώλων καὶ τὴν κνίσσαν τῶν ἀκαθάρτων αἱμάτων κατάπαυσον· ἵνα σοὶ θυσία καθαρὰ καὶ ἀναίμακτος προσάγηται ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας σου· ἵνα σου δοξάζηται τὸ πανάγιον ὄνομα, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν τε καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἅπαντας αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Fallitur ergo Tillemontius hist. eccl. T. VII. p. 731. sqq. dum Artemium valde suspicatur fuisse arianum.

66. Καὶ κλίνας τὰ γόνατα τρίτον, καὶ προσκυνήσας κατὰ ἀνατολὰς, προσηύξατο πάλιν λέγων· θεὲ ἐκ θεοῦ, μόνε

ἐκ μόνου, βασιλεῦ ἐκ βασιλέως, ὁ ἐν οὐρανοῖς ὢν καὶ καθεζόμενος ἐκ δεξιῶν τοῦ σὲ γεννήσαντος Θεοῦ καὶ πατρὸς, ὁ ἐπὶ γῆς πολιτευσάμενος διὰ τὴν πάντων ἡμῶν σωτηρίαν· ὁ στέφανος τῶν ὑπὲρ σοῦ εὐσεβῶς ἀθλούντων, ἐπάκουσόν μου τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου· καὶ μετ' εἰρήνης δέξαι μου τὴν ψυχὴν, καὶ ἀνάπαυσον αὐτὴν μετὰ τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων καὶ δοξασάντων τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, νῦν τε καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἅπαντας αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. Καὶ ἐγένετο αὐτῷ ἐξ οὐρανοῦ φωνὴ λέγουσα· Ἀρτέμιε, εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ χάρις τῶν ἰαμάτων σοι δεδώρηται· σπεῦδε τοίνυν τὸν δρόμον σου, καὶ τὸν ἀγῶνα τελείωσον· εἴσελθε μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ ἀπολάμβανε τὸ βραβεῖον τὸ ἡτοιμασμένον τοῖς ἁγίοις, καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ παράνομος βασιλεὺς πεσεῖται ἐν Περσίδι, σφάγιον γενησόμενον τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν οὓς ἐθεράπευεν καὶ οὓς ἐτίμα, τοιαύτην ἀντιμισθίαν παρ' αὐτῶν κομισάμενος, καὶ βασιλεύσει ἕτερος ἀντ' αὐτοῦ χριστιανικώτατος καὶ θεοφιλέστατος, καταθραύων καὶ κατασπῶν πάντα τὰ τῶν εἰδώλων σεβάσματα· ὁ δὲ λαὸς τοῦ Θεοῦ εὐφρανθήσεται, καὶ πᾶσαι ἐκκλησίαι ἐλευθερωθήσονται τῆς εἰδωλομανίας, καὶ βαθεῖα εἰρήνη τὴν οἰκουμένην ἅπασαν καταλήψεται, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ὑψωθήσεται καὶ μεγαλυνθήσεται ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης. Οὐ γὰρ ἔτι ἀρεῖ κεφαλὴν ἡ εἰδωλολατρεία, οὐδ' οὐ μὴ σχῇ χώραν ὁ σατανᾶς, τοῦ τὸν θεμέλιον τῆς ἐκκλησίας ἀναμοχλεῦσαι· πύλαι γὰρ ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.

67. Ταῦτα παρὰ τῆς θείας φωνῆς ἐνωτισθεὶς ὁ μα-

κάριος, καὶ πληροφορίαν λαβὼν τῶν μελλόντων πραγμάτων γενήσεσθαι, εὐχαρίστησε τε τῷ θεῷ, καὶ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης γενόμενος ἔμπλεως, ἔκλινε τὸν αὐχένα· καὶ προσελθὼν εἷς τῶν στρατιωτῶν, ἀπέτεμεν τὴν ἁγίαν αὐτοῦ κεφαλὴν, εἰκάδα ἐπέχοντος τοῦ ὀκτωβρίου μηνὸς, ἐν ἡμέρᾳ ἕκτῃ τῇ καλουμένῃ παρασκευῇ· οὗ τὸ μακάριον καὶ ἅγιον σῶμα ἐξῃτήσατο παρὰ τοῦ βασιλέως Ἰουλιανοῦ γυνή τις πιστὴ ὀνόματι Ἀρίστη, διάκονος ὑπάρχουσα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας· καὶ ἐπέτρεψε δοθῆναι αὐτῇ· ἣ καὶ ποιήσασα γλωσσόκομον καὶ σμυρνίσασα τὸ ἅγιον αὐτοῦ καὶ μακάριον σῶμα, καὶ πολυτίμοις ἀρώμασι καὶ μύροις εὐωδιάσασα, κατέθετο ἐν τῷ γλωσσοκόμῳ, καὶ ἀνέπεμψεν ἐν τῇ πανευδαίμῳ Κωνσταντίνου πόλει, ἐν τόπῳ ἐπισήμῳ καταθεμένη, ὡς βουλομένη οἶκον ἄξιον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Ἀρτεμίου, πρὸς τὸ σύναξιν ἐπιτελεῖσθαι εἰς μνημόσυνον τῆς ἀοιδίμου μαρτυρίας αὐτοῦ. Ταῦτα ἐπράχθη ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγίστῃ πόλει Συρίας, ἐπὶ Ἰουλιανοῦ, καίσαρος τοῦ ἐπικληθέντος παραβάτου, ἀνθυπατεύοντος Δουλκιτίου, καὶ τὴν ὕπαρχον διέποντος ἀρχὴν Σαλουστίου· ἐν τόπῳ καλουμένῳ Δάφνῃ, βασιλεύοντος ἐφ' ἡμᾶς τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

68. Ἐπεὶ δὲ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν ὡς ὁ παραβάτης Ἰουλιανὸς ἀπέστειλεν εἰς Ἱεροσόλυμα τοῦ τὸν ναὸν τῶν ἰουδαίων ἀνοικοδομήσασθαι, ὃν Οὐεσπεσιανὸς καὶ Τίτος ὁ τούτου υἱὸς μετὰ τῆς πόλεως καὶ τοῦτον καθεῖλον καὶ ἐνεπύρισαν, καθὼς προείρηκεν ὁ δεσπότης Χριστὸς περὶ αὐτοῦ πρὸς τοὺς θεηγόρους αὐτοῦ μαθητὰς, ὅτι οὐ μὴ μείνῃ λίθος ἐπάνω λίθου ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ· θέλων οὖν ὁ παράνομος τὰς

τοῦ Χριστοῦ φωνὰς ψευδεῖς ἀποδεῖξαι, ἐσπούδαζε μάλιστα τὸν ναὸν οἰκοδομεῖν, προστάξας ἐκ τῶν δημοσίων πραγμάτων τὲ καὶ χρημάτων ποιεῖσθαι πᾶσαν τὴν τῆς οἰκοδομῆς ἔξοδον· συνδραμόντων σὺν τῶν ἰουδαίων, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς χαρᾶς τοῦ ἔργου ἐναρξαμένων, καὶ τὴν τῶν θεμελίων τάφρον ἐξορυττόντων ἀργυραῖς ἄμμαις καὶ σκάφαις, καὶ τοὺς θεμελίους μέλλον καταβάλλεσθαι, σφοδροτάτη καταιγὶς ἐπελθοῦσα, τὸ κενωθὲν ἀντεχώννυ· ἀστραπῶν δὲ καὶ βροντῶν καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα συνεχῶς καταπεμπομένων, σεισμὸς ἐγγιζούσης λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἐγένετο, ὥστε πολλοὺς καὶ ὑπαίθρους μένοντας ἐναποψύξαι· καὶ πῦρ ἐκ τῶν ὀρυσσομένων θεμελίων ἐξενεχθὲν, πάντας τοὺς εὑρεθέντας ἐκεῖσε κατέφλεξεν· καταπεσεῖν δὲ καὶ πόλεις συνέβη τὰς περὶ Νικόπολιν, καὶ Νεάπολιν, Ἐλευθερόπολίν τε, καὶ Γάζαν, καὶ ἑτέρας πλείους· στοά τε τῆς Αἰλίας ἤγουν Ἱερουσαλὴμ, ἡ παρὰ τὴν συναγωγὴν τῶν ἰουδαίων πολλοὺς τῶν εἰρημένων κατενεχθεῖσα ἀνεῖλεν· πῦρ τὲ ἐκραγὲν ἀδήλως, πλείστους ἰουδαίων κατέκαυσεν· ἐγένετο δὲ καὶ σκότος κατὰ τοὺς τόπους ἐκείνους καὶ σεισμοὶ συνεχεῖς, πολλὰς φθορὰς ἐν πολλαῖς ἐργασάμενοι πόλεσιν.

69. Ὁ δὲ Ἰουλιανὸς ἀπάρας ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι, ἐπὶ τὴν Περσίδα γῆν ἐπορεύετο· καὶ τὴν Κτησιφῶντα πόλιν καταλαβὼν, ἐδόκει τί μέγα διαπραξάμενος ἔργον, ἐφ' ἕτερα μεταβαίνειν κρείττονα· ἔλαθεν δὲ αὐτὸν ἐξαπατηθεὶς ὁ παμμίαρος· ἔρωτα γὰρ διαβολικὸν τῆς εἰδωλομανίας ἐνκτησάμενος, καὶ ἐλπίσας διὰ μὲν τῶν ἀθέων θεῶν αὐτοῦ πολυχρόνιον τὴν βασιλείαν ἕξειν, καὶ νέον γενέσθαι Ἀλέξανδρον, περιγενέσθαι δὲ καὶ τῶν Περσῶν, καὶ τὸ τῶν χριστιανῶν ἐξαλείφειν εἰς ἅπαν

Philostorg. loc. cit.

γένος καὶ ὄνομα, ἐξέπεσε τῆς ὑπερηφάνου διανοίας· γέροντι γὰρ ἐντυχὼν πέρσῃ καὶ παρ' αὐτοῦ ἀπατηθεὶς, ὥστε τὰ βασίλεια τῶν περσῶν καὶ πάντα τὸν πλοῦτον ἀμογητὶ παραλήψεσθαι, ἐνέβαλεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν καρμανίτην ἔρημον εἰς ἀνοδίας καὶ βάραθρα καὶ εἰς ἐρήμους καὶ ἀνύδρους τόπους μετὰ παντὸς τοῦ στρατεύματος, καὶ δίψῃ καὶ λιμῷ πιέσας αὐτοὺς, καὶ πᾶσαν τὴν ἵππον ἐναποκτείνας, ὡμολόγησεν ὁ πέρσης ἑκουσίως αὐτοὺς πεπλανηκέναι, ὡς ἂν διαφθαρεῖεν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ μὴ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα πορθουμένην ὑπὸ τῶν ἐχθίστων θεάσαιτο· τοῦτον μὲν οὖν παραυτίκα μεληδὸν κατακόψαντες, τῷ θανάτῳ παρέπεμψαν· εὐθέως δὲ καὶ μετὰ τῆς τηλικαύτης ταλαιπωρίας, πίπτοντες ἄκοντες τῷ τῶν περσῶν στρατεύματι, καὶ συμβολῆς γεναμένης, αὐτὸς Ἰουλιανὸς τῇδε κἀκεῖ διατρέχων καὶ διαταττόμενος, περιπίπτει δόρατι, ὡς μέν τινες φάσκουσι, στρατιώτου· ὡς δὲ ἄλλοι, σαρακηνοῦ τῶν περσῶν· ὡς δ' ὁ χριστιανῶν ὁ ἀληθὴς καὶ ἡμέτερος [λόγος], τοῦ δεσπότου Χριστοῦ ἀντιταξαμένου αὐτῷ· τόξον γὰρ ἀθρόως ἀπὸ τοῦ ἀέρος ἐνταθὲν καὶ βέλος ἐπ' αὐτὸν ὡς ἐπὶ σκοπὸν ἀφιὲν, καὶ διὰ τῶν λαγόνων ὁρμῆσαν, διαμπερὲς ἔτρωσεν αὐτὸν εἰς τὰ ὑποχόνδρια· καὶ ἀνοιμώξας βαρύ τε καὶ δυσηχὲς, ἔδοξε τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ἑστάναι καὶ ἐπεγγελᾶν αὐτῷ· ὁ δὲ σκότους καὶ μανίας πλησθεὶς δεξάμενος τῇ χειρὶ τὸ ἴδιον αἷμα καὶ εἰς τὸν ἀέρα ῥάνας, πρὸς τῇ ἐκπνοῇ γενόμενος, ἀνέκραξε λέγων· νενίκηκας Χριστὲ, χορτάσθητι Γαλιλαῖε· καὶ οὕτως τὸν ἔχθιστον θάνατον καταλαβὼν, κατέστρεψε τὸν βίον, τοὺς αὐτοῦ θεοὺς πολλὰ λοιδορησάμενος.

70. Τοῦ δὲ παραβάτου πεσόντος ἐν τῷ μεταιχμίῳ τοῦ

στρατοπέδου, Ἰοβιανὸς ἀναγορεύεται βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ στρατοπέδου· καὶ σπονδὰς πρὸς τὸν πέρσην εἰρηνικὰς ποιησάμενος, τὴν Νίσιβιν παραδοὺς τοῖς πέρσαις ἄνευ τῶν οἰκητόρων, ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν· ὁ γὰρ στρατὸς λιμῷ καὶ λοιμῷ διεφθείρετο· ἐλθὼν δὲ αὐτὸς ἐπὶ τῆς τῶν ῥωμαίων γῆς, τῇ τῶν ἀνομοιητῶν αἱρέσει προσετέθη, ἤγουν εὐνομιανῶν· φθάσαντος δὲ αὐτοῦ τὴν γαλατικὴν ἐπαρχίαν, αὐτόθι ἐν Δαδαστάναις ἔν τινι χωρίῳ οὕτω καλουμένῳ, ἄφνω καταστρέφει τὸν βίον· καὶ μένει ὁ λαὸς ἀβασίλευτος, ἡμέρας τεσσαράκοντα, ἄχρις οὗ ἐλθόντες ἐν Νικαίᾳ, Οὐαλεντινιανὸν ἀνηγόρευσαν· ὁ δὲ Οὐαλεντινιανὸς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν ἀναγορεύει βασιλέα τῇ πρὸ πέντε καλανδῶν μαρτίων, μετὰ τριάκοντα καὶ δύο ἡμέρας τῆς αὐτοῦ βασιλείας· Οὐαλεντινιανῷ τοίνυν ἐντυχόντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς καθαρᾶς καὶ ὀρθῆς πίστεως, ᾐτήσαντο γένεσθαι σύνοδον· καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς· ὅτι ἐμοί μὲν ὁ θεὸς ἔδωκεν ἄρχειν τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, ὑμῖν δὲ τῶν ἐκκλησιῶν· ἐγὼ τοίνυν εἰς τοῦτο τὸ πρᾶγμα οὐδὲν ἔχω· ὅπου οὖν δοκεῖ ὑμῖν συνελθόντες, τὴν σύνοδον ποιήσατε· ταῦτα οὖν ἔτι ὀρθὸν ἔχων τὸ φρόνημα καὶ μήπω διαφθαρὲν ἔφη· συναχθέντες οὖν οἱ ἐπίσκοποι ἐν Λαμψάκῳ, πόλις δὲ ἔτι τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀνακεφαλαιοῦνται τὰ τῆς πίστεως ὀρθὰ δόγματα· καὶ παραθέντες τὴν πίστιν Λουκιανοῦ τοῦ μάρτυρος, ἀναθεμάτισαν μὲν τὸ ἀνόμοιον, ὑπογράψαντες τῇ πίστει τῇ προεκτεθείσῃ ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ, καὶ εἰς πάσας τὰς ἐκκλησίας διεπέμψαντο· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα.

Philostor. fragm. lib. 8.

* *Quae est apud Surium die XX. octob. latina S. Artemii passio, ea ex hac graeca sumpta fuit, multis tamen detractis initio et in fine, nec non in medio, partibus.*

EDITORIS MONITUM

DE SEQUENTIBUS EXCERPTIS.

Nicetae choniatae, saeculis Christi XII. et XIII. clari, Thesaurus orthodoxae fidei, ab eo post occupatam a Latinis Constantinopolim in exilio compositus, satis philologis notus erat. Nam et Montfauconius in graeca palaeographia, et Fabricius B. G. T. VI. ed. vet., nec non in nov. T. VII; item Bandinius in codd. gr. laurent. T. I, et in monum. eccl. gr. T. III; Cavaeus insuper aliique, doctum hoc atque exoptatum Nicetae opus commemoraverunt. Bene tamen de eo prae ceteris meriti sunt Montfauconius, qui XXVII. librorum (id est totius operis) argumenta protulit, ex eoque Fabricius repetivit; multoque magis Petrus Morellius, a quo quinque priores libri latine vulgati fuerunt; denique Bandinius qui in monum. indicem auctorum operumque contexuit, quibus Nicetas in Thesauro utitur.

Quae quum ita se haberent, dolui equidem tam utilis operis vix coeptam, et quidem latine tantummodo, editionem; neque tamen me ipsum vel vires vel otium hortabantur, ut tantum onus laboremque susciperem; quamquam in mss. codicibus (mirum dictu!) ipsissimum Morellii apographum graece et latine ad nos e Gallia olim delatum vidi, cuius is, ut dixi, nonnisi minimam partem edidit; eiusdem vero operis longe antiquius exemplar nanciscebar in bombycinis chartis paulo post auctoris aetatem scriptum, sed multo strictius ac more excerptorum, cuiusmodi alterum codicem bibliotheca bodleiana retinet, teste Fabricio. Decrevi itaque notabiliora saltem excerpta ex vaticanis codicibus graece excitare, capto initio a morellianae editionis fine, nimirum a sexto libro, qui, ut cognoscimus ex Montfauconii summariis, in Macedonii praesertim haeresi versabatur.

EX THESAURO ORTHODOXAE FIDEI

NICETAE CHONIATAE

EXCERPTA.

ΠΕΡΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΟΥ.

1. Ἐντεῦθεν δὲ τὴν περὶ τὸν πνευματομάχον Μακεδόνιον τῷ λόγῳ δοῦναι προθέμενος ἀρχὴν, ἀναγκαῖον καὶ ταῦτα προδιηγήσασθαι οἴομαι, ὡς ἄξια τοῦ ἐπίστασθαι τοῖς φιλίστορσι, μηδὲ τοῖς ῥηθησομένοις ἐπίπαν ἀσυναφῆ· ὁ γάρ τοι πολλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δηλωθεὶς λόγοις Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας πάντα τρόπον τοῖς ὀρθοδόξοις ἀντιτιθέμενος, πρῶτον μὲν ἐπεβούλευσεν, ὡς εἰρήκαμεν, Εὐσταθίῳ τῷ Ἀντιοχείας, καὶ καθεῖλε τοῦτον ἐκ διαβολῆς· Ἀλεξάνδρου δὲ τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας μετὰ μῆνας πέντε τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου πρὸς Θεὸν ἐκδημήσαντος, διεδέξατο τὰ προέδρια Ἀθανάσιος· ἐπειράθησαν οὖν ὁ τοῦ Εὐσεβίου χορὸς δι' ἐπιστολῶν πείθειν αὐτὸν ἵν' ἐς κοινωνίαν δέξηται τὸν Ἄρειον· ὡς δ' οὐκ εἶξε ταῖς παρακλήσεσι, τοιόνδε τί μηχανῶνται· Μελίτιος ὁ τῆς Λύκων ἐπίσκοπος, ὃν ἐν Νικαίᾳ κατέκρινε σύνοδος, ἐκλείπων τὸν βίον, Ἰωάννην τινὰ τῶν αὐτῷ συνήθων ἀνθ' ἑαυτοῦ κατέστησεν ἐπίσκοπον παρὰ τὸ δόγμα τῶν ἐν Νικαίᾳ· τοὺς τοίνυν τὰ Ἰωάννου φρονοῦντας ὑπελθόντες οἱ περὶ Εὐσέβιον, ἔπεισαν Ἀθανασίου κατηγορῆσαι· καὶ κατηγόρησαν ὡς οὐ κανονικῶς ἐχειροτονήθη, καὶ ὡς χιτωνίων λινῶν φόρον αἰγυπτίοις ἐπέβαλε, καὶ γύναιον ἔφθειρε, καὶ τῷ κρατοῦντι ἐπιβουλεύων Φι- Cod. pag. 162.

λουμένῳ τινὶ τῶν βασιλικῶν θεραπόντων ἔπεμψε λάρνακα χρυσίου, καὶ τὴν ἐξ Αἰγύπτου σιτοπομπίαν ἐκώλυσε, καὶ Ἀρσενίου τινὸς ἐκτεμὼν τὴν χεῖρα γοητείας ἕνεκεν εἶχεν.

2. Διὰ ταῦτα τοίνυν ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης σύνοδον ὁ βασιλεὺς ἀθροισθῆναι προσέταξεν· Ἀθανασίου δὲ ἀναβαλλομένου, διὰ τὸν Εὐσέβιον τὸν Παμφίλου τῇδε ἐπισκοποῦντα φίλον εἶναι καὶ συνεργὸν Εὐσεβίῳ τῷ Νικομηδείας, πάλιν οἱ Μελιτιανοὶ κατηγόρησαν αὐτοῦ ὡς μυστικὸν ποτήριον ἐν τῷ Μαρεώτῃ συνέτριψε, καὶ ἐπισκοπικὸν καθεῖλε θρόνον, καὶ ἕτερα τινὰ εἰργάσατο τῶν ἀπειρημένων· ἐπέτρεψε τοίνυν ὁ βασιλεὺς ἐν Τύρῳ γενέσθαι σύνοδον, καὶ γενομένης αὐτῆς, Ἀθανάσιος ἐνίκησε κατὰ κράτος· οἱ δὲ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ ἐπίσκοποι μᾶλλον αὐτοῦ κατεψηφίσαντο· εἶτα καὶ εἰς τὸν Μαρεώτην ἔπεμψαν, χώραν τινὰ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπώνυμον Μαρείας τῆς λίμνης· ἦσαν δὲ οἱ πεμφθέντες Θεόγνις ὁ Νικαίας, καὶ Μάρις ὁ Χαλκηδόνος, Θεόδωρος Περίνθου ἤτοι Ἡρακλείας, Νάρκισος Νερωνιάδος, Οὐάλης Μούρσης, Οὐρσάκιος Σιγγηδόνος, Μακεδόνιος Μοψουεστίας, οἳ καὶ ζητήσαντες τὰ περὶ τῆς τοῦ μυστικοῦ ποτηρίου συντριβῆς, καὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου, τὰ μὲν ἀληθῆ παρῆλθον, ἐπλάσαντο δὲ καὶ αὐτοὶ τὰ ψευδῆ, καὶ καθήρησαν ὡς ἐνόμισαν Ἀθανάσιον, δεξάμενοι καὶ αὐτὸν Ἀρσένιον, οὗ ἔλεγον ἐκκεκόφθαι τὴν χεῖρα· ὃς πρότερον τῆς Μελιτιανῶν θρησκείας ἐπίσκοπος ὢν, τηνικαῦτα παρ' αὐτοῖς ὡς τῆς Ὑψηλιτῶν ἐπίσκοπος πόλεως ὑπέγραφε κατὰ Ἀθανασίου.

3. Ἐν τούτῳ δ' ἐξεργασθέντος τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ περὶ τὸν τοῦ κρανίου χῶρον ὃς μέγα προσαγορεύεται

μαρτύριον, ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς τοὺς ἐν Τύρῳ συνειλεγμένους ἐπισκόπους καταλαβεῖν τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸν τοιοῦτον καθιερῶσαι ναόν· τηνικαῦτα δὲ καιρὸν εὑρόντες οἱ ἀρειανόφρονες ἐσπούδασαν ἐν Ἱεροσολύμοις γενέσθαι σύνοδον, καὶ κοινωνίας μεταδοῦναι Ἀρείῳ καὶ Εὐζωΐῳ· πείσαντες τοίνυν τὸν βασιλέα διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἀδελφῆς Κωνσταντίας καὶ τοῦ προσῳκειωμένου ταύτῃ πρεσβυτέρου ἀρειανοῦ, παρεσκεύασαν αὐτὸν θεάσασθαι Ἄρειον καὶ Εὐζώϊον, οὓς ἰδὼν καὶ ὑπολαβὼν παραπλησίως τοῖς ἐν Νικαίᾳ δοξάζειν, ἔπεμψε πρὸς τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις συνελθόντας, γράψας φιλάνθρωπον ἐπ' αὐτοῖς ἐνεχθῆναι ψῆφον, εἰ ὀρθῶς φανεῖεν δοξάζοντες· καιροῦ τοίνυν δραξάμενοι οἱ ἀρειανοὶ ἐδέξαντο τούτους, καὶ αὐτῷ βασιλεῖ καὶ τοῖς ἁπανταχοῦ ἐπισκόποις ἔγραψαν ὀρθοδόξους ὑπάρχειν αὐτούς.

4. Τούτων οὕτω πραττομένων, Ἀθανάσιος ἐκ Τύρου φυγὼν εἰς Κωνςαντινούπολιν ἦλθεν· οὗ τῆς δεήσεως ἀκούσας ὁ βασιλεὺς μὴ δικαίως κριθῆναι λέγοντος, ἔγραψε τοῖς ἐν Τύρῳ συναθροισθεῖσι τηνικαῦτα, καταλαβεῖν πρὸς αὐτὸν, ὡς ἂν ἐπ' ὄψεσιν αὐτοῦ δοκιμασθείη τὰ κατὰ Ἀθανασίου· καταλαβόντων οὖν αὐτῶν, Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας ἰσχυρίζετο δικαίαν τὴν ἐπὶ Ἀθανάσιον γενέσθαι ψῆφον, μάρτυρας παρῆγε Θεόγνιν καὶ Μάριν καὶ Θεόδωρον καὶ Οὐάλεντα καὶ Οὐρσάκιον· ὁ δὲ βασιλεὺς εἴτε ἀληθῆ πιστεύσας εἶναι τὰ λεγόμενα, εἴτε ὁμονοήσειν ὑπονοήσας τοὺς ἐπισκόπους, ἵν' ἐκ ποδῶν γένοιτο Ἀθανάσιος, προσέταττε ἀπενεχθῆναι τοῦτον εἰς Τρίβεριν τῶν πρὸς δύσιν Γαλατῶν· καὶ ὁ μὲν ἀπήχθη, καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς Κωνσταντίνου τελευτῆς.

5. Ὁ δὲ Ἄρειος μετὰ τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις σύνοδον, ἧκεν

εἰς Αἴγυπτον· μὴ κοινωνούσης δὲ αὐτῷ τῆς ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας, πάλιν ἀνῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· καὶ οὕτως ἔργον ἐγένετο τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ ἱεροῦ προσευχῆς· μετὰ δὲ ταῦτα νεωτερίζειν φανερῶς οἱ περὶ Εὐσέβιον ἤρξαντο περὶ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληλυθότων, καὶ ἐκβάλλειν ἐγγράφως τὸ ὁμοούσιον· σύνοδον οὖν ἀθροισθῆναι παρασκευάσαντες ἐν Κωνσταντινουπόλει καθεῖλον καὶ πεμφθῆναι πρὸς ὑπερορίαν ἔσπευσαν τοὺς τοῦ ὁμοουσίου κήρυκας, Ἀσκληπᾶν ἐπίσκοπον Γάζης, καὶ Κλιμάτιον Ἀνταράδου, ἕτερον Κλιμάτιον Πάλτου, Ἐφρατίωνα Βαλανέων, Κῦρον Βεῤῥοίας, Δομνίωνα Σιρμίου, Ἑλλάνεον Τριπόλεως, Ἄρειον Πετρῶν τῆς Παλαιόνης, καὶ Ἀστέριον Πετρῶν τῆς Ἀῤῥαβίας, Ὀλύμπιον Αἴνου, Θεόδουλον Τραϊνουπόλεως, Βινκέντιον Καπύης, Ἐφράταν Ἀγριππίνης, Εὐτρόπιον Ἀδριανουπόλεως, οὗ διάδοχος Λούκιος, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸν εἰρημένον Μάρκελλον τῆς Ἀγκύρας καθῄρησαν, ὑπερφυῶς γὰρ ἐχαλέπαινον αὐτῷ, οἷα μήτε ἐν τῇ κατὰ Φοινίκην συνόδῳ τοῖς ὑπ' αὐτῶν ὁρισθεῖσι κατὰ Ἀθανασίου συνθεμένῳ, μήτε τοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπὶ Ἀρείῳ, μήτε τῆς καθιερώσεως τοῦ μεγάλου μαρτυρίου μετασχόντι, δι' ἀποφυγὴν τῆς πρὸς αὐτοὺς κοινωνίας· καὶ ταῦτα μὲν ἔτι τοῦ μεγάλου περιόντος Κωνσταντίνου.

6. Τελευτήσαντος δ' ἐκείνου, καὶ τῆς ἀνὰ τὴν ἕω βασιλείας εἰς Κωνστάντιον περιςάσης, ἔσχε μᾶλλον ἐπίδοσιν τὰ τῶν ἀρειανῶν· ὁ γάρ τοι πρεσβύτερος ἐκεῖνος ὃν ἀρειανόφρονα ὄντα Κωνσταντίνῳ συνέστησεν ἡ αὐτοῦ ἀδελφὴ, γέγονε καὶ Κωνσταντίῳ κεχαρισμένος οἷα τὰς τοῦ Κωνσταντίνου διαθήκας ἀποδώσας αὐτῷ· συνήθης οὖν ἐντεῦθεν καὶ τῇ βασιλίδι γενόμενος καὶ τοῖς ἐν δυνάμει θαλαμηπόλοις

εὐνούχοις, ὧν Εὐσέβιος ὁ ἐπαινέτης Ἀρείου προειστήκει σφόδρα συνεκρότει τοὺς ἀρειανούς· ἐν τούτῳ δὲ Ἀθανάσιος ἐκ τῶν Γαλλίων ἐπανῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐπιτρέψαντος αὐτῷ τὴν κάθοδον, καὶ γράμματα δόντος πρὸς τοὺς ἀλεξανδρεῖς Κωνσταντίνου τοῦ ὁμωνύμου τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ παιδὸς αὐτοῦ, ὃς ἦρχε τῶν πρὸς ἑσπέραν Γαλατῶν.

7. Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου τὸν βίον λιπόντος, διεδέξατο τὴν ἐν τῇ Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ἐπισκοπὴν Ἀκάκιος· οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καὶ Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς πόλεμον ἐπαγαγὼν τῷ ἰδίῳ ἀδελφῷ Κώνσταντι, κτείνεται παρὰ τῶν ἐκείνου στρατηγῶν ἐν Ἀκυλίᾳ· τότε δὲ καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως τελευτήσαντος, προεβλήθησαν παρὰ μὲν τῶν ἀρειανῶν Μακεδόνιος, παρὰ δὲ τῶν ὀρθοδόξων Παῦλος, παρὰ γνώμην τοῦ Νικομηδείας ἐπισκόπου Εὐσεβίου, καὶ Θεοδώρου τοῦ τῆς ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας, οἷς ὡς γείτοσι ἡ χειροτονία διέφερεν· ἐπὶ τούτοις οὖν ὀργισθεὶς Κωνστάντιος, παραγέγονεν εἰς Βυζάντιον, ἦν γὰρ ἀπόδημος τηνικάδε, καὶ σύνοδον καθίσας παρέδωκεν Εὐσεβίῳ τῷ Νικομηδείας τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, δευτέραν ταύτην μετατεθέντι μετάθεσιν· ἐπὶ τούτου συνεθροίσθησαν εἰς Ἀντιόχειαν τὴν μεγάλην ἐνενήκοντα καὶ ἑπτὰ ἐπίσκοποι, ὧν εἰσὶ καὶ οἱ φερόμενοι κάνονες· ἠθροίσθησαν δὲ προφάσει μὲν ἐπὶ καθιερώσει τῆς ἐκεῖ νεουργηθείσης ἐκκλησίας, ἣν ἤρξατο μὲν οἰκοδομεῖν Κωνσταντῖνος, ἐξειργάσατο δὲ Κωνστάντιος· ὡς δὲ τὸ ἀποβὰν ἔδειξεν, ἐπὶ μεταποιήσει τῶν ἐν Νικαίᾳ δοξάντων.

8. Ἡγοῦντο δὲ τῆς συνόδου ταύτης Εὐσέβιος Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἀπὸ Νικομηδείας μετατεθεὶς, Ἀκάκιος Και-

σαρείας τῆς κατὰ Παλαιστίνην, Πατρόφιλος Σκυθοπόλεως, Θεόδωρος Πειρίνθου, Εὐδόξιος Γερμανικείας, Διαύσιος Καισαρείας Καππαδοκίας, καὶ Γεώργιος Λαοδικείας τῆς παρὰ Σύρους· Μάξιμος δὲ ὁ μετὰ Μακάριον Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος γεγονὼς ἐπίτηδες ἀπέφυγε ταύτην τὴν σύνοδον, μεταμελόμενος καθότι ἀπατηθεὶς ἐγένετο σύμψηφος τοῖς Ἀθανάσιον καθελοῦσιν ἐν Τύρῳ· ὑπὸ τούτων οὖν τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ συνεληλυθότων πρὸς τῇ διαστροφῇ τοῦ δόγματος Ἀθανασίου καταψηφισαμένων, προεβλήθη Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος Εὐσέβιος ὁ ἐξ Ἐδέσης μὲν τῆς Ὀσροηνῶν ὑπάρχων, γενόμενος δὲ ὕστερον Ἐμέσης ἐπίσκοπος, ὃς καὶ διεβάλλετο ἀσκεῖσθαι τῆς ἀστρονομίας τὸ ἀποτελεσματικὸν καλούμενον μέρος· παραιτησαμένου δὲ τοῦ Εὐσεβίου τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐπετράπη ὁ Γρηγόριος τῶν Ταρβασθηνῶν, ἐφ᾽ ᾧ χαλεπήναντες οἱ ἀλεξανδρεῖς, τὴν ὁμώνυμον Διονυσίου τοῦ τῆδε ἐπισκοπήσαντος ἐκκλησίαν ἐνέπρησαν· καὶ Ἀθανάσιος μὲν φυγὼν, εἰς Ῥώμην ἀφίκετο.

9. Μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ τελευτήσαντος Εὐσεβίου, ἀντεποιήσαντο πάλιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Παῦλος καὶ Μακεδόνιος. Κωνστάντιος δὲ τοῦτο μαθὼν ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐπέτρεψεν Ἑρμογένει τῷ στρατηλάτῃ πρὸς τὰ θράκια πεμπομένῳ μέρη, ὁδοῦ πάρεργον ποιῆσαι τὸ ἐξωθῆσαι Παῦλον τῆς ἐκκλησίας· οὗ παραγενομένου καὶ στρατιωτῇ χειρὶ χρησαμένου, ἐστασίασε τὸ πλῆθος, καὶ αὐτὸν σύραντες ἐπέκτειναν· πυθόμενος δὲ τὸ γεγονὸς Κωνστάντιος, κατέλαβε τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ τὸν μὲν Παῦλον ἐξήλασε, τὴν δὲ πόλιν ἐζημίωσεν, ἀφελὼν τοῦ σιτηρεσίου τοῦ παρασχεθέντος ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὑπὲρ τὰς τέσσαρας μυριάδας· ὀκτὼ γὰρ ἐγγὺς μυριάδες ἐχορηγοῦντο πρότερον σί-

του τοῖς πολίταις ἑκάστου ἔτους ἐκ τῶν κομιζομένων ἀπ' Αἰγύπτου τῷ δήμῳ φέρων. Μακεδόνιον δὲ τῆς πόλεως τέως ἐπίσκοπον οὐκ ἐποίησεν, ἀλλ' εἴασεν αὐτὸν ἐν τῇ λεγομένῃ ἐπὶ Παῦλον ἐκκλησίᾳ συνάγειν, ἐν ᾗ καὶ ἐχειροτονήθη· καὶ οὕτως αὐτὸς μὲν ἀνέζευξεν εἰς Ἀντιόχειαν· Παῦλος δὲ τὴν Ῥώμην κατέλαβεν.

10. Περὶ δὲ τῶν κατ' Ἀλεξάνδρειαν συμβεβηκότων, Θεοδώριτος μὲν ἄλλως ἱστορεῖ· φησὶ γὰρ, μετὰ τὴν Ἀθανασίου φυγὴν ἐπισκοπῆσαι Γρηγόριον ἄχρι τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου· μετὰ δὲ τὴν σύνοδον ταύτην, τὸν μὲν Γρηγόριον ἀναιρεθῆναι παρὰ τῶν ἀλεξανδρέων, ἐπανελθεῖν δὲ πάλιν τὸν Ἀθανάσιον εἰς τὸν οἰκεῖον θρόνον διὰ γραμμάτων Κώνσταντος τοῦ ἐν Ῥώμῃ βασιλεύοντος· ἐπεὶ δὲ Κώνστας ἐτελεύτησεν, αὖθις φυγεῖν Ἀθανάσιον, καὶ προβεβλῆσθαι παρὰ τῶν ἀρειανῶν Γεώργιον τὸν καππαδόκην, μυρία κακὰ τοῖς τὰ Ἀθανασίου φρονοῦσιν ἐνδείξασθαι, καί τινας τῶν ἀπ' Αἰγύπτου καὶ Λιβύας ἐπισκόπων ἐξορίσαι, Γάϊον Παραιτονίου, Ἄγαθον Φραγώνεως καὶ μέρους Ἐλεαρχίας τῆς Αἰγύπτου, Ἀμμώνιον Παχνεμούνεως καὶ τοῦ λοιποῦ μέρους τῆς Ἐλεαρχίας, Ἀγαθοδαίμονα Σχεδέας καὶ Μενελαΐτου, Δρακόντιον Ἑρμουπόλεως μικρᾶς, Ἀδέλφιον Ὀνούφεως, Παφνούτιον Σάεως, ὧν καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῇ ὑπὲρ τῆς φυγῆς αὐτοῦ ἀπολογίᾳ μέμνηται· καὶ πρὸς τούτοις Ἀμμώνιον ἕτερον, Μωϊον, Φίλωνα, Ἑρμῆν, Πλήνιον, Ψενέσιριν, Ἄγαμφον, Μάρκον, Νειλάμμωνα, Μάρκον ἕτερον, Ἀθηνόδωρον, καὶ πρεσβυτέρους Ἱέρακα καὶ Διόσκορον· οὕτως μὲν οὖν Θεοδώριτος· Σωκράτης δὲ καὶ Σωζόμενος φασὶν, ὅτι εὐθὺς μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι Παῦλον, καὶ ἀναζεῦξαι Κωνστάντιον εἰς

Ἀντιόχειαν, οἱ ἀρειανίζοντες μετέστησαν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας Γρηγόριον, ὡς οὔτε Ἀλεξανδρεῦσι καταθύμιον, καὶ ὡς ἀμελῆ πρὸς σύστασιν τοῦ οἰκείου δόγματος· ἀντὶ δὲ τούτου, Γεώργιον ἔπεμψαν, ὃς ἐκ Καππαδοκίας μὲν ὥρμᾶτο, δόξαν δὲ περὶ τὴν ἀρειανὴν θρησκείαν ἐκέκτητο.

11. Ἐν τούτῳ δὲ τὴν Ῥώμην, ὡς ἔφαμεν, κατέλαβον Ἀθανάσιος καὶ Παῦλος, ἀλλὰ καὶ Μάρκελλος ὁ Ἀγκύρας, καὶ Ἀσκληπᾶς ὁ Γάζης, ὃν οἱ ἀρειανοὶ διαβαλόντες ὡς θυσιαστήριον καταστρέψαντα, καθεῖλον, καὶ ἀντ' αὐτοῦ Κεντιανὸν ἐχειροτόνησαν· πρὸς δὲ καὶ Λούκιος ὁ Ἀδριανουπόλεως ἐπ' ἄλλῳ τινὶ κατηγορηθείς· ὁ δὲ Ῥώμης ἐπίσκοπος Ἰούλιος ὁμονοοῦντας τούτους εὑρὼν τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ, εἰς κοινωνίαν προσήκατο, καὶ τοῖς ἀνὰ τὴν ἕω πᾶσιν ἐπισκόποις ἔγραψεν ἀποδοῦναι μὲν αὐτοῖς τοὺς ἰδίους θρόνους, πέμψαι δέ τινας εἰς ῥητὴν ἡμέραν τοὺς ἐλέγξοντας αὐτοὺς δικαίως ἐκβεβλημένους· τούτοις θαῤῥήσαντες τοῖς γράμμασιν οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀθανάσιον, ἕκαστος τὸν ἑαυτοῦ κατέλαβε θρόνον· οἱ δὲ τὰς ἐπιστολὰς δεξάμενοι, χαλεπῶς ἤνεγκαν· καὶ συλλεγέντες εἰς Ἀντιόχειαν, Ἰουλίῳ μὲν ἀντέγραψαν * ὡς οὐ δεῖ κανονίζεσθαι παρ' αὐτοῦ τοὺς τῆς ἀνατολῆς ἐπισκόπους, εἰ βούλοιντό τινας ἐξελαύνειν τῶν ἐκκλησιῶν, ὅτι μηδὲ οἱ τῆς ἀνατολῆς ἀντεῖπον ὅτε Ναύατον ἐξήλασαν οἱ τῆς δύσεως. Κωνστάντιον δὲ παρώτρυναν κατὰ Ἀθανασίου καὶ Παύλου· καὶ ὃς ἔγραψεν ἀπ' Ἀντιοχείας τῷ ἐπάρχῳ Κωνσταντινουπόλεως Φιλίππῳ Παῦλον μὲν ἐξελάσαι τῆς πόλεως, Μακεδονίῳ δὲ παραδοῦναι τὴν ἐκκλησίαν· ὁ μὲν οὖν Παῦλος εὐθὺς ἐξηλάθη· Φίλιππος δ' ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἠπείγετο, σύνθρονον ἐπὶ τοῦ ὀχήματος ἔχων τὸν Μακεδόνιον· παρείπετο δὲ τούτοις καὶ χεὶρ

* responsum arianorum.

στρατιωτικὴ ξιφήρης· πλήθους δὲ πολλοῦ παρόντος, καὶ τῷ ἐπάρχῳ καὶ τῷ Μακεδονίῳ παρόδου μὴ γινομένου, ὑπέλαβον οἱ στρατιῶται τοὺς ὄχλους ἀνθίστασθαι· καὶ λοιπὸν πολλοὺς μὲν αὐτοὶ τοῖς ξίφεσιν ἀνεῖλον, πολλοὶ δὲ καὶ ὑπ' ἀλλήλων συνεπατήθησαν· καὶ ἀπέθανον ὡς λέγεται περὶ τοὺς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα καὶ τρισχιλίους· ἐπὶ τοιούτοις μὲν οὖν κατορθώμασι Μακεδόνιος παρὰ τοῦ ἐπάρχου ἐνεθρονίσθη.

12. Ἀθανάσιος δὲ τὴν ἐπιβουλὴν Κωνσταντίου δείσας, θανάτῳ γὰρ ζημιοῦν αὐτὸν ἠπείλησεν, εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο· καὶ Παῦλος εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἀπενεχθεὶς, ὅθεν καὶ τοὺς προγόνους ἔχειν ἐλέγετο· καὶ τὴν μὲν ἕω φεύγειν ἐπιτραπεὶς, Ἰλλυρικῆς δὲ καὶ τῆς ἐπέκεινα γῆς ἐπιβαίνειν οὐ κωλυθεὶς, ἀπαίρειν εἰς Κόρινθον προεφασίσατο, καὶ τὴν Ῥώμην κατείληφε καὶ αὐτός· ἀναδιδάξαντος οὖν Ἰουλίου τὸν βασιλέα Κώνσταντα τὰ περὶ αὐτῶν, ἔγραψεν ἐκεῖνος τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίῳ πέμψαι τινὰς τῶν ἐπισκόπων ἀπολογησομένους περὶ τῆς τούτων καθαιρέσεως· ἐπέμφθησαν οὖν Νάρκισσος Εἰρηνουπόλεος, Θεόδωρος ὁ Ἡρακλείας, Μάρις ὁ Χαλκηδόνος, καὶ Μάρκος ὁ Ἀρεθούσης· οἱ τὴν μὲν ἐν Ἀντιοχείᾳ παρ' αὐτῶν ἐκτεθεῖσαν ἀπέκρυψαν πίστιν, ἑτέραν δ' ἐκάττυσαν ἀπᾴδουσαν ὅλως τῇ ἐν Νικαίᾳ· καὶ ταύτην τῷ βασιλεῖ Κώνσταντι δεδωκότες, καὶ περὶ ὧν ἐβούλοντο μηδὲν ἀνύσαντες, ὑπέστρεψαν ἄπρακτοι· μετὰ δὲ τριετῆ χρόνον, ἑτέραν οἱ τῆς ἕω συντάξαντες πίστιν, ἣν καὶ μακρόστιχον ἔκθεσιν ὠνόμασαν, ἔπεμψαν τοῖς ἀνὰ τὴν δύσιν δι' Εὐδοξίου τοῦ Γερμανικείας, καὶ Μακεδονίου τοῦ Μοψουεστίας, ἐν ᾗ μνήμην μὲν οὐσίας οὐκ ἐποιήσαντο θεοῦ, ἀπεκήρυξαν δὲ τοὺς ἐξ οὐκ ὄντων λέγοντας τὸν υἱὸν τοῦ

θεοῦ, καὶ ὅτι ἦν ὅτε οὐκ ἦν· πρὸς δὲ, καὶ τοὺς σαβελλιανοὺς, οὓς ὀνομάζουσι ῥωμαῖοι πατροπασσίμους, ὡς τὸν πατέρα συγχέοντας εἰς υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ ποτὲ μὲν αὐτὸν πατέρα, ποτὲ δὲ υἱὸν, ποτὲ δὲ πνεῦμα ὀνομάζοντας· τὸ γὰρ χύδην καὶ ἀδιακρίτως, πάσσιμον ἡ ῥωμαϊκὴ λέγει φωνή· ταύτην δὲ τὴν πίστιν μὴ παραδεξαμένων τῶν δυτικῶν, ἀλλ' εἰπόντων ἀρκεῖσθαι τοῖς ἐν Νικαίᾳ δόξασιν, ἔγραψε πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὁ Κώνστας ἀξιῶν ἀποδοθῆναι τοῖς περὶ Ἀθανάσιον τοὺς οἰκείους θρόνους.

13. Ὡς δὲ οὐδὲν ἠνύετο πλέον, ἔδοξε γνώμῃ τῶν δύο βασιλέων ἀθροισθῆναι σύνοδον ἐν Σαρδικῇ τῇ πόλει· καὶ ἠθροίσθησαν κατὰ μὲν Θεοδώριτον πεντήκοντα καὶ διακόσιοι ἐπίσκοποι· κατὰ δὲ Σωκράτην καὶ Σωζόμενον, ἐκ μὲν τῶν ἑσπερίων μερῶν περὶ τοὺς τριακοσίους· ἐκ δὲ τῶν ἑώων ἓξ καὶ ἑβδομήκοντα· οἷς συνηριθμεῖτο καὶ Σαβῖνος ὁ τοῦ ἐν Ἡρακλείᾳ τῆς Θράκης μακεδονιανῶν ἐπίσκοπος, καὶ Ἰσχύρας ἐπιτραπεὶς τὴν τοῦ Μαρεώτου ἐπισκοπὴν παρὰ τῶν ἀπεχθανομένων τῷ Ἀθανασίῳ· καὶ οἱ μὲν δυτικοὶ κατ' αὐτὴν τὴν Σαρδικὴν συνῆλθον, οἱ δὲ ἀνατολικοὶ καταλαβόντες τὴν Φιλιππούπολιν ἐδήλωσαν αὐτοῖς ὡς οὐκ ἄλλως εἰς λόγους ἐλθεῖν αὐτοῖς ἐθέλουσιν, εἰ μὴ τοὺς περὶ Ἀθανάσιον ἀπελάσουσι τοῦ συνεδρίου καὶ τῆς κοινωνίας ὡς καθῃρημένους· τῶν δὲ μὴ ἀνεχομένων, ἐκεῖνοι συνήδρευσαν ἀλλήλοις ἐν αὐτῇ τῇ Φιλιππουπόλει, καὶ καθεῖλον ὡς ἐνόμισαν Ἰούλιον μὲν τῆς Ῥώμης, ὡς ἄρξαντα τῆς πρὸς Ἀθανάσιον καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν κοινωνίας, Ὅσιον δὲ τὸν Κορδούβης διά τε τὴν αὐτὴν αἰτίαν, καὶ ὅτι φίλος ἐγένετο Παυλίνῳ καὶ Εὐσταθίῳ τοῖς ἡγησαμένοις τῆς Ἀντιοχείας, Μαξιμῖνον δὲ Τριβέρεως ὡς πρῶτον Παύλῳ κοινωνήσαντα,

Πρωτογένην δὲ τῆς Σαρδικῆς ὡς ὑπερμαχοῦντα Μαρκέλλου τοῦ πρότερον ὑπ' αὐτοῦ καταψηφισθέντος, Γαυδέντιον δὲ ὡς ὑπεναντία σπουδάζοντα Κυριακῷ ὃν διεδέξατο, καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν καθῃρημένους περὶ πολλοῦ ποιούμενον.

14. Οἱ δέ γε ἀμφὶ τὸν Ὅσιον συνελθόντες, ἀθώους ἀπέφηναν Ἀθανάσιον μὲν ὡς ἀδίκως ἐπιβουλευθέντα παρὰ τῶν ἐν Τύρῳ συνελθόντων, Μάρκελλον δὲ οἷα μὴ οὕτω λέγοντα φρονεῖν ὡς διεβάλλετο· ἐφωράθη γάρ, φησιν ὁ Θεοδώριτος, τῶν περὶ τὸν Εὐσέβιον ἡ κακοτεχνία· ἔτι ἃ ζητῶν ὁ Μάρκελλος εἴρηκε, ταῦτα ὡς ὡμολογημένα διαβεβλήκασι· τούτων δ' ἐπὶ τῆς συνόδου τῆς κατὰ Σαρδικὴν ἀναγνωσθέντων, ὀρθὴ τοῦ ἀνδρὸς ἡ πίστις εὑρέθη· Σωκράτης δέ φησιν ὅτι ἀναπαλαίων ὁ Μάρκελλος τὴν καταδίκην, ἔπεισε τοὺς ἐν Σαρδικῇ μὴ νοῆσαι τοὺς καθελόντας αὐτὸν, ἃ γέγραφε· καὶ διὰ τοῦτο τὴν ὑπόνοιαν τοῦ Σαμοσατέως λαβεῖν· ὁ δὲ πατριάρχης Φώτιος σχόλια παραθεὶς τοῦ τε Σωκράτους καὶ τοῦ Θεοδωρίτου, φησὶν ὅτι ἐν Σαρδικῇ μᾶλλον ἠπατήθησαν· καὶ μὴ νοήσαντες ἀκριβῶς τὸ Μαρκέλλου σύγγραμμα, κακῶς αὐτὸν ἐδικαίωσαν· ὅθεν οὐδεὶς παρεδέξατο τὴν περὶ τούτου κρίσιν αὐτῶν· ἀλλ' ἔστιν ἔξω τῆς ἐκκλησίας ὁ Μάρκελλος· ἠθώωσαν δὲ οἱ ἐν Σαρδικῇ καὶ Ἀσκληπᾶν τὸν Γάζης, ὡς Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου καὶ πολλῶν ἄλλων ὑπομνήματα ἐπιφερόμενον δικαιοῦντα αὐτόν· ἔτι δὲ καὶ Λούκιον τὸν Ἀδριανουπόλεως, ὡς τῶν κατηγόρων αὐτοῦ φυγῇ χρησαμένων· καθεῖλον δὲ Γεώργιον τὸν Ἀλεξανδρείας, Βασίλειον Ἀγκύρας τὸν ἀντὶ Μαρκέλλου, Κεντιανὸν Γάζης τὸν ἀντὶ Ἀσκληπᾶ, Θεόδωρον Ἡρακλείας, Νάρκισσον Εἰρηνουπόλεως, Ἀκάκιον Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, Μηνόφαντον Ἐφέσου, Οὐρσάκιον Σιγγηδό-

νος, Οὐάλεντα Μούρσης, Γεώργιον Λαοδικείας καίτοι μὴ παρόντα ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ· καὶ οὗτος κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον καὶ τοῦ πρεσβυτερίου καθαιρεθεὶς ὑπὸ τοῦ μακαρίου Ἀλεξάνδρου δι' ἀσωτίαν· καὶ ταῦτα μὲν τοιοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

15. Οἱ δὲ περὶ Ἀθανάσιον πάλιν τὴν Ῥώμην κατέσχον· καὶ ὁ τῶν ἑσπερίων βασιλεὺς Κώνστας τὰ ἐν Σαρδικῇ γενόμενα μαθὼν, ἔγραψε τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίῳ τοῖς περὶ Ἀθανάσιον ἀποδοῦναι τὰς ἰδίας ἐκκλησίας· ὡς δ' ἀνεβάλλετο, πάλιν ἔγραψεν ἢ δέχεσθαι τούτους, ἢ πρὸς πόλεμον παρασκευάσασθαι· τοῖς ἀνὰ τὴν ἕω τοίνυν ἐπισκόποις τοῦτο Κωνστάντιος κοινωσάμενος, καὶ νομίσας εὔηθες εἶναι διὰ ταύτην αἰτίαν ἐμφύλιον αἱρεῖσθαι μάχην, τρισὶ γράμμασιν Ἀθανάσιον μετεκαλέσατο καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ· κατέλαβον οὖν τοὺς ἑαυτῶν θρόνους Παῦλος ὁ Κωνςαντινουπόλεως, Μάρκελλος ὁ Ἀγκύρας, Ἀσκληπᾶς ὁ Γάζης, καὶ Λούκιος ὁ Ἀδριανουπόλεως· Ἀθανάσιος δ' εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας ἀφικόμενος, ἔνθα διέτριβε Κωνστάντιος, εὔνου δῆθεν αὐτοῦ ἐπειράθη· τῶν ἀρειανῶν δὲ ὑποθεμένων, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Κωνστάντιος· ἀξιῶ ἐκ πολλῶν τῶν ὑπὸ σὲ ἐκκλησιῶν μίαν ἔχειν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοὺς κοινωνεῖν σοι παραιτουμένους· ὁ δὲ ὑπολαβὼν, παραπλησίαν ἔφη χάριν αἰτῶ κἀγὼ, βασιλεῦ, ὥςε μίαν ἔχειν ἐκκλησίαν ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς τῶν ἑτεροδοξούντων τὴν κοινωνίαν φεύγοντας· ὅπερ ἀκούσαντες οἱ ἀρειανοὶ παρὰ τοῦ βασιλέως, ἐζήτησαν πλέον οὐδέν· ἐκεῖθεν τοίνυν Ἀθανάσιος ἐξορμήσας, τὰ Ἱεροσόλυμα κατέλαβεν· ὧν ὁ ἐπίσκοπος Μάξιμος σύνοδον τοπικὴν ἐπιτελέσας, ἐκοινώνησεν αὐτῷ· καὶ οὕτως εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀφικόμενος Ἀθανάσιος, τοὺς τὰ Ἀρείου φρονοῦντας ἅπαντας καθεῖλεν.

16. Ἐν τούτῳ δὲ Κώνστας ὁ τῆς ἑσπέρας βασιλεύων ὑπὸ Μαγνεντίου κατὰ συσκευὴν ἀνῃρέθη, καὶ Κωνστάντιος αὐτοκράτωρ γέγονε τῆς ἀρχῆς ἁπάσης· ὃς καὶ τοῖς ἀρειανοῖς πειθόμενος, τὰ προδεδεγμένα πάντα μετέστρεψεν εἰς τὸ ἐναντίον· Παῦλος τοίνυν ὁ Κωνςαντινουπόλεως εἰς Κουκουσὸν τῆς Ἀρμενίας ἐξορισθεὶς ἀνῃρέθη βρόχῳ, καὶ πάλιν τὴν ἐκκλησίαν κατέσχε Μακεδόνιος· Μαρκέλλου δ' ἐκβληθέντος, ἐγκρατὴς αὖθις ἐγένετο τῆς ἐπισκοπῆς Βασίλειος· Λούκιος δὲ σιδήρῳ δέσμιος ἐν τῇ εἱρκτῇ διεφθάρη· Ἀθανάσιος δὲ κελευσθεὶς ἀναιρεθῆναι, μόλις διέφυγεν· ἐκστρατεύσας δὲ ἐπὶ τὴν Ἰλλυρίδα Κωνστάντιος κατὰ Βρεττανίωνος τυραννήσαντος, ἧκεν εἰς τὸ Σίρμιον, ἔνθα δὴ τῆς κατὰ Φωτεινοῦ συνόδου γεγονυίας, ἐν τῷ μεταξὺ καθῃρέθη παρὰ τῶν αὐτοῦ στρατηγῶν ὁ τυραννήσας Ῥώμης Μαγνέντιος, καὶ ἕτερος τύραννος ᾧ Σιλβανὸς ὄνομα· κατὰ πολλὴν τοίνυν ἄδειαν ἐπὶ τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην ὁ Κωνστάντιος ὁρμήσας, ἐκέλευσεν ἐν Μεδιολάνῳ γενέσθαι σύνοδον.

17. Ἐν τούτῳ, καθά φησιν Σωζόμενος, εἰς Ἀντιόχειαν συνελθόντες Νάρκισσος ὁ Εἰρηνουπόλεως, καὶ Θεόδωρος Ἡρακλείας, καὶ Εὐγένιος ὁ διάδοχος Θεόγνιδος τοῦ Νικαίας, καὶ Πατρόφιλος Σκυθοπόλεως, καὶ Μηνόφαντος ὁ Ἐφέσου, καὶ ἄλλοι ἀμφὶ τριάκοντα, ἔγραψαν τοῖς πανταχοῦ ἐπισκόποις κατὰ Ἀθανασίου· συνῆλθον δὲ εἰς τὸν Μεδιόλανον, ὀλίγοι μὲν ἐκ τῆς ἕω, τῶν ἄλλων ὡς εἰκὸς προφασισαμένων γῆρας ἢ νόσον ἢ ὁδοιπορίαν μακρὰν· ἐκ δὲ τῶν ἑσπερίων ὑπὲρ τοὺς τριακοσίους· ἀξιούντων οὖν τῶν ἀνατολικῶν κοινὴν ἐκφέρεσθαι κατὰ Ἀθανασίου ψῆφον, ἀντέστησαν τινὲς τῶν ἑσπερίων οἳ καὶ πρὸς ὑπερορίαν ἐπέμφθησαν, οἷον Λιβέριος ὁ Ῥώμης, Παυλῖνος ὁ Τριβέρεως

τῆς ἐν Γαλλίαις, Διονύσιος ὁ Ἄλβης τῆς ἐν Ἰταλίᾳ, Εὐσέβιος ὁ Βερκέλλων τῆς Λιγουρίας, Λουκίφερ ὁ Καράλλων τῆς Σαρδανίας, καὶ Ἱλάριος ὁ Πικτάβων ἢ Πετάμων τῆς δευτέρας Ἀκυιτανίας.

18. Ἀπράκτου δὲ τῆς συνόδου ταύτης διαλυθείσης, Εὐδόξιος ὁ Γερμανικείας τελευτῆσαι μαθὼν Λεόντιον τὸν Ἀντιοχείας τῆς κατὰ Συρίαν, ἐδεήθη τοῦ βασιλέως ἐπανελθεῖν ἀπὸ Ῥώμης εἰς Γερμανικείαν, ὡς χρῃζούσης αὐτοῦ τῆς τοιαύτης πόλεως· ἐπιτραπεὶς οὖν τοῦτο, κατέλαχε τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ σπουδῇ τῶν ἀρειανῶν, μάλιστα δὲ τῶν βασιλικῶν εὐνούχων, περιεποίησεν ἑαυτῷ τὴν ἐνθάδε ἐπισκοπήν· καὶ λοιπὸν ἐπανῄει τὸ Ἀετίου δόγμα τὸν υἱὸν ἀνόμοιον τῷ πατρὶ δοξάζον, ἅμα τοῖς ὁμόφροσιν Ἀκακίῳ τῷ Καισαρείας, καὶ Οὐρανίῳ τῷ Τύρου· Γεώργιος δὲ ὁ Λαοδικείας ἐπέστειλε περὶ τῆς τοιαύτης Εὐδοξίου νεωτεροποιΐας Βασιλείῳ τῷ Ἀγκύρας, καὶ Μακεδονίῳ τῷ Μοψουεστίας, καὶ Νεκροποίῳ τῷ Νικομηδείας· οἳ προσλαβόντες Εὐστάθιον τὸν Σεβαστείας, καὶ Ἐλεύσιον τὸν Κυζίκου, τῷ βασιλεῖ τὸ γεγονὸς ἐδήλωσαν, αἰτοῦντες ἐκείνην κρατεῖν τὴν πίστιν ἣ λέγει τὸν υἱὸν οὐχ ὁμοούσιον, ἀλλ᾽ ὅμοιον τῷ πατρὶ κατ᾽ οὐσίαν εἴτε ἀνομοιούσιον· τοὺς δὲ λέγοντας ὁμοούσιον καθαιρεῖσθαι· δεξάμενος δὲ τὴν αἴτησιν τούτων ὁ βασιλεὺς, καὶ εὑρὼν ταύτην συνεπαινουμένην καὶ παρ᾽ ἑτέρων ἐπισκόπων, οἷον Οὐάλεντος Μούρσης, Οὐρσακίου Σιγηδόνος, Γερμινίου Σιρμίου, Αὐξεντίου Μεδιολάνων, Δημοφίλου Βεροίας τῆς Θράκης, ἔκρινεν ἐπιτελέσαι σύνοδον· ἐν Νικαίᾳ· παραιτησαμένων δὲ τῶν ἀμφὶ τὸν βασιλέα διὰ τὸ καὶ πάλαι ἐνθάδε τὴν περὶ τοῦ δόγματος συμβῆναι ζήτησιν, ἔδοξε ταύτην ἐν Νικομηδείᾳ γενέσθαι· σεισμοῦ δὲ

αὐτῇ ἐνσκήψαντος, πάλιν ἐκρίθη γενέσθαι τὴν σύνοδον ἐν Νικαίᾳ· μεταβουλευσάμενος δ' ὁ βασιλεὺς, ἐν Σελευκείᾳ τῆς Ἰσαυρίας αὐτὴν ἠθέλησεν ἀθροισθῆναι.

19. Λογισάμενοι δὲ οἱ περὶ Εὐδόξιον ὡς ἁπάντων ὁμοῦ τῶν ἐπισκόπων ἀθροιζομένων οὐκ ἂν αὐτοὺς δυνηθεῖεν πεῖσαι τὸ ἀνόμοιον παραδέξασθαι, μερισθείσης δὲ τῆς συνόδου ῥᾷον πείσουσι τοὺς ὀλίγους, παρεσκεύασαν συμπραττόντων αὐτοῖς τῶν εὐνούχων, δύο γενέσθαι τὰς συνόδους, τῶν μὲν ἑσπερίων ἐπισκόπων ἐν Ἀριμίνῳ τῆς Ἰταλίας, τῶν δὲ ἑῴων ἐν Σελευκείᾳ τῆς Ἰσαυρίας· καὶ ἵνα τὰ πολλὰ συντέμνω, τοῦ τῆς μακαρίας λήξεως Παύλου τὸν τῆς ὁμολογίας στέφανον εἰληφότος, ἀντεισάγεται Μακεδόνιος, ὡς ἄν τις εἴπῃ σκότος ἡμέρας διάδοχον· ἦν δὲ τὰ μὲν πρῶτα συμφερόμενος τοῖς περὶ Ἀκάκιον τὸν Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, καὶ οὔτε ὁμοιούσιον τῷ πατρὶ ἔλεγε τὸν υἱὸν, ἀλλ' ὅμοιον· μετὰ δὲ τὸ καθαιρεθῆναι πρὸς ἐκείνων ἀποχρησαμένων τῇ κατ' αὐτοῦ ὀργῇ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίου, οἷς τὸν νεκρὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου παρεκίνησε, καὶ τῶν ἐντεῦθεν σφαγῶν ἀνεφάνη αἴτιος, περὶ δὲ τούτων εἰπεῖν ἔφθημεν, διέτριβε μὲν εἴς τι περὶ Πύλας τῆς Βιθυνίας χωρίον, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε· πρὸς δὲ τοὺς τοῦ ἑτέρου μέρους ἤτοι τοὺς ἡμιαρείους, φημὶ δὲ τοὺς ἀμφὶ Γεώργιον τὸν Λαοδικείας, καὶ Βασίλειον τὸν Ἀγκύρας ἀπέκλινε, καὶ τὸν υἱὸν κατ' αὐτοὺς ἐδογμάτιζε ὁμοιούσιον.

20. Αἱρεσιάρχης δὲ φιλοτιμηθεὶς ἀναῤῥηθῆναι, καινότερόν τι προσεπενόησε, καὶ σφοδρότερον ἐλύττησε κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος· τοῦτο γὰρ καὶ οἱ τὸ ὁμοιούσιον εἰσάγοντες, καὶ οἱ τὸ ὅμοιον ληροῦντες τῆς οὐσίας χωρὶς, καὶ ἁπλῶς οἱ ἀπὸ ἀρειανῶν πάντες κτίσμα μὲν ἔλεγον καὶ τοῦ

υἱοῦ καταδεέστερον, ὅμως δ' οὖν τῇ ἁγίᾳ τριάδι συνηριθμοῦν· οὗτος δὲ ὁ κατάρατος εἰς τὴν τριάδος αὐτὸ θεολογίαν συναναλαμβάνειν ἐξέκλινεν, ἄμοιρον εἶναι λέγων τῶν τοιούτων πρεσβείων, διάκονόν τε καὶ ὑπηρέτην καλῶν, καὶ ὅσα περὶ ἀγγέλων τίς λέγων οὐκ ἂν ἁμάρτοι· ὅθεν αὐτός τὲ καὶ ἡ αὐτοῦ συμμορία, πνευματομάχοι παρὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐκλήθησαν· ηὔξησαν δὲ μάλιστα τὴν αἵρεσιν ταύτην Μαραθώνιος ὁ Νικομηδείας, ἀφ' οὗ καὶ μαραθωνιανοὶ πρός τινων οἱ μακεδονιανοὶ ὠνομάσθησαν, καὶ Ἐλεύσιος ὁ Κυζίκου. Ἰουλιανοῦ δὲ βασιλεύσαντος, ἀδείας τῇ Κωνσταντίου τελευτῇ λαβόμενοι οἱ πνευματομάχοι, ὧν ἦν Βασίλειος ὁ Ἀγκύρας, Σιλβανὸς ὁ Τάρσου, Εὐστάθιος ὁ Σεβαστείας, Ἐλεύσιος ὁ Κυζίκου, Παυσίνικος ὁ Ζήλων, Λεόντιος ὁ Κομάνων, Καλλίστρατος ὁ Καλλιουπόλεως, Θεόφιλος ὁ Κασταβάλων, Σωφρόνιος ὁ Πομπηϊουπόλεως, καὶ οἱ τούτων ὁμόφρονες, εἰς ἴδιον σύστημα διεκρίθησαν, καὶ μακεδονιανοὶ καλεῖσθαι φανερῶς ἤρξαντο, συνόδους τέ τινας ποιησάμενοι, τοὺς ἀμφὶ Ἀκάκιον ἀπεκήρυξαν.

21. Ἰοβιανοῦ δὲ τῆς βασιλείας ἐπιβατεύσαντος, βιβλίον αὐτῷ δεήσεως ἔδωκαν, ἀξιοῦντες ἐξωθεῖσθαι τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς τὸ ἀνόμοιον δογματίζοντας, ἀντεισάγεσθαι δὲ ἑαυτοὺς ὡς τὸ ὁμοούσιον κηρύττοντας· ὁ δὲ βασιλεὺς ἀναποκρίτους αὐτοὺς ἀπέπεμψε, μόνον τοῦτο ἐπιφθεγξάμενος, μισεῖν μὲν φιλονεικίαν, ἀγαπᾶν δὲ τοὺς τῇ ὁμονοίᾳ προστρέχοντας· τηνικαῦτα δὲ ὁ φιλόνεικος τρόπος τῶν περὶ Ἀκάκιον ἐξηλέγχετο, καὶ ὡς εἴησαν ἀεὶ πρὸς τοὺς κρατοῦντας ἀποκλίνοντες· συνελθόντες γὰρ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας, εἰς λόγους ἔρχονται Μελετίῳ πρεσβεύοντι τὸ ὁμοούσιον· τοῦτο δὲ ἐποίησαν, ἐπειδὴ τιμώμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἑώρων

ἐκεῖ τότε διάγοντος· κοινῇ σὺν γνώμῃ σύνοδον ἀθροίσαντες ἐπισκόπων ἑπτὰ καὶ εἴκοσι, βιβλίον συντάττουσι, καθομολογοῦσι τὲ τὸ ὁμοούσιον· καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ κυρώσαντες πίστιν, τῷ βασιλεῖ τοῦτο δεδώκασι· ἡγοῦντο δὲ τῆς συνόδου ταύτης Μελέτιος Ἀντιοχείας, Εὐσέβιος Σαμοσάτων, Ἀκάκιος Καισαρείας, Πελάγιος Λαοδικείας τῆς κατὰ Συρίαν, Ἀθανάσιος Ἀγκύρας.

22. Ἅμα δὲ τῷ βασιλεῦσαι Οὐαλεντιανὸν καὶ Οὐάλεντα, πάντες οἱ μακεδονιανοὶ προεβάλοντο ὑπὲρ ἑαυτῶν πρέσβιν πρὸς Οὐαλεντιανὸν Ὑπάτιον τὸν Πειρίνθου ἐπίσκοπον, ἀξιοῦντες ἐπιτραπῆναι συνελθεῖν ἐπὶ διορθώσει τοῦ δόγματος· ὁ δὲ Οὐαλεντιανὸς ἔφη· ἐμοὶ οὐ θέμις μετὰ λαοῦ τεταγμένῳ τὰ τοιαῦτα πολυπραγμονεῖν· οἱ δὲ ἱερεῖς οἷς τούτων μέλει, καθ' ἑαυτοὺς ὅπη βούλονται συνίτωσαν· εὐθὺς οὖν ἐκεῖνοι συνῆλθον εἰς Λαμψακὸν, καὶ δύο βουλευσάμενοι μῆνας, ἐψηφίσαντο ἄκυρα εἶναι τὰ ἐν Ἀντιοχείᾳ παρ' αὐτῶν πεπραγμένα, καὶ κρατεῖν τὸ ὅμοιον δοξάζειν τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν κατ' οὐσίαν· ταῦτα ὁρίσαντες ἐπανιόντι τῷ Οὐάλεντι ἐκ τῆς Θράκης, ἦν γὰρ ἀποδημοῦντι τῷ ἀδελφῷ εἰς Ῥώμην μέχρι τινὸς συναπελθὼν, ἐν Ἡρακλείᾳ περιέτυχον· ὁ δὲ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς μὴ διαφέρεσθαι πρὸς Εὐδόξιον· ἦν δὲ οὗτος διαδεξάμενος Μακεδόνιον καὶ σύμφρων Εὐνομίῳ καὶ τοῖς κατὰ τοῦτον· ἐπεὶ δὲ ἀντεῖπον, ἐκέλευσεν αὐτοὺς ὑπερορισθῆναι· μετέπειτα δὲ ἀγαγὼν Ἐλεύσιον ἐβιάζετο κοινωνεῖν Εὐδοξίῳ τῆς πίστεως· ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀντέτεινεν· εἶτα ὑπερορίας φυγὴν καὶ δήμευσιν δειλιάσας, τὸ προσταχθὲν ἐποίει· καὶ εὐθὺς μετεμέλετο· επανελθὼν γὰρ εἰς Κύζικον, τὴν ἁμαρτίαν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἐξήγγειλε, καὶ ζητεῖν ἑαυτοῖς ἕτερον ἐπίσκοπον ἐπέτρεπε, διό-

τι αὐτὸς ἀνάγκῃ τὸ οἰκεῖον ἠρνήσατο δόγμα· κυζικηνοὶ δὲ τῇ περὶ τοῦτον φιλοστοργίᾳ κρατούμενοι, τῆς μὲν οἰκείας αἱρέσεως οὐ μετετίθεντο, ἔμενον δὲ ὅμως ὑπ' αὐτῷ ταττόμενοι· ὅπερ μαθὼν Εὐδόξιος προεβάλετο Εὐνόμιον εἰς τὴν Κυζίκου ἐπισκοπήν.

23. Ἠλαύνοντο δὲ παρὰ Εὐδοξίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου, καὶ Οὐάλεντος τοῦ βασιλέως, οὐχ οἱ τὸν ὁμοούσιον πρεσβεύοντες μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ αὐτοὶ οἱ μακεδονιανοί· οἳ καὶ μὴ φέροντες τὴν ἐπήρειαν, δεῖν ἔγνωσαν καταφυγεῖν ἐπὶ τὸν τοῦ βασιλέως ἀδελφὸν, καὶ ἐπὶ Λιβέριον τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον, ἀσπάζεσθαι μᾶλλον ἑλόμενοι τὴν ἐκείνων πίστιν, ἢ κοινωνεῖν τοῖς περὶ Εὐδόξιον· πέμπουσιν οὖν Εὐστάθιον τὸν Σεβαστείας, καὶ Σιλβανὸν τὸν Τάρσου, καὶ Θεόφιλον τὸν Κασταβάλων τῆς Κιλικίας· οἳ καὶ πρὸς Λιβέριον παραγεγονότες, καταγινώσκουσι μὲν Ἀρείου καὶ τῶν ὁμοίως αὐτῷ φρονούντων καὶ διδασκόντων· ἀποκηρύττουσι δὲ πᾶσαν αἵρεσιν ἐναντιουμένην τῇ πίστει τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου· καὶ τὸ ὁμοούσιον μόνον δέχονται, ὡς τῷ ὁμοίῳ κατ' οὐσίαν ταυτὸν σημαῖνον· ταύτην αὐτῶν τὴν ὁμολογίαν ἔγγραφον λαβὼν ὁ Λιβέριος, ἐκοινώνησεν αὐτοῖς· καὶ γράμματα παρ' αὐτοῦ λαβόντες, ἔπλευσαν εἰς Σικελίαν· συνόδου δὲ κἀκεῖ συναχθείσης, καὶ τὰ αὐτὰ ψηφισαμένων τῶν τῇδε ἐπισκόπων, ἐπανῆλθον.

24. Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ σύνοδον ἀγόντων ἐν Τυάνοις Εὐσεβίου τοῦ Καισαρείας Καππαδοκίας, Ἀθανασίου Ἀγκύρας, Πελαγίου Λαοδικείας τῆς Συρίας, Ζήνωνος Τύρου, Παύλου Ἐμέσης, Ὀτρηΐου Μελιτηνῆς, Γρηγορίου Ναζιανζοῦ, καὶ πολλῶν ἄλλων, οἳ καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ τὸ ὁμοούσιον ἐψηφίσαντο ἐπὶ τῆς Ἰοβιανοῦ βασιλείας, ἀνεγνώσθη

τὰ Λιβερίου καὶ τῶν ἀνὰ τὴν δύσιν γράμματα· καὶ περιχαρεῖς ἐπὶ τούτοις γενόμενοι, ἔγραψαν πάσαις ταῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐκκλησίαις ἐντυχεῖν τοῖς τοιούτοις γράμμασι, καὶ ἔτι ἦρος ὄντος, εἰς Ταρσὸν συνελθεῖν· ἤδη δὲ συνίστασθαι μελλούσης τῆς ἐν Ταρσῷ συνόδου, τριάκοντα καὶ τέσσαρες ἀσιανοὶ ἐπίσκοποι συνελθόντες ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Καρίας, τὴν μὲν ἐπὶ τῇ ὁμονοίᾳ τῶν ἐκκλησιῶν σπουδὴν ἐπῄνουν, παρῃτοῦντο δὲ τὸ τοῦ ὁμοουσίου· Οὐάλης δὲ ὁ βασιλεὺς Εὐδοξίου σπουδῇ τὴν ἐν Κιλικίᾳ προσδοκωμένην σύνοδον ἔλυσεν· οἱ δὲ μακεδονιανοὶ ἀδιάφορον ἕως τινὸς χρόνου τὴν κοινωνίαν ἐποιοῦντο ἀνὰ ἐκκλησίας τὰς ἐν ἑκάστῃ πόλει, ἀλλήλοις τε ἐπιμιγνύμενοι καὶ τοῖς ἐξ ἀρχῆς πρεσβεύουσι τὸ ὁμοούσιον.

25. Ἐπεὶ δὲ Οὐάλεντος τελευτήσαντος Γρατιανὸς ἐνομοθέτησε μετὰ ἀδείας ἑκάστους θρησκεύειν ὡς βούλονται καὶ ἐκκλησιάζειν, πλὴν μανιχαίων καὶ τῶν τὰ Φωτεινοῦ καὶ Εὐνομίου φρονούντων, πάλιν οἱ πλείους ἐδογμάτισαν ἐκτρέπεσθαι τὴν τοῦ ὁμοουσίου φωνήν· ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος ὁ μέγας τοῦ ὁμοουσίου σπουδαστὴς ὤν, σύνοδον ἐπισκόπων ὁμοδόξων ἑαυτῷ συνεκάλεσε, βεβαιώσεως ἕνεκα τῶν ἐν Νικαίᾳ δοξάντων· ὑπολαβὼν δὲ δύνασθαι συντάξαι τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ τοὺς καλουμένους μακεδονιανοὺς, συνεκάλεσε καὶ τούτους· συνῆλθον οὖν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ τῶν ὁμοούσιον τὴν τριάδα δοξαζόντων ἀμφὶ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, ἐν οἷς ἦν Γρηγόριος ὁ θεολόγος, ὁ Νύσσης Γρηγόριος (1), Ἀμφιλόχιός τε, καὶ ἕτεροι τῶν ἐπισήμων τότε

(1) Hac fortasse occasione S. Gregorius nyssenus scripsit illos adversus Arium Macedoniumque tractatus, quos ego ex vaticano codice edidi in collectionis vaticanae tomo VIII.

27

πατέρων, οἱ δὴ πάντες ἐδέοντο τῶν μακεδονιανῶν ἐπιγνῶναι τὸ ὁμοούσιον, ἀναμιμνήσκοντες αὐτοὺς τῆς πρεσβείας καὶ ὁμολογίας ἣν ἔθεντο πρὸς Λιβέριον τὸν Ῥώμης διὰ Εὐσταθίου καὶ Σιλβανοῦ καὶ Θεοφίλου· οἱ δὲ μηδέποτε ὁμοούσιον τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν ἀναφανδὸν δοξάζειν εἰπόντες, εἰ καὶ ἐναντία ταῖς πρὸς Λιβέριον ὁμολογίαις ἐρροῦσιν, ἀπηλλάγησαν· οἱ δὲ τοῦ ἑτέρου μέρους ἐπιμείναντες καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κύριον καὶ ζωοποιὸν καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον καὶ τῷ πατρὶ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον δογματίσαντες, ὡς καὶ ἐν τῷ θείῳ συμβόλῳ ἔγκειται, καὶ τὸν Μακεδόνιον καθυποβαλόντες ἀναθέματι, ὡσαύτως καὶ τοὺς τὸ ὁμοιούσιον καὶ ὅμοιον ἐπὶ τοῦ υἱοῦ δοξάζοντας, καὶ μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον, δευτέραν ταύτην εὐσεβῆ συστησάμενοι, ἀλλὰ καὶ κανόνας ἐκθέμενοι περὶ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, ἐβουλεύσαντο τινὶ δέοι τὴν ἐπισκοπὴν Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτρέψαι· ὁ μὲν βασιλεὺς θαυμάζων τὸν Γρηγόριον τὸν θεολόγον, τῆς ἐπισκοπῆς ἄξιον ἐψηφίζετο ταύτης· συνῄνουν δὲ καὶ τῆς συνόδου οἱ πλείονες· ἀλλ᾽ αὐτὸς αἰσθόμενος τινὰς ἀνταίρειν καὶ μάλιστα τοὺς ἀπ᾽ Αἰγύπτου, παρῃτήσατο μετὰ καιρόν· Διοδώρου τοίνυν μαρτυρίᾳ, Νεκτάριος συγκλητικὸς ὁ ταρσεὺς ἀμύητος ὢν ψηφίζεται καὶ μυεῖται, καὶ τὴν μυστικὴν ἔτι ἐσθῆτα ἠμφιεσμένος χειροτονεῖται Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος.

26. Μετὰ δὲ ταῦτα συνελθόντες Νεκτάριος καὶ οἱ ἄλλοι, τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐκύρωσαν, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν ἀπεκήρυξαν, καὶ διοικεῖσθαι τὰς πανταχοῦ διέταξαν ἐκκλησίας κατὰ τοὺς πάλαι κανόνας, καὶ τοὺς ἐπισκόπους ἐπὶ τῶν ἰδίων μένειν ἐκκλησιῶν, καὶ μὴ ταῖς ὑπερορίοις προβαίνειν, μήτε ἀκλήτους χειροτονίαις ἀλλοτρίαις ἑαυτοὺς

ἐπιβάλλειν, καθὰ πρότερον, ὡς ἔτυχε πολλάκις καὶ συνέβη, διωκομένης τῆς καθόλου ἐκκλησίας· τὰ δὲ παρ' ἑκάστην συμβαίνοντα τὴν τοῦ ἔθνους σύνοδον, ὡς ἂν ἄριστα φανείη, διοικεῖν· μετὰ δὲ τὸν Ῥώμης, τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον τὰ πρεσβεῖα ἔχειν, ὡς τὸν θρόνον ἐπισκοπεύοντα τῆς νέας Ῥώμης· ἐβεβαίωσάν τε αὖθις τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, καὶ πατριάρχας κατέστησαν διανειμάμενοι τὰς ἐπαρχίας· ὥστε τοὺς ὑπὲρ διοίκησιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίοις ἐκκλησίαις μὴ προβαίνειν· κληροῦται δὲ τὴν μὲν βασιλίδα πόλιν καὶ τὴν Θράκην Νεκτάριος· τὴν δὲ τῆς ποντικῆς διοικήσεως πατριαρχείαν Ἑλλάδιος ὁ Καισαρείας, καὶ Γρηγόριος ὁ Νύσσης, καὶ Ὀτρήϊος ὁ Μελιτηνῆς· τὴν ἀσιανὴν δὲ λαγχάνουσιν Ἀμφιλόχιος ὁ Ἰκονίου, καὶ Ὄπτιμος ὁ Ἀντιοχείας τῆς κατὰ Πισιδίαν· τὰ δὲ κατὰ τὴν Αἴγυπτον Τιμοθέῳ τῷ Ἀλεξανδρείας προσενεμήθη· τῶν δὲ κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἐκκλησιῶν διοίκησιν ἐπέτρεψαν Πελαγίῳ τῷ Λαοδικείας, καὶ Διοδώρῳ τῷ Ταρσοῦ, φυλάξαντες τὰ πρεσβεῖα τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀντιοχέων, ἅπερ ἔδοσαν τῷ Μελετίῳ παρόντι· ὥρισε δὲ ὥστε εἰ χρεία καλέσοι τὰ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν, τὴν τῆς ἐπαρχίας σύνοδον διοικεῖν· ἐζητήθη δὲ καὶ τὰ κατὰ Μάξιμον, ὃν ἀλεξανδρέα τὸ γένος ὄντα, κυνικόν τε φιλόσοφον τὸ ἐπιτήδευμα, σπουδαῖον δὲ περὶ τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, κλέψαντες τὴν χειροτονίαν οἱ τότε ἐξ Αἰγύπτου συνεληλυθότες, ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως κατέστησαν, ἔτι Γρηγορίου τοῦ θεολόγου τὸν θρόνον τοῦτον διέποντος· καὶ ὡρίσθη μὴ γεγενῆσθαι τοῦτον μήτε εἶναι ἐπίσκοπον μήτε κληρικοὺς τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας, ἀλλὰ μένειν ἄκυρα τὰ ἐπ' αὐτῷ καὶ παρ' αὐτοῦ πεπραγμένα.

*

II. ΠΕΡΙ ΝΕΣΤΟΡΙΟΥ.

1. Νεστόριος ὥρμητο μὲν ἐκ Γερμανικέων πολίχνης, οὐκ οἶδα ποταποῖς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐκτεθραμμένος ἐπιτηδεύμασιν· ἄλλην δὲ ἐξ ἄλλης ἀμείβων χώραν, καθάπερ αἰγυπτιακή τις μάστιξ τῇ μεγάλῃ τῶν Ἀντιοχέων ἐνέσκηψε πόλει· ἐν ταύτῃ λόγων ἐλευθερίων μετρίως μετεσχηκὼς, φωνήν τε ὅ τι καλλίστην καὶ μεγίστην ἀσκήσας, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ προσιὼν εἰσεφθάρη, καὶ τῷ καταλόγῳ τῶν πρεσβυτέρων ἐναρίθμιος γεγονὼς, τόν τε τοῦ θεοῦ λαὸν διδάσκειν πεπιστευμένος, ἔδειξεν εὐθὺς ἐν προοιμίοις οἷος παρὰ πάντα τὸν βίον γενήσεται· οὐ γὰρ τὸν εὐγενῆ καὶ γόνιμον, καὶ γεωργῆσαι ψυχὰς ἀνθρώπων δυνάμενον ἐζήλωσε χαρακτῆρα τῶν λόγων, ἀλλὰ πρὸς τὸ δημοτερπὲς ἀποκλίνας, καὶ τῶν εἰς ἀέρα λυομένων κρότων θηρευτὴς εἰ καί τις ἄλλος γενόμενος, τὸ συρφετῶδες καὶ ἀσάθμητον πλῆθος πρὸς τὸν οἰκεῖον ἐξεκαλέσατο πόθον, φαιὸν περιβεβλημένος ἱμάτιον, ἐστυγνακῶς βαδίζων, τοὺς ἀγοραίους ἐκκλίνων θορύβους, ὠχρότητι σώματος τὸ δοκεῖν ἐγκρατευτὴς εἶναι θηρώμενος, οἴκοι τὰ πολλὰ βιβλίοις προσανέχων, καὶ καθ᾽ ἡσυχίαν ἑαυτῷ συγγινόμενος, τοιούτοις σχήμασι καὶ πλάσμασι τοὺς πολλοὺς δηλεάζων, μέχρι πόῤῥω προῆλθε τῆς ἡλικίας, τὸ δοκεῖν χριστιανὸς εἶναι, πρὸ τοῦ εἶναι διώκων, καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ δόξης τὴν ἑαυτοῦ προτιμῶν.

2. Ἐπεὶ δὲ, κατὰ τὸ εἰρημένον τῷ δεσπότῃ, οὐδὲν κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ μὴ εἰς φανερὸν ἔλθῃ, καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα κρυβῆναι οὐ δύναται, κατὰ τὴν ἀνεξιχνία-

στον τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων ἄβυσσον, καὶ Νεστόριος ψήφῳ τῶν περὶ τὰ βασίλεια καὶ τοὺς θρόνους, καὶ αὐτοῦ τηνικαῦτα τῆς οἰκουμένης τὰ σκῆπτρα διέποντος, τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν τῶν ὀρθοδόξων καθολικῆς ἐκκλησίας τὴν προστασίαν πιστεύεται, οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης *· ὡς δὲ τὸν μέγιστον ἐκεῖνον κατέλαβε θρόνον, καθάπερ τινα τυραννίδα τῆς ἀρχιερωσύνης τὴν προστασίαν ἁρπάσας, οὐκέτι κατέχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν ὠδῖνα τῆς ἀσεβείας οἷός τ' ἦν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐξουσίας προσλαβὼν ἀμαθῆ παῤῥησίαν, εἰς μέσον ἄγει καὶ προτίθησιν ἅπασιν, ἣν πάλαι συνέλαβε κατὰ τοῦ μονογενοῦς βλασφημίαν, καὶ πόλεμον ἄντικρυς κατὰ τῶν ἀποστολικῶν αἱρεῖται δογμάτων· καὶ τῶν ἁγίων πατέρων, ἀφ' οὗ κατηγγέλη τὸ εὐαγγέλιον τῆς τῶν ὀρθοδόξων καθηγησαμένων πίστεως, ἐκβάλλειν πειρᾶται τοὺς λόγους, ταράττων μὲν τῆς βασιλίδος πόλεως τὴν ἐκκλησίαν, ταράττων δὲ καὶ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν· οὐδὲ τοῦ θεσπεσίου Παύλου κεκραγότος ἐπιστρεφόμενος, ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς, βαστάσει τὸ κρίμα ὅστις ἂν ᾖ· ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν τοῦ θείου τῶν ἀρχιερέων βήματος οὐ τὸν λύχνον τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ ζόφον τίθησι τῆς ἀσεβείας.

* iactantia contra fas.

3. Γίνεται δὲ αὐτῷ πρῶτον τῆς καινοτομίας ἐγχείρημα, τὸ μὴ δεῖν τὴν ἁγίαν παρθένον τὴν τοῦ Θεοῦ λόγου κατὰ σάρκα μητέρα, θεοτόκον ὁμολογεῖν, χριστοτόκον δὲ μόνον, τῶν πάλαι καὶ τῶν πρὸ πάλαι τῆς ἐκκλησίας κηρύκων, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν, θεοτόκον δοξαζόντων ὀνομάζειν καὶ πιστεύειν τὴν τοῦ κυρίου μητέρα· φέρε μοι λοιπὸν καὶ τὴν βλάσφημον τεχνολογίαν παρατήρησον, οὐδενὶ πρότερον ἐγνωσμένην· ἡ τοῦ Χριστοῦ προσηγορία, φησὶ, τῶν δύο φύσεων σημαντικὴ, τῆς τε θεότητος τοῦ

μονογενοῦς καὶ τῆς ἀνθρωπότητος· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀπολύτως λεγομένη φωνὴ τὴν ἁπλῆν καὶ ἀσώματον τοῦ Θεοῦ λόγου παρίστησιν οὐσίαν· ἡ δὲ τοῦ, ἄνθρωπος, μόνην τὴν ἀνθρωπείαν ὑποδείκνυσι φύσιν· διὰ τοῦτο χριστοτόκον φησὶν, ἀλλ᾽ οὐ θεοτόκον τὴν παρθένον ὁμολογεῖν ἀναγκαῖον, μήποτε λάθωμεν ἀρχὴν τοῦ εἶναι λέγοντες τὸν Θεὸν λόγον ἐκ τῆς ἁγίας εἰληφότα παρθένου· καὶ οὕτως προγενεστέραν τὴν μητέρα τοῦ γεννηθέντος ἐξ αὐτῆς, κατὰ τὸ ἀκόλουθον, ὁμολογεῖν βιασθῶμεν.

4. Ἵνα δὲ μὴ δόξωμεν λοιδορίαις κεναῖς ταῦτα τοῦ ἀνδρὸς κατηγορεῖν, αὐτὸν ἐκεῖνον οἷς εἶπε τῆς οἰκείας δυσσεβείας ποιήσομαι μάρτυρα· τῶν γὰρ ἀποστολικῶν διδαγμάτων καὶ παντὸς ἁγίου μνήμην τῆς ἑαυτοῦ διανοίας ὑπερορίσας, ἐν τῇ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίᾳ πολλὰς τοιαύτας ἐξεβόησε φωνάς· οὐκ ἔτεκεν, ὦ βέλτιστε, Μαρία Θεὸν, ἀλλ᾽ ἔτεκεν ἄνθρωπον θεότητος ὄργανον· καὶ ἐν ἑτέροις πάλιν φληνάφοις ἀνέγκλητον μητέρα ἑλλήνων θεοῖς ἐπεισάγων· ἰουδαϊκὸν γὰρ ἀναδεξάμενος φρόνημα, οὐ τὸν λόγον σάρκα ἀτρέπτως γεγενῆσθαι ἔλεγεν, ἀλλ᾽ εἴς τινα ἄνθρωπον ἐνοικῆσαι, ὡς εἰς ἕνα τῶν προφητῶν, καὶ ἰδιοποιεῖσθαι τοῦτον ἐξαιρέτῳ ἀγαπήσει· καὶ εἶναι μὲν ἄλλον υἱὸν, ἄλλον δὲ λέγεσθαι μὲν, μὴ εἶναι δὲ γνήσιον, θετὸν δὲ υἱὸν τὸν λεγόμενον Ἰησοῦν Χριστόν· ἐντεῦθεν δύο υἱοὺς, καὶ μὴ ἕνα, λέγεσθαι εἶναι· ὅθεν τῆς ἀρχιερωσύνης ἐκβάλλεται ψήφῳ [συνοδικῇ] καὶ βασιλικῷ νεύματι· καὶ τὴν Ὄασιν καταδικασθεὶς οἰκεῖν, τῆς μελλούσης τῶν ἀσεβῶν κολάσεως ἐδέξατο τὰ προοίμια, παρανάλωμα τῆς οἰκείας φρενοβλαβείας γενόμενος, καὶ ἐφ᾽ ἑαυτῷ πληρώσας τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο λόγιον, ὅτι τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοι εἰσὶ,

προάγουσαι εἰς κρίσιν· ἐξέγειρε γὰρ ὁ Θεὸς κατ᾽ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα Κυρίλλου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, καὶ γράφει πρὸς αὐτὸν Νεςόριον, εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐμβιβάζων πίςιν, καὶ θεοτόκον τὴν ἁγίαν Μαρίαν παρακαλῶν ὀνομάζειν τε καὶ φρονεῖν· ὡς δὲ οὐκ ἐνεδίδου, ἕτερα πάλιν ἔπεμψε γράμματα· ἀντιλέγοντος δὲ αὐτοῦ, καὶ πρὸς ταῦτα σύνοδος ἐν Ἐφέσῳ συγκροτεῖται, καὶ παραπέμπεται ἐκεῖσε Νεστόριος παρὰ τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως καὶ ἑτέρων πολλῶν.

5. Θεοδόσιος δὲ ὁ νέος τὰς ἡνίας τότε τῆς βασιλείας ἐνεχείριστο· καὶ προήδρευεν ἐν ταύτῃ τῇ τρίτῃ συνόδῳ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, Κελεστῖνος Ῥώμης *, Ἰουβενάλιος Ἱεροσολύμων, Ἀκάκιος Μελιτηνῆς· καὶ καθαιρεῖται μὲν Νεστόριος, κυροῦνται δὲ καὶ αἱ προγενέστεραι δύο σύνοδοι, τέλειόν τε αὐτὸν καὶ ἕνα υἱὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι ὁμολογοῦσι, καὶ ἕνα καὶ οὐ δύο υἱοὺς, ὡς δηλοῖ ὁ παρ᾽ αὐτῶν ἐκφωνηθεὶς ὅρος· καὶ οὕτως ἡ σύνοδος ἀπολύεται· Ἰωάννου δὲ τοῦ τῆς Ἀντιοχείας, καὶ Θεοδωρίτου Κύρου ἀνθισταμένων τῷ μακαρίῳ Κυρίλλῳ, κατὰ πρόφασιν τοῦ δοκεῖν χωρὶς αὐτῶν ἐκφωνηθῆναι τὸν ὅρον, καί τοι γε τοῦ μεγάλου Κυρίλλου ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐκδεξαμένου αὐτοὺς, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ἐριστικῶς πρὸς αὐτὸν καὶ οὐκ ὀρθῶς διακειμένων, μετέβαινον καὶ αὐτοὶ ἀσύμφωνοι πρὸς τὰ ἴδια, πολλὰ μεταξὺ θορυβήσαντες· ὡς καὶ Θεοδώριτον κατὰ τῶν δώδεκα κεφαλαίων Κυρίλλου ἕτερα δώδεκα συντάξαι κεφάλαια· καὶ πάλιν αὐτὸν Κύριλλον πρὸς ταῦτα ἀπολογήσασθαι, καὶ δεόντως τὰ ἴδια συςῆσαι κεφάλαια· Θεοδοσίου δὲ βασιλέως ταῦτα ἐπεγνωκότος καὶ κινηθέντος, καὶ καθ᾽ ἑκατέρων μὲν, μάλιςα δὲ κατὰ Κυρίλλου τοῦ ἐν ἁγίοις, πέμπεται ἐνταῦθα Ἀκάκιος ὁ Μελιτηνῆς ἀνὴρ θεοσεβὴς καὶ

* perversus ordo.

λόγιος, εἰς ἄκρον ἐληλακὼς εὐλαβείας, καὶ τὰ τῆς συνόδου ἐμφανίζει τῷ βασιλεῖ, καὶ τὸν τούτου καταστέλλει θυμόν· καὶ τὰ ἐκφωνηθέντα τὸ κῦρος λαμβάνουσι· καὶ Κύριλλος εἰς τὴν ἰδίαν ἀπαίρει πόλιν· καὶ ἕνωσιν οἱ διεστῶτες δέχονται (1).

(1) S. Cyrilli ineditas auctoritates, quotquot sunt in Nicetae thesauro, alibi nos recitabimus cum aliis adhuc incognitis eiusdem S. Patris scriptis. Sed quia in hoc volumine non exiguam philostorgianae historiae partem, S. Artemii passioni insertam, feliciter edidimus, placet aliud quoque Philostorgii fragmentum graece hic collocare, quod Morellius in quinto Nicetae libro fol. 309. latine tantummodo posuit, graece autem nonnisi carptim apud Suidam voc. Ἀπολινάριος, et in excerptis photianis libri octavi legitur. Sic igitur se habet Philostorgii locus a Niceta nobis exhibitus in cod. vat. pag. 153. b.

Ὁ δυσσεβέστατος Φιλοστόργιος ἐν τῷ ὀγδόῳ τῆς ἱστορίας λόγῳ τὸν δυσσεβέστατον τοῦτον Εὐνόμιον ἐπαινῶν φησὶν, ὡς ὁ Ἀπολινάριος τὸ ὑπομνηματικὸν εἶδος τῆς λέξεως ἄριστα εἶχε· Βασίλειος δὲ πανηγυρίσαι μόνον λαμπρότατος ἦν· τῷ δὲ Γρηγορίῳ ἑκάτερα παρ᾽ ἀμφοτέρους ἐξεταζομένῳ μείζω βάσιν εἰς συγγραφὴν εἶχεν ὁ λόγος· καὶ ἦν εἰπεῖν Ἀπολιναρίου μὲν ἁδρότερος, Βασιλείου δὲ σταθηρότερος· ὁ μὲν οὖν Ἀπολινάριος καὶ ὁ Βασίλειος κατὰ τῆς ἀπολογίας ἧς Εὐνόμιος ἐξήνεγκεν, ἐγραψάτην· τοῦ δὲ Γρηγορίου (καὶ τοῦτό τις εἰς συνέσεως ἀπόδειξιν οὐχ ἥκιστα λάβοι) διαγνόντος ὁπόσον αὐτῷ πρὸς ἐκεῖνον ἦν τὸ τῆς δυνάμεως μέσον, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσπασαμένου, μόνον δὲ τινὰ τῶν Εὐνομίου κεφαλαίων ἐν τῷ περὶ υἱοῦ λόγῳ ἀνατρέψαντος, ὡς ἐν εἴδει τοῦ πρὸς Ἀνομοίους ἀντιῤῥήσεως· ὁ δὲ Εὐνόμιος Ἀπολινάριον μὲν οὐδὲ ἀντιῤῥήσεως ἠξίωσε· καὶ γὰρ τῷ ὄντι πλαδαρὸς εἰς ταῦτα ἀπήντησε καὶ ἀσυστρεφής· Βασιλείῳ δὲ ἀντεῖπεν ἐν πέντε λόγοις, ὧν τοὺς προεκδοθέντας δεξάμενος Βασίλειος, ὑπὸ τῆς δυσθυμίας τὸν βίον ἀπέλιπε.

III. ΠΕΡΙ ΕΥΤΥΧΟΥΣ.

1. Ἐν τῷ χρόνῳ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ νέου ἦν τις κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν ἀρχιμανδρίτης, ὀνομαζόμενος μὲν Εὐτυχὴς, ἡγούμενος δὲ μοναστηρίου, ὃ πρώην μὲν ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ ἑβδόμου ἦν, καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔξω διέκειτο, καὶ τοῦ Ἰὼβ ἐπελέγετο, νῦν δὲ ἐντὸς αὐτῆς ὁρᾶται, καὶ τῷ τοῦ ἁγίου Μωκίου νεῷ συνομορεῖ· καὶ τιμῶνται ἐν αὐτῷ Φαῦστος καὶ Δαλμάτιος σὺν Ἰσαακίῳ, ὡς δεξαμένης ἐς ὕστερον πλατυσμὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου, ὑφ᾽ οὗ καὶ τὰ χερσαῖα τείχη τῆς αὐτῆς φασὶν πόλεως δι᾽ ἡμερῶν ἀνεγερθῆναι ἑξήκοντα· εἰ δὲ καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος οὗτος, ἀκριβῶς οὐκ ἴσημι· οὗτος οὖν ὁ δείλαιος Εὐτυχὴς βλασφημῶν ἔλεγεν εἰδέναι τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ δύο μὲν φύσεων πρὸ τῆς ἑνώσεως, μιᾶς δὲ μετὰ τὴν ἕνωσιν· καὶ τὴν μὲν ἁγίαν Θεοτόκον ὁμοούσιον ἡμῖν ὑπάρχουσαν, τὸν δὲ ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα θεὸν λόγον οὐχ ὁμοούσιον ἡμῖν· σῶμα γάρ φησι λέγω τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα, οὐκέτι δὲ καὶ σῶμα ἀνθρώπου· τούτῳ φίλος καὶ γνώριμος ὢν Εὐσέβιος ὁ Δορυλαίου ἐπίσκοπος, πολλάκις παρῄνεσε μὴ τοιαῦτα λέγειν ἀλλότρια τῆς ὀρθῆς δόγματα πίστεως· ὁρῶν δὲ ἀμεταθέτως ἔχοντα, Φλαβιανῷ προσήγγειλε τῷ τηνικαῦτα πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως.

2. Οὗ μετακαλεσαμένου τὸν Εὐτυχέα, καὶ μετὰ τῆς ἐνδημούσης τῶν ἐπισκόπων συνόδου τὸ πρᾶγμα ζητήσαντος, ἰδὼν Εὐτυχὴς κατακρινόμενον ἑαυτὸν, Νόμον τινὰ καλούμενον καὶ ὕπατον ὄντα κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ, πρὸς δὲ καὶ

Χρυσάφιον κουβικουλάριον τὸν ἐπίκλην Τζοῦμβαν ὡς ὁμόφρονας, ἔπεισε τῷ βασιλεῖ γνωρίσαι τα κατ' αὐτὸν, ἀδικεῖσθαι παρὰ τοῦ πατριάρχου λέγοντα ς ἄνδρα θεοσεβῆ καὶ δίκαιον· οὗ γεγονότος, ἐπετράπη Φλωρέντιος πατρίκιος ἀπὸ ὑπάτων τὲ καὶ ἐπάρχων, συνεδρεῦσαι τῇ κατὰ Φλαβιανὸν συνόδῳ, καὶ μὴ περιϊδεῖν ἀδικούμενον Εὐτυχέα· ζητήσεως τοιγαροῦν προβάσης δευτέρας, μᾶλλον ἢ πρότερον Εὐτυχὴς ἠλέγχθη κακοδοξῶν, καὶ αὐτὸν Φλωρέντιον ἐσχηκὼς καταψηφιζόμενον, ἐξέπεσε τῆς ἱερωσύνης· ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Νόμον καὶ τὸν Χρυσάφιον ἀποχρησάμενοι τῇ τοῦ βασιλέως κουφότητι, κελεῦσαι παρεσκεύασαν αὐτὸν ἐν Ἐφέσῳ γενέσθαι σύνοδον, καὶ κριθῆναι τὸν ἁγιώτατον Φλαβιανὸν μετ' Εὐτυχοῦς τοῦ καθῃρημένου, δικάζοντος Διοσκόρου τοῦ Ἀλεξανδρείας ὁμοδόξου τῷ Εὐτυχεῖ, παρόντος δὲ καὶ Βαρσουμᾶ πρεσβυτέρου καὶ ἀρχιμανδρίτου τινὸς τῶν κατὰ τὴν ἕω μοναστηρίου, ὀρθοδόξου μὲν ὑπονοουμένου καὶ ἀνεπιλήπτου τὸν βίον, ἄλλου δὲ τὴν αἵρεσιν Εὐτυχοῦς ὑπάρχοντος· προεδρεύοντας μὲν εἶναι τῆς συνόδου Διόσκορον τὸν Ἀλεξανδρείας, Ἰουβενάλιον τὸν Ἱεροσολύμων, Θαλάσσιον τὸν Καισαρείας, Εὐσέβιον τὸν Ἀγκύρας τῆς Γαλατίας, Βασίλειον τὸν Σελευκείας τῆς Ἰσαυρίας, Εὐστάθιον τὸν Βηρυτοῦ· τὴν δὲ πᾶσαν αὐθεντίαν καὶ κυριότητα τὸν Διόσκορον ἔχειν· παρεῖναι δὲ καὶ Φλαβιανὸν τὸν Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Εὐσέβιον τὸν Δορυλαίου, ἡσυχάζειν μέν τοι καὶ λέγειν μηδὲν, ὡς μὴ δικαστῶν ἐπέχοντας τάξιν, ἀλλὰ τὴν τῶν ἄλλων ἐκδεχομένους ψῆφον, ἐπειδὴ τὰ παρ' αὐτῶν φησι κεκριμένα νῦν δοκιμάζεται.

3. Τῆς συνόδου τοίνυν ἀθροισθείσης, εἰσῆλθε Φλαβιανὸς ὡς κατάκριτος, καὶ ἐκαθέσθη πέμπτος· οἱ δὲ το-

πετήρηται Λέοντος τοῦ ἁγιωτάτου πάπα Ῥώμης, Ἰούλιος ἐπίσκοπος καὶ Ἱλάριος διάκονος, ἐπιστολὴν αὐτοῦ δογματικὴν τῇ συνόδῳ πεμφθεῖσαν προφέροντες, ἠξίουν ἀναγνωσθῆναι ταύτην· ἀλλ' οἱ περὶ Διόσκορον οὐ συνεχώρησαν· Εὐτυχοῦς δ' εἰσαχθέντος, ὁ Διόσκορος ἤρετο τοῦτον εἰ συντίθεται τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ καὶ τῇ ἐν Ἐφέσῳ σὺν ταύτῃ· τοῦ δὲ εἰπόντος συντίθεσθαι, περὶ τῆς αἱρέσεως οὐδὲν ἐπολυπραγμόνησεν πλέον, ἀλλὰ διελάλησεν οὕτως· ἐπειδὴ Εὐτυχὴς ἀκολουθεῖν φησι τοῖς ἐν Νικαίᾳ καὶ τῇ ἐν Ἐφέσῳ συνόδῳ, ὀρθόδοξον αὐτὸν ἡγούμεθα, καὶ τῆς ἱερωσύνης ἄξιον καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ ἰδίου μοναστηρίου· ταῦτα διαλαλήσας παρεσκεύασεν ὑπογράψαι τῇ Εὐτυχοῦς ἀθωώσει πάντας καὶ αὐτὸν Βαρσουμᾶν· εἶτα πάλιν ἐξεφώνησεν· ἐπειδὴ ἥ τε ἐν Νικαίᾳ σύνοδος καὶ ἡ ἐνταῦθα πρώτη ἐτύπωσαν μηδενὶ ἐξεῖναι πίστιν ἑτέραν ἐκτίθεσθαι, ἢ ζητεῖν, ἢ καινουργεῖν τί, ἢ ὅλως ἀνακινεῖν περὶ τῆς εὐαγοῦς ἡμῶν θρησκείας, φαίνονται δὲ Φλαβιανὸς ὁ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Εὐσέβιος ὁ Δορυλαίου σκανδάλου καὶ ταραχῆς γεγονότες πρόφασις ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλοτρίους αὐτοὺς παντὸς ἱερατικοῦ καὶ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος κεκρίκαμεν εἶναι· ταῦτα ἐκφωνήσας, ἠνάγκασε τοὺς ἐπισκόπους εἰς ἄγραφον ὑπογράψαι χάρτην· καὶ ὕστερον οἵαν ἐβούλετο καθαίρεσιν Φλαβιανοῦ καὶ Εὐσεβίου γράψας, ὑπέγραψεν αὐτήν τε καὶ Βαρσουμᾶς· Φλαβιανοῦ δὲ εἰπόντος πρὸς Διόσκορον ὅτι παραιτοῦμαι σε, λὰξ ἐκεῖνος ἐνέτεινε κατ' αὐτοῦ, καιρίαν τε παίσας, ἀρχὴν τῷ θανάτῳ παρέσχηκεν· ἕτεροι δέ φασιν, ὅτι Βαρσουμᾶς αὐτὸν παρειληφὼς ἐπὶ τῷ ὑπερορίσαι πρὸς τὰ τῆς ἕω μέρη, κατὰ τὴν ὁδὸν ἀποσφαγῆναι παρεσκεύασε· καθεῖλε δὲ Διόσκορος καὶ Θεοδώριτον Κύρου, καὶ Ἴβαν

τῆς Ἐδέσσης, καὶ Δόμνον τῆς Ἀντιοχείας, καὶ ἑτέρους τῶν ἀνατολικῶν, πάντας ἀπόντας· ἐχειροτόνησε δὲ ἀντὶ Δόμνου Μάξιμον· Εὐσέβιος δὲ ὁ Δορυλαίου διαφυγὼν ἐκεῖθεν, εἰς Ῥώμην ἧκε πρὸς Λέοντα τὸν μέγαν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ἰταλίας.

4. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ λιπόντος Θεοδοσίου τὸν βίον, Μαρκιανός τε καὶ Πουλχερία πρὸς Λέοντα τὸν ἱερώτατον ἔγραψαν· καὶ ἤρεσεν ἀθροισθῆναι τὴν σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει· τοίνυν καὶ συνῆλθον ἐν τῷ κατὰ τὴν Χαλκηδόνα σεπτῷ ναῷ τῆς ἁγίας μάρτυρος Εὐφημίας, ἐκ μὲν τῶν ἐνδοξοτάτων ἀρχόντων Ἀνατόλιος πατρίκιος ἀπὸ ὑπάτων καὶ στρατηλάτης, Παλλάδιος ἔπαρχος πραιτωρίων, Τατιανὸς ἔπαρχος πόλεως, Βιγκόμαλλος μάγιστρος τῶν θείων ὀφφικίων, Μαρτιάλιος μάγιστρος, Σποράδιος κόμης τῶν δομεστίκων, καὶ Γενέθλιος κόμης πριβάτων· ἐκ δὲ τῶν ἐνδόξων συγκλητικῶν Φλωρέντιος πατρίκιος ἀπὸ ἐπάρχων καὶ ὑπάτων, Σενάτωρ ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίων, Πρωτογένης ἀπὸ ἐπάρχων πόλεως, Ἀπολλώνιος ἀπὸ ἐπάρχων, Ῥωμανὸς ἀπὸ πραιποσίτων, καὶ Ὠλύγιος ἀπὸ ἐπάρχων Ἰλλυρικοῦ· τούτων οὖν τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν συγκλητικῶν καθεσθέντων ἐν τῷ μέσῳ πρὸ τῶν καγκέλλων τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, ἐκ μὲν τοῦ εὐωνύμου μέρους ἐκάθισαν οἱ τοποτηρηταὶ τοῦ Ῥώμης, καὶ Ἀνατόλιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Μάξιμος ὁ Ἀντιοχείας, καὶ Θαλάσσιος ὁ Καισαρείας, καὶ Στέφανος ὁ Ἐφέσου, καὶ οἱ λοιποὶ τῆς ἀνατολικῆς καὶ ποντικῆς καὶ ἀσιανῆς καὶ θρακικῆς διοικήσεως, ἄνευ τῶν παλαιστίνων· ἐκ δὲ τῶν δεξιῶν Διόσκορος ὁ Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἰουβενάλιος ὁ Ἱεροσολύμων, Κύντυλλος ὁ τοποτηρῶν Ἀναστασίῳ τῷ Θεσσαλονίκης, Πέτρος ὁ Κορίνθου,

καὶ οἱ λοιποὶ τῆς αἰγυπτιακῆς καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ τῆς Παλαιστίνης· ἦσαν δὲ τοποτηρηταὶ τοῦ Ῥώμης Πασχασῖνος καὶ Λουκίνσιος ἐπίσκοποι, καὶ Βονιφάτιος πρεσβύτερος· παρῆν δὲ καὶ Θεοδώριτος ὁ Κύρου· οὗτος γὰρ ὡς νεστοριανὸς λογιζόμενος διὰ τὸ γράψαι κατὰ τῶν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ιβ′ κεφαλαίων, καθηρέθη παρὰ Διοσκόρου· προσελθὼν δὲ Λέοντι τῷ πάπᾳ Ῥώμης, καὶ τὴν ἰδίαν ἀπαγγείλας πίστιν, ἐπεγνώσθη ὀρθόδοξος· καὶ γράμματα κομισάμενος ἐκείνου πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιν, ἀπέλαβε τὴν ἐπισκοπήν· ἐκελεύσθη δὲ μόνῃ ταύτῃ σχολάζειν· ἐπὶ δὲ Μαρκιανοῦ δεήσεις ἐπιδέδωκε κατηγορῶν τῶν οὐκ εὐλόγως αὐτὸν ἀποκηρυξάντων ὡς ἑτερόδοξον.

5. Πάντων οὖν, ὡς εἴρηται συναθροισθέντων, οἱ τοποτηρηταὶ Ῥώμης προλογίσαντες ἠξίουν μὴ συνεδριάσαι τῇ συνόδῳ Διόσκορον· τῶν δὲ ἀρχόντων εἰπόντων, ὡς οὐ δεῖ αὐτὸν πρὸ καταδίκης ἐξωθεῖσθαι τοῦ συνεδρίου, Εὐσέβιος ὁ Δορυλαίου κατηγορήσων αὐτοῦ ἀνέστη· καὶ οὕτω κελευσάντων τῶν ἀρχόντων, ἐκαθέσθη Διόσκορος ἐν τῷ μέσῳ· καὶ τοῦ Εὐσεβίου αἰτήσαντος ἀναγνωσθῆναι τὴν παρ᾽ αὐτοῦ δοθεῖσαν τῷ βασιλεῖ κατὰ Διοσκόρου δέησιν, οἱ ἄρχοντες προσέταξαν αὐτὸν μὲν ἐν τῷ μέσῳ καθεσθῆναι, τὴν δέησιν δὲ ἀναγνωσθῆναι· ἧς διαλαμβανούσης, ὡς οὐ κανονικῶς καθεῖλε Διόσκορος Φλαβιανὸν καὶ τοὺς λοιποὺς ὀρθοδόξους, ἠθώωσε δὲ τὸν αἱρετικὸν Εὐτυχέα, καθεξῆς ἀνεγνώσθη καὶ τὸ παρὰ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου πεμφθὲν πρὸς Διόσκορον γράμμα· καὶ ἐπεὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐμέμνητο καὶ Θεοδωρίτου, διελάμβανον μὴ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν ἐν Ἐφέσῳ δευτέραν σύνοδον, ἐὰν μὴ πᾶσι δόξῃ τοῖς συνελθοῦσιν, οἱ ἄρχοντες εἶπον, εἰσίτω καὶ Θεοδώριτος κοινωνήσων

τῇ συνόδῳ, ἐπεὶ καὶ ἀποκατέστησεν αὐτῷ τὴν ἐπισκοπὴν ὁ ἁγιώτατος Λέων· καὶ ὁ θειότατος βασιλεὺς παρεῖναι τοῦτον ἐκέλευσεν.

6. Ἐνισταμένου δὲ Διοσκόρου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, οἱ ἄρχοντες διελάλησαν εἰσελθεῖν τέως αὐτὸν ἐν τάξει κατηγόρου, καὶ καθεσθῆναι εἰς τὸ μέσον· κατηγορεῖτο τοίνυν ὁ Διόσκορος παρά τε τῶν τοῦ Ῥώμης τοποτηρητῶν, καὶ Εὐσεβίου τοῦ ἐπισκόπου Δορυλαίου, ὅτι τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἁγιωτάτου πάπα Λέοντος ἑπτάκις ἐπὶ πάντων ὀμόσας ἀναγινώσκειν, οὐκ ἀνέγνω· καὶ ἐντεῦθεν κρίνεται ὡς ἐπίορκος· καὶ ὅτι τὸν ἐν ἁγίοις Φλαβιανὸν, ὡς κατάκριτον εὐθὺς εἰσήγαγε, καὶ οὐδ' ἀπολογίας ἠξίωσεν, ἀλλ' ἀκρίτως οὕτω καθεῖλεν αὐτόν· ὁ δὲ Διόσκορος ἀπολογούμενος ἐπὶ τούτοις ἔλεγεν· οὐκ ἐμοὶ μόνῳ τὴν κρίσιν ὁ βασιλεὺς ἐπέτρεψεν, ἀλλὰ καὶ Ἰουβεναλίῳ καὶ Θαλασσίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς, καὶ ἐπὶ τοῖς κεκριμένοις πᾶσα συνήνεσεν ἡ σύνοδος· οἱ δὲ ἀνατολικοὶ ἐπίσκοποι ἐξεβόησαν· οὐ τὶς συνήνεσε, βία ἐγένετο, καθαίρεσις ἡμῖν ἠπειλήθη, στρατιῶται μετὰ βάκλων καὶ ξιφῶν ἐφίσταντο, καὶ μετὰ πληγῶν εἰς ἄγραφον χάρτην ὑπεγράψαμεν.

7. Βασιλείου δὲ τοῦ Σελευκείας σφοδρότερον ἐλέγχοντος Διόσκορον, καὶ ὀρθῶς κατὰ Εὐτυχοῦς δογματίζοντος, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ ἄρχοντες, διὰ τί νῦν ὀρθῶς δοξάζων, ὑπέγραψας τότε τῇ καθαιρέσει Φλαβιανοῦ; ὁ δὲ τὴν ἐκ Διοσκόρου προεβάλετο βίαν· ἐκείνου δὲ εἰπόντος, οὐκ ἔδει σε ἀνθρώπους ἐντραπῆναι εἰς κατάγνωσιν καὶ εἰς πτῶσιν σου, ἀπεκρίνετο· εἰ πρὸς ἄρχοντας εἶχον, ἐμαρτύρησα ἄν· παρὰ σοῦ δὲ κρινόμενος, ὡς παρὰ πατρὸς δικαίου, οὐκ ἐχρώμην· « παῖς γάρ, φησι, πατρὶ δίκαια λέγων τεθνάτω· » Εὐ-

σεβίου δὲ τοῦ Δορυλαίου λέγοντος ὅτι Φλαβιανοῦ τοῦ καθελόντος Εὐτυχῆ κρινομένου, ἐγὼ ὁ κατηγορῶν Εὐτυχοῦς εἰσελθεῖν οὐ συνεχωρήθην· καὶ τῶν ἀρχόντων αἰτιωμένων Διόσκορον ὡς τῶν κανόνων παραβάτην, αὐτὸς ἔφη· καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε, Θεοδώριτον ἀφέντες εἰσελθεῖν εἰς τὴν σύνοδον· οἱ δὲ εἶπον· κατηγορήσων ὑμῶν εἰσελήλυθεν· ὁ δὲ, καὶ διὰ τί, ἔφη, καθέζεται ὡς ἐπίσκοπος; οἱ δὲ ἄρχοντες καλῶς ἔφησαν ὡς Εὐσέβιος καὶ Θεοδώριτος ἐν τάξει κατηγόρων καθέζονται, διότι καὶ ὑμεῖς ἐν τάξει κατηγορουμένων ὄντες καθέζεσθε.

8. Πάντων δὲ ἐπὶ τούτοις ἀναγνωσθέντων τῶν τε ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ Φλαβιανοῦ πεπραγμένων εἰς τὴν Εὐτυχοῦς καθαίρεσιν, καὶ τῶν ἐν Ἐφέσῳ τὸ δεύτερον παρὰ Διοσκόρου πραχθέντων ἐπὶ τῇ Φλαβιανοῦ καθαιρέσει, ζητουμένης τε τῆς ὀρθῆς καὶ ἀληθοῦς δόξης, καὶ Φλαβιανοῦ μὲν εὑρεθέντος ὅτι ἐκ δύο φύσεων καὶ δύο φύσεις ἔλεγε τὸν Χριστὸν· Διοσκόρου δὲ φάσκοντος ὅτι τὸ ἐκ δύο δέχομαι, τὸ δύο οὐ δέχομαι, μετὰ τὴν ἕνωσιν δύο φύσεις οὐκ εἰσίν· οἱ ἄρχοντες καὶ ἡ σύγκλητος εἶπον· περὶ μὲν τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀκριβεστέραν ἐξέτασιν τῇ ὑστεραίᾳ δεῖν γενέσθαι συνορῶμεν· ἐπεὶ δὲ Φλαβιανὸς καὶ Εὐσέβιος ἔκ τε τῆς τῶν πεπραγμένων ἀναγνώσεως, καὶ τῆς φωνῆς τινῶν ἐξάρχων τῆς καθαιρέσεως αὐτῶν, δείκνυνται μηδὲν περὶ τὴν πίστιν σφαλέντες, ἀλλὰ μάτην καθαιρεθέντες, φαίνεται ἡμῖν κατὰ τῷ θεῷ ἀρέσκον δίκαιον εἶναι, εἰ παρεσταίημεν τῷ θειοτάτῳ ἡμῶν βασιλεῖ Διόσκορον τὸν Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἰουβενάλιον τὸν Ἱεροσολύμων, καὶ Θαλάσσιον τὸν Καισαρείας, καὶ Εὐσέβιον τὸν Ἀγκύρας, καὶ Εὐστάθιον τὸν Βηρυτοῦ, καὶ Βασίλειον τὸν Σελευκείας, τοὺς

ἐξάρχοντας τῆς τότε συνόδου τῷ αὐτῷ ἐπιτιμίῳ ὑποπεσεῖν, καὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος ἀλλοτριωθῆναι· λέγιμους λέγιμους, τουτέςιν ἀνέγνωμεν. Ἰστέον γὰρ ὅτι διαλαλιᾶς οἵας δήποτε γινομένης ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, καὶ παρὰ τῶν ὑπηρετουμένων νοταρίων ἀπογραφομένης, ὑπέγραφέ τις αὐτῶν τὸ ἀνέγνωμεν πρὸς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν διαλαλιὰν, καὶ μηδεμίαν ἐμπίπτειν ὑπόνοιαν, ὡς ἐκακουργήθη τί παρὰ τῶν ὑπογράφεων. Καὶ τὰ μὲν τῆς πρώτης πράξεως τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος.

Sequuntur in codice reliquarum actionum Synodi summaria, quae nos praetermittimus.

9. Χρεὼν δὲ εἰδέναι ὡς τῆς ἁγίας ταύτης συνόδου καθαιρέσει Διόσκορον ὑποβαλούσης τὸν γενόμενον Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον, οἱ τούτου ἀντιλαμβανόμενοι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀπέστησαν, καὶ διακρινομένους ὠνόμασαν ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ μὴ συντίθεσθαι τοῖς δογματισθεῖσι παρὰ τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντων πατέρων, καὶ εἰς δώδεκα διῃρέθησαν τμήματα (1), ὧν οἱ μὲν εὐτυχιανιςαὶ λεγόμενοι, Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον δέχονται, οἱ καὶ λέγουσι τὸν δεσπότην Χριστὸν ὁμοούσιον μὲν τῷ πατρὶ, οὐκέτι δὲ καὶ ἡμῖν, διὰ τὸ μὴ κατατίθεσθαι αὐτοὺς σώζεσθαι ἐν Χριστῷ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· οἱ δὲ καλούμενοι ἀκέφαλοι οὐκ ἐδέξαντο τὸ ἑνωτικὸν τοῦ βασιλέως Ζήνωνος, διὰ τὸ μὴ ἀναθεματισθῆναι ἐν αὐτῷ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύν-

(1) Animadverte duodecim sectas haereticorum dissidentium a concilio chalcedonensi. Fuit enim illud orientalium schismatum fatale tempus. Videsis etiam Ebediesum de ver. ch. rel. a nobis editum Coll. vat. T. X. lib. III. 4.

οδον· ἀκέφαλοι δὲ ἐκλήθησαν ἐκ τοῦ μὴ ἔχειν ἐπισκόπους· ὅθεν ἐκλειπόντων τῶν παρ' αὐτοῖς ἱερέων, οὐδὲ βάπτισμα ποιοῦσι κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα, ἀλλ' ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν ἁγίων θεοφανιῶν ἀρύονται ὕδατα, καὶ ταῦτα φυλάττοντες, βαπτίζουσιν ἐν αὐτοῖς· ἀλλ' οὐδὲ προσκομιδὴν ποιοῦσιν· ἔχοντες δὲ κοινωνίαν ἐκ παλαιτέρων χρόνων πεφυλαγμένην, ἐξ αὐτῆς κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα σμικροτάτας μερίδας τοῖς συνιοῦσι διδόασιν.

10. Ἄλλοι ἰουλιανισταὶ ἤγουν γαϊανῖται λέγονται, οἵτινες τὸ σῶμα τοῦ δεσπότου Χριστοῦ λέγουσι κτιστὸν μὲν, ἄφθαρτον δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀφθόρου συλλήψεως· ἕτεροι οἱ λέγοντες τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ οὐ μόνον ἄφθαρτον ἐξ αὐτῆς συλλήψεως, ἀλλὰ καὶ ἄκτιστον· ἑκάτεροι δὲ ἰουλιανισταὶ ἐκλήθησαν ἀπὸ Ἰουλιανοῦ τινὸς ἁλικαρνασέως κατάρξαντος τοῦ δόγματος αὐτῶν· γαϊανῖται δὲ ἀπὸ Γαϊανοῦ τοῦ γενομένου αὐτῶν πάπα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ διαδεξαμένου Ἰουλιανὸν, καὶ τὰ δόγματα αὐτοῦ· οὓς οἱ ἐναντίοι αὐτῶν φαντασιαστὰς καὶ μανιχαίους καλοῦσι· καὶ οὗτοι δὲ τοὺς ἐναντίους αὐτῶν φθαρτολάτρας καὶ κτηνολάτρας ὀνομάζουσι· σεβηρῖται δὲ οἱ καὶ ἀγνοῆται, οἱ λέγοντες μὲν τὸν θεὸν λόγον πάντα γινώσκειν, τὴν δὲ ἡνωμένην αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν ἀνθρωπότητα πολλὰ ἀγνοεῖν· οἵ τινες ἀπὸ τοῦ δόγματος ἀγνοῆται ὠνομάσθησαν ὑπὸ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς· ἕτεροι δὲ σεβηρῖται, οἱ καὶ κοντοβαβδῖται, οἱ λέγοντες ἕνα θεὸν εἶναι τῷ ἀριθμῷ, καὶ οὐχὶ τῇ ἀπαραλλάκτῳ ἰσότητι, καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα φάσκοντες, οἵ τινες κονταβαβδῖται ὠνομάσθησαν ὑπὸ τῶν ἐναντίων αὐτῶν, διὰ τὸ ἐν τοῖς λεγομένοις Κοντοβάβδου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔχειν τί μυσαρὸν συνακτή-

ριον, κἀκεῖ συνάγεσθαι τοὺς τὰ τοιαῦτα φρονοῦντας· οὗτοι δὲ οἱ λεγόμενοι κοντοβαβδῖται, οἱ καὶ καλούμενοι ἀγνοῆται, πρῶτον μὲν ἐκαλοῦντο θεοδοσιανοὶ, ὡς Θεοδόσιον δεχόμενοι τὸν γενόμενον πάπαν Ἀλεξανδρείας· ἀναθεματισθέντες δὲ παρ' αὐτοῦ, οἱ μὲν ἀγνοῆται διὰ τὸ δόγμα τῆς ἀγνοίας, οἱ δὲ κοντοβαβδῖται διὰ τὸ μὴ δέξασθαι τὸν περὶ τῆς ἁγίας τριάδος λόγον τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐκτεθέντα, λοιπὸν οὐκέτι θεοδοσιανοὶ καλοῦνται ὑπὸ τῶν ἐναντίων αὐτῶν, ἐπειδὴ οὐ δέχονται ἔτι Θεοδόσιον, ὡς εἴρηται· ἀλλ' οἱ μὲν ἐκ τοῦ δόγματος, ἀγνοῆται· οἱ δὲ ἐκ τοῦ τόπου, κοντοβαβδῖται· καὶ συμφωνοῦσι μὲν ἀλλήλοις ἑκάτεροι εἰς τὸν περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος λόγον, ὡς ἓν δόγμα ἔχοντες, διαφωνοῦσι δὲ εἰς τὸ περὶ τῆς ἀγνοίας δόγμα· Σεβῆρον δὲ δέχονται ἑκάτεροι τὸν γενόμενον Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον· διὸ καὶ σεβηρῖται ὠνομάσθησαν.

11. Ἄλλοι σεβηρῖται, οἱ καὶ θεοδοσιανοὶ καὶ παυλιανισταὶ, οἱ δεχόμενοι Σεβῆρον καὶ Θεοδόσιον τοὺς εἰρημένους, καὶ σὺν αὐτοῖς Παῦλον τὸν ἐπίκλην μελανὸν, οἵ τινες ἐν μὲν τῷ περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος δόγματι συμφωνοῦσι τοῖς κοντοβαβδίταις, διαφωνοῦσι δὲ πρὸς ἐκείνους ἐν τῷ τοὺς μὲν δέχεσθαι Θεοδόσιον καὶ Παῦλον εἰς ἐπισκόπους· τοὺς δὲ κοντοβαβδίτας, ἀμφοτέρους ἀποβάλλεσθαι· ἄλλοι σεβηρῖται, οἱ καὶ θεοδοσιανοὶ καὶ ἀγγελῖται, καὶ δαμιανισταὶ, οἱ δεχόμενοι Σεβῆρον καὶ Θεοδόσιον τοὺς μνημονευθέντας, καὶ Δαμιανὸν σὺν αὐτοῖς, οἵ τινες λέγουσιν ἄλλον μὲν εἶναι τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον τὸν υἱὸν, καὶ ἄλλον τὸ παράκλητον πνεῦμα καὶ ἅγιον, μὴ εἶναι δὲ τούτων ἕκαστον καθ' ἑαυτοὺς φύσιν, ἀλλ' ἔχειν κοινὸν θεὸν, ἤγουν θεότητα ἐνύπαρκτον, καὶ ταύτης μετέχον-

τας ἀμερίστως, εἶναι θεὸν ἕκαστον· καλοῦσι δὲ τὸν μὲν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, μίαν ὑπόστασιν· τὸν δὲ κοινὸν αὐτῶν θεὸν, οὐσίαν καὶ φύσιν· ἀγγελῖται δὲ ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν ἐναντίων αὐτῶν ἔκ τινος τόπου οὕτω καλουμένου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐν ᾧ συνακτήριον ἔχοντες οἱ τὰ πρῶτα ἐν αὐτοῖς φέροντες συνάγονται· καλοῦσι δὲ αὐτοὺς οἱ ἐναντίοι αὐτῶν σαβελλιανιστὰς καὶ τετραδίτας· οἱ αὐτοὶ δὲ καὶ δαμιανισταὶ ὠνομάσθησαν, ἀπὸ Δαμιανοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν· οὗτοι πρότερον μὲν ἐδέχοντο τὸν μνημονευθέντα Παῦλον εἰς ἐπίσκοπον, ὕστερον δὲ τοῦτον ἀπεβάλοντο, διὰ τὸ κοινωνῆσαι αὐτὸν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ δέξασθαι τὴν ἁγίαν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον.

12. Ἄλλοι σεβηρῖται ἤγουν θεοδοσιανοὶ, οἱ καὶ πετρῖται, οἱ δεχόμενοι τὸν ἔσχατον Πέτρον εἰς ἐπίσκοπον, οἵ τινες δεχόμενοι Θεοδόσιον καὶ Σεβῆρον καὶ Πέτρον, Δαμιανὸν οὐ προσδέχονται, οὐδὲ Παῦλον, αἰτιώμενοι τὰ δόγματα ἑκατέρων· ὁμολογοῦσι γὰρ θεὸν κατὰ ἀλήθειαν, καὶ οὐσίαν, καὶ φύσιν, ἕκαςον καθ' ἑαυτὸν, τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα λέγοντες, οὐκ ἀριθμῷ, ἀλλὰ τῇ ἀπαραλλάκτῳ οὐσιότητι· οὓς οἱ ἀγγελιανῖται * καὶ οἱ παυλιανισταὶ τριθεΐτας ὀνομάζουσι· καὶ οὗτοι πάλιν ἐκείνους ποτὲ μὲν σαβελλιανιστὰς, ποτὲ δὲ τετραδίτας· ἄλλοι σεβηρῖται ἤγουν θεοδοσιανοὶ, οἱ καὶ κονωνῖται, οἱ δεχόμενοι Θεοδόσιον καὶ Σεβῆρον, καὶ σὺν αὐτοῖς Κόνωνα ἐπίσκοπον· οἵ τινες καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι θεὸν εἶναι κατὰ ἀλήθειαν, καὶ φύσιν, καὶ οὐσίαν ἕκαςον, τὸν πατέρα λέγοντες καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἔτι γε μὴν φασι καὶ τρεῖς ὑποστάσεις τὴν ἁγίαν τριάδα, καὶ τρία πρόσωπα· τρεῖς δὲ

* ita cod.

τινας τῷ ἀριθμῷ οὐσίας καὶ φύσεις ἴσας ἀπαραλλάκτους κατὰ τὴν θεότητα λέγοντες· μίαν τε οὐσίαν ἤγουν φύσιν, καὶ μίαν θεότητα ἤγουν θεὸν, τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον τριάδα ὁμολογοῦντες, οὐκ ἀριθμῷ, ἀλλὰ τῇ ἀπαραλλάκτῳ θεότητι, τρεῖς θεοὺς ἢ θεότητας λέγειν παραιτοῦνται.

13. Καὶ οὗτοι δὲ Σεβῆρον καὶ Θεοδόσιον δεχόμενοι, οὔτε Δαμιανὸν, οὔτε Παῦλον, οὔτε τὸν ἔσχατον Πέτρον δέχονται· καλοῦσι δὲ καὶ τούτους οἱ ἐκ Δαμιανοῦ καὶ Παύλου τριθεΐτας, καὶ οὗτοι δὲ ἐκείνους ὀνομάζουσι ποτὲ μὲν σαβελλιανοὺς καὶ ἀρτεμωνιστὰς, ποτὲ δὲ τετραδίτας· διΐστανται δὲ καὶ ἀπὸ Πέτρου τοῦ ἐσχάτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, διότι ἐκεῖνοι μὲν παραιτούμενοι τρεῖς λέγειν θεοὺς, ἤγουν θεότητας τρεῖς, τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, παραιτοῦνται καὶ τὸ λέγειν τρεῖς τῷ ἀριθμῷ οὐσίας ἴσας καὶ ἀπαραλλάκτους· οὗτοι δὲ τὸ μὲν λέγειν τρεῖς θεοὺς, ἤγουν θεότητας, παραιτοῦνται· τρεῖς δὲ τῷ ἀριθμῷ οὐσίας ἤγουν φύσεις τινὰς ἴσας ὁμολογοῦσιν· οἱ δ' ἀπὸ Κόνωνος πρότερον δεχόμενοι τὰ συγγράμματα Ἰωάννου ἀλεξανδρέως γραμματικοῦ, τοῦ ἐπίκλην Φιλοπόνου, τὰ καθ' ἑλλήνων αὐτῷ γεγραμμένα μετὰ καὶ ἄλλων αὐτοῦ συγγραμμάτων, αὐτόν τε ἔσχατον ἀπεβάλοντο, καὶ τὰ τούτου συγγράμματα· ὁ γὰρ εἰρημένος γραμματικὸς Ἰωάννης ἐν τοῖς πρὸς τοὺς ἕλληνας βιβλίοις, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ συγγράμμασιν, ἐπήγαγε, τὰ σώματα τὰ αἰσθητὰ ταῦτα πάντα καὶ τὰ ὁρώμενα κατά τε ὕλην καὶ εἶδος ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραχθῆναι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, φθαρτά τε ταῦτα γενέσθαι καὶ φθείρεσθαι κατά τε ὕλην καὶ εἶδος, καὶ ἀντὶ τούτων ἕτερα σώματα κρείττω τούτων τῶν ὁρωμένων ἄφθαρτα καὶ αἰώνια ὑπὸ τοῦ θεοῦ δημιουργεῖσθαι· συντέλειάν τε ἔφη τοῦ

ὁρωμένου κόσμου ἤγουν παρέλευσιν καὶ καινοῦ κόσμου γένεσιν· ἀνάστασιν δὲ νεκρῶν ὡρίσατο εἶναι τὴν τῶν λογικῶν ψυχῶν πρὸς σῶμα φθαρτὸν ἕνωσιν ἀδιάλυτον.

14. Κόνων δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ὡς εἴπομεν, πρότερον δεχόμενοι τὰ συγγράμματα ἐν οἷς ταῦτα ἐδογμάτισε, καὶ αὐτὸν τὸν Φιλόπονον ζῶντά τε καὶ μετὰ τελευτὴν μακαρίζοντες, τελευταῖον αὐτόν τε ἐκεῖνον καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἀπεβάλοντο· λόγους ἐγγράφους ἐκδεδωκότες, ἐν οἷς λέγουσιν ὅτι τὰ σώματα τὰ αἰσθητὰ ταῦτα καὶ ὁρώμενα κατὰ μὲν τὴν ὕλην οὐ φθείρεται, ἀλλὰ μένουσι τὰ αὐτὰ καὶ ὁρώμενα εἰσαεὶ καὶ μὴ φθειρόμενα, κατὰ δὲ τὸ εἶδος μόνον φθείρεται, καὶ πάλιν ἀναμορφοῦται, τῆς αὐτῆς ὕλης κρεῖττον εἶδος δεχομένης ἄφθαρτον· γένεσιν μὲν γὰρ τοῦ ὁρωμένου κόσμου λέγουσι κατά τε ὕλην καὶ εἶδος, φθορὰν δὲ αὐτοῦ ἤγουν παρέλευσιν κατὰ μόνον τὸ εἶδος· τὴν γὰρ ὕλην, ὡς εἴπομεν, ἀεὶ διαμένειν ὁμολογοῦσι τὴν αὐτήν· ἀνάστασιν δὲ νεκρῶν ὁρίζονται εἶναι τὴν τοῦ σώματος τούτου πρὸς τὴν λογικὴν ψυχὴν δευτέραν ἕνωσιν ἀδιάλυτον.

15. Ἄλλοι σεβηρῖται ἤγουν θεοδοσιανοί, οἱ καὶ φυλοπονιακοί, οἱ καὶ δεχόμενοι τὸν Σεβῆρον καὶ Θεοδόσιον ἐπισκόπους, δεχόμενοι δὲ εἰς διδάσκαλον καὶ τὸν φιλόπονον Ἰωάννην καὶ τὰ τούτου συγγράμματα, καὶ ἀκολουθοῦντες αὐτῷ οὐ μόνον ἐν τοῖς περὶ τριάδος λόγοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς περὶ συντελείας τοῦ ὁρωμένου κόσμου καὶ γενέσεως τοῦ τε ὁρωμένου καὶ τοῦ μέλλοντος, καὶ νεκρῶν ἀναστάσεως· οὗτοι δὲ οὔτε Δαμιανόν, οὔτε Παῦλον, οὔτε τὸν ἔσχατον Πέτρον δέχονται· πρότερον δὲ δεχόμενοι Κόνωνα, ὕστερον αὐτὸν ἀπεβάλοντο, διὰ τὸ ἀποβάλλεσθαι ἐκεῖνον, Ἰωάννην τὸν φιλόπονον καὶ τὰ τούτου συγγράμματα· καὶ ἐν μὲν

τοῖς περὶ τριάδος λόγοις συνᾴδουσι τοῖς κονωνίταις· καὶ τριθεῖται ὀνομάζονται ὑπὸ τῶν ἀγγελιανιστῶν * καὶ παυλιανιστῶν· ὀνομάζουσι δὲ καὶ αὐτοὶ ἐκείνους ποτὲ μὲν σαβελλιανιστὰς, ποτὲ δὲ τετραδίτας· ἐν δὲ τῷ περὶ συντελείας τοῦ ὁρωμένου κόσμου καὶ νεκρῶν ἀναστάσεως, ἐναντιοῦνται φανερῶς αὐτοῖς· καὶ οὗτοι μὲν οἱ κονωνῖται τοὺς φιλοπονιακοὺς ἅπαντας καλοῦσι σαδδουκαίους καὶ σιμωνιανοὺς, καὶ ἕλληνας, καὶ οὐαλετινιανοὺς, καὶ μαρκιωνιστὰς, καὶ μανιχαίους, καὶ ἑρμογενιαςὰς ἀποκαλοῦντες· καὶ οἱ μὲν φιλοπονιακοὶ τὰ ὀνόματα ταῦτα τοῖς κονωνίταις προσάπτουσι, διὰ τὸ λέγειν αὐτοὺς τὴν ὕλην τοῦ αἰσθητοῦ τούτου κόσμου διαμένειν ἀτελεύτητον· οἱ δὲ κονωνῖται τὰ αὐτὰ ὀνόματα τῶν φιλοπονιακῶν κατηγοροῦσι, διὰ τὸ μὴ λέγειν αὐτοὺς τῶν σωμάτων τούτων ἀνάστασιν· πρὸς τούτοις δὲ ἑκάτεροι, οἵ τε φιλοπονιακοὶ καὶ οἱ κονωνῖται ὠριγενιαστὰς ἀλλήλους ὀνομάζουσιν· εὑρηκότες γὰρ οἱ φιλοπονιακοὶ τὸν Ὠριγένην λέγοντα ὅτι αὕτη ἡ ὕλη ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι αναμορφοῦται, καὶ διὰ τοῦτο τῶν αὐτῶν σωμάτων γίνεται ἡ ἀνάστασις, ἐκάλεσαν τοὺς κονωνίτας ὠριγενιαστάς· πάλιν δὲ οἱ κονωνῖται εὑρόντες τὸν Ὠριγένην λέγοντα ἄλλων σωμάτων ἀνάστασιν, παλίμβολος γὰρ ὁ ἀνὴρ, ὠνόμασαν τοὺς φιλοπονιακοὺς ὠριγενιαστάς· δέχονται δὲ οἱ φιλοπονιακοὶ ἐπίσκοπον τινὰ Ὠριγένην ὀνόματι καὶ τοὺς λόγους τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντας.

* ita cod.

16. Ἄλλοι σεβηρῖται ἤγουν θεοδοσιανοὶ, οἱ καὶ νιοβῖται, οἵ τινες Σεβῆρον καὶ Θεοδόσιον δεχόμενοι καὶ Στέφανον τὸν σοφιστὴν τὸν ἐπίκλην Νίοβον· οὗτοι δὲ ἐν μὲν τοῖς περὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λόγοις, συμφωνοῦσι τοῖς κοντοβαβδίταις καὶ τοῖς ἀγνοήταις, ἐν δὲ τοῖς

λόγοις τοῖς περὶ τῆς οἰκονομίας διαφωνοῦσιν οὐ μόνον πρὸς τούτους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας· πάντες γὰρ δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου μετὰ τὴν ἕνωσιν, οὐδενὶ λόγῳ ἀνέχονται εἰπεῖν· τὴν μέν τοι διαφορὰν τῶν φύσεων ὁμολογοῦσι καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν· οὗτοι δὲ δύο φύσεις μετὰ τὴν ἕνωσιν παραιτούμενοι ὁμολογεῖν, οὐδὲ τὴν διαφορὰν τῶν φύσεων μετὰ τὴν ἕνωσιν σώζεσθαι βούλονται λέγειν.

17. Τίνα μὲν οὖν τούτων τὰ σχίσματα, καὶ πόσα τυγχάνει, καὶ τίνες τούτων ὀνομασίαι, καὶ τί τὸ ἑκάστου σχίσματος δόγμα τῶν ἑαυτοὺς καλούντων διακρινομένους, διὰ τῶν εἰρημένων συντόμως ἐδηλώσαμεν· οὗτοι δὲ πάντες τὰ ἐπιτηδεύματα Ἀρείου τε καὶ τῶν ἐκείνου μαθητῶν ζηλώσαντες, ὁμοίως ἐκείνοις ἔξω τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἑαυτοὺς περιβόλων ἐποίησαν· κἀκεῖνοι γὰρ μυρίας μηχανὰς ἐπεδείξαντο, ἐξωθῆσαι τῆς ἐκκλησίας σπουδάσαντες τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον· καὶ οὗτοι δὲ ὁμοίως πολυτρόπους μαγγανείας καὶ λογομαχίας ἐπετήδευσαν ἐξελάσαι τῆς ἐκκλησίας προθυμούμενοι τὴν οἰκουμενικὴν καὶ ἁγίαν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον· ἀλλ' ὅπερ κατὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἐβουλεύσαντο, εἰς αὐτοὺς ἡ θεία περιέστησε ψῆφος, ἔξω που τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτοὺς καταστήσασα περιβόλων· ἠκόνησαν γὰρ τὴν γλῶτταν αὐτῶν, κατα τὸ γεγραμμένον, ὡσεὶ ὄφεως· ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν πρᾶγμα πικρὸν τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν ἀποκρύφοις ἄμωμον, ἐκραταίωσαν αὐτοῖς λόγον πονηρὸν, διηγήσαντο τοῦ κρύψαι παγίδα· εἶπαν, τίς ὄψεται αὐτούς; ἐξηρεύνησαν ἀνομίας, ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις· ἀλλὰ κατὰ τὸν θεῖον λόγον, βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν, καὶ ἐξησθένησαν ἐπ'

αὐτοὺς αἱ γλῶσσαι αὐτῶν· καὶ διεσχίσθησαν, καὶ οὐ κατενίγησαν· ηὐφράνθη δὲ ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία, τὴν τῶν ἁγίων πατέρων ἐκδίκησιν θεωρήσασα· καὶ ὑψώθη ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας, τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων ἀῤῥαγῆ λαβόντων βεβαίωσίν τε καὶ παγιότητα. Ἡ ἁγία δ' οὖν καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἡ ἐν Χαλκηδόνι συστᾶσα, διὰ βραχέων ἐμνήσθη τῶν λεγομένων ὑπὸ τῶν μίαν ἐπὶ Χριστοῦ δοξαζόντων φύσιν σύνθετον· εἰσὶ δὲ, ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα εἰπεῖν, τοιαύτης ἐννοίας ἐχόμενα, ἅπερ εἰς συνηγορίαν τοῦ οἰκείου δόγματος ἀσεβῶς προτιθέασι.

Ἔκθεσις τινῶν κεφαλαίων προβαλλομένων παρὰ τῶν μονοφυσιτῶν.

18. Πότερον ἐκ τῆς τῶν ἐπὶ Χριστοῦ λεγομένων δύο φύσεων ἑνώσεως, γέγονέ τι ἓν, ἢ οὔ; εἰ μὲν οὖν μὴ γέγονέ τι ἐξ αὐτῶν ἓν, πῶς καὶ ἡνῶσθαι ὅλως αὐτὰς ἐροῦμεν; τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἡνῶσθαι, ἢ τὸ ἓν γεγονέναι; οὐδὲ γὰρ κατ' ἔλλαμψιν, ὡς ἐπὶ προφητῶν, ὁμολογοῦμεν τὴν ἕνωσιν· εἰ δ' ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν δύο φύσεων ἕν τι γέγονε, τί ποτε ἄρα τοῦτο ἐστὶ τὸ ἕν; πότερον ὄνομα μόνον ψιλὸν, ἢ πρᾶγμα; εἰ μὲν οὖν ὄνομα μόνον ψιλὸν εἴη πράγματος χωρὶς, οὐκ ἂν εἶεν αἱ φύσεις ἡνωμέναι· ὡς οὐδὲ ὁ ἀστρῷος κύων καὶ ὁ χερσαῖος, κατὰ ψιλὸν μόνον τοὔνομα τὸ ἓν ἔχοντες, ἡνωμένοι κατὰ τὰς φύσεις τυγχάνουσιν, οὐδ' ὁ ἀληθινὸς ἄνθρωπος καὶ ὁ γεγραμμένος· οὐκοῦν εἰ αἱ φύσεις καθὸ τὸ εἶναι ἔχουσιν ἡνώθησαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῆς ἑνώσεως αὐτῶν ἤγουν συνθέσεως ἕν τι γέγονεν, οὐκ ἄρα ψιλὸν ὄνομα τοῦτο ἐστὶν, ἀλλὰ πρᾶγμα: εἰ δὲ πρᾶγμα, πότερον φύσις ἐστὶ τοῦτο, ἤγουν οὐσία, ἢ τῶν περὶ τὴν οὐσίαν τι συμβεβηκότων; οὐκοῦν εἰ κατ' αὐτὸ τὸ

εἶναι, φύσεις ἡνώθησαν, καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἓν τὸ ἐκ τῆς ἑνώσεως αὐτῶν ἀποτελεσθὲν, οὔτε ψιλόν ἐστιν ὄνομα, οὔτε συμβεβηκός τι καὶ παρακολούθημα φύσεως, λείπεται ἐξ ἀνάγκης, οὐσίαν εἶναι τοῦτο, ἢ φύσιν· κείσθω γὰρ νῦν δι' ἑκατέρου ταυτὸν σημαίνεσθαι, διὰ τῆς οὐσίας φημὶ καὶ τῆς φύσεως· εἰ δὲ τὸ ἓν τὸ ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν δύο φύσεων ἀποτετελεσμένον φύσις ἐστὶν ἤγουν οὐσία, καλῶς ἄρα μίαν εἶναι τὴν φύσιν τοῦ δεσπότου Χριστοῦ μετὰ τὴν ἕνωσιν ὁμολογοῦμεν, εἰ καὶ μὴ ἁπλῆν, ἀλλὰ σύνθετον εἶναι ταύτην φαμέν· τὸ γὰρ Χριστὸς ὄνομα, τῶν φύσεων ἀμφοτέρων εἶναι δηλωτικὸν οὐ δύναται· εἰ γὰρ μὴ εἴη τι ἓν τὸ ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν δύο φύσεων ἀποτετελεσμένον, ἀδύνατον ἢ ἐπὶ ψυχῆς καὶ σώματος ἓν τὸ τοῦ ἀνθρώπου κατηγορεῖσθαι ὄνομα, ἢ ἐπὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, μηδενὸς ἐξ αὐτῶν ἑνὸς γενομένου, τὴν Χριστοῦ λέγεσθαι προσηγορίαν ἐπ' ἀμφοῖν.

Ἕτερον πρόβλημα τῶν μονοφυσιτῶν.

19. Εἴπερ αἱ τοῦ Χριστοῦ φύσεις ἑνωθεῖσαι δύο τυγχάνουσι, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν οὐσίαι, οὐσίαι γὰρ δήπουθεν ἥ τε θεία καὶ καὶ ἡ ἀνθρώπειος, ἐφ' ὧν τὸ τῆς δυάδος τῶν φύσεων φέρουσιν ὄνομα, πότερον ἕτερος τυγχάνει τῶν ἑαυτοῦ φύσεων ὁ Χριστὸς, ἢ ταυτόν ἐστι ταῖς αὐτοῦ φύσεσιν; εἰ μὲν οὖν ἕτερός ἐστι τῶν αὐτοῦ φύσεων ὁ Χριστὸς, τίς ὢν, ἕτερος αὐτῶν τυγχάνει; ἀλλ' οὐδὲν τῶν ὄντων τῆς αὐτοῦ φύσεως ἢ οὐσίας ἕτερον ἐστίν· εἰ γὰρ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις, ἤτοι οὐσία, τὸ ζῶον λογικὸν θνητόν ἐστιν, οἱ γὰρ ὁρισμοὶ τῶν πραγμάτων τῆς οὐσίας αὐτῶν εἰσὶ δηλωτικοὶ, ἕτερον δὲ εἴη ὁ ἄνθρωπος τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἕτερος ἂν εἴη τοῦ ζώου λογικοῦ θνητοῦ· ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν

ἄλλο ἐστὶν, ἢ ζῶον λογικὸν θνητόν· οὐκοῦν εἰ καὶ ὁ Χριστὸς τῶν αὐτοῦ φύσεων, ἤγουν οὐσιῶν, ὑπάρχει ἕτερος, τὸ δὲ εἶναι ἑκάστῳ κατὰ τὴν φύσιν ἤτοι οὐσίαν αὐτοῦ ἐστὶν, ὡς ἐδείξαμεν, αὐτὸς ἄρα ἑαυτοῦ ὁ Χριστὸς ἕτερος ἔσται, ὅπερ πρὸς τῷ ἀτόπῳ, καὶ τὸ γελοῖον ἔχει· οὐκ ἄρα ἕτερος ἐστὶν ὁ Χριστὸς τῶν ἑαυτοῦ φύσεων· εἰ δὲ μὴ ἕτερος, ταυτὸν ἄρα Χριστόν τε εἰπεῖν καὶ τὰς αὐτοῦ φύσεις· ἐπεὶ καὶ οἱ τἀναντία ὑμεῖς λέγοντες, τῶν δύο φύσεων δηλωτικὸν εἶναι φατὲ, τὸ Χριστὸς ὄνομα· εἰ δὲ ταυτὸν ὁ Χριστὸς ταῖς αὐτοῦ φύσεσιν, ὡς ἄνθρωπος τῇ ἀνθρώπου φύσει ταυτὸν, τουτέστι τῷ ζώῳ λογικῷ θνητῷ, δύο δὲ τυγχάνουσιν αἱ τοῦ Χριστοῦ φύσεις καὶ οὐ μία, δύο ἄρα καὶ οἱ Χριστοὶ ἔσονται, καθὼς Νεστορίῳ δοκεῖ, καὶ οὐχ εἷς κατὰ τὰς γραφάς· εἰ οὖν εἷς κατὰ ἀλήθειαν ὁ Χριστὸς ὀνόματί τε καὶ πράγματι, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἐπὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐνανθρωπήσεως δύο λέγειν Χριστοὺς ἐνδέχεται, ταυτὸν δὲ ὁ Χριστὸς τῇ αὐτοῦ φύσει, ἤγουν οὐσίᾳ, ἐπεὶ καὶ τῶν ὄντων ἕκαστον, μία δηλονότι καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ φύσις ἐξ ἀνάγκης ἔσται.

Ἕτερον πρόβλημα τῶν αὐτῶν.

20. Ὥσπερ εἰ καὶ πλείονες ἐν τῷ ἡλίῳ φυσικῶν δυνάμεων θεωροῦνται διαφοραὶ, οἷον φέρε εἰπεῖν τὸ φωτιστικὸν αὐτοῦ καὶ τὸ θερμαντικὸν, ἔτι δὲ τὸ τριχῇ διαστατὸν, καὶ τὸ σφαιρικὸν, καὶ κυκλοφορικὸν, καὶ εἴ τι τυγχάνει τοιοῦτον ἄλλο, οὐκ ἤδη καὶ πλείονας τὰς τοῦ ἡλίου φύσεις λέγειν ἀνάγκη· οὐδὲν γὰρ καθ' ἑαυτὸ τῶν τοιούτων ἡλίου φύσιν ἐργάζεται, ἀλλὰ τὸ ἐκ πάντων ἅμα τῶν εἰρημένων σύγκριμα, ἓν καὶ πλείονα τυγχάνον, ἕνα τὸν ἥλιον καὶ μίαν αὐτοῦ τὴν φύσιν ἐργάζεται· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ

θεανθρώπου Χριστοῦ, κἂν αἱ τῆς θεότητος ἐν αὐτῷ καὶ ἀνθρωπότητος θεωρῶνται διαφοραὶ, οὐκ ἀνέξονται δύο λέγειν αὐτοῦ τὰς φύσεις, οἱ κρίνειν ἀμηγέπη * τὴν τῶν πραγμάτων ὀρθῶς φύσιν δυνάμενοι· οὐδὲν γὰρ ἐκείνων καθ' ἑαυτὸ Χριστὸς ἂν εἴη, οὔτε τὸ θεῖον αὐτοῦ φημὶ, οὔτε τὸ ἀνθρώπινον· ἀλλὰ τὸ ἐξ ἀμφοῖν σύγκριμα, ἓν δήπουθεν τυγχάνον, καὶ οὐ δύο, καὶ ἐν οὐδενὶ τῶν ὄντων ἐνθεωρούμενον ἑτέρῳ, ἕνα τὸν Χριστὸν, καὶ μίαν αὐτοῦ τὴν φύσιν ὁμολογεῖν ἡμᾶς ἐκ πάσης ἀνάγκης παρασκευάζει.

* ita codices duo.

Ἕτερον πρόβλημα.

21. Εἰ ἡ δυὰς τῆς ἐκ μονάδος πρώτης διασκέψεως ἐστὶ δηλωτικὴ, ἡ δὲ διαίρεσις ἀντικειμένως ἔχει πρὸς τὴν ἕνωσιν, διὰ τοῦτο ἅμα τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ αὐτὸ ἡνῶσθαι τὲ καὶ διῃρῆσθαι ἀμήχανον, οὐδεμία ἄρα δυὰς, καθὸ ἐστὶ δυὰς, κατὰ τοῦτο λέγοιτ' ἂν ἡνῶσθαι, διῃρῆσθαι δὲ μᾶλλον· καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τοίνυν εἰ δύο εἰσὶν αἱ τούτου φύσεις, καὶ οὐχὶ μία, πᾶσα δὲ δυὰς, καθὸ δυάς ἐστι, διχάς τις οὖσα διῄρηται κατ' ἐκεῖνο, καὶ οὐχ ἥνωται, καὶ αἱ τοῦ Χριστοῦ ἄρα δύο φύσεις κατ' αὐτὸ τὸ εἶναι δύο φύσεις τυγχάνουσαι καὶ οὐχὶ μία, κατ' αὐτὸ τοῦτο διῃρημέναι ἂν εἶεν, καὶ οὐχ ἡνωμέναι, καὶ Νεστορίου τὸ δόγμα εἰσάγεται.

Ἕτερον πρόβλημα.

22. Καὶ ἐπὶ τῶν συνεχῶν πολλάκις φέρομεν τὸν ἀριθμὸν, δύο φέρε εἰπεῖν πήχεων τὸ ξύλον λέγοντες· ἀλλὰ δυνάμει δύο φαμὲν εἶναι τὸ ἓν, οὐκ ἐνεργείᾳ· τῷ δὲ δύνασθαι τομὴν ὑπομένειν, καὶ δύο γενέσθαι, ταύτῃ φαμὲν αὐτὸ δύο τινῶν πήχεων εἶναι.

Ἕτερον πρόβλημα.

23. Εἰ ὁ Χριστὸς εἷς ἐστὶν ὀνόματί τε καὶ πράγμα-

τι, πᾶς δὲ ὁρισμὸς εἷς ὢν, εἰ μὴ ὁμώνυμος εἴη, μιᾶς φύσεως δηλωτικός ἐστι, καὶ ὁ τοῦ Χριστοῦ ἄρα ἀριθμὸς, μιᾶς τῆς αὐτοῦ φύσεως δηλωτικός ἐστιν· εἰ δὲ καθ' ὑμᾶς αἱ τοῦ Χριστοῦ δύο φύσεις δύο ἔχουσιν ὁρισμοὺς, οὐ ταυτὸ δηλοῦντας, καὶ ὁ Χριστὸς ἄρα εἷς ὢν, δύο ὁρισμοὺς ἕξει οὐ ταυτὸ δηλοῦντας· εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, παντὸς γὰρ πράγματος ἑνὸς ὄντος εἷς ἐστὶ καὶ ὁρισμὸς, οὐκ ἄρα δύο ἕξει καὶ ὁρισμοὺς ὁ Χριστός· εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ δύο ἔσονται αὐτοῦ αἱ φύσεις· ἕκαστος γὰρ ὁρισμὸς μιᾶς φύσεως ἐστὶ δηλωτικὸς, εἴτε ἁπλοῦς εἴτε σύνθετος.

Ἕτερον.

24. Εἰ τὸ Χριστὸς ὄνομα οὐκ οὐσίας δηλωτικὸν, ἀλλὰ τῶν περὶ τὴν οὐσίαν τινὸς τῶν ἐκ τῆς ἑνώσεως, τῶν δύο φύσεων γενομένων δηλωτικόν ἐστι· τοῦτο δὲ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἡ τῶν φύσεων πρὸς ἀλλήλας σχέσις· δύο δὲ φύσεις καὶ ἑνωθεῖσαι μεμενήκασιν ἐν Χριστῷ, κατὰ μόνην ἄρα σχέσιν ψιλὴν ἡ τῶν φύσεων πρὸς ἀλλήλας γέγονεν ἕνωσις· ὡς ἐπὶ χοροῦ, καὶ οἰκίας, καὶ πόλεως, καὶ λίθων, καὶ ξύλων ἐν οἷς τὸ οἰκοδομούμενον, καθὼς καὶ Νεστόριος δογματίζων εὑρίσκεται.

Ἕτερον.

25. Εἰ τὰ ἡνωμένα ἓν γίνεται, τὰ μὴ γενόμενα ἓν οὐχ ἥνωται ἐξ ἀνάγκης· εἰ οὖν δύο καὶ οὐ μία τυγχάνουσιν αἱ τοῦ Χριστοῦ φύσεις, ἡ δὲ δυὰς διχάς τις οὖσα, διαιρέσεως ἐστὶ δηλωτικὴ, τὰ δὲ διῃρημένα οὐχ ἥνωται, οὐκ ἄρα ἡνωμέναι εἰσὶν αἱ τοῦ Χριστοῦ φύσεις· εἰ τοίνυν διὰ τὸ ἀσύγχυτον δύο εἶναι τὰς τοῦ Χριστοῦ φύσεις ἀξιοῦσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἕνωσιν, μίαν αὐτοῦ τὴν φύσιν λέγειν ἀναγκασθήσονται.

Ἕτερον.

26. Οὐχ ὅσαι πράγματος ἑκάστου ἰδιότητες, τοσαῦται καὶ φύσεις τούτου εἰσίν· ἢ γὰρ ἂν οὐδὲν τῶν ἐχόντων ἰδίαν ὕπαρξιν, μιᾶς ἔσται φύσεως, πλειόνων ἰδιοτήτων ἤτοι διαφόρων ἐν ἑκάστῳ θεωρουμένων, ἀλλὰ τὸ ἐκ πάντων σύγκριμα τῶν συμπληρούντων τὸ ὑποκείμενον, φύσις ἐστί· πυρὸς μὲν γὰρ τὸ φωτιστικὸν, καὶ τὸ κοῦφον ἴδιον· ἀλλ' οὐ φύσιν πυρὸς τὸ φωτιστικὸν, ἢ τὸ κοῦφον εἶναι φαμέν· ὥσπερ καὶ ἀέρος ἰδιότητες τὸ ἀχρωμάτιστον, τὸ διηχές· ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων στοιχείων ἐστὶν ἰδεῖν ἑτέρας ἰδιότητας· ἀλλ' οὐδεὶς τολμήσει διὰ τὸ πολλὰς ἕκαστον τούτων ἰδιότητας ἔχειν, οὕτω καὶ πολλῶν εἰπεῖν εἶναι φύσεων· οὕτω τοίνυν καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ συνεστῶτος ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, εἰ μὲν λέγοιεν δύο τὰς αὐτοῦ φύσεις, ἢ ἐν δύο φύσεσιν αὐτὸν θεωρεῖσθαι, ὥσπερ καὶ τὸ ὅλον ἐν τοῖς μέρεσι θεωρεῖσθαι λέγομεν, ἢ καὶ τοσάδε εἶναι τὰ τοῦ λόγου μέρη, τὸ ἓν τὸ ἐκ τῆς πάντων ἑνώσεως ἀποτετελεσμένον γινώσκοντες, ὡς εἰ καὶ τὸ τρίγωνον ἐν τρισὶν εὐθείαις ὑφεστάναι λέγοι τις, αὐτοῦ τοῦ τριγώνου σχήματος ἑνὸς ὄντος τοῦ ἐκ τῆς συναφῆς τῶν τριῶν εὐθειῶν ἀποτετελεσμένου, καὶ ἔτι τὴν οἰκίαν ἐν λίθοις εἶναι καὶ ξύλοις, ἑνὸς πάλιν τοῦ τῆς οἰκίας εἴδους ὑπάρχοντος, ὅπερ ἐκ τῆς ἐκείνων συνθέσεως γέγονεν, ἴσως ἄν τις συγχωρήσειε τῷ λόγῳ· εἰ γὰρ τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς δύο, ἴσον ἂν εἴη τό τε ἐκ δύο φύσεων τὸν Χριστὸν εἶναι λέγειν, καὶ τὸ ἐν δύο φύσεσι, καὶ τὸ τρίγωνον ἐν τρισὶν εὐθείαις, καὶ ἐκ τριῶν, καὶ τὸ λοιπὸν τῶν εἰρημένων ἕκαστον, ὡς περὶ μόνην τὴν λέξιν, καὶ μὴ περὶ τὸ ἐκ τῆς λέξεως νοούμενον, τὴν διαφορὰν εἶναι· ὡς ἐξεῖναι μίαν τὴν τοῦ συνθέτου φύσιν λέγειν, ἐν δύο ταῖς

ἁπλαῖς τὸ εἶναι ἔχουσαν, ὥσπερ ἐν τοῖς μέρεσι πολλοῖς οὖσι μίαν τὴν ὁλότητα εἶναι φαμέν· εἰ δὲ μηδαμοῦ μίαν τοῦ ὅλου τὴν φύσιν σύνθετον δηλονότι φασὶ, καὶ ἡμεῖς τὴν ἐν δύο φωνὴν ὑποπτεύσομεν δικαιότατα· καὶ οὔτε διὰ τὸ ἕνα εἶναι τὸν Χριστὸν ἀρνούμεθα τὰ ἐξ ὧν τὸ ἓν τοῦτο συνέστηκεν, οὔτ' αὖ πάλιν διὰ τὸ δύο γνωρίζειν, τὰς εἰς εἰς ἕνωσιν συνελθούσας φύσεις, τὸ ἓν τὸ ἐκ τούτων ἀποτελεσθὲν οὐχ ὁμολογήσομεν· ὅπερ εἴτε φύσιν μίαν καλεῖν τινι φίλον, εἴτε ὑπόςασιν, εἴτε Χριστὸν ἕνα, οὐ διαφερόμεθα· δι' ἑκάστου γὰρ ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰ λοιπὰ συνεισάγεται.

Ἀντίῤῥησις μία, οὐδ' ἀποτάδην καὶ αὕτη ἐκτεθεῖσα, πρὸς τὰς καταστρωθείσας ἄνωθεν δόξας τῶν μονοφυσιτῶν.

27. Τοιαῦτα μὲν οὖν, ὡς ἐκ βραχέων ἐστὶ γνῶναι, οἱ μίαν ἐπὶ Χριστοῦ φύσιν δοξάζοντες, ἐπισφαλῶς ἄγαν καὶ τὸ ὅλον ἀνενδέκτως φασὶν, ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ καθ' ἡμᾶς ἐπιχειρημάτων συνιστᾷν πειρώμενοι τὰ θεοπρεπῆ· ὃ δὲ καὶ πρότερον εἴρηκα, τοῦτο καὶ νῦν φημὶ, ὡς διῄρηται ἡ τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου δόξα καὶ τῶν συμφρόνων αὐτοῖς, οὐδὲ μία τίς ἐστι καὶ σύντροχος· αὐτὸς μὲν γὰρ Εὐτυχὴς τοῦ σώματος ἠρνήθη τὴν πρόσληψιν, μηδὲν λέγων ἀνθρώπειον τὸν θεὸν λόγον ἐκ τῆς παρθένου λαβεῖν, ἀλλὰ αὐτὸν ἀτρέπτως τραπέντα καὶ σάρκα γενόμενον, τὴν πάροδον μόνην διὰ τῆς παρθένου ποιήσασθαι· καὶ τῷ σταυρῷ προσηλωθῆναι καὶ προσπαγῆναι τὴν απερίγραφον καὶ απεριόριστον καὶ ἀχώρητον θεότητα τοῦ μονογενοῦς, καὶ ταύτην τῷ τάφῳ παραδοθεῖσαν, τετυχηκέναι τῆς ἀναστάσεως· ἰλιγγιάσας γὰρ πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων σύνοδον, καὶ μὴ ἀποθαῤῥήσας πρὸς τὴν συνάφειαν, προεληλυθέναι τὸν

λόγον ἀπὸ γεννήσεως ἐδογμάτισε καὶ μὴ ἐν ἀληθείᾳ σῶμα ἐνδεδύσθαι, ἀλλὰ φαντάσαι τὴν οἰκονομίαν, ὡς ἐντεῦθεν πλασματώδη πάντα τὰ σωματικὰ ἐλέγχεσθαι τοῦ θεοῦ, τὴν ἐκ τῆς μητρικῆς γαςρὸς προέλευσιν, τὴν σπαργάνωσιν, καὶ ἁπλῶς τὴν ὅλην τῆς οἰκονομίας περίοδον, καὶ οἷον σκιὰν καὶ εἴδωλον τῆς ἡμετέρας φύσεως, ἑαυτῷ προσενῶσαι τὸν λόγον.

28. Οἱ δὲ μονοφυσῖται λεγόμενοι, ὥσπερ Εὐτυχὴς ὑποβολιμαίῳ προσώπῳ καὶ φασματώδει τὸν λόγον ὑποκρίνασθαι τὴν σάρκωσιν ἐδογμάτιζεν, οὕτω δὴ καὶ οὗτοι τὴν ἐναντίαν αὐτῷ τραπόμενοι, μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ τετολμήκασι λέγειν· ἓν μὲν γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν μεμενηκέναι φασὶ πρόσωπον, οὐ σῶζον δὲ τὰς συνεληλυθυίας φύσεις καθαρὰς καὶ ἀσυγχύτους ἐν τοῖς ἰδίοις ἰδιώμασιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἕνωσιν ἀμφοτέρας ἕν τι γεγονέναι, συγχυθείσας ἐν τῇ παρ' ἀλλήλας ἀνακράσει· καί τοι κοινὸν ἕτερον ἐκ τοῦ μίγματος φανῆναι, ὥσπερ καὶ τὰ σώματα ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων εἰληχότα τὴν κρᾶσιν, ἄλλό τι παρ' ἐκεῖνα τυγχάνει· οὔτε μὴν ὁ σίδηρος, οὔτε τὸ ἡμέτερον σῶμα, ἢ πῦρ ἐςὶ καθαρὸν, ἢ ἀὴρ, ἤ τί των ἄλλων ςοιχείων, ἀλλ' ἐξ ἐκείνων μὲν συνεκράθη, ἄλλο δέ τι μετὰ τὴν σύγκρασιν γέγονε· τὸ δὲ, οὐχ οὕτως ἔχον ἐςίν· ἀλλὰ τῆς θείας μορφῆς ἤτοι φύσεως, ἐν μιᾷ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων τῇ ἀνθρωπίνῃ οὐσίᾳ ἀτομωθείσῃ συνεληλυθυίας, οὐκ ἄλλό τι γέγονεν ἀπὸ τῆς ἀῤῥήτου ταύτης μίξεώς τε καὶ κράσεως, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἕνωσιν αἱ φύσεις τὸ ἀσύγχυτον ἔχουσιν.

29. Ἵνα δὲ καὶ πρὸς τὸ παράδειγμα βλέψωμεν, ὁ καθέκαστον ὑποκείσθω ἄνθρωπος, εἰς οὕτινος ὑπόστασιν σῶμα διελήλυθε καὶ ψυχή· ἀλλ' οὐκ ἄλλό τι παρὰ ταῦτα ὁ μερικὸς ἄνθρωπος· πλὴν μέχρι τούτου ςήτω ἡμῖν τὸ παρά-

δειγμα· προσωτέρω γὰρ χωροῦντες, πολλὴν τὴν διαφορὰν εὑρήσομεν· ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ μερικοῦ ἀνθρώπου, ἰδιαζόντως τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ λέγονται, καὶ οὔθ' ἡ ψυχὴ σῶμα ἂν κληθείη ποτὲ, οὔτε τὸ σῶμα ψυχὴ προσαγορευθείη· ἐπὶ δὲ τῆς τοῦ θεοῦ καθ' ἡμᾶς ὑποστάσεως, καὶ τὸν θεὸν θαῤῥούντως ἂν εἴποιμεν ἄνθρωπον, καὶ τὸν ἄνθρωπον θεὸν, μεταχωρούντων ἀλλήλοις τῶν ὀνομάτων καὶ ἀντιδιδομένων, κατὰ τὴν ἄῤῥητον συμφυΐαν· καὶ τῶν μὲν μερικῶν ἀνθρώπων ἐστὶ τὸ κοινὸν εἶδος· διὸ ἀπαράλλακτοι κατὰ τοῦτο τὸ μερικὸν λέγονται· οἱ γὰρ κατὰ μέρος ἄνθρωποι τοῖς χαρακτῆρσι διεστηκότες, τὴν ἀπαραλλαξίαν κατὰ τὸ εἶδος ἔχουσι· τῆς δὲ θείας ἐκείνης τῶν φύσεων ὑποστάσεως, οὐκ ἔστι τί κοινὸν ὄνομα Χριςὸς ὀνομαζόμενον, ὥσπερ ἐφ' ἡμῶν ἄνθρωπος, ὅτι μὴ δὲ πολλοὶ οὕτως Χριστοὶ, ἀλλ' εἷς ὁ τοῦ πατρὸς ὅρος καὶ λόγος τῇ θεότητι χρίσας τὴν ἀνθρωπότητα.

30. Εἰ δέ τις τὰ Εὐτυχοῦς φρονῶν ἀπαντήσει καὶ προβαλεῖται ὡς ὁ ἄνθρωπος ἐκ δύο συνίσταται φύσεων, τοῦτον δὲ ὁ θεὸς προσελάβετο, ἑτέρα φύσις παρὰ τοῦτον τυγχάνων, ὥστε ἐκ τριῶν φύσεων δοξάζειν χρεὼν τὸν Χριστὸν, δύο μὲν τῶν τοῦ ἀνθρώπου, ψυχῆς λέγω καὶ σώματος, μιᾶς δὲ τῆς οἰκείας, ἐκεῖνο πρὸς αὐτὸν λέγοιτο, ὅτι τὰ ἑνούμενα, ἐκ τῶν προσεχῶν ἑνοῦσθαι λέγεται, ἀλλ' οὐχὶ τῶν πόῤῥω· διὰ τί γὰρ αὐτὸς μὴ τὸν ἄνθρωπον ἐκ πέντε λέγεις συγκεῖσθαι, ἢ τό γε ἀληθέστερον ἐξ ἑπτὰ, μιᾶς μὲν τῆς ψυχῆς, τεσσάρων δὲ τῶν στοιχείων τοῦ σώματος, καὶ ἔτι ὕλης καὶ εἴδους, τῶν πόῤῥωτέρω; καὶ ἡμεῖς γοῦν τὸν Χριστὸν ἐκ δύο φύσεων δογματίζοντες, ὡς μίαν φύσιν τὸν ἄνθρωπον προσλαμβάνομεν, πρὸς τὸ προσεχὲς ἀφορῶντες, καὶ οὐ πρὸς τὰς φύσεις, ἐξ ὧν ἐκεῖνος συνέστηκεν.

31. Εἰ δὲ καὶ πρὸς ταύτην λυττᾷ τὴν ἐπίλυσιν, καὶ ἑτέραν προσθήσομεν· ὡς ὁ ἄνθρωπος, ἢ μερικός ἐστιν ἢ καθόλου· ἡμεῖς δὲ φαμὲν τὸν καθόλου ἄνθρωπον, τουτέστιν ἀνθρωπείαν φύσιν εἰληφέναι τὸν κύριον, ἥτις δὴ καὶ ἀσύνθετος ἐστὶ καὶ διὰ τοῦτο μία φύσις λέγεται· ἐπεὶ γοῦν τοῦτον κοινὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λόγον ἀνέλαβεν, ἀτομώσας ἐν τῷ προσλήμματι, διὰ τοῦτο ἐκ δύο συνεστάναι τὸν κύριον δογματίζομεν φύσεων· ἓν δὲ πρόσωπον καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν λέγομεν, ὃ δὴ καὶ θεὸς ἐστὶ καὶ ἄνθρωπος τέλειος διὰ τὴν καινοπρεπεστάτην ἀντίδοσιν· μὴ γὰρ τὰς φύσεις παραχαράξας τὰ ἐξ ὧν ἐν οἷς ἅπερ πέφυκε σώζων ἐςίν· ἔκ τε γὰρ δύο ὑφέστηκε φύσεων, καὶ ἐν ταύταις ταῖς φύσεσι πέφυκε, μᾶλλον δὲ οὐδὲν ἕτερον παρὰ ταύτας ἐστὶν, ἀλλὰ τοῦτο αὐτό ἐστι δύο φύσεις θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος· οὐ γὰρ εἴ τι ἐξ ὧν ἐστι, τοῦτο δὴ αὐτὰ τυγχάνει τὰ ἐξ ὧν ἐστίν· ἐκ πυρὸς γὰρ καὶ γῆς οὐρανὸς κατὰ Πλάτωνα συνέστηκεν· ἀλλ' οὐχ ἅπερ ἐκεῖνα, ὁ οὐρανὸς πέφυκεν· ὁ δὲ Χριστὸς ἐξ ὧν συνέστηκεν, ἐκεῖνα τυγχάνει, οὐκ ἄλλό τι ποιησάσης τῆς μίξεως· ἐκ δύο γοῦν φύσεων ὁ Χριςὸς, καὶ ἐν ταύταις ταῖς φύσεσιν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παραδείγματος, εἷς μέν ἐστιν ὁ ἥλιος, φύσεις δὲ ἐν αὐτῷ δύο, ἡ μὲν τοῦ φωτὸς, ἡ δὲ τοῦ ἡλιακοῦ σώματος· καὶ ὁ Χριστὸς εἷς ἐστι, φύσεις δὲ δύο, ἡ μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς, ἡ δὲ ἡμετέρα· ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ καὶ ἑνὶ ὀνόματι, ἑκατέρων τῶν πραγμάτων σημασία δείκνυται, θεότητος λέγω καὶ ἀνθρωπότητος· διὸ καὶ ἄνθρωπος λέγεται ὁ Χριστὸς, καὶ θεὸς λέγεται ὁ Χριςὸς· ἀμέλει καὶ τοῦ σώματος τυπτομένου παρὰ τοῦ ὑπηρέτου, ὡς αὐτὸς πάσχων ἔλεγε, τί με δαίρεις; καὶ ἄψαυστος ὢν τὴν φύσιν, ὅμως ἔλεγε, τὸν νῶτον μου

ἔδωκα εἰς μάστιγας· ἃ γὰρ τὸ ἀνθρώπινον ἔπασχε τοῦ λόγου, ταῦτα συνὼν αὐτῷ ὁ λόγος εἰς ἑαυτὸν ἀνέφερε· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἥλιος ὁρῶν τὸν δημιουργὸν αὐτοῦ ἐν τῷ ὑβριζομένῳ σώματι ἀνεχόμενον, τὰς ἀκτῖνας συνέστειλε, καὶ ἐσκότισε τὴν γῆν.

32. Καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος οὕτω φησί· τοῦτο ἡ κενωθεῖσα θεότης, τοῦτο ἡ προσληφθεῖσα σάρξ, οὐ τῇ πρὸς τὸν θεὸν λόγον ἑνώσει κατὰ τὴν ἀνάκρασιν συγχυθεῖσα, καὶ εἰς μίαν οὐσίαν ἀποτελεύσασα, οὐ γὰρ φυρμὸν ἢ ἀνάχυσιν ὁ λόγος πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἔπαθεν, ἢ μετάστασιν τὴν εἰς ὅπερ οὐκ ἦν, ἀλλὰ σκηνώσας ἐν ἡμῖν, οὐ μεθῆκε τὸ ἴδιον· μεμένηκε δὲ ὅπερ ἦν, καὶ καθ' ἕνωσιν φυσικὴν νοεῖται ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ· τουτέστιν ἡ θεία φύσις ἐν ἀνθρωπότητι, μὴ παθοῦσα κρᾶσιν ὁποίαν ἡ τῶν ὑγρῶν ἕνωσις· εἰ γὰρ κέκρανται αἱ φύσεις, εἰς μίαν μίξιν ἑτεροούσιαι τυγχάνουσαι, οὐδ' ὁποτέρα σώζεται, ἀλλ' ἀμφότεραι συγχυθεῖσαι ἠφανίσθησαν· καὶ οὔτε χωρισμὸν ἀπ' ἀλλήλων, οὔτε διαίρεσιν ἐπιδέχονται κεκραμέναι· ἡνώθησαν δὲ ἀῤῥήτῳ καὶ ἀφράστῳ λόγῳ, καὶ τῶν ἁπλῶν ἑκάτερον ἐν τῷ συνθέτῳ τὸν τῆς ἰδίας φύσεως σώζει λόγον· ἐπεὶ καὶ ὧν ὁ λόγος οὐχ εἷς, τούτων οὐδὲ ἡ φύσις μία, πρὸς οὐδὲν ὑπὸ τῆς πρὸς ἄλληλα συνδρομῆς καὶ ἑνώσεως, μειουμένης αὐτῶν τῆς φυσικῆς τελειότητος· ὡς ἔστιν ἰδεῖν καὶ ἐπὶ τῆς ἑνώσεως τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ φωτός· εἰλικρινὴς γὰρ ἡ ἑκατέρου φυσικὴ μεμένηκεν ἰδιότης, μηδὲν ὑπὸ τῆς ἑνώσεως παρατρωθεῖσα· οὔτε γὰρ τὸ φῶς ἀπήμβλυνέ τι τῆς ἑαυτοῦ φύσεως τὸ ἀέρι μιχθὲν, οὔτε πάλιν ὁ ἀὴρ, εἰς τὸν ἴδιον τῆς οὐσίας πέπονθε λόγον, καθὸ ἀήρ ἐστι τὸ φῶς δεξάμενος· ὅθεν καὶ φαμὲν παθεῖν τὸν Ἐμμανουὴλ τῷ πε-

φυκότι πεπονθέναι, καὶ μεμενηκέναι ἀπαθῆ τῷ κατ' οὐσίαν ἀπαθεῖ τῆς θεότητος· ὅτι ἄλλο καὶ ἄλλο τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστός· καὶ πάσχει μὲν ἀνθρωπίνως σαρκὶ, καθὸ ἄνθρωπος· ἀπαθὴς δέ ἐστι θεϊκῶς, ὡς θεός· οὐκ ἄλλος δέ ἐστι καὶ ἄλλος, ὡς ἠβούλετο Νεςόριος, οὕτω ληρῶν· ὁ μὲν παθεῖν πεφυκὼς ἔπαθεν, ὁ δὲ ἀπαθὴς οὐκ ἔπαθεν ὡς θεός.

IV. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ,

Η ΤΙΣ ΤΗΝ ΤΕΤΑΡΤΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ ΕΠΕΚΥΡΩΣΕ ΚΑΙ ΕΚΡΑΤΥΝΕ, ΣΥΓΚΡΟΤΗΘΕΙΣΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ.

1. Περὶ τῶν συμβάντων μετὰ τὴν καθαίρεσιν αὐτίκα τοῦ Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς καὶ τὴν ἐπὶ συνόδου ἀνάγνωσιν καὶ παράδοσιν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγιωτάτου πάπα Ῥώμης Λέοντος. Ἡ μὲν οὖν ἐν Χαλκηδόνι ἱερὰ καὶ θεία τετάρτη σύνοδος κεκύρωκεν οὕτω δοξάζειν καὶ ὁμολογεῖν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν θεότητι τέλειον καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειον, ἐν δύο φύσεσι γνωριζόμενον ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως, καὶ ἕνα τὸν αὐτὸν υἱὸν ὁμολογεῖν ὡς πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν· τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς οὐδαμῶς ἀνῃρημένης μετὰ τὴν ἕνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον καὶ συντρεχούσης εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν· ὅθεν καὶ τῶν πατέρων ἕκαστος πολλὰ τοῦ βασιλέως ὑπερευξάμενοι Μαρκιανοῦ, εἰς τὰς οἰκείας ἐπαρχίας ἀπέτρεχον.

2. Τὸ δ' ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας ναυτικὸν ὃ κατῆρεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἅμα Διοσκόρῳ τῷ τῆς πόλεως ταύτης ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς ὑπὸ τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ χωρεπισκό-

ποις στασιάσαν πολλοὺς ἐργάζεται φόνους τῶν τῇ καθαιρέσει καὶ ἐξορίᾳ συναινεσάντων τοῦ ἱερέως σφῶν τοῦ Διοσκόρου, ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ πιστούμενοι δραστικωτέραν εἶναι πυρὸς ἀπαιδευσίαν τὴν ναυτικήν· ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκ Παλαιςίνης ἱερέων ἐνδιατριβόντων ἔτι τῇ Κωνσταντινουπόλει, τινὲς τῶν μοναχῶν ἔχοντες τινὰ Θεοδόσιον ἔξαρχον αὐτῶν, ἤρξαντο τὸ τῆς ἐκκλησίας σῶμα διασπᾷν, καὶ ἄλυτον αὐτῆς χιτῶνα διαῤῥηγνύειν, καὶ τοὺς ἐν τῇ συνόδῳ ἐπισκόπους ἀναθεματίζειν, καὶ ἑτέρους χειροτονεῖν ἀντ᾽ αὐτῶν· φημίζοντες ὡς ἡ σύνοδος ἐκύρωσε καὶ ἀνεκαίνισε τὸ Νεστορίου δόγμα, προφάσει τῆς δυϊκῆς φωνῆς τῶν φύσεων τοῦτο τερατευόμενοι· ὅθεν κατέλαβον πᾶσαν τὴν Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον, καὶ τὰ ἐν τῇ ἐρήμῳ μοναστήρια· καὶ τὰ πλεῖστα τούτων παρέπεισαν, μὴ δέχεσθαι τὰ κυρωθέντα παρὰ τῆς τετάρτης συνόδου.

3. Διέλαμπε δὲ τοῖς ἐκεῖσε τότε μέρεσιν ὁ ἐπώνυμος ἐπ᾽ ἀρετῇ πατὴρ ἡμῶν Εὐθύμιος, ὃς καὶ τῆς κακοδοξίας τῶν πλείστων ἀπέςη μετὰ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μοναχῶν· δεξάμενος γὰρ τὸν ἐν τῇ συνόδῳ ἐκφωνηθέντα ὅρον, συνεῖχεν αὐτοὺς καὶ παντοίως ἐπεχείρει πείθειν, ὡς ἔννομον ἡ σύνοδος καὶ ὀρθὴν ἐποιήσατο τὴν τῶν δύο φύσεων ἐκφώνησιν, καὶ πολλοὺς ἀπήλειφε καὶ παρεσκεύαζεν οὕτω φρονεῖν· ὡς δὲ τὸ κακὸν πλέον ἐπενέμετο, χειρὶ τῆς βασιλίσσης Εὐδοκίας μάλιστα κρατυνόμενον ἐκεῖσε περὶ τοὺς ἁγίους τόπους διατριβούσης, συνταξάμενος καὶ παραγγείλας τοῖς ἑαυτοῦ μοναχοῖς μὴ κοινωνῆσαι τῇ κακοδοξίᾳ Θεοδοσίου, ἀπεδήμησεν ἐν τῇ ἐρήμῳ· μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ γνωρίσαντος αὐτοῦ τῇ Εὐδοκίᾳ τὴν φανερωθεῖσαν αὐτῷ ἐκ Θεοῦ μετάςασιν αὐτῆς ἐκ τοῦ σώματος, ἐκείνης τε ἀνιωμένης διὰ τὰ συμβάντα ἐν

Ῥώμῃ δεινὰ τῶν αὐτῆς συγγενῶν ἐκεῖσε αἰχμαλωτισθέντων, καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ διὰ τὴν αἱρέσεως κοινωνίαν ἐπενεχθῆναι αὐτῇ, κατὰ θείαν συγχώρησιν, κἀκείνη τε τῆς τοιαύτης ἀπέστη αἱρέσεως, καὶ τοῖς κυρωθεῖσιν ὑπὸ τῆς συνόδου ἐστοίχησε, καὶ τὰ τοῦ Θεοδοσίου ἀναθεμάτισε δόγματα, μίαν φύσιν τοῦ λόγου καὶ τῆς σαρκὸς δογματίζοντος, καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἐξοστρακίζοντος· καὶ πολλοὶ τῶν ἀποσχιστῶν αὐτῇ ἐκοινώνησαν, καὶ τὰ τῆς ὀρθοδοξίας ἠσπάσαντο δόγματα.

4. Ταράχου δὲ πάλιν οὐ τοῦ τυχόντος τὴν ἐκκλησίαν κατέχοντος, Λέων ᾧ τὸ ἐπώνυμον μακέλλης, μετὰ Μαρκιανὸν βασιλεὺς ἀνακηρυχθεὶς, ἐβούλετο μὲν καὶ αὐτὸς σύνοδον συγκροτῆσαι περὶ τούτων· γνοὺς δὲ ὡς οὐ πρὸ πολλοῦ ἡ ἐν Χαλκηδόνι συνήθροιστο, καὶ μὴ θέλων αὖθις τοὺς ἐπισκόπους ταῖς συχναῖς ἀποδημίαις καὶ μεταβιβάσεσι κατατρύχεσθαι, τοῖς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόποις κελεύσεις ἀπέστειλε, δηλώσας δι' αὐτῶν, ποῖον ἔχουσι φρόνιμα περὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συστάσης συνόδου, παραστῆσαι οἱ διὰ τάχους· οὗ γεγονότος, πλείους ἢ χίλιοι ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν καὶ τὴν σύνοδον ἐπεκύρωσαν· τοῦ δὲ Λέοντος τὸν βίον μετηλλαχότος, Ζήνωνός τε καὶ Ἀναστασίου μετ' ὀλίγον βασιλευσάντων, παῤῥησίαν τοῦ λέγειν αὖθις κατὰ τῆς συνόδου οἱ δι' ἐναντίας ἐλάμβανον, καὶ τὸ τῶν ἰακωβιτῶν καὶ θεοδοσιανῶν ἐκώμασεν πλῆθος, μίαν φύσιν τοῦ λογου καὶ τῆς σαρκὸς πρεσβευόντων, καὶ τὴν σύνοδον ἀναθεματιζόντων· οἱ δ' αὐτοὶ ἐπειρῶντο καὶ τὸν τόμον ἀνατρέψαι τοῦ ἐν ἁγίοις Λέοντος πάπα Ῥώμης· ἀλλ' Εὐλόγιος ὁ ἐν ἁγίοις τόν τε τόμον ἐξηγήσατο (1), καὶ καλῶς ἔχειν τοῦτον

(1) Eulogii fragmenta multa legesis apud nos Coll. vat.

ἀπέδειξε, καὶ μηδὲν σκολιὸν καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἀπέχον, τούτῳ ἐμφέρεσθαι διετράνωσεν ἅπασι· πλὴν καὶ οὕτως ἥ τε σύνοδος ἐπὶ πολὺ ἀμνημόνευτος ἔμεινε, καὶ πᾶς τις τὴν ἐκείνῳ θυμήρη ἐπεσπᾶτο ἀρχὴν, καὶ διὰ τὸ ὡς εἰπεῖν ἕκαστον πρὸς τὴν δοκοῦσαν ἑαυτῷ πίστιν ἀποτρέχειν, πλῆθος ὅτι πολὺ αἱρετικῶν ἀνεφύη καὶ ἀποσχιστῶν· Ἀναστάσιος μὲν οὖν ὁ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας πρόεδρος ὑπὲρ τῆς συνόδου ἐνίσταται, καὶ δογματικοὺς κανόνας ἐγγράφως ἐκτίθεται· αὐτήν τε τὴν σύνοδον καλῶς ἐπὶ πᾶσιν ὁρίσαι παρίστησι, καὶ πλήρη θεοσεβείας εἶναι τὰ ταύτης συνίστησι δόγματα.

5. Οἱ δὲ περὶ Γάϊον, καὶ Διόσκορον, καὶ Ἰάκωβον, καὶ ὕστερον τὸν Σεβῆρον, καὶ τὸν φιλόπονον Ἰωάννην, τὸν καὶ συγγράμματα ἐξενηνοχότα πλεῖστα περὶ τῆς τοιαύτης αἱρέσεως δυσφορώτατα καὶ δυσέλεγκτα (1), μίαν μὲν φύσιν, δύο δὲ ὑποστάσεις ἀσεβέστατα ἐδογμάτισαν· πλὴν ἐνιαχοῦ τῶν οἰκείων βιβλίων, δύο καὶ αὐτοὶ φύσεις ἀνομολογοῦσιν· ἀλλὰ προσεκτέον ὥστε μὴ κλαπῆναι ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἐναντιολογίας, μηδὲ ἀπατηθῆναι ὅτι ἐν μέρει καὶ αὐτοὶ τὰ ἡμῖν δοκοῦντα δοξάζουσιν, ὅπερ οἱ πολλοὶ μὴ ἀκριβοῦντες ᾠήθησάν τε καὶ τρόπον τινὰ εἰς τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν ἀπην-

T. VII, itemque aliqua classic. AA. T. X. Eulogii eiusdem homiliam in ramos palmarum habuit Holstenius, teste ipse in epistolis p. 209.

(1) De his Ioh. Philoponi operibus, quae mss. in manibus habemus, alibi nos locuturi sumus. Porro quae in sequentibus (itemque partim in praecedentibus) Nicetas noster de tot sectis Monophysitarum scribit, ea saepe ad verbum exscribit Nicephorus Callistus lib. XVIII. 45. et seqq. qui plus centum post Nicetam annis historiam suam alienis exuviis auxit atque exornavit. Itaque nos pleraque omisimus.

ἐχθησαν· τί ποτ' οὖν ἐστὶ τὸ παρ' αὐτῶν δοξαζόμενον; ὅταν μὲν τὰς συνελθούσας τῷ θεῷ φύσεις καθ' ἑαυτὰς ἑκάστην διαστήσωσι, δύο ταύτας ἀνομολογοῦσιν ἀναγκαζόμενοι· ὅταν δὲ ἀμφοτέρας ἑνώσωσιν εἰς τὴν τοῦ λόγου σάρκωσιν, τότε οὐ δύο ἀσυγχύτους τὰς συνελθούσας τιθέασιν, ἀλλὰ μίαν φύσιν σύνθετον· ἡμῶν γὰρ μίαν ὑπόστασιν σύνθετον ὀνομαζόντων, ἐκεῖνοι μίαν σύνθετον φύσιν ἀντιτιθέασι, καὶ παραδειγματίζουσιν οὕτω τὸν λόγον· ὅτι ὥσπερ ὁ ἄνθρωπος ψυχὴν ἔχει καὶ σῶμα, καὶ ἄλλη μὲν φύσις ψυχῆς, ἄλλη δὲ σώματος, εἴ τις καθ' ἑαυτὴν ἑκάστην θεωροίη· ἐπειδὰν δὲ συνέλθωσιν, ἄνθρωπον ποιοῦσι φύσιν ἔχοντα μίαν σύνθετον· οὐδὲ γὰρ δεῖ λέγειν τὸν ἄνθρωπον, φασὶ, δύο φύσεις, ἀλλὰ μίαν σύνθετον, οὕτω δὴ καὶ τὸν Χριστὸν οἴονται ἐκ δύο μὲν συνεστηκέναι φύσεων· μετὰ δὲ ἕνωσιν, μίαν εἶναι φύσιν σύνθετον.

6. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος ἐξ ὧν, καὶ ἐν οἷς, φησι, καὶ ἅπερ, περὶ τῶν θείων δογματίζων φύσεων· τὸ μὲν γὰρ ἐξ ὧν τέθεικε, ἵνα τὴν ἐκ θεότητος δογματίσῃ ἕνωσιν· τὸ δὲ ἐν οἷς, ἵνα τηρήσῃ τὰς φύσεις, καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν· καὶ μὴ συγχέῃ ταύτας διὰ τὸ ἑνωθῆναι ἀλλήλαις· τὸ δὲ ἅπερ, ἵνα μὴ οἰηθῇ τίς ὅτι ἄλλος γέγονεν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν τῶν φύσεων ἕνωσιν· καὶ σκοπητέον τὴν ἀκρίβειαν τοῦ δόγματος· ἐκ τεσσάρων στοιχείων τὸ ἡμέτερον σῶμα ἀνωμολόγηται, πυρὸς, ἀέρος, ὕδατος, γῆς, καὶ ἐν τούτοις τοῖς ϛοιχείοις τὴν σύϛασιν ἔχει· σώζεται γοῦν ἐν τῷ σώματι, καὶ τὸ ἐξ ὧν καὶ τὸ ἐν οἷς, οὐ μὴν τὸ ἅπερ· μετὰ τὴν ἕνωσιν τῶν ϛοιχείων, τὸ ἡμέτερον σῶμα οὔτε καθαρῶς ἐστι πῦρ, οὔτε εἰλικρινῶς ἀὴρ, οὔτε ἀθόλωτον, οὔτε ἀνόθευτος γῆ· ἀλλ' ἕτερόν τι παρὰ

τὰ τέσσαρα· καὶ δῆλον ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως· ἕκαστον γὰρ τῶν μερῶν τοῦ ἡμετέρου σώματος, ἄλλο τί παρὰ τὰ στοιχεῖα ἐστὶν· ἐπὶ δὲ τῆς θείας ἑνώσεως οὐκ ἄλλό τι μετὰ τὴν συνδρομὴν τῶν δύο φύσεων γέγονεν· ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἐστὶν ὁ Χριστὸς, καὶ θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

7. Ἡ δὲ τοιαύτη αἵρεσις γέγονε παρὰ τὰς ἄλλας ὥσπερ ἀκριβεςέρα, διὰ τὸ σχεῖν προςάτας ἄνδρας σοφούς· ὁ γάρ τοι Ἰωάννης ὁ φιλόπονος ὀνομαζόμενος κατὰ μὲν τὴν ἰδέαν τοῦ λόγου, οὐ τῶν πάνυ ἐπαινουμένων ἐστὶ, φιλοσόφος δὲ ἀκριβέστερος καὶ περὶ τὰς ἀποδείξεις θαυμασιώτατος· ὃς δὴ ὑπὸ Σεργίου τοῦ τηνικαῦτα πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως παρακληθεὶς, τὴν τοιαύτην ἐν γράμμασι συστήσασθαι αἵρεσιν, συνεγράψατο λόγον δεινότατον, ἐπιγράψας αὐτῷ διαιτητὴν ἢ περὶ ἑνώσεως, καὶ ἐν δέκα κεφαλαίοις τὴν πᾶσαν τομὴν τῆς αἱρέσεως ἐξυφήνατο, πᾶσαν κινήσας πρὸς τοῦτο φιλοσοφίαν, καὶ πᾶσαν ἀπόδειξιν ἐξακριβωσάμενος· οὐ μέν τοι καὶ τοὺς ἐλέγχους διέδρα, παρὰ τῶν μετὰ ταῦτα λογίων καὶ πνευματικῶν τῷ ὄντι ἀνδρῶν· πολλοὶ μὲν γὰρ ἄλλοι τοῖς δογματισθεῖσιν ἐκείνῳ ἀντέθεντο, μάλιστα δὲ Λεόντιός τις μοναχὸς ἐν τριάκοντα κεφαλαίοις ἀνατρέψας τὴν αἵρεσιν, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς εὐσέβειαν κρατυνάμενος· καὶ ὁ θαυμασιώτατος δὲ Γεώργιος ὁ πισίδης ἡλικιώτης ὢν τῷ Φιλοπόνῳ, καὶ ὥσπερ εἰώθει ἐν μέτροις ἰαμβικοῖς πρὸς τὴν αἵρεσιν ἀντιβὰς, εἶτα δὴ καὶ παιδιὰν σπουδῇ κεραννὺς, οὕτω πῶς φησί.

Ψήφιζε θᾶττον τὴν μίαν τὲ καὶ μίαν.
Εἰ γὰρ μίαν τὲ καὶ μίαν λέγεις μίαν,
Γέλως τὸ λεχθὲν γίνεται καὶ παιδιοις.

etc. ut apud Nicephorum lib. XVIII. 48.

9. Αὕτη δὲ ἡ σύγχυσις καὶ ἡ στάσις τῆς ἐκκλησίας οὐδ' ὅλως ὑπέληγε, καὶ οἱ λαοὶ πρὸς τὴν κιγκλίδα τοῦ θυσιαστήρου ἱστάμενοι παίειν ἠπείλουν τοὺς ἱερεῖς καὶ ἀτίμως ἐξωθήσειν τοῦ βήματος, εἰ μνείαν ποιήσαιντο τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ καταγραφὴν ἐν τοῖς διπτύχοις καὶ ἐκφώνησιν τῶν ἐκθεμένων αὐτὴν πατέρων· καὶ ταῦτα ἐπεκράτουν μέχρι τῆς Ἰουστινιανοῦ ἀναῤῥήσεως· αὐτοῦ δὲ τὰ τῆς βασιλείας ἀνειληφότος σκῆπτρα, οἱ τῆς αἱρέσεως ταύτης προστάται ὅσα καὶ κνώδαλα, εἰς χηραμοὺς καὶ καταδύσεις τὰς ἑαυτῶν ἔθεντο διατριβάς· σύνοδος γὰρ ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτεῖται ρξέ ἁγίων πατέρων, ἐν οἷς ἦν Εὐτύχιος Κωνσταντινουπόλεως, Βιγύλιος Ῥώμης, Ἀπολινάριος Ἀλεξανδρείας, καὶ ἕτεροι, καὶ κυροῦται ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος, τῶν αὐτῶν δογμάτων καὶ ἐν αὐτῇ ἐκφωνηθέντων, καὶ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως ὁμοίως ὑπαγορευθέντος· ἔτι γε μὴν καθ' ἑκατέραν φύσιν θελητικὸν τὲ καὶ ἐνεργητικὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τῆς ἡμῶν ἕνεκα σωτηρίας ὑπάρχειν ὁρίσαντες, ἀναθεματίζουσι τὰ ιβ' Θεοδωρίτου κεφάλαια, καὶ τὴν τοῦ Ἴβα ἐπιστολὴν, τὴν πρὸς Μάριν συγγραφεῖσαν τὸν πέρσην, καὶ τὰ Ὠριγένους συγγράμματα, ἔτι δὲ Θεόδωρον Μοψουεστίας· καὶ οὕτως ἐπὶ τὰ οἰκεῖα μετέβαινον.

10. Μετ' οὐ πολὺ δὲ πάλιν ὁ ἀκέφαλος Σεβῆρος τὴν ἐκκλησίαν κυκᾶν ἐπεβάλετο, μίαν φύσιν τοῦ λόγου καὶ τῆς σαρκὸς δογματίζων· καὶ μὴ δ' ἐν τούτῳ ἱστάμενος, ἀλλὰ καὶ βίβλους προφέρων, καὶ ἑρμηνείας γραφικὰς συντιθεὶς, καὶ παρεξηγούμενος τὰς γραφάς· πλὴν καὶ οὗτος ὑπὸ Μηνᾶ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κατακρίνεται, καὶ τὰ τούτου δόγματα ἀφανισμῷ παραδίδονται, συν-

επαμυνόντων Ἀγαπητοῦ Ῥώμης, Πέτρου Ἱεροσολύμων, καὶ Ἐφραὶμ Ἀντιοχείας, καὶ πρὸς τούτοις Σωτηρίχου Καππαδοκίας· καὶ οὕτω πάλιν, λευκή τις νίκη καὶ φαιδρὰ καὶ εἰρηναία κατάστασις τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἐπεμειδίασε πράγμασιν.

V. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΦΘΑΡΤΟΔΟΚΗΤΩΝ.

ΚΑΙ Η ΠΡΑΞΙΣ ΑΥΤΗ Τῌ ΠΕΜΠΤῌ ΣΥΝΗΠΤΑΙ ΣΥΝΟΔῼ.

1. Θευδάτος ὁ τῶν Γότθων ἀρχηγὸς ὑπὸ Βελισαρίου τῆς οἰκείας ἀρχῆς τέλειον ἐκπεσεῖν κινδυνεύων, στέλλει τῷ βασιλεῖ Ἰουστινιανῷ πρεσβευτὴν Ἀγαπητὸν τὸν τῆς Ῥώμης ἀρχιερέα· ὁ δὲ καταλαβὼν τὸ Βυζάντιον, καὶ τῷ Ἰουστινιανῷ ἐντυχὼν, πρῶτον περὶ θεοῦ καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ὀρθῆς διαλέγεται πίστεως, καὶ τὴν εἰς τὸν θρόνον τῆς νέας Ῥώμης ἀναγωγὴν τοῦ Ἀνθίμου ὑπ' αἰτίαν ἐπεποίητο, ὅτι τε μὴ κανονικῶς ἐκ Τραπεζοῦντος, ἣ τῶν εἰς τὸν πολεμωνιακὸν πόντον κειμένων πόλεων τυγχάνει μετρόπολις εἰς τὴν Κωνσταντίνου μετενήνεκτο, καὶ ὅτι καὶ τῆς Σεβήρου κακοδοξίας μετέσχηκεν· ὁ δὲ βασιλεὺς σπουδῇ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας τὸν Ἄνθιμον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει καθέδρας ἠξιωκὼς, τῆς οἰκείας ἀντείχετο πράξεως· ἐνισταμένου δ' ἔτι τοῦ θείου Ἀγαπητοῦ, πολλάκις αὐτῷ ἠπείλησε κύριος εἶναι λέγειν καὶ πράττειν ὃ βούλοιτο· ὡς δ' ἐπεγέλα τῷ βασιλεῖ ἀπειλοῦντι, καὶ ἡδέως ἂν δέξασθαι καὶ σφαγὴν ἀντεπῆγε, καὶ μακάριος εἶναι ἔλεγεν εἰ τοιούτου τέλους ἀξιωθείη, ἠδέσθη ὁ αὐτοκράτωρ τὴν τοῦ ἀνδρὸς κατὰ θεὸν παῤῥησίαν, καὶ μεταβαλὼν, ὑπὸ ζήτησιν τὸ δόγμα καθίστησι, καὶ τὸν Ἄνθιμον τοῦ θρόνου μεθίστησιν ἐν ἔτος αὐ-

τοῦ ἀπολαύσαντα, ἀντεισήγαγε δὲ Μηνᾶν, αὐχοῦντα μὲν πατρίδα τὴν κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξάνδρειαν, ἐκφύντα δ' ἑνὸς τῶν ἐν ταύτῃ ἐπιφανῶν, καὶ λόγων οὐκ ἀνομιλήτως ἔχοντα, μάλιστά γε τῶν θειοτέρων.

2. Τῆς ἀρχιερωσύνης τοίνυν Μηνᾶς ὁ θεῖος τυχὼν, ἢ μᾶλλον αὐτῆς εὐτυχησάσης τοῦτον, μερικὴν συγκροτεῖ σύνοδον σὺν τῷ πάπᾳ τῷ Ἀγαπητῷ, καὶ ἀναθέματι καθυποβάλλει Σεβῆρον καὶ Εὐτυχῆ, καὶ Πέτρον, τὸν ἁλικαρνασέα Ἰουλιανὸν, καὶ Ζώπυρον *, καὶ Ἄνθιμον, ὡς ἐκείνοις ὁμόφρονας· ἔτι δὲ ἐν τῷ Βυζαντίῳ διάγων ὁ ἱερώτατος Ἀγαπητὸς, τὸν βίον μετήλλαξεν· ὁ μέν τοι Μηνᾶς ἐπὶ δέκα καὶ ἓξ χρόνους τὴν ἐκκλησίαν ἰθύνας, τὴν ζωὴν κατέλυσε, καὶ ἀνήχθη εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν καθέδραν τῆς νέας Ῥώμης Εὐτύχιος τοῦ μακαρίου Μηνᾶ ἐκ θείας προειπόντος ἀποκαλύψεως, ὡς αὐτὸς εἴη ὁ τούτου διάδοχος· ἐφ' οὗ καὶ ἡ πέμπτη συνήθροιστο σύνοδος τῶν ρξέ ἁγίων πατέρων, ὡς εἰπεῖν ἔφθημεν, κατά τε τοῦ Ὠριγένους καὶ τῶν ἀλλοκότων ἐκείνου δοξῶν καὶ τῶν πρεσβευόντων τὰ ἐκείνου, Διδύμου καὶ Εὐαγρίου, οἵτινες τῶν ψυχῶν προΰπαρξιν ἐδογμάτιζον, καὶ τέλος τῆς κολάσεως ἔλεγον, καὶ τῶν δαιμόνων εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν, καὶ ἕτερα πλείονα· ἀλλὰ καὶ τὸν Μοψουεστίας Θεόδωρον τὰ Νεστορίου φρονοῦντα· παρόντος ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ καὶ συνευδοκοῦντος οἷς οἱ θεῖοι πατέρες θεοφιλῶς ἐδογμάτιζον.

3. Ἀλλ' οὔπω συχνῶς παριππεύκει καιρὸς, καὶ ὁ τῶν ζιζανίων σπορεὺς δαίμων τὴν εὐστάθειαν καὶ κατάστασιν τῆς ἐκκλησίας μηδαμῶς ὁρᾶν ἀνεχόμενος, τοῖς σαθροῖς δόγμασιν ὥσπερ τισὶ μηχαναῖς διασαλεῦσαι ταύτην καὶ κατα-

* Ζωόραν.

βαλεῖν πειρώμενος, βλασφημεῖν τινὰς ἀνέπεισεν ὡς ἐν προσχήματι εὐσεβείας, ὅτι ἡ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου τῷ Χριστῷ προσληφθεῖσα σὰρξ, πρὸ τοῦ πάθους ἄφθαρτος ἦν· καὶ τοῦ βασιλέως τῇ ἀσεβείᾳ τοῦ δόγματος ὑπαχθέντος, καθαιρεῖται τοῦ θρόνου καὶ ἀπελαύνεται ὁ μέγας Εὐτύχιος, τὸ δυσσεβὲς τοῦ προβλήματος ἐξελέγχων· καὶ ὁ μὲν ὑπερόριος γίνεται εἰς Ἀμάσειαν, ἔνθα καὶ τῆς ἀσκητοῦ ἀγωγῆς εἴχετο· ἀντεισάγεται δὲ πατριάρχης ὁ ἀπὸ σχολαστικῶν Ἰωάννης, Ἀντιοχείας ὢν ἀποκρισιάριος.

4. Λέγεται δὲ Ἰουστινιανὸς παρὰ τῶν τὰ κατ᾽ αὐτὸν συγγεγραφότων τοσοῦτον θεοφιλῆ ἔρον εἰς τὸν Χριστὸν τρέφειν, ὁπόσος οὐδενὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ τε καὶ μετ᾽ αὐτὸν βασιλεῖ μετά γε τὸν ἐν βασιλεῦσι τρισμέγιστον Κωνσταντῖνον ἐπιμαρτύρεται· ὥστε καὶ πολλὰ τῶν βιαίων δι᾽ αὐτὸν εἰργάζετο· τούς τε γὰρ σαμαρείτας τῆς οἰκείας αἱρέσεως μὴ ἀφισταμένους παντοίως ἐκάκωσε, καὶ τοὺς ἑβραίους οὐ ξυνεχώρει τὸ ἴδιον πάσχα πρὸ τῶν χριστιανῶν ἐκτελεῖν, καὶ τῇ τῶν ἀφθαρτοδοκήτων δόξῃ προσέσχε, μὴ ἐμβαθύνων τῷ δόγματι, τῇ δὲ σημασίᾳ τῆς λέξεως δριμυσσόμενος, καὶ μηδαμῶς ἀνεχόμενος τοιοῦτόν τι περὶ Χριστοῦ ἐνωτίζεσθαι· δωδέκατον δὲ χρόνον ἐν τῇ ὑπερορίᾳ τελέσαντος Εὐτυχίου, γίνεται μὲν ἐξ ἀνθρώπων ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς· καταλύει δὲ τὸν βίον καὶ Ἰωάννης ὁ πατριάρχης· Ἰουστίνου δὲ καὶ Τιβερίου ἐπὶ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας ἀναχθέντων, λαμπρῶς τῆς ἐπανόδου καὶ δεξιώσεως παρά τε τῶν βασιλέων αὐτῶν καὶ τῶν ἐν τέλει πάντων τυχὼν Εὐτύχιος ἀναθέματι καθυποβάλλει τοὺς ἄφθαρτον τὸ τοῦ κυρίου σῶμα πρὸ τῆς ἀναστάσεως λέγοντας· καὶ θανὼν κατετέθη ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῶν ἁγίων ἀποστόλων τῶν μεγάλων κατὰ τὴν

κρηπῖδα τῆς ἁγίας τραπέζης, ἔνθα Ἀνδρέου καὶ Τιμοθέου καὶ Λουκᾶ τὰ ἅγια κατάκειται λείψανα.

5. Ἦσαν δὲ ἀφθαρτοδοκῆται οἱ ἀπὸ Ἰουλιανοῦ τοῦ ἁλικαρνασέως καὶ Γαϊανοῦ τοῦ ἀλεξανδρέως λεγόμενοι ἰουλιανῖται καὶ γαϊανῖται, οἵτινες ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις δόγμασι τῷ Σεβήρῳ συμφέρονται λέγοντες ἀδύνατον εἶναι φύσιν ὑποστῆναι καθ᾽ αὑτὴν μὴ ἐν ἀτόμῳ τινὶ θεωρουμένην· πῶς γὰρ ἂν εἴη λίθου καὶ ξύλου μία ὑπόστασις τουτέστιν ἄτομον ἕν; καὶ εἰ τὸ Χριστὸς ὄνομα οὐκ οὐσίας δηλωτικὸν, ἀλλὰ τῶν περὶ οὐσίαν τινὸς τῶν ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν δύο φύσεων γενομένων δηλωτικόν ἐςι· τοῦτο δὲ οὐδὲν ἄλλο ἐςὶν ἢ ἡ τῶν φύσεων πρὸς ἀλλήλας σχέσις· εἰ δὲ δύο ἐν Χριστῷ φύσεις καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν μεμενήκασι, κατὰ μόνην ἄρα σχέσιν ψιλὴν ἡ τῶν φύσεων πρὸς ἀλλήλας γέγονεν ἕνωσις, ὡς ἐπὶ χοροῦ καὶ οἰκίας καὶ πόλεως καὶ λίθων καὶ ξύλων ἐν οἷς τὸ οἰκοδομούμενον, καθὼς καὶ Νεςόριος ἐδογμάτιζεν.

6. Καὶ πάλιν. Εἰ τὰ ἡνωμένα ἓν γίνεται, τὰ μὴ γενόμενα ἓν οὐχ ἥνωνται ἐξ ἀνάγκης· εἰ οὖν δύο καὶ μία τυγχάνουσιν αἱ τοῦ Χριςοῦ φύσεις, ἡ δὲ δυὰς διχάς τις οὖσα διαιρέσεως ἐστὶ δηλωτικὴ, τὰ διῃρημένα οὐχ ἥνωνται, οὐκ ἄρα ἡνωμέναι εἰσὶν αἱ τοῦ Χριστοῦ φύσεις· εἰ δὲ διὰ τὸ ἀσύγχυτον, δύο εἶναι τὰς τοῦ Χριστοῦ φύσεις ἄξιόν ἐστιν, ἀλλά γε διὰ τὴν ἕνωσιν, μίαν αὐτοῦ τὴν φύσιν λέγειν ἀναγκασθήσονται. Καὶ αὖθις. Εἴπερ ἡ δυὰς τῆς ἐκ μονάδος πρώτης διαιρέσεως ἐστὶ δηλωτικὴ, ἡ δὲ διαίρεσις ἀντικειμένως ἔχει πρὸς τὴν ἕνωσιν, οὐδεμία ἄρα δυὰς καθὸ ἐστὶ δυὰς, κατὰ τοῦτο λέγοιτ᾽ ἂν ἡνῶσθαι· καὶ αἱ Χριστοῦ τοίνυν φύσεις κατ᾽ αὐτὸ τὸ εἶναι δύο τυγχάνουσαι καὶ

οὐχὶ μία, κατ' αὐτὸ τοῦτο διῃρημέναι ἂν εἶεν καὶ οὐχ ἡνωμέναι· καὶ Νεστορίου τὸ δόγμα εἰσάγει.

7. Καὶ Σεβῆρος μὲν τοιαῦτα ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα εἰπεῖν συλλογιστικῶς προὔφερε, μίαν ὑπόστασιν ἔτι δὲ καὶ μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ γεγονέναι φάσκων μετὰ τὴν ἕνωσιν. Οἱ δὲ ἰουλιανῖται καὶ γαϊανῖται διαφορὰν φύσεων ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἕνωσιν δογματίζοντες, ἄφθαρτον τὸ τοῦ κυρίου σῶμα ἐξ αὐτῆς διαπλάσεως ἔλεγον γεγονέναι· καὶ τὰ μὲν πάθη τὸν Χριστὸν ὑπομεῖναι, πεῖναν φημὶ καὶ δίψαν καὶ κόπον καὶ τὰ ἑξῆς, οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἡμῖν ταῦτα πεπονθέναι· ἡμεῖς γὰρ ἐξ ἀνάγκης φυσικῶς ταῦτα πάσχομεν, ὁ δὲ Χριστὸς ἑκουσίως πάντα ὑπέμεινεν· οὐ γὰρ ἐδούλευε τοῖς νόμοις τῆς φύσεως.

8. Πρὸς οὓς φαμὲν ὅτι οὐδὲ αὐτοὶ λέγομεν ἀκούσια τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθη, ἀλλ' ὅτι ἑκουσίως ἐδούλευε τοῖς νόμοις τῆς φύσεως ἐπίσης ἡμῖν· ὁ μὲν γὰρ μακάριος Ἀθανάσιος ἑρμηνεύων τὸ νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται, φησὶν ὅτι τὸ νῦν, τοῦτο ἐστὶν ὅτε ἤθελεν· οὐ γὰρ τὸ μὴ ὂν, ὡς παρὸν ὠνόμαζεν ὡς δοκήσει γινομένων λεγομένων· φύσει γὰρ καὶ ἀληθείᾳ τὰ πάντα ἐγένετο. Ὁ δὲ θεολόγος Γρηγόριος πάλιν, ὅτι ἐδίδου τῇ φύσει καιρὸν, ὅτε ἐβούλετο ἐνεργεῖν τὰ ἴδια. Κύριλλος δὲ ὁ θαυμάσιος εἴρηκεν ἐφιέναι αὐτὸν τῇ σαρκὶ διὰ τῶν τῆς φύσεως ἰέναι νόμων· καὶ αὖθις ἑτέρωθι ἔλεγεν ὡς ἐπιτρέπει τῷ σώματι καὶ τῇ ἀνθρωπότητι τὰ τῇ φύσει προσόντα πάθη, εἰς ἀπόδειξιν τοῦ κατ' ἀλήθειαν φορέσαι σάρκα καὶ ἄνθρωπον γενετὸν κατὰ τὰς γραφάς· εἰ τοίνυν κατὰ τὸν σκοπὸν τῶν θεοφόρων πατέρων τὸν αὐτὸν ἡμῖν τρόπον ἔπασχεν, εἰ καὶ ἑκουσίως καὶ ὅτε ἤθελε, πῶς δυνάμεθα τὸ πάσχον σῶμα, ἄφθαρτον εἰπεῖν καὶ μὴ φθαρτὸν τῇ φύσει ὥσπερ καὶ τὸ ἡμέτερον;

9. Ἀνταποκρίνονται δὲ πάλιν, ὅτι ὃν τρόπον μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἄφθαρτον λέγοντες τὸ σῶμα Χριστοῦ ὁμοούσιον αὐτὸ λέγετε εἶναι ἡμῖν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἄφθαρτον λέγοντες, ὁμοούσιον αὐτὸ ὁμολογοῦμεν εἶναι· ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι εἰ καὶ ἄφθαρτον αὐτὸ ὁμολογοῦμεν μετὰ τὴν ἀνάστασιν, οὐ τῇ φύσει λέγομεν τὸ ἄφθαρτον, τῇ χάριτι δέ· εἰ δὲ εἴποιεν ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἀναςάσεως χάριτι ἄφθαρτον, λέγομεν ὅτι οὐ συγχωρεῖ τοῦτο τὰ περὶ Χριστοῦ λεγόμενα· πρὸ μὲν γὰρ τῆς ἀναστάσεως καὶ πεινῆσαι λέγεται καὶ διψῆσαι καὶ τἄλλα παθεῖν· καὶ πῶς ἂν εἴη τὸ ταῦτα πεπονθὸς, ἄφθαρτον; μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν οὐδὲν τούτων ἔπαθε.

10. Καὶ δῆλον ὅτι πρὸ μὲν τῆς ἀναστάσεως φθαρτὸν ἦν τὸ σῶμα, μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν, ἄφθαρτον· εἰ γὰρ καὶ λέγεται φαγεῖν μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τοῦτο δι' οἰκονομίαν ἐποίησεν· οὐχ ὡς τῷ ὄντι πεινῶν, ἀλλ' ἵνα δείξῃ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν· ὃν τρόπον καὶ τοὺς τύπους λέγεται ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς· καίτοι ἡμεῖς οὐδὲν τῶν πρὸ τῆς ἀναστάσεως παθῶν ἀνιστάμεθα ἔχοντες· ἀπαρχὴ δὲ τῆς ἐκ νεκρῶν ἡμῶν ἀναστάσεως ὁ Χριστός· καὶ ὅμως αὐτὸς εὑρέθη ἔχων· ὡς δῆλον ὅτι δι' οἰκονομίαν τοῦτο γέγονεν· ἀμέλει οὐδὲ λέγει ἡ γραφὴ ὅτι ἐπείνησεν, ἀλλ' ὅτι ἔφαγε· δέον δὲ ἐπιστῆσαι ὅτι παραφέρουσι χρήσεις τινὰς ἀπὸ τῶν πατέρων, ἄφθαρτον τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ λεγούσας· ὥσπερ καὶ ἀπὸ τοῦ μακαρίου Κυρίλλου εἰπόντος ὅτι οὐχ ὑπεδέξατο φθορὰν ἡ τοῦ λόγου σάρξ· ὅταν δὲ τὰς τοιαύτας παράγωσι χρήσεις, χρὴ σκοπῆσαι τὸ τῆς λέξεως σημαινόμενον· τὸ γὰρ τῆς φθορᾶς ὄνομα δύο σημαίνειν οἶδε, κατά δέ τινας καὶ τρία.

VI. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

1. Αὕτη συνέστη ἐπὶ Κωνσταντίνου βασιλέως τοῦ πωγωνάτου διὰ τὴν αἵρεσιν τῶν μονοθελητῶν, ἀρχθεῖσαν ἀπὸ Ἡρακλείου βασιλέως, καὶ διαρκέσασαν μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Κωνςάντινου τοῦ πωγωνάτου δισεγγόνου ὄντος τῷ βασιλεῖ Ἡρακλείῳ· τούτῳ γὰρ τῷ βασιλεῖ τὰ ῥωμαίων σκῆπτρα διέποντι καὶ τὰς κατὰ περσῶν λαμπροτάτας νίκας ἀνύοντι, ἐφ᾽ αἷς καὶ χρόνος ἑπταετὴς ἐκμεμέτρηται, ὁ τῶν ἰακωβιτῶν πρόσεισι καθολικὸς περί που τὴν ἐκείνων χώραν ἀφικομένῳ· ὃν ἰδὼν ὁ βασιλεὺς ᾐτιάσατο, μὴ τὴν ἐν Χαλκηδόνι προσιέμενον σύνοδον· καὶ παρῄνει τῆς τῶν μονοφυσιτῶν ἀφιςάναι δόξης, καὶ κηρύττειν ἐπὶ Χριςοῦ, ἐπίσης τῷ ὀρθοδόξων συςήματι, δύο φύσεις ἀσυγχύτως ἡνωμένας ἀλλήλαις, τουτέςι θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, εἴγε βούλοιτο πατριάρχης Ἀντιοχείας ὑπ᾽ αὐτοῦ προβληθῆναι· ὁ δὲ καθολικὸς τῷ μεγαλείῳ τοῦ θρόνου ἐνηδυνθεὶς τὴν ψυχὴν ἐξ αὐτῆς τὴν μεταβολὴν τῆς αἱρέσεως ἐπηγγείλατο, καὶ δύο ἐπὶ Χριστοῦ δοξάζειν φύσεις κατέθετο· περὶ δὲ τῶν θελημάτων ἀγνοεῖν ἔλεγεν, εἰ χρεὼν καὶ ταῦτα δοξάζειν διττὰ, καὶ τὴν ἐκ Σεργίου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως διδαχὴν ἐξῃτεῖτο, ᾔδει γὰρ τοῦτον δοξάζοντα τὸν Χριστὸν μονοθελητόν τε καὶ μονενέργητον· γράφει τοίνυν ὁ βασιλεὺς τῷ Σεργίῳ περὶ τοῦδε τοῦ ῥήματος· ὁ δὲ τὰ τῶν μονοθελητῶν πάλαι πρεσβεύων, ἀντεπιστέλλει τῷ βασιλεῖ, καὶ χρῆναι λέγει μίαν ἐνέργειαν καὶ μίαν θέλησιν ἐπὶ Χριστοῦ δογματίζειν· ἐς ὕςερον δὲ Ἡράκλειος τὴν πόλιν καταλαβὼν, καὶ Κῦρον τὸν Φάσιδος εἰς ὄψιν

αὐτῷ ἐλθόντα περὶ τούτου τοῦ δόγματος ἐρωτήσας, καὶ τῷ Σεργίῳ εὑρὼν ὁμογνώμονα, τὴν ὀλεθρὰν τῆς δόξης ταύτης ἀνατροπὴν ποτίζεται καὶ αὐτὸς παρὰ τῶν μισθωτῶν ἐκείνων καὶ μὴ ποιμένων, καὶ τῇ τῶν μονοθελητῶν αἱρέσει συντίθεται.

2. Τοῦτο δ' εἰς ὦτα δεξάμενος ὁ Ἱεροσολύμων Σωφρόνιος, εἰς τὴν Κωνσταντίνου καλλίπολιν παραγίνεται, καὶ Σεργίῳ συγγενόμενος, πειρᾶται τοῦτον ἐπανορθοῦν, λέγων μηδέν τι διενηνοχέναι τοῦ μίαν φύσιν λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ, τὸ δογματίζειν ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν, καὶ ὡς οὕτω πάλιν ἡ τῶν μονοφυσιτῶν αἵρεσις ἐπεισάγεται, ἣν ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος ἀπόβλητον ἔκρινε· καὶ παρεκάλει τὸν Σέργιον, μὴ καὶ αὖθις τὴν ἐκκλησίαν εἰς ἀγῶνας ἐμβαλεῖν· Σωφρονίου δὲ τῆς Κωνςαντίνου ἀπάραντος, Ἡράκλειος καὶ Σέργιος σύμψηφον ἔχοντες καὶ Ἰωάννην (1) τὸν τῆς παλαι-

(1) Dic *Honorium*, cuius causae tractandae non est hic locus; quamquam Sophronii in longissima synodica epistola silentium de Honorio, ubi tot haereticos etiam viventes appellat, Honorii innocentiam denotare videtur. Certe Iohannem papam (quartum) cum orthodoxis potius connumeravit laudavitque noster Sophronius, teste S. Maximi biographo in codice vat. 353. p. 139. b. his verbis: ἐπεὶ δὲ τὸ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ Σωφρόνιος τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις θρόνον ἐνεχειρίσθη, ἀνὴρ εὐσεβείᾳ λάμπων καὶ ἀρετῇ, συναθροίζονται περὶ τοῦτον ὅσον ἀρχιερατικὸν καὶ ὀρθόδοξον, διαβάλλον μὲν σὺν αὐτῷ καὶ ἀναθέματι περιβάλλον τοὺς μίαν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ φυσικὴν ἐνέργειαν, καὶ ἓν δοξάζοντας θέλημα, εὐφημοῦν δὲ καὶ ἀνακηρύττον τοὺς πρὸς ταῖς δύο φύσεσι καὶ τὰς διττὰς ἐνεργείας μετὰ τῶν ἴσων θελημάτων ὁμολογοῦντας καὶ περιέποντας· βουλόμενος δ' ὁ ἱερὸς οὗτος ἀνὴρ καὶ μειζόνως διατρανῶσαι τὰ ἐκτεθέντα, δηλοῖ ἀνὰ μέρος περὶ αὐτῶν καὶ Ἰωάννῃ τῷ Ῥώμης, οὕτω γὰρ ἐκαλεῖτο ἐκεῖνος, καὶ Σεργίῳ τῷ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ μὴν καὶ Κύρῳ τῷ Ἀλεξανδρείας, τοὺς μὲν κακίζων καὶ πολλὰ φαυλίζων τοῦ δόγματος, τὸν δ' ὡς εἰκὸς ἐπαινῶν

τέρας Ῥώμης τηνικαῦτα πρόεδρον, ἓν θέλημα τοῦ λόγου καὶ τῆς σαρκὸς ἐδογμάτισαν, καὶ γράμματα περὶ τούτου πανταχοῦ διεκπέμψαντες, τὰς ἐκκλησίας διέσπασαν.

3. Ἡρακλείου δὲ τὸν βίον ἀπολιπόντος κατὰ τὸν τριακοστὸν πρῶτον χρόνον τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ Σεργίου τὸ ζῆν καταστρέψαντος, ὁ μὲν Πύῤῥος τὸν τῆς ἱερωσύνης διαδέχεται θρόνον ὁμόδοξος ὢν τῷ Σεργίῳ, τὴν δὲ βασιλείαν Κωνσταντῖνος ὁ παῖς Ἡρακλείου κληροῦται· τούτου δὲ φαρμάκῳ τὴν ζωὴν καταλύσαντος μετὰ χρόνον ἕνα τῆς μοναρχίας, εἰς Μαρτίναν καὶ τὸν Ἡρακλεωνᾶν τὸν ἐξ αὐτῆς Ἡρακλείῳ ἀποτεχθέντα, ἡ βασιλεία μεταχωρεῖ· μισηθέντες δὲ ὑπὸ πάντων, διὰ τὸν τοῦ Κωνσταντίνου θάνατον, τῆς αὐταρχίας ἐκπίπτουσιν· ἐκβάλλεται δὲ καὶ Πύῤῥος τῆς ἐκκλησίας, καὶ φυγὴν ἐς μέρη τὰ ἑσπέρια κατακρίνεται, ὡς συμμέτοχος Ἡρακλεωνᾷ καὶ Μαρτίνῃ τῆς τοῦ βασιλέως Κωνςαντίνου δολοφονήσεως, καὶ εἰς μὲν τὸν βασίλειον θρόνον ὁ τοῦ Κωνσταντίνου υἱὸς Κώνστας ἀνάγεται, εἰς δὲ τὸν ἀρχιερατικὸν Παῦλος ὁμογνωμονῶν Σεργίῳ καὶ Πύῤῥῳ.

4. Ἐπὶ τούτου βασιλέως ὁ φιλόσοφος Μάξιμος ἀσηκρῆτις ὤν, καὶ παρὰ βασιλεῦσι τετιμημένος τὰ μέγιςα, πάντα παρεὶς, τὸ ἐν τῇ Χρυσοπόλει καταλαμβάνει μοναστήριον, καὶ τὴν κοσμικὴν ἀποτίθεται τρίχα, μὴ φέρων τὴν τῶν μονοθελητῶν αἵρεσιν παῤῥησιαζομένην ὁρᾶν, μὴ δ' ἀνεχόμενος συνδιάγειν, καὶ κοινωνεῖν ὁμιλίας βασιλεῖ καὶ πα-

τὸν Ἰωάννην καὶ μυρίοις καταστέφων τοῖς ἐγκωμίοις. Hoc ego perhonorificum non de Iohanne papa solum, sed etiam de Sophronio, testimonium libenter heic recitavi. Adde sis Theophanem ed. paris. p. 274, et lege quae scribit copiose Binius Concil. Labb. T V. p. 1756–7.

τριάρχῃ ἔκθεσμον τοιαύτην ἐπικρατύνουσιν αἵρεσιν· ἔπειτα καὶ εἰς Ῥώμην τὴν μεγαλώνυμον ἄπεισιν, ἔνθα καὶ τῷ Πύῤῥῳ εἰς διάλεξιν ἦλθεν ἐκεῖσε παραγενομένῳ μετὰ τὴν καθαίρεσιν, καὶ πείθει τὸν ἁγιώτατον τότε πάπαν Μαρτῖνον τοπικὴν ἀθροῖσαι σύνοδον, καὶ δοῦναι τῷ ἀναθέματι τοὺς ἐπὶ Χριϛοῦ μίαν δογματίζοντας θέλησιν· ὃ καὶ γέγονε συνελθόντων ἐπισκόπων ἑκατὸν σὺν πέντε καὶ εἴκοσι· ἐκ δὲ τῆς Ῥώμης ἐπανελθὼν Μάξιμος μετὰ τῶν δύο Ἀναστασίων τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, ὑπὸ τῆς συγκλήτου εὐθύνεται, καὶ κατὰ τὴν Θράκην φρουρᾷ παραδίδοται, εἶτα καὶ τὴν χεῖρα καὶ τὴν γλῶτταν ἐκτέμνεται, μετὰ καὶ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν· ἀλλὰ καὶ Μαρτῖνος ὁ ἁγιώτατος ἐκσφενδονᾶται τοῦ θρόνου καὶ ὑπερορίᾳ καταδικάζεται, ἐν ᾗ καὶ τὸν βίον ἀπέλιπε.

5. Τοῦ δὲ Κώνσταντος τελευτήσαντος, ὁ τούτου παῖς Κωνσταντῖνος ὃς ἐπεκέκλητο πωγωνάτος, τὴν βασίλειαν παρείληφε· καὶ οὗτος ὀρθόδοξος ὢν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον συνεκρότησεν, ἑνῶσαι τὰς ἐκκλησίας γλιχόμενος, ἧς ἡγοῦντο τοποτηρηταὶ τοῦ πάπα Ῥώμης Ἀγάθωνος, Γεώργιος Κωνστανινουπόλεως, Θεοφάνης Ἀντιοχείας· Ἀλεξανδρείας δὲ οὐκ ἦν πατριάρχης, οὔτε μὴν Ἱεροσολύμων· ὑπὸ γὰρ τῶν Σαῤῥακηνῶν αἱ πόλεις αὗται κατείχοντο· καὶ κυροῦται τὸ δύο θελήσεις καὶ δύο ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ καὶ λέγεσθαι καὶ πιστεύεσθαι· καθυπεβλήθησαν δὲ ἀναθέματι οἱ προϛάται τῆς τῶν μονοθελητῶν αἱρέσεως, εἰ καὶ τὸ ζῆν προκατέλυσαν, Ὀνώριος Ῥώμης, Κῦρος Ἀλεξανδρείας, Σέργιος καὶ Πῦῤῥος, Παῦλος τὲ καὶ Πέτρος Κωνϛαντινουπόλεως, Μακάριος Ἀντιοχείας, καὶ ὁ τούτου φοιτητὴς Στέφανος, καὶ ὁ νηπιόφρων Πολυχρόνιος· ἠγωνίσαν-

το δὲ κατὰ ταύτην τὴν σύνοδον μάλιστα ὑπὲρ τοῦ εὐσεβοῦς δόγματος, Στέφανος Ἡρακλείας Πόντου ἐπίσκοπος, ἀνὴρ λόγιος καὶ μικροῦ πᾶσαν τὴν θείαν γραφὴν ἐπὶ στόματος φέρων, καὶ Ἰωάννης Ἀθηνῶν.

6. Ἰουστινιανοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως ἐκ τῆς πρὸς Ζώϊλον τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην Ἀλεξανδρείας δογματικῆς ἐπιστολῆς (1).

Εἷς οὖν ἐστὶν ὁ Χριστὸς, οὐκ ἀνῃρημένης τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς διὰ τὴν ἄφραστον ἕνωσιν, λόγος νοούμενος καὶ ἄνθρωπος θεωρούμενος· οὔτε γὰρ ἡ ἕνωσις σύγχυσιν ἀπειργάσατο, οὔτε ἡ διαφορὰ τῶν ἐν αὐτῷ οὐσιῶν τομὴν εἴτουν διαίρεσιν ἐπιδέχεται· βλέποντες γὰρ τοῦ Χριστοῦ τὰ θαύματα, κηρύττομεν αὐτοῦ τὴν θεότητα· ὁρῶντες αὐτοῦ τὰ πάθη, οὐκ ἀρνούμεθα αὐτοῦ τὴν ἀνθρωπότητα· οὐδὲ τὰ θαύματα δίχα σαρκὸς, οὐδὲ τὰ πάθη χωρὶς τῆς θεότητος· καὶ ἔστι παράδοξον ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ πάσχων, καὶ μὴ πάσχων· πάσχων μὲν, ὅτι τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἔπασχε σῶμα· καὶ ἐν αὐτῷ τῷ σώματι ἦν μὴ πάσχων ὁ τῇ φύσει θεὸς ὢν, ὁ λόγος ἀπαθὴς ἦν· καὶ αὐτὸς μὲν ὁ ἀσώματος ἦν ἐν τῷ παθητῷ σώματι· τὸ δὲ σῶμα εἶχεν ἐν ἑαυτῷ τὸν ἀπαθῆ λόγον, ἀφανίζοντα τὰς ἀσθενείας αὐτοῦ τοῦ σώματος· ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρα μορφὴ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας, ὅπερ ἴδιον ἔσχηκε· τοῦ μὲν λόγου κατεργαζομένου τοῦτο ὅπερ ἐστὶ τοῦ λόγου, τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦντος ἅπερ ἐστὶ τοῦ σώματος· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος ἐν τῷ

(1) Citat hoc scriptum suum Iustinianus in alio suo opusculo a nobis edito Coll. vat. T. VII. p. 309. Citat rursus Agatho papa in epistola ad imperatores Concil. Labb. T. VI. p. 663. B.

λβ' λόγῳ τοῦ θησαυροῦ διδάσκει τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἑρμηνεύων ἐπιστολήν· οὐδήπου μίαν εἶναι φυσικὴν τὴν ἐνέργειαν δώσομεν θεοῦ καὶ ποιήματος, ἵνα μήτε τὸ ποιηθὲν εἰς τὴν θείαν ἀναγάγωμεν οὐσίαν, μήτε μὴν τῆς θείας φύσεως τὸ ἐξαίρετον εἰς τὸν τοῖς γεννητοῖς πρέποντα καταγάγωμεν τόπον· ὁ αὐτὸς δὲ ἅγιος πατὴρ καὶ ἐν τοῖς πρὸς Θεοδόσιον τὰ αὐτὰ ἡμᾶς ἐκδιδάσκει λέγων· ὅλον ὅλῃ συνηνῶσθαι φαμὲν τῇ καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητι τὸν ἐκ θεοῦ λόγον· οὐ γάρ που τὸ ἄμεινον ἐν ἡμῖν, τουτέστι ψυχὴν, οὐδενὸς ἂν ἠξίωσε λόγου μόνῃ δωρούμενος τῇ σαρκὶ τῆς ἐπιδημίας τοὺς λόγους· ἐπράττετο δὲ δι' ἀμφοῖν καλῶς τῆς οἰκονομίας τὸ μυστήριον· προσεχρήσατο καθάπερ ὀργάνῳ τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ πρὸς τὰ σαρκὸς ἔργα τε καὶ ἀῤῥωστήματα φυσικὰ καὶ ὅσα μώμου μακράν· ψυχῇ δ' αὐτῇ ἰδίᾳ πρὸς τὰ ἀνθρώπινά τε καὶ ἀνυπαίτια πάθη· πεινῆσαι γὰρ λέγεται, πόνους τε ὑπενεγκεῖν τοὺς ἐκ μακρῶν ὁδοιποριῶν, πτοήσεις τε καὶ φόβους καὶ λύπην καὶ ἀγωνίαν καὶ τὸν ἐπὶ τῷ σταυρῷ θάνατον· ἐπαναγκάζοντος γὰρ οὐδενὸς ἔθηκεν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ· σάρκα μὲν τὴν ἰδίαν, τῆς ἁπάντων σαρκὸς ἀποτιννὺς ἀληθῶς δῶρον ἀντάξιον· ψυχὴν δ' ἀντὶ ψυχῆς ἀντίλυτρον τῶν ἁπάντων ποιούμενος· εἰ καὶ ἀνεβίω πάλιν ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὡς θεός· οὐ γάρ τοι θέμις εἰπεῖν φθορᾷ μὲν δύνασθαι κρατεῖσθαι ποτὲ ἐνωθεῖσαν τῷ λόγῳ σάρκα, κάτοχον δὲ αὐταῖς ᾅδου πύλαις τὴν θείαν γενέσθαι ψυχήν· οὐκ ἐγκατελείφθη γὰρ εἰς ᾅδου, καθὰ καὶ ὁ θεσπέσιος ἔφη Πέτρος· οὐ γάρ ἐςιν εἰπεῖν ὡς τὴν ἄληπτον παντελῶς καὶ ἀνάλωτον τῷ θανάτῳ φύσιν, τουτέστι τὴν θεότητα τοῦ μονογενοῦς ὑπὸ χθόνα μυχῶν ἀνακεκομίσθαι φήσομεν· οὐ γὰρ

ἂν ἠξιώθη τὸ χρῆμα θαύματος, εἰ μεμένηκεν εἰς τὸν ᾅδην ὁ ἐκ θεοῦ λόγος τῇ τῆς θεότητος ἐνεργείᾳ τὲ καὶ φύσει παραδόξως τὲ καὶ ὑπὲρ λόγον πληρῶν τὰ πάντα καὶ τοῖς πᾶσιν ἐπιδημῶν· εἶτα προϊὼν τῷ λόγῳ ταῦτα πάλιν φησίν· ἀνθρώπινον μὲν τὸ τεθνάναι πάθος, ἐνέργημα δὲ θεϊκὸν τὸ ἀναβιῶναι· δεικνὺς ἃ δι' ἀμφοῖν γνωρίζεται καθ' ἡμᾶς τὲ ἅμα καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς ὡς θεός. Ὁρᾷς ὅπως ὁ σεβάσμιος οὗτος πατὴρ τὰς τῶν δύο φύσεων ἐνεργείας ἐπὶ τῆς μιᾶς ὑποςάσεως ἤτοι τοῦ ἑνὸς προσώπου Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν παραδίδωσι; Καὶ μετ' ὀλίγα· εἶτα δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος γενόμενος ὁρατὸς καὶ ψηλαφητὸς γέγονε· καὶ διὰ τῶν θείων τὲ καὶ ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν φανερωθεὶς ὑπάρχειν ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι, δέδωκεν ἡμῖν γινώσκειν ὅτι ἐν οἷς ἐγνώσθη, ἐξ αὐτῶν συνίςαται· οὕτω γὰρ καὶ οἱ ἅγιοι πατέρες ἀμφοτέρας τὰς φωνὰς ὁμολογοῦντες, τουτέστι καὶ τὴν ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος δι' ἑκατέρας αὐτῶν τὸ ἀσύγχυτόν τε καὶ ἀδιαίρετον τῆς οἰκονομίας τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παραδιδόασιν.

VII. ΠΕΡΙ ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΙΩΝ (1).

1. Τὴν μίαν ἐπὶ Χριςοῦ φύσιν καὶ μίαν ἐνέργειαν οὕτω πειρῶνται ἀρμένιοι κρατύνειν· εἰ δύο φασὶν ἐνεργείας ἐπὶ

(1) Contra varias haereses Armeniorum non pauca alia praecedunt in codice, quae idcirco nos omisimus quia ea paene ad litteram edita reperimus apud Nicephorum Callistum hist. lib. XVIII. 53. Sed quia inter alios schismaticorum Armeniorum illaudabiles ritus sacra quoque cadaverum per oleum unctio recensetur, qua super re quemdam Macarii hierosol. incertum et fortasse spurium canonem citant (videsis

Χριστοῦ δοίημεν, συνέψονται πάντως ταύταις καὶ δύο θελήματα· εἰ δὲ τοῦτο, ἐξ ἀνάγκης καὶ δύο συνεισαχθήσονται πρόσωπα.

Πρὸς δὲ ταῦτα οὕτως αὐτοῖς ἀντέπεσον
οἱ θεοφόροι πατέρες ἡμῶν.

Τὸ φυσικὸν θέλημα οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ δύναμις τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος ὀρεκτικὴ, καὶ τῶν ἰδιωμάτων συνεκτικὴ τῶν τῇ φύσει προσόντων οὐσιωδῶς, καθ᾽ ἣν ἀεὶ τῷ φύσει θελητικῷ, τὸ πεφυκέναι θέλειν ἐμπέφυκεν· οὐ ταυτὸν δὲ τὸ πεφυκέναι θέλειν, καὶ θέλειν ἐστίν· ὥσπερ οὐδὲ τὸ πεφυκέναι λαλεῖν καὶ λαλεῖν· πέφυκε μὲν γὰρ ἀεὶ, ἀεὶ τὸ λαλητικὸν λαλεῖν, λαλεῖ δὲ οὐκ ἀεί· ἐπειδὴ τὸ μὲν οὐσίας ἐςὶ λόγῳ φύσεως συνεχόμενον, τὸ δὲ βουλῆς, τῇ τοῦ λαλοῦντος γνώμῃ τυπούμενον· ὥστε φύσεως μὲν ἀεὶ τὸ πεφυκέναι λαλεῖν, ὥσπερ καὶ τὸ πεφυκέναι θέλειν· εἰ δὲ τὸ πεφυκέναι θέλειν καὶ τὸ πῶς θέλειν οὐκ ἔστι ταυτὸν, τὸ δὲ τῆς τοῦ θέλοντος ὑπάρχει βουλῆς, εἶχεν ἄρα τὸ πεφυκέναι θέλειν ὁ σαρκωθεὶς λόγος, ὡς ἄνθρωπος, τῷ αὐτοῦ θεϊκῷ βουλήματι κινούμενον καὶ τυπούμενον· τὸ γὰρ ἐκείνου θέλειν, οὐδὲν ὑπεναντίον θεῷ, θεωθὲν ὅλον· εἰ δὲ τεθέωτο, τῇ τοῦ θεοῦντος δηλονότι συμφυΐᾳ τεθέωτο· τὸ δὲ θεοῦν καὶ θεούμενον δύο πάντως, ἀλλ᾽ οὐχ ἓν καὶ φύσει ταυτὸν, εἴπερ τῶν πρός τι τὸ θεοῦν καὶ τὸ θεούμε-

Collect. vat. T. X. fin. p. 271. et praef. p. XXII.) aio me vidisse idoneam huius rei ms. refutationem Nicephori patriarchae constantinopolitani hoc titulo: περὶ τῶν λεγόντων ὅτι χρὴ καὶ μετὰ τὸν θάνατον εὐχέλαιον ποιεῖν. Incipit: οὐκ οἶδα ποίαν καὶ ἀτασθαλίας μεστήν: *nescio quam amentiae plenam.* Videsis tamen etiam graeca apud Cangium contraria excerpta voc. ἔλαιον ἅγιον.

νον, τὰ δὲ πρός τι πάντως ἀλλήλοις συνεισάγεσθαι πέφυκε, καὶ θατέρῳ συνεπινοεῖσθαι θάτερον· εἶχεν οὖν θέλημα φυσικὸν ὡς ἄνθρωπος ὁ σωτὴρ τῷ αὐτοῦ θεϊκῷ θελήματι συντυπούμενον καὶ ἑνούμενον καὶ οὐκ ἐναντιούμενον· τὸ γὰρ κατ' ἔφεσιν ὀρεκτικῆς ἐστερημένον κινήσεως, καὶ πάσης ζωτικῆς δυνάμεως ἄμοιρον· τὸ δὲ ζωτικὴν οὐκ ἔχον ἐκ φύσεως δύναμιν, πάντως οὐδὲ ψυχήν.

2. Πρὸς τοὺς λέγοντας μὴ ἄλλο καὶ ἄλλο ἐπὶ Χριστοῦ εἰδέναι θέλημα, ἀλλ' ἓν καὶ τοῦτο θεϊκὸν, διὰ τὸ τὴν σάρκα θεωθῆναι.

Εἰ ἄλλο καὶ ἄλλο κατὰ φύσιν οὐκ ἔστι τὸ θεῖον καὶ το ἀνθρώπινον θέλημα, δῆλον ὡς ἓν φύσει καὶ ταυτόν· καὶ εἰ τοῦτο, καὶ ἡ φύσις ἐξ ἀνάγκης μία καὶ ἀπαράλλακτος ἔσται· οὗ γὰρ ἑτερότης φυσικὴ θελημάτων οὐκ ἔστιν, οὐδὲ οὐσίας καὶ φύσεως τὸ παράπαν ἐκεῖσε παραλλαγή· εἰ δὲ ἄλλο φύσει καὶ ἄλλο, διάφορα πάντως· καὶ εἰ διάφορα, πῶς τὸν ἐν ποσῷ τούτων ἀριθμὸν οὐχ ὁμολογῆσαι χρεών; πῶς γὰρ δυνατὸν εἶναι τὰ θελήματα, καὶ μὴ ἀριθμεῖσθαι; τὸ γὰρ θεωθῆναι τῇ πρὸς τὸν θεὸν ἑνώσει, καθὰ καὶ τὴν φύσιν αὐτὴν τῆς λογικῶς τὲ καὶ νοερῶς ἐψυχωμένης σαρκὸς, τῆς κατ' οὐσίαν ὀντότητος οὐκ ἐξίστησιν, ὥσπερ οὐδὲ τῆς οἰκείας τὸν σίδηρον φύσεως, ἡ ἄκρα καὶ δίολου πρὸς τὸ πῦρ ἀνάκρασίς τε καὶ ἕνωσις· ἀλλὰ πάσχει μὲν τὰ πυρὸς, ἐπειδὴ πῦρ τῇ ἑνώσει γεγένηται· βρίθει δὲ πάλιν κατὰ φύσιν καὶ τέμνει, ὅτι μὴ τῆς οἰκείας φύσεως λώβην πέπονθεν, ἢ τῆς φυσικῆς ἐνεργείας ἐξέστη τὸ σύνολον, καί τοι μετὰ πυρὸς ὑπάρχων κατὰ τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ὑπόστασιν, καὶ ἀδιαστάτως δρῶν, τά τε κατὰ φύσιν ἰδίαν, λέγω δὴ τὴν τομὴν, καὶ τὰ καθ' ἕνωσιν αὖθις, ὅπερ ἐστὶν ἡ

καῦσις· αὐτοῦ γάρ ἐστι καθάπερ καὶ τοῦ πυρὸς ἡ τομὴ, διὰ τὴν ἄκραν εἰς ἄλληλα περιχώρησιν καὶ ἀντίδοσιν.

Καὶ αὖθις περὶ τοῦ αὐτοῦ.

3. Εἰ πάντων τῶν τῆς φύσεως ἐπίσης κεκοινώνηκεν ἡμῖν ὁ Χριστὸς εὐδοκίᾳ πατρὸς καὶ συνεργείᾳ πνεύματος ἁγίου διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, ὅπως οὐχὶ καὶ τῆς φυσικῆς μετεῖχε θελήσεως; ἁμαρτίας γὰρ μόνης οὐχὶ μετέσχεν ὁ σαρκωθεὶς λόγος, ὅτι μὴ δὲ τῆς φύσεως αὕτη ἐστὶν, ἀλλὰ παρεκτροπὴ καὶ ὀλίσθημα γνώμης κεκινημένης παρὰ τὸν λόγον τῆς φύσεως· διαστέλλεται γὰρ τὸ φυσικὸν θέλημα καὶ τὸ γνωμικόν· τὸ μὲν γὰρ φυσικὸν, δύναμις ὑπάρχει τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος ὀρεκτική· τὸ δὲ γνωμικὸν, αὐθαίρετος ὁρμὴ καὶ ζήτησις περὶ τοῦ ἀγνοουμένου, καὶ κρίσις καὶ διάθεσις περὶ τὸ κριθέν· καὶ οὐ φύσεως χαρακτηριστικὸν, ἀλλὰ τοῦ προσώπου κυρίως, οὗ ἐστὶ καὶ τῆς ὑποστάσεως, ὥσπερ καὶ τὸ πῶς θέλειν καὶ τὸ πῶς ὁρᾷν, οὐ τῆς φύσεως ἀλλὰ τῆς ἡμετέρας γνώμης· καθ᾽ ὃν λόγον καὶ ὁ ἀνθρωπολάτρης Νεστόριος γνωμῶν ἕνωσιν ἀσεβῶς ἐδογμάτισεν, ἵν᾽ ἑκατέραν δι᾽ ἑκατέρας κυρώσῃ ὑπόστασιν, καὶ ὁ ψιλὸς ἄνθρωπος αὐτῷ τηρηθῇ γνώμῃ τινὶ καὶ αὐθαιρέτῳ κινήσει πρὸς τὸν θεὸν λόγον, καὶ αὐτός φησι τὴν ἕνωσιν ποιησάμενος, ὡς ἂν τοίνυν τὸ ἐντελὲς ἀκριβωθῇ τῆς φύσεως ἐπὶ τοῦ σαρκωθέντος θεοῦ, καὶ τὸ ἀντικείμενον διαῤῥιφῇ· τὸ μὲν φυσικὸν θέλημα ὡρίσθη ἐπὶ Χριστοῦ, τὸ δὲ γνωμικὸν οὐ κυρίως ἐῤῥέθη, ὡς μήτε τῇ διαιρέσει χώρα δοθῇ, τῷ στασιάζειν ἐν τούτῳ· μήτε τῇ φαντασίᾳ παρείσδυσις, τῷ μὴ ὑπάρχειν ἐκεῖνο.

Ἕτερον πρόβλημα τῶν Ἀρμενίων.

4. Εἰ ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ δύο θελήματα καὶ δύο ἐνερ-

γείας δῶμεν, πάντως ἀλλήλοις ἐναντία ἔσονται τοῦ θείου διαμαχομένου τῷ ἀνθρωπίνῳ, καὶ ὁ αὐτὸς καὶ εἷς Χριστὸς, ἢ διαστασιάζων ἑαυτῷ εὑρεθήσεται, ἢ αἱ φύσεις διαιρεθήσονται καὶ ἰδιοϋπόστατοι, καὶ τὸ τοῦ Νεστορίου δόγμα παῤῥησιάσεται.

Ἀντίθεσις πρὸς τοῦτο τῶν εὐσεβῶν.

5. Εἰ μὲν τὰ δύο θελήματα τό τε θεῖον καὶ τὸ ἀνθρώπινον κατ' οὐσίαν φατὲ διάφορα, εὐσεβεῖτε· εἰ δὲ ἀντικείμενα, ψευδὴς ὁ λόγος· ἄλλο γὰρ θεότητος καὶ ἄλλο ἀνθρωπότητος θέλημα· ἀντικείμενα δὲ οὐδαμῶς, ὡς τοῦ ἀνθρωπίνου θελήματος τῷ θεϊκῷ ἑπομένου, καὶ συντυπουμένου· οὔτε γὰρ εἴ τι διάφορον, πάντως τοῦτο καὶ ἀντικείμενον· διαφορὰ γὰρ οὐσιώδης· σύστασις ἐστὶ τῶν ἐν τῇ φύσει πραγμάτων, οὐ μὴν ἐναντίωσις, πρὸς τὴν τούτων διάλυσιν· ἀπαραίτητον δὲ τὸν σαρκωθέντα λόγον φυσικῶς ἔχειν καὶ τὸ ἀνθρώπινον θέλημα πρὸς πίστωσιν τῆς νοερᾶς αὐτοῦ καὶ λογικῶς ἐψυχωμένης σαρκός· εἴπερ τέλειος ἄνθρωπος γέγονε μηδενὸς τῶν ἡμετέρων λειπόμενος, πλὴν μόνης τῆς ἁμαρτίας· πάντα γὰρ ἔχων ὅσα καὶ ἡμεῖς ἀπαραλείπτως τὰ κατὰ φύσιν συστατικὰ τῆς ἡμετέρας οὐσίας, ἤθελε καὶ ἐνήργει ἐν ἑκατέρᾳ μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας· ὧν μὲν γὰρ ἡ οὐσία ἡ αὐτὴ, τούτων καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια ἡ αὐτή· ὧν δὲ διάφορος ἡ οὐσία, τούτων διάφορος καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια· καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ὧν ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια ἡ αὐτὴ, τούτων καὶ ἡ οὐσία ἡ αὐτή· ὧν δὲ διάφορος ἡ θέλησις καὶ ἐνέργεια, τούτων καὶ ἡ οὐσία διάφορος· διὸ ἐπὶ μὲν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος ἐκ τῆς ταυτότητος τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ θελήματος, καὶ τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως γινώσκο-

μεν· ἐπὶ δὲ τῆς θείας οἰκονομίας, ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν θελημάτων, καὶ τὴν τῆς φύσεως διαφορὰν συνομολογοῦμεν· τὰ μὲν τοι δύο θελήματα, φυσικὰ φαμὲν οὐχ ὑποςατικά· οὐδὲ διαίρεσιν εἰσάγομεν τῶν φύσεων, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν, κἂν τῇ ἑνώσει δηλοῦμεν φυσικὴν συντήρησιν.

6. Ἔτι τοῦτο φασὶν ὡς ἐν τῷ καιρῷ μόνῳ τοῦ πάθους ἡνίκα τὸ ἡμέτερον ἐτύπου πραγματικῶς ἐν ἑαυτῷ ὁ Χριςὸς καὶ παρῃτεῖτο τὸν θάνατον ὡς ἄνθρωπος, δύο θελήματα ἔχων ἐδείκνυτο· τοῦτο δὲ ἄτοπον· εἰ μὲν γὰρ εἶχε τότε, καὶ ἀπ᾽ ἀρχῆς εἶχεν ἐξ οὗ γέγονεν ἄνθρωπος, ἀλλ᾽ οὐχ ὕστερον ἐσχεδίασεν· εἰ δὲ ἀπ᾽ ἀρχῆς οὐκ εἶχεν, οὐδὲ κατὰ τὸν καιρὸν εἶχε τοῦ πάθους, ἀλλὰ μόνον ἐφάντασε τὴν παραίτησιν· κατ᾽ αὐτοὺς δὲ καὶ τὰ λοιπὰ δι᾽ ὧν σεσώσμεθα, οἷον τὸ δάκρυον, τὴν εὐχὴν, τὴν λύπην, τὴν ἀγωνίαν, τὸν ςαυρὸν, τὸν θάνατον, καὶ τὴν ταφήν· ἐτύπου γὰρ ἐν ἑαυτῷ πραγματικῶς τὸ ἡμέτερον διὰ τῆς φυσικῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγωνίας, ἵνα καὶ ταύτης ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ, καὶ τῆς οἰκείας σαρκὸς τὴν φύσιν πιστώσηται, καὶ τὴν οἰκονομίαν καθαρὰν πάσης φαντασίας ἐργάσηται· ὥσπερ τὴν ἄκραν τοῦ κατ᾽ αὐτὸν ἀνθρωπικοῦ πρὸς τὸ οἰκεῖον αὐτοῦ καὶ πατρικὸν θέλημα συμφυΐαν καὶ ἕνωσιν, τῷ ἐπικρίνειν τοῦτο καὶ φάσκειν, μὴ τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω θέλημα.

Ἕτερον πρόβλημα τῶν Ἀρμενίων.

7. Εἰ ἄτομος ὁ Χριςὸς, τῶν δὲ ἀτόμων μία ἐνέργεια καὶ θέλησις, πῶς οὐχὶ καὶ ἐπὶ Χριςοῦ μίαν ἐνέργειαν καὶ θέλησιν εἴπωμεν;

Ἀντίθεσις.

Οὐδὲν τῶν φυσικῶς εἰς τὸ ἄτομον προηγουμένως, ἀλλ᾽ εἰς τὴν τούτου φύσιν καὶ οὐσίαν ἔχει τὴν διαφοράν· φύ-

σεων γὰρ οὐκ οὐσῶν, καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν ἀφανίζεται πάντως, ἡ σύνθετος λέγω ὑπόστασις· εἰ δὲ σύνθετος ἡ ὑπόστασις ὡμολόγηται τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἣν ἀναφέρεται, καὶ δεκτικὴ τῶν ἐναντίων καὶ ἀντικειμένων· θνητὴ γὰρ καὶ ἀθάνατος, ὁρατὴ καὶ ἀόρατος, περιγραπτὴ καὶ ἀπερίγραπτος, ἄναρχος καὶ ὑπ' ἀρχήν· διπλῆ τούτων κατὰ τὸ εἰκὸς καὶ ἡ ἐνέργεια ἔσται· καὶ ἄλλως δὲ τίς φύσις ἀνενέργητος, ἢ φυσικῆς ἐνεργείας ἐκτός; πῶς δὲ καὶ δυνατὸν ἀμοιροῦντα φυσικῆς δυνάμεως κατὰ σάρκα τὸν ἐνανθρωπήσαντα λόγον, ἄνθρωπον τέλειον ἢ ὅλως ἄνθρωπον χρηματίζειν; οὐδὲ γὰρ δίχα φυσικῆς ἐνεργείας ὁ ἄνθρωπος· πρὸς δὲ τούτοις, οὐδὲ ἄτομον κυρίως λέγεται τὸ κατὰ Χριστὸν σύνθετον πρόσωπον· οὐ γὰρ σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν ἐκ τοῦ γενικωτάτου γένους, διὰ τῶν ὑπ' ἄλληλα καθιεμένων γενῶν πρὸς τὸ ειδικώτατον εἶδος, διαίρεσιν καὶ ἐν αὐτῷ τὴν οἰκείαν πρόοδον περιγράφουσαν.

8. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸν σοφώτατον Κύριλλον τὸ Χριστὸς ὄνομα, οὔτε ὅρου δύναμιν ἔχει· οὐ γὰρ εἶδος ἐςὶ πολλῶν ἀριθμῷ διαφερόντων κατηγορούμενον, οὔτε μὴν τὴν τινὸς οὐσίαν δηλοῖ· οὐ γὰρ ἄτομον πρὸς εἶδος ἢ γένος ἀγόμενον ἢ κατ' οὐσίαν ὑπὸ τούτων περιγραφόμενον, ἀλλ' ὑπόστασις σύνθετος τὴν φυσικὴν τῶν ἄκρων διαίρεσιν ἐν ἑαυτῇ κατάκρας ταυτίζουσα, καὶ εἰς ἓν ἄγουσα τῇ τῶν οἰκείων ἑνώσει μερῶν· ἐπεὶ οὐδὲ ἑτέρωθεν τὸν αὐτὸν φύσει θεὸν ὄντα καὶ ἄνθρωπον διαγινώσκομεν, ἢ ἐκ τῶν θεϊκῶς ἅμα καὶ ἀνθρωπικῶς χαρακτηριζόντων αὐτὸν ἐμφύτων ἰδιωμάτων τῆς τε θείας θελήσεως καὶ ἐνεργείας, καὶ τῆς ἀνθρωπικῆς τοῦ αὐτοῦ θελήσεως· αἷς καὶ δι' ὧν ὃ ἦν καὶ ὃ γέγονεν, ἐπεσφράγιζε· θαυματουργῶν μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς ὡς

θεὸς, πάσχων δὲ δι' ἡμᾶς ὁ αὐτὸς ἑκουσίως ὡς ἄνθρωπος· καὶ νῦν μὲν φθεγγόμενος πρὸς τὸν Φίλιππον· οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ; καὶ ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα· καὶ ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν· νῦν δὲ τί ζητεῖτε με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν λελάληκα ὑμῖν;

Ἑτέρα ἀντίθεσις Ἀρμενίων.

9. Πᾶν ἑτεροκίνητον, ἀνενέργητον· ἡ τοῦ κυρίου τοίνυν σὰρξ ὑπὸ τοῦ ἑνωθέντος αὐτῇ λόγου κινουμένη ἀνενέργητος ἦν.

Ἀντίθεσις καὶ ἀπολογία πρὸς τοῦτο.

Καὶ λοιπὸν οὐ διέφερε τῶν ἄλλων ἁγίων ἡ τοῦ κυρίου σάρξ· νεύματι θεοῦ ἐκινοῦντο καὶ Μωϋσῆς καὶ Δαβὶδ, καὶ ὅσοι ἄλλοι τῆς θείας ἐνεργείας χωρητικοί· τοῦτο δὲ ἄτοπον· ἀλλ' ἐπεὶ ὁ τῶν ὅλων θεὸς ἀτρέπτως γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ ὡς θεὸς καταλλήλως τῇ αὐτοῦ θεότητι ἤθελέ τε καὶ ἐνήργει, καὶ ὡς ἄνθρωπος καταλλήλως τῇ αὐτοῦ ἀνθρωπότητι, τοῦ ἀνθρωπείου θελήματος οἷα καὶ θεωθέντος, τῷ θεϊκῷ βουλήματι κινουμένου καὶ τυπουμένου· καὶ μαρτυροῦσι τοῦτο τὰ εὐαγγελικὰ ῥήματα ἅ φασιν οὑτωσί· τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ Ἰησοῦς εἰσελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ πάλιν· θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ αὐτοὶ ὦσι· καὶ αὖ· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι· καὶ ἑτέρωθι, κἀκεῖθεν ἐξελθόντες ἐπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας· καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τίς γνῷ· καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες αὐτῷ, ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμεν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; ταῦτα γὰρ πάντα, καθὸ ὁ κύριος ἄνθρωπος ἐφθέγγετο, καὶ οὐ καθὸ θεός· καὶ ἀλ-

λως δὲ τὸ μὴ ἔχον ἐνέργειαν καὶ κίνησιν φυσικὴν, νεκρὸν καὶ ἄψυχον· ἡ δὲ τοῦ κυρίου σὰρξ, ἔννους καὶ ἔμψυχος.

Ἕτερον πρόβλημα τῶν Ἀρμενίων.

10. Ὥσπερ ἐπὶ Χριστοῦ τὴν τῶν δύο φύσεων συνδρομὴν σύνθετον φατὲ ὑπόστασιν, οὕτω χρεὼν καὶ μίαν σύνθετον λέγειν ἐνέργειαν.

Ἀντίθεσις.

Εἰ τὸν Χριστὸν ἐν δύο φύσεσι θεωρούμενον μίαν δῶμεν σύνθετον ἔχειν ἐνέργειαν, ἡ τοιαύτη πάντως ἐνέργεια ἢ τῶν αὐτοῦ μερῶν ἐσεῖται, ἢ αὐτοῦ ὡς ὅλου· καὶ εἰ μὲν τῶν αὐτοῦ μερῶν, μερισθήσεται πρὸς ἀμφότερα τεμνομένη καὶ λυθήσεται, καὶ συνδιαλύσει τὰ κατ' αὐτὴν ἡνωμένα· εἰ δὲ τοῦ ὅλου, ἔσται ἡ αὐτὴ ὡς δεκτικὴ τῶν ἐναντίων θνητὴ καὶ ἀθάνατος, κτιστὴ καὶ ἄκτιστος, περιγραπτὴ καὶ ἀπερίγραπτος· καὶ εἰ τοῦτο δώσει τὶς, ἔσται ὁ Χριστὸς τὴν οἰκείαν ἔχων ἐνέργειαν, οὖσαν καὶ μὴ οὖσαν, κατὰ ἕξιν καὶ στέρησιν· τὸ αὐτὸ δὲ καὶ περὶ θελήματος ἐστὶν εἰπεῖν. Λέγουσιν οἱ ἀρμένιοι, ὅτι ὥσπερ ὀργάνου καὶ τοῦ κινοῦντος αὐτὸ μία ἐνέργεια, οὕτω καὶ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, μία ἐνέργεια· εἰ τοίνυν εἰσάγουσι τὸ ὄργανον καὶ σύγχρονον ὥσπερ σῶμα καὶ ψυχὴ, πάντως ἔσται κατ' αὐτοὺς ἢ κτίσμα τὴν θείαν φύσιν λέγειν, ἢ τὸ σῶμα ἄκτιστον· εἰ δὲ τεχνικὸν τὸ ὄργανον λέγουσιν, ἄψυχον τοῦτο καὶ οὐκ ἀεὶ κινούμενον, ἀλλ' ὅτε τῷ ἐργαζομένῳ δόξει· καὶ λοιπὸν συμφρονοῦσιν Ἀπολιναρίῳ τὲ καὶ Ἀρείῳ, ὧν ὁ μὲν ἄψυχον, Ἀπολίναριος δὲ ἄνουν τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ ἔλεγεν.

11. Εἴπερ φήσουσιν οἱ ἀρμένιοι ὡς ὁ Χριστὸς καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν εἷς ἦν υἱὸς καὶ εἷς τῆς ἁγίας τριάδος,

ἡ δὲ ἁγία τριὰς, μίαν θέλησιν καὶ μίαν ἐνέργειαν ἔχει, καὶ κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς μίαν εἶχεν ἐνέργειαν καὶ μίαν θέλησιν, ῥητέον οὕτως· ὡς ὁ πατὴρ, οὐ καθὸ πατὴρ θέλει, ἀλλὰ καθὸ θεός· καὶ ἐπεὶ θεὸς ὁ υἱὸς, θεὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, κατὰ τοῦτο ἡ μὲν τρισυπόστατος θεότης, μίαν θέλησιν ἔχει καὶ μίαν ἐνέργειαν· ὁ δὲ υἱὸς ἐπικοινωνῶν καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν τῇ τῆς σαρκὸς προσλήψει, διπλῆν καὶ τὴν θέλησιν εἶχε καὶ τὴν ἐνέργειαν· τὴν μὲν ὡς ὁμοούσιος ὢν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, τὴν δὲ ὡς ὁμοούσιος ὢν ἡμῖν· πλὴν οὐ διῃρημένας φαμὲν τὰς ἐνεργείας, οὐδὲ τὰς φύσεις ἐνεργουμένας κεχωρισμένως· ἀλλ' ἡνωμένως ἑκάστην μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας ἐνεργοῦσαν τοῦθ' ὅπερ ἴδιον ἔσχηκεν· οὔτε γὰρ τὰ ἀνθρώπινα ἀνθρωπίνως ἐνήργηκεν, οὐ γὰρ ψιλὸς ἦν ἄνθρωπος· οὔτε τὰ θεῖα κατὰ θεὸν μόνον, οὐ γὰρ ἦν μόνον θεός· ἀλλ' αἱ δύο φύσεις εἷς ἐστὶ Χριστὸς, καὶ ὁ εἷς Χριστὸς δύο φύσεις ἐστί. Καὶ ἄλλως. Εἰ μίαν θέλησιν εἴπωμεν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ὡς ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος, ἔσται πάντως μία καὶ ἡ αὐτὴ θέλησις τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ λόγου καὶ τῆς σαρκός. Πρὸς οἷς εἰρήκαμεν· ἔτι καὶ τοῦτο ἴσως προσθήσουσι διασκευάζοντες συλλογιστικῶς, οὐκ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος ἤτοι ἀπρόσωπος· εἰ οὖν δύο, φασὶ, φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ εἴπωμεν, δύο καὶ ὑποστάσεις συνεισενέγκωμεν· καὶ οὕτω συμφρονοῦντες ἐσόμεθα Νεστορίῳ δύο ὑποστάσεις ἐπὶ Χριστοῦ δογματίζοντι.

Ῥητέον δὲ πρὸς τοῦτο.

12. Ὡς ἡ εὐσεβὴς ἐκκλησία ὥσπερ τὴν Σαβελλίου συναίρεσιν ἀποπεμπομένη τρεῖς ὑποστάσεις καὶ μίαν φύσιν ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος ὁμολογεῖ, καὶ τὴν Ἀρείου εἰς ἑτερογενεῖς τρεῖς ὑποστάσεις ἀποσκυβαλίζουσα διαίρεσιν, μίαν φύ-

σιν τρισυποστάτου θεότητος δοξάζει, οὕτω καὶ τοῖς μονοφυσίταις απομάχεται, φάσκουσι μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ διὰ τὸ καὶ τὴν ὑπόστασιν εἶναι μίαν· καὶ κατασκευάζουσι τοῦτο ἐκ τοῦ λέγειν μὴ εἶναι φύσιν ἀνυπόστατον ἤτοι ἀπρόσωπον· οὐδὲ γὰρ ἡ ἐν Χριστῷ ἀνθρωπίνη φύσις ἀνυπόστατος οἷα τῷ λόγῳ ἐνυποστᾶσα. Προσεπάγειν δὲ καὶ ταῦτα χρεὼν πρὸς τὰ παρ' ἀρμενίων συλλογιστικῶς προτεινόμενα· ὥσπερ αἱ δύο γεννήσεις Χριστοῦ, τουτέστιν ἡ πρὸ αἰώνων ἐκ πατρὸς κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἡ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἐκ παρθένου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἐν τῇ μιᾷ τοῦ θεοῦ λόγου ὑποστάσει γενόμεναι, οὐκ ἐποίησαν προσθήκην ὑποστάσεως, οὕτως οὐδ' ἐκ τῶν δύο καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένων φύσεων, προσθήκη προσώπου ἐγένετο· πρὸς γοῦν τοὺς λέγοντας μὴ εἶναι φύσιν ἀνυπόστατον, ῥητέον ὡς οὐδὲ τόκος ἐστὶν ἀπρόσωπος· ἰστέον δὲ ὡς οἱ μίαν ἐπὶ Χριστοῦ φύσιν δοξάζοντες, ἢ τὴν θεότητα τραπῆναι εἰς σάρκα δοξάζουσιν, ἢ τὴν σάρκα ὁμοούσιον τῇ θεότητι γενέσθαι, ἅπερ τῶν ἀμηχάνων καὶ ἀδυνάτων ἐστίν· εἰ δὲ μηδέτερον τούτων, ἑτέρα πάντως καὶ ἑτέρα φύσις ἐν Χριστῷ.

13. Ἔτι εἰ κατὰ ἀριθμὸν τῶν φύσεων διδάσκουσιν εἶναι καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὸ ἔμπαλιν, καὶ τρεῖς ἄρα φύσεις ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος εἰσενέγκωσι τρισυποστάτου οὔσης· ἢ τὸ ἀνάπαλιν μίαν ὑπόστασιν εἴπωσι διὰ τὸ ἑναδικὸν τῆς φύσεως· δεῖ δὲ καὶ τοῦτο εἰδέναι ὡς οἱ ἰακωβῖται καὶ οἱ ἀρμενιοι πρὸ μὲν τῆς ἑνώσεως δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ ὁμολογοῦσι· μετὰ δὲ τὴν ἕνωσιν, μίαν σύνθετον συγχέοντες ἀμφοτέρας τήν τε θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην, καὶ διὰ τοῦτο καὶ μίαν φύσιν ὀνομάζουσιν· ὅθεν καὶ δικαιολογούμενοι πρὸς τοὺς λέγοντας εὐσεβῶς δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ, λέ-

γουσι μὴ εἶναι φύσιν ἀνυπόστατον ἤτοι ἀπρόσωπον· καὶ ὡς οἱ φάσκοντες δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ καὶ δύο ὑποστάσεις εἰσάγουσι κατὰ τὸν Νεστόριον, καὶ οὐκέτι τρία πρόσωπα ἤτοι τρεῖς ὑποστάσεις εὑρίσκονται λέγοντες ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος, ἀλλὰ καὶ τέσσαρας· καὶ κατὰ τοῦτο τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀναθεματίζουσιν, ὡς δῆθεν δύο ὑποστάσεις ἐπὶ Χριστοῦ κυρώσασαν· οὕτω γὰρ κατὰ τὴν αὐτῶν δόξαν τὰς φύσεις φασί· τῷ δὲ ἁγίῳ Κυρίλλῳ συνεργῷ τῆς αὐτῶν αἱρέσεως χρῶνται ἐν οἷς φησὶ μίαν φύσιν τοῦ λόγου σεσαρκωμένην, τὴν τοιαύτην ῥῆσιν οὐχ ὡς ἐκεῖνος ἔφησεν ἐκλαμβάνοντες, ἀλλ' εἰς ἣν αὐτοί φασι φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ συγκεχυμένην μετὰ τὴν ἕνωσιν, ἢ μᾶλλον μεταβληθεῖσαν εἰς θεότητα.

14. Πάλιν οἱ αὐτοὶ μὴ εὐσεβῶς νοοῦντες τὴν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου φωνὴν, ἥ τις φησὶ, καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, παράγοντες δὲ καὶ ῥῆσιν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου οὕτω λέγουσαν, ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἵνα καὶ ἡ σὰρξ γένηται λόγος· ἀλλὰ καὶ Γρηγόριον τὸν θεολόγον φάσκοντα, καὶ θαῤῥῶ λέγειν ὁμόθεον, καὶ γεγονὸς ὅπερ τὸ χρίσαν· ἔτι δὲ καὶ τὸν νυσσαέων Γρηγόριον οὑτωσὶ διεξιόντα, καθάπερ σταγὼν ὄξους βληθεῖσα ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης οὐκ ἔτι ἐστὶν ἐν τοῖς ἰδίοις τοῦ ὄξους ἰδιώμασιν, ἀλλὰ μετεποιήθη καὶ συνεκράθη ἐς τὸ τοῦ πελάγους τῶν ὑδάτων ἰδίωμα, οὕτω δὴ καὶ τὸ πανάγιον ἐκεῖνο σῶμα συνανακραθὲν τῇ θεότητι, οὐκέτι ἔστιν ἐν τοῖς τῆς σαρκὸς ἰδιώμασι· καὶ συλλογίζονται οὕτως· ὡς ἐπεὶ ἡ σὰρξ γέγονε λόγος καὶ ὁμόθεος, καὶ συνανεκράθη τῷ λόγῳ καὶ μετεποιήθη, πῶς δυνατὸν δύο λέγειν φύσεις καὶ οὐχὶ μίαν καὶ ταύτην τῆς θεότητος;

15. Πρὸς ἅπερ ἀποκρίνασθαι δεῖ, ὡς ἡ κτιςὴ καὶ περιγραπτὴ φύσις, πάλιν καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν ἐπὶ τῶν ἰδίων μεμένηκε φυσικῶν ἰδιωμάτων, οὐδ᾽ ὅλως μεταβληθεῖσα εἰς τὸ ἄκτιστον, καὶ ἀσχημάτιστον καὶ συναΐδιον τῷ πατρί· διὰ δὲ τὴν τῶν φύσεων εἰς ἄλληλα περιχώρησιν, τὴν σάρκα θεωθῆναι· τὸν δὲ θεὸν ἐνανθρωπῆσαι φαμέν· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο δοίημεν, ἔσται ἂν τῆς τοῦ λόγου φύσεως κατ᾽ αὐτοὺς, καὶ οὐχὶ τῆς ἐν Χριςῷ ἀνθρωπίνης φύσεως, ἡ αὔξησις, ἡ σπαργάνωσις, ἡ ψηλάφησις, ἡ πεῖνα, ἡ δίψα, ὁ κόπος, ἡ ἀγωνία, τὸ πτύσμα, ἡ ἐπὶ σταυροῦ πῆξις, ἡ ταφὴ, καὶ ὁ θάνατος· ὅτι δὲ καὶ τοῖς πατράσιν οὕτω δοκεῖ, ὧν τὰς χρήσεις παράγουσι, μαρτυροῦσι τὰ λοιπὰ τουτωνὶ συγγράμματα, μὴ συγκεχύσθαι τὰς ἐν Χριςῷ φύσεις διδάσκοντα, μήτε μὴν μεταποιηθῆναι τὴν σάρκα εἰς θεότητα· ἀλλὰ καὶ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς περὶ τοῦ Λαζάρου λέγοντος, ὅτι ἀπέθανε, καὶ χαίρω δι᾽ ὑμᾶς ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ· τίνος νοητέον τὸ ῥῆμα τὸ οὐκ ἤμην ἐκεῖ; τῆς θεότητος; καὶ πῶς τόπῳ περιγραπτὸς ὁ πανταχοῦ παρὼν, καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν ὢν; εἰ δὲ τῆς σαρκὸς, πῶς οὐχὶ δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ; καὶ τὸ ἐπὶ Λαζάρου δὲ δάκρυον, τῆς σαρκὸς πάντως ἦν, καὶ οὐχὶ τῆς θεότητος· ὥσπερ ἀνθρωπρεπὲς, καὶ τὸ ἐρωτᾷν ποῦ τεθείκατε αὐτόν;

16. Ἐὰν δὲ καὶ τοῦτο προσθήσουσιν, ὡς εἰ δύο φύσεις εἶχεν ὁ Χριςὸς ἀσυγχύτους, ἀνθρωπίνην καὶ θεϊκὴν, ἄρα τῇ κτίσει λατρεύομεν, ὡς κτιστῇ προσκυνοῦντες φύσει· ἢ εἰ μὴ τοῦτο, εἴη ἂν ὁ αὐτὸς καὶ εἷς Χριςὸς προσκυνητός τε καὶ ἀπροσκύνητος· οὑτωσὶ λεκτέον. Τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι προσκυνοῦμεν, ἀσώματον μὲν πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως· νῦν δὲ τὸν αὐτὸν

σεσαρκωμένον καὶ γενόμενον ἄνθρωπον μετὰ τοῦ εἶναι θεόν· καὶ ὥσπερ ξύλον ψιλὸν οὐκ ἔστιν ἀπρόσιτον τῇ ἀφῇ, πυρὶ δὲ προσομιλῆσαν, ἀπρόσιτον γίνεται, οὐ δι' ἑαυτὸ, ἀλλὰ διὰ τὸ συνημμένον αὐτῷ πῦρ· καὶ οὐχ ἡ τοῦ ξύλου φύσις ὑπάρχει ἀπρόσιτος, ἀλλ' ὁ ἄνθραξ, ἤτοι τὸ πεπυρωμένον ξύλον· οὕτως καὶ ἡ σὰρξ κατὰ μὲν τῆς ἑαυτῆς φύσιν, οὐκ ἔστι προσκυνητή· προσκυνεῖται δὲ ἐν τῷ σεσαρκωμένῳ λόγῳ· καὶ οὐ φαμὲν ὅτι σάρκα προσκυνοῦμεν ψυλὴν, ἀλλὰ σάρκα θεοῦ, ἤτοι σεσαρκωμένον θεόν. Ταῦτα ὡς ἐκ προχείρου, καὶ ἐν ἐπιτόμῳ· εὐκαιρίᾳ δέ τις χρώμενος, καὶ ἕτερα ἂν πλείω ἐκ τῶν ἱερῶν βιβλίων ἐπισυναγάγῃ, τὰς τῶν ἀρμενίων αἱρέσεις καταστρέφοντα, καὶ τὰς αντιθέσεις αὐτῶν διελέγχοντα.

VIII. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΤΩΝ ΑΓΑΡΗΝΩΝ.

1. Εστι δὲ καὶ ἡ μέχρι τοῦ νῦν κρατοῦσα λαοπλάνος θρησκεία τῶν Ἰσμαηλιτῶν πρόδρομός τις τοῦ ἀντιχρίστου· κατάγονται δὲ ἀπὸ τοῦ Ἰσμαὴλ τοῦ ἐκ τῆς Ἄγαρ τεχθέντος τῷ Ἀβραάμ· διόπερ Ἀγαρηνοὶ καὶ Ἰσμαηλῖται προσαγορεύονται· Σαῤῥακηνοὺς δὲ αὐτοὺς καλοῦσιν ὡς ἐκ τῆς Σάῤῥας κενοὺς, διὰ τὸ εἰρῆσθαι ὑπὸ τῆς Ἄγαρ τῷ ἀγγέλῳ, ὅτι ἡ Σάῤῥα κενήν με ἀπέλυσεν· οὗτοι μὲν οὖν εἰδωλολατρήσαντες καὶ προσκυνήσαντες τῷ ἑωσφόρῳ ἄστρῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν δὴ καὶ Χαμὰρ τῇ ἑαυτῶν ἐπωνόμασαν γλώσσῃ, ὅπερ σημαίνει μεγάλην, ἕως μὲν τῶν Ἡρακλείου χρόνων προφανῶς εἰδωλολάτρουν· ἀπὸ δὲ Ἡρακλείου καὶ δεῦρο ψευδοπροφήτης αὐτοῖς ἀνεφύη Μωάμεδ ὀνομαζόμενος, ὡς περιτυχὼν ἑβραίοις καὶ χριστιανοῖς δῆθεν ἀρειανοῖς καὶ νε-

ϛοριανοῖς, ἁπανταχόθεν ἀρυσάμενος ἐξ ἰουδαίων μὲν μοναρχίαν, ἐξ ἀρειανῶν δὲ λόγον καὶ πνεῦμα κτιστὰ, ἀπὸ δὲ νεστοριανῶν ἀνθρωπολατρίαν, τήν τε παλαιὰν καὶ καινὴν διαθήκην ἐπελθὼν, καί τινι ἀρειανῷ προσομιλήσας μονάζοντι, ἰδίαν συνέστησεν αἵρεσιν· καὶ προφάσει δῆθεν θεοσεβείας τὸ ἔθνος ὑποποιησάμενος, ἐξ οὐρανῶν γραφὴν ὑπὸ τοῦ θεοῦ κατενεχθῆναι παρ' αὐτὸν διεθρύλλησε· τινὰ δὲ συγγράμματα ἐν τῷ τοιούτῳ βιβλίῳ διαχαράξας γέλωτος ἄξια, τὸ σέβας αὐτοῖς παρέδωκε.

2. Λέγει ἕνα θεὸν ποιητὴν τῶν ὅλων εἶναι μήτε γεννηθέντα μήτε γεγεννηκότα· λέγει τὸν Χριστὸν υἱὸν εἶναι τοῦ θεοῦ, καὶ πνεῦμα αὐτοῦ, κτιστὸν δὲ καὶ δοῦλον· καὶ ὅτι ἐκ Μαρίας τῆς ἀδελφῆς Μωϋσέως καὶ Ἀαρὼν ἄνευ σπορᾶς ἐτέχθη· ὁ γὰρ λόγος, φησὶ, τοῦ θεοῦ καὶ τὸ πνεῦμα εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μαρίαν, καὶ ἐγέννησε τὸν Ἰησοῦν, προφήτην ὄντα καὶ δοῦλον τοῦ θεοῦ· ἰουδαῖοι δὲ παρανομήσαντες ἠθέλησαν αὐτὸν σταυρῶσαι, καὶ κρατήσαντες ἐσαύρωσαν αὐτοῦ τὴν σκιάν· αὐτὸς δὲ ὁ Χριστὸς οὐκ ἐσταυρώθη, φησὶν, οὐδὲ ἀπέθανεν· ὁ γὰρ θεὸς ἔλαβεν αὐτὸν εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ τὸ φιλεῖν αὐτόν· καὶ τοῦτο δὲ λέγει ὅτι τοῦ Χριστοῦ ἀνελθόντος εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐπερώτησεν αὐτὸν ὁ θεὸς λέγων· ὦ Ἰησοῦ σὺ εἶπας τὸν λόγον τοῦτον, ὅτι υἱός εἰμι τοῦ θεοῦ καὶ θεός; ἀπεκρίθη, φησὶν, ὁ Ἰησοῦς· ἵλεώς μοι κύριε· σὺ οἶδας ὅτι οὐκ εἶπον, οὐδὲ ὑπερηφανῶ εἶναι δοῦλος σου· ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι οἱ παραβάται ἔγραψαν ὅτι εἶπον τὸν λόγον τοῦτον, καὶ ἐψεύσαντο κατ' ἐμοῦ, καὶ εἰσὶ πεπλανημένοι· καὶ ἀπεκρίθη, φησὶν, αὐτῷ ὁ θεός· οἶδα ὅτι σὺ ἔλεγες τὸν λόγον τοῦτον· καὶ ἄλλα πολλὰ τερατολογῶν ἐν τῇ τοιαύτῃ συγγρα-

φῇ γέλωτος ἄξια, ταῦτα παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπ' αὐτὸν κατενεχθῆναι φρυάττεται.

3. Ἡμῶν δὲ λεγόντων, καὶ τίς ἐστιν ὁ μαρτυρῶν ὅτι αὐτῷ γραφὴν δέδωκεν ὁ Θεός; ἢ τίς τῶν προφητῶν προεῖπεν ὅτι τοιοῦτος ἀνίσταται προφήτης, καὶ τούτοις αὖθις ἐπιφερόντων, ὅτι ὁ Μωϋσῆς κατὰ τὸ Σινᾶ ὄρος ἐπ' ὄψει παντὸς τοῦ λαοῦ ἐν νεφέλῃ καὶ πυρὶ καὶ γνόφῳ καὶ θυέλλῃ φανέντος τοῦ Θεοῦ ἐδέξατο τὸν νόμον, καὶ ὅτι πάντες οἱ προφῆται ἀπὸ Μωϋσέως καὶ καθεξῆς ἀρξάμενοι περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας προηγόρευσαν, ὡς Θεὸς ὢν καὶ Θεοῦ υἱὸς σαρκούμενος ἥξει καὶ σταυρωθήσεται καὶ θανεῖται καὶ ἀναστήσεται, καὶ ὅτι κριτὴς οὗτος ζώντων καὶ νεκρῶν ἐστίν· εἶτα προστιθέντων, ὅτι πῶς οὐχ οὕτως ἦλθεν ὁ προφήτης ὑμῶν, ἄλλων μαρτυρούντων περὶ αὐτοῦ; ἀλλ' οὐδὲ πάντων ὑμῶν ὁρώντων ὁ Θεὸς ὡς τῷ Μωσεῖ βλέποντος παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ καπνιζομένου τοῦ ὄρους δέδωκε τὸν νόμον, κἀκείνῳ τὴν γραφὴν ἣν φατὲ παρέσχεν, ἵνα καὶ ὑμεῖς τὸ βέβαιον ἔχητε; ἀποκρίνονται ὅτι ὁ Θεὸς ὅσα θέλει ποιεῖ. Λεγόντων δὲ ἡμῶν ὅτι τοῦτο καὶ ἡμεῖς οἴδαμεν, ἀλλ' ὅπως γραφὴ κατῆλθεν εἰς τὸν προφήτην ὑμῶν ἐρωτῶμεν, ἀποκρίνονται ὅτι ἐν ὅσῳ ἐκοιμᾶτο, κατέβη ἡ γραφὴ ἐπάνω αὐτοῦ· καὶ τὸ γελοιῶδες, λέγομεν ἡμεῖς πρὸς αὐτοὺς, ὅτι ἐπειδὴ κοιμώμενος ἐδέξατο τὴν γραφὴν, καὶ οὐκ ᾔσθετο τῆς ἐνεργείας, εἰς αὐτὸν ἐπληρώθη τὸ τῆς δημώδους παροιμίας· πάλιν ἡμῶν ἐρωτώντων πῶς αὐτοῦ ἐντειλαμένου ὑμῖν ἐν τῇ γραφῇ ὑμῶν μηδὲν ποιεῖν ἢ δέχεσθαι ἄνευ μαρτύρων, οὐκ εἴπατε αὐτῷ ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἀπόδειξον διὰ μαρτύρων ὡς προφήτης εἶ, καὶ ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες, καὶ ποία γραφὴ μαρτυρεῖ περὶ σοῦ, σιωπῶσιν αἰδού-

μενοι· πρὸς οὓς εὐλόγως φαμὲν, ἐπειδὴ γυναῖκα γῆμαι οὐκ ἔξεστιν ἄνευ μαρτύρων, οὐδὲ ἀγοράζειν, οὐδὲ κτᾶσθαι, οὔτε δὲ ὑμεῖς αὐτοὶ καταδέχεσθε ὄνον ἢ κτῆμα ἀμάρτυρον ὄντα, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας καὶ κτήματα καὶ ὄνους καὶ τὰ λοιπὰ διὰ μαρτύρων κτᾶσθε, κακῶς ἄρα μόνην τὴν πίστιν καὶ τὴν γραφὴν ἀμάρτυρον ἔχετε· ὁ γὰρ ταύτην ὑμῖν παραδοὺς, οὐδαμόθεν ἔχει τὸ βέβαιον· οὐδέ τις προμάρτυς αὐτοῦ γνωρίζεται, ἀλλὰ κοιμώμενος ἐδέξατο ταύτην.

4. Καλοῦσι δὲ ἡμᾶς ἑταιριαστὰς, ὅτι φασὶν ἑταῖρον τῷ θεῷ παρεισάγομεν, λέγοντες εἶναι τὸν Χριςὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ θεόν· πρὸς οὓς φαμὲν ὅτι τοῦτο ἡ γραφὴ καὶ οἱ προφῆται παραδεδώκασιν· ὑμεῖς δὲ ὡς διϊσχυρίζεσθε, τοὺς προφήτας δέχεσθε· εἰ οὖν κακῶς λέγομεν τὸν Χριςὸν υἱὸν θεοῦ, κακῶς ἄρα ἐκεῖνοι ἐδίδαξαν καὶ παρέδωκαν ἡμῖν· καί τινες μὲν αὐτῶν φασὶν, ὅτι ὑμεῖς οἱ χριστιανοὶ τοὺς προφήτας ἀλληγορήσαντες τὰ τοιαῦτα προτεθείκατε· ἄλλοι δὲ ὅτι οἱ ἑβραῖοι μισοῦντες ὑμᾶς ἐπλάνησαν, ὡς ἀπὸ τῶν προφητῶν γράψαντες, ἵνα καὶ ἡμεῖς πλανώμεθα· πάλιν δὲ φαμὲν πρὸς αὐτούς· ὑμεῖς λέγοντες ὅτι ὁ Χριστὸς λόγος ἐστὶ τοῦ θεοῦ καὶ πνεῦμα αὐτοῦ, πῶς λοιδορεῖτε ἡμᾶς ὡς ἑταιριαστάς; ὁ γὰρ λόγος καὶ τὸ πνεῦμα ἀχώριστα ἐστὶ τοῦ ἐν ᾧ πέφυκεν· εἰ οὖν ἐπὶ τῷ θεῷ ἐστὶν ὁ λόγος αὐτοῦ, δηλονότι καὶ θεός ἐςιν· εἰ δὲ ἐκτὸς τοῦ θεοῦ ὁ λόγος καθ' ὑμᾶς, ὁ θεὸς καὶ ἄπνους· οὐκοῦν φεύγοντες ἑταιριάζειν τὸν θεὸν, ἐκόψατε αὐτόν· κρεῖσσον δὲ ἦν ὑμᾶς λέγειν ὅτι ἑταῖρον ἔχει, ἢ κόπτειν αὐτὸν, καὶ ὡς λίθον ἢ ξύλον ἤ τι τῶν ἀναισθήτων παρεισάγειν· ὥστε ὑμεῖς μὲν ἡμᾶς ψευδηγοροῦντες ἑταιριαστὰς καλεῖτε· ἡμεῖς δὲ ἀληθεύομεν κόπτας ὑμᾶς προσαγορεύοντες τοῦ θεοῦ.

5. Διαβάλλουσιν ἡμᾶς εἰδωλολάτρας προσκυνοῦντας τὸν σταυρὸν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων, ἃ ἐκεῖνοι βδελύττονται· καὶ φαμὲν πρὸς αὐτοὺς, πῶς ὑμεῖς λίθῳ προστρίβεσθε κατὰ τὸν Γαβαθᾶν ὑμῶν; καὶ φιλεῖτε τὸν λίθον τοῦτον ἄσμενοι; Καὶ τινὲς μὲν αὐτῶν φασὶν, ὅτι ἐπάνω τούτου Ἀβραὰμ συνουσίασε τῇ Ἄγαρ· ἄλλοι δὲ ὅτι αὐτοῦ προσέδησε τὴν κάμηλον μέλλων θύειν τὸν Ἰσαάκ. Καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀποκρινόμεθα· τῆς γραφῆς λεγούσης ὅτι ὄρος ἦν ἀλσῶδες, καὶ ξύλα ἀφ' ὧν εἰς τὴν ὁλοκάρπωσιν σχίσας Ἀβραὰμ ἐπέθηκε τῷ Ἰσαὰκ, καὶ ὅτι μετὰ τῶν παίδων τὴν ὄνον κατέλιπε, πόθεν ὑμῖν τὸ ληρεῖν; οὔτε γὰρ ἐκεῖ ξύλα δρυμώδη κεῖνται, οὔτε ὄνοι διοδεύουσιν· αἰδοῦνται οὖν· ὅμως φασὶν εἶναι τὸν λίθον τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ ἐπ' αὐτοῦ συνουσιάσαι γυναικὶ· καὶ ὅτι τὴν κάμηλον αὐτοῦ προσέδησεν· εἶτα οὐκ αἰδεῖσθε, ἀλλ' ἡμᾶς εὐθύνετε ὅτι τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ προσκυνοῦμεν καὶ τὴν εἰκόνα, δι' ὧν δαιμόνων ἰσχὺς καὶ διαβόλου καταλύεται πλάνη; οὗτος δὲ ὃν φασὶ λίθον, κεφαλὴ τῆς Ἀφροδίτης ἐστὶν ἣ προσεκύνουν, ἣν δὴ καὶ Χαμὰρ προσηγόρευον· ὑφ' οὗ καὶ μέχρι νῦν ἐκ γλυφίδος ἀποσκίασμα ταύτης τοῖς ἀκριβῶς κατανοοῦσι φαίνεται.

6. Οὗτος τοίνυν ὁ Μωάμεδ πολλὰς ὡς εἴρηται λοιδορίας συντάξας, ἑκάστῃ τούτων προσηγορίας ἐπέθηκεν, οἷον ἡ γραφὴ τῆς γυναικός· ἐν ταύτῃ δὲ τῇ λεγομένῃ γραφῇ τῆς γυναικὸς, τέσσαρας γυναῖκας προφανῶς λαμβάνειν νομοθετεῖ, καὶ παλλακὰς ἐάν τις δύνηται χιλίας, ἢ ὅσας ἡ χεὶρ αὐτοῦ κατάσχῃ, ὑποκειμένας ταῖς τέσσαρσι γυναιξίν· ἣν δ' ἂν βουληθῇ ἀπολύειν, καὶ κομίζεσθαι ἄλλην ἣν ἂν ἐθέλῃ, ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας ἐνομοθέτησε· σύμπονον δὲ ἔσχε

Ζεὶδ προσαγορευόμενον· οὗτος γυναῖκα ὡραίαν εἶχεν, ἧς αὐτὸς ἠράσθη· καθημένων οὖν αὐτῶν, φησὶ πρὸς αὐτὸν· Ζεὶδ, ὁ θεὸς ἐνετείλατό μοι ἵνα ἀπολύσῃς τὴν γυναῖκά σου· ὁ δὲ ἀπέλυσε· καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς φησίν· ὁ θεὸς ἐνετείλατό μοι τὴν γυναῖκα ἣν σὺ ἀπέλυσας λαβεῖν· ὁ δὲ ἔφη· ἀπόστολος εἶ· ποίησον ὅσα ὁ θεὸς ἐνετείλατο· εἶτα λαβὼν καὶ μοιχεύσας αὐτὴν, τοιοῦτον ἔθηκε νόμον· ὁ βουλόμενος, ἀπολυέτω τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· ἐὰν δὲ μετὰ τὸ ἀπολυθῆναι, πρὸς αὐτὸν ἀναςρέψῃ, γαμείτω αὐτὴν ἕτερός τις· οὐ γὰρ ἔξεστι λαβεῖν αὐτὴν, εἰ μὴ γαμηθῇ ὑφ' ἑτέρου· ἐὰν δὲ καὶ ἀδελφὸς ἀπολύσῃ, γαμείτω αὐτὴν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ βουλόμενος· ἐν αὐτῇ δὲ τῇ γραφῇ τοιαῦτα παραγγέλλει· ἔργασαι τὴν γῆν ἣν ἔθηκέ σοι ὁ θεὸς, καὶ φιλοκάλησον αὐτὴν, καὶ τόδε ποίησον, καὶ τοιῶςδε, ἵνα μὴ πάντα λέγω ὡς ἐκεῖνος αἰσχρά.

7. Πάλιν ἄλλη γραφὴ ἡ τῆς καμήλου τοῦ θεοῦ, ἐν ῇ λέγει ὅτι ἦν κάμηλος ἐκ θεοῦ, καὶ ἔπινεν ὅλον τὸν ποταμὸν, καὶ διήρχετο μεταξὺ δύο ὀρέων διὰ τὸ μὴ χωρεῖσθαι· λαὸς δὲ φησὶν ἦν ἐν τῷ τόπῳ, καὶ τὴν μίαν ἡμέραν αὐτὸς ἔπινε τὸ ὕδωρ· ἡ δὲ κάμηλος, τῇ ἑξῆς· πίνουσα δὲ τὸ ὕδωρ ἔτρεφεν αὐτοὺς γάλα παρεχομένη ἀντὶ τοῦ ὕδατος· ἀνέστησαν οὖν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι πονηροὶ ὄντες, καὶ ἀπέκτειναν τὴν κάμηλον· τῆς δὲ γέννημα ὑπῆρχε μικρὰ κάμηλος, ἥτις φησὶ τῆς μητρὸς ἀναιρεθείσης ἐβόησε πρὸς τὸν θεόν· καὶ ἔλαβεν αὐτὴν πρὸς ἑαυτόν. Πρὸς οὓς φαμέν· πόθεν ἡ κάμηλος ἐκείνη; καὶ λέγουσιν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ. Καὶ φαμέν· συνεβιβάσθη αὐτῇ ἄλλη κάμηλος; Καὶ λέγουσιν, οὔ. Πόθεν οὖν, φαμὲν, ἐγεννήσεν; ὁρῶμεν γὰρ ταύτην τὴν κάμηλον ὑμῶν ἀπάτορα ἀμήτορα ἀγενεαλόγη-

τον· γεννήσασα δὲ, κακὸν ἔπαθε, καὶ οὐδὲ ὁ βιασάμενος φαίνεται· ἡ δὲ μικρὰ κάμηλος ἀνελήφθη· ὁ οὖν προφήτης ὑμῶν ᾧ καθὼς λέγετε ἐλάλησεν ὁ Θεὸς, διατί περὶ τῆς μικρᾶς καμήλου οὐκ ἔμαθε ποῦ βόσκεται, καὶ τίνες τῷ γάλακτι τρέφονται αὐτὴν ἀμέλγοντες; ἢ καὶ αὐτὴ μήποτε τοῖς κακοῖς ὡς ἡ μήτηρ περιτυχοῦσα ἀνῃρέθη; ἢ ἐν τῷ παραδείσῳ πρόδρομος ὑμῶν εἰσῆλθεν; ἀφ᾽ ἧς ὁ ποταμὸς ὑμῖν ἔσται τοῦ γάλακτος ὃν ληρεῖτε· τρεῖς γὰρ ποταμοὶ ἐν τῇ γραφῇ ὑμῶν, τῇ περὶ τοῦ παραδείσου, φατὲ ῥέειν ὕδατος οἴνου καὶ γάλακτος· εἰ μὲν οὖν ἐκτός ἐστι τοῦ παραδείσου ἡ πρόδρομος ὑμῶν κάμηλος, ἐξηράνθη πείνᾳ καὶ δίψῃ, ἢ ἄλλοι τοῦ γάλακτος αὐτοῦ ἀπολαύουσι· καὶ μάτην ὁ προφήτης ὑμῶν φρυάττεται ὡς ὁμιλήσας Θεῷ, οὐ γὰρ τὸ μυστήριον αὐτῷ ἀπεκαλύφθη τῆς καμήλου· εἰ δὲ ἐν τῷ παραδείσῳ ἐστὶ, πάλιν πίνει τὸ ὕδωρ· καὶ ὑμεῖς ἀνυδρίᾳ ξηραίνεσθε ἐν μέσῳ τῆς τρυφῆς τοῦ παραδείσου, καὶ ὕδωρ ἐκ τοῦ μὴ παροδεύοντος ἐπιθυμήσετε ποτοῦν, ἀπέπιε γὰρ ὅλον ἡ κάμηλος· ἄκρατον οὖν πίνοντες, μέλλετε ἐκκαίεσθαι καὶ μέθαις παραπέμπεσθαι, καὶ καθεύδειν· καρηβαροῦντες δὲ καὶ μεθ᾽ ὕπνον κεκραιπαληκότες ἐξ οἴνου, τῶν ἡδέων τοῦ παραδείσου ἐπιλανθάνεσθε· πῶς οὖν ὁ προφήτης ὑμῶν οὐκ ἐνενοήθη ταῦτα, μήποτε τί συμβῇ ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς; οὐδὲ περὶ τῆς καμήλου πεφρόντικεν, ὅπως νῦν διάγει; ἀλλ᾽ οὐδὲ ὑμεῖς ἠρωτήσατε αὐτὸν, ὡς ὑμῖν περὶ τῶν τριῶν διηγόρευσεν ὀνειροπολούμενος ποταμῶν· ἀλλ᾽ ἡμεῖς σαφῶς τὴν θαυμαστὴν ὑμῶν κάμηλον εἰς πόας ὄνου *, ὅπου καὶ ὑμεῖς μέλλετε διάγειν, ὡς κτηνώδεις, προδραμοῦσαν ὑμῖν ἐπαγγελλόμεθα· ἐκεῖσε δὲ σκότος ἐςὶν ἐξώτερον, καὶ κόλασις ἀτελεύτητος, πῦρ ἠχοῦν, σκώληξ ἀκοίμητος, καὶ τάρταροι δαίμονες.

* ἄδου?

8. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ γραφῇ τῇ περὶ τοῦ παραδείσου λέγει ὁ Μωάμεδ ἑαυτὸν εἶναι κλειδοῦχον τοῦ παραδείσου, καὶ ὅτι παραστήσεται Μωϋσῆς σὺν τοῖς Ἰσραηλίταις, καὶ ὡς παραβάται τοῦ νόμου, τῇ κολάσει τοῦ πυρὸς ἐκδοθήσονται· οἱ δὲ χριστιανοὶ, ὡς τὸν Χριςὸν υἱὸν θεοῦ καὶ θεὸν ἀποκαλέσαντες, καὶ σεσαρκωμένον, καὶ ἐσταυρωμένον αὐτὸν δογματίσαντες, φησὶ γὰρ ὅτι ἡ σκιὰ αὐτοῦ ἐςαυρώθη ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῇ τοῦ πυρὸς γεέννῃ παραδοθήσονται· εἶτα ἑαυτὸν φησὶν ὑπὸ θεοῦ κεκλῆσθαι, καὶ ὡς μάλα θεοσεβῆ καὶ παντὶ τῷ αὐτῶν ἔθνει αἴτιον θεοσεβείας ὑπάρξαντα ἐπαινεῖσθαι, καὶ τούτου χάριν κλειδοῦχον χρηματίσαι· καὶ ἀπεστάλθαι τοῦ ἀνοῖξαι, καὶ συνεισελεύσεσθαι αὐτῷ ἀναντιῤῥήτως λόγου χωρὶς καὶ διακρίσεως ἑβδομήκοντα χιλιάδας· καὶ τοὺς λοιποὺς κριθήσεσθαι φάσκει, καὶ τοὺς μὲν δικαίους ἀναμφιβόλως τῆς τρυφῆς ἀπολαῦσαι, τοὺς δὲ εὑρισκομένους ἁμαρτωλοὺς πιττάκια φορέσαι ἐν τοῖς τραχήλοις δεδεμένα, καὶ εἰς τὸν παράδεισον εἰσελθεῖν, καὶ τούτους ἐπονομάζεσθαι ἀπελευθέρους τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ Μωάμεδ· τὰς δὲ γυναῖκας συνεῖναι μὲν αὐτοῖς ἀπαθῶς, καὶ θεραπεύειν αὐτοὺς, καὶ φιλοκαλεῖν αὐτῶν τὰς κόμας· καὶ τοὺς σαμαρείτας ἔφη εἰσέρχεσθαι ἐν τῷ παραδείσῳ οὐ πρὸς τὸ ἀπολαῦσαι, ἀλλ' ἵνα τὰ ἐκφόρια καὶ τὴν κόπρον αὐτῶν τοῦ παραδείσου ἐκβάλλωσιν, ὅπως ἂν μὴ ἀποζέσειεν ὁ παράδεισος· ἕκαστον δὲ ὡς ἂν ἐνταῦθα βιώσειεν εἴτε ἐν πλούτῳ, εἴτε ἐν πενίᾳ, οὕτως καὶ ἐκεῖθεν διάγειν· τοὺς δὲ ἰουδαίους καὶ τοὺς χριςιανοὺς λέγει ξύλα πυρὸς γενομένους βληθήσεσθαι εἰς αὐτό.

9. Πάλιν ἄλλη γραφὴ ἡ περὶ τῆς τραπέζης, ὅτι ἠτήσατο ὁ Χριστὸς τράπεζαν παρὰ τοῦ θεοῦ μετὰ τὸ πληροφορῆσαι αὐτὸν, ὅτι οὐκ εἶπεν ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ· καὶ παρ-

ἔσχεν αὐτῷ εἰπὼν οὕτως· δέδωκα σοι τράπεζαν ἄφθαρτον, ἵνα εὐφραίνῃ. Καὶ πάλιν ἄλλη γραφὴ ἡ περὶ τοῦ βοϊδίου, ἐν ᾗ λέγει τινὰ ῥήματα γέλωτος ἄξια, ἃ διὰ τὸ πλῆθος παραδραμεῖν οἴομαι δεῖν· περιτέμνεσθαι δὲ αὐτοὺς νομοθετήσας, καὶ μήτε σαββατίζειν, μήτε βαπτίζεσθαι προστάξας· καὶ τῶν μὲν τῷ νόμῳ ἀπηγορευμένων ἐσθίειν, τῶν δὲ ἀπέχεσθαι παραδοὺς, οἰνοποσίαν παντελῶς ἀπηγόρευσεν ὁ πλάνος οὗτος· πρὸς τούτοις, παντὸς ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ αἴτιον ὑπάρχειν τὸν θεὸν ἐδογμάτισε, καὶ πᾶν ὅπερ ἐπέλθῃ, ἐξ ἐπηράσει τοῦ πονηροῦ ἐναντίου, ἐκ θεοῦ εἶναι ἐτερατεύετο· καὶ τοὺς λῃστὰς καὶ φαρμακοὺς καὶ ὅσους ἂν ἐπ' ἀπηγορευμένοις πράγμασιν ἁλόντας, καὶ ἀναιρουμένους ἴδοι τις, οὕτω φησὶν ἔγραψεν ὁ θεὸς γενέσθαι, καὶ οὕτως ἀποθανεῖν ἠβουλήθη, τύχην διορισάμενος εἶναι, καὶ εἱμαρμένην, καὶ ἄλλους πλείστους λήρους· οἷς ὀνειροπολήθεντες οἱ ἄθλιοι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ὡς ἀσεβεῖς καὶ βλάσφημοι ἀπαλλοτριοῦνται. Ἀνεφύη δὲ ἡ τοιαύτη τῶν Ἰσμαηλιτῶν αἵρεσις ἐπὶ τῶν χρόνων Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως, ὡς εἶναι μέχρις αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη ϛρμέ.

10. Ἵνα δὲ προσθῶμεν τοῖς εἰρημένοις τὸ κατὰ μηδὲν τὸν Μωάμεδ ἀληθὲς λέγειν, εἰρήσηται καὶ ταῦτα ἐκ τῆς αὐτοῦ βίβλου παρεκβληθέντα. Ἐπιμνησθεὶς τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, φησὶν ὡς ἐκ προσώπου θεοῦ· ἀπεστείλαμεν ἀκόλουθον τῶν προφητῶν πάντων Ἰησοῦν, τὸν υἱὸν Μαρίας εἰς τὸ ἀγαθοποιῆσαι τὰ πρὸ αὐτοῦ, καταγαγόντες πρὸς αὐτὸν τὸ εὐαγγέλιον, ἐν ᾧ ἐστιν ὁδήγησίς φησι καὶ δικαιοσύνη κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ πρὸ αὐτοῦ νόμου· εἰ γοῦν ταῦτα πάντα τῷ Ἰησοῦ καὶ τῷ εὐαγγελίῳ αὐτοῦ δέδοται, σοὶ τί λέλοιπας, ὦ Μωάμεδ, συνεισενεγκεῖν τοῖς ἀνθρώποις; οὐδὲν

ἕτερον πάντως ἢ πλάνην, καὶ τῶν ἀληθῶν δογμάτων διαφθοράν· πάλιν λέγει ὡς ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ· ὅταν ἠθέλομεν ἀπολέσαι χωρίον, ἐκελεύομεν τοῖς ἑστῶσιν ἐν αὐτῷ, καὶ ἠσώτευον ἐν αὐτῷ· καὶ ἐδικαιοῦτο ἐπάνω αὐτῶν ὁ λόγος ὁ τῆς ἀπωλείας αὐτῶν, καὶ τῆς κατ' αὐτῶν ἀποφάσεως· καὶ ἐδαμάσαμεν αὐτοὺς δάμασι, καὶ πολλοὺς ἀπωλέσαμεν· οὐκ ἀσωτίαις καὶ ὀλέθροις ἀνθρώπων χαίρει θεός, ἀλλ' ὁ κελεύων ἀσωτεύειν διάβολος.

11. Τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην ἐφ' ἵππους εἶναι φησίν· οὐκ εἰδὼς ὁ ἄθλιος ὡς ἄψυχα ταῦτα ὄντα, ἱππεύειν οὐ δύναται· πῶς δὲ καὶ ἵπποι σαρκίον φθαρτὸν περικείμενοι, ὄχημα πυρὸς εἶναι ὑποστήσονται; οἱ δὲ κατὰ τὸν Ἠλίαν ἔμπυροι ἵπποι, οὐ φύσιν, ἀλλὰ σχῆμα μόνον ἵππων περιέκειντο. Ἐκ τῆς βδέλλας φησὶ γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον· καὶ πάντα τὰ ζῶα βιβρώσκειν προτρέπεται, πλὴν τοῦ χοίρου· φάγετε γάρ, φησιν, ἐκ τῶν ὄντων ἐν τῇ γῇ· καθαρὰ γὰρ καὶ καλά, καὶ μὴ ἐξακολουθεῖτε τοῖς ἴχνεσι τοῦ σατανᾶ· σατανᾶν τὸν θεὸν ἀποκαλῶν, τὸν τὰ μὲν καθαρά, τὰ δὲ ἀκάθαρτα προσηγορευκότα· καὶ εἰ σατανᾶς, ὦ λῆρε, ὁ τὴν παλαιὰν νομοθεσίαν ἐκθέμενος, πῶς ἐν ἄλλοις θεὸν αὐτὸν ὀνομάζεις; Περὶ νηστείας νομοθετῶν οὕτω φησίν· ἔξεστιν ὑμῖν ἡ νὺξ τῆς νηστείας εἰς μίξιν τῶν γυναικῶν ὑμῶν· αὗται γὰρ ὑμῶν εἰσὶ σκεπάσματα· ἔγνω γὰρ ὁ θεός, ὅτι παραβουλεύεσθε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐν νηστείᾳ, καὶ ἵλεως ὑμῖν γίνεται· μίχθητε αὐταῖς εἰς παράκλησιν, καὶ φάγετε ἑσπέρας καὶ πίετε, ἕως τὸ τῆς νυκτὸς μέλαν φανῇ λευκὸν διὰ τῆς ἡμέρας· ποία νηστεία, βδελυρὲ καὶ ἀκάθαρτε, ἢ ποῖος νόμος θεοῦ, τὸ δι' ὅλης νυκτὸς ἐσθίειν καὶ ἀσελγαίνειν; Περὶ σωφροσύνης αὐτοῖς διαλεγόμενος, φησίν· αἱ γυναῖκες

ὑμῶν, νεατὸς ὑμῶν· εἰσέλθετε εἰς τοὺς νεατοὺς ὑμῶν ὅταν βούλεσθε, καὶ συνέλθετε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· τουτέστι, πᾶσαν ἐπιθυμίαν τῶν ψυχῶν ὑμῶν πληρώσατε· καὶ χρήσασθε ταῖς γυναιξὶν ὑμῶν ἀμφοτέρωθεν· τί τῶν ῥημάτων τούτων ἀσελγέστερον τε καὶ μιαρώτερον;

12. Εἰς τὸν καθ' ἡμῶν πόλεμον ἐπεγείρων τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, φησί· φονεύσατε αὐτοὺς ὅπου ἂν συναντήσητε αὐτοῖς· οὐ ταῦτα δὲ μόνον φησὶν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῷ θεῷ μισθαποδοσίαν κεῖσθαι τοῖς καταχραίνουσιν αὐτοὺς τοῖς τῶν χριστιανῶν αἵμασιν· ἀλλὰ καὶ τὴν πέμπτην μοῖραν τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν ἄλλων σκύλων ἀνατίθεσθαι τῷ θεῷ ὑποτίθησι, καὶ τῷ προφήτῃ Μωάμεδ· παραινεῖ δὲ καὶ κατατάττεσθαι τοῖς χριστιανοῖς, εἰ τὴν τῶν Σαῤῥακηνῶν θρησκείαν ἐπανέλωνται· καὶ εἰς ἀδελφοὺς αὐτοὺς παραδέχεσθαι, ἐκ τῆς ἄκρας ἀπηνείας τὸ ἀκρότατον τῆς ἀγάπης ἐπαναιρούμενος· ἔστι δὲ τὸ ἐκ τούτου μηχάνημα, ἐξόμνυσθαι τοὺς ἀφελεστέρους τὰ τῶν χριστιανῶν ὄργια σαινομένους τῷ περιόντι τῆς ἀδελφότητος. Παραινεῖ τοῖς ἰδίοις λέγων, μὴ γίνεσθε ἀντιλήπτορες ἰουδαίων καὶ χριστιανῶν· ὅστις γὰρ ὑπερασπίζεται αὐτῶν ἐξ ὑμῶν, ὁ τοιοῦτος ἐξ αὐτῶν ὑπάρχει· καὶ πάλιν ταλανίζων χριστιανοὺς καὶ ἰουδαίους λέγει· οὐαὶ ὑμῖν οἰκεῖοι γραφῶν· οὐδὲν ἔσται ὑμῖν, ἕως ἂν ἐξακολουθῆτε τῷ νόμῳ, καὶ τῷ εὐαγγελίῳ· καὶ κατὰ μὲν χριστιανῶν ταῦτα φθεγγόμενος, οὐδέν τι καινὸν διαπράττεται, ὡς καὶ μισῶν αὐτοὺς κατὰ κράτος· ἰουδαίους δὲ ὧν τὴν περιτομὴν ἀσπάζεται, καὶ πολλὰ τῶν ἐθίμων τηρεῖν παραδίδωσι, καθ' ὅν τινα λόγον ἐπεμβριμᾶται τὰ πάνδεινα.

13. Πάλιν ἑαυτῷ κατασκευάζων τὸ ἀξιόπιστον, εἰσάγει τὸν θεὸν μαρτυροῦντα περὶ αὐτοῦ, καὶ ὀμνύοντα, καὶ λέ-

γοντα· μὰ τὸ ἄστρον τὸ δυόμενον, οὐκ ἐπλανήθη ὁ ἑταῖρος ὑμῶν, οὐδὲ ἠνόμησε, καὶ οὐκ ἐφθέγξατο ἐκ θελήματος· ἀλλὰ καὶ Ἰησοῦν, τὸν τῆς Μαρίας υἱὸν, προφητεῦσαι περὶ αὐτοῦ εἰπόντα· ἐγὼ ἀπόστολος εἰμὶ τοῦ θεοῦ πρὸς ὑμᾶς, ἀληθοποιῶν τὰ ἔμπροσθέν μου τὰ τοῦ νόμου, εὐαγγελιζόμενος ἀπόστολον ἐρχόμενον μεθ' ἐμὲ, οὔνομα αὐτῷ Μωάμεθ· καὶ ποῦ τοῦτο προεφήτευσεν ὁ Χριστὸς, ἢ ἐν ποίᾳ γραφῇ εἴρηκεν; ἐν οὐδεμιᾷ πάντως· ὥστε ψευδοῤῥάφος καὶ ἀπατεὼν ὁ Μωάμεδ, μαρτυρίας ἕλκων πρὸς ἑαυτὸν τοῦ Χριστοῦ, ἃς οὐδεὶς τῶν χριστωνύμων ἐπίσταται. Λέγουσιν οἱ Σαῤῥακηνοὶ, ἶσον εἶναι τὸ τὴν παρθένον τεκεῖν, καὶ τὸ πλασθῆναι τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τοῦ χοός· φαμὲν δὲ ἡμεῖς, ὡς ὁ Χριστὸς ἐκ παρθένου γεγένηται, διὰ τὸ εἶναι θεὸς καινοποιήσας ἐκ ταύτης πρόοδον· ὁ δὲ Ἀδὰμ πλάσμα τοῦ θεοῦ γενόμενος, καὶ μὴ ἐκ προγενεστέρας διαδοχῆς τὴν γένεσιν ἕλκων, ἐκ πηλοῦ διήρτισται· πολὺ οὖν τὸ μέσον θεοῦ γεννήσεως, καὶ ἀνθρώπου πλάσεως.

14. Φασὶν οἱ Σαῤῥακηνοὶ, ὡς ὁ Μωάμεδ ἐστὶν ὁ δηλούμενος ἐν τῷ Δανιὴλ ἄνευ χειρὸς ἐξ ὄρους τιληθῆναι λίθος· ἀκούουσι δὲ, ὡς τίς μετουσία τῷ Δανιὴλ καὶ τῷ Μωάμεδ, ὥστε περὶ αὐτοῦ τὸν προφήτην τοιαῦτα λέγειν, κακολογοῦντος Μωσέα καὶ τὸν νόμον; ποίαν δὲ καὶ εἰκόνα ὁ Μωάμεδ ἐπάταξε καὶ ἐλέπτυνεν, ὡς ὁ Χριστὸς τὴν πολυθεΐαν, ὃς καὶ ἐγένετο εἰς ὄρος μέγα, καὶ ἐπλήρωσε πᾶσαν τὴν γῆν; Πάλιν λέγουσι, τί ὠφέλησεν ἡμᾶς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ σαρκωθείς; καὶ φαμὲν ἡμεῖς ὡς τὸ τῆς τριάδος μυστήριον ἀπεκαλύφθη, καὶ ἐπεγνώσθη, καὶ ἐπιστεύθη τῷ κόσμῳ παντί· ἡ δὲ τῆς ἑλληνικῆς ἀπάτης πολυθεΐα ἠφάνισται, μαντεία, καὶ φαρμακεία, καὶ δαιμονιώδης μαγγα-

νεία ἐκποδὼν ᾤχετο· υἱοθεσίας δὲ βάπτισμα, καὶ ἀπολύτρωσις, καὶ διανομαὶ χαρισμάτων πᾶσι τοῖς πιστεύσασιν ἐξηπλώθησαν, ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν διεδόθη τὸ εὐαγγέλιον, τὸ τοῦ φραγμοῦ τῆς παλαιᾶς ἔχθρας θεοῦ καὶ ἀνθρώπων μεσότοιχον διαλέλυται, καταλλαγέντος ἡμῖν τοῦ θεοῦ τῇ ἰδίου υἱοῦ μεσιτείᾳ· καὶ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία ἀνέῳκται, καὶ ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις κεχάρισται, ὧν κατὰ μέρος μνημονεύειν παρήκαμεν.

15. Ἔτι φασὶν, ὡς θέλων ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη, ἢ μὴ θέλων· καὶ εἰ μὲν θέλων, ἀνεύθυνοι οἱ σταυρώσαντες· εἰ δὲ μὴ θέλων, ἀσθένειαν αὐτῷ τοῦτο καὶ ἀδυναμίαν περιάπτει· ἀποκρινόμεθα οὖν ὅτι καὶ θέλων ἐσταύρωται ὁ Χριστὸς, καὶ τῆς ἐσχάτης κατακρίσεως οἱ σταυρωταὶ ἄξιοι· ὅτι δὲ ἑκουσίως ἔπαθεν, αὐτὸς ἔδειξε πρὸ τοῦ παθεῖν εἰρηκώς· ἐξουσίαν ἔχω θῆναι τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτὴν, καὶ οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ᾽ ἐμοῦ, ἀλλ᾽ ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ· ἀλλὰ καὶ πολλάκις βουληθέντες αὐτῷ χεῖρας ἐπιβαλεῖν ἰουδαῖοι, οὐκ ἐπέβαλον, διὰ τὸ μήπω τὸν προορισμὸν τοῦ πάθους ἐληλυθέναι καιρόν· ἠθέλησε δὲ παθεῖν ἵνα καταργήσῃ τὸν θάνατον, καὶ ὁδοποιήσῃ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν· πῶς δὲ κατηγοροῦνται οἱ ςαυρωταί; ὅτι νόμον καὶ προφήτας ἀναγινώσκοντες, τὸν καιρὸν τῆς αὐτοῦ παρουσίας προκαταγγέλλοντας, οὐ μόνον οὐκ ἔγνωσαν αὐτὸν εἶναι τὸν εἰς κοινὴν σωτηρίαν ἐρχόμενον, ἀλλὰ καὶ πολλὰς εὐεργεσίας ἐπιδειξάμενον ἀνεῖλον ςαυρώσαντες.

16. Πάλιν λέγουσιν, εἰ ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, ἀνηρτήθη δὲ καὶ ὁ Χριςὸς ἐπὶ ξύλου, ἐπικατάρατος ἄρα καὶ οὗτος ἐστί· καὶ πῶς ἀπὸ τοῦ ἐπικα-

ταράτου εὐλογία δεθήσεται; ἀκούουσι δὲ ἐξ ἡμῶν, ὅτι ὥσπερ ὁ Θεὸς ὢν γέγονε δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος, καὶ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἦρε, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασε, καὶ θανάτου ἐγεύσατο, ἵν' ἡμᾶς καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς κατάρας ἐλευθερώσῃ· τὸ γὰρ ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, καὶ τὸ ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου, τῶν ἀνθρώπων ἡμῶν ἐπιτίμιον· οὕτω καὶ κατάρα ἤκουσε, καὶ τῆς ἐκ τοῦ νόμου κατάρας ἡμᾶς ἐξηγόρασε· καὶ ὥσπερ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀπεθάνομεν, οὕτως ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζήσομεν· ἔξεστι δὲ καὶ ἀπὸ παραδείγματος παραστῆσαι τοῦτο· ἐν τῇ ἐρήμῳ οἱ ὄφεις τοὺς ἑβραίους ἔδακνον, εἰκόνα δὲ χαλκῆν ὄφεως, ὃς ἐπικατάρατος ἤκουσε, ποιήσας Μωϋσῆς, ἀνεσταύρωσέ τε τουτονὶ, καὶ εἶπεν· ὁ δακνόμενος ὑπὸ ὄφεως προσεχέτω τούτῳ τῷ ὄφει, καὶ σωθήσεται· ἦν δὲ ὁ ὄφις οὗτος ἀντίτυπος τοῦ Χριστοῦ.

17. Πρὸς τούτοις λέγουσιν, ὡς ὑμεῖς οἱ χριστιανοὶ οὕτω τιμᾶτε τὸν σταυρὸν, καθὼς ἄρα καὶ τὸν Χριστὸν τιμᾶτε· τοῦτο δέ ἐστι συκοφαντία πρόδηλος· ὁ μὲν γὰρ Χριστὸς τιμᾶται παρ' ἡμῶν ὡς Θεὸς, ὁ δὲ σταυρὸς ὡς θείας χάριτος μετασχὼν, διὰ τὸν ἐν αὐτῷ σταυρωθῆναι καταδεξάμενον, ἀφ' οὗ δὴ καὶ ἐνήργηκε, καὶ καθεκάστην ἐνεργεῖ πολλὰ θαύματα· διὰ τοῦτο καὶ τιμητέος ἡμῖν ὁ σταυρὸς, οὐχ ὡς ξύλον ἀλλ' ὅτι τῷ πάθει τοῦ Χριστοῦ κεχαρίτωται· ἐπεὶ καὶ σὺ ἐν τῷ Μέκκε παραγινόμενος, κἀκεῖσε τελῶν τὰ δοκοῦντα σοι ὄργια, οὐχὶ τοῖς λίθοις καὶ τοῖς τοίχοις ἀπονέμεις τὸ σέβας, ἀλλὰ τῷ τιμωμένῳ ἐν τῷ ἐκεῖσε οἴκῳ· ἀκούομεν δὲ καὶ ὡς ἁψάμενός τις τῆς νομικῆς κιβωτοῦ τετιμώρηται· ἦν δὲ κἀκείνη ἐκ ξύλων κατεσκευασμένη, πλὴν διὰ τὴν χάριν τῶν ἀποκειμένων ἐν αὐτῇ, πολὺ τὸ σεβάσμιον εἶχεν ἀπὸ Θεοῦ.

18. Πρὸς οἷς εἴπομεν, ἐπεγκαλοῦσιν ἡμῖν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ παράβασιν, κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδοῦσι, καὶ μεριμνῶσι περὶ τροφῆς καὶ ἐνδύματος· φαμὲν οὖν, ὡς οὐ παραβαίνομεν τὸν τοῦ Χριστοῦ νόμον, τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν καὶ ταῦτα τοὺς ἀπίστους ἀμυνόμενοι, ἀλλὰ μᾶλλον πληροῦμεν τὸ δίκαιον· παραινεῖ γὰρ ὁ νόμος τοῖς ὑμῖν αὐτοῖς πταίουσι συγχωρεῖν, τοῖς δ᾽ ἀδικουμένοις ἐπαμύνειν· τοῦτο δὲ καὶ ὁ Θεὸς ἐποίησε, καταποντίσας Φαραὼ τὸν τοῖς ἑβραίοις πολέμιον· καὶ γὰρ ὁ Δαβὶδ νίψομαι φησὶν ἐν αἵματι ἁμαρτωλοῦ· ἀλλαχοῦ ψάλλων, εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακὰ, ἀποπέσοιμι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός· ἐκεῖνο τοῦ ζήλου ἔνδειξις ἢ ἐμπύρευμα ἦν κατὰ τῶν χαιρόντων ταῖς κοινοβλαβέσι πράξεσι· τοῦτο δὲ τῶν ἐκείνῳ προσπταιόντων συγχώρησις· καὶ ἄλλως δὲ εἰπεῖν· ὁ μὲν κατάρχων πολέμου καὶ ἀδικίας, καὶ νόμον παραβαίνει, καὶ τὴν φύσιν ἀθετεῖ· ὁ δὲ κατὰ τοῦ τοιούτου ὁπλιζόμενος, καὶ τὴν φύσιν ἐλεεῖ, καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐξομοιοῦται Θεῷ, ἐξέλεσθε πτωχὸν καὶ πένητα λέγοντι, ἐκ χειρὸς ἁμαρτωλοῦ ῥύσασθε αὐτόν· τὸ δὲ μὴ μεριμνήσητε τροφῆς καὶ ἐνδύματος, τοῖς ἀποστόλοις διατέτακται, ὡς ἂν μήτε ἐν μεγάλῳ μήτε ἐν μικρῷ καταγινώσκωνται· ἐὰν γὰρ τὸ ἅλας μωρανθῇ, φησὶν, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; πλὴν οὐδὲ τὴν χρείαν ἀπαγορεύει, ἀλλὰ τὰ περιττά· πολλοὶ δὲ τῶν πάλαι χριστιανῶν, καὶ τῶν σήμερον δὲ οὐκ ὀλίγοι, γεγόνασι καὶ εἰσὶ τῶν ὑψηλῶν τούτων καὶ μεγάλων ἐντολῶν φύλακες.

IX. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΦΑΝΟΥΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΛΙΖΙΚΙΑΝΩΝ.

Ἰστέον ὅτι καθά φησι Γρηγόριος ἀρχιεπίσκοπος Σικελίας ὁ τὸν βίον τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μεθοδίου πατριάρχου Κωνςαντινουπόλεως συγγραψάμενος, ἐπὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας τῆς αὐτοῦ μητρὸς ἦν τίς ἀσηκρῆτις, ᾧ τὸ ἐπώνυμον Λίζιξ, ὃς τὰ Μανιχαίων φρονήσας τὸν προσκυνητὸν σταυρὸν μωρίαν ἡγεῖτο, καὶ τὸν κύριον καὶ θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὀνομάζων κτίσμα, τὴν πανάγνον αὐτοῦ μητέρα θεοτόκον οὐκ ἔλεγε· ἐγέλα δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὴν τῶν φρικτῶν καὶ θείων μυςηρίων μετάληψιν· πολλῶν δὲ αὐτῷ καὶ ἄλλων ἀκολουθησάντων, ἐντεῦθεν ἡ τῶν λεγομένων Λιζικιανῶν αἵρεσις συνέστη· τοῦτον τοίνυν ὁ ἅγιος Μεθόδιος πείσας μεταθέσθαι πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίςιν, συνέπεισε δι' αὐτοῦ καὶ τοὺς ἄλλους· καὶ παρασκευάσας ἐν ἐπισήμῳ ἡμέρᾳ θριαμβεῦσαι τὴν οἰκείαν αἵρεσιν, χρίσας τε μύρῳ ἁγίῳ, καὶ λευκοῖς κοσμήσας ἐμφωτίοις, λαμπάδας κατέχοντας τοῖς ὀρθοδόξοις συνέστησεν.

Hactenus ex Nicetae thesauro orthodoxae fidei depromere libuit. Nam ea quidem quae adversus Latinos de processione Spiritus sancti declamat Nicetas, a fide orthodoxa longe absunt. Insuper quaestionem de azymis refricare, tanti non est. Ceteroqui synodum quamdam sub Manuele Comneno Constantinopoli celebratam, nec non Theoriani philosophi cum Armenis secundam disputationem, quas hoc pariter Nicetae opus complectitur, in quarto sextoque Scriptorum veterum tomis, ex aliis vat. codicibus a me iam editas legere licet.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΟΨΟΥΕΣΤΙΑΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΕΞ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΤΗΣ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΑ ΕΥΡΕΘΕΝΤΑ.

Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου διὰ Χριστοῦ ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Cap. I. v. 8.

Φαίνεται καὶ ἐν ἑτέραις τῶν ἐπιστολῶν ἀπ' εὐχαριστίας ἀρχόμενος, ἐκείνους πρὸς οὓς ποιεῖται τὸ γράμμα διδάσκων παντὸς λόγου καὶ πράγματος ἀπὸ εὐχαριστίας ἀπάρχεσθαι τῷ θεῷ, οὐ μόνον ὑπὲρ οἰκείων ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἀλλοτρίων· ἐνταῦθα δὲ μάλιστα κυριώτατα χρῆται τούτῳ τῷ προοιμίῳ· προσεκτέον δὲ κἀνταῦθα τὸ, διὰ Χριστοῦ, ὅπως οὐκ ἐπὶ διακονίας κέχρηται, ὥσπερ δοκεῖ τοῖς αἱρετικοῖς, ἀλλ' ἐπὶ αἰτίας· οὐ γὰρ δὴ διακόνῳ τῷ Χριστῷ κεχρῆσθαι ὁ ἀπόστολος ἔμελλεν τῆς εἰς τὸν θεὸν εὐχαριστίας· λέγει δὲ ὅτι τῷ θεῷ εὐχαριστῶ ὑπὲρ ὑμῶν, τοῦ Χριστοῦ ταύτης ἡμῖν τῆς εὐχαριστίας τὴν αἰτίαν παρασχομένου· ἔχει δὲ ὅμως καὶ ῥωμαίων ἔπαινον τὸ εἰρημένον οὐ τυχόντα· καὶ αὐτοῦ γὰρ τούτου ἕνεκεν συνεχῶς ἐν ταῖς αὐτοῦ ἐπιστολαῖς τούτῳ κέχρηται τῷ προοιμίῳ, ὥστε ταῖς εὐφημίαις προθυμοτέρους αὐτοὺς πρὸς τὴν τῶν γραφομένων παρασκευάζειν ἀνάγνωσιν· ὅπερ καὶ ἐπὶ ῥωμαίων εἰργάσατο, τῶν πραγμάτων αὐτῶν αὐτῷ συνεργούντων εἰς τοῦτο.

*

I. v. 9. Μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ Θεὸς, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου.

Ἑαυτοῦ τὸ πνεῦμα εἶπεν, ἐπειδὴ μὴ τὴν ὑπόστασιν τοῦ πνεύματος ἔλεγεν, ἀλλὰ τὴν δεδομένην αὐτῷ πρὸς τοῦτο χάριν.

v. 11. Εἰς τὸ στεριχθῆναι ὑμᾶς.

Ἔδει γὰρ τὸν μετὰ τὴν Πέτρου διδασκαλίαν τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα παραδιδόναι αὐτοῖς ἐπιχειροῦντα, δεικνύναι ὡς ἀποδέχεται τὰ πρῶτα, καὶ οὐδὲν ἐκείνοις ἐπιμεμφόμενος τὴν πρὸς αὐτοὺς ποιεῖται διδασκαλίαν.

Cap. II. v. 15. Συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως.

Ἡ δὲ τούτων, φησὶν, διάγνωσις τότε ἔσται, ὅτε καὶ τῶν κατὰ νόμον βιούντων ἑνὸς ὄντος τοῦ καιροῦ καθ' ὃν τὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων ἐξετάζει Θεὸς διὰ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἵνα εἴπῃ καθὼς καὶ αὐτὸς κηρύττων διατελῶ, ὅτι ἔσται κρίσεως καιρὸς, καὶ δεῖ πιστεύσαντας Χριστῷ τὴν τιμωρίαν ἐκφυγεῖν ἐκείνην.

v. 17. Ἰδὲ σὺ ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ.

Οὐ κατ' ἐρώτησιν ὥς τινες ὑπέλαβον ἀναγνωστέον τὸ ἰδὲ σὺ ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, ἀλλὰ κατὰ ἀπόφασιν· ἵνα εἴπῃ· μὴ ὢν ἀληθῶς καὶ ἐν κρυπτῷ ἰουδαῖος, ἀλλὰ λεγόμενος.

v. 29. Καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι.

Τῷ πνεύματι οὐ τῷ ἁγίῳ, οὐ γὰρ περὶ τῶν ἐν τῇ χάριτι κατορθούντων διαλέγεται, ἀλλ' ὑποτίθεται δι' ὅλου τοὺς ἔξω τὰ τοῦ νόμου ποιοῦντας, καὶ δείκνυσι κρείττονας τῶν ἐν τῷ νόμῳ παραβαινόντων· συνάδει δὲ ἅπαντα καταλλήλως τῷ οἰκείῳ σκοπῷ, πρόθεσιν ἔχων καὶ τοῦ φυσικοῦ νόμου ἕλληνας δεῖξαι παραβάτας, καὶ ἰουδαίους πρὸς τῷ φυσικῷ καὶ τοῦ θετοῦ· ἵνα διὰ πάντων στήσῃ τὸ τῆς χά-

ριτος χρήζειν ἅπαντας· λέγει δὲ τὸ ἐν πνεύματι ἀντὶ τοῦ II.
τῇ προθέσει, ὡς ἐν τῇ τῶν ἀριθμῶν βίβλῳ φησὶν ὁ θεὸς, ὅτι πάντες οἱ παροξύναντές με οὐκ ὄψονται τὴν γῆν, ὁ δὲ παῖς μου Χάλεβ, ὅτι ἐγενήθη πνεῦμα ἕτερον ἐν αὐτῷ, καὶ ἐπηκολούθησέ μοι, καὶ τὰ ἑξῆς· φανερῶς πνεῦμα τὴν πρόθεσιν· εἰπὼν καὶ ὁ προφήτης, πνεύματι πορνείας ἐπλανήθησαν· ἵνα εἴπῃ, πρόθεσιν ἔσχον πορνικήν.

Διδάσκαλον νηπίων ἔχοντα τὴν μόρφωσιν v. 20.
τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας.

Μόρφωσιν λέγει οὐ τὴν προτύπωσιν, ἀλλ' αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν· ὡς τὸ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων.

Τί οὖν προεχόμεθα; οὐ πάντως. Cap. III. v. 9.

Ἵνα εἴπῃ· ἄγε τοίνυν μετὰ τὸν ἐκείνων ἔλεγχον τῶν ἡμετέρων τὸ μέγεθος δείξομεν.

Πάντες ἐξέκλιναν. v. 12.

Τῇ μαρτυρίᾳ οὐχ' ὡς προφητικῶς εἰρημένῃ ἐχρήσατο, ἀλλ' ὡς ἁρμοζούσῃ τοῖς ἀποδεδειγμένοις τῷ περιληπτικῶς περὶ ἐπταικότων λέγειν αὐτὰ τὸν Δαβίδ· ὥσπερ οὖν καὶ ἡμεῖς ἄχρι τῆς δεῦρο ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς διαλέξεσι, μαρτυρίαις συγκεχρήμεθα, ὡς ἂν ἁρμόζειν δυναμέναις ἀπὸ τῆς διανοίας τοῖς παρ' ἡμῶν λεγομένοις· ὁ γὰρ ψαλμὸς ἐκεῖνος οὐ περὶ πάντων ἀνθρώπων εἴρηται τῷ Δαβίδ· καὶ δῆλον ἐξ ὧν φησίν· οὐχὶ γνώσονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, οἱ ἐσθίοντες τὸν λαόν μου ἐν βρώσει ἄρτου; τίνα δὲ ἔμελλεν ὀνομάζειν οἰκεῖον θεῷ, ὁ περὶ πάντων ἀνθρώπων ὥστε τὸ χεῖρον ἐκκλινάντων ἀποφηνάμενος;

Διὰ ποίου νόμου; v. 27.

Πάντως ἐρεῖτέ μοι· τίς ἐπεισελθὼν νόμος τοῦτον ἐξέ-

III. βαλεν; ἐπειδὴ νόμῳ πέφυκεν ὁ κρατῶν λύεσθαι νόμος· πρὸς οὓς φησίν· οὐ νόμος ἔργον ἐπεισελθὼν τὸν πρότερον ἔλυσεν· κάλλιστα γὰρ εἶχεν ἐκεῖνος κατά γε τοῦτο· νόμος δὲ πίστεως ἐπεισεληλυθὼς, περιττὸν εἰκότως τοῦτον ἀπέφηνεν νικώσης τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου τῶν ἔργων, ἐπειδὴ ταῦτα ἡμῖν ἀπὸ τῆς θείας ὑπάρχει χάριτος, ἃ σὺν πολλῷ τῷ πόνῳ προσγίνεσθαι ἀπὸ τῶν προτέρων οὐκ ἠδυνήθη· ἔδειξε δὲ διὰ νόμου πίστεως εἰπὼν, καὶ μὴ ἁπλῶς διὰ πίστεως . . . σθαι * πρὸς τὸν νόμον ὡς ἀλλότριον . . . ἐπὶ τῶν οἰκείων τὴν προσηγορίαν ἀσπάζεται.

* eadem lacuna est in duobus codd.

v. 28. Λογιζόμεθα οὖν πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον.

Τὸ δὲ λογιζόμεθα, οὐκ ἐπὶ ἀμφιβολίας λέγει, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ λογισμῷ τῷ προσήκοντι ἡγοῦμαι τῆς κατὰ πίστιν δικαιώσεως ἄνευ ἔργων νόμου πάντα ἄνθρωπον βουληθέντα μετέχειν· σημειωτέον δὲ ὡς οὐχ ἁπλῶς εἶπεν· χωρὶς ἔργων νόμου· ὡς ἂν εἰ καὶ ἐργαζοίμεθα ἀρετῆς ἐπιμελούμενοι, οὐκ ἀνάγκῃ νόμου τοῦτο ποιούντων, ἀλλ' ὑφ' ἑτέρου πρὸς τοῦτο ἀγομένων.

v. 30. Καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως.

Ἐπὶ τῶν ἰουδαίων τὸ ἐκ πίστεως τέθεικεν, ὡς ἂν ἐχόντων μὲν καὶ ἑτέρας ἀφορμὰς πρὸς δικαίωσιν, οὐ δυναμένων δὲ αὐτῆς μετέχειν πλὴν ἐκ τῆς πίστεως, ἐπὶ δὲ τῶν ἑλλήνων διὰ πίστεως.

Cap. IV. v. 6. Καθάπερ καὶ Δαβὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Θαυμασιώτατα δὲ τὰς μαρτυρίας συνέκρουσεν· ἐπὶ μὲν τῆς πίστεως, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην· ἐπὶ δὲ τῶν ἔργων, καὶ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν· ἐκεῖ γοῦν ἤρκεσεν ἡ πίστις, ὥστε λογισθῆναι αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην·

ἐνταῦθα δὲ ἔργα καὶ πρὸς τὸ ἐναντίον ῥέποντα οὐ λογί- IV.
ζεται, ὅταν ἡ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία τῶν γεγονότων ἀνω-
τέρα φαίνηται.

Λέγομεν γὰρ ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ v. 9.
ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην.

Εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων· κατὰ τὸ οἰκεῖον ἰδίωμα κἀνταῦθα εἶπεν· ὡς τὸ, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους· λέγει γὰρ τὸ ἀναγκαίως τοῖς γεγονόσιν ἑπόμενον· ἐντεῦθέν φησι κοινός ἐστιν ἁπάντων πατὴρ, ἐπειδ' ἂν τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητα τῆς πίστεως δείξωνται.

Ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ. Cap. V. v. 13.

Οὐδὲ γὰρ ὁ νόμος ἐπεισελθὼν, φησι, τὴν ἁμαρτίαν ἔλυσεν· ἀλλ' ἄχρις ἦν τε ὁ νόμος καὶ ἐπολιτεύετο καὶ ἐκράτει παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἐλάμβανε καὶ τὰ τῆς ἁμαρτίας προσθήκην· οὐδὲν πρὸς τοῦτο τῆς τοῦ νόμου θέσεως συμβαλλέσθαι δυνηθείσης αὐτοῖς· καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ προκειμένου ἐπάγει· ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται μὴ ὄντος νόμου· τοσοῦτον γὰρ ἀπεῖχεν ὁ νόμος φησὶ τοῦ τὴν ἁμαρτίαν ἀνελεῖν, ὥστε οὐδ' ἂν γένοιτο ἁμαρτία, εἰ μὴ νόμος εἴη· νόμον δὲ νῦν καλεῖ τὴν ἡντιναδήποτε διάκρισιν, εἴτε ἀπὸ φύσεως, εἴτε ἀπὸ θέσεως ἐγγινομένην· μὴ γὰρ οὔσης τῆς διακρίσεως, οὐκ ἄν τις λέγοιτο ἁμαρτίαν· εἰ δὲ ὁ τὸ φαινόμενον κακὸν, καὶ διακεκριμένον ἀπὸ τοῦ καλοῦ μετιὼν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς αὔξησιν τοῦ ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον τέθεικε· ἐχόμενος δὲ τῆς οἰκείας ἀκολουθίας, ἐπήγαγεν· ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐν τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδὰμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος· τὸ μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐν τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως

V. Ἀδὰμ, τοῦτο λέγει· ὅτι ὁ θάνατος ἐκράτησεν ἁπάντων τῶν ὁπωσδήποτε ἡμαρτηκότων· οὐ γὰρ ἐπειδὴ οὐχ᾽ ὅμοιον ἦν τὸ τῆς ἁμαρτίας εἶδος τό τε τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, θανάτου γεγόνασιν ἐκτὸς οἱ λοιποὶ, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ὧν ἡμάρτανον ὁπωσδήποτε τοῦ θανάτου τὴν ἀπόφασιν ἐδέξαντο πάντες· οὐ γὰρ τῆς τοιᾶσδε ἁμαρτίας τιμωρία ὁ θάνατος ὥρισται, ἀλλὰ πάσης ἁμαρτίας· ἔστι δὲ ἐν τῷ πᾶν ἀπὸ τοῦ; οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· λέγει γὰρ ὅτι οὐκ ἐπὶ τούτῳ μόνον καυχώμεθα ὅτι διὰ τοῦ Χριστοῦ κατήλλαξεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἑαυτῷ, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ πάντα δὴ τὰ παλαιὰ ἔλυσε κακά· ποῖα ταῦτα; ἡμαρτηκότος γὰρ τοῦ Ἀδὰμ, καὶ μὴν καὶ θνητοῦ διὰ τοῦτο γεγονότος, ἥ τε ἁμαρτία πάροδον ἔλαβεν εἰς τοὺς ἑξῆς, καὶ ὁ θάνατος πάντων ἐκράτει τῶν ἀνθρώπων, ὡς εἰκός· πάντων γὰρ ἡμαρτηκότων, εἰ καὶ μὴ παραπλησίαν τῷ Ἀδὰμ ἁμαρτίαν, ἀλλ᾽ οὖν γε ὁπώσποτε τῶν μὲν οὕτω τῶν δὲ οὕτω, ἀνάγκη καὶ τὸν θάνατον ἦν κρατεῖν ἐφ᾽ ἁπάντων ὁμοίως· ἀλλ᾽ οὐδὲ ὁ νόμος ἐπεισελθὼν, ἀνελεῖν αὐτὴν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἐδυνήθη· τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ ἡ τοῦ ἁμαρτάνειν ἀφορμὴ ἐντεῦθεν ἡμῖν ἐπεγίγνετο, τῷ μηδὲ οἷόν τε εἶναι ἁμάρτημα κρίνεσθαι νόμων ἐκτός· ὄντων δὲ τῶν καθ᾽ ἡμᾶς ἐν τούτοις ὡς μηδὲ μίαν τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολῆς ὑποφαίνεσθαι ἐλπίδα, λύσιν ἁπάντων ὁ Χριστὸς εἰργάσατο τῶν κακῶν· διὸ συντόμως ἐπήγαγε τὸ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος· ἵνα εἴπῃ, ὅτι ἐγένετο δὲ τὰ κατὰ τὸν Ἀδὰμ τύπος τῶν κατὰ Χριστὸν, ἐπειδὴ ὥσπερ δι᾽ ἐκείνου τῶν χειρόνων ἡ πάροδος ἐγένετο, οὕτω διὰ τούτου τῆς τῶν κρειττόνων ἀπολαύσεως τὴν ἀφορμὴν ἐδεξάμεθα.

Ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτω καὶ τὸ χάρισμα. V. v. 15.

Καὶ οὐδὲ τοῦ παραπτώματος εἶδος, φησὶ, τοιοῦτον ἴσον τὸ τοῦ χαρίσματος· εἰ γὰρ καὶ ἡ τοῦ ἑνὸς ἁμαρτία τοῖς ἀνθρώποις τὸν θάνατον ἐπήγαγεν, ἀλλ' οὖν γε ἡ διὰ τοῦ Χριστοῦ δωρεὰ, μείζων τίς περὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐγένετο· τὸ γὰρ οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, ἀντὶ τοῦ πάντες λέγει· πάντες γὰρ ἀπέθανον, ὡς αὐτὸς ἀνωτέρω φησίν· εἰ πάντας ἀνθρώπους διῆλθεν ὁ θάνατος, δῆλον δὲ ὅτι τὸ καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσεν ὁμοίως ἀντὶ τοῦ εἰς πάντας λέγει· κοινὴ γὰρ καὶ ἡ τῆς ἀναστάσεως χάρις ἁπάντων ἀνισταμένων ὁμοίως.

Καὶ οὐχ ὡς ἑνὸς ἁμαρτήσαντος τὸ δώρημα. v. 16.

Μίαν ταύτην αἰτίαν λέγει τῆς διαφορᾶς· ἐκεῖ μὲν γὰρ φησὶν, εἷς ἡμαρτηκὼς καὶ κατακριθεὶς διὰ τοῦτο· εἰς τοὺς ἑξῆς τὴν τιμωρίαν ἐνεχθῆναι παρεσκεύασε, πάντας κοινωνοὺς τῆς ἀποφάσεως ἐσχηκὼς τοῦ θανάτου· ἡ δέ γε χάρις οὐχ' ὁμοίως· οὐ γὰρ ἀφ' ἑνὸς ὥσπερ ἐπὶ τοῦ Ἀδὰμ εἰς τοὺς ἑξῆς ἐλήλυθεν, ἀλλὰ πολλῶν ὄντων τῶν ἤδη κατακεκριμένων, σύντομον εἴς τε τοὺς πρότερον καὶ εἰς τοὺς ἑξῆς ἀνθρώπους τῆς δωρεᾶς ἐποιήσατο τὴν ἐξάπλωσιν· ἔστιν οὖν μείζων πολλῷ, εἴπερ ἐκεῖνο μὲν ἐξέλαμψε τοὺς ἑξῆς· τοῦτο δὲ οὐ τοὺς ἑξῆς μόνον ὠφέλησεν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς προσειληφότας ἔλυσε τῶν ἐγκλημάτων.

Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι. v. 17.

Ἔτι μὴν κἀκεῖνο φησὶ πολλὴν δείκνυσιν τὴν διαφορὰν, ὅτι ἐκεῖ μὲν ὁ θάνατος, εἰσαχθεὶς τῇ τοῦ Ἀδὰμ ἁμαρτίᾳ καὶ κρατήσας ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐδέξατο λύσιν· ἡ δέ γε τῆς δωρεᾶς ἀπόλαυσις διὰ τοῦ Χριστοῦ προσγεννῦια ἡμῖν δι' ἣν καὶ τῆς ἀναστάσεως τευξόμεθα καὶ ἐν δικαιο-

V. σύνη διατελέσομεν, ἁμαρτεῖν οὐκ ἐπιδεχόμενοι, λύσιν οὐ δέξεται· διαμενοῦμεν γὰρ τῆς μελλούσης ζωῆς διηνεκῶς ἀπολαύοντες.

v. 18 Ἄρα οὖν ὡς δι' ἑνὸς παραπτώματος.

Ἀρκούντως ἐν τοῖς προκειμένοις τὴν διαφορὰν δείξας τῶν πραγμάτων, συλλογίζεται ἐνταῦθα τὸ πᾶν πρὸς τὸ, διὰ τοῦτο ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, ταῦτα ἀποδιδοὺς καὶ λέγων, ὅτι δέδεικται διὰ τούτων ἡμῖν ὅπως τοῦ Ἀδὰμ καὶ ἁμαρτήσαντος καὶ θανάτου αἰτίου γεγονότος, ὁ Χριςὸς καὶ τὴν λύσιν τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν ἐχαρίσατο, καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ θανάτου τῇ τῆς ἀναςάσεως ἐλπίδι, καθ' ἣν ἔξω πάσης ἁμαρτίας πολιτευσόμεθα· τοῦτο γὰρ λέγει δικαίωσιν ζωῆς· καὶ ὥσπερ ἡ ἐκείνου, φησὶν, ἁμαρτία τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους θνητούς τε ἐποίησε, καὶ ἐπιῤῥεπεῖς διὰ τούτου περὶ τὴν ἁμαρτίαν εἶναι, τοῦτο γὰρ λέγει τὸ ἁμαρτωλοὶ, οὕτως ὁ Χριστὸς τὴν ἀνάστασιν ἡμῖν ἐδωρήσατο, ὥστε ἐν ἀθανάτῳ τῇ φύσει καταστάντας, πάσης ἁμαρτίας διάγειν ἐλευθέρους, ἐν ἀκριβεῖ τῇ δικαιοσύνῃ πολιτευομένους· ἔδειξε δὲ κἀνταῦθα, ὅτι τὸ οἱ πολλοὶ, ἀντὶ τοῦ πάντες λέγει· εἰπὼν γὰρ τὸ εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς, ἐπήγαγεν ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί· ὥστε δῆλον ὅτι οἱ πολλοὶ, ἀντὶ τοῦ οἱ πάντες λέγει καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέραις κἀνταῦθα.

v. 21. Ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ.

Τῷ βασιλεῦσαι ἐν τῷ θανάτῳ τὴν ἁμαρτίαν οὕτως λέγει, μείζονα περὶ τὸ ἁμαρτάνειν ῥοπὴν θνητοὶ γεγονότες ἐσχήκαμεν· πολλὰ μὲν γὰρ ἀπὸ ἡδονῆς τῆς περί τε βρῶσιν καὶ πόσιν καὶ τὸν ἔξωθεν κόσμον καὶ μὴν καὶ τὰς τῶν

γυναικῶν ἐπιμιξίας ἐγγίνηται ἡμῖν πταίσματα, ἐφ' ἑκάστου V.
τούτων, οὐκ ἐπὶ τοῦ πρέποντος τῶν πολλῶν ἱσταμένων, ἀλλ'
εἰς ἀμετρίαν ἐκφερομένων· ταῦτα δὲ ἀθανάτῳ μὲν οὐκ ἄν
ποτε ἐγγένοιτο φύσει· ποία γὰρ ἡδονὴ, τίς δὲ φιλαργυρία
ἐπὶ τῆς ἀθανάτου χώραν ἕξει φύσεως; ἐπειδὴ δὲ θνητοὶ
γεγόναμέν τε καὶ ἐσμὲν τὴν φύσιν, ἄφατον μέν τινα ἀπὸ
τῶν προειρημένων παθῶν τὴν ἐνόχλησιν ὑπομένομεν, πολ-
λὴν δὲ τὴν περὶ τὸ ἁμαρτάνειν ῥοπὴν ἐντεῦθεν δεχόμεθα·
καλῶς οὖν ἔφη βασιλεῦσαι ἐν τῷ θανάτῳ τὴν ἁμαρτίαν,
μονονουχὶ κρατοῦσαν ἡμῶν διὰ τῆς ἐνούσης ἡμῖν ἐντεῦθεν
περὶ τὸ ἁμαρτάνειν ῥοπῆς· ὥσπερ οὖν τότε φησὶν ἡ ἁμαρ-
τία ἡμῶν ἐκράτει συνωθουμένων ἐπ' αὐτὴν, καὶ παρὰ γνώ-
μην πολλάκις, οὕτω δὴ ἡ τοῦ θεοῦ καθέξει φιλοτιμία,
ἀσάλευτον τὴν βασιλείαν ἔχουσα ἐν ἡμῖν, ἐπειδ' ἂν τῆς
αἰωνίου ζωῆς καταξιωθέντες διὰ τῆς ἀναστάσεως, ἐν ἀλη-
θινῇ καὶ βεβαίᾳ τῇ δικαιοσύνῃ διάγειν μέλλομεν, ἁμαρτεῖν
οὐκ ἐπιδεχόμενοι.

Ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν. Cap. VI.

Ἢ οὐκ ἴστε, φησὶν, ἐκεῖνο ὅτι τὸ βάπτισμα κοινωνοὺς v. 3.
ποιεῖ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ; καὶ γὰρ ὥσπερ συνθάπτε-
σθαι δοκοῦμεν αὐτῷ βαπτιζόμενοι κατά γε τὸν τύπον· ὥστε
προσήκειν ἡμᾶς, καθάπερ ὁ κύριος ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς εἰς
ἑτέραν καινήν τινα κατέστη ζωὴν, οὕτως καὶ αὐτοὺς ἐν
καινῇ τινὶ ζωῇ καθεστάναι μετὰ τὸ βάπτισμα, λογιζομέ-
νους ἄξιον ἐπιδείκνυσθαι τὸν βίον τῆς ζωῆς ἐκείνης εἰς ἣν
διὰ τοῦ βαπτίσματος γεγενῆσθαι πιστεύομεν.

Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι v. 5.
τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Δῆλον δὲ ἄρα κἀκεῖνο, φησὶν, ὡς οὐκ ἔνεστι τυπικῶς

VI. κοινωνήσαντας τῷ θανάτῳ μὴ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐπ' αὐτῷ τυχεῖν τῶν πραγμάτων· καλῶς δὲ εἶπε τὸ σύμφυτοι, περί τε νεκρώσεως καὶ ζωοποιήσεως διαλεγόμενος, ἐπειδὴ καὶ τῶν φυτῶν ἴδιόν ἐστι τὸ νεκροῦσθαι μὲν ἐν τῇ φυτείᾳ, μεθίσθασθαι δὲ ἐπὶ τὸ κρεῖττον καὶ ἐνδοξότερον πολλῷ· καὶ εἰκότως ἀπὸ τῶν παρόντων τὰ μέλλοντα ἐπιστώσατο· ἐπειδὴ γὰρ δῆλον ἦν ὡς πνεύματος μετεῖχον ἐν τῷ βαπτίσματι· τοῦτο δὲ ὑπ' αὐτῶν σαφῶς ἐδείκνυτο τῶν πραγμάτων, καλῶς ἀπὸ τοῦ φαινομένου, τότε τὸ μηδέπω δῆλον αὐτοὺς ἐπιστώσατο.

v. 6. Τοῦτο γινώσκοντες ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος.

Λέγει καὶ τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἐπί τισιν ἐγένετο, εἰς μείζονα πίστιν τῶν εἰρημένων· ἐπειδὴ γὰρ ὑπὸ τὴν ἀπόφασιν γενόμενοι τοῦ θανάτου, πλεῖστον ὅσον ἐπιῤῥεπέστεροι πρὸς τὸ ἁμαρτάνειν ὑπὸ τῆς θνητότητος ἐγινόμεθα, τῷ Χριστῷ φησὶν ἐσταυρωμένῳ, ὥσπερ ἅπασα ἡμῶν ἡ ὑπὸ τὴν θνητότητα κειμένη φύσις συνεσταυρώθη, ἐπειδὴ καὶ πᾶσα αὐτῷ συνανέστη, πάντων ἀνθρώπων αὐτῷ συμμετασχεῖν ἐλπιζόντων τῆς ἀναστάσεως· ὡς ἐντεῦθεν συναφανισθῆναι μὲν τὴν περὶ τὸ ἁμαρτάνειν ἡμῶν εὐκολίαν, διὰ τῆς ἐπὶ τὴν ἀθανασίαν τοῦ σώματος μεταστάσεως, γεννηθῆναι δὲ καὶ ἡμᾶς ἔξω καταστῆναι τῆς τοῦ ἁμαρτάνειν ἀνάγκης.

v. 12. Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι.

Λέγει μὲν ὅτι τούτων οὕτως ἐχόντων, δίκαιον ἡμᾶς μὴ ἁμαρτάνειν κατὰ τὸν παρόντα βίον· κἂν ἔτι θνητοὶ τὴν φύσιν ὄντες, πλείονα ἔχητε τὴν ἐπὶ τοῦτο ῥοπήν· ἐπειδὴ δὲ τὸ βασιλεύειν ἐπὶ τῆς ἁμαρτίας τέθεικε, καλῶς εἶπε τὸ μὴ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν· παρεστάναι γὰρ τοῖς βασιλεῦ-

σιν ἔθος τοὺς δορυφόρους· μὴ τοίνυν φησὶν ὡς βασιλίδι τῇ VI.
ἁμαρτίᾳ σπεύδοντες ὑπηρετεῖσθαι διαπράττεσθε ἃ μὴ δεῖ, σπουδάσατε δὲ μᾶλλον ἑαυτοὺς ἀφορίσαι τῷ θεῷ, κατὰ τοὺς ἐκ νεκρῶν ἀναβιώσαντας, ὅλοι δι' ὅλων τὰ δικαιοσύνης ἔργα ποιεῖν ἐσπουδακότες· θαυμασιώτατον δὲ αὐτοῦ τὸ ὡσεὶ ἐκ νεκρῶν ζῶντας, δεικνύντος ὅτι οὐ τὸ πρᾶγμα παρ' αὐτῶν ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν μίμησιν· ζῶντες μὲν γὰρ ἐκ νεκρῶν τότε ἔσονται· νυνὶ δὲ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντες φησὶν, ἀντὶ τοῦ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐκεῖνο μιμούμενοι· καὶ καλῶς πείθων αὐτοὺς μὴ δεδοικέναι τὴν περὶ τὸ ἁμαρτάνειν ῥοπὴν καὶ τὰς ἐντεῦθεν κινήσεις, εἰ τὰ τῆς γνώμης ἀκέραια σώζοιτο, ἐπάγει· ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει· ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τῶν μελλόντων μὴ δεῖν αὐτοὺς ἁμαρτάνειν ἔδειξεν, ἀκολούθως ἐπήγαγεν· ὅτι κρατῆσαι ὑμῶν καθόλου τὴν ἁμαρτίαν, τῶν ἀδυνάτων· ἔςαι γὰρ καιρὸς ὁ μέλλων, ἐν ᾧ πάσης ἁμαρτίας ἀπηλλαγμένοι πολιτεύσεσθε· ὥστε εἰ νῦν τὰ τῆς γνώμης ὑμῶν ὑγιαίνοι, ἅπαν εἶδος ἁμαρτίας ἀποςρεφομένων, καὶ σπουδῇ τὰ καλὰ ποιεῖν ἐθελόντων, οὐ δεῖ δεδοικέναι τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον ῥοπήν· λήψεται γὰρ ἴασιν τοῦτο πάντως ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι· καὶ οὐ χρεία τῶν ἡμετέρων πρὸς τοῦτο πόνων· καὶ τὸ μεῖζον· οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν· τοσοῦτον γὰρ ἀφέξετε τότε καί τι τοιοῦτον δεδοικέναι, ὥστε οὐδὲ νόμων ὑμῖν δεήσει τῶν ὑποδεικνύντων ἃ πράττειν προσήκει, χάριτί τε καὶ φιλοτιμίᾳ τοῦ δεδωκότος, τῆς τοῦ πνεύματος ἀπολαύσεται δωρεᾶς.

Τί οὖν; ἁμαρτήσομεν ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον, v. 15.
ἀλλ' ὑπὸ χάριν;

Τοῦτο ἰουδαίοις μάλιστα λέγειν ἐνῆν, ὅτι νόμου φύσις διορίζει, τί μὲν πράττειν προσήκει, τί δὲ μή· εἰ μὲν οὖν

VI. ἔξω νόμου τυγχάνομεν, οὐδὲν ἂν κωλύοι τὸ προςυχὸν ἅπαντας πράττειν· εἰ δὲ ἐστί τις πρακτέων καὶ μὴ τοιούτων διάκρισις, ὑπὸ νόμον πάλιν ἐσμέν· καὶ σχῆμα ψιλὸν ἔχει τὰ λεγόμενα παρ' ὑμῶν· ταύτην τοίνυν ἀντιθεὶς ἑαυτῷ τὴν ἀντίῤῥησιν, λέγει μὲν πῶς ἁμαρτίας ἐκτὸς εἶναι προσῆκεν ἡμᾶς οὐχ' ὑπὸ νόμον ὄντας· ὅπως δὲ ἡ τῆς χάριτος ἀπόλαυσις, οὐκ ἄδειαν ἡμῖν τοῦ ἁμαρτάνειν παρέχεται· καὶ εὐθὺς μὲν ἐπάγει κατὰ τὸ σύνηθες αὐτῷ, μὴ γένοιτο τοῦ ἁμαρτάνειν, καὶ τὴν προσηγορίαν φευκτὴν εἶναι ἡγούμενος· τὴν δέ γε λύσιν τῆς ἀντιθέσεως οὕτω ποιεῖται· πᾶς ἄνθρωπος ὅτῳ περ ἂν ὑπακούειν ἕληταί φησι, δοῦλον ἑαυτὸν ἐκείνου κατέστηκεν, εἰς τὸ πείθεσθαί τε αὐτῷ καὶ τὰ ἐκείνῳ δοκοῦντα πράττειν ἅπαντα· ἢ τοίνυν τῇ ἁμαρτίᾳ πείθεσθαι ἑλόμενοι, τὰ ἐκείνῃ δοκοῦντα ποιεῖν ἀνάγκην ἔχετε, τὸν ἐπιγινόμενον ἐντεῦθεν θάνατον ἐκδεχόμενοι, ἢ τῇ δικαιοσύνῃ προσνείμαντας ἑαυτοὺς, δεήσει πάντως τὸ ταύτης βούλημα πληροῦν τὰ ἐκεῖθεν ἀγαθὰ περιμένοντας.

v. 17. Χάρις δὲ τῷ θεῷ ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας.

Ἀναγκαιότατον μὲν οὖν καὶ τὸ χάρις δὲ τῷ θεῷ· ἔδει γὰρ ἀπὸ εὐχαριστίας ἄρξασθαι τόν γε τοσούτων ἀγαθῶν δόσιν παρὰ θεοῦ ὑπάρξασαν ἡμῖν ἐξηγεῖσθαι μέλλοντα· καιριώτατα δὲ τὸ εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς· οἱ γὰρ ἀπόστολοι διετέλουν ἁπανταχοῦ λέγοντες, ὅτι λέλυται τὰ παλαιὰ, πέπαυται θάνατος, ἔσβηται ἁμαρτία, ἔργῳ μὲν ὕστερον, ἐπαγγελίᾳ δὲ ἤδη· τύπον δέ τινα καὶ σύμβολα πληροῦμεν ἐκείνων ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος διὰ τῆς δεδομένης ἡμῖν ἐν αὐτῷ τοῦ πνεύματος δωρεᾶς, ὥσπερ ἀναγεννώμενοι κατὰ μίμησιν τῶν ἐσομένων τότε· τοῦτο οὖν λέγει· ὅτι γνώμῃ τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν εἵλεσθε, δι' ἧς προσ-

ἠγάγομεν ὑμᾶς, καὶ μονονουχὶ παρεδώκαμεν τῷ τύπῳ τῶν μελλόντων διὰ τοῦ βαπτίσματος· τούτοις δὴ πεισθέντας, ἀνάγκη σύμφωνα διαπράττεσθαι, μιμουμένους ἐκεῖνα τῷ βίῳ εἰς ἃ τῷ τύπῳ κατέστητε. VI.

Τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε; ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε. v. 21.

Κατ' ἐρώτησιν ἀναγνωςέον τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, εἶτα κατὰ ἀπόκρισιν, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε· εἴδομεν γὰρ τὸ κέρδος, φησὶ, τῆς περὶ ἐκεῖνα σπουδῆς, ἃ καὶ λεγόντων ἑτέρων αἰσχύνεσθε.

Ὥστε ἀδελφοί μου καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Cap. VII. v. 4.

Δεικνὺς τῶν κατὰ Χριστὸν τὸ ὠφέλιμον, ἐπάγει· ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ Θεῷ· οὐκ ἐπ' αἰτίας δὲ λέγει τὸ εἶναι, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον τῷ πράγματι, κατὰ τὸ σύνηθες αὐτῷ· βούλεται γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ἐν ταύτῃ γενόμενοι τῇ ζωῇ, διηνεκεῖς οἴσομεν τῆς δικαιοσύνης τῷ Θεῷ τοὺς καρποὺς τῆς κατὰ νόμον πολιτείας ἀπηλλαγμένοι· θαυμασιώτατον δὲ αὐτοῦ τὸ μὴ εἰπεῖν ἐθανατώθητε διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἀλλὰ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· ἀρχὴ μὲν γὰρ τῆς παρούσης ζωῆς ὁ Ἀδὰμ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐγένετο, τῆς δὲ μελλούσης ὁ Χριστός· ὥσπερ οὖν ἐπὶ τοῦ παρόντος βίου τὴν πρὸς τὸν Ἀδὰμ κοινότητα τῆς φύσεως ἔχομεν, οὕτως ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν ὁμοιότητα λαμβάνομεν, ἐκεῖθεν τὰς ἀφορμὰς τῆς ἀναστάσεως ἔχοντες· μέρος οὖν τοῦ σώματος λεγόμεθα τοῦ κυρίου, ἅτε δὴ τὴν πρὸς αὐτὸν κοινωνίαν δεχόμενοι· ὅθεν ἐπειδὴ τυπικῶς ἐν ἐκείνοις διὰ τοῦ βαπτίσματος γεγενῆσθαι πιστεύομεν, τοῦτο λέγει· ὅτι μέρος γενόμενοι τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς κατὰ

VII. τὴν ἀνάστασιν κοινωνίας, ἧς ἐν τῷ βαπτίσματι πληροῦν τοὺς τύπους ἡγούμεθα, νεκρὸς μὲν εἶ τῷ παρόντι βίῳ λοιπὸν, ἔξω δὲ τῆς ὑπὸ τὸν νόμον πολιτείας καθέστηκας· οὐδὲ μίαν φέρων ἑαυτῷ διαβολὴν, εἰ μὴ κατὰ ταυτὸν πολιτεύοιο, ἐπειδὴ φύσις αὐτῷ τὸ κρατεῖν ἐπὶ τῶν τὴν παροῦσαν ζώντων ζωήν.

v. 5. Ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκὶ, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου.

Ἡ θεία γραφὴ ποτὲ μὲν σάρκα λέγει τὴν φύσιν αὐτὴν, ποτὲ δὲ οὐ τὴν φύσιν ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς θνητότητος οὕτως αὐτὴν ὀνομάζει, ὡς ἂν οὐκέτι δυναμένην οὕτω καλεῖσθαι, εἰ δὴ ἀπώθοιτο τὸν θάνατον· ὡς ὅταν λέγῃ· τὸ σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται· ὡς ἂν οὐκέτι σαρκὸς οὔτε οὔσης οὔτε ὀνομάζεσθαι δυναμένης τῆς ἐπὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος γεγονυίας ἀθανάτου· ἔστι δὲ ὅτε καὶ τὸ πάθος αὐτὸ σάρκα οἶδε καλεῖν· ὡς ὅταν λέγῃ· ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· ἵνα εἴπῃ, ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους, ὅτε πρὸς αὐτῷ ἔμελλε γενέσθαι τῷ θανάτῳ· καὶ μὴν καὶ τὸ πρόσκαιρον καὶ εὐδιάλυτον ἅπαν οἶδεν οὕτω καλεῖν, ὡς ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους εἰπών· ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα καταισχύνῃ τοὺς σοφούς· καὶ τὰ ἀσθενῆ, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά· καὶ τὰ ἐξουθενημένα καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ· ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ τοί γε οὐ διαφόρων ζώων μνησθεὶς, ἀλλ᾽ ἵνα εἴπῃ ὥστε πάντα τὰ πρόσκαιρα φανῆναι ἅτινα πρὸς τὴν τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσιν· οὕτω δὲ τοῦ μὲν ἀθανάτου ζῶντος ζωὴν, οὐδέ ποτε ταύτῃ καλουμένου τῇ φωνῇ· σαρκὸς δὲ ποτὲ μὲν τῆς φύσεως λεγομένης, ποτὲ δὲ τῆς προση-

γορίας οὐκ ἐπὶ τῆς φύσεως λαμβανομένης ἀλλ' ἐπὶ σημα- VII.
σίᾳ τῆς θνητότητος, ὑφ' ἣν εἶναι συμβέβηκεν ἡμᾶς· ποτὲ δὲ τοῦ προσκαίρου παντὸς τὴν ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ θανάτου κειμένην καλεῖ· ὡς τὸ, σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται· οὕτως λέγει τὸ, ὅτε ἦμεν θνητοί· ἐν τῇ σαρκὶ λέγων εἶναι τὸ εἶναι θνητούς· τοὺς γὰρ πεπιστευκότας Χριστῷ, καὶ τὴν περὶ τῶν μελλόντων ἐπαγγελίαν ἤδη κομισαμένους, καὶ μὴν καὶ τοῦ τύπου τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι χάριτος καταξιωθέντας, οὐκ ἔτι λογίζεται εἶναι θνητούς· ὅθεν καὶ κοιμωμένους ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικεῖς καλεῖ τοὺς ἀποθνήσκοτας· τότε τοίνυν τί τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνεργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν· ὥσπερ διάφορα πάθη τῷ σώματι τῷ ἡμετέρῳ συμβαίνειν πέφυκεν, κἂν μὴ πάντα πᾶσι μηδὲ πάντοτε ἐγγίνεται, οὕτω καὶ ἁμαρτιῶν διάφορα πάθη πέφυκεν ἡμῖν ἐνοχλεῖν, κἂν μὴ πάντα παρὰ πάντων ἐπιτελῆται μὴ δὲ πάντοτε· ὡς γὰρ κατὰ τὸ σῶμα ὃ μὲν ἧττον, ὃ δὲ μᾶλλον τοῖς πάθεσι περιπίπτει, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἁμαρτημάτων ὁ μὲν πλείονα, ὁ δὲ ἐλάττονα ἁμαρτάνει· ἐπειδὴ τοίνυν νόμῳ τινὶ τὰ ἁμαρτήματα κρίνεται, εἴτε κατὰ τὴν φυσικὴν διάκρισιν, εἴτε κατὰ τὰς δεδομένας ἔξωθεν διατάξεις, τοῦτο λέγει ὅτι πάντα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ πάθη ὅσα περ νόμῳ τινὶ διακρινόμενα ἐγγίνεσθαι ἡμῖν συμβαίνει, ὅταν τι παρὰ τὸ φαινόμενον ἡμῖν, ἢ διηγορευμένον καλὸν διαπραττώμεθα· ταῦτα δὴ πάντα καὶ ἐπράττετο παρ' ἡμῶν· ἵνα εἴπῃ ὅτι θνητοὶ τὴν φύσιν ὄντες, καὶ περὶ τὸ ἁμαρτάνειν πολλὴν διὰ τοῦτο τὴν ῥοπὴν ἔχοντες, ἅπαν εἶδος ἐπετελοῦμεν ἁμαρτίας· καί τοι γε διαφόροις τοῖς νόμοις παιδευόμενοι, ὧν ἀπέχεσθαι προσῆκον ἦν ἡμᾶς, καὶ τί τὸ ἐντεῦ-

VII. θεν γινόμενον εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ· λέγει δὲ ὅτι ἐντεῦθεν ἡμῖν ἐπεσφίγγετο τοῦ θανάτου ἡ τιμωρία· ὡς γὰρ ὑπὸ τῆς θνητότητος μείζονα τοῦ ἁμαρτάνειν τὴν ἐνόχλησιν ὑπεμένομεν, οὕτως ἡ τιμωρία ὑπὸ τοῦ πταίειν ἡμῖν ἐπεσφίγγετο, καὶ ὁ νόμος οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελεῖν ἠδύνατο· τοὐναντίον δὲ καὶ ἁμαρτημάτων ἐγίγνετο πρόξενος, ἐπειδὴ ταῖς διαγορεύσεσι τἀναντία διεπραττόμεθα.

v. 6. Νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου ἀποθανόντες, ἐν ᾧ κατειχόμεθα.

Ἀλλὰ πάντα νῦν, φησὶ, μεταβέβληται· τῷ γὰρ βίῳ τούτῳ νεκροὶ γεγόναμεν· ᾧ δὴ τυγχάνοντες, ὥσπερ ὑπό τινος ἀνάγκης κατειχόμεθα εἰς τὸ τῷ νόμῳ πολιτεύεσθαι· ὅθεν οὐδὲ ἔστι τις ἡμῖν κοινωνία βίου πρὸς αὐτὸν τοῦ λοιποῦ· ἀνακαινισθέντες γὰρ τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος, καὶ ἕτεροι μὲν ἀνθ' ἑτέρων γεγονότες, μεταστάντες δὲ εἰς ἄφθαρτον ζωὴν ἀπὸ τοῦ παρόντος βίου, οὐδὲ μίαν ἁμαρτημάτων ἐνόχλησιν ὑπομένομεν· οὐκοῦν οὐδὲ νόμων δεόμεθα καὶ γραμμάτων τῶν διδασκόντων ἡμᾶς τοῦ κακοῦ τὴν ἀποχήν· ταῦτα γὰρ τοῖς ἐν τῇ τοῦ βίου τούτου παλαιστῃσι καθεστῶσι χρήσιμα εἶναι δύναται, οὐ τοῖς ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἀνακαινισθεῖσι καὶ γεγονόσιν ἀφθάρτοις, οἷς νόμων οὐκέτι χρεία διὰ τὸ μηδὲ ἁμαρτάνειν ἐπιδέχεσθαι· οὕτω κρείττονα τὰ ἡμέτερα ἐκείνων φησὶ, καὶ πολλῷ μείζονα τὰ κατὰ Χριστὸν ὠφέλειαν ἔχοντα τῶν ὑπὸ τὸν νόμον παιδαγωγουμένων.

v. 7. Τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων εἰ μὴ διὰ νόμου.

Τί οὐκ ᾔδειν καὶ οὐκ ἔγνων; οὐ παντελοῦς ἀνοίας ἐνταῦθα δηλωτικὰ, ἀλλὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ἀκριβεστέραν τῆς φυσικῆς διακρίσεως ἐδεξάμην γνῶσιν διὰ τοῦ νόμου.

Αἰσθόμενος ἀπό τε τοῦ τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ

διὰ τοῦ νόμου, καὶ ἀπὸ τοῦ νόμος δὲ παρεισῆλθεν ἵνα VII.
πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα, καὶ ἑτέρων πλειόνων ὧν ἐν τοῖς ἀνωτέροις εἰρήκει, διαβολὴν τινὰ ἐπιφυομένην τῷ νόμῳ ὡς ἀναιτίῳ καὶ ποιητικῷ τῶν ἁμαρτημάτων, τρέπεται μὲν ἐπὶ τὸν περὶ τούτων λόγον, ἄρχεται δὲ τῆς ἀντιθέσεως οὕτω λέγων· τί οὖν ἐροῦμεν; ὁ νόμος ἁμαρτία; ἀλλ' ἄρα, φησὶ, μὴ τοῦτο ἀπὸ τῶν ἡμετέρων δείκνυται ῥημάτων· ὅτι δὴ φαῦλος καὶ ποιητικὸς ἁμαρτίας ὁ νόμος, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου· τοὐναντίον οὐδ' ἂν ἔγνων τὴν ἁμαρτίαν δι' ἧς ἐκκλίνειν προσήκει τὴν πρᾶξιν, εἰ μὴ νόμος ἦν ὁ τῇ διακρίσει τοῦ τε καλοῦ καὶ τοῦ χείρονος παιδεύων ἡμᾶς ἅ τε ποιεῖν καὶ ὧν ἀπέχεσθαι δεῖ· ὥστε ὁ νόμος ἡμῖν τοῦ μίσους τῆς ἁμαρτίας ἐγένετο αἴτιος, ὃς ὑπέδειξέν τε αὐτὴν καὶ ἀποφεύγειν προσέταξε· καὶ σαφέστερον ποιῶν τὸ εἰρημένον, ἐπήγαγεν· τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν οὐκ ἐπιθυμήσεις· πολλῶν ἐπιθυμεῖν ἡμᾶς κατὰ τὸν παρόντα βίον συμβέβηκεν, οὐ βρωμάτων καὶ πομάτων καὶ γαμικῆς κοινωνίας μόνον, ἀλλὰ καὶ δόξης καὶ χρημάτων· ὧν δὲ τὴν ἐπιθυμίαν ἐνοῦσαν ἔχομεν, τούτων οὐκ ἄν ποτε εἶναί τι φαῦλον ἡγησάμεθα, μὴ νόμου διδάσκοντος ἡμᾶς, ὧν ἐπιθυμοῦντας ἀπέχεσθαι προσήκει· ὥσπερ οὖν καὶ τὸν λόγον ἕκαστον, ἀπαραιτήτων τὴν οἰκείαν ἐκπληροῦν ἐπιθυμίαν ἐπείγεται, ἅτε δὴ οὐδενὸς αὐτὰ πρὸς τοὐναντίον ἀνθέλκοντος, ὑφ' οὗ πρὸς μάχην τῆς οἰκείας ὀρέξεως καταστήσεται· εἶτα ὑποδείγματι κέχρηται τοῖς περὶ τὸν Ἀδὰμ, εἰς μείζονα τοῦ γενομένου σαφήνειαν· νόμος γὰρ ἦν καὶ ἡ πρὸς ἐκεῖνον ἐντολὴ περὶ τοῦ φυτοῦ γενομένη, καὶ συνεβάλλετο τὰ κατ' ἐκεῖνον εἰς σύστασιν τῶν περὶ τοῦ νόμου λόγων.

*

VII. v. 8. Ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.

Ὑποδείγματι κέχρηται τοῖς περὶ τὸν Ἀδὰμ, ἐπεὶ κἀκεῖνος προκειμένων ἐπὶ τοῦ παραδείσου τῶν φυτῶν, ἀδεῶς ἁπάντων μεταλαμβάνειν ἐδύνατο, εἰ μὴ νόμος αὐτῷ τὶς περὶ ἀποχῆς ἔτυχε δοθεὶς, καὶ οὐκ ἦν ἁμάρτημα τὸ μετὰ τῶν λοιπῶν βουληθέντα κἀκείνου φαγεῖν· ἐπειδὴ δὲ ἐντολὴν ἐδέξατο ἀποσχέσθαι τοῦ φυτοῦ τῆς βρώσεως, ἐπιθυμίας μὲν τις ἐνῆν αὐτῷ τῆς μεταλήψεως ὡς εἰκὸς τοῦ καρποῦ, ἐκωλύετο δὲ ὅμως ὑπὸ τῆς ἐντολῆς, ἁμάρτημα εἶναι τὸ φαγεῖν τῶν ἀπηγορευμένων ἡγούμενος· ἐντεῦθεν ἡ ἁμαρτία πάροδον ἔσχεν, τῆς μὲν ἐντολῆς ἐπεχούσης τὴν βρῶσιν, τοῦ δὲ Ἀδὰμ οὐ πρὸς τὴν ἀξιοπιστίαν τῆς ἐντολῆς βουληθέντος ἰδεῖν, ἀλλὰ πιστωθέντος μὲν τοῦ ἐπιβούλου τοῖς λόγοις, ὅλου δὲ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ φαγεῖν γεγονότος· καὶ οὐ μόνον ἀφορμὴ τῆς ἁμαρτίας ἐντεῦθεν ἐγένετο· ἀλλὰ γὰρ ἔτι κἀκεῖνο ἐμάθομεν, ὡς οὐκ ἀπάτη ταῖς ἐπιθυμίαις προσῆκεν ἕπεσθαι ἡμᾶς, δοκιμάζοντες δὲ ἃ χρὴ ποιεῖν τῶν ἑτέρων ἀπέχεσθαι· οἷς οὐκ ἐμμένοντες, δῆλοι πάντως ἐσμὲν ἁμαρτάνοντες· ὥστε οὐ κατ' ἐκεῖνο μόνον ἡ ἁμαρτία τὴν πάροδον ἔσχε διὰ τῆς ἐντολῆς, καθὸ τοῦ φυτοῦ μετειλήφαμεν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ὅτι μὴ πάσαις ἕπεσθαι ταῖς ἐπιθυμίαις ἁπλῶς ἐντεῦθεν μανθάνοντες ἡμαρτάνομεν, τὰ τῆς ἐπιθυμίας παρὰ τὸ δέον πληροῦν ἐπειγόμενοι· τοῦτο γὰρ λέγει τὸ κατηργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν, ἀντὶ τοῦ παντὸς ἁμαρτήματος ἀπό τινος ἐπιθυμίας τικτομένου· ἐντεῦθεν ἡ ἀρχὴ γέγονεν ἡμῖν, ἅτε δὴ τῆς διακρίσεως τὰς ἀφορμὰς δεξαμένης ἐντεῦθεν· οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέροις τὸ τὴν ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν οὐκ ἐπιθυμήσεις, ἀντὶ τοῦ οὐκ ἂν ᾔδειν ὡς οὐ δεῖ τί ποιεῖν τῶν

ἐν ἐπιθυμίᾳ κειμένων, εἰ μὴ νόμος ἦν ὁ τοῦτο διορίζων VII.
ἡμῖν· καὶ γὰρ τὸ ἐν ἐμοὶ ὅτε λέγει, τὸ κοινὸν λέγει τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοῖς τοῦ Ἀδὰμ εἰς ἀπόδειξιν κέχρηται τῶν κοινῶν· ὅθεν ἐπὶ τοῦ οἰκείου κἀκεῖνο λέγει προσώπου, διὰ πάντων δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι ἀναγκαίως μὲν κατὰ τὸν παρόντα βίον, νόμοις πολιτευόμεθα· ὑφ' ὧν ἡ ἔμφυτος ἀνακινεῖται διάκρισις, παιδευομένων ὧν τε ἀπέχεσθαι καὶ ἃ ποιεῖν προσήκει· ὥςε καὶ τὸ λογικὸν ἐν ἡμῖν ἐνεργὸν εἶναι· χρεία δὲ τῆς μελλούσης ἡμῖν καταστάσεως, ἐν ᾗ γεγονότες, τὰ φαινόμενα ἡμῖν καλὰ, ταῦτα καὶ ποιῆσαι δυνησόμεθα ῥᾳδίως· ὅθεν τῆς οἰκείας ἐχόμενος ἀκολουθίας, καὶ τοῦ δεικνύναι ὡς οὐδ' ἄν τις ἦν ἐν ἡμῖν διάκρισις τοῦ τε καλοῦ καὶ τοῦ χείρονος, οὐδὲ ἁμαρτίας ἐπίγνωσις εἰ μὴ νόμῳ ταῦτα διώριςο παρ' ἡμῖν, ἀλόγων δὲ δίκην τὸ προστυχὸν ποιεῖν ἅπαν ἐμέλλομεν, ἐπάγει· χωρὶς γὰρ νόμου ἁμαρτία νεκρά· οὐδ' ἂν ἐνεργηθείη φησὶν ἁμάρτημα, μὴ νόμῳ διωρισμένον· διὰ τί; ὅτι οὐχ' ἡ πρᾶξις ἁμάρτημα ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ εἰδότα ὧν ἀπέχεσθαι προσήκει, ποιεῖν τὶ παρὰ τὰ ἐγνωσμένα καλῶς ἔχειν.

Πάλιν ἐπὶ τὸ παράδειγμα χωρεῖ εἰς τὴν τοῦ προκειμέ- v. 9.
νου πίστωσιν, καὶ φησίν· ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ· περὶ τοῦ Ἀδὰμ λέγων· ὡς ἂν ὅτε εὐθὺς ἐγένετο ἔξω νόμου τυγχάνοντος, πρὶν ἢ δέξασθαι παρὰ τοῦ θεοῦ τῆς ἀποχῆς τοῦ φυτοῦ τὸ ἐπίταγμα· δῆλον γὰρ ὡς ἐγένετο πρότερον, εἶτα τὴν ἐντολὴν ἐδέξατο ὕςερον· ὅθεν ἐπάγει· ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν· ἐγὼ δὲ ἀπέθανον· καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον· ἐπειδὴ δὲ, φησὶν, ὁ θεὸς τὸν περὶ τοῦ φυτοῦ δέδωκε νόμον, καὶ διάκρισις ἐγένετο δύο πραγμάτων· ἡ μὲν ἁμαρ-

VII. τία παρείσδυσιν ἔσχεν· ἐγὼ δέ με τἀναντία ποιήσας τοῖς τῷ Θεῷ δεδογμένοις θανάτῳ κατεκρίθην· γέγονέ τε ἡμῖν λοιπὸν θανάτου παρεκτικὸς ὁ παρὰ τοῦ Θεοῦ τεθεὶς νόμος, ἐπὶ τῷ ζῆσαι πεισθέντας αὐτῷ· ὁ γάρ τοι μακάριος Παῦλος, ἐλήλυθε μὲν ἐπὶ τούτους ἀπὸ τοῦ νόμου τοὺς λόγους, δεῖξαι βουλόμενος ὡς οὐ φαῦλον αὐτὸν ἡγεῖται· καινῶς δὲ λοιπὸν περὶ τῆς τοῦ νόμου φύσεως διαλέγεται, τὸ
v. 12. χρειῶδες αὐτοῦ καὶ ὠφέλιμον διδάσκων· ὅθεν καὶ τῆς πρὸς τὸν Ἀδὰμ μέμνηται ἐντολῆς, ἐπειδὴ ἀρχὴ νόμου τοῖς ἀνθρώποις ἐκεῖνος ἐγένετο· καὶ συμπλέκων ἀμφότερα, ἐπάγει· ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή· ἵνα εἴπῃ, ὅτι ἀμφότερα τοίνυν ἄγαν ὠφέλιμα· καλῶς δὲ ἐπὶ τῆς ἐντολῆς πλείοσιν ἐχρήσατο τοῖς ἐπαίνοις, ἅτε δὴ καὶ τῆς δόσεως οὐκ ἐπ' ἀναγκαίοις κατὰ τὸ πρόχειρον δοξάσης δεδόσθαι, καὶ θανάτου παρεκτικῆς ἅπασι γενομένης· ἐκάλεσε δὲ αὐτὴν ἁγίαν μὲν ὡς τὰς ἀφορμὰς παρέχουσαν τῆς τε τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ διακρίσεως, καὶ τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος ἀφορίζουσαν· δικαίαν δὲ ὡς ἀναγκαίως μετὰ τὸ δεῖξαι τὸ καλὸν, ἐπάγουσαν τῷ παραβάτῃ τὴν τιμωρίαν· ἀλλὰ καὶ ἀγαθὴν, ὡς καλῶν παρεκτικὴν, τό τε παρέχειν τὴν διάγνωσιν, καὶ τὸ μείζονα πειθομένοις ὑπισχνεῖσθαι καλά.

v. 14. Οἴδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν.

Τὸ πνευματικὸς, ἀντὶ τοῦ ὠφελεῖν καὶ παιδεύειν ἃ δεῖ δυνάμενος τὴν ψυχήν· τὸ δὲ σαρκικὸς, ἀντὶ τοῦ θνητὸς, καὶ διὰ τοῦτο πολλὴν περὶ τὸ ἁμαρτάνειν ἔχων ῥοπήν· τοῦτο γὰρ λέγει τὸ πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἐπειδήπερ ἡ πρᾶσις, δοῦλον πάντως ποιεῖ τὸν πεπραμένον ὑπὸ τὴν τῆς ὑπηρεσίας καθισάμενον ἀνάγκην· ὡς ἂν οὕτω καὶ ἡμῶν διὰ

τῆς θνητότητος, εἰς τὴν τοῦ ἁμαρτάνειν ἑτοιμότητα κατα- VII.
στάντων· βούλεται γὰρ εἰπεῖν ὅτι καλὸς μὲν ὁ νόμος· παιδεύει γὰρ τὴν ψυχὴν, τίνα μὲν ἀγαπᾷν, τίνα δὲ ἀποστρέφεσθαι προσήκει, καὶ τὸ πάντων προτιμᾷν τῶν θείων τὸ βούλημα· ὄφελος δὲ ἐμοὶ πρὸς τὸ ἀπηλλάχθαι τῆς ἁμαρτίας, ἐντεῦθεν οὐ γίνεται· θνητὸς γὰρ ὢν τὴν φύσιν, καὶ πολλὴν διὰ τούτου περὶ τὸ ἁμαρτάνειν τὴν εὐκολίαν δεξάμενος, ἀπηλλάχθαι τοῦ πταίειν οὐ δύναμαι, κἂν μυριάκις ἃ προσήκει διὰ τοῦ νόμου παιδεύομεν τὴν ψυχήν.

Καὶ τοῦτο μὲν νόμου φησὶ τὸ χρήσιμον δείκνυται, ἀφ' v. 18.
ὧν οὐδενὶ τῶν πραττομένων ἀρέσκομαι· ὁμολογῶ γὰρ ἄτοπα εἶναι κἂν μυριάκις αὐτὰ διαπράττωμαι, τὸ πεπαιδεῦσθαι τοῦτο ὑπὸ τοῦ νόμου· φαίνεται δὲ ἡ τῆς ἁμαρτίας ἰσχὺς οὕτω μου διὰ τὴν θνητότητα κρατοῦσα, ὡς καὶ ἄκοντα πολλάκις ἐπὶ τὴν τῶν ἀτόπων καταφέρεσθαι πρᾶξιν· καὶ τὸ αὐτὸ πάλιν· οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοὶ, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, τὸ ἀγαθόν· καὶ γὰρ ἐπίσαμαι, φησὶν, ὅτι ὅσον ἐπὶ τῇ σαρκὶ, θνητὴν ἐχούσῃ τὴν φύσιν, οὐδὲν τῶν εἰς ἀρετὴν συντελούντων πραχθῆναι δύναται· ἡ μὲν γὰρ θνητότης τῶν παρόντων ἐφίεσθαι μόνον ἡμῶν παρασκευάζει· ἐκ δὲ τῆς περὶ ταῦτα σπουδῆς, ἁμαρτήματα τίκτεται μᾶλλον· κατορθῶσαι δὲ ἀρετὴν εἰς ἄκρον οὐδαμῶς οἷόν τε μὴ τῶν παρόντων ὑπερορῶντα, κρείττονι λογισμῷ ἀθανάτων ἐφιέμενον πραγμάτων.

Ἐπιμένων τοῖς αὐτοῖς, οὐ γὰρ ὃ θέλω φησὶ ποιῶ ἀγα- v. 19.
θὸν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακὸν, τοῦτο πράσσω· εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία· τὸ γὰρ αὐτὸ κἀνταῦθα λέγει ὅτι τῇ μὲν ψυχῇ αἱροῦμαι τὸ καλὸν, ὑπὸ τοῦ νόμου παιδευόμε-

VII. νος ἃ δεῖ· ποιῶ δὲ οὐχ ἃ βούλομαι πολλάκις, ἀλλὰ ἃ μὴ βούλομαι μᾶλλον· βούλομαι μὲν γὰρ τὰ τοῖς θείοις νόμοις ἀκόλουθα· πράττω δὲ τἀναντία, ὧν ἐπίςαμαί τε καὶ βούλομαι καλῶν· ὡς ἐντεῦθεν τῆς ἁμαρτίας φαίνεσθαι τὴν ἰσχὺν, ἣν κατ' ἐμοῦ διὰ τῆς θνητότητος ἐπεκτήσατο, εἴπερ δὴ καὶ παρὰ γνώμην ἐπὶ τὴν οἰκείαν με καθέλκειν δύναται πρᾶξιν· τὸ γὰρ οὐκ ἐγὼ κατεργάζομαι ἀνωτέρω, κἀνταῦθα λέγει τὸ παρὰ γνώμην· διὰ πάντων δὲ τούτων, ἀπὸ τοῦ οἴδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστι, βούλεται εἰπεῖν, ὅτι καλὸς μὲν ὁ νόμος παιδεύων ἃ δεῖ τὴν ψυχὴν, καὶ τούτου γε ἕνεκεν σφόδρα χρήσιμος, ἐγὼ δὲ διὰ τῆς θνητότητος πολλὴν περὶ τὸ ἁμαρτάνειν τὴν εὐβουλίαν δεξάμενος, ἀπηλλάχθαι τοῦ πταίειν διὰ τῆς τοῦ λόγου διδασκαλίας οὐ δύναμαι· πολλὴν μὲν γὰρ ἔχει τὴν ἰσχὺν ὁ νόμος ἐν τῇ τῆς ψυχῆς διδασκαλίᾳ· καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν ἀκριβὴς ἔγκειται ἡμῖν ἥ τε τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ διάκρισις· οὐδὲ πώποτε γοῦν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἁμαρτημάτων, τὸ εἰδέναι τοῦτο ἀπεβάλομεν, τοὐναντίον δὲ καὶ μυρία πταίοντες· τοῦ γοῦν εἰδέναι τῆς ἁμαρτίας τὴν φαυλότητα ἐκτὸς οὐ γεγόναμεν· οὐ μὴν ἀφελεῖν ἡμῶν τὸ ἁμαρτάνειν δεδύνηται, τῆς θνητότητος πολλὴν τούτου τὴν εὐκολίαν ἡμῖν ἐργασαμένης· ἀλλὰ κἂν σφόδρα διὰ τῆς οἰκείας διδασκαλίας πολλὴν τοῦ προσήκοντος ἐνεργάσηται τὴν διάθεσιν, ἄκοντες καὶ ὡς οὐκ ἴσμεν πολλάκις εἰς τὴν τῶν ἀτόπων ὑποφερόμεθα πρᾶξιν.

v. 21. Εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν καλὸν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται.

Κατὰ διαίρεσιν ἀναγνωστέον, εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον ἐμοὶ τῷ θέλοντι ποιεῖν τὸ καλὸν, εἶτα ἑξῆς ὅτι ἐμοὶ τὸ

κακὸν παράκειται· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν ἰδίᾳ τελείαν καὶ ἀπηρτισμένην ἔχει τὴν ἔννοιαν, τὸ μὲν τῷ θέλοντι ἐμοὶ κατὰ τὴν ψυχὴν λέγοντος, τὸ δὲ ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται κατὰ τὴν σάρκα· λέγει γὰρ ὅτι κατὰ μὲν τὴν ψυχὴν, χρήσιμος ὁ νόμος, παιδεύων αὐτὴν ἐφίεσθαι τοῦ καλοῦ, ἀποστρέφεσθαι δὲ τὸ κακόν· τὴν περὶ τὸ ἁμαρτάνειν δὲ ἡμῶν εὐκολίαν οὐδαμῶς δύναται ἀφελεῖν, ἥ τις ἀπὸ τῆς θνητότητος ἐνεγένετο. VII.

Συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ. v. 22.

Σφόδρα μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις ἥδομαι φησὶ τὴν ψυχὴν, ἐπαινῶν τε αὐτοὺς, καὶ περὶ πολλοῦ ποιούμενος· ἀντιπράττουσα δὲ ἁμαρτία τῷ βουλήματι τῆς ψυχῆς, διὰ πάντων ὡς εἰπεῖν τῶν μελῶν ἐπὶ τὴν ἑαυτῆς μεθέλκει πρᾶξιν· καὶ καλῶς εἶπεν ἐν τοῖς μέλεσιν, ἐπειδὴ πολύτροπος ἡ ἁμαρτία διὰ πάντων ἐπιτηδεύεσθαι φύσιν ἔχουσα τῶν μελῶν· τὰ μὲν γὰρ δι' ὀφθαλμῶν, τὰ δὲ διὰ γλώττης, τὰ δὲ ἑτέρως ἁμαρτάνομεν· θαυμάσαι δὲ ἄξιον ἐνταῦθα τοὺς διαπορήσαντας, πότερον τρεῖς ἢ τέσσαρας νόμους ὁ ἀπόστολος βούλεται λέγειν, δήλης οὔσης καὶ ἀπολύτου τῆς διανοίας· ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰπεῖν τὴν ἁμαρτίαν, νόμον εἶπεν ἁμαρτίας, οὐδὲν ἀλλοιότερον λέγων, κατά τι δὲ αὐτὸ οἰκεῖον τεθεικὼς ἰδίωμα· οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω λέγει, ὁ διὰ νόμου πίστεως· καὶ μετὰ βραχέα δέ· ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς· ἐπειδὴ γὰρ σκοπός ἐστι νόμου παντὸς, ἰδίως ἐφ' ἑκάστου τὸ τοῦ νόμου προστίθησιν ὄνομα· ἵνα εἴπῃ τὸν σκοπὸν τοῦ πράγματος, περὶ οὗπερ ἂν λέγῃ, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ οὐχ' ἕτερον λέγων.

VII. v. 25. Τῷ μὲν νοῒ δουλεύω νόμῳ Θεοῦ.

Τῇ μὲν γὰρ ψυχῇ, φησὶν, αἱροῦμαι τὰ δοκοῦντα τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ δὲ τῆς θνητότητος ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν καθέλκομαι· ἀλλ' ἀπηλλάγμεθα τούτων ἁπάντων, καὶ τιμωρίας ἁπάσης κατέστημεν ἐκτὸς, οἱ διὰ τῆς ἐπὶ τὸν Χριστὸν πίστεως, ἔξω γενόμενοι τῆς θνητότητος καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν ζῆν· τοῖς γὰρ θνητοῖς, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον ῥοπὴν δεχομένοις, ἀναγκαῖος ὁ νόμος, ἀπείργων τοῦ χείρονος· ἀθανάτοις δὲ καὶ ἀτρέπτοις γεγονόσι, περιττὸς ἐξ ἀνάγκης καθέστηκεν.

Cap. VIII. v. 2. Ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος.

Τῇ τοῦ πνεύματος μετουσίᾳ τὴν ἀνάστασιν γίνεσθαι ὁ ἀπόστολός φησι· σπείρεται γὰρ φησὶ σῶμα ψυχικὸν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικὸν, ὡς ἂν αὐτοῦ τότε κρατοῦντος ἡμᾶς ἐν ἀφθαρσίᾳ τε καὶ ἀτρεπτότητι· πνεῦμα οὖν αὐτὸ ζωῆς καλεῖ, ὡς ἂν τῆς ἀθανάτου ζωῆς παρεκτικὸν ἧς τότε τευξόμεθα· τὸ τοίνυν πνεῦμα, φησὶ, τὸ ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἀθανασίας ἡμῖν δεδομένον, οὗ τὴν ἀπόλαυσιν ἡ ἐπὶ τὸν Χριστὸν πίστις παρέσχηκεν ἡμῖν, ἀπήλλαξέ με τοῦ τε θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας· δῆλον δὲ ὅτι ἀπὸ τῶν μελλόντων ποιεῖται τὴν ἀπόδειξιν τῶν διὰ Χριστοῦ παρασχεθέντων ἡμῖν, ὅτε ἐπὶ τῶν πραγμάτων τὴν ἔκβασιν λήψηται· ἐπεὶ καὶ ἡ τοῦ θανάτου ἐλευθερία τότε ἡμῖν προσγενήσεται, οὐκ ἀνισταμένοις μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀθανάτου ζωῆς ἀξιουμένοις· τότε δὲ καὶ τῆς ἁμαρτίας ἀπαλλαττόμεθα· τότε ἄτρεπτοι γεγονότες τῇ τοῦ πνεύματος χάριτι, ἁμαρτεῖν οὐκ ἐπιδεχόμεθα· κατὰ γὰρ τοι τὸν παρόντα βίον πρόδηλον ὡς θνητοί τε ἐσμὲν, καὶ ὑπὸ τὴν τῆς ἁμαρτίας ἐνόχλησιν κείμεθα.

Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός. VIII. v. 3.

Ὁ μὲν οὖν νόμος, εἰ καὶ τὴν ψυχὴν ὠφελεῖ, φησὶν, ἀλλὰ τῇ κατορθώσει τῆς ἀρετῆς ἀτονῶν ἐφαίνετο, ἀντιπραττούσης αὐτῷ τῆς θνητότητος, καὶ πολλὴν τῆς ἁμαρτίας τὴν ἐνόχλησιν ἡμῖν ἐνεργαζομένης· ὁ δέ γε υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐν ταύτῃ γεγονὼς τῇ φύσει τῇ θνητῇ, καὶ ἁμαρτίαις ὑποκειμένῃ, οὐχ᾽ ἑτέρου ἕνεκεν, ἀλλ᾽ ἢ ὥςε ἀφελεῖν αὐτῆς τὴν ἁμαρτίαν, ἀνεῖλε τὸ ἐνεῖναι δοκοῦν αὐτῇ κῦρος τῆς ἁμαρτίας, ἀφελὼν μὲν αὐτῆς. τὴν θνητότητα, συνανελὼν δὲ αὐτῇ καὶ τῆς ἁμαρτίας τὴν ἐνόχλησιν· ὡς λοιπὸν τοῦ νόμου τὸν σκοπὸν καὶ τὸ βούλημα ἐν ἡμῖν πληροῦσθαι τοῖς ἀπηλλαγμένοις μὲν τῆς θνητότητος, ἐν ἀθανασίᾳ δὲ καθεστῶσιν· ὃ γὰρ οὐκ ἴσχυσε ποιεῖν ἐν ἡμῖν ὁ νόμος ὅτε ἔτι θνητοὶ τὴν φύσιν ὦμεν, καί τοι γε πλεῖστα περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἁμαρτάνειν διαλεγόμενος, τοῦτο ἡμῖν ἐν τῇ τῆς θνητότητος ἀφαιρέσει προσεγένετο, οὐδὲ μίαν ἐνόχλησιν ἁμαρτίας δυναμένοις ὑπομένειν, ἐπειδὰν ἅπαξ τὴν φύσιν ἀθάνατοι γενώμεθα.

Ἀπεντεῦθεν λοιπὸν διὰ πλειόνων λέγει, ὅτι τοῖς μὲν v. 4.
θνητοῖς, τὸ ἁμαρτάνειν ἕπεται πάντως· ἀθάνατοι δὲ γεγονότες, ἀπηλλάγμεθα τούτου· ὥστε κατὰ παράθεσιν φανῆναι τὰ κατὰ Χριστὸν πλεῖστον ὑπερέχοντα τοῦ νόμου, εἴπερ ἐκεῖνος μὲν ἀφελεῖν τὸν θάνατον οὐκ ἠδύνατο, καὶ ἀνάγκη πᾶσα ἦν κρατεῖν ἐν ἡμῖν τὴν ἁμαρτίαν, κἂν μυριάκις ἐπαιδεύετο ἡ ψυχὴ τὸ δέον· ὁ δέ γε Χριστὸς τόν τε θάνατον ἀφεῖλε, καὶ τὴν ἐνοῦσαν ἡμῖν τῆς ἁμαρτίας ἐνόχλησιν συνανεῖλε τῷ θανάτῳ· ἤρξατο μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ, δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίςεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν θεὸν

VIII. διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῶν διὰ τοῦ Χριστοῦ παρασχεθέντων ἡμῖν ἐξηγεῖσθαι τὸ μέγεθος σὺν πολλοῖς ἑτέροις, παραθέσει τῇ πρὸς τὸν νόμον δείξας αὐτῶν τὴν ὑπεροχήν· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν τῶν ἀνακυπτόντων ζητημάτων ἐτράπη λύσιν, ἀπολογησάμενος ὑπὲρ αὐτῶν, ὡς ἐν τοῖς προκειμένοις δέδεικται ἡμῖν σαφέστερον· καὶ δὴ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἁμαρτίας ποιητικὸν λέγειν τὸν νόμον, ἔδειξε μὲν αὐτοῦ τὸ χρήσιμον ἀναγκαίως· καὶ τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἀρτίως ἑρμηνευθεῖσι σαφέστερον δεδηλώκαμεν· πάλιν δὲ κατὰ παράθεσιν τοῦ νόμου λέγων τῶν διὰ τοῦ Χριστοῦ τὸ μέγεθος, ἐπὶ τὸν τῶν πρώτων ζητημάτων ἀνατρέχει λόγον, καὶ τὸ δεικνύναι ὡς μεγίστων ἡμῖν ἀγαθῶν ὁ Χριστὸς ἐγένετο πρόξενος· οὗπερ ἕνεκεν κἀνταῦθα βούλεται διὰ πολλῶν δεικνύναι, ὅτι τῇ μὲν θνητότητι τὸ ἁμαρτάνειν ἕπεται· ἀθάνατοι δὲ γεγονότες, ἀπηλλάγμεθα τούτου· διὸ φησὶν, οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσι, καὶ τὰ ἑξῆς· τοῦτο λέγει ὅτι οἱ μὲν θνητοὶ τὴν φύσιν, ἀναγκαίως πλείστην τοῦ ἁμαρτάνειν τὴν ἐνόχλησιν ὑπομένουσι· τί γὰρ ἂν καὶ βουλεύσαιτο ἀθάνατον φύσις θνητή; εἰ δὲ καί τις ἐςὶν ἐν ἡμῖν ἀρετὴ, οὐ τῆς σαρκός ἐςιν αὕτη, ἀλλὰ τοῦ φρονήματος τῆς ψυχῆς, ἐπειδὰν ἀνωτέρα γένηται τῶν παρόντων· οἱ μέν τοι τοῦ πνεύματος ἤδη μετεσχηκότες, κρείττονα τούτων ἔχουσι τὸν λογισμὸν, ἀθάνατοι γεγονότες τὴν φύσιν, καὶ πάσης τῆς ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐνοχλήσεως ἀπηλλαγμένοι· τοῦτο γὰρ λέγει τὸ εἰρήνην· ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἀνωτέροις παρὰ τοῖς τὴν φύσιν θνητοῖς πόλεμον εἶναι ἔφη, τῆς ἁμαρτίας ἀντιπραττούσης τῷ βουλήματι τῆς ψυχῆς· εἰρήνην ἐνταῦθα λέγων τὸ ἀφαιρῆσθαι τῆς ἁμαρτίας τὴν ἐνόχλησιν.

Εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Χριςὸν Ἰησοῦν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. VIII. v. 11.

Προειπὼν πνεῦμα Χριστοῦ, πάλιν φησὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Χριςὸν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ἐπαναγαγὼν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τὸν πατέρα· οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἢ σαφῶς διδάσκων, ὅτι ἐκ τοῦ υἱοῦ καὶ τὸ πνεῦμα (1) οὐκ ἀλλότριον τῆς πατρικῆς θεότητός ἐστι· καὶ οἷς μία ἡ ἐνέργεια, τούτοις πάντως καὶ ἡ οὐσία τῷ πατρὶ συναΐδιος· ἀκολούθως μέντοι ἐνοικήσαντος πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς ἁμαρτίας νεκρωθείσης, ἕπεσθαι τοῖς ἀγωνιζομένοις τὰ ἔπαθλα φησὶν, ὧν πρῶτον καὶ μέγιστον ἦν ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις.

Ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοι εἰσὶν υἱοὶ θεοῦ. v. 14.

Δῆλον οὖν ὅτι οἱ τοιοῦτοι τὴν μακαρίαν ζωὴν παρὰ τῷ ἑαυτῶν πατρὶ ζήσονται.

Οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας. v. 15.

Τὸ πάλιν ὡς πρὸς τὸ δουλείας ἀπέδωκεν· ἀναγνωστέον οὖν οὕτως· οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα· εἶτα διαςήσαντα ἐπαγαγεῖν χρὴ, δουλείας πάλιν εἰς φόβον· περὶ γὰρ τῶν ἐν νόμῳ λέγει καὶ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας, ὅτι μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ εἰς δουλείαν γεννῶσα δούλους τοὺς ἐν νόμῳ, παραθέσει τῶν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καλῶν, ἐπειδὴ οὗτοι μὲν ὑπὸ προστάγματα ὄντες, ἢ παραβαίνοντες ἐτιμωροῦντο, ἢ φυλάττοντες ἐπαινοῦντο, ὅπερ οὖν τῶν δούλων ἴδιον εἶναι συμβέβηκεν· ἐκεῖνοι δὲ χάριτι τοῦ δεσπότου τῶν μελλόντων

(1) Animadverte testimonium satis, ut spero, evidens de processione Spiritus sancti etiam a Filio, praesertim si conferas aliud Nysseni a me editum Script. vet. T. VII. p. 6.

VIII. ἀγαθῶν κομιζόμενοι τὴν ἀπόλαυσιν, οὐδὲ μίαν ἔτι μεταβολὴν ὑφορῶνται, ὅπερ οὖν ὑπάρχει τοῖς τέκνοις ἐκ τῶν πατέρων ἔθος· ὥσπερ γὰρ ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον λέγει· οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δειλίας· οὐχ' ὡς ὄντος δειλίας πνεῦμα, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ταῦτα ἐμποιεῖν τὸ πνεῦμα φύσιν ἔχει· οὕτως ἐνταῦθα· οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δειλίας, πάλιν εἰς φόβον, ἀντὶ τοῦ πνεύματος μετεσχήκατε, οὐχ' ἵνα πάλιν ὑπὸ δουλείαν ἦτε καὶ φόβον κατὰ τοὺς ἐν νόμῳ· ταῦτα γὰρ ἐνεῖναι τοῖς παντελῆ τοῦ πνεύματος δεξαμένοις τὴν χάριν οὐχ' οἷόν τε· ἐλάβετε πνεῦμα υἱοὺς ἐργαζόμενον θεοῦ, ὅθεν καλεῖν πατέρα τὸν θεὸν προαγόμεθα· δῆλον γὰρ ὅτι κατὰ τὴν τοῦ κυρίου παράδοσιν, τὴν πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐκάλουν πατέρα τὸν θεὸν οἱ τοῦ βαπτίσματος ἠξιωμένοι· καλῶς δὲ τὸ ἀββᾶ ὁ πατὴρ, ἐπειδὴ τῶν νηπίων ἴδιόν ἐςι τὸ ἀββᾶ καλεῖν τοὺς πατέρας· νήπιοι δὲ ἔτι κατὰ τὸν παρόντα βίον ἦσαν, οἱ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἠξιωμένοι τῆς υἱότητος, τὴν τελείαν καὶ ἀληθῆ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος προσδοκῶντες αἰῶνος· τὸ οὖν ἀββᾶ ὁ πατὴρ τέθεικε, τὸ μὲν εἰς μήνυσιν τῆς προσδοκωμένης τελειότητος, τὸ δὲ σύμβολον τῆς παρούσης καταστάσεως, ἐν ᾗ νηπίων δίκην, οὐχ' ὁλοτελῆ τῆς μετουσίας τῶν ἀγαθῶν κομισάμενοι τὴν ἀπόλαυσιν περιέμενον, τὸ ποτὲ αὐτοῖς προσέσεσθαι κἀκεῖνα ταῖς νῦν ἐπαγγελίαις ἀκολούθως.

v. 16. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν.

Αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι πνευματικῶς διάγομεν· διὸ καὶ ἐσμὲν τέκνα πνεῦμα θεοῦ· ἐὰν οὖν συμπάσχωμεν τῷ Χριστῷ, τουτέςιν ἐὰν τὰ αὐτὰ πάσχειν αἱρησώμεθα, ἅπερ ὁ Χριστὸς τὴν ἀλήθειαν πρεσβεύων ἔπαθεν ἑκὼν, ἐὰν διωκόμενοι καρτερῶμεν,

καὶ ὅσα ὅμοια πάσχωμεν ὑπὲρ εὐσεβείας, συνδοξασθησόμεθα αὐ ᾧ ἐν τῷ γενέσθαι τέκνα Θεοῦ καὶ συγκληρονόμοι Χριστοῦ· τίς δὲ ἡ κληρονομία, προείρηται ὀπίσω, ἔνθα ὁ λόγος ἦν περὶ τοῦ, εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ πίστις. VIII.

Τὸ λογίζομαι ἀντὶ τοῦ λογισμῷ προσήκοντι πέπεισμαι v. 18.
τοῦτο οὕτως ἔχειν· ὡς τὸ, λογιζόμεθα οὖν πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου.

Ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως. v. 19.

Καραδοκεῖν λέγεται τὸ ἐλπίζειν, ἀποκαραδοκεῖν δὲ τὸ ἀπελπίζειν· ὃ τοίνυν λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· ἓν σῶμα τὴν σύμπασαν κτίσιν ἐποίησεν ὁ Θεὸς, ὅθεν καὶ κόσμος λέγεται πάντα, εἴτε ὁρατὰ, εἴτε ἀόρατα· ὡς ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιςολῇ φησὶν, ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις· ἐπειδὴ τοίνυν διαφορά τίς ἐστιν ἐν αὐτοῖς, τὸ τὰ μὲν εἶναι ὁρατὰ, τὰ δὲ ἀόρατα, βουλόμενος εἰς ἓν τὰ πάντα συνῆφθαι, πεποίηκε τὸν ἄνθρωπον, ἐξ ὁρατοῦ μὲν συγκείμενον τοῦ σώματος καὶ συγγενοῦς τῇ φαινομένῃ κτίσει, ἐκ γῆς γὰρ σύγκειται καὶ ἀέρος καὶ ὕδατος καὶ πυρὸς, ἀοράτου δὲ τῆς ψυχῆς· καὶ δὴ πεποίηκεν αὐτὸν ὥσπέρ τι φιλίας ἐνέχυρον τοῖς πᾶσι· χρήσιμα μὲν γὰρ αὐτῷ τὰ φαινόμενα, ὡς αὐτῇ τῇ πείρᾳ μανθάνομεν· ἐφεστᾶσι δὲ αὐτοῖς αἱ νοηταὶ φύσεις, πρὸς τὸ ἡμῖν ὠφέλιμον αὐτὰ κινοῦσαι· καὶ τούτου μάρτυς ὁ ἀπόςολος περὶ τῆς ἐναντίας λέγων δυνάμεως· κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος τοῦ πνεύματος, τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθίας· ὡς εἶναι δῆλον ἡμῖν, ὅτι πρὸ τῆς παραβάσεως, εἰς τοὺς ἐφεστῶτας τῇ τοῦ ἀέρος κινήσει ὁ διάβολος συνετέλει· καὶ μὴν καὶ τοῖς πρὸς δι-

VIII. δασκαλίαν τῆς εὐσεβείας εἰς ἡμετέραν ὠφέλειαν ὑπηρετεῖσθαι σύνηθες αὐτοῖς· ὡς ὁ ἀπόστολος φησιν· οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν; ἐντεῦθεν τοίνυν αἱ ἀόρατοι φύσεις εἰς οἰκεῖα τίθενται τὰ καθ' ἡμᾶς εὐφραινόμεναι· εἰ δή ποτε πρὸς τὸ κρεῖττον ῥέπειν ἡμᾶς συμβαίνει, καὶ τοῦτο ἡμᾶς ὁ κύριος διδάσκει λέγων ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι καὶ ἀγγέλους χαίρειν ἐν οὐρανοῖς· δῆλον δὲ ὅτι καὶ λύπην αὐταῖς προξενεῖ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐπὶ τὸ χεῖρον διακείμενα· οὐδὲ γὰρ ἂν εὐφραίνοντο ἡμῶν ἀφισταμένων τῆς τῶν ἀτόπων πράξεως, εἰ μὴ καὶ λύπην αὐταῖς ἐκίνει τὸ μένειν ἡμᾶς ἐπ' ἐκείνων· οὕτω δὴ γνώμης ἔχουσαι περὶ ἡμᾶς, ὡς ἅτε δὴ οἰκεῖον ζῶον καὶ συγγενὲς αὐταῖς, ἡνίκα γεγονὼς ὁ Ἀδὰμ ἐδέξατο τοῦ θεοῦ τὸ ἐπίταγμα, ὁμοῦ κἀκεῖνο ἀκούσας, ὡς παραβὰς ἀποθανεῖται, ἐσκόπουν ἥν τινα ἄρα τὰ κατ' αὐτὸν τὴν ἔκβασιν λήψεται· καὶ ἐπειδὴ παραβὰς θνητὸς ἐγένετο διὰ τῆς ἀποφάσεως, ἐχωρίζετό τε ὡς εἰκὸς ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος, καὶ ὁ μηχανηθεὶς διὰ τοῦ ἀνθρώπου σύνδεσμος τῆς κτίσεως διελύετο, τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐσκυθρώπαζον αἱ νοηταὶ φύσεις ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις, περὶ ἡμᾶς τε οὐκ εἶχον οἰκείως, ὡς ἂν τοιούτων γεγονότων αἰτίους κακῶν· ὡς δὲ καὶ τοῦ χρόνου προϊόντος, οἱ καθ' ἑξῆς ἄνθρωποι μειζόνως ἐπὶ τὸ χεῖρον προβαίνοντες ἐπέσφιγγον ἑαυτοῖς τοῦ θανάτου τὴν ἀπόφασιν, πάντα μὲν τὰ καθ' ἡμᾶς ἀπεγίνωσκον, μεῖζον δὲ καθ' ἡμῶν ἀνεδέχοντο τὸ μῖσος· ὅθεν οὐδὲ πράττειν ὑπὲρ ἡμῶν ἐβούλοντό τι λοιπὸν, τοῦτο μὲν ὡς ἀλλοτρίους ἑαυτῶν ἀποστρεφόμενοι· τί οὖν ἐπὶ τούτοις ἐγένετο; ἔφησεν αὐτοῖς ὁ κύριος ὡς ποιήσει τὴν καθ' ἡμᾶς διόρθωσιν, ἀναστήσας

τε ἡμᾶς καὶ ἀθανάτους ἐργασάμενος, ὡς μηκέτι δεδοικέ- VIII.
ναι μηδὲ μίαν πάλιν μεταβολὴν καὶ διάλυσιν τοῦ κοινοῦ συνδέσμου τῆς κτίσεως· ταύτην δεξάμενοι τὴν ὑπόσχεσιν εὐθύμουν μαθόντες ὡς ἡ θεία χάρις τῶν ἡμῖν ἐπταισμένων ποιήσεται τὴν διόρθωσιν, καὶ φιλοτιμίᾳ πάντα ἡμῖν ἀποδώσει, ὧν ἡμεῖς ἑαυτοὺς διὰ μοχθηρίαν ἀπεστερήσαμεν τρόπου· καὶ μὲν ὁ καθόλου σύνδεσμος διάλυσιν οὐδὲ μίαν ἐπιδεχόμενος τοῦ λοιποῦ· μενεῖ δὲ ἄῤῥηκτος καὶ τῇ κτίσει πρὸς ἑαυτὴν ἡ φιλία· ἐντεῦθεν καὶ πράττειν ἅπαντα ὑπὲρ ἡμῶν οὐκ ὤκνουν, καί τοι γε ἐν τοῖς χείροσιν ἐξεταζομένων τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι διὰ τὴν τοῦ θεοῦ ἐπαγγελίαν κρατούμενοι· τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ἡ κτίσις τό γε ἐφ' ἡμῖν πολλάκις τὰ καθ' ἡμᾶς ἀπελπίσασα, ταύτην ἀπεκδέχεται τῶν ἁπάντων διόρθωσιν, τὴν προσδοκίαν τῶν μελλόντων· ὅτι ἀναστησόμεθα πάντες εἰς τὸ εἶναι ἀθάνατοι· τὴν γὰρ ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ λέγει τὴν ἀνάστασιν, καθόλου υἱοθεσίαν τὴν ἀθανασίαν καλῶν, ἐπειδὴ υἱῶν εἶναι νομίζει θεοῦ τὸ ἀθανάτους εἶναι· ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει· ἐγὼ εἶπα, θεοὶ ἐστὲ καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες· ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε· ὡς ἂν οὐκ ἔχοντος λόγου τὸ ἀποθνήσκειν τοὺς υἱοὺς τοῦ θεοῦ χρηματίσαντας.

Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη. v. 20.

Ἀμέλει φησὶν, οὐδὲν ἔτι ποιεῖν ὑπὲρ ἡμῶν οἱ ἄγγελοι ἀνεχόμενοι διὰ τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην εἵλαντο πάντα ποιεῖν· καί τοι γε περὶ τὰ μάταια ἡμῶν ἀσχολουμένων, τοῦτο κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ ἐπαγγελίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὸ πάντα ἀπαλλαγῆναι φθορᾶς, καὶ μεταβολῶν καὶ τροπῆς· ἐπειδὰν καὶ ἡμεῖς ἀξιωθέντες τῆς ἀναστάσεως, ἀθάνατοι τῇ τοῦ θεοῦ δυνάμει γενώμεθα.

VIII. v. 21. Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς.

Ἀπαλλάττονται γάρ φησι, τότε καὶ αὐτοὶ τοῦ ὑπηρετεῖσθαι φθοριμαίοις πράγμασιν, ἐπειδὰν ἡμεῖς ἀθάνατοι γενώμεθα, καὶ τὰ πάντα ἀπαλλαγῇ τοῦ τρέπεσθαι· ἐπεὶ μηδὲ ἔστι τοῦ λοιποῦ τὸ συναναγκάζον αὐτοὺς πρὸς τὴν τούτων ὑπηρετεῖσθαι κίνησιν.

v. 22. Οἴδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν.

Καλῶς οὐκ εἶπεν στενάζει καὶ ὠδίνει, ἀλλὰ συστενάζει καὶ συνωδίνει, ἐπειδὴ καὶ τὸ πᾶσα ἡ κτίσις ἐνταῦθα προσέθηκεν, ἄνω ἡ κτίσις εἰρηκὼς μόνον· βούλεται δὲ εἶπεῖν ὅτι συμφώνως ἐπιδείκνυται τοῦτο πᾶσα ἡ κτίσις· ἵνα καὶ τὸ παρὰ πάσης τὸ αὐτὸ γίνεσθαι ὁμοίως, παιδεύσῃ τούτους τὴν πρὸς ἅπαντας κοινωνίαν αἱρεῖσθαι τῇ τῶν λυπηρῶν καρτερίᾳ· πῶς δὲ πᾶσαν ἔφη τοῦτο ὑπομένειν τὴν κτίσιν; τὰς μὲν ἀοράτους ὡς εἰκὸς, ἅτε δὴ λογικὰς καὶ τῶν γιγνομένων ἐχούσας τὴν αἴσθησιν· τὰς δὲ ὁρατὰς, τῇ κοινωνίᾳ τοῦ πράγματος.

Τῇ γαρ ἐλπίδι ἐσώθημεν.

v. 24. Οὐδέπω γάρ φησι τῆς ἀναστάσεως τετυχήκαμεν, ἀλλὰ δεξάμενοι τὴν ὑπόσχεσιν ταῖς ἐλπίσι ψυχαγωγούμεθα.

Σωτηρίαν καλεῖ τὴν παντελῆ τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴν, ἥτις αὐτοῖς ἐπὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος προσγίνεσθαι ἔμελλε· ταῦτα τοίνυν φησὶ βεβαίως ἐλπίζειν, ὅτι πρόσεσται ἡμῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰλήφαμεν βίου.

Ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς.

Εἰ μὲν γὰρ ἀπελαύομεν ἤδη τῶν προσδοκωμένων φησὶν, ὑπ᾽ ὄψιν ἔκειτο πάντως τὴν ἡμετέραν· περὶ δὲ τῶν φαι-

νομένων ἐλπίζειν οὐδαμῶς ἐδεόμεθα· ἐπειδὴ δὲ ἐλπίζομεν VIII.
περὶ αὐτῶν ὡς οὐ φαινομένων, εἰκότως ἀνάγκη ἅπασαν τὴν ἔκβασιν αὐτῶν περιμένοντας, ὑπομένειν ἅπαν ὅτι ἂν καὶ παθεῖν ὑπὲρ ἐκείνων δέοι.

Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται. v. 26.

Σχηματισμός ἐστι κατὰ τὸ σύνηθες τῇ θείᾳ γραφῇ τὸ εἰρημένον· ὡς ἑτέρου φαίνεσθαι τῷ προχείρῳ μᾶλλον, ἢ ὃ βούλεται λέγειν· λέγει μὲν γὰρ ὅτι ἡμεῖς οὐδὲ προσδοκᾶν ἐκεῖνα κατά γε τὴν τῆς φύσεως ἀκολουθίαν δυνάμεθα, ἀλλ' ἡ τοῦ πνεύματος χάρις, ἧς τὴν ἀπαρχὴν ἐνταῦθα εἰλήφαμεν, ἀναμφιβόλως ἡμῖν ἐγγυᾶται τὴν μετουσίαν ἐκείνων· ἐσχημάτισε δὲ οὕτως· ἃ προσδοκῶμεν, ταῦτα καὶ αἰτοῦμεν παρὰ θεοῦ· ἃ δὲ μὴ δυνατὸν ἐλπίσαι λαβεῖν, ταῦτα οὐδ' ἂν αἰτῆσαι ποτὲ ἀνασχοίμεθα· τὸ οὖν μὴ δύνασθαι προσδοκᾶν ἐκεῖνα, τὸ μὴ εἰδέναι καθ' ὃ δεῖ προσεύξασθαι περὶ αὐτῶν ἐκάλεσεν, ἐπειδὴ ὡς ἔφην ταῦτα οὐδ' ἂν αἰτήσειέν τε ἃ μηδενὶ λόγῳ δύναται προσδοκᾶν· τὸ δὲ τῇ τοῦ πνεύματος δυνάμει πάντως αὐτοῖς αὐτὰ περιέσεσθαι ἐλπίζειν τὸ πνεῦμα ἐντυγχάνειν ἔφη· ἐπειδὴ γὰρ ἀρχὴ πολλάκις λαμβάνομεν ἐκεῖνα, ἃ μηδαμῶς ἑαυτοῖς περιποιῆσαι δυνάμεθα, ἐνετίθη δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ πιστεύειν περὶ τῶν μελλόντων, ἡ ἐπὶ τοῦ παρόντος βίου τοῦ πνεύματος δόσις, αὐτό φησι τὸ πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν· ἵνα εἴπῃ ὅτι τοῦτο ἡμῖν ἐκείνων αἴτιον, ὃ ὥσπερ ἐν ἀῤῥαβῶνος τάξει κατὰ τὸν παρόντα βίον ἡμῖν δοθὲν ἀναγκαίως καὶ περὶ τοῦ τελείου πιστεύειν ποιεῖ· ὅθεν ἵνα μὴ νομίσῃς περὶ εὐχῆς λέγειν αὐτὸν, ἀληθῶς ἐπήγαγε στεναγμοῖς ἀλαλήτοις, ἵνα εἴπῃ· ὅτι ἀποῤῥήτῳ τρόπῳ ἐκεῖνα ἐφέλκεται· τὸ γὰρ ἐπὶ ταῖς μελλούσαις ἐπαγγελίαις κατά γε τὸν παρόντα βίον δε-

VIII. δομένον ἡμῖν παρέχεται πάντως ἡμῖν ἐκεῖνα· καὶ τὸ στεναγμοῖς δὲ ἀκολούθως τῷ σχηματισμῷ ὡς ἐπὶ εὐχῆς ἔφη· ἐπειδή πως μετὰ στεναγμῶν εὐχόμενοι, ἀκούεσθαι νομίζονται μᾶλλον, ὡς ἂν συντονώτερον ποιούμενοι τὰς δεήσεις· οὕτω καὶ ἀνωτέρω περὶ τῆς κτίσεως ἔφη τὸ στενάζειν καὶ περὶ ἡμῶν ὅτι στενάζομεν στεναγμὸν ἁπανταχοῦ τὴν προσδοκίαν ἐκείνων καλέσας· ὥσπερ οὖν κἀνταῦθα ἔφη τὸ πνεῦμα μετὰ στεναγμῶν ἐντυγχάνειν, ὡς ἂν παρέχον ἡμῖν ἐκεῖνα, καὶ προσδοκᾶν ἃ τῶν παρασκευαζόντων τὴν ἔκβασιν.

v. 27. Ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας, οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων.

Ἐνταῦθα βούλεται εἰπεῖν, ὅτι ταῦτα ἡμῖν παρασχεθήσεται ὑπὸ τοῦ πνεύματος γνώμῃ θεοῦ, ὃς ἐπειδὴ ἠβουλήθη τὴν ἀπαρχὴν ἡμᾶς τοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ παρόντος κομίσασθαι βίου, ἀναγκαίως παρέξει κἀκεῖνα, ὧν ἐπ᾽ ἐλπίδι ταύτην ἐκομισάμεθα· ἐπεὶ δὲ ἐσχημάτισεν ὡς ἐπὶ εὐχῆς τὸ διὰ τῆς ἐνταῦθα ἀπαρχῆς τοῦ πνεύματος, ἀναγκαίως ἡμᾶς προσδοκᾶν καὶ τὰ μέλλοντα, ἀναγκαίως ἐπήγαγεν, ὅτι καὶ ὁ θεὸς εἰδὼς τὸ βούλημα τοῦ πνεύματος, καὶ ὅτι κατὰ γνώμην αὐτοῦ τὰς αἰτήσεις ποιεῖται, ἐπινεύει τῇ προσευχῇ· καλῶς δὲ καὶ τὸ ὑπὲρ ἁγίων, ἵνα εἴπῃ τῶν πρὸς τοῦτο ἀφωρισμένων, καὶ μετεσχηκότων ἤδη τοῦ πνεύματος· ἐντυγχάνειν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ χάρισμα, λέγει τὸ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡμῖν δεδομένον βίου, ὃ καὶ ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος, οὐ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ καλεῖ, ἀλλὰ τῆς τότε ἡμῖν εἰς παντελῆ μετουσίαν τῶν ἀγαθῶν προσδοκωμένης δοθήσεσθαι χάριτος· ὅτι μέν τοι σύνηθες τῇ θείᾳ γραφῇ σχηματίζειν τάδε ἀπὸ τῶν παρὰ τῷ μακαρίῳ Δαβὶδ συνεχῶς

τὰ τοιαῦτα λέγειν εἰωθότι, γνόφον ἔχοντα ὑπὸ τοὺς πόδας, καὶ ὅσα κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος φησίν· οὐδὲ γὰρ τοῦ παρόντος ἅπαντα λέγειν ἐςὶ καιροῦ, ἐν τῷ εἰκοςῷ τρίτῳ πρός τε τὰς πύλας φωνὴν σχηματίζειν, ὡς ἂν ἀνοιχθῆναι ὀφειλούσας, καὶ παρ' αὐτῶν ἀπόκρισιν· τούτων γὰρ οὐδὲν μὲν, ὡς εἴρηται, νοεῖσθαι δύναται, ἕτερα δέ τινα ἐστὶ τὰ ἀπ' αὐτῶν ἐμφαινόμενα· ἐγὼ μέν τοι τέθεικα καὶ τοῦτο, ὥστε μηδένα καινόν τι νομίζειν λέγεσθαι παρ' ἡμῶν, τὸ κατὰ σχηματισμὸν εἰρῆσθαι τὸ ἀποστόλῳ τὰ προκείμενα. VIII.

Οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα
συνεργεῖ εἰς ἀγαθὸν τοῖς κατὰ πρόθεσιν v. 28.
κλητοῖς οὖσιν.

Οὐ δεῖ θαυμάζειν, φησὶν, εἰ τοιαῦτα μὲν τότε προσδοκῶμεν ἡμῖν ἀγαθὰ περιέσεσθαι, ἐν ἀνηκέστοις δὲ ἄγαν κακοῖς κατὰ τὸ παρὸν εὑρισκόμεθα, πάνυ γε εἰδότας ὡς διὰ πάντων εὐεργετεῖν ἔθος τῷ Θεῷ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν, ἄφθονον αὐτοῖς τῶν ἀγαθῶν τὴν χορηγίαν παρεχόμενος· ὥστε καὶ ἀπὸ τῶν δοκούντων εἶναι λυπηρῶν, μείζονας αὐτοῖς τοὺς αἰωνίους προξενεῖσθαι μισθούς· καλῶς δὲ τοῦτο οἴδαμεν· ἐπειδὴ σφόδρα ὡμολογημένον ἔφη πρᾶγμα, παντὸς οὐ τινοςοῦν πάνυ γε συνθησομένου ὅτι τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἀγαθῶν πρόξενος γίνεται Θεὸς, ὅπου γε καὶ πλημμελούντων ἀνέχεται ἡλίου τε ἀνατολὴν καὶ ὑετῶν χορηγίαν αὐτοῖς χαριζόμενος· εἶτα καὶ ἀποδείξεων ὅπερ ἔφην πιστούμενος τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσι· τούτων γὰρ ᾔδει καὶ πάλαι ὁ Θεὸς τὴν περὶ αὐτῶν πρόθεσιν, οἷά τις ἔσται· ὅθεν αὐτοὺς καὶ ἐκάλεσεν ἐπὶ τῷ τῆς οἰκείας ἀξίως τιμῆσαι προαιρέσεως.

VIII. v. 37. Ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς.

Δεικνὺς ὅτι μηδὲ τὴν βαρύτητα δεδιέναι προσήκει τῶν ἐπαγομένων κακῶν, εἰκότως ἐπήγαγεν· ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς· παρ' αὐτοῦ γὰρ ἡμῖν καὶ τὸ δοκοῦν εἶναι βαρὺ τῶν θλίψεων ἐπικουφίζεται, ἀνεπαίσθητον τῇ παρ' αὐτοῦ συνεργείᾳ τῶν λυπηρῶν ἐργαζομένου τὴν πεῖραν.

v. 38. Πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωή.

Καλῶς τὸ πέπεισμαι εἶπεν, ὡς ἂν οὐκ ἔτι τῇ οἰκείᾳ δυνάμει, τῇ δὲ τοῦ Χριστοῦ συνεργείᾳ τὸ πᾶν ἐπιτρέψας· τὸ μὲν οὖν οὔτε θάνατος οὔτε ζωή, ἀντὶ τοῦ οὔτε τὰ λυπηρὰ οὔτε τὰ ἄγαν ἡδέα· τὸ δὲ οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις, δῆλον μὲν ὅτι τὰς ἀοράτους λέγει φύσεις· ἐβουλήθη δὲ καὶ ἀπὸ τῆς ἐκείνων ἀξιοπιστίας δεῖξαι, ὅτι πάντα ἐλάττονα εἶναι τῆς εὐσεβείας νενόμικεν· τὸ μέντοι οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος, τοῦτ' ἔστιν οὔτε τὰ ἄγαν ἄδοξα οὔτε μὴν τὰ ἄγαν ἐπίδοξα· θαυμασιώτερον δέ, ἁπάντων γὰρ τῆς τῶν μελλόντων προσδοκίας ἕνεκεν ἅπαντα διαπραττομένων, ὥστε ἐκκλῖναι μὲν τὴν ἐπαγομένην τότε τοῖς ἀσεβέσι παρὰ τοῦ θεοῦ τιμωρίαν, ἀπολαῦσαι δὲ τῶν ἡτοιμασμένων τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἀγαθῶν, αὐτὸς μὴ δὲ ὑπ' ἐκείνων λέγει τῆς εὐσεβείας ἐξίστασθαι εἰκότως, ὡς ἂν οὐ μισθῷ μετιὼν τὴν εὐσέβειαν, ἀλλὰ ἀγάπῃ τῇ περὶ τὸν Χριστὸν τοσούτων αἴτιον γεγονότα τοῖς ἀνθρώποις κακῶν, ἅπαντα καὶ ποιεῖν καὶ πάσχειν αἱρούμενος· τοιαύτη γὰρ ἡ τῆς ἀγάπης φύσις, οὐδαμοῦ τῶν καθ' ἑαυτὸν φροντίζειν τὸν ἀγαπῶντα ποιοῦσα, ἀλλὰ πάντα ποιεῖν καὶ ὑπομένειν παρασκευάζουσα, ἀφ' ὧν ἂν ὠφελεῖσθαί τι νομίζῃ τὸν ἀγαπώ-

μενον· πάντα μὲν οὖν μεγάλα τὰ προειρημένα καὶ πρέποντα τῇ περὶ τὸν Χριςὸν ἀγάπῃ τοῦ μακαρίου Παύλου· ὑπὲρ ἅπαντα δὲ τὸ οὔτέ τις κτίσις ἑτέρα τοῖς λοιποῖς ἐπηγμένον· ἐπειδὴ γὰρ ἅπαντα ἐπεξῆλθεν τὰ ὅπως ποτὲ ὄντα τε καὶ φαινόμενα, προστεθεικὼς καὶ τὰς ἀοράτους δυνάμεις, καὶ μὴν καὶ τὰ προσδοκώμενα ἔσεσθαι, τελευταῖον ἐπήγαγεν τὸ οὔτε τις κτίσις ἑτέρα, δεικνὺς ὅτι οὕτως ἅπαντα ταῦτα εἶναι ἀντίῤῥοπα τῆς περὶ τὸν Χριςὸν ἀγάπης νενόμικεν οὐδαμῶς, ὅτι κἂν εἰ ἕτερα σὺν τούτοις γένοιντο, τὸ μηδὲν εἶναι αὐτὰ πρὸς παράθεσιν ἡγεῖται τῆς ἀγάπης ἐκείνου. VIII.

Ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου. Cap. IX. v. 3.

Ὅρκῳ πιστοῦται τὸν λόγον· ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὅτι οὐκ ἔστιν ὃ δύναται αὐτὸν χωρίσαι τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, ἐπάγει ὅτι μόνον τῆς συγγενείας αὐτοῦ ἡττᾶται· περὶ πάντων δὲ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ φησί· ἡδέως οὖν φησὶ καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν δίδωμι, ἵνα ὧν ἐκπεπτώκασι, ταῦτα πάλιν ἀνακαλέσωνται πιστεύσαντες εἰς Χριστόν· τί γὰρ τῶν καλῶν οὐκ ἰουδαίων ἦν, ἐφ᾽ οἷς νῦν τὰ ἔθνη σεμνύνεται ἡ δόξα; ἡ διαθήκη, καὶ τὸ δὴ μέγιστον, ἐξ αὐτῶν καὶ ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὅς ἐστι θεὸς οὐ μόνον αὐτῶν ἀλλὰ κοινῇ πάντων· ἵνα οὖν ταῦτα ἀνακτήσωνται, ἡδέως ἐγὼ ὑπὲρ αὐτῶν ἀνάθεμα ἐγενόμην· τὸ δὲ ἀνάθεμα τὸν ἀλλότριον δηλοῖ· ἐπειδὴ τὸ ἀνατεθὲν, τοῦ ἀνατεθέντος ἀλλότριον.

Ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν. v. 10.

Τί οὖν, φησὶν, εἴποιτε ἂν περὶ τοῦ κατὰ τὸν Ἡσαῦ καὶ τὸν Ἰακὼβ; ὅπου καὶ πατὴρ εἷς καὶ μητὴρ μία καὶ σύλληψις ἡ αὐτή· τὸ γὰρ ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα, τοῦτο λέγει,

IX. τὸ τὴν αὐτὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὴ κατὰ διαφόρους τεκεῖν συλλήψεις· καὶ οὕτω κατὰ πάντα καὶ προγόνων οἰκειότητι καὶ τοκετῷ συνημμένων αὐτῶν, ὅμως ὁ θεὸς πρὶν γεννηθῆναι αὐτοὺς καί τι ποιῆσαι καλὸν ἢ κακὸν, προλαβὼν οὐ μόνον διεῖλεν αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀνέτρεψεν· εἰ δεῖ τἀληθὲς σκοπεῖν τῆς φύσεως τὴν ἀκολουθίαν τὸν μείζονα δουλεύσειν ἀποφηνάμενος τῷ ἐλάττονι· εἰδὼς μὲν αὐτοὺς ὁποῖοί τινες ἔσονται, οὐκ ἀναμείνας δὲ ἀπὸ τῶν οἰκείων διαγνωσθῆναι τρόπων, ἀλλὰ πόῤῥωθεν αὐτοὺς διελὼν, ὥστε διὰ πάντων φανερὰν γενέσθαι τῆς ἐκλογῆς τὴν χάριν, ἣ καὶ φύσεως καὶ πάντων ἐστὶν προτιμοτέρα· εὐκαιρότατα μὲν οὖν πρὸς τὰ παρόντα, καὶ τὸ μήπω γὰρ γεννηθέντων· οὕτω γὰρ διαψεύσασθαι φησὶ οὐχ οἷόν τε θεὸν, ἕτερα μὲν ὑπισχνούμενον, ἕτερα δὲ ποιοῦντα· ὅτι καὶ πρὸ τῆς γεννήσεως τὸν ἑκάστου τρόπον εἰδὼς ἐκλέγεται οὓς ἂν ἀξίους εἶναι νομίσῃ· τίς ἂν οὖν γένοιτο ἐπὶ τοῦ τοιούτου διαμαρτία, ὥστε τοῦτο κατὰ τὸν τῶν ἰδεῶν νομίζειν λόγον; δεικνὺς δὲ ὅτι ἠκολούθησεν τῇ κατὰ χάριν ἐκλογῇ καὶ τὰ πράγματα, ἐπάγει, καθὼς γέγραπται, τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα· διὰ πάντων μέν τοι σαφῶς ἀπέφηνεν ὅτι μὴ φύσεως ἀκολουθίᾳ δουλεύειν οἶδεν θεὸς, χάριτι δὲ καὶ φιλοτιμίᾳ τούτους ἐκλέγεται, οὓς ἂν ἀξίους εἶναι τῆς ἐκλογῆς νομίσῃ, οἵ τινες τῆς παρ᾽ αὐτοῦ πρότερον ἀξιωθέντες χάριτος, τότε τὰ παρ᾽ ἑαυτῶν συνεισφέρειν δύνανται, ἀνάλογον τῇ χάριτι τὴν οἰκείαν ἐπιδεικνύντες προαίρεσιν.

v. 14. Τί οὖν ἐροῦμεν, φησί; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο· ἀλλ᾽ ἐμοὶ μὲν εἴρηται ταῦτα φησὶ βουλομένῳ δεῖξαι τὸν θεὸν οὐκ ἀκολουθίᾳ φύσεως ἑπόμενον, χάριτι δὲ καὶ φιλοτιμίᾳ ἐκλεγόμενον οὓς ἂν ἀξίους εἶναι τῆς ἐκλογῆς νο-

μίζῃ τῆς ἑαυτοῦ· οἰέσθω δὲ μηδεὶς ἄδικον εἶναι λέγειν ἡμᾶς IX.
τοῦ Θεοῦ τὴν ἐκλογὴν, εἰκῆ καὶ ἄνευ κρίσεως τοὺς μὲν ὠφελεῖν τοὺς δὲ βλάπτειν ἐσπουδακότος· μὴ γὰρ γένοιτο τοῦτο ποτὲ παρ᾽ ἡμῶν φανῆναι λεγόμενον· εἶτα καὶ ἐξεργαστικώτερον τῶν ἐναντίων τιθεὶς, τῷ γὰρ Μωϋσεῖ λέγει ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω· καὶ μετὰ τὴν μαρτυρίαν ἐπισυλλογίζεται ἐκ τοῦ ἐκείνων προσώπου· ἄρα οὖν οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ· καὶ γραφικὴν ἑτέραν φωνὴν τεθεικώς· λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ Φαραῷ· ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ· συλλογίζεται πάλιν· ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει· ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα ὡς ἀπὸ τοῦ ἑτέρων ἔφη προσώπου· τάς τε γραφικὰς μαρτυρίας οὕτως εἰπὼν, ὡς ἂν ἐκείνων αὐτὰς εἰς σύστασιν τοῦ οἰκείου λόγου προβαλλέσθαι εἰωθότων, καὶ τοὺς συλλογισμοὺς ἀκολούθως ἀπὸ τοῦ ἐκείνων ἐπαγαγὼν προσώπου· δύο δέ ἐστι τὰ ἐν τοῖς εἰρημένοις στρεφόμενα· εἰ Θεὸς ἀγαθοὺς τε εἶναι ποιεῖ καὶ κακοὺς τὴν γνώμην οὓς βούλεται, ἢ παρ᾽ ἡμῖν ἡ τῆς αἱρέσεως ταύτης ἐξουσία; καὶ πότερον αὐτὸς κολάζει τε οὓς θέλει, καὶ πάλιν εὐεργετεῖ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ, ἢ παρ᾽ ἡμῖν τοῦ πειρᾶσθαι τούτων τε κἀκείνων ἐστὶν ἡ αἰτία; ἔχεται δὲ τοῦ πρώτου τὸ δεύτερον· ὁμολογουμένου μὲν γὰρ τοῦ παρ᾽ ἡμῖν εἶναι τὴν ἐξουσίαν τῆς τε τῶν καλῶν καὶ τῶν χειρόνων αἱρέσεως, συναπηλέγχετο καὶ τὸ τὰ περὶ ἡμᾶς γινόμενα, ἀπὸ τῆς ἡμετέρας συμβαίνειν αἰτίας· τῆς δέ γε τοῦ ποιεῖν ἐξουσίας ἅπερ ἂν βουλώμεθα ἐν ἡμῖν οὐκ οὔσης, οὐδὲ τὰ περὶ ἡμᾶς γινόμενα ἐφαίνετο, ἀλλ᾽ ἢ κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ ποιοῦντι Θεῷ· κάλλιστα δὴ καὶ ὁ μα-

IX κάριος Παῦλος διαιρεῖ μὲν τὴν ἀπόκρισιν· ὥσπερ δὲ ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ παντὸς ϛρεφομένου, ἐκεῖνο πρότερον μετ᾽ ἰσχυρᾶς τῆς ἀποδείξεως λύειν πειρᾶται, καὶ μετ᾽ ἐκεῖνο ὡς ἂν ἀκόλουθον ἐπισυνάπτει τοῦ δευτέρου τὴν λύσιν· ἐπάγει δὴ πάλιν μετὰ τὰ προτεθέντα ἀπὸ τοῦ ἐκείνων προσώπου, ὅπερ ἀκόλουθον ἦν τοῖς εἰρημένοις, ἐρεῖς οὖν μοι· τί ἔτι μέμφεται; τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκεν; ἀντὶ τοῦ θαῤῥήσας δὲ ταῖς γραφικαῖς μαρτυρίαις ὡς ἂν σύμφωνα οἷς λέγεις αὐτὸς διδασκούσαις ἡμᾶς, ἐρεῖς ὡς οὔτε μέμψεως οὔτε τιμωρίας ἄξιος εἶ τινὸς, γνώμῃ μὲν οἰκείᾳ πράττων οὐδὲν, ἀνάγκῃ δὲ εἴκων τοῖς δοκοῦσιν αὐτῷ, καὶ οὐδὲ αἱρεῖσθαι παρ᾽ ἐκεῖνα δυνάμενος ἕτερα· καὶ συντόμως τοῦ εἰρημένου τὴν ἀτοπίαν ἐλέγχων· μενοῦν γε ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; θαυμασιώτατα ἀπὸ τῆς ἐκείνων ἀποκρίσεως τοῦ λεγομένου δεικνὺς τὸ εὔηθες· οὐ γὰρ ἐπιτιμῶν ὥς τινες ᾠήθησαν τοῦτο ἐπήγαγεν, ἐπείπερ σφόδρα ἀλλότριον τοῦ μακαρίου Παύλου τὸ πρότασιν τῶν ἐναντίων τιθέντα, ἐπιτίμησιν ἐπάγειν πρὸ τῆς τοῦ ζητουμένου λύσεως· ἐχρῆν δὲ τοὺς τοῦτο οἰηθέντας, καὶ πρὸς ἐκεῖνο ἰδεῖν, ὅτι ἐπὶ λύσεως τὸ μενοῦνγε ἔθος κεχρῆσθαι τῷ ἀποστόλῳ ἀντὶ τοῦ καὶ μὴν τὸ μενοῦν γε λέγοντι· καὶ τοῦτο μετ᾽ οὐ πολὺ τὶς εὑρήσει· προτείνας γὰρ ἑαυτῷ, ἀλλά γε λέγω μὴ οὐκ ἤκουσαν; ἐπάγει, μενοῦν γε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· σαφῶς ἐπὶ λύσει τοῦ προτεθέντος τὴν ἐπαγωγὴν ποιησάμενος· οὕτω κἀνταῦθα λύων τὸ μὴ ἐν αὐτοῖς εἶναι ποιεῖν ἅπερ ἂν βούλωνται, ἐπήγαγεν, μενοῦν γε ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; λέγεις, φησὶν, ὡς οὐκ ἄξιος εἶ μέμψεως· οὐδὲ γὰρ ἐν σοὶ τὸ ποιεῖν ἃ βούλει· καὶ μὴν οὐχ ἑτέρωθεν τοῦ

λεγομένου συνορῶ τὴν εὐήθειαν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς σῆς ἀπο- IX.
κρίσεως· εἰπὲ γάρ μοι ὦ ἄνθρωπε ὅστις ποτ' ἂν εἴης ὁ τού-
τοις πρὸς Θεὸν κεχρημένος τοῖς ῥήμασιν, τίνα εἶναι βού-
λεις τε καὶ κακοῦ διάγνωσιν ὡς φὴς οὐδεμίαν ἔχειν δυν-
άμενον; οὐδὲ ἐκλέγειν τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ χείρονος εἰδότα,
ἀνάγκῃ δὲ ποιοῦντα τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ, καὶ πρὸς τοῦτο ῥέ-
ποντα, καὶ τούτῳ ἡδόμενον, εἴτε καλὸν εἶναι εἴτε κακὸν αὐ-
τὸ συμβαίνοι· καὶ πῶς σὺ τοῦτο ἐπὶ τὸν σαυτοῦ δεικνύεις ῥη-
μάτων; τοὐναντίον μὲν οὖν ἔοικας ἀφ' ὧν ἀντιφθέγγῃ τῷ
Θεῷ ἀκριβῶς εἰδέναι τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ χείρονος τὴν διά-
κρισιν· ὅπου γε καὶ λόγους περὶ ἑκατέρου τούτων ποιῇ, καὶ
τὴν αἰτίαν τῶν γιγνομένων ἐπὶ Θεὸν ἀναφέρειν ἐσπούδακας,
ἑαυτὸν ἀπολύων τῆς ἐπὶ τοῖς πεφραγμένοις αἰτιάσεως· ἢ
οὐχὶ ταῦτα καὶ εἰδότος ἐστὶν τοῦ τε καλοῦ καὶ τοῦ χεί-
ρονος τὴν φύσιν, καὶ ἐκλέγειν ἑκάτερον αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἑτέ-
ρου δυναμένου σαφῶς; καιριώτατα μέν τοι καὶ τὰς ῥήσεις
ἀντέκρουσες εἰς μείζονα ἔμφασιν τοῦ λεγομένου τῆς ἀτοπίας·
εἰρηκὼς γὰρ ἐκ τοῦ τῶν ἐναντίων προσώπου, τῷ γὰρ βου-
λήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκεν, ἀντεπήγαγεν, σὺ τίς εἶ ὁ
ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; σαφῶς ἐναντίον ὂν τῷ εἰρημένῳ·
εἰ γὰρ ἀνταποκρίνεται, δῆλον ὅτι ἀνθέστηκεν· ὥστε τὸ μὴ
ἀνθεστάναι, ψεῦδος· ἔστι τοίνυν τοιουτότροπός τις ὡς ἐν
συντόμῳ τοῦ ζητουμένου ἡ λύσις, οὐδὲν πράττεις οἰκείᾳ τῇ
γνώμῃ, ἅπαντα δὲ κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ· ἐπειδὴ ἀνθε-
στάναι τοῖς αὐτῷ δοκοῦσιν οὐδενὶ φὴς εἶναι δυνατόν· πῶς
οὖν ἀνταποκρίνῃ, δῆλον ὅτι καὶ ἀνθέστηκας; οὐκ ἄρα τοῖς
αὐτῷ δοκοῦσιν ἐπιμένων ἅπαντα πράττεις, ἀλλ' οἰκείᾳ τῇ
γνώμῃ, ὡς ἂν αὐτῷ σοι φαίνηται καλῶς ἔχειν αἱρούμενος,
εἶτα καὶ ἀπὸ τοῦ καθόλου· μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλά-

IX. σαντι, τί με ἐποίησας οὕτως; οὐδὲ γὰρ οἷόν τε τὸ γεγονὸς ὑπὸ τοῦ τὸν δημιουργὸν αἰτιάσασθαι ἐπὶ τῇ κατασκευῇ τῆς οἰκείας φύσεως· χαίρει γὰρ τῷ κατὰ φύσιν ἕκαστον ὅπως ἂν ἔχῃ· πῶς οὖν αἰτιάσεται ἐπὶ τούτῳ ὃ δὴ μάλιςα πάντων αὐτῷ καθ' ἡδονὴν εἶναι συμβέβηκεν; καὶ παραδείγματι τὸ εἰρημένον πιστούμενος, ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; ἀπίδωμεν γὰρ εἰ δοκεῖ πρὸς τὴν τῶν κεραμέων ἐργασίαν, ὅπως ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ μετὰ πολλῆς τῆς ἐξουσίας ἕκαστον τῶν σκευῶν πρὸς ὅ τι ἂν βούλωνται ποιοῦσιν· καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ἵσταται ἐμποδὼν, τὰ μὲν ἐπί τι χρήσιμον βουλομένοις ποιεῖν, τὰ δὲ ἐπὶ τὴν τῶν ἀτίμων χρῆσιν· τίς ἀκήκοεν ποτὲ, τῶν ἐπὶ τὰ ἀτιμότερα γεγονότων σκευῶν αἰτιασαμένων τῆς ἐργασίας τὸν κεραμέα, καὶ ὅτι μὴ μᾶλλον ἐπὶ τὸ κρεῖττον αὐτὰ κατεσκεύασεν; οὐ γὰρ ἔχει φύσιν τὸ πρᾶγμα· εἰ δὴ κατὰ τὸν αὐτὸν ἦσθα τρόπον, καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ θεοῦ γεγονὼς, ὥστε ἀλογίᾳ τε καὶ ἀγνωσίᾳ τοῦ προσήκοντος φυσικῇ τινὶ τῇ κατασκευῇ πρὸς τὸ χεῖρον ἐκδεδόσθαι κατὰ τῶν σκευῶν καὶ τοῦ κεραμέως ὁμοιότητα, οὔτ' ἂν διάκρισις ἐνοῦσά τις ὀφθῇ σοι τοῦ τε καλοῦ καὶ τοῦ χείρονος· οὔτ' ἂν ἐσπούδασας ἐνεγκεῖν ἐπὶ τὸν θεὸν τοῦ γιγνομένου τὴν αἰτίαν, σαυτὸν ἀπολύων τῆς μέμψεως, χαίρων δὲ διετέλεις τῷ κατὰ φύσιν πάντως· νυνὶ δὲ καὶ οἶδας ἀκριβῶς τὸ δέον, καὶ λόγους περὶ τούτου ποιῇ· καὶ ὅτι μέμψεως ἄξιον τὸ γιγνόμενον, κἂν ἁμαρτάνῃς, οὕτως ἐπίςασαι, ὥςε καὶ ἀπολύσεις σαυτὸν τῶν ἐγκλημάτων, καὶ μεταφέρεις ἐφ' ἕτερον τὴν αἰτίαν τοῦ πταίσματος, διὰ πάντων σαφέστατον γνώρισμα τῆς ἐνούσης σοι τοῦ λογικοῦ δυνάμεως παρεχόμενος,

καθ' ἣν καὶ διακρίνειν ἐπίστασαι τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ χείρο- IX.
νος, καὶ αἱρεῖσθαι μετὰ πολλῆς ὃ βούλει δύνῃ τῆς εὐμαρείας· εἰ μὲν οὖν θεός σοι πρὸς ὅπερ ἐβούλετο κατεσκεύασεν τὴν φύσιν, χαίρειν ἦν σε ἀνάγκη καὶ τῷ κακῷ γεγονότα πρὸς τοῦτο· εἰ δὲ λόγους ποιῇ περί τε καλοῦ καὶ κακοῦ διακρίσεως, τὴν τῶν ἀτόπων ἐργασίαν σαφῶς αἰτιώμενος, εὔδηλος εἶ πρὸς τοῦτο γεγονὼς ὑπὸ τοῦ θεοῦ, οἰκείᾳ δὲ γνώμῃ τὸ δοκοῦν αἱρούμενος· οὕτω τοὺς περὶ τοῦ αὐτεξουσίου γυμνάσας λόγους, λέγει καὶ περὶ τῶν εἴτε τιμωρίαις ὑποβαλλομένων, εἴτε καὶ ἐν κρείττοσιν ἐξεταζομένων κατὰ γνώμην θεοῦ.

Εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργήν. v. 22.

Ὅτι μὴ κάλλους ἐπιμελεῖσθαι ἐσπούδακεν φράσεως, καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέροις εἰρήκαμεν, καὶ ὅτι πολλά μέν ἐστιν ἃ κατ' ἔλλειψιν λέγει, μάλιστα μὲν τῇ ὑπερβολῇ τῆς συντομίας, ἢ κατά τι οἰκεῖον ἰδίωμα κεχρῆσθαι ἔθος αὐτῷ ἀσάφειαν τοῖς ῥητοῖς ἐνεργάζεται· τοιοῦτο δή τι καὶ ἐπὶ τῆς παρούσης ἔνεστι λέξεως εὑρεῖν τοῦ ἀποστόλου, εἰ δὲ, ἀντὶ ὁλοτελοῦς τεθεικότος διανοίας· δείξας γὰρ αὐτοὺς τῶν προσηκόντων τὴν διάγνωσιν ἔχοντας, καὶ τὸ δοκοῦν δυναμένους αἱρεῖσθαι, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν, εἰ δὲ τοῦτο πυνθάνει τίνος ἕνεκεν ὀλίγοι μὲν τῶν κακῶν οἱ δίκας διδόντες, τῶν λοιπῶν ἐν εὐθηνίαις ἐξεταζομένων, ὀλίγοι δὲ τῶν ἀγαθῶν εὐδόκιμοι κατὰ τόνδε γίνονται τὸν βίον, τὸ δὲ πλεῖστον αὐτῶν οὐδενὸς ἀπολαύει κατά γε τὸ παρὸν ἀγαθοῦ, τὸ εἰ δὲ, τέθεικε μόνον, ὡς ἂν ἐκ τῶν προειρημένων δήλου τοῖς ἐντυγχάνουσι τοῦ ζητήματος ὄντος, περιττόν τι νομίζων αὐτοῦ τὴν ἐπανάληψιν· εἶτα ἐπισυνάπτει τοῦ ζητήματος τὴν λύσιν, θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν, καὶ τὰ ἑξῆς· ὁ δὲ

IX. λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· τὸν παρόντα βίον ἀγώνων οὐκ ἀνταποδόσεως εἶναι πεποίηκεν ὁ θεὸς, συγχωρῶν καὶ τοὺς φαύλους καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τῶν ἀνθρώπων ἔν τε τοῖς καλοῖς καὶ τοῖς χείροσιν ἐξετάζεσθαι ὁμοίως, ὥστε βάσανον ἀκριβῆ τῆς ἁπάντων γενέσθαι προαιρέσεως· καὶ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς φανῆναι διαθέσει τὴν ἀρετὴν μετιόντας, ὅτ' ἂν ἐν ἑκατέραις τοῦ βίου ταῖς μεταβολαῖς τὰ ὅμοια ἐπιτηδεύοντες φαίνωνται, οὔτε ἐν εὐθηνίαις καυχώμενοι, οὔτε ἐν δυσπραγίαις δυσανασχετεῖν ἀναγκαζόμενοι· τοὺς δέ γε κακοὺς διὰ πάντων ἐραστὰς ἐλέγχεσθαι τῶν χειρόνων, ἔν τε τῇ ἀπολαύσει τῶν ἀγαθῶν ἀγνωμόνως περὶ τὸν αἴτιον διατιθεμένους, καὶ ἐν τῇ πείρᾳ τῶν λυπηρῶν ἐπιτείνοντας τοῦ τρόπου τὴν μοχθηρίαν· ἀποδίδωσι δὲ ἑκάστῳ τὸ κατ' ἀξίαν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· ὥςε τοίνυν μὴ ἀπιςεῖσθαι τούτων τὴν ἔκβασιν, αἰνίγματα αὐτῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος βίου διὰ τὴν ἁπάντων παρέχεται διόρθωσιν· καὶ τιμωρεῖται μὲν ἐνίους τῶν φαύλων εἰς σωφρονισμὸν τῶν ἐπιτηδεύειν τὰ ἄτοπα βουλομένων· εὐδοκίμους δὲ ἐνίους ἐργάζεται τῶν καλῶν εἰς προτροπὴν τῶν ἐναρέτου βίου μετιέναι ἐσπουδακότων· θέλων οὖν, φησὶν, ὁ θεὸς ἐνδεῖξαι τὴν ὀργὴν καὶ τὸ δυνατὸν, ἵνα εἴπῃ ὅπως ἅπαντας τιμωρεῖται τοὺς τὰ ἄτοπα διαπραττομένους, ἀνέχεται πολλάκις κακῶν, συγχωρῶν αὐτοὺς καὶ αὔξειν ἐπιδιδόναι κατὰ τόνδε τὸν βίον, ὥσπερ οὖν πεποίηκεν καὶ ἐπὶ τοῦ Φαραώ· εἶτα καταφανεῖς ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν κακίᾳ παρὰ πᾶσι γεγονότας τιμωρεῖται δικαίως· σαφέστερον γνώρισμα παρεχόμενος ἅπασι τοῦ μὴ ἀτιμώρητα πταίειν τοὺς ἁμαρτάνοντας· ταυτὸ δὴ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν διαπράττεται πάλιν, καὶ ἐξ ἀδόξων αὐτοὺς παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα περιφανεῖς ἐργασάμενος· τοῦτο δὲ ἐπί τε τοῦ Μωϋ-

σέως καὶ ἑτέρων πολλῶν κατὰ διαφόρους πεποίηκε τοὺς και- IX.
ροὺς, τῆς ἐσομένης ἐπὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος τοῖς ἐναρέτοις δόξης παρέχεται τὴν ἀπόδειξιν· συμπεράνας τὴν πρὸς τὰ ζητήματα ἀπόκρισιν ἐν τούτοις, ἀναλαμβάνει τοῦ λόγου τὴν ἀκολουθίαν· προὔκειτο μὲν γὰρ αὐτῷ δεῖξαι ὅτι θεὸς οὐ πρὸς φύσιν βλέπει, χάριτι δὲ οἰκείᾳ τοὺς ἀξίους ἐκλέγεται, ἀποδοκιμάζων τοὺς ἀτόπους τῶν ἀνθρώπων· ἐπειδὴ δὲ ζητήματα ἀπὸ τῶν ῥηθέντων ἀνέκυψεν, λύσιν αὐτῶν ποιησάμενος τὴν προσήκουσαν, ἐπὶ τὸ προκείμενον ἀνατρέχει· καί φησιν, οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς οὐ μόνον ἐξ ἰουδαίων ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν· τοῦτο λέγων ὅτι τὴν οἰκείαν καὶ νῦν χρηστότητα συνήθως ἐπιδεικνύμενος ὁ θεὸς, ἐξελέξατο ἡμᾶς χάριτι τοὺς μὲν ἀπὸ ἰουδαίων, τοὺς δὲ ἀπὸ ἐθνῶν ἑκατέρωθεν οὓς ἀξίους ἡγήσατο, τούτους ἐπὶ τὴν εὐσέβειαν καλέσας, οὐ πρὸς φύσιν ἀποβλέψας οὐδὲ ταύτῃ διακρίνας ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἑτέρων, δοκιμασίᾳ δὲ τρόπου τοὺς μὲν ἀποβάλλων, τοὺς δὲ εἰσδεξάμενος.

Ὡς καὶ ἐν τῷ Ὠσηὲ λέγει· καλέσω τὸν οὐ v. 25.
λαόν μου, λαόν μου.

Οὐχ ὡς περὶ τῶν ἐθνῶν εἰρημένῃ προφητικῶς, οἵ τινες ἐσώθησαν, ὁ ἀπόστολος ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐχρήσατο τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Ὠσηέ· εἴρηται γὰρ περὶ ἰουδαίων σαφῶς, ἀλλ' ὡς δυναμένῃ δεικνύναι ὅτι φύσιν οὐκ αἰδεῖται θεὸς, δοκιμασίαν δὲ τρόπου ποιεῖσθαι εἴωθεν, ὅπου γε καὶ ἰουδαίους ἀπεποιήσατό τε μοχθηροὺς ὄντας τὴν γνώμην, οὐχ ἑλόμενος τιμῆσαι διὰ τὴν φύσιν, καὶ οἰκειώσατο πάλιν αὐτοὺς μεταβαλομένους τὸν τρόπον· τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῆς παρούσης δείκνυται μαρτυρίας, ὅθεν καὶ δι' ἑτέρας τὸ αὐτὸ πιστούμενος ἐπάγει, Ἡσαΐας δὲ κράζει καὶ τὰ ἑξῆς.

IX. v. 27. Καὶ δι' ἑτέρας μαρτυρίας τὸ αὐτὸ πιστοῦται· λέγει γὰρ ὁ προφήτης, ὅτι κἂν κατὰ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης ὦσιν οἱ ἰσραηλῖται πλήθει, ὀλίγοι σωθήσονται ἀπ' αὐτῶν οἱ ἄξιοι τῶν κρειττόνων· καὶ τὴν γεγενημένην πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν περὶ τῶν καταγόντων ἐκεῖθεν τὸ γένος συντεμὼν, εἰς ὀλίγους ἐν αὐτοῖς πληρώσει μετὰ τοῦ δικαίου τῶν ὑποσχέσεων τὴν ἀλήθειαν.

v. 30. Λέγει λοιπὸν τὴν αἰτίαν ἀφ' ἧς ἰουδαίων μὲν οἱ πλεῖστοι τῆς οἰκειότητος ἔξω τοῦ θεοῦ γεγόνασιν, ἑλλήνων δὲ οὐκ εὐαριθμήτοις παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα ταύτης τυχεῖν ἐνεγένετο· καὶ γὰρ ἦν ἀκόλουθον τὸν εἰρηκότα τῶν μὲν τὴν ἀποβολὴν, τῶν δὲ τὴν οἰκείωσιν προσθῆναι τὴν ἑκατέρου τούτων αἰτίαν· διὸ φησί· τί οὖν ἐροῦμεν ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην; καὶ τὰ ἑξῆς· τί τοίνυν εἴποιμεν ἂν φησιν, ὅτι ἑλλήνων μὲν οὐκ ὀλίγοι τῆς δικαιώσεως ἔτυχον, προσεληλυθότες τῇ περὶ Χριστοῦ διδασκαλίᾳ, καί τοι γε οὐδέποτε εὐσεβείας ἐπιμεληθέντες· πῶς γάρ; οἵ γε τοῖς εἰδώλοις προσεῖχον· ἰουδαίων ἔξω ταύτης ἐγένοντο οἱ πλεῖστοι ἄνδρες, ἀεὶ τῷ νόμῳ προσέχειν ἐπ' ἐλπίδι τῆς δικαιώσεως ὑπισχνούμενοι· τὸ μὲν γὰρ, διώκων νόμον δικαιοσύνης, περὶ τοῦ μωσαϊκοῦ λέγει, βουλόμενος εἰπεῖν ὅτι μετῄεσαν νόμον δικαιοσύνην ὑπισχνούμενον εἴ τις αὐτὸν φυλάττοι· τὸ δὲ εἰς νόμον δικαιοσύνης, τὸν κατὰ τὸ οἰκεῖον ἰδίωμα νόμον δικαιοσύνης τὴν δικαιοσύνην καλῶν, ὡς καὶ νόμον πίστεως τὴν πίστιν· τινὲς δὲ οὕτως διελόντες ἀνέγνωσαν· τί οὖν ἐροῦμεν κατὰ ἐρώτησιν, εἶτα κατὰ ἀπόκρισιν ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην καὶ τὰ ἑξῆς, σφόδρα ἀποσφαλέντες τοῦ προσήκοντος, καὶ συνιδεῖν τὴν ἀποστολικὴν οὐ δυνηθέντες διάνοιαν· συναπτέον γὰρ ἐπὶ τῆς ἀναγνώσεως κα-

τὰ τὴν προκειμένην ἡμῖν ἑρμηνείαν· τί οὖν ἐροῦμεν ὅτι ἔθνη IX.
τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, καὶ τὰ ἑξῆς· τοῦτο τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, ὅτι τί εἴποιμεν ἂν περὶ τούτου καινοῦ τε ὄντος ἄγαν καὶ παρὰ πᾶσαν συμβεβηκότος ἐλπίδα, τοῦ τυχεῖν μὲν τοὺς οὐδένα λόγον ποιουμένους τοῦ πράγματος, μὴ τυχεῖν δὲ τοὺς τὴν πᾶσαν σπουδὴν περὶ τοῦτο ἔχοντας;

Ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου.

Δικαιωθῆναι ἀπὸ τῶν ἔργων τοῦ νόμου, τῶν ἀδυνάτων· v. 32.
δεῖ γὰρ μηδέποτε ἁμαρτεῖν, ἔστιν δὲ ἄγαν ἀμήχανον ἐπ' ἀνθρώπων κρινόμενον· ἡμαρτηκότα δὲ, ἀνάγκη ὑπὸ τὴν ἀπόφασιν γενέσθαι τοῦ νόμου· τοσοῦτον ἀποδεῖ τοῦ δικαιώσεως τῆς ἀπὸ τοῦ νόμου τυχεῖν, ὁ διὰ τῆς κατ' αὐτὸν πολιτείας ἀπολαῦσαι ταύτης ἐλπίζων, χάριτι δὲ ταύτην δεδώρηται ὁ θεὸς τοῖς ἀνθρώποις, πᾶσαν ἡμῶν τὴν περὶ τοῦ ἁμαρτάνειν ῥοπὴν ἀφελεῖν ὑποσχόμενος, ἐπειδ' ἂν ἀναστήσας ἀθανάτους ἐργάσηται· τούτων δὲ ἔνεστιν τὰς ἐπαγγελίας λαβεῖν, διὰ τῆς ἐπὶ τὸν Χριςὸν κομίσασθαι πίςεως· οὗτοι τοίνυν τῆς μὲν κατὰ χάριν ἐλπιζομένης ἡμῖν διὰ πίςεως προσέσεσθαι δικαίως οὐδένα ποιησάμενοι λόγον, ἀπὸ δὲ τῶν ἔργων τοῦ νόμου δικαιωθῆναι ἐλπίσαντες, ὅπερ ἀδύνατον, ἐκείνης τε οὐκ ἔτυχον, καὶ ταύτην οὐδαμῶς περιποιῆσαι ἑαυτοῖς δεδύνηνται· προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος, ὅπερ θαυμασιώτατα ἐπήγαγεν· ὥστε δεῖξαι ὅτι οὐ τὰ πρότερα αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ νῦν αἰτιᾶται· ἔτρεχον οὖν φησὶ πρὸ τούτου τῆς κατὰ νόμον δικαιοσύνης τὸν δρόμον, καὶ ἣν αὐτοῖς οὐδαμῶς μέμψιν τινὰ ἐπαγαγεῖν ὑπὲρ τῶν προτέρων, ἀλλ' ὥσπερ λίθῳ τινὶ τῷ κυρίῳ διὰ τῆς ἀπιστίας προσκρούσαντες, καὶ βαρὺ τὸ κατάπτωμα ὑπομείναντες, μάταιον ἅπαντα τὸν ἐν τοῖς προειληφόσιν ἀπέφηναν

IX. δρόμον· καὶ μαρτυρίαν ἐπάγει οὐ τοῖς εἰρημένοις μόνον κατάλληλον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἅπαν ὁμοῦ τὸ νόημα συμβαλλομένην, καθὼς γέγραπται· ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματος καὶ πέτραν σκανδάλου, καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυθήσεται· κατάλληλον μὲν γὰρ τὸ προσέκοψαν τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος, τῷ ἰδοὺ τίθημι λίθον προσκόμματος· πρὸς ἅπαν δὲ αὐτῷ συνεβάλλετο ὡς ἔφην τὸ νόημα, τὸ πᾶς ὁ πιστεύων οὐ καταισχυνθήσεται, βουλομένῳ δεῖξαι μέγα τι τὴν πίστιν καὶ ἱκανὸν, τοὺς μὲν οἰκείους, τοὺς δὲ ἀλλοτρίους ἐργάσασθαι· εἴπερ δὴ καὶ παρὰ τοῖς προφήταις εἴρηται τὸ τὴν πίστιν ἱκανὴν εἶναι πάντα ὅν τινα οὖν τῶν παρὰ θεοῦ πληρῶσαι καλῶν· καὶ ἐπειδήπερ οὐ τὴν ἀποβολὴν ἔφη τῶν ἰουδαίων μόνον ἀλλὰ καὶ τῆς ἀποβολῆς τὴν αἰτίαν, πιστοῦται πάλιν τὸ μηδὲν ἀπεχθείᾳ λέγειν τῇ πρὸς αὐτοὺς, καὶ φησὶ τὸ ἑξῆς.

Cap. X. v. 2. Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν.

Θαυμάσαι ἄξιον ὅσης πικρίας νόημα γέμον, συνετώτατα τῇ εἰρωνείᾳ κατεκάλυψεν, τῇ τοῦ μαρτυρῶ προσθήκῃ, τὸ βαρὺ κολάσας τοῦ ῥήματος· δοκεῖ μὲν γὰρ αὐτοῖς κατὰ τὸ πρόχειρον καί τι καὶ μαρτυρεῖν ἀγαθόν· φαίνεται δὲ προσποίησιν μὲν εἶναι λέγων τοῦ θεοῦ τὸν ζῆλον, ἀγνωσίαν ἐπιμέμφεται, ἐπείπερ οὐδὲ ἐγκλημάτων ἄξιον τὸ τοιοῦτον· ἰουδαῖοι γὰρ ἐξὸν αὐτοῖς μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπιγνῶναι τὸ δέον, ἑκουσίᾳ τῇ γνώμῃ τὴν μάθησιν αὐτοῦ παρελίμπανον· τοῦτο γοῦν φησὶν, ὅτι τὴν μὲν παρὰ τοῦ θεοῦ ἐπαγγελθεῖσαν ἡμῖν δικαίωσιν παρεῖδον· οἰηθέντες δὲ ἀπὸ τῶν οἰκείων ἔργων ἀκολούθως τῷ νόμῳ πολιτευόμενοι, τοῦτο ἑαυτοῦ περιποιῆσαι δύνασθαι, οὐδὲ μίαν ἔθεντο σπουδὴν τοῦ πιστεῦ-

σαι Χριστῷ, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἡμῖν κατὰ χάριν ἐπαγγελ- X.
θεῖσαν δικαίωσιν δέξασθαι.

Τί γὰρ δὴ καί φασιν, ὅτι νόμῳ πολιτεύεσθαι ἐσπουδάκασιν, ἵνα ἡ δικαίωσις αὐτοῖς προσγένηται· ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μετὰ πάσης εὐμαρείας διὰ τῆς ἐπὶ τὸν Χριστὸν πίστεως κομίσασθαι ἔξεστιν, καὶ ὅπερ αὐτοῖς παρασχεῖν μὲν ὁ νόμος ἐσπούδακεν, οὐκ ἰσχύει δὲ διὰ τὸ ἡμῶν ἀσθενές· καὶ ὅτι μὴ ῥᾴδιον ἡμῖν ἅπαντα κατορθοῦν ὡς βούλεται, τοῦτο ἡμῖν ὁ Χριστὸς πεπιστευκόσιν ἐπ' αὐτὸν ὑπισχνεῖ παρέξειν οἰκείᾳ τῇ χάριτι πόνων ἐκτός, ὥστε ὁ νόμου πληροῦται σκοπὸς ἐν ἡμῖν.

Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; v. 14.

Τοῦ νόμου καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀγωγῆς τὸ χρήσιμον, ἐν τούτοις βούλεται συστῆσαι τοῖς ῥητοῖς ἀπόστολος· καὶ ἐπειδὴ τὰ ἀνωτέρω αὐτῷ προκείμενα συνεπλήρωσεν εἰς τὸ πᾶς γὰρ ὃς ἐὰν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου σωθήσεται, ἐντεῦθεν τοῦ ἑξῆς λόγου τὴν ἀρχὴν ἐποιήσατο, τὸ πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν εἰρηκώς· ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· πρόδηλον ἡμῖν φησὶν ἐκ τῶν θείων γραφῶν, ὅτι παντὶ τῷ ἐπικαλουμένῳ ἡ σωτηρία προσγίνεται· ὡς μὴ δὲ τοὺς ἀπὸ ἐθνῶν κωλύεσθαι τοῦ τυχεῖν, εἰ δὴ βούλοιντο· ἀλλὰ πῶς ἂν αὐτὸν ἐπικαλέσοιντο, ζητεῖν ἄξιον· πιστεῦσαι προσήκει πρότερον, οὐ γὰρ οἷόν τε ἐπικαλεῖσθαι μὴ πιστεύοντα πρῶτον· ἡ δὲ πίστις, πόθεν ἂν γένοιτο; ἀπὸ ἀκοῆς καὶ μαθήσεως· ἀλλὰ μὴ ὄντος τοῦ διδάξοντος, μαθεῖν οὐχ οἷόν τε· καὶ τοὺς διδάξοντας δὲ οὐχ ἑτέρως φανῆναι δυνατὸν, ἀλλ' ἢ τῆς θείας χάριτος αὐτοὺς προβαλούσης, ἧς δὴ μόνης ἐστὶν εἰδέναι ὅπως ἐκλέγειν προσήκει τοὺς τοιούτους· οὐκοῦν πρὸ πάντων χρεία τούτων, οἱ πρὸς

X. διδαχὴν ἐκλεγέντες ἀποσταλήσονται τῆς οἰκουμένης κήρυκες· δι' ὧν δυνατὸν καὶ μαθεῖν τὴν εὐσέβειαν, καὶ πιστεῦσαι μαθόντας, καὶ πιστεύσαντας ἐπικαλεῖσθαι λοιπὸν, ἐλπίδι τοῦ τὴν ἐκ τῆς ἐπικλήσεως σωτηρίαν λαβεῖν· ἀλλὰ τούτους οὐχ ἑτέρωθεν ἐξελέξατο ἡ χάρις ἐπιτηδείους εἶναι νομίσασα, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τῶν ὑπὸ τὸν νόμον καὶ τὴν τούτου γεγονότων παιδαγωγίαν, οἱ μακρῷ τῷ χρόνῳ ταῖς τῶν προφητῶν προαγορεύσεσιν τὸ περιμένειν τοῦ Χριστοῦ τὴν παρουσίαν ἐπὶ πολλῶν ἀγαθῶν αἰτία βεβαίως εἰλήφεισαν, ὡς μὴ δὲ τὸν τόπον ἄδηλον εἶναι αὐτοῖς ὅθεν φανήσεσθαι ἔμελλεν, ὥστε τῆς ἐν νόμῳ παιδαγωγίας ἤρτηται ἡ διὰ Χριστοῦ τῶν ἀνθρώπων σωτηρία, τῷ τε ἐκεῖθεν φανῆναι παρ' οἷς καὶ ἠλπίζετο, καὶ τῷ τοὺς πρώτους πεπιστευκότας ἐκεῖθεν γενέσθαι, οἱ τῆς ἄνωθεν ἀξιωθέντες χάριτος ἱκανοὶ πρὸς τὴν ἁπάντων διδασκαλίαν εἶναι ἐκρίθησαν· οὐκοῦν εἰ ὁ Χριστὸς ἐκεῖθεν φησὶ καὶ οἱ ἁπάντων διδάσκαλοι οἱ ἀπόστολοι, μεγάλη τις ἡ κατὰ νόμον οἰκονομία τοῦ θεοῦ, πάντων ἐμπεριειλημμένην αὐτῷ τὴν σωτηρίαν ἔχουσα· οὕτω γὰρ ὑπῆρξεν τοῖς ἀνθρώποις μαθεῖν τε ἃ προσήκει, καὶ μαθοῦσι πιστεῦσαι, πιστεύσασί τε ἐπικαλεσαμένοις δὲ τὴν ἐκ τῆς ἐπικλήσεως σωτηρίαν λαβεῖν· καὶ ἐπειδὴ πάντα τῆς τῶν ἀποστόλων ἀπήρτησεν διδαχῆς, ὥστε δεῖξαι τοῦ νόμου τὸ χρήσιμον, εἴγε τοὺς ἁπάντων ἀνέδειξεν διδασκάλους ἀποστόλους, ἐπάγει καθὼς γέγραπται, ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες, καὶ τὰ ἑξῆς· εἴρηται δὲ ταῦτα οὐ περὶ τῶν ἀποστόλων τῷ προφήτῃ, ἀλλὰ περὶ τῶν μελλόντων μηνύειν τὰ περὶ ἰουδαίους ἐσόμενα ἀγαθά· εἰ δὲ οἱ μηνυταὶ ἐκείνων φησὶ οὕτω νομίζονται θαύματος ἄξιοι, ἤ που γε ἀναγκαῖόν τι πρᾶγμα καὶ λυσιτελέστατον ἅπασι δεῖ νομίζειν τῶν ἀποστόλων τὴν διδαχήν.

Το ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ, κατὰ ἐρώ- X. v. 16.
τησιν ἀναγνωστέον, ἀντιθέσεως μέρει παρὰ τοῦ ἀποστόλου
τεθὲν, ἀντὶ τοῦ ἀλλ' ἐρεῖς ὅτι μὴ πάντες ἐπίστευσαν· θαυ-
μαστὸν οὐδὲν, πόῤῥωθεν γὰρ εἴρηται τῷ Ἡσαΐᾳ τῶν πει-
θομένων τὸ σπάνιον· οὕτω γοῦν ἐν ἀπόρῳ τίθεται τὸ πρᾶγ-
μα ὡς λέγειν, τίς ἄρα ἔσται ὁ δεξόμενος ταῦτα; ἅπερ οὖν
ἡμεῖς ὑπὸ τῆς θείας χάριτος μεμαθηκότες κηρύττομεν· οὐκ-
οῦν οὐδὲ νῦν γεγένηταί τι καινὸν, καὶ λύσας τῇ μαρτυ-
ρίᾳ τὴν ἀντίθεσιν, ἀπ' αὐτῆς ἐπισυλλογίζεται τὰ πρὸ τῆς
ἀντιθέσεως, τὸ πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευ-
σαν καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ φησὶν· ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς· ἡ δὲ
ἀκοὴ, διὰ ῥήματος θεοῦ· πρόδηλον δὲ ἡμῖν φησὶν ἀπὸ τῆς
τοῦ προφήτου φωνῆς κἀκεῖνο ὅπερ ἐλέγομεν ὅτι πίστις μα-
θήσεως ἐκτὸς οὐκ ἄν ποτε γένοιτο, καὶ μάθησις εὐσεβείας
οὐκ ἂν συνέστη, μὴ θεοῦ τ' ἀληθὲς δεικνύντος· ὅπερ οὖν
καὶ νῦν διὰ τῶν ὑπὸ τῷ νόμῳ παιδαγωγουμένων ἐγένετο,
οὓς ἐν μακρῷ τῷ χρόνῳ διὰ τῶν προφητῶν ἀναμένειν ταῦτα
παιδεύσας θεὸς, ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι διδασκάλους τῆς
ἀληθείας ἅπασιν ἀνθρώποις ἀνέδειξεν.

Τὸ μενοῦν γε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος v. 18.
αὐτῶν, πρόδηλον ὅτι μὴ ὡς προφητικῶς περὶ αὐτῶν εἰρη-
μένον τέθεικεν, ἀλλ' ὡς ἁρμόττειν τοῖς παροῦσιν δυνάμε-
νον πράγμασι· κἀκεῖνο δὲ ἴσεον ἐντεῦθεν, ὅτι τὸ μενοῦνγε
ἐπὶ λύσει κέχρηται, ὡς μὴ εἶναι ἄδηλον ὅτι καὶ ὅτ' ἂν λέγῃ
μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ,
λύων τὸ ζητούμενον οὐκ ἐπιτιμῶν, ὥς τινες οἴονται, λέγει.

Πάλιν ἑτέραν ἀντίθεσιν ἐπάγει, ἀλλὰ λέγω μὴ Ἰσραὴλ v. 19.
οὐκ ἔγνω; ἀντὶ τοῦ, ἀλλὰ μὴ τοῦτο ἐρεῖς ὅτι καινὸν αὐ-
τοῖς τὸ πρᾶγμα νενόμισται τὸ τοὺς ἐξ ἐθνῶν προσειλῆφθαι

X. εἰς τὴν εὐσέβειαν, καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἐπὶ καινῷ ταραττόμενοι τὸ δόγμα διαμάχονται τὸ ἡμέτερον· καὶ μὴν εὐθὺς Μωϋσῆς ὁ τὸν νόμον αὐτοῖς δεδωκὼς, φαίνεται πόῤῥωθεν ἐκ τοῦ θεοῦ διαμαρτυρόμενος· ὅτι δὴ τούτων πρὸς τὸ χεῖρον νευσάντων, καὶ αὐτὸς ἐκλέξεται τὰ ἔθνη πρὸ τούτων, κἀκείνους τῆς οἰκείας ἀξιώσει προνοίας, ὥςε αἴσθησιν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν πραγμάτων πραγμάτων λαβεῖν.

Cap. XI. v. 1. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἰσραηλίτης εἰμὶ, ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ, φυλῆς Βενιαμίν.

Ἐπειδὴ τοῦ τε νόμου τὸ χρήσιμον ἀπὸ τῶν πεπιστευκότων ἔδειξεν, καὶ τῇ πρὸς τὰς ἀντιῤῥήσεις ἀποκρίσει τὴν κατὰ τῶν ἠπιςηκότων κατηγορίαν ἐπέτειλεν, ὡς οὐδὲ μίαν τῇ ἑαυτῶν κακίᾳ διαβολὴν τῷ νόμῳ φερόντων, ἀπολογεῖται λοιπὸν καὶ περὶ τοῦ μηδὲν ἐπὶ διαβολῇ τῆς τοῦ Ἀβραὰμ συγγενείας εἰρηκέναι, διὰ τῆς κατὰ τῶν ἠπιστηκότων μέμψεως· ἆρα γάρ φησιν τοῦ μὲν νόμου τὴν οἰκονομίαν θαυμαςήν τινα εἶναι νενόμικα, τὴν συγγένειαν δὲ τοῦ Ἀβραὰμ ἐν τοῖς λόγοις ἀδόκιμον οὖσαν δείκνυμι; μὴ γένοιτο· τίς δὲ τοῦ μὴ ταῦτα λέγειν ἡ ἀπόδειξις; καὶ γὰρ ἐγώ φησι ἰσραηλίτης εἰμὶ καὶ τὰ ἑξῆς· εἶχεν μὲν εἰπεῖν πολλοὺς ἐκ τοῦ γένους πεπιςευκότας Χριςῷ, ἀλλὰ πρὸς τὸ λέγω οὖν τοῦτο ἦν οἰκειότερον τὸ καθ' ἑαυτὸν εἰπεῖν· πῶς γὰρ οἷόν τε ἦν ἐπὶ τῇ πίστει σεμνυνόμενον, καὶ περὶ ταύτης διδάσκειν ὑπισχνούμενον ἑτέρους; καλῶς δὲ οὐ τὸν προπάτορα μόνον εἶπεν, ἀλλὰ καὶ τὸν φύλαρχον, ὥςε δεῖξαι ὅτι οὐ πλάττεται τὴν οἰκειότητα.

v. 2. Ἢ οὐκ οἴδατε ἐν Ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή;

Ἐπιλέλησθε φησὶ τῶν κατὰ τὸν Ἠλίαν, ὡς ἔοικεν, ὅπως ὁ μὲν ᾐτιᾶτο τὸν Ἰσραὴλ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκτροπῆς,

ὀκνῶν ἀποςέλλεσθαι ἔτι πρὸς τοὺς οὕτως ἀγνώμονας· ἀπε- XI.
κρίνατο δὲ αὐτῷ ὁ θεὸς ἑπτακισχιλίους ἔχειν, τοὺς ἔτι τῆς αὐτοῦ γνώσεως ἐπιμελουμένους, καὶ μὴ πρὸς τὸ χεῖρον νεύσαντας· διὰ τούτου προτρέπων αὐτὸν ἔχεσθαι τοῦ τῆς διδασκαλίας ἔργου, ὡς ἂν οὐκ εἰς μάτην πονοῦντα τοῦ λοιποῦ· καὶ ὅτι θεὸς ἀρκεῖν ἡγήσατο, εἰ ἀπὸ παντὸς τοῦ δήμου τῶν ἰουδαίων ἑπτακισχίλιοι τῇ τῶν προφητῶν διδασκαλίᾳ ἐπὶ τῆς εὐσεβείας μένοιεν· ὥστε οὐδὲν ἀπεικὸς, πλείονας εἶναι καὶ νῦν τοὺς οὐ βουλομένους τοῖς περὶ τῆς εὐσεβείας λεγομένοις πείθεσθαι· οὐ μὴν ταῖς περὶ τὸ γένος ἐπαγγελίαις τοῦ θεοῦ διαβολήν τινα φέρει τὸ γιγνόμενον· τοῦ μὲν γὰρ τὸ χρήσιμον ἐν τοῖς πιςεύουσι διαδείκνυται, ἡ δέ γε τῶν λοιπῶν ἀπιςία ἔλεγχον ἔχει τῆς αὐτῶν κακίας, εἰ μηδὲν ὄφελος ἀπὸ τῆς τοσαύτης κηδεμονίας ἐδέξαντο.

Τινὲς ὑπὸ πολλῆς τῆς ἀνοίας οὕτως ἀνέγνωσαν· τί οὖν v. 7.
ἐπιζητεῖ Ἰσραὴλ; συνάψαντες τούτῳ τὸ ὃ οὐκ ἐπέτυχεν, ἔτι καὶ τὰς λέξεις τὰς ἀποστολικὰς ἀφανίσαντες, ἵνα τὴν ἑαυτῶν ἱστάναι δόξωσιν ἄνοιαν, καὶ τὸ ὃ ὅπερ κεῖται πρὸ τοῦ ἐπιζητεῖ Ἰσραὴλ ἀφελόντες, καὶ τεθεικότες τὸ τοῦτο ὃ οὐκ ἐπέτυχεν, ὡς ἂν τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, τί ποτε οὖν ἆρά ἐστιν τὸ παρὰ τοῦ Ἰσραὴλ ἐπιζητούμενον; τοῦτο δὴ ὅπερ οὐκ ἐπέτυχεν, γελοιότατά γε οἰηθέντες τὸν ἀπόστολον δεικνύναι σπουδάζειν τὸ παρὰ τοῦ Ἰσραὴλ ἐπιζητούμενον, τί ποτε ἄρα ἐςὶν· καὶ οὐ συνεωρακότες, ὅτι ἀπὸ τῶν προειρημένων κατὰ συλλογισμὸν αὐτὸ ἐπήγαγεν· ἀναγνωστέον οὖν οὕτως· τί οὖν, ἀντὶ τοῦ τί τοίνυν τὸ ἐκ τῶν προειρημένων ἡμῖν συναγόμενον, τῶν τε ἠπιστηκότων κατηγορήσαμεν, καὶ τοὺς πεπιστευκότας δικαιότατα τὴν τῶν δογμάτων ἀλήθειαν προτετιμηκότας ἐδείξαμεν, ὃ ἐπιζητεῖ

XI. Ἰσραὴλ, τούτου οὐκ ἐπέτυχεν· ὅτι τοῖς ἰσραηλίταις τυχεῖν οὐκ ἐγένετο τούτου, ὃ δὴ ζητεῖν δοκοῦσιν· ἵνα εἴπῃ τῆς δικαιοσύνης· ὅμοιον γάρ ἐςι τῷ, Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασεν· λείπει δὲ τὸ πάντες, ἵνα ᾖ τούτου πάντες οὐκ ἐπέτυχον· ἐπάγει γὰρ, ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν· ἵνα εἴπῃ ὅτι ἔτυχον μὲν τῆς δικαιώσεως οἱ τῆς ἐκλογῆς ἀπὸ τοῦ οἰκείου τρόπου νομισθέντες ἄξιοι, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἀπεβλήθησαν διὰ τὴν ἑαυτῶν κακίαν.

v. 9. Καὶ Δαβὶδ λέγει, γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα.

Οὐχ ὡς προφητικῶς εἰρημέναις ἐχρήσατο τοῖς φωναῖς, ἀλλ' ὡς ἁρμοττούσαις αὐτοῖς ἀπὸ τῶν πραγμάτων τῷ καὶ περὶ ἰουδαίων αὐτὰς εἰρῆσθαι· ὁμοῦ κἀκεῖνο δεικνὺς ὅτι μηδὲν καινὸν ἐγένετο νῦν, παρόμοια δὲ τοῖς τότε ὑπομεμενήκασιν, προτετιμηκότες τοῦ κρείττονος τὸ χεῖρον· ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν ἀποβολῆς ἐπειρῶντο τὸ χριστιανικὸν δόγμα διασύρειν ἰουδαῖοι, ἀναγκαίως διὰ πλειόνων ὁ ἀπόστολος δείκνυσι πάντοτε τοιούτους αὐτοὺς περὶ τὴν εὐσέβειαν γεγονέναι.

v. 11. Λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν ἵνα πέσωσι;

Ἀλλὰ μὴ τοῦτο φαμὲν ὅτι σφαλέντες περὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ μὴ πιστεύσαντες τῷ Χριστῷ παντελῆ τὴν ἀποβολὴν ὑπέμειναν, ὡς μὴ δὲ μίαν αὐτοῖς ἐλπίδα σωτηρίας περιλειφθῆναι, κἂν εἰ βούλοιντό ποτε πρὸς τὸ κρεῖττον ἰδεῖν; μὴ γένοιτο· τοὐναντίον γὰρ μέμνημαι εἰρηκὼς, ὅτι κἂν εἰς τοὺς πλείστους αὐτῶν διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν ἀποβληθῆναι συνέβη, ἀλλ' οὖν γε οἱ πεπιστευκότες ἐξ αὐτῶν καί τοι γε ἄγαν ὄντες εὐαρίθμητοι, πᾶσι τοῖς ἐξ ἐθνῶν σω-

τηρίας ἐγένοντο πρόξενοι· ἐπείπερ ἅπαντες οὗτοι τοῦ τῆς εὐ- XI.
σεβείας μαθήματος τὰς ἀφορμὰς ἐκεῖθεν ἐδέξαντο· ὥστε ἔξεστιν καὶ τοῖς νῦν ἀπιστοῦσι τῶν ἰουδαίων, τοὺς ἐξ αὐτῶν πεπιστευκότας ἤδη μιμήσασθαι, ζήλῳ τε ἀγαθῷ τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον ἐπιθυμῆσαι ῥοπῆς· ὁ γὰρ ἐκείνους πεπιστευκότας οὐκ εἰσδεξάμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ διδασκάλους ἀποφήνας τῆς οἰκουμένης, δῆλον ὡς οὐδὲ τούτους πιστεῦσαι βουληθέντας εἰς αὐτὸν ἀδοκίμους ἡγήσεται· τὸ γὰρ εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτοὺς οὐ τοὺς ἐξ ἐθνῶν ὥς τινες ᾠήθησαν λέγει, ἀλλὰ τοὺς ἐξ αὐτῶν· εἰς ἀπόδειξιν αὐτὸ εἰρηκὼς τοῦ ἐξεῖναι εἰσδεχθῆναι καὶ τούτους, εἰ δὴ πιστεῦσαι βούλοιντο· τὸ μέν τοι εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτοὺς οὐκ ἐπὶ αἰτίας λέγει, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἑαυτῷ συνήθως· ἀντὶ τοῦ εἰ ἐκεῖνοι πιστεῦσαι βουληθέντες εἰσεδέχθησαν καὶ διδάσκαλοι τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἐγένοντο, πρόδηλον ὡς ἔξεστι καὶ τούτοις κατὰ μίμησιν ἐκείνων τῆς εἰς τὴν πίστιν εἰσόδου τυχεῖν· εἶτα καὶ ποθεινὴν αὐτῶν τὴν ἐπιστροφὴν ἐργαζόμενος ἐπάγει καὶ φησίν· εἰ γὰρ ἐν ὀλίγοις φησὶ καὶ ἄγαν εὐαριθμήτοις τοσαύτης ἐνεγένετο τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἀνθρώποις τυχεῖν ἀφθονίας ἀγαθῶν, τί ποτε δεῖ ἄρα δεῖ νομίζειν ἔσεσθαι, εἰ πάντας αὐτοὺς συμφώνως ὑποδέξασθαι τὸν Χριστὸν συνέβη;

Εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, v. 15.
τίς ἡ πρόσληψις εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν;

Τίνος ἕνεκεν τῇ πάντων διορθώσει τὴν ἀνάστασιν ἡγεῖται ὁ ἀπόστολος ἔψεσθαι πάντων; ἀναγκαῖον εἰπεῖν, τοῖς μὲν ἀλόγοις φυσικῶς ἅπαντα πρόσεστιν, καὶ οἷά τε ἐστὶν τὸ κακὸν ἀπὸ τοῦ καλοῦ διακρίνοντα, ἐξουσίᾳ γνώμης τὸ δοκοῦν ἑλέσθαι· ἀνάγκη δὲ πᾶσα τοῖς ὅροις ἐμμένειν τῆς φύ-

XI. σεως, διά τοι τοῦτο περιττὸς ἅπας ἐστὶν νόμος ἐκείνοις, οὔτε μαθεῖν οὔτε μὴ συνιέναι τί τοιοῦτο δυναμένοις· τοῖς δὲ λογικοῖς πᾶν τοὐναντίον· καὶ γὰρ διακρίνειν τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ δύνανται, καὶ ἐξουσίᾳ γνώμης τὸ δοκοῦν αἱροῦνται· ἥτε τῶν νόμων ἔκθεσις ἄγαν ἐπιτηδεία τούτοις ἐςὶν, ἅτε δυναμένοις ἐκεῖθεν τὸ καλὸν παιδεύεσθαι· τοιοῦτο δὴ τὸ ἡμέτερον γένος ὁ θεὸς ἀπειργάσατο, τήν τε φύσιν ἡμῖν ἐπιτηδείαν πρὸς μάθησιν δεδωκὼς, καὶ νόμων ἐκθέσει ποικιλωτάτων τὸ κρεῖττον ὑποδείξας· οὐδὲ γὰρ ἀδίδακτον ἔχειν ἡμᾶς τῆς ἀρετῆς ἐνεδέχετο τὴν ἕξιν λογικοὺς γεγονότας τὴν φύσιν, ἐπείπερ αὕτη σαφὴς λογικῶν τε καὶ ἀλόγων διάκρισις, τῷ τὰ μὲν ἐν τῇ φύσει παντὸς ὃν τινος οὖν ἔχειν τὴν εἴδησιν περαιτέρω δυνάμενα μανθάνειν οὐδὲν, τοὺς δὲ τοῦ χρόνου προϊόντος τὰ πλείονα μανθάνειν ὧν οὐκ ἠπίσταντο πρότερον· τούτου ἕνεκεν θνητοὺς μὲν ἡμᾶς κατὰ τὸν παρόντα τουτονὶ πεποίηκε βίον, νόμους δὲ ἔδωκεν ἱκανοὺς· εἰς ὑπόμνησιν ἡμᾶς ἄγειν τῆς τοῦ καλοῦ διορθώσεως, ὡς ἂν ἐντελῆ τῆς ἀρετῆς οὕτως τὴν μάθησιν κομισαίμεθα· ἐντεῦθεν κἂν πολλήν τινα πρὸς τὸ χεῖρον ἔχειν ἡμᾶς τὴν ῥοπὴν συμβαίνει, ἀλλ' οὖν γε βεβαίαν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ καλοῦ τὴν εἴδησιν ἔχομεν, καὶ ἔστιν ἀνθρώπων οὐδεὶς, ὃς οὐχὶ πάντως ἐπίσταται τὸ κρεῖττον τί ποτέ ἐστιν ἐν βίῳ· οὕτω μὲν οὖν ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος βίου τῆς ἀρετῆς τὴν διδασκαλίαν ἡμῖν παρέχεται· ἐπειδὴ δὲ οὐχ ὥσπερ ἴσμεν τὸ καλὸν, οὕτω καὶ ποιεῖν αὐτὸ ῥᾳδίως δυνάμεθα, ἄχρις ἂν ἐπὶ τῆς θνητότητος διαμένωμεν, δεύτερόν τινα βίον τὸν μέλλοντα ἡμῖν διὰ τῆς ἀναςάσεως ὁ ποιητὴς δεδώρηται, κατὰ πολὺ τοῦ παρόντος ἀμείνω, ἀθάνατόν τε καὶ ἀπαθῆ καὶ πάσης ἁμαρτίας ἀπηλλαγμένον· ἔςιν τοί-

νυν οὐκ ἀνακαινισμὸς καὶ διόρθωσις μόνον τῶν παρόντων ἐκεῖνα, ἀλλὰ γὰρ καὶ τελείωσις· ἃ γὰρ ἐνταῦθα μαθόντες ποιεῖν οὐκ ἰσχύομεν, ταῦτα τότε ἡμῖν πόνων ἐκτὸς μετὰ πολλῆς προσέσται τῆς εὐμαρείας, τό τε ἀπηλλάχθαι λέγω τῆς τῶν χειρόνων πράξεως, καὶ τὸ ἄσχετόν τινα τῶν καλῶν ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἔχειν τὸν ἔρωτα, εὐθὺ μὲν ἡμᾶς ἐν ἐκείνοις καταστῆσαι· οὐ καλῶς ἔχειν ἡγησαμένου τοῦ σοφοῦ τῶν ψυχῶν οἰκονόμου, ὡς ἂν μὴ ἄλογόν τινα καὶ ἀδιάκριτον ἐνοῦσαν ἡμῖν ἔχοιμεν τοῦ καλοῦ τὴν ἕξιν· ἐγγενομένης δὲ ἡμῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος βίου καθ' ὃν ἔφην τρόπον τῆς τοῦ καλοῦ μαθήσεως, εὐκαιρότατα καὶ μάλα γε ἀναγκαίως τῶν μελλόντων παρέχεται τὴν κατάστασιν· τοῦτο μὲν, ἵνα κατὰ παράθεσιν τῶν παρόντων ἀκριβῶς εἰδέναι τῶν τότε τὸ διάφορον ἔχωμεν, τοῦτο δὲ ὡς ἂν λογικῇ πρεπόντως φύσει τῆς τοῦ καλοῦ κατορθώσεως αἰσθανώμεθα, ὧν ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἀπόῤῥητον τοῦ θεοῦ σοφίαν ποικίλως τὴν εἴδησιν ἐδεξάμεθα· ταῦτα τότε πόνων ἐκτὸς τῇ τοῦ πνεύματος χάριτι κατορθωμένα ἐν ἡμῖν ὁρῶντες, καί τοι γε ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδὲ μετὰ πόνων παραπλησίως τοῖς τότε καθαρεύειν τῆς τῶν ἀτόπων δυνάμενοι πράξεως· ταῦτα ἡμῖν εἴρηται ἐπὶ τὸ σαφέστερον γενέσθαι τί ποτε ὁ ἀπόστολος βούλεται λέγειν τὸ τίς ἡ πρόσληψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν· ὡς γὰρ ἐκείνου μὲν πρὸς τὴν τῶν ἐνθάδε συντελοῦντος τελείωσιν, διὰ δὲ τοῦτο ἡμῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος βίου γεγονότων θνητῶν, ἵνα τῆς ἀρετῆς ἡ διδασκαλία κατὰ τὸ προσῆκον ἡμῖν ἐγγένηται πρότερον, εἶτα τῶν μελλόντων ἐπὶ τελείᾳ κατορθώσει τῶν ἐγνωσμένων δεξώμεθα τὴν ἀπόλαυσιν· τοῦτο λέγει, ὅτι ὀλίγοι πεπιστευκότες ἐξ αὐτῶν, αἴτιοι τῆς τῶν ἐξ ἐθνῶν σωτηρίας ἐγένοντο, καὶ δι' ἐκείνων τὸ τυχεῖν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ XI.

XI. καταλλαγῆς ὑπῆρξε μικροῦ παντὶ τῷ κόσμῳ· εἰ δὲ πάντες ἐπίστευσαν ἰουδαῖοι, ἀκόλουθα τῇ τοῦ νόμου παιδαγωγίᾳ φρονήσαντες, πρόδηλον μὲν ὡς ἑτοιμοτέρα καὶ τοῖς ἔθνεσι διὰ τῆς τούτων συμφωνίας ἡ ἐπὶ τὸν Χριστὸν ἐγίνετο πίστις· πᾶσι δὲ λοιπὸν τοῦ τῆς εὐσεβείας ἐνόντος μαθήματος, οὐδὲν ἂν ἐκώλυσεν τῶν νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν ἀκολουθῆσαι τούτους τὸ τελειότατον ἀγαθὸν, καὶ οὗ δὴ ταύτης ἕνεκεν τῆς αἰτίας οὐ τετυχήκαμεν ἄχρι τοῦ δεῦρο· ὥστε ἀκριβῆ πρότερον ἡμῖν τοῦ καλοῦ τὴν μάθησιν ἐγγενέσθαι, ὡς εἴγε τοῦτο ὑπῆρξεν, εἵπετο κἀκεῖνο πάντως· ὁ μέν τοι μακάριος Παῦλος ἐπειδὴ ἀπεφήνατο τὴν μεταβολὴν αὐτῶν ἐν ἀγαθοῦ δεῖν τίθεσθαι μοίρᾳ, τοῦτον ἔχων δι' ὅλου σκοπὸν τοὺς ἐξ ἐθνῶν παιδεῦσαι προσίεσθαι μᾶλλον αὐτοὺς μὴ μὴν ἀπωθεῖσθαι βουλομένους προσιέναι τῆς εὐσεβείας μαθήματι, πειρᾶται καὶ ἀπὸ πραγμάτων δεικνύναι ὡς οὐκ ἄδεκτοι, σπουδῆς δὲ ἄξιοι πρὸς τὸ κρεῖττον βουλόμενοι ῥέπειν.

v. 16. Τινὲς ταυτὸ λέγειν τὸν ἀπόστολον τήν τε ἀπαρχὴν καὶ τὴν ῥίζαν ᾠήθησαν, οὐδὲ ἐκεῖνο λογισάμενοι ὅτι ἡ μὲν ἀπαρχὴ μετὰ τὴν τοῦ παντὸς ἐκλέγεται συλλογὴν, ἡ δὲ ῥίζα ἀρχή τις νενόμισται πράγματος· ὅθεν κἀνταῦθα ἀκολούθως ἀπαρχὴν μὲν ἐκάλεσεν τὸν Χριστὸν, ὡς ἂν ἐκ παντὸς εἰλημμένον τοῦ τῶν ἰουδαίων συλλόγου, ῥίζαν δὲ λέγει τὸν Ἀβραὰμ, ἐξ οὗπερ ἅπαν ἔφυ τὸ γένος· καλῶς ἐξ ἑκατέρου τὸ πρὸς τὴν εὐσέβειαν αὐτῶν ἐπιτήδειον εἰπεῖν προθέμενος, εἰ μὴ γνώμῃ τὰ χείρονα αἵροιντο· γελοῖον γὰρ τὴν μὲν ἀπαρχὴν αὐτῶν ἀξίαν ἡγεῖσθαι τιμῆς, τουτουσὶ δὲ προσιέναι βουλομένους τῷ τῆς εὐσεβείας μαθήματι ἀπωθεῖσθαι, ὡς οὐκ ἀξίους τοῦ πράγματος.

Ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας, ἀποτομίαν. XI. v. 22.

Σοὶ μέν τοι, φησὶν, ἔξεστι δι' ἑκατέρου τὸ πρέπον παιδεύεσθαι· καὶ λογιζόμενος μὲν τὴν περὶ σὲ τοῦ Θεοῦ φιλοτιμίαν ἧς ἠξιώθης διὰ τὴν πίστιν, προθυμότερος γίνου περὶ τὴν εὐσέβειαν· ἐννοῶν δὲ ὅπως ἐκείνους διὰ τὴν ἀπιστίαν ἀπεποιήσατο, πάσῃ δυνάμει μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν φυλάττου· ἀποτομίαν γὰρ οὐκ ὠμότητα λέγει, ἀλλὰ τὴν ἀποτομὴν, ἀντὶ τοῦ ὅπως διεῖλεν αὐτοὺς καὶ ἀπέτεμεν τοῦ καταλόγου τῶν εὐσεβῶν· ἐάν τε οὖν ὑμεῖς μεταβληθῆτε τὴν γνώμην φησὶ, οὐδὲν ὄφελος ἔσται τῶν παρόντων· ἐκείνοις τε πάλιν ἔξεστιν μεταβαλλομένοις, τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τυχεῖν οἰκειώσεως.

Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί. v. 25.

Οὐκ ὀκνήσω δέ φησιν ὑμῖν κἀκεῖνο εἰπεῖν, καί τοι γε ἄδηλον ὂν, ὥστε μὴ ἀγνοίᾳ τοῦ ἐσομένου δικαιότατα αὐτῶν ἀπεγνωκέναι νομίζειν ὑμᾶς· τὸ γὰρ ἵνα μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ἀντὶ τοῦ ἵνα μὴ νομίζητε συνετόν τι παρ' ἑαυτοῖς ἔχειν τὴν ἐκείνων ἀπόγνωσιν· τί δὲ τοῦτό ἐστιν; ὅτι οὐκ εἰς τὸ παντελὲς ἀλλότριοι τῆς εὐσεβείας οὗτοι μενοῦσιν· ἔσται δὲ καιρὸς καθ' ὃν ἐπιγνώσονται καὶ αὐτοὶ τἀληθὲς, ἐπειδὰν οἱ πανταχόσε ἄνθρωποι τὸ τῆς εὐσεβείας ὑποδέξωνται μάθημα, καὶ οὕτω πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται· ἵνα εἴπῃ οἵ τε ἀπὸ τῆς φύσεως τὴν πρὸς τὸν Ἰσραὴλ συγγένειαν ἔχοντες, ἀντὶ τοῦ οἱ ἰουδαῖοι καὶ οἱ διὰ τῆς πίστεως ἀξίους ταύτης ἑαυτοὺς τῆς προσηγορίας καταστήσαντες, λέγει δὲ τοὺς ἐξ ἐθνῶν.

Κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον ἐχθροὶ κ. τ. λ. v. 28.

Ἐκεῖνο τοίνυν ὑμᾶς εἰδέναι προσήκει, ὅτι ἐγὼ τοῦ μὲν εὐαγγελίου ἕνεκεν, ὅτ' ἂν αὐτὸ διασύρειν βούλωνται τὴν

XI. ὑμετέραν αἰτιώμεναι πρόσοδον, καὶ ταύτην ὡς οἴονται ἀφορμὴν εὔλογον προϊσχόμενοι, τοῦ μὴ πείσεσθαι τοῖς ἡμετέραις διδάγμασιν, ἐχθροὺς αὐτοὺς εἶναι νενόμικα, ἅτε δὴ πολεμίους τῆς πίςεως· τότε γὰρ οὐδενὸς ἀφίσταμαι τῶν ὅσα πρὸς ἔλεγχον τῆς αὐτῶν κακίας εἰπεῖν προσήκει, διὰ δὲ τὴν πρὸς τοὺς πατέρας οἰκειότητα οὕτως αὐτοὺς περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι ἐσπούδακα, ὡς μὴ δὲ πάσχειν ἥν τι δέῃ ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας ὀκνεῖν· οἶδα γὰρ ἀκριβῶς ὅτι οὐ θεὸς μεταμεληθεὶς ἐπὶ τῇ τῶν πατέρων ἐκλογῇ, τούτους ἀπεποιήσατο, αὐτοὶ δὲ μοχθηρίᾳ γνώμης τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ ἀλλοτριώσεως ἑαυτοῖς γεγόνασι πρόξενοι.

Cap. XII. v. 1. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοὶ διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ.

Ἐπειδὴ τοὺς δογματικοὺς συνεπέρανεν λόγους, τῶν ἠθικῶν ἐντεῦθεν ἅπτεται· ἀναγκαιότατα ἀπὸ παρακλήσεως τὴν ἀρχὴν ποιούμενος· ἐν ἐκείνοις μὲν γὰρ οὐ χαλεπὸν ἦν τοῖς βουλομένοις μετὰ τὴν μάθησιν κατέχειν τὰ εἰρημένα, τῇ δέ γε ἀρετῇ καὶ πόνος συνέζευκται, ὥςε μετὰ πολλοῦ μέν τινα προσιέναι τοῦ ὄκνου τῇ αὐτῆς ἐργασίᾳ, καὶ ἀρχόμενον δὲ πολλοῦ δεῖσθαι καμάτου πρὸς τὴν κατόρθωσιν· ἐπικουφίζει τοίνυν τῇ παρακλήσει τοῦ πράγματος τὸ ἐπίπονον· δυσωπητικωτάτην δὲ εἰργάσατο τὴν παράκλησιν εἰπὼν διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ· ἐπειδὴ γὰρ πλείστην ἐν τοῖς δογματικοῖς περὶ τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας τὴν διδασκαλίαν ἐποιήσατο, ᾗ περὶ πάντας ἀνθρώπους χρῆται, ἀναγκαίως τῇ τούτων ὑπομνήσει δυσωπεῖ μᾶλλον αὐτοὺς ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, δεικνὺς ὅτι οὐκ ἐφόδιον ῥαθυμίας αὐτοῖς ἐκεῖνο γίνεσθαι δίκαιον, τοὐναντίον δὲ πάλιν ἃ προσήκει τὴν σπουδὴν συνεισφέρειν, αἰσχυνομένους τὸ περὶ τὸν οὕτω χρηστὸν ἀγνώμονας φαίνεσθαι· τίς δὲ ἡ παράκλησις; παρα-

στῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν, καὶ τὰ ἑξῆς· λέγει μὲν ἔτι ἀφο- XII.
ρίσαι δίκαιον ὑμᾶς τὸ ἑαυτῶν σῶμα τῷ Θεῷ, ὑπηρετού-
μενον αὐτοῦ τοῖς νόμοις· ἐπείπερ δίκαιον τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ
γεγονὸς, μὴ κακίας ὄργανον εἶναι, ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς· τὸ μὲν
οὖν παραστῆσαι, ἀφορίσαι λέγει, ἐκ μεταφορᾶς αὐτὸ λα-
βὼν τῶν ἢ βασιλεῦσιν ἢ δεσπόταις πρὸς τὸ ὑπηρετεῖν παρ-
εστώτων, οἷς ἕπεται πάντως τὸ τὰ ἀναγκαῖα τῆς ὑπηρε-
σίας πληροῦν, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἔφη, μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ
ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι· εἶτα ὡς ἐπὶ βασιλέως
ἀκολούθως ἐπαγαγὼν, μὴ δὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν
ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ
Θεῷ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὅπλα δικαιοσύνης
τῷ Θεῷ· θαυμασιώτατα δὲ τὴν συμβουλὴν διὰ πάντων ἐπέ-
τεινεν, οὐ τῷ παραστῆσαι μόνον εἰπεῖν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῷ
θυσίαν αὐτῷ ὀνομάσαι· ἔδειξεν γὰρ ὡς οὐδενὶ λόγῳ προσ-
ῆκεν εἰς τὸ ἐναντίον κατακεχρῆσθαι τῇ τοῦ σώματος ὑπηρ-
εσίᾳ, ἐπείπερ οὐδὲ τὰς προσαγομένας τῷ Θεῷ κατὰ νόμον
τῶν ἀλόγων θυσίας τῇ κοινῇ χρήσει παραδίδοσθαι τῶν ἀν-
θρώπων θεμιτὸν ἦν ἔτι· ζῶσαν δὲ ταύτην προσεῖπεν, ἐπει-
δὴ τὰ μὲν κατὰ νόμον προσκομισθέντα νεκρὰ μετὰ τὴν θυ-
σίαν ἦν ὡς εἰκός· ταῦτα δὲ αὐτοῦ γε τούτου ἕνεκεν Θεῷ
προσήγετο, ὥστε ἐν τῷ ζῆν τὰ τοῖς αὐτοῦ νόμοις πράτ-
τειν ἀκόλουθα· ὅθεν καὶ ἁγίαν προσεῖπεν ταύτην, ἐπειδὴ
ἐκείνην ἐνεχώρει μὴ τοιαύτην εἶναι τῇ τῶν προσκομιζόντων
κρινομένην κακίᾳ, ἀλλὰ καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ· ἐκείνη γὰρ
οὐ πάντως τοιαύτη· καὶ τὸ τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν,
πολὺ τὸ διάφορον ἔδειξεν· οὐ γὰρ ὅμοιον ἀλόγῳ προσκομιδῇ
λατρεύειν Θεῷ, καὶ λογισμῶν τελειότητι τὴν πρὸς τὸν Θεὸν
συνείδησιν ἐπὶ τῶν ἔργων δεικνύναι.

XII. v. 3. Λέγω γὰρ κ. τ. λ. μὴ ὑπερφρονεῖν.

Τὰ μὲν οὖν προλαβόντα περὶ τῆς καθόλου λεγόμενα ἀρετῆς, καλῶς ἔχειν ἠδύνατο· ἐξέρχεται δὲ λοιπὸν ἐπὶ τὸ κατὰ μέρος πρὸς πάντων τὴν ὑπερηφανίαν, ὡς ἂν χείριςον ἀπαγορεύων οὐκ ἔτι παρακλήσει, ἀλλ' αὐθεντίᾳ μᾶλλον· οὐ γὰρ ὅμοιον ἐπ' ἀρετὴν προτρέπειν, καὶ τὴν τῶν ἀτόπων ἀπαγορεύειν πρᾶξιν· ὅθεν ἐκείνη μὲν παράκλησιν συνῆφθαι πρέποι ἂν, ταύτῃ δὲ καὶ σφοδρότης ἁρμόσει πολλάκις· καὶ γὰρ τῇ προσθήκῃ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι, φοβερωτέραν εἰργάσατο τοῦ κακοῦ τὴν ἀποτροπήν.

Ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως.

Παραφροσύνην τὴν ὑπερηφανίαν εἰπὼν, ὑγιῆ δὲ φρόνησιν τὴν μετριότητα· ἵνα μὴ ἐντεῦθεν σύγχυσίν τινα ἐργάζεσθαι δόξῃ, ὡς ἂν οὐδὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας δι' ὑπερβολὴν μετριότητος φυλάττεσθαι ἐν αὐτοῖς ὀφειλούσης, καλῶς ἐπάγει, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως· βούλομαι φησὶ μετριάζειν μὲν ἅπαντας, φυλάττεσθαι δὲ ἐν ὑμῖν καὶ τὴν τάξιν ἀναλόγως τοῖς νενεμημένοις ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρίσμασιν· ἐπειδὴ γὰρ πλεῖστα ἦν ἐν αὐτοῖς τὰ χαρίσματα, μερισμὸν πίστεως καὶ ἐπιμέτρησιν λέγει τῶν χαρισμάτων τὴν διανομήν.

v. 8. Ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ.

Τὸ ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ἀντὶ τοῦ ὁ ἐπιμελούμενος λέγει· οὕτως καὶ ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῇ· εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδεν, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται; σαφῶς τὴν προστασίαν ἐπὶ τῆς ἐπιμελείας λέγων· διάφοροι γὰρ τρόποι τότε μάλιςα εὐποιΐας παρὰ τῶν εὐπορωτέρων εἰς τοὺς πενεστέρους τῶν ὁμοπίστων ἐγίνοντο·

περὶ ὧν νῦν λέγει καὶ τὸ ὁ μεταδιδοὺς, καὶ τὸ ὁ προϊ- XII.
στάμενος, καὶ τὸ ὁ ἐλεῶν περὶ τῶν αὐτῶν λέγων.

Τὸ τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, ἔστιν μὲν v. 10.
ὅμοιόν πως τῷ, ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος, ἐπείπερ οὐδὲν διαλ-
λάττει τοῦ ἀληθινῶς ἀγαπᾷν τὸ σφόδρα στέργειν· ἔχει δέ
τι πλέον τῇ τοῦ εἰς ἀλλήλους προσθήκῃ· τὴν γὰρ αὐτὴν
σπουδὴν πάντας περὶ ἀλλήλους ἔχειν βούλεται, ἐπεὶ μὴ δὲ
οἷόν τε ἄλλως κρατεῖσθαι τὴν ἀγάπην, ἀλλ' ἢ τοῦ ἀγαπω-
μένου τὴν αὐτὴν σώζειν περὶ τὸν ἀγαπῶντα γνώμην ἐσπου-
δακότος· ὅπερ εἰ μὴ γίγνοιτο, ἀφέξεται τοῦ ἀγαπᾷν πάν-
τως ὁ ἀγαπῶν ὅσην ἂν ἔχῃ τὴν φιλίαν, οὐκ ἀνεχόμενος
φιλῶν περιορᾶσθαι.

Ταῖς χρείαις φησὶ τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες· ἔνια δὲ τῶν v. 13.
ἀντιγράφων ταῖς μνείαις ἔχει, τῆς αὐτῆς οὔσης διανοίας·
λέγει γὰρ ὅτι δίκαιον ὑμᾶς μνημονεύειν πάντοτε τῶν ἁγίων,
κοινάς τε αὐτῶν τὰς χρείας νομίζειν, καὶ οὕτως αὐτοῖς ἐπι-
κουφίζειν τὴν ἔνδειαν.

Μὴ γίνεσθε φησὶ φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς· τοῦτο πάλιν v. 16.
ἕτερον γινόμενον ἀπὸ ὑπερηφανίας, μὴ τὸ τῇ διανοίᾳ σου
φησὶ παραςὰν ἁπλῶς αἱροῦ, ὅτ' ἂν τῇ κοινῇ ὑπολήψει φαί-
νηται ἄτοπον· καλῶς δὲ καὶ τὸ μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ
ἀποδιδόντες· πάλιν γὰρ ἐπὶ τὰ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἀπὸ
τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐξελήλυθεν· προσέθηκεν οὖν τὸ μηδενὶ
ἀντὶ τοῦ οὐδὲ ἐπὶ τῶν ἀλλοτρίων τῆς πίςεως, τοῦτο ἐπι-
δείκνυσθαι δίκαιον.

Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργὴν, Cap. XIII.
ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. v. 5.

Κατ' ἀμφότερα φησὶ τὸ ὑποτετάχθαι τοῖς τοιούτοις πρέ-
πει, τοῦτο μὲν ἵνα τὸ πρέπον διαπραττόμενοι τὴν ἐκεῖθεν

XIII. τιμωρίαν ἐκκλίνομεν, τοῦτο δὲ ἵνα τῇ πρὸς τούτους αἰδοῖ τὴν ὀφειλομένην συνείδησιν τῷ ταῦτα τάξαντι Θεῷ ἀποδιδόντες φαινώμεθα· δῆλον δὲ ἄρα κἀκεῖνο ὡς ὑποτάσσεσθαι τοῖς ἄρχουσιν ἐν τούτοις ὁ μακάριος Παῦλος παραινεῖ, οὐχ ἵνα κἂν ἀσεβεῖν ἀναγκάζωσι πειθώμεθα, σαφῶς γὰρ καὶ τὸν σκοπὸν εἶπεν τῆς ἀρχῆς, καὶ οὗπερ ἕνεκεν ὁ Θεὸς οὕτως ἔταξε τὰ ἀνθρώπινα· ὥστε τὸ περὶ τῆς εὐσεβείας νομοθεῖν ἃ μὴ δεῖ, οὐ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀρχῆς εἴη ἂν, ἀλλὰ τῆς γνώμης τῶν οὐκ εἰς δέον τὸ ἄρχειν κεχρημένων· τὰ μὲν γὰρ εἰς Θεὸν ἀναφερόμενα, οὐ τῶν ἀρχόντων κρίνειν ἴδιον· ἐπειδὴ μὴ δὲ πρὸς τοῦτο κατέστησαν, περὶ δὲ τῶν ἐν ἀνθρώποις κινουμένων καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους δικαίων, μεσῖται τινὲς καὶ βραβευταὶ τοῦ δικαίου οἱ ἄρχοντες καθιστάμενοι, ὅτ' ἂν ἀκόλουθα τῷ οἰκείῳ σκοπῷ διαπράττωνται, ἀναγκαιότατόν τι χρῆμα δεικνύουσι τὴν ἀρχήν.

v. 7. Φόρον καλεῖ τὴν ὑπὲρ τῆς γῆς συντέλειαν, τέλος δὲ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐμπορίας ἢ τινὸς τέχνης σωματικῆς.

v. 10. Συντόμως εἰπεῖν νόμου πλήρωσις, τῆς ἀγάπης ἡ φυλακὴ, καὶ ἐπειδὴ παράδοξον ἄγαν ἦν τὸ λεγόμενον, ἐπήγαγεν τὸ ἑξῆς.

Ἅπαν νόμιμον ἢ ἀπαγόρευσιν ἔχει κακοῦ, ἢ πρᾶξιν καλοῦ· τὰ μὲν γὰρ ἵνα μὴ βλάπτωμεν ἀλλήλους ὁ νομοθέτης ἐξέθετο, τὰ δὲ ἵνα τί καὶ εὐποιῶμεν ἀλλήλους κατὰ δύναμιν, ἀλλὰ πάντα ταῦτα περιείληπται ἐν τῷ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ἐπιτάττοντι νομίμῳ· καλῶς οὖν τὸ ἀνακεφαλαιοῦται, ἀντὶ τοῦ πάντα ἐκεῖνα τὰ διὰ πολλῶν νενομοθετημένα ὥσπερ τινα ἀνακεφαλαίωσιν ἐν τῷ τὸν πλησίον ἀγαπᾶν περιέχεται.

Ὁ γὰρ ἀγαπῶν, φησὶ, βλάπτειν τὸν ἀγαπώμενον οὐκ ἀνέχεται, εἴπερ ἀληθῆ περὶ αὐτὸν ἔχει ἀγάπην· οὐκοῦν τῆς

ἀγάπης ἡ φυλακὴ, τοῦ παντός ἐςι νόμου κατόρθωσις· εἶτα XIII.
ἐπὶ παραίνεσιν ἐκφέρει τὸν λόγον καὶ φησὶ τὸ ἑξῆς.

Καὶ τοῦτο, εἰδότες τὸν καιρόν. v. 11.

Οὕτως ἀναγνωστέον καὶ τοῦτο, εἶτα διαστήσαντα εἰδότες τὸν καιρὸν καὶ τὰ ἑξῆς· βούλεται γὰρ εἰπεῖν ὅτι καὶ τούτου δὲ ἡμῖν ἐπιμελητέον ὅπως ἂν πράττοιμεν ἃ δεῖ· εἰδότες ἐφεστῶτα τὸν καιρὸν τοῦ ἀποθέσθαι τὴν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν ἡδονὴν, ὥσπέρ τινα ὕπνον βαθύν· σωτηρίαν δὲ ἡμῶν καλεῖ τὴν ἀνάστασιν, ἐπειδὴ τότε τῆς ἀληθινῆς ἀπολαύομεν σωτηρίας.

Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. v. 12.

Ἡμέραν καλεῖ τὸν ἀπὸ τῆς τοῦ Χριςοῦ παρουσίας καιρὸν, ὡς τῆς αὐτοῦ φανερώσεως τρανοτάτην τῶν τε καλῶν καὶ μὴ τοιούτων ποιησαμένης τὴν διάκρισιν· νύκτα δὲ τὸν πρὸ τούτου χρόνον· ἄμφω δὲ ὡς πρὸς ἐκείνους μάλιςα λέγει τοὺς εἰδώλοις προσέχοντας, παρ' οἷς οὐκ ἦν νόμιμα οὐδὲ διδασκαλία τῶν πρακτέων· ὁ τῆς ἀγνοίας οὖν φησὶ καιρὸς παρῆλθεν, ὅτε ἦτε ὡς ἐν νυκτὶ οὔτε θεὸν εἰδότες, οὔτε νομίμων δεδεγμένοι διαγόρευσιν· ἐπέςη δὲ ὁ τῆς ἡμέρας καιρὸς, ἀντὶ μεγίςου φωτὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἐπιλαμψάσης ἡμῖν.

Ἀλλ' ἐνδύσασθε φησὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ v. 14.
τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας· τὸ ἐνδύσασθε ἀντὶ τοῦ ἐνεδύσασθε λέγει· βούλεται γὰρ εἰπεῖν ὅτι διὰ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ βαπτίσματος συναφθέντες τῷ Χριστῷ, καὶ μέλος τοῦ κοινοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας ἀποφανθέντες οὗπερ ἐκεῖνός ἐστι κεφαλὴ, ὥσπερ ἐνεδύσασθε αὐτὸν τῇ κοινωνίᾳ τῶν προσδοκωμένων, καθὸ καὶ συμμετασχεῖν αὐτῷ τῆς ἀναστάσεως ἐλπίζετε· δίκαιοι τοίνυν ἂν

*

XIII. εἴητε τὰ πρέποντα τῇ καταστάσει φρονεῖν ἐκείνῃ, ἐν ᾗπερ ἅπαντα πεπαῦσθαι τὰ τοιαῦτα ἀνάγκη· οὐδὲν οὖν ἐπιτελεῖν τοιοῦτον προσῆκεν ἡμᾶς, οἷον ὁ μὲν αἰὼν ἐκεῖνος οὐ δέξεται· ἐπὶ δὲ τῶν φιλαμαρτημόνων πάροδον ἔχει κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν, ἔνθα φθορᾷ μὲν ἔτι τὸ ἡμέτερον ὑποκειται σῶμα, πολλὴ δὲ καὶ τῶν παθῶν ἐντεῦθεν ἡμῖν ἡ ἐνόχλησις γίνεται· εἰρήκαμεν δὲ καὶ ἀνωτέρω ὅτι σάρκα ἡ γραφὴ πολλάκις οὐ τὴν φύσιν αὐτὴν, ἀλλὰ τὸ θνητὸν ἤτοι τὸ πρόσκαιρον οὕτω καλεῖ· τοῦτο οὖν κἀνταῦθα λέγει, τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας, οὐ τῆς φύσεως αὐτῆς λέγων, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ μὴ ταῖς ἐπιθυμίαις ἑαυτῶν ἐξακολουθεῖτε, σπουδὴν τιθέμενοι ἐκεῖνα πράττειν, ἃ κατὰ τὸν παρόντα βίον διὰ τῆς ἐνούσης ὑμῖν θνητότητος τὴν κίνησιν δέχεται· σαρκὸς οὖν πρόνοιαν λέγει τὴν περὶ τὰ παρόντα ἤτοι καὶ τὰ ἄτοπα σπουδὴν, ὡς ἂν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ πράττεσθαι δυνάμενα μόνον, ἐπὶ δὲ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος οὐκ ετι· ὅθεν αὐτὸ καὶ ἀντέταξεν τὸ ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ὃ δὴ μίμημα τῆς μελλούσης ἐστὶ καταστάσεως· μὴ τοίνυν περὶ τοῦτο φησὶν ἔχετε τὴν σπουδὴν, ὅπως ἂν τὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐπιθυμίας ἐπιτελῆτε, αἷς οὐδὲ μία πρὸς τὴν μέλλουσαν κατάστασιν κοινωνία.

Cap. XIV. v. 7. Οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει.

Τί λέγω φησὶν περὶ τοῦ ἐσθίειν καὶ τοῦ μὴ ἐσθίειν; οὔτε ζῶντες ἑαυτῶν ἐσμὲν, οὔτε ἀποθνήσκοντες· κἂν γὰρ ζῶμεν, τὴν αὐτοῦ ζωὴν ζῶμεν· κἂν ἀποθνήσκωμεν, κατὰ τὸν ὅρον ἀποθνήσκομεν ἐκείνου· σκοπὸν τοίνυν ἁπανταχοῦ προσῆκεν ἡμῖν τοῦτον εἶναι, τῷ θεῷ ἀρέσκειν, λογιζομένοις ὅτι ζῶντες καὶ ἀποθνήσκοντες ἐκείνου πάντως ἐσμέν· καὶ δει-

κνὺς ὅτι οὐκ ἀπὸ τῆς ποιήσεως μόνον ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν XIV.
προσφάτως οἰκονομηθέντων διὰ Χριστοῦ, ἐπήγαγεν· εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς, καὶ τὰ ἑξῆς· λογίσασθε γάρ φησιν ὅτι Χριστὸς καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀποθανὼν ἀνέστη, καὶ ἀναστὰς ζῇ, ζωὴν διηνεκῆ ὑπὲρ ἡμῶν ἅπαντα ποιήσας· ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀποθανόντες τῆς τε ἀναστάσεως αὐτῷ κοινωνήσωμεν, καὶ τῆς ζωῆς ἀπολαύσωμεν· ὡς πανταχόθεν φαίνεσθαι ἡμᾶς καὶ Χριστῷ δουλεύειν ἀνάγκην ἔχοντας, εἴ γε καὶ ἀποθνήσκοντες ἐκείνου πάντως ἐσμὲν, τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος, ὥστε ἀναστῆσαι· καὶ ζῶντες ἐκείνῳ τὴν ζωὴν ὀφείλομεν, ὃς παρέσχεν ἡμῖν τὴν μετὰ θάνατον παρ' ἐλπίδα ζωήν.

Τὸ μὲν τί κρίνεις, πρὸς τὸν ἐξ ἰουδαίων εἴρηται· τὸ δὲ v. 10.
τί ἐξουθενεῖς, πρὸς τὸν ἐξ ἐθνῶν· οὐδετέρῳ φησὶν ὑμῶν πρέπον οὐδέτερον, ἐπειδὴ ἀνάγκη πάντως τῷ κριτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ παραστάντας, τὰς εὐθύνας τῶν βεβιωμένων ὑποσχεῖν· καὶ εἰς πίστωσιν τῶν εἰρημένων, μαρτυρίαν τίθησι· γέγραπται γάρ· ζῶ ἐγὼ, λέγει κύριος, καὶ τὰ ἑξῆς· ὅτι μὲν οὖν εἰς πίστωσιν τῶν περὶ Χριστοῦ λελεγμένων αὐτῷ τὴν μαρτυρίαν παρήγαγεν, δῆλον· ἐκεῖνο δὲ ἰστέον ὅτι ἔνθα τοῦτο Ἡσαΐας φησὶ, συνεχῶς εἴρηται τὸ ἐγώ εἰμι θεὸς καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι, καὶ ἐγώ εἰμι κύριος καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλήν μου δίκαιος καὶ σωτὴρ, οὐκ ἔστιν πάρεξ ἐμοῦ, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ζητητέον οὖν πῶς τούτοις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ συνεχρήσατο ὁ ἀπόστολος· πρὸς μὲν τοὺς αἱρετικοὺς ἐλαττοῦν τὴν θεότητα τοῦ μονογενοῦς παντὶ τρόπῳ βουλομένους, εἴποι ἄν τις ὅτι εἴτε ὡς περὶ τοῦ Χριστοῦ λεγομένοις τούτοις ἐνταῦθα ἐχρήσατο, εὔδηλος ἡ ἀξία τῆς θεότητος τοῦ μονογενοῦς κατ' οὐδὲν ἐλαττουμένης τοῦ πατρὸς· εἴτε περὶ τοῦ πατρὸς εἰρημένοις παρὰ τῷ προφήτῃ περὶ τοῦ κυρίου λέγων ὁ

XIV. ἀπόστολος ἐχρήσατο τῇ μαρτυρίᾳ, καὶ οὕτω δέδεικται οὐχ ἑτέρας ὢν θεότητος ὁ υἱός· ὅπου γε συνεχρήσατο τῇ φωνῇ, ὡς ἂν ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ λέγεσθαι δυναμένῃ, κἂν περὶ τοῦ πατρὸς εἰρημένη τυγχάνῃ· τοῦτο μὲν οὖν πρὸς τοὺς αἱρετικοὺς εἴποι ἄν τις· τὸ δέ γε ἀληθὲς ἐκεῖνο ὅτι μὴ δὲ περὶ τοῦ πατρὸς εἴρηται ἰδικῶς μήτε περὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἁπλῶς περὶ τῆς θείας φύσεως τῆς ἀνωτάτω καὶ πάντων αἰτίας, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἀπόστολος τῇ μαρτυρίᾳ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ κατεχρήσατο, ὁμοίως καὶ πατρὶ καὶ υἱῷ τὰ τοιαῦτα πρέπειν νομίζων, ὡς ἂν οὐδὲ μιᾶς οὔσης κατὰ τὴν φύσιν διαφορᾶς· παραπλησίως τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς ἑβραίους τὸ, σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι, περὶ τοῦ Χριστοῦ χρησάμενος φαίνεται.

v. 13. Μηκέτι οὖν φησὶν ἀλλήλους κρίνωμεν· τοῦτο μὲν εἴρηται κατὰ κοινοῦ· ἐντεῦθεν δὲ λοιπὸν πρὸς τοὺς ἀπὸ ἐθνῶν τείνει λόγον, ὡς ἂν ἀρκούντως τὰ πρὸς ἰουδαίους εἰπών· οὐ δίκαιον οὖν ὑμᾶς φησὶ κριτὰς καθίστασθαι τῶν ὁμοπίστων, μένοντας ἅπαντας τοῦ κριτηρίου τοῦ Χριστοῦ· ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον· πολλὰ γὰρ οἱ ἀπὸ ἑλλήνων παρὰ ῥωμαίοις ἐπικρατέστεροι ὄντες καὶ τῷ πλήθει καὶ τῇ τῶν προσώπων ἀξιοπιστίᾳ, διεπράττοντο μᾶλλον ἐπὶ διασυρμῷ τῶν ἰουδαίων ἐπ' ὄψεσιν ἐκείνων ἐσθίειν ἐπιτηδεύοντες ταῦτα, ὧν δὴ μάλιστα ἀπέχεσθαι σπουδὴν εἶχον, ὡς ἐντεῦθεν ἐκείνοις ταραττομένους, καὶ τῆς εὐσεβείας ἀφίστασθαι πολλάκις· καὶ μὴν καὶ τοῦ κοινοῦ συλλόγου καταραθυμοῦντας ἐφ' ἑαυτῶν γίνεσθαι.

v. 14. Εἰπὼν ὅτι καλὸν τοῦτο μᾶλλον ὑμᾶς δοκιμάσαι τὸ μηδὲν ποιεῖν εἰς βλάβην τοῦ ἀδελφοῦ, μὴ δὲ τοιαῦτα πράτ-

των ἃ τῆς εὐσεβείας ἐκεῖνον ἐκτρέπει, ἵνα μὴ δόξῃ τὴν XIV.
τῶν βρωμάτων παρατήρησιν καὶ αὐτὸς ἐπεισάγων ταῦτα λέγειν, εἰκότως ἐπήγαγεν· οἶδα καὶ πέπεισμαι, ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' αὐτοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς· ἀναγκαίως καὶ τῇ διατάξει χρησάμενος εἰς τὴν τοῦ λεγομένου πίστωσιν, καὶ τῇ δι' αὐτοῦ προσθήκῃ ἀξιοπιστοτέραν τὴν ἀπόφασιν ἐργασάμενος· ὡς ἂν ἀρκοῦντος τοῦ Χριστοῦ πάντα καθαρὰ δεικνύναι· ἀκάθαρτον οὖν φησὶν οὐδὲν εἶναί φημι τῶν εἰς βρῶσιν κειμένων, εἰ μή τις ἀσθένεια λογισμῶν τοιαύτην περὶ τῶν ἐδεσμάτων λαμβάνει τὴν γνώμην· οὕτως οὐ τὴν τοιαύτην ἀποδέχομαι παρατήρησιν· ἀλλὰ τί ἐπήγαγεν; εἰ γὰρ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκ ἔτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς· ἀλλ' ὅτι μὴ δίκαιόν σε φησὶ διὰ βρῶσιν λυπεῖν τὸν ἀδελφὸν, δέον τῇ ἀγάπῃ καὶ μειζόνων ἀνέχεσθαι.

Ἄξιον μέν τοι κἀκείνους γελάσαι τῆς εὐηθείας ἐντεῦ- v. 17.
θεν, οἱ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐσθίειν τε καὶ πίνειν ἡμᾶς νομίζουσιν, σφόδρα δὴ ἐναντία ὑπολαμβάνοντες τῇ Παύλου φωνῇ, οὐκ ἐν βρώσει καὶ πόσει τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ περιορίζεσθαι φάσκοντος.

Μακάριος, φησὶν, ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ᾧ δοκιμάζει· v. 22.
φωνὴν τέθεικεν οὐκ ἐκείνοις ἀναγκαίαν μόνοις, ἀλλὰ γὰρ καὶ πᾶσι τοῖς ὅτι δή ποτε τῶν εἰς ἀκρίβειαν συντεινόντων μετιέναι βουλομένοις· ἐγὼ γὰρ, φησιν, ἐκεῖνον μακάριστον εἶναι τίθεμαι, ὃς ἐπειδ' ἄν τι δοκιμάσῃ δι' ἀκρίβειαν καὶ ἀρετὴν μετιέναι, ἔχεται μὲν τοῦ ἔργου, οὐ μὴν ἑαυτὸν ὑπερέχειν διὰ τοῦτο νομίζει τῶν οὐ τὸ αὐτὸ μετιόντων· καλὸν γὰρ πάσης ἐκτὸς οἰήσεως τὴν ἀρετὴν ἐπιτελεῖν, μὴ ὑπερέχειν ἑαυτὸν διὰ ταῦτα νομίζοντα, ἅπερ ἂν ἐπιθυμίᾳ τῶν κρειττόνων μετίῃ· μὴ δὲ μὴν ἀποδοκιμάζοντα τὸν οὐκ

XIV. ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐξεταζόμενον· τοῦτο μὲν οὖν εἴρηται κατὰ κοινοῦ τῷ ἀποστόλῳ οὐκ ἐπὶ τῶν παρόντων μόνον, ἀλλὰ γὰρ ἐπὶ παντὸς οὗ τινος οὖν φυλάττεσθαι ἀξίου· πάλιν δὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἀνάγει τὸν λόγον· ὁ δὲ διακρινόμενος ἐὰν φάγῃ κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως· πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν· ὁ δὲ διακρινόμενος, οὐκ ἐπὶ τῷ ὁμοπίστῳ· ὁ μὲν γὰρ διὰ πίστιν, φησὶν, ἁπλῶς καὶ ἀδιαφόρως μεταλαμβάνων τῶν εἰς βρῶσιν κειμένων, ἐσθίει κάλλιστα· ὁ δέ γε πρὸς τὸν ἀδελφὸν διαφερόμενος διὰ τοῦτο, καὶ μετὰ τῆς πρὸς ἐκεῖνον ἔριδος ἐσθίων, βλάπτεται μᾶλλον ἀφορμὴν τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἔριδος τὸ βρῶμα ποιούμενος· ἔοικεν γὰρ οὐ διὰ πίστιν αὐτὸ ποιεῖν ἀδιαφόρως, ἀλλὰ φιλονεικίᾳ μᾶλλον τῇ πρὸς ἐκεῖνον· τὸ δὲ μὴ ἁπλότητι γινόμενον μετὰ πίστεως ἀλλ' ἔριδι τῇ πρὸς τὸν πλησίον, ὡμολογημένον ἁμάρτημα.

Cap. XV. v. 1. Τοῦτο πάλιν πρὸς τοὺς ἀπὸ ἐθνῶν λέγει, οἳ διέπτυον τοὺς ἀπὸ ἰουδαίων τῆς νομικῆς παρατηρήσεως ἕνεκεν· ὑμεῖς τοίνυν φησὶν οἱ δυνατοὶ, δίκαιοι ἂν εἴητε ἀνέχεσθαι τῆς ἀσθενείας ἐκείνων, καὶ φέρειν αὐτοὺς ἀποστῆναι τῆς παλαιᾶς οὐ δυναμένους γνώμης· μὴ μὴν τὸ ἑαυτῶν περισκοπεῖτε μόνον, τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν· ἄμεινον δὲ καὶ τὸ τοῦ ὁμοπίστου περισκοπεῖν, ὅπως ἂν βελτιωθείη κἀκεῖνος· καὶ παραδείγματι πείθων αὐτοὺς τοῦτο ποιεῖν, ἐπήγαγεν τὸ ἑξῆς.

v. 5. Λέγει μὲν ὅτι χαρίσεται ὑμῖν ὁ θεὸς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ παράκλησιν, ὥστε ὁμονοοῦντας πρὸς ἀλλήλους, τῆς ἐπὶ τὸν Χριστὸν ἔχεσθαι πίστεως, οὕτω τε σύμφωνον τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τὴν ὑμνῳδίαν ἀποδιδόναι· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο παραίνεσις ἐν σχήματι προσευχῆς· οἵους γὰρ αὐτοὺς εἶναι βου-

λεται, τοιούτους εἶναι ηὔξατο· ὅθεν οὐκ ἐξιστάμενος τοῦ οἰ- XV.
κείου σκοποῦ πάλιν ἐπάγει.

Διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους. v. 7.

Ὥστε, φησὶ, δίκαιον ὑμᾶς μᾶλλον ἐφέλκεσθαι τοὺς ἀσθενεστέρους, λογιζομένους ὅτι δὴ καὶ ὑμᾶς ἀλλοτρίους ὄντας τῆς εὐσεβείας ὁ Χριστὸς οἰκειώσατο ἐπὶ τῷ τῆς μελλούσης παρὰ θεοῦ δόξης τυχεῖν· καὶ ἐπειδὴ πολὺν ἐποιήσατο πρὸς τοὺς ἀπὸ ἐθνῶν τὸν λόγον, δυνατοὺς αὐτοὺς καλῶν, καὶ πίστιν ὀνομάζων τὴν περὶ τῶν βρωμάτων γνώμην αὐτῶν, ἵνα μὴ δόξῃ τὰ ἰουδαίων αὐτὰ ὡς ἂν οὐδενὸς ἄξια λόγου διασύρειν, ἐπήγαγεν τὸ ἑξῆς.

Λέγω δὲ Ἰησοῦν Χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς. v. 8.

Τὰ μὲν οὖν προειρημένα, φησὶ, εἴρηταί μοι τὸ ἄκαιρον ἐλέγχοντι τῶν μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν βουλομένων ἀντέχεσθαι τῆς τῶν νομικῶν παρατηρήσεως· ἐπεὶ καὶ ἄγαν ἄτοπον εἶναι νενόμικα μετὰ τὴν τελειότητα τῶν κατὰ Χριστὸν, ἐπέκεινα παλινδρομεῖν· ἐπὶ διαβολῇ δὲ τῶν κατὰ τὸν νόμον ἔφην οὐδέν· τοὐναντίον γὰρ ἅπαντα ἐκεῖνα θαυμαστὰ καὶ μεγάλα εἶναι νενόμικα, εἰδὼς αὐτὰ διατάξεις ὄντα θεοῦ, ὃς τὸν Ἀβραὰμ ἐκλεξάμενος ἐπαγγελίας πρὸς αὐτὸν ἐποιήσατο τοῦ ἐπιμελήσεσθαι μὲν τῶν ἐξ αὐτοῦ, ποιήσειν δὲ καὶ τὰ ἔθνη πάντα διὰ τῆς πρὸς αὐτόν τε καὶ τὸ αὐτοῦ σπέρμα οἰκειώσεως, τῶν παρ᾽ αὐτοῦ τυχεῖν εὐλογιῶν· ὥστε ἅπαντας θεόν τε τῶν ἁπάντων αἴτιον ἐπιγνώσκειν, καὶ πατέρα οἰκεῖον ἐπιγράφεσθαι τὸν Ἀβραὰμ, περὶ πολλοῦ τὴν πρὸς τὸ σπέρμα αὐτοῦ τιθεμένους οἰκείωσιν· ἔδει μὲν οὖν τὰς πρὸς Ἀβραὰμ ἐπαγγελίας πέρας λαβεῖν· περὶ τοῦ ἅπαντα τὰ ἔθνη δι᾽ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τυχεῖν τῶν παρὰ τοῦ θεοῦ εὐλογιῶν· ἐπειδὴ

XV. δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν ἰουδαίων οὐδὲν τῆς τοῦ θεοῦ κηδεμονίας ἄξιον διεπράττοντο, οὐδὲ ἔκβασιν αἱ τοῦ θεοῦ λαβεῖν ὑποσχέσεις διὰ τὴν ἐκείνων ἐδύναντο κακίαν, ὁ τοίνυν Χριστὸς ἐκεῖθεν κατὰ σάρκα τὸ γένος κατάγων, ἠνέσχετο δέξασθαι τὴν περιτομήν· καί τοι γε οὐδὲ μίαν ἔχων ἀνάγκην κατὰ τοὺς λοιποὺς ἰουδαίους, οἳ διὰ τὴν οἰκείαν ἀγνωμοσύνην ἀναγκαίως ἐπὶ τῆς σαρκὸς τοῦ τρόπου τὸν ἔλεγχον φέρουσι· τίνος γὰρ καὶ ἔδει τῶν ἔξωθεν τῷ Χριστῷ ἐπὶ τῆς οἰκείας γνώμης τάς τε ὑποσχέσεις βεβαιοῦντι καὶ τοῦ νόμου πληροῦντι τὸ βούλημα; ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἵλετο, ὥστε ἔχειν τῆς πρὸς τὸν προπάτορα ἐπαγγελίας τὸ σύμβολον, ἵνα ὅτ᾽ ἂν ἅπαντες ἐπὶ Χριστὸν πιστεύσωσι, τὸν ἐκ τοῦ Ἀβραὰμ τὸ γένος κατάγοντα, ἐπαγόμενον μετὰ τῆς κατὰ τὴν φύσιν οἰκειότητος καὶ τὸ σύμβολον τῆς πρὸς ἐκεῖνον ὑποσχέσεως, ἀληθῆ καὶ βεβαίαν τὴν ἔκβασιν δεχομένης τὸ τοὺς ἀπὸ ἐθνῶν ἐπὶ τὸν Χριστὸν ἐκείνου σπέρμα τυγχάνοντα πιστεύσονται, ὁμοῦ τε τὸν Ἀβραὰμ ἐπιγράφεσθαι πατέρα, καὶ διὰ τῆς πρὸς τὸν ἐξ αὐτοῦ οἰκειώσεως τῶν παρὰ τοῦ θεοῦ καλῶν ἀπολαύοντας, βεβαιοῦν τῶν εἰρημένων τὴν ἀλήθειαν· εἵλετο, φησὶν, ὁ Χριςὸς τὴν περιτομὴν δεξάμενος, ὥσπέρ τις διάκονος γενέσθαι τῶν ὑποσχέσεων ἐπὶ τούτῳ δοθεισῶν τῷ συμβόλῳ· ὥστε τοῦ θεοῦ φανῆναι τὴν ἀλήθειαν πέρας τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ὑποσχέσεως οὕτω λαμβανούσης· οὐκοῦν ἰουδαῖοι μὲν ἐπειδ᾽ ἂν ἐκεῖθεν Χριστῷ πιστεύσωσιν, ἀκολούθως ἀπὸ τῶν καλῶν ἐπὶ τὰ κρείττω μεθίστανται· οἱ δέ γε ἀπὸ ἑλλήνων προσιόντες, φιλανθρωπίᾳ θεοῦ τὴν πρὸς ταῦτα οἰκείωσιν δέχονται· ταῦτα μὲν οὖν εἰς σύστασιν ἔφη τῶν κατὰ νόμον, ἐπὶ τῷ δεῖξαι ὅση τίς ἐστιν τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν κατὰ ἰου-

δαίους ἡ διαφορά, οὕς τε μὴ ἀπὸ τῶν προειληφότων δια- XV.
σύρειν τὰ τοῦ νόμου δοκεῖν· ἀκολούθως δὲ πάλιν ἀσφαλί-
ζεται τὸ μὴ ἰουδαίοις ἀφορμὴν παρασχεῖν κατὰ τῶν ἀπὸ
ἐθνῶν ὡς ἂν πρόσφατον δεδεγμένων.

Ταύταις ἐχρήσατο ταῖς μαρτυρίαις, ὥςε δεῖξαι ὅτι ἀεὶ v. 9.
καὶ παρὰ τοῖς προφήταις δεδοκίμασται τὰ ἔθνη ἀξιόπιστα
εἶναι πρὸς τὸ τῆς εὐσεβείας μάθημα, εἰ δὴ βούλοιντο, εἴ
γε καὶ εὐχαριςεῖν ἐπ' ὄψεσι ταῖς ἐκείνων ὁ προφήτης ἐπαγ-
γέλλεται, κοινωνεῖν τε τῆς εὐφροσύνης τῷ λαῷ προστάτ-
τονται καὶ ὕμνους ἀναπέμπειν Θεῷ.

Τολμηρότερον δὲ φησὶν ἔγραψα ὑμῖν ἀπὸ μέρους· καλῶς v. 15.
τὸ ἀπὸ μέρους, ἵνα καθόλου δόξῃ τοῦτο ἀποφαίνεσθαι περὶ
ἑαυτοῦ, καὶ τὴν οἰκείαν ἐκβάλλειν οὕτω διδασκαλίαν, ἐπεί-
περ οὐδὲ ποιεῖν αὐτὸ ἐχρῆν, εἰ δὴ καθόλου τολμηρὸν ἐπε-
χείρει τοῖς μὴ προσήκουσι· νυνὶ γὰρ τῇ τοῦ ἀπὸ μέρους
προσθήκῃ, καὶ τὸ ἀναγκαῖον τῆς ἑαυτοῦ διδασκαλίας ἐνε-
δείξατο, καὶ τὴν αἰτίαν σαφῆ πεποίηκεν δι' ἣν τολμηρό-
τερον ἔφη γεγραφηκέναι, οὐ τῷ αὐτοὺς διδάσκειν, ἀλλὰ τῷ
μετὰ Πέτρον (1)· δεικνὺς γοῦν τὸ τοῦ πράγματος ἀναγκαῖον,
ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, φησὶ· καλῶς τὸ ἐπαναμιμνήσκων·
οὕτω γάρ φησι ἀποδέχομαι ἐκεῖνα καὶ θαυμαστὰ εἶναι ἡγοῦ-
μαι, ὥστε οὐδὲ διδάσκειν ἐπαγγέλλομαι, ἀλλ' εἰς ὑπόμνη-
σιν ἄγειν ὧν μεμαθήκατε· καὶ δεικνὺς ὅτι ἁρμόττον αὐτῷ
τὸ ποιεῖν, τοῦτο ἐπήγαγεν, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι
ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς· τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ χάριτος
ἠξιώθην, φησὶν, εἰς τὸ ὑπηρετεῖσθαί με τῷ Χριςῷ, τοῖς

(1) Adnotemus praedicationem Petri apud Romanos; contra illorum scilicet insignem impudentiam qui Petrum venisse Romam negant.

XV. ἁπανταχόσε ἀνθρώποις διαγγέλλοντα τῶν δι' αὐτοῦ παρασχεθέντων ἡμῖν τὸ μέγεθος, ἐπὶ τὸ κἀκείνους πιστεύσαντας καὶ τῆς τοῦ πνεύματος ἀξιωθέντας χάριτος, τῶν μελλόντων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν· ἀναγκαίως οὖν καὶ τοῦτο ἐγχειρισθεὶς κέχρημαι τῇ πρὸς ὑμᾶς διδασκαλίᾳ, οὐ καινόν τι διδάσκειν ὑπισχνούμενος, οὐδὲ ὅπερ οὐκ ἔγνωτε παρὰ Πέτρου, εἰς ὑπόμνησιν δὲ τῶν προειληφότων ἄγων ὑμᾶς.

v. 22. Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν ἐπειχόμην, ἐπειδὴ ὑμῖν μὲν ἀρκοῦντα τῆς εὐσεβείας διδάσκαλον ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν Πέτρον, ἐμὲ δὲ περὶ τὴν τῶν λοιπῶν ὠφέλειαν ἀσχολεῖσθαι ἠβούλετο.

v. 24. Τὸ ἀπὸ μέρους εἶπεν ὡς καὶ αὖθις πρὸς αὐτοὺς γενησόμενος, ἐπείπερ οὐχ ἅπαξ μόνον εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο ὁ μακάριος Παῦλος.

v. 28. Καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν τοῦτον, ἀντὶ τοῦ πληρώσας αὐτὸν λέγει· ἵνα εἴπῃ, ἀποκομίσας καὶ δεδωκώς· εἰ γὰρ καὶ τῇ γνώμῃ τῶν δεδωκότων τέλειος ἦν ὁ καρπὸς, ἀλλὰ τῇ χρείᾳ ἀτελὴς, οὔπω δεξαμένων ὧν περ οὖν ἕνεκεν ἐδόθη· θαυμαστὴ μὲν οὖν ἡ πρόγνωσις τοῦ μακαρίου Παύλου, οὕτως ἀκριβῶς ὑποσχομένου τὸ ἀπελεύσεσθαι πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἀπ' αὐτῶν εἰς τὴν Σπανίαν· καὶ τοῦτο οὐκ εἰς ἅπαξ ἐμφήναντος ἔσεσθαι, ὅπερ οὖν τὸ ἀπὸ μέρους ἐμήνυσεν· ὑπερβολὴν δὲ ἔχει θαύματος τὸ ἑξῆς.

v. 29. Οἶδα δὲ ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς.

Σαφῶς δείκνυσιν ὡς καὶ τὸν τρόπον ἠπίστατο καθ' ὃν ἔμελλεν ἀπιέναι πρὸς αὐτούς· τοῦτο δὲ ἦν τὸ δέσμιον αὐτὸν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Ῥώμην ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀχθῆναι· ἦν δὲ καὶ τοῦτο οὐ μικρὸν εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνώσεως, ἣν περὶ τῶν μελλόντων ἐκέκτητο.

Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης. XV. v. 33.

Ὡς αὐτὸς ἐν πολλοῖς ἐξετάζεσθαι μέλλων θορύβοις, παρακαλέσας τε αὐτοὺς εἰκότως καὶ προσεύχεσθαι, τούτου γε ἕνεκεν ἐπεύχεται ἐκείνοις τὸ τῆς εἰρήνης ἀπολαύειν ἀεί· δεικνὺς ὅτι κἂν αὐτὸς ἐν τούτοις ὑπὲρ ἑτέρων ᾖ, τοὺς γοῦν λοιποὺς μετὰ πάσης ἀνέσεως τὴν εὐσέβειαν μετιέναι εὔχεται.

Ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν τὸν δόκιμον ἐν κυρίῳ. Cap. XVI. v. 10.

Ἔοικεν οὗτος εἶναι οὗ καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν ὁ μακάριος μέμνηται Λουκᾶς, ὡς ἐλλογίμου καὶ ἀπὸ τῆς γνώσεως τῶν θείων γραφῶν συνέχοντος τους ἰουδαίους ἐν τοῖς ἐλέγχοις.

Καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. v. 18.

Τὸ μὲν τῆς εὐλογίας, ἵνα εἴπῃ τῆς εὐφημίας καὶ τῆς κολακείας, ἣν ἐπὶ ἀπάτῃ πολλάκις ἐποιοῦντο· λέγει δὲ περὶ τῶν ἀπὸ ἰουδαίων οἱ ἁπανταχόσε περιϊόντες τοὺς ἀπὸ ἐθνῶν πιστεύοντας τῆς νομικῆς ἔχεσθαι παρατηρήσεως πείθειν ἐπειρῶντο· οὓς αὐτάρκως διέσυρεν τῷ εἰπεῖν ὅτι τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, εἴ γε ὑπὲρ τοῦ ἀπατῶντας δύνασθαι τὴν ἑαυτῶν γαστέρα πληροῦν πάντα ποιοῦσιν· ἔδειξεν δὲ κἂν τούτῳ ὅτι σφόδρα ἐπαινεῖ τὰ Πέτρου διδάγματα, ὅπου γε ἐπ' ἐκείνων αὐτοὺς βούλεται μένειν, καὶ ἀποστρέφεσθαι τοὺς παρ' ἐκεῖνα τί διδάσκειν ἐπιχειροῦντας.

Οἰκονόμον τῆς πόλεως καλεῖ τὸν βιωτικήν τινα ἐγκεχειρισμένον φροντίδα παρὰ τῶν ἔξωθεν ἀρχόντων ἐπὶ διορθώσει τῆς πόλεως· ἦν δὲ καὶ οὗτος τῶν πεπιστευκότων δηλονότι Χριστῷ. v. 23.

MONITUM.

Ante quam huic imponam tomo coronidem, placet fragmenta duo, latinum unum, alterum graecum, ne diutius in codicibus lateant, divulgare. Ferrandi diaconi carthaginiensis contra Arianos disputationem, cuius nonnisi segmentum breve in gallandiana bibliotheca extabat, in tertio Scriptorum veterum volumine, ope codicis casinensis, luce donavi. Praeterea tamen memineram me vidisse olim Mediolani, in ambrosiana bibliotheca, Ferrandi eiusdem scriptum de septem regulis innocentiae ad Reginum comitem, non contemnenda parte in fine auctum, quae in gallandiana pariter bibliotheca T. XI. p. 373. non legebatur. Quum ergo ante hos dies ad nobilem veteremque amicum litteras Mediolanum dedissem, ut id fragmentum a Bibliothecarii benignitate mihi impetraret, voti compos fui: etenim iussu ipsius Bibliothecarii, cui debitas gratias ago, complementum id ferrandiani operis ad me transmissum fuit; nempe a postremis editionis verbis usque ad ipsius operis clausulam, prout certe in illo codice conservatum est. Et quidem Chlifletius iamdudum dixerat hoc Ferrandi opus valde perturbatum ac deformatum mendis *se comperisse; quo nunc minus miremur partem eius deperditam, in ambrosiano demum codice repertam videri. Illud tamen me nonnihil suspensum tenet, quod de rege, non de duce vel comite, in hoc complemento semper sermo est.*

FERRANDI DIACONI

COMPLEMENTUM OPERIS

DE SEPTEM REGULIS INNOCENTIAE HACTENUS DESIDERATUM.

Omnis abusionis gradus est rex iniquus. Etenim regem non iniquum, sed correptorem iniquorum esse oportet : unde in semetipso nominis sui dignitatem custodire debet; nomen enim regis intellectualiter hoc retinet, ut subiectis omnibus rectoris officium procuret. Sed qualiter alios corrigere poterit, qui proprios ne iniqui sint non corrigit? Quoniam iustitia regis exaltatur solium et veritas, solidantur gubernacula populorum. Iustitia vero regis est, neminem iniuste per potentiam opprimere, sine acceptione personarum inter virum et proximum suum iudicare, advenis et pupillis et viduis defensorem esse, furta cohibere, adulteria punire, iniquos non exaltare, inpudicos et striones * non nutrire, impios de terra perdere, parricidas et periurantes vivere non sinere, ecclesias defendere, pauperes eleemosynis alere, iustos supra regni negotia constituere, senes et sapientes et sobrios consiliarios habere, magorum et ariolorum pythonis sacrorumque * superstitionibus non intendere, iracundiam differre,

* histriones.

* ita cod.

patriam fortiter et iuste contra adversarios defendere, per omnia in Domino vivere, prosperitatibus non elevare animum, cuncta adversa patienter ferre, fidem catholicam in Deum habere, filios suos non sinere impie agere, certis horis orationibus insistere, ante horas congruas non gustare cibum. Vae enim terrae, cuius rex est puer, et cuius principes mane comedunt! Haec regni prosperitatem in praesenti faciunt, et regem ad caelestia regna meliora perducunt. Qui vero secundum hanc legem non dirigat *, multas nimirum adversitates imperii tolerat. Idcirco enim saepe pax populorum rumpitur, et offendicula etiam de regno suscitantur: terrarum quoque fructus diminuitur, et servitia populorum praepediuntur, multi etiam dolores prosperitatem regni inficiunt, carorum et liberorum mortes tristitiam conferunt, hostium incursus provincias undique vastant, bestiae armentorum et pecorum greges dilacerant, tempestates veris undique et hiemis terrarum foecunditatem et maris ministeria prohibent, et aliquando fulminum ictus segetes et arborum flores et pampinos exurunt. Super omnia vero regis iniustitia non solum praesentis imperii faciem fuscat, sed etiam filios suos et nepotes ne post se regni hereditatem teneant, obscurat. Propter enim piaculum Salomonis regnum domus Israel Dominus de manibus filiorum eius dispersit. Et propter iustitiam David regis lucernam de semine

* *cod.* disipat.

eius in Hierusalem reliquit. Ecce quantum iustitia regis saeculo valet! Intuentibus perspicue patet pax populorum, tutamentum patriae, immunitas plebis, monumentum gentis, cura langorum *, gaudium hominum, temperies aëris, serenitas maris, terrae foecunditas, solatium pauperum, hereditas filiorum, et sibimet ipsi spes futurae beatitudinis. Attamen sciat quod sicut in throno hominum primus constitutus est, sic et in poenis, si iustitiam non fecerit, primatus * habiturus est. Omnes namque quoscumque peccatores sub se in praesenti habuit, supra se modo plagali in illa futura poena habebit.

* ita cod.

* ita cod.

Explicit liber Ferrandi diaconi
ad Reginum comitem.

MONITUM ALIUD.

Asclepiodoti, antiqui tactici, capitula duodecim in mediceo codice observavit Bandinius (*catalog. gr. T. II. p.* 229.) *qui et eorum titulos edidit: ipsum vero opusculum ex eodem codice sumpserat olim Leo Allatius, cuius apographum quum ego Romae viderim, inde mihi priora duo capitula exscripsi; necnon sententiarum militarium syllogem, quae in allatiani scripti calce subtexitur. Hoc ergo nec inutile nec invenustum excerptum a me nunc, lector, accipito.*

ΑΣΚΛΗΠΙΟΔΟΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ

ΤΕΧΝΗ ΤΑΚΤΙΚΗ.

ΚΕΦ. Α.

Περὶ τῆς φαλάγγων διαφορᾶς.

Τῆς τελείας παρασκευῆς πρὸς πόλεμον διττῆς οὔσης, χερσαίας τε καὶ ναυτικῆς, περὶ τῆς χερσαίας τὰ νῦν λεκτέον· ταύτης τοίνυν τὸ μέν ἐστι μάχιμον, τὸ δὲ εἰς τὴν τούτου χρείαν ὑπηρετοῦν, οἷον ἰατρῶν καὶ σκευοφόρων καὶ τῶν ὁμοίων· τῆς δὲ μαχίμου τὸ μέν ἐστι πεζὸν, τὸ δ' ὀχηματικόν· τὸ μὲν γὰρ ποσὶ χρῆται πρὸς τὴν μάχην, τὸ δὲ ἐπί τινος ὀχεῖται· τοῦ δὲ δὴ πεζοῦ, τὸ μέν ἐστιν ὁπλιτῶν σύστημα, τὸ δὲ πελταστῶν, τὸ δὲ τῶν καλουμένων ψιλῶν· τὸ μὲν οὖν τῶν ὁπλιτῶν, ἅτε ἐγγύθεν μαχόμενον, βαρυτάτῃ κέχρηται σκευῇ· ἀσπίσι τε γὰρ μεγίσταις, καὶ θώραξι καὶ ταῖς κνημῖσι σκέπεται καὶ δόρασι μακροῖς, κατὰ τὸν ῥηθησόμενον μακεδόνιον τρόπον· τὸ δὲ τῶν ψιλῶν τούτοις ἀπεναντίας κουφοτάτῃ κέχρηται τῇ σκευῇ, διὰ τὸ πόῤῥωθεν βάλλειν, οὔτε προκνημῖσιν, οὔτε θώραξι κοσμούμενον, ἀκοντίοις δὲ καὶ σφενδόναις, καὶ ὅλως τοῖς ἐξ ἀποστήματος λεγομένοις τοξεύμασιν· τούτων δὲ ἐν μέσῳ πως ἐστὶ τὸ πελταστικὸν σύστημα· ἥ τε γὰρ πέλτη μικρά τίς ἐστιν ἀσπιδίσκη καὶ κούφη· τά τε δόρατα πολὺ τῶν ὁπλιτῶν μεγέθει λειπόμενα· κατὰ τὰ αὐτὰ δὴ καὶ τῆς ὀχηματικῆς δυνάμεως τρεῖς εἰσὶ διαφοραί· ἡ μὲν γάρ ἐστιν ἱππικὴ, ἡ δὲ δι' ἁρμάτων ἐπιτελεῖται, ἡ τρίτη δὲ δι' ἐλεφάντων· ἀλλ' ἁρμάτων πέρι καὶ ἐλεφάντων, ὡς οὐκ εὐφυῶν εἰς μάχην, ὁ λόγος εἰς ὕστερον ἀναβεβλήσθω· τὴν δὲ ἱππικὴν καὶ παρὰ πολλοῖς καὶ χρησίμως ἐρᾶν ταῖς μάχαις νῦν διελοῦμεν· ἔστι γὰρ αὐτῆς εἴδη τρία· τὸ μέντοι ἐγγύθεν μαχόμενον, τὸ δὲ πόῤῥωθεν, τὸ δὲ μέσον· καὶ τὸ μὲν ἐγγύθεν ὁμοίως βαρυτάτῃ κέχρηται σκευῇ, τούς τε ἵππους καὶ

τοὺς ἄνδρας πανταχόθεν θώραξι περισκέπον, μακροῖς μὲν χρώμενον καὶ αὐτὸ τοῖς δόρασιν· ὃ καὶ δορατοφόρον, καὶ τοῦτο καὶ ξυστοφόρον προσαγορεύεται, ἢ θυραιοφόρον, ὅτ᾽ ἂν καὶ ἀσπίδας ἔνιοι φορῶσιν παραμήκεις διὰ τὸ συνεπισκέπεσθαι καὶ τὸν ἵππον· τὸ δὲ πόῤῥωθεν μαχόμενον τοξοτῶν τε καὶ σκυθῶν λέγεται· μέσον δὲ τὸ τῶν καλουμένων ἀκροβολιστῶν· οἱ δὲ τοῖς ἄκροις ἐπικοινωνοῦντες, οἱ μὲν τόξοις, οἱ δὲ ἀκοντίοις μάχονται, καὶ τῇ αὐτῇ χρώμενοι σκευῇ, οἱ μὲν οὕτως οἱ δὲ ἐκείνως· ὧν μὲν ἔνιοι μετὰ τὴν ἀκόντισιν ἐγγύθεν μάχονται· οὓς ἰδίως ἐλαφροὺς ὀνομάζουσιν· ὅτ᾽ ἂν δὲ πόῤῥωθεν ἀκοντίζωσι μόνον, ταραντίνους· εἰσὶν οὖν αἱ πᾶσαι τῶν τάξεων διαφοραὶ, ὧν ἑκάστη φάλαγξ προσαγορεύεται, περιέχουσα συστήματα κατὰ ἀριθμὸν ἐπιτήδειον, καὶ ἡγεμόνας αὐτῶν πρὸς τὸ ῥᾳδίως ποιεῖν τὰ παρακελευόμενα πρὸς τὴν ἐφήμερον γυμνασίαν τε καὶ ἄσκησιν τῆς πορείας καὶ στρατοπεδεύσεως καὶ παρατάξεως καὶ πρὸς τοὺς ἐπ᾽ ἀληθείας ἀγῶνας.

Κ Ε Φ. Β.

Περὶ μερῶν τῆς φάλαγγος τῶν ὁπλιτῶν τῆς τε ὀνομασίας αὐτῶν καὶ τοῦ ἀριθμοῦ.

Ἀναγκαῖον δὲ πρῶτον τὴν φάλαγγα καταλοχῆσαι· τοῦτο δέ ἐστι καταμερίσαι εἰς λόχους· ὁ λόχος ἐστὶν ἀριθμὸς ἀνδρῶν εἰς σύμμετρα διαιρῶν τὴν φάλαγγα· σύμμετρα δέ ἐστι θέμενα τὰ μέρη ἃ μηδὲν τὴν φάλαγγα πρὸς τὴν μάχην λυμαίνηται· δι᾽ ὃ τὸν ἀριθμὸν τοῦ λόχου οἱ μὲν ὀκτὼ, οἱ δὲ δέκα, οἱ δὲ δύο καὶ δέκα ἀνδρῶν πεποίηκασιν· ἕτεροι δὲ ἓξ καὶ δέκα, πρὸς τὸ συμμέτρως ἔχειν τῆς φάλαγγος, εἴς τε τὸ διπλάσια τὰς ῥηθησομένας χρείας ἐπὶ δύο καὶ τριάκοντα ἄνδρας, καὶ εἰς τὸ συναιρεῖσθαι εἰς ἥμισυ ἐπ᾽ ἄνδρας ὀκτώ· οὐδὲν γὰρ ἔμποδον ἔσται τοῖς ὄπισθεν μαχομένοις ψιλοῖς ἀκοντίζουσιν ἢ σφενδονῶσιν ἢ καὶ τοξεύουσιν· ὑπερβήσονται γὰρ τὸ τῆς φάλαγγος βάθος· ἐκαλεῖτο δὲ ὁ λόχος πάλαι καὶ στίχος καὶ συνωμοτία καὶ δεκα-

*

νία· καὶ ὁ μὲν ἄριστος καὶ ἡγεμὼν στίχου, λοχαγός· ὁ δὲ ἔσχατος, οὐραγός· ὕστερον δὲ μεταταχθεὶς ὁ στίχος διαφόρους ἔσχεν τῶν μερῶν ἐπωνυμίας· τό τε γὰρ ἥμισυ ἡμιλόχιον ὠνόμασται καὶ διμοιρία· τὸ μὲν ὡς πρὸς τὸ τῶν δέκα ἓξ ἀνδρῶν πλῆθος, τὸ δὲ ὡς πρὸς τὸ τῶν δώδεκα· καὶ ὁ ἡγεμὼν ἡμιλοχίτης καὶ διμοιρίτης· καὶ τὸ τέταρτον ἐνωμοτία καὶ ἐνωμοτάρχης ὁ ἡγούμενος· ἐπιστάτης δὲ ὁ ἑπόμενος· ὥστε καθόλου τὸν στίχον εἶναι πρωτοστάτην, εἶτα ἐπιστάτην· εἶθ' ἑξῆς πρωτοστάτην, εἶτα ἐπιστάτην, καὶ τοῦτο παρ' ἕνα μέχρις οὐραγοῦ καθὰ ὑπογέγραπται. Ὅταν δὲ λόχῳ λόχος παρατεθῇ, ὥστε λοχαγὸν λοχαγῷ, καὶ οὐραγὸν οὐραγῷ, καὶ τοὺς μεταξὺ τοῖς ὁμοζύγοις παρίστασθαι, συλλοχισμὸς ἔσται τὸ τοιοῦτον· οἱ δεσμόζευγοι τῶν λόχων πρωτοστάται κεκλήσονται· ὁ δὲ ἐκ πάντων συλλοχισμὸς, φάλαγξ· ἧς τὸ τῶν λόχων τάγμα μέτωπον καὶ μῆκος καὶ πρόσωπος καὶ στόμα καὶ παράταξις καὶ πρωτολοχία καλεῖται καὶ πρῶτον ζυγόν· ὁ δὲ κατόπιν κείμενος παρὰ τοῦτον στίχος τῶν ἐπιστατῶν κατὰ μῆκος τῆς φάλαγγος, δεύτερον ζυγόν· καὶ ὁ τούτῳ παράλληλος ὑπ' αὐτὸν, τρίτον καὶ τέταρτον· εἴη τὸ ὑπὸ τοῦτον ζυγὸν καὶ πέμπτον, ὡσαύτως καὶ ἕκτον, καὶ ἑξῆς μέχρις οὐραγοῦ· κοινῶς δὲ πᾶν τὸ μετὰ τὸ μέτωπον τῆς φάλαγγος, βάθος ἐπονομάζεται· καὶ ὁ ἀπὸ λοχαγοῦ ἐπ' οὐραγὸν, στίχος κατὰ βάθος. Καὶ οἱ μὲν τούτῳ ἐπ' εὐθείας στοιχεῖν λέγονται· οἱ δὲ τὸ κατὰ μῆκος στίχῳ ζυγεῖν· διαιρεθείσης δὲ τῆς φάλαγγος δίχα κατὰ τὸ μῆκος, τὸ μὲν ἥμισυ κέρας προσαγορεύεται δεξιόν τε καὶ λαιόν· αὕτη δὲ ἡ διχοτομία ὀμφαλός τε καὶ ἀραρός· ὁπόσον δὲ δεῖ τὸ πλῆθος εἶναι τῆς φάλαγγος, οὐκ εὔλογον διορίζειν· πρὸς γὰρ ἣν ἕκαστος ἔχει παρασκευὴν τοῦ πλήθους καὶ τὸν ἀριθμὸν διοριστέον· πλὴν ἐπιτήδειον ἑκάστοτε εἶναι δεῖ πρὸς τοὺς μετασχηματισμοὺς τῶν ταγμάτων· λέγω δὲ τὰς συναιρέσεις ἤτ' αὐξήσεις· καὶ τοὺς ἀρτιάκις ἀρτίους μᾶλλον ἐκλεκτέον, ὡς μέχρι μονάδος διαιρεῖσθαι δυναμένους· καὶ τούς γε πλείονας τῶν τακτικῶν εὑρήσεις πεποιηκότας τὴν φάλαγγα τῶν ὁπλιτῶν μυρίων ἑξάκις χιλίων τριακοσίων ὀγδοήκον-

τα τεσσάρων, ὡς δέχα διαιρουμένην μέχρι μονάδος· ταύτης δὲ ἡμισείαν τὴν τῶν ψιλῶν· ὑποκείσθω δ' οὖν καὶ ἡμῖν τοσούτων ἀνδρῶν εἶναι τὴν φάλαγγα, τὸν δὲ λόχον ἓξ καὶ δέκα· ἔσονται δὲ οἱ μὲν δύο λόχοι διλοχία, καὶ ὁ ἐπ' αὐτοῖς ἄρχων διλοχίτης· οἱ δὲ τούτων διπλάσιοι τάξις· καὶ ὁ ἡγεμὼν ταξίαρχος μὲν πάλαι, νῦν δὲ καὶ ἑκατοντάρχης· οἱ δὲ τῆς τάξεως διπλάσιοι, σύνταγμα· καὶ ὁ ἐπὶ τούτοις, συνταγματάρχης· τοὺς δὲ ἐκτάτους τὸ μὲν παλαιὸν ἡ τάξις εἶχεν, ὡς καὶ τοὔνομα σημαίνει, διότι τῆς τάξεως ἐνάριθμοι ὑπῆρχον, στρατοκήρυκα, σαλπιγκτὴν, ἡμιάφορον, ὑπηρέτην, οὐραγόν· τὸν μὲν ὅπως τῇ φωνῇ σημαίνοι τὸ προσταττόμενον, τὸν δ' ὀτίῳ, εἰ μὴ φωνῆς κατακούειν ἐνδέχοιτο διὰ θόρυβον· τὸν δὲ τῇ σάλπιγγι ὁπότε δὲ μηδὲ σημεῖον βλέποιεν διὰ κονιορτὸν, καὶ τὸν ὑπηρέτην, ὥστε τι παρακομίσαι τῶν εἰς τὴν χρείαν· τό γε μὲν ἔκτατον οὐραγὸν πρὸς τὸ ἐπανάγειν τὴν ἀπολειπόμενον ἐν τῇ τάξει· ὀκτὼ γὰρ ἀνδρῶν ὄντος τοῦ λόχου, ὀκταλοχία τὸ τετράγωνον ἐποίει σχῆμα· ὅπερ διὰ τὴν πανταχόθεν ἰσότητα μόνον τῶν μερῶν τῆς φάλαγγος ὁμοίως κατακούειν τῶν προσταττομένων δυνάμενον εὐλόγως τάξις ἐπωνόμαστο· διπλασιασθέντος δ' ὕστερον τοῦ λόχου ἡ συνταξία τὸ τετράγωνον ἀπετέλεσεν, δι' ἃ εἰς ταύτην μετῆλθον οἱ ἔκτατοι· τὸ διπλάσιον δὲ τοῦ συντάγματος πεντακοσιαρχίαν, καὶ τὸν ἐπὶ τούτῳ πεντακοσιάρχην ὠνόμασαν· τὸ δὲ τούτου διπλάσιον, χιλιαρχίαν· καὶ τὸν ἡγεμόνα, χιλιάρχην· τὰς δὲ δύο χιλιαρχίας πάλαι μὲν κέρας καὶ τέλος, καὶ τελάρχην τὸν ἡγούμενον· ὕστερον δὲ μεραρχίαν καὶ μεράρχην· δι' ὃ καὶ τὸ τούτου διπλάσιον φαλαγγαρχία καὶ νῦν ἔτι καλεῖται· πλὴν καὶ ἀποτομὴ κέρατος· καὶ ὁ ἡγεμὼν πάλαι μὲν στρατηγὸς, νῦν δὲ φαλαγγάρχης· τὸ δὲ τῆς φάλαγγος ἤτοι ἀποτομῆς διπλοῦν, διφαλαγγία καὶ κέρας· καὶ ὁ ἐπ' αὐτῇ, κεράρχης· αὐτὸ δὲ τὸ ἐκ τῶν δυοῖν κεράτων ἡ φάλαγξ, ἐφ' ᾗ ὁ στρατηγὸς κέρατα ἔχουσα δύο φαλαγγαρχίας ἤτοι ἀποτομὰς δ', κεραρχίας η', χιλιαρχίας ι', πεντακοσιαρχίας λβ', συνταξιαρχίας ξδ', ταξιαρχίας ρκη', τετραρχίας σνϛ', διλοχίας φιβ', λόχους ακδ'.

ΤΑ ΕΙΣ ΥΣΤΕΡΟΝ ΕΚΒΛΗΘΕΝΤΑ

ΑΠΟ ΑΛΛΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΓΝΩΜΙΚΑ (1).

Τοιαύτη τίς ἐστιν ἐν τοῖς τῶν πολέμων καιροῖς ἡ τοῦ συμφέροντος εὕρεσις. Ὃ σοὶ συμφέρον, τοῖς πολεμίοις ἐστὶν ἀσύμφορον· καὶ ὃ παρ' ἐκείνοις ὠφέλιμον, τοιοῦτο τοῖς σοῖς ἐναντιοῦσθαι φιλεῖ. Οὐδὲν τοίνυν κατὰ τῶν ἐκείνων γνώμην ἢ ποιεῖν ἢ παραιτεῖσθαι συμφέρει ἡμῖν· Τοῦτο δὲ μόνον πράττειν, ὅπερ τοῖς ἡμετέροις χρήσιμον εἶναι νομίζομεν· εἰ γὰρ ἅπερ ἐκεῖνος ὑπὲρ ἑαυτοῦ πράττει, ταῦτα σὺ μιμήσῃ, σαυτὸν ἀδικεῖς· ὥσπερ καὶ τὸ ἀνάπαλιν, εἴ τι σὺ πράττεις συμφέρον σαυτῷ, τοῦτο βλάψει τὸν πολέμιον τὰ σὰ μιμεῖσθαι βουλόμενον. Πλείστας τάξαντες φάλαγγας, πλείοσιν ἐπαγωγαῖς κατὰ τῶν πολεμίων χρησώμεθα, τὸ τοῦ ποιητοῦ * μιμησάμενοι· ῥεῖα δὲ κ' ἀκμῆτες κεκμηκότας ἄνδρας ἀϋτῇ ὤσειαν ποτὶ ἄστυ· διὰ πολλὰς γὰρ καὶ οὐ τὰς τυχούσας αἰτίας ἐπισφαλὲς εἰς ἄπειρον ἐκτείνειν τὸ στράτευμα. Συμμέτρου χρεία στρατεύματος, εἰ κρατῆσαι τῶν πολεμίων μόνον βουλόμεθα· πλείονος δὲ εἰ καὶ τὴν ἡττηθεῖσαν παρὰ τῶν πολεμίων γῆν φυλάττειν ἐθέλοιμεν. Πλείονας ἱππεῖς τῶν πεζῶν ἐχέτω μᾶλλον ὁ στρατηγός· οἱ μὲν γὰρ ἐν τῇ συστάδην μάχῃ μόνον εἰσὶν ἐπιτήδειοι· οἱ δὲ καὶ πρὸς τὸ διώκειν εὐκόλως, καὶ ὑποχωρεῖν εἰσι χρήσιμοι, καὶ κατιόντες τῶν ἵππων εὐκαίρως καὶ πεζομαχήσουσιν. Ἀγαθὸς ἡγεμὼν πόλεμος δημόσιος· εἰ μὴ καιρῶν ἢ πραγμάτων μεγίστη καταλάβῃ περίστασις, πρὸς τοὺς ἐναντίους οὐ τίθεται. Ἄλλοις μὲν ἐπὶ τῆς παρατάξεως, ἄλλοις δὲ πρὸ τῆς συμπλοκῆς, ἄλλοις παρὰ τὰς τῶν πολεμίων ἐντεύξεις· καὶ ἄλλοις μὲν σιτούμενος, ἄλλοις δὲ καθεύδων κέχρησω σχήμασιν· ὡς ἂν μήτε τοῖς ἐναντίοις, μήτε τοῖς

* Iliad. π 44.

(1) Hae sententiae in MS. mediceo subiunguntur incerto Auctori, qui de re militari et orationibus militaribus scripsit. Asclepiodotus autem proxime in eodem codice sequitur.

ἄλλως ἐπιβουλεύουσιν εὐάλωτος ᾖς· ὁ δὲ καρχηδόνιος Ἀννίβας, καὶ κόμῃ προσθετῇ, καὶ πώγονι διαφόρῳ χρώμενος, θειοτέρας τοῖς βαρβάροις εἶναι φύσεως ἐνομίζετο. Οὐ πρὸς τὴν ὅπλισιν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἔθνη τὸν τόπον ἐπιλεξόμεθα. Πάρθοι μὲν γὰρ καὶ ἄλλοι πεδιάσιν εἰσὶν ἐπιτήδειοι· Ἱσπανοὶ δὲ καὶ Λίγουρες ἐν ὄρεσί τε καὶ λόφοις μάχονται κάλλιον· καὶ βρεττανοὶ ἐν ὕλαις· Γερμανοὶ δὲ τοῖς ἑλώδεσι χαίρονται τόποις.

Ὁποῖον ἂν τόπον ὁ στρατηγὸς ἐπιλέξεται, γνώριμων τοῦτο ποιείτω τοῖς στρατεύμασιν· οὕτως γὰρ ἂν ἐκφεύξονται τῶν τόπων τοὺς δυσχερεῖς, καὶ μετὰ θάρσους τοῖς πολεμίοις, διὰ τὸ γνωρίζειν τοὺς τόπους, μαχήσονται. Ἐξάγων ὁ στρατηγὸς τοὺς στρατιώτας εἰς πόλεμον, ἱλαρὸς ἔστω, παραιτούμενος τὸ στυγνόν· ὡς τὰ πολλὰ γὰρ ἐκ τῆς ὄψεως τοῦ στρατηγοῦ τὰ στρατεύματα τὸ μέλλον εἰκάζει. Μετὰ τὴν νίκην ὁ στρατηγὸς μὴ παραχρῆμα λυέτω τὰς τάξεις· πολλάκις γὰρ οἱ πολέμιοι τοὺς ἡμετέρους ὁρῶντες διὰ τὴν χαρὰν ἀναπεσόντας ταῖς διανοίαις, καὶ λελυκότας τὰς τάξεις, ἀνεθάρσησάν τε, καὶ μαχόμενοι παλιντρόπον τὴν νίκην ἀπέδειξαν. Κυκλωθεῖσι τοῖς πολεμίοις τοῦ κύκλου μέρους ἀνοίξαντες πάροδον εἰς φυγὴν διδόναι τοῖς πολεμίοις καλόν, ἵνα τὸ φεύγειν τοῦ μένειν τε καὶ κινδυνεύειν κρίνωσιν αἱρετώτερον. Πρὸς τὴν τοῦ στρατηγοῦ κίνησιν τὸ στράτευμα κρίνεται· τοῦτο γὰρ εἰδὼς ὁ καρχηδόνιος Ἀννίβας, ἐπειδὴ Σκηπίωνα στρατηγοῦντα Ῥωμαίων ἐπέγνω, εἶτα τὴν διάταξιν ἐπαινέσας τοῦ στρατεύματος, τοῖς ἐγκαλοῦσιν ὅτι πρὸς τοὺς πολλάκις ἡττημένους ὀκνηρότερον τῆς μάχης ἀπέρχεται, ἀπελογήσατο λέγων· βουλοίμην, ἔφη, πρὸς ἀγέλην λεόντων ἔχειν ἧς ἔλαφος ἄρχει, μᾶλλον ἢ πρὸς ἀγέλην ἐλάφων ἧς λέων ἐστὶν ἡγεμών. Εὐτυχὴς στρατηγὸς τοῦ γενναίου μᾶλλον τοῖς κοινοῖς ἐστιν ὠφελιμώτερος· ὁ μὲν γὰρ ἀπόνως, ὁ δὲ μετὰ κινδύνων τὰ πλείονα κατορθοῖ. Τοὺς δολίους τῶν ἐντυγχανόντων μᾶλλον, ἢ τοὺς πικροὺς παραιτεῖσθαι καλόν· οἱ μὲν γὰρ οὐδὲν λανθάνουσι πράττοντες, τῶν δὲ τοῖς ἔργοις παρακολουθεῖν δυσχερές. Δεινὸς μὲν ἔστω μετὰ ἀκριβείας ὁ ἡγεμὼν, τὰ τῶν στρατιωτῶν ἐξετάζων

πταίσματα· πρᾶος δὲ, συστέλλων τὰς ἐπὶ τούτοις κολάσεις· οὕτω γὰρ εὔνουν τὸ ὑπήκοον κτήσεται. Ἀκατάπληκτος ἐν τοῖς δεινοῖς στρατηγὸς, συνετὸς ἐν βουλῇ, πρᾶος τοῖς ἐντυγχάνουσιν, οὐ μετὰ θυμοῦ θηριώδους, ἀλλὰ μετὰ λογισμοῦ τοῖς πολεμίοις ἐμπίπτων, πλεῖστα μαχόμενος κατορθοῖ. Μηδὲν ἀγνοείτω τῶν κατὰ πόλεμον συμβαινόντων ὁ στρατηγός· τίς γὰρ ἅπερ ἀγνοεῖ, πράττειν ἐπιχειρήσειεν; ἢ τίς ἅπερ οὐκ οἶδεν ὡς σφαλερὰ, τούτοις βοήθειαν ἐπάγειν δυνήσεται; Δεῖ τὸν στρατηγὸν τοῖς ἐναντίοις ἐπιβουλεύειν δι' ὅπλων μᾶλλον, ἀλλὰ καὶ διὰ σιτίων καὶ ὕδατος· τὰ μὲν ἄποτα ποιοῦντα, τὰ δὲ τοῖς θανασίμοις φαρμάσσοντα (1)· δεῖ δὲ καὶ τὰ τούτων εἰδέναι σωτήρια, καὶ οἷς ἂν τὰ τοιαῦτα ῥᾳδίως ἐκφύγοιμεν. Ἐχέτω μὲν ἀεὶ περὶ ἑαυτὸν ἄνδρας ἐπιλέκτους ὁ στρατηγὸς, μεθ' ὧν ἐπικουρεῖν τοῖς κάμνουσι τῆς στρατιᾶς δυνήσεται μέρεσι· μὴ προπετῶς δὲ χωρείτω κατὰ τῶν πολεμίων, μή τι παθὼν ἀθρόως συναπολέσῃ τὸ στράτευμα. Ἔχωμεν ὦ λόγοι (*sic*) τὸν στρατηγὸν καὶ πανηγυρίζειν κατὰ τῶν πολεμίων τοῖς ἡμετέροις πειθόμενον· μήποτε τοίνυν ἡμᾶς καταλίπητε στεφάνων, ἐξ ἑτέρων ἑτέρους συμπλέκοντες, καὶ τοῖς ὑμετέροις κοσμοῦντες δωρήμασιν.

(1) Hoc vero immane est et contra ius gentium, nempe publicarum aquarum veneficium.

PETRI MATRANGAE

ANIMADVERSIONES CRITICAE AD S. SOPHRONII ODAS.

Praeter hiatus ob aliquot quaternionum defectum, et versuum in quibusdam odis miram perturbationem, ut videre est in calce praefationis, menda equidem non parvi ponderis exhibet barberinianus codex cetera pulcherrimus: quum vero neque Allatius in suo apographo ea castigasset, si levissima quaedam exceperis et parvi momenti ut infra patebit, ego marte proprio ea recensenda curavi, simulque emendationum rationem lectoribus heic adieci.

Ode I.

P. 49. v. 7. 8. Codd. θεόπαις τε τὴν λοχείην· θεόθεν βροτοῖς φανεῖσα. Postquam typis impressa fuerant anacreontica mei Sophronii, codicem latinum miscelli generis in bibliotheca vaticana inspexi, ubi hanc odam a Card. Sirleto latinam factam non sine gaudio perlegi; nam sirletianam versionem deprehendi meae castigationi adamussim consonam.

P. 50. v. 43. λάτρην barberinianus ferme semper scribit hanc vocem cum ι, allatianus cum η.

Ibid. v. 45. codd. lectionem ὃ Γενεσαρέθ, emendavi ita ὅ γε Ναζαρέθ.

Ibid. v. 73. Ita codd. at versus ob metrum hoc modo ordinandus ἅγιον θεοῖο πνεῦμα.

P. 51. v. 59. Allatianam scripturam praetuli barberinianae, quae pro ἦν habet οὖν.

P. 53. v. 122. γαστρί. Ita codd. at ratione metri syncopen abstuli, et correxi γαστέρι.

Ode 2.

Ibid. v. 16. Ὃς ita emendavi lectionem codicum ὅ.

P. 54. v. 26. codd. heic exhibent interlinearem variam lectionem characteribus exaratam perminutis, ἄλ. Ζαθεῶν χρόνους. Ita vers. 32. ἄλ. χρόνος, et inferius v. 39. π εὐφροσύνης, idest ἄλλως, πάλιν.

P. 57. v. 95. barb. perperam habet ἐπεί et v. 100. codd. γενεή.

Ibid. v. 107. metri gratia verbum ποιῶ, ubi priorem syllabam poetae corripere volebant, amanuenses, ni fallor, scripsere ποῶ: Nam divinare non possum, curnam iidem scriptores, qui primam in ποιέω corripuerant, eamdem vocem aliter absque ulla necessitate scribere voluerint. Neque me latet Hesychium notasse ποεῖν pro ποιεῖν, et in veteribus Aristophanis editionibus frequenter occurrere ποῶ, πόει etc. et idem adnotasse Eustathium memini in quodam opere adhuc ine-

dito. Henr. Stephanus tamen Etymologo dicenti hanc esse formam atticam, haud lubenter fidem adhibet. Nam, ut ipse observavit, haec scriptura non est necessaria, quum syllabam ποι alioqui correptam apud auctores videamus, ut in fine versus ἄνδρα ποιητὴν etc. Et memini varia huiusmodi exempla exhibere Theocritum. Duo tamen, quae in mentem veniunt, hic lectori propono idyl. 3. v. 9. in f. ἀπάγξασθαί με ποιησεῖς. Et idyl. 10. v. 38. Ἢ καλὰς ἄμμε ποιῶν, ita accuratae et recentiores editiones, ubi legebatur ποῶν. Hoc monitum et sequentibus verbis ita scriptis, quae haud raro occurrunt, inserviat.

Ode 3.

V. 41. codd. ὅπη, emendavi ὅτι. Nam praeter quam quod versum claudicantem haberes, si codicum lectionem servare velles, vocabulum οὕνεκα nullo prorsus modo interpretari potes ὅπη. Etenim, duo versus impares per tria sequentia anacreontica fideliter exponuntur.

P. 60. v. 79. metrum postulat ἄρωμα, ut edidi, non ἀρώματα, ut habent codd.

P. 61. v. 95. norunt et graecae linguae tirones ὄφρα saepissime cum coniunct. construi, et saepe etiam cum opt. Heic loci vero cum coniunct. construendum existimo, quamquam codd. habeant ὀλέσσοι.

Ode 4.

P. 62. v. 7. allatiana editio huius odae in diatriba de Simeonibus Parisiis 1664. p. 5. οὖν (ut habet eiusdem apographum) mutavit in τῶ.

P. 63. v. 27. eadem editio contra metri rationem legit εἴσηγον.

Ibid. v. 30. Allatius in hoc versu verborum ordinem metri gratia sponte mutavit, nam barberinianus legit ζάθεος γὰρ νόμος.

P. 64. v. 58. Allatius in diatriba edidit εἶχε pro ἦγε: at ego hanc mutationem arbitrio emendatorum, aut typothetae lubenter adscribo; nam ipse Allatius in apographo transcripserat ἦγε, ut habet barb. Nec absimili modo dicendum inferius v. 62. in verbo τελοῦντες, quod perperam impressum fuit in diatriba πελοῦντες.

P. 66. v. 75. codd. παρέσχεν. At si contextum consideras, facile mendum invenies. Verba sunt Simeonis ad Dominum. Liquet ergo personam secundam, cum quo quis loquitur, adhibendam non tertiam.

Ibid. v. 87. allatiana editio λέγεται, contra metri rationem et codicum lectionem λέγεν.

P. 66. v. 103. barb. τέλεσσε κῆρα, Allat. πέλεσσε κῆρα. Utramque respui lectionem et castigavi πέλεσκε χῆρα. Luc. c. II. v. 36. καὶ ἦν Ἄννα etc.

Ode 5.

P. 68. v. 46. habet ἤρσω, unde tamen huiusmodi verbi formam deducerem, et quomodo contextui adcommodarem, frustra expertus, meam emendationem adiicere decrevi. Et revera αἶρο-

μαι, ut compertum est, significatione activa usurpatur pro incipio, aggredior, et ἦρτο esset 3. p. plus. perf. pas. ab αἴρω; et Iohannem post praedicationem incepisse baptismum turbis conferre, testantur evangelistae.

Ibid. v. 57. codd. θεῶν, at cor. θεόν.

P. 69. v. 65. codd. ὅπερ ὁ γράφων προφήτης (Isaias). Meae emendationi non solum metri necessitas, sed et Iohannis sermo arridet. Mirabantur Iudaei vitam et praedicationem Iohannis et baptismum in peccatorum remissionem. Adde quod nota erat austeritas eius vitae; quapropter putabant ipsum esse gentium expectationem. Iohannes vero eos reprehendens ait se nihil facere praeter quam quod propheta Isaias de se praedixerat, cum vocem in deserto clamantem illum annuntiaverat

Ibid. v. 77. codd. χόρτος pro Χριστός. Meam emendationem suadent versus impares.

Ode 6.

P. 72. v. 34. codd. εἰς ἕδος, ego horum verborum ordinem metri gratia mutavi.

Ibid. v. 60. codd. βίῳ. Quisquis tamen facile perspiciet post ἐς ἄλκαρ requiri genitivum βίου, ut emendavi.

Ibid. v. 75. κώμης ita codd. velim tamen dativum heic adhibere ut syntaxis postulat.

P. 74. v. 85. Quamquam interrogatio in fine huius versus ob typothetae errorem irrepserit, sit in lectoris arbitrio eam expungere: versum tamen metri gratia liceat sequenti modo componere: φίλον οὐ σθένεν σαῶσαι.

Ibid. v. 105. codd. ὅτι μήν, patet amanuensis error pro ὅτ' ἐμήν. Et similia notavi in ode prima v. 7. ubi τε τήν pro τεήν habent codd.

Ibid. v. 112. codd. καιρίαις, et heic scribae error inest, nam versus ratio postulat κερείαις pro κηρεία et κειρία.

Ode 7.

P. 75. v. 17. barb. θεοφόβοισι. Allatianam vero emendationem lubenter recepi metri gratia.

P. 76. v. 38. codd. εἰς, versus tamen exigit ἐς ut emendavi.

P. 77. v. 51. Mallem heic quartum, quam tertium casum λασίοις κλάδοις ut habent codd. ita namque facile fluit sermo: *nonnulli currebant habentes ramos* etc.

Ibid. v. 77. codd. τραχιναῖς.

Ibid. v. 69. contra metri rationem codd. λιγυθρόως, emendaveram λιγυροθρόως, sed frustra.

Ibid. v. 71. codd. perperam habent αἴνοις.

P. 78. v. 78. βοῶντες essent sacerdotes, at vox paululum detorta in βοῶντος magis perspicuam exhibet sententiam ἱερεῖς κλύοντες ὄχλου βοῶντος etc.

Ibid. v. 84. codd. κέλευσε ao. 1. 3. p. poet. at ἄναξ vocativus precantium sacerdotum imperativum deprecativum exigit; quapropter expunxi τὸ σ, et ita imperativum formavi; aliam vero

lectionem codicum κέλευσαι ob metri gratiam nullo modo admitti posse, nemo est qui non videat.

P. 79. v. 109. codd. ὕπνον pro ὕμνον.

Ibid. v. 113. Heic etiam inest interlinearis varia lectio ita exarata, ἄλ. τί φησι.

Ibid. v. 122. quartum casum, ut codd. habent, mutavi in tertium, prout grammaticalis ratio exposcit.

Ode 8.

P. 80. v. 13. codd. κράτιστε. Huic vocativo non esse heic locum et constructio et sermo D. N. I. C. clare manifestant; emendavi κρατεῖτε.

Ibid. v. 34. codd. παρέσχων, perlevem tamen mutationem τοῦ ω in ο heic necessariam quisque intelligit.

P. 81. v. 28. codd. ἀέξας, sed frustra emend. ἐάξας.

Ibid. v. 43. codd. δραμεῖσθαι, verumtamen αι in ε mutare fas sit, ut imperativum fiat.

Ibid. v. 47. codd. μολοῦντα, quod cum πάσχα minime concordare potest, nisi ut est hebraice masculinum malueris facere πάσχα· at Graeci neutrum semper fecerunt; vel potius dividere μολοῦντα hoc modo velis μολοῦν τό. Mihi revera mea emendatio prae ceteris coniecturis magis satisfacit.

P. 82. v. 74. quod codd. habent τόδε castigavi τότε.

Ibid. v. 86. claudicantem versum codicum lectio efficiebat, quare dat. com. χερσί in ionicam dialectum mutavi χείρεσι.

Ode 9.

P. 84. v. 31. barb. ὦ φρένες, ego tamen allatianam emendatinem recepi.

P. 85. v. 53. Allatianam lect. praetuli barber. ἡμέρως.

Ibid. v. 70. Heic inest interlinearis varia lectio ita signata ἄλ. βαίνοις, quae aptior mihi videtur.

Ode 10.

P. 87. v. 10. Versum ferme totum conturbatum rectae lectioni restituere conatus sum. En quomodo habet barb. quin etiam et allatianus, ἀρετὰς ἀγνῶντες ἔργον, quae lectio non solum obscura est, sed etiam ratione metri claudicat. Et revera si discipuli non cognovissent Aretae mentem, quomodo Paulum e muro per sportulam clam demisissent? Ἀγνῶντες vero contrarium est et narrationi ipsius Pauli ad Cor. 2. c. XI. 32. et act. ap. IX. 24. Ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. Mea emendatio e contra his omnibus consonat, Ἀρέτα προγνῶντες ἔργον.

Ibid. v. 12. heic varians ita in codd. signatur ἄλ. Ἑβραίους.

Ibid. v. 18. Pro ἀστεροπῇ codd. habent ἀστεροπῇ. Utraque lectio minime obstat menti S. Sophronii; attamen mea castigatio nescio quid roboris et poëticae venustatis praesefert. In eodem versu, abiecta allatiana lectione πᾶσι, barberinianam Παῦλε retinui.

Ibid v. 21. heic e contra barberinianam lectionem Ἀρέτα res-

pui, et allatianam Ἀρέταν mihi vindicavi.

Ibid. v. 31. codd. ὡς πυρὶς, quae lectio, postquam aliquid negotii mihi facessivisset, ordinata est ut in editione, et ni fallor a scopo minime aberravi. Etenim si lector habet prae oculis Paulum per sportam e muris dimissum, facile heic intelligit S Sophronii mentem, qui tropologice Paulum ipsum, non sine poetica vi et quadam audacia, sportam vocat caelestem, et quomodo e tertio caelo demissus esset, admiratur.

P. 88. v. 41. Cum solo iota in penultima non recensetur a lexicographis vocabulum λαβυρίνθιος. Recta lectio esset cum ει, licet prima accommodatior metro.

Ibid. v. 42. Barberinianus interlinearem habet variantem ἄλ. ἐγγόνων, quam recepi.

Ibid. v. 52. codd. γόον, sed ἀκροστιχίδων ordo, et auctoris mens exposcebant νόον ut emendaveram, quod typothetae non placuit.

Ode 11.

P. 90. v. 2. codd. κομίζων et v. 4. φέρεις τὸν, quas lectiones mendosas esse, et parum consonas sequentibus verbis, constat.

Ibid. v. 16. emen. συγγόνους, codd. vero habent σύγγονας, at huiusmodi casus neque a συγγενὴς, neque a συγγενεὺς, si tamen usus vocabulum recepisset, deduci potest. Nomin. τοῦ σύγγονας esset σύγγων, sed enim lexicographi non agnoscunt hoc vocabulum.

Ibid. v. 17. barber. lectio, quam in margine notaveram, a typotheta, me invito, impressa fuit, qui meam iteratam correctionem respuit; namque allatianam ἰαχῆς elegeram

Pag. 91. v. 34. codd. ἀγορεύει.

Ibid. v. 39. heic vice versa barberiniana posthabita lectione πατέρος, quam imprimi volueram, allatianam metri gratia claudicantem typotheta post varias correctiones impressit.

P. 92. v. 52. codd. τούτων, at interlinearis inerat varians ita signata, ἄλ. τοῦτον.

P. 93. v. 82. versus, quin etiam tota stropha obscura est, et φύτλης scribendum puto. Ceteroqui ferme certum habeo, hiatum heic inesse ob amanuensis incuriam, qui huius strophae versus cum aliis confuderit. Nam neque narrationis ordo neque mens auctoris lucide percipitur.

Ode 12.

P. 94. v. 16. codd. σκοποῦντος, ausus sum hoc vocab. in accusativum convertere, ut cum λάτρην concordaret.

P. 95. v. 32. barberinianus habet σοφῆς, quam rectam lectionem recepi, abiecta allatiana σοφίης, etsi de more typotheta postremam impresserit.

P. 97. v. 88. codd. perperam τοκῆες.

Ibid. v. 95. metri gratia particulam δὲ suo loco reposui. Vide emendationes huius editionis.

Ibid. v. 98. codd. ὄβρω.

Ibid. v. 101. codd. φονεῦσαι, quod nullo equidem modo concordare potest cum ἑοῖς.

Ode 13.

Ibid. v. 10. Allatianus habet προπέμπει.

V. 24. codd. πόλιν ut in editione, namque meam emendationem πάλιν respuit typotheta.

Ibid. v. 27. codd. θεῶν τε.

P. 99. v. 32. ἤραο sine subscriptione edidi sequutus orthographos recentiores.

Ibid. v. 44. ἔπορεν χερὸς τεκούσης ita ut codd. habent legendum.

Ibid. v. 46. quamquam κατὰ cum accusativo reddi possit *propter*, mallem heic cum genitivo iungi ut esset *contra virginem*.

Ibid. v. 50. codd. ὅμος, quod male scripsisse calligraphum puto pro οἶμος *via*, *semita*, *ratio*, *exemplum*.

P. 100. v. 80. a codd. non recte geminatur σ in σχίσεν, cum priorem syllabam ratio versus brevem requirat.

Ode 15.

Huius odae titulum, quin etiam et sequentis 16. ab indiculo desumpsi, nam heic desunt aliquot folia.

Ode 16.

P. 102. v. 8. θηῒ ita codd. ego vero reposui θήκης.

Ode 17.

Ibid. v. 2. codd. δονῆσαι, at recta constructio et mens auctoris imperativum, non infinitivum requirunt.

P. 103. v. 22. codd. νομεύων at παρέσχε cum infinito et accus. construi, compertum est.

Ibid. v. 35. codd. perperam ἀγνίη pro ἀγνείη, nec typotheta meam castigationem secutus est.

P. 104. v. 54. codd. ὀπάζοις.

P. 105. v. 70. attice δύω cum ω scribendum natura metri suasit.

Ibid. v. 94. revera mallem φυλάττειν quam φυλάττων.

Ode 18.

P. 106. v. 4. codd. χάρμη. Patet amanuensem postremam litteram ν scribere oblitum esse; nec dissimili ratione in seq. v. scripsit οἶτο pro οἶτος.

P. 107. v. 37. codd. λάβην et seq. v. τοῦ, quae metri concinnitas non patitur.

Ibid. v. 42. codd. προφαίνων.

P. 108. v. 47. codd. βροτήν. Ni fallor haec est Sophronii mens: dominus Iesus etsi mortuus, manat tamen cruore (idest sanguine aqua permixto) mortis potentiam conculcante. Νενεκρωμένος codd. nisi malueris τῷ iota addere ante σ, ita ut homines sint mortui etc. quos liberavit. Equidem pretiosissimum illum sanguinem et aquam e sacro latere fluentem hic denotari, vix erit qui dubitare queat. At quid sibi vult illud βροτήν? Legendum ne βροτοήν, ut vocabulum sit novi typi, et quidem feminini generis? namque πατοῦσαν hoc denotat. Ceterum in τῷ βροτὴν aliquam vo-

calem desiderari ratio ipsa versus ostendit.

Ibid. v. 53. codd. πέδων et v. 56. 'Ολόων.

V. 57. perpensis quae Sophronius ipse inferius v. 71. et 72. de Chosroe dicit, lubenter πολέμῳ subrogarem genitivum casum, ut esset ille auctor et pater belli.

P. 109. v. 89. in codd. deest quod et constructionis et metri ratio postulare videtur, et ἀφήχθη emendavi ἀπήχθη.

Ode 19.

Ibid. v. 3. codd. ἐλαιῶν, sed quum versus secundam syllabam brevem exigeret, ausus sum hanc vocem ionicam facere ἐλαῶν, quod mihi suasit et seq. v. 18. ubi ita habent codices.

P. 110. v. 26. codd. ὅθεν praeterquam quod versus non patitur hanc lectionem, status adverbium requiri heic quisque sibi persuadet.

V. 32. νεύσοι. Ita codd. at ego mallem futurum νεύσει.

V. 34. codd. τεμούσης.

P. 111. v. 42. codd. ὅθεν.

V. 54. meam emendationem ἥξω typotheta more solito parvi pendens, edidit ut habent codd.

V. 62. codd. εἰς ἴδω.

P. 112. v. 78. codd. ἑκας ταχέως.

P. 113. v. 106. quamquam vocabulo φίλην ὅλην subintelligi possit χώραν, emendavi φυλήν.

Ode 20.

V. 2. addidi δὴ versui claudicanti.

V. 4. codd. εἰσέλθω, et v. ἡμῖν, metrum vero emendationem suasit.

P. 114. v. 12. codd. κῦβον κατίδω.

V. 21. barb. ἀκροκρινοχρυσομόρφον.

V. 25. codd. γε Παῦλον.

V. 39. et 40. versus obscuritate referti ut codd. habent ἵνα παμμέδων τεχύνη κεχαραγμένῳ γραφῆος. Vide adnot. Ceterum neque ταχύνας metro convenit.

P. 115. v. 46. barberinianus barbarum vocabulum continua scriptura exaratum ita exhibet ἐλειμεδουσαδεκέδνη. Allatius in suo apographo divisionem verborum et binos accentus tantummodo adiecit.

V. 50. codd. κάλαμος σπόγγος τε λόγχη.

V. 51. codd. νεκρῷ et v. seq. κατίδω.

V. 54. codd. ὕπνους.

V. 57. codd. γλωσσοπυρσομόρφος.

V. 64. codd. στενάζων.

V. 95. ut est in edit. codd. τρυφύην.

P. 116. v. 46. codd. τεμέω et v. seq. βρύουσῃ.

P. 117. ut est in edit. v. 100. addidi τάφος, quod deest omnino in codd.

Ibid. v. 102. codd. ἴδεν contra metri rationem et evang. historiam; Christus enim e monte olivarum ascendit non vidit caelos.

Nota. Aliquot stropharum perturbationem foedum in modum a typotheta patratam, ut et in prae-

positis notis arabicis patet, ad calcem praefationis ad instar codicis habes restitutam.

Ode 21.

P. 117. in tit. codd. Θεοδόσιος.

V. 2. δονῆσαι.

P. 118. v. 24. et 25. barb. habet Μηνᾶς . . . πεσὼν ut edidi, nam facile subintelligere potes ἐτύγχανε, aut ἦν, ita ut sententia sit. Ubi invidia unum e fratribus invasit, statim Menas profligatus est a serpentis pharetra. Attamen mendi suspicio me tenet, et castigare velim hoc modo, sed non necessario πεσὼν Μηνᾶν ut sit φθόνος qui διὰ φαρέτρης ὄφεως interimere velit Μηνᾶν.

Ibid. v. 35. et seq. codd. προφῆτα, qui esset vocativus, cui heic non est locus. Si velis retinere eamdem vocem, perlevis accentus mutatio genitivum doricum dabit.

Ibid. v. 38. codd. ἐπεῖρεν.

Ibid. v. 42. codd. συνῆρεν σίστρους, quod vocabulum neque cum ι solo, neque generis masculini recensetur a lexicographis.

Ibid. v. 44. et 47. in fine, quamvis in codd. desit interrogatio, typothetae errorem non respuo.

P. 119. v. 64. vocab. ἀλιτρῶν spiritu denso signatur in codd., et σεῖο accentu acuto.

V. 69 codd. σαώσης.

Ibid. v. 71. Ξεναγόν. Ita codd. at velim emendare ξεναγός. Vide adnot.

P. 120. v. 84. codd. φιλοῦντα.

Ode 22.

P. 121. In tit. codd. κοιμηθέντας. Fortasse cum Sophronius scribebat, Paulus erat vita functus; at quod in hac ode vivus repraesentatur, et dialogum instituit cum matre mortua, quae piissimas admonitiones ad honeste sancteque vivendum filio roganti praebet, idcirco κοιμηθεῖσαν emendavi, ne lectori negotium facesseret. Insuper ob eamdem causam interlocutorum nomina adieci.

P. 122. v. 8. codd. ἀπ' ita et v. 12.

V. 14. barb. ἐσχάστως.

V. 16. codd. πνέοντι.

V. 20. codd. γῆ.

P. 123. v. 40. codd. φιλόπαι τε ἦν et v. 42. στροβοῦσα.

Ibid. v. 43. codd. συνῆθη.

V. 48. codd. οὐδὲ εἷς.

V. 53. codd. τῶν, mallem τὸν metri gratia.

P. 124. v. 60. codd. δομεῦσιν. At extra ecclesiam abiguntur ξένα δόγματα a pastoribus, non a δομεῦσιν, quod esset novum vocabulum nempe *aedificantibus*.

V. 62. Ita codd. at typotheta emendationem meam σοφᾶς sequi veritus est.

V. 69. castigaveram βιώσας, sed frustra.

V. 79. codd. φέρεις τά.

P. 125. v. 98. codd. ὀστέων.

Notas numerales etiam heic perturbatas inspicies.

EIUSDEM PETRI MATRANGAE

AD S. SOPHRONII ODAS

ADNOTATIONES PHILOLOGICAE.

I.

Idem argumentum etiam prosa oratione tractavit Sophronius, cuius excerpta e cod. Caes. XXXIX. edidit Lambec. VIII. p. 818.

Huius odae initium praeter miram versuum suavitatem, aliquid praestantis praesefert: namque invocatio ipsa impetu quodam poetico est praedita, lectoris animum expectatione alicuius rei magni momenti erectum tenens, quippe quia Spiritus sancti igneam linguam, a delapsa super apostolos non dissimilem, Sophronius per Mariae preces desiderat, ut *τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον* (1) apte possit versibus celebrare.

V. 5. et seqq. *ὁ νοῦς δὲ οὗτος· οὐδεὶς βροτὸς δύναται διηγήσασθαι τὴν λοχείαν σου, ὦ θεοτόκε, τὴν ὑπὲρ ἔννοιαν, ἄνευ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος βοηθείας, ἣν ἐγὼ διὰ πρεσβειῶν σου ἐπιποθῶ.*

V. 35. et seqq. *οὐ μόνον ὁ θεὸς ἠλέησε τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἤδη διὰ τῆς τοῦ ὄφεως ἀπάτης ὀλλύμενον, ἀλλ' ἔδειξεν τὴν ἑαυτοῦ εὐσπλαγχνίαν πέμψας τὸν ἴδιον υἱὸν εἰς τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἔλεον βρύων σὺν οἴκτῳ.*

V. 45. codd. pro Ναζαρέτ, constanter habent Ναζαρέθ, quam lectionem etiam in bibliis vaticanis me vidisse memini.

V. 46. viden quam venuste Maria propter virginitatem *ἁγνὸν ἄνθος* a Sophronio vocatur?

V. 60. *βάτος* dicitur per antiphrasin, et ut etymologus ait, *ὁ μὴ ὢν βατός.*

V. 97. Eadem fere verba adhibuerat Anatolius CP. patriarcha inter sacros ecclesiae graecae melodos non utique infimus in *idiomelo* ad vesperas adnunciationis. *Ὃν γὰρ οὐρανὸς οὐκ ἐχώρησεν, ἡ νηδύς σου κεχώρηκεν εὐλογημένη* (2).

V. 162. *ὕφαλος* est *ὁ ὑποκάτω τῆς θαλάσσης, κρύφιος, λαθραῖος.*

II.

Extat S. Sophronii sermo super idem argumentum in bibl. Patrum. T. XII. ed. Lugd. Varia igitur, ut et deinceps videre est, sunt argumenta S. Sophronii odarum, quae *in Deiparam aliosque sanctos* ut Allatius in

(1) Cf. Menaeum graec. 25. mart. p. 118. Ven. 1756. apud Glychi. (2) Ibid. pag. 117.

Comm. ad Eust. p. 284. parum adcurate notavit, reapse non omnes inscribuntur: quod etiam de aliis melodis ibidem laudatis moneo, ut patet ex indice cod. barberin. in calce praefationis adposito.

V. 9 ἄθικτος est *intactus*, quod ad virginem refertur.

V. 13. Maria et Ioseph e Davidica stirpe prognati ex Bethleem et eadem stirpe exorti sunt. Praeter evangelia, confer S. Hippolyti testimonium apud Niceph. hist. l. II. c. 3.

V. 76. et seqq. Nota heic quae contra impii Arii haeresim exponuntur, qui inter alias blasphemias verbum in tempore creatum docebat; tum in catholicis dogmatibus exponendis miram Sophronii perspicuitatem.

V. 43. Heic Sabellii haeresis per recti dogmatis confessionem reiicitur, qui Trinitatis personas confundens, nullam inter eas distinctionem admittebat.

V. 45. et seqq. Monophysitis adversatur S. Antistes. Et nota verba ἀδιαστάτως ἑνώσας. Nescio ceterum an aliquis possit incarnationis caussam tam plane numeris exprimere; dein ex Maria corpus humanum realiter a verbo assumptum praedicat: quare illam re ipsa Θεομήτορα vocat contra Nestorii impietatem.

V. 97. ὕπαρ ηὐλόγουν idest *vere*, *realiter* οὐ διὰ φαντασίας.

V. 109. Mille circiter passibus a Bethleem aberat locus, *Ader* vocatus, ubi angelus Salvatoris nativitatem nuntiavit pastoribus; quos tres fuisse tradit Beda de locis sanctis l. II. c. 8., quorum tria monumenta invisit Arculfus apud Adamn. l. II. c. 5.

V. 114. et seq. ἔννοια δὲ αὕτη· ἀπὸ ταχινῆς ὁδοιπορείας σταλάζοντες ἱδρῶτα δίκην ὄμβρου, εὑρήσετε καὶ τ. λ.

V. 122. σύνδρομα βαίνειν, idest συνοδοιποροῦντες.

III.

V. 4. Cf. Baron. An. T. I. de magorum genere, eorumque regione.

V. 7. Bethleem in praecedenti ode πολίχνη adpellata, ob Christum in ea natum nunc μεγίστη evasit, iuxta Michaeae vaticinium c. V. 2.

V. 9. Quibus artibus Herodes Ascalonita, infandae crudelitatis monstrum teterrimum, παρὰ τοὺς νόμους Hierusalem regno potitus fuerit, consule quae scripsit Ioseph in antiq. Iudaic. l. XIV. c. 8. et seqq.

V. 26. Ζαθέη γὰρ ἐν τιθήνη. Persis indicatur, uberrima regio.

V. 47. ἀλήτης *erro*, *vagus*, proprie de his dicitur qui proprios penates relinquentes, alio commigrant rei faciendae causa, ut fuit Herodes; heic tamen mallem reddere *sollicitum*, *anxium*, *seductorem*.

V. 64. νόμον, idest ἐντολάς.

V. 71. μέλαθρον, ut et infra μεγάρων, est *domus*; heic tamen

praesepe: nam quemque locum ad habitandum aptum S. Scripturae saepe *domum* adpellare consueverunt; quare etiam Matth. domum dixit speluncam, ut Eutym. observavit in cit. loco Matthaei.

V. 80. et seqq. sunt Isaiae de donis puero Iesu a magis oblatis vaticinia in c. VIII. 4.: *antequam sciat puer vocare patrem et matrem suam*, *capiet vim Damasci et spolia Samariae* etc. Confer huius loci Epiph. et Iust. martyr. in dial. cum Tryph. interpretationes, et Bar. ann. T. I. an. 1.

V. 85. Nota comparationis venustatem et poeticam vim in ῥόον ὡς etc. ut impetus praerupti fluvii effugitur, ita magi per diversam omnino viam ingressi, celeriter in patriam concesserunt.

V. 100. Quae in hac peregrinatione contigerint, videsis apud Quaresmium in Elucid. terrae sanctae T. II. l. VIII. c. 7. et Baron.

V. 101. Apposite heic Sophronius sacro terrore perculsus, admiratur Christum Dei filium iram hominum aufugientem.

V. 110. Infantium miseranda caedes anno XLII. Augusti evenit, cuius fama non solum *in Rama audita est*, sed longe lateque diffusa Romam usque ad ipsius imperatoris aures pervenit, qui ut Macrobius (1) refert, cum audisset Herodem inter pueros a bimatu et infra occisos filium quoque suum interfecisse, illud vulgatum exclamasse dicitur: *melius est Herodis porcum esse quam filium.*

V. 114. ἀτρεκῶν ἤγουν ἀληθινῶν, παρὰ τὸ α στερητικὸν μόριον καὶ τὸ τρέω τὸ φοβοῦμαι· ὁ γὰρ τῇ ἀληθείᾳ χαίρων, οὐ μόνον οὐκ αἰσχύνεται λαλῶν ἐναντίον, ὧν ἂν λέγοι, ἀλλ᾽ οὐδὲ φοβεῖται. Ita ad hoc vocab. Eustath. com. in. Pent. can.

V. 118. Ῥαμᾷ *excelsum* interpretatur, ut sit sensus: *vox in excelso audita est*, idest *longe lateque dispersa*. S. Hier. in c. II. Matth.

V. 119. Ibidem Hier. in voc. Ῥαχὴλ, quia Rachel sepulta est iuxta Bethleem in Ephrata, et Rachel veluti suos flevit natos e tribubus Iudae et Beniamin interemptos.

IV.

Ἀπαντὴ sive *occursus Domini* festum purificationis B. M. V. vocatur a Graecis propter ea quae tunc evenerunt, et olim quidem die 14. febr. agebatur; Iustinianus vero imperator anno DXLII. diem secundam eiusdem mensis ad festi celebrationem toto orbi christiano indixit (2). Sancti melodi oratio de eodem argumento edita fuit a Bollando in Actis

(1) Saturn. l. II. c. 4. (2) Georg. Hamart. chron. ms in Iust. imp. et Niceph. lib. XVII. c. 28.

*

sanctorum T. I. Febr. p. 274, et Parisiis in bibl. publ. c. 1157. Extat etiam homilia Sophronii in Purificationem. Holstenius duas eiusdem alias mss. possedit; ut in praef. editor huius vol. observavit.

V. 1. et seqq. Mariae e Bethleem Hierusalem advenienti, ut puerum secundum leges in templo offerret, Sophronius sese comitem praebens, odae argumentum nova imagine gratum lectoribus subiicit; ac quasi solus Iesum duplici natura praeditum numeris celebrare minime valeret, lepore quodam poetico Lucam invocat ut historiam referat, et Davidis citharam desiderat ut eleganter melos dicere queat.

Nota in primo versu antiquam dicendi formam in παρέλθω.

V. 9. et seqq. observa luculentam duplicis naturae in Christo explicationem.

V. 46. et seqq. vide de hoc Symeone notitias ab Allatio collectas in eruditissima *de Symeonibus diatriba*.

V. 63. Sententiam veterum ferme omnium, si Eustathium, Theophylactum, et Photium excipias, Symeonem scilicet τὸν θεοδόχον Hillelis filium fuisse *sacerdotem*, heic Sophronius sequitur, quod et denuo praedicat in oratione encomiastica de Iohanne baptista.

V. 68. τετακὼς ἐς ὕψος ὄμμα, idest ἀτενίσας εἰς οὐρανόν.

V. 80. Ῥόος etc. idest ἐθαύμασαν οἱ γονεῖς τὰ τοῦ Συμεὼν ῥήματα.

V.

In S Iohannem praecursorem, cuius laudes maxima odae pars continet: orationem nostri melodi in praec. nunc primum in hoc volumine editam habes.

V. 24. ἀκρίδες· ἀπὸ τοῦ ἄκρα ας παράγεται ἀκρὶς ἴδος, καὶ ἄκρις ιος ὑποκοριστικῶς· ὥστε ἀκρίδες ἐνθάδε σημαίνειν τὰ ἄκρα τῶν βοτανῶν, καὶ φυτῶν βλαστήματα, ἃ αἱ λαχανοπωλήτριαι ἐν Ῥώμῃ κοινοδημεὶ καλοῦσι *puntarelle*, *mazzocchi*. Cf. praef. de hac et seq. voce et Bocharti hieroz. T. III. p. 264. et seqq.

V. 25. Μελεαγρίου· Μελεάγριον δὲ γένος ἐστὶ δενδρυφίου, οὗ τρώξιμοι αἱ ῥίζαι. At rectius scribendum puto μελιάγριον, unde duo vocabula μέλι, ἄγριον.

V. 28. μίτρην· ζώνην. Videsis quae de hac voce fuse adnotavit doctissimus Heyne in v. 137. et 187. Iliados IV.

V. 57. ῥοθίοις· κύμασι, ῥείθροις· ἀπὸ τοῦ ῥόθος ὅ ἐστι κυμάτων ὁρμὴ μετὰ ψόφου.

V. 65. προφήτης, Isaias scilicet in c. XL. 3.

V. 73. νεύσας· νεύω τὸ κλίνω, καὶ τὸ παρακυλίω.

V. 86. ἄλω accusativus more attico abiecta littera ν.

V. 103. ἄφες *sinito*, *fiat nunc quod volo*, ut notavit Grotius apud Critic. sacr. T. 6.

V. 114. Finis huius odae chri-

stianam pietatem redolet, quasi melodus haereticos reprehendens dicat: *nolite trinitatis mysterium negare, Deus enim apud Iordanem trinus et unus sese manifestavit.*

VI.

V. 13. Δνοφερῶς–οὐ διασαφῶς.

V. 17. et seq. ἄρχεο sensus est. *Martha et Maria praeite me in carminibus*, idest *et vos, dum vitam fratri restitutam cano, mecum citharam pulsate.*

V. 18. σῶσμα – ὥσπερ ἐκ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τοῦ ῥήματος κλάω γίνεται κλάσμα, ἐκ δὲ τοῦ ᾄδω ᾆσμα, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ σόω σῶσμα; quod vocabulum novum, et fortasse alexandrinae dialecti proprium, lexicographi non adnotarunt.

V. 32. Fidelium pietas memoriam loci conservavit, ubi Martha occurrit Salvatori, qui super lapidem, ut fertur, sedit expectans eam arcessentem Mariam ut una ad sepulchrum pergerent: hic lapis semper in honore habitus, a domo Marthae triginta passibus aberat, et ut asserit Adrichomius iuxta cisternam iacebat.

V. 36. ἴχνος etc. observa poeticae expressionis subtilitatem.

V. 44. λιγυρόν vocatur τέρμα propter tubarum sonum in extrema die futurum.

V. 70. προσέδρων· τουτέστι τῶν συγγενῶν καὶ φύλων τῶν παραμυθουμένων Μάρθαν καὶ Μαρίαν (1). Heic itaque πρόσεδροι sunt qui circumcirca sedentes, sorores de Lazari morte consolabantur; qui mos in patria mea, quippe quae graeca-albanensis est, adhuc viget, et consessus ipsius locus voce generica λύπη vocatur.

V. 77. χρόω Λάζαρον θανόντος, idest *mortuum*; quapropter χρόω θανόντος a τῶ Λάζαρον regitur et ad verbum esset *Lazarum mortui corporis*, idest *iam mortuum*. Liquet enim quod χρόος ου significat *cutem cum ipsa carne subiecta*, et Hesych. interpretatur σῶμα. Χρόω denique doricus est genitivus pro χρόου, versus tamen a solita scansione recedit.

V. 98. homerica locutio in Odys. V. v. 85. δάκρυα λείβων.

V. 100. θύρετρον heic lapis est os obstruens sepulchri, quod erat σπήλαιον (2), ubi templa et sacella in tanti miraculi memoriam erecta recenset Quaresmius in terrae sanctae elucidatione (3).

VII.

Ab occursu turbarum ramos palmarum ferentium et Salvatorem ceu regem triumphantem excipientium, βαϊπάντησις vocatur a Graecis festum quod est *dies palmarum* apud Latinos.

V. 5. βαδιών bene redderes per illud Lucae (4) ὡς ἤγγισεν; nota

(1) Iohan. XI. 31. (2) Ibid. 38. (3) T. II. l. IV. c. 4.
(4) C. XIX. 29.

heic novam participii formationem

V. 7. 8. et seq. δύο πέμψε . . . ἐνὶ Βηθφαγῇ. Observa Sophronii interpretationem verborum *ite in castellum contra vos*; cuius testimonium, praeter auctoritatem sanctitatis, non flocci est pendendum, quippe loca, de quibus agitur, prorsus cognoscebat propter diuturnam in iisdem inhabitationem. Iansenius Bethphagen esse *castellum contra vos* solus inter tot interpretes etiam existimavit.

V. 5. et seq. κολώνην ἱερὴν, propter crebras orationes ibi a D. I. ad patrem effusas fortasse ἱερὴ vocatur olivarum κολώνη a dominica praesentia sanctificata.

V. 8. ἐνὶ Βηθφαγῇ idest εἰς Βηθφαγὴν, ἐνὶ enim attice pro ἐν usurpatur, et hoc pro εἰς ut apud Thucid. l. 7. ἀποστελοῦντες ὁπλίτας ἐν τῇ Σικελίᾳ.

V. 9. γονάτων δρόμοις, haec verba festinantis actionem prae oculis tibi ponunt, idest concitatam genuum agitationem; quod inferius v. 50. diversimode dicitur ταχινοῖς δρόμοις *citato gressu.*

V. 16. συντόμως exponitur διὰ βραχέων, ego vero mallem reddere εὐθέως.

V. 26. ἀδαηπόνον, *nondum laboribus subactam*; novam vocabuli compositionem frustra in lexicographis perquires; ex α priv. et δάημι atque πόνος formatur.

V. 30. προφήτης Zacharias scilicet (1).

V. 38. Nota heic υ longum in Ἱεροσολύμων ratione metri, ut et Nonnus saepe produxit, et duarum syllabarum ἱε σύζευξιν et productionem more ionico.

V. 57. τραχιναῖς ita codd. quibus acquievi, et pro τραχειναῖς puto usurpatum, abiecto ε per ellipsim. Suidas adnotavit etiam τραχεινὴ ὁδός.

V. 58. εἶχε βαίνειν idest ἔμελλε διέρχεσθαι.

V. 59. φυλλάσι· heic φυλλάδες non ξηροὶ κλάδοι καὶ φύλλα ἔχοντες, ut notavit Hesychius, sed e contextu contrarium eruitur, et adposite Sophronius adiecit τὸ χλοεραῖς.

V. 66. νάπης· νάπη apud Hesychium exponitur ὀρεινὸς τόπος, heic vero esset *clivus montis olivis consitus.*

V. 80. et seq. τουτέστι ἡμεῖς δὲ ἀντὶ τοῦ στρωννύειν τὰ ἱμάτια, καθαρίζομεν τὰς καρδίας ἡμῶν ἀπὸ παντὸς ἁμαρτημάτων ῥύπου, ἵνα τὸ πανάγιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἀξίως μεταλαμβάνωμεν.

V. 82. ῥόον ὃν φέρουσιν . . . στόμασιν· τουτέστι τὰ ῥήματα ἃ λαλοῦσιν, sunt Matthaei (2) verba.

V. 96. et seq. Ne mireris responsum – *Hic est ille propheta galilaeus e Nazareth*: nam loci asperitatem Nazaraei praeseferentes, pessimi habebantur et proverbio erant apud omnes;

(1) C. IX. 9. (2) XXI. 10. 11.

inde Nathanaelis admiratio – *A Nazareth potest aliquid boni esse* (1)? et ut Hieron. de locis hebraicis observavit, etiam nos christiani, quasi opprobrio, Nazaraei dicebamur et Galilaei. Et notum est illud impium Iuliani apostatae effatum dum cum sanguine scelestam animam effundebat – *vicisti Galilaee* – (2) vel ut refert Nicephorus (3) – *saturare Nazaraene.* –

V. 103. φλογερῷ . . . ἱερῷ, idest λαμπρῷ propter aurea ornamenta (4).

V. 115. et seqq. psalmi VIII. 3. sunt verba fere ipsa.

VIII.

Divino invocato auxilio, eucharistici sacramenti institutionem celebrare aggreditur, quae summam Christi potentiam et charitatem erga homines, finem vero symbolorum mosaicae legis manifestat.

V. 6. πάρεστι, *licet.*

V. 10. ἐν ὄρει πέλων ἐλαιῶν (5) locus, ubi Christus Hierosolymis egressus discipulis mysteria revelavit, est e regione alterius positus, in quo orare eos docuit, et ad laevam Ascensionis iacet. Ibi contra templum sedens, et ab eius discipulis de saeculi consummatione, et ultimo eius adventu interrogatus etc., omnia eisdem revelavit, quin etiam et suam proximam passionem palam detexit. Eusebius (6) tradit S. Helenam magnificum templum in eodem loco aedificasse.

V. 22. βύρσαις heic βύρσαι sunt *flagella e corrigiis confecta*: et nota τὸ νίφουσι eodem sensu, usurpatum quo Lucretius verbum *ningo* adhibuit, cum dixit: *ninguntque rosarum floribus* (7).

V. 45. μεγάρων τ' ἐρεῖτε πρώτῳ. Sophronius divitem quemdam fuisse dominum caenaculi existimat.

V. 56. et seq. mandata Salvatoris statim peragunt discipuli, et id nobis prae oculis ponit melodus noster cum repetit ὅσα Χριστός.

V. 73. στεφανηφόρου. Consule quae refert Stukius in eruditissimo opere *de antiquitate conviviorum* (8).

V. 82. πρὸς ὕψος, idest *mortalibus contra superbiam humilitatis exemplum exhibens.* En humilitatis praeceptum, non sacramenti institutionem, ut haeretici blaterant, in pedum lotione.

V. 87. et seqq. φάος, ὡς κόμισσεν etc. heic κομίζειν pro ἀναλαβεῖν usurpatur; et de vocabuli φάος interpretatione, illud Salva-

(1) Iohan. I. 47. (2) Theod. hist. l. III. c. 20. (3) Lib. X. c. 34. (4) Cf. Ios. antiq. hebr. l. XVI. c. 14. (5) Marc. XIII. 3. Matth. XXIV. 3. (6) Cf. vit. Constant. l. III. c. 40. Adamn. l. I. c. 19. Bed. l. VII. (7) l. II. v. 627. (8) Tiguri 1582.

toris effatum *ego sum lux mundi*, *ego sum vita*, primum in memoriam reduc, tum ita reddere potes: *lux mundi*, *vita nostra accepto pane* etc.

V. 91. δέπας calicem, in quo Christus vinum in sanguinem consecrando mutavit, insigne redemptionis nostrae monumentum, Hierosolymis iuxta Golgotha in exhedra scriniolo asservatum, argenteum, binis ansulis praeditum, et fidelium devotis tactibus expositum fuisse Beda (1) testatur. In verbo κεράσσας *temperans* constantem Ecclesiae catholicae traditionem optimam scripturarum interpretem, observa; a qua si quis secedere velit, in nefandas haereses inter sese pugnantes procul dubio rapietur; prout Hydroparastatis (2) contigit, qui solam aquam consecrabant, Armenis haer. vero qui in calice eucharistico merum e contra adhibent, et idem inter protestantes observare licebit. Neque abs re hierosolymitanae ecclesiae apostolicam traditionem Sophronius vindicare videtur cum dicit κεράσσας; namque Macario II. hierosolymitano canonem de mero adhibendo fortasse supponebant haeretici (3).

V. 99. et seq. venusta huius odae conclusio hisce duobus versibus continetur, et ad illa Iohannis (4) *cum dilexisset suos . . . in finem dilexit eos*, spectant haec Sophronii verba ω πάθος, ὦ φιλίη.

IX.

Poeticum prorsus est huius odae initium, et nescio an maius elogium poterit aliquis Paulo tribuere, qui heic a Sophronio *apis virtutum* vocatur. Quin, ut divina fruatur alimonia, ad eius alvearia pervenire rogat, et Davidem ut citharam praebeat ad scite apostolum celebrandum invitat, cuius encomium prosa quoque oratione illustraverat (5).

V. 17. ἐν χθονὶ τετραπώρῳ γείνατο μόσχους· duros et excaecatos Hebraeorum animos non semel memorant scripturae; quorum tamen plurimos fidei christianae Paulum conciliasse satis compertum est, quod eius gloriam magis illustrat.

V. 27. θαλάμους, τοὺς οἴκους.

V. 31. ὦ φρενὸς, ὦ μανίης ἧς πέλε Παῦλος. *O mentem, o furorem in quo versabatur Paulus* etc. ὦ namque heic θαυμαστικὸν est.

V. 47. et seq. κατὰ γῆν iteratur non solum ad celeritatem cadentis demonstrandam, sed ad animi tam furentis depressam a Domino superbiam significandam. Prope Damascum, ad primum fere lapidem, locum tam

(1) De loc. sanct. c. 2. (2) S. Iren. l. I. c. 31. Epiph. haer. 46. etc. (3) Script. vet. T. X. praef. p. XV. (4) C. XIII. 1. (5) Cf. bibl. Patr. Paris. 1634. T. VII.

mirificae conversionis fuisse testatur christianorum pietas, quae divo Paulo templum ibidem erexit, de quo plura Guillelmus Tyrius (1), et S. Augustinus (2) haec refert. *Hoc die in illis regionibus etiam ipsa loca testantur, quod tunc gestum est, et nunc legitur et creditur.*

V. 51. et seqq. Haec erit vocum ordinatio, ut strophen implicatam facile percipias — ὁ βαλὼν (Ἰησοῦς) θέλων τὸν τυπέντα (Παῦλον) νοεῖν τὸν βαλόντα, ἡμέρως ἔλεγε Σαύλῳ πεσόντι ἐπὶ γῆς.

V. 57. et seq. ἀχλύος ἠερίης. Paulum *tenebris matutinis* plexum heic intellige iudaismi erroribus a teneris unguiculis imbutum; merito tantae obscuritatis virum miratur melodus exin lumen fidei gentibus annuntiasse.

V. 81. codd. coniunctim habent vocab. ὑπονυκτίῳ· λῆξις, heic est *quies profunda* cum, ut Anacreon (3) pervenuste dixit, μερόπων δὲ φυλα πάντα — κέαται κόπῳ δαμέντα. Ananiae domus in occidentali civitatis parte erat, et in ecclesiam olim conversa, cuius rudera adhuc viatoribus ostenduntur.

V. 93. λοετρὸν . . . Domus in qua Paulus baptismum suscepit nomen antiquum retinet, idest *domus Iudae in vico recto.* In eadem domo Paulus triduum ieiunus moratus est, et visum, Anania manus sibi imponente, recepit (4), per I. C. revelationem evangelium edoctus.

X.

Extat fragmentum *de laboribus et certaminibus apostolorum Petri et Pauli* in bibl. Patr. (5), cuius argumenti pars in hac ode tractatur.

V. 3. συντόνους ἀγῶνας, *non interrupta certamina*, quae ipse Paulus Galatis enumerat in c. XI. et seq.

V. 5. et seq. βασιλεὺς . . . Ἀρέτας· idest, ut ipse Paulus narrat (6), *gentis Aretae praepositus.*

V. 41. Ambagiosas Iudaeorum disputationes a Paulo oppugnatas tantum odii eidem conciliasse acta apostolorum (7) narrant, ut eum fratres, ne interficeretur, Tarsum miserint.

V. 69. Pauli ad gentes praedicationes venuste fluento comparantur terram irriganti fertilitatemque afferenti.

V. 81. ὑπὸ παρθένου videtur heic indicari Iohannes, quamquam non a Iohanne solummodo sed etiam a Cepha et Iacobo consociatus ei fuit Barnabas, et praedicationis munus inter eos divisum ut narratur ad Galat. (8).

(1) De bel. sacr. l. III. (2) De conv. S. Paul. serm. XIV. (3) Od. III. (4) Cf. Quaresm. T. II. (5) Tom. II. Paris. 1575. (6) Ad Corinth. 2. c. XI. 32. (7) C. IX. 29. et seq. (8) C. II. 7. et seqq.

V. 87. et seqq. Diserte Paulus haec omnia scripsit ad Corinthios (1).

XI.

Haec ode εἰς Ἰωάννην τὸν θεολόγον inscribitur, e cuius encomio prosa oratione a nostro Sophronio scripto extat fragmentum apud Cotelerium (2), et aliud apud Lambecium.

V. 1. Venustum prorsus est huius odae initium, et summa S. Antistitis humilitate refertum.

V. 5. γόνῳ γε βροντῆς· hoc nomine Iohannes non solum, verum etiam Iacobus eius frater, et Petrus a Christo apud Marcum fuerunt insigniti (3), quippe qui vi magna, qualis inest tonitrui, evangelium prae ceteris praedicaturi. Ceteroquin Iohannes evangelium suum ceu a tonitru orditur sublimissima illa verba fulgurans. – *In principio erat verbum* etc. *Revera Iohannes tonitrus filius*, ut verbis utar Epiphanii (4), *velut ex quibusdam nubibus, a sapientiae enigmatibus piam nobis de filio intelligentiam iuxta similem modum persuasit.* Insuper dum evangelium scriberet, fulgura e caelo micuisse non sine crebris tonitribus tradidit Prochorus eiusdem discipulus (quamvis eius acta incertae fidei sint existimata), qui haec omnia vidit, et timore perculsus humi veluti mortuus haesit (5). Quarum rerum quotannis memoriam agendi inde, ni fallor, mos Graecis provenit cum die paschatis evangelii Iohannis initium legitur. Nec aegre feret benevolus lector peregrinam caerimoniam breviter audire, ut in principe patriae meae (6) ecclesia *magno martyri Demetrio* dicata peragitur. Cum instat tempus dicendi evangelii, duo concelebrantes totidemque diaconi et ipse celebrans de more loca occupant; hic scilicet pro altari sedet ad populum conversus, concelebrantes e conspectu in extremo presbyterio: stat in ambone diaconus senior, alter ad portam ecclesiae respiciens altare; insuper diaconus latini ritus contra ambonem, cereis accensis omnium evangelia in agnosteis posita decorantibus. Post iussam attentionem primus evangelii versiculus elata voce a celebrante legitur, idem a concelebrantibus et tribus diaconis ex ordine iteratur, et ita deinceps: cum vero ultimus diaconorum extrema verba cuiusque versiculi vociferatur, tum aeris campani, mox parvi tormenti bellici ictus sequitur,

(1) I. IX. 19. et seqq. (2) Ad Constit. apost. III. 1. (3) III. 17. (4) Haeres. 73. (5) Cf. Men. graec. die 26. Sept. synaxarium pag. 174 ed. Ven. *Sari* 1755. (6) Planae Graecorum, dioecesis Montisregalensis in Sicilia.

tonitruum quos Iohannes, dum evangelium scriberet, audivit, strepitus imitans, et in memoriam devotissimi populi revocans. Hoc vero, quandoquidem ad hunc sermonem venimus, animadvertat lector: patriae meae ecclesiam, ceteroqui *catholicissimam*, paschalis solemnitatem prae ceteris constituisse diacono latini ritus decorandam, ad ecclesiae unitatem non solum demonstrandam, sed etiam S. romanae ecclesiae obedientiam die tam solemni coram omnibus profitendam.

V. 11. et seq. Salomem matrem Iohannis constanter praedicat pluries Sophronius. Encomium supra laudatum Hippolytus Thebanus in chronico memorans, haec ait: ἐγκωμιάζων δὲ τὸν εὐαγγελιστὴν ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ὁ μέγας Σωφρόνιος, διδάσκει τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν ὅτι πατὴρ τοῦ θεολόγου Ζεβεδαῖος ἦν, Σαλώμη δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Eadem repetit ipse Sophronius in *synaxario* sub die 8. maii (1). Insuper a Nicephoro (2) citatur Hippolytus Portuensis, qui Sophronio congruit, et Epiphanius contra Nazoraeos ferme similia habet.

V. 13. et seqq. Zebedaeum divitem fuisse piscatorem testatur Marcus (3) cum narrat Iacobum et Iohannem reliquisse patrem *cum mercenariis* in navicula ut Christum sequerentur. Heic igitur Zebedaei et Salomes vitae genus indicatur, qui piscatoriae arti operam dabat, quapropter domi habebat πλωτὸν ἄνδρα, quod redderem *virum rei nauticae peritum*, pro πλωτικόν, siquidem absurdum putarem homines vocari *navigabiles*.

V. 17. ἰαχῆς οὐρανίης, τουτέστι τῆς βροντῆς.

V. 19. Ut Sophronius docet Ioseph sponsus pater Salomes extitit. Ceterum de filiis a Ioseph ex alia coniuge, ante Mariam sibi desponsatam, susceptis, ut quidam putant, cf. *Sand. de sacra familia.*

V. 50. ἐπέων οὐρανίων αὐλός, haec verba ad sublimitatem evangelii alludunt.

V. 51. et seqq. Praecepta Salvatoris de sacerdotum puritate et vitae innocentia adeo Iohannes servavit, ut illius benevolentiam quam maximam sibi conciliaverit, in pectus eius recubuerit, et matris cura ei commissa fuerit (4).

V. 78. ἐς ἑὸν κόμιζεν οἶκον. Quidquid de domo Iohannis dicant critici, hoc certum a meo Sophronio asseritur, illum videlicet Mariam in propriam domum suscepisse. Nec me latet Augustinum (5) docuisse non *in sua praedia, sed in sua officia*

(1) Cf. Men. graecum p. 39. ed. Ven. Glychi 1817. (2) Hist. eccl. l. III. c. 3. in f. (3) C. I. 20. (4) Iohan. c. XIX. 26. 27. et XIII. 23. (5) Tract. 16. in Iohan.

Iohannem suscepisse Mariam. Ceteroqui Sophronii traditio non equidem parvi est pendenda, quippe qui S. civitatem diu incoluit, et haec fortasse pupularis traditio ibidem existebat (1).

V. 81. et seqq. ordinis chronologici perturbatio omissionem aliquot versuum amanuensis vitio in hac ode coarguit: namque heic Pathmos Iohannis exilii locus indicatur, antequam ipse loca sancta relinqueret, et in Asiae minoris regionem perveniret, quin etiam eiusdem apostolici labores vix leviter attinguntur. Ceterum de commentitia templi ephesinae Dianae eversione confer Baronii ann. ecclesiasticos.

V. 99. εὐγυάλου vocabuli nova compositio non est a lexicographis recensita; heic εὔγυαλος *pulchras habens valles* significare videtur.

XII.

Statim in primo versu argumentum encomii in protomartyrem Stephanum Sophronius exponit, apostolos invitans et martyres, ut ipsum celebrent, qui et in apostolorum numerum cooptatus, martyrii perillustrem coronam primus retulit, quod est τὸ διττὸν εὖχος ut inferius.

V. 4. στίχα verto *seriem.* Quamvis melodus meus aureae graecitatis scriptor non fuerit, curabunt nihilominus lexicographi inter casus vocabuli τοῦ στίξ et accasativum στίχα heic adhibitum recensere.

V. 8. στεφάνοις ἔδησε κόρσην. Horatius (2) similiter dixerat *vincire novis tempora floribus.*

V. 16. ἐνθέως σκοποῦντα, idest ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου ut apud Acta apost. (3) legitur.

V. 18. Elocutio plane poetica et subtilis. Apud Ciceronem saepe ut heic κορέσσαι verbum *saturare* adhibitum invenies.

V. 28. βελίου vocabulum ab hymnographis graecis usitatum a τῷ βελίαρ deducitur. Βελίαρ τῇ τῶν ἑβραίων φωνῇ ἀποστάτην δηλοῖ, *Suid.*, et ἀποστάτης *diabolus* intelligitur, inde βέλιος. Et revera hoc sensu etiam Paulus Corinth. 2. VI. 15. vocabulum βελίαρ adhibuit.

V. 29. φαρίης . . . ἔθνος idest Hebraei ex Alexandria, Libya etc. qui proprias synagogas habebant Hierosolymis. Φαρίη autem a Φάρος insula nomen obtinuit.

Ibid. Λιβύσσης. En rectam Sophronii interpretationem vocabuli, quod vulgo λιβερτίνων legitur et exponitur. Confer Corn. a Lap. commentaria in hunc locum, et eiusdem sententiae expositores invenies.

V. 33. et seq. Eximia Stephani eloquentiae comparatio: ἡ δὲ

(1) V. Niceph. l. I. c. 28. et l. II. c. 3. (2) l. IV. od. 1. v. 32. (3) C. VI. 5.

σύνταξις καὶ ἡ ἔννοια οὕτως ἔχει· ὡς ἀῆται πνοαῖς διώκουσι νέφος, οὕτως ὁ Στέφανος ἐδίωκε λόγους φθονεροὺς ἐκείνου τοῦ ἔθνους.

V. 40. πατέρας πλάνης, (nam ita legendum non πατέρα ut perperam typotheta edidit) idest ψευδεῖς ut in Act. app.

V. 74. et seqq. idest ὁ ἀρχιερεὺς ἐκέλευσε Στεφάνῳ λύσιν ἐκείνων ἐφ' οἷς ψευδοκατήγοροι αὐτὸν διέβαλλον.

V. 98. λιθάκων· unum e lapidibus, quibus Stephanus obrutus e vita decessit, a quopiam fideli collectum Anconae servari testatur templum dudum protomartyri hac de causa excitatum. Quin etiam, Beda (1) teste, lapis super quem lapidatus fuit maxima veneratione habebatur in apostolorum ecclesia in Sion aedificata. Locus vero martyrii extra Hierusalem ab Eudoxia perillustri templo fuit decoratus (2).

XIII.

Πρωτομάρτυς vocatur Thecla eo sensu quo Ben. XIV. disserit (3). *Martyres etiam dicuntur, qui subierunt tormenta mortem inferentia, quamquam divino auxilio illaesi ex iisdem evaserint.* Ceteroquin acta S. Theclae commentitia Sophronius minime recepit, aut potius a falsis germana consulte secernebat, quae heic recitat et commendat (4).

Suavissimum prorsus est huius odae principium, et propter lyricam alacritatem apprime notandum. Prophetas rogat ut dulcia praebeant carmina, siquidem nullam consequitur gloriam, qui cithara mortali nisus certamina martyrum sublimia, et praesertim mitissimae Theclae celebrare conatur; Mariae denique charae eius carminum comitis praesentiam, ut Theclam virginem et sponsam meritis laudibus extollere possit, precatur. Iamque voti compos, divini spiritus sonorum melos inspirantis impetu agitatur, ac pueri puellaeque alacres ducere choreas iubentur. Exin labores laudesque Theclae sequuntur.

V. 9 γόνον θεοῖο idest τὴν θεόπαιδα, ut saepe apud Nonnum et sacros ecclesiae graecae hymnographos Maria vocatur; γόνον namque legendum et v. 12. μέλψῃ, vitio typothetae reiecto.

V. 13. δρομέως interpretor ταχέως· v. seq. Horatius in carm. saec. v. 6. dixerat - *virgines lectas puerosque castos.*

V. 17. merito sacras virgines exhortatur ut coronis ornent thalamum Theclae, quippe quae martyrium obeundo, Christo nuptura erat.

(1) De loc. sanct. c. 3. (2) Evagr. hist. l. I. c. 22. (3) De Can. sanct. l. III. c. 12. (4) Videsis apud Bolland. T. VI. p. 546. et seqq.

V. 31. et seq. Thecla, puta a Paulo erudita, Virginem deiparam imitari cupiens, virginitatem perpetuam servare instituit.

V. 33. et seq. quamquam heic Thecla vocatur σταθερή, in fenestra tamen triduum eam constitisse immotam minime Sophronius nos docet; quod quidem etiam legitur in actis S. protomartyris a Iohanne Ernesto Grabio editis (1). Domus Theclae nobilitatem ac splendorem indicat fenestrarum ἐπίθετον.

V. 44. ἔπορεν etc. idest *sibi comparabat a matre*, Theoclia scilicet.

V. 45. Thamyris heic Theclam accusat, non mater eius ut praecitata acta referunt.

V. 52. ἱερὴν κρίσιν παρῆλθεν, *iudicii sanctitatem praeteriit*, *violavit* scilicet *iustitiam*, codd. tamen v. sup. habent νοσερὸν νόμον, quod bene etiam conciliatur, excepta metri ratione; nescio tamen quomodo in genitivi pluralis casum vocabula evaserint.

V. 57. et seq. σώφρονα . . . βίον, *virginitatem* scilicet.

V. 59. et seq. ὄμβρον μέγαν σταλάξας, imber divinitus demissus ignem extinguit, et Thecla flammis liberata, Seleuciam Syriae, non Antiochiam, ut praenotata acta referunt, petiit.

V. 67. ἡμεριῶν μέτρα, *res parvi momenti*, utpote sunt *temporariae*, quibus relictis, Thecla angelorum praemia est assecuta.

V. 69. et seqq. lepidissima strophe, in qua nota poeticam venustatem in hacce elocutione χάριν ἥρπασε προσώπου.

V. 78. ἄνευ κραδίης idest *procul a corde*.

V. 87. Acta a Grabio edita eadem fere habent. Alexander iniuriarum ira accensus Theclam praefecto stitit, quae ad bestias, inde ad phocas damnatur; omnibus hisce superatis, tauris alligatur furentibus ut in partes distraheretur, de his quoque triumphat virgo, quam tandem in pace quievisse asserunt Beda, et S. Methodius (2). Theclae sepulchrum variis illustratum miraculis, et apud omnem orientem satis celebre, altari splendido decoravit Zeno imperator perpulchro templo excitato (3). Cetera SS. Patrum testimonia de Theclae celebritate videsis apud Baron. anno 45. et Bolland.

XIV.

Huius odae unicus superest primus versus: utinam alium integrum codicem me felicior aliquis invenire possit! Moestissimas Sophronii notas sine dubio legeremus propter sanctam civitatem a Chosroe Persa anno DCXIV. captam. Inter tot hominum caedes et templorum vastationes, crux

(1) Spicil. Patr. saec. I. Oxon. 1700. (2) Cf. Bolland. l. c. (3) Niceph. hist. l. XVI. c. 8.

ipsa in Persidem fuit abducta (cuius restitutionem in S. civitatem et aliqua de barbarorum excidiis, habes in ode XVIII.) cum Zacharia hierosolymitano antistite, cuius extat epistola (1). Extant etiam Antiochi cuiusdam monachi Palestinae sanctitate et doctrina percelebris, homiliae CXXIX. qui propius omnia vidit et audivit (2) cladesque amarissime deploravit. Ceterum inter monachos furorem Persarum effugientium et ipsum Sophronium recensere liceat, cui tribuitur a quibusdam Antiochi epistola ad Eustathium monasterio Datalenae Ancyrae praepositum *de martyribus Laurae monachis*. Tum maxime Iohannis Alexandriae archiepiscopi liberalitas emicuit, omnes benigne excipientis et alentis non solum, sed alimenta, indumenta et auri copiam cum Chrysippo Hierosolymam mittentis ad captivos alendos et redimendos.

Oda XV. desideratur, et sequentis XVI. duodecim tantum supersunt postremi versus *de aegyptiis martyribus*, in Diocletiani scilicet persecutione passis: quorum certamina Eusebius, quippe qui quaedam horum martyriorum in Palaestina et Tyri oculis propriis vidit, in libro nunc deperdito singillatim descripserat: de his tamen summatim mentionem in eiusdem historia (3) habemus. Superest insuper Chrysostomi inter panegyricas oratio LXXIII. *εἰς μάρτυρας αἰγυπτίους*, quorum miraculosa *σώματα* CP. servari sanctus orator innuit. Quin etiam Nicephorus (4) horum martyrum breviatam descriptionem scriptis mandavit; confer etiam martyrolog. rom. cum notis Baron. die V. ianuarii.

V. 2. Ἠλίας, unus e martyribus securi tandem subiectis.

XVII.

Narsetis Ascalonae episcopi virtutes et pietas commendantur: cuius cum nusquam mentionem perlegissem, neque a Lequinio inter ascalonenses episcopos enumeratum invenissem, Sophronio meo tota laus debetur si posthac historiae ecclesiasticae eximius antistes innotescet, et in album ascalonensis cathedrae eiusdem nomen adscribetur. Ode quidem duas continet partes; in priore, eius doctrina de catholico dogmate exponitur; in altera vero, ipsius virtutes christianae laudantur.

V. 1. et seq. λύρην . . . νοερὴν, quae mentis potentiae superior est.

V. 4. γενέτην venerationis causa; cuius patriam, patrem, se-

(1) Bibl. Patr. T. 12. p. 984. ed. Lugd. (2) Cf. T. 2. bibl. Patr. et Baron. ad an. 614. (3) lib. VIII. c. 7. et seq. (4) Hist. l. VII. c. 7.

demque episcopalem Sophronius in hac ode ostendit.

V. 13. Narsetis adhuc iuvenis, Danielis tamen prudentiae paris, virtus praemio adficitur, et in aula imperiali insigni officio fungitur.

V. 17. ἀφθονίη est τὸ πλῆθος.

V. 10. ἄναξ, quisnam fuerit iste Imperator nullo prorsus modo statuere possum, historicis illorum temporum huius Narsetis nomen omnino tacentibus.

V. 23. et seqq. ζάθεον etc. Narsetis virtutum tanta copia in Sophronii mentem affluit, ut quales incipiat celebrare ambigat. Versus quidem venustissimi sunt et numeris suavissimi.

V. 27. et seqq. Zephyri auras superant virtutes Narsetis. Quapropter Sophronius ad instar apis, quae flores ad mel conficiendum suaviores carpit, eximias ex eiusdem virtutibus laudabit: imago lepidissima!

V. 31-36. Narses divina charitate incensus ad sancte gregem pascendum incumbit, qui optimi pastoris exempla imitans virtutum fructibus exuberat.

V. 36-62. Hisce versibus catholicum dogma, quod recte ascalonensis antistes profitens meritis a nostro melodo cumulatur laudibus, ferme universum continetur; eiusdemque Sophronii *epistolae synodicae* summam mire heic expressam observa: ceterum haereticorum refutantur pestiferae blasphemiae, eorum non solum, qui iam Christi ecclesiam distraxerant, sed etiam eorum qui tunc temporis monophysismum praedicare audebant.

V. 45. et seqq. Sabellius refellitur, qui personarum SS. triadis confusionem docuit.

V. 63-80. Dogmata de verbi incarnatione mire exponuntur, eiusdemque divinitatem contra Cerinthum, corporis humani et quidem a virgine Maria integram et perfectam assumptionem contra Marcionem, in verbo humanato φύσεις δύο ἀλύτους confitetur, obnoxiumque inde humanis, praeter peccatum, affectibus omnibus praedicans, duplicis operationis distinctionem apprime indicat etc.

V. 81. Heic encomium Narsetis, nimirum odae pars altera, incipit, atque eiusdem virtutes merito ad sidera extolluntur. Observa quaeso Ascalonae episcopum dogmatum vindicem praecipuum, populi praesidium, pauperum altorem, pupillorum parentem, iniuriam patientium patronum, infirmorumque levamen et salutem. Charitate insuper divina accensus bene persecutoribus praecatur, nullum in inimicos odium nutrit, omnibus denique omnia fit (1), ut omnes salvos faciat. Cives denique et hospites prorsus irreprehensibiles

(1) Ad Corinth. I. IX. 23.

optat Sophronius precibus maxime Narsetis, ut is debitam divinitus tandem consequatur mercedem, et ipsi laetam iugiter agant vitam.

XVIII.

Eiusdem argumenti duo sermones nostri Sophronii extant, unus scilicet *in exaltationem venerandae crucis et in sanctam ἀνάστασιν* a Gretsero (1) editus, alter *in adorationem sanctae crucis, et de ieiunio* in bibl. Patr. ed. Lugd.

V. 1. et seqq. ἀσεβῶν Persarum scilicet. Heraclius imperator post tot triumphos de Chosroe relatos, eiusque caedem a filio Siroe patratam (cuius tamen caedis Sophronius nullam in hac ode mentionem facit), foedus cum novo imperatore feliciter ferit, et sancta crux restituitur, quam Chosroes, direptis Hierosolymis, in Persidem abduxerat. Anno igitur XVIII. eius imperii, quatuordecim post annos scilicet ex quo in barbarorum manus venerat, veneranda crux recipitur. Subsequente anno ipse Heraclius Constantinopoli profectus, sanctam civitatem petiit, *vivifica crucis ligna* (2) *ineunte vere advehit*, solemniterque vota persolvit. Reditum itaque sanctae crucis in Hierusalem Sophronius in hac ode exultans celebrat, Persarum caedes ante crucem direptam obiter attingens.

V. 3. et seq. barbaris profligatis, cithara ut laetitiae melos dicat, fides ut exultet invitantur.

V. 5. Βαβυλὼν, pestis et calamitatum nutrix Babylon vocatur, e qua Persae originem duxerant. En Simocattae (3) verba de Persarum origine: ἦ οὐκ ἐκ βαβυλωνίων Μῆδοι, καὶ ἐκ Μήδων Πέρσαι;

V. 12. χρονίην· reapse diuturnam pacem et tranquillitatem Heraclii victoriae contra Persas videbantur orbi terrarum restituisse; at paucis inde annis impietas ipsius Heraclii haereticorum protectoris in imperium iram divinam convertit. *Haumar* enim Arabum princeps et Sarracenorum in Palaestinam victrices acies direxit, Hierusalem biennii tempore obsedit, cuius calamitates Sophronius luxit (4) oratione maestissima, quique propter captam denique Hierosolymam moerore affectus diem extremum obiit.

V. 21. et seqq. En paucis nefandas Persarum caedes et furores: quippe qui ab ira divina incensi, duce Chosroe, tot civitates diripuerunt, ac, civibus interfectis, flammis tradiderunt: sacramque civitatem eversam,

(1) De S. cruce Ingolstadii 1616. lat. 1173. (2) Cf. Cedren. ad annum XIX. Heracl. (3) Theoph. Simoc. hist. l. IV. c. 13. Paris. typ. reg. 1647. (4) Bibl. Patr. T. XII. ed Lugd.

cadaveribusque refertam infesto igni tandem dederunt, et crucem abstulerunt, cuius virtus, cum sola stetit in calvario, mortem debellavit daemonesque subegit.

V. 49. et seqq. ξύλον ἦν etc. E ligno fructum vetitum Adamo praebente mors olim scatuit; e ligno rursus Christum clavis pendentem tenente, vita omnibus exorta est. Quae sententia saepe in libris ecclesiasticis graecorum occurrit, et in *Octoecho* praesertim.

V. 53. et seqq. Reapse Chosroem crucis virtute profligatum profitebatur Heraclius, quod etiam nummis cruce victrice signatis significare voluit. Adde terrorem ab ipsa cruce Persis incussum, ac plurima prodigia quae videsis apud Baronium (1).

V. 55. et seqq. Crucis virtuti heic trubuitur mors Chosrois a filio Siroe interempti, cuius facinus silentio tegit Sophronius, ut supra monui. Siquidem ob eiusdem mortem tanta laetitia Heraclius affectus fuit, ut per litteras Constantinopolim missas eam civibus quam primum innotescere voluerit (2), quae populo concurrenti in ambone magnae ecclesiae lectae fuerunt die pentecostes eiusdem anni.

V. 65. Cruce de Chosroe triumphante, pax universo orbi restituitur.

V. 75. μεγάλης παῖς τε ῥώμης, his verbis *Heraclii* nomen adumbratur; v. seq. lege ἐπιτρέπεται ut habent codices.

V. 77. et seqq. En pacis effectus, redeunt ad patrias sedes qui hostium caedes effugientes in diversas regiones sese receperant.

V. 89. restitue ἀφήχθη.

XIX.

Moeret quod absens loca sancta invisere, et inter venerabiles monachos et sodales versari non possit.

Cum *de ascensione* in hac prima odae parte vix perpauca attingantur, et sanctorum locorum enumeratio intercipiatur, duo inde mihi coniicere fas sit, inconcinne scilicet εἰς ἀνάληψιν in codd. inscribi oden, atque eamdem mutilam e barberiniano codice ad nos pervenisse. Ceteroqui Sophronium Calvariae templa ante omnia adoravisse, exin in montem olivarum profectum esse, statim e primo versu erui potest ἀπὸ δὲ κλυτοῦ διαύλου — quod quidem indicare videtur insita particula δέ.

V. 3. βάθρα . . . de huiusmodi gradibus ad commoditatem in templum Gethsemani accedentium, en quae apud Nicephorum (3) leguntur. Οἴκοθεν δὲ αὐτὴ (Ἑλένη) καὶ ἄλλας δύο ἐκκλησίας μεγαλοπρεπῶς ἀνιστᾷ . . . ἑτέραν δ' ἐν τῷ τῶν ἐλαιῶν ὄρει

(1) Ann. T. VIII. (2) Cf. Fleury hist. eccl. an. 629. (3) Hist. l. VIII. c. 30.

πρὸς τῇ ἀκρωρείᾳ, ὅπου δὴ λιπὼν τοὺς μαθητὰς ὁ Χριστὸς πρὸς οὐρανοὺς ἀνελήφθη, . . . καταφεροῦς δ' ὄντως τοῦ τόπου, ἀναβαθμοὺς ἐκ μαρμάρων ποιησαμένη, τὸν βουλόμενον ἐκ τῆς ἁγίας πόλεως πρὸς ἀνατολὰς κατάγει.

V. 4. Ubi Helena (cf. l. ante citatum) aere privato magnificum templum extruxit, de cuius schemate rotundo ternis porticibus desuper cameratis videsis Quaresmium (1). S. Hieronymus et alii, quos Baronius citat, de cacumine huius rotundae referunt, postquam de vestigiis Domini humi impressis dixissent, *nullo modo potuisse concamerari.*

V. 7. et seqq. Laudibus in ascensionis templo altitudini divinae sapientiae datis, inde gressum refert, et inferius templum aliud invisit ab Helena in loco aedificatum ubi Christus arcana apostolis manifestavit, (cf. quae in ode VIII. v. 10. adnotavimus) exin e principe porta procedens, pulcherrimum in Hierusalem prospectum capit, cuius templi absidem ad orientem fuisse versam suadent illa verba πόλιος δύσει προσούσης.

V. 19. S. Hieronymus de l. hebr. et Niceph. l. c. super Lazari sepulchrum ab Helena nobilem erectam fuisse ecclesiam testantur. Cetera de hoc sepulchro cf. apud Quaresmium l. c.

V. 27. τετραστόου atrium quatuor porticibus suffultum triplicem efformabat *concham*; *concha* autem *est pars illa quae in conchae formam superne sinuatur* (2).

V. 32. νεύσοι *concedat*. Sophronius itaque longe a sanctis locis aberat, et moerore maximo confectus, ut inferius v. 36. ipse asserit. Mihi de tempore, quo haec ode scripta fuerit, coniecturam facienti videtur posse statui Sophronium hanc composuisse cum Persarum vastationes caedesque fugiens plurimas regiones peragravit, et Romam etiam invisit.

V. 33. et seqq. columnas puta auro coruscas: ἔργον καλλίτευκτον μούσης heic esset *opus affabre et miro artificio elaboratum*: nam μούση heic idem est ac τέχνη.

V. 37. et seqq. ἴδῃν . . . concamerationem ecclesiae etiam circumspiciet, ubi laquearia flosculis aureis adornata tamquam e calathis pendentia (hoc enim significare videtur vocabulum καλάθωσις), et speciem caeli stellarum splendore decori, intuenti offerentia. Eadem fere refert Eusebius (3) τῆς ἁγίας ἀναστάσεως lacunaria describens. Apud eumdem Eusebium l. c. descri-

(1) T. II. p. 310. (2) Cf. Cangium Glos. med. graec. (3) Vit. Const. l. III.

ptionem invenies templi bethleemitici ab Helena summis impensis aedificati, quod postea Constantinus βασιλικοῖς ἀναθήμασι . . . τοῖς ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ κειμηλίοις, παραπετάσμασί τε ποικίλοις τὰς τῆς μητρὸς ἐπαύξων φιλοκαλίας donavit. Duo itaque continebat hoc templum et praesepe et speluncam nativitatis, loca scilicet inter sese differentia, ut Sophronius inferius v. 49. indubitanter asserit; diversas tamen sententias de hisce locis videsis apud Quaresmium T. II. p. 626., et Nicephori (1) testimonium: ἐν ᾧ, τοῦ θυσιαστηρίου χαμαὶ, τὴν φάτνην καὶ τὸ θεῖον σπήλαιον περιέσχεν.

V. 44. θεὸν ἀτρεκῶς βροτόν τε. Melurgus noster Monothelitis infestus cum occasionem nanciscitur, duas semper pro recto dogmate naturas in Christo domino confitetur.

V. 45. et seqq. Beatus ille lapis, super quo natus est Iesus, diu fidelium devotioni expositus fuit.

V. 53. et seqq. Helena aliud templum extruxit in martyrum innocentium honorem, de quo haec Nicephorus l. c. καὶ τοῖς θείοις νηπίοις . . . ἐδημιούργει . . . τοῖς ἄντροις ἱερὰ φροντιστήρια. Crypta adhaeret ad austrum praesepis, in qua innocentium corpora congesta fuisse pia traditio obtinuit. Sophronius noster anno 635. intra moenia Hierusalem obsessus populo moestissimam orationem in die Christi natali dixit (2) dolens quod in Bethleem non posset festum celebrare, neque *innocentium antrum* venerari, hostibus iam ea loca occupantibus.

V. 57. ὦ Βασίλειε· quisnam sit hic Basilius prudentia eximius, aperte definire non queo, quem tamen monachum fuisse inferius eruitur. Basilius quidam varia narrat Moscho, et abbas erat Byzantinorum (3), de quo Basilio cf. apud Cotel. mon. eccl. graec. T. II. c. XXXII. pag. 346.

V. 67. Basilium Sophronii angustiae non latebant solatium quaerentis.

V. 72. Sophronii cuiusdam solitarii fit etiam laudabilis mentio in Prato spirituali c. 159. Sophronius, de quo sanctus melodus heic loquitur, in Laura S. Theodosii fortasse vixit, (aut in quovis alio Syriae monasterio) ubi melodus saeculo renuntians vitam degere statuerat, dulcis Sophronii amicitiae vinculis adligatus, cuius absentiam deflet, dum undique angustiis maxime premeretur: hoc enim satis indicat v. 87. τότε σοῦ φίλ' ἐστερήθην· qui ita reponendus est tyhothetae σφάλματι. In v. 88. τὸ ἀνιγρὴν substantive usurpatur, quod lexicographi non adnotarunt.

(1) loc. cit. (2) Bibl. Patr. T. XII. ed Lugd. (3) Prat. Spir. c. XL.

V. 101. et seqq. Sophronius amico Sophronio melodo fortasse scripserat tum consolans eum, tum de vitae, quam tunc agebat, genere illum interrogans. At S. Sophronius procul a locis memorandae nostrae redemptionis, pace et tranquillitate amissa, a charo Sophronio disiunctus, angustiis inenarrabilibus angitur, et continuis lacrimis consumitur: propterea hoc lugubre melos eius aerumnas exposuit, quas amicus scire cupiebat

XX.

Hactenus peregrinabatur in aliis regionibus Sophronius cum sancta loca revisere cupiens hanc oden composuit. Locorum itaque sanctorum περίοδον ode continet, et quae in iisdem praestantiora scite summatimque recensentur.

V. 8. ἀνάστασιν. S. sepulchri templum a Constantino summa magnificentia excitatum ἀνάστασις fuit adpellatum; cuius *encaenia* magno gaudio sub eodem imperatore celebrata fuere, et eorumdem memoriam ecclesia graeca quotannis die 13. septembris renovat. Quae vero Constantinus de eiusdem ἀναστάσεως aedificatione scripserit, quae et quanta fuerit divitiarum copia, ornamentorum praestantia, et marmorum, excellentia videsis apud Eusebium (1), qui idem templum diserte descripsit. Sanctae ἀναστάσεως κειμηλιάρχης erat quidam *Anastasius*, cum Sophronius una cum Moscho illam ecclesiam invisit (2), de qua quae sunt scitu digna confer passim apud eos, qui de locis sanctis scripsere, et apud Quaresmium op. cit.

V. 12. κύβον· κύβος heic est ne θόλος? namque apud Suidam, Apollodoro teste, κύβος ἀπὸ τῆς κυφότητος dicitur. Insuper apud Arnoldum αὐτὴ ἡ κοιλότης explicatur, etymon autem est κύπτω. Sane Eusebius magnificae trulli XII. columnis suffultae, et S. sepulchro impositae mentionem facit l. c., quae infra v. 19. et 20. indubitanter indicantur. Sophronius itaque statim principem huius templi partem admiratur. Me vero de significatione vocabuli τοῦ κύβος haesitantem, ad interpretationem nuper indicatam impellit novum adiectivum οὐρανόστερον. Persae enim, ut notavit Hesychius, regia tabernacula et aulas, ὧν τὰ καλύμματα κυκλοτερῆ, οὐρανοὺς dicebant. Heic itaque, ut mea est sententia, τὸ οὐρανόστερον non solum mirae rotunditatis illius tholi, sed et pulchritudinis notionem exhibet.

V. 15. et seqq. πέτρην ἐκείνην, quae scilicet dominicum corpus recepit.

V. 21. ἀκροκρινοχρυσομόρφους, mire hoc novum vocabulum, quamvis turgidae compositionis, *concharum et columnarum*,

(1) Vit. Constant. l. III. (2) Limon. c. 48.

quae sepulchrum circumdabant, ornamenta exprimit. Nam si ad conchas (1) hoc adiectivum referre vis, laquearia tibi prae oculis ponit auratis flosculis liliorum formam imitantibus exornata (et heic vocabulum τὸ καλάθωσιν in superiore ode recitatum ab ipso Sophronio explanatur), si vero ad columnas refers, epistylia flores liliaceos auratos inter elices et volutas habentia repraesentat. Lilia sane ad huiusmodi ornamentum adhibita legimus etiam lib. III. *regum* c. VII. v. 19.

V. 23. τριστόον. Huius triporticus Eusebius l. c. etiam mentionem facit – μακροῖς περιδρόμοις στοῶν ἐκ τριπλεύρου περιεχόμενον (χῶρον).

V. 24. ὁλομαργαρογυρόχρουν hoc novum turgens et *octopedale* vocabulum perpulchra porticorum ornamenta ante oculos ponit; *marmorum* scilicet *pretiosorum incrustationem triporticum ambientem*. Sane Eusebius l. c. scripsit porticus et atria fuisse φιλοκάλως ἠσκημένα.

V. 25. et seq. Sophronius, s. sepulchro adorato, Calvariae ecclesiam invisurus ad hanc triporticum procedit. Quadrangulata haec ecclesia ad dexteram ἀναστάσεως plagam constructa, et *S. Mariae* vulgo vocata, crucifixionis locum continebat: et ubi quondam lignea crux, e qua salus mundi pependit, infixa stetit, mirae magnitudinis argentea crux statuta invisebatur (2).

Ibidem προσέρπειν· Calvariae mediocris altitudo aspera et petrosa, etsi paullulum a sepulchro distantis, ab hoc verbo denotatur· περικαλλέως γ' ἔπαυλον *perpulchre inhabitatum* propter ecclesiam scilicet ibidem extructam: ἔπαυλος enim interpretatur ἔνοικος ab Hesychio.

V. 29. μεσόμφαλον, ut scite Gretserus (3) animadvertit, non mathematice de medio terrae habitabilis SS. Patres Golgotham ita appellaverunt, sed moraliter. Videsis autem quare *Calvariae mons* fuerit iste locus vocatus apud eumdem Gretserum l. c. et Baron. T. 1. annal.

V. 32. lignum fructum vetitum Adamo praebens, lignum fuit maledictionis, quam rursus crucis lignum delevit: quapropter inferius petra, ubi crux infixa stetit, μερόπων λύτρον vocatur.

V. 35. et seqq. Transit Sophronius ad constantinianae basilicae partem, ubi crux Domini ab Helena inventa fuit: cuius partem fidelium adorationi undique concurrentium expositam ipsa Helena in arcano sacrario servari iusserat, et quotannis (die XIV. septembris hoc festum ab Ecclesia graeca celebratur) ab

(1) Cf. v. 28. sup. odae. (2) Cf Quaresmium l. c. et Gretserum, Bedam. etc. (3) De S. cruce l. I. c. 17.

episcopo s. civitatis ostendebatur. Οὖ μέρος, ait Nicephorus (1), τὸ πλεῖστον ἡ θεία Ἑλένη ἀργυρᾷ περικλείσασα θήκῃ, τῷ ἐπισκόπῳ εἰς μνήμην ταῖς εἰσέπειτα κατελίμπανε γενεαῖς, οὗ κατ' ἔτος καὶ τὴν θείαν ὕψωσιν ἐθέσπιζεν ἐκτελεῖν. Haec s. crux custodem proprium habebat. Cyrillus suo aevo quemdam Cosmam nominat hoc munus obeuntem; insuper conc. Chalcedonense huius officii mentionem facit, quae videsis apud Gretserum (2).

V. 39. et seq. duo sunt versus lectionis mendosissimae et prorsus obscurae, calligraphi fortasse incuria, qui deinceps omnia confudit, namque frustra locorum ordinem invenire satages. Mens tamen Sophronii, ut reor, haec est. Qui antequam s. crucem adoraret, illam fortasse S. Virginis imaginem, quae aegyptiacam Mariam (3) crucem videre cupientem, et vi divina ab ingressu basilicae repulsam, tum Christo domino conciliavit, veneratum abit, ut beneficia inde reportaret ἵνα παμμέδων τε χύνῃ. (Heic tamen versus huius strophae cum subsequentibus existimo confusos, intermediis scribae vitio relictis.) Participium κεχαραγμένῳ, ut habent codd., in femininum genus mutavi ut cum εἰκόνι concordaret, et ut ut res se habet, ita interpretor lectionem obscurissimam. *Ut orbis rector beneficia super me effundat; genua flectam ante imaginem a pictore efformatam in venerationis obsequium.*

V. 43. et seqq. Sophronii περίοδον sequamur: qui, imagine adorata, ad suggestum sacrum undique coruscum, ubi Helena s. crucem invenit, invisendum proficiscitur: indeque adscendens, devotione compunctus sacram arundinem, spongiam et lanceam in aliqua aedium parte edita fortasse repositas cum admiratione spectat. Ceteroqui vocabulum ὑπερῷον Beda explanabit: ipse namque de lancea disserens (4), *lancea militis*, ait, *inserta habetur in cruce lignea in porticu Martyrii*. Idem spongiam in illa exhedra asservari scripsit, in qua calix Domini inter Martyrium et Golgotham scriniolo erat reconditus: de arundine vero haec notitia Sophronio debetur. Multa quidem scitu digna sunt de hisce s. passionis instrumentis, quae videsis in chronico alexandrino, apud *Paulum Aemilium de rebus gestis Francorum* c. IV., apud *Robertum monachum* c. VII., *Bosium de cruce triumphante*, et *Diarium romanum* die ultima maii 1492.

(1) Hist. l. VIII. cap. 29. (2) Op. cit. lib. I. c. 75. (3) Cf. Damasc. de imag. l. III. Conc. Nic. II. act. IV., et ipsius Sophronii S. Mariae Aegypt. acta. (4) De loc. sanctis c. 2.

V. 56. Σιὼν etc. huius magnificae ecclesiae, quae omnium ecclesiarum maxima nominari solebat (1), ab Helena extructae iconographiam, ut tunc temporis extabat, conservavit Adamnanus, cf. Quaresmium T. II. p. 124.

V. 57. γλωσσοπυρσόμορφος. Spiritum sanctum in formam ignearum linguarum super apostolos descensum indicat hoc sesquipedale vocabulum, cuius amplam explicationem exhibet Eustathius in tomo sequenti in commentario nunc primum edito de *iambico canone* Pentecostes: cf. *hirmum* V. odae. Caenaculum ab Helena in postico templi circumclusum refert Nicephorus (2), quae res a Cyrillo hierosol. (3) praenuntiata fuerat.

V. 62. μετριοφρόνως, a μετριόφρων quod in lexicographis deest: idem vocabulum a Sophronio in ode VIII. v. 82. explicatum est.

Monitum.

In notis criticis notavi typothetam sequentes huius odae strophas conturbavisse: quapropter deinceps secundum codd. restitutum ordinem ut denuo sunt in fine praefationis et indicis impressae, citantur notae numerales.

V. 63. ad 66. versus obscuri explicatione indigent, et ut existimo, heic Sophronius de aliqua petra, in qua Virgo mortua posita fuit antequam sepeliretur, procul dubio loquitur. Namque *in superiore montis Sion planitie*, inquit Beda l. c., *monachorum cellulae frequentes ecclesiam magnam circumdant, illic, ut perhibent, ab apostolis fundatam eo quod ibi Spiritum sanctum acceperint " ibique Maria obierit* ". Μαρία igitur θεόπαις ἐστὶν ἡ βρύουσα πᾶσιν ἰάσεις δίκην ποταμῶν ἀπὸ τῆς πέτρης ὅπου ἐτανύσθη· neque πέτρα heic est sepulchrum, quod scimus in Gethsemani repositum.

V. 69. ad 72. Nec minore obscuritate laborant hi versus, quorum mentem ita interpretari liceat. Post iustorum animas ab inferis vocatas, tum Iesus e mortuis resurgens apparuit etc.

V. 73. σκοπιήν· *superior ecclesia* fortasse est heic σκοπιή, de qua loquitur Cyrillus hierosol. loco supra citato, et δόμον κατέλθω inferior eiusdem ecclesiae pars, ubi *petra . . . extat* (sunt Adamanni verba) *supra quam creator noster a creatura sua heu! flagellatus est*. Sic et noster Sophronius loquitur πέτρην ἐφ' ἥνπερ.

V. 77. et seqq. τόπον οὗ etc. locum ubi mortis sententiam audivit Salvator, Caiphae domum videlicet, de qua Brocardus ita disserit: *procedentes ultra in*

(1) Baron. Annal. T. I. p. 219. (2) Hist. lib. VIII. c. 30. (3) Catech. 16.

montem Sion inveniemus Caïphae domum, cuius aulam Helena in ecclesiam convertit. Cf. Niceph. l. c. Vocabulum φίλων non semel cogitavi ita emendare φίλως *mansuete*, *placide*; revera Iesus non respondit Hebraeorum iniuriis cum eum coram Caipha stiterunt (1).

V. 81 προβατικῆς etc. domum Ioachim iuxta probaticam fuisse, ubi Anna Mariam in lucem edidit, non solum Damascenus (2) pluribus locis testatur, sed et fidelium pietas, quae Ecclesiam ibi S. Annae dicavit, ubi subtus fertur fuisse sacrum cubiculum in quo B. M. V. nata est (3).

V. 91. et seqq. e Sophronii verbis locum in probatica tamdiu a paralytico occupatum, quem tollere grabbatum suum iussit Salvator (4), a devotis fidelibus visitatum in tanti miraculi memoriam, atque in honore fuisse colligitur.

V. 96. et seqq. Gethsemani praedium Μαρίας ἅγιον τέμενος fere semper vocatur a sacris melodis, ubi Helena illustrem aedem aedificavit, ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου τὸν ζωηφόρον ἐκείνης τάφον ἀσφαλῶς περιστείλασα, ita Niceph. l. c. Videsis tamen Baronii annales anno 48.

XXI.

De hoc Mena et de ἐννάτῳ notitias in praefatione congessimus. De huius odae argumento satis erit verba Theophylacti recitare, quae extant in l. VIII. c. XV. in f. κατὰ ταύτας τοίνυν ἡμέρας εἰς τὴν οἰκουμένην πλάνη εἰσέῤῥησε, καὶ Θεοδόσιον οἱ Ῥωμαῖοι μὴ τεθνηκέναι ἐδόξαζον· καὶ γίνεται τοῦτο καίριον μεγίστων κακῶν, καὶ φόνων εὐθήνειαν ἡ ψευδὴς αὕτη ὑπόθεσις πραγματεύεται. De tot itaque persecutionibus hanc Menae ἀνέκδοτον nobis servavit Sophronius Trinitatis patrocinio itaque Menae θεσπεσίου, propter eximias virtutes quasi *divini*, a sycophantia liberationem Sophronius statim adscribit. Πατέρος est σεπτικὴ φωνὴ monachis *deitate*, *doctrina*, *senectute* spectandis tributa, ut ait div. Aug. collat. Carth. c. 242.

V. 10. et seqq. σύνταξον δὲ οὕτως· ἡ τοῦ πατρὸς Μηνᾶ λύτρωσις ἦρεν ἐμῆς καρδίης στόνον μολόντα βλαβερόν.

V. 14. et seqq γενέτης, idest πατὴρ τιμῆς ἕνεκα· θεόπτης intellige propter vitae contemplativae sublimitatem.

V. 18. δράκων ἀλάστωρ, idest ὁ ἀρχέκακος διάβολος.

V. 22. et seq. ἕνα . . . νοερῶν ἐμῶν ἀδελφῶν. Proditoris nomen supprimitur, ex honestis tamen et bonis parentibus natus infe-

(1) Matth. XXVI. Marc. XV. Luc. XXII. (2) l. IV. c. 5. de fid. orth. et or. I. de Virg. nat. (3) Cf. Quaresm. loc. cit. (4) Iohan. V.

rius dicitur, et ab eodem Mena educatus.

V. 35. et seqq. Davidis scilicet in psal. 40. v. 10. verba ὁ ἐσθίων ἄρτους, ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερνισμόν.

V. 39. ἱκανός *diu*. In Menam criminatio omnino detestanda, at proditionis machinamentum μεθ' ἑταιρίδος κακίστης, omnium quidem rerum pessima est.

V. 42. δολίους συνῆρε σείστρους. Apud Hesych. σείω pro συκοφαντῶ invenitur: σείω a quo σεῖστρον *crepitaculum*; duplex itaque huius verbi significatio vocabulo τῷ στείστρους mire convenit, quod tamen heic masculinum observa.

V. 48. ἐχθρὸν *Mauritium* scilicet *Phocae inimicum.*

V. 50. ἐνὶ δώμασιν τοκῆος ἱεροῖς, intellige monasterium τοῦ ἐννάτου Ἀλεξανδρείας ὅπου Μηνᾶς οἰκονόμος ἐτύγχανεν.

V. 52. et seqq. falso rumore divulgato, res per stultiloquam mulierculam Alexandriae κρατοῦντι detegitur; post haec Menas ἐνὶ χείμασιν collocatur: χεῖμα *locus* est *omnibus caeli inclementiis obnoxius*, heic vero videtur indicare etiam *locum cruciatus*, ubi reos inquirendos fortasse detinere solebant iudices. Namque χειμάζεσθαι pro *vexari*, *cruciari* vulgo Alexandrinos usurpare observat Phrynichus, et anonymus *de synonymis et diversis vocibus*, χειμάζειν ait οὐ μόνον παραχειμάζειν, ἀλλὰ τὸ ἐνοχλεῖν ὡς Μένανδρος ἐν Ἡνιόχῳ. Meam sententiam confirmat Cedrenus a. 6. Iustiniani ubi haec leguntur: ὁ δὲ Γαλίμερ ἐλεεινῶς χειμαζόμενος. Simili habet Theophanes a. 1. Valentis, ἡνίκα καὶ Γαλάτης Οὐάλεντος υἱὸς χαλεπῶς χειμασθεὶς ἀπέθανεν.

V. 70. ξεναγόν Menam appellat Sophronius eo quod benigne exciperet hospites, utque supra v. 17. *hospitum patrem* eumdem dixerat.

V. 75. et seqq. Veritas fortasse ex relatis actis nondum constabat, quapropter Menas ad Cosmam ut inquireretur mittitur. Quisnam fuerit iste Cosmas definire non queo: σχολαστικὸς quidam Cosmas laudatur in c. 172. Limonarii, vir summa virtute, humanitate, doctrina et comitate commendatus. Ceteroquin hunc Cosmam insignem sui temporis advocatum ad caussae tanti momenti cognitionem a principe deputatum non video repugnare: quin imo quae v. 79. sequuntur πρόμαχος δίκης κολάζων, et v. 83. ῥόος εὔλαλος, mire meae suspicioni adstipulantur.

V. 94. et seqq. δίχα τυμμάτων, idest ἄνευ πληγῶν calumniosa fraude detecta, Cosmas rem aperit Principi, qui sycophantiae auctores condemnat, et Menam ἀπὸ χειμάτων liberat: is tamen paullo post, moerore fortasse confectus, extremum obiit diem.

XXII.

Inter venustissimas mei So-

phronii odas principem locum huic postremae adsigno: tanta enim pietate in Deum, charitate inter religiosissimam matrem, et optime moratum filium, et cordatis ad pie sancteque vivendum monitis abundat, ut supra nullibi invenire queas. Hisce adde quamdam numerorum παθητικὴν harmoniam, quae animum etiam severissimum commovet.

V. 7. βλαβεραὶ αὖραι, haereses fortasse undique invalescentes.

V. 29. et seqq. extat huiuscemodi sententia in Ciceronis Laelio IV. 13.: *quem fuerat aequius, ut prior introieram, sic prius exire de vita.*

V. 34. μέγα μοι τρυγῶντι πένθος: *mihi luctu maximo perdito.*

V. 43. et seqq. reapse calamitates prudentiores efficiunt homines.

V. 55. Mariae virginis praesidio infernales hostes debellantur.

V. 57. et seqq. monita sequuntur pientissima. Perniciosa et nova dogmata (puta Monothelismum) eorumque auctores execrandos esse docet, pietatem erga Deum habere sinceram, praesidium esse senibus, opes indigentibus profundere, aegrotis auxilia praebere, etc.

V. 73. et seqq. quasi dicat, *dum viveres, mater, felix eram; te vero mortua, gemitus me obruerunt: siquidem in me misericordem efficiebas Deum tuis precibus* etc.

MONITUM.

In meae praefationis p. xxv. promiseram anacreonticorum S. Sophronii interpretationem me aliquando versibus adumbraturum, ne eorumdem lepores prosa oratione prosternerem. Cum tamen viderem otia, quae studiorum causa optabam, longe a me abesse, et odas sophronianas saepe percurrens tum propter poeticam structionem, tum etiam propter lectionum difficultatem non minimum linguae graecae rudibus negotium facessituras, meam quidem sententiam revocans, soluta oratione eas edere decrevi. Et ne Sirletum suis erga meum melodum privarem curis, oden primam ab ipso latinam factam, ut in praefationis l. c. monueram, e cod. vat. lat. 6285. a me primum erutam, meae ceterarum interpretationi consociavi. Nec me latet quantum venustatis et poeticae vis hace carmina prosa oratione versa amittant: sed quamvis in meis criticis animadversionibus, et philologicis adnotationibus nil quod ad eorumdem explanationem quis desi-

derare potuerit omiserim, maximam legentium partem quidquid novi et venusti mei Sophronii carmina praeseferunt, profecto adhuc latuisset. Meae itaque interpretationi ea fuit mens, ut eadem a quocumque legantur, qui peregrinas ecclesiasticae historiae et sanctorum, notitias locorum, et ipsius S. Scripturae non parvi momenti explanationes ab iisdem excerpere velint. Mellitissimam oden in Ioseph Iacobi filium Sophronii iatrosophistae, qui fortasse idem est ac melodus noster, in interpretationis fine addidi.

Monitum etiam volo lectorem quod Michaelis Syncelli oden εἰς τὴν ἀναστήλωσιν τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων inscriptam, quamque in praef. pag. XXXI. ineditam dixeram, Allatius iam typis impresserat in *dissertatione de dominicis et hebdomadibus Graecorum* in calce eruditissimi operis *de ecclesiae occidentalis et orientalis perpetua consensione*.

Hanc etiam notitiam amoris patrii gratia habeat lector. Georgius grammaticus, cuius odarum indicem, ut in barberiniano codice recensetur, in fine praef. p. XXXVII. edidi, *siculus* dicitur in quodam poetarum codice mediceo saec. XIV. n. 52. plut. 32. Huius apographum accurate Florentiae descriptum cura praestantissimi viri Augustini Galli publica panormitana bibliotheca nunc possidet; ibique oden et titulum – τίνας ἂν εἴποι λόγους ὁ Ἀπόλλων κατατρέχων τὴν Δάφναν καὶ ἐμποδισθεὶς εἰς ἄκανθαν ῥόδου – inspexi, quae ipsissima habet codex barberinianus. Desunt cetera carmina Georgii in cod. mediceo, qui tamen binas odas, quae in cod. barber. desiderantur, praesefert, quarum hi sunt tituli – Τοῦ αὐτοῦ ᾠδάριον ἐρωτικὸν δι᾽ ἀνακρέοντος, καὶ κουκουλλίου, λαβόντος τὴν ὑπόθεσιν ἐκ μελῳδοῦ τινός. Initium: ποταμοῦ μέσον κατεῖδον – Τοῦ αὐτοῦ ἀνακρεόντειον χωρὶς ἀνακλωμένων πρός τινα ἐρῶντα παρθένου κατὰ ἀλφάβητον. Initium: ἄγαμαι μόνον ὁρῶν σε.

In pag. 54. v. 23. sic emenda Βηθλεέμ. 63. 27. Ἱερουσαλήμ. 65. 69. βρέφους. 85. 53. ἡμέρως. 96. 80. τό. 100. 80. σχίσεν. ibid. 86. νεῦσε. 101. 93. χαλ . . . 121. 116. φανέντος. 607. in adn. phil. v. 14. lege *effugientes*. 618. 19. Theodosium.

ANACREONTICORUM

SANCTI SOPHRONII

SOLUTA EDITORIS INTERPRETATIO.

I.

IN DEIPARAE ADNUNTIATIONEM.

(*Sirleti*)

A spiritu Dei
Ad apostolos accedente,
Igneam mihi praebe,
Maria, obsecro, linguam.
Mortali nam dicere
Arduum est linguae,
Tuum partum, o Dei mater,
Divinitus conspectum hominibus.
Creator Deus existentia
Sapienter condidit universa,
Quo divinorum bonorum
Aeternum creatura particeps foret.
Quare potentibus manibus,
Accepto ex humo pulvere,
Humanum genus condidit
Amplis afficiens donis.
Virginis Mariae nationes orbis
Venerandum partum celebrate cunctae.
Tota mortalium progenies
Inclyto Mariae conceptui
Melos sacratum concinat.
Super terram autem regem posuit
Adamum parentem hominum,
Ut cunctis imperitaret
Terrestribus creatoris operibus.
Sancte vero Adamo viventi
Detestabilis invidit daemon,
Ideo ipsum draco interfecit
Deceptionis ensem vibrans.
Caliginem autem in praecordiis
Mortalium aleus propago,
Rursus in terram procumbit
Mortis exitio concidens.
At Deus isthaec conspiciens
Misericordiae scatens opibus,
Gnatum tanquam hominem mittit,
Ut ipsos homines servaret.
Omnibus pereuntibus opera daemonis,
Pater verbum filium dedit adiutorem.
Satana mortales laedente,
Deus filium praebuit
Ut opem iniuria affectis ferret.
Atque sacrum ministrum misit
Gabrielem in sacrum oppidum,
Quod quidem vocitant Nazareth,
Ad Mariam castum florem.
Inclytus nuncius Dei
Tum virginem est allocutus,
Maria purissima, ave,
Tecum sit ipse Deus.
Sermonem Angeli puella
Puris praecordiis excipiens,
Cogitabat optima quale
Eloquium esset Deum tuentis.
Mariam rursus minister
Dulcibus sermonibus est affatus:
Maria, timorem pelle,
Nam in Deo gratiam invenisti.
Deus, o Virgo, tuam praefigurans carnem,
Rubum incombustum ostendit vati.
Praemonstrans Deus carnem,
O Maria, tuam, ostendebat
Rubum inflagratum prophetae.
Mentem divinam sortita
Prolem divinitus paries,
Prolem, quam vocas Iesum,
Quia populum servabit.
Admirandum inter mortales puerum
Tunc virgo alloquuta est,
Unde erit mihi hoc
Nuptialibus sine toris?
Ipse vero virgini dixit:
Sanctus Dei spiritus

Maxima cum virtute
In te, o inclyta, descendet.
Facultate ex Deo accepta,
Sobolem absque semine paries,
Ideo ipsum Dei filium
Vocitabit gens mortalis.
Cherubim, Maria celeberrima, sola
Terrestribus ex hominibus accepisti
Ex toto mortali genere, (decus.
Maria, honorem Cherubim
Sancte adepta es sola.
Tuis ex membris orto
Deus thronum praebebit,
Thronum Iessidae parentis
Ut Iacob domum regat.
Prudens deinceps puella
Denuo nuncium allocuta est:
De me Dei ancilla
Secundum tuum sermonem fiat.
Ut, virgine relicta,
Ad polum minister volavit,
Tum virginis apparuit
Mariae optimus tumor.
Quem polus latiterminus non cepit intus,
Tua cepit, o eurynoe, alvus optima.
Polus non cepit Dei,
Maria, verbum; tua vero
Casta excepit matrix.
Clandestinis puellam toris
Novam gravedinem fecisse
Ille sapiens opinatus Ioseph,
Clam extrudere volebat.
Amicus enim erat aequitatis,
Unde nec puellam coarguit;
Mortis volens violentae
Mariae fugam praebere.
Vilia mentem cogitanti
Dulcis accessit somnus,
Tunc quoque minister Dei
In somniis dicebat iusto:
Vituperio ex mente repulso,
Mariam ducas coniugem,
De Spiritu namque ista
Sancto infantem pariet.
Vituperio vero statim abiecto,
Mariam in aedes ducit,
Ut virginem servaret
Innuptam vocans uxorem.
Ventre divinicipe orbem portas,
Mundiparae sapientiae vectrix exi-
stens.
Ilibus parentem mundi
Maria ferens, mundum
Ilibus gloriosis portas.

II.

IN CHRISTI DOMINI NATIVITATEM.

Infunde mihi Dei spiritum,
Maria, iterum *tuis* precibus,
Ut sobolem etiam digne
Tuam divinam celebrem.
Imperator iussit Caesar
Totius orbis mortales,
Ad urbem patriam profectos,
Quam citius describi.
Quare sponsam intactam
Mariam, quae nondum pepererat,
Inclytus consocians Ioseph
In Bethleem processit.
Loco enim uterque oriundus
Uno, una stirpe atque urbe,
Omnia ex Davide sancto
Qui rex fuit et propheta.
Mariae felix partus omnia salvat.
Mortalium sospitum redemptionem
Mariae inclytus partus (cano.
Conspicue omnia salvat.
Hominum redemptionem canto.
Dicam *enim* filium Dei
In Bethleem manifestatum,
Dicam leges parientis,
Quae naturae leges nescit.
Mire cuncta ante tempora
Verbum ex Deo natum est;
Cum Patre namque aeterno
Filius extitit coaeternus.
Mire autem nunc est natus
Iterum ex impolluta virgine,
Temporum omnium conditor
In tempore iterum est genitus.
Divine olim processit
E Deo patre minime se minuente;
Homo vero nunc apparuit,
Mortali virgine pariente.
Deipara Maria nunc pariente,
Nunc mortalium celebro laetitiam.
Maria Deum parturiente,
Miro partu in lucem edito,
Mortalium gaudia canto.
Sacrae Dei naturae
Hominum mortalem naturam

Inseparabiliter uniens,
Utrumque existens processit.
Fortis vitavit confusionem,
Et individuus remansit,
Unde in duobus apparuit
Naturis duplex existens.
Verbum et omnium Deus
Mortalis fieri dignatur,
Ut mortales lapsos
Genitori Deo coniungat.
Mediator ipse venit Christus
Patris stirpisque mortalis;
Namque mortalis naturae
Curator Deus cognoscitur.
Super terram creatore omnibus manifestato,
Ex horribili errato orbis est liberatus.
Super terram Deo prodeunte,
E pessimis peccatis
Fugit mortalium genus.
Unde merito genitricem
Dei matrem dicam,
Quia nunc Deum parit
Hominum naturae consociatum.
Novum, amici, miraculum
Quod virgo parturit,
Quod virgo etiam permanet,
Posteaquam pepererit.
Ideo inclytus propheta
Nubem vocavit levem,
Quia absque humano semine
Rationalem genuit imbrem.
Praevidens iterum propheta
Mariam dixit innuptam,
Librum non scriptum ac novum,
Scriptum manu non mortali.
Placitis pietatis nunc manifestatis,
Homicidae fraudis perit daemon.
Placitis Dei manifestatis,
Fraudum princeps daemon
Perit, qui mortales interfecerat.
Absque sordida voluptate
Cum virgo peperisset, filium
In praesepe posuit animalium,
Totius humani generis altorem.
E sapientia enim depulsam
Mortalium stirpem, Dei
Sapientia rursum salvat,
Rationales efficiens mortales
Tum, caelo derelicto,
Exercitus angelorum descendit,
Et super terram choreas
Sacris nectebant hymnis.
Vere, dicebant, apparuit:
Gloria in caelis sit regnanti,
Et in terra pax omnino
Voluntati humani generis.
Angelici exercitus hymnum canto,
Dominici natalis miraculum veneror.
Natalis Dei miraculum
Iugiter veneratus,
Melos angelorum cano.
Ast vigilias pastoribus
Inter greges ibi agentibus,
Nocturno adstans tempore,
Dixit angelus Dei:
Gaudium mortalibus adnuntio;
Procul omnis esto timor,
Audite; Christus nuper
Vobis natus est in Bethleem.
Manantes sudoris guttulis
Ob gressum concitatum,
Linteis in praesepe opertum
Adspicietis divinum parvulum.
Desertis montibus relictis,
Pastores cito decurrentes
Infantem in antro invenere
Cum Maria genitrice.
Sanctis ovium pastoribus consociati
Festinate ad praesepe, quod Deum excepit.
Sanctis una cum pastoribus
Ad antrum, Dei diversorium
Sanctum, omnes festinate.

III.

IN MAGORUM ADORATIONEM.

Iustorum Magorum
Iter pium cano,
Lyram enim meam excitant
E Perside profecti.
Infans siquidem unicus natus est
Mariae, rex omnium,
In Bethleem maxima
Urbe prolis Iudae.
Filius erat Antipatri
Qui tum Hebraeis imperabat,
Quique ex Ascalone egressus
Praeter leges regnabat.
Festinantes tunc prodierunt
Unde sol praelucet oriens,
Et Hierusalem sunt ingressi

Praestantissimi Magorum.
Ad Christum recens natum, donis acceptis,
Stellam cum Magis orbis sequatur.
Ad Christum nunc omnes
Una cum Magis properamus,
Novam stellam intuentes.
Dicebant autem civibus:
Ubinam est, o cives,
Rex qui nuper natus est
E sancta Iudae stirpe?
In sacra enim nutrice
Eius stellam inspicientes,
Tanquam servi obsequium ei
Sanctum venimus oblaturi.
At furiosum regionis regem,
Omnia Magorum edoctum,
Civibus una cum pessimis
Atrox perturbatio habebat.
Et divinae scripturae doctoribus
Cum sacerdotibus convocatis,
Quaerebat ubi Christus
Natus esset humanatus.
Praestantes Magos beatos dicam,
Quia fidem ante omnes gentes sunt (amplexi.
Sanctos dicam Magos
Quia fidem hi invenerunt
Sanctam ante omnes gentes.
Sacerdotes statim responderunt:
In Bethleem oppidulo
Tribus inclytae Iudae,
Ita enim scribit propheta.
Clam autem rex vafer,
Tum Magis advocatis,
Quaesivit accurate ab illis
Tempus quo stella apparuit.
Dicebat enim dolos meditans
Ad Bethleem *eos* praemittens,
Cito, dilecti, quaerite
De puero profecti.
Eo autem viso, prorsus
Me sedulo certiorem facite,
Ut et ipse statim veniens
Cervicem regi flectam.
Rex, imprudentia omnes vicisti,
Quis christicida *tam* sollers audiri (potest?
Rex, stultum te ostendisti,
Quia Christum ipse putabas
Invitum dolo interficere.
Mandatis corde receptis
Iniquarum regis nugarum,
Relicta Hierusalem,
In Bethleem venerunt.
Novus at stellae splendor,
Quem in patria observaverant,
Conspicue eos praecedebat
Usque ad parvuli habitaculum.
Quare maxima laetitia
Affecti sunt videntes splendorem,
Et domum ingressi
Cum matre Christum viderunt.
Ad pedes Dei provoluti
Haec ei dona obtulerunt,
Thus, pulchrumque aurum,
Patriae odores erat tertium
Samariae spolia, vim Damasci
Antequam genitores vocaret, Christus cepit.
Adhuc puer Christus
Vim cepit Damasci
Cum opibus Samariticis.
Torrentis instar regem effugere
In somniis Magi edocti,
Statim in patriam sunt regressi
Aliud iter ingressi.
Exercitus divini dux
In somniis dixit Ioseph:
Accepto infante cum matre,
In terram fuge Nili.
Quam primum enim Antipatri
Filius illum insequetur,
Ut miser ipsum perdat
Inviso ense prehensum.
Lactantem tum cito
Infantem e somno excitans,
Una cum genitrice
Ad Nilum venit fugiens.
Stupor cor meum percellit,
Quod Deus hominum iram fugiat.
Cor meum involvitur
Ingenti stupore, quod Christus
Iram fugit tyranni.
Pharaon pessimus alter
Rex ille sese ostendit,
Iratus Magis divis
In patriam redeuntibus.
Diro tum omnes iussit
Infantes ense interfici,
Quotquot Bethleem nati erant
Ex quo apparuerat stella.
Tunc vere prophetae
Verba exitum obtinuerunt,

Quae Helciae Dei contemplator
Filius in libro scripsit.
Clamor in Rhama prodiit
Rhachel lugubriter flente
Filios, et quia non erant
Incessanter lacrimante.
Infantium martyrium honorate omnes,
Ut Christum, dilecti, misericordem experiamur.
Infantium recolimus certamina
Sancta, ut et nobis
Deum misericordem reddant.

IV.

IN OCCURSUM DOMINI.

E Bethleem advenio
Cum virgine puerpera
Infantem ulnis gerente
Ad sanctam domum Dei.
Librum adfer, o Luca,
Ferto citharam propheta,
Ut nato iam Christo
Duplex melos offeram.
Nam genitori aequalis est
Deus e Dei manu;
Aequalis denuo genitrici,
Mortalis nam e mortali apparuit.
Quare unitum vocabo
Inconfuse manifestatum,
Duas enim naturas perfectas
Post unionem observo.
Ad Deum, ad Patrem Christus venit,
Dominicis praecurrere festinamus gressibus.
Quia Christus ad genitorem
Deum, ut infans procedit,
Praecurrere festinate omnes.
At de more peracto
Sancti puerperii tempore,
Utpote Mosis iubet
Lex sancti prophetae,
Divum infantem genitores
Hierusalem intulerunt
Hominem veluti, Deo oblaturi,
Qui semper una est cum Deo.
Divina enim obtinebat lex,
Quod omnis mas aperiens
Castissimas nativitatis portas,
Deo offerendus esset;
Et victimam simul praesentari
Par turturum iubebat;
A pauperibus vero, pullos
Columbis natos.
Christus liberationem omnibus tribuens,
Mosaicorum legalium onus abstulit.
Ut liberum faceret
A lege hominum genus,
Servus legis apparuit.
Sacerdos tum quidam incolebat
Hierusalem in urbe,
Symeon magnus propheta
Gestans Dei spiritum.
Potentiam merito venerabatur
Divinam in sancta mente,
Consolationem iste gentis
Israel expectabat videre.
Promissione divina
Spiritus sanctus spoponderat,
Ipsum non interiturum
Antequam Dei filium videret.
Repente e domo exiit
Et templum ingressus est sacrum,
Impellebatur enim a Spiritu sancto
Ut Christum ipsum inveniret.
Lex mosaica nunc absolvitur,
Quia Christus apparens finem praebuit.
Legem genitores adimplentes
Sacerdoti puerum obtulerunt,
Et ille excepit impigre
Deum manibus iustis.
Nova miracula intuens
Nemini antehac visa,
In altum fixis oculis
Dicebat infantis Patri:
Deus, me tuum servum
Secundum verbum tuum
Dimitte in pace,
Quia salutare tuum vidi.
Conspicue enim ipsum omnibus
Visibile praebuisti hominibus,
Ad lucem gentibus revelandam,
Gloriam vero Israel populo tuo.
Symeon prae tuis maioribus felix,
Quia solus Christum manibus excepisti.
Verba divini prophetae
Genitoribus admirationem intulerunt.
Nam ignorabant altitudinem
Occultam sapientis providentiae.
Tum Symeon propheta
Post hos sermones

Protensis manibus puerum porrigens
Mariae dixit genitrici :
Puer, Maria, iste
In salutem est plurium,
In perniciem ipsius nationis,
Et in contradictionis signum.
Et tuam animam, virgo,
Acutus pertransibit ensis,
Ut cordium multorum
Manifestos reddat sermones.
Iusta pietas omnibus ostenditur,
Primus, Symeon, cognovisti Christum.
Fama statim pervenit
Ad sacram prophetriam Annam,
Quae filia Phanuel
Ex Aser erat tribu.
Longo post tempore ipsa
Pudica erat vidua,
Et adstans semper templo
Deum hymnis propitium faciebat.
Nullo rumore elato
Vetulis pedibus adfuit,
Et Christum manifestavit
Hierusalem urbis incolis.
Oblivione reiecta,
In corde custodi omnia,
Maria, et puero accepto
Ad Nazareth proficiscere.
Maria, et Symeon, et ipse Ioseph
Cum Anna, salvate omnes nos supplices.
Maria gloriosa cum Anna,
Symeon, Ioseph domine,
Supplicibus estote praesidium.

V.

IN CHRISTI DOMINI NOSTRI BAPTISMUM.

E dilecto deserto,
A Iordane sacro,
Cum Dei praecursore
Sanctum carmen cantabo.
Vitam gloriosam agens
Magnus Dei propheta,
Puer divinus evasit
Festinans in inclyta deserta.
Erat enim e iustis parentibus
Sacris legibus addictis,
Quare spiritu divino
Ex utero impletus est.
Propterea vinum effugit,
Et sicerae omnem potum,
Una cum cibis gratis
Delectantibus mortales.
Zachariae magni celeberrime fili,
Poeticis labiis incipe cantum.
Fili sapientissimi prophetae,
Sacer Dei propheta,
Praei versibus sapientibus.
Optimum autem habebat cibum
Sine labore semper promptum,
Esca erant germina,
Et meliagrii radices.
Venerandam induebat tunicam
E pilis camelorum acrium,
Et lumbos zona
Coriacea *cingebat.*
Divinitus prodiit praeco,
Praecurrens filio Dei,
Pater enim eum miserat
Ut filium indicaret omnibus.
Mysterio nunc praeclaro redeunte,
Luciferis citharis cantemus hymnos.
Festo inclyto redeunte,
Citharis inclytis acceptis,
Sacros cantemus hymnos.
Sacram hominibus redemptionem
In terram afferens venit,
Lumen clarum apparuit
Deum pie manifestans.
In classica enim terra
Omnia docebat fortiter,
Mox vero Iudae genitos
Aquis mundare coepit.
Loquens populo adstanti
Monebat aptas semitas
Quam citius parare
Adventanti Deo.
Unde magnam gloriam est adeptus
Ex omnibus prophetis.
Idcirco Christum eum esse
Putabat populus Hebraeorum.
Undis Deum excipientibus corpora lavit
Fidelium hominum omnis progenies.
Aquis Deum excipientibus
Piorum hominum
Genus lustravit corpora.
Haec autem praeco cogitans
Dicebat populo: quis vobis
Filiis infelicium viperarum
Effugere ostendit iram?
Nil peregrinum ipse facio
Quod propheta non scripserit,

Me namque dixit vocem
In deserto clamantem.
Quare, vos praecursor
Aquis ego lavo;
Quam primum autem adveniet
Qui me superat potentia.
Ad huius pedes vero
Divinos ego provolutus
Calceorum inclytorum ambigo
Manu solvere corrigiam.
Humani generis ut purgaret sordes,
Aquis Christus rex lavit corpus.
Generis sordes ut mundaret
Hominum, Christus veniens
Aquis lavit corpus.
Novis aquis iste
Solus vos mundat,
Rationalem quemdam ignem profun-
E Spiritus effluviis. (dens
Firmum ventilabrum ferens
Propriam aream purgat,
Et frumento domi collecto,
Omnes paleas comburit.
Tum ipse Christus venit
Ad suum magnum prophetam,
Ut semet baptizaret
In Iordanis fluentis.
Subterfugiebat vero propheta
Hoc facere, ego, inquiens,
Tuarum aquarum indigeo,
Et tu rex quid ad me venis?
Hominum errata aqua purgat.
Aquarum vim purificantem cano.
Unda purgat hominum
Pravitates, aquae purissimae
Vim gloriosam celebro.
At Christus lux respondit:
Sinito nunc, hoc facito,
Nam ita mihi par est
Iustitiam perficere.
Manum dexteram protendit
In Iordane propheta,
Et trepidans regem lavit
Qui est omnium expiatio.
Pater ita conclamavit:
Filius meus hic est.
Et Spiritus advolavit
Supra Christum ceu columba.
Unus Deus in trinitate evidenter manifestatus est.
Hunc pie gentes colite omnes.
Unus Deus trinus apparuit
Pater; Filius, et Spiritus.
Solum ipsum colimus.

VI.

IN MIRACULUM MAGNI DEI ET SALVATORIS NOSTRI IESU CHRISTI DE LAZARO.

Morbus atrox detinebat
Olim Lazarum religiosum,
Qui frater sapiens erat
Mariae Marthaeque prudentis
Utraque soror inclyta
Statim ad Christum misit
Qui dicerent, tuus, rex, dilectus
Difficili morbo vexatur.
Christus suavis tum respondit:
Morbus hic non est mortalis.
Propter me nam aegrotatio,
Ut clarescat gloria mea.
Et discipulis ait occulte:
Filioli, dormit Lazarus,
Quem ego, utpote amicum,
E somno veniens excitabo.
Citharae nostrae praeite Martha
Et Maria fratris salutem dicenti.
Citharam, Martha, meam
Tuque Maria pulsa,
Fratris nam canticum sonat.
Isti tamen dictitabant,
Somnum non mortem putantes,
Lazarum obdormientem
Somno rursus excitandum.
Tum dilectis Christus inquit
Iterum aperte amicis:
Prudens Lazarus est mortuus,
Ad eum statim eamus.
Sollers cognoscens Martha
Quod Christus adpropinquabat,
Occurrit ante castellum
Talia ei dicens.
Aedes ad Bethaniae Christus venit
Vivifica potentia fidem aucturus.
Vestigia mortis non vidisset
Frater si hic fuisses,
Quare nunc et certum habeo,
Quod volens eum salvabis.
Frater ex sepulcro exurget
Tuus, statim Christus inquit.
Martha tum respondit, puto,
Adstans, ut haec audivit,

Sonorus quando veniet
  Orbicularis anni finis,
  Tunc Lazarus exurget
  Una cum mortuis omnibus.
Sane, Christus statim inquit,
  Ego nam sum resurrectio;
  Quique fidem tenet meam,
  Mortis laqueos vitabit.
Venite omnes ad Bethaniam videre
  Christum qui Lazarum liberat e mor-
Concurramus ad videndum (te.
  Quo Christus ab exitio
  Pergit Lazarum vocare.
Novi, Martha tunc respondit,
  Quod tu solus Christus es,
  Sola tu Dei soboles,
  Qui ad vitae auxilium venis.
Affecta novo gaudio
  Raptim domum est regressa,
  Et Mariae ad aures loquitur:
  Magister te arcessit.
Tum citius Maria
  Christo adstitit progressa,
  Cum lacrymis inclamans
  Quae Martha ante dixerat.
Hebraeorum multitudo
  Consolantium flens convenit,
  Ob lugendum fratrem putantes
  Eam ad sepulcrum accedere.
Suscitans Christus Lazarum e mortuis,
  Evexit maximum ad fastigium Betha-
    niam.
Christus magnam tunc castello
  Gloriam attulit, suscitans
  Lazarum iam mortuum.
At lacrymas inspiciens
  Mariae Christus inquit,
  Ante verba et ipse plorans;
  Ubi mortui est sepulcrum?
Turba dixit tum circumstans:
  Vide mortuum ut diligit!
  At qui caeco visum dedit,
  Sospitare amicum non valuit?
Christus tunc cum turba accessit
  Fremens ubi erat sepulcrum:
  Gratias ago patri, dicit,
  Quia de more me exaudisti.
Clare vero haec sum effatus
  Propter turbas circumstantes,
  Ut cognoscant omnes, quod tu
  Me misisti ut huc venirem.
Ut hominum lacrymis finem imponeret,
  Palam Christus plorat commiserans.
Ut, tu Christe, finem ponas
  Effusis mortalium lacrymis,
  Lacrymarum fundis rivos.
Ad sepulcrum mortui veniens
  Iussit ostium aperiri,
  Martha dixit eum foetere,
  Nam quatriduanus erat.
Gratum, Christus tum respondit,
  Verbum nonne dixi, virgo,
  Quod si mihi tu credideris,
  Ipsa gloriam Dei videbis?
Gravem fremitum tunc edit
  Ore clamans glorioso:
  Impigre, Lazare dilecte,
  Eia cito, veni foras.
Statim foras mortuus gelidus
  Venit fasciis devinctus,
  Christus autem iussit solvi
  Semel morte liberatum.
Lazare cum Maria tuque Martha
  Mitem nobis Christum efficite.
Maria, et Martha sapiens,
  Cum Lazaro me Christo
  Ut dilecti conciliate.

VII.

IN DIEM PALMARUM.

Sacrum ante festum sexto
  Die Iesus est profectus,
  Ubi Lazarum demortuum
  Ab exitio salvum fecerat.
In culmen vero procedens
  Sacrum montis olivarum,
  Duos misit e discipulis
  In Bethphage ita iubens.
Quam citius advenientes
  In castellum, quod est contra,
  Inde pullum aselli
  Ducite cum matre.
Idcirco domino clamanti,
  Cur solvitis asellos?
  Respondete, Christus dixit,
  Et continuo vos dimittet.
Deum timentibus dies venit laetitiae,
  Ferens tristem pavorem Hebraeis cun-
Christicolis pergrata (ctis.
  Venit dies, at Hebraeis
  Impiissimis terribilis.

Discipuli iussa statim
Absolverunt filii Dei,
Nam duxerunt cum matre
Pullum inscium laboris.
Pullo iugo non subacto
Gravi, quo vehit mortales,
Christum statim posuerunt
Puris vestibus impositis.
Et propheta quidam sacer
Haec praedixerat in libro,
Filia, namque dixit, Sion
Prodi, abiecto omni timore.
Salvans enim te divinitus
Venit rex ad te mansuetus,
Insidens asellae pullo,
Qui caelum vastum habitat.
Christus ad urbem properat Hierusalem,
Ut a morte redimat mortales.
Hierusalem in urbe
Christus morti subditur
Propter humanum genus.
Cives ad Hierusalem
Et pueri cum senibus,
Ac turbis peregrinis
Ad pascha concurrebant.
Ad urbem cum cognossent
Quod Christus properabat,
Summas tenentes palmas
Ei celeriter occurrerunt.
Ramos viridis ulivae
Quidam habentes properabant,
Et floridis comis arborum
Alii trivia sternebant.
Alta moti religione
Alii quidem viis asperis
Expandebant vestes candidas,
Qua erat Christo transeundum.
Ramos virides arborum habentes,
Eia, viri, cito ite obviam Christo.
Tenens ramos manibus
Virentes obviam Christo
Occurrit genus hominum.
Cives omnesque advenae
Cum apostolis Christum
Ad vias clivi olivarum
Adventantem conspicientes,
Novum hymnum ei obtulerunt
Perargute clamitantes:
Regi filio Davidis
In altissimis sit gloria.
Qui in Dei inclyto nomine
Venit, benedictus.
Et beata Davidis iterum
Quae venit potentia patris.
Statim turbae hymnum praeclarum
Sacerdotes audientes
Cum apostolis clamantis,
Dei filium sunt allocuti.
Munda pro vestibus ostendamus corda,
Ut Christus facile domum ingrediatur.
Ea quae turbae proferunt
Cum tuis, domine, discipulis,
Iube ne dicant amplius,
Clamant enim res elatas.
Ibi Christus tum respondit,
Improbi, vera loquor,
Si quos dicitis reprimam,
Muti lapides loquentur.
Tunc est commota civitas
Cum portas ingrediebantur:
Tum, quis, adstanti aiebat,
Quis est, iste, eia fare?
Qui adposite respondit:
Est qui venit rex Iesus
Ille propheta galilaeus,
E Nazareth progenitus.
Lugete nati odiosae synagogae,
Christus enim gentes magni facit.
Gemit filius Israelis,
Qui legis umbram colit,
Quia Christus gentes aestimat.
Ad coruscum accesserunt
Templum Christo venienti
Caeci, claudi, et manus aridi,
Cunctisque valetudinem restituit.
Tristes autem sacerdotes
Facinora Christi scientes,
Suavemque hymnum infantium,
Templi in medio denuntiarunt.
Insane tumultuantes
Dicebant omnium regi:
Audis quae dicunt infantes?
Et, nae, Christus respondebat.
Verba nondum in scripturis
Edocentibus legistis,
Os ad laudem infantium
Adaperies lactantium?
Oribus ex innocuis cantica Christo
Infantium canentium omnis homo di-
Nos etiam plenis vocibus (cat.
Infantium Christo carorum
Semper hymnum offeramus.

VIII.

IN MYSTICAM ET DIVINAM COENAM SALVATORIS CHRISTI.

Age me, lyra divina,
Ad coenam nunc divinam,
Ut de mensa mystica
Cum Domino participem.
Licet enim celebrare
Christi nunc robur divinum,
Et symbolicae finem legis
A Moyse conscriptae.
In foecundo olivarum
Monte filius Dei cum esset,
Sanctis ait discipulis
Praedicens futura Dominus.
Hoc praeceptum tenete
Quod manifeste doceo,
Quia duobus post diebus
Legis pascha instat.
Omnes ad agni coenam divini
Admodum puris properate cordibus.
Me vero ob tristem invidiam
Filium hominis capientes
Plebs, cives, sacerdotes
Duris opprimert flagellis.
Verbis invidis lacessent
Faciemque sputis obruent,
Furentesque cum Pilato
Interficient crucis morte.
Ast ego mortis vincula
Portasque simul frangens
Triduanus, Adam sumpto
E mortuis resurgam.
Sacrum Christus exhibet convivium,
Mosaicarum ovium abrogata coena.
Ut vero legem impleam
Quam quondam ego tuli,
I nunc ad urbem, Petre,
Una cum Salomes filio.
Prope urbem accedentibus
Occurret adolescens
Vas humeris deportans
Dulci plenum aqua.
Validorum huius pedum
Vestigia persequentes,
In ea insistite via
Quousque ille perveniet.
Domus dicetis domino
Quod dixi: quae est domus,
Quo venientes ego pascha
Cum meis edam discipulis?
A Christi divina coena propellite
Cito execrandum et proditorem Iudam.
Voluntatem ille intelligens
Meam, statim ostendet
Coenaculum, ubi citius
Sacram parate coenam.
Discipuli his auditis
Ad urbem properarunt;
Quae ait Christus invenere,
Quae Christus ait fecere.
Deus inde cum discipulis
Idonea sub hora,
In splendentem venit domum
Legi finem imponens.
Agnum Moysis manducans
Agnus Dei genitoris,
Legis agnum veteris
Ipsum omnium portentum posuit.
Hominum qui summe diligit Christum
Coenam illius comedat impune.
Ipse agnum redemptorem
Hominum generi praebuit,
In coena mystica
Propriam figurans mortem.
Dein coena coronata
Cum dominus surrexisset,
In pelvim fundit aquam,
Sanctis vestibus depositis.
Discipulorum pedes
Sanctis lavit manibus,
Hosque postea abstersit
Linteo quod tenebat.
Exemplo dato mortalibus
Humilitatis contra superbiam,
Ad mensam est regressus
Suis vestibus indutus.
Me quoque, Christe, mundabis
Divinis manibus cuncta lavans.
Lux *mundi*, accepto pane
Mystis aiens distribuit.
Manducate corpus meum
In peccatorum veniam.
Iucundoque mixto calice
Illum ipsis dedit dicens:
Bibite meum sanguinem
Qui peccata remittit.
Voce elata ad genitorem,
Deum hymnis celebrarunt,

Et ad clivum olivarum
Concinentes perrexerunt.
O amor, o dilectio propter quam Christus
Carnem propriam hominibus escam dedit!

IX.

IN SANCTUM PAULUM APOSTOLUM.

Virtutum apis, Paule,
Me duc ad tua alvearia,
Ut tuo melle collecto
Sancti cibi particeps fiam.
Rex carminum, propheta,
Praebe citharam, ut pulsem
Ad principem virtutum
Digno cantu celebrandum.
Ex Habraam stirpe nascitur
Insignis domini famulus,
Et Cilicum Tarsus alit
Paulum in terris visum.
Vestigiis ab infantia
Sanctae gentis incedens,
Suam reliquit patriam
Proavis urbem inclytam.
Radix piorum hominum tu es, Paule;
In terra nam durissima produxisti germina.
Alacriter discebat
Sacra parentum scripta
In urbe Hierosolyma
Ex ore sapientium.
Sanctis imbutus legibus
Acer erat pharisaeus,
Quare ceteris praestabat
Deum pie colentibus.
Inde iustorum lares
Cunctos duriter vastabat,
Et sanctos urbis incolas
Trahebat occidendos.
O mentem, o furorem quo agebatur Paulus!
Nam sapientium gregem omnem interficiebat.
Sanctam fidem destruebat
Quippe furens persecutor,
Et perlustrans civitates
Puniebat sanctos omnes.
Exitialia mandata
A praesidibus nequam sumpsit,
Ut adduceret devictos
Sanctos quos Damascus aluit.
Verbum caelitus prospiciens
Nutu caelum omne movens,
Coruscante luce summa,
Statim Paulum mutavit.
In meridie vero splendens,
Oculorum luce erepta,
Humi Paulum proiecit,
Humi perperam furentem.
Christus omnium dominus cum genitore
Paulum ex adversario servum fecit.
Cum percussor vellet Iesus
Ut percussus eum cognosceret,
Mansuete est allocutus
Humi Paulum delapsum.
Mirabuntur te christicolae,
Saule, qui nunc me persequeris.
Et respondens dicit Saulus:
Fare age, tu quis es?
Voce magna rursum Deus
Ait Saulo loquenti,
Iesus ego, dicens, sum
Ortus in Nazareth oppidulo.
Rursus autem, qui fert omnia;
Ego sum quem tu persequeris.
Contra stimulos erectos
Calcitrare durum est.
Densarum tenebrarum plene Paule,
Dic unde fulgens omnibus splendescis?
Obtenebratis oculis,
In civitatem abi,
Ubi rursus tibi dicam
Quae te, Paule, decet facere.
Te videbunt enim gentes
Edocentem lucem Dei,
Tu redargues Israelem
Incredulam nationem.
Tunc vero sentiens Saulus
Se ab ipso Christo trahi,
Sodales manu eum ducentes
Uti caecus sequebatur.
At Christus cum in somnis
Diluculo apparuisset,
Ananiam virum sanctum
Ad Saulum statim misit.
Tenebras Paulus reddidit luciferas,
Ut hominum densam tolleret caliginem.
Ananias tremendis verbis
Cedens, ad persecutorem
Venit lucem allaturus
Binis oculis utramque.

Densis tenebris disiectis,
Superbiaque cordis, Paulus
Lavacro sancto accepto,
Gratia Dei est cumulatus.
Conviciis Hebraeorum
Cunctis strenue calcatis,
Confundebat triste genus
Trinitatem docens homines.
Immortali luce, Paule, repletus es;
Taedis luciferis cum omnibus certas.

X.

IN CERTAMINA SANCTI PAULI APOSTOLI.

Sacra lyra, age me rursus
Ad Paulum iter facientem,
Ut continua certamina
Possim apte celebrare.
Custodiebat rex Aretas
Damascum urbem, ut Paulum
Miraculum fidelium
Interimeret prehensum.
At Domini discipuli,
Praecognita Aretae mente,
Quod vellet, qui Deum vidit
Occidere Hebraeis gratificans,
Per sportulam demittunt
Altissimis e moeniis,
Media nocte occultantes
Recens Paulum fidelem.
Splendorem religionis gentibus adferens,
Fulgur coruscans, Paule, apparuisti.
Inde ad urbes est profectus
Arabum et Syrorum Paulus,
Homicidam Aretam fugiens,
Furoremque malum vitans.
Cupiens orbem depurgare
Ab erroribus funestis,
Totum orbem peragravit
Mundans hominum progeniem.
Aspexit Deum Deo
Natum oculis purissimis,
Perrexitque ad tertium caelum
Ad sapientiam Dei discendam.
O caelestis sporta, quomodo es demissus,
Aut escam unde invenisti talem?
Illinc autem ad sanctum venit
Paradisum, ubi hominibus
Loquentibus humane
Infanda verba audivit.
Ac divinitus inspiratus
Hierusalem est profectus,
Petrum cupiens invisere
Apostolorum principem.
Sermonesque ambagiosos
Denuo Iudaeae nepotum
In urbe Hierosolyma
Divinis redarguit verbis.
Furibundi insanientes
Hebraicae gentis principes
Paulum cupiunt interimere,
Ipsos scilicet redarguentem.
Dona ab immortali Deo, Paule, relata
Peregrinis cunctis hominibus es largitus.
Luctum omnium christianorum
Demulcebat Paulus loquens,
Per orbem nam docebat
Fidem quam olim persequebatur.
In terra peregrina hospitem
Tarsum statim dimiserunt,
Ut ne ipsum deprehensum
Turpe genus interficeret.
Inde Tarsum profectus est
Barnabas ut Paulum duceret
Ad edocendos Syros
Quo Christum pie colerent.
Manifeste omnes docebat
Pie Deum adorandum,
Patrem, Filiumque, Spiritum,
Solum omnium dominatorem.
Decus inspiciens, quod Paulo attribuit
Deus, nunc divinitus tripudio.
Instar amnis defluentis
Irrigantis omnem terram,
Taliter egit Paulus
Perlustrans gentes omnes.
Doctus est sapientiam Dei
Ut Dei fidem praedicaret,
Quare gentes eloquendo
Omnes ad Deum allexit.
Ad hoc enim missus fuit
A sapiente providentia
Quando cum Simone Petro
Sortem parem est sortitus.
Sumpsit Paulus omnes gentes
A virgine concedente,
Petrusque prudentissimus
Consanguineos Hebraeos.

Quis hominum sapiens, ut fuit Paulus?
Deum quis mortalium ita est intuitus?
Omnes autem aeque diligens
Et gentiles et hebraeos,
Firme omnes edocebat
Inculpate Deum colere.
Gratus omnibus cum esset
Eosdemque affectus patiens,
Omnia omnibus est factus
Ut omnes salvos faceret.
Stillans guttas sapientium
Dei dogmatum, trahebat
Cunctos Paulus ad Christum
Conditorem totius orbis.
Paule, sanctorum princeps sacerdotum,
Solus gentium turbas fideles reddidisti.

XI.

IN IOHANNEM THEOLOGUM.

Sanctorum genus prodeat
Honorem sancto praebens,
Innuptorum cohors praecinat
Innupto eximium hymnum.
Impuram namque ego linguam
Habens, et labia immunda
Purum hymnum filio tonitrus
Ad canendum impar sum.
Clara stirpe et parentibus
Sanctis puer ortum duxit,
Zebedaeus illum heros
Et Salome genuerunt.
Pater vacans piscationi,
Piscatores domi habebat,
Et Salome mater Christi
Dei cognatos audiebat.
Fili [illegible] sonitus caelestis
L[illegible] rerum excipe dona.
Quare et ipse puer vocabat
Omnis orbis dominatorem
Divinum, quia Salome
Praeclarum genuerat natum.
Namque erat Ioseph inclyti
Salome prudens filia,
Qui domini mei Christi
Pater solum vocabatur.
Christus ergo Deus cum esset
Cunctae dominans naturae,
Ad litus maris venit
Non dissimilis mortali.
Lumen virginitatis, splendor eloquii
In corda nostra lucem adferto.
Unicam vocem proferens
Par inclytum venatur,
Iacobum virum probum,
Praestantemque huius fratrem.
Ut senserunt vim divinam,
Adhaeserunt ei vocanti,
Deserentes dilectum patrem,
Hamum, scapham, et sagenam.
Christus autem, delectis
Duodecim discipulis,
Diligebat hunc prae ceteris
Amicis suis sanctis.
Haec dilectio gaudium magnum
Caris attulit amicis,
Divinamque claritatem
Castis mentibus effudit.
Caelesti sapientia cum esses refertus,
Tuba caelestium sermonum evasisti.
Mente divina praeditum
Mundaque carne, istum
Eligetis sacerdotem;
Ita Verbo Deo docente.
Peculiaria huic ostendit,
Iure diligens eum Salvator;
Et supra proprium pectus
Soli praebuit recumbere.
Quando vero crucem adiit
Ipsum fratrem pronuntiavit,
Matrem constituens Mariam,
Mariae filium adiungens.
Rursus Petro glorioso
Illius mortem cupienti
A domino cognoscere
Manifeste occultat mortem.
Theologi sapientia mundus est defensus,
Simulacris insaniae disiectis daemoniacae.
E crucis ligno pendens
Christus passus iam ac patiens
Ait matri genitrici,
Dixit virgini discipulo.
Tuus abhinc appelletur
Iste, mulier, castus filius;
Et tu praestantem matrem
Genitricem meam vocabis.
Tum vero, tum praeclarus
In sua excepit domo
Puram Dei genitricem,
Tamquam propriam genitricem.

Sub Patmo . . heic editus est
Dei filius naturae legibus . .
Sanctis relictis locis
Ad regionem Asiae venit.
Deum ergo tonitru genitum beatum di-
Quia Dei genitricis filius evasit. (cam,
Vi divina praeditus
Ad urbem venit Ephesum,
Quam improba Diana
Foedo errore detinebat.
At protenta forti manu
Templum erroris evertit,
Et ex Asia simulacrum
Ut ignivomus fugavit.
Stillansque ex ore rorem
Caelestium sermonum,
Flammas daemonum devicit,
Genusque hominum servavit.
Fertilis Asiae canam redemptionem,
Theologi potentia, glorias colligens.

XII.

IN SANCTUM PROTOMARTYREM STEPHANUM.

Cano Stephani gloriosi
Virtutum certamen,
Cum apostolis agmen martyrum
Choreas agere advocabo.
Cum apostolis nam iste
Militavit propter Deum,
Primus autem inter martyres
Vinxit tempora coronis.
Ideo Stephani diserte
Gloriam duplicem cantabo,
Quia et apostolis adiungitur,
Et praefulget inter martyres.
Ideo ipsi Dei famulo
Adflato numine divino
Absque mora primas dedit
Sanctus chorus apostolorum.
Stephani certamina quicumque canit
Mentem laetitia sentit saturatam.
Gratia amabili repletus
Et robore praecellens
Stephanus coram populo
Portenta innumera patrabat.
Invidia tristi perciti
Hebraeorum quidam feri
De dogmatibus cum Stephano
Disceptare convenerunt.
Erat enim gens furiosa,
Agmen daemonum malorum
Libyae et Alexandriae,
Asiaeque et Ciliciae.
Saepe sermones martyr
E sapienti corde fulgurans,
Disperdebat hostium ambages
Ceu ventus flando nubes.
Stephano divino nectam coronas
E stili calycibus flores decerpens.
Sanctis Stephani sermonibus
Manus victas statim dantes,
Contra ipsum produxerunt
Quosdam homines mendaces.
Contra Deum avorum,
Contra Moysen divinum
Asserebant contumelias
Audisse e Stephani sapientia.
Magna vi tum conclamantes,
Dolosam gentem incitantes,
Et perversos sacerdotes,
Statim Stephanum comprehenderunt.
Et insaniter furentes,
Dei familiarem in ius traxerunt
Iniquissimi consessus
Cum testibus falsissimis.
Stephanus, augustum nomen est tibi
inditum,
Eo quod pietatis stemmata gestas.
Aequae menti vale dicto
A sancto audisse aiebant,
Quod Christus dixit templum
Solomonis eversurum.
Novamque Israeli daturum
Legem, mandata, praecepta,
Omnia Mosis mutaturum
Quippe stulte constituta.
Universus autem populus
Cum pastoribus est deceptus,
Falsos testes auditos
Sancto Stephano obiiciebant.
Eius faciem inspiciebant,
Divine coruscantem,
Purus enim vultus Stephani
Gratia angelica nitebat.
Inter sanctos primum te, Stephane,
canam,
Quia Christi cruciatus primus su-
bisti.
Tumultu perturbatus
Sacerdos omnium princeps

Criminationes improbas
Iussit Stephanum dissolvere.
At facundum os aperiens
Expedite dixit Stephanus,
Mosen dixisse Christum
Finem legis suae futurum.
Quod quidem vos nescientes
Deum adversum vobis redditis;
Ideo Christum, vestris pares
Patribus, impie mactastis.
Tum divino impulsus spiritu,
Sublatis in caelum oculis,
Christum ipsum vidit heros
Ad patris dexteram sedentem.
Martyrum catervae princeps evasit
Pietatis ergo, fiduciaeque causa.
Manifestans autem omnibus
Caelos iam esse apertos,
Et videre regem Christum
Ad Patris dexteram sedentem;
Ira immiti sunt accensi,
Circumstantes contra martyrem,
Unde in eum impetu facto,
Nimbo lapidum obruerunt.
Orabat autem, martyr
Peccatum furiosum
Ut eius interfectoribus
Deus remitteret clementer.
Tum susurrans, Christe, dixit
Nunc meum excipe spiritum:
Inclinansque humi genua
Misit animam ad caelum.
Stephane Christifere, Christum meis
Peccatis supplicans redde clementem.

XIII.

EIUSDEM IN SANCTAM PROTOMARTYREM THECLAM.

Ex apibus loquacibus
Atque e puris alvearibus
Date mihi mel carpendum
Sancti Domini prophetae.
Nullam siquidem consequitur
Gloriam, qui mortali lyra
Canit certamina sublimia,
Et praesertim mitis Theclae.
Aeterni filiam Dei
Comitetur carmen purum,
Ut sponsam simul et virginem
Queat, o virgo, celebrare.
Eia cito choreas agite
Pueri casti cum puellis,
Namque venit sanctus Spiritus
Melos sonorum ferens.
Virgines sacrae, thalamum sponsae
Aeternis coronis exornate Theclae.
Deus omnia commiserans
In confusionem lapsa,
Salutarem misit filium
Humana carne indutum.
Omnia sancte cum salvasset
Rursum rediit in caelos;
Et ad dextram genitoris
Simul in throno consedit.
Deum utpote Dei natum
Sapiens Paulus docebat
Homines Iesum venerari,
Atque vitam sanctam agere.
Utero ab innupto Christus est genitus,
Ideo, Thecla, virginitatem dilexisti.
Sacros Pauli sermones
Ab elegantibus fenestris
Diu cum audisset Thecla,
Fidem sanctam est amplexa.
Et incensa ingenti amore
Erga castum filium Dei,
Opes deserit immensas
Cum sua simul genitrice.
Summas opes atque gradus,
Et Thamyrin odit Thecla,
Cui dotem locupletem
Manus addixerat materna.
At Thamyris in virginem
Incitatus ira immani,
Omnia verbis fraudulentis
Dixit legem moderanti.
Manus libidinis impetuosae effugiens,
Virginitatis firmum exemplum dedisti.
Infirmam legem praeses,
Et iustitiam violavit,
Studens Thamyrin fovere
Opes dotis extollendo.
Peregrinam legem civibus
Statim praebuit conspiciendam:
Igne Theclam condemnavit
Propter vitae castitatem.
At tum dominus demittens
Imbrem illico copiosum,
Illaesam servavit sponsam
Pyram flammeam extinguens.

Ast flammis iam evasa
  Ad Syriae venit urbem,
  Quae inclyti Seleuci
  Nomen inditum habebat.
Nullius momenti rebus Thecla relictis,
  Angelorum propria praemia carpsit.
Venusti exhinc Theclae
  Gratiam vultus est furatus
  Quidam iuvenis, cui nomen
  Alexandri fortis erat.
Scelestus in puellam arsit,
  Amorem invisum prodens,
  Et puellam est osculatus,
  Media urbe progredientem.
Ast timorem Thecla pavidum
  Longe a corde cum eiecisset,
  Humi serta eius detrusit,
  Chlamydemque laceravit.
Ob dedecus tristissimum
  Et cupidinem incensam
  Dolens iudici suasit
  Firmam virginem domare.
Virginitatis praestans sibi comparare
  Praemium pueris puellisque suasit.
In theatrum lacrymosum
  Puellam pertraxerunt
  Ut feris esca fiat leonibus
  Atque vitulis marinis.
Saevam mortem rursus Thecla
  Cum divinitus evasisset,
  Taurorum loris duris
  Ut necarent adligarunt.
Tum, infirmis loris ruptis,
  Deus puellam liberavit:
  Theclae prosperum eventum
  Solis fortibus concedit.
A prioribus certaminibus statim ad alia
  Validiora certamina Thecla festinavit.
Semper clementem Christum sponsum tuis
  Precibus redde, gloriosa Thecla.

XIV.

IN EXCIDIUM SANCTAE URBIS A PERSIS CAPTAE.

Sancta Dei civitas

. . . .

Cetera desunt.

XV.

IN SEIPSUM SIVE IN PRODIGUM.

. . . .

Desunt omnia.

XVI.

IN SANCTOS MARTYRES AEGYPTIOS.

. . . .

Deest initium.

  Iusti sanguinis fluentum
  Helias prior; ambo namque
  Gladio capite privantur.
Dedecus pravi erroris
  Strenue sanctis evitantibus
  Sanctas praebuit coronas
  Deus dignas certaminibus.
Mortales cuncti, e loculo benefico
  Martyrum divina carpite dona.
Bona quae fundit maxima
  Sanctorum inclytus loculus,
  Mortales, carpite cuncti.

XVII.

IN NARSETEM EPISCOPUM ASCALONIS ET DE DOGMATIBUS.

Age cito mentalem lyram
  Mihi percute, o civis,
  Ut iucundum melos dicam
  Sapientem patrem celebrans.
Vitam omnem ego exponam,
  Patriam, clarum genitorem,
  Urbem, quam nunc moderatur
  Dei benigna providentia.
Thomas quidem fuit genitor
  Vir omnimode beatus,
  Et urbs Asiae Narsetem
  Optimum aluit ingenium.
Novus Daniel praeclarus,
  Prudens sectatus est sapientiam,
  Quare merito palatiis
  Imperialibus praeficitur.
Omnium adstans civium caterva
  Pontificem sacra tibia celebrate.
Rex virtutes ineffabiles
  Eius vitae demiratus,
  Eum prudenter pastorem
  Ascalonis designavit.

Pastorem sanctum celebrans,
Unde cantus mei principium?
A virtutum patris copia
Obrui sentio mentem meam.
Spirant zephyro dulciores
Pastoris sanctae virtutes,
Quare cycnus alas pandam
Apis more industriosae.
Ardet mens illi divina
Inflammata charitate,
Ideo pascit gregem curis
Sapientium divinis.
Smyrnae optimum germen castimonia abundat
Narses, inde et filios castos educat.
Sanctus cum esset, omnia
Divina dogmata praestantia
Inconcussa praedicavit,
Pie Deum veneratus.
Pure sanctam triadem docet
Sapienter adorare,
Tres personas quidem laudat,
At unam omnium essentiam.
Verbum numquam dicit Patrem,
Alium Spiritum appellat,
Ut trium personarum
Absit pessima confusio.
Inter inclytas personas
Numquam separat naturam,
Quare neque ternas iubet
Triadis naturas venerari.
Trias quam adoras, sapiens Narse,
Incolas, terram quam regis protegat (semper.
Prout mens gignit verbum
Et mortalium spiritum effert,
Ita Deum, qui filium genuit,
Ait Spiritum ex se mittere.
Novum aut alienum a Patre,
Natum, aut a nato Spiritum
Reicit docere, in unica
Coniungens eos natura.
Quando vero filius Dei
Voluit fieri mortalis,
Solus in terram venit
Homo, Patre minime deserto.
Et a virgine Maria
Ait corpus desumpsisse,
Quare et duas docet individuas
Immutabiles naturas.
Pietatis luminare, prudentem Narsetem
Semper Ascaloni, Christe, conserva.
Mundans homines a sordibus,
Omnia subiit mortalium,
Et tantummodo peccati
Triste iugum haud pertulit.
Pie sapiens docebat,
Christum mortuum esse, ut dixit,
Sepulcro mox excitatum
Vicisse mortis corruptionem.
Praesidium mortalium Narsetem,
Dogmatum florem iucundum,
Vides pauperum altorem,
Et parentem orphanorum.
Et divina impulsam cura
Mentem admirare peregrinam,
Tutamen oppressorum,
Et levamen infirmorum.
E filiorum cordibus extirpat Narses
Omnes radices fraudis mortiferae.
Christum diligit, et bene
Dicit semper persecutori,
In inimicos odium
Nescit pectore fovere.
Ac divina abundans gratia
Sapientissimus Narses
Omnia fit omnibus
Ut omnes salvos faciat.
Opta ut hospites et cives
Irreprehensi fiant omnino,
Ut et omnium mercedem
A Deo bonam consequaris.
In pastorem reprehensio
Nulla sit, nec mala invidia,
Ut et cives cum hospitibus
Semper optime tripudient.
Urbem Ascalonis celebro lubenter,
Quia Narsetem filiorum invenit pastorem.

XVIII.

IN VENERANDAM CRUCEM.

Infidelium praeteriit tempus,
Fides sancta, iubila.
Impiorum evanuit nimbus,
Cithara gaudium modulare.
Babylon pernicies, damnum
Fuit omnibus mortalibus,
Gignens genus impiorum,
Alens turmas iniquorum.
Exultans hymnum cano
Laudans Deum, ut par est,

Quia pacem tam dilectam
Diuturnam concessit orbi.
Donum enim Dei maximum
Est pax, sed quae venit
A potentia divina,
Quae est firma vi divina.
Propter pessima peccata
Deus puniter apparuit,
Deus apparuit salvator
Fons pietatis et clementiae.
Quasi turbo antehac Medus
Genus hominum metebat
Ense, iaculis, et hastis,
Atrocissimo furore.
Ira Dei urgente militans,
Visus est ceu falx flammea,
Quare et urbes concremavit
Cum civibus mitissimis.
Sanctam urbem evertit
Ubi Christus passus est,
Namque Christus illum egit
Propriam urbem ut spoliaret.
Expugnatam sanctam urbem
Totam implet cadaveribus,
Et torrente ignis totam
A Deo percitus inundat.
Cepit etiam crucem Dei,
Propugnaculum Dei maximum,
Potens hominum tutamen,
Malorum optimum remedium.
Sola namque in petra stetit
Calvarii Deum ostentans,
Tumque mortem interemit
Cum pessimis daemonibus.
Et hominibus extinctis
Morte et pessima corruptione,
Statim vitae fons scaturiit
Mortis potentiam obruens.
Lignum fuit, quod mortem genuit
Cum comedit Adam fructum:
Lignum fuit, quod mortem perdidit
Quando tenuit Christum clavis.
Unde ut Parthi ad regionem
Lignum Domini pervenit,
Statim Chosroem interemit
Exitiosorum regem Medorum.
Auctor enim fuit belli
Impius impiorum imperator,
Atque iucundae pacis
Dirus fuit persecutor.
Subito vita excessit
Qui vitam turbarat bello:
Qui caedibus omnia impleverat,
Ense caeditur letali.
Crux domini sapiens
Hunc triumphum retulit
De barbaris violentis,
De Chosroe pessimo.
Tunc tranquillitatis germen
In omni terra emersit,
Bellorum auctore caeso,
Genitore tumultuum domito.
Atque ob inclytam pacem
Divinitus ad mortales redeuntem
Magnae Romae filius
Maximis incedit laetitiis.
Persecutoris pulso metu,
Patriam invisit secure,
Qui parentum fugerat urbem
Civis rursus nunc conspicitur.
Et laetitia incensus crucis
Filii Dei sancti populus
In proprias sedes redit,
Inque proprias domos properat.
Vituperium exlegum Hebraeorum
In eorum capita vertatur,
Namque rediit lignum Dei
In ipsius civitatem.
Piorum terrae crux est restituta,
Piorum mortalium gaude genus.

XIX.

IN ASCENSIONEM ET IN SE IPSUM.

Ab inclyto autem recursu
Gradus scandens super illos,
Olivarum montem osculabor
Unde in caelos ascendit.
Et immensa altitudine
Sapientiae divinae, ob quam
Me servavit, collaudata,
Pedem statim inde referam.
Sub tectum ubi sodales
Venerandos sacra docebat
Occulta arcana revelans,
Deinde ego perveniam.
Atque per portam principem
Supra gradus procedens,
Pulcritudinem admirabor
Urbis sanctae occasum versus.
Tuam venustatem ex olivarum monte
Quam dulce est mirari, o urbs divina!

Et ad Lazari sepulcrum
Quatriduani mortui
Inde transiens, regi gloriam,
Qui illum suscitavit, dabo.
Et fervorem sancti amoris
Corde cohibens deveniam
Statim Bethleem in oppidulum,
Ubi omnium rex est natus.
Admirandam quadriporticum,
Et triconcham elegantem,
Sacrosanctas illas aedes
Ingressus, tripudiabo.
Bethleem sanctae pulcras res videre
Christus, qui ibi est natus, mihi con-
Crebras et auro coruscas (cedat.
Videns columnas, opus
Arte mira elaboratum,
Dolorum nimbum dispellam.
Et speciem camerae videbo,
Laquearia coruscantia,
Nam propter artificium
Eximium splendent ut decor caeli.
Specum etiam ingrediar
Ubi Virgo regina omnium
Salvatorem mortalibus genuit
Deum verum atque hominem.
Adponam sacro lapidi,
Qui Deum excepit puerum,
Os, oculos, et caput,
Ut inde feram beneficia.
Et praesepe gloriosum
Adoraturus veniam,
Quia cum essem irrationalis,
Verbo Dei fui nutritus.
Mortuorum antrum ingrediar
Puerorum necatorum
Ob Herodis furiosi odium,
Quando Verbum natum est.
O Basili pater, eximie prudens,
Utinam tuum caput nunc osculari
Cum clero et prudenti populo, (possim!
Cumque sanctis praesidibus,
Et praefectis monachorum,
Meum videbo patriarcham.
Qui mei generis existit
Germen optimum et sanctum,
Basilius ille mansuetus,
Mihi va de venerandus.
Tu scis, beate, cur tui
Recordatur mens mea hoc ipso tem-
pore.
Laetitia cordis mei,
Parentum meorum deliciae,
Sapientiae decus, quo te,
Sophroni prudens, inveniam?
Sophronii venerandum vultum inspi-
ciam,
Quem desidero lugens noctesque
diesque.
Nunc lacrymarum torrens
Ex oculis meis fluit,
Cum *haec* in memoriam revoco
Cito procul ingemiscens.
Te namque amicus et filius
Patrem, divino respectu,
Proposueram meum solatium,
Et collegam senectutis.
Cur mei oblitus es, fili iucunde,
In monachis quem ut natum fovere
proposueras?
Quum variarum multitudo
Calamitatum me opprimebat,
Tunc te, dilecte, fui privatus
Molestam trahens canitiem.
Mundana vita enim relicta,
Tecum vivere et mortem sequi
Constitueram; at quo modo
Novit Deus, a te recessi.
Namque cogitans olim sane
In laura dilectissima
Usque ad finem me victurum
Procul mundi tumultu,
. . . .
. . stans quantas subii!
Moerores cordis mei
Infinitos enim invenires
Et humum conspersam
Meis adhuc lacrymis.
Quocirca carmen istud
Tibi obtuli cupienti
Per totum Syriae populum
Meas aerumnas divulgare.

XX.

DE DESIDERIO SUO SANCTAE URBIS ET SANCTORUM LOCORUM.

Sancta Dei civitas
Hierusalem, cuius nunc
Portis vellem adesse
Ut ingrederer exultans,

Inclytae Hierosolymae sanctus amor
Semper cor meum graviter adfligit.
Super planitiem tuam incedens
Ad Anastasim deveniam,
Unde omnium rex surrexit
Conculcato mortis dominio.
Dulce solum osculabor,
Respiciam sacrum tholum
Ingentem, adinstar caeli,
Quadr. . . . .
E Domini suggestu
In mediam tumbam Dei
Perveniens, illam petram
Veneratus osculabor.
Et venerandae tumbae
Columnas circumque conchas,
Lilia aurata superne habentes,
Osculans, affatim tripudiabo.
Ad triporticum transgrediar
Totam gemmis et auro ornatam,
Ut in perpulchre habitatum
Locum Cranii obrepam.
Oceanus vitae semper viventis
Et verae oblivionis, luciferum sepulcrum.
Et sacrum terrae umbilicum,
Petram protensus osculabor,
Ubi infixum stetit lignum,
Quod delevit ligni maledictionem.
Quam magna est tui gloria, illustris petra,
Ubi crux redemptio hominum infixa!
Gaudio exultans inde veniam
Ubi cuncti adoramus,
Quotquot sumus fideles,
Gloriosum lignum divinum.
Ut (cura plenus) festinans
A pictore efformatae
Imagini obsequium praestem,
Genua flectere gestiam.
Et per splendidum suggestum
Gaudio exultans deveniam,
Ubi invenit sanctum lignum
Veneranda Helena imperatrix.
Et cum cordis compunctione
Ineffabili adscendam,
Ut adspiciam in alto positam
Arundinem, spongiamque et lanceam.
Et decus inde novum
Basilicam contemplabor,
Ubi turbae monachorum
Nocturnos canunt hymnos.
Gressus meos exin movens
In Sion veniam, ubi
Sub linguarum ignis forma
Gaudium Domini descendit.
Ubi quidem coenam mysticam
Rex omnium instituens,
Asseclarum pedes lavit
Humilitatem docens.
Maria est, quae fundit omnibus
More fontium salutem
Ex illa petra, ubi
Dei filia posita fuit.
Salve Sion, sol splendide mundi,
Quam cupiens ingemisco noctesque
Ut emisit ab inferno (diesque.
Mortuos inde liberatos,
Tunc Salvator omnium rex
Ibi apparuit benignus.
Excelsa Sion relicta,
Osculatus petram, supra quam crea-
Verberatus propter me fuit, (tor
In aedes ad petram veniam,
Locum ubi, flens suspiro,
Princeps omnis sapientiae
Suam sententiam audivit,
Humi stratus osculabor.
In probaticam sanctam ingrediar
Ubi Anna praeclara peperit Mariam.
Subiens templum, templum illud
Purissimae Deiparae,
Deosculans amplectar
Parietes mihi carissimos.
Neque temere praeteribo
In medium forum gradiens,
Ubi in patriis est nata
Thalamis regina Virgo.
Ubi ascendit paralyticus
E terra tollens illum grabatum
Iam sanatus iussu Verbi,
Locum illum etiam videbo.
Gaudens animo laetabor
In praedio sacro, corpus
Quod olim excepit
Deiparae Mariae.
Hortum Gethsemani perillustrem can-
Ubi est *sepulcrum* Matris Dei. (to,
O quam suavis es, excellens mons,
Unde Christus rex ad caelos conscendit!

XXI.

IN AVUM MENAM OECONOMUM NONI ALEXANDRIAE FALSO ACCUSATUM SUB PHOCA QUOD THEODOSIUM MAURICII FILIUM EXCEPISSET.

Mihi lyram fer, propheta,
Eia tympanum agita,
Maria, ut cantu celebrem
Exultans triadis potentiam.
Triadis vivificae pango gloriam,
Eximii patris redemptionem cano.
Cum cymbalis exultans
Triadis gloriam cano,
Celebrans patris redemptionem.
Tristem gemitum nam abstulit
Obruentem animam meam,
Et laetitiam dulcem restituit
Mea suspiria fugantem.
Pater meus pius Menas
Pauperum erat pater,
Tutamen religiosorum,
Advenarum pater omnium.
Idcirco draco scelestus
Virtutum patris mei
Aegre ferens gloriam, in eum
Arcum invidum tetendit.
Invidia daemonis quendam
Spiritalium fratrum meorum
Statim subiit, et Menas
Serpentis telo cecidit.
Miser prodiit, cor furiosum
Invidia repletum gerens,
Novus Iudas est inventus
Patrem qui voluit perdere.
Ex bonorum parentum genere natus,
Quomodo daemonis odiosus filius evasisti?
Ex optimo patre genitus,
Invidiosi proles pessimi
Daemonis unde evasisti?
Divini verba prophetae
Complet: nam miser edens
Patris panem, in eum
Infelices extulit pedes.
Diu invidiam cum fovisset
In patrem divinum,
Cum infami meretricula
Dolosos composuit rumores.
Accusationem falsam genitori tuo,
Pro eo quod te nutriit, struis?
Dolosam fraudem patri,
Miser fili, paras,
Postquam suaviter te nutrivit?
Potentis hostem imperatoris,
Mortuorum domo relicta,
In sanctis aedibus patris
Asserebat apparuisse.
Hos instabiles sermones
Miser vere cum movisset,
Per stultiloquam mulierculam
Alexandriae praesidi denunciavit.
Abi in malam rem, miser fili, qui patri
Parricidium struis postquam te nutriit.
Post hos sermones execrandos
Dolo instructos, pater meus
Mansuetus coniectus fuit
In vincula sub divo exposita.
Sperans enim praefectus
Veritatem cognoscere,
Cum perditis conviciatoribus
Detinebat patrem meum.
Deus patrum, quem tu veneraris,
Te, pater, filiis tuis cito restituat
Deus patrum bonus
Patrem quam citius sospitem
Caris filiis restituat.
Patrem meum hospitatorem
Una cum invidis ferro
Misit vinctum Alexandriam
Ut a rege iudicaretur.
Imperator patrem meum
Cum malivolis praefectis
Ad venerandum misit Cosmam
Verum cupiens dignoscere.
Propugnator iustitiae et vindex,
Ex odiosae invidiae auctoribus
Sapientissimus Cosmas
Verum discere dicebat.
Et diserte ait, veritatis
Asseclas *se* servaturum,
At pessima morte multaturum
Asserentes dolosas nugas.
Accusatione falsa statim detecta,
Christe, dulcem patrem redime.
Deus, cito machinatione
Dolosa recte detecta,
Patrem carum sospita.
Gravi metu autem percussi
Cor invidum, sine plagis

Doloso praesidum furore
Patrem redarguerunt.
Tum vero invidiam detectam
Dolosamque omnem machinationem,
Plene Cosmas inclytus pio
Enarravit imperatori.
Atque ab immortali Deo
Animos sumens imperator,
Invidia detecta, statim
Divinam sententiam dixit.
Invidis poenam subire iussis
Dolosae machinationis,
Parentem meum iubet
E carcere liberari.
O pater, pietatem propter tuam
Deus te liberavit horrendo periculo.
Tuarum copiam virtutum,
Pater, Deus cum inspexisset
E morte horribili *te* liberavit.
Tristi invidia depulsa,
Nubes atra fuit disiecta;
Lacrymarum dies praeteriit,
Ut apparuit pater dilectus.
Criminatio periit, providentia
Iustitiae divinae accedente,
Namque ob Dei providentiam
Gratia ostensa est genitori.
Christus, tuorum filiorum gemitum exaudiens
Te patrem ex iniusta salvavit morte.

XXII.

IN DOMINUM PAULUM CANDIDATUM ET MARIAM EIUS MATREM IN DOMINO MORTUAM.

Paulus.

Praesidio dilecto amisso
Maria mea genitrice,
Qualem luctum incipiam?
Quibus rivis lácrymarum?
Quid tuum, Maria, deseruisti filium
Solus ut vitae fluctus permearet?
Spirant aurae perniciosae
E barathro peccati,
Quae naviculam vitae humanae
Iam submergere festinant.
Summae tenebrae exoriuntur
Mali ob caliginem peccati,
Quae iam crescunt ita, ut vitam
Usque ad extrema turbent.
Quare me nunc etiam Paulum
Vitae oceanum navigantem
Turbo et tenebrae invaserunt
Vitam turbidam efficientes.

Maria.

Omnia quidem nosti, fili,
Quaecumque super terram
Repunt, naturae legibus
Mortis corruptioni subiacent.
Christum ducens vitae navigationis socium,
Non expavesces tempestatum ventum horridum.
Deus qui olim omnia condidit
Poenam omnibus constituit,
Ut qui e terra nascuntur
Rursus in terram revertantur.
Deus ergo qui haec statuit
Me quae olim nata fueram
Iussit mori, naturae
Obsequentem legibus.

Paulus.

Eia loquere nunc, mater,
Mihi luctu ingenti perdito,
Ut dolorum pondus queam
A meo corde dissipare.
Te mortua praesidio nostro,
Iaculorum inimici me timor domuit.

Maria.

Utinam aegritudinem
Tuam auferrem, care fili!
Quam non potes sustinere
Male semper perturbantem.
Rationem solet gignere
Tristitiae purus nimbus;
Et tui maximi doloris
Ego misera partem cepi.

Paulus.

Nemo omnium mortalium
Tanta mala passus est,
Idcirco gemitus me domant
Intuentem vitae tumultus.

Maria.

In Deum mentem elevans,
Fili, in Dei filium bonorum
Omnium distributorem,
Tentationes evitabis.
Praesidium habes validum, fili, genitricis
Christi, qui inimicorum vires confregit.

Detestare nova dogmata
  Cum malis auctoribus,
  Quotquot domus Dei
  Repelluntur a pastoribus.
Praebe te omnino pium
  Scite cor mundatum habens,
  Deum digne dilige
  Mente, verbis, operibus.
Baculum esto senibus,
  Pauperibus copia,
  Aegrotantibus levamen,
  Iniuriam patientibus praesidium.

Paulus.

Cum vixerim semper immunde,
  Immundum fero vultum,
  Quare ut mentem ad Deum levem
  Indigeo tua fiducia.
Felix eram, nunc Paulus sum miserandus,
  Post obitum tuum, mater, praesidium meum.
Tu quidem mea genitrix
  Cum me in terra praecessisses,
  Eras ancora fortissima
  Deum propitium efficiens.
Tua namque omnia optima:
  Vita pia in Deum intenta,
  Preces purae, quas fundebas,
  Me Deo conciliabant.
Sub potente autem umbra
  Tuarum precum vivens,
  Deum benivolum habebam,
  Vitam felicem agebam.
Paulus ego quomodo miserandus evasi,
  Mater mea dulcissima, post tui fatum?

Maria.

Lumen Dei intuens,
  Fiduciam cupiens habensque,
  Fili care, gratam Deo
  Sanctam vitam vives.
Triadis caelestis inclyta gloria
  Te in terra viventem, fili, salvabit.
Acceptus eris Deo,
  Si e scelestis peccatis
  Ad vitam piam rursus
  Aequo animo convertaris.
Si triste vituperium fugies
  Peccatorum socium,
  Deum videbis continenter
  Tuae vitae protectorem.
Immortalis triadis omnipotens praesidium
  A tristi morte, fili, te liberabit.

Finis sancti Sophronii anacreonticorum.

ΣΩΦΡΩΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΙΑΤΡΟΣΟΦΙΣΤΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΩΣΗΦ.

Ὄνομα κλυτὸν λιγαίνειν
  Χρόνος ὄλβιος κελεύει,
  Φθόνος ἔνθεν ἐξελάσθω
  Ὅτι καιρός ἐστιν ὕμνων
Τίς ἐμοὶ ψόγον προστάψει
  Ὅτι μαρτύρων τὸ πλῆθος
  Χύσιν ἀστέρων ἐάσσας,
  Μόνον ἕσπερον λιγαίνω;
Φιλότιμε πότνια νίκη
  Ἀνάτελλε σὺν χορείῃ,
  Στεφάνους πλέκουσα πᾶσιν
  Ἀμαραντίνοις πετάλοις.
Δότε μοι σοφοῦ προφήτου
  Κιθάρην σοφῶς τινάξαι,
  Ἀναβάλλομαι λιγαίνειν
  Ἱεροὺς λόγους ἐγείρας.
Ἰακὼβ δακρυχέων στήσατο παῖδα,
  Καμάτους τῶν πατέρων χειρὶ κο-
Ἐπράθη θέλων Ἰωσήφ, (μίζων.
  Ἀπελεύθερος φαάνθη,
  Ἵνα τοῦ πόνου κρατήσας
  Ἀρετῇ πλέον προλάμψῃ.
Γοεροὺς ἔπεμπε θρήνους
  Τότε καρδίας τὰ κέντρα,
  Ὅτι σύγγονοι προῆλθον
  Τροποβάρβαροι φανέντες.
Θεόθεν χάρις συνῆλθεν
  Ὄφρα φερτέρην δονείῃ

Ἐπιθυμίην, κολάζων
Ἀκατάσχετόν τε λύσσαν.
Ἀνέλαμψε σὺν γαλήνῃ
Ἱερὸν προλάμπον ἄστρον
Πολυειδεῖ προσώπῳ
Τὸ ἐνύπνιον διδάσκων.
Φαραὼ δέδωκε τιμὴν,
Βασιλεὺς μέγας προῆλθεν,
Στεφάνους ἔπλεξε τούτῳ,
Ἐσιδὼν δὲ Νεῖλος ἤλγει.
Ἔτι του νέου κρατοῦντος
Παρὰ Νεῖλον ὑγροχαίτην,
Ἔτι βαρβάρους ὁλοῦντας
Ὁσίῳ δίκης σιδήρῳ,
Ὁ πολὺς προῆλθε σῖτος
Ἑκατοντάδας κομίζων,
Βασιλεὺς μόνος συνῆξεν
Σοφὰ σύμβολα προβλέψας.
Σοφίην λεῶν διδάξας
Ἔτρεχον σοφὸν νοῆσαι,
Ἱλέῳ θεῷ καλοῦντες
Μεγάλως στρέφοντα πάντας.
Τότε σύγγονοι κατῆλθον,
Τότε χρυσίον παρέσχον,
Τότε συγγόνων τὸ πλῆθος
Ἐσιδὼν πόθῳ κατέσχεν.
Ἔλεγεν· πόθεν μολοῦντες
Δολίως κατασκοποῦντες.
Θέλετε ξίφη τινάξαι,
Τίνες ἢ τίνος τοκῆος;
Φόβος εὐθέως ἐπῆλθεν,
Γόνατα κλόνος κατέσχεν,
Θεὸν ἐς μέσον καλοῦντες
Ἔλεγον σοφῷ δικαστῇ·
Βασιλεῦ κράτιστε κόσμου
Στέφανε, κλιταῖς τε νίκαις,
Βορέῃ, νότῳ κελεύεις
Ζεφύρῳ δὲ καὶ παρεύρῳ,
Μεθέπεις δὲ πλάτη κόσμου
Ἅτε πώλου αὐτὸν ἕζῃ,
Ὁ δὲ χῶρος ἔνθα βαίνεις
Ὅτε πόντος, ἢ δὲ γαῖα·
Τεκέων τόκοις χορεύσοις
Πολιὴν κόμην τινάσσων,
Τότε φέρτερος φανοίης
Πολιότριχι ξυνεύνῳ.
Βασιλεῦ κράτιστε πάντων,
Γόνος Ἰσραὴλ ὑπάρχεις,
Ἱκετεύομεν τραφῆναι
Ὀλίγην τροφὴν λαβόντες.
Δέλεαρ δέδωκε κόνδυ,
Ἐκράτησεν ὡς ἀνάσσων,
Τότε τοῦ πατρὸς τὸ πένθος
Ἀναλαμβάνουσι πάντες.
Τί θέλεις, μέγιστε, τοῦτο;
Φέρε πρὸς θεὸν τὸ βλέμμα,
Ὁ γέρων γέρων πεφυκὼς
Κατάρας πόροι κρατοῦσιν.
Ἔλαβεν λόγον κραταιῶς
Ἀπέπεμψεν ὡς σαόφρων,
Συμεὼν ἔχων ὀδυρμὸν
Ἐκαθέζετο βραβευτής.
Ἴδιον φθάσαντες οἶκον
Ὅλα συντόμως βοῶσι·
Ὁ Βενιαμὶν ποθεῖται,
Ἱλέως, πάτερ, κατέλθοι.
Πάλιν εἰς ξένους μολοῦντες
Ἴδον ὡς ἄκοντες ἄνδρα.
Ὁ δὲ, χαίρετε, προσειπὼν
Δακρύων ἔλεξε πάντα.
Ἔμαθον πόλεις ἐκεῖναι
Χάριν ἐκ θεοῦ μολοῦσαν,
Ὁ πατὴρ τάχος κατελθὼν
Ἀνεπαύσατο προθύμως.
Τὸ ἐμὸν τέκος προλάμπει,
Χορὸς εἰς μέσον βαδίζων
Ἀναλαμβάνει τὸν ὕμνον,
Ἐφάνη θεὸς συνάπτων.
Στέφε νυμφίους τοκῆος,
Στέφε παρθένους γυναῖκας,
Στέφε μοι χρόνοισι κῶμον
Ἵνα καὶ τὰ τέκνα μέλψω.
Τὰ μὲν ὧδε πῶς ἐτύχθη
Τὰ δὲ νῦν ἐγὼ μεθήσω,
Τὰ πάλαι καλὸν λιγαίνειν,
Τὰ δὲ βέλτερα κροτεῖτε.
Πρόμαχος γὰρ οὗτος ἄρδην
Ἀρεταῖς ὅλους παρῆλθεν,
Ἀρετὴν μίαν διδάξας
Φόβον ἔνθεον κομίζειν.
Ἰακὼβ δακρυχέων στήσατο παῖδα,
Καμάτους τῶν πατέρων χειρὶ κομίζων.

ΤΕΛΟΣ.

Romanum.
18144

Mai, A. - Spicilegium Romanum

